

RÉGI MAGYAR SZAVAK MAGYARÁZÓ ADATBÁZISA

Kihalt, elfeledett és kiveszőben lévő szavak, szóalakok és szójelentések magyarázata

Régi magyar szavak magyarázó adatbázisa

Kihalt, elfeledett és kiveszőben lévő szavak, szóalakok és szójelentések
magyarázata

Főszerkesztő
KISS GÁBOR

Szerkesztő
KOHÁRI ANNA – MANDL ORSOLYA

TINTA KÖNYVKIADÓ
BUDAPEST

Szaktanácsadó
BENCÉDY JÓZSEF

Lektor
KICSI SÁNDOR ANDRÁS

Az anyaggyűjtésben közreműködött
DOMONKOS BARBARA, HEISZER GYULA

© Kiss Gábor, 2012
© TINTA Könyvkiadó, 2012

Minden jog fenntartva.
A mű sem részleteiben, sem egészében nem reprodukálható semmilyen eljárással a jogtulajdonos előzetes engedélye nélkül.

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó.....	6
1. A szókinés változása	6
2. A Régi magyar szavak magyarázó adatbázisának a jellege	6
3. Régi magyar szavak magyarázó adatbázisa célja	7
4. A Régi magyar szavak magyarázó adatbázisában található nyelvi anyag.....	7
A) A címszavak osztályozása régiségük szerint.....	7
B) A címszavak osztályozása jellegük szerint.....	8
5. A Régi magyar szavak magyarázó adatbázisa anyagának gyűjtéséről, összeállításáról	8
a) Régi magyar nyelvemlékek	8
b) A magyar nyelvtörténet kézikönyvei	9
c) Régi magyar irodalmi művek, szövegek	9
d) Történeti szótárak	9
e) Értelmező szótárak	9
f) Írói szótárak és műszótárak.....	9
6. A Régi magyar szavak magyarázó adatbázisának szerkesztése	9
7. Az adatbázis szócikkeinek felépítése	10
Az anyaggyűjtéshez felhasznált kiadványok	11
1. Szótárak.....	11
2. A következő sorozatok több kötete	11
3. Kézikönyvek, forráskiadások	11
A szófajok rövidítése	13
A, Á.....	14
B.....	33
C.....	62
Cs	70
D.....	86
Dzs	101
E, É.....	101
F	122
G.....	152
Gy.....	165
H.....	169
I, Í.....	197

J.....	208
K.....	213
L.....	273
Ly.....	296
M.....	296
N.....	326
Ny.....	336
O, Ó.....	343
Ö, Ő.....	351
P.....	357
Q.....	395
R.....	395
S.....	417
Sz.....	443
T.....	474
Ty.....	509
U, Ú.....	510
Ű, Ū.....	515
V.....	517
Z.....	546
Zs.....	550

ELŐSZÓ

Magyar anyanyelvünk nemzeti kultúránk legfőbb hordozója. A Kárpát-medencében és a világon szétszórva élő magyarok legfőbb összetartó ereje. A legnagyobb hungarikum. Kötelességünk, hogy nyelvtani rendszerét újra és újra leírjuk; feladatunk, hogy szókincsét szótárakban több oldalról is ismételtelen számba vegyük. A *Régi magyar szavak magyarázó adatbázisa* az elmúlt korok szókincsének elemeit leltározza, ezzel megmenti azokat a teljes feledéstől, és közvetíti korunk magyarjai számára.

1. A szókincs változása

A nyelvek szókincsé folytonosan változik. Egyrésztől folyamatosan születnek és áramlanak be a nyelvbe új szavak (ezek a neologizmusok), másrésztől a nyelv nem használatos elemei feledésbe merülnek, kihalnak, kipusztulnak (ezek az archaizmusok). Ez a folyamat nem minden korban ugyanolyan ütemű. Amikor a technika, a társadalom, az anyagi és a szellemi kultúra változása felgyorsul, a szókincs módosulása is intenzívebbé válik. Az utóbbi évszázad gyors változásai nyomot hagytak a magyar nyelvben is. Korábban közismert szavak hosszú sora került használaton kívülre és születtek helyettük azelőtt soha nem hallott szavak. Az utóbbi évtizedek új szavait a TINTA Könyvkiadó szerzői több szótárban is feldolgozták már (Kiss Gábor, Pusztai Ferenc: *Új szavak, új jelentések 1997-től* [1999]; Molnár Csikós László: *Divatszavak* [2009]; Minya Károly: *Új szavak I.* [2007]).

Szókincsünk elemeinek változására a technikai, társadalmi fejlődés nem minden esetben ad magyarázatot, több esetben egy-egy szó kiveszésére nincs ésszerű felelet. Hiszen az *egyház* 'szent ház, templom' szó századokig élt és a hétköznapi nyelvhasználat része volt, néhány nyelvjárásban ma is eleven, de végül a latin eredetű *templom* elnyomta. A szláv származású *konyha* mellett a *szenesház* az elmúlt időkig már csak nyelvjárási szinten élt tovább. Meghalt a régi *verő*, hogy helyet adjon az idegen *kalapácsnak*, a *búza* nem tudott megbirkózni a szláv *kalász* szóval. Ugyancsak az elmúlt évszázadok alatt polgárjogot nyert a *gyertya* szó a ma már régies *szövétnék* mellett.

Sok esetben a szókincsbeli változás első momentuma, hogy az új szó egy teljesen új típusú tárgyat jelent: a régi őrlőszerkezet, az *örvény* kézimalom volt, a *malom* viszont már vízi hajtású, sokkal fejlettebb és bonyolultabb szerkezet. A szláv *szeke*, a német vagy francia *bárd* más formájú volt, mint a régebbi *balta*. A csizmaszerű lábbelire két régi szavunk is volt: a *botos* és a *szekernye*, ezek nyilván azért élhettek egymás mellett, mert más formájúak, szabásúak voltak, mint a ma is élő *csizma*. Hasonló okból tűnnek el nyelvünkben a *cipellés* és a *topánka* szavak a 18. században a *cipőtől* elnyomva.

Mivel a társadalom, a technika fejlődésével, a mindennapi élet változásával bizonyos tevékenységek megszűnnek, egyes tárgyak használata háttérbe szorul vagy teljesen megszűnik. Így a hozzájuk tartozó szavak feledésbe merülnek, majd kiesnek a nyelvhasználatból. Ezért egy idő után a beszélők számára idegenül csengenek, és teljesen ismeretlenné válnak. Emiatt szükséges számba venni, szótárban felsorolni és magyarázni az ilyen szavakat.

2. A Régi magyar szavak magyarázó adatbázisának a jellege

A *Régi magyar szavak magyarázó adatbázisa* azokat a szavakat leltározza, melyek a magyar nyelv életében a korábbi évszázadokban többnyire széles körben használatosak voltak, de mára már ismeretlenül csengenek a magyar anyanyelvűek nagy többsége számára. Természetesen a magyar beszélők nyelvismeretük, szókincsük alapján több csoportba sorolhatók. Az idősebb nemzedék tagjainak személyes élményük van az utóbbi 4-5 évtizedben szinte teljesen eltűnt hagyományos paraszti világról. Számukra ismerősek a *szakajtó*, *mángorló*, *szövőszék* és *iga* szavak, és igen pontosan tudják, mikor, mire használták ezeket a tárgyakat. A fiatalabb nemzedék tagjainak nincs mindennapi személyes emléke ezekről a fenti szavakkal jelölt tárgyokról, hiszen ma már legfeljebb múzeumban, skanzenben találkozhatnak velük, ezért számukra legtöbbször idegenül csengenek ezek a szavak, jó, ha körülbelül sejtik, hogy mire is használták ezeket. Tehát a „régí szó” terminus relatív a beszélők életkora szerint. Gyűjteményünk összeállításánál messzemenőleg figyelembe vettük a fiatalabb nemzedék (feltételezett) nyelv- és szóismeretét.

3. Régi magyar szavak magyarázó adatbázisa célja

Fontos, hogy régi nyelvünk alapegységei, a régi szavak ne csak szépirodalmi alkotásokban és egyéb írásos művekben legyenek megtalálhatók, hanem egy, a nagyközönség számára összeállított adatbázisban minden érdeklődő utánanézhessen az általa nem vagy csak felületesen ismert szó pontos értelmének. Ezáltal érthetővé válnak a régi és mára már homályos jelentésű szavakat tartalmazó írások, képet kaphatunk nyelvünk régebbi, évszázadokkal korábbi életéről, állapotáról is.

4. A Régi magyar szavak magyarázó adatbázisában található nyelvi anyag

A *Régi magyar szavak magyarázó adatbázisa* alcíme: *Kihalt, elfeledett és kiveszőben lévő szavak, szóalakok és szójelentések magyarázata*. A hosszú alcím arra utal, hogy az adatbázisba felvett és ott értelmezett, megmagyarázott szavak sora nem homogén, nem egységes. A következő főbb csoportokra oszthatók a szótár címszavai:

A) A címszavak osztályozása régiségük szerint

a) Kihalt szavak

Ide számíthatjuk azokat a szavakat, amelyek teljes egészében ismeretlenek napjaink beszélői számára, hiszen legtöbbször ezek a szavak már több évszázada nem élnek aktívan a magyarul beszélők ajkán. Pl.: *aszó* 'kiszáradt völgy', *apol* 'csókol, becéz', *rér* 'sógor'. Néhány esetben ezeket a szavakat megőrizték számunkra a családnevek vagy a helynevek, hiszen az *Aszód* településnévben benne rejlik az *aszó* szó.

b) Elfeledett szavak

A *Régi magyar szavak magyarázó adatbázisa* címszavai között jelentős csoportot alkotnak azok, amelyek ma már önállóan nem használatosak, de alakjuk, formájuk miatt következtethetünk korábbi jelentésükre. A régies *csuszkondó* szóról sejteni lehet, hogy 'korcsolya' jelentésű, az *istáp* 'bot, támasz' megőrződött az *istápol* 'támogat, segít' szóban, a *verő* szó 'kalapács' jelentése kikövetkeztethető ugyanúgy mint a *kaszab* 'mészáros' (azaz 'kaszaboló') szóé is.

c) Kiveszőben lévő szavak

Ide soroljuk az elmúlt évszázad paraszti gazdálkodásának olyan szavait, mint *szakajtó, járom, iga*. Ezek a szavak az idősebb nemzedék számára még ismertek, a fiatalabbak esetében azonban már a passzív szókincsnek is a peremére szorultak. Ugyancsak ebbe a csoportja soroljuk a korábbi polgári világra jellemző olyan szavakat, mint *komorna* stb.

B) A címszavak osztályozása jellegük szerint

a) Szavak

A *Régi magyar szavak magyarázó adatbázisa* címszavainak egy része olyan szó, amely mára már minden jelentésében teljes egészében réginek minősül. Pl. a *dangubál* ige mindkét jelentése régies: 1. 'álldogál; dologtalanul lebzsel; lopja a napot' 2. 'vesztegel; várakozik vmire'. A *nadály* 'pióca' jelentésű szó is olyan régies szó, amelynek nincs ma használatos más jelentése. A *pityke* szónak ma már ugyancsak nem használatos széles körben egyik jelentése sem: 1. 'fémből, főleg rézből készült füles, lapos gomb <rendszerint férfi felsőruhán>' 2. 'értéktelen dolog'. A *vápa* 5 jelentésű főnévnek sincs olyan jelentése, melyet ma használnánk: 1. 'völgy, ill. két hegy közti nyereg' 2. 'mocsaras hely; láp' 3. 'tócsa; pocsolya' 4. 'árok; gödör' 5. 'bemélyedés; mélyedés'.

b) Szójelentések

Nem jelentéktelen azoknak a címszavaknak a száma a *Régi magyar szavak magyarázó adatbázisában*, amelyeknek ma is van köznyelvi jelentése és használata, azonban a régi időkben volt a mai mellett mára már kihalt, régies jelentése is. Pl. az *agy* szónak a mai 'agyvelő' jelentésén kívül a régiségben volt 'koponya; koponyacsont' jelentése is. A *borda* szót a ma használatos 'testrészt' jelentésén kívül régen használták 'szövőszék szálak tömörítésére szolgáló eleme; takácsborda' jelentésben is. A *koporsó* szót a ma ismert 'hosszúkás láda, amelyben a holttestet eltemetik' jelentésén kívül 'sír; sírűreg' értelemben is használták.

A *Régi magyar szavak magyarázó adatbázisa* nem sorolja fel, nem adja meg a nyelvünkben ma is élő szavak széles körben használt mai jelentését, minden esetben a szónak csak a régies jelentését magyarázza. Így a szótárban az *olvas* szónál a 'számlál; számol; megszámlál' jelentést találjuk csupán, nincs feltüntetve a ma széles körben használt 'könyvet, szöveget olvas' értelem.

c) Szóalakok

A nyelvben évszázadok alatt sok szó hangalakja is megváltozott, módosult. Az anyaggyűjtés során a régies szóalakokat is gyűjtöttük. Így megtalálható adatbázisunkban a *tere* szó, amely a mai *teher* szónak felel meg, ugyancsak tartalmazza gyűjteményünk a *gyió* 'dió' és a *gyisznó* 'disznó' szavakat, megadtuk a régies 'zarándok' jelentésű *szarándok* szóalakot is.

5. A *Régi magyar szavak magyarázó adatbázisa* anyagának gyűjtéséről, összeállításáról

Az adatbázis anyaga többéves és széles körű gyűjtőmunkát követően szerkesztés és egységesítés során kapta meg végső alakját. A gyűjtést a következő anyagokból, könyvekből végeztük:

a) Régi magyar nyelvemlékek

Kijegyzeteltük a legfontosabb régi magyar nyelvemlékek nyomtatott újrakiadását, sokat merítettünk ezek jegyzeteiből, szómagyarázataiból. A feldolgozott nyelvemlékek között vannak kézzel írt oklevelek, szójegyzékek és magánlevelek is.

b) A magyar nyelvtörténet kézikönyvei

A *Régi magyar szavak magyarázó adatbázisa* címszavainak egy részét a magyar nyelv történetét monografikusan feldolgozó kézikönyvekből jegyzeteltük ki. Különösen gazdag anyagot szolgáltatott Kis-Erős Ferenc és Bárczi Géza munkái, valamint a Bárczi Géza, Benkő Loránd és Berrár Jolán neveivel jegyzett tankönyv.

c) Régi magyar irodalmi művek, szövegek

Következetesen feldolgoztuk a következő öt sorozat több mint 150 kötetét: a) *Téka*, b) *Magyar ritkaságok*, c) *Magyar tallózó; Magyar hírmondó*, d) *Magyar könyvtár*, e) *Magyar remekírók*. A kötetek végén található szójegyzetek, magyarázó szólisták voltak forrásaink. Igyekeztünk elkerülni a fenti sorozat köteteiben található latin, ill. magyarosított latin szavak túlzott számban való felvételét, azonban ha úgy ítéltük meg, hogy a latin szó széles körben el volt terjedve, illetve az alapszókinszhez tartozónak tekinthető, felvettük.

d) Történeti szótárak

Anyagunk gazdagításához hozzájárultak a magyar nyelv történeti szótárai. Különösen a következő három szótárból gyarapítottuk a címszavak számát: *A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára*, *Földrajzi nevek etimológiai szótára* és *Régi magyar családnevek szótára*. Az utóbbi kettő azért volt fontos forrásunk, mert a földrajzi nevek és a családnevek igen sok régi szót őriztek meg napjaink számára.

e) Értelmező szótárak

Három értelmező szótárt dolgoztunk fel. Ballagi Mór teljes szótárából feldolgoztuk, és adatbázisunkba beemeltük a † jellel megjelölt szavakat. Balassa József kis szótárából szintén kigyűjtöttük a † jellel jelölt szavakat, amelyek között nemcsak régi szavak, hanem régies szóalakok is nagy számban voltak. A *Régi magyar szavak magyarázó adatbázisának* egyik legfontosabb forrása a hétkötetes *A magyar nyelv értelmező szótára* volt. A feldolgozása során kiírtuk a *régies*, *táj*, *népi* és *elavult* minősítéssel ellátott címszavakat és szójelentéseket. E szótár azért is volt hasznos számunkra, mert míg a legtöbb más forrásunk a régies szót csupán egyetlen szóval magyarázta, addig *A magyar nyelv értelmező szótára* kifejtve, egész mondattal, hosszabb definícióval világította meg pontosan egy-egy szó jelentését.

f) Írói szótárak és műszótárak

Forrásaink között szerepelnek az írói szótárak. Régies, elavult szavakat emeltünk át Petőfi Sándor, Jókai Mór és Juhász Gyula életművét feldolgozó szótárakból. Az írói szótárak átvizsgálása során az egyedi, egyszeri írói, költői szóalkotásokat, az ún. hapaxokat nem vettük fel gyűjteményünkbe. Ugyancsak gyűjtöttünk szavakat a *Toldi-szótárból* és a *Bánk bán-szótárból*.

6. A Régi magyar szavak magyarázó adatbázisának szerkesztése

Az anyaggyűjtést többlépcsős szerkesztés követte. A szerkesztés során a több forrásból is kinyert, a nyersanyagban többször is előforduló szavakat és jelentéseiket összevontuk. A szerkesztéskor mindvégig figyelembe vettük, hogy egy-egy szó természetesen több – egymással lazán összefüggő – jelentéssel is bír, ezt adatbázisunkban tükröztettük, ezért egy-egy szó jelentése minden esetben új sorban kezdődik. Abban az esetben, ha egy-egy szónak (szóalaknak) két jelentése között nagyon távoli az összefüggés, illetve nem mutatható ki, akkor a két szót egymás homonimájának tekintettük, és adatbázisunkban ezt felső indexben levő számmal jeleztük.

7. Az adatbázis szócikkeinek felépítése

A szócikkek élén a vastagon szedett címszó áll, ezt követi a címszó szófaja. (Lásd az Előszó végén A szófajok rövidítése részt.) A címszó egyes jelentéseit ✧ (üres káró) jel vezeti be. A szavak magyarázata néhol teljes mondatokkal, néhol szinonimákkal történik. A szinonimákat pontosvessző választja el egymástól vagy a meghatározástól.

Csúcsos zárójelben olyan értelmi kiegészítéseket adtunk meg, amelyek nem tartoznak szorosan a jelentéshez, de a szó pontos értelmezéséhez feltétlenül szükségesek. Pl.

dodonai mn ✧ kétértelmű, homályos, rejtélyes (jóslat)

reterál ige ✧ (harcban) visszavonul, hátrál
✧ hátrál; visszahúzódik

A kerek zárójelben feltüntetett kiegészítések odaértésével vagy oda nem értésével egyaránt értelmezhető a szócikk. Ez sokszor a két szófajú szavak szófaji elkülönítését szolgálja. Pl.

középbirtokos mn és fn ✧ olyan (személy), akinek birtoka 100-tól 1000 holdig terjedt

sib fn és mn ✧ csaló, szemfényvesztő; haszontalan (személy)

A korábbi évszázadokban nem volt egységes a magyar helyesírás, ill. országrészenként más-más alakváltozata is használatos volt egy-egy szónak, ezért forrásainkban egy-egy szó gyakran többféle alakban is megtalálható volt. A többféle módon leírt és használt szavakat az adatbázisban egyetlen helyen magyarázzuk, és erre a helyre utalásokkal irányítjuk az adatbázis használóját a szavak alakváltozatától. Pl.

kristély fn *lásd* **klistély**

mellyes fn *lásd* **melles**

sikoltyú fn *lásd* **sikattyú**

A *Régi magyar szavak magyarázó adatbázisa* a magyar (nyelvi) ismeretterjesztés nemes hagyományait folytató, tudományos igénnyel összeállított adatbázis, amely a magyarul beszélők legszélesebb köre számára készült. Ismeretterjesztő jellege miatt forrásmegjelölést nem tartalmaz. A benne található szavaknak aljelentésekre bontva adja meg magyarázatát. Az adatbázis címszavainak száma 19250. A címszavaknak összesen 26950 jelentését közli a gyűjtemény.

A szerkesztők szándékai szerint hatékony segédeszköz régi nyelvünk mára már nem használatos szavainak megismeréséhez, ezzel segítséget nyújt írásbeli, irodalmi örökségünk megértéséhez. A *Régi magyar szavak magyarázó adatbázisa* hozzájárul szavainkon keresztül korábbi évszázadok nehéz és küzdelmes, de bizonyára sokszor örömteli és boldog életének felidézéséhez.

Kiss Gábor főszerkesztő

AZ ANYAGGYÚJTÉSHEZ FELHASZNÁLT KIADVÁNYOK

1. Szótárak

- BALASSA JÓZSEF 1940. *A magyar nyelv szótára*. I–II. Budapest, Grill Károly Könyvkiadó Vállalat.
- BALÁZS GÉZA – P. EÖRY VILMA – KISS GÁBOR – J. SOLTÉSZ KATALIN – T. SOMOGYI MAGDA 1994. *Jókai-szótár*. I–II. Budapest, Unikornis Kiadó.
- BALLAGI MÓR (szerk.) 1873. *A magyar nyelv teljes szótára*. I–II. Pest, Heckenast Gusztáv. (Reprint kiadása: 1998. Budapest, Nap Kiadó.)
- BÁRCZI GÉZA – ORSZÁGH LÁSZLÓ (főszerk.) 1959–1962. *A magyar nyelv értelmező szótára*. I–VII. Budapest, Akadémiai Kiadó.
- BEKE JÓZSEF 1991. *Bánk bán-szótár*. Kecskemét, Katona József Társaság.
- BENKŐ LÁSZLÓ (szerk.) 1972. *Juhász Gyula költői nyelvének szótára*. Budapest, Akadémiai Kiadó.
- BENKŐ LORÁND (főszerk.) 1967–1984. *A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára*. I–IV. Budapest, Akadémiai Kiadó.
- BERRÁR JOLÁN – KÁROLY SÁNDOR (szerk.) 1984. *Régi magyar glosszárium. Szótárak, szójegyzékek és glosszák egyesített szótára*. Budapest, Akadémiai Kiadó.
- BISZTRAY GYULA – KERECSENYI DEZSŐ (szerk.) 1942, 1948. *A magyar próza könyve*. I–II. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia.
- B. LÖRINCZY ÉVA (főszerk.) 1979–2010. *Új magyar tájszótár*. I–V. Budapest, Akadémiai Kiadó.
- CZUCZOR GERGELY – FOGARASI JÁNOS 1862–1874. *A magyar nyelv szótára*. I–VI. Budapest.
- HORVÁTH JÁNOS (szerk.) 1937. *Magyar versek könyve*. Budapest, Magyar Szemle Társaság.
- KÁZMÉR MIKLÓS 1993. *Régi magyar családnevek szótára. XIV–XVII. század*. Budapest, Magyar Nyelvtudományi Társaság.
- KISS GÁBOR (főszerk.) 1998. *Magyar szókinccstár. Rokon értelmű szavak, szólások és ellentétek szótára*. Budapest, Tinta Könyvkiadó.
- KISS LAJOS 1988. *Földrajzi nevek etimológiai szótára*. I–II. Budapest, Akadémiai Kiadó.
- ORTUTAY GYULA (főszerk.) 1977–1982. *Magyar néprajzi lexikon*. I–V. Budapest, Akadémiai Kiadó.
- PÁSZTOR EMIL 1986. *Toldi-szótár*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó.
- J. SOLTÉSZ KATALIN – SZABÓ DÉNES – WACHA IMRE (szerk.) 1987. *Petőfi-szótár. Petőfi Sándor életművének szókészlete*. Budapest, Akadémiai Kiadó.
- SZABÓ T. ATTILA (szerk.) 1975–. *Erdélyi magyar szótörténeti tár*. I–XIII. Bukarest, Kriterion Könyvkiadó, Budapest, Akadémiai Kiadó.
- SZARVAS GÁBOR – SIMONYI ZSIGMOND (szerk.) 1890–1893. *Magyar nyelvtörténeti szótár*. I–III. Budapest, Hornyánszky Viktor.
- SZINNYEI JÓZSEF 1893–1901. *Magyar tájszótár*. I–II. Budapest.
- TÓTFALUSI ISTVÁN 1983. *Vademecum. Szokatlan szavak szótára*. Budapest, Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó.
- TÓTFALUSI ISTVÁN 2008. *Idegenszó-tár. Idegen szavak értelmező és etimológiai szótára*. Budapest, Tinta Könyvkiadó.

2. A következő sorozatok több kötete

- Magyar hírmondó*. Sorozatszerkesztő: Matolcsy Ildikó – Sebestyén Lajos – Szalay Károly. Budapest, Magvető Kiadó.
- Magyar remekírók*. Sorozatszerkesztő: Illés Endre – Illyés Gyula – Juhász Ferenc – Király István – Klaniczay Tibor – Pándi Pál – Sötér István – Szabolcsi Miklós – Vas István. Budapest, Szépirodalmi Könyvkiadó.
- Magyar ritkaságok*. Sorozatszerkesztő: Szalai Anna. Budapest, Szépirodalmi Könyvkiadó.
- Magyar tallózó*. Sorozatszerkesztő: Sebestyén Lajos – Szalay Károly. Budapest, Magvető Kiadó.
- Téka*. Sorozatszerkesztő: Benkő Samu – Horváth Andor – Imreh Sz. István. Bukarest, Kriterion Könyvkiadó.

3. Kézikönyvek, forráskiadások

- BÁRCZI GÉZA 1951, 1957. *A magyar szókinccs eredete*. Egyetemi jegyzet. Budapest, Tankönyvkiadó. (Reprint kiadása: 2001. Budapest, Tinta Könyvkiadó.)

- BÁRCZI GÉZA 1975. *A magyar nyelv életrajza*. Budapest, Gondolat Könyvkiadó.
- BÁRCZI GÉZA – BENKŐ LORÁND – BERRÁR JOLÁN 1976. *A magyar nyelv története*. Budapest, Tankönyvkiadó.
- HEGEDŰS ATTILA – PAPP LAJOS 1991. *Középkori leveleink 1541-ig*. Régi magyar levéltár I. Budapest, Tankönyvkiadó.
- KIS-ERŐS FERENC 1915. *A magyar nyelv rendszeresen vizsgálva*. Kalocsa, Hornyánszky Viktor – Polgári Tanítóképző Intézet.
- MOLNÁR JÓZSEF – SIMON GYÖRGYI 1976. *Magyar nyelvemlékek*. Budapest, Tankönyvkiadó.
- ZOLNAI GYULA 1894. *Nyelvemlékeink a könyvnyomtatás koráig*. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia.

A SZÓFAJOK RÖVIDÍTÉSE

fn	főnév
hsz	határozószó
isz	indulatszó
ksz	kötőszó
mn	melléknév
msz	módosítószó
nm	névmás
nu	névutó
szn	számnév

A, Á

aba fn ◇ gyapjúfonálból szőtt, vastag szövet, posztó

abajdoc fn és mn ◇ kevert gabona, amelynek fele búza, fele rozs

◇ keverék, szemetes gabona

◇ vegyes; kevert

abajgat ige ◇ <állatot, ritkán személyt> kiabálva, kurjongatva hajszol, kerget

◇ <személyt, ritkán állatot> zaklat, nyugtalanít

◇ <tárgyat> piszkál; lökdös; minduntalan hozzányúl; macerál

◇ <személyt> kergetés, hajszolás közben üt, ver

◇ ordítva kiabál; óbégat

abajog, abajg ige ◇ kiabál; ordít; óbégat

◇ fecseg; cseveg; tereferél

◇ panaszkodik; siránkozik; kesereg

abaposztó fn ◇ rackajuh v. kecske szőréből készült festetlen, durva posztó

◇ ilyen posztóból varrt felsőruha

abárol ige ◇ <különösen zöldséget, gombát, hurkatölteléket> forró vízben puhít, fonnyaszt; abál

abcúg isz ◇ <rendszerint politikai szónokkal szemben felkiáltásként a nemtetszés, visszautasítás kifejezésére:> le vele!, nem kell!

abcugol ige ◇ vmely nyilvános megmozduláson, politikai gyűlésen haragja kifejezésül „abcúg” (le vele!, ki vele!) kiáltással ócsárol, gyaláz vkit, esetleg lehurrog, kifütyül

ábdál ige ◇ készít, nagyjából csinál meg vmit

ábécés fn ◇ az elemi iskola első osztályának tanulója; ábécét tanuló gyermek, személy

ablak fn ◇ a cenzúrázott szöveg üresen maradt helye <újságban, folyóiratban>

ablakfia fn ◇ ablakkeretbe foglalt üvegtábla; ablaktábla; ablakszem

ablakkosár fn ◇ az ablakra biztonsági okból betörés, kiesés ellen felszerelt, rendszerint kifelé öblösödő, olykor díszes vasrács

ablaklevél fn ◇ ablakszárny

ablakos mn ◇ hézagos; lyukas

ablakpárna fn ◇ ablakba tett párna, amelyre rákönyökölnek

ablegátus fn ◇ küldött; megbízott képviselő; követ

abnegáció fn ◇ áldozatkészség

abonál ige ◇ előfizet; megrendel

abonens fn ◇ vmire előfizető személy

aboníroz ige ◇ bérel

abonement fn ◇ bérlet

abora fn ◇ széna- v. takarmánytartó alkotmány, amely négy faoszlopból s rajtuk le- és felcsúsztatható könnyű fedélből áll

ábra fn ◇ emberi alak, arc rajza

abrak fn ◇ kijáró porció, étel; adag; rész

◇ kenyér; eleség; élelem

abrakadabra, abrakadabra fn ◇ elején v. végén v. elején is, végén is egy-egy betűvel fogyó sorokban leírt, sokféle irányban olvasható, értelmetlen szócsoport, amelynek régebben mágikus erőt tulajdonítottak

◇ amulett, talizmán, amelyre ilyen alakzat van felírva

abrakol ige ◇ <személyt, főleg gyermeket büntetésből> üt, ver

abrakötet fn ◇ album

ábránd mn ◇ ábrándos; érzelmes

ábráz fn ◇ forma; jel

◇ kép; alak

◇ ábrázat; arc

ábrázat fn ◇ forma; alak; megjelenés; külalak

abriktol ige ◇ oktat; betanít; kiképez; megtanít

◇ fegyelmez; rendszabályoz; fenyít

◇ ütlegel; ver

abroncs, abrincs fn ◇ fejen v. felső karon díszként viselt fémszalag, lapos karika, pánt

abronica fn ◇ vízhordó rúd

abrosz fn ◇ lepel; lepedő; ponyva

◇ térkép

abszencia fn ◇ mulasztás; távollét

abszolúte hsz ◇ korlátlan hatalommal; önkényesen

abszolútus mn ◇ felmentett; mentes; felszabadított

abszolvál ige ◇ katolikus pap a gyónásban feloldoz vkit

acat fn *lásd aszat*

acatol ige *lásd aszatol*

acci- *lásd akci-*

acél fn ◇ tűz csiholására való acéldarab

◇ szűrő, vágó fegyver, főleg kard

acélcsat fn ◇ gyűrű; karika

acélparipa fn ◇ lokomotív; mozdony; vasút

acintos mn ◇ kemény; szilárd

acogat ige ◇ dorgál; korhol; fedd

acqu- *lásd akv-*

acsa fn ◇ szitakötő

acsari mn ◇ fanyar; savanykás; fanyarkás

◇ vigyorgó; nevetgélő

acsarkodik, acsarog ige ◇ <személy> rendszerint toporzékolva, dühösen kiabál v. sír

◇ <kutya> megkötvé v. kerítés mögé zárva, tehetetlen dühvel, fogát vicsorgatva ugat

ács mn ◇ <rendszerint mulatás közben, muzsikáló cigányokhoz:> állj!, hagyd abba!, hallgass!, csönd legyen!

ácsik fn ◇ gyermekállóka, amelyben a gyermek járni tanul; járószek

ácsingózik ige ◇ vmire vágyakozva időzik, álldogál; ácsorog és les, vár vmire

acskó fn ◇ zacskó; tasak

ácsori¹ mn ◇ ácsorgó; álldogáló

ácsori² mn ◇ vigyorgó; nevetgélő

◇ meggondolatlan; vigyázatlan

ácsorog ige ◇ kívánczik, vágyódik vmi után; ácsingózik vmire

ad¹, **ád** ige ◇ vmilyen termést hoz, anyagot, energiát szolgáltat

ad² ige ◇ eljátszik; szerepel; alakít

adagium fn ◇ példabeszéd; bölcs mondás; közmondás

adalék fn ◇ adomány; felajánlás; hozzájárulás

adamas, adamaskó fn ◇ gyémánt

ádázik ige ◇ dühöng; dühösködik; őrjöng; átkozódik

◇ dühít; dühösít; felingerel

addenda fn ◇ kiegészítés; pótlás

addigelé hsz ◇ azelőtt; korábban

addiglan hsz ◇ addig; odáig; eladdig

adjusztáció fn ◇ kiigazítás; kiegészítés; pótlás

adjusztál, agyusztál ige ◇ üt, ver, püföl vkit

◇ használatra, viselésre alkalmassá tesz

adjutáns fn ◇ segédtiszt

◇ uralkodók, államfők mellé beosztott, rendszerint magasabb rangú tiszt; hadsegéd; szárnysegéd

adminisztrál ige ◇ igazgat; irányít; vezet

adminisztrátor fn ◇ vmely birtoknak, vagyonnak, javaknak megbízott kezelője, gondnoka; jószágigazgató

◇ kormányzó; helytartó; előljáró

adogat ige ◇ <árucikket> árusít, kicsiben ad

adony fn ◇ támasz; támaszték

adorál ige ◇ csodál; imád; istenít

adóslevél fn ◇ a hitelezőnél levő magánokirat, amelyet az adós állít ki annak bizonyságául és elismeréseként, hogy tartozik neki vmivel; elismervény; kötelezvény

adóvevő fn ◇ nyereszkesedő; haszonleső; spekuláns; üzér

adrez, adressz fn ◇ lakáscím; levélcím; címzés

adrezzál ige ◇ <postai küldeményt> megcímez, címet ír rá; címez

adta mn ◇ <szelídebb érzések, kedveskedés, sajnálkozás v. erősebb indulat, bosszankodás kifejezésére:>
semmirekellő, haszontalan <személy>

adulár fn ◇ féldrágakő

adulterium fn ◇ házasságtörés; hűtlenség; félrelépés

aeroplán fn ◇ repülőgép

áer fn ◇ levegő

affabilis, affábilis mn ◇ nyájas; udvarias
◇ leereszkedő; lenéző; fölényes

affekta fn ◇ kényeskedő, pózolván szenvedő, modorosán panaszkodó személy

affektál ige ◇ színlel; tettet; mímel; alakoskodik

affér fn ◇ párbaj; csatározás; csetepaté; tusa

afficiál ige ◇ meghat; megindít

affiniál ige ◇ hat; hatással van; befolyásol; érint

affinitás fn ◇ rokonság; vonzódás

affirmáció fn ◇ állítás; kijelentés; nyilatkozat; vélemény

affixum fn ◇ kiegészítés; tartozék; pótlék
◇ melléklet; pótkötet

áfium fn ◇ csalétek; csapda
◇ mákony; ópium; kábítószer

ág fn ◇ hónalj; tő; vég
◇ patak; vízfolyás; folyóág

aga fn ◇ katonai vagy más egység (pl. céh) élén álló személy; török főtiszt
◇ a szultáni udvar tisztviselője

ágál ige ◇ pert folytat; perel
◇ keresetet, pert indít; perbe kezd
◇ <színdarabot> előad
◇ dicsekszik; hetvenkedik; henceg
◇ hangoskodik; lármázik; zajong

agancsár fn ◇ szarvas

ágár fn ◇ fűzcsérjékkel benőtt zátony

agaras fn ◇ agárgondozó; agárpecér

ágas mn és fn ◇ a gémes kút kiásott része mellett a földbe erősített, felül kétágú fa, amely két ághoz erősített tengelyen mozog a kútgém; kútágas
◇ földbe ásott fagerenda, amelybe ferdén felfelé álló facövekeket ékelnek, v. kivágott fatörzs, amelyen meghagyták az ágak csonkjait rendszerint azzal a céllal, hogy edényt, tejesköcsögöt stb. akasszanak rá
◇ földbe vert hegyes rúd, amelynek kiálló ágaira a frissen lekaszált terményt, takarmányt aggatják, hogy gyorsabban száradjon
◇ oszlopokon álló épület, amelynek nincs oldala

ágasfa fn ◇ erős oszlop, amely a ház két végén kívül a mestergerendát tartja
◇ földbe erősített többágú rúd; ágas

agát fn ◇ különféle színű, rétegekből álló tömött kvarcfajta; achát

ágazat fn ◇ fa, bokor ágainak összessége, szövevénye; korona
◇ agancs; szarv
◇ amely régi v. nagy család, családfa különféle szétágazásai, ágai; család; nemzetség

agazó fn ◇ kecskepásztor

ágbog fn ◇ bonyodalom; galiba; nehézség

agenda, ágenda fn ◇ napirend; program
◇ elintézendő dolog, ügy; elintéznivaló; tennivaló; teendő
◇ notesz; határidőnapló
◇ szertartás; szertartáskönyv
◇ keresztelési anyakönyv

ágens fn ◇ üzleti megbízott; képviselő; ügynök; közvetítő; tisztviselő
◇ vmely politikai szervezet, csoport megfizetett embere, megbízottja; ügyvivő; politikai ügynök
◇ kém; ügynök

ágfa fn ◇ ágakból, gallyakból álló tüzelő; rözse

agg, aggik ige ◇ <vmely anyag> térfogatában kisebb, tömörített, sűrűbb lesz; összezsugorodik;

összetöpped; összeesik; fogy

◇ öregszik; vénül; korosodik

◇ aggodalmaskodik; aggódik; nyugtalankodik

aggalék fn ◇ járulék; tartozék

aggás fn ◇ aggódás; aggodalmaskodás

aggaszt ige ◇ <vmely anyagot, testet> térfogatában összezsugorít, tömöttebbé, sűrűbbé tesz; meg- v. összetöppeszt

aggat ige ◇ zavar, feltart vkit; okvetetlenkedik; alkalmatlankodik; lábatlankodik

aggatódzik ige ◇ akadékoskodik; kötekedik; kukacoskodik

aggfi fn és mn ◇ nőtlen férfi; agglegény

agglant fn ◇ öregasszony; vénasszony

agglegény fn ◇ zsírban sült, lepény- v. pogácsaszerű tészta, amelyet tejjel leöntve esznek

aggnő fn ◇ vénasszony; idős asszony

aggó mn ◇ aggódó; aggodalmaskodó; nyugtalankodó

aggóskodik ige ◇ aggodalmaskodik; aggódik; nyugtalankodik

aggrege fn ◇ dajkamese; mesebeszéd; mendemonda

aggság fn ◇ aggodalom; gond; baj

aggszó fn ◇ hiábavaló beszéd; üres fecsegés

áglál ige ◇ tákol; told-fold; összetákol

áglálódik ige ◇ akadékoskodik; kötekedik; okoskodik

agler fn ◇ sátor

ágoz ige ◇ metsz; nyeseget

agrárproletár fn ◇ mezőgazdaságban bérért dolgozó, bérért v. bérbe fölfogadott <férfi>; béres

agy fn ◇ koponya; koponyacsont

ágy ige ◇ gabonát a szérún elterít

agyagsár fn ◇ vályog; téglagyag; tapasztóagyag

agyal ige ◇ agyba-főbe üt, ver; ütleget; bántalmaz

ágyal ige ◇ megveti az ágyat; ágyaz

◇ <veteményeknek> ágyást készít

agyalágyult mn ◇ bénult; béna; szélütött

agyarkodik, agyarog ige ◇ <személy> vki ellen bosszút forral, dühösködik, irigykedik vkire; fenekedik

agyas¹ mn ◇ nyakas; keményfejű; furfangos; ravasz

agyas² mn ◇ jól megtermett; erős; vaskos

ágyas, ágyás fn ◇ a gabona kiterítése <szérún, azaz sima területen>, hogy a lovakkal kitapostassák a gabonaszemeket a kalászból

ágyasház fn ◇ hálószoza; hálóhelyiség; hálóterem

agyaskodik ige ◇ okoskodik; töpreng; elmélkedik

◇ kötekedik; akadékoskodik; okvetetlenkedik

agyaskodó mn ◇ akaratos; makacs; önfejű; nyakas

ágyaz ige ◇ <szérún, azaz sima területen> a gabonát kitereti, hogy a lovakkal kitapostassák a gabonaszemeket a kalászból

ágybeli fn ◇ ágynemű

agydüh fn ◇ napszúrás; hőguta

ágyékhártya fn ◇ rekeszizom

ágynemű fn ◇ fekvőhelyfajta

ágyó fn ◇ ágyú; löveg

ágyásátor fn ◇ ágymennyezet; baldachin

agyszélhűdés, agyhűdés fn ◇ agyvérzés; gutaütés; szélütés

ágyzerszám fn ◇ ágynemű; ágyszám

ágytárs fn ◇ nem hites feleség; ágyas; szerető

ágytörő fn és mn ◇ házasságtörő; hűtlen

ágyúnaszád fn ◇ kisebb vitorlás hajó, amelynek csak a fedélzetén van néhány ágyú

agyusztál ige lásd **adjusztál**

ágyútaliga, ágyútalyiga fn ◇ az ágyú hátulsó részéhez akasztható kétkerekű taliga, amelybe a vontató állatot befogják

ágyúteke fn ◇ ágyúgolyó

ahajt hsz ◇ a szóban forgó helyen v. annak tájékán; ott; amott
◇ azonnal; mindjárt
◇ azután; arra; azzal

ahán isz ◇ <hirtelen felvillanó gondolat közlését bevezető szó>

ait fn ◇ azért

áj¹ ige ◇ ás; kimélyít; felás

áj², ajó fn ◇ jegy; jellegzetesség

áj³, aj fn ◇ keskeny völgy; szakadék
◇ nyílás; bevágás; rovátka; köz

ájajtatós mn *lásd* **ájatós**

ajak fn ◇ ivóedény széle

ajakpirosító, ajkpirosító fn ◇ pálcika v. rudacska alakú, viaszt, olajat, festéket és illatosító anyagokat tartalmazó, kemény, zsíros, könnyen kenődő és tapadó festék, amellyel a nők ajkukat pirosítják; rúzs

ajanca fn ◇ rúd; kötél

ajándék, ajándok fn ◇ újszülött gyermek

ajánl ige ◇ megkínál; megvendégel; kínál

ajánlat¹ fn ◇ ajánlás; javaslat
◇ az a levél, amelynek írója vkinek a jóindulatát, pártfogását kéri vki számára; ajánlólevél

ajánlat² fn ◇ áldozat

ajáról ige ◇ ajánlgat; kínál

ájazó fn ◇ zabola; zabra

ajéjt ige ◇ áhít; óhajt

ajejtat fn ◇ akarat; kívánság

ájer fn ◇ levegő; szellő; szél

ajk fn ◇ ajak; szájszél
◇ ivóedény széle

ajkál ige ◇ örömeben kiáltozik; ujjong

ajkpirosító fn *lásd* **ajakpirosító**

ájnszlág fn ◇ a boroshordók fertőtlenítésére használt kénlap v. kénrúd

ájós fn ◇ kútmester; kútásó

ájatós, ajajtatós mn ◇ szenteskedő; áhítatos

ajtósarok fn ◇ a szobának az a szöglete, amelyet a kinyitott ajtó szárnya eltakar

ajtószegező fn ◇ retesz

ákáció fn ◇ izgágaság; akadékoskodás; kötekedés

akadályos mn ◇ nehéz; veszélyes

akadék fn ◇ az, ami az utunkban van, járásunkat, könnyű mozgásunkat gátolja; akadály; torlasz
◇ tövis; tüske; szálka
◇ zavar; fennakadás

akadékos mn ◇ sok bajjal járó; nehézségeket támasztó

akadékoskodik ige ◇ <vmely akadály> a továbbjutást, célba érést gátolja, nehezíti

akadékoz ige ◇ akadályoz; hátráltat

akadékvető mn ◇ akadékoskodó; okvetetlenkedő; kötekedő

akar hsz ◇ akár

akasztal ige ◇ kapcsol; hozzákapcsol; hozzáilleszt
◇ öltöget; varr

akasztaló fn ◇ kendő

akcentus fn ◇ ékezet

akceptál ige ◇ vmely zárt körű társaságba befogad vkit
◇ elfogadja vki véleményét

akcia fn ◇ részvény

akció fn ◇ széksértésért, ill. a bíróság előtt tett v. elkövetett sértő kijelentésért, magatartásért járó pénzbüntetés
◇ gyászbeszéd; búcsúztató; búcsúbeszéd

akcionárius fn ◇ részvényes

akcsa, akcse fn ◇ régi aprópénz; fillér
◇ kis török ezüstpénz

akklamáció fn ◇ éljenzés; ünneplés; tetszésnyilvánítás
akkomodál ige ◇ vmihez alkalmassá, alkalmazkodóvá tesz vkit, vmit; hozzáilleszt
akkorára hsz ◇ akkorra; addigra
akkordmunka fn ◇ a teljesítmény alapján fizetett munka; szakmáymunka
akkordrendszer fn ◇ <a munkabérek megállapításában> az a rendszer, amelyben a munkás keresete az általa egy időegység alatt elkészített termékek mennyiségétől v. a teljesített műveletek számától függ; teljesítményberezési rendszer
akkumulál ige ◇ felhalmoz; összegyűjt; tartalékot képez
akla¹ fn ◇ fonal; szál
◇ szegecs; faék
akla², aklál ige ◇ tákol; összeró; toldoz-foltoz
akna fn ◇ kémény
◇ sóakna; sóbánya
◇ hordólyuk
◇ a hordó dugója
akó fn ◇ országok, sőt városok szerint különféleképpen meghatározott, általában félhektónyi, azaz kb. 54 literes űrmérték
akol fn ◇ rudakból, szálfákból összerótt, a jószág, különösen juhok összetartására való kerítésféle, ill. az ezzel körülfalazt hely a legelőn
◇ egyetlen tágas helyiségből álló istállószerű épület, amelyben a juhok éjjel v. a legelésre kedvezőtlen időben tartózkodnak
◇ <halászatban:> nádfalakból álló halfogó eszközzel, azaz vejszével elkerített hely
akolit fn ◇ gyertyatartó
akolófa, akolópálcá fn ◇ a hordó űrmértékének v. a hordóban levő folyadék mennyiségének meghatározására használt rovátkás rúd
akona fn ◇ <hordón v. öblösebb zárt edényen> száj, nyílás
◇ dugó a hordó v. más zárt edény szájának befödésére, elzárására
◇ kémény
ákovita fn ◇ égetett, rendszerint édes pálinka
◇ petróleum
akóz ige ◇ vmely hordó űrtartalmát akolófával, mérőpálcával meghatározza
aktor fn ◇ színész; szereplő; színművész
◇ felperes; vádló
aktrix fn ◇ színésznő
aktus, akt fn ◇ színdarab felvonása
◇ színdarab előadása
akut mn ◇ gyors; heveny; rohamos
◇ sürgős; megoldásra érett
akvavitás fn ◇ pálinkafőző
akvirál ige ◇ gyűjt; szerez
akvizíció fn ◇ szerzemény; préda; zsákmány
ál mn ◇ álnoksággal, hamissággal teli; álnok
ala fn ◇ nagyobb lovascsapat
alá hsz ◇ mélyebben fekvő területen; lenn; lejjebb
◇ délibb területen; délibb vidéken; délebbre
alabárd fn ◇ hosszú nyelű, szekercszerű vágó- és szűrőfegyver
alabárdos fn és mn ◇ alabárdal felfegyverzett katona
alacsony mn ◇ aljas; alávaló; becstelen
alafa fn ◇ zsold; járandóság
◇ ételadag; porció
◇ tekintély; méltóság; becsület; tisztesség
alagya fn ◇ elégia
aláh ige ◇ gondol; vél
aláhajol ige ◇ <személy> lehajol
◇ <fej> lecsüng, lehajlik, lehorgasztva marad
aláhajt ige ◇ lehajol

alájáró fn ◇ csak észak–déli irányban szántható terület
◇ mélyebben fekvő területre vezető út

alájegyvez ige ◇ nevét v. kézjegyét vmi alá írja; aláír

alajt ige ◇ gondol

alak¹ fn ◇ baba; kisbaba; apróság
◇ bábu; figura

alak² fn ◇ álarc; maszk

alak³ fn ◇ keveréktakarmány; másodrendű árpa

alakor fn ◇ ritka, igénytelen és hidegtűrő búzaféle

alajos fn és mn ◇ olyan személy, főként férfi, aki mások mulattatására, primitív népeknél vallásos szertartás szereplőjeként, arcát, külsejét eltorzítva embert v. állatot utánoz; figurás; komédiás
◇ olyan <személy>, aki megtévesztésül, gyakran vmely csíny v. gaztett elkövetésére más személy alakját ölti magára; álház; álarcos
◇ színész
◇ kétszínű; képmutató; alakoskodó

alakozik ige ◇ komédiázik; szemfényvesztéssel foglalkozik

alakovas fn ◇ megfelelő alakú homorú vas, amelybe a kovácsolandó izzó vasat verik; odor

alakzat fn ◇ csábító kép, ábránd

álalak fn ◇ álöltözet; jelmez; maskara

alamán fn és mn ◇ német v. németországi

alamár mn ◇ tunya; lusta; lomha; rest

alamázia fn ◇ pálinka

alamódi mn ◇ divatos; népszerű

alamuszi mn ◇ aluszékony természetű, tehetetlen, ügyefogyott, mamlasz <személy, főként férfi>

alán, alánus fn és mn ◇ német

alant hsz ◇ lent a mélyben; alacsonyan fekvő helyen

alantas, alanti mn ◇ lent elterülő; mélyebben fekvő; lenti
◇ alacsonyabb társadalmi rétegből származó, ehhez tartozó <személy, csoport>; <a társadalmi rangsorban, tagozódásban> alacsonyan álló

alaputréra fn ◇ húsfélékből hagymával készült étel

álarcos mn ◇ olyan <személy>, aki félrevezető szándékból igazi valóját elfedve másnak mutatja, színleli magát, álarcot visel

alarm fn ◇ riadó; riasztás
◇ riadalom; rémület

alarmíroz ige ◇ <katonaságot, rendőrséget, tűzoltóságot v. más szervet> riadóval v. egyéb módon azonnali cselekvésre készütségbe helyez, v. sürgős intézkedésre utasít; riaszt
◇ felver; felébreszt

alássan hsz ◇ <főleg kérést, köszönést jelentő igével kapcsolatban, közvetlen és udvarias stílusban, a kifejezés udvarias voltának nyomósítására:> alázatosan

alászáll ige ◇ <személy, közösség> rossz anyagi körülmények közé kerül

alászolgálja msz ◇ <távozáskor használt köszönési formula:> alázatos szolgálja (vagyok); ajánlom magam
◇ <üzletben a kereskedőnek a vevő érkezésekor használt köszönő formulája>

alátermett mn ◇ alacsony; kicsi; apró termetű

alattas, alattos mn ◇ alantas; aljas; alávaló

alattság fn ◇ hajók vontatására v. kikötésére használt vastag kötél
◇ <vitorlás hajón:> kötélzet
◇ vitorlarúd

alávaló mn ◇ alacsony hivatalban, állásban levő, alacsony beosztásban dolgozó <személy>

alba fn ◇ fehér ruha

albíró fn ◇ a bírói rangfokozat legalsó fokára kinevezett, rendszerint járásbírószágon működő első fokú bíró
◇ az a személy, aki vmely városnak, nagyobb községnek bíróját helyettesíti

album fn ◇ feljegyzésekre, kedves idézetek, versek bemásolására szánt, üres lapokból, levelekből álló, rendszerint díszesebb kötésű könyv

álcs fn ◇ ács; tetőfedő

áld ige ◇ tréfásan átkozva emleget, szidalmaz vkit, vmit

áldomás¹ fn ◇ vmely sikeres vállalkozást, befejezett munkát, győzelmet, sikert v. más örvendetes alkalmat

ünneplő lakoma, víg evés-ivás, borozás

◇ különösen adásvételt, üzletkötést, szerződést, fontos megállapodást, egyezséget, főként vásári alkut megpecsételő, szentesítő ünnepélyes v. barátságos evés-ivás, iddogálás

◇ ünnepélyes alkalommal vkire, vmire mondott felköszöntés, szerencsekívánat

◇ áldás; jótétemény; kegyelem

áldomás² fn ◇ pogány áldozat, áldozat bemutatása

áldozár, áldor fn ◇ a katolikus egyházban a felszentelt pap neve; áldozópap

alejt ige ◇ vél; gondol; alít

alejttat fn ◇ szándék; akarat

alélt mn ◇ ájulás v. alvásszerű állapotot mutató <időszak, helyzet, személy>

alfabétum fn ◇ ábécé; betűrend

◇ ábécéskönyv; olvasókönyv

algimnázium fn ◇ a régi közoktatásügyi szervezetben a nyolcosztályos főgimnáziummal szemben négy- v. hatosztályos középiskola

álgú fn ◇ ágyú; löveg

alház fn ◇ földszint

alimentáció fn ◇ élelmezés; étkeztetés; ellátás

alimentál ige ◇ élelmez; segítyez; táplál

alimentum fn ◇ élelmiszer; táplálék

alispán fn ◇ a régi vármegye közigazgatásának feje, első választott tisztviselője

alít ige ◇ vél; gondol, sejt; hisz

◇ megerősít; igazol

álivánka fn ◇ kukoricalisztból készült, aludttejjel v. különféle savanyú tejjel kevert, sós, kapros sütemény

alj¹ fn ◇ a jószág alá szórt szalma, alom

◇ alja búza; ocsú

alj² fn ◇ bázis; lúg

aljadék fn ◇ a kicsépellt gabonának rostáláskor különváló szemetes alja, törmeléke; hulladék; ocsú

aljas mn ◇ üledéket tartalmazó <folyadék>; zaccos

◇ sok szemetet, ocsút tartalmazó <gabona>

◇ alacsony; alatt levő; mélyen fekvő

◇ alacsony színvonalú

◇ alacsony társadalmi rétegből származó, alsóbb rangú, rendű <személy, csoport>

aljaz ige ◇ az almot elkészíti; almoz

aljzás fn ◇ szálfák alatt nőtt fiatal fák csoportja

aljgyző fn ◇ <a tanácsok megalakulásáig az ún. önkormányzatokban> választott tisztviselő, aki fogalmazási munkakört látott el

◇ <bíróságokon> a bírósági jegyzőnél alacsonyabb rangú, de vele azonos munkakört betöltő tisztviselő

alkalmatos mn ◇ alkalmas; megfelelő

alkalmatosság fn ◇ vmire alkalmas, használt v. kényelmet biztosító készülék, eszköz, berendezés, bútor

◇ jármű; alkalmi fuvar; kocs

◇ utazási lehetőség; közlekedési eszköz, jármű; alkalom

alkalmazik ige ◇ sötétedik; alkonyodik

alkalom¹ fn ◇ utazási lehetőség; közlekedési eszköz; jármű; alkalmatosság

alkalom² fn ◇ szerződés; kötés, alku

alkáplár fn ◇ altiszt

álkép fn ◇ lárva

alkímia fn ◇ középkori titokzatos tudomány; aranycsinálás

alkirály fn ◇ államfő helytartója; kormányzó

alkó, alkú mn ◇ alkalmas; megfelelő

alkolmaszik ige ◇ esteledik, alkonyodik

alkotmány fn ◇ alkotás; teremtmény

◇ építmény; emelvény

◇ szerkezet; készítmény

alkotvány fn ◇ alkotmány; építmény

alkóv, alkova fn ◇ nagyobb szobának fülkeszerűen elkülönülő része

alkörmös fn ◇ hegyes, tojásdad levelű, fehér v. piros fürtös virágzatú kerti dísznövény, amely gyakran elvadulva tenyészik; berzseny; börzsöny

alkuda, alkuház fn ◇ tőzsde

alkudik ige ◇ szegődik; munkába áll

alkusz fn ◇ kereskedelmi ügyletek közvetítésével meghatározott díj fejében hivatásszerűen foglalkozó személy

alkuszdíj fn ◇ hivatalosan megállapított jutalék, díj, amely az alkusznak az általa közvetített ügyletek után jár

alkuvás fn ◇ alkudozás; egyezkedés

álladalom fn ◇ állam; birodalom

◇ helyzet; állapot

álladék fn ◇ vagyon, örökség állandó része; állomány; állag

álladzó fn ◇ a fejfedőt, főként kalapot v. sisakot az állhoz erősítő szíj v. szalag

◇ kisgyermek az álla alá kötött kendőcske

◇ a kantárhoz tartozó lánc v. szíj, amely a ló álla alatt átkapcsolva nem engedi előrecsúszni a kantárt

állag fn ◇ lényeg; érdemi rész; földolog

allakos mn ◇ jó formájú; csinos

állandó mn ◇ állhatatos, kitartó, hű

állapik, állapoték ige ◇ megáll; megtorpan

◇ hosszabb ideig időz vhol; álldogál

◇ kitart vmi mellett

állapotos fn ◇ jómódú; gazdag; tehetős; vagyonos

állás fn ◇ állatok átmeneti, ideiglenes pihenő v. alvó helye, ill. erre alkalmas, használt hevenyészett, szellős, nyitott oldalú építmény

◇ <csárda, vendégfogadó udvarán> építmény a betérő vendégek fogatai számára

◇ <istállóban> egy-egy ló, szarvasmarha helye, melyet rendszerint korláttal különítenek el

◇ rendszerint fából készült emelvény, állvány

◇ kikötési hely; révpart

állat¹ ige ◇ állít; tesz; helyez

◇ emel; épít; létesít

állat² fn ◇ teremtmény; élőlény

◇ létező dolog

◇ termet; külső

állat³ fn ◇ esemény; történet

állatgyógyász fn ◇ állatorvos

állatisme fn ◇ állattan

állatkör fn ◇ állatöv

állatország fn ◇ az állatok összessége; állatvilág

állatos mn ◇ fontos; lényeges

allatúra fn ◇ minden (ingó v. ingatlan) vagyon, amelyet a nő hoz a házasságba a könnyebb megélhetés érdekében

állazó fn ◇ a kantárhoz tartozó lánc v. szíj, amely a ló álla alatt átkapcsolva nem engedi előrecsúszni a kantárt; álladzó

allé fn ◇ egyenes, fasorral szegélyezett út

allegál ige ◇ vitat; vitatkozik

állékony mn ◇ stabil; szilárd; biztos

alligáció fn ◇ ötvözet

állítás fn ◇ sorozás; újoncozás

állításköteles fn ◇ sorköteles

állkapca fn ◇ állkapocs

alló msz lásd **aló**

álló fn ◇ járószek kisgyermek számára

◇ állvány gyümölcsöskertekben hernyózásra, gyümölcs leszedésére v. dohány szárítására

allódium fn ◇ nemesi telek

állógallér fn ◇ <férfiviseletként> fehér vászonból készült, erősen kikeményített, lehajtott rész nélküli gallér, amit rendszerint fém- v. csontgombokkal erősítenek az inghez

◇ <női ruhán> a nyakhoz simuló, pánt formájú gallér

állogat ige ◇ <fekvő helyzetben levő tárgyakat> álló helyzetbe állítgat
◇ vhoval egymás után odatesz, s ott álló helyzetben elhelyez vmit
◇ helyre állítgat vmit; megújít

állókép fn ◇ szobor

állomány¹ fn ◇ vminek állandó lényege, minden megjelenési formájának az alapja; szubsztancia; lényeg

állomány² fn ◇ állam

állomás fn ◇ <postakocsin való utazás útvonalán> olyan hely, ahol az utasok rendszerint megállnak, megpihennek, s ahol esetleg a lovak váltása történik

állong ige ◇ <személy> egy helyen tétlenül, ácsorogva, vesztegelve áll; álldogál
◇ <dolog> mozdulatlanul áll

állópénz fn ◇ félretett, nem kamatozó pénz

allövet fn ◇ beöntés

allúzió fn ◇ célzás; utalás; példálózás

állvány fn ◇ oszlop; támaszték; tartóoszlop

almanach fn ◇ rendszerint naptári részt, valamint gyakorlati tudnivalókat, adatokat, esetleg névjegyzéket tartalmazó időszaki nyomtatvány; évkönyv; zsebkönyv

almárium, almáriom, almárjom fn ◇ edény, könyv, ruha stb. tartására használt ajtós v. fiókos, polcokkal ellátott szekrény legtöbbször falra szerelve

almáros mn és fn ◇ almaárus

almás mn ◇ alma nagyságú, többé-kevésbé kerek foltokkal tarkázott <ló, ill. lószín>
◇ almaárus

almásderes mn ◇ almához hasonló kerek foltokkal tarkított, sötétszürke <ló>

almásszürke mn ◇ alma formájú foltokkal tarkázott, szürke <ló>

álmékony mn ◇ aluszékony; hétalvó; álomszuszék

álmél¹ ige ◇ megrémül; megijed; megretten

álmél² ige ◇ csodálkozik; ámul; álmélkodik

almoz ige ◇ <szarvasmarha v. ló alá> friss szalmát tesz; az állatoknak fekvőhelyet készít

alnem fn ◇ a nem nemesi osztály; a nép

álnolkodik¹, álnalkodik ige ◇ álnokoskodik; gonoszskodik

álnolkodik² ige ◇ leselkedik; leskelődik

alod ige ◇ alszik

aló, alló msz ◇ <mielőbbi távozásra való felszólításként:> takarodj!
◇ <gyors előrehaladásra biztató szóként:> uccu!; nosza!; indulj!

alómars msz ◇ lódujj!; gyerünk!
◇ takarodj!; hordd el magad!

álombolygó fn ◇ alvajáró; holdkóros

álomital fn ◇ altató; altatószer; mákony

álomlátás fn ◇ az a tény, hogy vki álmodik, álmokat lát, ill. ennek képszerű tartalma; az, amit vki álmában lát; álmodás; álom; álmokép; látomás

álomtáska mn ◇ aluszékony; aludni szerető <ember>

álorca fn ◇ álarc; maszk

álorcáz ige ◇ rejt; titkol; leplez

alot ige ◇ vél; gondol

alp fn ◇ alap; alapzat; talapzat

alpi mn ◇ alpesi

alrend fn ◇ köznép; nép

álság fn ◇ hamisság; hazugság; ravaszság

alsóing fn ◇ fehér házivászonból készült alsós szoknya; pendely

alszeg fn ◇ alvég; faluvég

alszél fn ◇ déli szél

álszín fn ◇ ürügy; kifogás; mentség

álszínű mn ◇ tettetett; színlelt; hamis

által nu ◇ át; keresztül

általcsepegtet ige ◇ átszűr; megszűr; leszűr

általgyakdos ige ◇ átdöf; átszúr

általkodik ige ◇ megszégyenül; szégyent vall; nevetségesé válik
általlag nu ◇ át; keresztül
általmenő fn ◇ átló
általság fn ◇ szélesség
általút fn ◇ kereszteződés; keresztút; útkereszteződés
általver ige ◇ <ételt, élelmiszert> áttör, passzíroz
általvető fn ◇ olyan kettős tarisznya v. közepén átkötött zsák, amelyet úgy hordanak, hogy egyik fele elől, másik hátul lóg, v. az állat hátán átvetik
alterál ige ◇ módosít, megváltoztat vmit
◇ <hang v. hangzat magasságát> módosítja, felemeli v. leszállítja
altruista fn és mn ◇ mások javáért érdek nélkül munkálkodó; önzetlen
aludtság fn ◇ öregség; aggság; vénység
alumnus fn ◇ deák; tanuló; papnövendék
◇ kegyelemből táplált; vkinek a támogatásából élő; ösztöndíjas
aluputréta fn ◇ zöldséges, húsos leves
álút fn ◇ titkos, rejtett út
alutó fn ◇ altató; altatószer
alvég fn ◇ <vmely településen, főként községben> rendszerint déli v. mélyebben fekvő rész; alszeg
◇ a település déli v. mélyebben fekvő részén lakók összessége
alvidék fn ◇ sík, alacsony fekvésű vidék
◇ az ország déli, dél felé fekvő része
alvó, alvószoba fn ◇ hálószoza
alvókamra fn ◇ hálószoza
ama fn ◇ alma
amábilis mn ◇ kedves; szeretett
amatőr fn ◇ műgyűjtő
ámbitus fn ◇ falusi ház udvarra néző oldalán épített, fedett, oldalt nyitott v. korláttal elzárt, védett, rendszerint oszlopos tornác, széles folyosó
ámbra fn ◇ illatos, viasszerű anyag
ambulancia fn ◇ <a harctéren> mozgó kórház, ill. kötözőhely
amerikáner fn ◇ nyomdai gyorssajtó
amerikánus mn ◇ amerikai
amerikás fn ◇ az Amerikai Egyesült Államokba v. Kanadába kivándorolt és onnan hosszabb tartózkodás után hazatért személy
amerikázik, amerikáz ige ◇ <dolgozó> a munkaviszonyok megjavítása végett szándékosan vontatottan végzi munkáját, hogy a csekélyebb teljesítménnyel a munkáltatót követelésének teljesítésére kényszerítse
◇ <munkás lustaságból v. más okból a munkaidő alatt> tétlenkedik; nem dolgozik; lazsal; lóg
amerikázó mn ◇ dologtalan; tétlen; lógós
amhol hsz ◇ amott; ott
amica fn ◇ szövetség; házasság
amicázik ige ◇ barátkozik; komázik
amice fn ◇ <leereszkedő megszólításként:> barátom
◇ <lekicsinylő, fölényeskedő v. tréfás megnevezésként:> fiatal ember
amicsodás nm ◇ olyan, amilyen; akármilyen
ámolyog ige ◇ terv és cél nélkül álldogál s járkál; ácsorog; ödöng; ténfereg
◇ szédül; támolyog
amorózó fn ◇ szerelmes fiatal férfiak szerepeit alakító csinos, jó megjelenésű színész
ampa fn ◇ vödör; bádogvödör; kanna
ámpolna, ampolna fn ◇ kanna; korsó
◇ bor v. víz tartására szolgáló miseedény
anabaptista fn és mn ◇ újrakeresztelő
analízis fn ◇ felosztás; fölosztás
anar fn ◇ arany
anatéma fn ◇ egyházi átok; kiközösítés; kiátkozás
anciennitás fn ◇ elsőbbség; fölény; előny
ancug fn ◇ öltözet; ruha

andalog ige ◇ vmiben elmélázva, ábrándozva gyönyörködik
ándorodik ige ◇ belemerül; belefeledkezik; elmélyed
ándung fn ◇ sejtelem; előérzet
◇ hangulat, kedv vmihez
◇ lehetőség; kilátás; távlat
aneroïd fn ◇ légnyomásmérő; légsúlymérő
angalit mn és fn ◇ léhűtő; naplopó; semmirekellő
angária, ángária fn ◇ fizetési részlet; bér; negyedévi járandóság
◇ robot; jobbagymunka
angazsál ige ◇ felfogad; szerződöttet
angélika fn *lásd* **angyélika**
angelus fn ◇ imádságra szólító esti harangszó
angin fn ◇ sűrű szövésű pamutvászon, melyből párnatok és a dunyha tokja készül
ánglis, anglus, ánglus fn ◇ angol személy, rendszerint férfi
angolkisasszony fn ◇ leányok nevelésével foglalkozó angol eredetű, római katolikus női szerzetesrend tagja
angolpark fn ◇ vidámpark; vurstli
angoltapasz fn ◇ sebtapasz; ragtapasz
angusztár fn ◇ szűk szájú edény
ángy, ángyi fn ◇ közeli, idősebb férfirokon felesége <vmely rokonához való családi viszonyában>
◇ testvérbátya felesége <az öcshöz való családi kapcsolatában>
◇ sógornő; sógorasszony
◇ idősebb rokon, különösen nagybácsi felesége <fiatalabb rokonához való kapcsolatát tekintve>
angyal fn ◇ angyalos, angyalokkal díszített bankó v. pénz
angyalbakancs fn ◇ disznókoröm
angyalbőr fn ◇ könyvek bekötésére használt, színes, fényes papiros; márványpapír
◇ bizonyos szerzetesrendek növendékeinek öltözéke
◇ <tréfás megnevezésként:> katonai egyenruha
angyalcsinálás fn ◇ a nem kívánt v. titkolt terhesség szándékos megszakítása; magzatelhajtás; abortusz
angyaltiszta mn ◇ ártatlan; tiszta lelkű; romlatlan
angyélika, angélika fn ◇ angyalgöyökér; angyalfű; paszternák
ángyi fn ◇ <megszólításként v. megnevezésként:> kedves kis ángy v. fiatal ángy; férfirokon felesége
ángyorodott mn ◇ elesett; erőtlen; gyenge
animál ige ◇ lelkesít; élénkít; serkent
anker fn ◇ horgony; vasmacska
annales, annalé fn ◇ évkönyv; zsebkönyv; kalendárium
◇ krónika; történet; feljegyzés
annotál ige ◇ jegyzetekkel ellát; kivonatol; értelmez
ánslóg, áslóg fn ◇ boroshordó kénezésére használt kénrudacska
◇ kén
antal¹ mn ◇ buta; bugyuta; ostoba
antal², antalkó fn ◇ másfél akós hordó; hordócska
antantszíz fn ◇ <némely hadseregben> a jobb vállon átvett, a törzset keresztező, a derékszíjhoz csatolt szíz; vállpánt; vállszíz
antedatál ige ◇ <vmely írásos közleményt, iratot> valóságos írásánál, kiállításánál korábbi időpontból keltez, korábbi kelettel lát el
antichambríroz ige ◇ házal
antidotum fn ◇ ellenszer; ellenanyag; ellenméreg
ántiját isz ◇ <enyhe bosszúság, csodálkozás kifejezésére használt szó>
antul hsz ◇ annál
anzágot ige ◇ rendez; elrendez
anzix, anziksz fn ◇ postai levelezőlap; képeslap; lap
anyag fn ◇ agyag; sár
anyagelvű fn ◇ materializmus híve; materialista
anyámasszony fn ◇ <az anya megtisztelő megszólítása v. megnevezése>
◇ <idősebb, tiszteletre méltó nő megszólítása>

anyányi mn ◇ olyan <fiatal leány, ritkán nőstény állat>, aki, amely már elérte anyjának v. egy felnőtt nőnek, ill. kifejlett állatnak a nagyságát, nemi érettségét; olyan, hogy szinte már maga is anya lehetne; egészen kifejlett; felserdült; felnőtt

anyaszarv fn ◇ eke nagyobbik szarva

anyaszülte fn ◇ anyától született, anyától származó élőlény, halandó ember

anyjuk fn ◇ <megszólításként és megnevezésként:> feleség

anyó fn ◇ anyuka; anya; édesanya

anyós fn ◇ idős, koros édesanya

apáca fn ◇ kos alá még nem bocsátott fiatal, nőstény juh

apáca-fejedelemasszony fn ◇ női szerzetesrend előljárója, vezetője

apácaklastrom fn ◇ apácakolostor; apácázárda

apacs fn ◇ nagyvárosok kültelkein tanyázó, gyakran kitartott alvilági fiatalember

apacsin fn ◇ tutaj evezőlapátja; evező

apacsing fn ◇ laza szövésű, rendszerint fehér anyagból készült, nyitott nyakú ing, amelynek a gallérját a kabátra kihajtva viselik

apámuram fn ◇ <az apa udvarias megszólítása v. megnevezése>

apanázs fn ◇ szabályos időközönként adott pénzbeli támogatás; évjáradék

apastal fn ◇ apostol

apát fn ◇ a kolostor élén álló szerzetes

apátasszony fn ◇ némely apácakolostor főnöknője

apatika fn ◇ patika

apátság fn ◇ kolostor

apellál ige ◇ fellebbez, ellenkezik
◇ támogatásért fordul vkihez; kérvényez

apelláta fn ◇ bírósági fellebbezés; fellebbvitel lehetősége, ill. fokozata

áperté, ápertén hsz ◇ kereken; nyíltan; őszintén; kertelés nélkül

apetitus, apétitus fn ◇ étvágy

apex fn ◇ vessző; írásjel

ápium fn ◇ petrezselyem

apjok fn ◇ após

apjuk fn ◇ gazda; házigazda; háziúr; családfő

apol, apolgat ige ◇ csókol; csókolgat; puszil
◇ becézget; hízeleg vkinek

ápolat, apolgatás fn ◇ csók; puszi

ápolda fn ◇ gyógyintézet; klinika

apológia fn ◇ védőirat; védőbeszéd; védelem

áporog ige ◇ kedvetlenül viselkedik
◇ áporodottá válik; megposhad; megbüdösödik

após fn ◇ idős, koros édesapa
◇ nagyapa v. dédapa

apotéka fn ◇ gyógyszertár; patika

apotekárius fn ◇ gyógyszerész; patikus

apotheizált mn ◇ átszellemült; emelkedett; magasztos

apparátus fn ◇ felszerelés; berendezés
◇ készülődés; készülés; előkészület

appellál ige ◇ megkérde; megkérdez

applaudál ige ◇ tapsol; megtapsol

appreciál ige ◇ felbecsül; fölbecsül

apprehendál, apprehendál ige ◇ neheztel; haragszik; zokon vesz

approbál ige ◇ helyesel; egyetért; igenel
◇ jóváhagy; engedélyez; beleegyezik

approximatív mn ◇ megközelítő; hozzávetőleges; körülbelüli

ápril fn ◇ április

aprit ige ◇ <szót, beszédet> gyorsan, szaporán ejt, szaporáz; hadar

apró¹ mn ◇ rövidre vágott, megkurtított <haj, bajusz>

apró² mn ◇ vmely társadalmi réteg alsóbb v. legalsó fokán levő

apród fn ◇ fegyverhordozó szolga
◇ inas; tanuló
◇ kicsi gyermek

aprójószág fn ◇ házi szárnyas; baromfi

aprólék¹ fn ◇ baromfi; aprójószág
◇ kisgyermek

aprólék² fn ◇ kis jelentőségű dolog; lényegtelen apróság, részlet

aprómarha fn ◇ baromfi; aprójószág

apróság fn ◇ baromfi, különösen csirke

aprószent fn ◇ kisgyerek; csöppség; apróság

ara, ar fn ◇ testvér
◇ menyasszony; mátka

arabeszk fn ◇ arab eredetű, stilizált növényi elemekből álló díszítőmotívum

arabs, arabus mn és fn ◇ arab

áradat fn ◇ áradás; ár; árhullám
◇ patak; folyócska

áradozás fn ◇ bőbeszédűség; szószaporítás; dagályosság

áram fn ◇ áramlat; áramlás; özönlés
◇ irányzat; tendencia; mozgalom; irányvonal

arány fn ◇ tárgy; cél; irány

aranyas, aranyos fn ◇ aranyműves; ötvös
◇ aranymosó

aranygalléros mn ◇ olyan <magasabb rangú katonatiszt, rendőrtiszt v. egyéb egyenruhás alakulat magasabb rangú tagja>, akinek a gallérján a rangját jelző csillagok arany alapra voltak rávarrva

aranyhím fn ◇ aranyhímzés

aranyifjú fn ◇ gazdag polgári környezetből származó, mulatni vágyó, gondtalan v. léha életű fiatalember

aranykorona fn ◇ <Ausztria–Magyarország területén> 1858-tól 1866-ig vert és forgalomban volt aranypénz
◇ a papírkoronának az aranyalpra való átszámításakor alapul vett értékbeli egysége

aránylagos mn ◇ meghatározott; kimért

aránylagoz ige ◇ kimér; kiszab

aránylat fn ◇ aránypár

aranymálinkó fn ◇ sárgarigó

aranyos fn *lásd aranyas*

aranyoz ige ◇ <könyv levágott szélét> úgy díszíti, hogy aranyfüsttel vonja be

arányoz¹ ige ◇ vél; gondol; hisz; számíthat; latolhat
◇ kikövetkeztet; kiszámol

arányoz², aráncz ige ◇ céloz; célba vesz; irányoz

aranypili fn ◇ aranybevonat; aranyfuttatás; aranyfüst

aranyszál fn ◇ <becéző, kedveskedő, néha gúnyos megszólítás>

aranszeg fn ◇ férfi nemi szerv; pénisz

aranszórú mn ◇ olyan <állat>, amelynek fényes, ragyogó, világos színű, sárgásbarna szőre van

aranytoll fn ◇ íróknak írói érdemeik elismeréséül ajándékba adott, aranyból való tollszár és toll

aranyvirág fn ◇ krizantém
◇ <kedveskedő megszólítás>

arányzás¹ fn ◇ vélekedés; elgondolás

arányzás² fn ◇ célzás <fegyverrel>

áras mn ◇ értékes; becses

araszt fn ◇ az oldalt kinyújtott hüvelykujj és kisujj hegye közti távolság <mint népi hossz mérték>, amely kb. 15–20 centiméternek felel meg; arasz

arasztnyi, arasztos, araszos mn ◇ hüvelykujj és kisujj hegye közti távolságnyi; arasznyi

aratat fn ◇ aratás

aratógazda fn ◇ a gabona aratására szerződött munkások csoportjának, bandájának vezetője, aki a bandát szervezi, és képviselőjükben a birtokossal szerződést köt

arator fn ◇ szántó-vető paraszt; földműves

aratórész fn ◇ a learatott gabonának vmely szerződésben meghatározott hányada (rendszerint minden

tizedik kereszt), amelyet a bérmunkában dolgozó arató munkabér fejében kap

arbite fn ◇ döntnök; döntőbíró

arcantum fn ◇ csodaszer; ír

◇ titok; rejtély

arcáz ige ◇ megszegyenít; pirongat

arcázás fn ◇ szemrehányás; feddés; szidás

archa fn ◇ szekrény; láda

architráb fn ◇ oszlopokon nyugvó főgerenda

archívum fn ◇ levéltár; irattár

arclat fn ◇ arc; arckifejezés; kép

arcorr fn ◇ ormány

arculat fn ◇ arc; ábrázat

arcvonal fn ◇ arcvonás

árdé, árdéj fn ◇ zöldpaprika; paprika

ardó fn ◇ királyi erdőóvók települése

◇ az erdő felügyelője; erdőkerülő; erdész

aréna¹ fn ◇ húgykőbetegség; vesekő; vesehomok

aréna² fn ◇ olyan színházi épület, melynek kör alakú a nézőtere; színpódium

árenda fn ◇ a haszonbérletért fizetendő díj v. szolgáltatás; haszonbér

◇ haszonbérlet

árendál ige ◇ <földet, házat> haszonbérbe vesz; bérel

árendás¹ fn ◇ haszonbérlet; bérlő

árendás² mn ◇ olyan <földbirtok, ház>, amelyet vki haszonbérbe vett

areopág fn ◇ ítélőszék, bíróság; törvényszék

árestál ige ◇ letartóztat; bezárat; lecsukat

árestáns fn ◇ fogoly; rab

argalás fn ◇ szikár, sovány ember

árguvál ige ◇ vitatkozik; vitázik; érvel

árgyélus¹ mn ◇ kalandozó; bolondos

árgyélus², árgyilus fn ◇ <bosszúság, hirtelen harag kifejezésére használt szó>

◇ <csodálkozás, elképedés kifejezésére használt szó>

árik ige ◇ romlik

áristom¹, árestom¹ fn ◇ kisebb szabadságvesztés, büntetés letöltésére használt épület v. helyiség, főként a katonaságnál; börtön; fogház; zárka

◇ kisebb, enyhébb szabadságvesztés, főleg a katonaságnál; fogság

áristom², árestom² fn ◇ zárójel

aritmetika fn ◇ számtan; számolás

árja mn ◇ indoeurópai

◇ <a fasiszták szóhasználatában:> olyan <személy>, akit a zsidótörvények nem minősítettek zsidónak

árjadoszó mn ◇ áradó; emelkedő; kiöntő; kiáradó

árjegyzék fn ◇ számla; blokk, árszámla

◇ a számla összege

árjongás fn ◇ áradozás; lelkendezés

arkánium fn ◇ gyógyír; orvosság; csodaszer

arkány fn ◇ kb. 8–14 méter hosszú, ujjnyi vastag kötél végén karikával, amelyet az emberhez még nem szokott állatok kifogására használnak; pányva

arkász fn ◇ az utászokéhoz hasonló, de kisebb méretű feladatokat (védelmi vonalak, lövészárkok stb. építését) végző kisebb katonai műszaki alakulat tagja

árkeret fn ◇ árfolyam

árkolat fn ◇ kerítés; sánc

árkus¹, árkos fn ◇ ívpapír; ív

◇ nagy terjedelmű, széttárt papiros

◇ (*jelzőként*) egy ívet kitevő, egy ív nagyságú <papiros>

árkus² fn ◇ körív

árlejtés fn ◇ arcsökkenés; árzuhanás

◇ ártáblázat; árjegyzék

◇ versenytárgyalás; pályázat; tender

armada fn ◇ hajóhad

ármádia fn ◇ sereg; hadsereg

ármális fn ◇ nemesi levél

ármás fn ◇ törvényszolga; poroszló

◇ rabló; zsvány

◇ román vajdai udvarbeli főtiszt

armatúra fn ◇ fegyverzet; hadifelszerelés

arméniai fn ◇ örmény

arnauta, arnót fn ◇ albán

árnyal ige ◇ árnyékba borít, árnyékossá tesz vmit; árnyékol

árnyék fn ◇ oszlopokon álló épület, amelynek nincsenek v. nem minden oldalának vannak falai; szín; fészter

árnyékház fn ◇ illemhely; vécé

árnyéklát fn ◇ szín; árnyalat

◇ félhomály; sötétedés

◇ árnyoldal; hátrány

árnyékóra fn ◇ napóra

árnyékoz ige ◇ árnyékba borít vmit; árnyékol

árnyékszék fn ◇ illemhely; mosdó; toalett; vécé

árnyéktartó fn ◇ ernyő; napernyő

árnyékvilág fn ◇ a földi élet; a mulandó világ

árol ige ◇ árul; árusít; kínál

ároló fn ◇ árus; eladó; kereskedő

aromata, arommata fn ◇ illatos szer; aroma

áros¹ mn ◇ olyan <áru, tárgy, dolog>, amelynek nagy ára van; becses; drága

áros² fn ◇ árus; kalmár; kereskedő

árpa fn ◇ hárfa

arranzsál, arranzsíroz ige ◇ berendez; elhelyez

arszlán¹ fn ◇ fiatalúr; ficsúr; piperkőc; pojáca

arszlán² fn ◇ oroszlán

árt ige ◇ <a babona szerint> varázslattal, ráolvasással megront vkit

ártandó mn ◇ ártalmas; káros

ártány fn ◇ ivartalanított, herélt disznó

ártás fn ◇ <babonás hit szerint> embernek, állatnak szemmel, ráolvasással v. más babonás eljárással való megrontása

◇ a megrontás eredménye

artikulus fn ◇ alapszabály; szabályzat

◇ cikk; cikkely; törvénycikk; bekezdés

artilléria fn ◇ tüzérség

ártó mn ◇ <a régibb néphit szerint> vmely személyt, állatot szemmel, ráolvasással v. más babonás eljárással, misztikus képességgel megrontó

áruda fn ◇ bolt; üzlet; üzlethelyiség

árudézma fn ◇ raktári árukra kivetett rendkívüli állami adó

árva¹ mn ◇ szánandó; szerencsétlen

árva² fn és mn ◇ özvegy; társtalan

árvabíróság fn ◇ árvaszék

árvaszék fn ◇ törvényhatóságokban és rendezett tanácsú városokban működő, árvák v. egyéb gyámság alatt állók vagyonának kezelésével és egyéb gyámügyekkel foglalkozó elsőfokú gyámhatóság

árvaügy fn ◇ gyámügy

◇ az árvaszék hatáskörébe tartozó, rendszerint árvára vonatkozó ügy

árvavirág fn ◇ hóvirág

árverel ige ◇ áruba bocsát; árusít

◇ <árverésen> az előző ajánlkozónál többet ígér; árverez; licitál

◇ árverést vezet

árverelő, árverő fn ◇ árverező

árvíz fn ◇ forrásvíz; gyógyvíz; ásványvíz

arzenál fn ◇ fegyverraktár; lőszertár; fegyvergyűjtemény; fegyverkészlet

◇ fegyvergyár

◇ lerakat; tárház; készlet

◇ tudás, ismeret, szellemi eszközök gazdag tárháza

ásadék, ásovány fn ◇ ásvány

ásatag mn ◇ régi; ósdi; divatjamúlt

ásítózik ige ◇ vágyakozik; áhítozik vmire

aska fn ◇ tücsök

áslóg fn *lásd* **ánslóg**

áspa fn ◇ mindkét végén T alakú, kb. egy méter hosszú rúd, amelyet közepén fogva s ide-oda fordítva az orsón v. gombolyagban levő fonátnak feltekert csomókba, pászmákba való szedésére használnak; motolla

áspis, áspiskígyó fn ◇ vipera

◇ veszekedő, házsártos személy

ássan hsz ◇ alázatosan; alássan

ásvány fn ◇ mesterséges árok

◇ ásott kút, tó

asz fn ◇ zab

aszag fn ◇ trágya; szemét

aszaló, aszalós fn ◇ a gyümölcsaszalás munkáját végző személy

◇ fát szárító személy

aszalt mn ◇ sovány, ösztövé, vézna <személy v. testrész>

aszaly fn ◇ a szoknya alja, szegélye

aszály fn ◇ aszkór; szárazbetegség; tüdővész

aszályos mn ◇ szárazság, csapadékhiány következtében összeaszott, összezsugorodott <termés, ill. szem>

aszap fn ◇ gyalogos katona a török hadseregben

aszat, acat fn ◇ igen szívós, mélyen gyökerező, a bogáncshoz hasonló tüskés gyomnövény; gordon

aszatol, acatol ige ◇ vmely megművelt földterületet az aszattól erre a célra való szerszámmal megtisztít

aszatolás fn ◇ a gabonavetések megtisztítása a vadon nőtt növényektől, gyomoktól (pl. a mezei aszattól); gordonnyozás

aszfalt fn ◇ sötétbarna, aláfestésre használt lazúrfesték

aszfaltum fn ◇ aszfalt

aszju mn ◇ aszott; elszáradt

aszkór fn ◇ minden olyan, pontosan meg nem határozott betegség (pl. tüdővész, sorvadás), amely nagyfokú legyengüléssel, lesorványodással, elsorvadással jár

aszó fn ◇ időszakos vízfolyás, szárazpatak

◇ völgy; völgyiszoros

◇ fák kérgének lehántolásával kiszárított erdőrészes

ászok fn ◇ téli gyümölcs eltartására használt polcos állvány

◇ a borspincében a hordók alá helyezett gerenda

ászokfa fn ◇ nagy kazlak alá párosával helyezett gerenda, amelynek alkalmazása lehetővé teszi, hogy a kazlat alulról is járja a levegő

aszperzorium fn ◇ szenteltvízhintő

asszaszin fn ◇ orgyilkos

asszekuráció fn ◇ biztosíték; bizonyosság

asszekurál ige ◇ biztosító intézetnél biztosít vmit

◇ vkit vmiről biztosít; kezeskedik vmiről

asszentál ige ◇ besoroz; soroz; verbuvál

asszisztencia fn ◇ segítség; segédkezés

asszisztens fn ◇ tanársegéd <az egyetem orvosi karán, klinikán, kórházban>

asszony fn ◇ királyné

asszonyállat fn ◇ nő; nőszemély; asszony

asszonybarát fn ◇ nőnek női barátja, bizalmasa; barátnő

asszonyhűség fn ◇ pitypang; gyermekláncfű

asszonylak fn ◇ hárem

asszonymunka fn ◇ az a munka, amelyet asszony főként a háztartásban, a ház körül, ill. a gazdaságban végez; asszonynak való munka

◇ gyenge minőségű, felületes munka

asszonynéni fn ◇ a beszélővel, a hallgatóval v. a szóban forgó személlyel rendszerint rokonságban levő asszony

◇ <rokonságban lévő asszony kedveskedő v. udvarias megszólítása>

asszonynép fn ◇ nők összessége v. kisebb-nagyobb csoportja

◇ vhová, vkihez tartozó nők összessége

asszonyság fn ◇ <gyakran megszólításként is:> hölgy, különösen tisztos, érett korú úriasszony

asszonyszemély fn ◇ <rosszallásként> asszony

asszonyszívű mn ◇ félnék; ijedős; gyáva

asszonytárs fn ◇ nőnek női embertársa

asszú mn ◇ megfonnyadt; megaszalódott; kiszikkadt; száraz; aszú

asztag, asztog fn ◇ a learatott gabona kévéiből összerakott, rendszerint széles, terjedelmes, több méter magas halom, amelynek alakja házra emlékeztet, ily módon védik a gabonát az esőtől, beázástól a cséplésig

◇ annyi, mint amennyit egy asztagba szoktak rakni; amennyi egy asztagot kitesz

◇ kőrakás, farakás

◇ nagy tömeg, nagy mennyiség

asztal fn ◇ nagy kazlak, asztagok oldalához épített v. rakott függő híd, amelyen a közvetítő rakodók állnak

◇ téli halászatnál a jégen az a négyszögletes lyuk, amelyen a hálót beeresztik

◇ ellátás; koszt

asztalfia fn ◇ falusi lakásokban levő, étkezésre használt asztal fiókja; asztalfiók

asztalnok fn ◇ az étel feltáralója; felszolgáló

asztalos fn ◇ ellátásért fizető diák v. vendég; kosztos

asztalszék fn ◇ közös táblól, ill. bográcsból való étkezésre használt alacsony asztal, amelynek közepén lyuk van a tál, ill. a bogrács számára

asztalszőnyeg fn ◇ asztalterítő; abrosz

ásztorka fn ◇ vastag vászondarab, amellyel a teletöltött zsák száját befedik és befűzik

aszú mn ◇ sovány; vézna

◇ betegségtől, öregségtől lesoványodott

◇ víztelen; száraz

aszúság fn ◇ szárazság; aszály; csapadékhiány; forróság

átabota fn ◇ bekötött szemmel harcoló gladiátor

átabotában hsz ◇ kellő gondosság nélkül; hebehurgya módon; felületesen

átabotás mn ◇ darabos

atak fn *lásd attak*¹

átal¹ fn ◇ hordó

átal² nu ◇ által; keresztül; át

átalag fn ◇ Tokaj vidékén használt kisebb, kb. 75 literes hordó

átaljában hsz ◇ általában; rendszerint; általánosságban

átall ige ◇ becsül; értékel

◇ elszégyelli magát; restell; szégyell

átalló fn ◇ átmérő

átalság fn ◇ szemérem; tartózkodás

átcsap ige ◇ hirtelen átpártol vkihez v. vhová; átáll

átért ige ◇ <célzást, rejtett gondolatot> a nem egyenes kifejezésen keresztül is megért

átfordít ige ◇ <idegen nyelvű szöveget> lefordít

átfűz ige ◇ <személy> szorosán átölel vkit, vmít

átható mn ◇ megható, szívre ható <érzés, érzelmi megnyilatkozás>

atilla, attila fn ◇ <katonai és magyar nemesi viseletként:> díszes, zsinóros, csípőn alul érő, testhez simuló férfikabát

atka fn ◇ kavicsos homok <folyók partján>

◇ dió v. mogyoró nagyságú mészképződmény az agyagban, ill. az ilyeneket tartalmazó agyagos, terméketlen talaj

átmenő fn ◇ átjáró

átmetszet fn ◇ keresztmetszet

átoksúly fn ◇ vkire, vmire átok súlyával nehezedő csapás; súlyos átok

atomus fn ◇ atom

átszáll ige ◇ <folyón> átkel; átgázol

átszállás fn ◇ vmely vagyontárgynak, birtoknak, jognak, jogkörnek egyik birtokosról a másikra való szállása, más tulajdonába való kerülése, öröklődése

átszálló fn ◇ pofon; ütés; arculcsapás

átszármazó mn ◇ járványos; fertőző; ragályos

attak¹, atak fn ◇ viadal; roham

◇ lovasroham

◇ váratlan támadás; bírálás; kritizálás

attak² fn ◇ szívroham

attakíroz, attakol ige ◇ rohamoz; ostromol; támad

attila fn *lásd atilla*

áttesz ige ◇ <vmely nyelvre> más nyelvből lefordít vmit

attesztál ige ◇ igazol; tanúsít

áttétel fn ◇ idegen nyelvre v. idegen nyelvről való fordítás

áttört mn ◇ művészi gonddal készült lyukacsos díszítésű

attrakció fn ◇ vonzás; vonzerő; vonzóerő

atval fn ◇ mostohaapa

átvető fn ◇ olyan ruhadarab v. annak tartozéka, amely a testet nem burkolja be, hanem csak lazán rásimul, ill. ilyen ruhadarabok összefogására való

atyabátya fn ◇ nagybácsi

atyafi fn ◇ férfi v. női rokon

◇ <hasonló származású személyhez való viszonyában, megszólításként is:> vkivel egy vidékről származó, egy helyen élő személy; földi

◇ <más vallású személyekhez való viszonyában:> vmely keresztény, főleg a katolikus felekezethez tartozó személy

atyafiság fn ◇ rokon

◇ atyafiúi, rokonok viszony; rokonság

◇ az atyafiak, rokonok összessége; rokonság

atyafiságos mn ◇ atyafihoz, rokonhoz illő; atyafiak szokása szerint való; baráti; testvéri

atyafiúi mn ◇ rokon

◇ felebaráti

atyjafia fn ◇ vkinek a rokona

◇ <tréfás megszólítás rokonok közt>

audiencia fn ◇ fogadás; kihallgatás

auditor fn ◇ hadbíró

auktor fn ◇ az ókori klasszikus irodalomnak v. a tudományos szakirodalomnak ismert, neves képviselője; szerző; író

aulikus fn ◇ az uralkodói udvarhoz tartozó személy

◇ udvari érzelmű; az uralkodóhoz ragaszkodó

autobiográfia fn ◇ önéletrajz; önéletírás

autogejzír fn ◇ bojler; gázbojler

autografál ige ◇ saját kezűleg aláír; szignál; láttamoz

autokrát fn ◇ kényúr; zsarnok; önkényúr

automobil fn ◇ autó; gépkocsi

av ige ◇ avul; öregszik; vénül

avantgárd fn ◇ élcsapat; élgárda

avar fn ◇ lábon maradt, le nem kaszált száraz, aszott fű

avas¹ fn ◇ makkoltatásra szolgáló erdő

◇ nagy fákból álló öreg erdő, rengeteg

◇ tiltott erdő

◇ zsombékos, nádas, mocsaras terület

avas² fn ◇ a régiségtől, a hosszú állásban, az időtől megfeketedett, korhadt növényi anyag, termék

◇ régi, ócska, rozoga tárgy

avat ige ◇ <új textilneműt> vízbe v. vmely vegyi oldatba márt, áztat, hogy összehúzódjon, v. hogy tartósabbá, vízállóvá, használatra, feldolgozásra alkalmasabbá váljon

avatag mn ◇ régi, kopott, megviselt, ócska <tárgy, dolog>

◇ ósdi; elavult; idejétmúlt; divatjamúlt; ódon
avatott mn ◇ meghitt; közeli; közelálló
averzió fn ◇ gyűlölet; utálat
avik ige ◇ eggyé válik; belerögződik
avít ige ◇ koptat; nyú
avított mn ◇ avult, kopottas, ócska, régi
avizál ige ◇ felszólít; figyelmeztet
 ◇ értesít; közöl; megmond
avizó fn ◇ jelzés; útmutatás
avol ige ◇ régivé, ócskává válik; avul; kopik
azag fn ◇ tűzpiszkáló rúd; piszkafa
azalag, ázalék fn ◇ ételmaradék
 ◇ zsíros húsetel
 ◇ kása
 ◇ kerti veteményekből, főképpen hüvelyesekből készített főzelék
ázalog ige ◇ szivárog; átereszt; ereszt
azílium fn ◇ menedék; mentsvár
azon hsz ◇ abban az időben
 ◇ afelett
azonban ksz ◇ közben; aközben; azután
azonegy hsz ◇ egyféle; ugyanaz
azonhamar, azonhelyt hsz ◇ rögvest; rögtön; tüstént
azonít ige ◇ azonosnak tart; azonosít; egybevet
azonképp hsz ◇ ugyanúgy; éppúgy; azonképpen; szakasztott úgy
azonkért hsz ◇ amiatt
azonság, azonosság fn ◇ személyazonosság
 ◇ változatlanság; egyformaság
azót fn ◇ nitrogén
áztat ige ◇ becsmérel; gyaláz; rágalmaz
áztató fn ◇ tó, mocsár, patak sekély vizű része, ahol kendert és lent szoktak áztatni
azsag fn ◇ tűzpiszkáló rúd; piszkavas
 ◇ dorong; pózna
 ◇ nyárs
 ◇ mutatóujj

B

báb¹ fn ◇ fonatlan kenderrostokból v. lenrostokból álló csomó, amelyet egyszerre szoktak feltenni a guzsalyra
báb² fn ◇ érzéstelen, merev viselkedésű ember
baba fn ◇ kenderből, lenből kötött kéve, szalmából készített zsúp
 ◇ a guzsaly felső végére kúposan rátekert lenszösz v. kenderszösz csomója
bába¹ fn ◇ szülésznő
 ◇ vénasszony; banya
 ◇ nagyanya
 ◇ boszorkány
bába² fn ◇ pecsenyesütőben sült kalács
babaj fn ◇ ponty; potyka
bábás fn és mn ◇ kuruzsló; javasasszony; füvesasszony
 ◇ vénasszonyos
bábáskodik ige ◇ szülés alkalmával segédkezik
babázik, babáz ige ◇ <gyermeket> szül, világra hoz
babéros fn ◇ házaló kereskedő
babirkál, bibirkál, bibirkél ige ◇ ujjaival ismételten, gyengén érint; babrál; babrálgat; motoz
bábkalács fn ◇ mézeskalács
babkalevél fn ◇ babérlevél

babkáros, babkár fn ◇ házaló kereskedő; vándorárus; vándorkereskedő
bablon, bablona fn ◇ gyapot; vatta; pamut
bábó fn ◇ láb
babonál ige ◇ megigéz; megbúvöl; megbabonáz
babos mn ◇ himlőhelyes; ragyás
◇ pöttyös; tarka; foltos
◇ szeplős
bábos fn ◇ mézeskalácsot, mézesbábót készítő és árusító iparos, ill. kereskedő
babota fn ◇ zuhatag; vízesés; zúgó
babrál ige ◇ keresgél; motoz
bábsütő fn ◇ mézeskalácsot, mézesbábót készítő sütőiparos
bábu fn ◇ szép külsejű, de lelkileg üres ember, főleg nő
babug fn ◇ mellbimbó
◇ tőgy; emlő
babuk fn ◇ búbos banka
babukkol ige ◇ ugat; csahol
baca mn ◇ bamba; együgyű
◇ szeleburdi; hirtelen; meggondolatlan
◇ csökönyös; akaratos; makacs
bács, bacsa, bacsó fn ◇ juhászgazda; számadó juhász; öregjuhász
bada fn ◇ tyúk
badár mn ◇ szép; tetszetős; szemrevaló; csinos
bádog fn ◇ bádogból készült mérőedény v. tartó
◇ vizeskanna
◇ (*jelzőként*) merev tekintetű, fénytelen <szem>
bádogos¹ fn ◇ bádogedény, bádogcsatorna készítője
bádogos² mn ◇ hályogos, fénytelen, üveges <szem>
bagaria fn ◇ nyírfaolajjal cserzett durva marhabőr
bagazia fn ◇ kék festett vászon; gyolcs
bagázi fn ◇ szedett-vedett népség; söpredék; csöcselék; bagázs
bagázsia fn ◇ <menetelő seregben> járműveken, teherhordó állatokon szállított málha, poggyász
◇ kisebb-nagyobb személyi poggyász; kézipoggyász; csomag
baggadoz ige ◇ bukdácsol; botladozik; csetlik-botlik
baggat ige ◇ betűzve olvas; betűzget; silabizál
baglya fn *lásd boglya*
baglyas¹ mn ◇ baglyokban bővelkedő hely
baglyas², baglyos mn ◇ fésületlen, borzas, kócos <gondozatlan haj>
bagó¹ fn ◇ dohánymaradék a pipa alján
bagó² fn ◇ bagoly
bagóhit, bagolyhit fn ◇ állami hatóság előtti házasságkötés v. egyházi esküvő nélkül létrejött együttélés
férfi és nő között; vadházasság
bagoly fn ◇ elsőéves főiskolai hallgató, főleg református teológus
bagolyhús fn ◇ pipamocsok
bagoz, bagzik, bakzik ige ◇ <főleg nyúl, macska> párzási időszakban van, párosodik
◇ <ember> bujálkodik, válogatás nélkül szeretkezik
bagrena fn ◇ akác; akácfa
bagzás, bakzás fn ◇ párzás; párosodás
◇ párzásra ösztönző állapot, ill. ennek időszaka, amikor vmely állat bagzani szokott, amikor legerősebb
benne a párzás ösztöne
bagyulál ige ◇ bugyolál; burkol; becsomagol
bahnak fn ◇ cipó
baj fn ◇ párviadal; párbaj; bajvívás; harc
◇ akadály; gát
◇ betegség; kór
báj fn ◇ boszorkányság; varázslat; kötés
bajca fn ◇ bajusz

bájdús mn ◇ elragadóan szép, elbűvölő <nő>
bajesz, bájesz fn ◇ ház
bajfa fn ◇ borostyán
bajkó¹ mn ◇ bamba; bugyuta; ostoba
◇ bolondos; szeszélyes; hóbortos; eszelős
bajkó² fn ◇ fekete, gallértalan, rövid derekú, gyönggyel és selyemszalaggal díszített, vattával bélelt női blúz
bájló, bájoló fn és mn ◇ kuruzsló; ráolvasó; varázsló
◇ elragadó; elbűvölő
bajmester fn ◇ versenybíró
bajmolódik ige ◇ aprólékosan, huzamosan bajlódik vkivel, vmivel
bajnét, bajonett fn ◇ rövid szurony
bajnok fn ◇ kötekedő, akadékoskodó ember
bajonett fn ◇ puskacső végére illeszthető tör; szurony
bajor fn ◇ laza fűrtű, hosszúkás bogycsőrű, korai csemegeszőlő; gohér
bajtli fn ◇ erszény; zacskó
◇ kézitáska
bajusz fn ◇ a csuhé végén kibújó selymes szál v. szálak együtt
◇ <szőlőn, tökön, dinnyén, uborkán> inda, kacs
bajuszkefe fn ◇ bajusz ápolására való kis kefe
bajuszkötő fn ◇ ritka szövésű anyagból készült, középen elkeskenyedő szalag, mely a bajuszra illetve s gumizsinórral a tarkón összekapcsolva a bajusz lelapítására és alakítására használatos
bajuszpedrő, bajuszpödrő fn ◇ az a kenőcs, amellyel a bajuszt a kívánt, rendszerint hegyes formára pedrik
bajza mn ◇ szilaj; vad
◇ bohó; bohókás; bolondos
bak fn ◇ a macska hímje; kandúr
◇ némely madár, szárnyas (veréb, kacs, pulyka stb.) hímje
◇ öregedő, de a nők iránt még mindig mohón érdeklődő férfi
baka fn ◇ gyalogos katona; bakancsos; baka
bakács fn ◇ kocsigyártó
bakacsin fn ◇ fekete vászon, lepel v. posztó <ravatal, koporsó letakarására>
◇ fekete szín
bakafántos mn ◇ makacs; akadékoskodó; házsártos; kötekedő; zsémbes
bakalló fn ◇ cafrang; rojt; bojt; dísz
bakály fn ◇ kiskereskedő; boltos; szatócs
bakancsos mn és fn ◇ a gyalogsághoz tartozó <személy, csoport>; gyalogos
◇ gyalogos katona; baka
bákány fn ◇ a kákának, azaz a vizes, mocsaras területeken élő, hengeres, levéltelen szárú növénynek a buzogányos feje
bakarasz, bakaraszt fn ◇ a hüvelykujj és a mutatóujj szétfeszítése által alkotott kis arasz, ill. az ezzel mért távolság
bakatella fn ◇ csekélység; apróság; jelentéktelen mozzanat
bakator fn ◇ kékespiros bogycsőrű, jó minőségű régi magyar szőlőfajta
bakcsó fn ◇ a gémekek rendjébe tartozó, nádasokban, fűzes-bokros helyen élő, a varjúhoz hasonló nagyságú madár; vakvarjú
baket fn ◇ leves és főzelék szállítására használt zománczott edény fedővel, lehajtható fogóval ellátva; ételhordó
bakfejű mn ◇ makacs; konok; keményfejű
bakfincál, bakfincoz ige ◇ bukfencezik; bukfencet vet
bakfitty¹ fn ◇ nekifutással végzett bakugrásos gyermekjáték: a játzó egyik része bakhátat csinál, a másik szétterpesztett lábbal átugrik rajta, aztán szerepet cserélnek
◇ bukfenc
bakfitty² isz ◇ <felháborodás, lekicsinylés kifejezésére használt szó>
bakhát¹ fn ◇ a bakfittyben használt testtartás: a játzó előrehajolva s fejét lehajtva két kezét két térdére feszíti
bakhát² fn ◇ két kerékvágás között húzódó földhát

bakik ige ◇ dug; döf; szúr
◇ nemileg érintkezik; közösül

bakló¹ fn ◇ bogyó; rügy

bakló² fn ◇ hintaló; faló; gyerekjáték

bakó¹ fn ◇ mészáros; hentes; húsáros
◇ hóhér

bakó² fn ◇ szőrből v. vászonból való tarisznya

bákó mn ◇ fajankó; együgyű

bakog ige ◇ dadog; habog; hebeg

bakol fn ◇ szembeszáll; ellenszegül

bakonyás fn ◇ szatócs; kereskedő; boltos

bakos fn ◇ olajsütő, olajsajtoló munkás

baksa¹ fn ◇ fiatal kecskebak v. ürü

baksa² fn ◇ szénégető máglya

baksál, baksáz ige ◇ böngész; keres; kutat

baksis fn ◇ alamizsna; adomány; könyöradomány
◇ borralaló; jatt
◇ nyereség; haszon

bakszán fn ◇ szánkó

bakszekér fn ◇ <ember által húzott v. tolt> kétkerekű taliga, kordé
◇ <ember által húzott v. tolt> egykerekű targonca, talicska
◇ nyers fűz vesszőből v. egyéb vesszőből készített egyszerű, szánkóféle gyermekjáték

bakter fn ◇ kidobolást végző, idézéseket kézbesítő, végrehajtót kísérő egyenruhás községi, ritkán városi hajdú
◇ ör; felügyelő; csősz; éjjeliőr
◇ tiltott tanulmányi segédeszköz; puska

bakulista fn ◇ ördögűző

bakzás fn *lásd* **bagzás**

bakzik ige *lásd* **bagoz**

bal mn ◇ helytelen; téves

bál, bála fn ◇ <egy-árúkból, pl. gyapotból és szövetből, bőrből stb.> vászonba v. papirosba göngyölt nagy csomag

balamuta fn ◇ baj; galiba; kellemetlenség

bálanya fn ◇ bál védnökéül felkért előkelő, tekintélyes nő

balaska fn ◇ balta; fejsze

balava mn ◇ ostoba; bolond

balázsol ige ◇ bizonyos szertartás keretében torokfájás ellen óvó áldásban részesít

balcsillag fn ◇ szerencsétlen végzet; rossz csillag; balszerencse

báld fn ◇ zenés táncmulatság; bál

baldachin fn ◇ oszlopokon nyugvó, hordozható tetőzet; sátorszerű, díszes tetőzet

baléna fn ◇ bálna

balga, balgatag mn ◇ tetteiben, szavaiban naivul együgyű, bolond <személy>

balha¹ fn ◇ golyó

balha² fn ◇ bolha

balhalf fn ◇ baloldali középpályás

balhit fn ◇ babona; balhiedelem

bális fn ◇ házaló, olasz vándorkereskedő

balisztra fn ◇ ágyú

balita fn ◇ jegy; cédula

balítélet fn ◇ téves, helytelen ítélet
◇ előítélet

balkány fn ◇ állóvíz; láp

balkörmű fn ◇ tolvaj módjára élő személy; zshivány; garázda
◇ kikapós, könnyűvérű nő

ballada fn ◇ olasz népi táncdal

ballangó fn ◇ földbe ásott cölöpre szerelt, egy v. több rúdból álló, kezdetleges falusi körhinta, mely

tengelyén forgatható s ülőalkalmatossággal van felszerelve; ördöghinta

ballon fn ◇ labda

◇ léghajó

◇ üvegtartály

balmagyarázat fn ◇ félreértés; félremagyarázás; értelemzavar

balog mn ◇ balkezes <személy>

◇ a jobb kéz tevékenységét végző, ugyanolyan gyakorlottságú <bal kéz>

◇ ügyetlen, suta <személy v. kéz>

◇ ferde; félszeg; szabálytalan, sikerületlen <dolog>

◇ gonosz; rossz

balogsuta, balogsüti mn ◇ balkezes, balog <személy>

◇ ügyetlenségre, félszepségre valló; esetlen

balos mn ◇ olyan <igavonó állat>, melyet baloldalra szoktak befogni

◇ ügyetlen, félszeg <személy>

balság fn ◇ szerencsétlen sors; balszerencse

◇ szerencsétlenség; baleset

◇ gyenge oldal; fonákság

baltadzsi fn ◇ favágó

balusztrád fn ◇ könyöklő; ablakpárkány; karfal

balút fn ◇ tévút; tévelygés

bálvány fn ◇ felül többé-kevésbé szoborszerűen kifaragott kapufélfa; kapubálvány

◇ favázás falakban oszlop, amely többedmagával, egymást szabályos közökben követve a süvegfat és a falazást tartja

◇ nagy határkő; nagy kő; kőoszlop

◇ a szárazmalom függőleges tengelye, melyet a ló forgat, s amely az egész szerkezetet mozgatja

◇ <régi fajta szőlőprésben> fából készült, csavarmenetes vastag rúd, ill. a présnek az a része, amelybe ez belecsavarodik

◇ <olajütőben> az a két nagy fa együttvéve, amely a közöttük levő anyagból az olajat kisajtolja

◇ (*jelzőként*) óriási nagy; hatalmas

bálványfa fn ◇ szárazmalomnak fából készült tengelye; bálvány

◇ <a régi népi építkezésben> földbe ásott s a tetőt tartó oszlop

◇ <a népi építkezésben> nagy, vastag kapufélfa, az ebbe vert sarokvason forog a kapu

bálványház fn ◇ kápolna; templom; imaház

balvégzet fn ◇ kikerülhetetlen balsors; végzet

bambalódik ige ◇ báméskodik; nézelődik; bambul

bambószkodó mn ◇ bamba; bárgyú; mafla

bambu fn ◇ bambusz

bámész fn ◇ önfeledt bámulást, csodálkozást tükröző tekintet, arc, szem

bámít ige ◇ megrémít; megijeszt

◇ csodálkozásra késztet; meglep; ámulatba ejt

◇ ámít; félrevezet; hiteget; áltat

bán fn ◇ Horvátország, Szlavónia, Dalmácia kormányzója (1116-tól 1918-ig)

◇ egy, az országba be nem kebelezett tartomány kormányzója

bánatbér fn ◇ előleg; letét; zálog

bánatfa fn ◇ akasztófa, bitófa

banda fn ◇ munkásoknak, főleg mezőgazdasági dolgozóknak együtt szerződött és közös munkát együtt végző csoportja

bandagazda fn ◇ rendszerint mezőgazdasági alkalmi munkára toborzott v. szerződött csoport, banda vezetője, aki a bandát szervezi, s képviselőként a szerződést megköti

bandázs fn ◇ kötszer; kötés

bandérium fn ◇ ünnepélyes alkalomra (pl. koronázás, jubileum, beiktatás, követválasztás stb.) magyaros díszöltözetben, gyakran történeti jelmezben, fegyverzetben felvonuló, rendszerint kíséretet alkotó lovascsapat

bándor fn ◇ pacal

bandurka fn ◇ burgonya; krumpli

bangá¹ fn ◇ bogyó

banga², bangó mn ◇ bamba, féleszű, mamlasz, ügyefogyott <személy>
bank, banka fn ◇ a pénzváltó asztala
bankbilét, banknóta fn ◇ bankjegy; bankó; papírpénz
bankista fn ◇ banktisztviselő
bankó, bankócédula fn ◇ bankjegy; papírpénz
bankóforint fn ◇ <az Osztrák–Magyar Bank alapítása előtt> papírpénz alakjában forgalomba hozott forint
bankóprés fn ◇ papírpénzt nyomó készülék, gép
◇ nagy tömegű, fedezet nélküli, inflációt okozó papírpénzt előállító és forgalomba hozó állami pénzügyi gazdálkodás
bankrott fn ◇ bukás; csőd
bántalom fn ◇ sértő szó; sértés; rágalmozás
banzsalog ige ◇ céltalanul jár-kelel, báméskodik; lődörög; ténfereg; ögyeleg
banya¹, banyakemence fn ◇ sárból, agyagból, téglából rakott kúp alakú kemence; boglyakemence
banya², banyó fn ◇ nagyanya
bánya fn ◇ gyógyfürdő a szabadban
◇ gödör, amelyben a vályognak való agyagot tapossák
◇ sertésnek összetúrt fekvőhelye
bányajog fn ◇ bánya nyitásának és művelésének joga, az erre vonatkozó jogosítvány
bányarém fn ◇ <babonás hiedelem szerint> föld alatti üregekben, bányákban megjelenő rém
bányászna fn ◇ ásvány
◇ ötvözet
bannyas mn ◇ bolyhos
bara fn ◇ posványos állóvíz
◇ sekély patak
◇ tócsa; pocsolya
baráber fn ◇ <vasút, alagút, viadukt építésén, folyók szabályozásánál> famunkát v. földmunkát végző, rendszerint idegenből bevándorolt v. munkahelyről munkahelyre vándorló, otthontalan munkás
◇ munkahelyét egyre változtató, otthontalan munkás
◇ gyűlevész, jöttment személy, csoport
baraboly fn ◇ földimogyoró
barabolya fn ◇ bögő; nagybögő
baralintos fn ◇ labirintus; útvesztő
baráncsik fn ◇ selyem fátyolkendő
barang mn és fn ◇ barangoló; kóborló
barátcserep fn ◇ félhenger alakú cserép, amellyel tetőgerinceken és taréjokon a kétoldali tető cserepei között keletkező hézagot fedik be; kúpcserép; gerinccserép
barátcsuha fn ◇ durva szerzetesi ruha
baratina fn ◇ szerető; barátnő
barátkozik ige ◇ enyelegve ismerkedik vkivel; enyeleg
barátos fn ◇ barát; cimbora
barátparéj fn ◇ spenót
barátság fn ◇ szerzetesi élet; szerzetesség
barázda fn ◇ <a szőlőtőkék sorai közt nyitás előtt> hosszúkás mélyedés
barbarus fn és mn ◇ barbár (ember)
barbora fn ◇ bögő; nagybögő
bárca fn ◇ ruhatárban elhelyezett ruhadarabról igazolásul adott, számmal ellátott megkülönböztető jegy
◇ a robotmunka egy-egy egységének elvégzését igazoló érme v. szilárd anyagból készített jegy
◇ rendőri és orvosi felügyelet alatt álló prostituált nők hatósági igazolványa
bárd¹ fn ◇ mészárosok, ácsok szerszáma; balta; fejsze
◇ egy ember által egy nap alatt kivágható nagyságú erdőrészt
bárd² fn ◇ dalnok; költő; lantos
bárdol ige ◇ farag; vagdal; vés; metsz
bárdos fn ◇ faragnivaló, szálfás erdő
◇ faragó; ács
barét fn ◇ széles karimájú fejfedő; nagy sapka
barhet, barhent, parget fn ◇ pamutból készült, a flanelhoz hasonló, de csak az egyik oldalán bolyhos,

vastagabb kelme

◇ durva gyapjúszövet

barika fn ◇ levert kuglibábu

baril fn ◇ országok, városok szerint változó nagyságú, bor tartására szolgáló vasabroncsos hordó

◇ területenként változó űrmérték, amely kb. 51–54 liternek felel meg; akó

barka fn ◇ érdes, a festéket föl nem vevő kis foltok a bőrön

barkács fn ◇ lépet, lépesmézet felvásárló vándorkereskedő

◇ fűrő-faragó, ügyeskedő ember; ezermester

barkácsol¹ ige ◇ <ember> lassan, nehezen, óvatosan megy (pl. hóban, sárban, sötétben); cammog

◇ <jószág, vad> legelészve, táplálékot keresgélve ide-oda kószál

barkácsol² ige ◇ a kasból a méheket kiverve, a lépes méz kiszedésével foglalkozik

◇ lépes mézzel, viasszal kereskedik

barkás mn ◇ pettyes; pöttyös

barkó¹ fn ◇ a fül mellett lefelé nyúló keskeny sávban meghagyott, rövidre nyírt szakáll

barkó² fn ◇ a palócoknak északi, az ún. Erdőhátságon, főként Gömörben lakó csoportjából egy személy, főleg férfi

barkóca fn ◇ apró almához v. körtéhez hasonló, fanyar ízű, ehető gyümölcsöt termő fa, cserje; berkenye

◇ bunkósbot

barkör fn ◇ állatöv; zodiákus

barla fn ◇ támaszul használt, botszerű eszköz; mankó

barlang fn ◇ bordélyház; nyilvánosház; piros lámpás ház

barmít ige ◇ lealacsonyít; lealjasít; lezülleszt

barna mn ◇ fénytelen; elfakult; fakó

◇ sötét; komor; baljós

barnaréz fn ◇ bronz

baróka fn ◇ paróka; vendéghaj

barom fn és mn ◇ nagyobb, négylábú emlős háziállat, jószág (ökör, tehén, ló, szamár stb.)

◇ szarvasmarha

◇ gulya; csorda

◇ nagy testű ember

◇ igen nagy; otromba nagy; hatalmas <dolog>

baromállás fn ◇ a gulya pihenőhelye a legelőn

baromélő fn ◇ legelő; mező; rét

barometrum fn ◇ légnyomásmérő; barométer; időjárásjelző

baromlak fn ◇ szarvasmarha tartására szolgáló épület, istálló

baromőr fn ◇ csordás; gulyás; kanász

baromvásár fn ◇ olyan vásár, amelyben háziállatokat (szarvasmarhát, juhot, lovat, sertést stb.) adnak-vesznek

bartos mn ◇ félrecsapott <kalap>

bárzsing fn ◇ disznó v. marha belének belső oldalán levő zsíros, nyúlós réteg

◇ állati gyomor

◇ nyelőcső

bas fn ◇ fahajók fedélzete

basa fn ◇ oszmán-török tartománykormányzó

bást fn ◇ erődítmény; erődítés; vár

bastarda fn ◇ vitorlás hadihajó

◇ rövid csövű ágyú

bástol ige ◇ púpozva felhalmoz; összehord

bástya fn ◇ erődítmény kiugró része

bászli mn ◇ bamba; együgyű; málészájú

◇ ügyetlen; kétbalkezes, ügyefogyott

bataillon fn ◇ zászlóalj; alakulat

batár fn ◇ nagy, üveges, fedett hintó

◇ nagy, ormótlan, régimódi, nehézkes kocsi

◇ nagy befogadóképességű, magas oldalú szekér

batáviabeli fn ◇ holland

batka fn ◇ fillér

◇ csekély értékű aprópénz

bátor¹ ksz ◇ ám; ámbár; ámbátor; bizony; noha

◇ bárcsak

bátor² mn ◇ veszély nélküli; biztonságos

bátorejt ige ◇ bátorít; biztat; ösztönöz

bátoroltatik ige ◇ erősödik; erőre kap; acélosodik

bátorság fn ◇ biztonság; nyugalom

bátorságos mn ◇ biztonságos; veszélytelen; biztos

◇ bátor; merész; tettere kész

battéria fn ◇ áramforrás; tápegység

◇ elem; zsebtelep

◇ a tüzérségnek az a legfontosabb, a tüzérsztálynál kisebb szervezési és harcászati egysége, amelyhez rendszerint négy löveg tartozik; ágyúüteg; üteg

bátya fn ◇ nagybácsi

◇ idősebb férfitestvér

batyuzik ige ◇ <rossz városi ellátás miatt> vidékről hord élelmet a városba

báva mn ◇ bamba; báméskodó <személy>

baváriabeli, bavarus fn ◇ bajor

báváskodik ige ◇ báméskodik; nézelődik

bámul ige ◇ bámul; csodálkozik

bazár fn ◇ olyan átjáró ház, amelynek udvarán üzlethelyiségek vannak

bazárka fn ◇ fából készült teherhordó eszköz, amellyel főként rőzsét hordanak az erdőről

bazsalyít ige ◇ elmosolyodik; felderül

bazsár fn ◇ bazsarózsa

beágyaz ige ◇ gabonát, kékvetet kézi cséplés v. nyomtatás végett leterít

beamter fn ◇ tisztviselő; hivatalnok

beavat ige ◇ <szövetet, vásznat stb.> beáztat

bebugyulál ige ◇ <laza, puha anyagba, főleg kendőbe, ruhafélébe> betakargat, bepólyál vkit, vmit;

bebugyolál

bebámul ige ◇ befed; betakar

bebeg ige ◇ dadog; makog; hebeg

bebéngyel ige ◇ burkol; bebugyolál; becsomagol

bébillér mn ◇ élősködő; kontár; kotnyeles

bebónyál ige ◇ <laza, puha anyagba, főleg kendőbe, ruhafélébe> betakargat, bepólyál vkit, vmit; vmibe bónyál; bebugyolál vkit, vmit

beborul ige ◇ vmely növénynek v. virágnak a levelei a szár, a törzs felé hajlanak, mintegy bezárkóznak, összezárulnak; összeborul vmi

bebúzlegel ige ◇ beszagol; beszimatol

becapel ige ◇ becipel; bevisz; behord

becitál ige ◇ bevádol; beidéz; feljelent

becő fn ◇ hüvelyes vetemény

becukroz ige ◇ <vmely kellemetlen v. visszautasító személyt> szép szavakkal megszépítve, többé-kevésbé kedvessé tesz

becs, bécs fn ◇ fillér

◇ kis értékű pénz, a fillér kétharmad része

becsap¹ ige ◇ <főleg had, csapat, ellenség vhová, különösen vmely városba, országba> erőszakkal behatol, beront, betör, beüt

becsap² ige ◇ bemeszel; bevakol

becsár fn ◇ vminek szakértő becsüs által v. hivatalosan megállapított értéke, ára; becsérték

bécse fn ◇ bölcső

becsedelem fn ◇ tisztelet; becsület; megbecsülés

becsinál¹ ige ◇ <szántóföldet> felszánt, bevet, beboronál

becsinál² ige ◇ beüvegez

becsinál³ ige ◇ vmely állásba, hivatalba, tisztségbe juttat, betesz vkit

becsíp ige ◇ <rendőrség, karhatalom, hatóság> letartóztat, becsuk, bezár vkit

becsmérezés fn ◇ becsmélés; megszólás
becsodálkozik, becsudálkozik ige ◇ ittassá lesz; berúg; becsíp
becstelen, böcstelen mn ◇ értéktelen; hitvány; ócska
becsü¹ fn ◇ mérték; mérőedény
◇ becslő; becsüs
becsü² fn ◇ búza
becsület, böcsület fn ◇ érték; jelentőség; becs
becsületrabló fn és mn ◇ rágalmazó; gyalázó; becsmérő
becsülettudó mn ◇ olyan <személy>, aki a társadalmi érintkezés illemszabályait ismeri és megtartja, az emberekkel való bánásmódja udvarias, figyelmes; tisztesség-, illem- v. tisztelettudó; illedelmes; jól nevelt
becsvesztes mn ◇ becstelen; aljas; hitvány
bedekker fn ◇ kalauz; útikalauz; útikönyv
bedolgoz ige ◇ megművel, megmunkál vmit
beemléz ige ◇ <vmely szöveget v. adatot> szóról szóra emlékezetébe vés, könyv nélkül megtanul; bemagol
beenyész ige ◇ beivódik; felszívódik
befedez, befödöz ige ◇ tetőként, fedélként beborít vmit; befed
◇ eltitkol; elleplez
befe, befelé hsz ◇ benn
befen ige ◇ <magát, vmely testrészét v. ruháját> vmely piszkos dologhoz értetve bepiszkítja, bekeni
befi fn ◇ kegyenc; pártfogolt
befizet ige ◇ megadja neki; ellátja a baját
beforr ige ◇ <lekvár> főzés, forrás következtében sűrűvé válik, besűrűsödik
beg fn ◇ kis kés; késecske
bég fn ◇ a basánál alacsonyabb rangú régi török méltóság
beglerbég fn ◇ török tartományi kormányzó
begombol ige ◇ <pénzt> kártyán v. szerencsejátékon elnyer
begy¹, bögy¹ fn ◇ emberi gyomor, has
◇ női mell; kebel
begy², bögy² fn ◇ a talaj kisebb kidomborodása, kiemelkedése
begyerész, bögyörész ige ◇ csecserész; fogdos
begyes, bögyös mn ◇ nagy mellű, telt keblű <nő>
begyeskedik, bögyösködik ige ◇ kényeskedik; büszkélkedik; rátartian viselkedik
◇ fűrgén, korát meghazudtoló frissességgel, egyenes tartással mozog
behantol ige ◇ <földterületet> gyepvel befed
behat ige ◇ beszivárogoz; beszívódik
behéjaz ige ◇ betetőz; befed
behemód fn ◇ elefánt
behúz ige ◇ <vmely összeget, pénzt vmely vállalkozáson, üzleten> megnyer, megkeres
beigazít ige ◇ <a kívánt v. keresett helyre> irányít, juttat, vezet vkit
◇ vkit vhol elhelyez, vhová bejuttat
beiktat ige ◇ <újságban cikket, hirdetést> tesz közzé, közöltet
beiszik ige ◇ italra költ; italért odaad; eliszik vmit
beizol ige ◇ bepácol
bejárás fn ◇ bejárat; bemenet
bék fn ◇ béke; nyugalom
béka fn ◇ ló, szarvasmarha nyelve alatt keletkező kóros daganat
békacenk, békafi fn ◇ ebihal
békakő fn ◇ minden bajra jónak tartott apró kavics, amelyet a néphit szerint a béka szopogat
bekalamázol ige ◇ bemázol; befest
békanyál, bikanyál fn ◇ bizonyos pókfajta lazán szőtt, 2–3 méter hosszú, a szélben lebegő, szállongó fonadék, melynek segítségével a pókok különösen ősszel a faj terjesztése érdekében egyik tájról a másikra vitetik magukat; ökörnyal
békanyúz mn ◇ rossz, ócska, életlen <kés>
bekap, bekaparász ige ◇ becsíp; berúg
békaríkató fn ◇ mocsaras hely
békasó fn ◇ a vízben való görgetés által simára, kerekre csiszolt darab kvarc, kisebb fehér kavics

◇ <drágakövel, nemesfémme szembeállítva az értéktelenség jelképe>

békeangyal fn ◇ jelképes női alak, a földre az égből békét hozó isteni küldött, megbékítő, kiengesztelő, mennyei szellem, angyal

◇ viszálykodó, haragos, háborúskodó felek közt békét, megbékélést közvetítő, békesség szerzésére törekvő személy

békebíró fn ◇ az a személy, aki pörlekedő felek közt kibékülésük érdekében közbenjár; békét szerző, békéltető személy

bekecs fn ◇ gyakran hímzéssel v. zsinórozással díszített prémes bőrkabát, ködmön, bunda

bekever ige ◇ bepiszkít, bemocskol vmit

◇ erkölcsileg beszennyez, meggyaláz vmit

béklyó, békó fn ◇ egy rövid lánc két végén levő vasbilincs v. kötélből, lószőrből, vesszőből font kettős hurok, amelyet a futás megakadályozására a legelő ló két első lábára v. két egymás mellett legelő ló egy-egy lábára csatoltak

◇ bilincs; rablánc

◇ rabság; megkötöttség

béklyóz, békóz ige ◇ vmely állat, főleg ló lábára bilincset ver

◇ <rabot> bilincsbe ver, megbilincsel

békni fn ◇ vekni; pékárú

bekocog ige ◇ <ajtón, ablakon> kocog, hogy a bent levők meghallják; bekopog

bekövetkezik ige ◇ kényelmesen, körülményesen bemegy, belép v. hova

bekvártélyoz ige ◇ <főként katonákat> beszállásol v. kihez v. v. hová

bél fn ◇ belső; belső rész; közép

béla mn ◇ fehér; világos színű

belát ige ◇ belátogat, betér v. hova

belbecs fn ◇ vmely tárgy v. dolog valódi, változatlan, a körülményektől, külső tényezőktől független, belső értéke

beleagyarkodik ige ◇ beletemetkezik; belemélyed

belebbez ige *lásd bellebbez*

belebojtorkodik ige ◇ beleköt; kifogásol

bélébúzhódt mn ◇ <gyomorhajos volta v. gyenge gyomra miatt> étvágytalan, válogatós, finnyás

◇ <gyomorhajos volta miatt> kedvetlen, lehangolt, haragos

beledisputál ige ◇ beleeröltet; belekényszerít; beleerőszakol

belecsimpaszkodik ige ◇ belecsimpaszkodik; belekapaszkodik

belefojt ige ◇ belefojt; belefűllaszt; beleöl

◇ belefojt; elhallgattat, elnémít

belég fn ◇ bizonylat; tanúsítvány; igazoló okmány

beleget ige ◇ elringat; altat; álomba ringat

beleháborodik ige ◇ belehabarodik; beleszeret; belebolondul

belejön ige ◇ <v. kinek vmely testrészébe a fájás> beleáll; belenyilall

beléndek fn ◇ a burgonyával rokon, sárga virágú, mérgező gyomnövény

beléndes mn ◇ buja; parázna; szemérmetlen

belendesől hsz ◇ tobzódva; féktelenül

beléndezik ige ◇ paráználkodik; kéjeleg

belény, belénd fn ◇ bölény

belérték fn ◇ vminek a külső körülményektől független, általánosan elismert, állandó értéke, belső értéke

◇ szellemi, művészi, erkölcsi érték

beles¹ fn ◇ az a személy, aki állati belek, belső részek tisztításával, felhasználásra való előkészítésével és árusításával hivatásszerűen foglalkozik

beles² mn ◇ nagy étvágyú; sokat evő

beleszakad ige ◇ <folyóvíz> beleömlik, beletorkollik vmibe, v. hová

belezna fn ◇ szövés közben történt hibás öltés, fonálszakadás; szövéseshiba

◇ szövéseshiba következtében a vászonban támadt hézag

belga mn ◇ hebegő, kapkodó, dadogó beszédű

belháború fn ◇ polgárháború

◇ civódás; veszekedés; vitatkozás

belharc fn ◇ belső, lelki küzdelem

◇ politikai harc; belháború; belviszály

belice fn ◇ fehér juh

belikad ige ◇ lyukassá válik; belyukad

beljebbez ige ◇ <gépirás közben> új bekezdést kezd

bellebb hsz ◇ beljebb

bellebbez, belebbez ige ◇ <politikailag gyanús v. megbízhatatlan személyt> vmely meghatározott épületben, helységben v. országrészben helyez el, ahonnan az illetőnek tilos kimozdulnia; v. hova internál

◇ <illetékes hatóság> megtiltja vkinek, hogy a lakóhelyét elhagyja

bellér fn *lásd* **böllér**

belletria fn ◇ szépirodalom

belletrista fn ◇ író; szerző; tollforgató

bellicosus mn ◇ harcias; katonás; harcos

belokul ige ◇ hozzászokik; alkalmazkodik; hozzáidomul

belorvos fn ◇ belgyógyász

belől hsz ◇ belül

bélpoklos mn ◇ halált okozó; halálos

◇ leprás; fekélyes

bélpokol, bélpoklosság fn ◇ lepra v. általában fekélyes, kiütéses betegség

belső fn ◇ olyan alkalmazott, aki a háztartási teendőket v. a család, esetleg a család bizonyos tagjai körüli házi teendőket látja el

belsőny fn ◇ mivolta; lényege

belsőség¹ fn ◇ vmely mű belső sajátságainak összessége

belsőség² fn ◇ berendezés; bútorzat

belterjileg hsz ◇ alaposan; részletesen; kimerítően

belustosodik ige ◇ bepiszkolódik; összekoszolódik; koszos lesz

belvilág¹ fn ◇ helyiség, épület falak közti tere; belső tér; belső tér

belvilág² fn ◇ az ember belső, lelki világa

belzin fn ◇ benzin

bélyeg fn ◇ <az ember bőrén, főleg arcán> folt, feltűnő jegy, anyajegy

bélyeges mn ◇ olyan <tárgy, állat, személy>, akire, amelyre vmilyen bélyeget ütöttek, nyomtak, festettek; ismertetőjellel, megkülönböztető jeggyel ellátott

◇ erkölcsileg megbélyegzett; elítélt

bélyegez ige ◇ <tulajdonság> jellemez vmit, vkit

bemarsol ige ◇ bevonul; bemasíroz; benyomul

bemér ige ◇ <betakarított gabonát> megmérve behord, berak v. hova

bemond ige ◇ bejelent, különösen besúg, felad vkit, vmit

bemondó fn ◇ az a megbízott személy, alkalmazott, akinek az a feladata, hogy vmely hivatalos hírt, közleményt házról házra járva az érdekelteknek megmondjon, bejelentsen, velük közöljön

bence fn ◇ poloska

◇ katicabogár

◇ nyúl

bender mn ◇ göndör <hajviselet>

bendő fn ◇ kikészített marhabendő, bél v. bő száju, hasas cserépedény, korsó, mint szállító és tároló eszköz

beneficium fn ◇ adománybirtok; jószág; földbirtok

◇ jótett; segítség; támogatás

◇ előny; kiváltság

benevolens mn ◇ jóakarátú; jóindulatú

benevolizál fn ◇ önként vállal

◇ kedélyesen beszélget; cseveg

beng fn ◇ néphitben gonosz szándékú, fejetlen ember, ló v. szamár képében megjelenő természetfeletti lény, aki a temetőkből húzódik meg, ahonnan pedig kihallatszik furulyájának hangja

benge fn ◇ szedés után hátramaradt gyümölcs, szőlőfürt

bengyele fn ◇ különböző vízi, vízparti növények összefoglaló neve

benjámín fn ◇ a legkisebb fiútestvér

bennett hsz ◇ benn; bent; benne

bennete hsz ◇ magában

bentkosztos mn és fn ◇ olyan (személy), aki a munkáltatóval történt megegyezés, szerződés alapján ott étkezik nála, tőle kap ellátást

◇ olyan tanuló, aki iskolájának internátusában, diákotthonában étkezik, esetleg a közbenső tanulási időt is ott tölti, de nem bennlakó

beorozkodik ige ◇ besurran; beoson; belopakodik

bepókhálósodik ige ◇ elhomályosul; könnybe lábad; bepárasodik <szem>

bér fn ◇ kamat

◇ ajándék

berbecs, berbécs fn ◇ a juh hímje; kos

◇ herélt kos, ürü, ill. általában birka

◇ báránybőrből készült süveg, sapka, kucsma

berbence, börbönce fn ◇ rendszerint fából készült kerek edényke; szelence; bödön

berbetél ige ◇ gyorsan beszél; hadar

berbitél¹ ige ◇ mormol; dünnyög

berbitél² ige ◇ pázrik; párosodik

bérc fn ◇ hegy; magaslat

◇ hegygerinc; hegyhát

◇ domb; halom

berce fn ◇ a járomnak, vagyis az igásállatok húzószerszámának bélfája, azaz középső lapos fája

◇ oldalborda

bercel fn ◇ bozótos terület

berdő¹ msz ◇ <katonai őrszem kiáltásaként:> állj, ki vagy?; megállj!

berdő², berdő fn ◇ némely növény (hagyma, tök) üres szára, ill. az ebből készült, mély, bőgő hangú tülök, duda mint gyermekjáték

◇ a kukorica szárának egy része, ill. az ebből készült, hegedüként tekintett játékszer

◇ húgyvezeték

beré fn ◇ nyersen reszelt burgonya, liszt, só, esetleg még aludttej és töpörtyű keverékéből tepsiben, vékony rétegben sütött lepény; cicege

berék fn ◇ nádas, bozótos, vizes lapály; ingovány; mocsár

◇ nedves rét

◇ vízparti erdőcske; ártéri erdő

◇ bokros, cserjés hely; liget; ligeterdő

berelked ige ◇ bezárul; eltömődik; elrekesztődik

berekeszt ige ◇ vmely helyre bezár vkit, vmit

bérenc fn és mn ◇ jutalomért, anyagi előnyökért aljas célok érdekében vkinek a szolgálatába szegődő személy; az, aki haszonlesésből v. szolgalelkűségből eladja magát és becsületét

◇ bérért dolgozó, szolgáló <személy>

◇ felbérelt; megfizetett; megvesztegetett

berendezés fn ◇ vmely könyv tartalmának beosztása, elrendezése

béres, bíres mn ◇ fizetett, szegődött, szerződéses szolgál; inas; pásztor; napszámos

◇ mezőgazdaságban bérért dolgozó, bérért v. bérbé fölfogadott <férfi>

◇ bérért használt; bérbé vett v. adott; kibérelt

berete fn ◇ női fejfedő

beretra fn lásd **birétum**

beretva¹ fn ◇ borotva

beretva² fn ◇ fejfedő; főkötő; sapka

bergám fn ◇ bergamói szövet, falikárpit

berhe fn ◇ alsóruhaféle; nadrág

◇ kötény; kötényke

berhel ige ◇ dob; szétdobál; eldobál

◇ piszkál; bosszant; mérgesít

berk fn ◇ berek; nádas

berke¹, birke fn ◇ birka

berke² fn ◇ barka

berkes fn ◇ ligetes, bozótos hely

bernéc fn ◇ házi szövésű keskeny öv

bernyákol ige *lásd vernyákol*

bérpalota fn ◇ többemeletes, díszes bérház, melyben rendszerint nagyobb és drága lakások vannak

bérrabszolga fn ◇ bérmunkás; alkalmazott; munkavállaló

berreg ige ◇ <némely állat> folyamatos, morgásszerű hangot ad

berregő fn ◇ ébresztőóra; vekker

bertáfol ige ◇ virraszt; bámul

bertő fn ◇ ezüst- v. aranygolyócska

berukkol ige ◇ <ellenséges területre> haderővel bevonul, benyomul

◇ feltűnést keltve v. sokadmagával bemegy v. hová

berupál ige ◇ lecsuk; letartóztat; bebörtönöz

berze mn ◇ borzas, bozontos, fésületlen, gondozatlan <hajviselet>

bérszéc fn ◇ villany; áram; elektromosság

berzed ige ◇ borzasan felmered

◇ borzong; iszonyodik v. mitől

berzeget ige ◇ felborzol; felráz; megbolygat

◇ ingerel; bosszant; piszkál

berzel ige ◇ felborzol; kócol; kuszál

berzenkedik ige ◇ <állat, főleg madár> dühe, támadási szándéka jeléül felborzolja a tollát v. szőrét, ill. ilyen tollazattal, szőrzettel dühösködik, mérgeskedik

◇ <párizsi vágyó hím madár> leeresztett szárnyakkal nőstények megtámadására készül

berzent ige ◇ haragra gerjeszt; izgat; ingerel

berzi mn ◇ borzas, fésületlen, gondozatlan <hajviselet>

berzseny fn *lásd börszöny*

besavanyít ige ◇ bajba ránt vkit, vmit; kellemetlenséget okoz v. kinek

bese¹ fn ◇ sólyomféle ragadozó madár

◇ kánya; varjú

bese² fn ◇ játékkártya

beslia fn ◇ könnyű fegyverzetű török lovas katona

◇ rablóvezér; haramia; bandita

besorol ige ◇ <katonának> besoroz vkit

beste, bestye fn ◇ állat, vadállat

◇ <szidalmazó szóként v. szitkozódásban:> gonosz, bitang, gyalázatos személy; bestia

besze fn ◇ beszéd

beszéd fn ◇ <nyelvtanban:> ige

beszédes¹ fn ◇ szónok; előadó

beszédes² mn ◇ vkivel beszélő viszonyban, közelebbi ismeretségben, jó barátságban levő <személy>

beszédrész fn ◇ szófaj

beszegez, beszögez ige ◇ <elültöltő ágyút> használhatatlanná tesz úgy, hogy gyújtó lyukába vaséket ver

beszegődik ige ◇ <többnyire cselédi v. mezőgazdasági munkára> megegyezéssel, rendszerint bérért szolgálatba áll, szerződéses munkába lép

beszély fn ◇ rövid, rendszerint prózában írt elbeszélés mint írói műfaj; novella

◇ vmely eseménynek, esetnek előadása, elmondása, elmesélése; történet, elbeszélés

beszerika fn ◇ román templom

beszermény fn *lásd böszörmény*

betakar, betakarodik ige ◇ <termést> betakarít, learat

betér ige ◇ befér; átfér

betestesít ige ◇ elfogyaszt; megeszik; bekebelez

betétel fn ◇ betét; bankbetét

◇ <kártyajátékban> tét

betől ige ◇ betelik; megtelik

◇ elmúlik; eltelik

betű, bötű fn ◇ az írás-olvasás tudománya

betűsor fn ◇ betűrend; ábécérend

betűvetés fn ◇ a betűk írása; írás

betyár fn és mn ◇ olyan legény, aki nincs rendes szolgálatba elszegődve, hanem csak napszámba jár, alkalmi munkát végez

- ◇ nőtlen legény, cseléd
- ◇ bátor, virtuskodó <férfi, fiú>
- ◇ hetyke, rátarti, nyalka viseletű v. viselkedésű <férfi>

betyárbútor fn ◇ vkinek, főleg szegény embernek, napszámosnak, pásztornak egyszerű holmija, amelyet költözéskor, utazáskor könnyűszerrel magával visz; batyu; csomag; cókók

betyáros mn ◇ modortalanul neveletlen; műveletlen; parasztosan nyers; durva; pórias

beüt ige ◇ <még ki nem próbált természetű növény, tenyésztett háziállat> igazolja a hozzáfűzött várakozásokat

béves mn ◇ bővelkedő; gazdag; vagyonos

bévül hsz ◇ belül

bezdít ige ◇ könnyedén megmoccant

beze hsz ◇ valóban; igazán

bezupál ige ◇ <polgári személy tényleges katonai szolgálat után mint tisztos v. altiszt> továbbszolgálatra jelentkezik, hivatásos állományba lép

bezzeg mn ◇ igaz; való

bezzent ige ◇ érint; megérint

biankó fn ◇ kitöltetlen, üres csekk, űrlap v. utalvány

bial fn ◇ bivaly

bibas, bibas, bibast fn és mn ◇ <cigányok egymás közti beszédében használt, lenéző megszólítás v. megnevezés>

◇ együgyű; ügyefogyott; gyámoltalan; ostoba

◇ gyáva; félénk

bibe fn ◇ <gyermeknyelvben:> betegségből, sérülésből eredő kisebb fájdalom, kellemetlenség, baj; bibi

biber fn ◇ paprika

bibircs fn ◇ bibircsók

bibircses, bibircsos mn ◇ szemölcsös; bibircsókos

◇ pattanásos; pörsenéses

bibircsó, bibircsók fn ◇ <főleg idősebb emberek bőrén, különösen arcán, nyakán> barna, vöröses v. fekete színű kisebb-nagyobb kidudorodás, esetleg szemölcs, melyből gyakran szőr is nő

◇ daganat

bibirkál, bibirkél ige lásd **babirkál**

bibliás fn ◇ olyan személy, aki szereti forgatni a bibliát, v. aki a bibliában jártas

◇ bibliák árusításával hivatásszerűen foglalkozó személy

bibliotéka fn ◇ könyvtár

bibó¹ fn ◇ 10–20 literes hordócska

bibó² fn ◇ fogantyú

bibola fn ◇ hajfűrt; tincs

bibor¹ fn ◇ finom lenszövet, vörös színű ruhaanyag, bársony

◇ uralkodói hatalom, méltóság

bibor² fn ◇ bíborvörös virágú, egyéves takarmánynövény, melyet ősszel néha rozssal keverve szoktak vetni; bíborhere

bibornok fn ◇ bíboros

bicál ige ◇ megver; elver; helybenhagy

biccent ige ◇ kissé sántít; biceg

bice mn ◇ bicegve járó; kissé sánta

bicebóca mn ◇ mindkét lábára sántító, bicegő, járás közben jobbra-balra billegő <személy>; sánta

biceg ige ◇ ismételten biccent; bólintgat

bickándik ige ◇ ugrándozik; szökdécsel; ugrabugrál

bicke fn ◇ kb. 2 méter hosszú, vasalt végű, vashoroggal ellátott erős dorong, vastag bot, amelyet a hajó kikötésekor használtak

bicsak fn ◇ egyenes kard; tör; bicska

bicskás fn ◇ útonálló; betyár; zshivány; szegénylegény

bicskia fn ◇ kés; bicska

bige, pige fn ◇ két végén hegyesre faragott arasznyi fadarab, amellyel úgy játszanak, hogy a földre fektetik, s egyik végét bottal megütik, ettől a levegőbe pattan, és akkor elütik, mint a labdát

bigecs fn ◇ lanka; lejtő

◇ gyümölcsös kert; gyümölcsös

bigézik, pigézik ige ◇ bigével játszik

bigyeg ige ◇ fityeg; csüng; lóg

bigyerít ige ◇ felakaszt; felfüggeszt

bika fn ◇ hídoszlopok, nagy cölöpök leverésére használt, csigán átvett kötélszerűségével mozgatott óriási kalapács, súly

bikacsek, bikacsök fn ◇ a levágott bikának v. ökörnek súlyokkal kinyújtott v. nádpálcára húzott s megszáritott hímveszője, amelyet korbácsként, fenyítő eszközként használnak

bikál fn és mn ◇ örmény

bikanyál fn *lásd* **békanyál**

bikfic mn ◇ ostoba; oktondi

bikk fn ◇ bükk; bükkfa

bikkmack fn ◇ bükkmack

bikla fn ◇ szoknya; alj

bilét, biléta fn ◇ cédula; levélke

◇ belépőjegy

◇ jegy; menetjegy

bilincses mn ◇ sebes; sérült; kisebesedett

iling, illeng fn ◇ néhány szemből álló v. szedés közben itt-ott a tőkén felejtett szőlőfürt

◇ a fürtnek egy kisebb része

illikom fn ◇ üvegből, kristályból v. féméből készült nagyobb serleg, kupa

◇ vendég üdvözlésére nyújtott pohár

illlog, illyog fn ◇ állatra, ritkán emberre megjelölésül sült bélyeg

◇ levélbélyeg

◇ bélyegző

bimballó fn ◇ rügy; bimbó

◇ mellbimbó

bimbó fn ◇ rügy

bincsó fn ◇ csimbók; bogyo

bingyereg ige ◇ inog; billeg

binkó fn ◇ a pásztor terelőeszköze, keményfából készült botja, amelynek a pásztor álla alatt kb. 20 centiméterre kell érnie

bír ige ◇ <nőt> magáénak tudhat, házasságban él vele, szerelmére számíthat

biracs fn ◇ csíráztatott gabona felhasználásával készült édes sütemény; csíramalé

birbitél ige ◇ morogva imádkozik, imát mormol

bíres mn *lásd* **béres**

birétum, beretra fn ◇ katolikus főpapi süveg; papsapka

birge, birga fn ◇ birka

◇ juhász

birik, bürük ige ◇ jut; kerül

birke fn *lásd* **berke**

birkodik ige ◇ birkózik; tusakodik; viaskodik

bírlal ige ◇ birtokol; tulajdonol; birtokában van

birodalom fn ◇ birtok; jószág

bírószék fn ◇ ítélőszék; törvényszék

bíróviselt mn ◇ olyan <személy>, aki már volt községi bíró

bírságnap fn ◇ az utolsó ítélet napja; ítéletnap

birtokos mn ◇ módos; tehető

birtokper, birtokpör fn ◇ vmely birtok tulajdonjogáért folyó v. folytatott per

bírvagy fn ◇ vágy vminek a bírására, birtoklására, különösen mohó vágyakozás pénz, birtok után; kapzsiság

bírvagyó mn ◇ anyagi; pénzsóvár

birzák fn *lásd* **bizók**

bislet ige ◇ járkal; jön-megy; jár-ke

biszexilis fn ◇ szökőév

biszke¹ fn ◇ hegyes, vasalt végű, erős kampóval ellátott farúd, amelyet hajó, tutaj v. malom kikötésekor a parton földbe szúrnak, hogy a vízi járművet, ill. a malmot ideiglenesen hozzá erősítsék; büszke

biszke² fn ◇ zöldefehér v. pirosas színű, savanykás ízű, bogyó alakú gyümölcs, amelyet főleg leves és mártás készítésére és a konzerviparban is használnak; pöszméte; egres; köszméte; piszke

bitang fn és mn ◇ hazátlan, jöttment csavargó; semmiházi, sehonnai ember

- ◇ gazdátlan, elhagyott, elcsavargott v. rablott jószág
- ◇ ménesből v. gulyából megszökött, elkóborolt <állat>
- ◇ zsákmány; préda; szerzemény
- ◇ váltságdíj; büntetéspénz
- ◇ vmely nőnek házasságon belül, de idegen férfitől született gyermeke
- ◇ házasságon kívül született gyermek; fattyú

bitangol ige ◇ <háziállat gazdájától elkóborolva> idegen v. tilos területen legel

- ◇ <ember> kóborol, csatangol, csavarog
- ◇ úgy veszteget, prédál, rongál vmit, mintha az bitang, gazdátlan volna

bitó, bitófa fn ◇ oszlop, cölöp, cövek, amelyhez pl. mészárosok a levágandó állatot kötik

- ◇ szégyenfa v. szégyenoszlop; oszlopszerű büntetőeszköz, amelyhez az elítéltet meghatározott ideig hozzáláncolták, és ezáltal kitették a környezet gúnyjának; pellengér
- ◇ kecskelábakon álló, ütővel ellátott kendertörő eszköz

bitol ige ◇ igénybe vesz; bitorol

- ◇ elherdál; elpazarol; eltékozol
- ◇ elhasznál; elnyú; tönkretesz; elront
- ◇ kendert tör

bitonya fn ◇ fekély; gennyedés; tályog

bityér fn ◇ pálinkáspohár

bizalmas mn ◇ magát biztonságban érző

bizgat, bizget ige ◇ <személy> vkit, vmit többször érintve piszkál; birizgál

- ◇ <vmely kérdést, ügyet> többször, nem jóakarattal szóra tesz; feszeget; bolygat
- ◇ izgat, bosszant, háborgat vkit, vmit

bizistók msz ◇ <fogadkozás bevezető szavaként, bizonykodó, erősködő kifejezésként:> bizony isten; bizisten

bizlal ige ◇ biztat; bátorít; ösztönöz

bizó fn ◇ hívó, vallásos ember

bizodalmas mn ◇ bizalmas; meghitt; intim

- ◇ bizalommal, reménységgel teli
- ◇ bizalmat ébresztő, megnyerő modorú <személy>

bizodalom fn ◇ nagyfokú és rendszerint reménytől és tisztelettől áthatott bizalom

bizomány fn ◇ megbízatás; küldetés; megbízás

bizományos fn ◇ vmit képviselő, vminek a nevében cselekvő, szereplő személy

bizony¹ mn ◇ igaz; igazi; valódi

bizony² fn ◇ igazság; bizonyosság; bizonyság; valóság

- ◇ tanú; szemtanú

bizonyítvány fn ◇ bizonyosság; tanúság; bizonyíték

bizonykodik ige ◇ olyasmit, amit nem akar vki elhinni, ismételten állít, v. nyomósító kifejezésekkel erősítve ismételi; bizonygatva kitart és erősködik vmi mellett

bizonyság fn ◇ tanú; szemtanú

- ◇ tanúvallomás; tanúskodás; tanúságtétel
- ◇ bizonyosság; meggyőződés

bizonyságlevél fn ◇ bizonyítvány; tanúsítvány; igazoló irat

bizonyságtétel fn ◇ tanúságtétel; tanúskodás; tanúvallomás

bizottmány fn ◇ bizottság; választmány

- ◇ küldöttség; követség

bizton hsz ◇ kételkedés nélkül; bizonyossággal; bizonyosan

- ◇ tévedés, hiba nélkül
- ◇ bizalommal; nyugodtan; bátran; aggodalom nélkül
- ◇ biztonságban; védve

biztos¹ fn ◇ a közbiztonság fenntartására hivatott köztisztviselő; csendbiztos

- ◇ <a kubikosoknál> munkavezető

biztos² mn ◇ meghitt; bizalmas

bizseg, bizsereg ige ◇ <az egymáshoz való súrlódásból keletkező, egybefolyó tompa hangot keltve> nyüzsög, összezsúfolva mozog; hemzseg
◇ <nedvesen égő fa> sustorog, sistereg
◇ <vízforráskor, felfakadáskor> sustorgó, zümmögő hangot adva forr, bugyog

bizserél ige ◇ simogat; cirógat
◇ csiklandoz; csikiz

bizsók, birzsák fn ◇ zsebkés

blaszfémia fn ◇ istenkáromlás; káromkodás

bliktri, blikтари fn ◇ csekélység; semmisség; nem fontos dolog

blokkház fn ◇ katonai őrház

blúdár mn ◇ buta; értelmetlen

boa fn ◇ női nyakprém

bobajka fn ◇ különféle sült, kelt tésztákból folyadékkal megpuhítva készült tésztaétel

bóbita fn ◇ némely madár fején búbosan felálló tollcsomó
◇ <fészkés virágzatú növények java részénél> a termés csúcsán található, ejtőernyőhöz hasonló, koszorúsán elhelyezett, szőrszálakból alakult repítő képződmény
◇ könnyű szövetanyagból v. szalagból való, feltornyosuló, bokréta- v. koszorúszerű fejdísz
◇ vendéglátóipari kiszolgálóktól v. szobalányoktól viselt fityula, azaz pártához hasonló széles szalag, amely a hajnak csak a homlok fölötti részét takarja el

bóbitás mn ◇ bóbitával, koszorúszerű fejdíszrel díszített <főleg női fej, ill. személy>

bócer mn ◇ kócos; borzas; fésületlen
◇ ostoba; bamba

bócorog ige ◇ járkál; kóborol

bocs, bocsa fn ◇ hordó
◇ faedény
◇ negyed véka űrmérték, kb. 6–7,5 liternek felel meg

bocsánik ige ◇ megbocsáttatik

bocsár, bocsárd, bucsár fn ◇ hordókat, kádat, faedényeket készítő mester
◇ a királyi udvartartás egyik méltósága; pohárnok

bocska fn ◇ hordó; faedény

bocskor fn ◇ egyetlen bőrből készült kezdetleges lábbeli
◇ szíjkötéses lábbeli

bocskoros fn ◇ szegény ember; nincstelen; földönfutó

bocsózik; bocsóz ige ◇ kötekedik; veszekedik; akadékoskodik

boda fn ◇ fazekas; agyagműves

bóda fn ◇ kardmarkolat; markolat

bodag fn ◇ kenyértészta maradékából sült lángos

bodega fn ◇ <némely nagyobb vidéki városban> italmérés, amelyben hideg ételeket is felszolgálnak; falatozó

bódi mn ◇ gömbölyű; kövér
◇ esztelen; bolond; féleszű

bodnár, bognár fn ◇ hordót, kádat és más gazdasági, háztartási faedényt készítő iparos; kádár; pintér; szekérgyártó

bodobács fn ◇ katicabogár

bodócs¹ fn ◇ bogyo

bodócs² fn ◇ fiatal szarvasmarha

bódog fn és mn ◇ boldog; szent; üdvözült személy
◇ gazdag; tehetős; jómódú
◇ szerencsés; sikeres

bodon fn ◇ fából készült, hordószerű bödön
◇ kút bélésére szolgáló üreges, kivájt fa

bodonkút fn ◇ odvas v. kivájt fatönkben felfogott forrás

bodor mn és fn ◇ gyűrűzve, tekervényesen meghajló; karikába hajló; göndör
◇ vminek, főként hajnak, szőrnek, szalagnak, vékony szálú anyagnak gyűrűzve, tekervényesen meghajló, göndörödő része

bódorka fn ◇ nagyságra a vadkacsához hasonló, nagyobb tavainkon, náddal szegélyezett folyóinkon élő, halakat pusztító madár, amelynek feje búbján kettős bóbita, nyaka tövén rozsdabarna, szélein sötét tollgallér van; vöcsök

bódorog ige ◇ cél és irány nélkül összevissza járkál, kószál, kódorog

bodri mn ◇ enyhén göndör, bodor hajú

bodros mn ◇ olyan <ruha v. ennek része>, amelyen bodor van, ill. bodrok vannak; fodros
◇ olyan <anyag>, amely gyűrűzve, tekervényesen göndörödik, bodrosodik
◇ göndör hajú

bodz fn ◇ bodza; bodzafa

bodza fn ◇ visszéresomó

bodzapuska fn ◇ bodzafa kifűrt, üregessé tett ágából készített gyermekjátékszer, amelyből rendszerint csepüből, kenderkócból formált golyócskát lehet kilőni

bodzás, bozás mn ◇ ittas; becsípett

bog, bög fn ◇ bütyök; göcsört; kidudorodás
◇ csomó
◇ a cselekmény, bonyodalom szálainak szövevénye; bonyodalom, amely megoldásra vár

bogács fn ◇ kórószzerű növény, amelynek levele és kék v. piros színű virága is szúrós; szamártövis; bogáncs

bogácskóró fn ◇ bogáncs v. szamártövis, főleg száraz és száráról leszakadt állapotban; bogáncskóró
◇ mindenféle hosszabb szárú száraz és szúrós gyomnövény

bogár fn ◇ légy
◇ méh
◇ tetű
◇ (*jelzőként*) fekete színű; fekete <szem v. haj>

bogaras mn ◇ olyan <állat>, amely a rajta levő csipdeső bogarak (legyek, böglyök) miatt idegesen nyugtalan
◇ szeszélyes; rigolyás
◇ mérges; goromba

bogarászik, bogarász ige ◇ bogarakat, különösen tetűt keres vkinek a hajában v. ruhájában

bogárhátú mn és fn ◇ olyan (ház), amelynek gömbölydeden kiemelkedő, fölpúposodó nád- v. szalmateteje van

bogározik, bogárizik ige ◇ <marhaféle, főként tavasszal a legelőre való kihajtáskor> vidáman ugrándozik
◇ <ember> szaladgál, szökdécsel, viháncol
◇ <állat, főleg marhaféle v. ló> párzási időszakában futkos, nyugtalanul viselkedik
◇ <nő> szokatlan élénkségével, nyugtalanságával szerelmi vágyának jelét adja

bogárszemű mn és fn ◇ olyan (személy, főként nő), akinek bogárszínű szeme van; kis, ragyogó, tüzes fekete szemű

bogárzó fn ◇ homokos v. vizenyős hely, ahova a bogaraktól kínzott jószágot szokták terelni

boglár fn ◇ <ruha, főveg díszítésére> ékköves, gyöngyös, zománcos, változatos felületű és formájú, arany v. ezüst ékszer, dísz v. gomb
◇ <díszruhán, övön stb.> arany- v. ezüstoffonállal hímzett, szövött, varrott, változatos, főleg csillag v. gomb alakú kisebb ékítmény
◇ csoportosan növő, gömb formát alkotó virágzat, amely tömegében és elhelyezkedésének alakjában boglárakra emlékeztet
◇ <lószerszámon, lótakarón> odaerősített, rávarrott, arany- v. ezüstoffonállból készített kerekded, gyűrű alakú dísz
◇ nagyobb könyvek tábláit becsukáskor összetartó csat, kapocs, amelyet díszítenek

boglárfa fn ◇ gyorsan növő, terebélyes, rendszerint díszfának ültetett fa, amelynek kérge nagy darabokban leválik, és levelei tenyér alakúak, karéjosak, gömb alakú virágzata kocsányon csüng; platán

boglya, baglya fn ◇ szálak takarmányféllekből, főként szénából v. aprított fából rakott, rendszerint kupola alakú, a petrencénél nagyobb rakás

boglyakemence fn ◇ sárból, agyagból, téglából rakott, csonka kúp alakú kemence

bognár fn *lásd* **bodnár**

bogni fn ◇ koresolyázásban leírt félkör

bogos fn ◇ kétoldalt a fül mellett lelógó hajfonat, amelynek a végére csomót kötnek

bogsa fn *lásd* **boksa**²

bogyó fn ◇ apró gyümölcs

◇ bogyó alakú állati ürülék
bohaj fn ◇ gyapjúból készült felsőruha
bojár, bojér fn ◇ földesúr; gazdag földbirtokos
bojnyik fn ◇ zsvány; útonálló
◇ mogorva tekintetű ember
◇ együgyű, félénk ember
bojt¹ fn ◇ szerelmi ajándéknak szánt, selyemszálakból kötött, gyöngyös dísz, melyet egy hosszú fonott szalag két végére varrnak, és amelyet nyakba kötve hord hátul a lány
bojt² ige ◇ buzog; serken
bojtár fn ◇ pásztorfiú; a pásztor mellett segédkező legényke
bojtás fn ◇ dugó
bojtorján fn ◇ földjét hanyagul megmunkáló jobbágy v. birtokos
bojtorkodik¹ ige ◇ belebonyolódik; belegabalyodik
bojtorkodik² ige ◇ ingerkedik; ugrat; tréfálkozik
bojtos mn ◇ borzas, kócos, szőrös, gondozatlan <haj>, sűrű <szőrzet>
bók fn ◇ fej és a derék, esetleg a térd kisebb meghajtásával végzett tiszteletadás vki előtt
bóka mn ◇ bolondos; féleszű
bokály fn ◇ agyagból v. üvegből készült, kisebb, egyfülű, karcsú, mázas, rendszerint díszes kancsó
◇ nemesfémből készült ékes serleg
◇ égetett, mázas cserépből készült fal- v. kályhacsempe
bóklászik, bóklász ige ◇ <állat, különösen ló, ökör> szabadon, lassan, meg-megállva, tovább haladva, rendszerint legelészve ide-oda bolyong
bokolyó fn ◇ ivóedény; csobolyó
bókony fn ◇ fából épült hajó bordája
bokor¹ fn ◇ masni; szalagcsokor; csokor
bokor² fn ◇ közös munkára társult embereknek egy-egy csoportja, különösen a halászoknak közös szerszámokkal dolgozó szövetkezése
◇ (*jelzőként*) több olyan <egynemű dolog, főleg növény>, amely egy csoportot alkot
◇ (*jelzőként*) pár; egy pár
bokorbab fn ◇ veteményeskertekben nevelt olyan babfajta, amelynek szára nem csavarodik, nem fut fel; törpebab; gyalogbab
bokorszemű mn ◇ vastag, sűrű szemöldökű
bokros¹ mn ◇ félénk; bátortalan; ijedős
bokros² mn és fn ◇ csomóba tűzött; csokorra kötött
◇ bokrokkal benőtt terület
bokros³ fn ◇ régi, gyors ütemű, csárdásszerű magyar tánc
boksa¹ fn ◇ fiatal kecskebak
boksa², **bogsa** fn ◇ kúp alakú v. hosszúkás farakás, amelyet lombbal, földdel és szénporral takarnak be, hogy a felhalmozott fához csak annyi levegő jusson, amennyi elegendő ahhoz, hogy a felhalmozott fa tökéletlen égéssel faszénné égjen
◇ kínpad; kínzóeszköz
bolda fn ◇ markolat; kardmarkolat; nyél
bolgár fn ◇ zöldségárus; zöldséges
bolha, balha fn ◇ mindkét végén többször behasított madártoll v. csavarszerűen összegöngyölt papírlap mint gyermekjátékszer, mely ha ujjhegyel kemény felülethez nyomják, magasra pattan
◇ pasztilla alakú és nagyságú celluloid lapocska mint gyermekjátékszer, melyet egyik végén egy kissé lenyomva tovább lehet ugratni
bolida fn ◇ hullócsillag
bólog ige ◇ hajladozik
◇ bólogat; bólingat
bologár fn és mn ◇ bolgár
bolond fn ◇ kőnehezék a szövőszéken a fonál kifeszítésére
bolondgomba fn ◇ mérges gomba
bolt¹ ige ◇ buzog; árad
bolt² ige ◇ hajlít; boltoz
bolt³ fn ◇ sírbolt

boltony fn ◇ boltíves csarnok
bolygás fn ◇ kóborlás; tévelygés
bolygatag mn ◇ bolygó; tévelygő; kóborló
bolygó mn ◇ bujdosó; vándorló
◇ bohó; bolondos
bolygócsillag fn ◇ bolygó; égitest; planéta
bolygóház fn ◇ labirintus; útvesztő
bolygókert fn ◇ útvesztő; labirintus
bolygós fn ◇ fészek
bolyog ige ◇ ide-oda megy; járkál; jár-kel
◇ bolyong; kóborol; kóvályog
bolyókás mn ◇ félkegyelmű; féleszü
bomba fn ◇ robbanóanyaggal töltött üreges ágyúgolyó
bombarda fn ◇ ágyú; ostromlöveg; hajítógép
bombárdás fn ◇ tüzér
bombaszt, bonbaszt fn ◇ öncélú, ill. a tartalomhoz képest túlméretezett, fellengzős, üres kifejezés, frázis; nagyotmondás
bombavető fn ◇ ágyú, mozsár, amelyből gránátot lőnek ki
bombi fn ◇ bomba
bomboz ige ◇ bimbózik; feslik
bóna, bónaóra fn ◇ időnként visszatérő, hóbortos, bolondos állapot; bolondóra; hóbort; bolondéria
bonc¹ fn ◇ comb
◇ lábszár
bonc² fn ◇ buddhista szerzetes
boncos mn ◇ nehezen bontható, fészülhető, gubancos, kócos <haj>
boncsok fn ◇ ló nyakába való dísz
◇ nyakék
◇ török hadi zászló
bóné fn ◇ halászháló egy fajtája; fenékháló; keceháló
bongor fn ◇ kisebb fákkal, kusza bokrokkal sűrűn benőtt hely; bozót
◇ gyümölcsöskert; gyümölcsös
◇ szőlő; szőlőskert; szőlőhegy
bongyor mn ◇ göndör, bodor <haj, szőr>
◇ borzas; fésületlen; kócos
bonhómia fn ◇ kedélyes jóindulat; nyájasság; ártatlan derű
bonta mn ◇ kétféle – különösen részben fehér, részben fekete – színű állat v. állati testrészt; tarka
bontó¹ mn ◇ pusztító; tönkrevető
bontó² fn ◇ kukoricafosztó személy
bonszur fn ◇ rövid kiskabát
bónyál ige ◇ <testét, fejét> gondosan begöngyöli, beburkolja, bebugyolálja vmibe
◇ takarót, pokrócot vmely testrészére terít v. borít
bonyó fn ◇ nagyanya
bor fn ◇ szénsavas ásványvíz; savanyúvíz
bóra fn ◇ északkeleti hideg szél
borág fn ◇ szőlővessző; venyige
boralag fn ◇ pince
boráros fn ◇ borkereskedő
borász fn ◇ ital felszolgálatára beosztott pincér; italos
borbát mn ◇ szorgalmas; ügyes
borbély fn ◇ haj és szakáll ápolásával foglalkozó mesterember; fodrász
◇ <falun, kisvárosban, katonai táborban> érvágással, foghúzással, köpölyözéssel is foglalkozó alkalmi sebész; felcser
borbíró fn ◇ városi kocsmák felügyelője
borcégér fn ◇ bormérések, kocsmák ajtaja fölött cégérül kifüggesztett, csomóba kötött hánccs, gyaluforgács, szőlőfürt v. más hasonló jel
borda fn ◇ szövőszék szálak tömörítésére szolgáló eleme; takácsborda

bordély, bordella fn ◇ az az üzleti vállalkozás, mely szerződöttetett kéjnököt férfiaknak nemi ösztönük kielégítése céljára rendelkezésre bocsát; kupleráj

◇ az az épület, helyiség, ahol ez a vállalkozás működik; bordélyház; nyilvánosház

borégető fn ◇ pálinkafőző

borfiú fn ◇ pincérfiú; pincértanuló; pikoló

borfűtő fn ◇ a mustot melegítéssel, hevítéssel sűrítő, befőző személy

borgazda fn ◇ az a személy, aki vmely multság, ünnepség, társas összejövetel alkalmával a bort adja

◇ olyan személy, aki a bort kezeli, elosztására ügyel, s rigmusokkal, tréfákkal stb. a társaságot szórakoztatja

borház fn ◇ borpince fölött v. mellett épült, rendszerint kisebb gazdasági épület, amelyben szőlőt préselnek, a szőlő műveléséhez szükséges gazdasági eszközöket tartják, és esetleg bort raktároznak; présház

borissza mn ◇ bort kedvelő; részeges

borítás fn ◇ zsinór, paszomány, mellyel a ruhát díszítették v. beszegték

boríték¹ fn ◇ gyógyító kötés; borogatás; pakolás

boríték² fn ◇ vminek a külső védő burka, burkolata

borító, borítókosár fn ◇ fűzfavesszőből font, kúp alakú, fenék nélküli kas kicsibék összetartására, ill. annak megakadályozására, hogy a kotlós elkalandozzon

◇ kosár, amellyel a halász a sekély vizet elkeríti, s a kosár tetején benyúlva fogja meg az ottrekedt halakat

borivó fn ◇ borozásra berendezett helyiség; söntés; kocsmá

borjú, bornyú fn ◇ szőrös borjúbőrből készült, vállra csatolható katonai hátitáska

borjúcövek fn ◇ fiatal szarvasmarha szopását gátló, az elválasztást segítő eszköz, olyan, földbe levert karó, amihez az állatot kikötötték

borjúpázsit fn ◇ olyan legelő, rét, melyen különösen friss, zsenge fű nő, s ezért borjúkat legeltetnek rajta

borkorcsolya fn ◇ két gerendából összerótt csúsztató eszköz, melynek segítségével a boroshordót a szekérré gurítják, ill. a szekérről a pincébe leeresztik; korcsolya

borköles fn ◇ a sóskával rokon, fehér v. rózsás virágú, lisztes magja miatt ősidők óta termesztett, egynyári növény; haricska; hajdina

borkút fn ◇ ásványvízforrás

bormérés fn ◇ bornak italmérési engedély alapján való árusítása, kimérése kicsiben, rendszerint elvitelre v. helyben állva, poharanként való fogyasztásra, ill. ilyen árusítóhely; borkimérés

◇ kocsmá; italmérés; borozó

bormérő fn ◇ olyan eszköz, amellyel a szeszes itálnak alkoholtartalmát, tejnek zsírtartalmát megméri; fokoló

◇ <kocsmában> az az elkerített hely, ahol a bort mérik; kármentő

◇ kocsmáros; csapos

bornemissza fn és mn ◇ <tréfás megnevezésként:> olyan személy, aki tartózkodik a borivástól, aki nem szokott bort inni

◇ a borivástól tartózkodó; idegenkedő

◇ antialkoholista; absztinens

bornyú¹ fn ◇ borjú

bornyú² fn ◇ poggyász; csomag; málha

borona¹ fn ◇ igásállattal v. gépi erővel vontatott, vasfogakkal ellátott, négyzet alakú mezőgazdasági eszköz a felszántott talaj porhanyítására, a trágya v. a vetőmag betakarására stb.

borona² fn ◇ rendszerint fenyő- v. lombfából faragott gerenda, épületfa

◇ deszkakerítés; palánk

◇ vessző

borondza fn ◇ juhtúró; juhsajt; brindza

boros mn ◇ olyan <személy>, aki bort ivott, s ennek hatása meglátszik rajta; kissé ittas; pityókos

◇ iszákos; italozó; részeges

borosta fn ◇ disznó sertéjéből kötött kefe, ill. meszelő

borostyán fn ◇ babér

borotvás fn ◇ borbély

bors fn ◇ paprika

borsó fn ◇ bab; paszuly

borsóka fn ◇ szegélyként v. önálló szegélydíszként használt hímzés, amelynek az alap szálait csak egy irányban húzzák ki, és az ezekre merőleges szálakat a fonál többszörös átcsavarása után úgy fogják össze,

hogy az öltéssel kis, borsószerű csomó keletkezik

borsoló fn ◇ fűszerező konyhamester, szakács

borsos fn ◇ borssal kereskedő

◇ házaló szlovák fűszerárus

◇ házaló olasz v. horvát rőfös kereskedő

ború fn ◇ a napot eltakaró, az eget homályossá tevő sötét felhő v. sűrű köd

borul ige ◇ <növény, főleg saláta, káposzta föld feletti részének növekedésével> fejesedik

◇ <kedély, kedv, állapot> szomorúvá, komorrá, ill. kilátástalanná kezd válni; fokozatosan elborul

borulat fn ◇ felhő v. köd okozta homály; borulás

◇ szívnek, kedélynek mélabús komolysága; busongás

borvíz fn ◇ ásványvíz; kristályvíz

◇ ásványvízforrás

◇ ásványvízfürdő

borzad ige ◇ <haj> fölemelkedik, égnek áll

borzadoz ige ◇ didereg; vacog; fázik

borzás fn ◇ dagadt, visszeres láb

borzogat ige ◇ <tollat, szőrt> ismételten felborzol

◇ <szél falombot, szalmatető> rezget, kuszál

◇ <szél víz felszínét> mozgásba, gyűrűző hullámvázba rezdíti

◇ borzongat

borzsák¹ mn ◇ borissza; iszákos

borzsák² fn ◇ az a zsák, amelyben a szőlőt kitapossák

bosnya, bosznya fn és mn ◇ bosnyák

bospor fn ◇ darált hús; fasírt

bosziho mn ◇ buta; otromba

boszor fn ◇ halálfejes lepke

◇ boszorkány

boszorka fn ◇ boszorkány; vénasszony

boszorkány fn ◇ <babonás hit szerint> tudományát rendszerint őseitől öröklő s ősi szerekkel kuruzsló v. varázsló eljárásokkal (pl. ráolvasással, igézéssel, bájolással stb.) jót, de legtöbbször rosszat előidézni képes személy

boszorkányol, boszorkányoz ige ◇ megigéz; elvarázsol

boszorkányos mn ◇ <bosszankodást v. csodálkozást kifejező enyhe szitokszóként>

boszorkányszél fn ◇ forgószél; orkán; szélörvény

bosszont ige ◇ bosszant; idegesít; piszkál

bosszóság fn ◇ gyalázat; igazságtalanság

bosszul ige ◇ bosszankodik; nyugtalankodik; mérgeskedik

bosztán fn ◇ konyhakert

bosztón¹ fn ◇ két-két partner részvételével játszott kártyajáték, a bridzs őse

bosztón² fn ◇ a keringőhöz hasonló, de annál lassúbb, amerikai eredetű tánc, mely főleg az első világháború előtt volt divatban

◇ olyan zenedarab, melyre ezt táncolták

boszu fn ◇ bosszú

bot fn ◇ fából v. fémből készült, díszített, faragott rövid pálca, melyet mint hatalmi, hivatali jelképet bizonyos alkalmakkor kézben tartottak

◇ csósz, mezőőr, pásztor, hajcsár

bótka fn ◇ kis cipő

botnyelvű mn ◇ magyarul rosszul tudó <személy>

botol¹ ige ◇ botlik; botladozik

botol² ige ◇ vmely fának vesszőit, hajtásait sorban levagdossa; gallyaz

botor mn ◇ balga; ostoba

botos¹ fn ◇ csordás; marhapásztor

◇ csósz; mezőőr

◇ eladásra hajtott marhák mellé fogadott hajcsár

botos² fn ◇ durvább, vastagabb harisnya, kapca

◇ vastag posztóból, nemezből készült, bőrtalpú, bő, téli csizma, amelyet rendszerint más lábbelire húzva

viselnek

botosispán fn ◇ a gazdatisztnél alacsonyabb rangú és képzettségű uradalmi alkalmazott, az uradalom mezőgazdasági munkásainak közvetlen felügyelője

botoska fn ◇ házicipő

boza fn ◇ kölesből erjesztéssel készült sörféle ital

bozás mn *lásd* **bodzás**

bozont fn ◇ erdő sűrűje; bozót

bozsékol ige ◇ jajgat; könyörög; búsul

bozsog ige ◇ hemzseg; nyüzsög; tolong

bő¹ mn ◇ gazdag

bő² fn ◇ nemzetségfő

bő³ ige ◇ bőg; ordít; elbődül

böcögő mn ◇ jellegzetes járású; ballagó

böcskör fn ◇ alacsony termetű ember

böcstelen mn ◇ becstelen; aljas; alávaló

böcsül ige ◇ becsül; értékel

böcsület fn ◇ becsület; tisztesség

bődít ige ◇ üvölt; ordít; kiált

bödöc, bödüc fn ◇ vastag vászonból varrt, szalmával, esetleg kukoricacsuhéval keményre töltött zsák, amelyet az ágy deszkájára fektettek, rá pedig a lepedőt terítették; szalmazsák; dusza

bödön fn ◇ fatörzsből kivájt kezdetleges csónak, ladik

◇ a kút gödrét kibélelő kivájt v. odvas fatörzs

◇ edény, amelyben vizet, vajat, zsírt tartanak

bödönhajó fn ◇ egyetlen vastag fa törzsből kivájt csónak

bödör mn ◇ erős; nagytestű

◇ határozott cél nélkül kóborló; lézengő

bög fn *lásd* **bog**

böge fn ◇ gödör; mélyedés

bögő fn ◇ faragott rész némely vízi járműnek, különösen a halászok haltartó bárkájának az orrán

◇ nagybögő

bögre fn ◇ fazékszerű ólomházas cserépedény

◇ fazekas; agyagműves; cserepes

bögy fn *lásd* **begy**

bögyörész ige *lásd* **begyerész**

bögyörő fn ◇ kisfiú hímvesszője

bögyös¹ fn ◇ nagy mellű nő

◇ igen erős férfi

◇ kevély, akaratos, rátarti személy

bögyös² mn *lásd* **begyes**

bögyösködik ige *lásd* **begyeskedik**

böhény fn ◇ szarvasmarha gyomra, bele

böjtelő, böjtelőhava fn ◇ február

böjtmás, böjtmáshava fn ◇ március

böjtös fn ◇ böjti napokon rendszerint zsír és hús nélkül főtt étel

bökentyű fn ◇ sarkantyú

bököd¹ ige ◇ <gyomnövényt> törzsének, fő gyökerének tőben való átmetszésével elpusztít

bököd² ige ◇ <csípős megjegyzésekkel> bosszant vkit

bökös mn ◇ borotvátlan, szőrös és ezért érdes tapintású <arc, bőr>

◇ érdes, durva tapintású, szúrós <textilanyag>

◇ a mezítelen lábat, a talpat szúró <rét, tarló>

bölcs¹ fn ◇ diák; tanuló

bölcs² fn ◇ varázsló; táltos

bölcselem, bölcsességtan fn ◇ filozófia

bölcsészettan fn ◇ bölcsélet; filozófia

◇ a bölcsészkaron tanított tudományágak; bölcsészet

böling fn ◇ utak mellett, szemetes helyeken növény, a burgonyával rokon mérges gyomnövény, amelynek szőrös, tapadós levele, piszkossárga, ibolyásan erezett virága van, termése kupakkal nyíló tok, és részeit gyógyszer készítésére használják; csalmatok; beléndek

böllér, bellér fn ◇ nem hivatásos hentes; húsfeldolgozó; disznóölő
◇ marhával, disznóval kereskedő személy; csiszár; kupec

böllönködik ige ◇ pörlekedik; ingerkedik

böncsők fn ◇ néhány szemből álló kis szőlőfürt

böndő fn ◇ bendő

böngé fn ◇ rügy
◇ bogó
◇ kis fürt; fürtöcske

böngészde fn ◇ antikvárium

bőnye fn ◇ izomköteg burka
◇ szarvasmarha szügyének a húsa

börbönce fn *lásd* **berbence**

bördő, berdő fn ◇ némely növény (hagyma, tök) üres szára, ill. az ebből készült, mély, böggő hangú tülök, duda mint gyermekjáték
◇ a kukorica szárának egy része, ill. az ebből készült, hegedűként tekintett játékszer

bőregér fn ◇ denevér

bőrhíd fn ◇ kezdetleges hídféle

bőrke, бүрке fn ◇ kisebb darab szalonnabőr
◇ a perzselt disznó lefejtett bőre

bőrödik, bőrsődik ige ◇ emberi, állati testen, ill. a rajta esett sérülésen bőr képződik
◇ vmely anyagon, folyadékon bőrszerű hártya, réteg keletkezik

bőrös fn ◇ bőr kikészítésével foglalkozó mester; tímár
◇ nyers állatbőrrel kereskedő személy

bőrszenny fn ◇ kiütés; sömör

bőrszivar fn ◇ szivar <a cigarettával ellentétben>

börtön fn ◇ hóhér; porkoláb

börze fn ◇ tőzsde
◇ olyan hely, ahol adnak-vesznek, csereberélnek, s az ott megforduló sok ember megbeszéli híreit, értesüléseit is

börzéz, börzéz ige ◇ tőzsdézik

börziáner fn ◇ tőzsdei ügyletekkel foglalkozó személy; tőzsdés, börzés

börzsöny, berzsény fn ◇ hegyes, tojásdad levelű, fehér v. piros fürtös virágzatú kerti dísnövény, amely gyakran elvadulva tenyészik; alkörmös
◇ e növény bogyóiból készült liláspiros festékanyag, amelyet italok és sütemények színezésére használnak
◇ vöröshagyma héjának kifőzött leve

böstörködik ige ◇ haragosan, ingerülten perlekedik, veszekszik vkivel; berzenkedik
◇ ingerkedik, ellenkezik vkivel, vmivel

bőségest hsz ◇ bőségesen; nagyvonalúan

böszme fn és mn ◇ faragatlan, együgyű, félkegyelmű (személy)

böszörmény, beszermény fn ◇ a középkori Magyarországon élt mohamedán vallású népcsoportok (volgai bolgárok, kalizok stb.) közé tartozó személy; izmaelita

bötkő fn ◇ csomó; bütyök

bötű, bötő fn *lásd* **betű**

bővebben, bővebedkén hsz ◇ bővebben

bővében, bőviben hsz ◇ kellő mértékben; bőven

bőves mn ◇ gazdag, sok

brácsa fn ◇ hálóféle rákászó eszköz

bráha fn ◇ sörfőzés után maradt moslék

brancs fn ◇ kétes hírű baráti társaság, csoport

brant fn ◇ a seb fertőződése, üszkösödése; vérmérgezés

bratina fn ◇ serleg; kupa; ivóedény

brávó fn ◇ bérgyilkos; kalandor

brázna fn ◇ barázda

bregó, bregócs, bregós fn ◇ a mezőföldi volt uradalokban s a környező vidéken az ökrökkel foglalkozó, szántásnál, vetésnél, hordásnál segédkező fiatal béreslegény, kisbéres

brekegető fn ◇ favesszöből, lószörből, kis pecekből és dobozból álló játékszer, mely megforgatva brekegő hangot ad

breviár, breviárum fn ◇ imádságoskönyv; katolikus zsoltároskönyv

bricsesz fn ◇ lovaglónadrág

bricska fn ◇ könnyű, merev karosszéziás, négyszemélyes jármű, kocsi

bridos mn ◇ piszkos; koszos; mocskos
◇ fukar; zsugori

brigád fn ◇ ugyanannak a fegyvernemnek rendszerint két ezredéből álló katonai alakulat; dandár

brigadéros fn ◇ a brigádnak rendszerint tábornoki rangban levő parancsnoka; dandárparancsnok

briganti fn ◇ útonálló; rabló; bandita

briliáns, brilliáns mn ◇ briliánssal díszített v. berakott

brillantín fn ◇ finom, illatosított kenőcs a haj fényesítésére és puhítására; hajkenőcs

brindza, brinza fn ◇ lipthói túró; juhtúró
◇ kecsketej hozzáadásával készült juhsajt

brokát fn ◇ arany- és ezüstsálakkal gazdagon átszőtt, mintás selyemszövet

bromium fn ◇ bróm

brontes mn ◇ hatalmas termetű, nagy csontú, tagbaszakadt <személy>

brúder fn ◇ cimbora; pajtás; barát

brúgattyú, bűgattyú fn ◇ bűgőcsiga
◇ fatengelyre szerelt dióhéjból és nehezebből álló népi gyermekjátékszer, amely a tengelyre tekert madzag meghúzásával megpörgetve, a vele játszó gyermek kezében sokáig forog; pörgettyű
◇ fából v. csontból készült népi gyermekjátékszer, mely a befűzött madzag húzogatására gyorsan forog, és bűgő hangot ad

brúgó¹ fn ◇ <hajdan némelyik református kollégiumban> a diákok számára sült (egy adagnyi) kenyér v. kis barna cipó

brúgó² fn ◇ <tréfás megnevezésként:> nagybögő; gordon

buár fn ◇ bűvár

buba fn ◇ játékbaba; bábu; baba
◇ kis leánygyermek
◇ <földmunkában:> kiásott területen a talajnak csonka kúp formában meghagyott ki darabja, amelynek magassága alapján számítják a kiemelt föld mennyiségét

búbol ige ◇ fejbe ver, hajánál fogva ráz, cibál, tépáz vkit
◇ <kakas tyúkot> hág, petél, cicerél, megtermékenyít

buboly fn ◇ kelés; gennyesedés

buborcsék fn ◇ kiütés; pörsenés; pattanás

buborcsó fn ◇ buborék

buborék fn ◇ a betegség nyoma, himlőhely

buborka fn ◇ uborka

búbos fn ◇ búbos kemence
◇ búbos tyúk

bubuliskó fn ◇ a test kóros elváltozása; gumó

bubus fn ◇ mumus; rém; szörny

buc fn ◇ comb

buca fn ◇ almacsutka; körtecsutka

buckó¹ fn ◇ ember, állat testén v. növényen kemény kinövés, csomós kidudorodás; csomó; göb; görcs; bűtyök

buckó² mn ◇ köpcös; zömök; tömzsi

bucok fn ◇ csomó
◇ vaskos formájú tárgy, test
◇ homokbucka
◇ földben maradt fatörzs; tuskó

bucsár fn *lásd* **bocsár**

bucsér fn ◇ szalmából v. fűfavesszöből font, fületlen, olykor fedéllel is ellátott, köcsög formájú kosár liszt, tojás stb. tárolására

búcsú fn ◇ elengedés; felmentés; amnesztia, büntetés elengedése
búcsúfia fn ◇ búcsúban vásárolt ajándéktárgy
búcsújáró mn és fn ◇ búcsújáráskor használatos (tárgy, eszköz)
búcsús mn ◇ búcsúra menő, zarándokló, azon részt vevő <személy, csoport>
◇ búcsúra üzleti céllal járó <személy>
búcsúztató fn ◇ a menyasszony búcsúztatásakor, a szülőktől, a szülői háztól való búcsúzás népszokása
alkalmával tartott ünnepség
◇ a búcsúztatás alkalmával rendszerint a vőfély által mondott rigmus, vers
buda fn ◇ árnyékszék; latrina; budár
◇ bódé
◇ faárusító hely; favágó szín
budár fn ◇ gödör fölé épített, belül kerek kivágású ülökéjű, minden oldalról zárt kis helyiség, ahol az ember széket és vizeletét kiüríti, szükségét végzi; árnyékszék; budi
budoár fn ◇ választékos ízléssel berendezett kisebb női öltözőszoba, melyben a ház asszonya olykor vendégeit is fogadja
bufa¹ mn ◇ igen nagy; jókora
◇ pufók; kövér arcú
bufa² fn ◇ arc; pofa
◇ hátbavágás; hátbaütés
bufán, bufándli fn ◇ párna alakú tömés, amellyel a szoknya hátsó részét emelték
búfeledtető fn ◇ ópium; kábítószer; mákony
buffant ige ◇ <kutya> egyszer tompa, mély, öblös ugató hangot hallat
buffó fn ◇ béka
buffogat ige ◇ <rendszerint bölömbika v. más állat, esetleg ember> egymás után többször mély, tompa, öblös hangot ad
◇ <személy> mélyről, tompán, erősen köhög
bufog, buffog, pufog ige ◇ <ember, állat> ismételten v. hosszabb ideig tompa, mély, öblös hangot ad
◇ <szarvasbika> mély, ugatáshoz hasonló hangot hallat
◇ <személy> mélyről, tompán, erősen köhög
búg¹ fn ◇ az udvaron külön oszlopon, az eresz alatt, a padláson v. (főleg a székelyeknél) a kapu tetején elhelyezett kis házikó a galambok számára; a házi galambok fészkelőhelye; galambdúc; madárház
búg² fn ◇ hullám a hajon; kis tincs
búg³ ige ◇ <sertés, különösen koca> párzás időszakában van, ill. párosodik
buga¹ fn ◇ ágon levő bog; göcsört; görcs
◇ gubacs; toktermés; toboz
buga² mn és fn ◇ kis szarvú; szarvatlan
◇ bugris; faragatlan
◇ fürtös szőrű racka juh, ritkábban kecske szőrmés bőrből készült ujjas, kabáthoz hasonló, nyakatlan felsőruha
bugar fn és mn ◇ bolgár
bugás mn ◇ fürtös; bugavirágzatú; fürtös virágzatú
búgás fn ◇ sertés párzása v. erre való hajlamának jelentkezése
búgat ige ◇ <kocát> pároztat
◇ <koca> pázrik, párosodik, búg
búgattyú fn lásd **brúgattyú**
bugázás fn ◇ bab, borsó, lencse termésének, magjának héjától való megtisztítása, cséplése
buger¹ fn ◇ megvetésre méltó személy
◇ paraszt
buger² fn ◇ egy fajta tallér; négykrajcáros
búgó¹ fn ◇ nőstény sertés petefészke
búgó² mn ◇ olyan <sertés>, amely búg, pázrik
bugolya fn ◇ bóbíta; tolltaréj; tollbokréta; búb
búgos mn ◇ göndör, göndörített <haj>
bugris, pugris fn ◇ faragatlan, műveletlen, iskolázatlan szegény paraszt
bugyelláris fn ◇ régmódi erszény <rendszerint bőrből, bársonyból>
◇ jegyzetfüzet; jegyzőkönyv

bugyka fn ◇ korsó; kancsó; köcsög

bugyli, bugylibicska fn ◇ olcsó, gyenge minőségű, fanyelű zsebkés, bicska, amelynek rendszerint csak egyetlen pengéje van

bugylinadrág fn ◇ vászonnadrág

bugyog ige ◇ gagyog; gögicsél; gügyög

bugyogó fn ◇ női v. gyermek alsónadrág; bugyi

◇ nadrág; gatyá

◇ <mohamedán férfiak és nők viseleteként> bőre szabott, buggyos, bokáig érő nadrág

bugyogós mn és fn ◇ szűk szájú, füles korsó; bugyogós korsó

◇ buggyos; ráncos

◇ bugyogóban járó v. bugyogót viselő személy

◇ <gúnyos megnevezésként:> német v. török férfi, katona

bugyola fn ◇ álruha; álöltözet; jelmez

bugyor, butyor fn ◇ négy sarkán összekötött, gömbölyű kis batyu, amit rendszerint kézben, bot végére akasztva vállon v. háton visznek

bugyros fn ◇ házaló; árus; vándorárus

buha mn ◇ borzas, gondozatlan <haj>

buhu fn ◇ bagoly

buja mn ◇ gazdag; bőséges; bő

bujakór fn ◇ csavaros fonál alakú apró kórokozó által okozott, főleg nemi érintkezés útján terjedő, ma már gyógyítható fertőző betegség; szifilisz; franc; vérbaj

bujáلكodik ige ◇ dúsan nő, tenyészik

buján fn ◇ gaz, gyom, hasznavehetetlen növény

bujár¹ fn ◇ nagyságra a vadkacsához hasonló, nagyobb tavainkon, náddal szegélyezett folyóinkon élő,

halakat pusztító madár, amelynek feje búbján kettős bóbíta, nyaka tövén rozsdabarna, szélein sötét tollgallér van; vöcsök

bujár² fn ◇ bűvár

bujdosó¹ mn és fn ◇ bujdokoló; vándorló; tekergő; menekült

◇ elszökött jobbágy

bujdosó² mn és fn ◇ bolygó; csillag

bújka fn ◇ rövid derekú, hosszú ujjú, nyakig gombolt, laza férfikabát

bujt ige ◇ <szőlővesszőt> lehajlítva földbe dug, hogy a földdel takart rész gyökeret eresszen

bújtató¹ fn ◇ gabonából rakott kereszt legalsó, a többinél kisebb kéréje

bújtató² fn ◇ gyermekjáték, melyben a lányok alkotta kör közepén az egyik gyermek a mellette guggoló lányt kötényével eltakarja, a kör körül haladó bekötött szemű lánynak ki kell találnia a guggoló lány nevét, és ha kitalálja, a lány hozzácsatlakozik, s most ketten járnak a kör körül, ez így folyik addig, míg az első maga marad, s akkor ő lesz a „kerülő”

◇ az a játékos, aki ebben a gyermekjátékban a guggoló lányt eltakarja

bujurdia fn ◇ parancs; rendelet

buk fn ◇ esés; leesés; zuhanás

bukéta fn ◇ virágcsokor; bokréta

bukjelszoknya fn ◇ olyan szoknya, amely alul nagyon szűk, s nehéz járni benne

bukkanik ige ◇ egyet v. hirtelen bukik, megbotlik és elesik; felbukik

bukkanó fn ◇ hirtelen, meredeken ereszkedő lejtő

bukli fn lásd **pukli**

bukméker fn ◇ könyves; könyvkereskedő

bukó¹ fn és mn ◇ esendő, gyarló személy

◇ nyomorék; csonka; béna

◇ buta; ostoba; tudatlan

bukó² fn ◇ közepes méretű, boglya alakú szénacsomó a mezőn, amelyet két rúdon két ember elbír

búkór fn ◇ búskomorság; melankólia

buksi mn ◇ önféjű; makacs; konok; csökönyös

◇ ostoba; bamba

buksza¹ fn ◇ pénztárca; erszény; bugyelláris; pénzgyűjtő persely

buksza² fn ◇ kerékagy része; <kocsikeréken> doboz, persely, puska

bukta fn ◇ kelt, élesztős tésztából, olykor kukoricalisztből készült különféle (pl. gombóc, galuska, fánk)

formájú tészta

bukti fn ◇ kudarc; bukás

bula, bulya fn ◇ török, keleti származási hely

◇ török, keleti nő

◇ ágyas; szerető

bulándra fn ◇ rongy; szövetdarab

◇ szajha; ringyó

buli fn ◇ kártyaparti; kártyázó társaság

bulikol ige ◇ bűg; burukkol; turbékol

bullá fn ◇ okmány; irat

◇ középkori oklevelek függő pecsétjét tartalmazó tok, szelence

bulvár fn ◇ körút

◇ fákkal szegélyezett, széles belvárosi utca

bulya fn és mn ◇ török asszony

bumbák fn ◇ gyapot

bumfordi mn ◇ mogorva; barátságtalan

bummelcúg fn ◇ helyiérdekű vasút

bummler fn ◇ munkakerülő; ingyenélő; mihaszna

buna fn ◇ forradalom; felkelés; lázongás

bunda fn ◇ elégtelen osztályzat; szekunda

bundapálinka fn ◇ olcsóbb fajta, nem eléggé finomított pálinka

bundár fn ◇ a ruházatkodásra alkalmas bőrök kikészítésével, szabásával és varrásával foglalkozó iparos; szűcs

bundás¹ fn ◇ első osztályos középiskolai tanuló

◇ újonc; regruta

bundás² fn ◇ hosszú szőrű juhászkutya; komondor

bundás³ fn ◇ szűcs; bundár

bunkó¹ fn ◇ bunkósbot; husáng; dorong

◇ buzogány

◇ nyomaték; súly

bunkó² fn ◇ elégtelen osztályzat; szekunda

bunjevác, bunyó fn ◇ jobbára a Bácskában és Baranya megyében élő, régebben egyöntetűen katolikus vallású, legnagyobb részben a szerb-horvát nyelv egyik tájszólását beszélő délszláv népcsoport

bunyk fn és mn ◇ útonálló; zshivány; haramia

burcsák fn ◇ újbor

burcsuja fn ◇ kisebb, torpedószerűen hegyesedő orrú hajó; luntra

burdéka fn ◇ katona

burdó fn ◇ duda

burga fn ◇ völgykatlan; medence; völgyteknő

burgundia fn ◇ burgonya; krumpli

burgyé fn ◇ földbe ástott, de gyakran felmenő falakkal is rendelkező, állandó tűzhellyel ellátott lakóépület, amelynek két-három helyisége van

burizs fn ◇ rizs pótlására használt hántolt búza

burján fn ◇ <gyorsan fejlődő és buján növő> gaz; gyom

◇ bozót; sűrű; erdőalja

burjános fn ◇ gyomos, gazos hely

burkolat fn ◇ ruha; ruhadarab

burkus¹ mn ◇ porosz

◇ német

◇ mesebeli gazdag nemzethez tartozó

burkus², burkos mn ◇ árnyékos; árnyas

◇ lombos; sűrű lombú

burnót fn ◇ szárított és finom porrá őrölt dohány, a XVIII–XIX. században az orrba felszíva élvezték, s nagyokat tüszentettek tőle; tubák

burnótszelence fn ◇ burnót, azaz porrá őrölt dohány tartására, megőrzésére, zsebben való hordására való, rendszerint díszes kis doboz

burnusz fn ◇ női köntös
burok fn ◇ sűrű lomb
◇ az ember testét fedő ruhadarab, ill. az emberi külső
burustyán fn ◇ borostyán
bursa¹ fn ◇ bőrtömlő; bőrből készült erszény
bursa² fn ◇ középkori diákok segélyszervezete
busa mn ◇ nagy, erős, széles <fej, homlok>
◇ nagy fejű, széles, erős homlokú <ember, állat>
◇ vastag; sűrű; dús
◇ nyakas; makacs
busásan hsz ◇ durván; kíméletlenül; kegyetlenül
búsejt ige ◇ zaklat; fáraszt
busíroz fn ◇ cserkészik; kutat; keres
búsít ige ◇ kéréssel háborgat, terhel vkit
búsul ige ◇ haragszik; neheztel
búsvitéz fn ◇ sátor alakú zsindeletű csúcsára illesztett, fából faragott, gömb alakú dísz
búsz fn ◇ rekkenő hőség; fojtó levegő
busszola fn ◇ iránytű
buszujog fn ◇ bazsalikom
buta mn ◇ életlen, tompa <eszköz, szerszám>, ill. tompa végű, tömpe <tárgy, dolog>
◇ tompa hangú, tompa hangot adó <tárgy, dolog>
butélia, butella fn ◇ téglalakú, de a téglánál jóval kisebb, sarkain lekerekített, mázas cserépedény, amelyben pálinkát szoktak tartani
◇ borosüveg; palack
butik fn ◇ pálinkamérés
butka fn ◇ kunyhó; bódé; házikó
bútor fn ◇ batyu; tarisznya; cókómók; bugyor
butyka fn ◇ bódé; kis bolt
butykó fn ◇ csomó; kidudorodás
◇ <fán> bütyök, görcs, göcsört
◇ vastagabb, görcsös v. bunkós bot; furkósbot
butykos fn ◇ szűk nyakú, rendszerint lapos üveg, korsó v. mázas kis cserépedény, szeszes ital, főleg pálinka tartására
butyor fn *lásd* bugyor
buva fn ◇ alvás; szendergés; szundikálás
buvál ige ◇ bújik; rejtőzködik
búvárlat fn ◇ mélyreható, rendszerint tudományos kutatás; vizsgálódás; búvárkodás
búvócska fn ◇ bújócaska
búzafő fn ◇ kalász
búzaház fn ◇ magtár
búzamag fn ◇ vetésre való v. elvetett búza
◇ kicsépelet búza; búza szemtermése; búzaszem
búzavirág fn ◇ a legfinomabb búzaliszt
buzdogány fn ◇ buzogány
buzdul ige ◇ <folyadék, különösen must> buzgásnak, forrásnak indul
◇ <vér indulattól, érzéstől> hevülni kezd
buzga mn ◇ buzgó; lelkes; serény
◇ ájtatos; kegyes
buzgóság fn ◇ vallásosság
buzjás fn ◇ bodzával benőtt hely
buzog ige ◇ forr; fő; lobog
buzogány fn ◇ kurta nyelvű bunkósbot, amelyet főleg betyárok viseltek a szűr ujjába dugva v. szíjon a szűr alatt
buzsnya fn ◇ zsidó imaház; izraelita templom
bű fn ◇ varázslat; rontás
bűbáj fn ◇ varázslat; igézet

bűbájos mn és fn ◇ bűbáj előidézése képes, alkalmas; varázslatos hatású

◇ varázslást űző személy; szemfényvesztő; varázsló

bűbájosság fn ◇ <babonás hiedelem szerint> az a különös erő, hatalom, tudás, képesség, hogy vki természetfölötti hatalmakkal való szövetség, kapcsolat révén csodálatos, természetfölötti dolgokat tud véghezvinni

◇ bűbájos, babonás cselekmény; rontás; igézés; ráolvasás; varázslás

büdöskő fn ◇ kén; kénkő

büfé, büffé fn ◇ tálalásra és ételkészlet elhelyezésére alkalmas ebédlőszekrény; tálaló

bülcse fn ◇ bölcső

büncsép fn ◇ az önostorozás eszköze; korbács

bűnhődik ige ◇ bünt követ el; vétkezik; bűnözik

bűnrovás fn ◇ bűnök számon tartott v. összeírt jegyzéke

bűntétel fn ◇ bűnös cselekedet

bűntetik ige ◇ szidalmaznak; gyalázzák; ócsárolják

bűr fn ◇ bőr

bürge fn ◇ birka

bürik ige *lásd* **birik**

bürke fn ◇ perzselt disznó lefejtett bőre; bőrke

bürkész ige ◇ cserkészik; keres; kutat

bürü fn ◇ kisebb patakon, árkon átvezető deszka, gerenda, palló v. más anyagból alkotott átjáró

◇ fából készített kisebb katonai híd, gyalogosok v. lovasok számára

◇ földszoros; földnyelv

büszke mn ◇ büzös; büdös

büszkél ige ◇ kellemetlen szagot áraszt; büzőlög

büsz fn ◇ mellszobor

bütü fn ◇ vminek elvágott, lecsapott, ill. lapos vége

◇ a szekéroltal felső rúdjának vége

◇ a harang nyelve

◇ a hegy töve

bütüz ige ◇ vminek, jobbra fából való tárgynak végét egyenesre vágja, faragja

◇ <állat> öklelődik

büvegyészet fn ◇ középkori, titokzatos áltudomány, mely egy valójában nem létező anyag, a bölcsök köve segítségével egyszerű fémekből aranyat akart csinálni; alkímia

büvereklye fn ◇ amulett; talizmán

büverő fn ◇ bűvös erő; varázserő

büvkör fn ◇ az a valósággal megrajzolt v. a levegőben húzott kör, amelyet a varázsló von maga körül vmely varázsló tevékenység végzésének határául v. védelmül más varázsló ellen; bűvös kör; varázskör

büvös fn ◇ olyan személy, akinek varázserőt, emberfölötti képességet tulajdonítanak; varázsló

büzhödt mn ◇ büzt árasztó; rossz szagú; büzös; büdös

C

cab- *lásd* **kab-**

cábár mn ◇ őrizet nélkül, magára, szabadjára hagyott s ide-oda kóborló <háziállat>

◇ helytelen magaviseletű, vásott, neveletlen <gyermek>

◇ kétes jellemű, gyanús, aljas <személy>

◇ feslett erkölcsű, kicsapongó életű <nő>

◇ elhanyagolt öltözetű, lompos <személy>

cae- *lásd* **ce-**, **cé-**

cáf fn ◇ cáfolat; ellenérv

cafat fn ◇ sár; latyak; dagonya

cafatos mn ◇ sáros, lucskos <személy, tárgy>

caflat ige *lásd* **caplat**

cafli fn ◇ copf; varkocs

cafra, cefre fn ◇ fonóházi társaság

◇ rossz erkölcsű, rossz hírű, megvetett nő; céda; ringyó

cafrang fn ◇ díszes takaró, amit a nyeregre v. a nyereg alá terítettek; lótakaró; nyeregtakaró

◇ <lószerszámon> bőrrojt, dísz

◇ papi stóla

cáger, cájger fn ◇ óramutató; kismutató

cajg¹, cájg¹, cejg¹ fn ◇ <cérnázott fonalból készült> olcsó, sűrű, merev pamutszövet

◇ férfiruhához használt kiegészítő anyag, kellék, hozzávaló

cajg², cájg², cejg² fn ◇ élesztő; erjesztő; kovász

cajg³, cájg³, cejg³ fn ◇ lófogatú bérkocsi

cajgház fn ◇ szertár; hadiszertár

cakni fn ◇ fogacska a szegélydísz csipkézetében

◇ hajhullám

cakó fn ◇ gólya

cakompakk¹, cakonpak¹, cakumpak¹ fn ◇ vidékenként változó sűrű tésztalevés, melyben rendszerint burgonya és hús is van

cakompakk², cakonpak², cakumpak² hsz ◇ mindenféle holmijával együtt

◇ teljes katonai felszereléssel

◇ mindenestül; mindennel együtt; mindent beleértve

canga fn ◇ fejős juh, amelynek bárányai elhullottak v. el vannak tőle választva

◇ megvénhedt, beteg, szaporodásra képtelen anyajuh

◇ (*jelzőként*) vén <juh>

◇ vén asszony

cankó fn ◇ savanyú bor; vinkó

◇ megsavanyodott sör

◇ megsavanyodott sörnek, ill. pálinkának, égetett bornak az alja, sepreje

cankózik ige ◇ felszedelőzködik; készülődik

◇ kószál; kóborol; bolyong

◇ cammog; dőcög; ballag

cantilena fn ◇ ének; dal

cantionale fn ◇ énekeskönyv

cap fn ◇ későn herélt juh

cap- lásd **kap-**

cáp fn ◇ a kecske hímje; bakkecske; kecskebak

◇ herélt hím állat

◇ öreg, szakállas ember

capa fn ◇ takaró; pokróc

◇ pikkelyesre, szemcsésre, rögösre megmunkált hal-, ló-, szamár- v. disznóbőr

capistráng fn ◇ trombitával, ritkábban dobbal adott jel, mely a katonákat visszavonulásra, ill. este a kaszárnnyába v. táborba való visszatérésre, ill. lefekvésre szólítja fel; takaródó

caplat, caflat ige ◇ <sárban, lucsokban> lassan, nehézkesen, ügyel-bajjal lépked, cammog

◇ feleslegesen, ok nélkül, céltalanul jár-ke, csat angol

cappolódik ige ◇ sárban gázolva cammog, tocsog

caput fn ◇ fejezet

cárevics fn ◇ cár fia; trónörökös

cas- lásd **kasz-**

cavira fn ◇ kanca

◇ lány

céda mn és fn ◇ hitvány; mihaszna; bitang

◇ csintalansága, pajkossága miatt nehezen fegyelmezhető <gyermek>

◇ rendetlen; hanyag; hiányos öltözetű

◇ erkölcstelen életet élő nő; ringyó

cedál ige ◇ <követelést, jogot> átenged, átruház, engedményez

cedele fn ◇ gyapjából készült, kabátféle felsőruha

ceder fn ◇ cédrus

cedulaház fn ◇ az az épület, amelyben vásárok idején a helypénzt szedik, a marhaleveleket kezelik

◇ törvényhatósági jogú városokba vezető főbb útvonalak mentén, a város határánál v. a város alatt álló kis épület, ahol a kövezetvámot szokták befizetni

cefet fn ◇ lompos, elhanyagolt öltözetű, magára semmit nem adó nő

cefre fn *lásd* **cafra**

cége fn ◇ <rekesztő halászatban> dorongokból, karókból készített kerítésféle a folyó medrének elrekesztésére; geregye

cégér fn ◇ ismertetőjel; jel

- ◇ foglalkozást jelző jelképes tárgy; kocsmacégér
- ◇ nyilvános helyen felállított oszlop, amelyhez a megszégyenítésre ítélteteket állították, kötötték; szégyenoszlop
- ◇ olyan személy, aki nyilvános botrányt okoz, kelt, aki botrányos, rossz hírbe keveredik

cégéres mn ◇ márkás; védjegyzett; védjeggyel ellátott

céh fn ◇ iparosok, kézművesek, kereskedők egykori érdekvédelmi szervezete

- ◇ baráti társaság
- ◇ gyülekezet; gyűlés

céhbeli mn ◇ a céhhez tartozó; nem kontár

cejg fn *lásd* **cajg**

cejte fn ◇ víz fenekére süllyesztett, gyeptéglával kitöltött, hatalmas vesszőkosár vízimalmok, tutajok kikötésére

cékáz ige ◇ kószál; csavarog

cekker fn ◇ bevásárlószatyor

cekle fn ◇ csapda; kelepce; hurok

célatlan mn ◇ céltalan

celebritás, celebris fn ◇ hírneves, széles körben ismert <személy>; híresség

celecula¹, celleculla¹ fn ◇ vkinek mindenféle személyes holmija, főleg ruhaféléje; cókmók

celecula², celleculla² mn ◇ hóbortos; szeszélyes; bolondos

celeritás fn ◇ gyorsaság; sebesség; iram

cellér fn ◇ sóhajós; sókereskedő

celőke fn ◇ nagyobb bot; pózna

- ◇ olyan nagyobb, vastagabb bot, mellyel verekedni is lehet; husáng

célzat fn ◇ célzás; utalás; sejtetés

cembő fn ◇ lecsüngő dísz

cemende fn ◇ elaljasodott, erkölcstelen nő

- ◇ vkinek mindenféle, főleg rendetlen, piszkos, értéktelen holmija; cókmók
- ◇ szennyes ruha

cement fn ◇ aranyfinomító műhely

- ◇ aranyat v. ezüstöt tartalmazó kőzet

cementel ige ◇ aranyat tisztít

cementes fn ◇ aranyfinomító; aranytisztító

- ◇ ötvösmester

cementvíz fn ◇ rézbányában összegyűlt s oldott rézgálicot tartalmazó víz

cempel fn ◇ kolbász formájú tekercs, amelyen a gyapotot pödrik

cendely, csendely fn ◇ egyfajta selyemkelme

cenk¹ fn ◇ kutya; eb

- ◇ vadászkutya
- ◇ fiatal kutya; kölyökkutya

cenk² fn ◇ hitvány ember; semmirekellő; mihaszna

centrálé¹ fn ◇ elektromos erőmű

centrálé² fn ◇ a kör átmérője; átmérő

centurió fn ◇ százados; kapitány

cenzár fn ◇ az a személy, aki a jószágkereskedelemben hivatásszerűen v. alkalmilag közvetítette, elősegítette, manipulálta az üzletkötést, de maga sohasem vásárolt

- ◇ borkereskedő v. kocsmáros helyi megbízottja, aki az eladó borokat felkutatta

cenzor fn ◇ <az egyetemen és az egyházi középiskolában> a vizsgák ellenőrzésére kiküldött, hivatalos személy; vizsgabiztos

cenzúra fn ◇ egyetemi v. ügyvédi vizsga; szigorlat

- ◇ vélemény; vélekedés

cenzúráz ige ◇ egyetemi vizsgát tesz; szigorlatozik

cenzus fn ◇ népszámlálás

cepedli fn ◇ keringő

cepekedik ige ◇ cipekedik; cipel; hurcolkodik

cepel ige ◇ cipel; visz; hurcol

cerberus fn ◇ csósz; felügyelő; mezőőr

cercle fn ◇ kör; körforgás

◇ a magasrangú vendéglátó (király, fejedelem) beszélgetése a meghívottakkal

ceri-biceri mn ◇ sánta

cerkó fn ◇ görögkeleti templom

ceruzaforgács fn ◇ széljegyzet; észrevétel; kommentár

cetkény fn ◇ vízimalom rögzítőkötele

cetló fn ◇ rozmár

cétus fn ◇ <református kollégiumban> hat-tíz diák közös tanuló- és hálószobája

◇ tanterem; előadóterem

chármu szn ◇ három

charta fn ◇ alkotmány; alaptörvény; alapszabály

cibabó fn ◇ mókus; evet

cibak¹ fn ◇ katonák számára készült kétszersült

◇ száraz kenyér

cibak² fn ◇ cövek; karó

◇ a kútágas szege, melyen a kútgém az ágas szarvai közt fordul

◇ a végén kettéhasított faág, nyárs, melybe a megsütendő szalonnát v. zsenge kukoricát csíptetik

cibak³ fn ◇ árapály

cibekelő mn ◇ csámpás; iksz-lábú

cibere¹ fn ◇ nyers v. aszalt gyümölcsből v. savanyított korpa levéből készült leves

◇ ételek savanyítására szolgáló erjesztett gabonalevél

◇ aprított kenyérrre öntött forró vízzel, ecettel, cukorral készített, borssal fűszerezett étel

cibere² mn ◇ hitvány; aljas

cibóka fn ◇ mókus; evet

cica fn ◇ hajfonat; varkocs

◇ <gyermeknyelvben:> nyakba vetett szőrme; boa

cicamaca fn ◇ fűzfa v. rekettye barkája

◇ cicajáték; fogócska

cicege fn ◇ nyersen reszelt burgonya, liszt, só, esetleg még aludttej és töpörtyű keverékéből tepsiben, vékony rétegben sült lepény; beré

cicere fn ◇ cicoma; díszítés; cifraság

cicerél, ciceréz ige ◇ <kakas tyúkot> hág, búboz, petél

◇ <szeretkezni vágyó férfi a nőt, különösen a mellét> tapogatja, simogatja

cicfarkkóró, cicfark, cickóró fn ◇ fészkes virágzatúakhoz tartozó növény, amelynek leveleiből hurutos bajok ellen gyógyteát főznek; cickafark

ciciz, cicizik ige ◇ <gyermek> anyja emlőjét szopja

cicke fn ◇ macska; kiscica

cifer szn ◇ nulla; semennyi

cifferblatt fn ◇ óra számlapja

◇ arc; ábrázat; pofa

cifra¹ mn ◇ tarka szőrű <állat>

◇ furcsa v. durva szavakat kacskaringósan, játékosan halmozó <beszéd>

cifra² fn ◇ díszítmény ruhán, eszközön, épületen; cifrázat

◇ zérus; a nulla számjegy

◇ a névalírás után húzott különféle alakú vonal

◇ ének, zene, tánc v. vers rögtönzésszerű díszítőeleme; cifrázat

◇ kihívóan, feltűnően öltözködő, cifrázkodó gyakran rossz hírű nő

◇ refrén; ismétlődés

cifra³ fn ◇ a zérust jelölő számjegy, ill. ennek értéke

cifráskönyv fn ◇ képeskönyv

cifráz ige ◇ gazdagon díszít vmit

cigája fn ◇ fekete fejű és lábú, igénytelen juh, amelynek durva gyapjából posztót, pokrócot készítenek

cigánybanda fn ◇ cigányzenekar

cigányhal fn ◇ ebihal
◇ tavakban és lassú vizű folyókban arasznyi nagyságú, nagyon apró pikkelyekkel borított hal; compó

cigánykodik ige ◇ veszekszik; összeszólalkozik; perlekedik

cigányposta fn ◇ olyan személy, többnyire cigány, akivel alkalmilag levelet, üzenetet szoktak küldeni; gyalogposta

cigáre, cigáró fn ◇ szivar

ciger fn ◇ sündisznó

cigere fn ◇ két végén hegyesre faragott arasznyi fadarab, amellyel úgy játszanak, hogy a földre fektetik, s egyik végét bottal megütik, ettől a levegőbe pattan, és akkor elütik, mint a labdát; bige
◇ hímvesző

cigle fn ◇ fűz; fűzfa

cigula fn ◇ szűrők szegéséhez, borításához használt vékony, gyakran piros szövetsík

ciha fn ◇ párna v. dunyha huzata; párnatok; dunyhatok

ciher fn ◇ bokros, bozótos hely
◇ rőzse; gallyfa

ciherész, cihog ige ◇ kiáltozva játszik
◇ nevetgél, kuncog; vihog

cihó mn ◇ léhűtő; semmirekellő; naplopó

cika¹ fn ◇ torzsájával együtt gerezdekre vágott friss v. savanyított káposzta
◇ rendszerint borsófőzelékkal és füstölt oldalassal fogyasztott, besavanyított káposztafej
◇ gyenge növényi hajtás; csíra

cika² fn ◇ fogócska; cicajáték; cicázás

cika³ fn és msz ◇ disznó; malac
◇ <sertés hívogatására használt szó>

cikákol ige ◇ <ember, macska, liba a nyelőcsőben fennakadt ételtől v. a légcsőbe jutott italtól, ételtől> fuldokolva köhög

cikény fn ◇ aranypénz

cikkelyszó fn ◇ névelő

cikó¹ fn ◇ barka

cikó² fn ◇ a homlokról kétoldalt a fül mögé hajló, vékony hajfonadék

cikora fn ◇ csíra; hajtás; sarjadék

cilicium fn ◇ gyászlepel; gyászruha
◇ vezeklőöv, amely gyakran kecskeszorból készül

cilinder fn ◇ henger alakú járat <a falban>, főleg kémény, kürtő
◇ henger <motorban>
◇ petróleumlámpa üvegburája
◇ hosszú nyakú palack

cima fn ◇ csuma; csutka

cimbáz ige ◇ cibál; rángat; húzogat

cimborás fn ◇ cimborá; pajtás; barát

címer fn ◇ szarvas, őz agancsa
◇ <némely növényen> bugás v. füzéres, porzós virágzat
◇ tollbokréta a sisakon
◇ ismertető jegy; ismérv
◇ <vmely foglalkozás, üzlet> jelvénye; cégér; cégtábla
◇ hermelin-, nyest- és más prémekek egy kötege

címeres mn ◇ olyan <személy>, akinek címere van; nemes

címerlet fn ◇ felirat; szöveg

címerlevél fn ◇ nemeslevél

cimet fn ◇ fahéj <fűszer>

címirat fn ◇ <postai küldeményen> a kézbesítéshez szükséges adatokat, utasításokat feltüntető felirat; cím; címzés

cimmerherr fn ◇ albérlő; lakó; bérlő

címzetes mn ◇ olyan <személy>, aki vmely hivatalnak, méltóságnak v. állásnak csak a címét viseli a

megfelelő hatáskör és javadalom nélkül

cinadof fn ◇ finom vászonfajta

cincál ige ◇ belekapaszkodva, főként hajánál, ruhájánál fogva játékosan ráncigál, cibál, nyaggat vkit, vmit

cincár¹ mn ◇ vékony; karcsú

cincár² fn ◇ szúnyog

cincár³ fn ◇ kontár, nem szakképzett mészáros

◇ juhkereskedő

◇ <a XVIII. század végén> Macedóniából hazánkba, főként Pestre telepedett, s elsősorban kereskedéssel foglalkozó görög v. román ember

cincina fn ◇ cintányér

cindula fn és mn ◇ rossz erkölcsű nő; szajha

cinemintye fn és mn ◇ bosszúállás; bosszú

◇ bosszúálló; bosszúszomjas

cingulum, cingulus fn ◇ szerzetesek öve; öv

cink fn ◇ gázság; gonoszság; aljasság

cinkos¹ fn ◇ játékkocka

cinkos² fn ◇ hóhér; ítélet-végrehajtó

cinnamomum fn ◇ fahéj

cinodiabeli fn ◇ birsalma

cinterem fn ◇ templom és kerítése közötti tér; templom udvara

◇ templom körül levő temető

◇ temető halottasháza, halottaskamrája

◇ protestáns templomok előcsarnoka, ahol nagyobb temetéseken a koporsót szokták elhelyezni

◇ lovagterem; fegyverterem

cintmasina fn ◇ tűzgyújtó eszköz; gyújtószerszám

cionizmus fn ◇ a XIX. század végén létrejött zsidó mozgalom, amely a világon szétszóródva élő zsidóságot egységes nemzetnek hirdeti, és célul tűzte ki, hogy a világ zsidóságát ősi hazájában, Palesztinában telepítse le

cipelle fn ◇ cipő; lábbeli

cipellős fn ◇ papucs; cipő

cipó fn ◇ kerek, kisebb kenyér

◇ háton, mellen, fejen nőtt v. ütéstől eredt kidudorodás, púp

cipőgomboló fn ◇ horgas, kampós kis kézi eszköz, mellyel a gombos cipőt begombolják

cipőtalpalás fn ◇ felvert új cipőtalp

cipszer fn ◇ szepesi német

cirák fn és mn ◇ ivadék; utód; leszármazott

◇ szeretett; kedvenc

cire fn ◇ száraz ágak törmeléke; apró, száraz rözse

cirkalmaz, cirkalmaz ige ◇ körzővel köröket rajzol

◇ körülményesen, cikornyásan fogalmaz, ad elő, mond el vmit

cirkáló fn ◇ éjjeli strázsa; éjjeliőr

◇ kém; hírszerző

◇ őrző

cirkalom fn ◇ abroncs

◇ versenypálya

◇ kör

◇ körző

cirkátor fn ◇ hírszerző; kém

cirkli¹, cirkalom fn ◇ körző

◇ abroncs

cirkli² fn ◇ kémlelőnyílás

cirkolás fn ◇ cserépedénynek színes agyagfestékekkel v. mázzal történő díszítése, melynek eredményeként az edény öblében a színek spirálszerűen, szabálytalanul összefolynak

cirkulál ige ◇ <hír, szöveg> szájról szájra jár

cirkuláré fn ◇ körlevél; közlemény; körirat

cirkulus fn ◇ kör; körvonal; karika

◇ kerület; körzet

◇ szűkebb társaság; baráti kör

cirmol ige ◇ mocskol; bepiszkít

cirmos mn ◇ maszatos képű, piszkos, mocskos, kormos <személy, főleg gyerek>

◇ hamvas, piszkosszürke színű és rendszerint csíkokkal tarkázott <növény, termés>

cirmozás fn ◇ szőrtelenített bőrből hasogatott, színesre festett bőrszalagokkal, szironyokkal való díszítő varrás, fonás, hímzés

cirókáz ige ◇ cirógat; simogat; dédelget

cirom fn ◇ piszok; kosz

◇ színes csík

ciszlajtáni fn ◇ osztrák

ciszterna fn ◇ vízgyűjtő medence; víztároló; tartály

citadella fn ◇ erőd; fellegvár; vár

citál ige ◇ beidéz; behív

◇ más szövegét szó szerint idézi

citátum, citáció fn ◇ idézet; hivatkozás

citara fn ◇ fából készült, fektetve használt, lapos, nyakatlan népi hangszer, melynek 4–5 fő- és 8–35 mellékhúrját tollal v. ujjal pengetik; citera

citros fn ◇ citrusfa

citvar fn ◇ gyermekek gilisztáinak elhajtására használt cukor

cíva, cívis fn ◇ alföldi mezővárosok paraszti eredetű és még földművelésből élő vagyonos, hagyománytartó rétege

◇ alföldi városok bennszülött lakossága függetlenül attól, mely társadalmi rétegbe tartoznak

cl- lásd **kl-**

cobák fn lásd **cubák**

coca fn és msz ◇ <gyermeknyelvben:> disznó; malac

◇ <többször ismételve is, disznó, malac hívogatására használt szó>

cocó fn ◇ <gyermeknyelvben:> ló

cók fn ◇ ráadás; pótlék; többlet; nyomtaték

◇ asztal lába alá tett pótlék; alátét

◇ ruhafolt; toldás

coki msz ◇ <durva szóhasználatban:> takarodjatok innen!; állj odébb!; félre innen!

◇ <indulatos tiltásként, tiltakozásként:> ne nyúlj hozzá!; ne nyúlj hozzám!

◇ <ember, kutya elhallgattatására:> hallgass!; kuss!

cokipohár fn ◇ baráti társaságban vmely távozó személy tiszteletére ürített pohár ital; búcsúpohár

◇ <mulatozó v. borozgató társaságban> szétosztás előtt utolsónak ürített pohár ital; szentjánosáldás;

búcsúpohár

cókó fn ◇ facipő; fatalp

◇ papucs; mamusz

col, coll fn ◇ kézművesek, ácsok, asztalosok által használt hossz mérték, amely a hüvelykujj nagyságát vette alapul, kb. 2,6 centiméternek felel meg; hüvelyk

col- lásd **kol-**

collier fn ◇ gyöngysor; gyöngyfűzér

colstok, colostok fn ◇ keskeny, vékony falemezekből készült, összehajtogatható, nyitott állapotban egy–két méter hosszú, csuklós mérce, az egyik oldalán hüvelykes, a másikon centiméteres beosztással; mérővessző

com-, con- lásd **kom-, kon-**

comes fn ◇ főispán

compó¹ fn ◇ a baba mellett segédkező személy

compó², combó fn ◇ tavakban és lassú vizű folyókban arasznyi nagyságú, nagyon apró pikkelyekkel borított hal; cigányhal

condor mn ◇ rongyos; szakadt

condorodik, condorlik ige ◇ elrongyolódik; elszakadozik

conda fn ◇ piszkos, rongyos ruha; rongy

◇ férfiak fehér, gyapjúszövetből készült kabátja

◇ erkölcstelen, elaljasult, megvetett nő

copákás mn *lásd* **cupákos**

copfos mn ◇ maradi; elmaradott; megmerevedett

coramizál ige ◇ láttamoz; hitelesít; jóváhagy

corr- *lásd* **korr-**

cotillon fn ◇ alsószoknya

cök fn ◇ bírság; pénzbüntetés

cők fn ◇ élesztő; kovász; erjesztő

cölönk fn ◇ kútgém nehezeke; kolonc

◇ némely háziállat nyakába akasztott nagyobb fadarab, amely akadályozza a futásban; kolonc

◇ dorong; karó

◇ olyan személy, aki akadályoz vkit a tevékenységében, fejlődésében, érvényesülésében

cöpek fn ◇ alacsony, tömzsi, pocakos ember

cötus fn ◇ évfolyam; osztály

cövek fn ◇ tuskó; fatönk

◇ faszeg; faék

◇ egyenes tartású, keménykötésű férfi

cubák, cobák fn ◇ szárnyasnak v. vágómarhának megsütött v. megfőtt combja

◇ comb; láb

◇ húsos konc

◇ vásárolt húshoz nyomtatéknak, vagyis a mérleg kiegyenlítéseként adott értéktelenebb húsféle, csont v.

belsőség

cuca¹, cúca fn ◇ vmely eszköz, tárgy éles, hegyes, sokszor vasalt hegye, csücske

◇ hegyes, végén rendszerint vasalt eszköz (pl. lándzsa, vasszög, fűzőtű)

cuca² fn ◇ vkinek a kedvese, szeretője, babája

◇ ringyó; feslett nő

cucaj fn ◇ szőrös juhbőrből szabott, elől v. oldalt gombolós, mellényszerűen felölthető ruha

cucolék fn ◇ motyó; holmi

cudar mn ◇ gyűlöletet, felháborodást keltően alávaló, hitvány, makacsul komisz <személy>

cudarkodik ige ◇ cudar, alávaló, hitvány módon viselkedik

cúg fn ◇ vászonból és gumiból készült rugalmas ereszték, betoldás <a fűző nélküli, magas szárú cipő szárának külső és belső oldalán>

◇ szakasz mint katonai egység

◇ fogat

◇ léghuzat

◇ egy fajta felvonó

cúgos mn ◇ vászonból és gumiból készült rugalmas eresztékkel, betoldással ellátott <lábbeli>

cukaronkandia fn ◇ kandiscukor

cukkedli fn ◇ cukor; cukorka; édesség

cukorfábrica fn ◇ cukorgyár

cukorpikszis fn ◇ cukortartó

cukorszesz fn ◇ rum

cula fn ◇ szedett-vedett, ringy-rongy ruhanemű

◇ szennyes ruha, fehérnemű

◇ batyu; motyó

◇ züllött, kétes erkölcsű nő; lotyó; ringyó

◇ fejlődésben levő leánygyermek

culág fn ◇ a zsoldon felül kapott pénz; fizetéskiegészítés

culáger fn ◇ <építkezésen:> téglá- és malterhordó segédmunkás

culák, culáp fn ◇ karó; faoszlop; cölöp

culás mn ◇ rongyos; szakadt

cundora fn ◇ ringy-rongy; szövethulladék; cafat; rongy

cupákos, copákás mn és fn ◇ ragacsos, keletlen, rosszul sült (kenyér); szalonnás

◇ agyagos, ragadós, tapadós (föld, talaj)

cupringer fn ◇ állásközvetítő; munkaközvetítő; cselédközvetítő

curukk msz ◇ <lovat, ritkán más igás állatot hőkölésre, farolásra ösztökélve, nógatásként:> vissza!; hátra!

◇ <emberhez szólva:> vissza!

curukkol ige ◇ <ló, ritkán más igavonó állat> rendszerint kocsival, szekérral együtt hátrál, farol, hőköl
◇ <ember> hátrál

cühődik ige ◇ szedelőzködik; összepakol; készülődik

cvekedli fn ◇ csipegetett lapos tészta; kockatészta

cvibak fn ◇ kétszersült

◇ cukorból, tojásból, lisztből készült, rúd alakú, szilárd, könnyű, gyermekeknek való sütemény; piskóta

cvikker fn ◇ csíptetővel orra erősíthető, szár nélküli szemüveg

cy- lásd **ci-**

Cs

csá msz és fn ◇ <igába fogott szarvasmarha terelésére területenként eltérő jelentésben:> jobbra! v. (ritkán) balra!

◇ <területenként eltérő jelentésben:> jobb v. (ritkán) bal oldal, irány

csáb fn ◇ csábítás; kísértés; szédítés

◇ csábítás eszköze (pl. báj; szépség; kacérság; hízelgés)

◇ (*jelzőként*) csábító; kecsegtető

csába mn ◇ bamba, bárgyú, együgyű <személy>

◇ csábító, csalogató, csalóka <személy, dolog>

csabak fn ◇ keszeghez hasonló, piros szárnyú, hosszúkás, szálkás hal

csabukkol ige ◇ kószál; csatangol; kódorog

csacsener mn és fn ◇ hízelgő; talpnyaló; hajbókoló

csacskálikodik ige ◇ csacsog; cseverészik; fecseg

csadar, csadaró mn ◇ zavarosan, hadarva beszélő; zagyváló

csadé, csaté fn ◇ sás v. sáshoz hasonló, gazdaságilag értéktelen növény; gaz; gyimgyom; dudva

◇ cserjés, bokros hely; csalit

◇ kukorica közé vetett magas kender

csáfori mn ◇ szájas; fecsegő

csáforít ige ◇ fecseg; locsog; cseveg

csafring fn ◇ selyemszálból kötött, horgolt, a bojt nál kisebb, fejről lógó dísz, amelyet gyermektelen fiatalasszonyok hordtak

csáгат ige ◇ <szarvasmarhát> jobbra v. ritkán balra terel

◇ <beszédet> elfordít, másra terel; <témát> vált

csáगतó fn ◇ eketaliga rúdját kormányzó görbe fa v. vas

csahint, csahít ige ◇ <kutya> egyet-egyet élesen csahol, vakkant

csahítál ige ◇ ugat; csahol

csahó¹ fn ◇ mókus; evet

csahó² mn ◇ feleslegesen sokat beszélő; fecsegő; pletykáló

csahol ige ◇ tüzet csihol, szít

csahos mn ◇ nagyhangúan fenyegetőző <személy>

csaja fn ◇ gyümölcs- és szőlőpusztító bogár

◇ cserebogár

csája fn ◇ szerb módra, rácosan készített tésztaféle

csajbók mn ◇ görbe lábú

◇ esetlen; ügyetlen

csajbókos mn ◇ hóbortos; féleszű; eszelős

◇ bolondos; bolondozó; bohóckodó

◇ <különösen görbe lába, karja miatt> esetlen, ügyetlen, lompos <személy>

csajda mn ◇ görbe növésű; ferde

◇ hebehurgya; meggondolatlan; kapkodó

csajhos mn ◇ mocskos; sáros; csatakos

◇ parázna; buja; kicsapongó

csajka, sajka fn ◇ nagyobb, könnyű csónak

◇ komp

◇ ágyúkkal felszerelt, könnyű mozgású kis vitorlás hajó, melynek a határőrvidéken a török elleni harcokban nagy szerepe volt

csajkos mn ◇ görbe lábú; csámpás
csajvadék fn ◇ gyülevész nép; csőcselék
◇ zajongás; lárma; ricsaj
csák fn ◇ süvegnek hátul lelógó csücske
◇ dolmány, kabát elülső, hegyes vége
◇ szeg; ék
csakli fn ◇ cserebere; árucseré; cserélgetés
csakliz ige ◇ csereberél; cserél; cserélget
csáklyás mn ◇ minden újtást gáncsoló; maradi
csákó fn ◇ szabályosan kifelé, ill. fölfelé görbülő szarv, bajusz
◇ karimátlan süveg, melynek fölülről két oldalra fityegő szárnya, leffentyúje van
csal fn ◇ gáncs; csel; fondorlat
család fn ◇ háznép; cselédség
◇ család vmelyik tagja, főként gyermek; családtag
◇ fogoly; rab
csalafurdi mn ◇ csalafinta; ravasz
csalánszövet fn ◇ finom vászon, gyolcs
csalárd mn ◇ nem az igazat, a valóságot mutató, megtévesztő <dolog>; csalóka; csalékony
csalatság fn ◇ csalás; ravaszság
csalé msz és mn ◇ <az igába fogott szarvasmarha terelésére, irányítására:> jobbra v. balra
csalékony mn ◇ könnyen megtévesztő, tévútra vezető, tévedésbe ejtő, csalódást okozó <dolog>; csalóka
csalhit fn ◇ tévedés; tévhit
csali mn ◇ csalfa; hamis
csalit, csalét fn ◇ cserjével, bokrokkal sűrűn és rendetlenül benőtt hely; bozót
◇ lehullott, száraz falevelek rétege; avar
csalitos fn ◇ apró, sűrű bokrokkal benőtt hely, terület
csalkép fn ◇ káprázat; látomás; tünemény
csalkert fn ◇ labirintus; útvesztő
csalma fn ◇ hosszú kucsma; süveg
◇ patyolatból készült török fejfedő; turbán
csalmatok fn ◇ utak mellett, szemetes helyen növő, a burgonyával rokon mérges gyomnövény, amelynek szőrös, tapadós levele, piszkossárga, ibolyásan erezett virága van, termése kupakkal nyíló tok, egyes részeit pedig gyógyszer készítésére használják; beléndek
csalogány fn ◇ fülemüle
csalóka mn ◇ csaló; hazug
csalsíp fn ◇ állati hang utánzására alkalmas síp, amellyel vadat, madarat törbe, lépre v. lőtávolságra csalogatnak
csaltojás fn ◇ záptojás
csalút fn ◇ tévút
csamangó fn ◇ vándorló életmódot folytató személy; csavargó
◇ kutyapecér; gyepmester
csámborog ige ◇ bolyong; kóborol; kószál
csámburdi fn ◇ csavargó, kószálni szerető személy
◇ félbolond; féleszű; hibbant
csámesz fn ◇ széles, lapos ladik
◇ széles, lapos deszkákból készült vontató széna, gabona szállítására
csámporodik ige ◇ megsavanyodik; megromlik
◇ elkeseredik; nekibúsul; elcsügged
csámporú mn ◇ megsavanyodott; megromlott
csanak fn ◇ kisebb cserépedény, fazék; bögre
◇ hosszú nyélen levő, fából faragott, lapát alakú edény, amellyel a halászok a csónakból a vizet kimerik, v. amellyel mezőn a kútból vizet mernek
◇ egy darab fából faragott, rendszerint füles ivóedény, amelyet főleg pásztorok, vadászok használtak
◇ kehely
csángó mn ◇ kóborló; vándorló

csánk fn ◇ a ló és a szarvasmarha hátsó lábának hat, ill. öt rövid csontból álló összetett izülete, amely az ember bokaizületének felel meg

◇ a sertés hátsó combcsontja; a sonkában levő vastag csont

◇ állati bokacsont

◇ emberi lábszár

csántérfa fn ◇ <pincében> a hordók alá alapzatul fektetett gerenda; ászokfa

csap¹ fn ◇ fenyőgally

csap² ige ◇ hirtelen mozdulattal erősen érint v. elmozdít

◇ <vékába v. mérőeszközzel használt más edénybe öntött gabonát> csapófával vízszintesre simít

csapa fn ◇ puha földön, puha anyagban (avarban, fűben, hóban, nádasban, sárban stb.) járó állat nyoma

csapás fn ◇ út, amelyet a halászok <a nádasban a csónaknak> vágnak

csapatály fn ◇ fekete, apró fehér pettyekkel tarkított tollú, rigó nagyságú, rendszerint csapatosan repülő, fogságban könnyen szelídíthető énekes madár; seregély

csapáz ige ◇ <rendszerint a mezőn, a szabadban állatot v. ritkán személyt> nyomon követve kutat, fürkészk

◇ <vadász> a vad nyoma után indul, megy

◇ <vadászkutya> a nyom és a szag után indulva vadat keres; nyomoz

◇ <tolvaj után> nyomoz

csapdi mn ◇ kötekedő; könnyelmű; állhatatlan

csapinos mn ◇ ferdén, rézsútosan fekvő v. vonuló

csapint ige ◇ legyint; suhint; csap

csaplár fn ◇ az a férfi, aki a kocsmában, csárdában az italt méri; bormérő

◇ kocsmá, csárda tulajdonosa; kocsmáros

◇ kocsmá; ivó

csaplárné, csaplárosné fn ◇ csaplár, kocsmatulajdonos v. bormérő felesége

csapláros fn ◇ kocsmáros; italmérő; csapos; csaplár

csapó¹ fn ◇ csapófa

◇ kard

csapó² fn ◇ gyapjú tisztításával, finomabb földolgozásra történő előkészítésével foglalkozó mesterember; kelmefstő

csapófa fn ◇ emelőrúd

◇ kévekötéskor a kötés megerősítésére való fadarab

◇ a kasza nyelének a penge felőli végére erősített, meggörbített gally v. pálca, mely a kaszált gabonát v. fűvet rendbe csapja; csapó

◇ egyenes élű fadarab v. lécs, mellyel a teli mérőben v. vékában levő gabona tetejéről a többletet lesimítják, lecsapják

csapóhíd fn ◇ lánccal v. más szerkezet segítségével felvonható és leereszthető híd, rendszerint vár árka felett

csapott mn ◇ divatosan lapított, laposra formált <kalap>

csappan ige ◇ vmi hangosan csapódik, csukódik, hozzáütődik vmihez

csappantyú fn ◇ gyűjtőanyaggal töltött vörös- v. sárgaréz hüvelyke, mely gyűjtőzsinórral, ütéssel, villamos szikrával gyűjthető; gyutacs; kapszli

csapszék fn ◇ kiskocsmá; kurta kocsmá

csaptató fn ◇ két egymás fölé helyezett és súlyos deszkából álló, fél dióval feltámasztható egérfogó

◇ csapda; csel; kelepce

◇ fakeretről legombolyítható, piros festékbe mártott zsinór, amellyel az ácsok a megmunkálendő gerendára jelzésül piros vonalat vonnak

◇ vékony pózna, mellyel a nádtető szélét lekötik, megerősítik

◇ rúd, pózna, amellyel a szekérra rakott szénát, szalmát, kévét megerősítik

csára¹ msz ◇ <állat hajtására:> jobbra

csára² fn ◇ mosléc

◇ moslékos edény

csarapa fn ◇ posztópapucs

csárdás fn ◇ olyan személy, akinek csárdája, kocsmája van; kocsmáros; vendéglős

◇ laza erkölcsű nő; szajha; ringyó

◇ hetyke, betyárkodó, magát kellettő nő

csárma fn és mn ◇ lárma; ricsaj; zaj

◇ lármás; hangos; zajos

csarmasz mn ◇ sovány; vézna; vékony

◇ vén; idős; öreg

csarnak fn ◇ <hajón> kötélzet

csárog ige ◇ károg; rikácsol

◇ fecseg; locsog; cseveg

csás fn ◇ <szekérről nézve> balról, ill. ritkán jobbról befogott szarvasmarha

császárlat fn ◇ uralkodás; császárság

császárszakáll fn ◇ árvácska

császárvadász fn ◇ <a volt osztrák–magyar hadseregben> nagyrészt az alpesi tájakról besorozott, főleg lövészetben különleges kiképzésű és rendeltetésű, a gyalogsághoz tartozó katona

császárváros fn ◇ <az osztrák császárság megszűntéig> Bécs mint a császárság fővárosa

csata fn ◇ csapat; csoport

◇ sereg; hadsereg

◇ csorda

◇ csetepaté; perpatvar

◇ lárma; zaj; zivaj

csatacsillag fn ◇ buzogány

csatak fn ◇ sáros víz; latyak; lucskok

csatakos mn ◇ csataktól, szennyes víztől v. harmattól piszkos, lucskos

◇ csapadékban bő, esős <időjárás>

csatár fn ◇ rajvonalba, egyfajta harci alakzatba fejlődött gyalogosok egyike

◇ pajzsgyártó

◇ harcoló katona

csatara fn ◇ hangos, szapora beszéd (ritkán állati hangok) előidézte, rendszerint rövid ideig tartó lárma, zaj

◇ élénk beszélgetés; hangos csevegés; terefere

◇ élénk, szapora, pergő v. alig érthető gyermeki beszéd; hadarás

◇ zajos veszekedés, civódás; pörpatvar; csetepaté

◇ hahota; nevetés

csatarál, csataráz, csatarász, csatorál ige ◇ hangosan, rendszerint hadarva beszél; lármázik; kiabál

◇ <gyakran mérgében, felháborodásában> gyorsan, hadarva, alig érthetően beszél

◇ hangosan pörlekedik, veszekszik, zsémbel; éles hangon vitatkozik, nyelvel

csatárlánc fn ◇ olyan harci alakzat, amelyben az egymás mellett előnyomuló gyalogosok egymástól néhány lépésnyi távolságra haladnak; rajvonal

csatároz, csatározik ige ◇ szüntelenül jár a szája; folyton pörlekedik, vitatkozik, veszekszik; csataráz

csatasík fn ◇ csatatér; harcmező; harctér

csatáz, csatázik ige ◇ <nő> hangos szóval pörlekedik, hadonászva vitatkozik, lármásan veszekedik; csataráz

◇ <tyúk> hangosan kárál; <pulyka> hangosan rikácsol

csaté fn *lásd* **csádé**

csatináz ige ◇ zajt csap; lármázik

csatló fn ◇ faág v. karó, mellyel a szekérra rakott teher összetartó láncát megfeszítik

◇ szilaj ló száját feszítő kantárszija

◇ <hintón> a szolga állóhelye

csatlódik ige ◇ ragaszkodik; kötődik; vonzódik

csatlólánc fn ◇ szekér terhét leszorító lánc

csatlós fn ◇ fegyverhordozó lovas kísézője, kíséző

◇ lovat vezető, kocsit kezelő inas

◇ lovász, aki a lovakat kantárszáron v. csatlón vezeti, v. a fogat előtt nyargal

csató¹ fn ◇ török írődeák

csató² fn ◇ olyan személy, akinek a lába térdnél befelé görbül; iksz-lábú személy

csatorál ige *lásd* **csatarál**

csatornakút fn ◇ esővízzel táplált kút

csatráng¹ fn ◇ csatak; piszkok

csatráng² fn ◇ kolomp

csattogány fn ◇ fülemüle; csalogány

csausz fn ◇ török levélvivő; futár; hírvivő; bírósági kifutó

◇ a szultáni udvarhoz tartozó katona, testőr

csáva fn ◇ <a tímár-, ill. a szőrmeiparban> a bőr kikészítésére, puhítására való, különféle anyagok oldatából álló, lúgos lé

◇ moslék

csavar ige ◇ <hajlítható, szálas anyagból> ujjaival v. két kezével forgatva készít vmit; sodor

csavaró mn ◇ iparkodó; szorgalmas

csavart mn ◇ <szálas anyagból> csavarással, sodrással készült

csávás mn és fn ◇ olyan <edény, tartó>, amelyben csáva, azaz moslék v. lúgos lé van, ill. amelyben csávát szoktak tartani

◇ csávával leöntött, beszennyezett <tárgy>

◇ bőrt kikészítő mesterember; tímár; szűcs; varga; csávásvarga

cseber, csöbör fn ◇ régen dongákból, ma rendszerint zománcozott fémből készült nagyobb, kerek, nyitott, kétfülű v. egyfülű edény; sajtár; dézsa

◇ régi folyadékmérték, amely kb. 30–40 liternek felel meg

cseberrúd fn ◇ vízhordó rúd

csécs¹ fn ◇ csörgő

◇ csipkés szalag

◇ értéktelen holmi

csécs² fn ◇ kanyaró; himlő; kiütés a bőrön

csecseget ige ◇ kecsegtet; hiteget; áztat

csecserész ige lásd **csöcsörész**

csecsfog fn ◇ tejfog

csege fn ◇ kapukkal elzárható vízgyűjtő medence, amelynek segítségével vízi járműveket a víz alsó szintjéről a felső szintre lehet emelni; vízrekesztés; zsilipkamra

csegely fn ◇ ék alakú szántóföld, rét, kaszáló

◇ háromszög

csehöl ige ◇ rókamódra ugat

csehpimasz fn ◇ zsírban lágyra süített, pogácsa nagyságú kerek, édeses kelt tészta, melyet lekvárral fogyasztanak; talkedli

csék fn lásd **csök**

csekély mn ◇ sekély <állóvíz v. folyóvíz>

◇ lapos <tányér>

◇ alacsony; kicsi

◇ szerény; tartózkodó

csekélyell ige ◇ kicsinynek, kevésnek, elégtelennek tart; kevesell

csekélyít ige ◇ csökkent; mérsékel; kisebbít

csekle fn ◇ madárfogó eszköz; madárfogó hurok

◇ madárkalitka

csekiye fn ◇ madárfogó eszköz; hurok; tör; kelepce; csapda

csél mn ◇ sületlen; idéetlen; ostoba

cselák fn ◇ sváb

◇ cseh

csélcsap, csélcsapó mn ◇ könnyelmű, megbízhatatlan, komolytalan <személy v. ennek megnyilatkozása>

csélcsapás fn ◇ csalás; félrevezetés; becsapás

cseléd fn ◇ olyan személy, aki vkinek a háza népéhez tartozik, különösen vkinek a gyermeke

◇ nő; lány; asszony; fehércseléd

◇ család

◇ apród

cselédes mn ◇ családos; házas

cselédkönyv fn ◇ munkakönyv

cselédkönyves mn és fn ◇ olyan (orvosnövendék), aki egyetemi tanulmányainak befejezése után vmely klinikán v. kórházi osztályon a diploma megszerzéséhez szükséges gyakorlóévet tölti; szigorló (orvos)

cselédszerző fn ◇ munkaközvetítő; állásközvetítő

cselék fn és mn ◇ sváb (paraszt)

◇ cseh (ember)

cselekvény fn ◇ cselekedet; tett; cselekvés

◇ cselekmény; történet; bonyodalom

cselleng ige ◇ <tárgy, rendszerint gyümölcs, termés> ritkán, csak itt-ott található

cselő msz ◇ <az igába fogott szarvasmarha terelésére:> jobbra; csálé; csá

◇ <az igába fogott szarvasmarha terelésére:> balra; csálé; csá

cselszövény fn ◇ ármány; cselszövés; intrika

csemcseg ige ◇ csámcsog

csemelet fn ◇ teveszór posztó

csemetésedik ige ◇ szaporodik; burjánzik; sarjadzik

csemp fn ◇ család; ravaszság

csempe mn ◇ félreálló, görbe, biggyedt <száj>

◇ törött szélű, csorba <edény>

◇ csalárd; ravasz

csempelődik ige ◇ csoportba verődik; csoportosul

◇ összemósodik

csempes, csempesz mn és fn ◇ csalárd; hamis

◇ csempész; zugárus

csempészet fn ◇ sikkasztás

csencsel ige ◇ lop; csen; elemel

csencsér fn ◇ bilincs; rablánc

csendbiztos fn ◇ pandúr; csendőr

csendélet fn ◇ a békés, nyugalmas otthonnak zavartalan élete; megbékélt kedélyállapot

csendely fn *lásd* **cendely**

csender, csenderes fn ◇ bozót; cserje

csendespart fn ◇ rév; kikötő; horgonyzóhely

csendít, csöndít ige ◇ <haláleset v. temetés alkalmával> rendszerint a legkisebb haranggal harangoz

csendítés, csöndítés fn ◇ <haláleset, temetés alkalmával> a lélekharang meghúzása, megszólaltatása, ill.

az ilyenkor keletkező hang

csendkép fn ◇ csendélet

csendőr fn ◇ zsandár; pandúr; fogdmeg

◇ járőr

csenevészik, csenevész ige ◇ <főleg növény> fejletlen, satnya állapotban tengődik, sínylődik

csengettyű fn ◇ templomi persely

csengettyűke, csengettyűvirág fn ◇ harangvirág

csentéz fn ◇ félkrajcár; fillér

csép fn ◇ magnak a kalászból v. hüvelyből való kiverésére használatos kézi eszköz

csepe fn ◇ tölgyfa

csepegő, csöpögő fn ◇ forrás

◇ háztető széle; eresz

◇ <párkányokon, erkélyeken, ablakszárnyakon> esővíz levezetésére alkalmazott szegélyzet, amely megakadályozza a víznek a falon való végigcsurgását

◇ olyan helyzet, amelyben vmiből az utolsó cseppig kicsurog annak tartalma

csepegőkő fn ◇ cseppkő

csepeles mn ◇ csipás; csipás szemű

csepereg mn ◇ apró; kicsi; pici

cseperke fn ◇ vastag húsú, fehér, sárgás v. barna színű, ehető gomba, amelynek lapos, félgömb alakú kalapja van; csiperke

csepesz¹ fn ◇ asszonyok által hordott fejfedő; főkötő

csepesz² fn ◇ töpörtyű

csépgyöngy fn ◇ harmat

cséphadaró fn ◇ magnak a kalászból v. hüvelyből való kiverésére használatos kézi eszköz, amely egy 2 méter hosszú nyélből és egy rászertelt, mozgatható, félméternyi fadarabból áll

cseple mn ◇ apró, csenevész <testalkat>

cseplesz¹ fn ◇ bozótos hely; sűrű, csenevész kis erdő

◇ gyenge, kínjában érett, alja kukoricacső

cseplesz² mn ◇ vézna, kis termetű, satnya növésű <személy>

◇ gyér; csenevész

cseplye, csepely fn ◇ sarjadék erdő; bokros, cserjés hely

◇ tövises, bozótos hely

csepő fn ◇ asszonyok által hordott fejfedő; főkötő

csepőte fn ◇ bokros, cserjés, harasztos hely

cseppentett, csöppentett mn és hsz ◇ teljesen tiszta; színtiszta

◇ nagyon hasonló

◇ igazi; valóságos

◇ teljesen; pontosan; szakasztott

csepű fn ◇ <kenderföldön> apró, vékony szálú kender; kenderkóc

csepül ige ◇ ver; dönget; csépel

csepűrágás fn ◇ foglalkozásszerű vásári komédiázás

csepűrágó fn ◇ vásári komédiás; mutatványos

csér fn ◇ a tölgyvel egy nemzetségbe tartozó, hosszúka, felül fényes levelű, vaskos, hasadozott kérgű lombos fa

◇ a csernek a tölgyéhez hasonló, kemény, szálas fája; cserfa

◇ a cserfa lehántolt kérge, héja, amelyből a nyers bőrök kikészítéséhez használt cserlé készül

◇ cserlé

◇ cserkérget gyűjtő, cserlét készítő cserzővarga; tímár

csér fn ◇ sár; latyak

csercse fn ◇ fülönfüggő; fülbevaló

◇ bőrlebenyeg

csere, cserekjés fn ◇ bokrokkal, bozóttal, főleg cserrel sűrűn benőtt terület; cserjés

◇ cserfa

cserebogó fn ◇ tövises bozóttal, legelőkön közönséges tüskés cserje, melynek fehér, ritkán rózsaszín virága, vérszínes bogójú termése van; galagonya

cserebűly, cserebó fn ◇ cserebogár

cserefendi mn ◇ cserfes; fecsegő

cserek fn ◇ lábbeli

csereklie, cserekle, csereke fn ◇ száraz ág hulladéka; ágbog; rözse

◇ fenyő lehullott levele; fenyőlevél

◇ nádas cserjés alja

cserény fn ◇ vesszőből v. nádból font, esetleg lécből való, rendszerint fakeretbe foglalt tábla, melyet gyümölcs aszalására, vminek a szállítására, ajtónak, kapunak, szélfogó falnak v. egyéb célokra használnak
◇ vesszőfonással bekerített, esetleg befedett hely, csikósok, gulyások gyakran hordozható tanyája a szabadban

cserép fn ◇ cserépedény

◇ éjjeliedény

◇ töredék

cserepár fn ◇ gyalogos katona; határőrvidéken szolgáló katona

◇ kis gyermek

cserepcsik fn ◇ csíptetőeszköz

cserepes fn ◇ cserépedényeket készítő iparos; fazekas; gelencsér

cserepezés fn ◇ <ajak, bőr> cserepesedése, felrepedezettsége

cseres fn ◇ cserfából álló erdő; cserfaerdő; csererdő

cseresvarga fn ◇ nyersbőrnek ásványi sókkal (timsóval, csersavval, konyhasóval stb.) való kikészítését foglalkozásszerűen végző szakképzett iparos; tímár

cseret, cserét fn ◇ náddal, kákával benőtt hely; erdő; liget

cserge¹ mn ◇ fecsegő; locsogó

cserge² fn ◇ gyapjúból készült, sárgásfehér v. szürkésfekete színű, erősen bolyhos, durva, vastag szövött anyag

◇ csergéből való takaró, pokróc

◇ csergéből v. ehhez hasonló anyagból készült sátor

cserget ige ◇ csörget; zörget; zajong

csergeteg fn ◇ csermely; ér; patak

cserhajú mn ◇ kérges, repedezett héjú <gyümölcs, különösen dinnye>

cserhel ige ◇ <tüzet> csihol, gyújt
cseribarát fn ◇ a ferencesek szigorúbb, önsanyargatóbb ágának a tagja
cseriszerzet fn ◇ ferences rend
cserje fn ◇ bokros, bozótos hely; cserjés
cserkabala fn ◇ a fonalat gombolyító, fából készült, forgó munkaeszköz
cserkel ige ◇ figyelve, leselkedve jár
cserkész ige ◇ szaglász; keres; kutat
cserkészlet fn ◇ nagy vadra vadászásnak az a módja, mikor a vadász magányosan keresi fel a vadat annak nyugvó, legelő v. pászási helyén; vadászat
cserpák fn ◇ fából készült kisebb fajta, többnyire nyeles vízmerítő edény; cseber
 ◇ kisebb ivóbögre
cserpál ige ◇ kimer; merít
csertel, csörtöl ige ◇ <fegyvert> összeüt, összezördít
csertő fn ◇ sebesen, fodrosan rohanó víz; patak
cserző fn ◇ az a mesterember, iparos, aki bőr cserzésével foglalkozik; tímár
csepsz ige ◇ kefél; tisztít
cseszkő fn ◇ csizmadia
cseszle fn ◇ szúnyog; muslica
csesztet ige ◇ <állóvíz v. folyó színére> lapos kavicsot lehetőleg vízszintesen úgy dobál, hogy többször fel-felugorjon; kacszázik
csete fn ◇ bodzalekvár
csetenyé fn ◇ fenyőág
 ◇ bokor; cserje
csetepata fn ◇ csetepaté; veszekedés; perlekedés
cseter fn *lásd csötör*
cseterna fn ◇ csatorna
csetnek fn ◇ a vármegye szolgája; hajdú; pandúr
csetnyik fn ◇ a török ellen harcoló szerb népfelkelő
csetre¹ mn ◇ lucskos; csatakos
csetre² fn ◇ csitri; fruska; kislány
csetres¹ mn ◇ esőtől bemocskolt; csatakos; lucskos; sáros
 ◇ másokat bemocskoló, rágalmazó <beszéd, nyelv, száj>
csetres² fn ◇ mosatlan edény
csetri mn ◇ alacsony növésű; tömzsi
csév fn ◇ kályhacső
cséve fn ◇ kukoricacső
 ◇ fából v. préselt papírból készült s az orsóra húzható, belül üreges vékony hüvely, melyre a kész fonalat felgombolyítják
csevetel ige ◇ csivitel; csiripel; csipog; csicsereg
csevice fn ◇ természetes szénsavas savanyúvíz
 ◇ savanyúvizes forrás, kút
 ◇ lőre, vinkó, ill. bor, pálinka seprűje v. cefréje
cséza fn ◇ könnyű, rugós, négykerekű lovas kocsi; homokfutó
csia, csija mn ◇ csintalan; pajzán
csiápol ige ◇ serceg; sistereg
 ◇ csipog; csicsereg
 ◇ cseveg; csacsog; locsog
csiba msz ◇ kuss!
csibertes mn ◇ csoszogó; vánszorgó
csibuk fn ◇ hosszú szárú, kupak nélküli pipa
csicska fn ◇ V alakú, piros paszomány, azaz zsinórdíszítés a tisztiszolga zubbonyujjának elején
csicskás fn ◇ katonatiszthez beosztott közkatona a hadseregben; legény; tisztiszolga
csicsog ige ◇ <víztől átitatott puha tárgy, föld, ruha, lábbeli> rá nehezedő nyomásra cuppogásra emlékeztető halk, magas hangot ad
 ◇ csicsereg; csiripel; csipog; csivitel
csicsóka fn ◇ olyan krumpli, amelyből kisebb-nagyobb görcsök, gömböcskék dudorodnak ki

csiga¹ fn ◇ tincs; hajfűrt; vukli
csiga² fn ◇ fából készült, kúp alakú játékszer, amelyet ostorral pörgetnek
csiga³ fn ◇ csigaemelővel működtetett kínzóeszköz
csigagrádics fn ◇ csigalépcső
csigaház fn ◇ a kormánymű áttételi szerkezetének burkolata; kormányház
csigás fn ◇ ostorral hajtható, kúp alakú játékszer
csígat ige ◇ csitít; csitítgat
csigateknő fn ◇ csigaház
csigavérszín fn ◇ bíbor
csigáz ige ◇ kínoz; gyötör; fáraszt
csigázás fn ◇ a középkori kínvallatás egyik formája
csigázó fn ◇ hóhér
csiger, csigér fn ◇ vizezett törkölyből erjesztett, gyenge minőségű szeszes ital
◇ silány, savanyú bor
◇ vadalma v. vadkörte levéből készített ital
csihad ige ◇ csendesedik; alábbhagy; enyhül; csitul
csihés fn és mn ◇ vkik közül a legalávalóbb, leghitványabb személy, rendszerint olyan ember, akin a többi kifog, tréfát, csúfot űz belőle
◇ megszegyenítő dolog; hitványság
◇ vmiben hibás, bűnös személy
◇ rossz hírű, hírhedt <szó, név>
◇ félénk, ijedős v. nyavalyatörős <személy>
csija mn *lásd csia*
csík fn ◇ hosszúra metélt főtt tészta
csikar¹ ige ◇ vmi közé, vhoval szorít, összeszorít v. csíp vmit
◇ karmol; horzsol
csikar², **csikari** mn ◇ fösvény; zsugori; fukar
csikarás fn ◇ karmolás, karcolás, horzsolás, ill. ennek helye a bőrön
csikas mn és fn ◇ sovány, beesett, horpadt hasú <farkas, kutya>
◇ farkas
csikász fn ◇ az, aki csikot, halat szokott fogni; csík fogásával foglalkozó személy
csikér mn ◇ sekély; alacsony
csikkan ige ◇ kifiamodik; megbicsaklik
csikkentő fn ◇ a felrántó hurkok egyik formája, amelynél a hurkot tartó rugalmas ágat két egymásba kapcsolódó kampóval rögzítik, és amellyel ürgét, szarvast, őzet v. rókát fognak
csikle fn ◇ a bonyolultabb szerkezetű felrántó hurkok egyik formája, amely úgy működik, hogy a vízszintesen elhelyezett keresztfát a madár, a vad elmozdítja, ekkor a függőleges pálcika kibillen, s a rugalmas ág a hurokba került zsákmányt a magasba rántja
csíkmák fn ◇ metélt tészta; mácsik
◇ mákos metélt
csikó fn ◇ király <a magyar kártyában>
csikoltyú fn *lásd sikattyú*
csillagda fn ◇ csillagvizsgáló intézet
csillagisme fn ◇ csillagászat
csillagjárás fn ◇ a csillagok rendszeres mozgása
csillagkém fn ◇ csillagász
csillagképlet fn ◇ csillagkép
csillaglik ige ◇ fénylik; ragyog; csillog
csillagnéző fn ◇ csillagász; asztronómus; csillagvizsgáló
◇ csillagjós; asztrológus
csillagozó mn ◇ csillagos; csillagfényes
csillagvirág fn ◇ különféle fajokhoz tartozó, csillag alakú kerti v. vadon növény virág
csillagzat fn ◇ csillag; csillagkép
csillám fn ◇ szentjánosbogár
◇ fel-felvillanó, rövid ideig tartó ragyogás; csillogás
◇ villám

csillap fn ◇ csend; csöndesség; nyugalom
csillár fn ◇ szentjánosbogár
csille, csillye fn ◇ könnyű kocsi
◇ egy kocsira való rakomány
◇ hajó; tutaj
csilleng¹ ige ◇ csügg; csüng
csilleng² fn ◇ fityegő; műtyür; csingilingi
csillenge fn ◇ fülbevaló; függő
csillés fn és mn ◇ szénával kereskedő fuvaros
csillogó fn ◇ ráeső fényben ragyogó karácsonyfadísz, ruhadísz v. egyéb dísz
csillyehajó fn ◇ tutaj
csima fn ◇ bimbó; rügy
◇ a növény szára
csimasz fn ◇ poloska
◇ cserebogár lárvája; pajor
csimbók fn ◇ bog, csomó v. görcs, ritkán bojt; csombók
◇ <hosszú, nyíratlan férfihajból> feltűzött v. felkötött csomó
csimekedik ige ◇ ágaskodik; nyújtózkodik
csimota fn ◇ kisgyermek; csemete
◇ vkinek a gyermeke, kölyke
csimpajkózik ige ◇ függeszkedik; kapaszkodik; csimpaszkodik
csimpolya fn ◇ duda; bőrduda
◇ tilinkó; furulya
◇ kis dob, melyet az ujjak hegyével vernek
◇ zárt, gyakran kerekre szerelt szekrényben elhelyezett zeneszerszám, amelynek sípjait lyukakkal fémlapra rögzített dallam alapján egy forgatható karral működésbe hozható fújtató szerkezet szólaltatja meg; verkli
csin fn ◇ szekér rakterületének megnövelésére v. lezárására szolgáló rácsos eszköz
◇ két párhuzamos rúd középen létraszerűen elhelyezett fogakkal, amelyet szállításra használtak
csín¹ fn ◇ fogás; fortély
csín² fn ◇ elegancia; csiszoltság; simaság
csina fn ◇ csikó
csinálmány fn ◇ csíny; kártevés
◇ tárgy, költemény, amelyet vki saját maga készít; készítmény
◇ rontást előidéző tárgy
csinbáz ige ◇ himbál; lóbál; lenget
csinca fn ◇ mocsaras hely; dzsindzsa
csincsér fn ◇ kézi békó; bilincs
◇ kaloda
csincsérez ige ◇ megbilincsel; megkötöz
csinga fn ◇ hinta
◇ függő; dísz; függelék
csingál ige ◇ vmibe kapaszkodik, fogódkodik, csimpaszkodik
◇ vmibe kapaszkodva himbálódzik
csingilingi fn ◇ hímvessző, főként kisebb fiúé
csingolódik ige ◇ összeölelkezik
◇ vmibe kapaszkodva himbálódzik
csinogat ige ◇ csinosítgat; szépít; ékesít
csinos mn ◇ csínra, ízlésre, társasági jó modorra valló
csinosodás fn ◇ előrehaladás; fejlődés; előrelépés
csinosság fn ◇ a nyelv jó hangzása, hajlékonysága, szépsége
◇ műveltség, csiszoltság, jó modor
csinosult mn ◇ művelt; pallérozott
csinovnyik fn ◇ bürokrata; aktatologató
csintalan mn ◇ piszkos, rendetlen <otthoni környezet, ill. háziállat>
csintalanság fn ◇ piszok; kosz

◇ féktelenségből, virtuskodásból eredő, súlyosan elítélendő, gonosz cselekedet

csíp ige ◇ <szemével> bizalmasan hunyorít; kacsint

csipa¹ fn ◇ némely sérült élő fából kiszivárgó és a fa kérgén megszilárduló, ragadós váladék; gyanta; mézga; macskaméz

csipa² fn ◇ szem

csipalnakos mn ◇ csipás

csipás¹ mn ◇ olyan <fa>, amelynek kérgén megsűrűsödött v. szivárgó csipa van; mézgas; gyantás

csipás² fn ◇ <mulatás közben a muzsikus cigány megszólítása>

csipáz ige ◇ <gyümölcsfát> csipájától folyamatosan megtisztogat

csipcsípcsóka, csipicsóka fn ◇ gyermek mulattatására való tréfás játék, amelyben ketten v. többen egymás keze fején a bőrt megfogva, így egymás fölé, ill. alá kapcsolt kezüket felfelé és lefelé mozgatják

csipedett fn ◇ keményre gyúrt és kézzel apróra tépdessett, csipkedett tészta, melyet főként levesbe főznek; csipetke

csipeg ige ◇ csipog; csiripel

csipel ige ◇ csipdes; csipked

csipely fn ◇ csípő

csipisz fn ◇ ürülék; szar

◇ a maga nemében kicsi dolog

◇ ujjal mutatott füge

csipke fn ◇ vadrózsa

◇ tövis; tüske

csipkebokor fn ◇ a vadrózsa tüskés bokra, cserjéje

csipkefa fn ◇ <főleg népdalokban:> a vadrózsa cserjéje

csipkelődik ige ◇ meg-megcsíp; csipked; csipdes

csipkerózsa fn ◇ vadrózsa

csipkés mn ◇ csipkebokorral benőtt <hely, terület>

csipkeverő fn ◇ csipkeverő párna

◇ az a helyiség, ahol a csipkét verik

csipkéz ige ◇ <ruhadarabot, kelmét> csipkével beszeg, díszít

csípővas fn ◇ tárgyak megfogására alkalmas, két szárból álló, rugalmas, vasból készült szerszám; fogó

csira¹ fn ◇ olyan személy, állat, akinek, amelynek mindkét nemre jellemző ivarszervei csökevényesen megvannak; hímnő; hermafrodita

◇ meddő tehén

◇ homoszexuális férfi

◇ pendelyben, azaz női ruhában járó kis fiú

csira² fn ◇ tyúknak az a betegsége, melyet a farka tövében levő mirigy megduzzadása okoz

◇ lónak az a betegsége, mely a fejében támadt keléstől származik

csira³ fn ◇ vöröses tarka, rövid szarvú, apró fajta svájci szarvasmarha

◇ vörös hajú személy

csirág fn ◇ spárga

csiramalé fn ◇ piteszerű sült tészta, amit úgy készítenek, hogy a nyers tésztára mint alapra kicsírázott és összetört búza levéből liszttel kevert pépet öntenek, és az egészet kemencében megsütik

◇ kukoricalisztből készült sült tészta

csirás fn ◇ tehenek gondozója; fejtőgulyás

◇ olyan állat, főleg tyúk, amely csira betegségben szenved

◇ olyan pete, tojás, amelyben csira van

csiribiri mn ◇ csekély értékű, jelentéktelen <ember, állat>

◇ apró-cseprő, értéktelen <tárgy>

◇ sokat beszélő; fecsegő

csiricsaré, csiricsári fn ◇ össze nem illő színű, rikító, ízléstelen ruha

◇ ízléstelen ruhában járó személy, főleg nő

◇ jelentéktelen, csekély értékű, apró-cseprő, haszontalan tárgy

◇ csacska, fecsegő, sokbeszédű ember

◇ meggondolatlanul cselekvő, szeles, szeleburdi ember

◇ vminek díszítésére való, csekély értékű v. értéktelen apró tárgyak, cifraságok halmaza; csecsebecse

csiripiszli¹ fn ◇ lepénytészta

csiripiszli² mn ◇ hitvány; sovány
csirittya fn ◇ cserje; bokor
csirizes mn ◇ keletlen, ragadós belű <kenyér>
csirke fn ◇ egy villára való széna- v. szalmacsomó
csirreg ige ◇ <fogoly, seregély> cserreg, csivitel
csiszál ige ◇ vmit dörzsölve, súrolva érint, és ezzel koptat; csiszol
csiszár fn ◇ kardműves; fegyverkovács
◇ lócsiszár; lókupec
csiszároz, csiszárol ige ◇ finomít; csiszol; fényesít
csiszlik fn ◇ a csizma nyírfalemezből készült kérgének belső oldalát borító vékony bőr
csisztereg ige ◇ sustorog; serceg; sistereg
csitke fn ◇ csipke
csitkó fn ◇ csikó
csitri¹ mn ◇ apró; jelentéktelen; haszontalan
◇ rövidre nyírt <haj>, ilyen hajú <fej, személy>
csitri² fn ◇ kotnyeles, nyelves v. általában haszontalan lány, ill. általában gyerek; fityfiritty
csivasz mn ◇ csúf; irtózatos; iszonyatos
csivog ige ◇ <madár> csipog, csivitel
◇ <több személy, főleg gyermek> zibong, zajong
csizió fn ◇ eredetileg 24 verssorból álló öröknapotár, amelyben minden két sorban egy-egy hónap ünnepeit (a fontosabb névnapokat) jelezték, erősen rövidített formában
◇ régi fajta naptár, amely bizonyos jövendöléseket, álomfejtéseket is tartalmazott
csizma fn ◇ <a diáknyelvben> eredetileg csizma alakú, nagy űrméretű, kb. 2,5–3 literes, magas sörös- v. boroskancsó
csizmadia fn ◇ csizma készítésével foglalkozó iparos
csizmás mn ◇ műveletlen; faragatlan; durva
csoba fn ◇ pofa; száj
csobak fn ◇ száraz fagörcs; göcsört
◇ halászok tapogató póznája
◇ tuskó; fatönk
csobán¹, **csobány**¹ fn ◇ víz tárolására és szállítására alkalmas edény; csobolyó
csobán², **csobány**² fn ◇ juhász; hegyi pásztor
csobogó fn ◇ <patakban, csermelyben v. más kisebb folyóvízben> az a hely, ahol a víz kanyar v. esés következtében csobogva folyik
csobolyó fn ◇ deszkából készült, kétfenekű, lapos, hordóyszerű, dugóval zárható, ital szállításra használt edény, ill. ivóedény; csobán
csócsa fn ◇ megrágott étel
csócsál ige ◇ <felölt az ételt> csecsemő számára péppé rágja
◇ <kisgyermek főleg pépes v. mástól péppé rágott ételt> rendszerint lassan, majszolva eszik
csoda¹, **csuda**¹ fn ◇ torz, rendkívül visszatartó külsejű ember v. állat; szörnyszülött
csoda², **csuda**² mn ◇ csodálatos; kiváló; rendkívüli; meglepő
csodagyermek, csodagyerek fn ◇ más gyermekektől testileg torz módon elütő, visszatetsző hatást keltő gyermek
csodaszerárus fn ◇ sarlatán; kuruzsló; áltudós
csodatövis fn ◇ kaktusz
csóka fn ◇ a varjak családjához tartozó, a varjúnál kisebb madár
csoklya fn ◇ emberi erővel vont szán, amelyet nehéz erdei terepen, főleg tűzifa szállítására használnak
csokor, csukor fn ◇ falka
◇ virágfürt; virágcsokor
◇ bojt
csollong fn ◇ rojt; dísz; sallang
csolnak fn ◇ csónak
csoma fn ◇ patkányok, ill. ezek bolhái által terjesztett, a nyirokmirigyek gyulladásával és elgennyesedésével járó, egyik legpusztítóbb járványos betegség; pestis
csomag fn ◇ csomó; köteg; kupac
csomás mn ◇ pestisben megbetegedett

csombó fn ◇ csomó; bog; gubanc

◇ daganat; kelevény

csombók fn ◇ csomó; bog; csimbók

◇ csomó; kelevény; daganat

◇ bibircsók; szemölcs; dudor

◇ összeragadt v. összegubancolódott szálas anyag, különösen haj- v. szőröcsomó; csimbók

◇ apró termetű ember, rendszerint férfi

csombolyék fn ◇ batyu; cókmók; holmi

◇ csomó; bog

◇ hajfonat; varkocs

csombolyodik ige ◇ csomóba fonódik

csombord fn ◇ illatos fűszer- és gyógynövény, amelynek örvösen elhelyezkedő fehéres, vöröspettyes virágai vannak; csombor

◇ piros virágú, apró levelű, fűszernek használt növény

csomó fn ◇ kinövés; bütyök

◇ gabonakévékből rakott kereszt

◇ <történetben:> a cselekmény szálainak összebonyolódása; bonyodalom

csomolék fn ◇ összekötött holmi; csomag

csomoszló fn ◇ szőlőzúzó bunkós fa

csomoszol ige lásd **csömöszöl**

csonkabonka mn ◇ több helyen megcsonkított, megcsonkult <testrész, személy>; csonka kezű v. lábú, csonka testű <személy>

◇ töredezett, csorba <tárgy>

csontár fn ◇ gyümölcs, mag csonthéja

csonthalom fn ◇ emberi holttestek, csontok összehalmozódott tömege

csontkorcsolya fn ◇ ló v. szarvasmarha lábszárcsontjából készült, kezdetleges korcsolya; ironga

csontra fn ◇ olyan személy, aki – rendszerint minden orvosi szakképzettség nélkül – kificamodott

testrészek helyreigazításával, törött csontok összeillesztésével foglalkozik, és egyéb gyógyító tevékenységet is folytat

csontsenyv fn ◇ <rendszerint csecsemőkorban> a D-vitamin hiányából keletkező zavar az anyagcserében s ennek következtében a csontozat fejlődésének, növekedésének a hiányos mésztartalomtól eredő elégtelen volta; angolkór

csoport fn ◇ rög; göröngy

csoportos mn ◇ borzas; bozontos; kócos

◇ göröngyös; rögös; egyenetlen

csoportoz ige ◇ csoportosul; összegyűlik

csoportozat fn ◇ tényeknek v. gondolati elemeknek a csoportja, vmi köré szövődő együttese

csórag fn ◇ furkósbot; dorong; husáng

csorba fn és mn ◇ hiány

◇ csonka; foghíjas

csorda fn ◇ reggelenként kihajtott, esténként hazaterelt s együtt legeltetett szarvasmarháknak rendszerint nagyobb csoportja

◇ állatcsoport

csordajárás fn ◇ a csorda által járt, kitaposott út, csapás

◇ a csorda legelője

csordapásztor fn ◇ a csorda kihajtására és őrzésére felfogadott pásztor; csordás

csóré¹ mn és fn ◇ meztelen; ruhátlan; csupasz; pöre; tollatlan

◇ szegény; nélkülöző; kevés pénzü

◇ barna bőrű; cigányos

◇ cigány

csóré² fn ◇ összefutott tej

◇ savó v. savóval készített étel

csorgás, csurgás fn ◇ az eresz aljának az a része, ahová a tetőről lecsorog az eső, a hólé

csorgó, csurgó fn ◇ forrás v. kút, amelyből csöven v. vályún folyik ki a víz, ill. az így alkalmazott cső, vályú

◇ <hegyoldalon:> apró vízesést alkotó vékony ér

csórigál, csórikál ige ◇ vékonyan csorgat vmit

◇ <szemes anyagot> kezében perget, forgatva csörget

csormolya fn ◇ búza között növő gyomnövény

csorogvány fn ◇ csermely; patakocska; ér

csoroszlya¹ fn ◇ az ekevas elé függőlegesen erősített, kés alakú, éles vas, amely a földet felhasítja

csoroszlya² fn ◇ vénasszony

csorpák fn ◇ apró szemű háló; halászháló

csorran ige ◇ csurran; csordul; csöppen

csorva fn ◇ (száraz) homok

csorvasz fn ◇ nyomorult paraszt

◇ komondorfajta

csótár fn ◇ a ló hátára, a nyereg alá tett, rendszerint díszes (pl. bársonyból készült) takaró

◇ <lószerszámon> díszítés, rojt, különösen a nyeregtakaróról lelógó sodrott, bojtban végződő dísz

◇ ekecsoroszlya

csóva¹ fn ◇ madárijesztőnek v. tilalomfának használt, összecsavart szalma

◇ szántóföld szélén, rendszerint a végén, az út mellett ástott, gyakran csak egy ásónyomnyi kis gödör annak jelölésére, hogy ott járni v. oda belépni nem szabad

◇ kis gödör mellett a belőle kiásott földből rakott halmocska szántóföld v. kaszáló határának a jelölésére

csóva² fn ◇ kanóc

csoze fn ◇ olyan ember, aki foglalkozás nélkül lézeng; naplopó; csavargó; csirkefogó

cső fn ◇ bab, borsó hüvelye

◇ paprikának a magot fedő húsos része

◇ kézi lőfegyver (puska, pisztoly)

csöbör fn lásd **cseber**

csöcsöget ige ◇ szoptat

csöcsörész, csecserész ige ◇ <durva szóhasználatban férfi nőt> főleg a mellén, pajzánkodva fogdos, tapogat

csőd fn ◇ pályázat <állásra, hivatalra>

csődör fn ◇ ló hímje; mén

◇ nagy nemi képességét gátlástalanul kiélő férfi

csődörös fn ◇ tenyészcsődör gondozója

csög fn ◇ <fák ágán, derekán v. gyökerüknek a földből kiálló részén> rendszerint kiemelkedő bütyök, csomó

csög-bög¹ fn ◇ csomó; görcs

◇ nyomorék, sánta, púpos, törpe növésű ember

csög-bög² mn ◇ apró-cseprő, jelentéktelen, értéktelen <dolog>

◇ csenevész, fejletlen, elsatnyult <fa, állat>

csögös fn ◇ bot; bunkósbot; dorong

csők, csék fn ◇ nagyobb hím állatnak, főként bikának a hímveszeje

◇ levágott bikának v. ökörnek súlyokkal kinyújtott v. nádpálcára húzott s megszáritott hímveszője, amelyet korbácsként, fenyítő eszközként használnak; bikacsök

◇ fák csomós, görcsös tuskója, töve, tőkéje

csők fn ◇ keresztelői lakoma

csökik ige ◇ <fejlődő ember> növéseben elmarad, fejlődésében visszamarad, kicsiny, fejletlen marad

◇ kisebb lesz; összeesik; fogy; csökken; apad

◇ makacskodik; megcsökönysödik

◇ kifícamít

csökönik ige ◇ összeszedi magát

csömbő fn ◇ összegomolyodott dolog; csomó; bog

◇ ruha aljához v. állat szőréhez odatapadt, csomóssá száradt sár, ganéj

csömbölék fn ◇ csomó; gubanc

csömör fn ◇ az elfogyasztott ételnek tulajdonított hányinger, hasfájás, hascsikarás

◇ bőr alatti csomó

csömörkél ige ◇ lappang

csömörletes mn ◇ édeskés; émedyítő

◇ fertelmes; förtelmes; undorító

csömöszöl, csomoszol ige ◇ <gyűrhető tárgyat v. puha, pépes anyagot> erősen összenyomkod, kis helyre összeszorít; gyömöszöl

csöndít ige *lásd csendít*

csöndítés fn *lásd csendítés*

csöndör fn ◇ cserjés, bokros hely

csöpögő fn *lásd csepegő*

csöppentett mn *lásd cseppentett*

csörcc fn és mn ◇ sötét színű (szarvasmarha)

csördül ige ◇ <ostor> megsuhintva rövid, éles, csattanó hangot ad

csöre mn ◇ apró termetű <ló>

csöre fn ◇ a belek tisztítása v. gyógyítása a végbélnyíláson át befecskendezett folyadékkal; beöntés
◇ beöntésre használt eszköz

csörege, csöröge, csörögefánk fn ◇ forgács alakúra csavart, zsírban kisütött, majd cukorral behintett, vékony, omlós házi sütemény

csőrész, hőrész fn ◇ sirály

csörföl ige ◇ <rendszerint nő> gyors beszéddel pöröl, nyelvel

csörfös mn ◇ beszédes; csacsogó; cserfes

csörge¹ fn ◇ zsír olvasztása során az apró darabokra vagdalt szalonnának v. hájnak összezsugorodott, összetöpörödött maradványa; tepertő
◇ csörege; csörögefánk

csörge² fn ◇ csermely; patak

csörgés mn és fn ◇ csörgével, tepertővel készített (étel)

csörget ige ◇ csörtet; törtet

csörgettyű fn ◇ a csecsemők csörgő játékszere; csörgő
◇ gyermekjátékszer, amely forgatás közben csörgő hangot ad; kereplő

csörgő fn ◇ agyagkorsóban apró golyócska, amely a korsó megrázásakor csörgő hangot ad

csörgős mn ◇ fecsegő; locsogó

csörlő fn ◇ fából v. préselt papírból készült s az orsóra húzható, belül üreges vékony hüvely, melyre a kész fonalat felgombolyítják; cséve

csörme fn ◇ forgácsfánk

csörmelék fn ◇ törmelék; hulladék

csörög ige ◇ zsémbelődik; zsörtölődik; pöröl

csöröge, csörögefánk fn *lásd csörege*

csöröglő fn ◇ nagyobb szabású lakoma keresztelő alkalmából, főként az első fiúgyermek születése után

csörsz, csörzs fn ◇ fülbevaló; függő

csörtöl ige *lásd csertel*

csörtölőzik ige ◇ zajt csap; lármázik

csősz fn ◇ erdőőr; vadőr
◇ királyi kikiáltó; hírvivő; hirdető

csösze mn ◇ selypítő; pösze

csöszög ige ◇ csoszog; botorkál

csötönöz ige ◇ <személy> botorkálva, csoszogva, cél nélkül jár-kel
◇ zörögve keresgél, kutat
◇ tétlenül álldogál; vesztegel
◇ lábatlankodik; alkalmatlankodik

csötör, cseter fn ◇ serleg; kupa
◇ régi gabonamérték, negyed gabonamérő edény
◇ területenként változó ürmérték; köböl; véka
◇ fahasáb; deszka

csúcsa fn ◇ lándzsa

csucsor fn ◇ padlizsán; tojásgyümölcs; törökparadicsom

csucsorka fn ◇ krumpli; burgonya
◇ korsó kiálló, hegyes ajka

csucsujgat ige ◇ <kisgyermeket> csendes, gyöngéd, egyhangú ritmusú hangon altat
◇ <kisgyermeket> karján ringatva becézget, babusgat; dédelget

csuda fn ◇ csoda; varázslat

csúf¹ fn és mn ◇ mulattató tréfamester; bohóc
◇ ravasz; gúnyolódó

csúf² fn ◇ szégyen; gyalázat; csúfság

csúfos fn és mn ◇ bohóc; mutatványos; vásári komédiás

csuha¹ fn ◇ vmilyen felső férfiruha, különösen kabát; felöltő; köpeny; szűr

csuha² fn ◇ csuhé; kukoricahaj

csuhé fn ◇ kukoricacsövet borító levél, főleg lefosztott, száraz állapotban, amelyet általában takarmányként v. háziipari nyersanyagként, esetleg szőlőkötöző anyagként hasznosítanak

csuhol ige *lásd* **suhol**

csukaszkodik ige ◇ zárkózik; begubózik

csukasziürke fn ◇ sötétsziürke színű katonaruha

csuklós mn és fn ◇ meg-megcsukló, összecukló, rogyadozó (láb)

csuklya fn ◇ szerzetesi kámzsa, csuha

csukor fn *lásd* **csokor**

csukorat fn ◇ csoport; csapat; tömörülés

csukorék fn ◇ csomó
◇ csoport; csoportosulás

csula mn ◇ kajla, lekonyuló, lógó fulú

csulák fn ◇ dézsa; hordó

csuma¹ fn ◇ húsos gyümölcs v. egyéb termés élvezhetetlen kocsánya, magháza
◇ lemorzsolts kukorica csutkája
◇ leveles dohány eres része
◇ kukorica héja; csuhé
◇ rügy; hajtás; sarjadék
◇ káposztatorzsa
◇ növény szár

csuma² fn ◇ nyirokcsomó-duzzanatokkal járó járványos betegségek, főleg az ún. bubópestis

csunga fn ◇ mogyoró

csúp fn ◇ domb; hegycsúcs

csupál ige ◇ <gazt, gyomot, dudvát> gyökerestül irt, kitép, kiszed
◇ megcibál; megtépáz

csupor fn ◇ kisebb, rendszerint hasas cserépedény, nagyobb bögre v. kis fazék

csuporék fn ◇ csoport; csoportosulás

csuporgat ige ◇ összehúz; összeszorít
◇ kuporgat; gyűjtöget

csupros fn ◇ fazekas; agyagműves

csurak fn ◇ bőrrel bélelt női felsőkabát; szűrfejta

csurapé fn ◇ rövid, prémes felsőkabát
◇ ködmön; mente
◇ durva szőrharisnya

csurdé mn ◇ meztelen; csupas

csurgafüzdő fn ◇ zuhany

csurgás fn *lásd* **csorgás**

csurgó fn *lásd* **csorgó**

csuri fn ◇ veréb

csuromkodik ige ◇ átszivárog; átszűrődik

csuszamékos, csuszamos mn ◇ síkos; csúszós; csuszamlós

csuszkapálya fn ◇ csúszda

csuszkondó fn ◇ korcsolya

csuszkorál ige ◇ <jégen> csúszkál

csúszó fn ◇ kígyó; vízisikló

csuszpájz fn ◇ főzelék

csuta fn ◇ kukoricacső torzsája, amelyről a szemet már lemorzsolták; csutka
◇ kukorica száraz szára a rajta levő levelekkel együtt; csutka
◇ húsos gyümölcs magháza, torzsája, rendszerint szárával együtt; csutka
◇ szőlőfürt szára, kocsánya; csutka; csuma

- ◇ ki nem fejlődött, satnya növény
- ◇ <elhasználódás, kopás folytán megkisebbedő, megrövidülő tárgyból> megmaradt csonk
- ◇ megkurtított, rövidre vágott sörény v. fark csonkja

csutak fn ◇ kukorica csutkája, torzsája

- ◇ maroknyi szalmából csavart, tekert lótisztító eszköz
- ◇ mosogatórongy
- ◇ tönk; tuskó
- ◇ <égésből, erős használatból> visszamaradt, rendszerint hasznavehetetlen csonk
- ◇ kis termetű, testű, csenevész személy

csutka fn ◇ kukorica szára a rajta levő levelekkel együtt

csutora¹, **csutorás** fn ◇ rendszerint apró lábakon álló, főleg fából, ritkán cserépből v. fémből készült kulacs

- ◇ <némely fúvóhangszeren> fúvóka
- ◇ pipaszár szopókája

csutora² fn ◇ bordal

csuvár fn ◇ malom fuvarosa

- ◇ molnár
- ◇ csósz, mezőőr

csuvik fn ◇ kuvik; vészmadár

csúz fn ◇ az izmoknak, az inaknak és az ízületeknek hasogató, nyilálló fájdalommal, néha duzzanattal v. ízületi megmerevedéssel járó betegsége; reuma; köszvény

csücsörke fn ◇ pacsirta

csüd fn ◇ a ló és a marha patája fölötti csukló, ami a pata és az alsó lábszár közti rész

csüggedetlen mn ◇ lankadatlan; ernyedetlen

csühődik ige ◇ cihelődik; készülődik; tollászkodik

csüllő fn ◇ sirály

csüllöng ige ◇ lecsüng; lóg

csülök fn ◇ különféle gyermekjátékokban használt csontdarab mint játékszer

csümölgetés fn ◇ találós kérdések feladása és megfejtése

csúnik ige ◇ lankad; fonnyad

- ◇ fejlődésben visszamarad

csünt mn ◇ fejlődésében, növéseben visszamaradt <gyermek, állat, növény>

csűr fn ◇ tágas gazdasági épület csépeletlen gabonának, nagy tömegű takarmánynak a beraktározására; pajta; fedett szérű

csürhe fn ◇ <a kondával ellentétben> több tulajdonos együtt őrzött disznainak csoportja, amely naponta hazajár

- ◇ süldőkből, azaz egy évnél fiatalabb malacokból álló, együtt őrzött csoport

csürhejárás fn ◇ a csürhe által kitaposott út, csapás; a csürhe rendes útja

- ◇ a csürhe legelője

csürhés fn ◇ disznópásztor, kondás, aki a csürhét naponként kihajtja a legelőre, s őrzi

csürök¹ fn ◇ kúp

csürök² fn ◇ játékhoz való csontbábu

csütörködik ige ◇ csimpaszkodik; kapaszkodik

D

dabroc fn ◇ főleg sebfertőzés okozta, helyi és általános tünetekkel járó heveny bőrgyulladás; orbánc

daci fn ◇ elégtelen osztályzat

dacizik ige ◇ egyest kap

dádé fn ◇ idősebb v. öreg cigány férfi

dadri mn ◇ dadogó; habogó

- ◇ gyors beszédű; hadaró

dagály fn ◇ gög; felfuvalkodottság

- ◇ indulat; düh

dagályos mn ◇ áradó, megáradt <víz, folyam>

dagályoskodik ige ◇ haragszik; dühöng; neheztel vkire

dagonya fn ◇ sáros, pocsolyás hely, amelyben a jószág, sertés szívesen fürdik, hempereg
dágvány fn ◇ ragadós, tapadó, mély sár; sáros, süppedékes hely mocsarak mellett
dajkázkodik ige ◇ anyáskodik; gondoz; gyámolít
dajna fn ◇ testes, tenyeres-talpas nő
◇ rossz hírű nőszemély; szajha; ringyó
dajnál ige ◇ kornyikál; gajdol
dákos fn ◇ <főleg keleti népeknél használt> 20–50 centiméter hosszú, görbe pengéjű, rendszerint díszes csontmarkolatú, éles szűrőfegyver; handzsár
◇ hímvessző
daku fn ◇ ködmönféle meleg felöltő, különösen posztóból készült rövid télikabát
dalabáj fn ◇ fülemüle; csalogány
dal fn ◇ evező
dalár fn ◇ énekes; dalnok
dalárda fn ◇ műkedvelő énekesekből álló énekkar, rendszerint férfikar; dalegylet
◇ műkedvelő énekesekből s ezek működését pártoló, támogató személyekből álló egyesület
dalárdista fn ◇ a dalárda, énekkar tagja, abban éneklő személy
dalegylet fn ◇ műkedvelő énekesekből álló énekkar; dalárda
dali mn ◇ daliás; délceg; deli
dalia fn ◇ hős, harcos férfi, különösen a régi idők vitéz katonája
daliás mn ◇ bátor, hősi <férfi>
◇ hőskori, különösen lovagkori; hősi
dalidó fn ◇ táncos, zenés lakoma; táncmulatság; bál
dalimadár fn ◇ csalogány; fülemüle
dalkar fn ◇ hivatásos énekesekből, különösen kardalosokból álló énekkar
dall ige ◇ dalol; énekel
dalláb fn ◇ ütem; ritmus
dalladó fn ◇ vízi járművek hajtására és kormányzására szolgáló, rendszerint egyetlen darab fából készült lapátszerű eszköz; evező
dalm fn ◇ nagyobb, nehezebb v. több darabból erősen összekötött, összecsomagolt poggyászt szállító állat
dalma fn ◇ töltött káposzta
◇ káposztatöltelék
dalmahodik ige ◇ <személy> hízik, testesedik, gömbölyödik
◇ <terjedelmes tárgy> magasodik, emelkedik, dagad
dalművészinház fn ◇ opera; operaház
dalnok fn ◇ énekes
◇ lírai költő
dalos fn ◇ éneklő, énekes személy
dalszínész fn ◇ operaénekes
dáma fn ◇ előkelő hölgy; úrinő; úrhölgy
◇ divatosan öltözködő, cifrázkodó, dologtalan, gyakran könnyűvérű nő
damasz fn ◇ nagyobb testalkatú sertésfajta
◇ vadkan
damasz¹, damaszt fn ◇ lenből, pamutból v. selyemből való, egyszínű szövött anyag, amelynek virágmintás v. egyéb ábrájú, fényes részeit a láncfonalakból, a tompa alapot pedig a vetülékfonalakból készítik
damasz² fn ◇ arannyal díszített acél
dana fn ◇ dal, különösen népdal; énekelt vers
◇ dallam
◇ halk, zümmögő, ütemesnek v. dallamosnak ható zaj
danáz, danázik ige ◇ dalol; énekel
danázás fn ◇ vidám, esetleg duhaj dalolás, éneklés
dancs fn és mn ◇ szenny; mocsok
◇ szennyes; szurtos; ronda; undok
dandár fn ◇ nagyobb csapat; sereg
◇ munka v. feladat nagyobb, derekabb, legnehezebb része
dánguba fn ◇ veszteglés (pl. szél v. rakományra való várakozás miatt); tétlenség

◇ hajóvontatók számára fizetett várakoztatási díj
◇ lebzselés; naplopás
dangubál ige ◇ álldogál; dologtalanul lebzsel; lopja a napot
◇ vesztegel; várakozik vmire
darab¹ fn ◇ ivadék; sarjadék
◇ csorda
darab² fn ◇ kötet; könyvkötet
darabol ige ◇ nagyjából végez, felületesen csinál vmit
◇ rombol
darabont¹ fn ◇ gyalogos katona; testőr; csatlós
◇ kapuőr; várkapuőr; hajdú
◇ székely gyalogezred tagja
◇ magyar országházi teremőr
darabont² fn ◇ mellékbolygó
darabos mn ◇ göröngyös, rögös, nehezen járható <hely, főleg út>
◇ goromba; durva; zord
◇ jól megtermett; derék
daragyöngy fn ◇ dara nagyságú, apró szemű gyöngy, melyet hímzésre, díszítésre használnak
daraszol ige *lásd doroszol*
darázsészek¹ fn ◇ olyan szőtt minta, melyben a szálak a lép sejtjeire emlékeztető, csúcsukkal lefelé álló kis négyzeteket alkotnak
darázsészek² fn ◇ erősen gennyes, fájdalmas és lassan gyógyuló kelés, főleg férfiak nyakán
dárdás fn ◇ <református kollégiumokban> az a szegény diák, aki tanulótársainak v. nagyobb diákoknak tett szolgálataiért ingyenes ellátásban részesül
◇ <régebben egyes református kollégiumokban> bentlakó, alsóbb osztályba járó diák
daré¹ mn ◇ csinos; kackiás
daré² fn ◇ dáridó; vigalom; multság
darga mn ◇ drága; borsos; költséges
daróc¹ fn ◇ gyapjából készült durva, vastag, nemezszerű posztó, melyből a régi magyarok ruhát és sátorlapot készítettek
daróc² fn ◇ olyan vadász, akinek a vadbőrnyúzás, szíjhasítás és a tülöknek való vadtulokszarv-levétel a feladata
daruszőrű mn ◇ nagyrészt sötét alapszínű s itt-ott tompa fényű, fehér szőrökkel borított, egészében pedig a daru tollához hasonlóan szürkés színű <ló, szarvasmarha>
darvadozik, darvadoz ige ◇ <daru> csapatba verődve álldogál és kurjongat
◇ <több személy> barátságosan beszélget
◇ <munkában az időjárástól akadályozott dolgozó> lézeng, várakozva lebzsel
◇ lábatlankodik; alkalmatlankodik
◇ <ember, állat> egyenként jön-megy; szállingózik
dászkál fn ◇ falusi román kántortanító
dátál, datál ige ◇ keltezéssel lát el; keltez
dátum fn ◇ adat
dávoria fn ◇ zürzavaros, zajos, részeg éneklés; ordítózás; lárma
deák¹ fn ◇ diák; tanuló
◇ tanult ember
◇ írnok; titkár
◇ egyházi
deák² fn ◇ latin
deákos mn ◇ latinul tudó, latin nyelven értő és a római irodalmat legalább alapjaiban ismerő <személy, csoport>
◇ klasszikus
deáktalan mn ◇ tudatlan; tanulatlan; képzetlen
debattál ige ◇ felel; vitatkozik
debatter fn ◇ vitázó; érvelő
debattíroz ige ◇ harcol; küzd
debella fn ◇ otromba, nagy testű, magas lány

◇ cselédlány

◇ szajha; ringyó

debereg ige ◇ didereg; vacog; fázik

deberke fn ◇ alul szélesebb, fölül keskenyebb alakú kis faedény

debrő fn ◇ gödör; vízmosás

◇ széles, kiterült, lapos fenekű völgy

décbunda, december fn ◇ posztóval borított rókaprémes bunda

decens mn ◇ illő; illendő; illedelmes

decimál ige ◇ megtizedel

◇ <könyveket> tizedes rendszerbe sorol be

dédanya fn ◇ vmelyik nagyszülő nagyanyja; szépanya

◇ nagyanya

dédapa fn ◇ vmelyik nagyszülő nagyapja; szépapa

◇ nagyapa

dedeg, dedereg ige ◇ reszket a hidegtől; didereg; vacog

dédel ige ◇ csalogat; édesget

dedikál ige ◇ felajánl; felkínál

dedó fn ◇ óvoda; kisdédóvó

dédős fn ◇ vmelyik nagyszülő édesapja <a dédunokához való viszonyában>; dédapa

◇ pontosabban meg nem határozott fokú, távoli ős <vmelyik leszármazottjához való viszonyában>

dédszülő fn ◇ a nagyszülők vmelyik nagyszülője

dédük fn ◇ vmelyik nagyszülő édesanyja; dédanya

◇ vmelyik nagyszülő nagyanyja; szépanya

◇ pontosabban meg nem határozott fokú távoli ős

defektus fn ◇ fogyatkozás; hiány

deferencia fn ◇ alázat; tisztelet; hódolat

defigurál ige ◇ eltorzít; elnyomorít; deformál

defilíroz ige ◇ díszmenetben elvonul vki, vmi előtt

◇ tüntető módon ide-oda jár vki, vmi előtt

defraudáció fn ◇ sikkasztás; hűtlen kezelés; visszaélés

defter fn ◇ török adólajstrom

◇ kisebb kereskedő üzleti könyve

defterdár fn ◇ vmely török közigazgatási terület pénzügyi vezetője

deged ige ◇ dagad; felpuffad; felfújódik

degenyeg fn ◇ nyírfaszénből és kátrányból készített, kenhető massa, amellyel a fatengelyeket kenték, hogy ne kopjanak, csikorogjanak; szekérkenőcs; kulimász

degesz mn ◇ kipattanásig tele; tömött; duzzadt

degeszt ige ◇ átítat; telít

deget fn ◇ kátrány

degusztátor fn ◇ kóstoló

deheroizál ige ◇ hősiességeitől megfoszt

dej hsz ◇ legalább; körülbelül

dejsz, dejszen msz ◇ de természetesen; de hiszen; de hát

◇ no de nem baj; de hiszen; de hát

◇ <többé-kevésbé tréfás fenyegetés, figyelmeztetés bevezetésére használt szó>

dékán, dékány fn ◇ a céhbeli ifjúmesterek előljárója; céhmester

◇ határbíró; hegybíró

◇ kurátor; gondnok

◇ <katolikusoknál:> egyházi, harangozó

deklamál ige ◇ hatást keltő v. hatásos módon előad

deklaráció fn ◇ vmely nagyobb közösséget érintő rendelet, határozat

deklaszált mn ◇ lecsúszott; lezúllott

dekomponál ige ◇ lúzít; uszít; felbujt

dekoráció fn ◇ érdemrend; kitüntetés; érem

dekorál ige ◇ kitüntet; díjaz; megjutalmaz

dekoríroz ige ◇ dekorál; díszít

dekórum fn ◇ dekoráció; dísz; díszítmény
◇ látszat; fikció; illúzió
◇ megtiszteltetés; megbecsülés
◇ érdemrend; kitüntetés; rendjel

dekrementum fn ◇ csökkenés; mérséklődés

dekrétum fn ◇ az államhatalom legfelsőbb szervei által kiadott hivatalos rendelkezés; törvényerejű rendelet; határozat; döntés
◇ írott törvény

delátor fn ◇ spicli; besúgó; áruló

délceg¹ mn ◇ szilaj; féktelen; makacs
◇ büszke; kevély
◇ jó tartású; daliás

délceg² fn ◇ ménes

délcegtanító fn ◇ csikós

délebéd fn ◇ ebéd

delej¹ fn ◇ mágneses erő; mágnesség
◇ nagyfokú vonzó- v. hatóerő, mely vkiből, vmiből árad

delej² fn ◇ villamos; villamosvasút

delejes mn ◇ mágnességet tartalmazó; mágneses
◇ elektromos; villamos
◇ lenyűgöző; bűvös; mágikus

delejez ige ◇ mágnesez
◇ hipnotikus álomba ejt; hipnotizál

delejtű fn ◇ iránytű

delel ige ◇ <ember, ill. jószág> nagy melegben, rendszerint déltájban pihenőt tart

délest, déleste fn ◇ délután

délétel fn ◇ ebéd

deli¹ mn ◇ bátor; merész; rettenthetetlen
◇ délceg; daliás
◇ neves; híres; kiváló
◇ ékes; díszes

deli² fn ◇ katona; testőr

delícia fn ◇ csemege; édesség; finomság
◇ gyönyörűség; mámor; elragadtatás

deliciózus mn ◇ finom; jóízű

delikát hsz ◇ ügyesen; könnyedén

delikátesz fn ◇ ingyencfalat; csemege; nyalánkság

deliktum fn ◇ büntett; bűncselekmény; vétség

delikvens fn ◇ bűnös; tettes; vádlott
◇ az a személy (főleg gyermek), aki vmi rosszat követett el, bajt csinált

delírium fn ◇ lázás önkívületi állapot

delizánsz, delizsánc, dilizsánc fn ◇ <a vasutak létesítése előtt> személyszállításra használt nagy, csukott postakocsi
◇ személyhajó

déllakás fn ◇ ebéd

déllő fn ◇ jószág delelőhelye; déli pihenőhely
◇ a legelőnek az a része, ahol a jószágot délben pihentetni, itatni szokták; delelő

delnő fn ◇ előkelő hölgy; úrinő

delozsíroz ige ◇ lakik <vhol>; él

demaga ksz ◇ de; azonban; ellenben; mégis

demé ksz ◇ ámde; de már

dementál ige ◇ megcáfol; meghazudtol

demokrata, demokratikus mn ◇ nem úri; nem előkelő

demokratizál ige ◇ korábbi előkelő, kizárólagos, szűk körű jellegét megszüntetve, mindenki számára egyenlő joggal hozzáférhetővé, használhatóvá tesz vmit

demonstrátor fn ◇ bizonyító személy

demontál ige ◇ szétszed; szétszerel
démutka fn ◇ kakukkfű
dénár fn ◇ kisebb értékű ércpénz
denaturál ige ◇ elfajzik
dendi fn ◇ divatosan öltözködő, finomkodó modorú férfi; gavallér; divatbáb; ficsúr; világfi; életművész
dénfereg ige ◇ fetreng; vergődik; vonaglik; hánykolódik
dengő mn *lásd döngő*
denikve hsz ◇ végül is
◇ <elbeszélésben, a kezdő mondat élén, bizonyos előzmények sugalmazásával:> hogy a lényegét röviden megmondjam; röviden szólva; egyszóval
dentista fn ◇ fogász; fogorvos
depó¹ fn ◇ építési v. egyéb ipari anyagok tárolására való raktár
◇ katonai kiegészítő terület székhelye
depó² fn ◇ pálinkamérés
depreciáció fn ◇ megvetés; lenézés; lekicsinylés
depreciál ige ◇ lebecsül; lekicsinyel
deprekál ige ◇ bocsánatot kér; megkövet
deputáció fn ◇ kéréseket előadó követség; küldöttség
deranzsírozott mn ◇ zilált; rendetlen; ápolatlan
derc fn ◇ krumpliból liszt nélkül, hagymás zsírral összekevert, többé-kevésbé pépes v. darabosabb étel
derce¹ fn ◇ a daránál finomabb, a lisztnél durvább szemű örlemény
◇ korpás liszt
◇ fekete, durva kenyér
derce² fn ◇ összezördülés; veszekedés; vitatkozás; perpatvar
dercés mn ◇ dercével kevert, szítálatlan v. durván szitált, korpás <liszt> v. ebből készült <étel>
◇ kissé rekedtes, fátyolozott, nem tisztán csengő, de erős <emberi beszédhang>
◇ kissé bántó, kellemetlenül ható <megnyilatkozási mód>; érdes
dérdúr fn ◇ haragos méltatlankodás
dereb fn ◇ darab
deréb fn ◇ ember v. állat háta
deredarál ige ◇ fecseg; hadar
dereglye fn ◇ nagyobbfajta ladik, amelyet főleg tengeri hajóról partraszálláshoz használnak
◇ <takarmány, trágya, fa stb. hordására való> vesszőfonásos, saroglyaféle eszköz, rács
derék¹ fn ◇ fa törzse
derék² mn ◇ jókora nagy; hatalmas
◇ jól megtermett, magas, egyenes tartású és megnyerő külsejű <személy, főleg férfi>
derékalj fn ◇ szalmazsákra tett, tollal töltött, lapos dunyhaféle, amely a fekvőhelyet puhává, meleggé teszi
derekas¹ fn ◇ ujjatlan női posztómellény
derekas² mn ◇ nagy testű; erős
◇ jókora nagy, rendeltetésének, céljának megfelelő <dolog>
◇ derék; becsületes
derékfűző fn ◇ <nőknél> a csípő összeszorítására használt fűző
derékhad fn ◇ hadseregnek az elő- és utóhad közötti legerősebb része, zöme; főserég; főhad; főerő
deréklő fn ◇ görbe vonal érintőjére húzott merőleges
derékpénz fn ◇ tőke; pénzalap
derékszeg fn ◇ a szekér első tengelyében levő vastag szeg
deréktél fn ◇ január
derékút fn ◇ országút; közút
derendócia fn ◇ húhó; fontoskodás
deres¹ mn ◇ őszes hajjú; őszes szakállú
◇ olyan <ló, ritkán marha>, amelynek a sötét szőrébe sűrűn vegyülnek fehér szőrszálak
deres² fn ◇ testfenyítő büntetés végrehajtására szolgáló, támla nélküli pad v. lóca, amelyre az elítéltet ráfektették, kezeit és lábait vaspántok alá szorították, és így fenyítették meg
derhenyő fn ◇ derűs, világos, szép idő
derít ige ◇ folyamatosan világossá tesz, megvilágít vmit
derivál fn ◇ származtat; levezet

derül ige ◇ <bor> tisztul

dervis fn ◇ mohamedán kolduló szerzetes

desideratum fn ◇ kíváncsi; kívánság; óhaj

despektus fn ◇ megvetés; lebecsülés; lekicsinylés

desperál ige ◇ kétségbeesik; csügged; elkeseredik

desperát, desperátus mn ◇ olyan <személy>, aki minden reményét elvesztette; elkeseredett
◇ elszánt <személy>

despota fn ◇ kényúr; zsarnok; önkényúr

deszpot fn ◇ fejedelem; uralkodó

desszén fn ◇ rajz; mintázat

detronizál ige ◇ <uralkodót> trónjától megfoszt

dévaj mn ◇ nagyon vidám; boldog; jókedvű
◇ pajzán; csintalan

dévánkodik, dévánkozik ige ◇ dévajkodik; dorbézol
◇ tűnődve, ímmel-ámmal készülődik, cihelődik
◇ késlekedik; habozik
◇ tanácskozik; tanakodik

déványos mn ◇ ereje teljében levő; erős; izmos
◇ becses; pompás; kitűnő

déványoz ige ◇ mulatozik; tivornyázik; dorbézol
◇ tunyálkodik; lustálkodik; tétlenkedik
◇ gyülekezik; csoportosul; egybegyűlik

deverna, devernya fn ◇ fékevesztett, hangos, zajos mulatozás; tivornya
◇ kocsmá; ivó

devernázik, devernyázik ige ◇ dorbézolva mulat; tivornyázik, mulatozik

devise fn ◇ címke; cédula

devóció fn ◇ felajánlás; áldozat

devótus mn ◇ ájtatos; jámbor; istenfélő

dezentor fn ◇ <főleg az osztrák önkényuralom idején> szökött katona; dezertőr
◇ csínytevő gyermek; kópé

dezertál ige ◇ <katona v. katonai egység> az ellenséghez átszökik, átpártol

dezertőr fn ◇ szökött katona; katonaszökevény
◇ olyan személy, aki cserbenhagy vmely ügyet, és átszökik, átáll az ellenség v. ellenfél táborába; áruló

dézsza fn ◇ dongákból összeállított v. zománcozott bádoból készített nagyobb, kerek, nyitott, kétfülü edény
◇ hasonló, de keskenyebb s esetleg felül elzárható edény (pl. sajtár, köpülő v. bödön)

dézsmá fn ◇ a jobbágy terményeinek, állatainak az a hányada, mellyel az egyháznak, ill. a földesurának adózott
◇ a termény bizonyos hányada, melyet vmilyen ellenszolgáltatás címén be kell adni

dézsmál ige ◇ vki, vmi állandóan v. gyakran lop, csen vmely termésből, kárt okozva fogyaszt, pusztít vmit

diadalkocsi fn ◇ győzelmi v. ünnepi felvonuláson az ünneplés hőstét vivő kocsi

diadalom fn ◇ ellenségen aratott győzelem; diadal
◇ kimagasló siker; dicsőség

diadém fn ◇ drágaköves, pártaformájú ékszer; díszes aranypánt

diák fn ◇ íródeák
◇ a latin nyelv
◇ főiskolai v. egyetemi hallgató; főiskolás; egyetemista
◇ <iskolázatlan emberek szóhasználatában:> írásbeli munkával v. tanítással foglalkozó fiatalabb ember, aki latinul tanult
◇ református teológiai főiskolától, ill. kollégiumtól kiküldött teológus v. felső osztályos tanuló, akit vmely nagy egyházi ünnep alkalmából vmely gyülekezet prédikálni hív, s ennek fejében egyszeri anyagi támogatásban részesít; legátus

diákabrak fn ◇ mogyoró, mazsola és mandula keverékéből álló csemege

diákasztal fn ◇ menza

diákkonyha fn ◇ gyógyszertár; patika

diákság fn ◇ latin műveltség; latin nyelvűség; latinság

diaméter fn ◇ átmérő

diárium fn ◇ egy v. több tantárgy jegyzeteit, néha egyéb iskolai tudnivalókat is tartalmazó jegyzetfüzet
◇ az iskola és a szülői ház közötti levelezés céljára való ellenőrző könyvecske
◇ napló; feljegyzés; naplójegyzet

dibdáb mn ◇ haszontalan, csekély értékű, nem sokra használható <személy, közösség>
◇ jelentéktelen, értéktelen, apró-cseprő <dolog>

díbol ige ◇ <civódás v. hancúrozás közben> összevissza hány v. összetapos vmit
◇ rombol; dúl; tönkretesz
◇ túr; felfogat; fölhány

dic- lásd **dik-**

dics fn ◇ dicsőség; nagyság; hírnév
◇ a dicsőséget, boldogságot, fenséget jelképező fény, ragyogás; glória
◇ dicséret; magasztalás; hódolat

dicsér ige ◇ dicsértessékkal köszön
◇ feleségül ajánl vkit

dicséret fn ◇ ének; dal

dicséretes mn ◇ dicsőséges; dicső

dicsériád, dicsériáda fn ◇ ömlengő, túlzó dicséret; dicshimnusz

dicsértessék ige ◇ <köszönés:> illesse dicséret; legyen áldott

dicsős mn ◇ dicséretes; tiszteletre méltó; dicséretre méltó

dicsőült mn ◇ hódoló tisztelettel, magasztalva emlegetett <elhunyt kiváló személy, nagy ember>
◇ megboldogult; elhunyt

dicsszomj fn ◇ dicsőségvágy; dicsvágy

didák fn és mn ◇ farsangi álarcos

diderláz fn ◇ magas láz kísérőjelensége, amikor a beteg egész testében reszket, fázik, fogai vacognak; hideglelés

diéta fn ◇ <a XIV. századtól a XIX. századig:> magyar országgyűlés
◇ tanácskozás; ülés; értekezés
◇ napidíj

diffidencia fn ◇ bizalmatlanság; tartózkodás; óvatosság

diffikultál ige ◇ sérelmez; nehezményez; kifogásol

diffikultás fn ◇ akadály; nehézség; bonyodalom; korlát

difteritisz fn ◇ <emberen, állaton> a légző utak nyálkahártyáján sárgásszürke, hártyszerű izzadmányt okozó, súlyos tünetekkel járó, heveny, fertőző betegség; torokgyík; diftéria

digó fn ◇ olasz földmunkás

díjlevél fn ◇ kereskedelmi ügynökkel, alkusszal kötött írásbeli megállapodás, amelyben a megbízó az ügynöki díj összegét is meghatározza

díjnok fn ◇ közszolgálati alkalmazott, aki rendszeresített havi fizetés helyett csak díjazást, napidíjat kapott; napidíjas

dikció fn ◇ szónoki beszéd; szónoklat
◇ nyelvezet; stílus

dikciózik, dikcióz ige ◇ dikciót, különösen pohárköszöntőt mond, tart

dikhec msz ◇ nézd csak!

dikhenc fn ◇ hitvány ló; gebe

dikó fn ◇ lécvázás szerkesztésű, főleg gyékénnyel, szalmával megtöltött v. befont, keskeny, könnyű ágy, <rendszerint a lakáson kívül, pl. az istállóban, tornácon, kunyhóban stb.>; nyoszolya
◇ alacsony, kezdetleges, szegényes fekvőhely
◇ kezdetleges ágyúféle

diktandó fn ◇ tollbamondás
◇ vonalas füzet

diktátum fn ◇ rendelkezés; határozat
◇ tollbamondás után írt szöveg

diktum-faktum¹ msz ◇ a dolog vége az, hogy; úgy is lett

diktum-faktum² hsz ◇ előkészület, meggondolás, teketória nélkül; sebtében

dilinós mn ◇ esztelenül viselkedő <személy>; hebehurgya; hóbortos; bolondos
◇ rögeszmékhez, szeszélyekhez hóbortosan ragaszkodó; bogaras <személy>

dilizsánc fn lásd **delizsánc**

dilúvium fn ◇ özönvíz; vízözön
dinasztia fn ◇ a dinasztia feje; herceg
diner fn ◇ ebéd; löncs
díner fn ◇ tisztiszolga
dínomdánom, dinumdánium isz ◇ <zajos, lármás mulatozás közben használt kurjantás a széles jókedv kifejezésére>
dirdur fn ◇ haragos kitörés, csapkodás; méltatlankodás; zsémbelődés; dérdúr
direktor fn ◇ igazgató; vezető
◇ színingazgató
direktórium fn ◇ igazgatóság; vezetőség
direktrisz fn ◇ üzletvezető <különösen bárban, szállodában, divatszalonban>
dirigál ige ◇ <vmely intézményt> igazgat, kormányoz, vezet; vminek az irányításáért felelős
dirr-durr msz ◇ <ismétlődő ütések hangjának utánzására használt szó, főleg személy verésével, verekedéssel kapcsolatban>
discipulus fn ◇ diák; növendék; tanuló; tanítvány
diskurál ige ◇ tárgyal; értekezik
disputa fn ◇ vitatkozás; vita; vitázás
disputál ige ◇ diktál; erőltet; kényszerít
◇ felel; vitatkozik
diszély mn ◇ pompa; fényűzés; csillogás
díszes mn ◇ csinos; szép
díszesít ige ◇ díszít; ékesít
diszgusztál ige ◇ émelyít; undorít
díszítmény fn ◇ <színpadi> díszlet; dekoráció
díszítő fn ◇ színpadi díszletfestő; díszlettervező
diszkántor fn ◇ énekmester
diszkapu fn ◇ diadalkapu
diszkard fn ◇ polgári v. katonai érdemekért vkinek adományozott kard
diszkert fn ◇ <vmely városban v. községben> a lakosság üdülésére, pihenésére való, árnyékot nyújtó díszfákkal, díszbokrokkal, virágokkal beültetett, pázsitos közkert, park
diszkutál ige ◇ megbeszél; megtárgyal; megvitat
díszlak fn ◇ palota; kastély
díszlakoma fn ◇ bankett; díszvacsora
díszlik ige ◇ szokásban van; gyakran előfordul; divatozik
◇ bőven van
disznóhal fn ◇ delfin
disznóhólyag fn ◇ disznó húgyhólyagjából készült, dohány v. pénz tartására használt zacskó
disznóláb fn ◇ olyan lőfegyver, amelynek töltetét az elsütő szerkezet kakasába beszorított kovakőnek acéllemezeire történő lecsapódása, ill. az ekkor kipattanó szikra gyújtja meg; kovás puska
◇ régi puska
disznóság fn ◇ frissen vágott sertésből való húsféleség, különösen disznóöléskor készített vmilyen húsetel (hurka, kolbász stb.)
disszertál ige ◇ értekezik; fejteget
disztinkció fn ◇ rangjelzés
díszű fn ◇ gallér, zsabó, kendő, sál, kalap stb. megtűzésére használt, rendszerint díszes, sokszor kapcsos, tű formájú ékszer
diurnum fn ◇ napidíj
díván, divány fn ◇ a szultán tanácsadó testülete; államtanács
◇ tanácskozás
dívánkozik ige ◇ tanácskozik; megbeszél
dívás mn ◇ kapós; közkedvelt
divatbáb, divatfi fn ◇ a divatnak szerfölött hódoló, feltűnő választékossággal öltözködő, rendszerint fiatal férfi; piperkőc
divatickk fn ◇ <lapokban, folyóiratokban> a divat kérdéseivel foglalkozó írásmű, cikk
divatkép fn ◇ vmilyen divatot, divatos viseletet, legújabb divatú ruhákat ábrázoló kép
divatlap fn ◇ <a XIX. század közepén> társasági és szépirodalmi jellegű folyóirat, mely divathíreket és

képeket is közöl

divatozik, divatoz ige ◇ <dolog, tárgy> divatban van; dívik

diverzió fn ◇ az ellenség félrevezetése végett indított elterelő hadmozdulat

dividenda fn ◇ részvény birtokosának a részvények után fizetett részesedés; osztalék

divináció fn ◇ jóslat; jövendölés; jövendőmondás

divinál ige ◇ jósol; jövendöl

divízió¹ fn ◇ hadosztály

divízió² fn ◇ az a mennyiségtani alapművelet, hogy egy számot v. mennyiséget vmivel osztanak; osztás

dob fn ◇ cséplőgép

dobaj fn ◇ zaj; lárma; zsvivaj

dobasz hsz ◇ tele; megtelve; dugig

dobbant ige ◇ megijeszt; megriaszt; megrémít

dobbantó mn ◇ súlyos, nehéz léptekkel járó

dobogó fn ◇ utcai árok felett levő fahíd

dobol ige ◇ biztat; befolyásol; ösztönöz

dobos fn ◇ dobveréssel, dobszóval hivatalos közleményeket közzétevő személy falun; kisbíró

dobroc fn ◇ hamar múló bőrkiütés

dobsa mn ◇ zabolátlan; szilaj; vad

dobzik ige ◇ dagad; megdagad

dobzódás fn ◇ mértéktelen élés, különösen mértéktelen evés-ivás; tobzódás

docilis mn ◇ tanulékony; fogékony; jó eszű

dodonai mn ◇ kétértelmű, homályos, rejtélyes <jóslat>

dogmatizál ige ◇ tételekbe foglal

dohánytőzsde fn ◇ dohánybolt

dohat fn ◇ kátrány

dohos mn ◇ kellemetlen szagú; izzadságszagú

dóka, dokány fn ◇ rövid v. közepes hosszúságú, rendszerint fekete posztóból készült dolmányforma, prémes férfi v. női kabát

◇ otthoni kabátka

doktor fn és mn ◇ tudós orvos

◇ tanító

◇ törvénytudó

doktrína fn ◇ bölcséleti tan; elmélet

dolgozódás fn ◇ munkálkodás; ténykedés

dolgos, dúgos fn és mn ◇ intéző; ispán

◇ fizikai munkát végző személy; dolgozó

◇ munkás; napszámos

◇ szorgalmas; dologkedvelő; munkaszerető

dolmány fn ◇ csípőig érő, testhezálló, felálló gallérú, rendszerint zsinórozással díszített kabát, amely régebben magyar nemesek és katonák viselete volt

dolog fn ◇ nagy nehézséggel járó feladat; nagy erőfeszítést kívánó, nehéz munka

dologbíró mn ◇ munkabíró; munkaképes

dologház fn ◇ kényszermunkára ítélt munkahelye; fegyház; fogház; javítóintézet

dologidő fn ◇ <mezőgazdaságban:> az időszak, többnyire sürgős munka ideje

dologtalan fn ◇ olyan személy, aki nem kap munkát; munkanélküli

dologtevő fn ◇ munkanap; hétköznap

dombár fn ◇ domboldal

dombéroz, dombérozik ige ◇ féktelenül, zajosan mulat; dorbézol; tivornyázik

domicilium fn ◇ lakóhely; székhely

domika fn ◇ sajtos, túrós kenyérleves

dominál ige ◇ birtokol vmit; vminek a birtokában van; vminek ura, gazdája, birtokosa

domine fn ◇ <a latinus műveltség korában kisebb rangú értelmiségiek megszólításaként> uram, uramöcsém, kegyelmed

domínium fn ◇ nagyobb földbirtok, uradalom

dominó fn ◇ rendszerint fényes, fekete anyagból készült, kámzsás téli köpeny, amely viselőjét egészen elfedi

◇ maszki; álarc

domó fn ◇ púp; dudor

◇ kenyér sütéskor kidudorodó része; gyürke

◇ ki nem pattogott kukoricaszem

donáció fn ◇ adományozás; felajánlás; följajánlás; hozzájárulás; juttatás

donációzik ige ◇ adományoz; juttat; felajánl

donátor fn ◇ adományozó; ajándékozó; adakozó

donga fn ◇ deszka, amely több hasonlóval együtt a hordó oldalát alkotja

dongó mn ◇ tompa, mély hangon beszélő

donog ige ◇ dong; zümmög; zsong

dorgatórium fn ◇ hivatalos dorgálás, megrovás, feddés, pirongatás

dorgó, durgó mn ◇ dörgő hangon, indulatosan beszélő

dormitórium fn ◇ kolostorok, kollégiumok hálóterme

doromb¹ fn ◇ házsártos feleség v. vénasszony

◇ zsörtölődés; zúgolódás; mérgeződés

doromb², doromboly, doromblya fn ◇ patkó alakú villából s ennek két szára közé ékelt rugalmas acélnyelvből álló népi hangszer, ill. gyermekjáték, amelynek patkóját a játékos a fogai közé szorítja, az acélnyelvet pedig az ujjával pengeti

dorombol ige ◇ dorombon, pengetős népi hangszerezen játszik; dorombot penget

dorong, doroncs fn ◇ vastag bot; bunkósbót; husáng

doroszló fn ◇ gyomirtásra használt széles, lapos, egyenes élű kapa

doroszol, daraszol ige ◇ <kerti utat, szőlőt> kapával (ritkán gereblyével) gyeptől, gízgáztól tisztára kapar, megtisztít; sarabol

◇ <szőlőt> másodszor kapál

dorozma fn ◇ érdes felület

◇ <bőrön, arcon> érdes, sebhelyes felület

◇ érdes felületű kőfaragó kalapács

dorozmás mn ◇ érdes felületű; darabos; göcsörtös

dorozsba fn ◇ vőfély

dós fn ◇ özvegyi vagyonrész

doszol ige ◇ sürget; siettet

doszolás fn ◇ unszolás; sürgetés; nógatás

dosztig hsz ◇ eléggé; bőven; unos-untig

dotáció fn ◇ díjazás; javadalmazás

◇ férjhez menő nő kiházásításának költsége

dózni, tózni fn ◇ cigarettatárca; cigarettás doboz

◇ dohányszelence

döbben ige ◇ <öblös, üreges v. üres tárgy, helyiség> döngő hangot ad; kong

döbbencs mn ◇ tenyeres-talpas; kövér; elhízott

döblöc¹ fn ◇ sütőtök

döblöc² mn ◇ tömzsi; köpcös

döbö ige ◇ <dolog> folyamatosan fojtott, tompa, mély hangot ad; dobog; dübörög

◇ a dobogástól zeng; dübö

◇ <személy> lábával v. kezével kemény tárgyat ütögetve tompa hangot idéz elő

döbör fn ◇ kráter; gödör

döbörög ige ◇ dübörög; döng

döbö fn ◇ fából, fakéregből, háncsból készült, kisebb, hengeres v. hordó alakú, fedeles edény turo, dohány, paprika, lekvár tartására

dödög ige ◇ halkán v. félhangosan beszél magában; motyog; dörmög

◇ morogva, motyogva elégedetlenkedik

dödölle fn ◇ liszttel kevert burgonyából v. kukoricalisztból készült galuska v. gombócszerű főtt tésztaétel

◇ barátfüle; derelye

dödörög ige ◇ mormog; motyog; dörmög

◇ dadog; makog; hebeg

döföl ige ◇ döfköd; szurkál

döfös mn ◇ olyan <személy>, aki kötekedni, veszekedni szokott

◇ haragos; mérges; dühös

dög fn ◇ <főleg állatok közt pusztító> súlyos, járványos betegség; dögvész

dögbőr fn ◇ elpusztult állat bőre, amellyel a pásztor a gazdának elszámolni tartozott annak bizonyágául, hogy az állat valóban elhullott

dögeny, dögöny fn ◇ bunkósbot; buzogány

döghalál, dögmirigy, dögvész fn ◇ patkányok, ill. ezek bolhái által terjesztett, a nyirokmirigyek gyulladásával és elgennyesedésével járó, egyik legpusztítóbb járványos betegség; pestis

◇ általában súlyos, tömegesen pusztító, járványos betegség; járvány; döghalál

dögműt fn ◇ elhullott állatok tetemének közös verme; dögtemető

döglet ige ◇ halálos kórt terjeszt; megfertőz

dögletes mn ◇ olyan <személy>, akit messze elkerülnek; utált; megvetett

◇ ártalmas; mérgező

dögletes mn ◇ egészségtelen; káros

dögnyúzó fn és mn ◇ döglött állat értékesíthető bőrét lenyúzó személy; sintér; pecér; gyepmester

◇ döglött állat megnyúzására használt <eszköz>

dögönyeg fn ◇ bunkósbot; buzogány

◇ hegyes tört rejtő bot

◇ szűrőfegyver; tör

dögrovás fn ◇ <pusztai pásztorkodásban> az elhullt állatoknak fapálcán, rovással való nyilvántartása

döher mn ◇ testes; kövér

döhög ige ◇ fűj; mérgeződik; dohog

dőledék fn ◇ omladék; dűledék; rom

dőleszkedik ige *lásd dülleszkedik*

döllyés mn ◇ kevély; büszke; elbizakodott

dölöngőzik ige ◇ fetreng; vergődik; vonaglik

döme fn ◇ zömök, kövér ember

◇ keletlenül sült kalács

◇ a kenyér csücske v. sülés közben kihaladt és kidudorodott része; kenyér gyürkéje

dömés fn ◇ domonkosrendi, dominikánus szerzetes

dömöcköl ige ◇ <lágy anyagot> gyúrva, dagasztva erősen nyomkod v. ütögetve gyömöszöl; csömöszöl

◇ döngönyöz; masszíroz

◇ <verekedésben, birkózásban:> páhol, dönget, csépel vkit

döncöl ige ◇ himbál; lóbál

◇ taszigál; lökdös

◇ henteregve hancúroz

döngébogár fn ◇ dongó; légy; bögöly

döngő, dengő mn ◇ tompa, mély döngő hangon beszélő

döntvény fn ◇ döntés; ítélet

dönnyetők fn ◇ sütőtök

dőre mn ◇ ostoba; bolond; eszelős

dörgő mn ◇ kiabáló; ordító

dörmöl ige ◇ dörmög; mormog

◇ rágsálva eszik; csámcsog

döröcköl ige ◇ összezúz; összetör

dörömböl ige ◇ <macska> dorombol

◇ <nagy embertömeg, zaj> harsogva morajlik, dübörög

dörömböz ige ◇ dörömböl; zörget; kopogtat

◇ <szív heves érzelemtől, indulattól> erősen dobog

dőzs fn ◇ lárma; ricsaj; zsvivaj

◇ dözsolés; dorbézolás

dőzsdal fn ◇ bor ivására biztató, a bornak jó kedvet fokozó v. gondot, bánatot feledtető hatását élénk, csapongó hangon dicsőítő rövid lírai költemény; bordal

dőzsöl ige ◇ mulatozik; tivornyázik; részegeskedik

◇ lakomázik; vendégeskedik

◇ sokat eszik

drabant fn ◇ fegyveres őr; hajdú; gyalogos katona; darabont

drágagyöngy fn ◇ igazgyöngy
drágaság fn ◇ értéktárgy; ékszer; kincs
dragomán fn ◇ idegenvezető; útikalauz
◇ tolmács
dragony fn ◇ könnyűlovas katona
◇ lándzsa; hegyes tör
◇ vállszalag
◇ <kabát hátán> pánt
dramatikus fn ◇ drámaíró
dránica fn ◇ tetőfedésre használt hosszú, keskeny falemez; zsindele
drapéria fn ◇ posztógyár
◇ a krinolin fölé boruló szoknyarész
drapíroz ige ◇ ráncol; berak; redőz; ráncba szed
dratva fn ◇ vastag bőr varrására használt s az árral fűrt lyukon túl nélkül átöltött szurkos fonál
drémál ige ◇ szundikál; szendereg; szunyókál
dreszina, drezina fn ◇ három- v. négykerékű, emberi erővel v. motorral hajtott, a vágányból könnyen kiemelhető, nyitott jármű, amelyet a pálya bejárására, ellenőrzési utakra használnak; hajtány
dresszíroz ige ◇ <sportolót> vmely eljárás, fogás, mozdulat beidegzése végett hosszasan gyakoroltat
dribli fn ◇ <labdajátékban, különösen labdarúgásban> az ellenfél kicselezése; csel
drida fn ◇ hajítódárda; szűrőfegyver
drill fn ◇ szigorú kiképzés; gépies fegyelmezés
drogista fn ◇ drogériában dolgozó, az ott tartott cikkek árusításával, ill. részben készítésével foglalkozó (szakképzett) kereskedő, ill. alkalmazott
drótos fn ◇ szlovák vándoriparos, aki főleg eltörött cserepek javításával, drótozásával foglalkozik
drótostót fn ◇ törött, repedt v. lyukas edények javításával foglalkozó, eredetileg felvidéki szlovák nemzetiségű vándoriparos
dub fn ◇ méhkas
dublett fn ◇ drágakőutánczat
dúc fn ◇ a kenyér csücske v. sülés közben kihaladt és kidudorodott része; gyürke
duci fn ◇ szűk derekú, rövid, hátul fodros női bársonykabát
duci fn ◇ halvány sárgás színű, a cseréptárgyakra az első égetés előtt kerülő agyagfesték
dudó mn ◇ dundi, kövér, elhízott <személy>
dúdogni ige ◇ duruzsol; dörmög
dúdol ige ◇ <kutya> tompa, mély hangon vonít
dudor fn ◇ <főleg a női ruhán> buggy, bő ránc, puff
dudrál ige ◇ magában dörmög; mormog
dudva fn ◇ száradó, többnyire magas, belül üres szárú növény; kóró
◇ trágya; alom
duellál, duellizál, duelliroz ige ◇ párbajozik; párbajt vív
duellum fn ◇ párbaj; küzdelem; párviadal
dufál ige ◇ döf; püföl; zúz
dufla mn ◇ kettős; dupla
dug¹ ige ◇ <libát, kacsát> töm
dug² ige ◇ titokban, lopva juttat, ad vkinek vmit
duga¹ fn ◇ megfelelő alakúra vágott és rendszerint kissé hajlított deszka, mely több hasonlóval együtt nagyobb faedény (pl. hordó, kád, dézsa) oldalát, ill. fenekét alkotja; donga
duga² fn ◇ a patak vizének egy ponton való elzárása és elvezetése; kis gát; töltés
◇ a halászásnak egyik módja, amikor a vizet a patakból oldalt kivezetik, és a halakat a kiszáradt patak fenekén összefogdossák; rablóhalászat
dugacs fn ◇ dugasz; dugó
dugaszol ige ◇ vmibe, vhoval folyamatosan v. ismételten dug, dugdos vmit
duggat ige ◇ <kacsát, libát> töm
◇ dugdos; rejteget
dugóhúzó fn ◇ nőknek hajdan divatos, hosszú, csavart hajfürtje
dugópénz fn ◇ az a díj, amelyet vendéglőben, kocsmában a vendég a magával vitt ital fogyasztásának megengedéséért szokott fizetni

dúgos fn és mn *lásd dolgos*

dugpénz fn ◇ az a pénzösszeg, amelyet vki vmely hivatalnak bizalmas felhasználásra szánt pénzalapjából, különféle címeken és okokból (gyakran nem kifogástalan alapon) kapott

dugsegély fn ◇ <hivatalos helyről> vkinek segélyezés címén alkalmilag juttatott pénzösszeg, amelyet közpénzből, többé-kevésbé titokban szoktak fizetni

◇ olyan pénzbeli juttatás, amelyet vmely sportegyesület vezetősége a versenyzőnek nyújt

dugulás fn ◇ székrekedés

duhaj fn ◇ szegénylegény; betyár

duhog ige ◇ dohog; mérgelődik; zsörtölődik

dukál ige ◇ szabad; lehet; illik

dukát fn ◇ velencei aranypénz

duktus fn ◇ földmérő vonalzója

◇ kézírásban a sorok vonalvezetése

duláb fn ◇ a legnagyobb, legvastagabb, faragatlan fenyőgerendákból készített tutaj

◇ szekrény

dulandlé fn ◇ nagyméretű, szögletes, fehér, ünnepi tüllkendő

dulár fn ◇ martalóc; rabló

dulás fn ◇ az országba betörő ellenségnek nagy területre kiterjedő, huzamos ideig tartó fosztogató, pusztító uralma

◇ erőszakos adóbehajtás, adóbeszedés

◇ féktelen, vad, mindent felforgató játék, rohangálás, birkózás

dulló¹ fn ◇ <a régi székely székekben> szolgabírói hatáskörrel felruházott tisztviselő

◇ adóbehajtó hajdú

dulló² mn ◇ pusztító; fosztogató

dúló mn ◇ ragadozó; vérengző

dúlság fn ◇ martalék; préda

◇ rablás; pusztítás

dunnahaj, dunnahéj, dunyhahaj fn ◇ dunnahuzat

dunkli fn ◇ sötétzárka; magánzárka

dunya fn ◇ dunna

dunnyog ige ◇ az orrán át beszél; morog; dong

dupé fn ◇ paróka; vendéghaj

dupla fn ◇ kétsövű fegyver

duplikátum fn ◇ főleg vmely okirat második példánya; másodlat; másodpéldány

durák¹ fn ◇ egy fajta kártyajáték

durák² fn ◇ ostoba, ügyefogyott személy

duránci¹ mn ◇ erős; egészséges

duránci², duránca mn ◇ nem magvaváló

durbancs fn ◇ csatlós; darabont

durboncás mn ◇ makrancos; akaratos; csökönyös

durgó mn *lásd dorgó*

durranólég fn ◇ metángáznak és levegőnek robbanó keveréke főleg szénbányákban, v. ennek robbanása; bányalég

durrog ige ◇ nagyokat durranva, erősen pattogva ég, ropog

duruzsol ige ◇ szemrehányóan, dohogva, zúgolódva beszél

durzad ige ◇ dagad; duzzad; domborodik

dús mn és fn ◇ gazdagságot eredményező; busás; zsíros

◇ nagy vagyonú, igen gazdag <személy>

◇ vezető személyiség

dúsgazdag mn ◇ igen sűrűn nőtt <haj>

duska fn és mn ◇ vkinek az üdvözlésére, egészségére üritett pohár

◇ pohár; serleg; kehely

◇ mértéktelen v. bőséges evés-ivás; dőzsölés; lakmározás

◇ mértéktelen ivásban, dőzsölésben részt vevő <személy>

dúskál, duszkál ige ◇ válogat; finnyáskodik

duskáskodik ige ◇ tivornyázik; dárídózik; vigad

duskáz ige ◇ <poharat> fenéig ürít

dusnok fn ◇ az egyháznak adományozott szolga, akinek kötelessége volt egykori ura lelkéért szolgálatokat teljesíteni

dusnokföld fn ◇ földterület, melyet a dusnokokkal együtt hagyományoztak az egyháznak

dusza¹ fn ◇ kövér; elhízott ember

dusza², **duszé**, **duszi** fn ◇ vastag vászonból varrt, szalmával, esetleg kukoricacsuhéval keményre töltött zsák, amelyet az ágy deszkájára fektettek, rá pedig a lepedőt terítették; szalmazsák; bödöc

dutka fn ◇ kis értékű váltópénz, pénzérme

duttyán fn ◇ török kereskedő sátra

◇ vásárok, búcsúk alkalmával felállított tágas sátor, ahol hurkát, kolbászt árulnak, bort mérnek; lacikonyha

◇ kis, sötét kamra

dúvad fn ◇ ragadozó; fenevad

◇ rosszindulatú, durva ember

duvaszt ige ◇ vmely növényi szár, termés belét, belső részét – gyakran a héj épségben tartásával – folyamatosan kinyomja, kifejti

dúz¹ ige ◇ felhúzza az orrát; haragszik; dúl-fúl

◇ duzzad; dagad

dúz² fn ◇ kidudorodás; daganat

duzma¹ fn ◇ tajték; hab

◇ gőzön párolt étel; felfűjt

◇ felfúvódás; felpuffadás

◇ felfuvalkodottság; önhittség; gőgösség

◇ harag; bosszúság

duzma² mn ◇ felfúvódott; puffedt; dagadt; duzzadt

◇ felfuvalkodott, gőgös, nagyképű <személy>

◇ nyakas; makacs

duzmad ige ◇ felfúvódik; dagad; duzzad

◇ felfuvalkodik; gőgösködik; felfújja magát

◇ haragra gerjed; duzzog; haragszik

◇ makacskodik; nyakaskodik; akaratoskodik

duzmadt mn ◇ dagadt, puffedt <testrészt>

◇ kövér, jól táplált <személy>

◇ gőgjében, haragjában felfuvalkodott, sértődöttségében duzzogó <személy>

duzmati mn ◇ bosszús; mérgelődő

duzzasz kodik ige ◇ bosszankodik; haragszik

dübbencs¹ mn és fn ◇ tenyeres-talpas; testes

◇ esetlen; félszeg; suta

◇ kicsiny, kövér ember

dübbencs² fn ◇ buktaszerű sült tészta

dübbencs³ fn ◇ hátbavágás; hátbautés

dücskő fn ◇ tuskó; farönk

dübög ige ◇ <dolog> folyamatosan fojtott, tompa, mély hangot ad; dobog; dübörög

◇ dobogástól zeng

◇ <személy> lábával v. kezével kemény tárgyat ütögetve, tompa hangot idéz elő

dübögő fn ◇ házépítés végén, a még vakolatlan új házban tartott táncalkalom azok számára, akik az építésben fuvarral v. munkával szívességből segédkeztek

dühkór fn ◇ veszettség

dühödik ige ◇ <személy> a düh állapotában van, v. ebbe az állapotba jut; dühöng

◇ <természeti v. emberi erő> tombol, dühöng

dühödt mn és fn ◇ veszett, megveszett (kutya)

dúl ige ◇ dől

düled ige ◇ dülled; kidomborodik

düledék, **dülledék** fn ◇ romba dőlt épület maradványa; rom

düléndez ige ◇ düledezik; rogyadozik; omladozik

dülleszkedik, **düleszkedik**, **dőleszkedik** ige ◇ nekitámaszkodik; nekidől

◇ tétlenkedik; lopja a napot

dűlő fn ◇ több párhuzamos szántóföld lábánál keresztben elnyúló föld v. mező, amelyre a szántóföldek vége kiér

◇ vmely község v. gazdaság területének rendszerint két, többé-kevésbé párhuzamos úttal v. mezsgyével határolt, gyakran azonos v. hasonló talajú része

◇ határrész

◇ szántóföldek közt vezető kövezetlen, keskeny szekérút; dűlőút

dűlőföld fn ◇ dűlő

◇ egy dűlő hosszúságának megfelelő távolság

dülőngöz ige ◇ reszket; remeg

dülyeszt, düllyeszt ige ◇ dülleszt; kidülleszt

dűt ige ◇ dönt; feldönt; felborít

◇ önt; tölt; dönt

◇ ont; áraszt

dys- lásd **disz-**

Dzs

dzsenti fn ◇ kisnemes; köznemes; kisbirtokos

dzsida fn ◇ hosszú nyelű, kétélű, hegyes végű lándzsafajta, amelyet régebben vadászatra és harcászatban egyaránt használtak

dzsindzsa fn ◇ mocsaras hely; csinca

◇ zátony; homokpad

E, É

eb mn ◇ nyomorult; kutyának való

◇ <a török hódoltság korabeli magyar–török viszonylatban a másik fél vallásán levő személy becsmérlésére:> hitetlen, pogány

ebadó fn ◇ az, amit a kutyának odavetnek

ebadta¹ mn és fn ◇ komisz, hitvány (személy)

ebadta² isz ◇ <bosszankodást, elégedetlenséget kifejező enyhébb szitokszó, amely kb. egyértékű ezekkel:> a kutyafáját!; a teremtésit!

ebag fn ◇ soványító, sorvasztó gyermekbetegség

ebdüh fn ◇ veszettség

ebédetszaka hsz ◇ ebédidőben; délben

ebédlőház fn ◇ ebédlő

ebédlőpalota fn ◇ vendéglő

ebeg ige ◇ hebeg; habog; makog

ebes fn ◇ mocsaras, zsombékos rétság

ebész fn ◇ ebek gondozója; kutyapecér

ebhendi mn ◇ semmirevaló; semmirekellő; mihaszna

ebkapor fn ◇ a székfűvel rokon, házak körül, kapások közt, nedves tarlókon, erdei vágásokban tenyésző gyomnövény, ill. főzete

ébrény fn ◇ embrió

ebréos fn és mn ◇ héber

ebrúd fn ◇ dorong; husáng; bot

ébrül ige ◇ álomból, ájulásból föleszmél; ébred; ébredez

ebej fn ◇ legelőkön, utak szélén termő, közönséges gyomnövény, amelynek zöldessárga ernyős virágzata van, és szára tejszerű mérges nedvet tartalmaz; kutyatej

ebtövis fn ◇ erdőszélen, ligetekben gyakori, tövises ágú, fehér virágú, eleinte zöld, majd fekete, bogyószerű termésű cserje, amely fontos gyógy- és festéknövény; varjútövis

ebugatta mn ◇ haszontalan, mihaszna <személy>

ebül hsz ◇ hamisan; becstelenül

◇ rosszul; helytelenül

ebvirág fn ◇ nyirkos hegyi réteken, erdős helyeken termő, nagy, lilás rózsaszín virágú, ősszel virágzásakor levéltelen, hagymás, mérges növény; kikerics

éca fn ◇ ötlet; gondolat; javaslat; tanács

éccaka fn ◇ éjszaka; éj

echó fn ◇ visszhang

éclat fn ◇ kitörő lárma; zaj

ecs fn ◇ fiatalabb fivér; öcs

ecsel, ecsell ige ◇ <kendert, lent, gyapjút> tisztít, gerebenez
◇ <hajat kefével> simít, fésül

ecselő fn ◇ olyan személy, aki <kendert, lent, gyapjút> tisztít, v. <hajat kefével> fésül, simít, ecsel
◇ olyan eszköz, amellyel tisztítanak, fésülnek, simítanak, ecselnek
◇ apró, sűrű fogú eszköz, amelyet növényi rostok fésülésére, tisztítására használnak; gereben
◇ gereblye alakú vasszerszám az apró szősz befonására

ed fn ◇ gabona

eddegél ige ◇ lassan, hosszadalmasan, kényelmeskedve eszik; eszeget
◇ <előzetes étvágytalanság, betegség stb. után> egy keveset már eszik, kezd enni

ede hsz ◇ erre a helyre; ide

edény fn ◇ hajó, csónak, ill. a hal és a halászszerszámok szállítására, tartására való eszköz
◇ szekér

édes fn ◇ <főleg megszólításként:> édesanya v. édesapa

édesegy fn ◇ édestestvér; testvér

édesel ige ◇ csókol; puszil

édesség mn ◇ nagyon édes ízű
◇ nagyon kedves, nyájas <magatartás, viselkedés>

ediktum fn ◇ kiáltvány; nyilatkozat
◇ parancs; rendelet; rendelkezés

efemer mn ◇ átmeneti; rövid életű; pillanatnyi; röpké

efendi fn ◇ <török állami hivatalnokok és tanult emberek megszólításaként:> úr, uram

egalíroz ige ◇ egyenget; simít; gyalul

égalj fn ◇ éghajlat; égöv
◇ égtáj

égbenézés, égnézés fn ◇ csillagvizsgálás

égbenező fn ◇ csillagász; csillagvizsgáló

égedelem fn ◇ szenvedély; vágy
◇ düh; veszedelem

égedez ige ◇ lassan ég; parázslík

égékeny mn ◇ gyúlékony; tűzveszélyes

eger ige ◇ lótfut; rohangál; futkároz
◇ nagyon kíván vmit

egér¹ fn ◇ patkány

egér² fn ◇ kis növésű v. kis fajta ló v. ökör
◇ ló testén, különösen a nyakán, torkában v. füle tövén keletkezett duzzanat, daganat

egercsél ige ◇ kapva kap vmi után
◇ szedeget; szed
◇ lassan előbbre halad; araszol

egérfarkkóró, egérfarkúfű fn ◇ kevésbé termékeny területeken, útszélen található növény, amelynek levele és virága fűszeres illatú, és leveleiből hurutos bajok ellen gyógyteát főznek; cickafark

égés fn ◇ tűzvész; tűz

éget ige ◇ kiolvaszt; kohósít

égető fn ◇ pálinkafőző
◇ mészégető
◇ szénégető

égett mn ◇ olyan <föld, terület>, amely erős napsütés és tartós szárazság, aszály miatt kiszáradt

égettbor fn ◇ borpárlat; konyak
◇ pálinka; papramorgó

égevény fn és mn ◇ könnyen éghető (anyag); tüzelő

égforgás fn ◇ a csillagok látszólagos mozgása
égisz fn ◇ védőpajzs
égiv fn ◇ égbolt; szivárvány
égekör fn ◇ állatöv; zodiákus
égnézés fn *lásd* **égbenezés**
égőbél fn ◇ kanóc
egres fn ◇ apró szemű, éretlennek maradt szőlő v. szőlőszem
égsark fn ◇ égtáj
égvizsgáló fn ◇ csillagász
egzaltáció fn ◇ elragadtatás; lelkesedés; rajongás
egzaltált mn ◇ elragadtatott; átszellemült
egzámen, examen fn ◇ vizsga; vizsgálat
egzaminál ige ◇ vizsgáztat; feleltet; számon kér
◇ vallat; faggat
egzeciroz, exerciroz ige ◇ katonai gyakorlatokat végez; gyakorlatozik
egzeciroztat, egzecéroztat ige ◇ <személyt, alakulatot> vezényszóra végzendő mozdulatokra tanít
egzekúció fn ◇ teljesítés; véghezvitel
◇ ingó és ingatlan jószág lefoglalása adótartozás fejében; végrehajtás
◇ ítélet-végrehajtás; kivégzés
egzekvál ige ◇ <adóson> végrehajtást foganatosít
◇ <tartozást, különösen adót> végrehajtással beszéd, behajt
egzemplár fn ◇ példány; minta; darab
egy¹ mn ◇ szent; tiszteletre méltó; imádnivaló
egy² hsz ◇ körülbelül; mintegy
egyaránt hsz ◇ folyton; állandóan; kitartóan
egyarányos, egyarány mn ◇ egyforma; ugyanolyan; egyféle
egybe hsz ◇ azonnal; rögvest
egybebékéllik ige ◇ kibékül; barátságot köt
egybebeszél ige ◇ összebeszél; szövetkezik
egybefog ige ◇ <karját, kezét> összekulcsolja
egybefoglalás fn ◇ szótag
egybehangzik ige ◇ összhangban van v. összhangba kerül; összeillik; vmilyen téren egymáshoz idomul
egybeli mn ◇ egy helységből, egy családból v. korosztályból való <személy>
◇ vmely évszázad, főleg a folyó évszázad első évében született <személy>
egybevet ige ◇ <két dolgot> egyformának, hasonlóknak tüntet föl
egyded mn ◇ egyforma; azonos
egyébaránt hsz ◇ más célból; egyébiránt
egyebekben nm ◇ egyébként; máskülönben
egyébkint hsz ◇ egyébként; másként
egyebugyál ige ◇ agyabugyál; elver; ütlegel
egyebütt hsz ◇ másutt; más helyen; máshol
egyebüvé hsz ◇ máshova; más helyre
egyed mn ◇ egyetlen; egy
egyedárus fn ◇ az, aki jogosítás alapján vmely árucikk egyedüli árusítását végzi; egyedárusító
egyedországlás fn ◇ monarchia; egyeduralom
egyedüles mn ◇ magányos; társtalan; egyedülálló
egyedülvalóság fn ◇ magány; magányosság
egyel¹ ige ◇ megver; megüt; elpáhol
◇ egyenget; simít; lapít
egyem msz ◇ persze; ugyanis
◇ mondom; mondja; úgymond
◇ izé; hát; szóval
egyembe, egyembelű; egyenbe hsz ◇ együtt; közösen
◇ egy időben; egyszerre
egyenes fn ◇ <villamoson, autóbuszon:> vonaljegy
egyenget ige ◇ <testét v. vmely testrészét> több mozdulattal igyekszik kellő helyzetbe juttatni

◇ alaposan elver vkit; elagyabugyál

egyenközény fn ◇ olyan négyszög, amelynek két-két szemben fekvő oldala párhuzamos; paralelogramma

egyenközű mn ◇ párhuzamos

egyenlőképpen hsz ◇ azonképpen; szintúgy; ugyanúgy

egyepetye fn lásd **etyepetye**¹

egyes mn ◇ egyetértő; megegyező

egyesbíró fn ◇ az a bíró, aki nem tanácsban, hanem egymaga tárgyal és ítél

egyesedik ige ◇ egyesül; összekapcsolódik

egyesfogó fn ◇ olyan agár, amelyik egymaga segítség nélkül fogja meg a nyulat; magányfogó

egyesöl ige ◇ ragaszkodik

◇ vkihez hozzászegődik

◇ nemileg érintkezik; közösül

egyesség fn ◇ megértés; egyetértés; összhang

egyetem fn ◇ világmindenség; világegyetem

egyetemben hsz ◇ egyetemlegesen; általánosan; általában

◇ egyformán

◇ együtt; együttesen

egyetemi mn ◇ egyetemes; általános

egyetemleg hsz ◇ együtt; mindnyájan

egyezik, egyez ige ◇ békében van; megfér

◇ üt; megver

egyezmény fn ◇ harmónia

egyfedelű mn és fn ◇ olyan (repülőgép), amelynek csak egy pár szárnya van; monoplán

egyhási mn ◇ egy anyától különböző időben világra hozott; egy anyától származó <utódok>

◇ ikerként született

egyház fn ◇ templom; istenháza

egyházkönyv fn ◇ anyakönyv

egyházkör fn ◇ <a katolikus egyházban> magasabb fokú kormányzati területi egység, amelynek élén a püspök áll; egyházmegye; egyházkerület; püspökség

egyházkövetés fn ◇ <a református egyházban> a gyülekezeti fegyelem gyakorlásának az a módja, melynek során az egyház ellen vétő személy nyilvánosan megvallja bűnét, és a gyülekezetet ünnepélyesen megköveti; eklézsiakövetés

egyháznagy fn ◇ <a katolikus egyházban> magas méltóságot betöltő pap; főpap

egyháztanács fn ◇ <protestáns egyházközösségekben> a gyülekezet által választott, többségükben világi tagokból álló tanács, testület; presbitérium

◇ <egyes római katolikus egyházközösségekben> ennek mintájára alakult, világi személyekből álló szervezet

egyhitű fn és mn ◇ unitárius

egyhujjában hsz ◇ egyfolytában; egyhuzamban; egyidejűleg; egyvégtében

egyidejű mn ◇ ugyanannyi idős; egykorú

egyizromban hsz ◇ egyszerre; hirtelen; váratlanul

egyke fn ◇ egynél több gyermek születésének a megakadályozása, hogy a család vagyonát ne kelljen felaprózni, szétosztani; egykerendszer

egykézrendszer fn ◇ monopólium

egyki fn ◇ egyén; személy; egyed

egykorban hsz ◇ egyszer; valamikor; egykoron; valaha

egylet fn ◇ vmely közös cél elérésére törekvő tagokból alakult szervezet, melynek működését hivatalosan jóváhagyott alapszabályok írják elő; egyesület

egylovas fn ◇ egyfogatú bérkocsi; konflis

◇ olyan személy, aki egyetlen, rendszerint saját tulajdonában levő lóval dolgozik, fuvarozik

egy-más fn ◇ többféle dolog

egymás hsz ◇ késedelem nélkül; gyorsan; szaporán

egymi nm ◇ valami; egy-más

egyrendű mn ◇ egyforma; ugyanolyan

egyszarvú fn ◇ többnyire lóhoz hasonló alakban, homlokán hosszú, hegyes szarvval ábrázolt mesebeli állat

egyszem fn ◇ <kártyában:> disznó, ász

egyszer hsz ◇ egyszerre; egy időben

◇ együtt; együttesen

egyszeres mn ◇ egyféléből, egyetlen fajtából álló

egyszeri mn ◇ olyan <adomabeli személy v. ritkán állat>, akit, amelyet vmely vele történt különös esemény kapcsán v. vmely mendemondává vált tette miatt gyakran emlegetnek; az a bizonyos

egyszer-máskor hsz ◇ elvétve; ritkán; néha

egyszerűleg hsz ◇ egyszerűen; minden további nélkül; kertelés nélkül

egytestvér fn ◇ ugyanazon apától és anyától született gyermek; édestestvér; vérrokon

egyuralom fn ◇ egyeduralom; monarchia; egyeduralmi rendszer

együgyű mn ◇ szelíd; alázatos

◇ tapasztalatlanul, ártatlanul egyszerű; naiv

együtésű mn ◇ egyhangú; monoton

együvé hsz ◇ ugyanarra a helyre; egy helyre; egy halomba; egy csomóba; egybe

◇ egymáshoz

egyvégben, egyvégtiben hsz ◇ térben folytatólagosan, egyik a másik mellett, úgy, hogy végeik, széleik összeérnek

◇ időben folytatólagosan; szünet nélkül; megállás nélkül; folyamatosan

egyvelez, egyvelít ige ◇ kever; vegyít

egyveng fn ◇ egytestvér; édestestvér

egyvér, egyvértag fn ◇ azonos szülőktől származó személy; egytestvér; édestestvér

éh mn és fn ◇ éhes

◇ éhség

eha fn ◇ máj

ehejt hsz ◇ itt; íme, itt

ehetnék fn ◇ étel után kívánczóság; éhség

ehető mn ◇ nagy étvágyú; zabáló; faló

éhkopp fn ◇ váratlanul jött, gyakran huzamosabb éhezés

ehnyejt ige ◇ fékez; megfékez

ehol, ehun hsz lásd **ihol**

éhomra hsz ◇ az első aznapi étkezés előtt; éhes gyomorral reggeli előtt; éhgyomorral

◇ üres gyomorral; éhesen

éhszomj fn ◇ együtt, egy időben jelentkező éhség és szomjúság

ehül ige ◇ éhezik

éjbolygó fn ◇ alvajáró; holdkóros

éjling fn ◇ hálóing; hálóruga

éjjeledik ige ◇ kezd éjszaka lenni; éjre hajlik az idő

éjjeli fn ◇ füles edény, szobai illemhely éjszakára; éjjeliedény; bili

éjjeliőr fn ◇ éjszaka a falu utcáit járva az őrszolgálatot hivatásszerűen ellátó személy; bakter

éjkorány fn ◇ alkony; alkonyat; szürkület

éjmadár fn ◇ denevék v. bagoly

éjoldal fn ◇ árnyoldal; hátrány; hátulütő

éjszak fn ◇ észak

éjszekerény fn ◇ éjjeliszekerény

ejteget ige ◇ <névszót> ragoz; deklinál

ejtel fn ◇ különböző nagyságú régi ürmérték, amely két kis iccének, vagyis 1,4–1,6 liternek felel meg; pint

éjváz fn ◇ kísértet; jelenés; szellem

ék fn ◇ ékszer

◇ ékezet

ékáru fn ◇ drágakő

◇ gyöngy

eke fn ◇ szántásra alkalmas mezőgazdasági eszköz

ekealj fn ◇ akkora darab föld, amennyit egy eke egy nap meg bír szántani

ekecsel ige ◇ pajzánkodik; játszadozik

◇ gesztikulál

◇ pizsmog; pepecsel; bibelődik

ekegát fn ◇ a pázsitfűvek családjába tartozó, keskeny levelű, laza bugájú gyomnövény; perje

ékes mn ◇ ékszerrel, drágakővel díszített, ékesített <tárgy>
ékesget ige ◇ cicomáz; díszít
ékeskedik ige ◇ mely jeles tulajdonságával kitűnik; kiemelkedik
ékesség fn ◇ dísz; ékszer
◇ olyan személy, tárgy, aki, amely ékessé, díszessé tesz vmit; vminek a dísze, büszkesége
ékesszólás fn ◇ szónoklattan; retorika
eketaliga fn ◇ az eke elé akasztott könnyű, kétkerekű taliga, amelybe a vontató állatot befogják
eketalp fn ◇ az ekének az az alkatrésze, amely az ekét függőleges irányban alátámasztja, s haladását a barázda fenekén biztosítja
ekhó¹ fn ◇ rudakkal v. arbronsokkal a kocsira erősített ernyő; ponyvasátor
ekhó² fn ◇ visszhang; echó
ékít ige ◇ ékesít; díszít
ékjel fn ◇ dísz; ék; díszítmény
◇ ékezet
ekkedig hsz ◇ eddig; mostanig; eddig a pillanatig
ekkorára hsz ◇ erre az időre; ekkorra
eklatáns mn ◇ megcáfolhatatlan; meggyőző
eklézsia fn ◇ protestáns gyülekezet; egyházközség
◇ a protestáns egyházközségben betöltött papi állás, az ezzel kapcsolatos jövedelem; parókia
ékmény fn ◇ ék; dísz; díszítmény
ékmű fn ◇ ékszer
éktelen mn ◇ feltűnően csúnya, visszataszító, kellemetlen hatást keltő <személy, dolog>
◇ vmivel elcsúfított <dolog>
◇ ék, ékesség nélkül való, dísztelen <tárgy>
ekvátor fn ◇ egyenlítő
ekvipázs fn ◇ könnyű úri lovas fogat; díszes hintó
◇ <katona, utas, hadsereg, hadihajó> felszerelése
elad ige ◇ <leányt> férjhez ad
elakaszt ige ◇ <állatokat> elhajt, ellop
eláll¹ ige ◇ kifárad; kimerül
eláll² ige ◇ szó nélkül áll, elvisel, eltűr vmit
◇ elpártol, elszakad vkitől, vmitől, s így megszeg vmely vállalt kötelezettséget
◇ elszegődik vhozá szolgálni
elállít ige ◇ vkit elszegődtet vhozá vmilyen állandó munkára
elálló mn ◇ vhozá, vmilyen minőségben munkába álló, elszegődő
elanyátlanodik ige ◇ <fiatal állat> anyaállat nélkül marad
◇ <méhraj> királynőjét elveszti
elapad ige ◇ <has, pocak> jóval kisebb lesz, v. egészen eltűnik
elapaszt ige ◇ <tejelő állat> nem ad több tejet
eláporodik ige ◇ <étel, ital, levegő> ízét, frissességét fokozatosan elveszti, és megromlik
◇ <tészta a hosszú állás következtében> elveszti keménységét, formáját, s ellágyul
eláruul ige ◇ áruba bocsátva elad, elárusít vmit
◇ <szellemi, erkölcsi értéket> pénzzé tesz
elavad ige ◇ elfajul; elsatnyul; elkorcsosul
elavít ige ◇ elkoptat; elnyú; elhasznál
elbájol ige ◇ elbűvöl; lenyűgöz; megigéz
elbánik, elbán ige ◇ vhogyan bánik vmivel, vkivel
◇ vmely ügyben végérvényesen eljár; vminek a végére jár
elbetegesedik ige ◇ egészségi állapota végleg megromlik; beteges lesz
elbitangol ige ◇ <jószág> gazdájától, nyájától elkóborol, idegenbe megy
◇ túlságosan nagy területen elszéledve legel, legelészve kószál
◇ <személy> dolgait elmulasztva hosszabb ideig kóborol vhol; csavarog
◇ rosszul v. rosszra használ vmit; elpazarol; elfecsérel
elbliccel ige ◇ vhonnan ügyesen és észrevétlenül eltávozik, hogy a kellemetlenségektől megszabaduljon; meglép; ellóg
elbocsáttatás fn ◇ elbocsátás; felmondás; menesztés

elbódul ige ◇ útját tévesztve kóborol vhol; tévelyeg
elbont ige ◇ <szálás anyagot> részeire bont; kibont; szétbont
◇ <ágyat> megvet; megágyaz
elborul ige ◇ felborul; feldől; felbillen
◇ <személy> leborul, hódol, térdre borul
◇ vmiben elmerül; alámerül; elsüllyed
élc fn ◇ csattanóval végződő, rövid, nevetető, kitalált történet, rendszerint párbeszédes formában; vicc
◇ elmésség; szellemesség; humor
élclap fn ◇ vicclap
elcsakliz ige ◇ olcsó áron elad, elveszteget vmit
elcsap ige ◇ <pénzt> rövid idő alatt könnyelműen elkölt; elver
◇ <jószágot> szabadjára enged, hogy legeljen; legelőre csap
◇ <lovat> a ménesből v. a többtől hirtelen elterelve elhajt
◇ elűz, elkerget magától vkit, vmit
◇ <tárgyat, annak egy részét v. testrészt, főleg fejet> egy csapással elvág, ill. levág
elcsavarás fn ◇ félreértés; félremagyarázás
elcsíp ige ◇ elsikkaszt; eltulajdonít; elemel
elcsízol ige ◇ elcsen, elemel vmit
elcsúszik ige ◇ <személy> vhonnan ügyesen, észrevétlenül elmegy; kicsúszik vkinek a keze közül
eldall ige ◇ elénekel
eldefilíroz ige ◇ elvonul; elhalad; elléptet
éldel, éldeleg ige ◇ vmit huzamosan élvez; örömet leli vmiben
éldelet fn ◇ élvezet; kéj
eldőd fn ◇ előd; ős
eldönget ige ◇ alaposan, csúfosan elver; elagyabugyál
elé hsz ◇ itt a közelben; elérhető helyen
◇ elő
eladás fn ◇ előadás; beszámoló; elbeszélés
előbb hsz ◇ térbeli egymásutánban a szóban forgó személyt v. tárgyat megelőzve
◇ eddigi helyéről tovább haladva; előbbre
◇ vmely ismert v. szóban forgó v. odaértett időpontnál korábban; előbb
◇ <sorrendben> a szóban forgó személyek v. dolog előtt
◇ inkább
elébe, elibe nu ◇ elé
eleblából ige ◇ megvert kutya módjára lopva elsompolyog; elkotródik
eledel fn ◇ legelő; mező
elefánt fn ◇ erénycsősz; gardedám; kísérő
elefánttetem fn ◇ elefántcsont
elegendő mn ◇ elegendő; elégséges; megfelelő
elégel ige ◇ elégnek tart vmit
elégség fn ◇ vminek elegendő, elégséges volta; az a mennyiség, mely a szükségletet fedezi
◇ vminek, főként hiánynak, szükségletnek betöltése, kielégítése; vmivel való betelés, jóllakás, kielégülés, megelégedés
elégítélet fn ◇ jóllakottság érzése; jóllakás
elégületlen mn ◇ elégedetlen; zúgolódó; békétlen
elegybelegy mn ◇ többféle apróságból összeállított <dolog>; vegyes; kevert; mismás
elegyes mn ◇ különféle anyagokból összekevert, készült <termék>
◇ különféle műfajú darabokból álló <irodalmi v. zenei mű>
eleibe¹ elein hsz ◇ eleinte; kezdetben
eleibe², elejbe nu ◇ elé
eleje fn ◇ vminek színe-java; legjelesebb, legkiválóbb része
◇ őse, elődje vminek
elektricitás fn ◇ elektromosság; villamosság
elektrizál ige ◇ fellelkesít; felvillanyoz
élelem fn ◇ megélhetés; létfenntartás; kereset; jövedelem
◇ élelmezés; táplálás; életben tartás

◇ vminek a felhasználása; vmivel való élés

élelemdíj fn ◇ életjáradék

élemedik, élemik ige ◇ öregszik; megöregszik

élelmes mn ◇ étel, ennivaló tartására használt <tárgy, eszköz>

◇ olyan, aki, amely a kedvező lehetőséget gyorsan észreveszi, s a maga javára fel tudja használni

elementum fn ◇ elem; őszanyag

◇ természeti erő; elem

◇ alap; kezdet

élemény fn ◇ eledel; étel

◇ élvezet; gyönyörűség; gyönyör

élemés mn ◇ élénk; életrevaló

elemészt ige ◇ <állat, különösen baromfi> megemészt vmit

◇ megesz, elfogyaszt vmit

◇ <embert> megöl, meggyilkol

éleletes mn ◇ koros; idős; éltes

élemik ige *lásd élemedik*

elemista fn ◇ alsós; elsős

elemtan fn ◇ vegyészet; vegytan

elenchus fn ◇ jegyzék; adattár

élenekkel ige ◇ <halottat> énekszóval elbúcsúztat

elenged ige ◇ megbocsát; megbékél

elengedhetetlen, elengedhetlen mn ◇ nem változtatható; szokásos; hagyományos

◇ meg nem bocsátható; megbocsáthatatlan

éleny fn ◇ oxigén

eleped ige ◇ epekedésben elpusztul, meghal

elered ige ◇ elindul; útnak indul

elérik ige ◇ <gyümölcs, termés> túléri

elernyed ige ◇ <szövött anyag> elkopik, szétfoszlik, szétmállik

elért ige ◇ azonnal megért vkit, vmit

éles, élős mn ◇ eszes; okos; agyafúrt

◇ goromba; durva

élés fn ◇ élelem; eledel; eleség

◇ gabona; vetés

elesik ige ◇ leesik; lehull

◇ <színdarab> sikertelen marad, megbukik

élelsláda fn ◇ élelmiszerek tárolására használt, rendszerint több rekeszre osztott láda

elesteledik, elestvéledik ige ◇ beesteledik

◇ <idő> egészen estére jár

◇ <személy> élete végéhez közeledik

éleszt ige ◇ <testet, testrészt> üdít, frissít, elevenít

elesztébb hsz ◇ korábban; előbb; ezelőtt

élet¹ fn ◇ gabona; búza

◇ élelem; eleség

élet² ige ◇ etet; táplál

életér fn ◇ verőér; ütőér

életes mn *lásd éltes*

életírás fn ◇ elhunyt személy életéről írt munka; életrajz

◇ önéletrajz

életíró fn ◇ életrajzíró; önéletíró

életkép fn ◇ az a rendszerint dalos és táncos, drámai műfaj, amely a mindennapi élet vmely tipikus jelenségét, eseményét v. vmely társadalmi réteg életviszonyait komikusan v. szatirikusan mutatja be

életleírás fn ◇ életrajz; önéletrajz; életírás; önéletírás

életmű fn ◇ emberi, állati v. növényi szerv

életműség fn ◇ szervezet; organizmus

életműszer fn ◇ szerv; orgánus

életősz fn ◇ az életnek vége felé járó, késői szakasza

élettár fn ◇ éléstár; kamra
életunalom fn ◇ az életkedv hiánya; az az állapot, melyben vki nem látja életének értelmét
elevátor fn ◇ fognak az állkapocsból való kiemelésére, ill. foggyökerek eltávolítására való fogászati műszer; emelő
eleven fn ◇ olyan személy, élőlény, aki, amely még életben van <gyakran a holtal, az élettelel ellentétben>; élő
elfacsarodik ige ◇ elcsavarodik
◇ <arc> torz formát kap, vesz fel
elfagy ige ◇ <emberi tevékenység, megnyilatkozás> megdermed, elhal; élénksége, működése megszűnik
elfajzik ige ◇ elfajul; elsatnyul; elkorcsosodik
elfejéredik ige ◇ elfehéredik; elsápad
elfekszik, elfeküszik ige ◇ nyugovóra tér; lenyugszik
elfen ige ◇ <piszkoló anyagot vmin> véletlenül eldörzsöl, elken
◇ elpiszkol; összepiszkol; összekoszol
elfeslik ige ◇ <ruha, lábbeli a varrás, cérna, fonal elszakadozása, meglazulása következtében> varrott részén elválík, szétnyílik
◇ <varrás a fonal elszakadozása következtében> szétnyílik
◇ <virág> túlságosan szélesre nyílik, ill. kifeselve elnyílik
elfog ige ◇ <pénzösszeget> visszatart, vkitől, vmitől megvon, v. vkinek a járandóságából levon
elfogad ige ◇ <köszönést> tudomásul vesz és viszonz; fogad
◇ <személyt> fogad, vendégül lát
elfogadó mn ◇ olyan <helyiség>, amelyet vendégek v. felek fogadására használnak, és erre a célra is rendeztek be
elfogadott mn ◇ olyan <személy>, akinek a látogatásait v. udvarlását szívesen veszik
elfogult mn ◇ megilletődött; elfogódott; meghatódott; elérékenyült
elforgat ige ◇ <szót, kifejezést> értelméből kiforgat, ill. hangalakját tekintve megváltoztat
elgunnyad ige ◇ elbódul; eltompul; elszédül
elgyaratol ige ◇ kitisztít; megtisztít; rendbe tesz
elgyűrűz ige ◇ gyűrűvel eljegyez vkit
elhágy ige ◇ ledob
elhajlik ige ◇ hűtlenné válik; elpártol
elhajol ige ◇ félrevonul; félrehúzódik
elhal ige ◇ elájul; elalél
elhál ige ◇ közösül; szeretkezik
elhalad ige ◇ halasztást szenved; elhalasztódik
elhamvad ige ◇ egyre fogyva, gyengülve elmúlik, elpusztul, elhal
elhány ige ◇ elver, elpáhol, elrak vkit
◇ <pénzt> meggondolatlanul, könnyelműen elkölt; elpazarol; elpocsékol
elhanyatlík ige ◇ <ház, kazal stb.> féloldalra dől, elferdül
◇ <harcos, ill. harcoló sereg> harcban megtörik, elerőtlenedik, ill. elesik, elpusztul
elharácsol ige ◇ <pénzt, időt> elveszteget, elfecsérel
elhárít ige ◇ <szénát, szalmát, gatz a föld színéről mint nem odavalót> gereblyével, seprűvel eltakarít
elháromlik ige ◇ elköltözik; elhurcolkodik
elhasonlik ige ◇ elfajzik; elfajul; elváltozik
elhat ige ◇ elnyúlik; elér; elhúzódik
elhatározódik ige ◇ tisztázódik; eldőli; kiderül
elhimlik ige ◇ elszóródik; elhullik
elhitt mn ◇ fennhéjázó; felfuvalkodott; gögös
elhomlul ige ◇ elferdül
elhord ige ◇ <ágyú, ágyúgolyó vmely testrészt> a testről leszakítva magával visz, röpít
elhuny ige ◇ <szem> a halálban lezáródik, lecsukódik
◇ eltűnik; elmúlik
elhúz ige ◇ megvon vkitől vmit; nem adja meg neki, ami megilleti
◇ <tárgy vmely testrészt> súlyával sokáig lehúzva nagyon elfáraszt, elerőtlenít
elhúl ige ◇ közönyössé válik; elhidegül
elibe nu *lásd* **elébe**

elig hsz ◇ alig
eligazít ige ◇ elküld magától
elig-elig hsz ◇ alig-alig
eliktat ige ◇ elrejt, eltitkol vmit
elimádkozik ige ◇ <vallásos hiedelem szerint bajt> imádkozással, könyörgéssel eltávoztat
elirt ige ◇ <személyeket> irtva, pusztítva eltávolít vhonnan
◇ <kártevő állatot> irtva, pusztítva eltávolít vhonnan
◇ <egy v. több képződményt a test felszínéről> eltüntet
elirtózik ige ◇ erős irtózat fogja el; elundorodik
eliszik ige ◇ ivással ünnepel vmit
eliskódik ige ◇ elillan; elkotródik
elixír fn ◇ képzeletbeli csodaszer, amellyel <az alkímisták hite szerint> a nem nemes fémeket arannyá lehet változtatni, és amely halhatatlanná teszi az embert
◇ növényi anyagokból készült oldat, melytől az élet meghosszabbítását remélték
elizium fn ◇ a mitológiában az üdvözültek árnyainak tartózkodási helye, ligete
eljár ige ◇ <hír> többször eljut vhová
◇ <több személyt> sorjában felkeres, különösen hogy pártfogásukat kérje
◇ <vmely ügyet> utánajárással elintéz
◇ <utat, nagyobb területet> bejár, végigjár
eljön, eljő ige ◇ <állapotos asszony> szülésének ideje elérkezik
elkacag ige ◇ viszonylag hosszabb ideig kacag, nevet
◇ kacagva mond el, ill. kacagással, kacagva elront vmit
elkallódik ige ◇ <vmi kézről kézre járva, ill. a sűrű használatban> elkopik, elrongálódik
elkanyarít, elkanyarint ige ◇ kanyarítva elfordít, elterel
◇ kanyarítva elvág, elhasít, elvesz
◇ ellop; elcsen; eltulajdonít
elkap ige ◇ elszokik; másfél szokik
elkaparít ige ◇ eldug; elás; eltemet
elkáprázik ige ◇ elképed; meglepődik; elcsodálkozik
elkél ige ◇ vevőre talál; megvásárolják; elkel
◇ <tészta> túlságosan megkel; túlkel
elken ige ◇ alaposan megver vkit; elagyabugyál
elkendőz ige ◇ jegykendő adásával, ill. cseréjével eljegyez vkit
elkényesül ige ◇ kényessé válik; elkényesedik
elkényszeredés fn ◇ kimerülés; kimerültség
elkeseredik ige ◇ keserű ízű lesz
elkiált ige ◇ <éjjeliór órát, időpontot> hangosan kiáltva mondott, rendszerint hagyományos szöveggel jelez
elkonverzál fn ◇ elbeszélget; társalog
elkoppad ige ◇ megkopaszodik; lecsupaszodik
elkótyavetyél ige ◇ elárverez; dobra ver; dobra üt
elköt ige ◇ <vmihez odakötött jószágot> elold vmitől
◇ <lovat, szarvasmarhát> kötőfékről ellop
◇ <borjút> szoptatás után az anyatehéntől távolabbra köt
elkövetkezik ige ◇ <személy rendszerint hosszas bocsánatkérés, mentegetődés közben> elbúcsúzkodik, eltávozik
elkullint ige ◇ ellop; eltulajdonít; elcsen
elkussodik ige ◇ lefekszik; leheveredik; ledől
elkülönöz ige ◇ elválaszt; szétválaszt; különválaszt
elkvártélyoz ige ◇ befogad; elhelyez; elszállásol
ell ige ◇ ellik
ellábal ige ◇ eloson; illan; oson
ellakik ige ◇ eltelik, jóllakik vmivel
◇ vmit vendégeskedéssel, mulatozással megül
ellappant ige ◇ elsikkaszt; ellop
ellapul ige ◇ <magasabb rendű mondanivaló, stílus> fokozatosan köznapivá, lapossá válik; ellaposodik
ellazsnakol ige ◇ vkit elver, elnadrágol, elagyabugyál

ellen¹ fn ◇ ellenség

ellen² nu ◇ felé

ellendarab fn ◇ <irodalomban> az a mű, amely egy másiknak a témáját rendszerint azonos formában ellentétes tartalommal v. célzattal dolgozza fel

ellenében nu ◇ ellen; szemben

ellenes mn és fn ◇ ellenséges

ellenhad fn ◇ ellenséges hadsereg

ellenirat fn ◇ olyan írásmű, amelyben a szerző vmely más írásműben foglalt tételeket, állításokat, érveket igyekszik megcáfolni; vitairat

ellenkedik ige ◇ gyűlölködik; ellenségeskedik; szembeszáll

ellenró ige ◇ kifizet; kiegyenlít; megfizet

ellentábor fn ◇ az ellenség táborozóhelye, tábora

ellentétel fn ◇ ellentét; ellentmondás

ellenző fn ◇ a régi magyar és a mai tiroli nadrágon elől a hason levő, felcsatolható leffentyű

ellesbel ige ◇ ellebzsél; elhenyél

ellik ige ◇ lóra, kocsira száll

ellustul ige ◇ <hím állat> nemző vágyából v. képességéből veszít

elmacskásodik ige ◇ <étel, takarmány> nedvessé, nyúlóssá, nyálássá válik; elrothad; megpenészedik

elmarad ige ◇ <személy> hozzátartozók nélkül, árván marad

elmarkol ige ◇ ellop; elcsen; eltulajdonít

elmarsol ige ◇ elmegy; elvonul

elmátkásít ige ◇ eljegyez

elmeél fn ◇ az elmének az a tulajdonsága, amelynek révén vki képes a dolgok közt finom különbséget tenni, bonyolult kérdésekben eligazodni, éles észsel helyes következtetésre jutni

elmeftuttatás fn ◇ nem nagy értékűnek ítélt, nem sokra becsült előadás, fejtegetés, cikk, tanulmány

el mellőz ige ◇ vki mellett – előzve őt v. vele szembejőve – úgy megy el, hogy nem veszi észre

◇ vkit nem vesz észre, ill. figyelemre se méltat, s így nem említ

el ménc fn és mn ◇ tréfacsináló; viccmester; humorista

◇ szellemes; elmés; tréfás

el ménckedik ige ◇ igénytelen, sületlen élceket farag, minduntalan s erőltetve elméskedik, szellemeskedik

el mér gesít ige ◇ fölmér gesít; felidegesít

el mer ület fn ◇ elragadtatás; önkívületi állapot

el meszakra fn ◇ idea; ötlet

el mé tlen mn ◇ esztelen; ostoba; buta

el mül ige ◇ elmúlik

◇ elmulaszt

◇ hátrahagy; cserbenhagy

el mül at ige ◇ elmulaszt; elszalaszt

el mül ik, el mül ige ◇ elesik

◇ <ember> meghal

◇ <intézmény, tárgy, élőlény> létezésének végére jut; elpusztul

◇ távozva nyoma vész; eltávozik; eltűnik

el múlt fn ◇ halott

el ne he zed ik ige ◇ vkinek az állapota, betegsége súlyosbodik

el ny om ige ◇ bebörtönöz; bezárat

el nyugszik ige ◇ meghal

el nyúlás fn ◇ hossz; terjedelem; kiterjedés

el ojl ik, el ól ik ige ◇ <gyertya> elalszik, kihuny

el ok ven cia fn ◇ ékesszólás

el okvens mn ◇ beszédes; közlékeny; bőbeszédű

el olvas ige ◇ a számokat sorrendben <egy bizonyos határig> elmondja; elszámol

◇ tévesen számol meg vmit

el ő¹ mn ◇ első; elülső

el ő² fn ◇ megmunkálendő földdarabnak 60–80 lépés hosszú része

◇ egy kaszavágással felfogott fű v. gabona

el ő ad mány fn ◇ beszámoló; referátum

előbbrevaló fn és mn ◇ előkelő; nemes; magas rangú
előbeszéd fn ◇ bevezetés vmely irodalmi műhöz; előszó
elődedi, elődi mn ◇ ősi; régi; hajdani; korábbi
elődik ige ◇ éldegél; vagyogat
előér fn ◇ ütőér; artéria
előfene fn ◇ rák; daganat
előfogat fn ◇ <a vasúti közlekedés létrejötte előtti időkben a postai és személyszállításban előre meghatározott helyeken> a kifáradt lovak váltására bérelt és előkészített lófogat; forspont
◇ községeknek bizonyos közigazgatási, de főleg katonai szállításra kötelező szolgáltatásképpen előírt és kirendelt fogata
◇ járműbe fogott, felszerelt, ill. fogható egy v. több állat, különösen ló; fogat
◇ szekér, kocsi, szán az eleje fogott állatokkal és rendszerint a kocssal együtt; fogat
előfüggöny fn ◇ két helyiség elkülönítésére ajtó helyett használt v. az ajtó elé akasztott, el- v. széthúzható, rendszerint nehéz kelméből való függöny
előhad fn ◇ a derékhadat megelőző s annak felvonulását biztosító kisebb sereg, alakulat
előhasi mn ◇ első ízben vemhes <anyaállat>
előhoz ige ◇ napvilágra, felszínre hoz vmit
◇ létrehoz vmit vmiből; készít
előirányzat fn ◇ vminek megvalósításra váró terve
előjön, előjő ige ◇ keletkezik; kifejlődik; megjelenik
◇ <jelenség, alak> egyes részletekből kialakul
előkelő mn ◇ vezető állású, magas rangú <személy>
előkötő fn ◇ kötény
elől ige ◇ megöl; meggyilkol
◇ <érzést, vágyat, hangulatot, érzelmi megnyilvánulást> tönkretesz, elfojt, kiirt
előleges mn ◇ vmit megelőző, bevezető, előzetesen történő <cselekmény, esemény>
◇ olyan <okmány, ügyirat>, amely vmely írást, számvetést, végleges v. jogerős alakban való elkészítése előtt ideiglenesen helyettesít, hogy addig is tájékoztatást adjon, v. felhasználható legyen; előzetes
◇ a leglényegesebb mozzanatot megelőző, azt előkészítő, bevezető
◇ előbb meglévő, vminek megértését elősegítő <tudás, ismeret>
előlegez ige ◇ előre jelez vmit, sejteti, hogy meg fog történni
◇ cselekedeteivel, teljesítményével még meg nem érdemelten adományoz önmagának <nevet, hírt>
előléneklő fn ◇ kántor
előlett fn ◇ elsőszülött fiú
előljáró¹ mn ◇ olyan <szöveg v. előszó>, amely vmit bevezet
előljáró² fn ◇ az a vasúti altiszt, aki kisebb állomáson a főnöki teendőket végezte
◇ <vmely közigazgatási egységben, városban, községben> vmely vezető tisztség viselője
előljáróbeszéd fn ◇ előszó; bevezetés; előhang
előljáróság fn ◇ vmely közösség hivatalos vezetősége
előlovas fn ◇ fullajtár; előhírnök
előlső mn ◇ az első; élenjáró
előülülő fn ◇ elnök
előmutat ige ◇ <váltót, kötelezvényt> bemutat
előnév fn ◇ rendszerint a lakóhelyről v. származási helyről vett megkülönböztető név, amelyet a vezetéknev előtt viseltek
előpénz fn ◇ foglaló; letét; zálog
előrag fn ◇ a szó elejéhez járuló olyan képző v. képzőszerű elem, amely a szó értelmét kisebb v. nagyobb mértékben megváltoztatja; előképző
◇ <a magyar nyelvben:> igezőtő
előrefizető fn ◇ előfizető <újságra, folyóíratra>
előruha fn ◇ zsebkendő; kendő; keszkenő
◇ kötény
élős mn *lásd éles*
előstóla fn ◇ legszebb ruha
előszámlál ige ◇ szám szerint, egyenként felsorol
előszer hsz ◇ először

◇ korán

◇ idejében; jókor

előszobázik, előszobáz ige ◇ érdekből, rangkórságból nagyurak körül sokat forgolódik

előszócska fn ◇ névelő

előszöri mn ◇ első ízben való, történő

előszre hsz ◇ elsőre; egyből

előszülött fn és mn ◇ elsőszülött (gyermek)

előtalál ige ◇ útjába akad vki; véletlenül találkozik vkivel

◇ útjába esik, keze ügyébe akad vmi

előte fn ◇ kemence szája elé helyezett ajtószerű tárgy

előterem fn ◇ <nagyobb épületben> az a terem, amelyből bejárat nyílik a többi terembe v. a fogadóterembe

előtíkszó fn ◇ hajnali kakasszó

előttemez ige ◇ aláír; láttamoz; szignál

előversengés, elővezetés fn ◇ bevezetés; előszó

előz ige ◇ <személy> úgy áll, hogy a világosságot elfogja vkitől

előzék fn ◇ gyerekekre adott kis kötényszerű ruhadarab; előke

előzködik ige ◇ <járművet hajtó személy> vki, vmi elé kerül v. igyekszik kerülni

◇ türelmetlenül előretör; tolakodik

előzmény fn ◇ szemünk előtt álló tárgy, dolog

elparentál ige ◇ búcsúztat; elbúcsúztat; elsirat

elperel, elpöröl ige ◇ pereskedéssel elveszít, eltékozol vmit

elpipál ige ◇ elpipázik

elprédál ige ◇ zsákmányként elrabol, elvesz vkitől vmit

elprofitíroz ige ◇ eltanul; elsajátít

elrágódik ige ◇ <szíj, fából készült alkatrész> hosszas koptatás következtében lassan elvékonyodik, ill. elszakad, eltörik

elránt ige ◇ <hegedűn, vonós hangszeren> gyorsan elhúz, eljátszik vmit

elrekken ige ◇ elszenderedik; elszenderül

elrekkent ige ◇ elrejt; eldug

elrivan ige ◇ felordít; felkiált

elrúg ige ◇ <nőstény állat a kicsinyét> rúgással megakadályozza a szopásban, ill. csecsétől elválasztja, nem enged szopni, nem szoptatja többet

◇ <nő a csecsemőjét, kisgyermekét> elhagyja, kiteszi, nem hajlandó róla gondoskodni

◇ <nőstény állat> magzatát, vemhét elvetéli

◇ <növény> nagy szárazság v. igen sok eső következtében, ill. hőség miatt elhullatja vmijét

◇ <ruhaneműt> akaratlan rugdosással elnyű

elrugaskodik ige ◇ <ló, szarvasmarha> hirtelen, hátrafelé rúgó mozdulattal futásnak ered

◇ vki hirtelen sietséggel elrohan, elszáguld

elsimít ige ◇ <a falra kent nedves sarat, vakolatot v. a földes szoba ledöngölt földjét> egészen simává teszi

elsorol ige ◇ sorra véve elszámlál, sorban elmond, felsorol vmit

elsőbb hsz ◇ <felsorolásban:> először is

elsőbben hsz ◇ először; előbb; mindenekelőtt

elsőrendű mn ◇ első osztályú

elsusol ige ◇ eldug; elrejt

elsül, elsüt ige ◇ <növény> nagy forróság, hosszú szárazság miatt nagyon elfonnyad v. elpusztul

elszakul ige ◇ <törékeny v. omlós anyag> eltörik, szétmállik, szétomlik

elszalajt ige ◇ elküld; elfuttat

◇ elszalaszt; elmulaszt; kihagy

elszánt ige ◇ <szántási munkával> végez

elszed ige ◇ <asztalt> leszed

elszegődik ige ◇ <cselédként v. rendszerint fizikai munkásként> vhol v. vkihez elszerződik, tehát szerződéses szolgálatba áll, kötelezően elígérkezik

◇ vhová leköti magát, vmihez, vkihez segítően odaáll

elszerez ige ◇ <rendszerint szolgált> közvetítéssel állásba juttat, elszegődtet

◇ <leány> férjhez segít, házasságát vhoggy elősegíti

◇ <tárgyat> ellop v. ritkán ügyeskedve, ravaszul magának megszerez

◇ másnak vmely vagyontárgyát kérésére kéz alatt, magánúton eladja

elszofistáskodik ige ◇ meghamisít; félremagyaráz

elszompolyodik ige ◇ elkedvetlenedik; elszontyolodik; megilletődik

elszór ige ◇ elszórakoztat; mulattat

eltángál ige ◇ alaposan elrak, elver, eldönget

eltér ige ◇ van elég hely a számára vhol; elfér vhol
 ◇ megfér, összefér vele; békében él mellette

eltertyed ige ◇ elterül; elterpeszkedik

éltes, életes mn ◇ koros; idős
 ◇ életrevaló; életerős

eltestál ige ◇ vkinek, vminek örökségül hagy vmit

éltető fn ◇ a megélhetést biztosító segítő, segítőtárs, segéd

eltéved ige ◇ elvéti a dolgot; téved

eltévelyedés fn ◇ téves utakon v. irányban való bolyongás; eltévedés

éltig hsz ◇ az egész életben; az egész életen át; örökké

eltojik ige ◇ <tyúk> megtojik
 ◇ <más szárnyas> a szokott számban lerakja a költéshez tojásait
 ◇ <házi szárnyas> ismeretlen v. nem a szokott helyre tojik

eltökél ige ◇ elvégez; véghez visz

eltökít, eltökint ige ◇ ellop, eloroz
 ◇ olyan helyre v. úgy eltesz vmit, hogy nem lehet megtalálni; elhány
 ◇ <használati tárgyat> tönkretesz

eltrafikál ige ◇ elbeszélget; elcseveg; eltársalog

elucidál ige ◇ tisztáz; kiderít

elutasít ige ◇ vhova utasít, útbaigazít vkit

elül ige ◇ pihenőre tér; elnyugszik
 ◇ helyet foglal vhol
 ◇ elmerül; elsüllyed
 ◇ <személy, ill. vágy, szenvedély> megnyugszik, elcsendesedik

elv fn ◇ vmin túl fekvő rész

élv fn ◇ testi v. szellemi élvezet, öröm
 ◇ az élvezet hajhászása, túlzásba vitt élvezet
 ◇ olyan étel v. ital, amelyet élvezet fogyasztani

elvadít ige ◇ elcsúfít; eltorzít; tönkretesz

elvág ige ◇ <jégeső vetést> teljesen elver, tönkretesz

elvall ige ◇ eltulajdonít; magáénak mond; sajátjának vall

elvált ige ◇ kicserél; elcserél
 ◇ <nagyobb értékű pénzdarabot> felvált

elvár ige ◇ türelmesen, nyugodtan megvár

elvásik ige ◇ <használati tárgy> a sok használattól nagyon elkopik, megrongálódik
 ◇ <éles tárgy> egészen tompává válik, az éle elkopik
 ◇ <vmely készlet, élelmiszerféle> lassan elfogy, elhasználódik

elvbarát fn ◇ hasonló elvet, felfogást valló, s rendszerint ugyanahhoz a politikai párthoz tartozó személy

elvé, elve nu ◇ vmin túl fekvő rész <földterület, országrész>

elvégez ige ◇ véglegesen elhatároz; eldönt

elvénül ige ◇ <ember, állat> lassú öregedés közben egészen vénné válik, megvénül, előregedik
 ◇ <takarmány, a hosszú lábom maradás miatt> frissességét, puhaságát, tápértékét elvesztve fássá válik

elver ige ◇ <embert, állatot> verve elűz, kikerget; elkerget
 ◇ <cséplőgép v. cséplőgéppel vki> elcsepel; <gabona szemtermését> kalászából kiveri
 ◇ <toronyóra vmely időpontot> többszörös ütéssel jelez, és az ütést befejezi
 ◇ <gondolatot, érzést> elnyom, visszaszorít

elveszejt ige ◇ megöl; elpusztít; elemészt

elveszt ige ◇ <szemölcsöt, foltot> kiirt, eltüntet

elvet ige ◇ <állat fiat, kölyköt> idő előtt hoz világra; elvetél

elvett nu ◇ vmin túl

élvezet fn ◇ haszonélvezet

elvirul ige ◇ elhervad

◇ <személy> elveszíti ifjúságát, életerejét

elvől nu ◇ vmin túlról

élvsóvár mn ◇ érzéki élvezetekre erősen vágyakozó <személy>; nagyon élvvágyó; kéjsóvár

élvvágy fn ◇ érzéki élvezetekre, gyönyörökre való állandó, túlzott vágyódás; az élvezet hajszolása

elzüllik ige ◇ <jószág, ritkán ember> elkóborol, elbitangol, s így elvadul v. elpusztul

◇ <vagyon elhanyagolás miatt> egyre romolva, pusztulva tönkremegy

elyen nm ◇ ilyen

em ige ◇ szopik

email fn ◇ zománc

◇ fogzománc

ember fn ◇ férfi <az asszonnal szemben>

◇ férj <a feleséggel szemben>

◇ felnőtt ember <a gyermekkel szemben>

emberállat fn ◇ ember

emberfő fn ◇ emberfej

emberfutó mn ◇ emberkerülő; zárkózott; visszavonult

emberíz fn ◇ generáció; nemzedék; emberöltő

emberkor fn ◇ <a férfi életében> az ifjúkor és öregkor között levő időszak; felnőttkor

embermázsáló fn ◇ személymérleg

emberöltő fn ◇ a nemzedékváltás ideje, azaz 25–35 év

◇ az emberélet időtartama, azaz hozzávetőleg 60 év

emberpiac fn ◇ az a hely, főleg tér, ahol mezőgazdasági munkások rendszerint rövidebb ideig tartó bér munkára, napszámos munkára önként felajánlkoznak, ahol vmely munkáltató felfogadja őket

◇ rabszolgapiac

embersor fn ◇ az az életkor, amelyben vmely fiú felnőttnek, férfinak számít

embersport-fogadás fn ◇ totó

emberszóló mn ◇ rágalmozó; becsmérő; gyalázó

emberül hsz ◇ jó erősen; alaposan

eme¹ fn ◇ anyasertés; anyakoca; emse

◇ állat nőténye

eme², **emez** nm ◇ <közeli v. a beszélő által közelinek jelzett, szóban forgó, imént említett v. itt következő személyről, tárgyról, dologról szólva:> az itt levő

émed, imed ige ◇ ébred; ébredszik; feleszmél; felébred

emelcső fn ◇ felvonóhíd; csapóhíd

emelet fn ◇ emelvény; dobogó

◇ emelkedő; domb

emeletes mn ◇ magas; óriási

emelyű fn ◇ emelő; emelőrúd; emelőszerkezet; kar

émely fn ◇ daganat; csomó

émén fn ◇ török felügyelő

emendál ige ◇ kijavít; helyesbít

emeritus, emeritált mn ◇ kiszolgált; kiérdemesült

◇ nyugdíjazott; nyugállományú

emésztet, emésztmény fn ◇ bélsár; ganéj; ganaj

emésztő fn ◇ trágyagödör

émette, émetten hsz ◇ ébrenlétében; ébren; virrasztva

emez nm *lásd eme*²

emígy, emígyen hsz ◇ <szembeállítás nélkül:> ilyen módon, így

emik ige ◇ szopik, szoptat

eming fn ◇ sajt készítésekor kinyomott savanykás, sós lé

emlékerő fn ◇ emlékezőtehetség; emlékezet; memória

emlékezet fn ◇ emlékezés; visszaemlékezés

emléklap fn ◇ emlékkönyv

emlékvers fn ◇ vkinek a számára emlékül, régebben különösen emlékkönyvbe írt vers

emlél, emtet ige ◇ szoptat

emlény fn ◇ nefelejcs
emlet ige ◇ csecsemő tejet; csecsemőt. szoptat
emléz ige ◇ <vmely szöveget, adatot> igyekszik szóról szóra emlékezetébe vésni, könyv nélkül megtanulni; magol
említet fn ◇ emlékezet
emlő fn ◇ gyepelő; zabola
emők fn ◇ a túróvá v. sajttá feldolgozott aludttejből kivált zöldessárga v. szürkéssárga színű, savanykás ízű folyadék; savó
emse fn ◇ nöstény disznó; koca
◇ kisebb állatok nösténye <főleg kutyáé, macskáé>
emtet ige ◇ <csecsemőt> szoptat
en nm ◇ saját
encaustum fn ◇ íráshoz használt folyadék
encsembencsem, encsenbencsen fn és mn ◇ haszontalan, semmit sem érő apróság, holmi; semmiség
◇ haszontalan; semmit sem érő; értéktelen
endeledik ige ◇ émelyegni kezd; felkavarodik a gyomra; émelyedik
endeleg ige ◇ <gyomor> émelyeg
énekes fn ◇ énekmondó; regös; igric
◇ az a személy, aki vmely pengető hangszer kíséretével, esetleg képek mutogatása mellett énekel, és alamizsnát gyűjt
éneklet fn ◇ zsoltár; ének
énekmondó fn ◇ az a személy, aki <a középkorban> érdekes v. nevezetes történelmi eseményekről szóló, ún. históriás énekeket, vitézi dalokat költött, és hivatásszerűen, többnyire helyről helyre vándorolva, hangszereken kísért énekszóval előadott; énekes; regös; igric; hegedős
◇ az, aki <vásárokon v. egyéb sokadalmakon> énekeket ad elő, és ebből él
enervál ige ◇ elerőtlenít; elernyeszt
enészt ige ◇ rejt; eldug; titkol
engedékeny mn ◇ olyan <anyag, tárgy>, amely könnyen enged vminek; lágy; hajlékony
engedelem fn ◇ bocsánat; elnézés
◇ beleegyezés; engedély
engedelmez ige ◇ érvényesít; hitelesít
enigma fn ◇ rejtvény; talány; feladvány
◇ mese; találós mese
ennen nm ◇ az én ...; saját
eny fn ◇ hely
enyeg fn ◇ hártya; burok
enyegtet ige ◇ védelmez; támogat
◇ eltakar; elfed; beburkol
◇ simogat; cirógat
enyekes mn ◇ gennyes; gyulladt
◇ nyálkás; nyúlós
◇ romlott; rothadt
enyészik, enyész ige ◇ harcban elesik; meghal
enyeszt ige ◇ titkol; rejteget
enyett nu ◇ által
◇ helyett
◇ alatt
enyh, enyhely fn ◇ szélről, esőtől védett hely, ahol meg lehet húzódni; pihenőhely
◇ megbékélés; vigasztalás; megnyugvás
enyhadó mn ◇ enyhülést, megnyugvást, vigasztalást nyújtó; enyhet adó
enyim nm ◇ enyém
enyű fn ◇ képlékeny anyag, viasz v. kátrány
eoilhárfa fn ◇ előkelő magánházak tetejére v. félig nyitott ablakába helyezett, lyukakkal ellátott szekrény, melyen a különböző vastagságú húrok a szél erősségének megfelelően légies, lágy hangokat, futamokat adnak

epekórság fn ◇ a bőrnek, a nyálkahártyáknak és a szem fehérjének sárga, súlyosabb esetekben zöldefekete, kóros színeződése, amelyet a vérbe került epe okoz; sárgaság

eperjfa fn ◇ eperfa

epeség, epesség fn ◇ aggodalom; keserűség; bánat
◇ fájdalom; szenvedés; kín

epifánia fn ◇ január 6-ára eső katolikus, görög keleti és evangélikus ünnep; háromkirályok ünnepe; vízkereszt

epitáfium fn ◇ sírfelirat; sírvers
◇ felirattal ellátott, álló helyzetben befalazott sírkő

épitőszék fn ◇ tisztújítás

épkézláb hsz ◇ épségben; baj nélkül

eplény fn ◇ szán két talpát összekötő keresztfa

epocha fn ◇ korszak; periódus

épül ige ◇ <személy> építkezik, épületet emel

érc fn ◇ pénz

ércakarát fn ◇ szilárd, tántoríthatatlan akarat

érces mn ◇ fém, fémek vegyületeit, sóit tartalmazó <anyag>
◇ érchez hasonló, ércre emlékeztető <tulajdonsága vminek>; fémes

érdek fn ◇ érdeklődés; figyelem; kíváncsiság

érdekelten mn ◇ érdeklődve; érdeklődéssel; kíváncsian

érdekeltség fn ◇ érdeklődés; figyelem

érdemdús mn ◇ olyan <személy>, akinek sok érdeme van; érdemekben gazdag; tiszteletre méltó; tekintélyes

érdemes mn ◇ tiszteletre méltó, tekintélyes <személy>

érdemetlen hsz ◇ anélkül, hogy a szóban forgó személy megérdemelte volna azt, ami jutott neki; meg nem érdemelten

érdemkereszt fn ◇ érdemekért adományozott, kereszt alakú kitüntetés

érdempénz fn ◇ érdemérem, főleg katonai kitüntetés

erdőégés fn ◇ erdőtűz; tűzvész

erdőkerülő fn ◇ az erdőre felügyelő erdőgazdasági alkalmazott; erdőőr

erdőlés fn ◇ az erdő ápolása, gondozása, vagyis a kiszáradt fák, elszáradt v. felesleges ágak, gallyak eltávolítása, az erdő ritkítása stb.

erdősz fn ◇ erdész; erdőgazda

ere fn ◇ kantár; fék; gyepelő

erémita, erémi fn ◇ remete

erényes mn ◇ szemérmes, nemi vonatkozású dolgokban szűziesen tartózkodó <főként nő>

ereszt ige ◇ <termesztett növény, főleg gabonanemű> jól fizet, bőven terem, dús termést hoz
◇ <hideg, fagyos idő> enyhül, fölenged
◇ küld; indít

eresztés fn ◇ próbálkozás; kísérlet

eresztvény fn ◇ fiatal, sarjadó erdő
◇ cserje; csalit
◇ sarj; hajtás

érett mn ◇ olyan <háziállat, főleg tinó v. hizlalt sertés>, amely már levágható, ill. leölhető, amelynek további hizlalása nem gazdaságos

érez fn ◇ fékez; lassít; visszafog; zaboláz

erge fn ◇ patak; folyócska
◇ árok; csatorna

ergellés, ergellős mn ◇ bolondos; eszelős
◇ mérges; hirtelen haragú

ergojás mn ◇ féleszű; félnótás

ergye ige ◇ eredj

erkély fn ◇ bástya; őrhely

érkezik ige ◇ <ézés, gondolat> keletkezik, támad
◇ <összehasonlításban> tud, bír, győz vmit megtenni
◇ ráér vmire, vmit megtenni

erkölcs fn ◇ rossz természet; makrancos önfejűség; makacsság
◇ szokás; természet; magaviselet

erkölcsbíró fn ◇ <a XVIII. században> olyan bíró, aki a jó erkölcs ellen vétők felett ítélezett

erkölcsös mn ◇ csökönyös természetű <ló>
◇ önfejű, veszekedős <személy>

érlökés fn ◇ érverés; pulzus

erméces mn ◇ ruganyos; hajlékony

erny fn ◇ szempilla

ernyed ige ◇ <öltöny, ruhadarab, elnyűtt szövött anyag> kopik, foszlik, mállik

ernyedetlen mn ◇ fáradhatatlan; lankadatlan

ernyedt mn ◇ foszlott, nyűtt, mállott <kelme, szőtt, font anyag>

ernyő fn ◇ sapka ellenzője; kalap kiálló széle, karimája, pereme
◇ árnyékot adó lombsátor

ernyős mn ◇ lombos, dús lombú, árnyékot adó <fa, bokor>

erőfogyott mn ◇ rokkant

erőhatalom fn ◇ erőszak; erő

erőjog fn ◇ ököljog; farkastörvény

erőműves fn ◇ gépész; gépkezelő; gépmester

erősbul ige ◇ erősödik; fokozódik

erősség fn ◇ megerősített hely; erődítmény; vár

erőtan fn ◇ mechanika

erre-amarra, erre-arra hsz ◇ <durva szitokszó helyettesítőjeként, hasonló értékű, mint:> ilyen-amolyan;
<bizonyos szöveghelyzetben:> a teremtésit!, a mindenit!

errül hsz ◇ erről

érsek fn ◇ tudálékos, bölcselkedő ember

erszény fn ◇ kerek fenekű, hosszúra eresztett szíjon hordott bőrzacskó, amelyben a juhászok kovát és taplót tartottak
◇ pénz; költség

érszökés fn ◇ érverés; pulzus

ért¹ mn ◇ érett; kifejlődött
◇ érettségizett; maturált

ért² ige ◇ gondol; vél

ért³ ige ◇ érint; tapint; megérint

erteígérő fn ◇ az a személy, aki felelősséget vállal vkiért, vmiért, különösen vkinek az adósságáért, s ezt a fizetés elmulasztása esetén helyette kifizeti; kezes

ertekezik ige ◇ kérdezősködik; tudakozódik; érdeklődik

értelmesség fn ◇ <vmely kisebb közösségben> a műveltségüknél, szellemi képességeiknél fogva vezető szerepet játszó személyek összessége; értelmiség

értély fn ◇ meghatározás; szómagyarázat; definíció

érteményez ige ◇ meghatároz; értelmez; jellemez

értésítő fn ◇ vmely középiskola egyévi munkájáról beszámoló kiadvány; évkönyv

értetlen mn ◇ érthetetlen, értelmetlen <beszéd, szó>

érvény fn ◇ érvényesülés v. ennek lehetősége

érvény fn ◇ érzélem; érzésvilág

érvet¹ ige ◇ érvet vmit; érveteltet

érvet² fn ◇ érzélem; érvés; érvület

érvőszarv fn ◇ csáp; tapogató

es¹ fn ◇ az, akitől vmely család származik; ő

es² fn ◇ eskü; fogadalom; esküvés

es³, és fn ◇ eső; zápor

es⁴ ige ◇ <eső> esik

esd ige ◇ könyörög; kérlel; esedezik
◇ rászáll; megtelepszik
◇ kívánczik; óhajt
◇ belép

esdekelik ige ◇ esedezik; könyörög

esendő mn ◇ leendő; jövendő; jövendőbeli
esenedik ige ◇ esedezik; eseng; rimánkodik
eses mn ◇ esküdt
eset¹ fn ◇ <református szóhasználatban:> bűnbeesés
eset² fn ◇ esés; elesés; bukás; hanyatt vágódás
esetes mn ◇ esetleges; véletlen
esetlen mn ◇ durva; vaskos
esett mn ◇ elhullott, megdőglött <állat>
◇ olyan <személy>, akit az élet nehézségei, betegség, gondok nagyon megviseltek, elgyötörtek, elgyengítettek, aki nem tud magán segíteni; leromlott; letört; szánalomra méltó
◇ csüggedtséget, szomorúságot kifejező, lehajtott <fej>
esik ige ◇ <vmely esemény, tett> történik, végbemegy; megesik
esk fn ◇ eskü; fogadalom; fogadkozás
eskél ige ◇ alábbszáll; mérséklődik; alábbhagy
eskór fn ◇ idegbajból v. az agy megbetegedéséből származó olyan betegség, mely időnként fellépő, hirtelen beálló görcsös rohamokkal és az öntudatnak egyidejű elvesztésével jár; epilepszia; nyavalyatörés
esküdt mn és fn ◇ olyan <személy>, aki esküt tett, megesküdtött vmire; hitese
◇ a szolgabíró mellé rendelt hivatalos személy, aki a községi közigazgatás és igazságszolgáltatás ügyeinek intézésében vesz részt
esküszó fn ◇ eskü; eskütétel
eskütevő fn ◇ olyan személy, aki esküszik
esküvés fn ◇ eskü; fogadalom
◇ esküvő; házasságkötés; menyegző
esmé, esmeg hsz ◇ ismét; megint
◇ továbbá; még
◇ szintén; ugyancsak
esmer, esmér ige ◇ tud; ismer
◇ tapasztalatot szerez vkiről
◇ nemileg közöskül vkivel
◇ észrevesz
esméret fn ◇ ismeret; tudás
eső, essé fn ◇ feljebbvaló; felettes
◇ elsőszülött
esősák fn ◇ leereszkedett, sűrű, terhes felhő, amelynek távolabbi részéből már esik is az eső, és rendszerint nagy zápor előjele
espáda fn ◇ tőr
espán fn lásd **ispán**
espély fn ◇ pecek; ék
esteli, estéli, estvéli mn és fn ◇ esti
◇ vacsora
estenden, estennen hsz ◇ esti időben; este; estefelé
◇ esténként
esten-estig hsz ◇ késő estig; sokáig
estészak fn ◇ északnyugat
estétek fn ◇ vacsora
esthajnal fn ◇ alkonyat; besötétedés; este; napnyugta
estharang fn ◇ estidőben hangzó harang
estharmat fn ◇ napnyugtakor keletkező harmat
estpír fn ◇ alkony; alkonyat
estve hsz ◇ este
estvény, estvény fn ◇ este; estély
estvelygő mn ◇ esteledő; alkonyodó
északfény fn ◇ <a Föld északi sarkvidékén> napnyugta után látható, rendszerint fényes ív alakú légköri tünemény; északi fény
eszélyes mn ◇ olyan <személy>, aki céljának elérésére okosan, ügyesen tudja a legmegfelelőbb eszközöket alkalmazni

◊ az adott körülmények között a legmegfelelőbb; célszerű

eszemadta fn ◊ <a beszélő számára> nagyon kedves, aranyos személy, főleg lány, nő
◊ drága teremtés; a lelkem
◊ <a kedveshez, szerelmeshez intézett kedveskedő szóként>

eszenc fn ◊ aszúszőlőből készült mézédés italféle; eszencia

észenjáró mn ◊ éber; szemfüles

észfogat fn ◊ fogalom; felfogás

eszkába, iszkába fn ◊ bádogból való, U alakú szöghöz hasonló, lapos kapocs, ill. folt, amellyel faeszközök réseit, különösen a teknő repedéseit összefoltozzák
◊ fémlemez
◊ durva famunka

eszkából, iszkából ige ◊ <faedényt> kéthegyű, lapos vaskapoccsal v. ilyenre formált bádogból készült folttal szegez
◊ <hajók hasadékeit> szurokkal, tömítőanyaggal folyamatosan betömi, kitölti
◊ vmely tárgy szétálló részeinek eszkábával való összeillesztését végzi
◊ készít; összeállít
◊ hevenyészve v. hozzá nem értő módon, nagyjából, durván összeállítva, összeütve készít vmit; tákol; fabrikál
◊ kisüt, kitalál, alkot, csinál vmit

észkép fn ◊ elmélet; teória; elgondolás

eszkort fn ◊ örkíséret; fegyveres kíséret; díszkíséret

eszkotár fn ◊ számadó juhász; juhászgazda

eszmélkedik ige ◊ gondolkodik; latolgat vmit

eszmeszegény mn ◊ olyan <személy, főleg író, szónok>, akinek nincsenek v. csak nagyon ritkán vannak eredeti eszméi, gondolatai v. újszerű ötletei; eszmékben szegény

eszmétársítás fn ◊ képzettársítás

eszmétársulás fn ◊ képzettársulás

eszmevilág fn ◊ az eszmék összessége; a szellemi élet egésze

észok fn ◊ érv; bizonyíték; argumentum

esztena fn *lásd* **esztrenga**

esztendő mn és fn ◊ éves
◊ egyéves <személy v. állat>
◊ nagyjában kb. egy évig tartó, húzódó <állapot, folyamat>
◊ egy évre elszegődött szolga

esztendőszaka hsz ◊ az egész évben; folyamatosan

eszterág, esztrág fn ◊ gólya

esztergár fn ◊ finom felületek kialakítására használt szerszámgép; eszterga; esztergapad
◊ az esztergán alkalmazott forgácsoló kés; esztergakés
◊ esztergán vas-, ill. fémanyagot megmunkáló szakmunkás; esztergályos

eszterha, eszterhaj, eszterhéj fn ◊ nádból v. szalmából készült háztető
◊ eresz; ereszalja

eszteze fn ◊ ösvény; gyalogút

esztováta, osztováta fn ◊ szövőszék
◊ <szövőszékben:> vetelő

esztrenga, esztena fn ◊ <hegyvidéki legelőn> vesszővel, náddal v. deszkával elkerített hely a juhok pihentetésére és fejésére
◊ sövénykerítés
◊ <fejéskor> a juhok rendben tartására és különválasztására való rekesz az akolban

esztrengál ige ◊ <az esztrengába összetereitelt juhokat> egyenként maga elé húzza, és megfeji
◊ <személyt> ráncba szed, móresre tanít, megfenyít

ét¹ fn ◊ evés
◊ étel; élelem

ét² ige ◊ etet

etablíroz ige ◊ felállít; létrehoz; alapít; létesít

etcetera nm ◊ <többféle egynemű mondatrész, mondat v. mondatrész felsorolásának megszakítására utaló szó, amely rövidítve: etc.>; és a többi

étel fn ◇ étel; táplálék
étékfogat fn ◇ fogás; étékfogás; étel
étékfogó fn ◇ királyi lakománál az ételt felszolgálók felügyelője; asztalnok
◇ előkelő háznál ételt felszolgáló és kínáló inas, szolgálta
étekosztó fn ◇ <fejedelmi, főúri v. főpapi udvarban> a konyha és az étkezés felügyelője; asztalnok; tálnok
étekpiac fn ◇ <vásáron, piacon, sokadalomban> sátor v. rögtönzött bódé, amelyben frissen sült húst v. halat árúsítanak; lacikonyha
étekszerszám fn ◇ evőeszköz
étel fn ◇ evés; étkezés
ételnemű fn ◇ étel; ennivaló
◇ közfogyasztásra szánt élelmiszer, étel
étemes mn ◇ idő; koros; éltes
éter fn ◇ levegő; lég; légáram
◇ az a régebben feltételezett légnemű anyag, amely a világűrt kitölti, az elektromágneses és fényhullámokat, valamint a gravitációt közvetíti
◇ ég; világűr
◇ a fantázia, az ábrándozás világa
éterrengés fn ◇ <korábbi feltevések szerint> az éternek, a világűrt kitöltő anyagnak az a rezgése, mellyel többek között a fény- és elektromos jelenségek tovaterjedését magyarázták
etet ige ◇ <szitokként:> vkinek azt kívánja, hogy vmi egye meg, pusztítsa el
étet¹ ige ◇ marat; éget
◇ megmérgez; méreggel etet
étet², étető fn ◇ mérgező; ártalmas szer
éthordó fn ◇ ételek felszolgálására jogosított, ilyen vizsgát letett éttermi dolgozó; ételes
étkes mn ◇ jó étvágyú, nagyétkű <ember, állat>
etnikos fn ◇ vámszedő
étő mn ◇ mérgező
étszaka, étszak hsz ◇ éjjel; éjjeli időben
étszoba fn ◇ ebédlő
ett hsz ◇ ezen a helyen; itt
étterem fn ◇ <palotában:> ebédlőnek használt terem
etyepetye¹, egyepetye fn ◇ étvágygerjesztő étel
◇ étvágy; gusztus; ehethék
etyepetye², hetypetye fn ◇ csacsogás; üres fecsegés; tereferere
ev fn ◇ genny; váladék
évdíj fn ◇ évjáradék; járadék
éveg fn ◇ üveg
eves mn ◇ gennyes, üszkös, rothadó, túros <seb, fekély stb.>
evesedik ige ◇ <seb> evessé, gennyessé, üszkössé válik
evet, evetke fn ◇ mókus
evidencia fn ◇ nyilvántartás
évkönyv fn ◇ értesítő; ellenőrző könyv
évlap fn ◇ irodalmi v. tudományos társaságnak évenként megjelenő, a tagok munkásságát bemutató kiadványa
évnap fn ◇ évforduló; jubileum
evődik¹, évődik ige ◇ emésztődik, rágódik vmin; tépelődik; emészti magát
evődik² ige ◇ feldagad; felpuffad
evőszék fn ◇ alacsony, közepén a bogrács, ill. a vasfazék számára vágott lyukkal ellátott asztalféle
evőszer fn ◇ evőeszköz
évszak fn ◇ időszak; időköz; szakasz
exa- lásd egza-
excellál ige ◇ kitűnik; kiválik
excerpál ige ◇ kivonatol; összefoglal
exigencia fn ◇ az, amit a pillanatnyi helyzet éppen megkövetel; szükséglet; követelmény
exkurzió fn ◇ nagyobb séta; kisebb kirándulás
◇ <előadásban, beszédben:> kevésbé fontos v. nem a lényeghez tartozó kérdések fejtegetése; kitérés

exkuzáció fn ◇ mosakodás; mentegetőzés
exlex mn ◇ törvény v. költségvetés nélküli <állapot, kormányzás>
exordium fn ◇ előszó; bevezetés
expatriáció fn ◇ kivándorlás
expatriál ige ◇ száműz
expenznóta fn ◇ <ügyvédi> költségszámla
experimentál ige ◇ kísérletet végez; kísérletezik
expiál ige ◇ megbűnhődik; vezekel
extempore fn és hsz ◇ olyan iskolai dolgozat, amelyben hallomás után kell a tanulóknak magyar mondatokat idegen nyelvre fordítaniuk, v. pedig egy-két perc alatt könnyebb számtani példát megoldaniuk
 ◇ a színész által rögtönzött, a szerep szavaitól eltérő mondatok
 ◇ a szerep szavaitól eltérve; rögtönözve
extemporizál ige ◇ rögtönözve, előkészület nélkül mond beszédet, ad elő vmely tárgyról
 ◇ <színész> színdarab szövegébe előadás közben hatás keltésére v. szerepének hiányos tudása miatt egy v. több mondatot beletold; rögtönöz
ezenközben hsz ◇ az imént említett v. részletezett eseménnyel egyidejűleg; azalatt, míg az imént említettek történtek; eközben; ezalatt
ezer szn ◇ évezred; ezredév
ezerédes fn ◇ színtelen, vízben oldódó, rendkívül édes ízű, kristályos szerves anyag, amely mesterséges édesítőszer; szacharin
ezerjő fn ◇ apró, piros v. ritkán fehér virágú, fonalas bibeszálú gyógynövény; ezerjófű
ézes mn ◇ édes; édeskés
ezred fn ◇ évezred
ezredes mn ◇ évezredek óta létező, fennálló, tartó; évezredes; ezredéves
 ◇ évezredek alatt kialakult
ezredorvos fn ◇ századosi rendfokozatnak megfelelő rangú katonarvos
ezüst fn ◇ <1945 előtt a magyar, ill. osztrák–magyar hadseregben> ezüst vitézségi érem
ezüsttükör fn ◇ tükörként használt, teljesen simára csiszolt, ezüsből való lemez

F

fa fn ◇ hegedű
fabatka fn ◇ régi, csekély értékű pénzegység
 ◇ apró fadarab
fabrika fn ◇ termelőüzem; gyár
fabrikál ige ◇ iparilag előállít; gyárt
fabula fn ◇ tanító célzatú mese; állatmese
fabuláz, fabulázik ige ◇ fabulákat, meséket mond; mesél
 ◇ beszélgetés, előadás közben anekdotázik
 ◇ haszontalanságokat v. valótlanságokat beszél, mesél; fecseg; locsog
 ◇ lódít; tódít; füllent
fácánosodik ige ◇ megromlik; megbűzösödik
fácit fn ◇ végeredmény; végösszeg
 ◇ vminek lényege, veleje
facsar mn ◇ fanyar
facsarék fn ◇ lé; folyadék
facsgó mn és fn ◇ csavargó; kódorgó; bolyongó
facsari mn ◇ fősvény; zsugori
facsaró mn ◇ <rendszerint megázás következtében> annyira nedves, hogy akár facsarni lehetne belőle a vizet; csurom
facsaros mn ◇ csavart; csavarodó; tekervényes
 ◇ tekervényes utakon járó, csavaros eszű, ravasz, álnok <személy>
fád mn ◇ kedvetlen; kedélytelen
faderék fn ◇ tönk; fatönk
fagaras, fapoltura fn ◇ teljesen értéktelen pénz
faggaszt ige ◇ kínoz; gyötör

◇ kifáraszt; kimerít
faggat ige ◇ folyamatosan ki- v. fölfakaszt, szétnyom vmit
fágy ige ◇ rétegesen elrendez; rétegez
◇ felteker; felcsavar
◇ száron levő takarmánynövényt nyelvével leszakít, és szájába besodorint
◇ mohón eszik; zabál; fal
fágyaték fn ◇ köteg; nyaláb
faggyas mn ◇ faggyús
◇ vézna; sovány
fagyharmat, fagyosharmat fn ◇ dér; zúzmara
fagyhozó mn ◇ olyan <idő, természeti jelenség>, amelynek megjelenése rendszerint faggal jár együtt
fagylal ige ◇ fagyaszt; lehűt
fagyóka fn ◇ ónos eső
fahaj fn ◇ fahéj
faharó fn ◇ egyiptomi uralkodó; fáraó
fahegy fn ◇ az élő fa legmagasabb pontja, teteje, csúcsa, hegye
fáin, fáintos, fájin mn ◇ kiváló; finom; nagyszerű
faizás fn ◇ a jobbjogokat illető azon jog, hogy a földesúr tulajdonában lévő erdőben saját szükségletük mértékéig épületfát és tűzrevalót vághatnak
fajankó fn ◇ fából faragott alak; nagyobb fabáb
◇ ostoba, esetlen, ügyetlen, semmire se használható fiatal férfi
◇ semmi jó és szép iránt nem fogékony, keményszívű ember
fajansz fn ◇ ónmázás technikával készült edény
fájdalomdíj fn ◇ a bíróság által testi sértés esetében a bántalmazott v. kárt szenvedett egyén javára megítélt összeg
fajfok fn ◇ rokon; hozzátartozó
fajkó fn ◇ dohányzó eszköz; pipa
fájront fn ◇ a munkaidő vége; pihenő
fajtalan mn ◇ szilaj; vásott; csintalan
◇ nemi tekintetben romlott, szemérmetlenül erkölcstelen, buja <személy>
fajtáz ige ◇ külsejében v. ennek jellembeli tulajdonságában vkihez hasonlít, rája üt
fajzat fn ◇ növényi, állati szaporulat; ivadék; magzat
◇ emberi faj, fajta
◇ betegség; kór
fajzik ige ◇ <állat v. növény> szaporodás által világra jön; létrejön; származik
◇ <állat v. növény> szül, ivadékot, utódot hoz a világra
fakadás fn ◇ rügy; hajtás
fakadék fn ◇ <emberi v. állati testből> kelés felfakadásakor kiömlő nedv; genny
fakadékocska fn ◇ seb; bibi
fakapica fn ◇ fából, vagyis vesszőből font, kantár alakú szerszám, melyet harapás ellen a kutyák fejére húznak; szájkosár
fakecske fn ◇ fapatkoló állvány
fakép fn ◇ fából faragott szobor
fakilincs fn ◇ fából készült s a hozzáerősített madzaggal v. fogóval felemelhető egyszerű zár ajtón v. kapun
fáklyászene fn ◇ vkinek a tiszteletére, vmilyen közös öröm kifejezésére rendezett, zenés fáklyásmenet, felvonulás
fáklyatánc fn ◇ <főleg lakodalmakkor> égő fáklyával v. gyertyával lejtett tánc
fakó mn ◇ egyszerű, jelentéktelen, szürke <személy v. emberi közösség>
◇ vasalatlan; szegényes <jármű, eszköz>
fakopács, fakopáncs fn ◇ harkály
fakszni fn ◇ hóbort; szenvedély
faktat ige ◇ faggat; kérdezget; vallat
faktor fn ◇ ügyintéző; megbízott
faktótum fn ◇ olyan személy, akire vmely kisebb közösségben mindenféle elintézni valót rá lehet bízni, aki a legkülönbébb munkákra felhasználható; tótumfaktum
faktum¹ fn ◇ cselekedet; tett

faktum² fn ◇ szorzat

faktúra fn ◇ számla; bizonylat; elismervény

fakupa fn ◇ fából készített kupa, ivóedény

fakutya fn ◇ fából készült csizmahúzó, amelynek tátott szájra emlékeztető ága közé teszik a csizma sarkát

fal fn ◇ vesszőfonadék, amivel a halak útját elrekesztették

falábtó fn ◇ mocsaras, lápos területen gyalogos közlekedésre v. egyéb célra, pl. játékszerűen használt két faléc, amelyet hosszabbításul a lábhoz erősítenek; gólyaláb

falángat ige ◇ fedd; korhol

◇ gúnyol; csúfol

falángol ige ◇ rágalmaz; gyaláz; becsmérel

◇ szidva elhallgattat

falanszter fn ◇ közösség; telep

falás fn ◇ falat

◇ (*jelzőként*) kevés, kis mennyiségű, egy harapásnyi <étel>

faldoklik ige ◇ fal; habzsol

falka fn ◇ csoport, csapat <ember>

falkár fn ◇ a kopók vezetője vadászat alatt

falkony, falkon fn ◇ kisebb ágyúfajta; könnyű táborig löveg

falszőnyeg fn ◇ tapéta

falt fn ◇ élelemből egy kis darab; falat; falatka

faltörés fn ◇ rés törése ostromolt vár falán erre alkalmas harci eszközzel, különösen faltörő kossal v. ágyúval

◇ az ostrom eredménye, az így támadt rés

falunagy fn *lásd fónagy*

faluszája fn ◇ az a személy, főleg nő, aki a falu pletykáit széthordja; hírharang

◇ az a személy, aki a falu, a közösség nevében beszél; a falu szószólója

faluszépe fn ◇ a legszebbnek tartott lány v. asszony vmely faluban

faluvég fn ◇ a falunak a rajta átvezető főutca egyik v. másik végén levő része, ill. széle, az a hely, ahol a falu lakott része véget ér

faluz, faluzik ige ◇ a falukat járja; faluról falura jár

◇ holmiját eladásra v. cserére kínálva falura v. faluról falura jár

◇ <vmely faluban> sok házba bemegy, sok családhoz ellátogat

falzifikál ige ◇ kitervel; kigondol

fáma fn ◇ hírnév; dicsőség; elismertség

famacska fn ◇ fából készült, pecekkel feltámasztott egérfogó

fametszés fn ◇ fametszet; fanyomat

familiáris mn ◇ családias; bizalmas; meghitt

◇ <stiliztikai jellegét tekintve> olyan <szó, kifejezési forma>, amely a közvetlen hangú társalgási nyelvre jellemző, és amelyet az emelkedett – választékos v. hivatalos – stílusban kerülni szoktak; bizalmas <stílus>

famulus fn ◇ vmely tudósnak kutató v. hivatalos munkájában segítő fiatalabb munkatársa v. tanítványa; asszisztens; állandó segítség

◇ hallgató; tanuló

fan fn ◇ <férfi és nő testén> a szeméremtest tájékán növe szőr, szőrzet; fanszőr

fánc fn ◇ rovás; rovátka; vágat

fáncoló fn ◇ díszítésre használt, T alakú, többnyire fa nyéllal ellátott véső, a fej mindkét végén görbe éllel; hornyoló

fancsal mn ◇ fondorlatos; kaján

fánk fn ◇ tojásrántotta

fánt fn ◇ megtorlás; viszonzás

fantasztá fn ◇ képzelgő; fellegjáró

fánton-fánt msz ◇ ha törik, ha szakad

fanyarú mn ◇ ízetlen; savanyú; fojtós

fanyelvű mn ◇ nehezen, akadozva beszélő <személy>; dadogó; hebegő

◇ olyan, aki az idegen szavakat nehezen tudja kiejteni

fanyövő, fanyüvő fn ◇ olyan mesebeli hős, óriás, aki a fákat pusztá kézzel, egyetlen rántással úgy tépi ki a

földből, mint a kendert szokás

fapénz fn ◇ teljesen értéktelen pénz

fapoltura fn *lásd* **fagaras**

fára fn ◇ egyházközség; gyülekezet

fáradalmas mn ◇ fáradságos; vesződséges; kimerítő

fáradás fn ◇ fáradozás; fáradság

fáradék, faradék fn ◇ vminek a faragása közben keletkező hulladék, forgács

◇ <bőripari feldolgozáskor a bőr vékonyítása során> késsel lehántott kaparék, hulladék

fáradt mn ◇ állott; nem friss

faragó fn ◇ kőfaragó; szobrász

◇ ács; favágó

◇ nyílfaragó

faramuci fn ◇ zsineggel játszott durva, illetlen társasjáték

◇ régi kártyajáték

fáraó fn ◇ 52 lapos francia kártyával játszott, régebben divatos szerencsejáték

fáraóivadék fn ◇ cigány, ill. a cigányok összessége

fáratag mn ◇ fáradékony; roskatag

farazat fn ◇ a ház mögé épített tető, melyet kocsi, szekér elhelyezésére használnak

farba¹ fn ◇ festék; szín

farba² fn ◇ több játékostól és egy bankártól magyar kártyával játszott, hazard jellegű kártyajáték, amelyben a betét a játékosok között oda- és visszakinálás, újabb lapok kérése révén többszörösen növelhető, és amelyben az nyeri a játékot, akinek egy színben legtöbb pontja v. rendszerint hármás-négyes sorozata van; ferbli

farbál ige ◇ fest

farcinál ige ◇ erősen faggat, firtat, vallat <vkit>

◇ <vminek a megtételére> erőltet, erőszakol vkit

◇ ígérettel, biztatással csalogat

farcsik, farcsok fn ◇ ágyék; szeméremtájék

◇ csípő; derék

◇ az emberi v. állati testnek az a része, amely közvetlenül a far nyílása fölött van, ahol a gerinccsont végződik

fardagály fn ◇ régi abroncsos szoknya

◇ párna alakú tömés, amellyel a szoknya hátsó részét emelték

fardagályos mn ◇ gögös; nagyképű; beképzelt; felfuvalkodott

faré mn és fn ◇ száraz; fás

◇ ízetlen, száraz, könnyen morzsálódó <étel>

◇ pudvás fa

faré¹ fn ◇ balsors; viszontagság

faré² fn ◇ jövedelemmel járó, papi-tanítói állás

farhám fn ◇ heveder, amellyel halászáskor a parton haladó halász a háló kötelét fogva tartja

farib fn ◇ paripa; ló

faricskál ige ◇ faragcsál; farigcsál

faris fn ◇ harci mén; csataló

farizeus mn ◇ képmutató, álszent <ember>

fark, farkok fn ◇ vminek a vége v. befejezése

farkalló fn ◇ a hálóra akasztott feszítő kő v. téglá

◇ kerékkötő helyett lejtős úton fékezés végett a szekér végéhez akasztott ágas fa v. rőzsenyaláb

farkapénz fn ◇ borralaló, amelyet a vevő az állat hazahajtásáért ad az eladó alkalmazottjának

farkasbélű mn ◇ nagy étvágyú, igen éhes, falánk <személy>; farkasétvágyú

farkascseresznye fn ◇ a burgonya rokonságába tartozó, a gyógyszeriparban hasznosított mérges növény, amelynek tojásdad, ép szélű levele, vörösbarna virága van, és termése fekete, húsos bogyó; nadragulya

farkasfene fn ◇ a bőr tuberkulotikus eredetű, azaz bacillus által előidézett, fertőző megbetegedése; bőrfarkas

farkagúzs fn ◇ <testi büntetésként alkalmazott> olyan megkötözés, amely abban áll, hogy a kezeket a csuklónál összekötik, a térdet felhúzzák az összekötött karok közé, s botot dugnak át a térd alatt és a karok fölött

farkashályog fn ◇ farkasvakság; farkassötét

farkaskasza fn ◇ zsákmány; préda
farkaskölyök fn ◇ <cserkészletben:> 6–9 éves kiscserkész
farkasmál fn ◇ a farkas hasáról való világosabb színű prém
farkasnevetés fn ◇ az éhes farkas dühös vicсорitása
farkassötét fn ◇ farkasvakság
farkasvacsora fn ◇ olyan esti összejövetel, társas együttlét, amelyen csak innivaló van, ennivaló nincs
farmatring fn ◇ <lószerszámon> az a gömbölyű, kitömött, hurok alakú szíj, amely a ló farka alatt keresztülhúzva megakadályozza, hogy a nyereg v. a szerszám előrecsússzék
◇ ez mint fenyítőeszköz a régi katonaságnál
fáró, fárahó fn ◇ cigány férfi
farok fn *lásd fark*
fárosz fn ◇ világítótorony
◇ irányt mutató, nagy hatású egyén
fársáng fn ◇ farsang
farta msz ◇ <állat tereléseként:> farolj arrább!
fartat¹ ige ◇ nógat; kényszerít; győzköd; unszol
◇ hátra léptet; hátrálni kényszerít
◇ faránál fogva félre nyom, oldalra léptet
◇ más házába jár; kóborol
fartat² ige ◇ kérdezősködve faggat, vallat
fartol ige ◇ meghátrál; visszafordul
fás¹ fn ◇ faárus
◇ kopjás, dárdás katona
fás² mn ◇ rideg; durva
◇ kedvetlen, fásult <kedélyállapot, magatartás>
fasé fn ◇ feszült, haragos viszony; harag
fasina fn ◇ rözse; gallyfa; vessző
◇ cserje; bokor
faszarágó, faszarági, faszari mn ◇ <durva szóhasználatban:> fősvény; fukar; zslugori
faszol ige ◇ <kincstári anyagot, élelmiszert> vételez, felvesz
fáta fn ◇ román leány
fatalista fn és mn ◇ az előre elrendelt sorsban hívó személy, a végzetben megnyugvó ember
fátermörder fn ◇ frakkhoz viselt magas gallér, amelynek csücskei az arc egy részét is eltakarják
fatigál ige ◇ fáraszt; kimerít; megerőltet
fátum fn ◇ előre megszabott sors; végzet
fatykó fn ◇ a házasságon kívüli együttélésből v. az ettől független nemi érintkezésből származó gyerek; fattyú
fátyol fn ◇ fedél; borító
fátyolat fn ◇ finom lenvászon
fattyaz ige ◇ <kukoricát v. szőlőt> a fattyúhajtásoktól megtisztít
fattyáz ige ◇ szid; becsmérel; fattyúnak nevez
fattyú fn ◇ legény; ifjú
◇ kamaszkorban levő v. még fiatalabb fiú; lurkó
◇ házasságon kívül született gyermek
favágó fn ◇ harkály
fávor fn ◇ pártfogás; támogatás; pártolás
fazakas fn ◇ fazekas
fazár fn ◇ kallantyú; tolóretesz
fazok fn ◇ fazék; lábas; főzőedény
fazoníroz, fazonníroz ige ◇ alakít; formál
febris fn ◇ magas testhőmérséklet; láz
februárius fn ◇ február
fécikés fn ◇ az erdőmunkás serdülőkorú segédmunkása, rendszerint saját fiúgyermek, aki kisebb fejszékével vágta a vékonyabb fákat, vizet hordott, fűrészelt reszelt
fecsely fn ◇ beszélgetés; csevej; társalgás
fecske fn ◇ <gúnyos megnevezésként:> kőműves

fecskelocska mn ◇ csacska, fecsegő <személy>; locskafecske
fecskend ige ◇ <folyékony anyag nyomásra> nagy erővel szétlővell, fröcsköl v. hova
fecskerakás fn ◇ törekkkel, vagyis a gabonaszár és kalász csépléskor visszamaradó törmelékével v. ritkán szalmával kevert sárból, agyagból készült falrakás, építés
fecstej, föcstej fn ◇ az a különösen nagy tápértékű tej, amelyet a tehén borjadzása után az első napokban ad
◇ a gyermekágyas anya első teje
fed, föld ige ◇ fedez, véd, vmely támadás, bántalom ellen
feddözik ige ◇ szid; civakodik
fedél, földél fn ◇ olyan hely, különösen épület, amely védelmet nyújt az időjárás viszontagságai ellen; hajlék; menedék
fédel fn ◇ női fejkendő; fátyol
fédelem fn ◇ fejedelem; uralkodó
fedélköz fn ◇ személyszállító tengeri hajónak az a része, amelyen a legolcsóbb menetdíjat fizető utasok tartózkodhattak
fedelm fn ◇ uralkodó; kormányzó
◇ főpap
◇ fejedelemség
fedélzet, földélzet fn ◇ tető; fedél
féder fn ◇ rugó <rendszerint kocsiereké, a kocsira tett ülés v. óráé>
féderbál fn ◇ ágy; fekhely; hálóhely
féderes mn és fn ◇ rugós
◇ rugós kocsis v. ülés
fedetlen, földetlen mn ◇ olyan, amit a támadás ellen semmi sem véd; védtelen
fedez, földöz ige ◇ huzamos ideig fed, takar
◇ titkol; leplez
fedezet, földözet fn ◇ rejtett dolog
◇ védelem; oltalom
◇ fedélzet
fedezetlen, földözetlen mn ◇ fedetlen; ruhátlan; csupasz
fedeztetés, földöztetés fn ◇ az a cselekvés, hogy a kancát a ménnel, a tehenet a bikával meghágtatják megtermékenyítés céljából
fegy ige ◇ vádol; gyanúsít
fegyedelem fn ◇ fegyelem; szigor
fegyelmez ige ◇ fedd; korhol; szidalmaz
fegyhetetlen mn ◇ feddhetetlen; erkölcsileg tiszta; erkölcsös; bűn nélküli
fegyverállítás fn ◇ fegyverszünet
fegyverbíró mn ◇ fegyveres harcra, katonáskodásra alkalmas <személy>; fegyverforgató
fegyverderék fn ◇ páncél; vért
fegyveresház fn ◇ fegyvertár; fegyverraktár
fegyvergyakorlat fn ◇ békeidőben tartalékosok behívásával tartott katonai gyakorlat
fegyverkovács fn ◇ acélból, vasból fegyvereket készítő iparos
fegyverkötés fn ◇ fegyverkezés
fegyvernök, fegyvernek fn ◇ fegyverhordozó, ill. ennek tisztét, feladatát ellátó személy
◇ páncélos lovas harcos
fegyvertánc fn ◇ fegyveres férfiak, katonák lejtette szertartásos, ünnepi, harci tánc
fegyvertár fn ◇ épület, raktár, amelyben a katonaság részére szükséges fegyvereket tartják; fegyverraktár
fegyverterem fn ◇ <várban, palotában, kastélyban, nemesi udvarházban> az a rendszerint díszes, fogadásra is használatos terem, amelyben a tulajdonos, a család fegyvereit tartják
fehércseléd fn ◇ nő; lány; asszony
◇ szolgáló; szolgálólány; női cseléd
fehértöld fn ◇ gipsz
fehértel fn ◇ úrlap; nyomtatvány
fehértájú mn ◇ érzéki, buja természetű <nő>
fehértájú fn ◇ a nők, asszonyok, leányok összessége; asszony nép
◇ nő; asszony; leány

fehérnye fn ◇ fehérje; protein
fehérpénz fn ◇ ezüst
fehérszemély fn ◇ asszony; lány; nőszemély; vászoncseléd
fej fn ◇ az a hely, ahol a víz, forrás felbuggyan a földből
fejal, fejalj fn ◇ párna; vánkos
fejdelem fn ◇ fejedelem; uralkodó
fejedelem fn ◇ főpap
fejedelemasszony fn ◇ női szerzetesrend vezetője; apáca-fejedelemasszony
fejék fn ◇ díszül v. hatalmi jelvényül fejen viselt ékszer, ékesség; fejdísz
◇ női hajzat; hajkorona
fejelés fn ◇ a földből kiszedett répa felső részének, fejének levágása v. a levelektől való megtisztítása
fejenagy mn ◇ nagy fejű
fejér¹ mn ◇ fehér
fejér² mn ◇ érett <gabona>
fejes mn ◇ nagy fejű
◇ konok, önfejű, makacs <ember, állat v. ezek csoportja>
fejvesztett mn ◇ olyan <holttest v. szobor>, amelynek levágták, eltávolították a fejét; fej nélküli; fejetlen
◇ fejvesztett; eszevesztett
fejlemény fn ◇ állati v. növényi élettani fejlődés során előálló képződmény, képlet, változat, fajta
fejlik ige ◇ <virág> feslik, nyílik, kibomlik
◇ <vmely összeálló anyag, tömeg> részekre válik, szakadozva oszlik
◇ <ruha> feslik, bomlik, foszlik
◇ vki v. vmi vmilyenné lesz, alakul, fejlődik
fejős fn ◇ a fejést végző, fejő személy, főleg juhász
fejrész fn ◇ <juttatás v. kötelezettség esetén> az egy főre eső rész
fejrevaló fn ◇ fejen hordott viseletként használt ruhadarab
fej ige ◇ eltöröl; felmorzsol
fejő fn ◇ szövéshez, kézimunkához használt, festett pamutfonál
fejvar fn ◇ korpa; hámpikkely
fejtétel fn ◇ lefejezés; fővétel
fejveő fn ◇ hóhér
fék¹ ige ◇ <durva szóhasználatban:> nemileg közösül
fék² fn ◇ gyeplő; kantár
feke fn ◇ fekvés; heverés; pihenés
feketeinges fn és mn ◇ fasiszta
feketekönyv fn ◇ a büntetett diákokat nyilvántartó könyv
feketeleves fn ◇ eszpresszókávé; fekete; feketekávé; kávé
◇ sötét színű mártásféle, amelyben régen a húst tálták; feketelé
feketeón fn ◇ ólom
fekete-sárga fn és mn ◇ osztrák
feketevad fn ◇ medve
◇ vaddisznó
fékomadta isz ◇ <bosszankodást v. tréfás felháborodást kifejező enyhe szitokként; kb. egyértékű ezzel:>
teringette!
◇ <meglepődés, csodálkozás kifejezésére használt szó>
fekszik, feküszik ige ◇ <katonaság, katona> állomásozik
◇ tartósan ott van
◇ teherként, gátló tényezőként van vmin, vkin
◇ vmiben rejlik
fektül ige ◇ vív
fekü¹ fn ◇ fekvőhely
◇ bányászott anyag rétege alatt fekvő kőzet
fekü², fekö mn ◇ fekvő
fekvőség fn ◇ ingatlan; birtok
fél¹ fn ◇ az a személy, akivel vki szoros érzelmi kapcsolatban van (pl. barát, társ, bajtárs); felebarát
◇ feleség

fél² fn ◇ oszlop; faoszlop
felabajgat, fölabajgat ige ◇ nagy kiabálással felébreszt, felriaszt
◇ felkavar; felráz; izgalomba hoz
felad ige ◇ tálal; terít
feladás, földadás fn ◇ feladat; teendő
feladvány, földadvány fn ◇ írásbeli házi feladat
felajaz ige ◇ <íjat, íjon lévő húr> megfeszít, felhúz
◇ <hangszert> felhangol
◇ felajz; felcsigáz; felfokoz
felakad, fölakad ige ◇ elakad; megreked
◇ megütközik vmin
◇ zavarba jön, nem tud dönteni, nem tudja, mitévő legyen
felakadás, fölakadás fn ◇ fennakadás; nehézség; zavar; szünet
félátmérő fn ◇ az átmérő fele; sugár
félbeszakaszt ige ◇ előidézi, okozza, hogy vmi félbeszakadjon, egy időre abbamaradjon, megszűnjön; félbeszakít
felborzaszt ige ◇ <haját> felborzol
felbozsonyog ige ◇ rajzik; nyüzsög; hemzseg
felbúg ige ◇ <nőstény disznó> megfog
felbuzgat ige ◇ felkavar; felzaklat; felizgat
felcipő fn ◇ sárcipő; gumicipő
felcsámpászkodik ige ◇ feltápaszkodik; felkel
felcsap, fölcsap ige ◇ <alkuban, fogadásban> beleegyezése jeléül a másik fél tenyerébe csap
felcsaptat ige ◇ felhúz; felránt; fölránt
felcseperedett, fölcseperedett mn ◇ olyan <személy>, aki alacsony sorból v. vagyontalan helyzetéből felküzdötte magát, ill. meggazdagodott
felcser fn ◇ olyan borbély, aki sebek gyógyításával is foglalkozik
◇ rossz, tudatlan orvos
◇ tábori orvos, sebész
felcsigáz, fölcsigáz ige ◇ <arat> felver, felemel, felhajt
felcsütörködik ige ◇ felkapaszkodik; felmászik; feljut
felderít, földerít ige ◇ fényével megvilágít; világossá tesz
feldűl ige ◇ feldől; felborul
fele nu ◇ felé
felebarát fn ◇ <lekicsinylő, vállveregető megszólításként>
felebb hsz ◇ feljebb
feledség fn ◇ feledés; feledékenység
felekezik ige ◇ nemileg érintkezik; közösül
◇ társul; szövetkezik
felél, fölél ige ◇ életre támad; feléled
felelés fn ◇ felelősség; kötelezettség
félelmes mn ◇ félénk; félős; ijedős; rettegős
◇ aggódó; nyugtalankodó; aggodalmas
félelmetes mn ◇ olyan, aki v. ami hamar és gyakran fél; ijedős; félénk
félelem fn ◇ félelem; ijedtség; félsz
felemás fn ◇ barát; társ
◇ feleség
felemelkedik, fölemelkedik ige ◇ lelkileg magasra emelkedik; felmagasztosul
felemelt, fölemelt mn ◇ olyan <személy>, akit vmely méltóságra, tisztségre felemeltek
felemészt, fölemészt ige ◇ <tűz> elhamvaszt, eléget vmit
félemlik, félemik ige ◇ megijed; megretten
felendeledik ige ◇ <gyomor> kavarog, émelyeg
félénktelen mn ◇ bátor; merész
felépít ige ◇ <nőt, rendszerint házasságon kívül> teherbe ejt, felcsinál
feleröltet, felerőtet ige ◇ felnagyít; túloz; túlhangsúlyoz
feles¹ mn ◇ fölösleges; elhagyható; nélkülözhető

feles² fn ◇ földet a termés feléért művelő bérlő

félés fn ◇ féltés; féltékenység

feleséges mn ◇ olyan, akinek felesége van; nős

felesen hsz ◇ bőségesen; nagyvonalúan

feletárs fn ◇ felebarát; embertárs

◇ testvér

felexpediál ige ◇ felküld; felvitet

felfedezés, fölfedezés fn ◇ vmely addig titkolt, leplezett v. ismeretlen dolog felfedése, feltárása, nyilvánosságra hozása

felfejt, fölfejt ige ◇ <titkot, rejtett, rejtélyes értelmet, tartalmat> felfed, értelmét, lényegét feltárja

félfele hsz ◇ félre

felfér ige ◇ ráfér vkire; elkel

felfog ige ◇ <vmely munkát v. vmit megmunkálásra> elvállal

felfogad, fölfogad ige ◇ házába, családjába, családtagként befogad vkit

◇ <vmely tettet, vmilyen magatartást> ünnepélyesen, esküvel megígér, megfogad

felfogás, fölfogás fn ◇ vminek pártfogása, védelmezése, oltalmazása

felfolyamodás, fölfolyamodás fn ◇ vmely döntés, végzés megváltoztatására irányuló, felsőbb, illetékes helyre szóban v. írásban felterjesztett jogorvoslati kérelem

felfordult mn ◇ zavarossá vált <bor>

felfödöz ige ◇ felfedez; felderít; feltár

felföldi mn ◇ az egykori magyar Felvidékhez tartozó, vele kapcsolatos, rá jellemző

felfüggeszt, fölfüggeszt ige ◇ <vmely körülménytől, vkinek a véleményétől, magatartásától> függővé tesz vmit

felgyűjt, fölgyűjt ige ◇ <takarmányt, lekaszált füvet> petrencébe, boglyába gyűjt, rak

felháborodik, fölháborodik ige ◇ vmely állóvíznek, különösen tengernek a felszíne <a széltől, vihartól> hullámossá válik, és háborogni kezd

◇ <gyomor> erősen émelyegni kezd; felkavarodik

felhág ige ◇ felmegy; feljebb jut

felhágó, fölhágó fn ◇ <közlekedési eszköz oldalán> az az egy v. néhány lépcsőfok, amely a felszállást megkönnyíti

◇ meredek kapaszkodó a hegyoldalon, folyóparton

felhagy, fölhagy ige ◇ <feladatot, leckét> kidolgozásra, megtanulásra kijelöl, felad

◇ <helyet> vmely céllal, vmely okból fenntart, szabadon hagy

felhang fn ◇ magas, azaz elől képzett magánhangzó; palatális magánhangzó

félhangú mn ◇ féleszű; félkegyelmű; bolond

felház, fölház fn ◇ az egy telekre épült házaknak utcai főépülete

◇ emeletes ház

◇ emelet

félháj fn ◇ oszlopokon álló épület, amelynek nincsenek v. nem minden oldalának vannak falai; fészter; szín

felhérc, fölhérc, ferhéc fn ◇ a kocsirúdra az első kerekek előtt keresztben odaerősített megvasalt fa, amelyre befogáskor a két hámfát akasztják, és amelyen fel szoktak lépni a kocsira

◇ a négyes fogatú kocsirúdfejehez kapcsolt hámfás rudacska

felhív, fölhív ige ◇ viselkedésével kihív vmit <maga ellen>

felhoz, fölhoz ige ◇ <ételt, italt> asztalra hoz; feltálal

felhöppent ige ◇ felhajt; felhörpint; lenyel

felhőz, fölhőz ige ◇ felhővel borít, felhőként eltakar vmit

◇ aggodalom, bánat, gond árnyékol <arcot, homlokot, tekintetet>

◇ felhőként sötétlik

felibe hsz ◇ két részre; ketté

◇ úgy, hogy a termésnek, a készítményeknek, ill. a megmunkált anyagnak a fele öt (a tulajdonost, ill. a munkavállalót) illeti; felesbe; felében

felibe-harmadába, felében-harmadában hsz ◇ csak úgy nagyjában; elnagyoltan

feligazoltatik, feligazul ige ◇ felegyenesedik; feláll

félingyenes mn ◇ olyan <növendék>, aki vmely internátusban lakik, s a megszabott díjak felét köteles fizetni

felirat, fölirat fn ◇ vmely testületnek felsőbb hatósághoz, hivatalhoz v. vezető testülethez írásban

előterjesztett kérelme, panasza, véleménye

◇ az országgyűlés írásbeli előterjesztése az uralkodóhoz, különösen az országgyűlést megnyitó trónbeszédre adott válasz

felizen, fölizen ige ◇ magasabb helyre üzenetet küld; felszól

◇ vidékről a fővárosba üzenetet küld; felüzen

◇ üzenettel lehív vkit, ill. lekér vmit vmely felső v. magasabb helyről; lehívat

feljár, följár ige ◇ <tiszta v. elrendezett felületen> lépteivel nem kívánatos módon nyomot hagy

◇ <vmely teret, vidéket> bizonyos céllal bejár

◇ <személyeket, tárgyakat> egymás után fölkeres, meglátogat

felkajtat, fölkajtat ige ◇ megkeres, felkutat vmit, vkit

felkap¹ ige ◇ viszonylag rövid időn belül jómódra tesz szert, vagyonos emberré lesz

felkap² ige ◇ berúg; lerészegedik

felkeres, fölkeres ige ◇ addig keres vkit, vmit, míg rá nem talál; megkeres

félkesztyű fn ◇ ujjatlan, legfeljebb a hüvelykujjat részben takaró női kesztyű

◇ a szokottnál hosszabb szárú, de könyökig nem érő női kesztyű

félkalkalmár fn ◇ az, aki vmely holmit kiad a tolvajnak

◇ tolvaj, zsebtolvaj; rabló

◇ kis boltban, bódében, sátorban árusító kalmár, csaló kereskedő

◇ csempész; orgazda

felkiáltásjel fn ◇ felkiáltójel

felkóborol ige ◇ kifoszt; kirabol

felkoncol, fölkoncol ige ◇ <karddal v. más éles eszközzel> összevissza vagdalva megöl vkit, kardélre hány

◇ <rendszerint tömeg> dühében, felizgatva v. végítéletszerűen megöl vkit v. vkiket

◇ <feljebbvaló háborúban az engedelmességet megtagadó alantost> azon nyomban s rövid úton a rendelkezésre álló eszközzel (karddal, revolverrel v. puskával) kivégzi

◇ koncokra, hús- és csontdarabokra felvagdál, felszabdál

felkontyol, fölkontyol ige ◇ <menyasszonyt> az esküvő napján konttyal díszít <annak jeléül, hogy már férjes asszony>

felkőrmöl ige ◇ körmével felsért, felkarcol; megsebesít

felkurkál ige ◇ felkutat; előkeres

félkűszöb fn ◇ ajtófélfá; ajtótok

fellajtár fn ◇ vmely nagyúr kocsija előtt lovagló v. a hatos fogat elülső lovának nyergében ülő lovas

fellak ige ◇ <pénzt> elkölt; <vagyon> felél; eltékozol

fellángít ige ◇ fellelkesít; feltüzel; fölgerjeszt

felláraszt ige ◇ felizgat; felingerel

fellázul ige ◇ fellázad; felkel; zendül

fellebb, föllebb hsz ◇ feljebb

felleghajtó fn ◇ ódivatú bő férfiköpeny

felleng ige ◇ lebeg; repül

fellengér fn ◇ léghajó

fellengős, föllegős mn ◇ magas röptű, emelkedett, szárnyaló, nagyszerű <lelki tartalom, eszme, megnyilatkozás>

◇ nemes eszmékért lelkesedő <személy>

fellobban ige ◇ <folyadék> felforr

felmázol, fölmázol ige ◇ <padlót, ház földjét> vízzel, színező-, beeresztőanyaggal bemázol, beken

felmegy, fölmegy ige ◇ <kereset, pénz, vagyon> elfogy, elkel, rámegy vmire

felmozzan ige ◇ ébred; eszmél; ocsúdik; ébredszik

félmúlt fn ◇ elbeszélő múlt

felneszel, fölneszel ige ◇ <ember> álmából felébred, kábulatából feleszmél

felnyájasul ige ◇ <az idő, ég> kitisztul

felnyurgul ige ◇ <fiatal növény> rövid idő alatt magasra nő

feloldás, föloldás fn ◇ vmely kötelék felbontása, kioldása, vmely összekötözött személy, tárgy kibontása, kötelékeitől való megszabadítása

feloldoz, föloldoz ige ◇ <személyt> kötelékeiből felold

◇ <vmely személyen levő köteléket> kiold, kioldoz, felold

felől nu ◇ olyan helyről, amelyhez viszonyítva a szóban forgó személy, dolog alul van; felül

felölel, fölölel ige ◇ pártfogásába vesz; kegyébe fogad; felkarol

félőn hsz ◇ titkon; titokban; rejtve

félős mn ◇ félelmet keltő; félelmetes; rémisztő

felpénz fn ◇ felülfizetés; felár
 ◇ foglaló; előleg

felpercen ige ◇ rövid időre kivilágosodik; felvillan

felpeszterkedik ige ◇ felkapaszkodik; felmászik; feljut

felprédál, fölprédál ige ◇ fosztogatva feldúl
 ◇ tékozolva, pazarolva felemészt

félre hsz ◇ <szerzői utasításként a színészeknek:> színlelje, mintha a többi szereplő nem hallaná, s beszéljen hangosan a közönség felé v. maga elé

felrefitulva hsz ◇ elgörbülve; megdőlve

félrehely fn ◇ gödör fölé épített, belül kerek kivágású ülőkéjű, minden oldalról zárt kis helyiség, ahol az ember székletét és vizeletét kiüríti, szükségét végzi; árnyékszék

felrepül, felröpül ige ◇ <függöny, kárpit> gyorsan felgördül

felrugallik ige ◇ felpattan; felugrik; felszökik
 ◇ felszakad; felhasad; felnyílik

felrúgtat, föl rúgtat ige ◇ <vminek árát, bérét> váratlanul, egyoldalúan, nagymértékben fölemeli

felruha fn ◇ felöltő; öltöny

felsallangoz ige ◇ feldíszít; felékesít

felséges, fölséges mn ◇ <címzésben v. megszólításban az uralkodó (király v. császár) rangjának jelölésére használt szó>
 ◇ <Isten megszólítása>

felső, fölső fn ◇ felsőruha; felsőkabát
 ◇ felső v. felsőbb leányiskola v. ennek vmelyik osztálya, évfolyama

felsőbbség, fölsőbbség, felsőség fn ◇ magasabb rangú tisztviselő, felettes; előljáró

felsős, fölsős fn ◇ egy fajta kártyajáték, amelyből az alsós fejlődött

felsüt, fölsüt ige ◇ rászed; megtréfál

félsz fn ◇ <néha félig-meddig megszemélyesítve elképzelt> félelem, ijedelem

félszakos mn ◇ féloldalra dülő, hajló; ferde; rézsútos

felszámlál, fölszámlál ige ◇ <nagyon sok személyt, dolgot> megszámlál, összeszámlál
 ◇ elsorol; felsorol; előszámlál

felszán ige ◇ áldozatul bemutat; feláldoz; felajánl

felszárnyal, fölszárnyal ige ◇ szárnya mozdításával a magasba emelkedik; felrepül

felszed, fölszed ige ◇ <asztalt> leszed

felszeg fn ◇ vmely helységnek magasabban fekvő v. északi része, széle

félszeg mn ◇ ferdén, rézsútosan álló
 ◇ csonka; béna; hibás

felszel, fölszel ige ◇ <könyvet> felvág

felszél, fölszél fn ◇ északi v. északnyugati szél

felszór, fölszór ige ◇ <gabonát> lapáttal a szél irányába szórva szelel, a levegőbe hint, hogy az áramló levegő, szél segítségével megtisztítsa a portól, kosztól, pelyvától stb.

felszóval hsz ◇ nagy hangerővel
 ◇ hallhatóan kiejtve

felszuszakol ige ◇ felkutat; kinyomoz; felderít

félt fn ◇ félelem; félsz; aggodalom

feltakar, föltakar ige ◇ elvégzi az aratást; learat

feltalál, föltalál ige ◇ hosszas keresés után megtalál, fellel vkit; rátalál vkire
 ◇ felfedez; feltár
 ◇ rájön a nyitjára vminek; kitalál vmit

feltámad, föltámad ige ◇ helyéről felkelve útnak indul; felkerekedik
 ◇ fellázad; lázong

feltámbázkodik ige ◇ felkel; feltápázkodik

feltáplál, föltáplál ige ◇ táplálva felnevel vkit, vmit
 ◇ megfelelő táplálással erőhöz juttat, erőre kapat, meghizlal

◇ <szellemi képességet> kifejleszt

feltart, föltart ige ◇ biztosít; foglal; fenntart

◇ fenntart; támogat; finanszíroz

◇ eltart; gondoskodik vkiról

◇ felnevel; gondoz

féltelkes mn ◇ olyan <személy>, akinek fél házhelye van, v. a házához egy teleknek csak a fele tartozik

feltengül ige ◇ felépül; meggyógyul; kilábal

féltés fn ◇ szerelmi féltékenység

feltesz, föltesz ige ◇ <ételt, italt> asztalra ad; felad

◇ <postai küldeményt> postára ad, felad

◇ írásba foglal; feljegyez

◇ <felettes hivatalhoz, hatóságához> felterjeszt

feltét fn ◇ szándék; terv

feltétel, föltétel fn ◇ a szándéknál vmivel erősebb, szilárdabb eltökéltség, elhatározás

feltetszik ige ◇ megjelenik; feltűnik; felbukkan; láthatóvá válik

feltisztel ige ◇ díszít; csinosít; ékesít

feltuhad ige ◇ felhalmozódik; felgyülemlik

feltúr, föltúr ige ◇ <szoknyának, alsószoknyának stb. a szélét> derékig visszahajtja, s ott megerősíti

◇ felfelé hajlít

feltürül ige ◇ feltöröl; feltisztít

feltüzesít, föltüzesít ige ◇ <vmely érzést, indulatot> felfokoz vkiben; fellelkesít; feltüzel

felújít, fölújít ige ◇ felüdít; felfrissít

felújul ige ◇ vminek az emlékképe megjelenik vki előtt; vkinek eszébe jut vmi

felüdül¹, fölüdül¹ ige ◇ <egyén, közösség> a kárt, veszteséget, vereséget teljesen kiheveri

felüdül², fölüdül² ige ◇ magához tér; felébred

felül¹, fölül¹ ige ◇ lóra ül, és hadba száll, harcra indul

felül², fölül², felyül nu és hsz ◇ a szóban forgó földrajzi helytől északi irányban

◇ azonfelül; ráadásul

felülbélyegez, fölülbélyegez ige ◇ <utódállam az előző államtól kibocsátott bankjegyet, kötvényt>

lebélyegzi, és ezzel saját területén rendszerint csökkentett értékben érvényesnek ismeri el

felülcsapó, fölülcsapó mn ◇ olyan <kerék>, amelyet a víz felülről ráömölve hajt

felüt, fölüt ige ◇ ütve odaerősít v. létesít vmit

◇ <zászlót> vhova kitűz

◇ <katonának> felcsap

felvállal, föl vállal ige ◇ vmivel járó munkát elvállal

felvég, föl vég fn ◇ vminek a felső vége

◇ a falunak nagyjából északra fekvő része, vége

◇ a falu magasabban fekvő vége, széle

◇ a falunak az a vége, ahol a jobb módúak laknak

felvértez, föl vértéz ige ◇ <harcos, különösen lovas katona vállát és törzsét> érclemezből készült védő

felszereléssel, azaz vérttel felszereli

felvesz, fölvesz ige ◇ <nagyobb nőtény háziállat a hímjét> magára engedi, hogy az meghágja

◇ felfogva érez, érzékel vmit, v. vminek az értelmét felfogja

◇ meggondol; megfontol

◇ törődik vele; figyelemre méltatja; megszívleli

◇ <helyiséget, területet vmely láрма, hangulat v. azzal vki> fölver, betölt

felvet¹ ige ◇ <ágyat> bevet

◇ <ágyat> kibont, lefekvésre előkészít; megvet

felvet², fölvet ige ◇ kiszámít; összeszámít

felvettet ige ◇ felrobbant; levegőbe repít; szétrepeszt

felvigyázó, föl vigyázó fn ◇ az a tanuló, aki a tanító v. a tanár érkezéséig ügyel arra, hogy a tanteremben

csend és rend legyen; vigyázó

felvilágosít, fölvilágosít ige ◇ megvilágít vmit; megmagyaráz vmit

felzendül, fölzendül ige ◇ zendülést kezd; fellázad

felzivatarlik ige ◇ felhangzik; felzendül

felyül hsz ◇ felül

fémlik ige ◇ fénylik; világít
fémnélő fn ◇ kohász; kohómunkás
femurál fn ◇ nyári ruha
◇ kis nadrág
fen¹ fn ◇ kasza élesítésére való kő; fenőkő; kaszakő
fen² ige ◇ ken; dörgöl; dörzsöl
◇ dörgölődzik vkihez; hízeleg
fene¹ fn ◇ ördög; sátán
◇ vadállat
◇ fekélyes, gennyes betegség
◇ csavaros fonál alakú apró kórokozó által okozott, főleg nemi érintkezés útján terjedő, ma már gyógyítható fertőző betegség; szifilisz
fene² mn ◇ félelmet, rettegést keltő; elszánt; erőszakos
◇ ádáz; szilaj; dühödt
fene³ hsz ◇ szerfölött nagy mértékben v. fokban; szörnyen; rettenetesen; nagyon
fenék, fenékfal fn ◇ alapzat; aljzat; talpazat
fenekedik ige ◇ acsarkodik; áskálódik; ellenségeskedik; gyűlölködik
fenékkő fn ◇ alapkö; talpkő
fenékrajz fn ◇ alaprajz; tervrajz
fenenyavalya fn ◇ rák; daganat
fenésedik ige ◇ <gabona, seb> üszkösödik
fenesség fn ◇ bujakóros seb; kelés; kiütés
◇ bajos, veszélyes állapot, helyzet, eset; nehézség; baj; bökkenő
◇ kegyetlenség; embertelenség
fenéz ige ◇ káromol; gyaláz; átkoz
fenkő fn ◇ kasza élesítésére való kő; fenőkő; kaszakő
fenn, fent hsz ◇ hangosan; harsányan
◇ <színpadi utasításban, az előbbi „félre” utasítással jelzett beszéd után:> fennhangon, hangosan
fennakad, fönnakad ige ◇ akasztófára kerül
fennálló fn ◇ fenekére állított, felül nyitott hordó, amelyben a szőlőt a prészázba hordják
◇ szekrény
fennen, fönnen, fennyen hsz ◇ magasan; fenn
◇ magasra
◇ gőgösen; büszkén
◇ követelő v. dicsekvő módon; nagy hangon; fennhéjázva
◇ hangosan
fennenpökő mn ◇ kevély; gőgös; beképzelt
fennkölt mn ◇ öntudatos; büszke
fennszárnyaló mn ◇ emelkedett; magasztos
fennszóval hsz ◇ rendes, hallható beszédhangon, nem suttogva; fennhangon
◇ emelt hangon; harsányan
fenntart, fönn tart ige ◇ előrehaladásában megakadályoz, feltartóztat, visszatart, gátol, nem enged előre haladni vkit, vmit
◇ a maga számára továbbra is megtart, nem ad át vmit
◇ későbbi időre halaszt vmit; más alkalomra tartogatja
fenntárság fn ◇ fennsík; felföld
fenség, fönség fn ◇ felség
fensőbbiség fn ◇ fennhatóság; uralom
fenszterlizik ige ◇ az imádott nő ablaka alatt fel-alá sétál, abban a reményben, hogy a nő megjelenik az ablakban
fent hsz lásd **fenn**
fentebb, föntebb mn ◇ szellemi v. társadalmi szempontból magasabban levő; felsőbbrendű
fentereg ige ◇ fetreng; hentereg; hempereg
◇ <rendszerint gyermek, apróbb háziállat> láb alatt van, lábatlankodik
fentes mn ◇ ravasz; csalárd
fentírt, föntírt mn ◇ <iratokban utalásként:> a már említett, a fent is jelzett <dolog, élőlény>

◇ a címül írt, a címben megnevezett, jelzett <dolog>

fentő¹ fn ◇ ágasbogas végű halászszerszám a vízfénék felkutatására

◇ fából v. vasból készült horog, amellyel az elszakadt, fenéken maradt véghorog zsinórját keresik meg és emelik ki; katka

◇ szöges dárda

fentő² fn ◇ edény tartására szolgáló, földbe ásott, többágú rúd; edénytartó ágasfa

◇ kerék küllője

fentő³ fn ◇ fokhagymából kötött füzér, koszorú

◇ csiga módra v. koszorú alakra összehajtogatott mézes-mákos kalács, ill. parázsban sült pogácsa

fentős fn ◇ küllőkészítő

◇ dárdagyártó

fentség fn ◇ fellengzés; nagyzolás

fény fn ◇ napvilág; világ

fénybogár fn ◇ szentjánosbogár

fényeleg ige ◇ ragyog; csillámlik; fénylik; szikrázik

◇ parádézik; tetszeleg; páváskodik

fényér fn ◇ nedves, zsombékos helyeken tenyésző, vékony szálú fű

◇ száraz, füves lejtőkön, sovány legelőkön tenyésző, évelő, bokros fű

◇ kopár, gyér fűvel és bokrokkal benőtt sík terület

◇ hínár

◇ iszap

fényeskedik ige ◇ fényben ragyog; tündöklük; csillog

fényesség mn ◇ dicsőséges; hatalmas

fénygőz fn ◇ pompa; fényűzés; csillogás

fényírászat fn ◇ fényképezés

fényíró fn ◇ fényképész; fotós

fenyít ige ◇ fenyeg; fenyegetőzik; ráijeszt

fenyíték fn ◇ szigorúsággal, büntetéssel fenntartott fegyelem, így végzett fegyelmezés

fenyítő mn ◇ olyan <intézmény>, ahol vmely kiszabott büntetést végrehajtanak

fénykép fn ◇ ragyogó tükörkép

fénykórság fn ◇ fényűzés; luxus

fénykő fn ◇ gyémánt

fénylak fn ◇ palota; kastély

fényledezik ige ◇ csillog; ragyog; szikrázik

fénylik ige ◇ <személy> öltözetével, külső megjelenésével, ritkán más (pl. erkölcsi, szellemi) értékkel ékeskedik; ragyog; tündöklük

fennyen hsz *lásd fennen*

fenyőbokor fn ◇ boróka; gyalogfenyő

fenyőmadár fn ◇ főleg hegyvidéken, ritkán sík vidéki ligetekben élő, a rigók családjába tartozó madár, amely a feketerigónál nagyobb, feje és törzsének közepe tája hamuszürke; fenyőrigó

fenyővíz fn ◇ fenyőpálinka; borókapálinka; borovicska

fényrajz fn ◇ fénykép; fotó

fénytelen mn ◇ ékesség nélkül való, egyszerű, dísztelen <öltözet, külső>

◇ olyan, ami értékét, vonzó hatását elveszítette

ferár fn ◇ kovács

ferbézer fn ◇ hivatali előjáró, hivatali tisztség

ferbli fn ◇ magyar kártyával játszott kártyajáték

ferdekk fn ◇ fedélzet

feredő, fördő fn ◇ fürdő; fürdőhely

feredős, fördős fn ◇ fürdőházi gazda; fürdőmester; fürdős

◇ sebészborbély; fürdős

féreg fn ◇ farkas v. más nagyobb ragadozó állat

◇ egér

ferencjóska fn ◇ fekete szövetből készült, térdig v. térd alá érő, ünnepélyesebb alkalmakkor viselt hosszú kabát; szalonkabát

fereszt ige ◇ mosdat; füröszt; fürdet

férficseléd fn ◇ a ház körüli v. a házi munkákat végző férfi alkalmazott (pl. kocsis, béres, inas)

◇ férfi

férfiember fn ◇ <a másik nemmel való nyomatékosabb, erősebb szembeállítással:> férfi

férfigyermek fn ◇ fiúgyermek

férfihűség fn ◇ pitypang; gyermekláncfű

férfikör fn ◇ társaskör, egyesület, amelynek csupán férfiak a tagjai

férfinép fn ◇ vmely szempontból tekintett férfiak összessége

férfisor fn ◇ hímnemű személynek az az állapota, helyzete, amelyben már férfinak számít, annak tekinthető

férfitestvér fn ◇ rendszerint felnőtt fiútestvér; fivér

ferge, förge, förgő mn ◇ eszeveszett; bolond

fergeteg, förgeteg fn ◇ hirtelen széllel támadt, gyorsan tovarohanó, heves vihar v. zivatar

◇ télen kavargó hóesés

fergettyű, fergetyű, fürgető fn ◇ fából készült csigaforma, hegyes végű játékszer, amely megperdítve a földön sebesen mozog; pörgettyű

◇ ajtón alkalmazott, forgatható, fából készült zár

◇ <kocsin, szekéren> az első tengely párnáján fekvő, középen egyetlen erős szeggel a párnához és a tengelyhez kapcsolt, forgatható fa, amely lehetővé teszi, hogy az első tengely jobbra v. balra elfordulhasson

ferhéc fn *lásd felhérc*

ferhel fn ◇ katonai előjáró által tartott kihallgatás

férjesül ige ◇ férjhez megy

férkezik, férkőzik ige ◇ összefér, megfér vkivel

◇ összébb szorul, hogy helyet engedjen másoknak

fermán fn ◇ a szultán írásos parancsa, pecsétes rendelete, okirata

fermentum fn ◇ élesztő; erjesztő

fersing fn ◇ gyolcsból varrt szoknya, rokolya

◇ női felsőruha

ferslág, ferslóg fn ◇ nagyobb láda gyalulatlan deszkából

fertály fn ◇ vminek a negyedrésze; negyed

◇ negyedóra időtartam

◇ óranegyed mint időpont

◇ negyedév időtartam, főleg mint bérleti időszak

◇ a negyedévre eső, fizetendő bér, főleg házbér v. lakbér

◇ a hold első, ill. harmadik negyede

◇ egy negyed telek, azaz 8–15 hold föld

◇ falu- v. városnegyed; kerület; rész

fertálmester fn ◇ kerületi kapitány; városnegyed kapitánya

◇ alsóbb rangú városi tisztviselő, akinek feladat volt a katonák elszállásolásáról gondoskodni

fertelelem fn ◇ az, ami érzékszerveinkre hatva undort kelt; fürtelelem

fértet ige ◇ helyezkedik; nyomakodik; lökdösődik

fertezetttség fn ◇ gonoszság; gyűlölet; rosszindulat

fer-ton fn ◇ adófajta; telekadó

◇ súlymértékfajta, amely kb. 6–7,5 dekagrammnak felel meg

fertő fn ◇ süppedékes, mocsaras hely; ingovány

fertőz ige ◇ szennyez; bemocskol; mocskol

fertőztetett mn ◇ förtelmes; szörnyű; undorító

fesel ige ◇ feslik; szétnyílik; szétszakad

◇ kinyílik; nyiladozik; kibomlik

fest ige ◇ mos; kitisztít

festékes fn ◇ székely háziszöttes szőnyeg

festés fn ◇ festmény; kép

festő fn ◇ egyszerű, sötét színre, rendszerint kékre v. feketére festett, erős vászon

festöde fn ◇ kelme-festő üzem

festőpálca fn ◇ az egyik végén golyóban v. gömbölyű kis párnában végződő pálca, melyet a festőművész munka közben bal kezében tart és a vászonnak támaszt, hogy dolgozó jobb kezét rajta nyugtassa az aprólékos részletek fárasztó kidolgozása közben

festvény fn ◇ festmény; vászon

fésületlen mn ◇ olyan <szálas anyag>, amelyet még nem fésültek, nem gerebeneztek, nem kártoltak

fésűs mn ◇ fésűvel feltűzött, összefogott <haj, hajviselet>

fesz fn ◇ merevség; feszesség

◇ feszélyezettség; feszengés; zavar

◇ katonás fegyelem

fész fn ◇ madarak költőhelye; fészek

fészek fn ◇ ősi származási hely; birtok; uradalom; vár

fészekfentő fn ◇ fészeklakó madárfióka

◇ idétlen v. időrendben utolsónak kikelt madárfióka

◇ utolsónak született, kései gyermek

feszeleg ige ◇ fészkelődik; izeg-mozog; feszeng

◇ feszélyezve érzi magát; zavarban van

◇ gögösen viselkedik

feszély fn ◇ feszesség; merevség

◇ feszélyezettség; zavar; feszengés

feszés mn ◇ szilárd; állhatatos; kitartó

feszül ige ◇ <szálfegyver> vívás közben az ellenfél szálfegyveréhez szorosan hozzátapad, hogy annak szúrását, vágását elhárítsa

fetyerész ige ◇ keresgél; kutat; fürkészköz

féval fn ◇ párna

févo fn ◇ fejen való teherhordás segédeszköze: egy rongyból, kendőből készített párnát a fejre helyeznek, hogy a teher ne törje a fejbőrt

fez fn ◇ vörös posztóból készült, csonka kúp alakú bojtos fejfedő, a mohamedánok viselete

fezőr fn ◇ gyanús üzletekből, kétes vállalkozásokból gyorsan vagyont szerző, nagy lábon élő, költekező ember; kalandor; szélhámos; szerencselovag

fi fn ◇ fiú; fiúgyermek

◇ férfi; legény; ember

◇ férfiutód; vkinek a fia

◇ állatnak, főleg madárnak ivadéka, fiókája, kicsinye

fiacska fn ◇ magzat

fiaegér fn ◇ kicsi, fiatal egér

fiág fn ◇ vmely családnak egy férfi tagjától való leszármazási sora, rendje; férfiág

◇ az így leszármazott utód v. utódok sora

fiahordó fn ◇ kenguru

◇ oposzum

fiáker, fiakker fn ◇ kétlovas bérkocsi

◇ bérkocsis

fial¹ ige ◇ <főleg koca, emse> fiadzik, malacozik

◇ <kukoricaszárat> fattyaz, fölösleges hajtásaitól megfoszt

fial² fn ◇ mostohafiú

◇ fiúcska; gyermek

fiala fn ◇ csúcsíves építészetben a pilléreket koronázó oromzatos v. torony alakú végződés

fias mn ◇ olyan <nőstény állat>, amelynek kölykei, kicsinyei vannak

◇ olyan <tojás>, amelyben életképes csíra van

fiaszó fn ◇ kudarc; bukás; felsülés

fiatal mn ◇ az azonos nevűek közül az, amelyiknek kisebb a kora; ifjabb

◇ <személynévvel v. rangot, címet, foglalkozást jelölő névvel:> az azonos nevűek, egy helyen azonos foglalkozást űző személyek közül az, amelyik mellett egy idősebb (gyakran fontosabb) ilyen vki is van

◇ gyermektelen

fiaveréb fn ◇ meztelen v. tokos fiatal veréb; veréb kicsinye; verébfióka

fiazató fn ◇ ketrec v. ól elkülönített helye, ahol a háziállat (kutya, macska, nyúl, sertés) világra hozza kicsinyeit

ficere mn és fn ◇ díszes; cifra

◇ cicoma; cifraság; díszítés; ékesség

ficimántos mn ◇ cicomás; díszes

◇ különcködő; külön

fickéz ige ◇ cicomáz; cifráz; ékesít

fickó fn ◇ fiatal legény

◇ bányaüzemben főleg küldönci munkára alkalmazott fiú

◇ <vmely szerkezetben, készítményben> pótléku, kiegészítőül alkalmazott rész, ill. vminek kisebb része

◇ vmely nagyobb mérték részét alkotó kisebb mérték, ill. mérőedény

ficma fn ◇ cicoma; díszítmény; ék

ficos mn ◇ csinosan öltözött; cicomás; piperés

ficcs fn ◇ az első világháborút követő pénzromlás idején a már keveset érő ezerkoronás bankjegy

◇ fitying; garas; vas

ficseré fn ◇ pipere; illatszer

ficserég ige ◇ csicsereg; csivitel; csiripel

◇ <eső> csepereg, szemerkél

ficsor, ficsúr fn ◇ román fiú; román legény

◇ legényke; siheder

fidel fn ◇ nyak köré tekert, elöl lelógó v. ruha alá fogott hosszú kendő

fidélis mn ◇ meghitten bizalmaskodó, kedélyes, barátságos <személy>

◇ a vélt fölény, fensőbbtség tudatában leereszkedően közvetlen, kitüntetően barátságos <magatartás>

fidelitás fn ◇ jókedv; vidámság; derű

fidibusz fn ◇ vékony fadarab v. összecsavart papírdarab, amelyet gyertya lángján meggyújtottak, s amellyel pipára, szivarra gyújtottak

figaró¹ fn ◇ borbély; férfifodrász

figaró² fn ◇ cylinder; keménykalap

fige fn ◇ füge

figura fn ◇ ábra; rajz

◇ komolytalan v. helytelen eljárás, magatartás

◇ tréfának szánt cselekvés, magatartás; móka

figurál ige ◇ alakít; szerepel

figuráns fn ◇ statiszta; szereplő

figurás mn ◇ tréfálódzó, mókázó, mókás <személy>

◇ lakodalomban a vendégeket rendszerint sikamlós tréfákkal szórakoztató <személy>

◇ bonyolult; fejtörést okozó; nehezen kiismerhető

figuráz, figurázik ige ◇ mókázik; tréfálkozik; bolondozik

figyelmetes mn ◇ figyelmes; előzékeny; udvarias

figyelmez ige ◇ figyel; fülel; hallgat

◇ ügyel; vigyáz

figyelmeztető fn ◇ <a távolabb levő csapatok számára> a vezényszót megelőző kürtjel

fik ige ◇ közösül; nemileg érintkezik

fika fn ◇ gyalogos katona; bakancsos; baka

◇ <sakkjátékban:> gyalog, paraszt

◇ kis gyerek; taknyos; takonypóc

◇ elsős gimnazista diák; kisdíák

fikarc fn ◇ vékony szál; rost; kis rojt; foszlány; rongyocska

◇ (*jelzőként*) vmiből igen kevés; kicsiny; parányi

fikátor fn ◇ elindulásra intő dobszó

fikusz fn ◇ füge

fil¹ fn ◇ fül

fil² fn ◇ elefánt

filagória, filegória fn ◇ szabadon álló, oldalt rendszerint nyitott kis kerti faházikó, lugas

filantróp fn ◇ emberbarát; jótékonykodó

file fn ◇ nyúl

filia fn ◇ az a kisebb egyházközség, amelynek nincs saját lelkésze, s amelyet egy másik egyházközségnek, az anyaegyháznak a lelkésze gondoz; fiókegyház

filialé fn ◇ fiók; leányvállalat

filiszter fn ◇ kereskedő v. iparos <szemben azokkal, akik értelmiségi pályán működnek>

◇ nyárspolgár; kispolgár

filkó fn ◇ <kártyában:> felső

◇ magyar kártyával játszott játék, amelyben ennek a kártyalapnak megkülönböztetett ütőereje és pontértéke van

◇ ostoba, nyegle, ügyefogyott fiatalember, ifjú, kamasz

fillentő mn ◇ hazudós; füllesztős

filléres¹ fn ◇ pénzváltó; kalmár

filléres² fn ◇ olcsó vonat

filoméla fn ◇ csalogány; fülemüle

filótás fn ◇ fuvolán játszó zenész; flótás

filozófus fn ◇ <az 1848-ig érvényben levő iskolai rendszerekben> a középfokú oktatást betetőző két évfolyamos filozófiai tanfolyam tanulója

filozopter fn ◇ bölcsészhallgató

finak¹ fn ◇ fickó; suhanc; siheder

finak² fn ◇ nyeles vízmerő edény; rocska; csöbör

◇ fából való nyeles edény, amellyel a vízimolnár az őrlésért vámot szedett az örleményből

finác fn ◇ pénzügyőr, vámtisztviselő

fináncminiszter fn ◇ pénzügyminiszter

finc, finca fn ◇ ugrándozás; fickándozás

◇ egyfajta gyermekjáték

fincál, fincol ige ◇ ugrándozik; izeg-mozog; szökdécsel

fincos mn és fn ◇ ugrándozó; szökdécselő; táncos

◇ vőfély

findzsa fn ◇ csésze; kávéscsésze

◇ bögre; csupor

finesz fn ◇ furfang; ravasz fogás; ügyeskedés

fingált mn ◇ kitalált; elképzelt

finta¹ mn ◇ ferde; görbe; kajla

◇ pisze, fitos <orr>

◇ tettető; félrevezető

finta² fn ◇ ravaszság; furfang; csalafintaság

◇ színlelt támadás; csel

◇ középkori mulattatók egy csoportja, a fintorgató bohócok csoportjának tagja

finny, finnya fn és mn ◇ finnyáskodás; kényeskedés

◇ finnyás; kényes; válogatós

finnyogat ige ◇ az orrát felhúzza vmiért; dúl-fúl

fiók¹ fn és mn ◇ fióka

◇ fiú; fiúcska

◇ kukoricán, dohányon fattyúhajtás

◇ fiatal

fiók² fn ◇ <főleg istállóban, magtárban> elkerített, elkülönített rész v. ládaforma tartó

◇ <az összegyűjtött szénából, szalmas takarmányból> két rúdon egyszerre elvihető kisebb csomó, rakás; petrence

◇ ablaknak olyan része, melyet a többitől keret választ el; az ablak szeme

fióka fn ◇ kis fiú; fiúcska

fiókos mn ◇ fiókokra, részekre tagolt <ablak>

fiola fn ◇ gyógyszer, vegyszer tárolására használt kis üveg

firhang fn ◇ függöny

firis¹ mn ◇ gyors; fürge

firis² fn ◇ asszonyok mellére való díszes ruhadarab

◇ nyakék; nyaklánc

◇ vászonujjas

firlefánc fn ◇ vicik-vacak dolog; semmiség

firma fn ◇ aláírás; szignálás

◇ cég; vállalat

◇ cégtábla; cégér

firnisz fn ◇ kence; krém

fírol ige ◇ félrevezet; becsap

◇ kártyázni hív
firtli fn ◇ negyedrés
fisek fn ◇ töltény
fisér fn ◇ halkereskedő, aki nagy városok halpiacain, sátrakban kádakból árusítja az élő halat
fiskális fn ◇ ügyvéd
 ◇ kincstári tisztviselő
fiskus fn ◇ ügyész
 ◇ kincstár; államkincstár; állampénztár
fisztula fn ◇ <orgonában:> síp
 ◇ a természetes hangmagasság feletti, mesterkélt, sipító fejhang
fitak fn ◇ bojt; cafrang
 ◇ hányt-vetett dolog, holmi, tárgy
fitakos mn ◇ taknyos
fitél, fityész ige ◇ keresgél; fürkészk
fitestvér fn ◇ fiútestvér
fitet ige ◇ keresgél; fürkészk; szimatol
fitít ige ◇ ferdít; felhúz
 ◇ dicsekvő, másban irigységet v. bosszúságot keltő szándékkal mutat
fitong ige ◇ mozdul; mozog; billeg
 ◇ dicsekvés, fitogtatás céljából ott van vhol; dicsekvően viselkedik
fitorít ige ◇ bodorít; göndörít; hullámosít
 ◇ görbít; biggyeszt; ferdít
 ◇ fítorít; fítorog; grimaszol
fityelék, fityőlék fn ◇ rojt; bojt; dísz; cafrang; fityegő
fityemonya fn ◇ hólyag
fityfirigy, fityfirity fn és mn ◇ lábatlankodó; jelentéktelen
fityma mn és fn ◇ hitvány
 ◇ fitymáló; ócsárló; lekicsinylő
 ◇ fitymálás; lenézés; lekicsinylés
 ◇ kevésre becsült dolog
fitymány fn ◇ hímvessző előbőre; fityma
fittyenet fn ◇ kelés; fekély
fityula fn ◇ fejre húzható, ruhára varrt, háromszög alakú anyagdarab; csuklya; kámzsa
 ◇ asszonyok által hordott fejfedő; főkötő
 ◇ pincérnők, szobalányok által hordott, pártához hasonló széles szalag, amely a hajnak csak a homlok fölötti részét takarja el
 ◇ ápolónők és szakácsnők által viselt, keményített vászonból való fehér fejkendő, mely a haját egészen eltakarja
 ◇ lecsüngő dísz
 ◇ kisfiú hímvesszője
fixíroz¹ ige ◇ mereven néz, bámul vkit, vmit
fixíroz² ige ◇ meghatároz; megszab; előír
fixum fn ◇ állandó fizetés
fizás fn ◇ arcvonás; arckifejezés
fizetés fn ◇ költség
 ◇ díj; jutalom
fizetésjavítás fn ◇ béremelés; fizetésemelés
fizikus fn ◇ orvos
flagelláns fn és mn ◇ önostorozó; önkorbácsoló; vallásos rajongó
flangíroz ige ◇ csatangol; csavarog; kóborol
flaska, flaskó fn ◇ palack; borosüveg
flastrom fn ◇ tapasz; sebtapasz
 ◇ <lelki fájdalomra, sérelemre, méltánytalanságra> vigasz, gyógyír, orvosság
flaszter fn ◇ kövezet; burkolat; kőburkolat
flint fn ◇ kova; kovakő; tűzkő
flinta fn ◇ olyan lőfegyver, amelynek töltetét az elsütő szerkezet kakasába beszorított kovakőnek

acéllemezre történő lecsapódása, ill. az ekkor kipattanó szikra gyújtotta meg; kovás puska

flóbertpuska fn ◇ kis kaliberű vadászpuska

flosculus fn ◇ szóvirág; ciráda; frázis; cikornya

flóta fn ◇ fuvola

◇ <kártyával játszott némely szerencsejátékban:> a kártyacsomagban a lapoknak csaló szándékkal összeállított olyan sorrendje, amely rendszerint a bank javára sorozatos ütésekkel biztosít

flótás fn ◇ flótán játszó személy, zenész; fuvalás

fluszpapír fn ◇ simítatlan vékony selyempapír

fodor¹ fn és mn ◇ hullám, göndörödés <hosszú női hajban>

◇ fodros; fodrozódó; göndör; hullámos

fodor² ige ◇ peder; pödör; sodor

fodorháj fn ◇ bélfodor <különösen disznóé, borjúé, bárányé>

fodorít ige ◇ <személy haját> hullámossá, fodrossá tesz

fodorítás fn ◇ csiga; csigadisz

fodorkel fn ◇ fodros, csipkés levelű kel

fodros mn ◇ olyan <női haj>, amelyben fodrok vannak; hullámos; göndör; göndörített

◇ göndörödő, csavart tollazatú <madár>

fog ige ◇ <nő, nőtény állat> fogan, fogamzik

◇ <személyt> fogad

◇ <esővizet> vmely edénybe úgy gyűjt, hogy az edényt az ereszcsonna lefolyója alá helyezi

◇ <állatot> befog

fogadás fn ◇ fogadalom; ígéret; eskü

◇ fogadtatás; üdvözlés

fogadjisten, fogadj Isten fn ◇ válasz az „adjon Isten” köszöntésre

◇ jókívánságra, ünnepi üdvözlésre adott felelet

◇ látogatáskor a vendéglátó részéről megnyilvánuló szíves fogadtatás

◇ vmilyen fellépésre, eljárásra, magatartásra vizonzásképpen tanúsított magatartás, visszahatás

foganás fn ◇ fogamzás; fogantatás; megtermékenyülés

foganatos mn ◇ kedves; kedvelt

foganós mn ◇ hatásos; eredményes

fogantyú fn ◇ fogódzó; támpont; kiindulópont

foganzik ige ◇ fogamzik; megtermékenyül

fogány fn ◇ detektív; nyomozó

fogas mn ◇ csípősen hideg <idő v. ezzel kapcsolatos jelenség>

fogás¹ fn ◇ az az értelmi képesség, ahogyan vkinek az esze, a feje fog; felfogás

fogás² fn ◇ markolat; fogantyú

◇ vmely munkának egy szakasza

◇ akkora földterület, földdarab, szakasz, amennyi egyszeri nekifogással megdolgozható

◇ szakasz, darab, rész erdőn, mezőn

◇ (*jelzőként*) maroknyi; csomó; koszorú; füzér

fogásoskodik ige ◇ furfangoskodik; ravaszkodik; mesterkedik

fogat fn ◇ markolat

fogató, fogatély fn ◇ fogantyú; markolat

fogdmeg fn ◇ vmely rendőri karhatalmi szervezet tagja; pandúr; csendőr; detektív

fogható mn ◇ olyan <dolog>, amelyet fel lehet fogni

foghely fn ◇ vásárhely; piac

foghijasok fn ◇ az emlősöknek az a csoportja, amelybe tartozó állatoknak közös vonása az, hogy fogazatuk visszafejlődött v. visszafejlődőben van

foglal ige ◇ vmit vhová fog, szorít, odafog

foglalat fn ◇ <szóbeli, írásbeli közléssel v. eseménnyel kapcsolatos> tartalmi összefoglalás, lényeg, jelentés

foglalatos mn ◇ elfoglalt; sietős

foglalatosság fn ◇ foglalkozás; munka; mesterség; szakma

foglalkozik ige ◇ táncra igényt tart, ígérkezik

foglaló¹ fn ◇ foglalát; keret; ráma

foglaló² fn ◇ szegődtetésnél, vmely munkára való igénybevételnél a munkavállalónak adott előleg; felpénz

◇ vmely későbbi teljes nyereség, siker elérésének biztató, reményt keltő jele v. bizonyítéka

◇ <mezőgazdaságban, kisiparban:> a munkába vett anyagot v. a munkaeszköz részeit vmihez kapcsoló, vmit összetartó szerkezet, alkatrész, szerszám

◇ a foglalást, zálogolást végrehajtó hatósági személy

foglaltatik ige ◇ vmiben mint alkotórész, alkotó mozzanat megvan

foglár fn ◇ <katonai fogházban> a foglyok őrzésére rendelt, rendszerint továbbszolgáló altiszt, tisztes

◇ börtönőr; fogházőr; pandúr

◇ madarász

foglyos mn ◇ kényes

fogódzik, fogózik ige ◇ vkivel szövetkezik, összefog

fogózó fn ◇ kacs; inda

fogoz ige ◇ kapdos; kapkod

fogpép fn ◇ fogkrém

fogtat ige ◇ foglyul ejt vkit

fogyatékos fn ◇ fogyás; elfogyás; csökkenés

◇ <katonaságnál:> emberben, állatban, felszerelésben bármilyen ok következtében beállott csökkenés

◇ maradék

◇ <pérez- v. anyaggazdálkodásban> az, ami v. amennyi vmiből elfogyott, ill. hiányzik; hiányosság; hiány

◇ (*jelzőként*) megfogyott, megfogyatkozott maradék

fogyatkozás fn ◇ szükség, hiány, elégtelenség vmiben

◇ szűkülődés, nélkülözés vmiben

fogyatkozik ige ◇ <tömeg, súly, mennyiség> egyre kevesebb v. kisebb lesz, fogyásnak indul

◇ hibázik; hiányzik; híja van

fogytig hsz ◇ mindvégig; az utolsó elfogyásáig

fogyton-fogy ige ◇ fokozatosan, egyre nagyobb mértékben fogy

fohászat fn ◇ fohászkodás; sóhajtozás

fohászkodik ige ◇ sóhajtozik; panaszkodik

fojtany fn ◇ klór

fojtóka fn ◇ női ünnepi nyakék, amely szorosan a nyakra simuló, kb. 2 centiméter széles, puha szalag, pánt

fojtós mn ◇ fanyar; savanyú

fojtó fn ◇ magas vízállású folyóág v. tó vizét elvezető ér, csatorna

fojtó fn ◇ kanna

fojtó fn ◇ jól égő fából hasított, 40–60 centiméter hosszú szál, amelyet világításra használnak

◇ fáklya

fojtócska fn ◇ hegycsúcs; hegyorom

fojtó fn és mn ◇ sétabot hosszúságú nyél végére rögzített, fémből készült, balta v. csákány alakú, kisebb vágó v. zúzó eszköz, ill. fegyver

fojtó fn ◇ a fokonként való emelkedés, lépcsőzet egy-egy része

fojtó fn ◇ erődítmény falából kiugró, rendszerint a fal fölé emelkedő félkör v. sokszög alapú, kőből, földből, fából készült építmény, amelyről az erőd előtti terepet puska- v. ágyútűz alá lehet venni; bástya

fojtó, **fojtó** ige ◇ foltoz; javít; toldoz

fojtó fn ◇ a szokásos legnagyobb könyvforma; ívrét; fólió

◇ nagy alakú, régi, vastag könyv

fojtó fn *lásd fójtó*

fojtó fn ◇ viszonylag nagyobb helynek, területnek kisebb része, darabja, amely a többitől vmilyen tekintetben elüt

◇ állatoknak kisebb csoportja, csapata, falkája

◇ embercsapat

fojtó, **fojtó** mn ◇ olyan <iparos>, aki általában nem foglalkozik új iparcikkek készítésével, hanem csak javítási munkát, különösen foltozást végez

fojtó fn ◇ ér; patakocska

fojtó ige ◇ gyorsan helyet változtat; fut; szalad

fojtó ige ◇ folyik; folydogál; csörgedez

fojtó fn ◇ a folyók szabályozásával kapcsolatos műszaki teendőket irányító és ellenőrző mérnök

fojtó fn ◇ írásos kérelem; folyamodvány

fojtó mn ◇ folyamodást, írásos kérelmet tartalmazó

fojtó fn ◇ olyan völgy, melyen folyam halad végig

folyány, folyás fn ◇ kisebb folyóvíz; patak; árok

folyár¹ fn ◇ futár; követ

folyár² fn ◇ folyó, áradat

folyat ige ◇ <tehen> párosodik

◇ <tehenet> párosít, bikával meghágit

folyik ige ◇ <szarvasmarha, különösen tehen> párosodásra készsége mutat, ill. pázik

folyó¹ fn ◇ futár; követ; hírmondó

folyó² mn ◇ más jellegű elemmel nem kevert; megszakítás nélküli; folyamatos

folyóírás fn ◇ folyóirat

folyóka fn ◇ <esőzés után keletkezett> tócsa vizének levezetésére alkalmilag kapával vont kis árok

◇ vmely futó- v. kúszónövény (pl. aranka, komló)

folyomány fn ◇ vmely tételből, tényből, helyzetből, eseményből, jelenségből önként származó, adódó következmény

folyondár fn ◇ kúszónövény

folyos ige ◇ folyik; folydogál; csörgedezik

folyosó fn ◇ a parlament folyosóin tartózkodó képviselők, ill. az itt zajló élet

folyosós mn ◇ sárgaságban szenvedő

folyózatlan mn ◇ keréktalp nélküli <kerék>

folytatólag hsz ◇ <elkezdett cselekvését, ténykedését> folytatva

◇ egy időre megszakadó cselekvését folytatva

folyton-foly ige ◇ egyre jobban folyik

folyvást hsz ◇ folyton; egyfolytában; szakadatlanul

fon ige ◇ <kis rágcsáló állat> hátsó lábaira állva v. ülve elülső lábait mozgatja

fonadék fn ◇ hajfonat

fónagy, folnagy, falunagy fn ◇ vmely falu közös ügyeit intéző személy; falu előjárója; falusi bíró

◇ majoros; gondnok; jószágigazgató

fonal, fonál fn ◇ a méterrendszer elfogadása előtt a tengerészek által használt hossz mérték, amely 1,67–2,2 méter

fonalfűnyűg fn ◇ fűnemű gazdasági növényeken élőködő, levéltelen, sárgás, vékony, csavarodó szárú növény, amelynek apró, sárgás, illatos virága, toktermése van; aranka

fonalg ige ◇ vitatkozik; veszekedik; ellenkezik

fonalvágó fn ◇ olló

fonás fn ◇ fonat; füzér

fonatos fn ◇ a fánkéval azonos hozzávalókból készült, zsírban v. olajban kisütött fonott tészta

foncs fn ◇ rongydarab

foncsik fn ◇ hajfonat

◇ fonatos kalács

◇ hagymakoszorú

foncsika fn ◇ hajfonat végébe font kis rongydarab

◇ kis darab vmiből

foncsorol ige ◇ <fémet és higanyt> kever

fondolódás fn ◇ egyesítés; egyesülés

fondor fn és mn ◇ ravaszul ármánykodó, alattomosan cselekvő, mást bajba keverő személy v. csoport

◇ fondorlattal, ármánykodással teli <állapot, helyzet>

fondorlat fn ◇ <drámai művekben és regényben> az intrikus személy cselszövése; intrika

fonográf fn ◇ a gramofonnál régebbi típusú hangfelvevő és lejátszó készülék

fonóka¹, fonó fn ◇ az a helyiség, szoba, ahol téli estéken a falusiak, főleg a fiatalok fonás és szórakozás végett összegyűlnek; fonóház

fonóka² mn ◇ elpuhult, asszonyos, gyámoltalan, pipogya <férfi>; anyámasszony katonája

fonottas fn ◇ fonatos sült tészta

font fn ◇ területenként változó súlymérték, amely általában 32 lat, azaz 56 dekagramm

◇ mérleg, ill. mérleggel való mérés

◇ a legnagyobb régi pénzegység

◇ a Mérleg csillagkép

fontana fn ◇ szökőkút

fontol ige ◇ vminek a súlyát fonttal, mérleggel méri

fontoló fn ◇ mérleg

fontos mn ◇ vagyonos ember

◇ fontoskodó, nagyképű <személy, magatartás, megnyilatkozás>

fóra msz ◇ kifelél!; takarodj!

◇ <színházban elismerésként kiáltva> hogy volt?

forbát fn ◇ visszatérítés; visszafizetés; megtérítés

forbátol ige ◇ hasonlót hasonlóval viszonz; megtorol

forcsok fn ◇ derék

forda¹ fn ◇ szókép; metafora

forda² fn ◇ az az előre meghatározott sorrend, amely szerint vmely szántóföldön évről évre váltakozva más-más növényt termesztenek; vetésforgó

◇ vasúti kocsiforduló

◇ az az időtartam, amely alatt a vágás az erdőgazdaság egész területén egyszer végighalad

fordítás¹ fn ◇ aszúbor törkölyére öntött és azon kierjesztett mustból v. borból való borfajta

fordítás² fn ◇ csizmának új talppal, sarokkal való ellátása

fordító fn ◇ fából készült kilincs

fordulat fn ◇ kanyarulat; kanyar

forduló fn ◇ kanyar; útforduló

◇ a mezőgazdasági művelés alatt álló határnak egy része, amelyben a nyomásos gazdálkodás idején azonos jellegű növényeket termeltek

forgás fn ◇ változás; múlás

forgatag fn ◇ forgó; örvény

forgató fn ◇ az a személy, aki vmely tőkét, pénzt forgat

forgó fn és mn ◇ napraforgó, különösen a napraforgó magja

◇ <a kukoricának a csúcsán> füzéres bugát alkotó virág

◇ fővegre, sisakra, turbánra, ritkán kalapra erősített, gyakran tollakból álló v. tollakat utánzó dísz

◇ örvény

◇ ízület

◇ táncban forgás, forgatás

◇ fürge; serény

forgós mn ◇ <szitkozódásban a szitokszó nyomósítására használt szó>

forgott mn ◇ tapasztalt, ügyes, sokat látott <személy>

forintos fn ◇ pénzverő

◇ sok forintot birtokló; gazdag

fóris fn ◇ szálakból sodrott drót

◇ fonálon levő csomó

◇ sodronyszálból készült díszítmény

formaliter hsz ◇ névleg; formailag; látszólag

formán hsz ◇ <számnév után:> körülbelül, körül, hozzávetőleg

◇ félig-meddig; majdnem hogy

formaruha fn ◇ egyenruha

formáz ige ◇ alakját, külsejét tekintve vkihez, vmihez hasonlít, annak formáját mutatja v. ábrázolja

formondor fn ◇ felügyelő; gondviselő; gyám

◇ szolga; urasági inas

formula fn ◇ bűvös ige; varázsszó; varázsigé

◇ rövid összegezés; tömör meghatározás; tétel

formuláré fn ◇ vmely hivatalos iratnak általános, szokásos v. megállapított, szabályszerű szövege, alakja; szövegmintá

◇ kitöltendő nyomtatvány; űrlap

formuláz ige ◇ tömören, szabatoságra törekedve és rendszerint hivatalos formában szövegez, szóbeli v. írásbeli formába önt vmit

forrács fn ◇ fa forradása, boga; sebhely

forradék fn ◇ eredet; származás; forrás

forrás fn ◇ heves érzelem; indulatosság

forrásfok fn ◇ forráspont

forráskutató mn ◇ olyan <személy>, aki az ún. varázsszöveggel a talajban levő vizek megtalálásával

foglalkozik

forró mn ◇ túlradó; lelkes

◇ heves; lobbanékony

◇ lázzal járó <betegség>

forróhideg fn és mn ◇ hidegrázás

◇ olyan <láz>, amely váltakozva hidegrázást és forróságot okoz

forróláz fn ◇ különféle megbetegedésekkel kapcsolatban fellépő, gyakran önkívülettel járó, igen magas láz, lázas betegség

forróság fn ◇ láz

forspont fn ◇ <a vasúti közlekedés létrejötte előtti időkben a postai és személyszállításban előre meghatározott helyeken> a kifáradt lovak váltására bérelt és előkészített lófogat; előfogat

◇ a jobbágyoknak bizonyos közigazgatási, de főleg katonai szállításra kötelezően előírt és kirendelt fogata

forsz fn ◇ vminek a fortélyja, nyitja

◇ előnyös sajátság

fortély fn ◇ csel; furfang; mesterkedés

fortélyoz ige ◇ ravaszkodik; csal; fondorlatoskodik

fortifikáció fn ◇ erőd; erődítmény; erődítés

fortifikál ige ◇ erősít; alátámaszt; megszilárdít; aládúcol

fortunátus mn ◇ szerencsés; sikeres

fortyonkodik ige ◇ forrong; forr

fórum fn ◇ főtér; piactér

◇ hatóság; hivatal

fosos mn és fn ◇ sáros, lucskos <út, ruha alja>

◇ elérett, nagyon puha és leves <gyümölcs>

◇ éretlen, kiskorú, taknyos, szaros fiatal személy, főleg gyermek

foszlat fn ◇ zsákmány; préda; szerzemény

◇ rablás; fosztogatás

foszlik, foszol ige ◇ <friss kelt tészta, kenyér v. kalács bele a jó kidolgozás és megkelés folytán> könnyen vékony rétegekre bontható, szálisan szakítható v. szakad

foszt ige ◇ <személy> kirabol

◇ fosztogat; rabol

fosztán fn ◇ ujjatlan köntös, kabát

◇ kelmefajta

fosztány fn ◇ foszlány; darab; cafat

fosztás fn ◇ fosztogatás; rablás

◇ a kukoricacső borítóleveleinek lefosztása, ill. az erre a munkára szervezett társas összejövetel

◇ háziszárnyas kitépett tollának a szárról való letépése

fosztozik ige ◇ vetkőzik

főt fn ◇ egyetlen pásztor által őrzött juh – ritkábban sertés – kisebb, 50–100 darabból álló csoportja

◇ csapat

fotogén fn ◇ petróleum

fotográfia fn ◇ fénykép; fotó

◇ fényképezés

fotográfus fn ◇ fényképész

fotój fn ◇ fotel; karosszék

fő fn ◇ patak forrása

◇ kezdet; eredet

főal, főalj fn ◇ fejalj; párna

főbetű fn ◇ mássalhangzó

föcsög ige ◇ fecseg; locsog

◇ csiripel; csivitel; csipog

föcstej fn *lásd fecstej*

föd ige *lásd fed*

födél fn *lásd fedél*

födélzet fn *lásd fedélzet*

födetlen mn *lásd fedetlen*

födöz ige *lásd fedez*

födözék fn ◇ fedezék; menedék

födözet fn *lásd fedezet*

födözetlen mn *lásd fedezetlen*

födöztetés fn *lásd fedeztetés*

főgimnázium fn ◇ előbb csak a felső négy osztályt magában foglaló, később teljes nyolcosztályú gimnázium <a négyosztályos algimnáziummal ellentétben>

főiskola fn ◇ református bentlakásos tanintézet; kollégium

főispán, főispány fn ◇ <a régi vármegyei és a városi törvényhatóságokban:> a kormánytól kinevezett bizalmi tisztviselő, aki a törvényhatóság területén folyó közigazgatást ellenőrizte

főkapitányság fn ◇ törvényhatósági jogú város, később több megyéből álló kerület rendőrkapitánysága

főköny fn ◇ tyúkszem

főkötő fn ◇ csupán asszonyokat megillető, a férjes nőt jelképező, fejet borító ruhadarab

föl- *lásd fel-*

fől ige ◇ fő; puhul

fölböcsül ige ◇ felbecsül; felmér; értékel

fölcsevél ige ◇ felhúz; felrángat

földabrosz fn ◇ térkép

földárja fn ◇ talajvíz

földemi fn ◇ hazámfia; honfitárs

földes mn ◇ olyan <személy>, akinek földje van, aki földet művel

földész fn ◇ földműves; földművelő; parasztember

földfazék fn ◇ agyagfazék

földfentő fn ◇ a földgömb sugara

földi fn ◇ <ismeretlen embernek, főleg parasztembernek bizalmaskodó, barátságos megszólításaként:> atyafi, barátom

földialma fn ◇ krumpli; burgonya

földindulás fn ◇ földrengés

földírás, földleírás fn ◇ földrajz

földkóstoló fn ◇ földméréssel v. a föld minőségének megállapításával foglalkozó mérnök v. geológus

földnépe, földnép fn ◇ a tartósan egy helyen lakó, földműveléssel foglalkozó nép összessége; parasztság

földöv fn ◇ égöv; zóna, éghajlat

földpohár fn ◇ agyag- v. cseréppohár

földrajz fn ◇ térkép

földség fn ◇ nagy, összefüggő földterület; földrész

földteke fn ◇ a Föld kicsinyített mása; földgömb; glóbusz

fölébe, fölibe nu ◇ fölé; rá

föleg, fölep fn ◇ felület; felszín

föleges mn ◇ látszólagos; színlelt; felszínes

föléje nu ◇ feléje

föleszel ige ◇ felingerel; fölingerel

fölette hsz ◇ felette; fölötte

fölfér ige ◇ ráfér vkire

fölfödöz ige ◇ felfedez

fölház fn *lásd felház*

fölhérc fn *lásd felhérc*

fölhő fn ◇ felhő; felleg

fölhöz ige *lásd felhöz*

fölibe nu *lásd fölébe*

föлиндít ige ◇ felkavar; felzaklat; nyugtalanságot kelt

föлиндul ige ◇ felrebben; felriad; felijed

följelelés fn ◇ feljegyzés; jegyzet; írás

fölkésztet ige ◇ rábeszél; rábír

fölkutyorodik ige ◇ fölkuporodik; felkucorodik

fölleg fn ◇ felleg; felhő

föllel ige ◇ keresve, kutatva megtalál vmit, vkit; rátalál vmire, vkire

főló fn ◇ nemes vérű paripa

főlöstököm, fröstök fn ◇ reggeli; früstök

fölöző fn ◇ rendszerint nyírfa vékony ágaiból készült, hosszú nyelű seprű, mellyel régebben a gabona tetejéről szóráskor, tisztításkor a szemetet söpörték le, és ma udvar seprésére használják

fölözött mn ◇ olyan, ami színültig meg van töltve; púpozott

fölpörös fn ◇ felperes; panaszos; panasztevő

fölsál, fölsár fn ◇ a marha combjának felső részéből való hús; felsál; felsár

fölséges mn ◇ magas; magasztos; fenséges

föltartó fn ◇ nevelő; tanár; oktató

föltét fn ◇ szándék; akarat; elhatározás

föltetszik ige ◇ megjelenik; előtűnik

fölül nu *lásd felül*

főmagasságú mn ◇ fenséges

főmeredek hsz ◇ fejjel lefelé; tótágast

főnix fn ◇ a görög-római mondákban szereplő madár, amely elégeti magát, és hamvából megifjodva támad új életre

főnixpálma fn ◇ datolya

fönnen hsz *lásd fennen*

fönség fn *lásd fenség*

fördő fn *lásd feredő*

fördős fn *lásd feredős*

főreál fn ◇ olyan iskola, ahol a két világháború között magas óraszámú tanítottak természettudományos tárgyakat

főrend fn ◇ főnemes; arisztokrata

főrendű mn és fn ◇ a főrendek közül való; a főrendekhez tartozó <személy>; főnemesi; főúri

◇ magas rangú személy; főnemes; főúr; mágnás

főrevaló fn ◇ <női> fejdísz

förge, förgő mn *lásd ferge*

förgeteg fn *lásd fergeteg*

förmeteg fn ◇ heves téli vihar; hófúvás; hóvihar; fergeteg

föst ige ◇ fest

fösték fn ◇ festék; színezőanyag

főstrázsamester fn ◇ őrnagy

fősz fn ◇ gipsz

főszak fn ◇ <a bölcsészettudományi karon a három szak közül> az a két tudományszak, amelyből a hallgatónak a tanári diploma megszerzése végett szakvizsgát is kellett tennie

főszolgabíró fn ◇ a járás első tisztviselője, a járás közigazgatásának bíraskodási hatáskörrel is rendelkező irányítója

főtáltos fn ◇ pogány főpap

főtanoda fn ◇ főiskola

főtantárgy fn ◇ <középiskolában> az általános tanulmányi eredmény megállapításakor figyelembe veendő tantárgy

◇ vmely szempontból a legfontosabb, a legodaadóbban tanult tantárgy

főte fn ◇ oszlopfő

◇ a bánya belső térségének mennyezete

főtelen, fövetlen mn ◇ főtlen <étel>

főtiszt fn ◇ magasabb rangú tisztviselő; főtisztviselő

főudvarmester fn ◇ magas főrendi méltóság, az uralkodói udvartartás legfőbb vezetője

főúr fn ◇ főtisztelendő úr; plébános

fővad fn ◇ szarvas

fővadász fn ◇ <erdőgazdaságban:> a vadászok fölé rendelt alkalmazott

◇ nagyobb vadgazdasági egység felügyeletével és irányításával megbízott, a vadőrök fölé rendelt vadgazdasági szakalkalmazott

főveg fn ◇ férfi fejfedő; süveg; díszes kalpag

fővény, fővény fn ◇ apró szemcsékből álló talaj; homok

fővenyóra fn ◇ homokóra

fővétel fn ◇ lefejezés; fejtétel
fővezérlet fn ◇ főparancsnokság
főzemény fn ◇ főzelék
főzet fn (*jelzőként*) ◇ annyi, amennyit egyszerre megfőznek; egy főzésre való
fraj, frajla, frájla, frajczimmer fn ◇ hölgy; dáma; kisasszony
◇ komorna; szobalány
◇ nevelőnő; társalkodónő
◇ rossz erkölcsű nőszemély; szajha
frakció fn ◇ törtszám
frakkos mn ◇ olyan <alkalom, főleg estély, összejövetel>, amelyen frakkban kellett megjeleni; előkelő
frakta fn ◇ törtszám; tört
◇ töredék
franc¹ mn ◇ francia; fransz
franc², franciasenyv fn ◇ csavaros fonál alakú apró kórokozó által okozott, főleg nemi érintkezés útján terjedő, ma már gyógyítható fertőző betegség; szifilisz
francli fn ◇ rojt; dísz; sallang
francos, francus mn ◇ vérbajos, esetleg más ehhez hasonló súlyos betegségben szenvedő <személy>
◇ <káromkodásban nyomósító szóként>
◇ szakadozott, foszladozó szélű <ruhadarab>
francu fn ◇ csavaros fonál alakú apró kórokozó által okozott, főleg nemi érintkezés útján terjedő, ma már gyógyítható fertőző betegség; szifilisz
◇ bőrbeteg
frang, fráng fn ◇ bizonyos helyek v. személyek zavartalanságának oltalma, illetőleg vmely tevékenység szabadsága, kiváltsága
◇ bírság; büntetés
◇ tilalom; tiltás
frank, fransz mn ◇ francia
frankíroz ige ◇ felbélyegez; bérmentesít; díjtalanít
frankó mn ◇ bérmentesített <postai küldemény>
fránya fn ◇ <szitkozódó v. kérdést nyomósító kifejezésekben:> fene, manó
frappíroz ige ◇ meglep; meghökkent
frász fn ◇ görcsös rohamokkal járó különféle betegség, főleg nyavalyatörés v. rángógörcs, ill. az e betegségekkel kapcsolatos roham, görcs
frászkarika fn ◇ hazánk némely vidékén különleges módon készített, perec alakú sütemény, amelyen a frászos csecsemőt gyógyulás végett átbújtatják
fráter fn ◇ pappá föl nem szentelt szerzetes; barát
◇ megvetett ember
◇ <lekicsinylő megszólításként:> barátom, barátocskám
fraternizál ige ◇ barátkozik; bizalmaskodik; bratyizik
fregoli fn ◇ átváltozóművész
frekvencia fn ◇ társaság; gyülekezet
frekventál ige ◇ sűrűn felkeres; látogat
freskó fn ◇ kacagtató történet
fréz mn ◇ pirosba játszó rózsaszín; eperszínű
frigy fn ◇ szövetség; baráti szerződés; egyezés
◇ békekötés; béke; fegyverszünet
frigyesül ige ◇ frigyre, szövetségre lép vkivel; szövetkezik
frigykötés fn ◇ szerződés, szövetség kötése vkivel
fringia fn ◇ finom acélból készült szablya, kard
frissel ige ◇ felfrissít; megújít; megszépít
frizíroz, frizéroz ige ◇ fésül vkit; frizurát csinál vkinek
frizőr, frizér fn ◇ fodrász; borbély
fronton fn ◇ épület; oromzat
frottíroz ige ◇ dörzsöl; dörgöl; súrol
fruktifikál ige ◇ hasznosít; kamatoztat; kiaknáz
fruzsinka fn ◇ kamasz lány; fruska

früstök fn ◇ reggeli
fú¹ fn ◇ vadkacsa
fú² ige ◇ fúj
◇ sóhajtozik
fúász fn ◇ vadkacsavadász
fucsi fn ◇ faedény; bödön
fudáz¹ ige ◇ elszeleskedik, elhamarkodik vmit
fudáz² fn ◇ hóbortos, szeszélyes ember
fudázó mn ◇ szeleburdi; hóbortos
fufnyos mn ◇ az orrán keresztül beszélő
fujt ige ◇ fojt
fuka fn ◇ a véka nyolcadrésze, vagyis kb. 3,5 liter mint a molnárok vámolómértéke
fukar fn ◇ város v. úr jövedelmeinek haszonbérelője
◇ pénzváltó
◇ kufár; kereskedő
◇ zsugori személy
fúl, fúlad ige ◇ fullad; megfullad
◇ szúr; csíp; mar
◇ félbeszakad; félbemarad; meghiúsul
fullajtár fn ◇ vmely fejedelem v. nagyúr kocsija előtt ügető lovas; előlovas
◇ a hajót vontató lovakat hajtó lovas
◇ kocsis, különösen aki a hatos fogatban az első nyeregben ül
◇ hírvivő; futár; küldönc
◇ (*jelzőként*) ide-oda futkosó <ember>
fumigál ige ◇ semmibe vesz; lekicsinyel, lenéz vkit
fumu fn ◇ csecsemő nagyságú, pólyás gyermek alakú ünnepi kalács, amelyet a keresztanya ajándékoz a keresztelőlakoma alkalmával
fundáció fn ◇ alapítás; alapítvány
fundál ige ◇ alapít; megalakít; megalapít
fundáló fn ◇ építőmester
fundamentum, fundamentom fn ◇ az épület alapja; alapkö
◇ vmely körülménynek alapja, oka
fundátor fn ◇ alapító
fundus fn ◇ telek; belső házhely
◇ kisbirtok; jószág
◇ pénzalap; tőke
◇ fenék; ülep
funerátor fn ◇ olyan tisztségviselő v. fizetett személy, aki megszervezi és lebonyolítja a temetést
fungál ige ◇ működik; dolgozik <vmilyen minőségben>
fura mn ◇ élénk; eleven; fürge; serény
fúradék fn ◇ lyuk
furcsa mn ◇ kötekedő; akadémuskodó
◇ serény; buzgó
◇ kíváncsi; érdeklődő
◇ ravasz; furfangos
◇ csinos; formás
furda fn ◇ a csizmaszár, cipőnek a fejrésze kibélésére használt vékony, sárgás szattyánbőr, esetleg vászon
furdal ige ◇ tartósan v. ismételten fúr, ás vmit; furkál
furdalék fn ◇ fullánk
furdancs fn és mn ◇ alkalmilag lyuk fúrására használt hegyes vas, fácska, csontocska; lyukfúró eszköz
◇ fában élő, azt furkáló féreg, hernyó v. kukac
◇ csipkelődő; másokba belekötő
furfánt mn ◇ furfangos; ravasz
◇ alattomos; fondorlatos; kétszínű
furi mn ◇ helyes; csinos
fúria fn ◇ erős felindulás; dühroham

furik fn ◇ talicska

furikázik ige ◇ két gyermek úgy játszik, hogy az egyik (a targonca) a földön két kézen jár, a másik pedig ennek kinyújtott két lábát tartja; talicskázik

furír fn ◇ élelmezési altiszt; szállásmester; hadtápos

furkata fn ◇ csónak; sajka

furkó fn ◇ buzogány feje, vége

◇ nyélre erősített nagyobb tuskó, melyet döngölésre, karó beverésére használnak

◇ barna lisztből v. kukoricalisztből készült ragacsos v. keletlen és idomtalan gombóc v. kenyér

furmán, furmány fn ◇ kétkerekű kocsi

furmányos¹ mn ◇ furfangos; ármányos

furmányos² fn ◇ az a szekeres, aki bérért fuvaroz; fuvaros

fúródik ige ◇ furakodik; tolakodik

furt hsz ◇ el; tova

◇ folyton; egyre; állandóan

fúrtagyas mn ◇ ostoba; bugyuta; buta

fúrtagyú, fúrteszű, fúrfejű mn ◇ makacs; ravasz

furtonfurt hsz ◇ az unalomig ismételve; szakadatlanul; szüntelenül; egyre; folyton

furtum fn ◇ lopás; rablás

furu fn ◇ fúró; fúrógép

furuglya fn ◇ furulya; tilinkó

furvézer fn ◇ <az Osztrák–Magyar Monarchia közös hadseregében> szekeres, a katonai szállítást lóvontatású szekerekkel végző vonatcsapatban szolgáló katona

fuser fn ◇ céhen kívül dolgozó mesterember; kontár

fusol ige ◇ kontárkodik

fustély fn ◇ vastagabb görcsös v. bunkós bot; furkósbot; husáng

fuszekli fn ◇ férfiatól hosszúnadrághoz hordott, a térd alatt zoknitartóval a lábhoz erősített rövid harisnya; zokni

fuszuly, fuszulyka fn ◇ bab; paszuly

fut ige ◇ <edény hiba folytán> a benne levő folyadékot vmely repedésen, résen át apránként kifolytati engedi; ereszt; szivárog

◇ <seb, némely sebes testrészt> folyékony váladékot, gennyet ereszt; folyik

futa fn ◇ gyapotból készült szövet

futalékos fn és mn ◇ futó; szaladgáló

futam fn ◇ futva, gyorsan történő előrehaladás, iram

◇ nekifutás; szökellés

futamlik ige ◇ futkos; megfutamodik

futamtat ige ◇ futtat; szalaszt

futóbetyár fn ◇ bujkáló, hol itt, hol ott feltűnő útonálló, zsvány, betyár

futócsillag fn ◇ hullócsillag

futott fn ◇ menekült, szökött személy

futra fn ◇ takarmány

◇ takarmány beszerzése

futrás¹ fn ◇ egy-egy köteg szálás takarmány, melyet lovas katonáknak szolgáltatnak ki

◇ csomó; köteg

futrás² fn ◇ klasszikus szöveg magyar fordítása diákok segédeszközeként

futrásíroz ige ◇ takarmányt szerez be

futrinka fn ◇ nagyon fürge és játékos leánygyermek v. fiatal leány

futtatás fn ◇ lóverseny

futtató fn ◇ versenyfuttatás

futurum fn ◇ jövő; jövő

fuvalkodik ige ◇ dagad; duzzad

fuvall ige ◇ <fúvóhangszert, főleg kürtöt> belefújva megszólaltat; megfúj

fúvallós, fúvalmány, fúvalom fn ◇ szélvihar; orkán

fuvat, fuvatag fn ◇ szél fúttá hótorlasz; hófúvás; hófuvat

◇ fúvás; fuvalat

fúvó fn ◇ a levegő sűrítésére, fújtatására, a légáramlás élénkítésére való szerkezet; fújtató

◇ üvegfüvő munkás

fuzsitos, fuzsitus mn ◇ olyan <személy>, akinek hóbortos, bolondos természete főleg szeleburdiságban, rigolyákban, kötekedésben nyilvánul meg

fű fn ◇ gyógynövény; gyógyfű

fű-fa fn ◇ mindenféle növény

függ ige ◇ ragaszkodik vmihez; csüng vmin, vkin; szeret vmit, vkit

◇ figyelmesen tekint, figyel vkire, vmire

függágy fn ◇ függőágy

függelék fn ◇ vmihez, vminek a lényegéhez nem szorosan, nem szervesen hozzátartozó dolog; járulék; tartozék

◇ vmitől, vkitől függő, vele alárendelt viszonyban lévő, vele összefüggésben levő dolog, csoport

függélyes mn ◇ függőleges

◇ merőleges

függesztel ige ◇ bevés

függesztő fn ◇ fülbevaló; függő

függirályos; függirányos mn ◇ függőleges

függő fn ◇ fülbevaló; fülönfüggő

◇ rojt; dísz

◇ függőön

függvényes mn ◇ álló

fűjt ige ◇ melegít; fűt

fülbesúgás fn ◇ rágalom; becsmélés; áskálódás

fülbogár fn ◇ fülbemászó

füld fn ◇ föld

fülecs fn ◇ akasztó; fül; horog

füled ige ◇ párolog; illan

füles fn ◇ kancsó

fülfüggő, füllengő, fürtözet fn ◇ fülbevaló; fülönfüggő

fűköröm fn ◇ a hasított körmű állatok (szarvasmarha, juh, kecske, sertés) csülke fölött, hátul nőtt kettős, csenevész ujj

fülleng fn ◇ teher; kényelmetlenség; nyűg

fülmile fn ◇ fülemüle; csalogány

fültű fn ◇ fülbevaló; ékszer

fűnyűg fn ◇ fűnemű gazdasági növényeken élősködő, levéltelen, sárgás, vékony, csavarodó szárú növény, amelynek apró, sárgás, illatos virága, toktermése van; aranka

fürdőház fn ◇ épület, amelyben fürdés céljára szolgáló helyiségek vannak; fürdő

◇ szabadtéri, folyami strandon vetkőzésre, öltözésre való kabinokból álló építmény

füred¹ fn ◇ kisebb ökol nagyságú, szinte gömbölyű, agyagszínű, sötétebb foltokkal és világos vonásokkal tarkázott, gabonaföldeken, mezőkön, réteken élő madár; fűrj

◇ olyan hely, ahol sok fűrjmadár található; fűrjes

füred² fn ◇ fürdőhely

füremedik ige ◇ gyógyul; javul

◇ megelevenedik; föléled

fürgető fn *lásd fergettyű*

fürgöl, fűr್ಮöl ige ◇ <ajtót> becsuk, bezár

fürgönc mn ◇ fürge; gyors; élénk

fürtözet fn *lásd fűlfüggő*

füstfaragó fn ◇ kéményseprő

füstfogó fn ◇ régi parasztház ún. nyitott konyhájának boltozatos mennyezete, amely a kéménybe torkollik, és oda vezeti a tüzhelyből felszálló füstöt

◇ kémény tetején deszkából, félkör alakban hajlított bádoglemezből v. hálószerűen alakított drótból készített bura, amely a füst és korom kitódulását és a szikrát felfogja; koromfogó; szikrafogó

◇ szabad láng fölött (pl. kovácsműhelyben) ernyőszerűen elhelyezett bura, amely a kormot összegyűjti, a füstöt elvezeti, esetleg a szikrát felfogja

füstölés fn ◇ bizonyos anyagoknak kezdetleges gyógykezelés végett való égetése

füstös¹ mn és fn ◇ füstszínű; feketés

◇ kürtő; kémény
füstös² mn és fn ◇ szennyes, piszkos <testrész>
 ◇ barna bőrszín
 ◇ cigány
füstpénz fn ◇ jobbagytelkenként fizetendő régi földesúri adó
fűszerszám, fűszerzet fn ◇ fűszer; ízesítőszer
fűszerszám mn és fn ◇ fűszeres; fűszerezett
 ◇ patikus; gyógyszerész
fűtő, fűttő fn ◇ fűtőanyag; tüzelő
 ◇ kemence, kályha
fűtőzik, fűttőzik ige ◇ <személy> tűznél, kályhánál melegszik
fütykös, fütykő, fütyő fn ◇ nagyobb bunkósbot, amellyel a pásztor az állatokat tereli; furkósbot; pásztorbot
fütyő fn ◇ főkötő
fütyök fn ◇ fütykös, amellyel a pásztor az állatokat tereli; furkósbot
 ◇ nagy bog; csomó
fütyölék fn ◇ fütyegő; mütyür; függő
füty fn ◇ borból a pohár fenekén egy ujjnyi
fütyülő, fütyölő fn ◇ borosüveg alakú, féldecis pálinkásüveg
füvel, füvez ige ◇ <állat> legel, legelészik
 ◇ <állatot> fűvön legeltet, fűvel tart, etet, táplál
füvelő fn ◇ legelő; mező
füvesasszony fn ◇ a gyógynövények hatását igen jól ismerő, tapasztalt idősebb asszony, akinek rendszerint természetfölötti varázserőt is tulajdonítanak; javasasszony
füvés fn ◇ botanikus
 ◇ (jelzőként) növénytani
füvészkedik ige ◇ növénytannal foglalkozik, növényeket gyűjt és tanulmányoz; botanizál
füvészkert fn ◇ különféle növények bemutatására, a növények ismeretének terjesztésére, a növények tudományos tanulmányozására létesített kert; botanikus kert
füvészkönyv fn ◇ a könyvnyomtatás korától kezdve a XVIII–XIX. századig divatozó növénytani rendszerezés, amely elsősorban a növények gyógyító hatását szokta tárgyalni; füves könyv
füvez ige ◇ <állat> füvel, legel
füzér fn ◇ rovátkosbot, amellyel a hordóban levő bormennyiséget mérik
füzértánc fn ◇ francia eredetű, több figurából álló társas tánc
füzes fn ◇ kosárfonó
 ◇ fűzfákkal benőtt terület
füzetlen mn ◇ fűzőbe nem szorított, fűzővel el nem látott <személy, testrész>
fűzfapoéta fn ◇ kezdetlegesen verselgető költő
fűzőzsinór fn ◇ női fűző összefűzésére használt zsinór

G

gabalyít ige ◇ vmit eszkábál, tákol, hevenyészve, sietve készít
gabanica fn ◇ bokáig érő férfikabát
 ◇ köpenyeg
gábli fn ◇ villa
 ◇ villásreggeli
 ◇ két olyan kártyalap kombinációja, amelyek egy kihagyással követik egymást (pl. 7–9, dáma–ász)
gabona fn ◇ rozs
 ◇ a búza és a rozs együtt
gabonabér fn ◇ mezőgazdasági jellegű munkáért v. bérletért természetben, gabonában adott v. kapott bér
gabonafő fn ◇ kalász
gabonamérce fn ◇ gabona mérésére használt, meghatározott úrtartalmú mérték, kb. 25–30 liternek felel meg; véka; mérő
gaborgyás, gabógyás mn ◇ erős, szeles, viharos <idő>
 ◇ bolondos, féleszű, hóbortos <személy>

◇ becsípett, ittas, részeg <személy>

gáborján fn ◇ rigó nagyságú, hátán világos hamuszürke, hasán szennyes fehér színű madár, amelynek csőre, lába, szárnya, farka fekete, szemén keresztül fekete szalag húzódik; őrgébics

gac fn ◇ gaz; gyom; dudva

gacsaly, gacsal fn ◇ szőlőkacs

◇ szőlővessző

gácsér fn ◇ a kacska hímje

gacsos mn ◇ kajla, görbe, csámpás <láb>

◇ görbe lábú <ember, állat>

◇ görbe lábú emberre, állatra jellemző <járásmód>

◇ girbegurba, görcsös <fa>

gádor fn ◇ a háztól különállóan épített helyiség boltozott bejárata, ill. előtere

◇ oszlopokkal alátámasztott ereszt alatti tér, egyik oldalán nyitott folyosó; tornác

◇ létrán megközelíthető padlásnak a tető síkjából kiugró bejárata

◇ pince bejárata, torka

◇ üreg; mélyedés

gádorfa fn ◇ a tornácot az udvartól elválasztó gerenda

gádszó fn ◇ cigány

◇ csavargó, kóborló személy

gaff fn ◇ baklövés; melléfogás; ballépés

gaggancs fn ◇ a téli rakományból kisebb mennyiségű széna v. szalma kitépésére alkalmas horog, kb. 1,5 méteres nyéllel; vonogó

gágó fn ◇ lelógó kampókkal felszerelt vízhordó rúd, amelynek két végére akasztják az edényeket, és az egyik vállon viszik a rudat menetiránnyal párhuzamosan; garagulya

gagyatol ige ◇ gógicsél; gagyog; gügyög

gagyos mn ◇ ittas; részeg

gagyula mn és fn ◇ léhűtő; haszontalan; semmirekellő

gaj fn ◇ rög; göröngy; földdarab

gajd fn ◇ jókedvű lárma; zsidongás

◇ tréfás, csúfolódó dal

◇ <ittasoktól, koldusoktól hallható> hangos, rendszerint csúf és egyhangú ének, dal

◇ trombita; duda

gajda fn ◇ duda

gajdász¹, kajdász¹ fn ◇ kikiáltó; hírnök

gajdász², kajdász² ige ◇ tele torokból kiabál; kiáltoz; lármázik

gajdesz mn ◇ beteg

◇ halott

◇ pityókos; félrészeg; ittas

◇ lerongyolódott; szakadt

gajdol ige ◇ idegen nyelven v. a szavakat érthetetlenül ejtve, éneklő hanglejtéssel v. éppen nagyon is monoton hangon beszél v. kiabál, ill. ilyen módon mond vmit

◇ kiabál; lármázik

gajdorász ige ◇ huzamosabb ideig gajdol, kornyikál

gajdos fn ◇ gajdon, azaz dudán játszó zenész

◇ trombitás

◇ kissé ittas, becsípett személy

gajdosodik ige ◇ megittasodik; lerészegedik

gajgonya fn ◇ tojásrántotta

gajló fn ◇ hosszú nyélre felerősített vaskarika, amellyel a nyeregből való tereléskor az elhajított botot a csikós a földről, a rét felszínéről felszedi anélkül, hogy a lóról leszállna

gal fn ◇ göröngy; rög

gál fn és mn ◇ az ókori Galliának kelta nyelvet beszélő és a népvándorlás korában a Római Birodalom más népeibe beleolvadt lakói; gall

gála fn ◇ ünnepi öltözet; díszruha

galacs fn ◇ golyó; pirula

galacsin fn ◇ ágyúgolyó; puszkagolyó

galagoly ige ◇ gagyog; karattyol
galamb fn ◇ kalácstésztaból madár formájára sütött tészta
◇ vkinek, többnyire férfinak a kedvese, szerelmese, választottja
galambász fn ◇ galambokra vadászó ember v. állat
galambbúg fn ◇ galambdúc; galambház
galand fn ◇ keskeny szalag; pántlika; zsinór
galantéria fn ◇ szívesség; udvariasság; figyelmesség
galapin fn ◇ futár; küldönc
galéria fn ◇ a vár falán belül végigfutó, lőrészekkel ellátott, fedett folyosó
◇ erődítmény föld alatti folyosója
◇ föld alatti börtön várban, erődítményben
galeta, galéta fn ◇ sajt- v. vajtartó bödön
◇ vajköpülő edény
◇ vízhordó edény
galgen fn ◇ akasztófa
galgenhumor fn ◇ annak a keserű, kesernyés tréfálkozása, aki bajban van, aki érzi a veszét;
akasztófahumor
galiba fn ◇ gonosz; rosszakaratú; rosszindulatú ember
gallér fn ◇ sisak alakú süveg
gallóka fn ◇ hinta
gallus fn és mn ◇ francia
galocsni fn ◇ kalocsni; kalucsni; sárcipő
galopp fn ◇ kétnegyedes ütemű, gyors zenére járt páros tánc, ill. ugró körtánc
galoppoz, galoppozik ige ◇ <ember> galoppot, azaz gyors ritmusú, ugró körtáncot jár, táncol
galuska fn ◇ nagyobb kockákra vágott főtt tészta
galvanizál ige ◇ felvillanyoz; felélénkít
galvántűz fn ◇ villamosság
galy fn ◇ rög; göröngy
◇ kavics; kő
gallya fn ◇ kopasz hegy
gamahó fn ◇ díszítésre használt drágakőféle v. elefántcsont
gamasz fn *lásd kamasz*
gamba fn ◇ vastag, duzzadt ajak
gamó, kamó, kajmó fn ◇ kampó, horog <tárgy, eszköz végén>
◇ horgas, kampós végű bot, eszköz vminek felakasztására, felszedésére, összetakarítására stb.
◇ mankó
ganaj, gané fn ◇ ércnek, vasnak a salakja
◇ <szidalmazásként:> hitvány, gyalázatos ember
ganat fn ◇ pizok; kosz
gánca fn *lásd gánica*
gáncs fn ◇ tüskés, tövises, hegyes tárgy, eszköz vkinek az útban, haladásban való feltartóztatására
◇ hiba, tévedés, kifogásolható tulajdonság, amelyen fennakadunk, amelyet szóvá teszünk
◇ daganat; kelés
gáncsol ige ◇ gyakran kicsinyeskedve, akadémikusodva kifogásokkal illet vkit, vmit; helytelenít; hibáját
felrója, szóvá teszi
gáncsos mn ◇ daganatos; keléses
◇ gonosz; vétkes
ganéjlik ige ◇ szükségét végzi; székel
gang fn ◇ nyitott v. félig nyitott, oszlopos, fedett folyosó; tornác
ganga fn ◇ kisgyermek hintáztatásához, ringatásához használt, nagyobb kendőféle
◇ a női ruhát deréktól lefelé fedő kötény
gángó, gangó mn ◇ feltűnően magas
◇ vékony; sovány
gangos mn ◇ büszke, délceg, hetyke járású, mozgású <személy>
gánica, gánca fn ◇ kukorica-, árpa- v. hajdinalisztból, ill. liszttel kevert burgonyából főzött, kanállal v.
késsel kiszaggatott galuska

◇ morzsatészta

◇ tört burgonya

gantár, gantárfa fn ◇ a pincében a hordók alá helyezett gerenda; ászokfa

gányó fn ◇ dohánykertész

◇ kukás

garaboly, garabó fn ◇ kerek v. tojásdad alakú, rendszerint gömbölyű fenekű füles kézikosár

garabonciás mn és fn ◇ házsártos, kötekedő <személy>

◇ természetfeletti erejű személy, aki rongyos köpenyben, kezében könyvvel kopogtat be a házakba, és tejet v. tojást kér, ha megtagadják, büntetésül vihart, jégverést okoz

garád fn ◇ tüskés sövényből, gallyakból, szalmából, trágyából, gizgából rakott kerítés

◇ árok; vízmeder

garádics fn *lásd grádics*

garádkép hsz ◇ oltalom gyanánt; védelemképpen

garagulya fn ◇ lelógó kampókkal felszerelt vízhordó rúd, amelynek két végére akasztják az edényeket, és az egyik vállon viszik a rudat menetiránnyal párhuzamosan; gágó

garágya fn ◇ trágyakerítés

◇ eresz; tornác

◇ halfogó rekeszték

garantíroz ige ◇ garantál; szavatol

garas fn ◇ öt, három, majd két krajcár értékű, ezüstből v. rézből vert váltópénz, ill. egy-egy ilyen pénzdarab v. ennek értéke

◇ igen csekély érték; jelentéktelen összeg; fillér

garasos mn és fn ◇ egy v. néhány garast érő, ennyibe kerülő <áru>

◇ egy garas értékű váltópénz

garatos fn ◇ próbás arany

garázda mn ◇ békétlenkedő; civakodó; veszekedő

◇ erőszakos magatartású; durva

◇ mások tulajdonával kényére-kedvére bánó, azt rongáló <személy>

gárda fn ◇ <némely református kollégiumban> egyazon v. egymás melletti két szobában lakó s valamelyik felsőbb éves tanuló felügyelete alatt álló diákok csoportja

gardedám fn ◇ rendszerint idősebb nő, aki fiatal lányra társaságban felügyel

gardina fn ◇ ablakfüggöny

gardíroz ige ◇ <fiatal lányt> nyilvános helyre elkísér, és ott rá felügyel

gárdista fn ◇ testőr

gardon fn ◇ a csellóhoz hasonló, házi készítésű, négyhúrú ütőhangszer

gárgyán fn *lásd gvárdián*

gárgyul ige ◇ örül; megbolondul

gárib fn és mn ◇ idegen; más országbeli; külföldi

garicsa fn ◇ fából készült büntetőeszköz három, kör alakú nyílással ellátva, amely az elítélt nyakát és két csuklóját fogta össze; a kaloda egyik fajtája

garizs fn ◇ zárható ajtóval ellátott helyiség, ahol a rövid időre elítélt v. vizsgálat alatt álló személyeket tartották fogva; fogda

garmada fn ◇ nagyobb mennyiségű, főleg szemes v. szemcsés anyag felhalmozott tömege; halom; kupac; rakás

◇ (*jelzőként*) nagy tömegű; nagy mennyiségű

garnatus fn ◇ ujjatlan felsőkabát

garniszálló fn ◇ rendszerint mellékutcában, eldugott helyen levő kisebb, kétes hírű szálló, rövid időre, találka céljára is kivehető szobákkal; zugszálló

garnizon, garnizonőrség fn ◇ helyőrség

◇ helyőrségi laktanya

garol ige ◇ gázol; keresztülmegy

garszon, garzon fn ◇ nőtlen fiatalember, ill. ritkán magányosan élő nő

gát fn ◇ mocsaras helyeken keresztülvezető út

◇ malomgát

gátor fn ◇ rács; rostély

◇ lécekből készített kerítés

gaty fn ◇ fehér v. kék háziszöttes vászonból v. gyolcsból készült bő, könnyű, térdén alul érő, közvetlenül a testen viselt férfi ruhadarab

gatyabaj fn ◇ férfi nemi betegség

gatyakorc fn ◇ a gatyának levarrott felső szegélye, amelybe belefűzik a gatyamadzagot

gaudium fn ◇ hangos derűltség; vidámság; nevetés
◇ enyhén gúnyos, kárörvendő nevetés, mulatás vkinek a kárára

gavalléria fn ◇ <anyagi természetű kérdésekben> udvariasságból fakadó bőkezűség
◇ lovagiasság; udvariasság; előzékenység

gavar fn ◇ gavallér; nemes; lovag

gaz fn ◇ széna; takarmány
◇ szárban levő gabona, főleg búza
◇ a gabona szára, szalmája <különösen a fejjel, kalással szemben>
◇ szemétnek tekintett száraz, töredezett növényi részek (szár, levél) bizonyos mennyisége

gáz¹ fn ◇ főleg díszítésre használt, ritka, fátyszerű, áttetsző selyemanyag
◇ könyvkötővászon

gáz² fn ◇ gázló; átkelőhely

gazda fn ◇ a ház ura; a család feje; családfő; apa; férj
◇ vmely üzlet, különösen kocsmá tulajdonosa; főnök; kocsmáros
◇ <parasztember megnevezéseként v. megszólításként használt szó, főleg keresztnév után>
◇ vmely közösség, esetleg falu, város főleg anyagi ügyeinek intézője, vagyonának felügyelője; gondnok; vagyonkezelő

gazdagul ige ◇ gazdagodik; vagyonosodik

gazdakör fn ◇ rendszerint gazdagabb, vagyonosabb parasztnak társadalmi egyesülete

gazdálkodás fn ◇ takarékoskodás; spórolás

gazdamérnök fn ◇ agrármérnök; agronómus; mezőgazdász

gazdaság fn ◇ gazdagság; vagyon
◇ takarékoskodás; spórolás

gazdász fn ◇ képzett, mezőgazdasági egyetemet v. főiskolát végzett mezőgazdasági szakember; mezőgazdász; mezőgazda
◇ mezőgazdasági egyetem, főiskola v. szakiskola hallgatója

gazdászati fn ◇ mezőgazdasági szakismeretek összessége
◇ rendszeres gazdálkodás; mezőgazdaság
◇ <vmely nagyobb katonai egységben v. polgári intézményen belül> gazdasági ügyintézés; gazdasági hivatal; gondnokság

gazdasszony, gazdaasszony fn ◇ magános férfi háztartását v. vmely háztáji gazdaságot vezető női alkalmazott; házvezetőnő

gazduram fn ◇ <a gazda megszólítása a cselédek v. ismeretlenek részéről>

gazofilanciom fn ◇ persely

gazol ige ◇ szemetet, főként gázt elszór, piszkol vhol, vová

gázol fn ◇ lábbal tipor; tapos
◇ vkit becsületében sérteget; becsmérel; gyaláz

gázosító fn ◇ a robbanómotornak az az alkatrésze, amely a folyékony üzemanyagot (pl. benzint) a levegő áramlásával parányi részecskékre bontja, porlasztja, és robbanásra alkalmas mértékben levegővel keveri, gázosítja; porlasztó; karburátor

gázsi fn ◇ katonatiszti fizetés

gazsulál ige ◇ hízelgésből kedveskedik, hajbókol vki előtt

gebed, gebbed ige ◇ <állat v. durva beszédben ember> döglik, dögglőfélben van, nyomorultul elpusztul, és holtan megmerevedik

gebeszkedik ige ◇ ágaskodik; csimpaszkodik
◇ feszít; pöffeszkedik
◇ zsugorodik; összehúzódik
◇ berzenkedik; dohog; méltatlankodik
◇ erőlködik; kínlódik

gedél ige ◇ kényeztet; édesget; kedveskedik vkinek

gedeleg ige ◇ szűken él

gégeség fn ◇ torkosság; ínnyekedés

gegőzés fn ◇ gégére tett ujjakkal módosított torokhangok, amelyeket jeladásra, hírközlésre használtak a tanyavilágban

gelencsér, gerencsér, gölöncsér fn ◇ cserépedényeket készítő iparos v. szakmunkás; fazekas

gelét fn ◇ ólomoxid

geleta fn ◇ az az edény, amelybe fejnek

gelezna fn *lásd* **gerezna**

gelyva fn *lásd* **golyva**

gém fn ◇ sorompó, ill. annak kinyitható v. felemelhető része, rúdja

gémberedik ige ◇ <folyadék, víz, sár> felszínén megfagy, fagyni kezd, <a hidegtől> egyre jobban sűrűsödik, dermed

gemecs fn ◇ jég alatti halászatnál használt kampós bot

gémia fn ◇ teherszállításra használt hajó

generális, generál fn ◇ tábornok

generalisszimusz fn ◇ fővezér; hadvezér

generálmajor fn ◇ vezérőrnagy

generátor fn ◇ gőzkazán

genezis fn ◇ vminek a lefolyása; fejlődés; folyamat; történet

geniális, gyeniális mn ◇ zseniális

genialitás fn ◇ zsenialitás

géniusz fn ◇ ihlet; sugallat

◇ <régi vallásos hit szerint> az emberen, főleg gyermekén örökődő, őt óvó védőszellem; őrszellem; őrangyal; nemtó

◇ <az ókori rómaiak vallása szerint> az a jóságos szellem, aki a fogantatástól kezdve egész életén át védi az embert

◇ <a szobrászatban és festészetben> a görög–római mitológiából átvett szárnyas ifjú mint jelképes alak

gentet ige ◇ apró lépésekben üget, ballag

genyegunya fn ◇ többféle, rendszerint nem nagyon értékes, kisebb ruhadarab, összevissza hányt holmi ruhaféléből; celecula

gépel ige ◇ cséplőgéppel csépel, vagyis a szemtermést a kalászból kiveri

gépely, képely fn ◇ járgány

◇ felvonó szerkezet <pl. sóbányában>; emelőgép

◇ teherhordó eszköz

gépész fn ◇ gépek javításával foglalkozó iparos; gépészkovács

gépház fn ◇ használaton kívüli, pihenő gépek elhelyezésére használt helyiség; gépszín

gépírat fn ◇ írógéppel írt, gépírással készített kézirat

géprész fn ◇ <csépléskor> a cséplőgép használatáért a terményből a cséplőgép tulajdonosának járó mennyiség

géra fn ◇ vízből kicsapódott só

◇ a sóaknákból kihányt föld- és sóelegy

gercsa fn ◇ a torok környéke; a nyak elülső része

◇ ádámcsutka

◇ hátgerinc

gerdány mn ◇ sovány; vézna

geréb¹ fn ◇ községi előljáró; soltész; bíró

◇ falusbíró; esküdt

◇ majoros gazda; csúrbíró

◇ gróf

geréb² fn ◇ töltés; gát; akadály; folyami zsilip

◇ száraz ág; rózsa

geréb³ fn ◇ csigolya

◇ hátgerinc

gereben, gerebeny fn ◇ kender, len és más növényi rostok fésülésére, tisztítására használt eszköz, amely deszkába vert, több sorban elhelyezett vas- v. acélfogakból áll

gerebenel, gerebenez ige ◇ <szálas anyagot> gerebennel fésülve tisztít

gerebes mn ◇ száraz

◇ sovány; vézna

geregye fn ◇ <rekesztő halászatban> dorongokból, karókból készített kerítésféle a folyó medrének elrekesztésére; cége

gerencsér fn *lásd* **gelencsér**

gerenda fn ◇ padlás

gerendely fn ◇ <vízimalomban> a száraz kerekek tengelye

◇ a tulajdonképpeni ekét az eketaligával összekötő rúd

◇ gerenda

◇ a boronának fogakkal ellátott része

gerezd fn ◇ szőlőfürt

◇ szőlőfürtnek egy mellékszárán levő kis része; biling

gerezna, gelezna fn ◇ kisebb állat (róka, nyúl stb.) lefejtett, szőrmevé feldolgozható, szőrös bőre; prém

◇ ebből v. ált. prémes állatbőrből készült ruhadarab

◇ sovány ember

gergány fn ◇ torok; gége

gerj fn ◇ felindulás; felindultság; izgatottság

gerjed ige ◇ <tűz> egyre inkább égni kezd; <tűz> gyullad

gerjedet fn ◇ jó illatozás; tömjénezés

◇ tűz

gerjeszt ige ◇ <tüzet> gyulladásra készítet; szít

gerli fn ◇ hegyoldal

gernye mn és fn ◇ sovány; vézna; szikár; görhes; görnyedt

◇ kicsi; könnyű

◇ kiszáradt

◇ rözse; gallyfa

◇ gerinc; hátgerinc

geróf fn ◇ gróf

gérokk fn ◇ fekete szövetből készült, térdig v. térd alá érő, ünnepélyesebb alkalmakkor viselt hosszú kabát; szalonkabát

gersli fn ◇ árpagyöngy

geszt fn ◇ gyümölcs fás héja

◇ fás terület; liget; ligeterdő

◇ a fa testének belső része

gesztes¹ mn ◇ sötétbarna; gesztenyebarna

gesztes² mn ◇ fás

gesztet ige ◇ apró lépésekben üget, ballag

gesztor fn ◇ fővállalkozó

gezemice fn ◇ száraz ágakból álló hulladék, törmelék, szemét; gizgaz

◇ mindenféle dibdáb portéka; értéktelen hulladék; limlom

◇ értéktelen szellemi termék

◇ apróra vágott paprikából, uborkából, káposztából stb. készült savanyúság; csalamádé

◇ (*jelzőként*) hitvány; silány; csenevész

giberedik ige ◇ gémberedik; zsibbad

gica¹ mn és fn ◇ göndör szőrű

◇ disznó

gica² fn ◇ tojásfestő eszköz

gica³ fn ◇ összekötött szalmacsomó <ház földésére>; zsúp

gida fn ◇ bárány

giga fn ◇ gége

gigerli fn ◇ piperkóc; divatmajom; ficsúr

gili, gilice, gilicemadár, gilicetövis fn ◇ szürkésbarna tollazatú, a galambnál kisebb, erdőkben, ligetekben, közönséges magvakkal táplálkozó madár; iglice

gím fn ◇ főleg a szarvas, ritkán az őz, dámvad nösténye

gímbes mn ◇ haragos; dühös

gimpli¹ fn ◇ együgyű, hiszékeny, könnyen rászedhető ember; balek; pali

gimpli² fn ◇ süvöltő madár

gingalló msz ◇ <gyermeknyelvben: haranglábon elhelyezett, kisebb harang gyorsabb ütemű hangját utánozó

szó>

gira fn ◇ a különböző korokban más-más értékű pénz- és súlyegység

girál, zsirál ige ◇ <vmely értékpapírt, főleg váltót> hátlapon történő aláírással másra ruház, forgat, s ezáltal kötelezettséget vállal az új tulajdonossal, a forgatmányossal szemben

gircsáva fn ◇ kötekedésből keletkezett zavar, felfordulás

girgác fn és mn ◇ örmény

girhes mn ◇ köhögős; göthös

girind fn ◇ görény

givás mn *lásd golyvás*

glaszé fn ◇ kecske- v. báránybőrből készült puha, fényes bőrfajta

glazhaus fn ◇ télikert; üvegház

glázli fn ◇ üvegpohár; üvegkancsó

glazúr fn ◇ üvegszerű máz

gléda fn ◇ rend; sor

◇ sorakozó; gyülekező; szemle

glét fn ◇ kísérő- v. oltalomlevél, menlevél

glóbis fn *lásd golyóbis*

glóbus, glóbusz fn ◇ földgömb; gömb

glokni fn ◇ szoknya harangszabása

gloriózus mn ◇ dicső; dicsőséges; felséges

glossza fn ◇ magyarázat; kommentár

◇ szójegyzék

gnóm fn ◇ a föld mélyében kincset őrző szellem

gnomon fn ◇ napóra

góbé mn ◇ csavaros eszű, ravasz ember

◇ tudatlan, együgyű ember

gobecs fn ◇ sörét; ólomgolyó

gobonca fn ◇ rétesféle sült tészta

góc, góci fn ◇ szobát fűtő kemence; tűzhely

góca fn ◇ réce; kacsa

góbélkodik ige ◇ tréfálkozik; mókázik; pajzánkodik

goddam msz ◇ az isten verje meg!

goddamező mn ◇ szitkozódó; káromkodó

godolya fn ◇ körtefa

gogán, gogány fn ◇ vesszőből font kémény

◇ vesszőből font kemence

gohér fn ◇ laza fűrtű, hosszúkás bogójú szőlőfajta

gólya fn ◇ újdonsült képviselő

golyhó fn ◇ megbocsátható v. megértően nézett együgyűségében, ügyefogyottságában bolondos, bohókás, ill. tudatlan, csacsi ember

◇ nehézfejű, mafla, kamasz, naiv v. ostoba fiatalember, ill. oktondi kisdíák

golyó fn ◇ ágyúgolyó

golyóbis, glóbis fn ◇ gömb alakú test; golyó

◇ földgolyó

golyva, gelyva fn ◇ a pajzsmirigy kötőszöveti állományának rendellenes, de károsan fokozott működéssel nem járó megnagyobbodása, amelynek következtében a nyakon daganatszerű képződmény fejlődik

◇ <egy- állatfajta> púposan kiálló gégefő v. begy

◇ <egy- természetű növények gyökerén v. gumóján> különféle okokból, főleg gombák okozta fertőzésből származó daganatszerű kinövés

golyvás, givás mn ◇ daganatszerű, főleg gombák okozta fertőzésből származó kinövés, ill. kinövésekkel teli <növény>

gomb fn ◇ feltűzött férfihajfonadék csomója

◇ csomó; bog

gombház fn ◇ a ruha egyik oldalára varrt, zsinórból v. paszomántból készült hurok, amelybe a gombok kapcsolódnak

gombkötő, gombos fn ◇ selyemből v. szőrből gombot, vitézkötést, zsinórt, övet készítő személy

gombocka fn ◇ galuska; főtt tészta

gombóta fn ◇ gombóc

◇ tarhonya

gomolya fn ◇ édes juhtejből készített, gömbölyded alakú sajt

gondola fn ◇ a léghajó kosara

gondolás fn ◇ gondolkozás; elgondolkozás

gondolatlan mn ◇ meggondolatlan; könnyelmű

gondoly fn ◇ gondola

gondor mn ◇ göndör; hullámos

gondság fn ◇ gond; kellemetlenség; nyűg

gongyola fn ◇ <fonáshoz> felgöngyölített kender

gór¹ ige ◇ <vminek a részeit, ill. többféle vmit> egymás után, rendetlenül dob, hajít; dobál

◇ gázol; tapos

◇ szór; széttúr

gór² mn ◇ rövidegre nyírt hajú, szőrű

◇ fekete hajú, szőrű

górál ige ◇ dobál; hajigál

górcső fn ◇ mikroszkóp

gordon fn ◇ igen szívós, mélyen gyökerező, a bogáncshoz hasonló tüskés gyomnövény; aszat

◇ bozótos, gazos terület

◇ kunyhó; rejtekhely

◇ útvesztő; labirintus

gordonyozás fn ◇ a gabonavetések megtisztítása a vadon nőtt növényektől, gyomoktól (pl. a mezei gordonytól); aszatolás

góré¹ fn ◇ csöves kukorica szárítására és raktározására használt, szellős, fedett, rendszerint hosszú, keskeny építmény, amelynek oldalait lécekből készítik, v. vesszőből fonják; kukoricagóré

◇ fából összerótt, szegényes kis kunyhó

◇ magas oszlopokon álló figyelőhely

◇ különféle növényeknek rendszerint télen át is megmaradó, száraz, kemény növényi szára; kóró; kóré

góré² fn ◇ sovány; csupas

górfa fn ◇ létra; lajtorja

gorkován fn ◇ rossz bor; lőre

gornyadoz, gornyadozik, kornyadozik ige ◇ <ember, állat> lappangó v. lassan pusztító, de állandó fekvésre nem kényszerítő betegségben, magát összehúzza, meggörbedve sínylődik, gyengélkedik, betegeskedik

◇ <ember> magát elhagyva bánatosan gubbaszt, gunnyaszt

◇ <növény> lankadtan meghajolt állapotban van, így sínylődik

gornyik fn ◇ erdőkerülő; erdőgazda; erdész

◇ községi szolga

goromba mn ◇ érdes felületű, durva kidolgozású <tárgy>

◇ nagy szemű, ill. nagy darabokból álló <darabos anyag>

◇ az egészből kirívó, a megszokottól elütő <jelenség>

gorombás mn ◇ durva; goromba; nyers

gorond fn ◇ földhát; dombhát

◇ sziget, félsziget a mocsárban

◇ mezsgye; határ

gorongyag fn ◇ göröngy; rög; földdarab

gorta fn ◇ gyertya

gorzsa fn ◇ patkószegecs facsáklya, amellyel jég alatti halászatnál a vezért, hajtó lécet hajtják

góstyán, gosztyán fn ◇ aranyzemcse; aranyrög

gózsálás fn ◇ legény- v. leányhalott énekkel való kikísérése a temetőbe

göb fn ◇ kisebb bog, csomó <főleg madzagon, zsinegen>

◇ <emberi v. állati testen> kisebb, kemény daganat

göbe¹ fn és mn ◇ kifejlett nőstény sertés; koca

◇ otromba, idomtalan testű; tenyeres-talpas

◇ ostoba; buta; bugyuta

göbe² fn ◇ <folyó medrében> gödör, mélyedés
 ◇ sárral, vízzel telt gödör, pocsolya

göbecs fn ◇ apró golyó; sörét

göböly fn ◇ levágásra, hizlalásra szánt, ill. fogott szarvasmarha, főként ökör

göbörcs fn ◇ göröngy; egyenetlenség

göbörcsös mn ◇ csomós; egyenetlen; göröngyös

göbörödik ige ◇ gémberedik; elzsibbad; elmacskásodik

göcke fn ◇ gödör <az utakon>

göcög ige ◇ <kisgyermek, kövér ember> jóízűen kacag, hogy a teste is rázkódik; döcög
 ◇ <jármű göröngyös úton> rázódva megy; döcög
 ◇ vacog; didereg

göcs fn ◇ <madzagon, zsinegen> csomó, bog
 ◇ fatuskó; farönk
 ◇ <növény szárán a szárat ízekre tagoló> megvastagodás; csomó; csombók
 ◇ nehezen megoldható kérdés; bökkenő; nehézség

gödény fn ◇ pelikán

gödölény fn ◇ gombóc

gödölő fn ◇ vmilyen tulajdonságáért megvetést érdemlő ember

gödölye fn ◇ kecskegida

gödör fn ◇ mélyebben fekvő, lapályos terület <dombok között>

göföje fn ◇ juhtejből készített túró, amelyet tojás v. ököl nagyságú gombócokká formáltak, és tartósítás végett megszáritottak

gögös mn ◇ kiálló gégejű

gögyöget ige ◇ kecsegtet; hiteget; ámít

gölődény fn ◇ gombóc

gölöncsér fn *lásd* **gelencsér**

gölye fn ◇ nőstény sertés; koca

gömbeleg mn ◇ gömbölyű; kerekded

gömböc fn ◇ disznósajt
 ◇ főleg a Tiszántúlon ismeretes étel, amely úgy készül, hogy a disznógyomor folytatását rendszerint a véres hurka töltelékével töltik meg, és tormás, ecetes lében főzik meg, majd a levével együtt fogyasztják

gönc fn ◇ csomóba kötött ruhanemű, különösen rossz ruhákból, rongyokból álló batyu, csomó
 ◇ <szokatlan színű, divatjamúlt szabású v. kopottas> felsőruha

gönde mn ◇ kicsi, kövér <ember>

göngyöleg fn ◇ gömb; golyóbis

gönye mn ◇ görbe hátú; púpos
 ◇ gyenge; erőtlen
 ◇ bátortalan; ügyetlen

görbeszt ige ◇ görbít; hajlít

görcs fn ◇ fejlődésében elmaradt, korcs, csenevész állat v. növény
 ◇ <fonálon, kötélén, szövött anyagon, különösen kendőn> hurkot nem alkotó bog, csomó

gör CSLÓ fn ◇ gebe

göreb fn ◇ vegyi folyamatok megfigyelésére és folyadékok lepárolására való, tűzálló anyagból készült edény, amelynek oldalából nyíló hosszú szára, csöve lefelé hajlik; retorta; lombik

göre nyfű fn ◇ fűnemű gazdasági növényeken élősködő, levéltelen, sárgás, vékony, csavarodó szárú növény, amelynek apró, sárgás, illatos virága, toktermése van; aranka

görfüggöny fn ◇ roletta; roló

görgés fn ◇ mennydörgés; égzengés

görget ige ◇ <kandisznó> pázrik, párosodik

görgeteg fn ◇ kőomlás
 ◇ mennydörgés

görgöl ige ◇ horzsol; dörzsöl

görhe fn ◇ kukoricalisztból készült száraz, porhanyós pogácsa v. lepényforma sütemény

görhes mn ◇ girhes; köhögős; göthös
 ◇ betegesen sovány; nyiszlett

görüblő mn ◇ guruló; gördülő

görög¹ ige ◇ <koca> párzási időszakában van, ill. párosodik

görög² mn ◇ görög katolikus v. görögkeleti

görög³ fn ◇ kereskedő; kalmár

görögös mn és fn ◇ olyan <személy, csoport>, aki, amely a görög nyelvet tantárgyként tanulja <görögpótlással ellentétben>

görögpótló fn és mn ◇ a görög helyett választható tantárgy, amelynek keretében a tanulók az óra egyik részében magyar nyelven görög és magyar irodalmi szemelvényeket olvastak, másik részében szabadkézi rajzot tanultak

◇ olyan <ismeretanyag>, amelyet egy időben a középiskola felső osztályaiban az arra jelentkezőknek görög helyett tanítottak

görönd fn ◇ tengely; rúd

görredőny fn ◇ ajtóra, ablakra szerelt, rendszerint hullámbádogból készült, gördülő, lehúzható, feltolható redőny

görvény fn ◇ <emberben, szarvasmarhában, ritkán más állatban> idült fertőző betegség, amelyet pálcika alakú bacillus idéz elő azáltal, hogy a szervezetben gyulladást v. a vérbe jutva általános fertőzést, ill. vmely szervben teljes pusztulást okoz; gümőkór; tuberkulózis

◇ betegséggel járó s gyakran gyulladáshoz góccá, sipollyá váló duzzanat

◇ fonálférges okozta golyva, daganatszerű kinövés <növényen>

görzsöd ige ◇ görnyed; görbed; hajol

göthös mn ◇ beteges; gyenge; nyiszlett

◇ köhögős; kehes

◇ tüdőbajos; tébécés

gőzeke fn ◇ egyszerre több barázdát szántó különleges szerkezetű nagy eke, melyet rendszerint két gőzgép (lokomobil) acélsodronykötélen vontat fel és alá a szántóföldön

gőzgép fn ◇ mozdony

gőzkép fn ◇ ábrándkép, káprázat

gőzkör fn ◇ a földet körülvevő levegőréteg; légkör

◇ hatókör; hatótávolság

gőzöl ige ◇ hosszabb-rövidebb ideig gőzt bocsát ki magából; gőzölög

gözörödik ige ◇ fonnyad; töpörödik; töpped

gözös fn ◇ gőzhajó

◇ gőzmozdony, ill. az ezzel vontatott vasúti szerelvény

gőzszekér fn ◇ lokomotív; vasút

gözü fn *lásd* **güzü**

gözül ige *lásd* **güzül**

grábla fn ◇ szénagyűjtő gereblye

grácia fn ◇ leereszkedő jóindulat; kegy

◇ kegyelem; megkegyelmezés

grádics, garádics fn ◇ lépcső; lépcsőfok

◇ létra

grádicsos mn ◇ grádicsal ellátott; lépcsős

◇ egyenetlen, nem sima, felületén váltakozva hol kijjebb, hol beljebb álló

graduál fn ◇ a szentleckét követő zsoltárrészlet a misében

◇ énekgyűjtemény

grádus fn ◇ <tudományos, társadalmi, hivatali rangsorolásban:> fok, fokozat

◇ <szögek, ívek, ill. hőmérséklet mértékegységeként:> fok

◇ <iskolai> évfolyam, osztály

grám fn ◇ gramm

gramofon fn ◇ hanglemez; gramofonlemez

granárium, gránárium fn ◇ magtár; hombár

gránát fn ◇ bíborvörös posztó

gránátos, granátos fn ◇ sajátos egyenruhát, többnyire medvebőrös süveget viselő, magas termetű egyénekből kiválasztott, kézi bombákkal is felszerelt katona

gránic fn ◇ az országnak katonasággal védett határa; határvidék; határszél

◇ országhatár

◇ terület- v. birtokhatár

granicsár fn ◇ határőrvidéken szolgáló katona; határőr

grapsa fn és mn ◇ elavult, ócska irat

◇ régi szokásaiban megcsontosodott, vaskalapos ember

◇ ócska; elavult

grasszál¹ ige ◇ <járvány> dühöng, pusztít

◇ <folyamat, szokás, vélemény> tért foglal, terjed

grasszál² ige ◇ kétes üzelmeket folytat; garázdálkodik

gratifikál ige ◇ jutalmaz; kárpótol; kártalanít

gravámen fn ◇ sérelem; igazságtalanság

gravitál ige ◇ vonzódik; rokonszenvez

gravitás fn ◇ méltóság; komolyság

grejfol ige ◇ tapogat; fogdos

grell mn ◇ kirívó; rikító

griff¹ fn ◇ mesebeli ragadozó madár

◇ keselyű

griff² fn ◇ fogás, ill. az a mód, ahogyan megfog vki vmit

◇ fogantyú; markolat; kallantyú

◇ csel; fogás

grifli fn ◇ íróvessző; palavessző

grisette fn ◇ varró- v. divatárus lány

grispán fn ◇ rézrozsda

◇ réz v. vasgálic

gróf fn ◇ vmely vidéknek, földbirtoknak a bárónál magasabb, az örgrófnál és a hercegnél alacsonyabb rangban levő ura

grófság fn ◇ vmely gróf tulajdonában levő terület; grófi birtok

grotta fn ◇ <főleg régi főúri parkokban:> faragatlan kövekből épített, mesterséges barlang

◇ pince; borospince

gruba fn ◇ gödör; verem

grundíroz ige ◇ alapoz; aláfest; bevon vmivel

grupp fn ◇ beültetett virágágyás; dísznövényekkel beültetett ágyás

gruppíroz ige ◇ csoportosít; osztályoz

guba fn ◇ fürtösre szőtt durva posztóból készült, kezdetleges szabású hosszú v. rövid felsőkabát, amely régen szegény parasztok viselete volt

◇ <sok növényen, főleg a tölgyfa levelén> gubacsdarázs v. légy szúrása következtében keletkező, gömbölyű v. buzogányszerű kinövés; gubacs

◇ kenyértésztából henger alakúra sodort, tepsiben megsütött tészta, amelyet leforrázva és megszírozva, mákkal v. túróval stb. meghintve fogyasztanak

◇ penész

◇ lepra

gubanc fn ◇ juhról lenyírt és még szálaire nem bontott gyapjú v. annak egy csomója

gubás fn és mn ◇ guba készítésével foglalkozó mesterember

◇ bozontos, borzas, kócos, fürtös szőrű <állat>

gubbaszkodik ige ◇ gubbaszt; kuporog

gubernátor fn ◇ az erdélyi fejedelemségben a kiskorú v. távollévő fejedelem helyett kormányzó személy

gubó¹ fn ◇ len, mák toktermése

◇ <sok növényen, főleg a tölgyfa levelén> gubacsdarázs v. légy szúrása következtében keletkező, gömbölyű v. buzogányszerű kinövés; gubacs

◇ fürtösre szőtt durva posztóból készült, kezdetleges szabású hosszú v. rövid felsőkabát, amely régen szegény parasztok viselete volt

◇ kenyértésztából henger alakúra sodort, tepsiben megsütött tészta, amelyet leforrázva és megszírozva, mákkal v. túróval stb. meghintve fogyasztanak

gubó² mn ◇ együgyű, ostoba ember

gubós mn ◇ toktermést hozó <növény>

gudó fn ◇ hegyoldal

guga fn ◇ <egyes állatfajtáknál> púposan kiálló gégefő v. begy

◇ kelevény, kemény csomó <a testen, különösen a nyakon v. a hónaljban>

◇ <egyes természetű növények gyökerén v. gumóján> különféle okokból, főleg gombák okozta fertőzésből származó daganatszerű kinövés
◇ nyirokmirigy-gyulladás; nyirokdaganat
◇ patkányok, ill. ezek bolhái által terjesztett, a nyirokmirigyek gyulladásával és elgennyesedésével járó, egyik legpusztítóbb járványos betegség; pestis

◇ hajkoszorú; konty

gugás mn ◇ daganatszerű, főleg gombák okozta fertőzésből származó kinövással, ill. kinövésekkel teli <növény>; golyvás

guggol, gugol ige ◇ gúnyol; csúfol

guggos mn ◇ nevetséges

gugora fn ◇ álló v. fekvő helyzetű, rúddal v. karral forgatható csörlő: a rácsavarodó kötéll segítségével dereglyét, kompot, hajót, uszályt, vízimalmot víz ellenében, sekély v. állóvízben mozgatnak, vontatnak, nehéz tárgyakat magasba emelnek

gugorázás fn ◇ vminek (hajónak, uszálynak, kompnak, vízimalomnak, tehernek) gugorával mint csörlővel való mozgatása, vontatása

gugyi fn ◇ a pálinka alja, seprője

◇ pálinka

◇ a dohányzaskor keletkező, nyállal kevert dohánymaradékból, hamuból, bagóból álló sűrű nedv; bagólé

◇ italozó ember

gukker, kukker fn ◇ kisebb kettős távcső; látcső; színházi látcső

gula¹ fn ◇ labda

gula² fn ◇ kulacs

gulács, gulacs mn ◇ kopasz

gulászta fn *lásd gurászta*

guliba fn ◇ fahajók farán, a fedélzeten levő kis házikó, amely a hajósnép alvó- és tartózkodóhelye

gulya fn ◇ szarvasmarhák csoportja, amely éjjel-nappal a legelőn van

gulyáshús fn ◇ apróra vágott húsból bográcsban főtt, vöröshagymával, paprikával, gyakran köménymaggal fűszerezett, rendszerint burgonyás étel; gulyás

gumó, gümő fn ◇ <alvó rügyek rendellenes fejlődése következtében> fák törzsén v. ágain keletkező fás, kérges dudor

gúnár fn ◇ hím lúd

gúnya fn ◇ ruha, különösen felsőruha

◇ szegényes ruha, öltözék

◇ lepedő

gunyhó fn ◇ kunyhó; házikó; viskó

gunnyaszt ige ◇ szundikál; bóbiskol

gurászta, gulászta fn ◇ a borjas tehen friss v. első-második napos sűrű teje; fecstej

◇ fecstejből melegítés által kicsapódott édes túró

gurdély¹ fn ◇ a bél kiöblösödése, kitürelése, melyet néha műtéttel kell eltávolítani

gurdély² fn ◇ zug; rejtekhely

gurgál ige ◇ gargarizál; öblöget

gurgat ige ◇ görget; gurít

gurgul ige ◇ gurul; gördül

gurgula, gurgulya fn ◇ henger v. cső alakú tárgy

◇ nehéz tárgynak görgetéssel való továbbítására használt henger, fatörzs

◇ fából készült vontatható henger, amelyet szántás után a hantok szétzúzására használnak

◇ gömb v. henger alakú fadarab, melyet közepén, ill. tengelye hosszában átfúrva kötélre húznak, hogy a kötelet bizonyos irányban vezessék, v. vmely tárgyhöz való súrlódását megakadályozzák

◇ a cérna orsója

◇ henger alakú, fából való játékszer ide-oda gurításra

gurgulyás mn ◇ olyan <személy>, akinek szüntelenül forognak kidülledt, nagy szemei; gurgulya szemű

◇ olyan <személy>, akinek nagy a szeme fehére

gurgyal fn ◇ házikó; lak

gurgyolag fn ◇ náddal, gyékénnyel, vesszővel, deszkával bekerített, rendszerint fedetlen hely a szabadban legelő háziállatok együtt tartására és védelmére; karám

guriga fn ◇ kezdetleges játékszerként használt, henger alakú tárgy, különösen üres cérnaorsó

guszár fn ◇ lúd hímje; gúnár

guszlica, guzlica fn ◇ domború testű délszláv vonós hangszer, amelynek csak egy, lószőrből való húrja van

gusztál ige ◇ ízlel; kóstol; kóstolgat

◇ gyönyörködik; csodál

gusztony fn ◇ szeges végű bot; ösztöke

guta, gutaütés fn ◇ agyvérzés következtében fellépő részleges v. teljes bénulás, ill. halál; agyszélhűdés; szélütés

gutíroz ige ◇ élvez; gyönyörködik

guvaszt ige ◇ felületi réteget leválaszt, hántol

guvat fn ◇ nádasokban, nedves réteken élő, sötét tollazatú, nappal rendszerint alvó, s éjjel előbúvó, harsogó hangú, a fűrnél nagyobb, a galambnál kisebb költöző madár; haris

guvríroz ige ◇ <szoknyát> berak, ráncol

guzlica fn ◇ délszláv népi egyhúros hangszer

gúzs fn ◇ párolással hajlékonyra tett, szívós ágból, ill. szalmából v. kenderből, ritkábban bőrből csavart kötél

◇ az a vaskarika, amellyel a lőcsöt, ill. a vendégoldalt a szekér oldalához fogatják

◇ lószőr és csepű, vagyis apró, vékony szálú kender keverékéből font kötél, szíj, béklyó

guzsaly, kuzsaly fn ◇ kézi fonáshoz használatos eszköz, amelynek pálcájára a megfonni való szösz, gyapjút tekerik

◇ fonáshoz használt háziipari eszköz, amelynél a fonál sodrását egy (kézi v. lábajátású) kerékkel forgatott orsó végzi; rokka

guzsalyas fn ◇ felnőtt lányok által szervezett, intézményesedett fonó, ahol felfonják az összegyűlt kenderszösz, miközben dalolnak, mesét mondanak, szórakoznak

guzsol ige ◇ gúzst készít; fon; csavar

gübü¹ fn ◇ halhajtó rúd

◇ vaj készítésére használt rúd; köpülőfa

gübü² fn és mn ◇ moslék

◇ mocskos; piszkos; koszos

gügye, gyüge mn ◇ élehetlenül, ügyefogyottan bamba, mafla, buta <személy>

◇ ütődött, félkegyelmű, hülye <személy>

güggyü¹ fn ◇ hivatásos v. alkalmi házasságközvetítő, házasulandók között közbenjáró személy

güggyü² fn ◇ lekaszált fű, takarmány, gabona egy kis része; nyaláb; marok

◇ rövidre tört nádnyaláb v. száraz gallycsomó, amellyel a kemencét táplálják

gülü fn ◇ golyózáshoz használt apró golyó, amelyet a játék során a gyerekek egy kis gödörbe igyekeznek juttatni

gümő fn lásd **gumó**

güzmöl, güzmölödik ige ◇ <fogatlan ember, gyermek> ételt inyével morzsol, puhít; majszol

◇ kelleetlenül, nyámmogva, lustán eszik, ill. jóllakott állapotban még eszeget

güzü, gözü fn ◇ a háziegérrel rokon, főleg mezőn élő rágcsáló állat

◇ földbe vájt lyukakban élő kisebb mezei állat (mezei egér, pocok, ürge, vakondok)

güzül, gözül ige ◇ a legapróbb dolgokat, a legjelentéktelenebbnek látszó értékeket is gyűjtögeti, és a zsugoriságig takarékoskodik

gvárdián, gárgyán fn ◇ <ferences, kapucinus és minorita> szerzetesrendi házfőnök

Gy

gyak¹ fn ◇ hegyes szűrőeszköz

gyak² ige ◇ szűr; döf

◇ nemileg érintkezik; közösül

gyaka fn ◇ rúd; karó

gyakdos ige ◇ bökdös; bököd; bököget

gyakor mn ◇ sok; számos; gyakori

◇ sűrű; sok

gyakorlat fn ◇ írásbeli feladat; dolgozat; felmérő

gyakorlatos mn ◇ gyakori; sokszor előforduló

gyakorta hsz ◇ gyakran; sűrűn
gyal ige ◇ megmerevít; megkeményít
gyalár mn ◇ gyarló, esendő <ember>
gyalászka, gyalázka fn ◇ a nád learatására, ill. kukoricaszár-vágásra, vesszőszedésre, ágvágásra is szolgáló, ívelt pengéjű, kaszaszerű vágóeszköz; nádvágó kis kasza
gyalat ige ◇ érzéketlenné tesz
gyalít ige ◇ csillapít; csökkent; mérsékel
gyalmos fn ◇ kerítőhálóval csónakról halászó halász
gyalog¹ fn ◇ gyalogos katona
◇ jobbágy
gyalog² mn ◇ kézzel húzott v. hordott, ill. kezelt
gyalogezred fn ◇ három v. négy gyalogos zászlóaljából és távbeszélő, géppuskás, aknavető stb. századokból álló csapattest
gyalogfenyő fn ◇ boróka; borókabokor
gyalogkatona fn ◇ gyalogos katona
gyalogmunka fn ◇ kézi erővel végzett mezőgazdasági munka
gyalognapszám fn ◇ gyalogmunkában, azaz kézi erővel végzett napszám
gyalogos fn ◇ <sakkjátékban:> gyalog, paraszt
gyalogposta fn ◇ gyalogosan szolgálatot teljesítő postai alkalmazott v. alkalmi küldönc
gyalogsereg fn ◇ gyalogos katonákból álló sereg
gyalogszánkó fn ◇ emberi erővel vontatott, főképp szállításra használt kisebb szánkó
gyalogszék fn ◇ keményfából készült, zsámoly alakú, támla nélküli, négy lábú, alacsony szék
gyalogszekér fn ◇ emberi erővel húzott v. tolt, két- v. négykerekű kisebb szállítóeszköz
gyalogszeres fn és mn ◇ jobbágy
gyalogutazó fn ◇ turista; túrázó; természetjáró
gyalom fn ◇ tavi halászatra használt hosszú kerítőháló, melynek közepén zsák van
gyaludik ige ◇ csillapodik; mérséklődik; enyhül
gyalulatlan mn ◇ faragatlan; modortalan; nevetlen
gyaluszik ige ◇ érzéketlenné válik
gyalut ige ◇ mérsékel; csökkent; csillapít
gyám fn ◇ az, aki elhagyatottságában gyámolít, segít, támogat vkit
gyámatya fn ◇ gyámapa
gyámfa fn ◇ földbe erősített rúd, amelyre a bográcsot akasztják
gyámol¹ ige ◇ gyámolít; segít; támogat
gyámol² fn ◇ támasz; támaszték; oszlop; pillér; támasztópillér
◇ az, ami bizalmat, biztonságot, támogatást, védelmet, segítséget ad; támogató, segítő, védő dolog; segítség
◇ az, aki gyámolít, gondoz, ápol vkit, törődik vele
gyámolatlan mn és hsz ◇ olyan <személy>, akit senki sem gyámolít, akinek nincs pártfogója, segítője; védtelen
◇ gyámoltalanságra, tehetetlenségre valló; gyámoltalan
◇ gyámolítás, támogatás nélkül
gyantár fn ◇ gyanta
gyantáros mn ◇ fényezett; politúrozott
gyapjasfű fn ◇ egész felületén fehér szőrökkel fedett, magas hegyekben termő alacsony, évelő növény; gyopár
gyapjog fn ◇ posztó; szövet
gyapjúfű fn ◇ ökörfarkkóró
gyápol ige ◇ korhol; szid; becsmérel
◇ földre terít; leteper
gyaponik ige ◇ gerjed; lángra gyúl; meggyullad
gyapont ige ◇ gyújt; meggyújt
◇ felhevít; buzdít; fellelkesít
gyapor mn ◇ termékeny; tápláló
gyarap mn ◇ szapora
gyarapul ige ◇ gyarapodik; növekedik

gyarat, gyaratol ige ◇ <szálas anyagot> gerebennel fésülve tisztít; gerebenez

◇ vakar; kapar; tisztít

◇ sarlóval vág

◇ koptat

gyarlat ige ◇ jár-kel; jön-megy

gyarlít ige ◇ gyengít; erőtlentít

gyarló mn ◇ testileg erőtlen, gyenge <személy>

gyárnok fn ◇ gyáros; gyártulajdonos

gyartat ige ◇ sántít; vánszorog

gyász mn ◇ gyászos; szomorú

◇ élheterlen, gyámoltalan, gyáva, ügyefogyott <személy>

gyászhuszár fn ◇ a ravatalozást, a ravatal lebontását, a koporsónak a halottas kocsira fel- és lerakását, a halottas kocsis kísérését végző, gyakran ezüst zsinórzatú fekete zubbonyt viselő temetkezési vállalati alkalmazott

gyászmagyar fn ◇ a 955. évi augsburgi vesztés ütközetből hazatért magyar harcos

gyaur fn és mn ◇ <az oszmán törökök megnevezésében:> keresztény

◇ nem mohamedán; hitetlen

gyáva mn ◇ tehetetlen, gyámoltalan, ügyetlen <személy, csoport>

gyég fn ◇ befagyott víz; jég

gyehenna fn ◇ pokoli kínszenvedés; kárhozat

gyekel fn ◇ büntetés

gyémántos mn ◇ gyémántéhoz hasonló fényjelenséget mutató <tárgy>

gyenge, gyöngé mn ◇ könnyen alakítható; lágy; puha

gyengéd mn ◇ gyengéd; finom

gyeniális mn *lásd* **geniális**

gyentel ige ◇ dögönyöz; gyomroz; kínoz

◇ tipor; gázol

gyepág, gyöpág fn ◇ gyepvel benőtt, gyepvel borított hely, melyen heverni lehet

◇ kertnek gyepvel borított, gondozott, ápolt része

gyeplős, gyeplús fn ◇ a négylovas fogatban az elöl baloldalt befogott ló

gyeplú fn ◇ gyeplő; kantárszár; szíj

◇ fegyelmező erő; hatalom; gyeplő

gyepű fn ◇ élő, eleven sövény, erdőszővedék képezte akadály

◇ eleven sövény v. tüskével magasan megrakott árokpart, kerítés vmely terület mesterséges elkülönítésére, elhatárolására, bekerítésére

◇ országhatár; államhatár

◇ műveletlen földterület

gyerekcse fn ◇ kisdud; kisgyermek

gyerek lány, gyermek lány fn ◇ gyermekek mellé fogadott, rájuk felügyelő fiatal lány; pesztonka; pesztra

gyerkőce fn ◇ gyerek; gyerkőc

gyermek fn ◇ fiúgyermek

gyermekezik ige ◇ szül; világra hoz

gyermek kert fn ◇ óvoda

gyermek ló fn ◇ csikó; kiscsikó

gyermek nap fn ◇ az a nap, amelyen a szegény gyermekek támogatására gyűjtést rendeztek

gyertya fn ◇ fáklya az éjjeli halászathoz

gyertya mártás fn ◇ az a művelet, amelynek során a gyertyabelet addig mártogatják forró, folyékony faggyúba, parafinba stb., míg a rá tapadó és megszilárduló anyag a gyertya kívánt vastagságát el nem éri

gyertya mártó fn ◇ faggyúgyertyát készítő mesterember

gyertya világ fn ◇ az a világosság, amelyet a gyertya lángja áraszt; gyertyafény

gyertyáz, gyertyázik ige ◇ gyertyát égetve virraszt

gyető fn ◇ domboldal; hegytető

gyikleső fn ◇ keskeny, rövid díszkard v. szurony

gyilok fn ◇ kétélű, rövid szúrófegyver; tör

gyimgyom fn ◇ mindenféle apró gyom, gaz, dudva

◇ (*jelzőként*) akarattalan, jellemtelen, gyenge, hitvány <személy>

gyimilcs fn ◇ gyümölcs
gyió fn ◇ dió
gyisznó fn ◇ disznó
gyógyász fn ◇ orvos; doktor
gyógydíj fn ◇ gyógyfürdőben a fürdővendégektől hatósági engedély alapján a fürdőtelep fejlesztésére szedett díj; üdülőhelyi díj
gyógyerő fn ◇ <szerben, anyagban> gyógyító erő, képesség; gyógyhatás
gyógyfű fn ◇ gyógynövény
gyógyirat, gyógyrendelet fn ◇ recept; vény
gyógytan fn ◇ az orvosi tudománynak az az ága, amely a betegségek gyógyításával, a betegek kezelésével foglalkozik; gyógyászat
gyolcs, gyócs fn ◇ tiszta vízű tó; nádmentes vízfelület
◇ finom, fehér vászon
gyolkos fn és mn ◇ gyilkos
gyomorkatarhus fn ◇ a gyomor nyálkahártyájának fertőzés v. étrendi hiba miatt keletkező, fájdalommal, égő érzéssel járó enyhe gyulladás; gyomorhurut
gyomorkeverő mn ◇ ocsmány; utálatos
gyónat fn ◇ gyónás; bűnvallás
gyónószék fn ◇ gyóntatószék
gyóta fn ◇ erdő; vadon; rengeteg
◇ legelő; rét
gyovot ige ◇ odacsalogat; odavonz
gyök fn ◇ gyökér
gyökér, jükér fn ◇ nemzetség
gyökeres, gyükeres mn ◇ erős; kitartó
◇ tősgyökeres
gyökerez ige ◇ <gyökeret> kitép; <növényt> gyökerestől kiirt
gyökérszó fn ◇ szótó
gyökint¹ ige ◇ térdét rogyantja; sántít
◇ ültében szunyókálva fejével bólint; bóbiskol
◇ fejével int; biccent
gyökint² ige ◇ hazudik; lódit
gyökkentés fn ◇ mozdulat; taglejtés
gyömöcköl ige ◇ gyömöszöl; összenyomkod
gyöngé mn *lásd gyenge*
gyöngy¹ fn ◇ rügy <a szőlőtőn>
gyöngy² mn ◇ rendkívül szép v. különlegesen drága, becses <személy, dolog>
gyöngyalak fn ◇ mákvirág; gézengúz; lóköttő
gyöngyellik ige ◇ ragyog; csillog; fénylik
◇ pezseg; buzog; gyöngyözik
gyöngyellő mn ◇ gyöngyöző; pezsgő
gyöngyér fn ◇ hattyú
gyöngyvirág fn ◇ <szerelmeseknek egymás közötti, ill. fiatal leánynak v. gyermeknek kedveskedő, becéző megszólítása idősebb személy részéről>
gyönyörtanya fn ◇ olyan hely, ahol gyönyörűség élni
gyöp fn ◇ gyep; pázsit; fű
◇ legelő; rét; mező; kaszáló; gyep
gyöpágy fn *lásd gyepágy*
győret fn ◇ kínzatás; szenvedés; kín
gyötrem fn ◇ gyötrem; fájdalom
győzelem, győződelem fn ◇ győzelem; diadal
győzköd ige ◇ versenyez; küzd vkivel
gyúanyag fn ◇ gyúlékony anyag; gyújtóanyag
gyuh fn ◇ juh
gyújtalék fn ◇ tűz gyújtásához használt hasított aprófa, vékony ágfa, forgács v. más gyúlékony anyag; gyújtós

◇ gyújtólövedékek megtöltésére használt, igen nagy hőfokú lánggal égő anyag

gyújtó fn ◇ gyufa

◇ öngyújtó

◇ gyújtós; gyújtalék

gyújtófácska fn ◇ tűzgyújtó eszköz; gyufa

gyújtólencse fn ◇ egyik v. mindkét oldalán domborúra csiszolt lencse, amely a ráeső napsugarakat egy pontban, a gyújtópontban egyesíti, úgyhogy az e pontban levő gyúlékony anyag meggyullad; nagy gyújtólencse

gyujtovány fn ◇ lázas betegség; hideglelés

◇ tűz; láng

gyula fn ◇ a honfoglaló magyarság fő bírása v. hadvezére

gyulany fn ◇ hidrogén

gyúpont fn ◇ gyújtópont

◇ központ; gócpont

gyuradék fn ◇ gyurma

gyurkó fn ◇ kulacs; butykos; csutora

gyúró fn ◇ gyúródeszka; gyúrótábla; nyújtódeszka

◇ sodrófa; nyújtófa

gyú msz ◇ <ló, főleg kocsiba fogott ló elindítására, lassan menő ló nógatására használt szó>; gyí

gyúde fn ◇ csőcselék; csürhe; söpredék

gyüge mn *lásd* **gügye**

gyűjtés fn ◇ az a cselekvés, hogy takarmányfélét összegyűjtenek, és petrencékbe, kisebb csomókba raknak

gyűjtő fn ◇ széna, takarmányféle gyűjtésével foglalkozó mezei munkás

gyökeres mn *lásd* **gyökeres**

gyűlde fn ◇ az a hely, ahová a hasonló felfogású v. foglalkozású emberek (társalgás, játék, mulatság, megbeszélés, vita céljából) szoktak összejönni

gyülekezet fn ◇ tanácskozó testület; gyűlés

gyülep fn ◇ gyümölcsből készített szörp; szirup

gyűlés, gyűlevény fn ◇ gennyes kelés

gyűlevész fn ◇ gyűlés; gyülekezet

◇ szedett-vedett tömeg; csőcselék; népség

◇ jöttment; csavargó

gyümölcsény fn ◇ kisebb erdőben, vízparton, más fákkal vegyessen nőő alacsony v. közepes nagyságú fa, amelynek fogazott, nem szimmetrikus levele, szárnyas termése van; szilfa

gyümölcskirály fn ◇ ananász

gyümölcslé fn ◇ olyan habart leves, amelybe egy- v. többféle gyümölcsöt főznek bele

gyümölcstelen mn ◇ sikertelen; eredménytelen

gyün ige ◇ jön; közeledik; érkezik

gyűr fn ◇ mocsaras, vizenyős területen szilárd talajú, kiemelkedő domb, bucka

◇ karéj; szelet

gyürke fn ◇ a kenyérnek sütéskor kidudorodó, kihasadó vége v. pereme

gyűrűs fn ◇ jegyes; mátka

gyűrűváltás fn ◇ eljegyzés; kézfogó

gyűrűz ige ◇ <vkit> gyűrűvel eljegyez

◇ <iratot> lepecsétel

gyüszmékel ige ◇ <személy kisebb távolságon> komoly ok v. cél nélkül minduntalan jön-megy, jár-ke

gyűsző fn ◇ gyűszű

◇ erszény

H

ha ksz ◇ amikor

hab fn ◇ hullám; a tenger hulláma

habar ige ◇ gyorsan beszél; hadar

habarca fn ◇ polip

habarcs fn ◇ híg sár; pocsolya

habarék fn ◇ keverék; kotyvalék
◇ híg, sáros lé; piszkos, iszapos víz

habarica fn ◇ híg sár

habarint, habarít ige ◇ <ételt> hirtelenében habar
◇ hirtelen főz, kotyvaszt vmit

habarnica¹ fn ◇ tengeri polip
◇ tintahal
◇ bűz; bűdösség

habarnica² fn ◇ duzzanat a nyálkahártyán

habarófa fn ◇ fakanál; keverőfa

habda fn ◇ bakancs v. bocskor fölött viselt, csöszzerű, a csizmaszárra emlékeztető, bőr lábszárvédő
◇ idomtalanul nagy, hosszú szárú, bő csizma

habitus fn ◇ öltözék; ruha; viselet

habitué, habitué fn ◇ az, aki bejáratos v. mindennapos v. megszokott látogató, bennfentes, törzsvendég v. hól

habog ige ◇ evickél; lubickol
◇ csobog; csörgedez

habók mn ◇ szeles; szeleburdi
◇ hóbortos; bolondos

habókol ige ◇ fickándozik; vergődik
◇ vágat; nyargal

habókos, habókás mn ◇ bolondos; bogaras; hóbortos

háborlat fn ◇ vihar; zivatar; fergeteg

háborús mn ◇ háborgó; nyugtalan

háborúság fn ◇ személyek v. csoportok közti viszálykodás, veszekedés
◇ vmivel való hosszas vesződés, amely kicsiséggel való sok kínlódás

hadtartás fn ◇ hadviselés, háborúskodás

habtest fn ◇ feltűnően fehér és kényesen érzékeny emberi test

habuckol ige ◇ evickél; lubickol

hadverő fn és mn ◇ győztes, győző

habzat fn ◇ porfelhő

habzsi fn ◇ olyan személy, aki mohón eszik v. iszik, aki az ételt v. italt habzsolja; falánk

hacacaré¹ fn ◇ jókedvű, zajos mulatság; italos, táncos szórakozás
◇ rikítóan, tarkabarkán színes, túlságosan díszített, agyoncicomázott szövet, ruha

hacacaré² isz ◇ <tánc közben használt kurjantás>

hacuka, hacoka fn ◇ könnyű női kabát
◇ viseltes v. divatjamúlt ruha

hacsér, haccséros fn ◇ testőr; csatlós
◇ poroszló; rendőr; fogdmeg
◇ ajtónálló; kapus

had fn ◇ egy nemzetséghez, nagy családhoz tartozó emberek összessége

hadállás fn ◇ az a hely, terület, amelyet vmely hadsereg, nagyobb csapat megszáll, ahol elhelyezkedik, hogy ott várja az ellenség támadásait, ill. hogy onnan indítson támadást ellene

hadapród fn ◇ középfokú katonai tisztképző iskola növendéke; kadét

hadar ige ◇ gyorsan ide-oda üt; összevissza csapkod; hadonászik
◇ gyorsan, összevissza csapkod, dobál, forgat, kavar vmit

hadarász ige ◇ kapkod; hamarkodik

hadari mn ◇ zavaros; fejét vesztett
◇ szapora beszédű; hadarva beszélő

hadastyán fn ◇ öreg, gyakran rokkant, kiszolgált katona

hadász ige ◇ ide-oda csapkod; viaskodik; küzd
◇ hadonászik; kalimpál
◇ bólogat

hadaz, hadazik ige ◇ vagdalkozik; harcol; küzd

hadcsaplárnő fn ◇ a katonák között étel, ital és használati cikkek árusításával foglalkozó nő; markotányosnő; kantinosnő

hadfi fn ◇ katona; harcos; hadviselő

hadfogadó fn ◇ toborzó katona; verbunkos

hadfőnök fn ◇ hadnagy; hadvezér

hadi mn ◇ hadviselt <katona>

◇ olyan <dolog>, amelyet háború alatt gyártanak a polgári lakosság számára, és rosszabb minőségű, mint a békebeli

hadige fn ◇ jelszó

hadiláb fn ◇ hadiállapot; hadi készültség; mozgósított állapot

hadindító fn ◇ pártütő; lázadó; áruló

hadinép, hadnép fn ◇ hadsereg; had; sereg

hadipacsirta fn ◇ költő

hadiszer fn ◇ a hadsereg harcképességének biztosítására való fegyver, lőszer v. egyéb anyag; hadfelszerelés
◇ tábor; had

haditanács fn ◇ <a Habsburg-uralom idején a XIX. század közepéig:> legfőbb katonai hatóság, amely az egész osztrák birodalom hadügyeit intézte

hadkar fn ◇ hadtest

hadláb fn ◇ hadoszlop; hadcsoport

hadnagy fn ◇ nemzetségnek, családnak vezetője, feje

hadnép, hadinép fn ◇ hadoszlop; hadcsoport; katonaság

hadona fn ◇ kapkodás; sietség

◇ civakodás; veszekedés

◇ kapkodó személy

hadonc fn ◇ újonc; kiskatona

hadra fn ◇ civódás; szóbeli veszekedés

hadrász fn ◇ katonákat sorozó; verbuváló

hadronc fn és mn ◇ újonc

hadsegéd fn ◇ uralkodók, államfők és magas rangú parancsnokok mellé beosztott, rendszerint magasabb rangú katona, tiszt

hadseregszállító mn és fn ◇ olyan (vállalkozó v. vállalat), aki, amely – rendszerint igen nagy haszonnal – hadianyagot, élelmiszert, felszerelési anyagot szállít a hadseregnek; hadiszállító

hadtápvonal fn ◇ <háborúban> az a kijelölt útvonal, különösen vasútvonal, amelyen a hadseregnek lőszerrel, élelmiszerekkel és minden egyéb anyaggal való ellátását lebonyolítják

hadügyér fn ◇ hadügyminiszter

hadverő mn ◇ győztes; győző

hág ige ◇ lép, fellép, rálép vmire

hágcsó fn ◇ meredek, függőleges, többnyire kötélből való létra, amelynek fokain az ostromlott vár falára lehetett feljutni; ostromlétra

◇ létra

◇ lépcső

◇ <sővény- v. deszkakerítésen> rés, amelyen át lehet lépni

◇ puszta eszköz, lépcső vkinek a számára, hogy vmit elérhessen, társadalmi rangban és gazdagságban felemelkedhessen

hagyakozik, hagyatkozik ige ◇ végrendelkezik

◇ <távozás előtt> többféle utasítást ad az ott maradóknak a teendőkre nézve

hagyap¹ ige ◇ köp

hagyap² ige ◇ megcsókol; csókot ad

hagyapás fn ◇ nyál

◇ köpés

hagyapiki ige ◇ köp

hagyás fn ◇ parancs; rendelet; előírás

hagyigál ige ◇ hajigál; dobálózik; dobál

hagymán fn ◇ nyereg alá való takaró

hagymáz fn ◇ tífusz

◇ önkívülettel járó, súlyos, lázas betegség, ill. láz

◇ önkívület; kábulat; felzaklatott idegállapot

hagymázos mn ◇ hagymázzal, tífusszal együtt járó; hagymázra valló; tífuszos

◇ hagymázban szenvedő, tífuszos <személy>

◇ magas lázzal kapcsolatos önkívületi állapotban bekövetkező, ilyen állapotra valló <megnyilatkozás>

hagyomány fn ◇ hagyaték; örökrész; juss

hagyomás fn ◇ megbízatás; meghagyás; parancs; rendelkezés

◇ hagyaték; örökség

haha isz ◇ <meglepetésszerű, villanásszerű ráeszmélés kifejezésében:> aha!

◇ <felháborodásszerű ellenvetés, tiltakozás kifejezésére:> aha!; hohó!

hahó msz ◇ <gyors mozgásban levő állat mozgásának lassítására való felszólításként, főleg vágató ló csendesítésére használt szó>

◇ <vadászat során a lövés hangja nyomán sebes futással megjelenő kutyák megállítására használt szó>

◇ <mozgásban levő, főleg futó személy visszatartására, megállítására való felszólításként használt szó>

hahogy ksz ◇ ha talán; ha esetleg; ha történetesen

◇ hogyha; ha

◇ ha egyszer; ha; ha már

◇ vajon

haj¹ fn ◇ termény burka; héj

◇ padlás; házfödél

haj² msz ◇ <szarvasmarha hajtására, terelésére szolgáló szó>

haj³ ige ◇ jajgat; jajveszékel

hajadon mn ◇ fedetlen fejű; hajadonfött járó

hajadonfővel hsz ◇ leányként

hajadonság fn ◇ nőnek hajadon volta, férjezetlen állapota; leányság

hájag, hójag fn ◇ szemhályog

hajaha, hajjaha isz ◇ <tréfás, gúnyos versben, főleg káröröm kifejezésére használt szó>

◇ <tánckurjantásban használt szó, rendszerint tréfás, gúnyos szöveggörnyezettel>

hajas mn ◇ olyan <termény>, amelyet héjától nem fosztottak meg

hajaz¹ ige ◇ <ólat> náddal v. zsúppal, azaz összekötött szalmával fed; tetővel ellát

◇ vminek a héját lehúzza; hámoz vmit

hajaz² ige ◇ kezd érteni vmit; konyít vmihez

hajcsövesség fn ◇ hajszálcsövesség

hajdan hsz ◇ a messzi jövőben

hajdankor fn ◇ közelebből meg nem határozott történelmi kor; hajdani őseink legendás kora; régmúlt

hajdanta, hajdantán hsz ◇ hajdan; régen

hajdi msz ◇ nosza; rajta

hajdina fn ◇ a sóskával rokon, fehér v. rózsás virágú, lisztes magja miatt ősidők óta termesztett, egynyári növény; haricska

◇ a növény hántolt termése, amelyet szemes takarmánynak, megfőzve kásának, megőrölve lisztnek használnak

hajdinakása fn ◇ hajdina hántolt terméséből készült étel

hajdú, hajdo fn ◇ marhapásztor v. gyalogos katona, ill. a mostani Hajdú-Bihar megyében élő magyar néprajzi csoport tagja

◇ martalócból, szegénylegényből lett katona

◇ egyenruhás tiszt

hajdúkáposzta fn ◇ rétegesen rakott, párolt savanyú káposztából, füstölt szalonnából, sült húsból, kolbászból paprikásan, tejfölösen készített, s lábasban megsütött étel

hajék fn ◇ a nők hajának díszítésére való ékszer, szalag, csat, virág v. díszes fésű

hajfodor fn ◇ <női fejen> göndör v. göndörített, hullámos hajfürt

hajgató, hajogató mn ◇ jajgató; siránkozó; panaszkodó

hajhász fn ◇ vadász

hajház ige ◇ űz; hajt; kerget

hájbáji¹ mn ◇ régi és értéktelen; ócska; avult

◇ silány; rossz minőségű

hájbáji² nm ◇ mikori; milyen régi

hajítófa fn ◇ bot, amellyel a pásztor a nyáját tereli

◇ dióverésre, dobálásra használt fa

hajjaha isz lásd **hajaha**

hajkász ige ◇ <személy állatot, jószágot> feleslegesen v. eredménytelenül ide-oda kergetve, hosszasan hajszol; hajkurász

◇ nyugtalanul, sietve, szertejárva mindenütt keresgél vkit, vmit; szaladgál vki, vmi után; hajkurász

◇ izgatottan keresve, kutatva, mohón úz, kerget vmit; hajhász

hájlad ige ◇ szárad; összeszárad

hajlak fn ◇ hajlék; szállás; szálláshely

hajlandó mn ◇ olyan, aki megértő, jóindulatú vki iránt

hajlandóság fn ◇ szerelmi vonzalom; rokonszenv

hajlás fn ◇ lejtő alja; mélyedés; hajlat

◇ hajlam, hajlandóság vmire, vki iránt

hajlat fn ◇ lejtő alja; mélyedés; völgy

hajlatlan mn ◇ makacs; akaratos; nyakas

hajlít ige ◇ <főleg a latin nyelvre vonatkoztatva: igét, névszót, névmást> ragoz

hajlítás fn ◇ ragozás; szóragozás

hajlok fn ◇ hajlék; viskó; kunyhó

hajlós mn ◇ olyan, ami hajlani szokott; hajlékony

hajma fn ◇ hagyma

hajnalfény fn ◇ hajnalhasadáskor látszó világosság, a felkelő nap első sugarai

hajnallik ige ◇ <arc> egészséges, rózsás színben pompázik, virul

hajó fn ◇ fából készült, csónak alakú eszköz, amellyel a szövőgépen a vetülékfonalakat a láncfonalak közé beröpítik; vetélő

hajóda fn ◇ hajógyár

hajogató mn *lásd* **hajgató**

hajókoffer fn ◇ utazóbőrönd

hajósinas fn ◇ olyan 14–17 éves fiú, aki kereskedelmi v. iskolahajón gyakorlati úton készül hajósnak, matrónak

hajóslegény fn ◇ matróz; tengerész

hajpor fn ◇ finom rizspor, amellyel a XVII–XVIII. században a haját v. parókát behintették

hajporos mn ◇ hajporral behintett v. olyan, amire hajpor került

◇ olyan <személy>, akinek haja hajporral van behintve

hajsókál ige ◇ hintáztat; ringat

hajsz msz és fn ◇ <a befogott szarvasmarha terelésére, irányítására területenként eltérő jelentésben:> balra!, ill. jobbra!

◇ <területenként eltérő jelentésben:> a bal, ill. jobb oldal v. irány

◇ hajszolás; siettetés; üzés

hajzás, hajzos mn és fn ◇ <területenként eltérő jelentésben:> olyan (szarvasmarha), amely a szekérről nézve a rúdtól jobbra, ill. balra van befogva

hajt ige ◇ <szót, mondanivalót> folyton ismételi; hajtogat

hajtány fn ◇ három- v. négykerekű, emberi erővel v. motorral hajtott, a vágányból könnyen kiemelhető, nyitott jármű, amelyet a pálya bejárására, ellenőrzési utakra használnak

◇ autót utánzó négykerekű, kormányozható játékszer, amelyet a benne ülő gyermek kézzel v. lábbal hajt

hajtás fn ◇ vkire, vmire hallgatás; vminek a követése

hajték fn ◇ ránc; redő

hajtó fn ◇ csősz; mezőőr; erdőőr

hajtogat ige ◇ <főleg a latin nyelvre vonatkoztatva: igét, névszót, névmást> ragoz; konjugál; deklinál

hajtogatás fn ◇ névszóragozás; deklináció

hajtószár fn ◇ <szántás alkalmával> a gyeplőszár meghosszabbítására való szíj v. kötél

hajvári fn ◇ kaviár

hajzat fn ◇ a fejen levő, főleg sűrű és nagy haj összessége

◇ háztető

hákog ige ◇ torkát hangosan köszörüli; krárog; harákol

◇ köp

◇ durva hangon szól; hápog

hákol ige ◇ köhécsel; köhint; krárog

◇ köp

háládatlan, háladatlan mn ◇ hálátlan <személy>

háládatos, háladatos mn ◇ hálás; hálatelt; lekötelezett
◇ haszonnal járó; kifizetődő; hálás

haladó mn ◇ vmit mennyiségben meghaladó; vminél több

haladoz ige ◇ elmarad, elhalasztódik vmi

haladvány fn ◇ <a poétikában> olyan gondolatrítmus, amelyben a párhuzamos mondatok közt tartalmi fokozódás, emelkedés van

hálaének fn ◇ hálát, boldogságot, köszönetet kifejező költemény

hálálat fn ◇ hála; lekötelezettség

hálálatlan fn ◇ hálátlan; önző

halálfej, halálfő fn ◇ halálfejes lepke v. pillangó

halálhozó mn ◇ halált okozó; halálos
◇ <babonás hiedelem szerint> vkinek közeli halálát jelentő, hirdető

halálmadár fn ◇ éles hangon szóló bagoly, kuvik, amelynek hangja <a babonás hiedelem szerint> rosszat jelent, rendszerint vkinek a közeli halálát
◇ rossz hírt hozó hírnök
◇ alaptalanul rémhíreket terjesztő, mindenben rémeket látó, mindenütt bajt, veszedelmet sejtő személy (néha: fölöslegesen sápítózó öregasszony); vészmadár
◇ a temetési vállalat fekete díszegyenruhába öltözött alkalmazottja, aki temetéskor szolgálatot teljesít; gyászhuszár

halálosképpen hsz ◇ halálosan; olymódon, amelynek a végeredménye halál

haláltalan mn ◇ halhatatlan; örök életű

halánk¹ fn ◇ halánték

halánk² mn ◇ gyenge; gyengén sodrott; foszló

haláp fn ◇ moha; zuzmó
◇ vizenyős rét, föld

hálás fn ◇ az a tény, hogy vki hál vhol; az éjszakának alvással való eltöltése vhol, rendszerint idegen helyen
◇ lehetőség, alkalmatosság a fekvésre, alvásra; éjszakai fekvőhely, szállás
◇ másnemű személlyel való fekvés és közösülés

halászka fn ◇ a sirályok rendjébe tartozó, rigó nagyságú, de hosszú szárnya és farka miatt nagyobbak látszó, fekete fejű, vörös csőrű és lábú, kék és fehér testű halászó madár; halászcser

halászvilla fn ◇ szigony

halavány mn ◇ halvány

halberdó fn ◇ <katonai örnek ismeretlen személyeket megállásra felszólító kiáltása:> állj! ki vagy?

halef fn ◇ kés; bicska

half fn ◇ <labdajátékokban:> a háttvédek és a csatársor között összekötőként szereplő játékos, aki a védekezésben is és a támadásban is részt vesz; fedezet

halháj fn ◇ halcsont
◇ a hal pikkelye; halpénz
◇ tetőcserepek módjára egymást félig elfedő rőzsekötegekből, szalma- v. nádkévékből rakott fedél

halina fn ◇ nemezelt gyapjúszövetből készült parasztszeke, felsőruha

halk fn ◇ fejszével kivágott forgács, szilánk, cikk
◇ cikkés bevágás a fában, deszkában

halkva hsz ◇ nyugodtan; csendben; halkan

hall ige ◇ hallgat, meghallgat vkit, vmit

hallali fn ◇ vadászskürtön felhangzó jeladás, az üldözött vad elejtését, v. a vadászat végét jelzi

hallamatos fn ◇ hallható

hallatlan mn ◇ olyan <hang, beszéd>, amelyet nem hallott v. nem akar meghallani vki
◇ nem hallható

hallatos mn ◇ csengő; harsogó; harsány

hallga msz ◇ <hangjelenség figyelésére való felhívásul, szelídebb hangú, enyhe felszólításul, főleg olyankor, ha a hangjelenségből vminek, vkinek közeledésére, közeledésére következtetünk, rendszerint tegező beszédben:> hallgass csak oda!; hallgassuk csak!; figyeljünk csak!

hallgatás fn ◇ az a büntetés, tilalom, hogy vmely ügyvéd nem vállalhat perket; szilencium

hallik, hallszik ige ◇ hallatszik

hallmúszér fn ◇ fül

hallócső fn ◇ szívhallgató; sztetoszkóp

halmodi fn ◇ halmocska; kis domb
halmos mn ◇ halomra rakott
halmozat fn ◇ rakás; halom
haló fn ◇ halni v. halálra, halálba készülő, halála óráján levő ember; az, akinek eljött utolsó órája; haldokló
halódi ige ◇ haldoklik
hálóház fn ◇ hálószoba; hálóterem
hálókabát fn ◇ hosszú, derékban zsinórral átkötött házi köntös, amelyet reggelente a hálóing v. a pizsama fölött, napközben a zakó helyett viselnek; hálóköntös
hálól ige ◇ hálóba fog
◇ eltakar; leplez vmit
halom fn ◇ székely nemzetség
hálórékli fn ◇ ágyban, hálóing felett viselt női kabátka; ágykabát; hálókabát
halottégetés fn ◇ halotthamvasztás
halottnéző fn ◇ olyan személy, csoport, aki, amely a gyászolókat meglátogatja, s a halottat megtekinti
◇ az a szokás, cselekmény, hogy a gyászolókat meglátogatják, és a halottat megtekintik
◇ hullaház; tetemnéző
halpaprikás fn ◇ halászlé
halpénz fn ◇ halpikkely
haluska fn ◇ galuska
halvány mn ◇ különösen világos, de nem élénksárgás v. szürkés színű <tárgy, jelenség>
hályag fn ◇ pisztácia
hályogmeggy fn ◇ vékony héjú, nagyszemű meggy; hólyagos meggy; hólyagmeggy
hám fn ◇ a lószerszámnak az a kenderből v. szíjból készült része, mely a szügyet és a törzset fogja körül, amelyhez kapcsolódik a vontató rész, az istráng
◇ az ember törzsén, vállán átvetett heveder, amelynek segítségével pl. kis kocsit, taligát húznak
hamac, hamak fn ◇ függőágy
hamar mn ◇ gyors; sebes
hamarja fn ◇ jóslás; jövőmondás
hamarnap hsz ◇ nemsokára; a közeljövőben; a közeli napokban
hamarság fn ◇ gyors mozgás; gyorsaság; fürgeség
◇ elhamarkodott, kapkodó cselekvés; sietség; sietés; hirtelenség
hambár fn *lásd* **hombár**
hambit fn ◇ folyosó
hámfű fn ◇ az árvalányhajnak egyik, a homokot jól megkötő fajtája; hajfű; kunkorgó árvalányhaj
hamis mn ◇ olyan <állat>, amely hirtelen v. ok nélkül támad vkire, vmire
hamisol, hamissol ige ◇ cáfol, megcáfol, ellenez
hámor fn ◇ kovácműhely
◇ vízi erővel működő kisebb ipari berendezés, melyben egy fel-le mozgó, súlyos kalapáccsal, tűzzel megtisztított ércből félkész termékeket, ill. szerszámokat készítettek
◇ vízi erővel működő, súlyos kalapáccsal ellátott fémmegmunkáló üzem
hámoros fn ◇ kohász; kohómunkás
hámos mn ◇ hámba, kocsiba fogott, kocsi húzására használt, nem nyerges <ló>
hamuhodik ige ◇ hamvad; porlad
hamulyuk fn ◇ <tűzhely, kemence alatt> a hamu felfogására való tartó, üreg
hamvahodik ige ◇ hamuszínűvé válik; megfakul; sápad
hamvas¹ fn ◇ durva fonalból szőtt, kötény, ill. lepedő nagyságú vászon, amelyet részint mint kötényt, részint mint ponyvát használnak
◇ gödör, amelybe a tímár a bőrt meszesedni teszi
hamvas² mn ◇ hamuval behintett, bevont, beszenyezett, hamus <tárgy>
◇ hamuszínű; hamuszürke
hamvveder fn ◇ a halott maradványainak, főleg az elhamvasztott holttest hamvainak befogadására való, rendszerint díszes, zárt edény, melyet különösen a régi görögök, rómaiak használtak; urna
◇ sír; temető
hanák fn ◇ egy morvaországi cseh néprajzi csoport tagja
hancúzás fn ◇ kissé szabadabb dévajkodás, pajzánkodás; hancúrozás
hancúzik, hancúz ige ◇ kissé szabadabban dévajkodik, pajzánkodik; hancúrozik

hancsik fn ◇ <réteken, legelőkön határjelzésül:> gyepes földből felhasított hosszú, keskeny földcsík; mezsgye

◇ <határjelzésül földek szélén:> göröngyökből, kövekből rakott apró buckák sora

◇ kis földkupac (pl. vakondtúrás, hangyaboly, zsombék)

handlé fn ◇ használtcikk-kereskedő; ószeres

handzsár, hancsár fn ◇ <főleg keleti népeknél használt> 20–50 centiméter hosszú, görbe pengéjű, rendszerint díszes csontmarkolatú, éles szúrófegyver; dákos

hanemha ksz ◇ <rendszerint általánosító tagadás toldásszerű megszorításának bevezetésére:> hacsak nem

hangász fn ◇ zenész

◇ cigányzenész

hangegyesztető mn ◇ rímes verselés

hangicsál ige ◇ <kisebb madár> kedves hangon énekelget

◇ <személy> énekel, dalol, trillázik, v. hegedűn, fúvóhangszeren (finoman, halk futamokat) játszik

hangjegy fn ◇ vmely zeneműnek hangjegyekkel lejegyzett formája; kotta

hangjegytámlány fn ◇ kottatartó

hangony mn ◇ kiáltó; hangoztató

hangora fn ◇ harmonika

hangoslat fn ◇ éneklés; muzsika

hangoztat ige ◇ hangszeren előad, eljátszik vmit

◇ <hangszert> folyamatosan szólaltat

◇ visszhangoz

hangsúlyozás fn ◇ előadásmód; beszédmodor; hanghordozás

hangugratás fn ◇ a szó hangalakjának ragozás v. képzés közben történő olyan változása, melynek során a két mássalhangzó közt levő magánhangzó kiesik

hangulatos mn ◇ olyan <személy, csoport>, aki, amely jó hangulatban szokott lenni; kedélyes; vidám; a társaságot szórakoztató; jó kedélyű

hangzat fn ◇ hang; hangzás

◇ dallam

hangzatka fn ◇ szonett

hangzatos mn ◇ hangos

◇ nagyhangú; nagyszájú

hangzik ige ◇ <hely> zeng, harsog, visszhangzik

hangya fn ◇ vegyesbolt; népbolt

hangyál fn ◇ hangya

hangyálkodik ige ◇ munkálkodik; sürgölődik

hánt ige ◇ <személy, készülék> gabonafélének v. más szemes terménynek héjától való megfosztását végzi; hántol

hany fn és mn ◇ mocsár; láp; ingovány

◇ mocsaras, ingoványos <terület>

◇ hant; göröngy

hányadán hsz ◇ hányadik részért

hanyatlík ige ◇ <ár, árfolyam, érték> csökken, esik

hanycsikos, hompos mn ◇ lápos; földhányásos

hányódik ige ◇ vitatkozik; veszekedik

hányt-vetett mn ◇ ide-oda dobált, sokféle hordozott, sok mindenen átment s ennek következtében kopott, ócska, tönkrement <tárgy>

◇ kusza, pongyola <gondolat, kifejezésforma>

haóta hsz ◇ mióta; milyen régóta

hapsol ige ◇ habzsol; fal

hapták fn ◇ vigyázállás

◇ <vezényszóként:> vigyázz!

hara fn ◇ szőrből szőtt durva, vastag szövet, posztó

◇ ilyen posztóból kezdetleges módon összetákolt kámzsa- v. zsákforma ruha

harács fn ◇ vmely meghódított városra, területre az ellenségtől kivetett hadiadó; sarc

◇ <háború idején> fegyelmezetlen rablás-fosztogatás, ill. az ezzel szerzett zsákmány, rablott holmi

harácska fn ◇ kis kötény

háradék fn ◇ összegereblyézett széna- v. szalmacsomó, kaparéék
harag fn ◇ <vmely természeti jelenségben> vad, pusztító háborgás, tombolás
harák fn ◇ köpet; turha
harákol ige ◇ a torkára ülepedett váladékot krárogva igyekszik eltávolítani; krárog; hákog
harambasa, harámbasa fn ◇ török rablócsapat v. gyalogos csapat vezére <főleg a török hódoltság idején>
haramia, haramja fn ◇ a török hódoltság korában egy fajta gyalogos katona
háramlik, háramol ige ◇ <vagyon, jószág> ági örökségként száll, jut vkire
harangláb, harangszék fn ◇ harang felfüggesztésére szolgáló faállvány
harangozópénz fn ◇ a harangozónak temetéskor fizetendő pénz
haránt hsz ◇ lejtősen; rézsútosan
hárant ige ◇ áthárít; másra tol
haránték mn és hsz ◇ ferde
    ◇ ferdén
    ◇ közvetett módon
harántos mn ◇ ferde
harap fn ◇ avar; lombszönyeg
    ◇ száraz fű
harapat fn és mn ◇ harapás; egy harapásnyi
harapófog fn ◇ metszőfog
haraposzik ige ◇ megszól; rágalmaz
hárász fn ◇ laza fésűsfonal
    ◇ könnyű gyapjúszövet
hárászkendő fn ◇ puha gyapjúfonálból kötött nagykendő, amelyet a falusi asszonyok nyakukban és fejükön viselnek
haraszt fn ◇ fiatal, sarjadzó, cserjés erdő, bozót
    ◇ olyan káposztafaj, amelynek széles, csipkés levelei nem borulnak össze
    ◇ tölgyerdő; erdő; tölgyes
    ◇ lomb; levél
harácsol, haricsál ige ◇ <tüzet> piszkál, kotor
harc fn ◇ csata; ütközet
harcfi fn ◇ harcokban részt vevő, küzdő férfi; harcos; vitéz
harchatalom fn ◇ katonaság
harcjáték fn ◇ hadgyakorlat
haricska fn ◇ zöldes virágú, széles levelű növény; tatárka
    ◇ fehér v. rózsás virágú, lisztes magja miatt ősidők óta termesztett növény; pohánka; hajdina
    ◇ a haricska növényből, vagyis tatárkából v. pohánkából készített étel
hárint ige ◇ osztályrészül juttat, kiszab rá
    ◇ megszerez; magáévá tesz
    ◇ elhárít; félretol; eltol
    ◇ rátesz; rákapar
harisnya fn ◇ közvetlenül a lábat borító ruhadarabnak a levágott s alul és fölül bekötött szára, amelyben némelyek összegyűjtött pénzüket tartották, őrizték, v. amelyet ritkán más célra, pl. dohányzacskónak használtak
    ◇ durva, fehér házi posztóból készült, testhez álló, hosszú, szűk nadrág mint székely férfi népviselet
harisnyaszalag fn ◇ harisnyakötő
hárít ige ◇ vmit sepergetve, kapargálva, szedegetve egy helyre v. félrerak, gyűjt
    ◇ <rakást, csomót> sepergetve létrehoz
harizsál ige ◇ piszkál; kotor; szít
harizsnya fn ◇ harisnya
harmad¹ fn ◇ két másodból álló hangköz; terc
harmad² fn ◇ a termésből járó harmadrész, amelyet a munkás a föld megmunkálásáért kapott
harmadebéd fn ◇ uzsonna
harmadfél szn ◇ két és fél
harmadfű mn ◇ harmadik évében levő, harmadéves <csikó, borjú>
harmadhó fn ◇ március

harmadik szn ◇ távoli; messze levő

harmadízigen hsz ◇ a család harmadik nemzedékére is kiterjedően

harmadol ige ◇ <természetbeni munkabér megadásakor terményt> három részre oszt

◇ <szőlőt> harmadszor kapál

harmados fn és mn ◇ vminek a harmadrészét birtokló; föld, ingatlan harmadrészének birtokosa

◇ olyan személy, aki a mezőgazdasági munkákat v. ezek egy részét a termény harmadáért vállalja, ill. végzi el

◇ a termény harmadrészéért megmunkált

harmadosztályú mn ◇ vmely iskola harmadik osztályába járó; harmadik osztályos

harmat fn ◇ verejték; veríték

harmatoz ige ◇ öntöz; locsol

hármaz ige ◇ háromszoroz

harmincados fn ◇ határvámszedő; határvámos; vámisztviselő

harmóniás mn ◇ dallamos

harmonika fn ◇ hangmagasság sorrendjében egymásba illesztett s forgatható tengelyen, szekrényben elhelyezett üvegszészékből álló hangszer, amelyet a játékos pedállal hozott működésbe, s ujjá hegyének érintésével szólaltatott meg

hármul hsz ◇ háromszor; három alkalommal

hárogat ige ◇ elhárít

◇ kifogásol; nehezményez

◇ összegyűjt; összekotor

három szn ◇ <a sok fogalmának érzékeltetésére szolgáló számként, fokozó értelmű állandósult kifejezésekben:> a szokottnál, várhatónál több; sok; akárhány

◇ <szorzó számnév helyett, milyenségre utaló mutató névmás előtt:> háromszor

háromláb fn ◇ vasból készült, háromlábú konyhai állvány, amelyre nyílt tűzőn való főzéskor az edényt teszik; vasláb

◇ <az ókori görög vallási szertartásokhoz használt> díszes, három lábon álló állvány, amelyen a jósnő ült, ill. amely az áldozati üstöt tartotta

◇ három lábon nyugvó emelőszerkezet v. támasztó eszköz

háromnegyedes mn ◇ az elégségesnél gyengébb, az elégtelennél pedig vmivel jobb jeggyel, osztályzattal minősített

háromszeglet fn ◇ háromszög

haros, háros fn ◇ hárs

hars mn ◇ harsány; hangos; harsogó

hárs fn ◇ háncs

hárskötél fn ◇ hársfa háncsából font kötél

harsolás fn ◇ harc

harsoló fn ◇ harcos

hártyapapír fn ◇ pergamen

harzol ige ◇ tusakodik; harcol; veszekszik

hasaalja fn ◇ az állat hasának alsó, az emlők tájékán levő része

hasáb fn ◇ besavanyított egész káposztafej

◇ <káposztából, dinnyéből, tökből> egy cikk, szelet

hasas mn ◇ vemhes <állat>

◇ <durva szóhasználatban:> láthatóan terhes <nő>

hasgat ige ◇ hasogat; hasít; aprít

◇ sajog; nyilall; hasogat

hasmánt hsz ◇ <emberről szólva:> hason; vízszintesen

◇ hasra

hason mn ◇ egyenlő; hasonló

hasonalakú mn ◇ hasonló v. azonos, egyforma, ugyanolyan alakú

hasonelvű mn ◇ ugyanolyan v. hasonló elvű; hasonló gondolkodású

fizetés fn ◇ költség

hasonlag hsz ◇ hasonlóképpen

hasonlatos mn ◇ <bizonyos külső v. belső vonásaiban, jellegzetességeiben> egy másikkal megegyező, hozzá hasonló

hasonlik ige ◇ elvállik; kettévállik; kettéhasad
hasonmás fn ◇ vki-ről készített kép (festmény, fénykép stb.)
hasonnevű mn ◇ ugyanolyan, azonos, egyező <nevű>
hasrágás fn ◇ hascsikarás; hasfájás
hastisztító fn ◇ hashajtó; tisztító
hasura fn ◇ zsúpból, gyékényből, nádból, kóróból font göngyöleg, amelyet a kertészetekben melegágyak és üvegházak betakarására használnak hőszigetelés céljából
hász, hászén ksz ◇ hát hiszen
haszinte hsz ◇ jöllehet
használ ige ◇ <durva szóhasználatban:> férfi rendszerint törvénytelen nemi viszonyt folytat vkivel
◇ felhasznál; kihasznál
használni ige ◇ hasznosnak lenni
haszonpénz fn ◇ kamat
haszontalan hsz ◇ hasztalanul; hiába
haszontalankodik ige ◇ hiábavaló, fölösleges dolgokkal tölti az időt
haszuka fn ◇ lenből, pamutból v. selyemből való, egyszínű szövött anyag, amelynek virágmintás v. egyéb ábrájú, fényes részei a láncfonalakból, a tompa alapot pedig a vetülékfonalakból készítik; damaszt
haszura fn ◇ gyékényből, kukoricaszárból készített, zsineggel összefont takaró
hat¹ ige ◇ tevékenységet fejt ki; működik
◇ teljesen eláraszt, átjár vmit; áthat
hat² szn ◇ <a sok fogalmának érzékeltetésére használt számként, fokozó értelmű állandósult kifejezésekben:> a szokottnál, várhatónál több; sok; akárhány
hát¹ fn ◇ hosszan elnyúló kiemelkedés, szélesebb tetejű magaslat; földhát
◇ árvizes, mocsaras folyóvidékről kiemelkedő táj
◇ szántóföldnek v. vmely területnek középső, emelkedettebb része
hát² msz ◇ <eldöntendő kérdésre adott igenlő feleletként:> (természetesen) igen; persze
◇ <tagadó alakú eldöntendő kérdésre adott tagadó értelmű felelet megerősítéseként használt szó>
hatak fn ◇ gyomor
◇ kiütés; pörsenés
◇ a végbél kezdete
hátal ige ◇ hátrafelé megy; hátrál
◇ hátán hord, visz vmit
◇ hátán elver, eldönget vkit
◇ <lovat> megül, lovaglásra használ
hátall ige ◇ <földterület, épület> hátsó részével nyúlik v-hová, hátsó részével szomszédos, határos vmivel
hatalm fn ◇ hatalom
hatalmazik ige ◇ diadalmaskodik; győzedelmeskedik
◇ erőszakoskodik
hatály fn ◇ <vmely megnyilatkozásban> hatásos erő, erély, nyomaték
hatályos mn ◇ eredménnyel járó; hatékony; hatásos
hátapupás mn ◇ dimbes-dombos; egyenetlen
határ fn ◇ vmely falut, várost körülvevő, hozzá tartozó, rendszerint megművelt gazdasági földterület, vidék
◇ nagy kiterjedésű, mennyiségű, sok halom, rakás
határbíró fn ◇ <labdarúgásban, kézilabdában> partjelző
határjárás fn ◇ a határnak a szomszédos birtokosok és hivatalos személyek részvételével történő megtekintése, bejárása, főleg a határjelek ellenőrzése végett
határozmány fn ◇ határozat; döntés; rendelkezés
határszak fn ◇ határőr
határvadász fn ◇ <a második világháborúig> a hadsereg olyan alakulatának tagja, melynek feladata békében az államhatár biztonságának védelme s a jogosulatlan határátlépés megakadályozása
határozó mn ◇ vmit eldöntő; döntő, elhatározó jelentőségű
hátas mn ◇ olyan <terület>, amelyen kisebb emelkedés, kidomborodás, hát van
hathatós mn ◇ gyógyító hatású
◇ megható; hatásos
hathatósság fn ◇ hatalom; erő; tekintély
hāti fn lásd **hátyi**

hátibőr fn ◇ nyakba akasztható v. köthető, a hátat borító prémes állatbőr; kacagány

hátirat fn ◇ vmely okmány hátán levő írás, irat, feljegyzés

hatlap fn ◇ kocka

ható mn ◇ hatalmas; erős

hatod fn ◇ vmely alaphang és a rá következő hatodik hang alkotta hangköz; szext

hatodfél szn ◇ öt és fél

hatos fn ◇ a hatodik ezredhez tartozó katona

- ◇ hexameter
- ◇ olyan érme, amely kezdetben hat, majd tíz krajcárt, ill. száz fillért ért

hatökrös mn ◇ olyan <gazdálkodó>, akinek legalább hat ökre van, ill. általában jómódú, gazdag <paraszt>

hátrál ige ◇ hátráltat; akadályoz; gátol

hátramegy ige ◇ félreeső helyre v. illemhelyre megy a dolgát végezni

hátravet ige ◇ lenéz vkit; megvet; lebecsül

hátrész fn ◇ vminek a hátsó része

hátság fn ◇ a környező tájnál vmennyivel magasabban elterülő, nagyobb kiterjedésű vidék

hátsz ksz ◇ <annak kifejezésére, hogy vminek örülünk, vmit örömmel, szívesen megteszünk, mert a kedvező feltétel teljesült v. bízunk benne, hogy teljesül:> hiszen; de hiszen; háthiszen

- ◇ <megokoló magyarázat bevezetésére használt szó, ha a magyarázat könnyen tapasztalható tényen alapul, nyilvánvaló, magától érthető>

hátulja fn ◇ időszaknak, időbeli jelenségnek a végső, befejező szakasza, vége

hatvágás fn ◇ <a kardvívásban, ill. kardpárbajban> az az egymás után következő hat mozdulat, melyek során a kard balra és jobbra, fölfelé és lefelé, majd szúrásra és végül vágásra lendül

- ◇ erősen bántó, sértő kijelentések, megjegyzések, célzások sorozata

hatvanhetes mn ◇ az 1867-ben kötött kiegyezést helyeslő, védelmező <személy, csoport>

hátvéd fn ◇ menetelő, különösen visszavonuló csapat, sereg végét ellenséges támadás ellen biztosító, rendszerint tüzérséggel, műszaki stb. alakulatokkal is megerősített egység; utóvéd

hátyi, hāti fn ◇ vesszőből v. háncsból font, négyszögletes v. puttony formájú, háton hordott kosár; hátikosár

hattyúprém fn ◇ a hattyú tollas bőréből cserzés útján készült, a régi időkben nagyra becsült prém, amelyet főleg női ruházat díszítésére használtak

haubic fn ◇ ágyúféleség; tábori löveg; tábori tarack

havanna fn ◇ havannai szivar

havária fn ◇ hajókár

- ◇ kár; veszteség

havas¹ mn ◇ holdkóros; alvajáró

havas² fn ◇ hegyek között nagy magasságban fekvő hegyi legelő

havidíj fn ◇ munkavállalónak előre megállapított összegű fizetése, amelyet havonta kap, ill. ennek egy hónapra szóló összege; havibér

havidíjas mn ◇ fizetési osztályba nem sorolt, nem véglegesített <állami, közigazgatási alkalmazott>, akinek fizetése nem évi, hanem havi összegben volt megállapítva

- ◇ olyan rangban levő <altiszt>, aki már nem napi zsoldot, hanem havi fizetést kap

ház fn ◇ nemesi család; nemzetség; vkinek a háza népe

- ◇ szoba
- ◇ üzletház; cég
- ◇ kastély; vidéki kúria
- ◇ vár, végvár

házagol ige ◇ házal; kereskedik

hazai fn ◇ azok az emberek, különösen ismerősök, akik vkinek a szülőföldjén v. falujában laknak, v. odavalók

hazajár ige ◇ <halott ember lelke babonás hit szerint> időről időre megjelenik régi otthonában; kísért

hazakéredzik ige ◇ hazakéredzkedik

házal ige ◇ házról házra járva kér, gyűjt vmit

- ◇ házról házra járva egymás után több családnál látogatást tesz

hazámfia fn ◇ a velem (veled, velünk) egy hazából származó személy; honfitársam (honfitársad, honfitársunk)

hazarontó fn ◇ hazaáruló

házas mn ◇ olyan személy, akinek háza van

◇ a zsellérel, béreslakóval szemben házat birtokló jobbágy

házasságrontás fn ◇ házasságtörés

házasságszerzés fn ◇ házasságközvetítés

házasságtalan mn ◇ nőtlen

hazatérétt hsz ◇ hazafelé

hazavakarodik ige ◇ hazamegy

hazavesztett mn ◇ hazátlan

hazavisz ige ◇ <nőt a férje> egybekelés után feleségeként otthonába visz, s ezzel együttélésük megkezdődik

házaz ige ◇ megken; lefizet

házégető fn ◇ gyújtogató

házfedő fn ◇ tetőfedő; ács

házhéj fn ◇ a ház padlása; teteje

házi mn ◇ vmely uralkodó v. nemesi házzal kapcsolatos, ahhoz tartozó

háziezred fn ◇ vmely nagyobb városban huzamosabb ideig állomásozó, főleg helybeliekből álló ezred
◇ vmely uralkodóházi ezredtulajdonos ezrede

házikisasszony fn ◇ <bálok alkalmával> a rendezvény fényének emelése végett a részvételre külön felkért leány, aki esetleg a szervezésben is segítségére volt a rendezőségnek

◇ <polgári családban a vendégek szempontjából nézve> felnőtt leány, aki a vendégek fogadásában, ellátásában részt vesz

◇ <jobb módú családokban> a gyermekekre felügyelő, nevelésükben részt vevő, néha őket idegen nyelvre tanító leány, gyakran rokon

házinő fn ◇ háziasszony

házi溶ga fn ◇ a kellékes, díszletező munkakörét is betöltő, szolga jellegű személy

háziúr fn ◇ főbérő

házkötő fn ◇ nádtetőkészítő, ill. sövényből épített és tapasztott ház készítője

háznagy fn ◇ <a régi országgyűlésen> mindkét ház tagjai közül külön-külön választott tisztviselő, aki a ház helyiségeire, berendezésére felügyelt, segítségére volt az elnöknek a rend fenntartásában, és adminisztratív teendőket is végzett

háznép fn ◇ egy családhoz tartozó személyek, családtagok összessége

◇ a házhoz tartozó cselédség, ill. ebből vki

◇ vmely ház lakóinak összessége

háznépatya fn ◇ családfő

háztartástan fn ◇ a háztartási ismeretekre oktató tantárgy <a polgári leányiskolában, a felsőbb leányiskolában és a tanítónőképzőben>

háztűznéző fn ◇ a menyasszonyul kiszemelt leány szüleinek, rokonainak látogatása a kérő családjánál, amelyen esetleg maga a leány is részt vesz, hogy a legény anyagi helyzete, életkörülményei felől tájékozódjanak

◇ a házasulandó férfi első látogatása, gyakran szüleivel együtt a menyasszonynak kiszemelt leánynál

hazudság fn ◇ hazugság; hazudozás

◇ tényeknek és szavaknak egymást cáfoló volta; valótlanság

hazuka fn ◇ széles gallér a parasztekén

◇ egy fajta bő felsőkabát

◇ női köpenyféle

házsárt fn ◇ kockajáték

◇ veszekedés; perpatvar

házsártos mn ◇ kockajátékos

◇ bajkeverő; felforgató

◇ bajvívó; küzdő

házsma fn ◇ fiatal zöldhagyma hajtása

hé¹, hév mn és fn ◇ hó; melegség

◇ forró; heves; meleg

hé² isz ◇ <a férj megszólításaként a feleség részéről v. a feleség megszólításaként a férj részéről>

◇ <magázó beszédben, megszólításként>

hébe-hóba fn ◇ télen-nyáron; mindig

héber, hévér fn ◇ lopótökből v. üvegből készült, hosszú csőben végződő, mindkét végén lyukas, öblös

eszköz, amellyel a bort szívják a hordóból; hévér; lopó

hébérez ige ◇ <folyadékot, főleg bort> hébérrrel, lopóval szív

hebetel ige ◇ gyorsan, mohón, habzsolva eszik

◇ szaporán, hadarva v. hebegve, érthetetlenül beszél

hebre mn ◇ zavaros; érthetetlen

◇ hadarva, érthetetlenül beszélő

hebrencs mn ◇ meggondolatlan, hebehurgya, szeleburdi, érthetetlenül beszélő <személy>

hecc fn ◇ állatviadal

hecclap fn ◇ felekezeti izgatást űző v. nemzetiségellenes v. mely társadalmi réteg ellen rendszeresen uszító, alacsony szellemi színvonalú hírlap

hecsedli, hecsepecs fn ◇ a vadrózsa termése; csipkebogyó

◇ érett csipkebogyóból cukorral főzött lekvár; csipkelekvár

hederedik ige ◇ hányódik; hever

hedereg ige ◇ ide-oda mozog

◇ hányódik-vetődik

◇ láb alatt van; lábatlankodik

◇ henyél; lustálkodik

hederint ige ◇ elbizakodottságában nem hallgat rá; elbizakodottságában nem törődik vele; ügyet sem vet rá; hederít

hég fn ◇ jég

hegedő fn ◇ <középkori> vándor énekmondók, népénekesek által használt pengetős hangszer; koboz

hegedős fn ◇ középkori vándorzenész, ill. énekmondó, népénekese, aki hegedőn (v. hegedűn) játszott, v. énekét azon kísérte

◇ költő; énekes

hegedű fn ◇ kaloda; szégyenpad

hegedül ige ◇ <rossz vágóeszkőzzel> nyiszál

hegeszt ige ◇ <orvossággal, gyógyszerrel> vmely seb, fekély hegesedését, begyógyulását segíti

hegy fn ◇ szőlőhegy; szőlőskert

hegybíró fn ◇ a hegyközségből választott szőlőbirtokos, aki a hegyközség érdekeit képviseli, és a közös teendők elvégzésének (pl. a szüretnek) az idejét szokta meghatározni, ezenfelül a közös költségek viselésének arányát is ő állapítja meg

hegyé nu ◇ vmi fölé

hegyes¹ fn ◇ magas földfelszíni kiemelkedés; hegy

hegyes² mn ◇ büszke; öntelt; gögös; délceg

◇ hetyke <testtartás, járás>

hegyett nu ◇ fölött

hegyhát fn ◇ a hegyek alsóbb részein elterülő vidék

hegyibe hsz ◇ föléje; rá

◇ ellene; neki; rá

hegyközség fn ◇ vmely község v. város határában levő (legalább 50 holdnyi) szőlővel v. gyümölcsfával beültetett terület tulajdonosainak szervezett közössége, testülete, a szőlőműveléssel és gyümölcsstermesztéssel kapcsolatos közös érdekek előmozdítására

hegykúp fn ◇ hegycsúcs; hegyorom

hegylapály fn ◇ fennsík; magasföld

hegyől hsz ◇ fölülről

hegypárt fn ◇ szélső baloldali párt

hegypásztor fn ◇ csósz <szőlőhegyen>

hegytaraj fn ◇ hegygerinc

hegyvágány fn ◇ hegyeszoros

héhel¹ ige ◇ <szálas anyagot> erre használatos eszközzel, gerebennel fésülve tisztít; gerebenez

héhel², **héhöl** fn ◇ kender, len és más növényi rostok fésülésére, tisztítására használt eszköz, amely deszkába vert, több sorban elhelyezett vas- v. acélfogakból áll; gereben

héj¹ fn ◇ házfödél; padlás

◇ tollas ágynemű, paplan huzata; ciha

héj² isz ◇ hej

héj³, **hej** msz ◇ <távolabb levő v. vhol a közelben tartózkodó személy figyelmének felhívására, kiáltva,

megszólítás helyett, főleg olyankor, amikor a személy neve v. kiléte ismeretlen a beszélő előtt:> hé!

héjas, héjás fn ◇ tetőfedő; ács

héjaz ige ◇ <gyümölcsöt, termést> hámoz, héját fokozatosan lehúzza, lefejt
◇ tetőt fed

héjazat fn ◇ tető

héjázat ige ◇ nagyra tartja magát

hejgetés fn ◇ újévi népszokás, melynek során a legények v. gyerekek csapata házról házra járva rigmusokkal köszönti az új évet; regölés

hejgető mn ◇ jajgató; siránkozó; panaszkodó

hejh, héjh msz ◇ hej

hejnye isz ◇ <vágyódás, vágyakozás, sajnálkozás v. bosszúság kifejezésére használt szó>

◇ <jóindulatú, enyhe korholás, helytelenítés, rosszallás kifejezésére használt szó>

hejt mn ◇ ostoba; bolond; hitvány

hejtség fn ◇ esztelenség; butaság

héju mn ◇ üres; hiányos

hékám fn ◇ <nők egymás közti tréfás megszólításaként:> barátném

◇ <alacsonyabb rangú személy meghitt megszólításaként>

◇ <házastársak megszólításaként>

hékás fn ◇ <barátok közt, gyakran tréfás, kedélyeskedő megszólításként:> pajtás

◇ <jó ismerősök közt, a beszélőnél fiatalabb v. alacsonyabb rangú személy, főleg gyermek tréfás megszólításaként>

◇ <lekicsinylő, fölényeskedő, gúnyos kifejezésben, főleg gyermek megszólításaként>

◇ <házastársak megszólításaként>

hektika, heptika fn ◇ tüdőbaj; nátha; influenza; száraz köhögés

hektikás, heptikás mn ◇ olyan <személy>, akinek hektikája van; tüdőbajos; tüdővésztes; náthás

◇ súlyos köhögési rohamokban szenvedő <személy>

hektográf fn ◇ régi fajta sokszorosító készülék, amelyen a különleges tintával írt v. rajzolt eredetiről zselatinréteg közvetítésével készítettek levonatokat

héla fn ◇ üres kalász

◇ a magvak borítóhátyája

helébel ige ◇ ácsorog; lebzsel

hellebard fn ◇ hosszú, hegyes nyelvű, szekercszerű vágó és szűrő fegyver; alabárd

helm fn ◇ sisak

helóta fn ◇ szolgálékű, gyáva ember

helvét, helv mn ◇ svájci

◇ református

◇ helvét hitvallású; kálvinista

helyes, heles fn ◇ telkes jobbágy

helyesleg hsz ◇ néhol; elszórtan; itt-ott

helyhezet¹ fn ◇ helyzet; állapot

helyhezet², helyhet ige ◇ helyez; tesz; rak v. hova

helynök fn ◇ helyettes

helyre mn ◇ csinos; helyes

◇ ügyes; talpraesett

helyremegy ige ◇ <kiugrott alkatrész v. kificamodott testrész megfelelő igazítás után> visszakerül természetes, működéséhez szükséges helyzetébe

helyszerző fn ◇ munkaközvetítő

helytáll ige ◇ idézésre megjelenik

helytelen mn ◇ neveletlenül viselkedő, rossz magaviseletű, csintalan <személy>

helytelenkedik ige ◇ pajzánul viselkedik; csintalankodik

hemiszférium fn ◇ félgömb; félteke

hencser fn ◇ nappali pihenőágy; heverő

hencsereg, hentereg ige ◇ <tárgy> elhanyagolva, haszontalanul, gondozatlanul ide-oda hányódva hever v. hól

◇ hempereg; hempergőzik

hendikep fn ◇ <az élet, a pálya küzdelmeiben> akadály, hátrány, megterhelés

hengedli, hengerli fn ◇ előke

hengerbóc fn ◇ bukfenc

hengeredik ige ◇ hempereg, hentereg

hentel ige ◇ disznót öl

hentellér fn ◇ mézárós; hentes

henteredik ige ◇ testét teljes hosszában gyors mozdulattal vmire ráfordítja; vhová v. vmire kerül
◇ <személy, állat> fekvő helyzetben egyik oldaláról gyorsan a másikra fordul

hentereg ige *lásd* **hencsereg**

hentergőzik ige ◇ <személy, állat> fektében pajkosan, játékosan ide-oda forgolódik

◇ <főleg személy> lustaságból, kényelemszeretetből heverve, fektében forgolódik

hentes fn ◇ marhával, disznóval kereskedő személy; csiszár; kupec; böllér

henye mn ◇ tunya; lusta; dologkerülő

heon hsz ◇ csupán; kizárólag

hepeg ige ◇ lassan jár; cammog

heppen ige ◇ leheveredik; lefekszik; lepihen

heptika fn *lásd* **hektika**

heptikás mn *lásd* **hektikás**

herbarium fn ◇ növénygyűjtemény

herbaté fn ◇ herbatea

hercegprímás fn ◇ érsek; prímás

herdeburdi mn ◇ hebehurgia; meggondolatlan; kapkodó

here¹ fn ◇ mások munkájából élő személy; ingyenélő

here² fn ◇ lóhere

here³ fn ◇ férfi

◇ vmely állat hímje

herél ige ◇ <nőstény állatot, főleg kocát> petefészkétől megfoszt; miskárol

◇ vmely részétől éppen megfoszt, megcsonkít vmit; kiveszi, kiemeli, kidobja egy részét

herélt fn ◇ herélt férfi mint rabszolga v. ör gazdag keleti urak udvarában, főként háremében

hérész, herész fn ◇ lakodalom utáni napon a fiatal pár házánál tartott vendégség

◇ lakodalom v. kézfogó

◇ lakodalmas nép, elsősorban a menyasszony vendégei együtt

◇ víg lakodalmas menet a lakodalmat követő reggel

◇ a násznép vmelyik ifjabb tagja, aki lakodalom után a magához hasonlókkal együtt zeneszóval és táncolva bejárja a falut

heretnek mn ◇ eretnek; eltévelyedett

hergel ige ◇ dörzsöl, kapar vmit

◇ szétpiszkál, széthány, összetúr vmit

◇ <kakas> párosul, közösül

hergér fn ◇ hóhér; bakó

hérics fn ◇ napos, füves, köves lejtőkön, homokbuckákon gyakori, élő mérges növény, amelynek levelei

keskeny szálúak, és amelynek nagy, sárga virága van, hajtásait a gyógyszeripar felhasználja

herkentyű fn ◇ zsírban sült, percc alakú, porhanyós töltött sütemény

hermec, hermecszij fn ◇ nyeregszija, csapószija a nyergen, amihez hozzá lehet kötni vmit

heroikus mn ◇ hirtelen, erőszakosan ható <gyógyszer, gyógymód>

herold, heroldus fn ◇ futár; hírvivő; hírnök

◇ <világi és egyházi előkelőségek v. uralkodók udvartartásában> a szertartások intézésével és vezetésével megbízott személy; udvarmester; hopmester; szertartásmester

herőce fn ◇ forgács alakúra csavart, zsírban kisütött, majd cukorral behintett, vékony, omlós, házi sütemény; csörögefánk; csöröge; forgácsfánk

herpítél ige ◇ fuldokolva köhög; hörög

herreg ige ◇ <kutya> félelmében, védekezéséppen fogát vicsorítva morog

◇ <ember> zsémbesen pöröl, civakodik

herseg ige ◇ <vmely tárgy, anyag, erős külső behatásra> recsegésszerű, magas, sercegő hangot ad

◇ <madár> recsegésszerű, sercegő hangot ad

hersen ige ◇ suhintásszerű hangot ad

hersent ige ◇ suhintásszerű hangot adat vmivel

◇ nemileg közösül

hertelen mn ◇ indulatos; lobbanékony; heves

hervadatlan mn ◇ teljes virulásban levő

hervadhatatlan, hervadhatlan fn ◇ lándzsás levelű dísznövény, amelynek nagy, száraz, hártyás, hervadhatatlan, sötétsárga, piros, lila v. fehér színű virága van; szalmavirág

héség fn ◇ hőség; nyári meleg

hesseget ige ◇ <jószágát, vagyónát> pazarolja

heted fn ◇ vmely alaphang és a rá következő hetedik hang alkotta hangköz; szeptim

hetedfél szn ◇ hat és fél

hetediziglen hsz ◇ a család hetedik nemzedékére is kiterjedően

◇ több nemzedéken át; nagyon hosszú időn át

hetedszaka hsz ◇ egy egész héten át

hetel ige ◇ tartózkodik, tétlenül időzik, vesztegel vhol

◇ hétszámra (nem pedig napszámra v. darabszámra) dolgozik

◇ egy hétig v. hétszámra tartózkodik vhol

◇ egy hétig v. hetekig tart

hetes mn ◇ a hetedik ezredhez tartozó <katona>

◇ olyan, aki a szóban forgó héten szolgálatra be van osztva

◇ egyénileg termelő félszabad, aki a földesúrnak a szokás szerint hetenként három napi robottal szolgált

hétköz fn ◇ két vasárnap közötti időszak

hétrét hsz ◇ úgy, hogy vmi hét sort alkot, alkotson

hétszilvafás mn ◇ kis birtokú, a legszegényebb nemesekből álló, velük kapcsolatos

hetvenhetedik szn ◇ <nemzedékekben> a szóban forgó személytől nagyon messze eső <személy>

◇ <menet közben, vmely feladat megoldása közben> számtalan hasonló után következő, ill. elért

hetvenkedik ige ◇ hányja-veti magát

hetyepetye fn *lásd etyepetye*²

hetykélkedik ige ◇ kihívóan, fölényeskedően felel

hév mn és fn *lásd hé*

heveder fn ◇ kenderfonálból szőtt széles, erős szalag

◇ kenderszalag, ill. szíj, amellyel a nyeret felcsatolják a lóra

◇ összekötő, merevítő pánt

hevély fn ◇ hevítő, felrázó hatású érzés; izgalom; szenvedély

heven hsz ◇ melegen; forrón

hevenyében, hevenyén hsz ◇ minden előkészület nélkül; hirtelenében; hamarjában; rögtönözve

◇ kellő megfontolás, mérlegelés nélkül; elhamarkodva

hevenyész fn ◇ rögtönző

hevér fn ◇ bányász; vājár

hévér fn ◇ lopótökből v. üvegből készült, hosszú csőben végződő, mindkét végén lyukas, öblös eszköz, amellyel a bort szívják a hordóból; lopó; hébér

◇ csavaros kézi emelőgép

heveteges mn ◇ forrásban levő; forró

◇ gyors lefolyású; heveny

hevez ige ◇ <állat> fűjtat

hévforrás fn ◇ hőforrás

hévfürdő fn ◇ gyógyfürdő; hévíz; termálfürdő

hevi mn ◇ forró; meleg

hévizál ige ◇ <személy> kényelmesen tétlenkedik; tétlenül báméskodik; lopja a napot

hévség fn ◇ hőség; kánikula; forróság; melegség

hévvíz fn ◇ hévíz; termálvíz

◇ meleg vizű fürdő

hézaghely fn ◇ barlang

hézagos mn ◇ üreges; odvas

hézagul ige ◇ kiürül

hi¹ ige ◇ hív

hi² msz ◇ gyí!

hi³ isz ◇ <kellemetlen meglepetés kifejezésére:> hú!; tyú!

◇ <csodálkozást is tartalmazó elismerés kifejezésére:> hű!; tyű!

◇ <hirtelen támadt, éles fájdalom kifejezésére használt szó>

hiába, hiában *hsz* ◇ ingyen

hiáavaló *mn* ◇ mihaszna, semmirekellő <személy>

hiacint *fn* ◇ jácint

hiátus *fn* ◇ tatóngó nyílás; hasadék; üreg; űr

hibaigazítás *fn* ◇ helyreigazítás

hibál *ige* ◇ téved; hibázik; elvét vmit

hibás *mn* ◇ olyan <testrés, szerv>, amelyben v. amelynek a működésében vmi hiba van, sérült, nem egészséges, nem szabályos

◇ olyan <személy>, akiben vmi testi fogyatékoság van

◇ tökéletlen, ütődött, hibbant <személy>

hibbad *ige* ◇ megcsúszik; zuhan

◇ lappad; lohad

hibók, hibóka *fn* ◇ híg sár; pocsolya; csatak

hibókás, hibókos *mn* ◇ csatakos, pocsolyás, sáros <hely>

hidas *fn* ◇ komp; nagyobbfajta ladik

◇ disznóól

hidász *fn* ◇ hidépítést végző műszaki alakulatban szolgáló katona

hidegláz, hideglelés, hideglelet *fn* ◇ magas láz kísérőjelensége, amikor a beteg egész testében reszket, fázik, fogai vacognak; hidegrázás

hidegség *fn* ◇ hideg, zord időjárás, szél; hideg

◇ betegség, félelem v. izgalom okozta borzongás, fázós, hideg érzés

◇ nagy nyugalom; higgadság; hidegvér; hidegvérűség

hidegvette *mn* ◇ hidegvérű; higgadt

hidelvi *mn* ◇ vmely településen a híd előtt lakó

hidlás *fn* ◇ vmely helyiségnek, főként ólnak, istállónak alul üreges deszkapadlózata, amely alá a híg ürülék, vizelet, trágyalé lefolyik

◇ komp; nagyobbfajta ladik

hidor *ige* ◇ sodor; söpör

hidpénz *fn* ◇ <hídon való átkeléskor> vámként fizetett pénzösszeg; hídvám

hidrióta *fn* ◇ bűvár

hidverés *fn* ◇ hidépítés

hiedékeny *mn* ◇ hiszékeny; naiv

hiedelem *fn* ◇ meggyőződés; vélemény

hienc *fn* ◇ Sopron és Vas megyei német

higgad *ige* ◇ <folyadék, folyóvíz> tisztul

higgadt *mn* ◇ idegen elemektől, zavaros részecskéktől megtisztult, lecsendesedett <folyóvíz>

higy *fn* ◇ fülbevaló; ékszer

hihüdt *mn* ◇ hitet, fogadást tett

hijnye *isz lásd hinnye*

hijú *mn* ◇ üres

hím¹ *fn* ◇ virágpor; hímpor

◇ a virág hím ivarlevele; porzó

hím² *fn* ◇ <vmely kelmére, ruhára, bőrre finom, színes fonállal v. gyönggyel> kivarrt díszítés, minta

◇ hímzés, kézimunka

◇ díszítés készítésére való fonál

himba *fn* ◇ közepén megtámasztott, fel és le mozgatható vastag deszkaszál, amelynek mindkét végére egy v. több gyermek ülhet és hintázhat; libikóka

hímel-hámol *ige* ◇ hímez-hámoz; mellébeszél; köntörfalaz

hímen *fn* ◇ házasság; nász

hímes¹ *fn és mn* ◇ ruhát fonállal, gyönggyel díszítő mesterember; hímvarró

◇ színes mintákkal ékes, tarka foltokkal díszes <anyag>

hímes² *mn* ◇ család; köntörfalazó beszédű

hímetlen *mn* ◇ virágok nélküli, nem hímes <terület, vidék>; puszta; kopár

◇ hím nélküli, azaz nem díszített, egyszerű <ruhadarab>

◇ hízelgés, szépítés nélkül való, szókimondón igaz, egyszerű, őszinte <megnyilatkozás>
hímez¹ ige ◇ kerülgeti az igazságot, a valót; hímez-hámoz; kertel
◇ <mondanivalóját> köntörfalazva szépítgeti, cifrázza
hímez², **hímoz** fn ◇ díszít; befest
hímfi fn ◇ legény; ifjú
himfigyökér fn ◇ kelet-ázsiai borostyánfélé; erögyökér; ginszeng
himihumi, himmihummi fn és mn ◇ értéktelen holmi, főleg apró tárgyak csoportja, tömege
◇ szegényes batyu, útra való személyes holmik összessége
◇ <kisebb tárgyakról, felszerelésről szólva:> a szokottnál v. az átlagosnál kevesebbet érő; szegényes
◇ jelentéktelen <ember, nép>
himlet fn ◇ szórványnépség
himlik, himletik ige ◇ szétszóródik; szétszéled
himlő fn ◇ a himlővel járó hólyagok nyomán visszamaradt heg
hímnő fn ◇ hermafrodita; csira
hímnős mn ◇ hermafrodita <növény>; egylaki
himpellér fn ◇ haszontalan fráter; csirkefogó; gazfickó
◇ céhen kívüli mesterember; kontár
himpér fn ◇ málna
himpók fn ◇ <állatok, főleg lovak lábán> az ínhüvely kitérülése következtében támadó daganat; ínpók
himpor fn ◇ virágor
hímt ige ◇ tékozol; pazarol
hímtelen mn ◇ egyszerű; díszítetlen
◇ társtalan; magányos
hímvarrás fn ◇ hímezés
hímvarró fn ◇ ruhát fonállal, gyönggyel díszítő, ill. selyemszövő mesterember
hinga, hintó fn ◇ hinta
hingál ige ◇ lóbál; lenget
hintelék fn ◇ rakás; halmaz
hintő fn ◇ palántaágy
hinnye, híjnye isz ◇ <bosszúság, düh, harag kifejezésére használt szó>
◇ <megütközés v. sajnálkozás kifejezésére használt szó>
◇ <tanácstalanság, zavar, feszélyezettség kifejezésére használt szó>
hióbhír fn ◇ vészes, tragikus tartalmú értesítés, ijesztő, riasztó hír
hipokrita fn és mn ◇ képmutató; tettető
hipotéka fn ◇ jelzálog; biztosíték
hippodrom fn ◇ lóverseny; versenypálya
hira mn ◇ piszok; mocsok
híradó fn ◇ híreket, üzeneteket továbbító személy; hírvivő
hirdető fn ◇ hírnök; hírvivő
hírel, hírelle ige ◇ újságot; híresztel; elpletykál
híre-pora fn ◇ vkinek, vminek az emléke; híre-hamva
híresít ige ◇ rossz híret kelti; gyaláz; mocskol
híreskedik ige ◇ magát nagynak, erősnek, másnál különbnek tartva dicsekszik; henceg
híreslét fn ◇ híresség; ismertség; hírnév
híresz fn ◇ futár; hírvivő
híresztel ige ◇ hirdet; tudtul ad; tudomására hoz
hírharang fn ◇ szűk körű helyi hírekkel foglalkozó vidéki újság
◇ pletykás nőszemély
hírhordás fn ◇ hírek, különösen megbízhatatlan értesülések, mendemondák terjesztése; pletykázás;
híresztelés
hírhordó fn ◇ olyan személy, aki vkinek az üzenetét megbízásból máshoz viszi; követ; hírnök
◇ olyan személy, főleg nő, aki a bizalmas közléseket bajkeverő szándékkal másnak is közvetíti v.
elmondja
híricel, híripel ige ◇ hörög; szörtyög
hírig fn ◇ verés; verekedés
hírintó fn ◇ hinta

hiripes mn ◇ asztmás; köhögős
hirkus fn ◇ kecskebak
hírlap fn ◇ rendszerint hetenként hatszor megjelenő újság; napilap
hírlapbélyeg fn ◇ a hírlapi v. nyomtatványküldemények bérmentesítésére használt külön postabélyeg
◇ főleg külföldről behozott időszaki lapokra bélyeg alakjában kivetett adó
hírlő fn ◇ hírlap; újság
hirmondó mn ◇ olyan <személy>, aki vkiről, vmiről szóban hírt közöl, üzenetet visz; hírvivő; hírnök
◇ olyan, ami vmely esemény, jelenség bekövetkeztét jelzi
hírnök fn ◇ a lovagi tornák kikiáltója, a játékok sorrendjének közlöje
hírsóvár mn ◇ olyan <személy>, aki hírnévre, elismerésre mohón vágyik, s ennek elérésére mindent elkövet
hírszerzés fn ◇ az a mód, amellyel vki magának hírnevet szerez, biztosít
hírszerző mn és fn ◇ olyan, ami dicsőséget, nevezetességet jelent
◇ az a személy, aki tetteivel dicsőséget szerez annak a közösségnek, amelyhez tartozik
hirtelenkedet fn ◇ harag; bosszú
hirtelenkedő fn ◇ meggondolatlan; heves
hírült mn ◇ elterjedt; közismert
hírvágyó mn ◇ olyan <személy>, aki hírnévre vágyik
hírzet ige ◇ hírszettel; szétkürtöl
hispán, hispániai; hispánus fn és mn ◇ spanyol
história, istória fn ◇ vmely népnek, területnek, intézménynek múltja; történet; történelem
◇ történetírás; történettudomány; történelem
◇ kalandos történeteket, históriákat tartalmazó könyv v. ponyvafüzet
históriás, istóriás fn ◇ <rendszerint vásárokon> könyveket, kiadványokat árusító vándorkereskedő
historikus, hisztórikus fn és mn ◇ történetíró; történész
◇ olyan <magatartás, eljárás, tulajdonság>, amely történetkutatóra, történetíróra jellemző v. hozzá illő
hiszem ksz ◇ hiszen
hisztrió fn ◇ komédiás; paprikajancsi; csepűragó; ripacs
hit fn ◇ házassulandók egyházi eskütétele; esküvő
◇ becsület, ill. becsületszó vmely ígéret megtartására v. vmely állítás erősítésére
◇ a legyőzötteknek szabad elvonulást, bánatatlanságot biztosító írásbeli v. szóbeli ígéret
◇ ünnepélyes ígérettel vállalt feladat, kötelezettség
◇ szavahihetőség; hitel
hít mn ◇ esztelen; balga
hitbajnok fn ◇ mártír; vértanú
hitbér fn ◇ a házassági kötelesség teljesítéséért v. általában a házasság megszűnésekor a feleségnek hűségé jutalmául a férj vagyonából biztosított rész
hitcikely fn ◇ <főleg katolikusoknál> a tételes hitvallás egy-egy összefüggő része, fejezete, szakasza; hitágazat
hiteles mn ◇ olyan <személy>, aki a valósághoz híven és csak azt szokta elmondani, amit személyesen tapasztalt; szavahihető; megbízható
hites fn és mn ◇ törvényes házasságban élő, törvényes (házastárs)
◇ megbízható, hű <személy>
◇ jó szakértő által végzett
◇ <nemzetközi érintkezésben> a követeknek adott megbízólevél
hiteszegett mn ◇ olyan <személy>, aki megszegte esküjét, eskü alatt tett ígéretét, fogadalmát; hitszegő
◇ áruló; hűtlen
◇ árulóra jellemző <eljárás, magatartás>
hitet ige ◇ ámít; rászed; félrevezet
hitetlen mn ◇ hamisan esküvő, ígéretet, egyezséget meg nem tartó <személy>
◇ hűtlen; hitszegő
hitelenség fn ◇ hitszegés; árulás
hitető mn ◇ mást rászedő; csábító; csaló
◇ hitet, bizalmat ébresztő
hitezés fn ◇ eskü; fogadalom
hitfél fn ◇ a beszélő v. a szóban forgó személyével azonos egyházhhoz v. vallási közösséghez tartozó személy
hitkövet fn ◇ apostol; hittérítő

hitlen mn ◇ hitetlen, vallástalan <személy>

◇ nem keresztény; pogány

◇ <szerelmeséhez> hűtlen

hitlevél fn ◇ <nemzetközi érintkezésben> a követeknek adott megbízólevél; hites

hitmártír fn és mn ◇ hitéért, meggyőződéséért a halált is vállaló (ember)

hitsorsos fn ◇ <megszólításként is:> a beszélővel v. a szóban forgó személlyel egy, rendszerint kisebbségben levő egyháznak v. vallási közösségnek a tagja

◇ <tréfás szóhasználatban:> zsidó

hitzakadás fn ◇ egyházszakadás

hitszegés fn ◇ esküvel fogadott ígéretnek, hűségnek a megszegése; esküszegés

◇ árulás; hűtlenség

hitszegő mn ◇ házassági hűségeskujét megszegő; hűtlen

◇ szerelmeséhez hűtlen

hittagadás fn ◇ vkinek hirtelen s látszólag indokolatlan szembefordulása addigi politikai magatartásával

hittelen mn ◇ hűtlen <személy>

◇ áruló; hitszegő

◇ hit, reménység nélkül való

hittőlszakadt mn ◇ hitehagyott; hittagadó; hitáruló

hitújítás fn ◇ az a XVI. században Európa-szerte kibontakozó vallási mozgalom, amely a keresztény egyháznak a Biblia szerinti megújítását tűzte ki céljául, és amelynek során szervezetileg új egyházak keletkeztek; reformáció

hitújító fn ◇ a hitújítással, reformációval kapcsolatos, ezt elősegítő személy, törekvés, cselekvés

◇ a reformáció szószólója, irányítója

hitvallás fn ◇ vallásfelekezet

hitvány mn ◇ sovány; vézna

hitványka mn ◇ meglehetősen gyenge minőségű, gyatra, silány <ruhanemű, kelme>

◇ kicsiny, sovány, fejletlen, vézna <személy, háziállat>; soványka; vékonyka

hitványkodik ige ◇ soványodik; vékonyodik

hitványság fn ◇ vkinek, vminek hitványul, gyengén, rosszul fejlett volta; soványság; girhesség; erőtlenség

◇ hitvány, kicsiny, vézna, beteges külsejű személy, főként gyermek

◇ hitvány, aljas személy

hitves fn ◇ <megtisztelő v. költői megnevezésként:> feleség, női házastárs

hitviszály fn ◇ felekezeti viszály

hiu, híjú fn ◇ padlástér; padlás

◇ üreg; hézag; úr

hiú mn ◇ hiábavaló, üres, tartalmatlan <beszéd>

◇ alaptalan, légből kapott <híresztelés>

◇ erőtlen; gyenge

hiúság fn ◇ hiú, tartalmatlan, haszontalan, hiábavaló dolog; semmiség; haszontalanság; hiábavalóság

hív mn ◇ hú; hűség

hivalgás, hivalkodás fn ◇ üres, haszontalan időtöltés, kedvtelés, szórakozás

hivatal fn ◇ állandó foglalkozás; állás; kenyérkereset

◇ fontos feladat, szerep, szerepkör; hivatás

hivatalfő fn ◇ feljebbvaló; felettes

hivatáskör fn ◇ önképző kör; szakmai kör

hivel fn ◇ tok kardpenge, kés tartására; hüvely

hivermen fn ◇ bölömbika

híves mn ◇ hűvös

hívít ige ◇ üresít; üressé tesz

hívogat ige ◇ <vőfély> több személyt, ill. családot egymás után meghív a lakodalomra

hívogató fn ◇ lakodalmi vendég hívó vőfély

◇ az e személy által mondott s a lakodalomra való meghívást közlő, tartalmazó verses v. prózai szöveg

hívság fn ◇ hiúság; haszontalanság; hiábavalóság

◇ vminek hiú, hiábavaló, üres, tartalmatlan volta

◇ kérkedésben, önmagának fitogtatásában megnyilatkozó hiúság; hivalkodás

hívságos mn ◇ hiúsággal teljes; igen hiú

◇ önmagában értelmetlen, céltalan; hiábavaló

hívséges mn ◇ hű; ragaszkodó

hívtelen mn ◇ áruló; hitehagyott

hizak fn ◇ hézag; rés

hizalmány fn ◇ sertés; disznó; hízó

hizlaló mn és fn ◇ vminek termékenyebbé tételét elősegítő, előmozdító

◇ állatok hizlalásával foglalkozó személy

hízó fn ◇ mesterséges, módszeres hizlalás

hizodalmas mn ◇ hizlaló; tápláló <étel>

hizodalom fn ◇ felüdülés

◇ pihenőhely

hó¹ mn és fn ◇ hófehér

◇ hold

hó² msz ◇ <messze levő v. vhol a közelben tartózkodó személy megszólítására:> hé!; halló!

◇ <kutya hívására, kiegészítő hívó szóként>

◇ <állatterelő, szarvasmarhának, rendszerint az ellenkező irányra utaló mondatszó társaságában:> balra!

hobolygó mn ◇ holdkóros; alvajáró

hoci, hocci msz ◇ add ide <azt a tárgyat, azt az állatot, amely nálad v. a közeledben van>

◇ adj nekem, adj a kezembe (vmit)!

hód fn ◇ hold <égitest>

hoda hsz ◇ holnap; a következő nap

hodai mn ◇ holnapi; másnapi

hódoltat ige ◇ meghódít; leigáz

hodály fn ◇ fedett juhakol; birkaistálló

◇ nagyobb pajtaszerű gazdasági épület

hódas, hódos, hódikós mn ◇ fehér foltos homlokú <ló>

hodi fn ◇ búcsú; búcsújárás

hódol ige ◇ az ellenség adófizetőjévé válik

◇ az ellenségnek megadja magát

hódoló mn ◇ <főleg levélben, udvariassági formulaként, a legmélyebb tisztelet, alázat kifejezésére használt szó>

hodu fn ◇ had; hadsereg

hódvás fn ◇ vmikor hódnak, ma vidrának, görénynek és más kisebb négylábú állatoknak fogására való vas, csapda, tör

hódzság fn ◇ lámpaüveg

hofnica fn ◇ középkori lövegfajta

hófuvat fn ◇ hófúvás

hófuvatag fn ◇ hófúvás

◇ hógörgeteg; lavina

hógomoly fn ◇ kisebb lavina; hógörgeteg

hóguja, hógulya fn ◇ hógolyó

◇ lavina

hogy¹ hsz ◇ amilyen módon; ahogy; ahogyan

◇ amikor

hogy² ksz ◇ <kívánságot v. átkozódást, szitkozódást kifejező mondat bevezető szavaként>

hogymint hsz ◇ milyen állapotban, helyzetben?

◇ milyen módon?; miképpen?; hogyan?

◇ milyen mértékben?; milyen fokban?; mennyire?

hóha msz ◇ <ló, ökör, tehén v. egyéb állat megállítására használt szó>

◇ <messze levő v. vhol a közelben tartózkodó személy megszólítására, megállítására olyankor, amikor a személy neve v. kiléte ismeretlen a beszélő előtt:> hé!; halló!

hóhár fn ◇ hóhér

hóharmat fn ◇ dér; zúzmara

hóhérol ige ◇ kínoz; üt; ver; gyötör

hóhérság fn ◇ kegyetlenség; öldöklés; vérengzés

hójag fn *lásd hájag*

hojsza fn ◇ sirály

hóka fn és mn ◇ olyan ló, amelynek homlokán fehér folt (ún. csillag v. hold) van

◇ kesely, sötét lábú <ló>

◇ egészségtelenül halovány, sápadt <arc, ember, főleg gyerek>

◇ ősz hajú; szőke

hokkerli fn ◇ támla nélküli négylábú, néha felnyitható fedelű v. fiókos konyhai szék, amelyet mosdótál v. edény elhelyezésére is használtak; hokedli

hókony¹ fn ◇ kis fejsze; kis balta

hókony², hókkon fn ◇ holt meder; víz holtága

hol hsz ◇ reggel

hold¹ fn ◇ holdhónap

◇ ló, szarvasmarha homlokán levő világos v. fehér folt

hold², hol fn ◇ reggel; hajnal

holdá fn ◇ holnap reggel; másnap

holdas, holdos mn ◇ holdkóros v. holdkóroshoz hasonlóan sápadt és elmélázó <személy>

holdhomány, holdmorkoláb fn ◇ holdfogyatkozás

holdtajték fn ◇ mészkő

holla, hollá, hollah msz ◇ <figyelemkeltő szóként, főleg távol levő személyek megszólítására, v. olyankor, amikor nem tudjuk, van-e a közelben vki:> halló?; hé!

◇ <káröröm kifejezésére használt szó>

hollandus fn ◇ holland ember

hollófészek fn ◇ rablótanya

holmi nm ◇ ismeretlen v. meghatározatlan anyagból bizonyos rész; valami

holmikor hsz ◇ némelykor; ritkán; nem sűrűn

holnap fn ◇ hónap

holott hsz ◇ ahol

◇ amelyen; amelyben

holtalag fn ◇ kripta; sírbolt

holtaszat fn ◇ múmia

holteleven mn ◇ olyan <személy>, aki nagyon megijedt, megrémült; se holt, se eleven

holtkéz fn ◇ olyan természetes v. jogi személy, különösen vmely egyházi személy v. az egyház, aki, amely a tulajdonában levő ingatlan vagyronról nem (v. csak szűk korlátok között) rendelkezik, nem terhelheti meg

holtszén fn ◇ fából száraz lepárlással készült fekete szán; ceruzaként is használták

holttetem fn ◇ holttest; hulla

◇ a testnek vmely részén támadt kinövés, vadhús

holval, holva hsz ◇ korán; reggel; másnap reggel

◇ egyszer; másszor; maholnap

holyan nm ◇ milyen

hom fn ◇ gyomor

homágium fn ◇ bírság; pénzbüntetés

◇ vérdíj; jutalomdíj

homálytalan mn ◇ felhőtlen; világos; napfényes

hombár, hambár fn ◇ gabonatarató nagy, fedeles láda

◇ gabonatarató épület v. kamara

◇ gabonaszállító hajó belseje

hómer fn ◇ lábvért

homlít ige ◇ <szőlőt> dönt, bújtat

◇ gördít; beborít; bújtat

homlok¹ fn ◇ címlap; borító

homlok² fn ◇ szemtől szembe; nyíltan

homlol ige ◇ ledönt; felforgat; elpusztít

homolya fn ◇ édes juhtejből készített, gömbölyded alakú sajt; gomolya

homp fn ◇ halomba hányt föld, kavics v. kő

◇ fölvtárgott hant, fölhasított, kiásott gyepdarab

◇ határjelző dombocska

hompog fn ◇ kisebb halom; földhányás

hompolyg ige ◇ fetreng
hompos mn *lásd hanycsikos*
hon fn ◇ otthon; hajlék; lakás
hón fn ◇ hónalj
hónapszám fn ◇ havi vérzés; menstruáció; hószám
honáruló fn ◇ hazaáruló
honatya fn ◇ országgyűlési képviselő
honbarát, honfi fn ◇ hazafi
honcsok fn ◇ kis földkupac (pl. vakondtúrás, hangyaboly, zsombék); halom; hancsik
◇ vakondok
honfibú fn ◇ a haza sorsa miatt érzett aggodalom, keserűség, bánat
honfiúsít ige ◇ állampolgárrá fogad; honosít
honfivér fn ◇ vkinek hazájáért kihullott, kiontott vére
honföldi mn ◇ belföldi
honkór fn ◇ honvágý
honleány fn ◇ hazáját szerető, annak javáért élő, lelkesedő, küzdő nő
honmentő mn ◇ hazáját nagy veszedelemtől, pusztulástól megvédelmező, megmentő <személy, rendszerint politikus, hadvezér>
◇ a haza megmentésére irányuló; a haza megmentésével kapcsolatos
honn hsz ◇ otthon; odahaza
honnán hsz ◇ amely helyről; ahonnan
◇ <más határozó után:> és egyéb hasonló helyről; máshonnan
honorácior fn ◇ közhivatalt viselő nem nemesi származású személy
honorál ige ◇ <tartozást, váltót> elfogad, kifizet
honorárius mn ◇ tiszteletbeli; címzetes
honos mn és fn ◇ honfitárs
◇ helybeli lakos
honszerelem, honszeretet fn ◇ hazaszeretet; hazafiság
honszerző fn ◇ honfoglaló
hopfőúr fn ◇ vezető főember
hopciher mn ◇ ördögös; démonikus
hopcihér fn ◇ vezér
◇ főkolompos; főbujtató
◇ tekergő, dologkerülő személy; kupcihér
hópénz fn ◇ egy hónapra járó zsold v. fizetés
hopmester¹ fn ◇ nemesi udvarház, major első cselédje
◇ fejedelem, főúr udvari személyzetének tagja
◇ fejedelmi, főúri udvari személyzet vezetője; királyi udvarmester, szertartásmester; királyi udvar gazdasági vezetője
◇ királyi ajtónálló
◇ királyfi nevelője
◇ nevelő; házitanár
hopmester² fn ◇ előfutár; előhírnök
◇ egyházi előjáró, vezető
◇ vkinek híve
hoporcs fn ◇ dudorodás vmely testen, tárgyon v. a föld felszínén
◇ göröngy
hoporcsos, hoportos mn ◇ rücskös; púpos; göröngyös
óra¹ fn ◇ egy fajta román népi tánc, körtánc
óra² fn ◇ az az idő, amelyet a szerzetes az előírt imák olvasásával tölt
óra³ fn ◇ óra
horcog ige ◇ horkol; hortyog
hord ige ◇ <a keresztetekbe rakott gabonát> a szérűre szállítja, és asztagokba, halmokba rakja
horda fn ◇ féktelen, garázdálkodó fegyveres csapat, sereg
hordár fn ◇ <nagyobb városokban> hatósági engedéllyel, megfelelő díjazásért csomagok szállítását, levelek, üzenetek közvetítését v. egyéb megbízásokat vállaló munkás; közszolga

hordás fn ◇ terményeknek a mezőről való összegyűjtése és beszállítása; betakarítás
◇ a méhek virágport és mézet gyűjtő tevékenysége, munkája

hordómű fn ◇ olyan kocsi, amelyre hosszúkás hordót szereltek, hogy abban vizet, élő halat stb. szállítsanak; lajtos kocsi; lajt

hordoz ige ◇ <költséget, kiadást> visel, fizet, fedez

hordozkodás fn ◇ költözködés; hurcolkodás

hordozkodik ige ◇ költözködik; hurcolkodik

hordtávol fn ◇ lőfegyver legnagyobb lőtávolsága; hordtávolság

horgacsol ige ◇ horgol

horgas¹, horgos mn ◇ tekergős, görbe <út>

horgas² fn ◇ hiba; tévedés

horgasodik ige ◇ fokozatosan horgassá válik; görbül

horgászódik ige ◇ kérdezősködik; tudakozódik

horgol ige ◇ vkit rendszerint ingerelve, bosszantva zavarba próbál ejteni, zaklat; hergel
◇ <ember, állat> dühösen, indulatosan morog; herreg; acsarkodik

horhó, horhos, horh fn és mn ◇ <szakadékos hegyoldalban képződött> vízmosta, meredek út; mélyút
◇ <hegyoldalban> meredek oldalú, alul keskeny, nagyobb árokhoz hasonló, vízmosta (mélyedés)
◇ vízmosta árok; mélyút; völgy

hórihorgas mn ◇ vékony és szerfölött hosszú <tárgy>

horka fn ◇ magyar méltóságnév
◇ ősmagyar bíró

horkad ige ◇ felfortyan; horkan; felmérgesedik

horkol ige ◇ horkan; felmordul

horló fn ◇ ásó

hornista fn ◇ trombitás

hornyák fn ◇ felvidék szlovák lakói, akik mint drótosok, üstfoltozók vándorolnak

hornyoló fn ◇ díszítésre használt, T alakú, többnyire fa nyéllal ellátott véső, a fej mindkét végén görbe éllel; fáncoló

hornyolt mn ◇ vájatos; barázdás

horó fn ◇ szakács

horológium fn ◇ időmérő eszköz; óra; harangjátékos óramű

horpasz fn és mn ◇ gyomor; has
◇ az emlősállatok hasának mindkét oldalán, a bordák és a csípő között levő behorpadás, amely különösen a kúszó, sovány állatokon mély
◇ behorpadt; beesett; sovány

hort fn ◇ vadászkutya; agár

horty fn ◇ orrluk

hospitály fn ◇ kórház

hóstád, hóstát fn ◇ telek, amelyen lakóház és major áll v. épül
◇ <némely városban> külső városrész, városnegyed; külváros; előváros

hostél fn ◇ házhely a belsőségekkel együtt

hostya fn ◇ ostya

hósuvasadás fn ◇ nagy tömegű hónak hirtelen lecsúszása, főként hegyoldalról; hógörgeteg; lavina

hószám fn ◇ menstruáció; havibaj

hoszpodár fn ◇ fejedelem; vezér; vajda

hosszan, hosszatt hsz ◇ hosszában

hosszúszék fn ◇ lábakra illesztett deszkából való, rendszerint hordozható, több személy részére készült, támla nélküli ülőalkalmatosság; egyszerűbb pad; lóca

hótakelve hsz ◇ másnap; holnap

hova, hová hsz?? ◇ hol?

hovahamarabb hsz ◇ minél hamarabb; mit sem késve

hozzád msz és fn ◇ <az igába fogott ló mozgatásának irányítására területenként eltérően:> balra v. jobbra kanyarodj, fordulj!
◇ <területenként eltérően:> bal v. jobb oldal, irány

hozzáfér ige ◇ vkitől kitelik vmi; olyan jellemű, hogy hamar megteszi

hozzaólvás ige ◇ <számolás közben> hozzászámít vmit vmihez

hozzátétel fn ◇ folt; toldás

hozzátörődik ige ◇ hozzászokik; alkalmazkodik; hozzáidomul

hő¹ isz ◇ <hőségétől, bortól, izgalomtól felhevült állapot érzékeltetésére:> hű!; fű!; phű!

◇ <öröm kifejezésére, annak érzékeltetésére, hogy vki előre örül vminek, vki boldogságának:> hű!; tyű!

◇ <ijedség kifejezésére, ijedt személy lelkiállapotának festésére használt szó>

◇ <megütközés v. meglepetés, csodálkozás kifejezésére használt szó>

hő² msz ◇ <figyelemkeltő szóként, főleg távol levő személynek kiáltva>

◇ <megállást parancsoló szóként>

◇ <igába fogott lovat v. más igásállatot, ill. fogatolt járművet megállító szóként>

◇ <mezei v. erdei vad kergetésekor kiabált v. megállást parancsoló szóként>

◇ <személy csillapítására, nyugtatására használt szó>

◇ <ökör hátrátatására, visszaléptetésére:> hátra!; vissza!

hőbolygós mn ◇ hóbortos; bolondos; féleszű

hőböri, hőbörödött mn ◇ egy időre eszét vesztett; hóbortos; bolond

hőbörög, hőbolyög ige ◇ csavarog; csatangol

◇ féleszű v. megzavart gondolkozású ember módjára viselkedik; hülyéskedik; bolondoskodik

hőhe msz ◇ <igába fogott lovat v. más igásállatot, ill. fogatolt járművet megállító szóként>

◇ <mezei v. erdei vad kergetésekor kiabált v. megállást parancsoló szóként>

hők¹ fn ◇ hüvelyk

hők² msz ◇ <ökröt hátraleptető szóként:> hátra!; vissza!

◇ <állat tereléseként>: balra!

hőke mn ◇ szőke; kese

◇ fehér foltos homlokú <tehén>

hőköm mn ◇ parányi; nagyon kicsiny; pöttömnyi

hölg¹, hölgymenyét fn ◇ nyáron barna, télen hófehér menyétféle; hermelin

hölg² fn ◇ női szeméremtest

hölg³ fn ◇ vkinek a felesége, ritkán jegyese v. kedvese

hölgylak fn ◇ hárem

hölgyúszó fn ◇ az úszást sportszerűen űző nő; női úszó

hömbörget ige ◇ görget; gurít

hömp fn ◇ henger; golyó

hömpöly fn ◇ hengerként forgó test; henger

◇ örvény

hömpölyít ige ◇ hengerít; gurít

höppögő fn ◇ köcsögduda

◇ a duda fűjtatója

hörcsög, hörcsök fn ◇ varangyos béka

◇ sündisznó

◇ borz

hörés fn *lásd csőrész*

hörp fn ◇ korty

hörpencs fn ◇ iszákos, részeges ember

hörpites mn ◇ nyálas; nyálkás

hörpöget ige ◇ szürcsölve iszogat

hörpöl ige ◇ <folyadékot> gyors s gyakran mohó hörpintésekkel, szívó, szürcsölő hangot adva iszik

hörrén ige ◇ egyet hörög; hörrögni kezd

hős fn és mn ◇ fiatal férfi; ifjú

◇ nőtlen (fiatalember)

hőskedűség fn ◇ hősködés; vakmerőség

hözöng ige ◇ hetvenkedik; szájaskodik

húg fn ◇ <a beszélőnél fiatalabb, nem rokon nő v. ismeretlen megszólításaként>

húgomasszony fn ◇ <fiatalabb nőrokon megnevezéseként, ill. megszólításaként>

◇ <általában fiatalabb asszonyok megnevezéseként, ill. megszólításaként idősebb férfiak részéről>

húgy fn ◇ csillag

◇ csillagkép; csillagzat

húgyik ige ◇ vizek; hugyozik; pisil

huhogat ige ◇ üvölt; ordít
◇ rosszat jósol
◇ rálehel

huhol ige ◇ huhog
◇ dúdol
◇ fúj; lehel

huhu fn ◇ egy fajta bagoly; uhu
◇ vénasszony; öregasszony

huhukkol, huhukol ige ◇ huhog
◇ ijesztő hangokat hallat

huj, hujj msz ◇ <disznó kergetésére használt szó>
◇ <ember kihívására:> gyere ki!
◇ <ember elűzésére, elkergetésére használt szó>

huja¹, hujja hsz ◇ vmely dologgal egyidejűleg s egy erőkifejtéssel, egy fáradtsággal; egy füst alatt
◇ egyszerre; egyből; azon nyomban

huja², hujah isz ◇ <munka közben rövid pihenés elrendelésére, főleg kubikusok, zsákolók, homokot hordók, nehéz testi munkát végzők közt:> rövid pihenőre hagyd abba a munkát!; pihenő!
◇ <evező révészeknek szóló utasításként, mikor a parthoz közelednek:> ne evezz!; lassan!
◇ <felhívásként:> hagyd abba (hagyjátok abba) a munkát!

hujjahó isz és fn ◇ <kitörő öröm, lelkesedés kifejezésére használt szó>
◇ nagyfokú tetszést kifejező kiabálás
◇ helyeslő kiabálás

hujju, hujjuju isz ◇ <kitörő öröm, emelkedett v. duhaj jókedv kifejezésére használt szó>
◇ <tánckurjantásként:> ujjuju!

hulladék fn és mn ◇ megcsontított v. abbamaradt irodalmi alkotás; töredék
◇ nem vmely nagyobb egészhez tartozó, töredékes, kisebb jelentőségű <művészi alkotás>

hullámszörny fn ◇ <a görög mitológiában> kilencfejű veszedelmes szörny; hidra

hullatag mn ◇ veszendő; mulandó

humán mn ◇ humánus; emberséges; jóindulatú

humanisztikus mn ◇ görögöt és latint tanító <iskola>

humi, hummi fn ◇ holmi; kacat

humor fn ◇ <a régi orvosi felfogás szerint> az emberi testben keringő, a testet fenntartó azon nedvek összessége, amelyeknek az egyén kedélyvilágára lényeges hatásuk van

hun hsz ◇ hol?

huncfut, huncut mn és fn ◇ semmirekellő; mihaszna
◇ aljas; alávaló
◇ gazfickó; semmirekellő
◇ csintalan, pajkos gyermek; csibész

huncutka fn ◇ <férfi hajviseletben> elől, a fül mellett kétoldalt lecsüngő göndör v. bodorított hajfürt; pajesz; pofaszakáll

hunyt ige ◇ szundít egyet; alszik
◇ meghal; elhunyt
◇ <tűz, láng> kialszik, kezd kialudni

hunya fn ◇ darócból v. gyapjas birkabőről készült felsőruha
◇ nadrág; vászonnadrág
◇ pokróc; takaró

hunyócska, hunyódsi fn ◇ <gyermeknyelvben:> bújócska

hunytat ige ◇ altat; ringat; álomba ringat

hupál ige ◇ püföl; üt; ver

hupog ige ◇ potyog; hullik
◇ pufog; döng

hupolyag fn ◇ daganat; duzzanat
◇ növény magjának hólyagszerű tokja
◇ göröngy; bucka

huppad ige ◇ dagad; puffad

húr fn ◇ bél; gyomor

◇ ideg

◇ összesodort fonal; szíj

hurcol ige ◇ <ruhát, ruhafélét> sokáig, kímélet nélkül visel

hurhu fn ◇ mélyút; völgyszörös; völgy

hurít ige ◇ harsányan kiált, kurjant, ordít vkinek, vkire

◇ nyersen v. durván, zsémbesen kiabálva leint, korhol, gyaláz

hurka fn ◇ szálás (haj, bőr, széna stb.) v. puha anyagból tekercsszerűen összesodródott v. összesodort, összehajtott csomó

hurkos mn ◇ bonyolult; szövevényes

húrláb fn ◇ <a hegedű fedelének közepén> a húrok alátámasztására való, mintegy 4 centiméter magas, faragott falemez; hegedűláb

hurogat ige ◇ gyaláz; szidalmaz; becsmérel

◇ rákiabál; rákiált

hurokvetés fn ◇ hurok, csapda felállítása, elhelyezése vmely kisebb állat megfogására

huruba fn ◇ viskó; putri; kunyhó

hurut ige ◇ köhög; krákog; köhécsel

hurutálás fn ◇ köhögés; köhécselés

husángol ige ◇ husánggal v. általában nagyobb bottal alaposan ver vkit

húshagyókedd fn ◇ <a katolikus vallási életben> a farsang utolsó napja, mindig a hamvazószerdát megelőző keddi nap, amikor elhagyják a húsevést, és megkezdődik a böjt

húslé fn ◇ húisleves

huszít ige ◇ uszít; lázít; ingerel; <állatot> hajszol

hússzék fn ◇ hentesüzlet; húsbolt

húsvágó mn ◇ olyan <személy>, aki állatok (marhaféle, sertés) leölésével, szétdarabolásával, kimérésével foglalkozik; mészáros; hentes

◇ az állat levágásához, feldarabolásához v. húsának kiméréséhez használt <eszköz>

huszár fn ◇ zsinóros dolmányt viselő hajdú, megyei altiszt

◇ könnyű fegyverzetű lovas katona

◇ lator; rabló

huszármente fn ◇ prémmel szegélyezett, zsinórozott katonai mente, amelyet a huszár a dolmány, kabát fölött viselt, és gyakran vállra vetett

huszármiatyánk fn ◇ hosszú, cifra káromkodás

huszárzsír fn ◇ higanyt tartalmazó, szürke, tetű irtására való kenőcs

húszas fn ◇ hús krajcárt érő ezüstpénz

huszonöt szn ◇ <túlzó megnyilvánulásként:> nagyon sok

huszt fn és mn ◇ eretnek; huszita

huta fn ◇ vas, acél és fém olvasztására való kemence; olvasztókemence; kohó

◇ fémet érceiből kiolvasztó üzem

hutmány fn ◇ bányafelügyelő

hutyorít ige ◇ suhintva üt

hutyoró fn ◇ vessző; ág; gally

hutyorodik ige ◇ felfelé kapaszkodik; felkúszik

◇ roskad; rogyadozik

huttyan ige ◇ felfele nő; nyúlik

◇ vékonyodik; soványodik

húz ige ◇ feszít; nyújt

◇ hasonlít rá v. hozzá

◇ megrövidít, zsarol, nyúz vkit

huzakodik ige ◇ nyújtózkodik; pipiskedik; ágaskodik

huzalkodik ige ◇ felserdül; felcseperedik; felnő

huzalkodott mn ◇ felnőtt

huzam fn ◇ huzat; léghuzat

húzás fn ◇ vonás, vonal rendszerint vminek a feljegyzésére

húzat ige ◇ <kapásnövényt, kapásnövényel beültetett területet> ekekapával munkál

húzó¹ fn ◇ <lábbelin> rávarrt hurokszerű szalag, amelynél fogva felhúzzák; fül

húzó² fn ◇ <puskán> kakas

húzogat ige ◇ <mosott ruhaneműt vasalás előtt> több irányban meghúz, és vízzel behint

hü msz ◇ <töprengés, elgondolkodás, elmélázás kifejezésére:> hm!

◇ <disznó, malac hajtására használt szó>

hű mn ◇ hívó

hűdés fn ◇ bénulás; paralízis

hüdintés fn ◇ havasi pásztorok, hegylakók szabadban, nagy távolságra történő jeladása és kiáltó párbeszéde

hülem fn ◇ hüledezés; ámulás; csodálkozás

hülemedik ige ◇ hűl; kihűl

hümgget, ümgget ige ◇ tagoltabban, erősebben, ismételten hümmög

hüök fn ◇ hüvelyk

hüöl fn ◇ hüvely

hűség fn ◇ hőség; kánikula; forróság

hűsel ige ◇ <árnyékos helyen> pihen; hűsöl

hűsz ige ◇ hisz

hüt fn ◇ hit

hütlés fn ◇ eskü; esketés; esküvő

hűtőzik ige ◇ <nagy melegben> hűvös helyen tartózkodik, pihen, hogy lehűljön; hűsöl

hüvelyez ige ◇ magyaráz; fejteget; taglal; zavaros dolognak próbálja az értelmét kideríteni

hüvelyk¹ fn ◇ hossz mérték, a láb tizenketted része, amely kb. 25–27 milliméternek felel meg; coll

hüvelyk² fn ◇ bab, borsó héja, burkolata

hűzni fn ◇ cigarettahüvely

◇ töltényhüvely

I, í

-i hsz ◇ <kérdőszóként:> -e

iafia, ijafia fn ◇ vkinek fia, gyermeke, hozzátartozója

ibrik fn ◇ agyagból v. fémből készült, öblös, füles, gyakran fedővel ellátott, csúcsos szájú, korsószerű kisebb edény, főleg folyadék töltésére

◇ csésze; bögre; csupor

ibrikál, iprikál ige ◇ nagy szükségét végzi; kakál

icce, itce, ice fn ◇ <folyadék, szemes anyag mérésére> kb. 8 deciliternyi régi űrmérték

◇ ilyen űrméretű edény

idább hsz ◇ idébb

idébb-odább, idább-odább hsz ◇ egyik irányban is tovább, másik irányban is tovább; egyik helyre is, másik helyre is; ide-oda

◇ egyik helyen is, másik helyen is; itt is, ott is; itt-ott

idébb-tovább hsz ◇ <hosszabb időn át> ide-oda járva, eközben hol egyik, hol másik dolgot végezve

idefel hsz ◇ idefenn

ideg fn ◇ hangszer, különösen lant v. íj húrja

◇ az íj húrja

idegen fn ◇ idegen terület, birtok

idegenség fn ◇ idegenkedés; tartózkodás; hidegség

ideges mn ◇ inas; erős

ideiglenvaló mn ◇ ideiglenes; átmeneti; provizórikus

idegláz fn ◇ lázzal járó idegbaj

ideki hsz ◇ idekinn

idele hsz ◇ idelelni; idelent

ide-oda hsz ◇ <számnév megközelítő értékének jelölésére, időtartamot kifejező szóval kapcsolatban:> körülbelül; idestova, innen-onnan

◇ mindegy, hogy van-e v. nincs; nem számít; ide v. oda; akár ide, akár oda

ides mn ◇ édes

◇ idős; koros

idestova fn ◇ ide-oda

idétlen mn ◇ idő előtt világra jött, koraszülött, s ezért fejletlen, csenevész <gyermek, állatnak a kicsinye>

◇ időszerűtlen, alkalomszerűtlen, idejétmúlt <emberi megnyilatkozás>

◇ gyámoltalan, esetlen, ügyetlen <személy, állat, megnyilatkozás>

◇ alaktalan, formátlan, elfajzott, otromba <lény>

idevaló mn ◇ ehhez a városhoz, faluhoz tartozó, itt levő, itt fekvő <dolog>; itteni

idéz ige ◇ maga elé rendel, hív vkit; hívát

idéztető fn ◇ felperes; panaszos; panasztevő

idióma fn ◇ nyelv

◇ nyelvjárás; tájszólás; csoportnyelv

idiótikon fn ◇ tájszógyűjtemény; tájszótár

idnap, idnap fn ◇ ünnep; ünnepnap

idom fn ◇ művészi forma, különösen irodalmi, költői forma

idomos mn ◇ alkalmas; megfelelő

◇ erkölcsös; becsületes

◇ rendes; csinos

◇ arányos; formás

idomtalan mn ◇ otrombán alaktalan, az illő v. szép formát sértő <dolog>

idomzat fn ◇ alkat; testalkat; termet

idomzatos mn ◇ szép; csinos; formás

idő fn ◇ rossz idő; vihar

időhaladék fn ◇ vmely határidő elhalasztása; halasztás; haladék

időszó fn ◇ ige

időz ige ◇ időpontot meghatároz, kitűz; határidőt kijelöl

idővontatás fn ◇ időtartam; időköz

idres-bodros mn ◇ bodros szalagokkal díszített; nagyon bodros; felcicomázott

idus fn ◇ az ókori latin naptárban a hónap közepe

idvezít ige ◇ üdvözít; megvált

◇ boldogít; boldoggá tesz; üdvözít

idvezlés fn ◇ üdvözlés

idvezül ige *lásd* **üdvözül**

idvezült mn *lásd* **üdvözült**

ifiasszony, ifjasszony fn ◇ <gyakran kedveskedő megszólításként:> fiatal asszony, menyecske

◇ kikapós, rossz hírű menyecske, asszony, nő

ifiúr fn ◇ fiatalúr; úrfi

ifjanta, ifjonta hsz ◇ ifjú korában; ifjúként

ifjonc fn ◇ ifjú férfi

ifjonti mn ◇ fiatalkori; ifjúi; fiatalos

ifjúdad mn ◇ fiatal

íg fn ◇ késpenge

iga fn ◇ igásállatok húzó szerszámának az a része, amely az állat testére támaszkodik, s amelyhez a közvetlenül húzó rész (istráng, rúd) van kapcsolva; járom

◇ vmely munkára igénybe vett, fölszerelt, párba fogott teherhúzó állat, rendszerint szekérrel v. ekével együtt

igás mn és fn ◇ olyan <háziállat>, amelyet igába fognak, v. amelyet mezőgazdasági munkára, teherhúzásra használnak; igavonó

◇ igásállatok, főleg ökrök gondozásával foglalkozó, velük dolgozó mezőgazdasági munkás

◇ nehéz munkát végző, robotoló, igát húzó <személy, csoport>

igaz mn ◇ vmely jogi követelménynek v. szabálynak, ill. vmely egyezménynek, egyezségnek megfelelő; jogos; törvényes; szabályos

◇ becsületes munkával szerzett, jogosan birtokolt

igazándi mn ◇ igazi; valódi; valóságos

igazlátó fn ◇ döntőbíró, ítélobíró, akinek feladata a felek közötti egyezség létrehozása s a perdöntő bajnívás szabályainak megtartására való ügyelés volt

igazodik ige ◇ a helyes irányt keresve, ill. vmely kitűzött cél irányában megy, tart vhová, vmerre

igazolat fn ◇ rendelet

igazság fn ◇ igazságszolgáltatás; törvény

◇ hivatalos igazoló irat

igazságtétel fn ◇ az állam végrehajtó hatalmának gyakorlása a jogsértések megtorlására, a jog védelmére

és érvényének biztosítására; igazságszolgáltatás; bíraskodás; törvénykezés; ítélkezés

igazságtevés fn ◇ az a tény, cselekvés, hogy vki igazságot tesz vmely ügyben, vkik között; ítélet, döntés arról, hogy kinek van igaza; igazságtétel

igazzóló mn ◇ őszinte; igazmondó

ige¹ fn ◇ három szál fonál mint egység

◇ keresztszem

ige² fn ◇ szó; kifejezés

◇ kinyilatkoztatásszerűen hangzó, nagy mélységeket sejtető szó, látnoki, próféta kijelentés, eszme

◇ jelige; jelszó

igen hsz ◇ többnyire; általában

◇ körülbelül; hozzávetőleg; közelítőleg

igenleges hsz ◇ félreérthetetlen; egyértelmű; világos

igéz ige ◇ <babonás hiedelmek szerint> vkit hatásos cselekménnyel v. szóval vmely cél érdekében szabad elhatározó képességétől megfosztani igyekszik; büvöl

igézet fn ◇ varázslat; bűbáj

◇ az a szöveg v. cselekvés, amelynek elmondásával, végrehajtásával a varázslat bekövetkezik

◇ lenyűgöző, elbűvölő hatás

iglice, iglic fn ◇ réteken, legelőkön tenyésző, liláspiros virágú, tövises törpe cserje, amelynek gyökere gyógyító anyagot tartalmaz

ignorál ige ◇ szándékosan mellőz; nem vesz figyelembe vmit

ignoráns mn ◇ járatlan; gyakorlatlan; tapasztalatlan

igric¹ fn ◇ <királyi, főnemesi udvarban élő v. a várakat, sokadalmakat járó> középkori énekmondó, énekes

igric², **iglic** fn ◇ lidérc

igtalanság fn ◇ igazságtalanság; jogtalanság; méltánytalanság

igtat ige *lásd* **iktat**

igy fn *lásd* **ügy**

igyekvés fn ◇ <járásban, mozgásban, cselekvésben> sietés, sietség

ígyen hsz ◇ így főleg

igyól, igyók hsz ◇ valóban; bizony

◇ nehogy; talán

◇ hátha

◇ majd

◇ rögtön; azonnal; azon nyomban

igyvirág fn ◇ gabonavirág; búzavirág

ih fn *lásd* **jonh**

ihajla isz ◇ <főleg versben, hangos, emelkedett hangulatú v. duhaj mulatás közben hangoztatott kiáltás, a jókedv kifejezésére használt szó>

ihajnáré isz ◇ <hangos, emelkedett hangulatú v. duhaj mulatás közben hangoztatott kiáltás, tánckurjantás, a jókedv kifejezésére használt szó>

ihaj-tyuhaj isz ◇ <hangos, emelkedett hangulatú v. duhaj mulatás közben hangoztatott kiáltásként, a nagy jókedv kifejezésére:> ihaj-csuhaj!

ihar fn ◇ juhar

iharos fn ◇ juharfákból álló liget, ill. erdő v. erdőrészt

ihas mn ◇ szomjas; tikkadt

ihász fn ◇ juhász

ihazik ige ◇ szomjazik

ihel, ihl ige ◇ sugalmaz; inspirál; leekesít; buzdít

ihletes mn ◇ ihlettel, ihletben alkotó, ihletett <személy>

◇ ihlettől áthatott, erre valló <alkotás>

◇ ihletet sugalló, ébresztő

ihletett, ihlett mn ◇ hivatott, művészete magaslatán álló

ihlik ige ◇ ihletett állapotban van

◇ nagyon elmélyülten ír, alkot vmit

ihol, ehol, ehun hsz és isz ◇ itt

◇ <a meglepetés kifejezésére v. pusztán az előadás élénkítésére közbevetett felkiáltásként:> íme, lám; íme
itt

ijafia fn lásd **iafia**

íjas fn ◇ olyan eszköz, szerszám, amelyik kifeszített húrral v. vékony madzaggal működik

◇ íjas harcos; íjász

ijegető fn ◇ madárijesztő

ijen ige ◇ ijeszt; rémiszt; riaszt

◇ ijed; riad; retten

ijeszke mn ◇ könnyen megijedő; ijedős

ikább hsz ◇ inkább

iklat ige ◇ <embert, állatot> hajt, kerget, űz, zaklat

◇ <járművön> vhová tart

iklik, ikol ige ◇ megtorpan; hőköl

ikrás mn ◇ nőstény <hal>

iktat, igtat ige ◇ <vmely magasabb hivatali állásba, tisztségbe, méltóságba, rangba> ünnepélyesen behelyez, felavat vkit

◇ küld; juttat vhova

ilány, ileány fn ◇ kislány; lányka

ildom fn ◇ ésszerűség; okosság

◇ tisztességtudás; illedelmesség; illemtudás

ildomos mn ◇ okosan, eszesen, ésszerűen viselkedő <személy>

ildomtalan mn ◇ ésszerűtlen; buta; oktalan

◇ illetlen; modortalan; nevetlen

illa fn ◇ futás; szökés; menekülés

◇ menedékhely

illatoz ige ◇ szagol; megszagol

illant ige ◇ elfut; elszökik

illedelem fn ◇ illem; jómodor; illendőség

illeget ige ◇ illeszteni próbál; illesztget

illendő mn ◇ vkinek a lényéhez, természetéhez illő, annak megfelelő

◇ összeillő; egymáshoz tartozó

illet¹ ige ◇ vkire érzelmi hatást tesz; lelkiileg érint

◇ tapint; érint

illet², **illetés, illetet** fn ◇ érintés; tapintás

illetetlen, illetlen mn és hsz ◇ olyan <tárgy>, amihez még nem nyúltak hozzá; érintetlen

◇ illetetlenül; érintetlenül

illik ige ◇ eltűnik

◇ elszalad; elrohan; elfut

◇ elmállad; elporlad

◇ illatozik

illiterátus mn ◇ műveletlen; tanulatlan

illó mn ◇ eltűnő; elillanó

illukratív mn ◇ haszontalan; hiábavaló; eredménytelen

illuminál ige ◇ <ünnepi alkalomból utcákat, ablakokat> kivilágít

illuminált mn ◇ kivilágított

illuminátus fn ◇ megvilágosult; felvilágosult; a felvilágosodott eszméket terjesztő titkos társaság

ilvány fn ◇ sáros föld

ilyen, illyen nm ◇ <szitkozódásban, bosszús, haragos szidalmazásban, enyhítő szóként>

ilyenadta mn ◇ <erősebb szidalmazó, korholó jelzők enyhítő helyettesítőjeként:> ebadta

ilyen-amolyan nm ◇ olyanféle, amilyen legtöbb van; nem valami értékes; akármiféle; akármilyen

◇ <szidalmazó, korholó jelzőket helyettesítő enyhítő kifejezésként:> ilyen meg amolyan

ilyennemű nm ◇ ilyenfajta; ilyenféle

ilyetén nm ◇ ilyen

imád ige ◇ nagyon kérlel vkit; könyörög

◇ imádkozik; fohászkodik; imát mond

imádságos mn ◇ olyan <személy>, aki szeret imádkozni, sokat imádkozik

◇ imádkozó v. az imádkozás áhítatát sugalló

◇ imádkozáskor szokásos

imaginárius mn ◇ képzelt; képzeletbeli
imán fn ◇ előimádkozó a mohamedánoknál; imám
imé msz ◇ íme
imed ige lásd **émed**
imeg fn ◇ ing
imette, imetten hsz ◇ ébren
ímhol msz ◇ íme; itt van
◇ <a meglepetés kifejezésére v. pusztán az előadás élénkítésére:> íme, lám
imide-amoda hsz ◇ egyik helyre is, a másikra is; hol ide, hol amoda; különféle helyekre
imígy, imígyen hsz ◇ az imént, a közvetlen szövegelőzményben meghatározott, körülírt módon
◇ a szövegnek itt közvetlenül következő részében idézendő szavakkal
ilyen-amolyan nm ◇ <enyhe szitkozódásban, szépítő szóként>
imitt-amott hsz ◇ időnként; néha-néha; hébe-hóba
imlet fn ◇ szoptat
immakulata mn ◇ szűz; érintetlen; ártatlan; szűzies
immáron hsz ◇ immár; már
immatrikulál ige ◇ jegyez; iktat; anyakönyvez
immúnis mn ◇ mentelmi jog által védett, annak hatálya alá tartozó
immunitás fn ◇ mentesség vmely szolgáltatás v. szolgálat alól
◇ mentelmi jog
imola fn ◇ búzavirág
◇ nárcisz
◇ hínáros hely; mocsár
◇ moha
impenetrábilis mn ◇ áthatolhatatlan; átjárhatatlan
impérium fn ◇ államhatalom; uralom
impertinens mn ◇ arrogáns; hetyke; nevetlen; szemtelen
impók fn ◇ lábdaganat
imposszibilis mn ◇ elfogadhatatlan; lehetetlen
imposztor fn ◇ csaló; szélhámos; gazember
◇ huncut ember, gyerek; kópé
impregnál ige ◇ megtermékenyít
impresszárió fn ◇ előadóművészek fellépéseinek, vendégszereplésének, különösen hangversenyeinek üzleti megszervezője
imprimál ige ◇ <vmely hatóság> a nyomtatásra szánt írásmű megjelenését engedélyezi
impúrum fn ◇ fogalmazvány; piszkozat
imputáció fn ◇ vád, gyanú
imputál ige ◇ ráfog; megvádol
imt ige ◇ buzdít; serkent
ín¹ fn ◇ szolgarendű személy; rabszolga; szolga
ín² fn ◇ futónövény szára, indája
◇ lábikra; lábszár
◇ halászháló keretéül használt vastagabb kötél v. zsineg
◇ horog zsinege
inakceptábilis mn ◇ elfogadhatatlan
inal ige ◇ lótfut; futkos; szaladgál
inappellábilis mn ◇ jogerős; hatályos; megfellebbezhetetlen
inas¹ mn ◇ izmos; erős
inas² fn ◇ fiúgyermek <különösen az apához való viszonyában>
◇ szolga; apród; fegyverhordozó; küldönc
◇ pásztorfiú
◇ tanuló; diák
inaskodik ige ◇ vmely ipari v. kereskedelmi szakmában inasként van alkalmazva
◇ <vkinél, vmely családban v. intézetben, szállóban stb.> inasként szolgál
inaszakadt mn ◇ olyan <ember, állat>, akinek, amelynek megerőltetés, betegség, öregség miatt inai, izmai petyhüdtek, s ezért erőtlen, gyenge

incendium fn ◇ tűz; tűzvész
incifinci mn ◇ nevetségesen kicsi, alacsony termetű és vékony alkatú, sovány <személy>
incs fn ◇ inger; ösztön
incsel¹ fn ◇ cselvetés; mesterkedés; cselszövés
incsel², **incselkedik** ige ◇ bűnre csábít; kísért
◇ buzgólkodik, iparkodik, igyekszik; mesterkedik vmin
ind mn és fn ◇ Elő-Indiában lakó népek közé tartozó <személy>, indekből álló <csoporth>
indicium fn ◇ bűnjel; bizonyíték
indigéna fn ◇ bennszülött
indigitál ige ◇ megjelöl; kijelöl; megszab; előír
indignálódik ige ◇ bosszankodik; fölháborodik; felindul
indóház fn ◇ vasútállomás; pályaudvar
indul ige ◇ vmely érzelem állapotába kezd jutni; gerjed vmire
indulatlan mn ◇ mozdulatlan, egy helyben álló; állandó
induló, indulat fn ◇ indulás; elindulás
indus fn ◇ Elő-Indiában lakó néphez, főleg az indoeurópai nyelvtörzshöz tartozó személy
◇ Észak-Amerika őslakó népeihez tartozó személy; indián
indzsellér, inzsellér fn ◇ általános műszaki tudású, képzettségű személy, különösen földmérő v. vízszabályozó mérnök
iné, inő fn ◇ fiatal nőtény szarvasmarha; ünő
infámia fn ◇ gonoszság; aljasság; galádság
infámis mn ◇ aljas; becstelen; szégyenletes
◇ szörnyű; borzasztó; rettenetes
infáns fn ◇ a királyi hercegek és hercegnők címe a régi spanyol és portugál királyságban
infekt mn ◇ bűzös; undorító
inferioris mn ◇ alsóbbrendű
infernalis mn ◇ gonosz; ördögi; pokoli
infidélis fn ◇ párttűtő; zendülő; lázadó
infiltrál ige ◇ beszivárog; behatol; beivódik
influál ige ◇ befolyásol; hat
infula fn ◇ püspöksüveg
ing, üng fn ◇ a ruha alatt, közvetlenül a testen viselt, könnyű, mosható anyagból (vászonból v. gyolcsból) készült bő, hosszú fehérnemű; női alsó- v. fehérnemű; pendely
◇ kombiné
◇ ujjatlan női ruhadarab, melyet az ing fölé vettek, hogy derekukat összeszorítsák, és karcsúbbnak lássanak; ingváll
ingadoz fn ◇ mozog; jár
ingalj fn ◇ női ing alsó része
◇ a női ingvállnak kiegészítő, a derékon alul érő része; pendely
ingatlan mn ◇ nem ingó; nem ingatható; nem mozgó; nem mozgatható; mozdulatlan; szilárd
ingbetét fn ◇ <női ruha v. blúz mellrészén> mély kivágásba illesztett, rendszerint fehér pamutszövetből készült, gallérral és esetleg zsabóval díszített betét
◇ <női ingen> díszként alkalmazott hímzett v. csipkés betét
ingesztel ige ◇ ingerel; idegesít
ingfodor fn ◇ az ing mellrészét v. az ingujjat díszítő fodor
ingmássa fn ◇ gatyá; alsónadrág
ingó mn és fn ◇ ingatag; bizonytalan; változó
◇ ingóság
ingó-bingó mn és fn ◇ ingó (vagyontárgy); ingóság
ingrediencia fn ◇ alkotóelem; hozzávaló
ingváll fn ◇ ujjatlan női ruhadarab, melyet az ing fölé vettek, hogy derekukat összeszorítsák, és karcsúbbnak tűnjenek; pruszlik
ingyen hsz ◇ ok v. cél nélkül; hiába
◇ egészen; teljesen
◇ semmiképpen sem
ingyenes fn ◇ az a személy, főleg tanuló, aki vmely intézetben, rendszerint internátusban az ellátásáért,

gondozásáért való fizetés alól fel van mentve

ingyenhely fn ◇ <általában csak megszabott díjért elfoglalható helyek közül> az, amelynek díját elengedik, különösen teljes ellátást és ápolást v. nevelést, oktatást adó intézetekben

ingyenvaló fn ◇ ajándék; ajándékként adott <tárgy>

inhumál ige ◇ elföldel; eltemet

iniciál ige ◇ megindít; ösztönöz; serkent

iniciális fn ◇ díszes kezdőbetű; iniciálé

injúria fn ◇ sérelem; hátrány; kár

injuriáz ige ◇ bosszant; sérteget

inkasszáns fn ◇ pénzbeszedő

inklináció fn ◇ vmely betegségre való hajlam

inkognitó hsz ◇ <inkognitóban:> rangjeltve; titokban

inkriminál ige ◇ helytelenít; rosszall; kifogásol

inkulpál ige ◇ bevádol; megvádol; vádol

inkvizíció fn ◇ szigorú vallatás; kínvallatás

◇ törvényszék

innep fn ◇ ünnep; ünnepnap

innet, innét hsz ◇ innen

innétfogva fn ◇ ettől az időtől kezdve; mostantól

innetlen hsz ◇ ismételten; megint; újra

inog ige ◇ <ember gyengeség miatt> nem áll határozottan a lábán, tántorog

inó fn *lásd iné*

inpók fn ◇ <állatok, főleg lovak lábán> az in hüvely kitágulása következtében támadó daganat; himpók

ínség fn ◇ bajjal, megpróbáltatásokkal tele állapot, helyzet; nyomorúság; szenvedés

ínségadó fn ◇ olyan adó, amelyet a társadalmi gondozásra szorulóknak segélyezése végett vetettek ki; szegényadó

inskribál ige ◇ lajstromba vesz; összeír

inspektor fn ◇ felügyelő; ellenőr

◇ uradalmi intéző

inspiál ige ◇ ellenőriz; felügyel; felülvizsgál

instál, istál ige ◇ alázatosan v. esedezve kér, nagyon kér vmit

◇ könyörög; esedezik

installáció fn ◇ magasabb állású állami, megyei tisztviselőnek v. egyházi méltóságnak hivatalba v.

javadalomba való beiktatása ünnepélyes keretek között

installál ige ◇ hivatalba állít; kinevez; beiktat

instancia fn ◇ kérvény; folyamodvány

◇ hosszas kérés; faggatás

◇ vmely fölé- és alárendeltség viszonyában levő hatóság, főként bíróság; fórum

instanciázik, instanciáz ige ◇ <kérvényeket, folyamodványokat> ír, nyújt be illetékes hivatalos helyre, v. szóbeli kérelemmel fordul hivatalos helyhez, személyhez; kérelmez; folyamodik

instituí ige ◇ létesít; létrehoz; megteremt

institúció fn ◇ intézmény; testület

intonál ige ◇ dallamot megszólaltat; elénekel

instruál¹ ige ◇ <földbirtokot, gazdaságot> a szükséges fölszereléssel ellát; fölszerel

instruál² ige ◇ <házitanító> az iskolai oktatás tananyagának elvégzésében rendszeres külön magánórák adásával segít vkit; tanít; oktat

instrukció fn ◇ <földbirtokon> fölszerelés, berendezés

◇ oktatás; képzés

instruktív mn ◇ tanulságos; példázatos; oktató; nevelő

instruktor fn ◇ házitanító; nevelő; oktató; tanító

instrumentum fn ◇ szerszám; eszköz

◇ műszer; készülék

◇ hangszer

insurgens fn ◇ ellenálló; felkelő; lázadó; zendülő

int fn ◇ vkinek kedve, ízlése

◇ irány

intabulál ige ◇ megterhel; elnehezít
intenció fn ◇ szándék; kívánság; cél
intendáns fn ◇ időnként az állami színházak élére, az igazgatók fölé kinevezett, a kormányt képviselő megbízott
◇ hadbiztos
intercedál ige ◇ közvetít; közbenjár
interes fn ◇ kamat
interim mn ◇ átmeneti; ideiglenes
interkáfár fn ◇ közvetítő kiskereskedő
internátus fn ◇ közép- v. főiskolás diákok számára létesített bennlakásos intézet, ahol a diákok teljes ellátásban és nevelői felügyeletben részesülnek; tanulóotthon; diákotthon
intés fn ◇ felszólítás vmely kötelezettség teljesítésére
◇ intő; megrovás; beírás
intet fn ◇ késztetés; biztatás
◇ incselkedés; kacérkodás
◇ áskálódás; intrika; fondorkodás
intézet fn ◇ rendelkezés; intézkedés
intézmény fn ◇ intézmény
◇ írott rendelet, a kormány v. vmely miniszter leirata, rendelkező értesítése
intimál ige ◇ felszólít; figyelmeztet
intimátum fn ◇ felszólítás; felkérés
intőcédula fn ◇ az az űrlap – üresen v. kitöltve –, amelyre a tanárok, a nevelők az intőt írják
intőkonferencia fn ◇ <középiszkolában> a tanári testületnek az a félévenként egyszer tartott konferenciája, amelyen a hanyagul dolgozó v. rossz magaviseletű tanulók megintéséről, megrovásáról döntenek; ellenőrző értekezlet
introdukción fn ◇ előjáték; nyitány
inundáció fn ◇ áradás; áradat; árvíz
invalid, invalidus mn ◇ rokkant; nyomorék; erőtlen; beteg; munkaképtelen
invektíva fn ◇ sértő szavakkal történő kíméletlen támadás vki ellen; kirohanás
inventár, inventárium fn ◇ leltár
invokáció fn ◇ hívás; felhívás
inzsellér fn *lásd indzsellér*
ínyes mn ◇ olyan <állat>, amelynek az ínye vmely betegség következtében megvastagodott
ínyeskedő mn ◇ torkos; nyalánk; nyalakodó
ipa, ip fn ◇ após
ipall ige ◇ titkol; palástol; leplez; takargat vmit
◇ enged; készségeskedik
ipar¹ fn ◇ iparkodás; szorgalom
ipar² mn ◇ szorgalmas, serény, iparkodó
iparkodás fn ◇ ipar; iparúzás; mesterség; foglalkozás
iparlovag fn ◇ <a gazdasági életben:> szélhámos, kalandor
iparúzó mn ◇ iparral foglalkozó <személy, közösség>
iperedik ige ◇ <főleg betegség után:> erősödik, erőre kap
◇ <leány> serdül
iperéz ige ◇ díszít; ékesít
iprikál ige *lásd ibrikál*
ír¹ ige ◇ fest; rajzol; megfest; lerajzol
◇ festéssel, rajzzal díszít
ír² fn ◇ gyógyító hatású kenőcs
◇ az, ami gyógyít, főleg növény
◇ gyógyító, enyhítő hatás
írál, iral ige ◇ gyógyít; kuruzslással gyógyít
íralóasszony fn ◇ javasasszony
irály, irálnem fn ◇ stílus
iramat fn ◇ erőről tanúskodó, lendületes futás; lendület; iram
◇ az a távolság, amelyet egyetlen gyors lendülettel futva meg lehet tenni; iramodás

iramik ige ◇ gyorsan fut; rohan

◇ korcsolyázik

iramszarvas fn ◇ rénszarvas

íránt nu ◇ a szóban forgó tárgy, dolog, testrész oldalán; irányában; felől

irányoz ige ◇ vmire irányul

◇ vmi felé tart, megy

irányzatos mn ◇ olyan <alkotás, tevékenység>, amelyben vmely politikai cél v. a társadalmi és politikai fejlődésnek határozott irányt mutató eszme szembetűnően érvényesül; célzatos

írás¹ fn ◇ vonalas mintájú népi díszítő elemek rajzolása, festése

írás² fn ◇ a Biblia; bibliai idézetek

írástudó mn ◇ olyan <személy>, aki írni és olvasni tud

irat fn ◇ irodalmi, főként prózai mű; írásmű

iratos mn ◇ festett, cifra, hímes rajzzal díszített; írásos

◇ tarka; díszes; hímes

irdal ige ◇ <halat, szalonnát, fa kérgét, héját> párhuzamos bemetszésekkel bevagdolja, ill. ezzel van elfoglalva

◇ <kukoricacsövet> úgy kezd el morzsolni, hogy róla hosszában egy-egy sor szemet rövid vaseszközzel lefeszeg, hogy a többi könnyebben lehessen lemorzsolni

irdalás fn ◇ barázda; bevágás

irdatlan mn és hsz ◇ ormótlan; esetlen

◇ módfelett; irdatlanul

ireg-forog ige ◇ ide-oda forog; forgolódik

irelkedik ige ◇ irigykedik; irigyel

irgalmas fn ◇ egy gyógyítással foglalkozó katolikus szerzetesrend tagja

irgalomház fn ◇ szegényház; szeretetotthon; menhely

irha fn ◇ timsóval, később zsiradékkal cserzett, fehér v. sárga színű, bársonyos felületű, puha bőrfajta

iringa fn ◇ csúszkálásra alkalmas v. erre használt sima felületű jég; csuszka

◇ egy fajta primitív korcsolya

◇ kézisznán

iringál ige ◇ csúszkál <a jégen>

◇ korcsolyázik

irinkázik, irint ige ◇ csúszkál <a jégen>

irizál ige ◇ <ásvány v. sajátos eljárással készült üveg> a szivárvány színeiben játszik; szivárványozik

irka fn ◇ vékonyabb, olcsóbb iskolai füzet

irla fn ◇ ceruza

írlandi mn ◇ ír

írmag fn ◇ vkiből, vmiből az utolsó v. egyetlen példány

◇ ember, állat, nemzedék utolsó ivadéka

író fn ◇ írnok

irodatiszt fn ◇ közhivatal segédhivatalában, irodájában alkalmazott, aktákat, hivatalos iratokat kezelő, rangban az irodaigazgató és ennek helyettese után következő kinevezett tisztviselő

íróföld fn ◇ kréta

írogató, írotiszt fn ◇ jegyző

íromány fn ◇ papírosra írt szöveg; írás; irat

◇ hivatalos irat; okirat

íromba mn ◇ tarka, különösen feketével tarkázott hamvasszürke

◇ tarkás, babos, pettyegetett, kendermagos <madár, főleg tyúk, csirke, kakas>

◇ tarka szőrű, barna csíkos v. feketével sávozott fehér v. szürke <macska>

◇ durva; faragatlan

írón fn ◇ ceruza

◇ írásra használt ónrudacska; ón

íronga fn ◇ ló v. szarvasmarha lábszárcsontjából készült, kezdetleges korcsolya; csontkorcsolya

írószoba fn ◇ <házban, szállóban, lakásban> az a szoba, amelyben íróasztal és írószerek állnak rendelkezésre, s amely arra való, használt, hogy benne írjanak; dolgozószoba

írott mn ◇ rajzokkal díszített; festett; rajzolt

íróvessző fn ◇ palából készült vékony rudacska, a palatáblára való írás eszköze; palavessző

irredenta mn és fn ◇ fel nem szabadított; nem egyesített

◇ az a mozgalom, amely vmely állam területi igényeit nemzetiségi összetartozás v. a történeti jog címén akarja érvényesíteni

irremediábilis, irreparábilis mn ◇ jóvátehetetlen; helyrehozhatatlan

irrevokábilis mn ◇ visszavonhatatlan; megmásíthatatlan

irtapasz fn ◇ sebtapasz; tapasz

írtókopa fn ◇ keskeny, erős kapa, amelyet gyökerek elvágására, szőlőtöke kivágására használnak

irtovány, irtvány fn ◇ kiirtott erdőrészt; irtás

◇ a fagyökerek kiszedése után szántófölddé alakított erdőrészt

isa hsz ◇ íme; bizony; valóban

iskála fn ◇ létra

iskátula fn ◇ skatulya; doboz; kis szelence

iskola fn ◇ iskolai osztály

iskolakönyv fn ◇ az alsó- és a középfokú oktatásban használt tankönyv

iskolamester fn ◇ elemi iskolai tanító

iskolapénz fn ◇ tandíj

iskolaszék fn ◇ a községi és a felekezeti elemi iskolák helyi felügyeletére és gondozására az egyházközség tagjaiból választott testület

iskolaszolga fn ◇ iskolában alkalmazott hivatalsegéd; pedellus

iskoláz ige ◇ fegyelmez, fenyít vkit

◇ növény hajtásainak növekedését szabályozza

islang, islóg fn ◇ ruha, főkötő és öv díszítésére való csillogó, kerek kis fémlap; flitter

◇ lemezzé kalapált fém, pléh

isling fn ◇ halászkötél

isme fn ◇ ismeret; tan

ismég hsz ◇ megint; ismét

ismeretlenség fn ◇ vmiről való ismeretek hiánya; tájékozatlanság; tudatlanság

ismeretség, ösmeretség fn ◇ vmiről való ismeret, tudás

ismérv fn ◇ olyan tulajdonság, amelyről vmi v. vminek a lényege felismerhető, megismerhető; ismertető jegy, kritérium

ismétlen hsz ◇ ismét

ismétlet fn ◇ ismétlés

ispán, ispány, espán fn ◇ a királyi várak és a várhoz tartozó csapatok parancsnoka

◇ királyi főtitkár, aki egy királyi vármegyében állott

◇ gazdasági intéző

ispinác fn ◇ paraj; spenót

ispion fn *lásd* **spion**

ispotály, ispita fn ◇ szálláshely utazók, főként zarándokok, búcsújárók részére

◇ szegénysorsú betegek, öregek, özvegyek menhelye

◇ lelenház; árvaház

◇ kórház; betegház

◇ a haltartó bárka külön rekesze, melybe a megbágyadt halat rakják

istál ige *lásd* **instál**

istáp fn ◇ bot; pálca; vessző; mérővessző

◇ halászhálók dorongszerű tartozéka

◇ jogar

◇ mankó

◇ vkinek nyújtott segítség; gyámolítás; oltalom

◇ az a személy, aki vkinek segítséget, gyámolítást nyújt; gyámolító

istápol ige ◇ anyagilag v. erkölcsileg támogat vkit, vkinek segítséget nyújt, gondoskodik vkiről, vmiről; gyámolít

istápos fn ◇ bírói pálca v. mankó; bot

istenadta, Isten adta mn ◇ <elismerő, dicsérő jelzőként:> bőven termő, termékeny <föld>; áldott

◇ szájalomra méltó ember

istenáldás fn ◇ gyermek <a családban>

istenes mn ◇ nagyon vallásos

istenészet fn ◇ hittan

istenfáját isz ◇ <szépítő, enyhe káromkodásként használt szó>

◇ <nagyfokú felindulás, harag, felháborodás kifejezésére használt szó>

◇ <nagyfokú megütközés v. csodálkozás kifejezésére használt szó>

istenháza fn ◇ templom

istenhozzád fn ◇ búcsúzó köszöntés rendszerint „Isten hozzád v. hozzátok” szavakkal

◇ végleges v. hosszabb időre szóló búcsú

istenigazába, istenigazában hsz ◇ a kellőnél, a kielégítőnél is nagyobb mértékben, erősebben, jobban; alaposan; ugyancsak

◇ az igazságnak, a valóságnak megfelelően; úgy, ahogy van

istenkedik ige ◇ Istenre hivatkozva kér vkit, vmit; rimánkodik, könyörög vkinek, vmiért

istenlova fn ◇ <tréfás megnevezésként:> számár

istentelen mn ◇ hitetlen; elvetemült

istentudomány fn ◇ hittan; hittudomány

istenuccse, istenugyse, isten uccseg msz ◇ <vmely állítást, főleg ígéretet, fenyegetést v. tagadást erősítő esküdözésként:> esküszöm az Istenre, hogy ...; hitemre, szavamra mondom, hogy ...

istenverése fn ◇ Istentől eredő súlyos csapás, szerencsétlenség

◇ olyan személy, akivel nagyon sok gond, baj, bosszúság, méreg van, különösen nagyon rossz gyermek

isterázsa fn ◇ strázsa; őr

istifán fn ◇ fejdísz; diadém

istória fn *lásd* **história**

istóriás fn *lásd* **históriás**

istráng fn ◇ kötél; szíj

iszák¹ fn és mn ◇ részeges ember

iszák² fn ◇ börtarisznya

◇ <juhászoknál> birkabőrből tarisznyaformára varrt eleséges tömlő

◇ lovon hordott élelemzsák

iszam fn ◇ a test vmely szervének előreesése

iszamik, iszomodik ige ◇ csúszik; siklik

iszamos mn ◇ átnedvesedett; nyirkos

◇ csúszós; síkos

iszeg fn ◇ üszök; parázs

iszen ksz ◇ hiszen

iszény fn *lásd* **ízék**

iszkába fn *lásd* **eszkába**

iszkából ige *lásd* **eszkából**

iszkódik ige ◇ kotródik; takarodik

◇ készségeskedik; hunyászkodik

iszling fn ◇ rendszerint csúrhöz, istállóhoz toldott, féleresztes melléképület, amelyet gabonatörmelék, polyva, gabona v. széna tárolására használnak

iszonytató mn ◇ borzalmat, irtózást, rettegést keltő, iszonyatos <dolog>

iszós mn ◇ olyan <személy>, aki kedveli a bort, szeret inni; iszákos; részeges

ít fn ◇ ital; innivaló; folyadék

ít ige ◇ itat; innivalóval kínál

ital fn ◇ ivás, különösen szeszes ital ivása

◇ szeszes ital rendszeres v. túlzott fogyasztása

◇ <italból> annyi, amennyit egyszerre v. egy hajtásra megiszik vki

italmérés fn ◇ az a helyiség, üzlet, ahol szeszes italokat mérnek

ítató fn ◇ itatásra való vályú

◇ folyékony, kanalas orvosság

itce fn *lásd* **icce**

ítélőmester fn ◇ bíró; ítélőbíró

ítélőszék fn ◇ peres ügyekben ítélkező hivatalos testület; törvényszék

iterál ige ◇ többször megismétel

ítész fn ◇ bíráló; kritikus

itos mn ◇ bort kedvelő; iszákos

itt hsz ◊ <meglepő tény bosszús, méltatlankodó megállapításában, megütközés kifejezésében:> na, tessék!
lám!; íme!

ittem hsz ◊ itt

itthonos mn ◊ bennszülött; idevalósi

itt-ott hsz ◊ hozzávetőlegesen; körülbelül

ív fn ◊ íj

ivadék fn ◊ nemzedék

ivar fn ◊ nemi szerv, főleg férfié; ivarszerv

ívik ige ◊ túlérik; puhul; kásásodik

ivóka fn ◊ pióca; nadály

ivola fn ◊ ibolya <virág>

ivor fn ◊ elefántcsont

◊ (*jelzőként*) elefántcsontszínű <testrész, fog>

ívótülök fn ◊ pásztorok tehénszarvból készített vízmerítő edénye

ívrét fn ◊ nyomtatvány, kézirat ívének egyszeri összehajtásával létrehozott alak; fólió

íz¹ fn ◊ nemzedék <leszármazási fokban tekintve>

◊ rokonsági fok

íz² fn ◊ a szájüregnek v. a fogaknak a betegsége

◊ gennyes, fekélyes betegség; fene; rákfene

◊ <elhomályosult jelentéssel szitkozódásban, bosszús kívánságban>

ízik ige ◊ tüsszent; tüsszög; köhécsel

ízék, ízik, iszény fn ◊ a takarmánynak olyan hulladéka, amelyet a jószág nem eszik meg, a jászolban hagy
v. szétszór

◊ emberi eledel maradéka, hulladéka

ízlel ige ◊ vminek a kellemes ízét érzi és élvezi; ízlel

ízen ige ◊ üzen

izgága¹ fn és mn ◊ veszekedés; ellenségeskedés

◊ veszekedős

izgága² fn ◊ gyomorégés

ízik ige ◊ prüsszent; tüsszent

◊ csuklik

◊ ásít

ízléstan fn ◊ esztétika

ízletes mn ◊ ízléses

izmaelita fn és mn ◊ az Árpádok korában Magyarország déli részén lakó, egyebek között kereskedelemmel
és pénzveréssel foglalkozó, mohamedán vallású bolgárok, szaracénok, szerecsenek közé tartozó (személy)

izmos mn ◊ erős, vastag <tárgy>

izromban hsz ◊ ízben; alkalommal; valahányszor

íztagos mn ◊ izmos; tenyeres-talpas

ízül ige ◊ összefügg; kapcsolódik

izz fn ◊ izzadság

◊ hő; hév

izzadmány, izzadék fn ◊ izzadság

izzasztó fn ◊ <lószerszámon> a ló hátán fekvő, párnázott rész

◊ nyereg alatti pokróc

izzó fn ◊ parázs

J

jáger fn ◊ puskás erdőkerülő; vadőr

◊ belső urasági alkalmazott, aki a földesurat vadászataira fegyveresen elkísérte, s egyéb szolgálatokat is
végzett körülötte

◊ <az egykori Osztrák–Magyar Monarchia hadseregében> határ vadász

jajabasi fn ◊ török gyalogos katonák parancsnoka

jajdítás fn ◊ dühkitörés; dühroham

jajos mn ◊ fájdalmas; nyomorúságos; siralmas

jaki fn ◇ bordélyház; nyilvánosház

jámbor mn ◇ tisztas erkölcsű; példaadó magaviseletű

◇ vallásos

jampec fn ◇ csirkefogó; piperkőc; pojáca

jancsibankó fn ◇ <a XIX. század második felében> munkabér helyett adott utalvány, amellyel bizonyos kijelölt helyeken vásárolni lehetett

◇ bon; szükségpénz

◇ értéktelen, inflációs papírpénz

jancsiszeg fn ◇ bakancs talpába vert, gömbölyű fejű szög

janicsár, jancsár fn ◇ <a XIX. század elejéig a török hadseregben> keresztények elrabolt fiúgyermekéből, ill. később főként utódaikból nevelt, jól kiképzett gyalogos katona

◇ gazdáinak, urainak érdekében saját népe ellen mindenre kész, engedelmes, elszánt, szolgai szerepet betöltő személy

janitor fn ◇ ajtónálló; kapus

janker, jankli, jankó fn ◇ rövid kabát; dolmány

januárius fn ◇ január

jány fn ◇ lány

japáni fn ◇ japán személy

jár ige ◇ vminek a kipuhatólásán fáradozik

◇ vmely ügy elintézésében fáradozva megy el egy v. több helyre

◇ <szív, vér> úgy működik, hogy ennek külsőleg látható, érzékelhető nyoma van; dobog; lüktet

◇ <lövedék, kilőtt tárgy bizonyos távolságra> eljut

◇ <pénz, nóta> forgalomban van; kelendő

◇ <malom> vmit öröl, vmivé öröl

járás fn ◇ legelő; mező

járat fn ◇ jövetel v. utazás célja

◇ az a távolság, amennyire vki egy bizonyos időn belül eljut; út; járóföld; járás

járatlan mn ◇ elhagyott; kietlen <táj, terület>

járdony fn ◇ gyalogjáró; járda

jargal¹ ige ◇ nyargal; nyargalászik; ide-oda járkál; száguldozik

jargalás² fn ◇ nyargalás; száguldozás

jargalás³, **jargallás** fn ◇ zsold; fizetség; járandóság; rendszeres járandóság

járgány fn ◇ állati erővel hajtott gépek (pl. cséplőgép, malom) fogaskerekű hajtószerkezete

◇ <hajókon> függőleges tengely körül forgatható dob, amelyet rudakkal forgattak, s így csavarták rá a vontató- v. horgonykötelet; gugora

◇ három- v. négykerekű, emberi erővel v. motorral hajtott, a vágányból könnyen kiemelhető, nyitott jármű, amelyet a pálya bejárására, ellenőrzési utakra használnak; hajtány

járlat, járlatlevél fn ◇ vmely nagyobb háziállat, haszonállat azonosítására szükséges adatokat feltüntető okirat, amely igazolja vkinek az állatra vonatkozó tulajdonjogát és állategészségügyi szempontból szállításra, eladásra való alkalmas voltát; marhalevél; passzus

jármos, jármás fn ◇ iga; járom

◇ iga állattal szolgáló jobbágy

járó¹ mn és fn ◇ <a szóban forgó idő alatt> megjárható, megtehető, bejárható (út, távolság, terület); járóföld

◇ vhová vezető keskenyebb palló

járó² fn ◇ elintézendő ügy

járóföld fn ◇ bizonyos idő alatt bejárható, megjárható, megtehető föld, út

járohíd fn ◇ hajóhíd

járom fn ◇ igaállatok húzó szerszámának az a része, amely az állat testére támaszkodik, s amelyhez a közvetlenül húzó rész (istráng, rúd) van kapcsolva; iga

◇ éles kés tartására való, fából készült tok

járomú fn ◇ jármű

járopálya fn ◇ gyalogjáró; járda

jároszalag, járszalag fn ◇ madzag, szalag, vékony szíj, amelyet a kisgyerek derekára kötnek, hogy ennél fogva vezessék, amikor jární tanítják

◇ vkire, vmire erőszakosan rákényszerített irány, utasítás, amelyhez az illetőnek alkalmazkodnia kell, s amelytől nem térhet el

járovány fn ◇ járvány

jártas mn ◇ olyan <személy>, aki sokat járt-kelt mindenfelé a világban, aki sok helyet bejárt, beutazott

járvány fn ◇ vándor; vándorló

járolékszó fn ◇ jelző

jáspis fn ◇ vörösbarna féldrágakő

jászol fn ◇ szarvasmarha, ló, juh etetésére használt, fából (esetleg vasból, vasbetonból, téglából) készült, lábakon álló v. gyakran az istálló falához rögzített, vályúforma eszköz, rekesz

jassz fn ◇ csavargó; huligán

ját fn ◇ drusza; névrokon

◇ bajt v. veszélyt megosztó jó barát; pajtás

játék fn ◇ színdarab

◇ színi előadás

◇ bizonyos alkalmakkor, népi szokásként, erre vállalkozó előadóktól eljátszott, gyakran énekes jelenetek sora

játékbank fn ◇ játékkaszinó; játékbarlang

játékmesé fn ◇ színdarab

játékpia fn ◇ színház

játékszín, játszószín fn ◇ színpad; színház

◇ színjátszás; színészet

játszi mn ◇ játékos könnyedséggel mozgó <jelenség>

játszó fn ◇ játék; játékszer

játszódik ige ◇ játszadozik; játszik

játszóiskola fn ◇ óvoda

javadalmas mn ◇ hivattal járó birtokot, jövedelmet, javadalmat élvező, ebből élő <személy>

javadalmaz ige ◇ javadalomban, hivattal járó jövedelemben, birtokban részesít vkit

javadalmazás fn ◇ javadalomban, hivattal járó jövedelemben, birtokban való részesítés; javadalom, hivattal járó jövedelem, birtok juttatása, adományozása

javadalom fn ◇ föld; földbirtok

◇ bizonyos egyházi hivattal, méltósággal járó birtok, ill. (biztosított) jövedelem

javall, javal ige ◇ helyesel, helybenhagy vmit

javas fn ◇ pogány kori pap; kuruzsló; varázsló; táltos

◇ a rendszerint apáról fiúra hagyott kuruzsló és jósló eljárásokat ismerő, a babonás hiedelem szerint gyakran természetfölötti erővel és képességgel rendelkező férfi

javasasszony fn ◇ népi babonákon alapuló kuruzslással foglalkozó nő

◇ természetes gyógymódot alkalmazó nő

javasol ige ◇ kuruzsol; ráolvas

jávor fn ◇ a hazai ártéri erdőkben és díszkertekben, valamint városi utcákon gyakori kétlaki fa, melynek kettősen szárnyas termése, szárnyalt, gyakran karéjos levele, apró virága van; juharfa; jávorfa

jégár fn ◇ gleccser

jegec fn ◇ kristály

jegecsedik, jegecül ige ◇ kristályosodik

jeged ige ◇ kristályosodik; összeáll

jegenye fn ◇ nyárfa; fehér nyárfa

jegeszt ige ◇ fagyaszt

jéglencse fn ◇ kristály

jégsarok fn ◇ sarkvidék

jegy fn ◇ <állaton> a megkülönböztetés v. a felismerés megkönnyítésére való vágott jelzés, főleg a baromfi lábán v. farkán, nagyobb állat fülén, ill. ugyanilyen céllal égetett v. pecsételt jelzés az állat bőrén (nyakán, fülén); jel; bélyeg

◇ vmely személyre, főleg rabszolgára, elítéltre, büntetettre süttött jel, bélyeg

◇ vmely állapotra, méltóságra, tisztségre v. eszmére utaló jel, jelkép; jelvény

jegyajándék fn ◇ az az ajándék, amellyel a jegyesek eljegyzéskor kedveskednek egymásnak

◇ olyan ingó v. ingatlan ajándék, amelyet a jegyesek jövő házasságuk szándékával egymásnak adnak

jegybeli, jegybéli mn ◇ eljegyzett; jegyben járó

jegyés mn ◇ olyan <személy, állat, dolog>, akin, amelyen megkülönböztető, ismertető jel v. jegy van

◇ olyan <személy>, akit vmely helytelenített cselekedete miatt különösen figyelemmel kísérnek;

bélyeges; megbélyegzett

jegyvez ige ◇ <állatot, növényt> ismertetőjellel ellát

◇ <ismertetőjel> megkülönböztet, felismerhetővé tesz vmit

jegyfüzet fn ◇ notesz; jegyzetfüzet

jegygyémánt fn ◇ gyémántos jegygyűrű

jegyjóság, jegyruha fn ◇ hozomány; stafírung; kelengye

jegykendő fn ◇ díszes kendő, amelyet eljegyzéskor a menyasszony ad a vőlegénynek

jegyváltás fn ◇ ünnepélyes v. hagyományos szokások szerint történő eljegyzés; kézfogó

jegyzés fn ◇ feljegyzés; jegyzet

◇ vminek vmely jellel való megkülönböztetése, megjelölése

◇ megjegyzés; észrevétel

jegyzet fn ◇ bíráló megjegyzés; észrevétel

jegyző fn ◇ <bíróságnál> joggyakorlatot folytató tisztviselő, aki főként a tárgyalási jegyzőkönyveket írta, készítette, de akit – ha a bírói képesítést már megszerezte – peren kívüli ügyek elintézésére önálló hatáskörrel is fel lehetett ruházni

◇ az államhatalmat a nagyközségben képviselő kinevezett tisztviselő, aki a község ügyeit irányította, felelős volt a rendért, az adók behajtásáért

jel fn ◇ <állaton, főleg baromfi lábán v. nagyobb állat fülén, farkán> megkülönböztetésre v. a felismerés megkönnyítésére való vágás, csonkítás, égetés; jegy; bélyeg

◇ az a tárgy v. kép, amellyel vmely eszmét, elvont fogalmat érzékelhető alakban fejezünk ki; jelkép

jelöl ige ◇ jelöl; jelez

jelenen hsz ◇ jelenleg

jelenés fn ◇ a felvonásnak az az aránylag rövid része, amelyben ugyanazok a szereplők vannak színen; jelenet

jelenet fn ◇ tapasztalati tény; jelenség

jelenség fn ◇ olyan esemény, amelyből vmire következtetni lehet v. szoktak; előjel

◇ vmit bizonyító jel

jelenték fn ◇ jelentőség; fontosság; lényeg

jelentőfutó fn ◇ előhírnök; fullajtár

jelentőség fn ◇ <szóval, kifejezéssel, névvel kapcsolatosan:> a tudatban a hangalakhoz kapcsolódó jelentés, értelem

jelentvény fn ◇ jelentés; tudósítás; híradás

jelenvaló fn és mn ◇ olyan (személy, dolog), aki, ami jelen van vhol; jelenlevő

◇ mostani; most történő

◇ a jelenben létező dolog v. dolgok; a jelen

jelesben hsz ◇ különösen; kiváltképp, főleg

jelesen hsz ◇ <részletezés bevezetésére:> mégpedig, nevezetesen

◇ <fogalomköri megszorítás és kiemelés, nyomósítás bevezetésére:> különösen, főleg

jeleskedik ige ◇ vmiben kiváló emberei v. dolgai vannak

jeleslevél fn ◇ diploma; oklevél

jelesség fn ◇ kiváló, jeles ember; kiválóság; kitűnőség

◇ kiváló alkotás, mű; nevezetesség

jelesül hsz ◇ nagyon jól; kitűnően; kiválóan; derekasan; jelesen

◇ különösen; kiváltképpen; nevezetesen; főleg

jelképi mn ◇ jelképes

jellem fn ◇ vminek minőségileg meghatározott volta; jelleg

◇ vmely tárgy v. jelenség lényeges vonásainak, különleges ismertetőjeleinek összessége; jelleg;

jellegettség

jeltűz fn ◇ jelzőtűz

jelvény fn ◇ megkülönböztetés v. ráismerés megkönnyítése végett alkalmilag viselt eszköz v. tárgy

jer ige ◇ gyere

járce fn ◇ olyan tyúk, amely még nem tojt

jeremiád fn ◇ siránkozás; panasz; panaszáradat

jerke fn ◇ egyévesnél fiatalabb nőtény bány v. ritkán kecske, amelyik még nem ellett

◇ tavalyi bány

jezsovita fn ◇ jezsuita

jó¹ fn ◇ folyó
jó² fn ◇ kívánatos, ízletes étel, ital
jó³ mn ◇ <megszólításban megtiszteltetésként v. kedveskedésként:> tisztelt, kedves
jóbanya fn ◇ nagyanya
jobbadán hsz ◇ nagyobbbrészt; többnyire
jobbágy fn ◇ vkinek a kívánságát, parancsát híven teljesítő, neki alárendelt személy; alattvaló
jobbik mn ◇ jobb oldalon levő; jobb
jobbít ige ◇ igazít; javít; helyesbít
jobbos mn ◇ olyan <állat>, amelyet jobb oldalra szoktak befogni; jobb oldalra befogott
jódtinktúra fn ◇ jódnak alkoholos, barna színű oldata, amelyet főleg fertőtlenítésre használnak
jóféle mn ◇ igazi; valódi; nemes
    ◇ kétes hírű, rossz erkölcsű <személy, különösen nő>
    ◇ megbízhatatlan; csélcsep
jog, jóg fn ◇ jobb kéz; jobb
    ◇ jobb oldal
    ◇ igazság
jógazda fn ◇ jómódú, gazdag paraszt, nagygazda
jogérvényes mn ◇ jogerős; hatályos
joggyakornok fn ◇ ügyvédjelölt; patvarista
jogtudor fn ◇ a jogtudományok doktora; jogi doktor
joházó mn ◇ csillapító; szelídítő
jókor hsz ◇ korán
jókötésű mn ◇ erős, izmos és egészséges <személy, főként férfi>
jól hsz ◇ jóformán; szinte
jóltartás fn ◇ vendéglátás; vendégség
jómóddal hsz ◇ annak rendje s módja szerint; szépszerével
jonh, jonhos, joh, johos, ih fn ◇ szív
    ◇ lélek
    ◇ epe
    ◇ ágyék
    ◇ has; gyomor; belső rész
    ◇ máj
jonkább ksz? ◇ inkább
jóraivaló mn ◇ céljának, rendeltetésének kifogástalanul megfelelő; alkalmas; hasznos
    ◇ kiadós; nagy
jórendin hsz ◇ alkalmasint; valószínűen; jóformán
jorgat ige ◇ irgalmaz; kegyelmez; könyörül
jószág fn ◇ isteni, mennyei erő
    ◇ csoda
    ◇ földbirtok; ingatlan; javak
    ◇ bármely vagyontárgy
    ◇ vetés; gabona
jószágbirtokos fn ◇ földesúr
jószágigazgató fn ◇ nagyobb földbirtok kezeléséért, a gazdaság ellátásáért felelős, mezőgazdaságilag szakképzett személy
jószágkormányzó fn ◇ intéző; ispán
jószágos mn ◇ vagyonos; gazdag
jóta fn ◇ az i betű görög neve
jótehetetlen mn ◇ magatehetetlen; cselekvőképtelen
jótekonny mn ◇ jószágos; kegyes
jótét, jótétemény fn ◇ jótett
jottányi mn ◇ egy cseppnyi; nagyon piciny
joval fn ◇ tanácsol; javasol
joval fn ◇ kuruzsló; jó
joviális mn ◇ derűs; jókedvű; vidám
jődögél, jődögel ige ◇ lassan közeledik, esetleg közbe-közbe megállva, lassan jön

jön ige ◇ bekövetkezik v. bizonyos állapotba, helyzetbe jut, kerül
jöszte msz ◇ jöjj ide hozzám, hozzánk!; gyere ide!; jer ide!
jövel msz ◇ <személyhez, képzeletbeli lényhez szólva:> jöjj hozzám!; jer hozzám!
 ◇ <kívánt, nehezen várt időszakasz, állapot bekövetkezését kérve, sürgetve:> köszönts be hozzám!
jövendőmondó fn ◇ <kalendáriumokban> az az állandó rovat, amely az évi időjárást jövendöli meg, rendszerint versben
jövés fn ◇ fiatal hajtság; rügy
jövet fn ◇ az a tény, hogy vki jön; jövés; jövetel
 ◇ vmely jövőbeli időpont bekövetkezése
jövevény fn ◇ idegen, máshonnan jött személy v. személyek csoportja
jövöget ige ◇ <személy> ismételten, nem nagyon gyakran jön
 ◇ <pénz, kereset> apránként és időnként jön, kerül, adódik
jubilér fn ◇ ékszer
 ◇ ékszerész
judícium fn ◇ döntés; ítélet
jugszél fn ◇ bizonytalan irányból, de leginkább délről fújó szél
juha fn ◇ székérrúd szárnyát fenntartó fa
juhászít ige ◇ lecsendesít; lecsillapít; nyugtat
juház ige ◇ csillapít; szelídít
juházik ige ◇ <felindult ember v. állat> haragja, indulata, felindultsága csillapodik; szelídül; engesztelődik; nyugalmát visszanyeri
juhgomolya fn ◇ juhtejből házilag készített sajtfeleség, amelynek készítési módja az, hogy a megalvadt tejet ritkás vászonzacskóba öntve felakasztják, hogy a savó kicsorogjon belőle, s az alvadék gömbölyű tömeggé szilárdul
juhszél fn ◇ a város v. a falu széle, az úttól félreeső, távolabb levő helye, ahol már a határ kezdődik
junker fn ◇ porosz földbirtokos
jupon fn ◇ alsószoknya
jurátus fn ◇ törvényhatóságoknál (vmely vármegyénél) v. ügyvéd mellett gyakorlatot folytató, jogot végzett ifjú; joggyakornok
juridikus mn ◇ jogszerű; törvényes
jurista fn ◇ jogász
 ◇ jogtudós; törvénytudós
 ◇ joghallgató
juss, jus fn ◇ <vkit megillető> örökség; örökrész
 ◇ jog; törvény adta jog
 ◇ jogtudomány
jussol ige ◇ <örökségen való osztozáskor> örökségként kap vmit; örököl
jutány fn ◇ haszon; nyereség
jux fn ◇ tréfa; ugratás
jükér fn *lásd gyökér*
jülep fn ◇ főzet
 ◇ hűsítő ital

K

k. fn ◇ <1925 előtt:> korona (pénzegység)
kaba fn ◇ <többféle madár neve> vércse; kánya; ölyv; héja
kabala¹, kabla fn ◇ nőtényi ló; kanca
 ◇ ló
kabala² fn ◇ cselszövény; ármány
kabaré fn ◇ szórakozóhely; mulatóhely
kabát fn ◇ felöltő v. katonazubbony
kabátszárny fn ◇ hátul hasított kabátnak lent, a hasítéktól jobbra, ill. balra levő egyik része, szárnya
kábel fn ◇ távíró; távirat
kabinet fn ◇ kis, keskeny oldalszoba; benyíló
 ◇ dolgozószoba

◇ mosdófülke v. illemhely

kabla, kabola fn ◇ nöstény ló; kanca

kabóca fn ◇ tücsök

◇ szöcske

kabola fn ◇ a szántáshoz előkészített eke szántóföldre szállításának eszköze

kabolgya fn ◇ bolondság; eszelősség

kabriolet fn ◇ könnyű, rugós, négykerekű lovas kocsi; cséza; homokfutó

káca fn ◇ nagy szüretelőkád

kacabáj, kacabajka fn ◇ könnyű anyagból készült női kabát

kacagány fn ◇ nyakba akasztható v. köthető, a hátat borító prémes állatbőr

◇ <pásztorok viseleteként:> juhbőrből készült, a vállon féloldalt hordott rövid, ujjatlan bunda

kácc msz ◇ sicc

kacér¹ fn ◇ galád, elvetemült ember

◇ szemérmetlen ember

◇ buja, parázna ember

◇ eretnek

kacér² fn ◇ kákából, nádból v. gyékényből kötött, gyújtásra való köteg, csóva, amelyet a halászok téli időben a hálókra tűzve jelöl használnak

kacifántos mn ◇ szépségének tudatában rátarti, szemrevaló, de hiú <személy, főleg nő>

◇ feltűnő, furcsasága miatt szembeötlő <öltözet, ruha>

kacimbál ige ◇ húzgál; cibál; rángat

◇ összevissza hány, dobál

◇ hadonászik

kacki, kackos mn ◇ olyan tetszetős külsejű <személy, főleg fiatal nő>, aki szépsége v. öltözetének csinosága tudatában kissé kihívóan és hetykén viselkedik; kackiás

kacola fn ◇ nöstény ló; kanca

kacor¹ fn ◇ kandúr

◇ galád, elvetemült, szemérmetlen, buja, parázna ember

kacor² fn ◇ <a kertészetben, szőlőművelésben, szijgyártásban használt> fanyelű, görbe kés

◇ borotva

◇ nádvágó sarló v. kasza

◇ olyan eszköz, amellyel az ásóra, kapára tapadt sarat lekaparják

kacoroz ige ◇ borotvál

kacs fn ◇ <haszonnövényen> eltávolítandó fattyúhajtás

◇ a levelet kettéosztó vastag ér, a levél fő ere

◇ a madártollnak az a része, amelyből kétfelől a pelyhek sorjában kinőttek

◇ a kasza v. evező nyelén levő fogantyú, mankó

kacsalódó mn ◇ szerelmesen enyelgő; évődő

kaccs¹, kacsó fn ◇ vékony, csavarodó szár v. módosult levél, amellyel némely növény fogózik, kapaszkodik; kacs

kaccs² fn ◇ paragrafus; törvénycikk

kácsi fn ◇ a hold sarlója; hold

kacsiba mn ◇ girhes; görbe hátú

kacsinka fn ◇ nagyon kis értékű pénz; fitying

kacska mn ◇ görbe, elnyomorodott v. csonka, béna kezű <ember>

◇ fél kezére nyomorék <személy>; félkezű

◇ nyomorék, csonka, béna <kéz>

kacsmar ige ◇ kaparint; csen

◇ gáncsol; gáncsot vet

kacsos mn ◇ erős; izmos

kada fn ◇ vízvájta gödrös hely a folyó fenekén, ahol a halak télen tanyáznak

kádár fn ◇ hordókat, kádat, faedényeket készítő mester; bodnár; pintér

◇ a régi magyarok főbírója; bíró

kadarka fn ◇ fekete szemű szőlőfaj

◇ kadarka szőlőből készült bor

kadáver fn ◇ holttest; állati tetem

kadencia, kádencia fn ◇ rím, ill. egy másik szóra rímelő szó

◇ szépen hangzó, gyakran ritmusos, találó, bölcs v. tréfás mondás; rígmus

káder fn ◇ <a békeállományú hadseregben v. vmely katonai alakulatban> az a nagyobb részét hivatásosakból v. ténylegesekből álló állandó keret, váz, amelyet háború idején a behívottakkal, mozgósítottakkal feltöltenek

◇ háború idején a csapatoknak visszamaradó részlege, melynek az a feladata, hogy a harcoló csapatokat feltöltse; pótkeret

káderez ige ◇ tudakozódik; kérdezősködik; kikérdez

kadét fn ◇ <az osztrák–magyar hadseregben> olyan őrmesteri rangú, de tisztii állományú katona, aki önkéntesi évét kitöltötte, és a tisztii vizsgát letette; hadapród

◇ <némely nyugati államban> kapitányi rangot még el nem ért, nemesi származású katonatiszt

kádi fn ◇ bíró a mohamedán országokban

kadóc fn ◇ panírozáshoz való liszt, morzsa

◇ pép

kafána fn ◇ kávéház

káferka fn ◇ vízmérő faedény, csöbör

◇ borsos ládika

◇ pásztorok fa ivóedénye

kaffant, kaffan ige ◇ egyet ugat; vakkant

kaffog ige ◇ pöfög; pöfékel

◇ sűrűn egymás után tüzet csíhol

káforka fn ◇ bögre, ivóedény

kaftán, kaftány fn ◇ hosszú, bő, kényelmes férfi házikabát

kaguár fn ◇ jaguár

kagyilló fn ◇ meztelen csiga

kagylódad mn ◇ csavaros; kacskaringós

kagyma mn ◇ értéktelen; hitvány

kagymában hsz ◇ hebehurgyán; félvállról

◇ elnagyoltan; felületesen

kahácsol ige ◇ köhög; köhécsel

kahitol ige ◇ köhécsel; köhög

kahol¹, kahog¹ ige ◇ éles hangon, szaggatottan ugat; csahol

◇ <róka> jellegzetes, ugató hangot hallat

kahol², kahog² ige ◇ köhög; nehézkesen köhécsel; kehül

kaholy fn ◇ fából készült aljzat, amelyen a kemence v. a kályha áll

◇ kályha

kaik, kajik fn ◇ török csónak; evezős bárka

kaja-baja fn ◇ kiabálás; kiáltozás; óbégatás

kajács mn ◇ görbe; ferde; horgas

kajál-bajál ige ◇ kiabál; kiáltozik; ordibál

kajált fn ◇ kiált; ordít

kajár mn ◇ kiáltó; hangoztató

kajcsos mn ◇ görbe, girbegörbe <tárgy>

◇ olyan <emberi, állati láb>, amely járás közben egymáshoz ütődik; gacsos

kajdács fn ◇ papagáj

kajdácsol ige ◇ kiabál; rikácsol

kajdász fn és ige lásd **gajdász**

kajfer fn ◇ orgazda; zugárus

kajik fn lásd **kaik**

kajkó fn ◇ pözna; karó

◇ horog; kampó

kajkol ige ◇ szűkül; vonít

kajla mn ◇ görbe; ferde

◇ szeles; vigyázatlan; hebehurgya; könnyelmű

kajmakán fn ◇ török helytartó

kajmó fn lásd **gamó**

kajsza, kajszos mn ◇ görbe; horgas

kajt ige ◇ kutat; keres

kajtár mn ◇ haszontalan; mihaszna

◇ kártevő; ártalmas

◇ nyalánk; falánk

kajtat ige ◇ keres, kutat vkit, vmit

◇ kerget, zavar, űz vkit, vmit

◇ kóborol; kószál; lótfut

kakas¹ fn ◇ kisfiú hímvesszője

kakas² fn ◇ puska ravasza

kakas³ fn ◇ szépen kipattant pattogatott kukorica

kakasgerenda fn ◇ a szarufa két szárát kitámasztó keresztgerenda a tetőszerkezet részeként; kakasülő

kakasharang fn ◇ a kakas nyakába akasztott csörgős csengő, amely a ragadozókat elriasztja

◇ <gyermekjátékon, csörgősipkán, néha lószerszámon> apró csörgős csengő

kakasülő fn ◇ rézsútosan egymás fölé erősített vízszintes lécekből v. rudakból álló állványzat, amelyen a tyúkok, a kakasok alszanak

◇ háromszögletű fakeretre erősített fenékháló keretének összefogó fája

◇ a szarufa két ágát összetartó keresztgerenda mint a tetőszerkezet része

kakerlák fn ◇ csótány

kákics fn ◇ gyermekláncfű; pitypang

károg ige ◇ <tyúk, kakas, fácán> kárál; károg

◇ <ember> sokat, értelmetlenül, haszontalanul fecseg

◇ köhög; köhécsel

◇ brekeg; kuruttyol

kakucs mn ◇ vaksi; rövidlátó

kakucsol ige ◇ kukucskál

kákumbák fn ◇ zavaros, értelmetlen beszéd

kakuszi mn ◇ hallgató; szótlán

kákvirág fn ◇ nárcisz

kalabala fn ◇ varázserejű titkos írás

◇ zűrzavar; káosz

kaláber, kalábríasz fn ◇ az alsóssal megegyező kártyajáték, amelyben nem az adu alsó, hanem az adu felső a legmagasabb értékű kártyalap; felsős

kalaborgya fn ◇ szegestalpú fabocskor, amely a jégen is lehetővé teszi a biztonságos járást

kalács¹ fn ◇ görbe (v. vmilyen célból meghajlított) fadarab

◇ tekervényes hely; útvesztő

kalács² fn ◇ följelentőnek, nyomravezetőnek fizetett jutalom

kalácsol¹ ige ◇ összefon; összekulcsol

kalácsol² ige ◇ feljelentőként megnevezi a gyanúsítottat

kalafa fn ◇ kaloda

◇ talpbotozás

kalafaktor fn *lásd* **kalefaktor**

kaláka fn ◇ falusi dolgozók önkéntes, segítő szándékú alkalmi összeállása egyes munkák (aratás, házépítés) közös, ingyenes elvégzésére

◇ a kalákában végzett munkát követő vigalom, mellyel a gazda a segítséget meghálálja

◇ általában evés-ivással egybekötött falusi társas összejövétel

kalám fn ◇ kanál

kalamajka¹ fn ◇ gyors ütemű, szilaj (lengyel, ill. ukrán) tánc

◇ mulatság; mulatozás

◇ duda

◇ zavaros, összevissza beszéd

kalamajka² fn ◇ bizonyos fajta gyapjúkelme, ill. ebből készült ruha

kalamájó fn ◇ lábasfejű; fejlábú; kalmár

kalamár fn *lásd* **kalmár**

kalamáris fn ◇ nagy, porcelánból v. fémből való íróasztali tintatartó

kalamász fn ◇ kocsikenőcs; kulimász; kerékkenő

kalamistrál ige ◇ alkalmatlankodik; lábatlankodik

◇ motoz; kutat; kaparász

◇ lézeng; csavarog

kalamitás fn ◇ zavaró, bosszantó, kellemetlen v. szégyenletes eset; kellemetlenség; galiba

◇ baleset; szerencsétlenség

kalamol ige ◇ zörög; zajt csap

◇ motoz; kutat; kaparász

◇ lézeng; csavarog

kalamus fn ◇ íróeszköz; író toll; írónád

kalán fn ◇ kanál

kaland fn ◇ társ; pajtás

kalandos, kalandas fn ◇ eleinte csak papokból, később világi személyekből is álló, jótékony célú, vallásos szervezet, társulat, különösen az elhunyt tagok tisztességese eltemetésének, gyászmisék mondásának stb. céljával

◇ az előbbi szervezet, társulat tagja

kalandozik, kalandoz ige ◇ zsákmányt keresve, a felbukkanó ellenséges erőkkel harcba bocsátkozva erre-arra jár, kóborol

◇ <vízi jármű> menetrend, ill. előre meghatározott útirány nélkül úton van, a vizet járja

kalangya fn ◇ learatott gabonából rakott kereszt; csomó; kepe

◇ szénaboglya

◇ kemence

kalangyál ige ◇ <learatott gabonát> kalangyába, boglyába rak

kalantos mn ◇ mámoros; kótyagos

kalányos fn ◇ falra akasztható kanáltartó

kalapfű fn ◇ nagy és széles, rendszerint húsos levelű gyomnövény; lapu

kalapos fn ◇ kalap

kalapskatulya, kalapkatulya fn ◇ főleg női kalapok szállítására, tartására való, rendszerint kerek kartondoboz

kalaráb fn ◇ karalábé

kaláris¹ fn ◇ korall

kaláris² fn *lásd* kláris

kalász fn ◇ a kukorica porzós virágzata, címere

◇ száalka

kalászat¹ fn ◇ az a tevékenység, hogy vki az aratók után a tarlón maradt, elhullott kalászokat összeszedi; tallózás; kalászolás

kalászat² fn ◇ irodalmi művekből kiírt idézetek, jeles mondások, válogatott részletek gyűjteménye

kalászol ige ◇ <aratás után> a tarlóra hullott kalászokat, gabonaszálakat összeszedeti; tallóz

◇ kalászosodik; kalászt növeszt

kalbász fn ◇ kolbász

káldeus fn ◇ csillagjós, jóvendőmondó

kalefaktor, kalafaktor fn és mn ◇ szolga

◇ bajt okozó, kellemetlenkedő, veszélyes <személy>

◇ tréfacsináló; kópé; csínytevő

◇ besúgó

kalendárium, kalendárium fn ◇ olyan naptár, amely olvasmányokat is tartalmaz, régen időjósításokat, álomfejtéseket, a falusi népnek szánt, rendszerint alacsony színvonalú és tudománytalan írásműveket, esetleg ismeretterjesztő cikkeket, irodalmi alkotásokat közöltek benne

kalézol ige ◇ csavarog; kóborol; kószál

kaliba fn ◇ kis házikó; kunyhó

kalimpázik ige ◇ bukfencezik; hentereg

◇ félrefordul; elfordul

◇ csavarodik

◇ kalimpál; lóbálódzik

kalinkó fn ◇ lakodalmi fonott kalács

◇ fejkötődísz

◇ forgó szerkezetű járóka

kálista fn ◇ pocsolya; tócsa; sáros hely

◇ kátyú

kalitka, kalicka fn ◇ előzetes letartóztatásban v. vizsgálati fogságban lévőök őrizetére, valamint a vétségek és enyhébb minősítésű büntettek miatt elítéltek fogva tartására létesített letartóztatási intézet; fogház

◇ szűk, kényelmetlen helyiség

◇ ketrec

káliz fn ◇ eredetileg iráni nyelvű, a XII–XIII. századi Magyarországon olyan törökös jellegű, részben mohamedán, részben zsidó vallású népcsoport, amelynek tagjai a királyi vámosok, adószedők, pénzváltók, sókamarási tisztségviselők stb. voltak; izmaelita

kalkulus fn ◇ számjeggyel kifejezett, többnyire egy-egy feleletre adott osztályzat; érdemjegy

◇ számolás; számítás; számvetés

kall ige ◇ üt; ver

◇ <gyapjuszövetet> megfelelő eljárással, ütögetéssel tömörít, tartósabbá tesz; ványol; kallóz

◇ elkopik; elhasználódik

◇ tönkremegy; elfogy; elmúlik; elhányódik; elvész

kalligráfia fn ◇ szépírás; írásmesterség

kalló fn ◇ malomhoz hasonló műhely, gép, amellyel vmit kallóznak

◇ érczúzó vízimalom

kallódik ige ◇ <szövet> tömörebbé, tömöttebbé s így tartósabbá válik

kallóz ige ◇ <gyapjuszövetet> megfelelő eljárással tömörít, tartósabbá tesz; ványol

◇ <bőrt> csávázókádban, a bőr puhítására alkalmas anyagban lábbal tipor

kalmár, kalamár, kolmár fn ◇ kereskedő

kalmárkodik ige ◇ kereskedik

◇ önző, haszonleső módon kereskedik; nyereszkedik

kalmárszellem fn ◇ haszonlesés

kálna fn ◇ ág; faág

kalócsa fn ◇ keresztfa a zsúpfedél ormán

◇ eszköz, amelyen házfödéskor az ácsok a fölthordott zsindelet (falemezeket), cserepet tartják

◇ fogas, amelyre a levágott marha húsát aggatják

◇ a farakást megkötő gúzs

◇ vesszőfonadék, amellyel a fazekasok megtoldják a szekér oldalát, hogy több edényt rakhassanak fel

kaloda fn ◇ <szalmával, náddal fedett háztető gerincén v. asztag, kazal tetején> a szalma- v. nádkévéket leszorító kettős lécs v. rúd

◇ olyan faalkotmány, amelybe a bűnös kezét, lábát, esetenként a nyakát is rögzítették

káломista mn ◇ <tréfás megjelölésként:> kálvinista

◇ helvét; svájci

kalpag fn ◇ szőrméből készült, néha oldalt lelógó tetejű, rendszerint tollal v. bokrétával díszített, karimátlan fejfedő

kalugyer fn ◇ görögkeleti szerzetes

◇ újrakeresztelő; baptista

◇ remete

kályha fn ◇ kályhacserép; csempe

kályhaellenző fn ◇ spanyolfal; ellenző; tűzellenző

kályhalyuk fn ◇ <a kemenceszerű kályhánál> a kürtő alatt a padkában v. padka alatt levő üreg <tüzelés, tüzelő v. hamu számára>

◇ <más helyiségből v. a folyosóról fűtött kályhánál> az a zárható üreg, melyen át a kályha fűtése történik

kályhaszem fn ◇ cserép; kályhacserép; csempe

kalyiba fn ◇ összetákolt kunyhó

kamalin fn ◇ teveszőrszövet

kamara fn ◇ királyi kincstár, illetőleg annak igazgatási szerve

◇ kisméretű szoba; cella; hálókamra

◇ vmely testrésztől, hajlata, ürege

◇ raktározó helyiség; éléskamra

kamarás, kamorás, kamerárius fn ◇ a kincstár élén álló tisztviselő v. előkelő nemes, aki a király személye körül teljesít szolgálatot

kamásli, kamásni fn ◇ gombos lábszárvédő

◇ többnyire posztóból készült, a cipő felett viselt, gombolós bokavédő

◇ magas szárú, a szárán gombolható cipő
kamasz, gamasz fn ◇ vadászkutya; kutya
kamerád¹ fn ◇ társ; barát; pajtás; cimbora
kamerád² fn ◇ kémény; kürtő
◇ kandalló
◇ falban lévő kis üreg, amelyet tárolásra használnak
kamin fn ◇ kémény
◇ tűzhely
kamizól fn ◇ ujjas; zubbony
kamó fn *lásd* **gamó**
kamomilla fn ◇ kamilla
kamorás fn *lásd* **kamarás**
kamoraszék fn ◇ árnyékszék; illemhely; budi
kamózik ige ◇ nemileg érintkezik; közösül
kámpesz msz ◇ vége van; odavan, meghalt v. megdőglött; kampec
kámpol ige ◇ csúfol; gúnyol
◇ lehord; leszid
kamuflál ige ◇ álcáz; elrejt; takargat
kamuflázs fn ◇ álcázás
kamuka fn ◇ lenből, pamutból v. műselyemből való, egyszínű szövött anyag, amelynek virágmintás v. egyéb ábrájú, fényes részeit a láncfonalakból, a tompa alapot pedig a vetülékfonalakból készítik; damasztiszövet
kamuti mn ◇ nyakas; makacs
◇ látszatra meghunyászkodó; alattomos; sunyi
◇ ostoba; ügyefogyott
◇ kaján; irigy
kámva fn ◇ perem; szél; karima
kámzsa fn ◇ a szerzeteseknek durva szövetből készült bő ruhája, melyet derékon szíjjal v. kötéllal kötnek át; csuha
◇ <némely szerzetesrendben> a szerzetesi ruhára varrt háromszög alakú fejrevaló; csuklya
kámzsás fn ◇ barát; szerzetes
kán fn ◇ kanna
kanaf fn ◇ zsinór; fityegő; cafrang
kanafória¹ fn ◇ gyógyszer; orvosság
kanafória² fn ◇ hegedűvonó gyantázására használt gyanta
kanalas fn ◇ konyhában a falra akasztott tartó, főleg főzőkanalak számára
kanalizál ige ◇ árkol; csatornáz; kanelíroz
kanapé fn ◇ sonkás zsemle
kanapépör fn ◇ jelentéktelen nézeteltérésből támadt, felfújtt viszály, perlekedés, sértődés
kanász fn ◇ disznópásztor; kondás
◇ durva, faragatlan, nyers modorú ember
kanavász fn ◇ <ágyneműnek, bélének, különféle ruhadaraboknak stb. való v. hímzés alapjául szolgáló> durvább len- v. pamutiszövet
kancamente fn ◇ kikészítetlen vadbőrből készült, rövid palásthoz hasonló, vállon átvetve viselt férfi ruhadarab; kacagány
kancás mn ◇ buja
kancellária fn ◇ iroda; hivatal
◇ kormányzó testület; kormányshézék
kancsi mn ◇ kancsal
kancsít ige ◇ kancsalít
kancsuka fn ◇ rövid nyelű ostor, amelyet a bivalyok hajtására használnak
kandál ige ◇ nézeget; kandikál
kandalló fn ◇ parázstartó; szenelő
kandeláber fn ◇ nagyméretű, rendszerint több karú, díszes gyertya- v. lámpatartó
◇ állólámpa
kandi¹ fn ◇ az istálló mellé épített takarmánytároló toldaléképület

◇ fonóház

kandi² fn és mn ◇ kíváncsiskodó személy

kandics mn ◇ kancsal, bandzsa

kandicsál ige ◇ leskelődik; leselkedik; kandikál

kandidál ige ◇ vmely hivatalra, feladatra, címre jelöl vkit

kandika fn ◇ színházi látcső

kandikál ige ◇ vhonnan lopva, kíváncsian tekinget, nézeget, leskelődik vhova, vmerre

◇ <vmely tárgy, dolog> vhonnan v. vmi mögül kissé látszik, előtűnik, feltűnik

kandít ige ◇ vhonnan lopva, kíváncsian tekinget, nézeget, leskelődik vhova, vmerre; sandít

kandli fn ◇ kis kanna; kis kancsó

◇ kisebb ételhordó edény

kanelíroz ige ◇ árkol; csatornáz; kanalizál

kani fn ◇ kan; kandisznó

kanica fn ◇ szövött gyapjúöv

kankalék fn ◇ a kútgémnek a kút felett levő végéről lelógó hosszú, vékonyabb rúd, amelyre akasztják a vedret, s ezzel húzzák fel a kútból a vizet; kútgém; kúttosor

◇ a kúttosor végére erősített lapos vashorog, amelybe a vedret akasztják

◇ kútgémen levő nehezék

◇ emelőszerkezet; emelőcsiga

◇ a szénahordó szekér oldalának hátsó fogához, zápjához kötött horgas fa, amelyen a tetőzötten rakott széna lekötésére használt kötelet keresztülhúzzák

kankó¹ fn ◇ <szegényebb parasztok viseleteként> ványolt posztóból készült, csipőig, fél combig v. térdig érő, többnyire álló gallérú, ujjas, lefelé bővülő felsőruha; szürkankó

kankó² fn ◇ kampó; horog

◇ horog alakú vágóeszköz; szecskavágó

◇ mankó

kankus fn ◇ képzeletbeli rossz lény; mumus

kannibál fn ◇ karib ember

kánon fn ◇ törvény; szabály

kanonér fn ◇ tüzér

kanonikus, kanonok fn ◇ egy káptalan tagja, magasabb rangú pap

kanta fn ◇ régen agyagból, ma inkább fémből készült, főleg vízhozásra használt széles szájú, nagyobb korsó, kanna

kantaír fn ◇ orvosság; gyógyszer

◇ varázsszer

kataíres fn és mn ◇ boszorkány; varázsló

kántál ige ◇ <gyerek, diák> karácsony előtt, ó- és újév napján házról házra járva (egyházi éneket) énekel

kantár fn ◇ vminek az elhelyezésére v. vivésére használt, szögre, vállra akasztható, szíjból v. zsinemből, olykor háncsból készült ritka hálóra tárgy

kantároz ige ◇ fékez; lassít; zaboláz

kantás fn ◇ fazekas

kantaszekér fn ◇ hosszú nyelű, kerekkel ellátott villás rúd, amelynek segítségével a kemence belsejébe tolják, ill. kiveszik a főzőedényeket; kuruglya

kantáté fn ◇ zene- és énekhangra írt kantáta

kántor fn ◇ negyedév

kántorböjt fn ◇ a katolikus egyházban negyedévente tartott böjti időszak

kantus fn ◇ <gyermekek, néha nők viseleteként:> egybeszabott, ingszerű, ujjas felsőruha

◇ <férfiviseletként:> kaftánszerű bő kabát, köpeny

◇ állat bőre, irhája

kántus fn ◇ <régi protestáns kollégiumokban:> énekkar

◇ ének; éneklés

kanverő fn ◇ háziállatok hímjeit ivartalanító személy

kánya fn ◇ varjú

kanyar ige ◇ térít; terel; fordít

◇ félkörben megfordul; kanyarodik

kanyarít, kanyarint ige ◇ görbén, ív alakban hajt, fordít, teker vmit

◇ ív alakú fordulatot végez, tesz

kanyarodik ige ◇ <növény> növekedése során az egyenes iránytól eltérően fordul, hajlik <vmerre>; csavarodik

◇ <hajlékony anyag> tekeredik

kanyarodó fn ◇ az út v. folyó fordulata; kanyar

kanyó mn ◇ faragatlan; nevetlen

kap ige ◇ <ember, állat vmely helyre, vkik közé> odaszokik

kapá fn ◇ <gazdasági területből> annyi, amennyit egy ember egy nap alatt megkapálhat

kápa¹ fn ◇ ruhára varrt, háromszög alakú fejrevaló; csuklya; kámzsa

kápa² fn ◇ a nyereg elől és hátul felálló csúcsos része

kapacs fn ◇ két- v. többágú kapa, amellyel különleges kerti munkákat végeznek, kemény földet, köveket szaggatnak fel

◇ kapa, amellyel a trágyát lehúzzák a szekérről

◇ teknő vájására használt görbe vasszerszám

kapafok fn ◇ a kapának az a része, amelybe a kapanyelet illesztik

kapál ige ◇ <ló v. más nagyobb állat türelmetlenségében, izgatottságában> első lábával, patájával kaparva ütögeti a földet

◇ <ember, főleg gyermek> lábával, ill. sarkával ilyenféle mozdulatokat tesz, különösen rugdalózás közben

kaparás fn ◇ az első munkás, aki a munkát elvállalja és társakat toborou maga mellé

kaparász, kaparászik ige ◇ vmibe, vhová nyúlkalva, kapargálva keresgél, kutatgat, kotorász

kaparék fn (*jelzőként*) ◇ <aratáskor, szénagyűjtéskor> a tarlón, ill. a kaszálón, mezőn szétszóródott és összegereblyézett <szálas hulladék>

kaparó fn ◇ nem úszólábú, levágott házi szárnyas lábának az ujjak és a lábszárcsont között levő része, csüdje

kapás mn és fn ◇ egy nap alatt bizonyos számú kapálást végző dolgozóval megművelhető <terület>

◇ vmely kisebb, legfeljebb 2–3 holdas szőlő megművelésére egész évre szegődő munkás, aki kinn lakik a szőlőben, és munkájáért lakáson kívül pénzt kap, v. részesedik a termésben

◇ kenyerét főleg kapálással kereső napszámos

kapat ige ◇ <állatot> hamarjában etet, abrakol

◇ <állatot> magához szoktat, édesget

kapca¹ fn ◇ durva, vastag harisnyafajta

◇ nemezből készült lábbeli

◇ megvetett személy; hitvány alak

kapca² fn ◇ a ló patája

kapcabetyár fn ◇ hitvány, megbízhatatlan, csak a nála gyengébbekkel erőszakoskodó, gaztetteinek a következményeit nem vállaló, ezeket másra háritó betyár, olyan, akinek még betyárbecsülete sincs

◇ <a nagystílusú bűnözőkkel szemben> olyan ember, aki kisebb anyagi jellegű visszaéléseket, vétségeket követ el

kapcarongy fn ◇ kevésre v. semmire sem becsült ember, akit alantas célokra felhasználnak, akivel lekicsinylő módon szoktak bánni

kapcáskodik ige ◇ kötekedik; kötözködik; akadékoskodik

kapiál ige ◇ felfog; megért

kapicán fn ◇ szájkosár

kapicány fn ◇ kantár; kötőfék

kapicom fn *lásd kapucium*

kapitális¹ mn ◇ nagyszerű, kiváló, derék, pompás <személy>

◇ elsőrendű, nagyszerű, remek, kitűnő, pompás <dolog>

◇ igen fontos, nagy fontosságú, főbenjáró <ügy, dolog>

kapitális² fn ◇ tőke; tőkepénz; pénz; pénzösszeg

kapitány fn ◇ a közrend fenntartására ügyelő tisztviselő

◇ százados

◇ várparancsnok

kapitányság fn ◇ a kapitány rangja, tisztsége

kapitólum fn ◇ fejezet; szövegrész

kapituláció fn ◇ <1868-ig> a hadseregbe lépő v. már kiszolgált katonának bizonyos szolgálati időre újra

való kötelezése, ill. maga ez a szolgálat

kapituláns mn ◇ magát megadó, a fegyvert letevő, a harcot abbahagyó, feladó <személy>

kapitulum fn ◇ fejezet

káplán, káplyán, káplány fn ◇ segédlelkész

◇ gazdag földesúr v. főúr házi, udvari papja

◇ a plébános mellett, annak beosztottjaként papi feladatokat ellátó személy

káplár fn ◇ tizedes; altiszt

◇ vőfély

kapli fn ◇ a lábbeli orrán elhelyezett bőrdarab

◇ merev tok a konty befedésére; kápli

kápli fn ◇ asszonyok által hordott fejfedő; főkötő

◇ kontyra való tok; kapli

kapó mn *lásd kopó*

kapocsfa fn ◇ csipesz; csíptető

kápolna fn ◇ gyökerestül kihúzott kender v. len, sátor alakú csomóba rakva

kápolódik ige ◇ panaszkodik; zúgolódik

◇ gúnyolódik

◇ szitkozódik; átkozódik

kaponya, kapinya fn ◇ meritőedény; vödör

◇ koponya

kapornya fn ◇ kapor

◇ cserje; kis bokor

káposztalé fn ◇ a hordóban savanyított káposzta savanyú leve

◇ ebből készült leves

◇ gyenge, savanyú bor; lőre

káposztás fn ◇ káposztával beültetett, káposztát termő föld

kappa mn ◇ testes

kappan fn ◇ herélt kakas

◇ nők körül legyeskedő idősebb v. nemileg tehetetlen férfi

kappanoz ige ◇ <fiatal kakast> herél, ivartalanít

kápra fn ◇ érzéksalódás; káprázat

káprázat fn ◇ kísértet; szellem; látomány

◇ bűvölés; varázslás; varázslat

kapric¹ fn és mn ◇ szeszély; hóbort

◇ csökönység; makacosság

◇ makrancos; dacos

kapric² fn ◇ kispárna

kápsa fn ◇ kenyeres zsák, tarisznya

◇ szelence; tok

kápsál ige ◇ <diák, kolduló szerzetes> természetbeni adományokat gyűjt az iskolai köztartás, ill. a rendház számára

kapszli fn ◇ tok; tartó

◇ gyutacs

◇ a szekér tengelyének végére húzott vaskupak, amely megakadályozza, hogy a kerék lecsússzon; stészli

kapta fn ◇ lópata

◇ fából készített, lábfej alakú cipészeszköz; kaptafa

káptalan fn ◇ egyházi hiteles hely vezetője, illetőleg levéltárosa

◇ katolikus vallási egyesület intéző, vezető testülete

◇ szerzetesek gyűlése

◇ a püspök tanácsadóinak, a kanonokoknak a testülete

kaptány fn ◇ különféle szerkezetű (pl. két félkör alakú, összecsapódó vaslemezből v. pecekkel kitémasztott oldalú ládikából álló), önműködő fogó szerszám, csapda, csapó <egér, patkány, görény, róka fogására>

kaptat ige ◇ vmire szoktat vkit, vmit; kapat

◇ <főleg ló v. más tehervonó állat, ritkán személy v. közlekedési eszköz> lejtős v. meredek úton nehezen, kapaszkodva fölfelé megy

kapu fn ◇ vmely tájrész eleje, kezdete

kapubálvány fn ◇ régebben bálvány alakra, ill. díszesre kifaragott kapufélfa
kapucíner fn ◇ egy kevés tejjel kevert sötétbarna feketekávé
kapucium, kapicom fn ◇ csuklya
kapucsi fn ◇ török ajtónálló; kapuőr
kapus fn ◇ kastély, vár, kolostor bejáratánál örökdő személy
kapuszám fn ◇ adórovási kulcs, mely szerint a megyék, városok és községek kapukra, portákra voltak felosztva, s meghatározták, hogy mennyi adó fizetendő egy-egy kapu után
kapuszín fn ◇ tágas, rendszerint boltozatos kapualj
kaput fn ◇ hosszú felsőkabát, amely elsősorban a férfiak városi viselete volt
kaputos mn ◇ hosszú felsőkabátban, városi viseletben, kaputban járó, kaputot viselő <személy>
◇ városi, tanult, hivatalnokféle <személy>
kaputrokk fn ◇ francia v. német szabású hosszabb felsőkabát, amely városi emberek viselete volt
kapuzábé fn ◇ kapufélfa
kar fn ◇ karzat
karab fn ◇ kis hajó
karabély fn ◇ rövid csövű puska
karabin fn ◇ főleg a lovasságnál és különleges csapatnemeknél rendszeresített, a vállon keresztbe csatolva is hordható rövid csövű puska; karabély
karacs fn ◇ ércmosásnál használt szerszám
◇ szénpor, só, kőpor, törmelék stb. össze-, továbbkotorására használt bányászszerszám; bányászkapu
karafina, karaffa, karaff fn ◇ üvegpalack; butélia; üvegcancsó
karaj fn *lásd karéj*
karajcár fn *lásd krajcár*
káratna fn *lásd kárókatona*
kárál ige ◇ <kapirgáló v. enni kérő tyúk> elnyújtott, kissé érdes hangon folyamatosan szól
karám fn ◇ náddal, gyékénnyel, vesszővel, deszkával bekerített, rendszerint fedetlen hely a szabadban legelő háziállatok együtt tartására és védelmére
karapol ige ◇ meghint; belocsol; bepermetez
karasia fn ◇ szoknya
karatyol ige ◇ <béka> kuruttyol
karavánszeráj fn ◇ vendégfogadó; az utasok és kereskedőkaravánok elszállásolására alkalmas nagy fogadó a mohamedán országban
karazéroz fn ◇ becéz; csókolgat
karbidlámpa fn ◇ kalcium és szén kristályos, világításra használt vegyületével működő lámpa
karbol fn ◇ átható szagú fertőtlenítő szer
karbonáta fn ◇ karaj; sertésborda
◇ sült húsgombóc; pörkölt
karbunkulus, kárunkulus fn ◇ vörös színű drágakő (pl. gránát, rubin)
karc fn ◇ rövid, hangulatos, gyakran tréfás leírás, elbeszélés, eszmefuttatás vmely időszzerű eseményről; karcolat; kroki
karcer fn ◇ börtön; tömlöc; fogda
◇ az a kis helyiség, ahová büntetésből a diákokat bezárták; zárka
karcog fn ◇ karcolás
karcos mn ◇ még teljesen ki nem forrott, erősen csípős ízű <szeszes ital>
◇ homoki szőlőből való, rossz minőségű, gyenge, savanyú <bor>
◇ harcias; veszekedős
karcsat fn ◇ karkötő; karperec
karcsol ige ◇ átkarol; átölel
kardal fn ◇ énekkar által, karban énekelt dal; karének
kardalésza mn ◇ hanyag; rendetlen
kardalészál ige ◇ kóborol; kószál
kardalos fn ◇ színházi énekkar tagja; kórista
kardbódé fn ◇ kardmarkolat
kardcsörtető mn ◇ feltűnési szándékból v. elbizakodottan kardját csörtetve járó, hencegő, esetleg hetvenkedő, hányaveti <személy, főleg önkéntes, katonatiszt>
kardikó fn ◇ kis díszkardocska

kardinál fn ◇ bíboros

kardinális mn ◇ kiváló; nagyszerű; pompás

kardkötő fn ◇ öv, szíj, mellyel a kardot, kardhüvelyt a derékra v. a vállra lehet akasztani, csatolni

kardvas fn ◇ a kard pengéje; vas

◇ kard

káré fn ◇ kétkerekű taliga; kordé

karéj, karaj fn ◇ széle, kerülete vminek

◇ félkör alakú hely a természetben v. vmely építményben

◇ élőlények mozgása, ill. elhelyezkedése nyomán keletkezett, kb. félkör alakú képzelt v. valóságos ív v. görbe vonal

◇ vmely testből, anyagból levágott, félkör alakú darab, szelet

◇ <növénynek, főleg fának a levelén> olyan, görbe v. ív alakú bemetszés, amely a falevél lemezének külső harmadáig ér

káricál ige ◇ <madár, különösen tyúk> hosszan, vontatottan, vékony, rekedtes hangot ad; kárál

karicsál ige ◇ fecseg; locsog

◇ többször ismétlődő, éneklésszerű hangot hallat; kárál; káricál

◇ énekelget; dalolgat

karika fn ◇ vmely tárgynak kerek alakja, kerekisége

◇ füstkarika

◇ ablakkeretbe foglalt üvegtábla; ablaktábla; ablakszem; ablakkarika

◇ abroncs v. hordó

karikál ige ◇ forgat; perdít

karikaláb fn ◇ óláb; lőcsláb

karikás mn és fn ◇ olyan <tárgy>, amelynek kör alakú foglalatja van

◇ csikósok, gulyások, kondások állatterelő eszköze; karikás ostor

◇ hordót, kádat és más gazdasági, háztartási faedényt rendszerint puhafából készítő iparos; kádár; karikásmester; kerékgyártó

karikáz, karikázik ige ◇ karikát bottal hajt

◇ körben, karikára mozog, fut, repül; forog; gurul

◇ <görbe lábú ember> nagyon siet, fut

◇ <szem> szaporán tágra nyílik, kimered

karimzsál ige ◇ karmolgat, kapargat, vakargat vmit

karistol ige ◇ torkot köszörül; krákog

◇ kaparó, csikorgó hangot ad; csikorog

◇ nagyjában, gyorsan megfésül vkit, vmit; <haját> kefével elsimít

karkötő fn ◇ <háborúban v. hadgyakorlatokon> bizonyos személyeknek vmilyen textilanyagból készült, a felső karon hordott jelvénye különös rendeltetés jelzésére; karszalag

kárlátó fn ◇ vmely lakoma (lakodalom, tor stb.) vendégeinek látogatása a következő napon a vendéglátó háznál a megmaradt étel, ital elfogyasztására

◇ a lakodalmas népnek az esküvő utáni napokban (esetleg néhány óra múlva) tett látogatása az új pár házánál, és az ezzel kapcsolatos vendéglátás

◇ a lakodalmas nép látogatása a lakodalom után az örömszülők házánál

karlyuk fn ◇ <ujjas ruhadaradon> az a kivágott nyílás, amelybe a ruhadarab készítésekor a ruha ujját beleillesztik, belevarrják; karöltő; karkivágás

kármán, kármány fn ◇ egy Dél-Anatóliában, Karaman vidékén lakó török néprajzi csoport tagja

◇ karman vidékéről való finom gyolcskelme v. bőráru

karmantyú fn ◇ a kéz melegen tartására használt, rendszerint szőrméből készült, melegen bélelt, két végén nyitott, hengeres ruházatkodási darab, amelyet régebben – kesztyű helyett – főleg nők, gyermekek, ritkábban férfiak is használtak; muff

◇ a ruha ujjának alsó végén levő visszahajtás, csipkedisz stb.

◇ <lovagi és katonai öltözéken, páncélon> a kart védő fémlemez v. burok

◇ vívókesztyűnek tölcserformán kiszélesedő, a kart és a csuklót védő öblös felső része, szára

karmazsin mn ◇ élénk, kissé kékes árnyalatú sötétpiros színű

kármentő fn ◇ a szérű, learatott gabonarakás mellett levő két deszkafal, amely megakadályozza a mag elpergését cséplés idején

◇ gabona, takarmány fedett tárolóhelyének, csűrnek belső oldalfala

◇ <falusi kocsmában> lécekkal elkerített hely, ahol az edényeket, üvegeket, poharakat tartották, főleg azért, hogy verekedéskor kár ne essék bennük

◇ a boroshordó csapja alá tett edény, mely a csapból csepegő v. kicsorduló bort felfogja

◇ a ruhát védő, kímélő munkaköpeny

karmonádli fn ◇ karaj; sertésborda

karnevál fn ◇ mulatságokban, táncokban, tréfákban gazdag farsangi időszak; farsang

kárókatona, kárakatna fn ◇ a varjúnál kissé nagyobb, teljesen fekete, zöldes fémfényű, evezőlábú madár, amely halban dús vizek mentén él, a halállományra káros

◇ galamb nagyságú, nádasokban fészkelő, evezőlábú madár, amely fekete alapszínén csak a fej és nyak gesztenyebarna

károm fn ◇ káromkodás; átok; szitok

káromlás fn ◇ vallásos tiszteletben részesülő személyeknek v. fogalmaknak durva, ocsmány, trágár szavakkal való szidalmazása, gyalázása

káromol ige ◇ szitkokkal illet, szidalmaz vkit

karórépa fn ◇ sárgarépa

káros mn ◇ olyan <személy>, aki kárt vallott vmiben; károsult

karosnya fn ◇ kis kézi kosár

◇ ételhordó kosár, amelyben az ételt a mezei munkásoknak hordják

karózat fn ◇ levert karók sora

kárpál ige ◇ <főképp nő> javító szándékkal, enyhébb szavakkal szid vkit; pirongat; korhol

◇ sokat, haszontalanul beszél, fecseg, sopánkodik

◇ zsörtölődik; lármáz

◇ szüntelenül kér; kunyerál

kárpit fn ◇ a színpad nyílását a nézők előtt elzáró, nehezebb kelméből készült függöny, melyet az előadás megkezdésekor fel- v. széthúznak, befejeztével pedig leeresztenek, ill. összehúznak; kortina

karszék fn ◇ karosszék

karszorító fn ◇ karkötő; karperec

kárt¹ fn ◇ fából készült edény

kárt² fn ◇ szögekkel ellátott falap, mellyel a gyapjút kifésülik; gereben

katrács fn ◇ golyókkal v. vasdarabokkal töltött, vékony falú tüzérségi lövedék

kartácsol ige ◇ gerebenez; fésülve tisztít

kartácsszóró fn ◇ golyószóró; géppuska; gépfegyver

kartámlány fn ◇ karfa

kártány fn ◇ régi lövegfajta

kartárs fn ◇ kolléga; munkatárs

kartell fn ◇ párbajra való kihívás, kihívó levél

kártétel fn ◇ ártalom; kár

kártó fn ◇ szőrmevész

kártos fn ◇ fából készül kisebb ivóedény v. fából készült dézsa- v. kannaszerű folyadéktartó edény

kártya¹ fn ◇ fából készült, magas, fölfelé szűkülő edény, kanna; vízfordó edény

kártya² fn ◇ levelezőlap

◇ névjegy

karuca, karuc fn ◇ bányásztargonca; szekér; kordé

◇ gyerekkocsi

karul, karuly fn ◇ karvaly

karusszel fn ◇ körhinta

◇ lovasjáték

kárvallás fn ◇ kár; veszteség

karvas fn ◇ a páncélruha kart védő része

kas¹ fn ◇ a szekér aljához és oldalához illeszkedő, vesszőből font betét, amely megakadályozza, hogy a szállított anyag kihulljon

◇ fűzfavesszőből font, kúp alakú, fenék nélküli kosár kis csibék összetartására, ill. annak megakadályozására, hogy a kotlós elkalandozzék; borítókosár

◇ kosár, amellyel a halász a sekély vizet elkeríti, s a kosár tetején benyúlva fogja meg az ottrekedt halakat

◇ vesszőből font, dézsa v. kád alakú nagyobb kosár

◇ vesszőből font és belül megtapasztott hombár, tároló láda

kas² fn ◇ <kocsin> az alvázon nyugvó építmény; karosszéria

kása, kásza fn ◇ durvára őrölt gabonaféle
◇ durvára őrölt gabonaféléből v. kukoricából (esetleg magvakból, bogyókból, gyümölcsökből is)
pépszerűvé főzött étel

kásagyöngy fn ◇ apró szemű gyöngy

kaska fn ◇ kisebb füles v. karos kézikosár

kaskéta fn ◇ sisak

kaskétli fn ◇ az egész haját beborító, merev vázas, körül fekete csipkefodorral szegett főkötő, fejfedő

kasmatol ige ◇ kutat; keresgél; motoz; matat
◇ csatangol; lődörög; ödöng; bolyong

kasolya fn ◇ kis kosár; kézikosár
◇ mezei bölcső

kasornya fn ◇ kosár, háló, amellyel különféle edényekben ételmet visznek a menzán dolgozónak

kásta fn ◇ betűszekrény rekesze

kastellum fn ◇ kastély

kastély fn ◇ megerősített főúri lak

kástély mn ◇ világospiros színű
◇ émelyítő; émelygős
◇ sáros; piszkos
◇ részeg; ittas

kastol ige ◇ sárral bepiszkít; koszol
◇ megvisel; elnyű

kastos mn ◇ lucskos; sáros; csatakos; piszkos

kástu fn ◇ kamraféle épület

kasu fn ◇ cukorka

kaszab, kaszap fn ◇ kasza alakú hosszú kard
◇ mészáros; húsáros; hentes

kaszafén fn ◇ a kasza élesítésére való, megmunkált felületű, finom szemcséjű, hosszúkás, kemény kő; kaszakó

kaszaj fn ◇ téglalap alapú, szögletes formájú széna- v. szalmarakomány, amit a szabad ég alatt tárolnak

kaszálás fn ◇ lekaszált takarmány, főként széna

kaszálófenék fn ◇ bozót; sűrű

kaszanyűg fn ◇ a természet v. vadon termő, pillangós virágú takarmánynövény, a bükköny vmely fajtája

kaszárnyaáristom fn ◇ <a régi hadseregben:> laktanyafogság

kaszás mn ◇ lábaival járás közben kaszáló mozdulatokat végző <állat v. láb>; csámpás

kaszáslé fn ◇ olyan léből készült savanyú leves, melyben füstölt disznóhúst főztek

kaszinó fn ◇ zárt társaskör
◇ társaskörök találkozásának állandó helyszíne
◇ pihenésre v. szerszámok tárolására használt kerti házikó; filagória

kaszinózik ige ◇ elbeszélgeti az időt; lopja a napot; tereferél

kaszírnő fn ◇ <kávéházakban, mulatóhelyeken> pénztárosnő, aki rendszerint a pénztár körül elhelyezett égetett szeszes italokat, cukorféléket is kezelte

kaszkád fn ◇ vízesés; zuhatag; sellő

kaszli, kaszten fn ◇ tárolóbútor, melyet általában díszedény bemutatására is használnak

kasznár fn ◇ magtárakat kezelő uradalmi tisztviselő, uradalmi tisztartó

kaszni fn ◇ különböző formájú és rendeltetésű szekrény v. láda

kaszoj fn ◇ egyszerű, gerendákból rakott, nyeregtetős kunyhó, amelyet erdei kaszálón, juhtelettető szálláson építenek a pásztor számára

kászolódik ige ◇ hosszasan, lassan, nehézkes kényelmességgel, szemmel láthatóan sokat mozgolódva készülődik, szedelődzködik, különösen eltávozás előtt; kászálódik

kaszrol, kasztrol fn ◇ serpenyő; vasfazék; lábas

kaszír fn ◇ pénztáros

kaszt fn ◇ gabonásláda; lisztesláda

kásztigál ige ◇ fenyít; büntet

kasztról fn ◇ serpenyő; lábas

kászu fn ◇ fakéregből, háncsból készült kis puttonyforma edény

katak fn ◇ kereplő

kataklizma¹ fn ◇ természeti csapás; katasztrófa

kataklizma² fn ◇ zárt társadalmi csoport

katakol ige ◇ kerepel

◇ alkalmatlankodik; zavar; háborgat

◇ lármáz; zajt csap

katarakta fn ◇ vízesés; zuhatag; zúgó; kaszkád

katárka fn ◇ vesszőből való kalitkaszerű alkotmány, amelyben a csöves kukoricát tartják

kataszter fn ◇ egy katasztrális holdnyi, azaz 1600 négyszögöl nagyságú terület

◇ telekkönyv; telekkönyvi nyilvántartás

katasztrum fn ◇ névsor; névkönyv

katat ige ◇ kotorászva keresgél vmit; matat

◇ zörög; kattog

katedra fn ◇ <református templomban:> szószék

katékizmus, katekézis fn ◇ a legfontosabb vallási tételeket kérdés-felelet formájában feldolgozó rövid összefoglalás

katékumen fn ◇ felnőtt hittanuló, keresztség előtt álló személy az ősegyházban

◇ az első gyónásra és áldozásra felkészülő gyermek

katicáskodik ige ◇ <férfi> konyhán okvetetlenkedik, lábatlankodik, nyalakodik, asszonyi dolgokba avatkozik; katuskodik

katka fn ◇ fából v. vasból készült horog, amellyel az elszakadt, fenéken maradt véghorog zsinórját keresik meg és emelik ki; fentő

katlan fn ◇ földbe vajt, elől nyitott gödör, ill. három oldalán vályog- v. téglafallal körülzárt üreg, amelyben tüzet raknak, s amely fölé helyezik az üstöt

◇ <konyhában, mosókonyhában> üstben való főzéshez épített tűzhely

◇ vasból való, hordozható üstház

katolizál ige ◇ katolikus hitre tér

katonaállítás fn ◇ katonák sorozása

katonabanda fn ◇ <vmely katonai csapattestben> rendszerint hivatásos katonákból szervezett, fúvós és ütőhangszerekből álló zenekar, mely felvonulásokon, szemléken könnyű zenét, főleg indulókat játszik

katonadolog fn ◇ katonai foglalkozás; katonai tudomány

katonakenyér fn ◇ a katona ételsora; katonaélet

katonakor fn ◇ az az életkor, amikor a férfi hadköteles, amikor katonai szolgálatra be szokták hívni; katonaköteles kor

katonalakház fn ◇ kaszárnya

katonapénz fn ◇ napidíj

katonás mn ◇ katonákkal szívesen barátkozó, katonák társaságát kereső <nő>

◇ háborús

katonasor fn ◇ az az életkor, amelyben vkit sorozni szoktak; katonakor

◇ a katona élete, sorsa; katonaélet

katonaszabadítás fn ◇ hadköteles személynek a katonai szolgálatból való elbocsáttatása hamis alkalmatlansági ok alapján

katonaviselt mn ◇ olyan <személy>, aki már volt katona, különösen aki nemrég szerelt le

katrinca fn ◇ házilag szőtt színes, rojtos kötény, amelyet némely vidéken a nők párosával, elől s hátul viselnek

◇ lepelszoknya; kötényszoknya

katroc fn ◇ ketrec

katroncás fn ◇ törülköző

◇ kötény

katufrék fn ◇ viseltes bő, hosszú felöltő, kabát

katulya fn ◇ skatulya; doboz; tok

katus fn ◇ asszonyos természetű, gyámoltalan férfi

◇ a konyhán forgolódó, kuktálkodó, kotnyeles férfi

katuska fn ◇ konyhán okvetetlenkedő, lábatlankodó, kuktáskodni szerető férfi

◇ pipogya, gyáva, gyámoltalan férfi; anyámasszony katonája; papucshős

◇ féleszű, együgyű ember, főleg nő

katuskodik ige ◇ <férfi> konyhán okvetetlenkedik, lábatlankodik; katicáskodik

◇ gyáván, pipogyán, katuska módra viselkedik

katyma fn és mn ◇ semmiség; semmi

◇ kotyvalék; rosszul főzött étel

◇ hasznavehetetlen tárgy; silány dolog

◇ vminek a selejtje, utolsója

◇ hitvány; silány

◇ zagyva; zavaros

◇ csúnya; rendezetlen

kautéla fn ◇ óvatosság, óvatossági záradék szerződésen

káva fn ◇ seprűnek az a vesszőből készült része, amely a szálakat összetartja egy csomóban

kávéházi mn ◇ színes, újságírásszerűen rögtönzött <irodalom>

kávémérés fn ◇ olyan kisebb üzlet, ill. helyiség, ahol kávé, tej, tea, csokoládé s ezekhez különféle sütemények fogyaszthatók

kaverna fn ◇ üreg; barlang

◇ <sziklás, hegyi terepen> állásharcok idején a katonák, lőszer, élelem stb. számára mélyen a földbe v. sziklába vájt üreg

◇ kóros üreg a szervezetben

kávés mn ◇ kávéházban, kávézásban működő, dolgozó, ott alkalmazott <személy>

kavicsos mn ◇ olyan <gyümölcs>, amelyben sok az ehető, kőszemű szemcse

kavillál ige ◇ kóborog; csavarog

◇ ide-oda bámul; tekintget

kazal fn ◇ a learatott gabona kévéből összerakott, rendszerint széles, terjedelmes, több méter magas halom, amelynek alakja házra emlékeztet, és ily módon védik a gabonát az esőtől, beázástól a cséplésig; asztag

kazaloz ige ◇ <szénát, szalmát> kazalba rak

kazamata fn ◇ <régi erődökben, várakban> a lövedékek ellen védő, rendszerint lőrészekkel ellátott, erős boltozatú, földbe mélyített v. sziklába vájt, gyakran alagútszerű helyiség, amelyet raktárnak, lakóhelynek is használtak, főleg ostrom esetén

◇ föld alatti várbörtön

kazán, kozán fn ◇ üst; fazék

kazdag nm ◇ gazdag; vagyonos

kazetofon fn ◇ hangoknak elektromágneses úton való rögzítésére, ill. visszaadására használt készülék; magnetofon

kazimir fn ◇ posztóféle; kasmír

kazula, kzsula fn ◇ miseruha

kazul mn ◇ perzsa

kazup fn ◇ kétfülű kosár; füles kosár

◇ fakéregből, háncsból készült kis puttonyforma edény

◇ bő szárú, otromba csizma

kázus fn ◇ feltűnést keltő v. botrányos ügy, eset

◇ különleges, fontos ügy

◇ jogi eset

◇ <névszóragozásban:> eset

kebel fn ◇ vminek rendszerint öblös belseje

◇ az ember melle és az ezt takaró ruha közötti rész, tér

kebel fn ◇ házi lenvászonból készült fehér, derékban ráncolt, fél lábszárig érő, bő szoknya

kebelbeli mn ◇ falubeli; idevalósi; földi

kec fn ◇ juhok és sertések óljában deszkákkal védelmi célból elkerített rész, ahol a vemhes állatok különzárva hozzák világra kicsinyeiket, ill. ahová a megellett állatokat fiaikkal bezárják

kece¹ fn ◇ halászhaló; zsákháló; húzóháló

kece² fn ◇ katonai pokróc

kecefice mn ◇ sántikáló; bicegő

◇ ugrándozó; fickándozó

keceficél ige ◇ ugrándozik; ugrabugrál

◇ összevissza zagyvál

◇ összevissza jár

◇ akadékoskodik; alkalmatlankodik

◇ párosodik; párzik

kecel, kecél ige ◇ kocog; kopogtat; zörget

◇ szaporán tipeg

◇ fickándozik; ugrándozik

◇ összehúzódva ül; kuporog

kecele fn ◇ miseruha

◇ felsőruha

◇ bő kötény

◇ fejkendő

kecmereg, kecmeleg ige ◇ <kisebb távolságon v. szűk helyen> nehézkesen, nagy ügyel-bajjal mozgolódik, forgolódik, tápáskodik, mászik; vánszorog

◇ kuporog; gubbaszkodik; tétlenül várakozik

kecmerkedik ige ◇ görnyedezik; görbed

◇ töri magát vmiért

◇ vánszorog; mászik

◇ készülődik; szedelőzködik

◇ sietve megy; igyekszik; halad

kecs fn ◇ <többnyire nővel kapcsolatban> a külső megjelenésben, főleg mozgásban megnyilatkozó, finoman könnyed, harmonikus báj

◇ <rendszerint a női testen v. vmely részén> finom, törékeny szépség, báj

kecske fn ◇ katonaköponyeg

kecsegtet ige ◇ kényeztet vkit

kecske¹ fn ◇ állványszerű alkotmány; fűrészbak

kecske² fn ◇ <tréfás megnevezésként:> szabó

kecskebucska, kecskebuka fn ◇ bukfenc

kecskefi fn ◇ gida; kecskegida; gödölye

kecskekigyó fn ◇ vipera

kecskeláb fn ◇ kecskebak

kecskeolló fn ◇ kecskegida

kecsketúró fn ◇ felhúzott jobb térdrel farba adott rúgás

kecsteli mn ◇ finom; kecses

kedély fn ◇ temperamentum; vérmeérséklet

kedig, kedéglén ksz ◇ pedig; azonban; ellenben; viszont; mégpedig; márpedig

kediglen ksz ◇ pedig

kedvel ige ◇ szeretettel v. szerelemmel szeret

◇ helyesel

kedveletes mn ◇ barátságos; kellemes

kedvesnővér fn ◇ ápolónő

kedvetlen, kedvtelen mn ◇ olyan, amihez vkinek nincs kedve; nem kedves; kellemetlen

◇ kedvet nem keltő; kedélytelen

kedvez ige ◇ <megkülönböztető szeretete jeléül vmely kedvességgel, szolgálattal> kedvében jár vkinek, különösen kedvesen bánik vele

kedvezés fn ◇ kedvezmény; kegy; engedmény

kedvezményes mn ◇ kedvezményben részesülő; kedvezményt élvező; kedvezményezett

kefék fn ◇ <takácsmesterségben> a csirizes, pépes anyagnak eldörzsölésére és a fonalakra való rákenésére használt két, keféhez hasonló eszköz

kegy fn ◇ kegyelem; megkegyelmezés

keg fn ◇ kis hordó

kégy fn ◇ folyó félköríves holtága

◇ versenypálya; küzdőtér

◇ határkő

kegydíj fn ◇ megöregedett v. munkaképtelen alkalmazott, ill. hozzátartozói részére kivételes kegyképpen megállapított olyan, kis összegű, rendszeres juttatás, mely az érvényes szabályzat v. szerződés szerint nem jár

kegyed¹ ige ◇ kegyelmez

kegyed² nm ◇ <udvarias, megtisztelő megszólításként:> ön

kegyel ige ◇ <személyt> kegyben tart, kedvel, jóindulatban, pártfogásban részesít

◇ <dolgot> előnyben részesít, kedvel

◇ <nő> gyöngéd vonzalmat, szerelmet érez vki iránt

kegyelem fn ◇ leereszkedő, kegyes jóindulat; nagylelkűség; kegy

◇ uralkodói kegy, jóindulat

◇ leánynak az őt szerető legény iránt tanúsított szívbeli hajlandósága

kegyelemdőfés fn ◇ utolsó, halálos döfés, szúrás, amelyet a harcban v. párviadalban legyőzöttnek adott ellenfele, hogy a haláltusa kínjaitól megszabadítsa

◇ halálos döfés, szúrás, amelyet a hóhér a kerékbe tört áldozatnak adott, hogy szenvedéseitől megszabadítsa

◇ a leterített vad haláltusáját megszüntető szúrás

kegyelet fn ◇ szívárvány

kegyelmed, kigyelmed nm ◇ <tisztelettel megszólított személynek némi fensőbbiséget is kifejezésre juttató, kissé vállveregető megnevezéseként>

kegyelmes mn ◇ vki iránt leereszkedően nagylelkű; kegyes

kegyenc fn ◇ olyan személy, aki vmely hatalom birtokosának – rendszerint érdemtelenül – kegyében áll, s ennek folytán kivételes kedvezményeket élvez

kegyes mn és fn ◇ kedves, szép <nő>

◇ <szерelmi v. házassági kapcsolatban:> nő, különösen szeretett nő

kegyeskedő mn ◇ vallásos

kegyesrend fn ◇ piarista szerzetesrend

kegyig ksz ◇ pedig

kegyme hsz ◇ majdnem

kegyémél ige ◇ kényeztet; babusgat; dédelget

kegyteljes mn ◇ kegyes; nagylelkű; jóságos

kegyúr fn ◇ pártfogó; patrónus

kegyvesztett mn ◇ olyan <személy>, akitől uralkodója, magas rangú pártfogója megvonta a kegyét

keh, kehi fn ◇ köhögés

kehel, kehül ige ◇ nehézkesen köhécsel; köhög

kehely fn ◇ lefelé szűkülő, talpas, rendszerint aranyból v. ezüstből készült nagyobb, díszes ivópohár

◇ mise v. úrvacsora alkalmával használt ivóedény

◇ növény csészéje

◇ <virágban> a szirmok összessége, a párta által határolt, felül nyitott üreg

kéj fn ◇ akarat; hajlandóság

◇ kény; önkény; erőszak

kéjkedik ige ◇ kéjeleg; bujálkodik

kéjlak fn ◇ fényűzően berendezett, üdülésre, szórakozásra, olykor tivornyázásra használt, villaszerű nagyúri épület, különösen nyaraló, üdülő

◇ finom ízlés szerint, tetszetősen, kényelmesen berendezett kisebb lakás v. villa

◇ nagyúri kedvtelésből, szerelmi találkák céljára épített, fényűzően berendezett, kisebb kastélyszerű épület

kéjleány fn ◇ szajha; prostituált

kéjutazás fn ◇ nem határozott céllal, hanem szórakozásból, időtöltésből, kedvtelésből tett, rendszerint hosszabb, költséges v. éppen fényűző utazás

kékbeli mn ◇ kék posztóból készült <ruha>

◇ ünneplő öltözetként ilyet viselő <személy, rendszerint kispap v. mesterember>

kékgáz fn ◇ ciángáz

kékharsnya fn ◇ a művészetek és tudományok iránt rajongva érdeklődő, de rendszerint csak tudálékos és műveltségét fitogtató nő

kékkő fn ◇ rézgálic

kéksav fn ◇ a keserű mandulához hasonló szagú, illékony, savas hatású folyadék, nagyon erős mérge, amelyet a vegyi és a gyógyszeriparban használnak; ciánhidrogén

kékszakáll fn ◇ olyan férfi, aki a nőket magába bolondítja, aztán cserbenhagyja

kel, kél ige ◇ keletkezik; kezdődik; támad

kelebőlál ige ◇ fáradtan v. tájékozatlanul, rendszerint vmit keresve ide-oda jár, jön-megy; nagy területet

összevissza, esetleg eredménytelenül bejár

keleh fn ◇ kehely; serleg

kelekóla mn ◇ tekert; csavart; tekervényes

◇ kelekótya; szeleburdi; hebehurgya

◇ rendetlen

◇ idomtalan; alaktalan

kelekólál ige ◇ irányát változtatja; ide-oda fordul, forog

◇ jár-kel; kószál; csavarog

◇ tántorog

kelem fn ◇ folyó két partja között átkelőhely

kelempász fn ◇ mókus

kelence fn ◇ körülkerített méhes; méhes kert

kelendő mn ◇ tiszteletben, becsületben részesülő; szívesen látott, fogadott

kelengye fn ◇ ruhanemű, főleg fehérenemű, ágynemű, asztalnemű, amelyet a menyasszony, házasságkötése alkalmából, rendszerint szüleitől ajándékul kap

◇ nevelőintézetbe bennlakónak menő leány fehéreneműje

kelep fn ◇ kereplő

kelepce¹ fn ◇ madarak, vadak megfogására használt eszköz; csapda; tőr

◇ egérfogó

kelepce² fn ◇ kereplő

kelepcés mn ◇ bonyolult

kelepicél ige ◇ kóborol; csatangol

◇ rugdalózik; hánykolódik; vergődik a vízben

◇ kelepel; kerepel

kelet fn ◇ napkelet; hajnal

keleve fn ◇ szúrófegyverül használt hosszú rúd; fanyárs

kelevény fn ◇ csoportosan jelentkező nagyobb kelés, gennyes daganat a bőrön

kelevéz fn ◇ dárdaszerű hajítófegyver

kelh fn ◇ kehely; serleg

kellem fn ◇ fiatal nő külső megjelenésében, mozgásában, megnyilatkozásában észlelhető, tetszést v. vonzalmat ébresztő kedvesség, báj

◇ <főleg a természetben, mely természeti jelenségben megnyilvánuló> báj

◇ kellemes érzés, élmény; gyönyör

kellemdús mn ◇ csupa báj, kellem; kellemet sugárzó <nő v. gúnyképpen férfi>

kellemetes mn ◇ kellemes; jóleső

◇ szükséges; kellő

kellemetlenség fn ◇ betegség; rosszullet; kór

kelletekorán hsz ◇ idejekorán

kelletik ige ◇ tetszik; megtetszik

◇ kedveskedik

◇ kell; szükségszerű

kelletlen mn ◇ haszontalan

kellner fn ◇ felszolgáló; pincér

kellő mn ◇ kellemes; ildomos; hasznos

kellőleg hsz ◇ jókor

kellőség fn ◇ ár; bér

kelme fn ◇ szövet; szőtt ruhaanyag

kelmed nm ◇ <megszólításként:> maga, ön, kegyed

keltőóra fn ◇ ébresztőóra

kémel ige ◇ kémlél; fürkészk; megfigyel; vizsgál

kemencepadka fn ◇ kemence, különösen búbos kemence körül téglából v. más anyagból rakott pad

kemény mn ◇ zöngétlen <mássalhangzó>

kémény fn ◇ kandallószerű tűzhely

keménymag fn ◇ köménymag

keménynyakú mn ◇ makacs; nyakas

kémezet fn ◇ követség; küldöttség

kémleleti mn ◇ kísérleti
kémlelőszer, kémszer fn ◇ vegyszer
kémlő¹ mn és fn ◇ kémlelő; kutató; fürkésző
◇ hírszerző; kém
kémlő² fn ◇ katéter; tubus
kémszemle fn ◇ egy katona v. kisebb katonai egység felderítő útja, kutató tevékenysége az ellenség vonalai mögött
kémszemléli ige ◇ megles; megfigyel; kifürkész
kén fn ◇ kén, gyötrelem
ken ige ◇ töröl; odaken
◇ <személyt v. testrészt> nyomogat, dögönyöz, masszíroz
kenceficél ige ◇ <kenőccsel, szépítőszerszerrel> ken-fen, keneget
◇ <betegség ellen> megken, keneget
◇ elver, elagyabugyál vkit
◇ mázol; maszátol
kencs fn ◇ kenőcs
kéncs fn ◇ kincs
kend¹ ige ◇ ken; dörgöl; törül
kend² fn ◇ főfejedelem; kende
kend³ nm ◇ <parasztemberek, falusi kisemberek, főleg férfiak megszólításaként egymás között, különösen ha egyáltalán nem v. csak kevéssé ismerik egymást:> maga
◇ <rokon kapcsolatban v. közeli ismeretségben levő parasztemberek között a tegezésnél több tiszteletet, megbecsülést kifejező megszólításként, különösen idősebbekkel szemben, házastársak közt az asszony részéről a férjjel szemben>
◇ <lenéző, fölényeskedő megszólítás parasztemberrel, cseléddel, alacsonyabb rangú alkalmazottal szemben>
kendeni fn ◇ törölni; tisztítani
kenderhám fn ◇ kenderből készült szegényes, kezdetleges hám, amellyel a nyeret felcsatolják a lóra
kendész ige ◇ keresgél; kutat
◇ leselkedik
kendett mn ◇ cifra; díszes
kendez ige ◇ kendnek szólít vkit
kendő fn ◇ törülköző, törölrüha v. hasonló, de néha csak dísznek használt kelmedarab
kendőlakás, kendőváltás fn ◇ eljegyzés; kézfogó
kendőz ige ◇ kifest; kisminkel
kendőzés fn ◇ vminek szépítőszerszerrel való bekenése, befestése, illatosítása
kendőzőszer fn ◇ kozmetikum; smink; szépítőszerszer
kenés fn ◇ fájós testrésznek vmivel való bedörzsölése; masszírozás
kéneső fn ◇ higany
kenet fn ◇ kenőcs; krém
kenéz fn ◇ főember; vezető
◇ román és ruszin vidéken a telepítés vezetője, később a falu bírása
kengyel fn ◇ <ruhán> pánt- v. kantárszerű elem (pl. nadrágtartó, talpalló stb.)
kengyelfutó fn ◇ vásári mutatványos, aki a vásárteret egymás után többször körülfutja, s ezalatt társa v. hozzátartozója tányérral körülvárva gyűjti a hallgatók v. a nézők adományait a szórakoztatásért
◇ főúri hintót, illetőleg nemesembert futva kísérő, díszes ruhába öltözött szolga, ill. gyorsfutár
kengyelvas fn ◇ a nyereg két oldalára szíjjal rácsatolt, rendszerint vasból v. rézből készített, átmérőjével lezárt félkörhöz hasonló alakú tárgy, amelynek alsó, megfelelően kiképzett részére támasztja a talpát a lovas nyeregbe szálláskor és lovagláskor; kengyel
kenig ksz ◇ pedig
kénkő fn ◇ kén
kénkőszag fn ◇ a kengőz fojtó szaga, amely a babona szerint az ördög megjelenését kíséri
kénkőves mn ◇ ként v. kengőzt tartalmazó; az égő kén szagára emlékeztető
◇ <káromkodásban, elhomályosult jelentéssel használt szó>
kenőasszony fn ◇ olyan parasztaasszony, aki ért a kenéshez, a masszírozáshoz, és alkalomadtán ezzel gyógyítja a bajával hozzá fordulót

kenőcsli ige ◇ bekeni; ápolja

kénszín mn ◇ sárga

kenter¹ hsz ◇ könnyen; tetszés szerint; fölényesen

kenter² fn ◇ rövid vágta

kentreg, kentreng fn ◇ <a hám részeként:> párnázott széles szíj, bőrpánt, amely az állat szügyére feszül; szügyelő

kénvirág fn ◇ kénpor

kény fn ◇ a maga akaratának minden írott és íratlan törvénytől független érvényesítése; kedv; tetszés
◇ kényuralom; erőszak

kenyér fn ◇ lisztszerű, kesernyés ízű, romlott méz a lépben

◇ kenyérmagvat termő gabona (búza, rozs és néhol árpa is); kenyérgabona

kenyéradó mn ◇ olyan <személy>, aki vkinek munkát és megélhetést ad

◇ olyan <ténykedés>, amely vkinek megélhetését biztosítja

kenyéradomány fn ◇ alamizsna

kenyeres¹ fn ◇ kenyeres pajtás; egy kenyéren élő; kenyeresstárs; háztartási v. baráti kapcsolat

kenyeres² mn ◇ puha halmazállapotú, keserű ízű, csomós, romlott <rész a lépes mézben>

kenyérhaj fn ◇ kenyérhéj

kenyérkosár fn ◇ szalmából, gyékényből v. vesszőből font, hosszúkás v. kerek, nyitott, fületlen

tartóeszköz, amelyben a kiszakasztott kenyértésztát kelesztik, lisztet, gabonát, tojást stb. tartják; szakajtó

◇ nagy kerek házikenyér tartására használt fedeles kosár

kenyérleső fn ◇ <tréfás megnevezésként:> száj

◇ olyan személy, főleg gyermek, aki eltartásra szorul

kenyérnekvaló fn ◇ kenyérgabona; kenyérmag

kenyérpusztító fn ◇ ingyenélő, nem dolgozó személy

◇ hivalkodásból tartott, felesleges szolgálta

kenyérvirág fn ◇ narancs-, sáfrány- v. citromsárga virágú, régebben a sáfrány hamisítására használt, ma

kertekben dísznövényként ültetett faj, amely növény virágának főzetét és szeszes kivonatát a gyógyszeripar

és a vegyi ipar használja; körömvirág

kényes mn ◇ dölyfös; gőgös; kevély

◇ ruhájával v. szépnek vélt külsejével feltűnően tetszelgő, azt hetyke, rátarti viselkedéssel fitogtató <személy>

◇ büszke, kimért, tetszetősen hetyke <mozgás, magatartás>

kényszeredett mn ◇ <betegségtől, koplalástól v. nagy fáradtságtól> lesóványodott, fejlődésében elmaradt <állat>, ill. rosszul nőtt, csenevész <növény>

kénytelenítő mn ◇ kötelező; kényszerű; kényszerítő

kénytet ige ◇ vkit, vmit erőszakkal kényszerít vmit tenni

kénytetik ige ◇ vmit tenni kényszerül, v. kényszerül vmire

kép¹ fn ◇ lándzsa; dárda

kép² fn ◇ vkinek személyét képviselő személy; helyettes

kepe fn ◇ learatott, s csomóba kötött gabonából, kévéből rakott kereszt; csomó; kalangya

◇ papnak, kántornak az aratásból járó rész

képebeli fn ◇ képviselő; helyettes

képedez ige ◇ ámuldozik; csodálkozik; hűledezik

kepél, kepéz ige ◇ a learatott, csomóba kötött gabonát, kévét keresztbe, képebe rakja

◇ az aratóknak járó gabonakeresztet, a munkabér fejében ígért termést megjelöli

képely fn lásd **gépely**

kepés mn ◇ részes aratóként dolgozó, azaz a munkabér helyett a termés egy részéért dolgozó <személy>

◇ learatott és kepekkel, keresztbe rakott gabonakévével telerakott <gabonaföld>

képes fn és mn ◇ lándzsahordozó

képesül ige ◇ képesítést, jogosultságot szerez, kap

kepszkedik ige ◇ kapálódzik; rugdalódzik

◇ vergődik; evickél

◇ kapaszkodik; csimpaszkodik

kepsztet ige ◇ kapaszkodva megy, erőlködve kapaszkodik, mászik fölfelé

◇ evickél; vergődik

◇ küszködik; nyomorog

◇ mozog; halad

kepéz ige *lásd* **kepél**

képez ige ◇ alakít; létrehoz; alkot

◇ képzeletében alakít; elképzeli

◇ hasonlít vmihez; formáz vmit

képezde fn ◇ tanítóképző; tanítónőképző

képezdész fn ◇ vmely tanítónőképző tanulója; tanítóképzős

képfaragó fn ◇ kőből, fából díszeket, alakokat, szobrokat faragó művész v. iparos

kepickél ige ◇ ide-oda kapkodva, rugdalózva mozog, kezét-lábát hányja-veti

◇ kétségbeesetten küszködik, hogy a bajból kimeneküljön; vergődik

képirás fn ◇ festőművészet; festészet

képiró fn ◇ festő; festőművész; rajzoló

képlet fn ◇ alakzat; mintázat

◇ <állati, növényi testben> alakilag és szerkezetileg elkülönült, a szerveződés alacsonyabb fokára mutató, kisebb életfontosságú képződmény

◇ csillagkép; csillagzat

képmás fn ◇ arckép; portré

◇ vminek a példája, mintája, jelképe

képoszlop fn ◇ szobor

képzelem fn ◇ képzelet; fantázia; képzelőerő

képzelet fn ◇ elképzelés; elgondolás

képzemény fn ◇ ábránd; álomkép; ábrándkép

kerámia fn ◇ fazekasmesterség

kérdezet fn ◇ kérdés; tudakozódás

kérdő fn ◇ ítélő bíró

kéredzik ige ◇ kéredzkedik

kéreg fn ◇ a szita, a rosta fából való kerete

◇ a malomkő kerete, kávája, fából való burkolata

◇ <vminek az alján> sűrűsödés, merevedés folytán keletkező kemény réteg

kerek fn ◇ erdő; vadon; rengeteg

kerekded mn ◇ nagyjából ívszerűen hajló vonalakkal határolt; telt

kerekes mn ◇ kerekded; gömbölyded

kerékkenő fn ◇ kocsikenőcs; kulimász

kerékkötő mn és fn ◇ olyan <tárgy, eszköz>, amely a kocsi egyik kerekének forgását akadályozza v. lehetetlenné teszi, s ezáltal a kocsi haladását a lejtőkön lassítja

◇ kerékkötő lánc, saru, szíj v. kötél

keréksaru fn ◇ fék

keréktánc fn ◇ szerb körtánc; kóló

kerekű fn ◇ kerék

kerékvető fn ◇ a kapu két oldalán elhelyezett kő, amely megakadályozza, hogy a kocsi kereke közel menjen a kapufélfához

kérel ige ◇ hosszabb ideig, kitartóan kér; kérlel

kérelem fn ◇ kérés

kerenget fn ◇ kerület

kerengő fn ◇ román stílusban épült kolostor udvarát körülvevő és a kolostort a templommal összekötő oszlopos, négyszögletes alaprajzú fedett folyosó, amely az udvar felé rendszerint nyitott; körfolyosó; keresztfolyosó

kerenta fn ◇ sajtkészítés során használt, egy darab fából kialakított, egyik végén csőrszerű kifolyóval ellátott, sajtnyomó teknő

kerep¹ fn ◇ hajó; dereglye; komp

◇ a vízimalmot tartó csónakok közül a legnagyobb

kerep² fn ◇ fából készült, csattogó hangot adó eszköz, melynek forgatható fogaskerekéhez hajlékony falap csapódik, amelyet a madarak elijesztésére használnak; kereplő

kerepel ige ◇ fából készült, csattogó hangot adó eszköz forgatásával elijeszti a madarakat; kelepel

kerepes¹ fn ◇ lóval vontatott hajó

kerepes² fn ◇ szőlőben használt zajkeltő eszköz a madarak elriasztására; kereplő

kereplye, köröplye fn ◇ kb. 30–35 centiméter átmérőjű, lábra erősített, vesszőből és zsinemből készült hótalp

kereset fn ◇ keresnivaló; elintézendő ügy; teendő

keresetlen mn ◇ <népi babonában> olyan, amit keresés nélkül találtak

kereskedés fn ◇ kereskedelem

kereskedik ige ◇ vki vmely céllal vmit keresve jár, időzik vhol; vmi keresnivalója van, vmi járatban van vhol

◇ keresgél; kutat

◇ vkin követel vmit

keresmény fn ◇ vki rendszeres munkájának, foglalkozásának anyagi eredménye; fizetés; kereset

◇ az a pénzösszeg v. természetbeli járandóság, amelyet vki munkájával v. más módon esetről esetre megkeres; nem rendszeres jellegű kereset

◇ szerzemény

kereső¹ fn ◇ ítélkező bíró

kereső² fn ◇ tárgymutató; névmutató

kereszt fn ◇ vmely tisztséggel járó, rendszerint kereszt alakú jelvény v. ilyen alakú kitüntetés

◇ 12–20, fejükkel egymás felé fordított s így egymásra rakott kévéből álló, aratástól hordásig a tarlón hagyott rakás gabona

◇ <gyermeknyelvből> keresztapa; keresztanya

◇ kereszttség

keresztés fn ◇ lovas kocsi v. szekér rúdja hegyére akasztható kettős hámfa, melyhez négyes fogatban az első pár lovat fogják

keresztéz ige ◇ <aratáskor> kévétet, csomóba kötött gabonát keresztbe rak

keresztkoma fn ◇ a gyermek keresztapja <a gyermek apjának v. anyjának szempontjából>, ill. az apa <a keresztapa szempontjából>

keresztlánc fn ◇ bilincs; lánc, amellyel a kezét keresztben összekötözik

keresztlevél fn ◇ <egyházi anyakönyvezésben> a megkeresztelést igazoló bizonyítvány

◇ születési anyakönyvi kivonat

keresztút fn ◇ útkanyarulat megrövidítésére való, vmin keresztülvezető út; általút

◇ Jézus szenvedéseit tizennégy jelenetben ábrázoló kép- v. domborműsorozat, és a szenvedéstörténet mozzanatait megörökítő templomi ájtatosság

keresztüljár ige ◇ vmit átfúrva keresztülmegy rajta

◇ szélteben-hosszában járva, utazva bejár vmit

keresztülvág ige ◇ <ütő eszközzel, főleg ostorral, korbáccsal> úgy csap, hogy az a megütött testrészt egész szélességében éri

keresztvas fn ◇ olyan rablánc, amely a jobb kezét a bal lábbal, a bal kezét a jobb lábbal láncolja össze

keresztvonás fn ◇ keresztbe húzott két vonás, ilyen módon történő áthúzás vminek megsemmisítésére, érvénytelenítésére

kéret ige ◇ <megbízott személy közvetítésével> feleségül kér

kergekőr fn ◇ juhok agyvelejében fellépő megbetegedés, melyet a kutyában élő galandféregnek az embriója idéz elő, és amelynek tünetei: kényszermozgás (pl. körben forgás), görcsök, levertség, legyengülés

kérges mn ◇ sártól, piszoktól, izzadságtól kissé merevvé vált

kerget ige ◇ <állatot> a szükségesnél gyorsabb, erőltetett munkára v. menetre hajszol

kergeteg fn és mn ◇ juhokra jellemző betegség, amelynek tünetei: kényszermozgás, görcsök, levertség, legyengülés; kergeség

◇ kergeségben, kergeskórban szenvedő

◇ dühöngés; dühkitörés; őrzöngés

◇ dühöngő; őrült

◇ vihar; kavargás

keringő fn és mn ◇ csavargó; kóborló

kerít ige ◇ kerítéssel körülvész

◇ <főleg ruhát magára, a nyakába, a vállára v. vkire> széles mozdulattal odatesz; magára terít; vkire ráterít

◇ <személy> vminek körvonalát meghúzza vhol (pl. pálcával a porban)

◇ elfogni igyekszik

◇ kiveti és bevonja a kerítőhálót

keríték fn ◇ korlát; párkány

kerítőné fn ◇ kerítőnő

kérlel ige ◇ <hívó személy> vmely felsőbb lényhez, Istenhez fohászkodik, áldozattal engesztelést kér tőle
◇ <sírót> vigasztal, megnyugtat, csillapít

kermes fn ◇ templombúcsú

kernyácsa fn ◇ tizedbe adott sertés

kérő¹ fn ◇ kérés

◇ leánykérés; megkérés

kérő² fn ◇ az, amit a szarvasmarha másodszorra megrág

kerrent ige ◇ egyszeri ijedt hangot ad ki

◇ egyszer sercegő hangot ad

kert fn ◇ kerítés

kertel ige ◇ kerítéssel körülvesz, bekerít vmit

kertelés fn ◇ kerítés csinálása, készítése; vminek elkerítése

◇ vmit, vmely területet elhatároló, védő alkotmány, építmény; kerítés

kertelet fn ◇ kerítés

kertifiola fn ◇ karfiol

kérubin, kerub fn ◇ lángpallossal ábrázolt négyszárnyú angyal

kerül ige ◇ meghatározott terület körül szokásos ellenőrző útját végzi

◇ vmely célra adódik, éppen ott van v. váratlanul segítségül jön, akad

kerülék fn ◇ ellipszis

kerület fn ◇ vmit körülvevő szegély

◇ vmit körülvevő, környező vidék; szűkebb környék

◇ a közigazgatás vmely ágának v. az ország egész területére kiterjedő hivatali, egyházi v. társadalmi szervezetnek egy-egy nagyobb, gyakran több járast v. megyét magában foglaló területi egysége

kerül-fordul ige ◇ <idő> telik, múlik

kerülközik ige ◇ alkalomszerűen jut v. akad, kijut vmi vkinek

kerülő fn ◇ csósz; erdőőr; mezőőr; mezőrendőr; szőlőpásztor

késa, kisa fn ◇ küzdelem; viaskodás; harc

◇ gyötrelem; gyötres

◇ veszekedés; huzakodás

◇ lázadás; viszály

kesál, kesáلكodik ige ◇ viaskodik; küzd

késás mn ◇ harcok természetű

kese mn ◇ olyan <állat>, amelynek szőre sárgásfehér, fakó; kesely

◇ alul fehér lábú <ló, ökör>

◇ olyan <személy>, akinek a haja, bajusza, szakálla igen világos, nagyon szőke

késedelmes mn ◇ olyan <munka, kötelezettség>, amely a kellő időn túl, késéssel történik meg, megy végbe, késik

◇ késéssel érkező; késő

◇ olyan <személy>, aki munkáját, feladatát késve, lassan végzi, aki vhonnan v. vmivel elkésik

késedelmeskedik ige ◇ késik vminek az elvégzésével, ill. késedelemmel végzi a szóban forgó v. megnevezett cselekvést

kesely¹ mn ◇ olyan <háziállat, főleg ló>, amelynek szőrzete sötétebb színű, vmelyik, esetleg több lába azonban kisebb-nagyobb magasságig fehér

◇ fehér v. világosabb foltokkal tarkázott <állat, főleg ló, szarvasmarha>

◇ világos, sárgásfehér v. sárgásvörös szőrű <állat, főleg ló, szarvasmarha>

◇ világosszőke, hirtelenszőke <haj, emberi szőrzet>

◇ fakó színű <emberi testrészt>

kesely² fn ◇ keselyű

keserűgomba fn ◇ olyan mérges gomba, melynek kalapja ellaposodó félgömb, a kalap alsó részén levő lemezei fehérek v. sárgák; galóca

keserül ige ◇ vkinek az elvesztése miatt nagy lelki fájdalmat érez

keservetes mn ◇ igen keserves; nagyon elkeserítő; keserves

késes fn ◇ késes fiók, láda

keshed ige ◇ avul; kopik

◇ hasad; szakad

◇ fakul; halványodik

késlel ige ◇ feltart; tartóztat vkit, vmit; halogat; halaszt vmit

késő hsz és mn ◇ későn

◇ későn született, kései <gyermek>

késődik ige ◇ késik

később mn ◇ kései; későbbi

későbbben hsz ◇ később

kész¹ ige ◇ ösztönöz; sarkall; buzdít

kész² mn ◇ olyan <személy>, aki bármikor azonnal megteszi, amit várnak v. kérnek tőle; készséges

kesza fn ◇ pénz-, dohány-, tűzszerszámzacskó

készántag, készakarva hsz ◇ nem kényszerből; önként; készségesen; szívesen

készfizető fn ◇ <vásárláskor> azonnal, készpénzzel fizető személy

keszkenő fn ◇ kézben hordott díszesebb kendőcske

◇ fejkendő

◇ zsebkendő

◇ díszes törülköző

készlet fn ◇ készenlét; tartalék

keszőce fn ◇ leves alapanyagaként, ételek ízesítőjeként és italként is használt erjesztett gabonaféle

◇ nem egészen megfőzött, híg szilvalekvár

◇ meggyből, egresből v. más gyümölcsből tejjel és liszttel készített híg mártás

◇ savanyított korpalevélből készült étel; cibere

késztség fn ◇ összetartozó tárgyakból álló felszerelés; készlet

◇ szerszám; eszköz

◇ használati v. berendezési tárgy; holmi

◇ több mindenféléből összeállított, összekevert dolog; keverék

készít ige ◇ készttet; ösztönöz; serkent

készítet fn ◇ kísértés; bűnre csábítás

kesztyű, keztyű fn ◇ <tréfás megnevezésként:> kézre való bilincs

készülék fn ◇ felszerelés

készület fn ◇ készülődés; felkészülés

◇ vmely cselekvés szándéka, esetleg előkészülete

◇ az a cselekvés, hogy többen hozzájárulnak vminek az előkészítéséhez; előkészület

◇ vmely célra használt készlet v. készülék

készülő mn és fn ◇ felkészülés <menetre, gyakorlatra v. szemlére, ünnepségre>

◇ felkészülésre szóló jeladás

két fn ◇ kétség; kétely

kétakkora nm ◇ kétszer olyan nagy; kétszer akkora

kétannyi nm ◇ kétszer annyi

kétcsöves mn ◇ olyan <kukoricaszár>, melyen két cső van

kétel ige ◇ kételkedik; bizonytalankodik

kételen hsz ◇ kényszerítve, vonakodva; nem szándékosan

ketet-kutat ige ◇ vmit huzamosan, aggodalmasan keres; mindent túvé tesz vmiért

keteputa fn ◇ holmi; ez-az; értéktelen apróságok

kétfilléres mn ◇ két fillérbe kerülő <árucikk>

kétfogatú mn és fn ◇ olyan <kocsi>, amelybe két vonó állat, főként ló van befogva; kétlovas

◇ ilyen magán- v. bérkocsi, hintó, ill. fogat

kétkezzvonó fn ◇ faragópadba fogott fatárgyak megmunkálására való, két fogantyúval ellátott kés

kétlaki mn ◇ kételtű <állat>

kényomásos mn ◇ olyan <gazdaság, rendszer>, amelynek esetében a szántóföldön évenkénti váltogatással kétféle növényt termesztnek, ezekből az egyik őszi, a másik tavaszi

ketrec fn ◇ baromfiól

◇ baromfiorító, amelyben a baromfit a piacra viszik

◇ kamra

◇ szénatartó

kétség fn ◇ teljes reménytelenség; kétségbeesés

kétséges mn ◇ kétes, gyanús <személy v. helyzet>
◇ vmiben bizonytalan, kételkedő, gyanakodó <személy>

kétségeskedik ige ◇ habozik; töpreng
◇ kételkedik; kétell; kétkedik

kétszerkettő fn ◇ szorzótábla; egyszeregy

kétszínkedik ige ◇ színlel; tettet; imitál

kétszerte szn ◇ két ízben; kétszer

kéttáblás mn ◇ két kamarából álló <törvényhozó testület>; kétkamarás

kettedfél szn ◇ másfél

kettedrét mn ◇ fél ív nagyságú

kettészakít ige ◇ félbeszakít; közbeszól; megakaszt

kettős fn ◇ két részből álló; kettes
◇ iker; ikertestvér

kettősít ige ◇ dupláz; kettőz

kettőz, kettőzik ige ◇ <leány v. asszony kaszás után> a learatott gabonát összeszedi, és esetleg be is köti

kettőzés¹ fn ◇ káprázás; duplán látás

kettőzés² fn ◇ egy időben a learatott gabona összeszedése, azaz marokszedés, és kévébe kötése

kettyen ige ◇ <gége, ádámcsutka> iváskor halk, nyekkenésszerű hangot adva megmozdul

kéve fn ◇ <learatott gabonából v. hosszabb szálú ipari növényből> az a mennyiség, amennyit könnyebb kezelés végett egy csomóba kötnek

kevecs fn ◇ kavics; kis kő

kever¹ ige ◇ <földet> ugarolás, pihentetés után újra szánt; vetés alá másodszor szánt

kever² ige ◇ vmely tárgyat, rendszerint véletlenül, vmely szennyező anyagba ejt, v. ahhoz érint, s így bepiszkít

kevercs fn ◇ többféle anyag keveréke; mindenféle; egyveleg

keveredik ige ◇ <mocsok> vmire rátapad, rákenődik

keverék fn ◇ káosz; zűrzavar; felfordulás

kevert fn ◇ növényből vagdalt, kukoricadarával elegyített táplálék fiatal baromfinak; keverék takarmány

kevesbül ige ◇ kevesbedik; csökken; múlik

kévéz, kévél ige ◇ a learatott gabonát kévébe, csomóba köti

kezdemény fn ◇ kezdeményezés
◇ az első lépések megtétele; alapvetés

kezecske fn ◇ szőlővesszőn növő kacs

kezel ige ◇ kezet fog; kezet szorít
◇ <hatalmat, méltóságot> gyakorol

kezelés fn ◇ kézfogás; kézszorítás

kézelő fn ◇ férfiing ujjának végére rágombolható, vászonból készült ruhadarab, melyet kikeményítve s díszesebb gombbal összetűzve viseltek; mandzsetta

kézen-közön hsz ◇ vmilyen titkos módon; vmi úton-módon; egymás között

kezes¹ mn ◇ az emberhez hozzászokott, könnyen kezelhető, megsimogatható, szelíd, jámbor <állat>

kezes² fn ◇ tús

kezeslábas mn ◇ nagy kezű, nagy lábú <személy>; tenyeres-talpas; erős

kézfogás, kézfogó fn ◇ eljegyzési ünnepség; eljegyzés

kézij fn ◇ kézben hordozható, kézzel kezelt íj

kézíves fn ◇ íjász

keztű fn *lásd kesztű*

kézvonás fn ◇ vmely személy írásának, esetleg rajzának, festésének egyéni, jellemző formája; vkinek a keze vonása
◇ saját kezű írás; kézirás

kézvonó fn ◇ gyalu

khán fn ◇ mongol és török fejedelmi cím, ill. az e címet viselő személy; kán

ki hsz ◇ kinn

kiad ige ◇ parancsba ad vmit; elrendel; megparancsol
◇ szülő v. helyettese lányos háznál végbement kérés után igenlő választ ad a vőlegénynek

kiadmány fn ◇ ügyfélnek kiadott ügyirat; kiadvány

kiadmányoz ige ◇ ügyiratot kiad; kiadványoz

kiadó fn ◇ <postamesteri hivatalokban> a postai ügykezelést végző vizsgázott tisztviselő
kiakolbólint ige ◇ kidob; kihajít; elkerget; kiebrudal
kiáll ige ◇ <iskolából> kimarad, tanulmányait abbahagyja
◇ összetevődik, áll vmiből; bizonyos részekből teljessé egészül ki
kiállhatatlan mn ◇ a tőle okozott fájdalmak miatt elviselhetetlen, tűrhetetlen <dolog>
kiáltozó fn ◇ éjjeli toronyőr; éjjeliőr
kiáltyú fn ◇ síp
kiárendál ige ◇ kibérel; kivesz
kiárul ige ◇ kiárúsít
◇ vminek eladásával annyit szerez, hogy abból venni tud vmit
kiás ige ◇ kiváj; kikapar
kibecsültet ige ◇ kilakoltat
kibicel ige ◇ kártyajátékot kívülről néz
kibik ige ◇ retteg
kibonyolódik ige ◇ kiszabadul
kiböfent ige ◇ meggondolatlanul, elhamarkodva kimond vmit, amit nem kellett volna; kikottyant
kibujdosik ige ◇ üldözés v. annak veszélye elől menekülve titokban v. bánatában eltávozik szülőföldjéről, hazájából
kicepel ige ◇ kicipel; kivisz
kies mn ◇ külső; kívül fekvő; kívül eső
kicövekel ige ◇ <állatot> legeltetés végett hosszabb zsinórral, kötéllel cövekhez köt
kicsap ige ◇ <fegyveres csoport vmely zárt v. sűrűn benőtt, beépített helyről> hirtelen előtör
◇ <állatot rendszerint legelőre> úgy hajt ki, hogy azután felügyelet nélkül hagyja
kicsid mn ◇ kicsike; kicsi; kevés
kicsigáz ige ◇ vallat; faggat; kérdez
kicsinyded fn ◇ kicsi; kicsiny; apró
kicsinyenként, kicsinyenkint mn ◇ kis adagokban; apránként
◇ apró időközökben; fokozatosan
kidesség fn ◇ kíváncsiság
kidorongol ige ◇ kikerget; kizavar
kidöglik, kidögöl ige ◇ <vmely fajta állat> egy bizonyos területen mind elpusztul
kidőlt-bedőlt mn ◇ omladozó; düledező
kieblábol ige ◇ kitakarodik; kikotródik; kioldalog
kiél ige ◇ úgy lakik, étkezik vkinél, hogy annak készletét, pénzét feléli; kieszik
kielmél ige ◇ kifundál; kigondol
kiélt mn ◇ olyan <személy, közösség>, akit, amelyet rajta élősködve, vagyonából, mindenéből kifosztottak, kiszípolyoztak
kiénekel ige ◇ <halottat> énekszóval elbúcsúztat, és a temetőbe kísér
kies mn ◇ szelíd örömeket adó; boldog derűt árasztó; jóleső hangulatot ébresztő; kellemes; szép
◇ elhagyatott, emberek által lakott helytől távoli
kiesik¹ ige ◇ <terv, vállalkozás> vmely eredménnyel végződik; kiüt vhogyan
kiesik² ige ◇ <szövött anyagból egy rész, rendszerint vmely minta (petty, virág) a festőanyag maró hatása v. megégetés következtében> használat közben elporlik, elkopik, s a helyén lyuk támad
kieszik, kiesz ige ◇ <betegség vmely emberi v. állati belső részt, növényt> elpusztít
kietlen mn és hsz ◇ nyomorúságos, kellemetlen, barátságtalan <dolog>
◇ vminek vigasztalan, örömtelen, sivár volta
◇ egyedül; elhagyottan; magányosan
kifacsar ige ◇ kicsavar; kiteker
kifárad ige ◇ <rendszerint szemrehányó v. elismerő hangnemben> kisebb-nagyobb fáradsággal kimegy, kijön
kifarol ige ◇ <jármű menés közben> hátulsó részével félrecsúszik, kitér a rendes irányból
kifaszol ige ◇ <kincstári járandóságot> megkap
◇ szidást, verést kap; kikap; faszol
kifecseg ige ◇ <folyadék> többször, ismételten kifröccsen, kiföcsög
kifejez ige ◇ részletesen előad; megmagyaráz; kifejt
kifejlés fn ◇ vmiből való kibontakozás, kibomlás, kifoszlás

◇ az a folyamat, hogy vmely zavaros, válságos helyzet megoldódik, rendeződik, tisztázódik; kibontakozás
◇ <drámában> a bonyodalom után a cselekmény végső alakulása, kibontakozása; kifejlet
◇ kifejlődés

kifejlik ige ◇ <növény bimbója burkából, rejtett helyzetéből> fokozatosan előtűnik
◇ <termés hüvelyéből> kibontakozik, kihull

◇ <személy vkinek az öleléséből, szorításából> kiszabadítja magát; kibontakozik

kifejlődik ige ◇ <katonai csapat> harcolásra alkalmas alakzatot vesz fel; felfejlődik

kifejt ige ◇ a társasági életben vmilyen magatartást mutat, nyilvánít

◇ kifejleszt; kinevel; kiművel

kifejtődik ige ◇ <szorításból, ölelésből> kiszabadítja magát; kibontakozik

kifejtőzik ige ◇ kibontakozik; kifejlődik

kifelé, kifele hsz ◇ kinn

kifen ige ◇ <bajuszt> vmilyen kenőccsel beken, és hegyesre kipödör

◇ <arcot> kifest, kimázol

kifeslik ige ◇ <olyan helyről, ahol eddig el volt rejtve, be volt borítva v. zárva> lassan, fokozatosan kifordul, kijön vmi

◇ <virág> kinyílik

kifirtat ige ◇ <eltűnt tárgyat> a másik félre kellemetlen kutatással előkerít vhonnan

kifiruncvancigol ige ◇ <jogos tulajdonától> csalárdul megfoszt; <vagyonából, örökségéből> kiforgat vkit; kismemiz

◇ kibabrál, kitol vkivel

kifog ige ◇ <kisebb összeget vmely összegből, járandóságból> levon, lefog

kifogad ige ◇ kibérel; kivesz

kifogóhely fn ◇ kikötő; hajókikötő; rév

kifolyás fn ◇ az a forma, amelyben v. ahogyan vmi kifejeződik, megnyilvánul; eredmény; következmény

kifolyik, kifoly ige ◇ kihat; vonatkozik

kifoszt ige ◇ tollnak, kukoricának stb. fosztását, az érett kukoricacsőről a csuhé letépését befejezi

kifőz ige ◇ vmely családi ünnepség, különösen lakodalom alkalmával a sütést-főzést irányítja, és részben végzi

kifutó fn ◇ társas labdajáték, amelyben a két félre oszló játékosok arra törekszenek, hogy az ellenfél egyik tagját ki- v. befutás közben a labda hozzá dobásával elfogják; méta

kifűlik, kifűl ige ◇ <fűtés következtében> a kívánt mértékben v. teljesen átmelegszik vmi

◇ <csomóban levő nedves növény, különösen megázott széna> átfűlik, áthevül

kifűz ige ◇ vkinek a derekát összeszorítva tartó fűzöt megoldja, kibontja

◇ gyönggyel kihímez

kigolyóz ige ◇ <kaszinóból, klubból> fekete és fehér golyókkal történő titkos szavazással kizár vkit

kigumielasztikumoz ige ◇ kitöröl; kiradíroz; kihúz

kigyelmed nm lásd **kegyelmed**

kígyóhal fn ◇ angolna

kígyókő fn ◇ olyan, rendszerint feltűnő színű, gömbölyded kavics, melyet <babonás hiedelem szerint> a kígyók fűjnek nyálukból, és amelynek régebben varázserőt tulajdonítottak

kígyóröppentyű fn ◇ petárda; rakéta

kihág ige ◇ <ember> vmely szokástól, szabálytól, rendtől eltér, vmely megkötöttségen túteszi magát

kihája fn ◇ segédtsízt

kihallgat ige ◇ vkinek minden mondanivalóját meghallgatja; végighallgat vkit

kihallik, kihallszik ige ◇ kihallatszik

kihány¹ ige ◇ <személyeket> arra kényszerít, hogy kiköltözzenek vhonnan, v. hogy birtokukat elhagyják

kihány² ige ◇ <kalászos v. más, hasonló termésű növény a termését, fejét> kifejleszt, kidugja

kiharangoz ige ◇ harangszóval jelzi, hogy az istentiszteletnek vége, már jönnek ki a templomból

◇ harangozással jelzi, hogy vki meghalt, v. hogy a halottat viszik a temetőbe

◇ régi református kollégiumban az iskolai csengő megszólaltatásával jelzi, hogy vkit eltávolítanak,

kicsapnak az intézetből

kihasít ige ◇ <fenyegetésként:> felhasít, széthasít vkit

kihat ige ◇ vmely akadályon áttörve vmely határvonalon túlra, vmin kívülre jut, terjed; kihatol

kihatol ige ◇ <vmely állapotból, helyzetből> kiszabadul

kihesseget ige ◇ <nem kívánatos személyeket, főleg lábatlankodó gyerekeket rendszerint perlekedve v.

hadonászva> kiküld, kikerget

kihíresztel ige ◇ elhíresztel; elterjeszt; szétkürtöl

kihívó mn ◇ erős öntudatra, határozottságra, szilárd akaratra valló

kihuny ige ◇ elhunyt; meghal

kihúz ige ◇ <betegséget, fájdalmat> a test vmely helyén megszüntet, kivész, kiszív

kihúzó mn ◇ olyan <bútor>, amelynek használt része azáltal növelhető, hogy széthúzzák, v. vmely részét kihúzzák; kihúzó

kiír ige ◇ vkinek az írásművéből saját művébe szóról szóra átvesz egyes részleteket

kiismer ige ◇ több közül felismer

kiizen ige ◇ kiüzen

kijár ige ◇ <nagyobb víz> gyakran v. rendszeresen kiárad v. hova

kijárás fn ◇ kijárat

◇ kijárat a hozzá vezető útvonallal együtt

kijáró mn ◇ olyan <nagyobb háziállat>, amelyet a helység többi állatával együtt naponta közös legelőre, csordára hajtanak

kijátszik ige ◇ <színadi alakításban> utánoz, ill. <a színén> megjelenít vkit

◇ kisorsol

kijegyez ige ◇ <kiszemelt tárgyat, megállapított határt> megjelöl; kijelöl

kikancsukáz ige ◇ kikerget; kizavar; kiűz

kikanyarít, kikanyarint ige ◇ ív alakban megformál, kiképez

◇ ív alakban kifordít, kivezet vmit

◇ <állatot nyájból> ívben terelve kiválaszt, elkülönít

kikap ige ◇ viszonylag szabadabb, tágasabb és olykor magasabban fekvő helyre jut; kiér

◇ némi furfanggal úrrá lesz vkin, vmin; kifog

kikártol ige ◇ kitisztít; megtisztít

kikelepcél ige ◇ kiszabadul; kimenekül; kivergődik

kikelet fn ◇ tavasz

kiken ige ◇ <betegséget, fájdalmat> kenéssel megszüntet

kiképelés fn ◇ ábrázolás; megjelenítés

kikér ige ◇ <a völegény násznagya az esküvő előtt rendszerint versben> kéri a menyasszony szüleit, ill. násznagyát, hogy adják ki a menyasszonyt

kikeres ige ◇ <vmely összeget, különösen vminek az árát, vmire fordított költséget> munkával előteremt; megkeres

kikerics, kikirics fn ◇ napos, füves, köves lejtőkön, homokbuckákon gyakori évelő mérges növény, amelynek levelei keskeny szálúak, nagy, sárga virága van, hajtásait a gyógyszeripar felhasználja; hérics

kikészít fn ◇ kistafíroz; házasságra anyagilag felkészít

kikezdés fn ◇ bekezdés

ki-ki, kiki nm ◇ a jelenlevő v. a szóban forgó emberi közösség minden egyes tagja; mindegyik; mindegyikük; mindenki

◇ minden egyes ember; mindenki

kikiril ige ◇ kukorékol

kiköt ige ◇ <bajuszt> bajuszkötővel leköt

◇ veszekedést, viszályt kezd vkivel, beleköt vkibe

◇ <férfi nővel, nő férfival> kikezd

kila fn ◇ régi gabonaürmérték, illetőleg az ennek megfelelő súlyegység

kilábol ige ◇ kilábal; kijut

kilát ige ◇ lehet látni, hogy vmi kint van, kinyúlik, kiér vmi alól v. közül

◇ vkire, vmire ránézve észrevesz, azonnal kikövetkeztet, meglát vmit, ami közvetlenül nem látható

kilel ige ◇ kieszel, kitalál vmit

kilenced¹ fn ◇ vmely alaphang és a rá következő kilencedik hang alkotta hangköz

kilenced² fn ◇ a XIV. század közepétől 1848-ig érvényben volt adó, melyet a jobbágy fizetett földesurának termése kilencedrészenek leadásával

kilencedhó fn ◇ szeptember

kilim fn ◇ színes, sima szőnyeg

◇ lópokróc

kilis fn ◇ kelés; gennyes seb a bőrön

kilit fn ◇ pince; kamra
kilottyán ige ◇ kiloccsan; kiömlik
kim hsz ◇ talán; valószínűleg; lehetséges
kimarjít ige ◇ kisebesít; felsebez
◇ kifícamít; megránt; megrándít
kimarjul ige ◇ sebessé válik; kisebesedik
◇ kifícamodik; megrándul
kimenetel, kimenet fn ◇ kimenés
◇ kijárat
◇ halál; kimúlás; vég
kimenyülés fn ◇ ficam
kiméra fn ◇ az antik görög regék oroszlánfejű, kecsketestű és kígyófarkú, tűzokádó szörnyetege
◇ agyrém
kimerül ige ◇ előbukkan; felbukkan
kimetsz ige ◇ <állatot> kiherél
kimind nm?? ◇ kiki; mindenki
kimívelt mn ◇ művelt, tanult ember; kiművelt
kimódol ige ◇ furfangosan, ügyeskedve módot talál vminek az elvégzésére, megtételére
◇ vmely szükséges dologgal bőven ellát vmit
kimolyoz ige ◇ kikeres; kiválogat
kimondhatatlan¹, kimondhatlan¹ hsz ◇ szerfölött; módfelett; nagyon-nagyon
kimondhatatlan², kimondhatlan² fn ◇ <tréfás megnevezésként:> nadrág; gatyá
kimozdul ige ◇ vhonnan elmegy; útra kel
kimúlik, kimúl ige ◇ <vmilyen állapotból, helyzetből> kimarad
kimustrál ige ◇ kiselejtez
◇ <hasznavehetetlen állatokat> az állatállományból kiválogat, kiselejtez, kivon; mustrál
◇ <embert hasznavehetetlensége, alkalmatlansága miatt> vhonnan elbocsát, kicsap
kimustrált mn ◇ olyan <állat, dolog v. ritkán személy>, akit, amelyet kimustráltak; hasznavehetetlen v. alig használható; ócska; silány minőségű
kimutat ige ◇ több közül megmutat
kínaezüst fn ◇ vörösréz, nikkell és cink ötvözetéből álló ezüstfém, kemény fém, amelyből finomabb eszközöket, dísz tárgyakat készítenek; alpakka
kinagyol ige ◇ <tervet> nagy vonalaiban kialakít
◇ vminek a nagyját kiszedi, eltávolítja
kinálkozik ige ◇ rendszerint hosszasan, ismételten kínál
kincsház fn ◇ az a helyiség, ahol kincseket őriznek
kincsestár fn ◇ az állam vagyona és pénzkészlete; kincstár
◇ <magánszemély, többnyire vmely uralkodó v. főrangú úr magántulajdonában levő> értéktárgyak, kincsek elhelyezésére való, használt helyiség; kincstár
kincsez ige ◇ kincseket gyűjt; javakat felhalmoz
kincstár fn ◇ kincstári bányákat, erdőségeket kezelő üzem v. hivatal
kincstári mn ◇ a hadsereghez tartozó; a hadsereg tulajdonában levő
◇ katonatiszthez tartozó <nő>
kincstárnok, kincstáros fn ◇ királyi kincstár őre
kincstartó fn ◇ királyi kincstár őre; kincstáros
kindruc fn ◇ gyantás fenyőfa égetéséből származó korom; fenyőkorom
◇ fenyőkoromból enyvvvel v. mésszel készült fekete festék
kinematográf fn ◇ filmfelvevő; filmvetítő; vetítógép
kinematográfia fn ◇ film
◇ filmgyártás
kinézer fn ◇ olyan betyár, aki vmilyen ürüggyel szétnézett a lopásra kiszemelt házban, kipuhította a körülményeket, az értékes vagyontárgyakat
kinigli fn ◇ üreginyúl
kinől ige ◇ növekedve kifejlődik; kinő
kinőtt mn ◇ felnőtt; meglett
kinövés fn ◇ rügy; hajtás; sarjadék

kintálás fn ◇ éneklés

kintátor fn ◇ énekes

kintorna fn ◇ zárt, gyakran kerekre szerelt szekrényben elhelyezett zeneszerszám, amelynek sípjait lyukakkal fémlapra rögzített dallam alapján egy forgatható karral működésbe hozható fújtató szerkezet szólaltatja meg; verkli; sípláda

kintornás fn és mn ◇ kintornán játszó <személy>; verklis

◇ hegedűs v. hárfás

kínzófa fn ◇ kaloda

kínzókamara fn ◇ kínzókamra

kinyer ige ◇ <vmit, ami másnak a tetszésétől, jóindulatától függ, v. másnak a hatalmában van> elkap, elnyer, mert kegyből v. jutalomként átengedik neki

kinyit ige ◇ <virág> kinyílik, kifeslik

kinyom ige ◇ erőteljes szavakkal, hatásos módon kifejez; kimond

kinyomat fn ◇ vmely érzelemnek, szenvedélynek, jellemvonásnak v. vmely testi, lelki állapotnak külső, főleg az arcon mutatkozó kifejeződése, tükröződése

kinyomtat ige ◇ <learatott, földre terített gabona kalászaiból a szemet> rajtuk taposó, körben járó lovak segítségével kipergeti

kinyomul ige ◇ hosszan előrenyúlik, feltűnően kiáll vmiből

kinyű, kinyő ige ◇ <gyomot, kendert, lent, ritkán más növényt> gyökerestül kitép a földből; kiszakít; kigyomlál

◇ <hajszalakat> kitép, kihúz

kiomlik, kiomol ige ◇ nagy tömegben v. nagy erővel, hosszan árad vmiből, vhonnan

kioszk fn ◇ <nagyobb városok utcáin v. fürdőhelyeken> szabadban levő újság-, virág-, cukorkaárusító házikó; pavilon; bódé

◇ kerthelyiséggel ellátott (nyári) vendéglő

kiöl ige ◇ <embereket> csoportosan, tömegesen megöl; legyilkol

kiösmer ige ◇ kiismer

kipalléroz ige ◇ kiművel, kicsiszol, kifinomít vkit, vmit

kipapol ige ◇ <pap egyházi beszédben a hívek előtt ismert személlyel kapcsolatban> – rendszerint elítélőleg, feddő szavakkal – megemlíti vmit; kiprédikál

kipécéz ige ◇ <vminek a határát, körvonalait> kijelöli

kipeckel ige ◇ <pecekkel v. más hasonló tárggyal kifestített, megerősített dolgot> a pecek kimozdításával meglazít, kiold

kipirul ige ◇ <hajnal> pirosan feltűnik, megjelenik, előbukkan

kipörzsöl ige ◇ kiéget; égetéssel kiirt; kiperzsel

kipusztul ige ◇ kitakarodik; elhordja magát; elpusztul vhonnan

kirakodik ige ◇ nagy mennyiségű székletet ürít

királyasszony fn ◇ a király felesége; királyné

◇ királynő

királybíró fn ◇ <a régi vármegyei és a városi törvényhatóságokban> a kormánytól kinevezett bizalmi tisztviselő, aki a törvényhatóság területén folyó közigazgatást ellenőrízte; főispán

királydárda, királygyertya fn ◇ füves lejtőkön, szikes pusztákon, utak, töltések mentén gyakori növény, amelynek virágja rendszerint sárga; ökörfarkkóró

királyvíz fn ◇ maratásra használt sav; választóvíz

kirekeszt ige ◇ <vmely szövegrészt> kihagy, kihúz

kirekesztő mn ◇ egymagában levő; egyedüli; kizárólagos

kirelejumát, kirelájzumát isz ◇ <bosszankodást, meglepetést kifejező enyhébb káromkodásként:> a mindenségit!; a teremtésit!

kireparál, kireperál ige ◇ <rongált szerkezetet, épületet> kijavít, rendbe hoz

◇ <tévedést, hibát> helyrehoz

kirlán fn ◇ egyéves bárány

◇ fiatal herélt juh

◇ egyéves csikó

kirúg ige ◇ <ló> hátrafelé v. előre és hátra nagyot rúg

kiruház ige ◇ anyagi lehetősége szerint minden szükséges ruhával ellát vkit

◇ <leányt> kelengyével ellát

kirurgia fn ◇ sebészet

kirurgus fn ◇ az orvosnál alacsonyabb képesítésű okleveles sebész, aki különösen sebek kezelésével, érvágással, foghúzással stb. hivatásszerűen foglalkozik; seborvos; sebész; felcser

kisa¹ fn ◇ veszekedés; perlekedés; perpatvar

kisa², **kisafa** fn ◇ egyes v. kettős fogat hámfája, vagyis aminél fogva a ló a kocsit húzza

◇ <négyes fogaton> a két első ló hámfája, vagyis aminél fogva a lovak a kocsit húzzák

kisál ige ◇ küzd; harcol

kisanya fn ◇ mostohaanya; mostoha

kisapa fn ◇ mostohaapa; mostoha

kisasszony fn ◇ úri családból származó hajadon leány

◇ <a leány megszólítása, címe férfi v. alacsonyabbnak tartott társadalmi rétegbe tartozó nő részéről>

◇ <falusi emberek szempontjából tekintve> városi légkörben felnőtt, urasan, divatosan öltözködő leány

◇ munkás v. paraszt, esetleg kispolgári származású, de társadalmi rétegeből, környezetéből kiszakadt, úrhatnám, gőgös, puccos leány

kisbíró¹ fn ◇ <a balatoni halászatban> a hivatásos halászok, a halászbokor legfiatalabb tagja

◇ dobveréssel, dobszóval hivatalos közleményeket közzétevő személy falun; dobos; kikiáltó

kisbíró² fn ◇ furdaló lelkiismeret

kisbőgő fn ◇ gordonka; cselló

kisded mn és fn ◇ <kedvesen> kis élőlény, apró tárgy; kicsike; kicsiny

◇ kis térbeli kiterjedésű, a szokottnál, az általában ismertnél kisebb

◇ kis termetű; alacsony

◇ kevés tagból álló; kisszámú

◇ kisgyermek; csecsemő

kisdedóvó fn ◇ óvoda

kisdiák fn ◇ a régi nyolcosztályos középiskola alsóbb osztályaiba járó, rendszerint tíz–tizennégy éves diák

kisebbít ige ◇ ócsárolva sérteget vkit, vmit

kisért ige ◇ vmit próbál, kísérel, megkísérel; vmivel próbálkozik

◇ próbára tesz

kisértet fn ◇ kísértés; bűnre csábítás

kisértetes mn ◇ kísérteties; sejtelmes

kisértő fn ◇ kísértet; szellem; jelenés

kisház fn ◇ a parasztház kisebbik, udvari szobája, amelyben rendszerint ténylegesen zajlik a család élete

kisinas fn ◇ több inas közt a legkésőbb, legutoljára felvett s rendszerint a legfiatalabb inas

◇ szállodában alkalmazott, belső küldönci szolgálatokat végző, ill. a liftet kezelő fiú

kiskarácsony fn ◇ az újév napja

kiskendő fn ◇ kis alakú kendő; zsebkendő

kislelkű mn ◇ gyáva; kishitű

kismester fn ◇ önálló, segédek nélkül v. csak kevés segéddel dolgozó mesterember; kispáros

kismise fn ◇ a legegyszerűbb szertartással végzett mise, amelyen a pap a mise szövegét csak olvassa, nem énekl; csendes mise

kisodródik ige ◇ <összesodort tárgy> kibomlik

kisorosz mn ◇ ukrán, különösen kárpátukrán

kisruha fn ◇ zsebkendő; fejkendő

kistafiroz, kistaféroz ige ◇ <férjhez menő lányt> a szükséges ruhaneművel, kelengyével ellát, kiházasít

◇ <vmilyen intézetbe kerülő tanulót> a szükséges ruhával, fehérneművel s egyéb felszereléssel ellát

◇ tetőtől talpig kiöltöztet vkit

◇ bőven ellát vkit vmivel

kistájgerol ige ◇ <háztulajdonos lakót, bérlőt> házbéremeléssel a bérlet felmondására, elhagyására kényszerít

kisuvikszol, kisuvickol, kisubickol ige ◇ <lábbelit> suviksszal, cipőkenőccsel kifényesít

kisülés fn ◇ tűzfegyver elsülése

kisüt ige ◇ <lőfegyvert> elsüt; lő

kiszakaszt ige ◇ <rögzített dolgot, gyökeres növényt> helyéből kiránt, kitép

◇ <a sütni való megkelt tésztából a kívánt nagyságú darabokat kitépve> vmivé (kenyérré, kalácsa stb.) formálja

◇ <bizonyos területből, összegből egy részt, vmely csoportból bizonyos számú egyedet> vmely célra

elkülönít

◇ vmely állatot a többiek közül kihajtva elkülönít

kiszalajt, kiszalaszt ige ◇ kikerget; kizavar

kiszáll ige ◇ kockázatot vállalva állandó lakóhelyéről kimegy vmely számára többé-kevésbé ismeretlen területre

◇ bátran vállalja a nyilvános szellemi harcot vmiért v. vmi ellen; síkra száll

◇ <hír, gondolat v. más elvont dolog vhonnan kiindulva több v. sok helyre> eljut, ismertté válik

kiszálló fn ◇ kikötő; rév; kikötőhely

kiszármazik ige ◇ kiárad; terjed; kihatol

kisze¹, kizsi¹ fn ◇ zablisztból készült, kocsonyaszerű savanykás pép

◇ babból készült ecetpótló

◇ savanyú gyümölcs- v. korpaleves mint böjti étel

kisze², kizsi² fn ◇ lánynak felöltöztetett szalmabábu, amelyet a virágvasárnapi téltemetéskor vízbe dobnak

kiszemel ige ◇ <szemes termést> a közé került szennyező anyagoktól és hibás szemektől elkülönítve szemenként kiválogat

kiszenved ige ◇ megszenved; elvisel; eltűr

◇ meglakol; megbűnhődik; megszenved

◇ meghal

kiszív ige ◇ <pipában égő dohányt> szívással elfogyaszt; kiszív

kiszól ige ◇ vkiről, vmiről ki lehet olvasni, ki lehet érezni, meg lehet állapítani vmit

kiszolgál¹ ige ◇ <személy vmely megszabott időt> szolgálatban eltölt

◇ katonai szolgálatát kitölti

kiszolgál² ige ◇ <nyílás, azt elzáró v. más szerkezet> kifelé vezet, nyílik, irányul, vmely külső hely felé szolgál

◇ <hang> kihallatszik vhonnan vhoza, elhallatszik vmeddig

kiszőnyegez ige ◇ kirak; kitesz

kisztni, kizsni fn ◇ láda

kiszuperál ige ◇ <embert, lovat> a katonai szolgálat alól alkalmatlansága miatt felment, ill. ilyen szolgálatból elbocsát

kita fn ◇ csomó; köteg; tekercs

◇ hajfonat

kitégláz¹ ige ◇ <fehérműt v. más ruhafélét> kivasal

◇ <tímár bőrt> simító hengerrel kisimít

kitégláz² ige ◇ nagyon megver; elagyabugyál

kitelhető mn ◇ olyan <dolog>, amely kitelhet vkitől; lehetséges

kitér ige ◇ kifér

kiteremt ige ◇ <feltétlenül szükséges dolgot> nagy nehézséggel, mindenáron megszerez; előteremt

◇ <személyt> felkutat és rendelkezésre bocsát

◇ <személyt, tárgyat> egyszerre, hirtelen kidob

kiteremtettéz ige ◇ kicifráz; kidíszít

◇ indulatosan megdorgál; összeszid; leteremt

kitesz ige ◇ <jutalmat, határidőt> kitűz

◇ <vmely szót, nevet, rövidítést, írott jelet> kiír

◇ kifejez vmit <vmely nyelven>

◇ <szó vmely fogalmat> kifejez

kitetszik ige ◇ <személy, tárgy> több közül v. környezetéből szembetűnően kilátszik, kiválik

kitett mn ◇ írásban biztosított, rögzített

◇ nyomtatásban közzétett, közölt

kitisztáz, kitisztít ige ◇ <anyagilag> rendbe hoz vkit, adósságait rendezi

◇ <adósságot> kifizet, letörleszt, teljes összegében rendez

kitisztul ige ◇ kitakarodik; kivonul; távozik

kitli fn ◇ vászonból készült köpeny, zubbony v. ujjas

◇ női blúz, kabátka

◇ az az ingszerű fehér ruha, amelybe a vallásos zsidók halottaikat öltöztetik, és amelyet a nagy ünnepeken is felvesznek

kitol ige ◇ <növény szarát, ágat> hajt

◇ <nyelvet> kiölt, kinyújt

kitoloncoz ige ◇ kitoloncol; számúz

kitranszportál ige ◇ kiutasít; kitessékel; kiküld

kittel fn ◇ duplán szőtt vastag vászon; daróc

◇ munkaköpeny

kitud ige ◇ ügyesen kérdezősködve v. bizonyos jelekből kiolvastva megtud

◇ eléri, okozza, hogy vki, vmi ne legyen többé ott; kiteszi, kitúrja vhonnan

◇ fondorlatosan megfosztja vmely vagyontól, birtoktól; kitúrja belőle

kitűrés fn ◇ kitartás; türelem

kitűz ige ◇ vmire kiválaszt, kiszemel

kiül ige ◇ <személy vmely büntetést, büntetésül szabott időt> végig fogságban tölt

kiüt ige ◇ <szikrát, tüzet> acéllal, kovával kicsihol

◇ <vmely testrészt, rendszerint fejét v. orrát> kidugja

◇ mutatkozik; jelentkezik; kiütkezik

◇ <vmilyen mértéket> elér, éppen kitesz

kiütés fn ◇ kitörés; kirohanás

kivackolódik ige ◇ késlekedve, nagy nehezen v. kellenélkül előkerül vhonnan

◇ rossz, szegényes életkörülményekből kedvezőbb helyzetbe vergődik; kivakarózik

◇ <kellemtelen helyzetből> lassan kijut, megmenekül

kivágat fn ◇ újságkivágás

kivagyi mn ◇ rátarti; dölyfös; öntelt

kiválik ige ◇ <állapot, betegség> kimegy belőle, elhagyja

kivált mn ◇ kitűnő; kiemelkedő; kiugró

kiváltságol ige ◇ szabadalmaz; szabadalmat ad

kíváalom fn ◇ kívánság; óhaj

kívánós mn ◇ vágyakozó, vágyódó

◇ buja; parázna <személy>

kívántatik ige ◇ szükséges; kell

kivásik ige ◇ vkiből vmilyen érzés lassan kihál, kikopik

kiveddegél ige ◇ válogat; szemelget

kiver¹ ige ◇ <érmét, ércpénzt> veréssel elkészít

◇ <vmely fegyvert, szerszámot> kalapálással élessé tesz

kiver² ige ◇ <állatot vmely lakott területen kívül eső helyre> hosszabb tartózkodásra hajt

kivert mn ◇ olyan <pénz>, amelyet fémből vertek

kivesz, kiveszik, kivész ige ◇ <vmely számból egy másikat> kivon

◇ <nemzetség> nem folytatódik, nem szaporodik tovább; kipusztul

◇ megszűnik; vége van

◇ <állapot, jelenség, tevékenység> fokozatosan gyengülve teljesen megszűnik, abbamarad

◇ <eredeti alakjából> kivetkőztet; megváltoztat

kivet ige ◇ kiszámít vmit

kivétel fn ◇ kivetnivaló; kifogás

kivetés fn ◇ kiosztás; szétszétadás

kivetkőzik, kivetkezik ige ◇ vmely állapotra, életmódra, alkalomra jellemző ruháját úgy veti le, hogy a ruha viselésével járó kötelezettségét, kényszerűségét, magatartását is megszünteti

◇ vminek az alakja, szokott formája megváltozik

kiví, kivív ige ◇ <csatát, küzdelmet> végigharcol, megvív

kiviggyan, kiviggyanik ige ◇ <nap, hold> hirtelen kisüt, ragyogva kibukkan, előbújik

◇ <fehér alsóruha, fog> hirtelen egy pillanatra kilátszik; ki- v. elővillan

kivik fn ◇ kerék küllője

kivilágos-kivirradtig hsz ◇ <főleg mulatással, szórakozással kapcsolatban:> estétől világos hajnalig, egész éjjelen át

kivisz ige ◇ művészi módon megalkot

kivolt fn ◇ kilét; személyazonosság

kivölgyel ige ◇ kimélyít; alámos

kivulgál ige ◇ elhíresztel; szétkürtöl; elterjeszt

kizár ige ◇ vminek zárt állapotát a zár visszafordításával megszünteti; zárat kinyit vmin

kizsuppol ige ◇ kitoloncol; kiűz; számkivet

klakk¹ fn ◇ összelapítható, rugóval ellátott báli cylinder, kalap

klakk² fn ◇ vmely színház v. egy-egy fellépő művész bizalmi embere által megszervezett, olykor pénzzel, esetleg ingyenes belépéssel díjazott csoport, amelynek az a feladata, hogy tüntető tapsal, ünnepléssel a közönséget is tapsra, ünneplésre serkentse

klakőr fn ◇ fizetett színházi tapsoló

klapancia fn ◇ erőltetett, kiagyalt, gyakran az értelem rovására menő, rendszerint több szótagú, néha több szóból álló rím; kínrím

◇ költemény; vers

kláris¹, kaláris¹ fn ◇ <járomba fogott ökör nyakán> szűrős öv

◇ az idősebb, de még munkára nem fogott szilaj borjú, tinó igába törésekor használt kötél

◇ <némely madár nyakán> a tollazat általános színétől elütő színű sáv

kláris², kaláris² fn ◇ kezdetleges szervezetű tengeri állat, amelynek rendszerint mészből álló szilárd váza van, csoportosan él, helyét nem változtatja, és telepei gyakran zátonyokat alkotnak; korall

◇ korallból készült csiszolt ékszer, piros v. fehér színű nyaklánc, füzér; korall

◇ olvasó; rózsafüzér

klarissza fn ◇ ferencrendi apáca

klastrom fn ◇ kolostor; zárda; rendház

klasszifikál ige ◇ vkinek az érdemjegyét, osztályzatát megállapítja; osztályoz

klasszika fn ◇ klasszikus kor

klasszikai mn ◇ klasszikus; antik; görög-római

klasszis fn ◇ osztály; rend; csoport

◇ iskolai osztály

klauzula fn ◇ a szónoki beszéd befejező része, ill. záró mondata

klauzúra fn ◇ zárdának, kolostornak a külvilágtól elzárt része

klavír fn ◇ zongora

klázli fn ◇ üvegpohár; üvegcancsó

klenódium fn ◇ kincs; ereklye; drágaság

klepetus fn ◇ rendszerint ujjatlan, mély zsebű, bő, galléros köpönyeg; malaclopó; körgallér

klepszidra¹ fn ◇ vénasszony; banya; boszorkány

klepszidra² fn ◇ olyan kezdetleges óra, mely az időt bizonyos vízmennyiségnek egyik edényből a másikba való lefolyásával v. lecsöpögésével méri; vízóra

◇ régimódi, ócska óra

klerikus fn ◇ katolikus papi renchez tartozó személy, a legmagasabb méltóságok viselőinek kivételével

◇ még fel nem szentelt pap; papnövendék

klérus fn ◇ papság

klibanos fn ◇ kemence

klistély, klistér, kristély fn ◇ orvosi beöntés; allövet

kloaka fn ◇ szennyvizet levezető föld alatti, fedett csatorna

klopter fn ◇ egy öl, vagyis kb. 2 méter

◇ fahasáb

klott fn ◇ egy fajta textil

klub fn ◇ politikai párt

klubfotel fn ◇ minden oldalán párnázott, rendszerint bőr huzatú, tágas, igen kényelmes fotel

koács fn ◇ kovács

koalizál ige ◇ egyesül; összeolvad; eggyé válik

kobak fn ◇ lopótök, ill. a belőle készült szűk nyakú ivóedény v. borszívó, lopó

◇ lopótökből készített tárolóedény

kobold fn ◇ tréfás, incselkedő törpe, erdei manó

kóbor, kóber fn ◇ szalmából fonott táska, kosár

◇ tarisznya

◇ kóbor személy; vándor; idegen

◇ szekér födele, ernyője, borítója

kóborol ige ◇ rabol; fosztogat; zsákmányol

kóborolni ige ◇ fosztogatni, zsákmányszerző úton járni; portyázni

koboz¹ fn ◇ lantszerű régi magyar négy- v. öthúrú, rövid nyakú, gömbölyű hasú pengetős hangszer, főleg

dal kíséretére

◇ ez a hangszer mint a költői tevékenység jelképe, ill. maga a költészet; lant

koboz² ige ◇ keres, kutat, kotorász vmiben, vmin

◇ rabol; harácsol; fosztogat

kobzos fn ◇ középkori vándor zenész, ill. énekes, aki kobzon, négy- v. öthúrú pengetős hangszeren játszott, v. énekét azon kísérte

◇ költő

koc ige ◇ üt; koppint

kóc fn ◇ szösz

◇ (*jelzőként*) hitvány, semmirevaló, pipogya <ember>

koca¹ fn (*jelzőként*) ◇ fiatal, anyátlan <háziállat, ritkán gyerek>

koca² fn ◇ kövecskékkel való játék

koca³ fn ◇ egy fajta halászháló

koccanó fn ◇ rím

koccant ige ◇ koccint

kócipor mn és fn ◇ haszontalan, semmirevaló, faragatlan <személy, csoport>

◇ durva fráter; semmirekellő alak

kocka fn ◇ véletlen; véletlen eset; véletlenség

kockázás fn ◇ kockával folytatott szerencsejáték; kockajáték; kockavetés

kockázat fn ◇ kockakövekből kirakott padló

kockázik ige ◇ kockával szerencsejátékot játszik, üz

kocódik ige ◇ <edény, golyó stb.> összeütődik, összekoccan

◇ <vmely jelentéktelen dolog miatt> perlekedik, veszekedik, összezördül vkivel

kocog ige ◇ <személy> kopogtat, zörget vhol, vmin, rendszerint bebocsátás, jeladás végett

◇ <fog v. ritkán térd> koccanva többször összeverődik, vacog

kocol ige ◇ kopogtat; zörget; kopog

kocor fn ◇ kandúr

kócos¹ fn ◇ hosszú szőrű v. gondozatlan kis ló

kócos² fn ◇ kisiparos; kiskereskedő

kócsagos, kolcsagos mn ◇ félig ittas; pityókos; kótyagos

kocsán fn ◇ a növény virágának v. termésének hosszabb-rövidebb nyele, szára; kocsány

kocsibér fn ◇ fuvardíj

kocsiló fn ◇ <a hátszlóval és különösen az igáslóval ellentétben> kocsi húzására szoktatott, kocsiba fogható, könnyű járású ló

kocsintás fn ◇ hibás v. akadozó, botladozó beszéd; beszédben v. írásban elkövetett nyelvi hiba; nyelvbtlás; beszédhiba

kocsisátor fn ◇ ernyő; tető

kocsorba fn ◇ parászfogó; csípővas

◇ hosszú nyelű, kerekekkel ellátott villás rúd, amelynek segítségével a kemence belsejébe tolják, ill.

kiveszik a főzőedényeket

kodé fn ◇ koldus

kódex fn ◇ törvénykönyv

kódis fn ◇ koldus

kofa fn ◇ víztartó fakanna

kofahajó fn ◇ Budapestre v. némely nagyobb városba a hajnali v. kora reggeli órákban érkező s többek között a piacra élelmiszert vivő termelőket v. kofákat szállító, lassú járatú, helyi forgalmat lebonyolító folyami hajó, ennek utasait vissz szállító, a városból kora délután induló hajó

kófic¹ fn ◇ vízben főtt pépes kása, étel

◇ a sör alja

kófic² mn ◇ hitvány; haszontalan

koh fn ◇ fémeknek ércekből való kinyerésére szolgáló kemence; kohó

◇ tűzhely

◇ kovácstűzhely; ötvös v. kovácsműhely

◇ kúp alakú szabadkémény

koha fn ◇ tűzkő; kovakő

kohol ige ◇ kovácsol; kalapál; alakít

- ◇ kigondol, kitervel vmit; kieszel; kiagyal
- ◇ <vmely valótlan állítást, hírt, rágalmat> kitalál, terjeszt
- ◇ <rossz, ártó szándékú, bűnös dolgot> tervez vki, vmi ellen

kojt fn ◇ sűrű füst

kojtol ige ◇ láng nélkül v. csekély lánggal, bűzölögve ég, ill. erősen, kellemetlenül füstöl

- ◇ <ember> erősen pipázik, füstöl

kojtorog ige ◇ bűzölögve ég

kojtoros fn ◇ sátoros cigány

kok fn ◇ magas oldalú, széles, rövid testű vitorlášhajó

kók fn ◇ felfűjt; szuflé

kóka fn ◇ szőlőkacs

kókál, kókáz ige ◇ összeüt <tojást>

- ◇ <gyümölcsöt> lever, szed

kokány¹ mn ◇ hegyes-völgyes

- ◇ terméketlen; sovány <föld>

- ◇ görbe; hajlott

kokány² fn ◇ fenegyerek

kókányoz ige ◇ ütlegel; ver

kokas fn ◇ kakas

kokett mn ◇ a férfiak előtt magát kellettő, tetszeni vágyó, kacér <nő>

kokettál ige ◇ <nő> kacérkodik, tetszeleg

kokojsza fn ◇ fekete áfonya

kókonya, kokonya fn ◇ tojás, melyet a húsvéti szentelt sonka levében szoktak megfőzni

- ◇ bármilyen húsvéti szentelt étel; sonka

kokott fn ◇ kitartott félvilági nő; lotyó; prostituált; szajha

kólál ige ◇ mászkál; kószál; csavarog

kolbász fn ◇ ütéstől, ritkán nyomástól a testen keletkezett hosszúkás dudorodás, hurka

kolcs fn ◇ kulcs

kolcs fn ◇ kulcs

kolcsag fn ◇ a gémekek rendjébe tartozó, hosszú nyakú és lábú, tiszta fehér tollazatú vízi madár; kócsag

kolcsagos mn *lásd kócsagos*

koldusbot fn ◇ általában öreg v. nyomorék koldusnak durva, rendszerint maga készítette botja, amelyre járás közben támaszkodik, és amelyet a kutyák ellen védelméül használ

kolduscsipa fn ◇ szilva- és barackfa gyantája; mézga

kolduskenyér fn ◇ alamizsna

koldusszegény mn ◇ a legnagyobb mértékben szegény, teljesen nincstelen <személy, csoport>

koldustarisznya fn ◇ az a tarisznya, melybe a koldus a koldulás során kapott adományokat szokta rakni

koleda fn ◇ a házak beszentelése és önkéntes adományok gyűjtése vízkereszt napján

- ◇ öreg juhász mint a betlehemes játék egyik szereplője

koledál ige ◇ házról házra járva adományokat, alamizsnát gyűjt, gyakran vmely közösség számára

- ◇ koldul; kéreget

kolesz fn ◇ két-, esetleg négykerekű könnyű jármű; taliga; kocsi

- ◇ magas deszkaoldalakkal ellátott ökrösszekér

- ◇ faház; kunyhó

kolhoz fn ◇ termelőszövetkezet

kólíka fn ◇ a gyomor v. bél görcse; hascsikarás; hasgörcs

kolinda fn ◇ karácsonyi kántálás; karácsonyi ének

kolindál ige ◇ karácsonyi énekeket énekelve házról házra jár, kántál

- ◇ kószál; csavarog; kóborol

kollacionál ige ◇ egybevet; összehasonlít

kollár fn ◇ főleg fából készült közlekedési eszközök (szekér, kocsi, kerék stb.) készítésével foglalkozó

kisiparos; kerékgyártó; bognár

kolléga, kollega fn ◇ vkivel egy időben egyetemi v. főiskolai tanulmányokat folytató személy, főleg férfi

kollekta fn ◇ körív; gyűjtőív

kolmár fn *lásd kalmár*

kolna fn ◇ boros pince, ill. a vele rendszerint egybeépített présház, ahol borozni is szoktak

◇ nyári lak; villa

kolompár fn ◇ vas- és rézlemezéből különféle eszközöket, edényeket (üstöt, bográcsot, kolompot) készítő, ill. ilyen tárgyak javításával foglalkozó kézműves, rendszerint cigány; rézműves; üstfoldozó

kolompér, korompély fn ◇ burgonya; krumplic

kolon fn ◇ tánciskola

kolonc fn ◇ a kútgém végére nehezebbül erősített tuskó, kő- v. vasdarab

◇ némely háziállat, különösen kutya v. szarvasmarha nyakába akasztott nagyobb fadarab, amely akadályozza a futásban

kolonc mn ◇ bozontos; kócos; lompos

kolónia fn ◇ birodalom gyarmati területe

kolonista mn ◇ telepes; gyarmatos

kolonizáció fn ◇ gyarmatosítás

kolonnád fn ◇ oszlopcsarnok

kolontár fn ◇ hozzá nem értő, céhen kívüli; kontár

kolontos mn ◇ részeg; ittas

◇ féleszű; bolond; hóbortos

kolop fn ◇ fickó; legény

◇ <kártyában:> felső, filkó

kolorista fn ◇ festő; festőművész

kolportál ige ◇ házal; ügynökösködik

◇ kihord; kikézbésít

kolportőr fn ◇ árus; házaló

◇ kézbesítő; postás

koltag ige ◇ kopog; zörget

koltant ige ◇ koppant

koltó fn ◇ a talaj sziklás kiemelkedése; szikla

◇ here

koltog ige ◇ kopogtat; kopog; zörget

kólya, kólyla fn ◇ négykerekű jármű; szekér; kocsi; hintó

◇ diadalkocsi

◇ taligához hasonló kétkerekű kis kocsi

koma fn ◇ keresztapa <a gyermek szüleihez való kapcsolatában>; a keresztapa és a gyermek apja <egymáshoz való viszonyukban, gyakran megszólításként>

◇ legénypajtás v. leánypajtás

komaasszony fn ◇ keresztanya <a gyermek szüleihez való kapcsolatában>; a gyermek anyja <a keresztszülőkhöz való viszonyban>

komámasszony fn ◇ <a beszélő komaasszonyának megszólításaként v. megnevezéseként, különösen magázó viszonyban>

komámuram fn ◇ <a beszélő komájának megszólításaként, különösen magázó viszonyban>

komán fn ◇ kun

komárnyik fn ◇ karókkal kitámasztott féloldalas deszkalap, amely a juhászok számára a nyáj mellett éjszakai alvóhelyként szolgál

◇ két cölöpön álló polcszerű alkotmány, amely sajtűrésítésre, szikkasztásra szolgál

komaság fn ◇ a szülők és a (kiválasztott, felkért) keresztszülők közötti kapcsolat

◇ a koma, keresztapa tiszte

◇ pajtási viszony; szoros barátság

komédia fn ◇ színjáték; színművészet

◇ cirkusz, ill. cirkuszi mutatvány

◇ színház épülete, helyisége v. mutatványos bódé

komédiaház fn ◇ színház

komédiás fn ◇ cirkuszi, vásári mutatványos; csepűragó

◇ színész

◇ művésziellen eszközökkel dolgozó, csak külső hatásokra törekvő színész

komédiázik, komédiáz ige ◇ színdarabban játszik, főleg mint műkedvelő

kométa fn ◇ olyan égitest, amely többé-kevésbé csillagszerű magból, ezt körülvevő ködszerű burkból és rendszerint hosszú, fénylő csóvából áll; üstökös

komfortábilis mn ◇ kényelmes; otthonos; komfortos
komfortábli, komfortáblis, komfortábli fn ◇ egylovas bérkocsi; bérelhető lovaskocsi; konflis
◇ ilyen bérkocsit hajtó kocsis
◇ (*jelzőként*) komfortáblist hajtó v. húzó
kominár fn ◇ kéményseprő
komissió ige ◇ megbízatás apróbb elintéznivalókra, vásárlásra
kommissziók, kommisszió ige ◇ <unatkozó, ráérő, nem dolgozó nő> azzal tölti az idejét, hogy sétálgatva, kirakatokat nézegetve, üzletekben válogatva vásárolgat, ill. ilyen céllal sétál
komisz fn ◇ kincstári katonai felső- v. alsóruha
◇ szabványos alakú és összetételű katonai kenyér, cipó
komiszáros, komiszáros fn ◇ a pusztán és a tanyavilágban működő rendfenntartó közeg; csendbiztos
komiszkenyér fn ◇ katonai szabvány szerint sült kenyér; kincstári kenyér; prófunt
komisszárius fn ◇ a kormánytól rendkívüli feladatok elvégzésével megbízott személy; kormánybiztos
komisszió fn ◇ bizományi ügylet, szerződés; megbízás; bizomány
◇ bizományi díj, jutalék
◇ bizottság
komitátus fn ◇ megye; vármegye
komité fn ◇ bizottság
komma fn ◇ vessző; ékezet
kommandáns fn ◇ parancsnok
kommandéroz ige ◇ parancsol vkinek; utasításokkal irányít vkit
kommandó fn ◇ parancs
kommasszáció fn ◇ több darabból álló birtok helyett csere útján egy tagból álló birtok kijelölése; tagosítás
kommemoráció fn ◇ emlékezés; megemlékezés
kommenció fn ◇ főleg mezőgazdasági cselédek, alkalmazottak egész évi munkájáért szerződésben megállapított v. megegyezés szerint adott természetbeni fizetség, járandóság
kommenciós mn ◇ olyan uradalmi, ritkán községi <mezőgazdasági dolgozó>, aki kommencióért szolgál, bérét természetben kapja
kommendál ige ◇ ajánl; javasol
kommód fn ◇ szekrény
kommodizál ige ◇ kényelmeskedik; pihen; henyél
kommunikál ige ◇ áldozik; az oltáriszentséget magához veszi
◇ úrvacsorát vesz
komód, komót mn ◇ kényelmes; komfortos
komor fn ◇ rosszul herélt bika
komorna fn ◇ főleg arisztokrata családnál a ház asszonyának v. vmely nőtagjának személyi szolgálatára alkalmazott belső nőcseléd, szobalány
komornyik, komornik fn ◇ főleg arisztokrata családnak, rendszerint libériát, azaz zsinóros egyenruhát viselő férfi alkalmazottja, aki főleg a ház ura körüli szolgálatot látja el, s a személyzet többi tagjára felügyel
komót fn ◇ mintegy asztal magasságú, végig fiókos szekrény, főleg fehérnemű tartására; sublót; komód
komótizál ige ◇ tétlenkedik; henyél
komp fn ◇ kis domb, halom; földtúrás; földhányás
◇ határjelölő domb
kompánia fn ◇ katonai század
◇ társaság; baráti kör
◇ társulat; színtársulat
kompasz¹ fn ◇ címtár jellegű gazdasági kézikönyv
kompasz² fn ◇ iránytű
kompetál ige ◇ megillet; jár vkinek
komplár, kompár fn ◇ kiskereskedő; viszonteladó; üzér
◇ kocsmáros
komplárház fn ◇ kocsmá; csapszék
komplé fn ◇ azonos v. összhangban levő anyagból készült női ruha és kabát együttese
kompletíroz ige ◇ kiegészít; kibővíti
komplexum fn ◇ egy tagban levő földbirtok
kompliment fn ◇ bók; széptevés

komplimentez, komplementíroz ige ◇ bókol; udvarol; hízeleg
komplott fn ◇ összeesküvés; cselszövény
kompona fn ◇ mérleg; mérőserpenyő
◇ sajt és túró mérésére használt mértékegység, ami kb. 16, ill. 24 kilogrammnak felel meg
komposzt fn ◇ befőtt; kompót
◇ savanyúság; saláta
komposztor fn ◇ a szálak rendezését szabályozó alkatrész a szövőszéken; vezérpálca
kompromittál ige ◇ gyanúba kever; rossz hírbe hoz
konak, konák fn ◇ megállás; letáborozás
◇ szálláshely
konc fn ◇ csonton levő bőrös hús főzve v. sütvé mint emberi táplálék
◇ csont
◇ zsákmány; préda
◇ <mint papiros mérésére használt mérték> száz ív
konceptus fn ◇ fogalmazvány; tervezet; vázlat
koncér fn ◇ a kukorica v. a nád virága, címere
koncesszió fn ◇ engedély; engedélyezés
◇ engedmény
koncipiál ige ◇ elgondol; fogalmaz; megtervez
koncleső mn ◇ nyereségre áhítózó személy
koncol¹ ige ◇ <személyt, ritkán állatot v. húst> darabokra vagdal
koncol² ige ◇ munka közben úgy hajt vkit, hogy annak se nappala, se éjjele
koncos mn ◇ csontos; darabos
koncsorog ige ◇ kuncsorog; lézeng; tétlenül jön-megy
◇ csavarog; kóborol; tekereg
konda fn ◇ együvé terelt, együtt őrzött disznókból álló csoport; csürhe
◇ egy tulajdonos együtt őrzött disznainak csoportja, mely rendszerint tavasztól őszig kinn tanyázik a legelőn
◇ <a csürhével ellentétben> nem malacokból, hanem kifejlett disznókból álló, együtt őrzött csoport
kondás fn ◇ a kondát, disznókból álló csoportot őrző pásztor; kanász
kondér fn ◇ csobolyó; kulacs
kondíció fn ◇ alkalmazás, állás, különösen házitanítói
kondít ige ◇ az ostort megcsördíti, és éles hangot hallat vele
kondító fn ◇ harangozó
konditor fn ◇ cukrász
kondolencia fn ◇ részvétnyilvánítás
kondor mn ◇ kunkorodva nőtt <növényi szár, levél>
◇ göndör, fodros <haj, szőrzet>
kondorodik ige ◇ <növény szára, levele> kunkorodva nő
konduktor fn ◇ <villamoson, vonaton> kalauz, jegykezelő v. kocsivezető
◇ adószedő; vámszedő
kondul ige ◇ <dinnye> megkopogtatva az érettség foka szerint többé-kevésbé mély, tompa hangot ad
konfekt fn ◇ édesség; csemege; sütemény
◇ befőtt
konferál, konferenciázik ige ◇ megbeszélést folytat; tanácskozik; értekezik
konfesszió fn ◇ beismerés; bevallás; gyónás
◇ felekezet; egyház
konfetti fn ◇ édesség; csemege
konfidenciális mn ◇ belső; bizalmas
konfidens fn ◇ kém; besúgó
konfiskál ige ◇ <vagyon, birtokot, értéket> elkoboz, lefoglal, kisajátít
konflis fn ◇ egylovas városi bérkocsi
konfortábli fn *lásd komfortábli*
konfundál ige ◇ tévedésből felcserél vmit; összezavar; összetéveszt
◇ zavar, megzavar, zavarba ejt vkit
konfúzus mn ◇ bonyolult; kusza; zavaros

kong ige ◇ <ember, állat> vmely helyiség v. helység méreteihez képest kis számban, ill. egyedül tartózkodik vhol

kongat ige ◇ nagyobb, főleg karikás ostornak a levegőben való megforgatásával, majd hirtelen visszarántásával több ízben mély, dördüléshez hasonló hangot idéz elő

kongó fn ◇ Rákóczi Ferenc rendeletére rézből vert pénz
◇ kolomp

kongrua fn ◇ a katolikus lelkész minimális évi járandósága, amelynél kisebb illetményt az állam v. a kegyúr szokott kiegészíteni

konjunkúra fn ◇ <az égbolton vmely időpontban> a csillagoknak egymáshoz való helyzete, viszonya, állása

konkordancia fn ◇ egyetértés; összhang

konkurrál ige ◇ pályázik, folyamodik vmiért

konskribál ige ◇ összeír; soroz

konstábler fn ◇ rendőr; csendbiztos
◇ altiszt

konstelláció fn ◇ csillagkép; csillagzat

konsternál ige ◇ elképeszt; megijeszt

konstitúció fn ◇ alaptörvény; alkotmány

konziderábilis mn ◇ jelentékeny; fontos; jelentős

kontár fn ◇ céhen kívül működő iparos, kereskedő

kontárkodik ige ◇ mint céhbe nem tartozó iparos, mint kontár dolgozik
◇ <szakképzett iparos> iparendély nélkül dolgozik

kontató mn ◇ olyan <személy>, aki vkit vmire, rendszerint bűnös tett elkövetésére izgat, bujtogat, ösztönöz

kontempláció fn ◇ elmélkedés; gondolkodás

kontignáció fn ◇ emelet; szint; a ház felső szintje

kontíroz ige ◇ számláz

kontó fn ◇ számla; folyószámla
◇ könyvbe, folyószámlára feljegyzett tartozás, adósság

kontra hsz ◇ <vmely természetes v. jogi személy által indított peres ügyben> vki ellen

kontrabont fn ◇ baj; akadály; galiba

kontrabontos mn és fn ◇ lázadó; felkelő; zendülő

kontradikció fn ◇ ellentmondás; ellenvetés

kontrahál ige ◇ csökkent; megszorít; összevon

kontrakaríroz ige ◇ keresztez; megakadályoz; meghiúsít

kontraktus fn ◇ szerződés; egyezmény

kontraszignál ige ◇ ellenjegyez; aláír; hitelesít

kontribuál ige ◇ adót fizet; adózik
◇ összead; összedob; összegyűjt

kontribuens fn ◇ adófizető

kontrolléria fn ◇ ellenőrzés; felülvizsgálat; kontroll

kontrolór fn ◇ ellenőr

kontroverz mn ◇ ellentétes; ellenkező; szembenálló

konty fn ◇ nádból készült kunyhó, különösen pásztorkunyhó tetejének kúp alakban összefogott és szénából v. gizgából sodort kötéllel körülcsavart csúcsa

kontyos fn ◇ olyan hódoltság korabeli török férfi, aki egyébként borotvált feje tetején lófarokhoz hasonló csimbókot visel

konvenció¹ fn ◇ játékszabály

konvenció² fn ◇ főleg mezőgazdasági cselédek, alkalmazottak egész évi munkájáért szerződésben megállapított v. megegyezés szerint természetben adott fizetség, járandóság; kommenció

konvent fn ◇ kolostor; rendház
◇ a protestáns egyházak nagygyűlése

konviktus fn ◇ alapítványi iskola
◇ <katolikus egyházi iskolában> középiskolai tanulók részére létesített diákotthon, internátus
◇ <protestáns egyházi iskolában> diákétkezdő, diákmenza
◇ papnevelde
◇ <egyetemen, főiskolán> a tanszékek mellett szervezett, a hallgatókat öntevékenységre serkentő és őket

a professzor v. tanársegéd irányításával a kutató munkába bevezető intézmény, ill. ennek működése; szeminárium

konziliárius fn ◇ a városi képviselő-testület tagja; tanácsos; városatya

konzol fn ◇ falnak támaszkodó, rendszerint egy- v. kétlábú keskeny asztalka

konzum fn ◇ bolt; üzlet

konzumál ige ◇ fogyaszt; felhasznál

konya, kónya mn ◇ lekonyuló; lefelé hajló; kajla

◇ lehajló fülű <háziállat>

konyha fn ◇ tűzhely, amelyen főznek, különösen a pitvar hátsó részének közepén álló, asztal magasságú, nyitott tűzhely

konyhás mn ◇ a konyhán nyalakodni szerető, oda gyakran bejáró <állat>

konnyad ige ◇ konyul; lankad; fonnyad; hervad

konnyaszt ige ◇ lankaszt; hervaszt

◇ lefelé hajlít; görbít

◇ nyakon üt, ver

kop fn ◇ kopogás; kopp

kopács, kopáncs fn ◇ dió, mogyoró, gesztenye v. más hasonló gyümölcs külső héja, amely az érett gyümölcs magjától elválik

◇ toktermés szétnyíló része

◇ erdős, bokros hely

◇ fa

◇ héj; kéreg

◇ részben fekete, részben fehér, részben vörös színű, a fában élő rovarokkal táplálkozó, rigó nagyságú, erős csőrű, kopácsolásáról ismert hasznos madár; harkály; fákopáncs

kopácsol ige ◇ gyümölcs kopácsát, azaz kemény héját leszedi

kopál, kopálik ige ◇ zöld héjából kiválik

kopály fn és mn ◇ csupasz, terméketlen föld, terület

◇ kopaszság

◇ kopár; terméketlen

kopár mn ◇ kopasz

kopároz fn ◇ kapaszkodik; felfelé igyekszik

kopasz mn ◇ olyan <állat>, amelynek egész teste v. vmely, a fajtájánál egyébként szőrzettel, tollazattal borított testrésze szőrzet, tollazat nélküli

◇ növényi szőrök nélküli <gyümölcs, növény, növényi rész>

kopaszt, koppaszt ige ◇ élő libának, kacsának a hasán, oldalán levő pehelytollait egymás után kitépdesi; melleszt; tép

kopcihér fn *lásd* **kupcihér**

koperta fn ◇ levél; levélboríték

kopírpapír fn ◇ indigó; másolópapír

kopja, kópia fn ◇ a XVIII. századig használt lándzsaszerű szűrőfegyver, amelyet főleg lovaskatonák viseltek; döfözlándzsa; dárda

kopjafa fn ◇ gyakran jelképes faragványokkal díszített v. festett s rendszerint dárdahegyben végződő, faragott, karsú fejfa

kopó, kapó mn ◇ falánk; harácsoló

kopolté, kopótó fn ◇ kopoltyú

kopolya fn ◇ <folyó partján> áradás vájta gödör, amelyben felgyülemlik a víz; állóvíz

◇ <patak, folyó medrében> kisebb, de hirtelen lejtésű mélyedés

◇ homokba ásott, kővel ki nem rakott, ideiglenes kút

koporsó fn ◇ láda

◇ sír; sírüreg

koppad ige ◇ kopasz lesz; kopik

koppant ige ◇ gyertya hamvát koppantóval elveszi, s az égő gyertyát eloltja

koppantó fn ◇ fémből készült, olló alakú, egyik szárának végén kis kupakkal ellátott eszköz, amellyel a fagygyertya kanócának hamvát lecsípték, s az égő gyertyát eloltották

koppaszt ige *lásd* **kopaszt**

kopri mn ◇ igen rövidre nyírt; kopaszra nyírt; kopasz

kopula fn ◇ összekötő kapocs; kapocs
kór fn és mn ◇ beteg ember
◇ beteg; beteges
◇ senyvedő; pusztuló
kora hsz ◇ korán
◇ <mondatértékű kifejezésként:> korán van
korács fn és mn ◇ kor; életkor; egyidős
kórággy fn ◇ <főleg hosszan tartó, súlyos betegség esetében:> betegágy
koráll ige ◇ korainak, idő előttinek tart vmit; azt tartja vmiről, hogy még nincs itt az ideje
kórálom fn ◇ lázálom; önkívület
koránt hsz ◇ korán
korány fn ◇ hajnal; pirkadat; virradat
kórananyag fn ◇ kórokozó anyag
kórász, kórész ige ◇ csatangol; csavarog; kószál
◇ keres; fürkés; böngész
korc fn ◇ <nád- v. szalmatető gerincén> a beszegett, bekötött szél
◇ <gatya, szoknya, kötény felső részén> levarrott szegély, pártázat, amelybe belefűzik a ruhát derékban ráncokba szedő és a derékhoz szorító madzagot, szalagot, kötőt
korcovágy, korcovát fn ◇ gyapjúszövetből készült férfikabát; dolmány; zeke
◇ a test köré tekert, szíjjal rögzített ruhadarab
◇ női ruha derekával egybedolgozott, a fűző szerepét is betöltő díszes felsőrész
korcvány fn ◇ alsóruha
korcs fn ◇ házasságon kívül született személy; fattyú
kóracsíra fn ◇ kórokozó
korcsma fn ◇ kocsmá; italmérés; ivó
korcsolya fn ◇ <hordóknak ferde pályán való görgetéséhez használt> két, párhuzamosan egymáshoz erősített gerendából álló csúsztató, gurító szerkezet; borkorcsolya
korda fn ◇ húr; kötél; zsinag; zsinór; istráng
◇ szerzetesi kötélöv; fonott deréköv
kordáz ige ◇ fegyelmez; fenyít
kordé¹ fn ◇ emberi v. állati erővel vont v. tolt kétkerekű, könnyű teher- v. személyszállító közúti jármű; kordély
kordé², **kordi** mn ◇ haszontalan, semmirevaló, jelentéktelen <ember>
kordélyos fn ◇ az a személy, aki kordélyt, azaz kétkerekű, könnyű teher- v. személyszállító közúti járművet hajt, v. azon utazik
kordéra hsz ◇ fejből; emlékezetből; betéve
kordiális mn ◇ szíves, szívből jövő, meghitt, bizalmas <személyi kapcsolat>
◇ bizalmas kapcsolatot tartó <személy, ill. a rá jellemző magatartás>
kordialitás fn ◇ bensőség; szívéllyesség
kordon fn ◇ <háborúval fenyegető v. háborús időben> egymástól távolabb álló, de egymással összeköttetésben levő kisebb őrségeknek azzal a céllal létesített sora, hogy bizonyos területet az ellenséges megrohanástól megvédjenek
◇ <járvány idején> vesztégár fogatosítására felállított v. kirendelt őrség
kordován, kordovány fn ◇ lábbeli készítésére alkalmas finom kecske- v. juhbőr
◇ (jelzőként) kecske- v. juhbőrből készült
kóré fn ◇ különféle növényeknek rendszerint télen át is megmaradó, száraz, kemény növényi szára; kóró; góré
korec fn ◇ a köből negyed- v. hatodrésze mint űrmérték
◇ három köből mint űrmérték
◇ a papnak, tanítónak járandóságszerűen juttatott gabona
kórész ige lásd **kórász**
korhely mn ◇ dologkerülő, naplopó, semmirekellő <ember>
korhelykedik ige ◇ lustálkodik; henyél; lopja a napot
korhol ige ◇ dörzsöl, dörzsölve koptat, horzsol vmit
◇ aprít; darabol
◇ kínoz; elcsigáz

koriandrom, koriándrom fn ◇ koriander
kórica fn ◇ kóborlás; csavargás
kóricál ige ◇ cél nélkül, tétlenül, hosszabb ideig erre-arra járkál; csatangol; csavarog; kószál
korifeus fn ◇ vezető; vezéregyéniség; hangadó
◇ karvezető
◇ híres ember; kiválóság
◇ <az Opera balettkarában> ösztöndíjas v. címzetes szólótáncos
kórisme fn ◇ a betegségek és az egészségben beálló egyéb zavarok megállapításával foglalkozó tudomány; diagnosztika
kórlak fn ◇ kórház; gyógyintézet
korlát fn ◇ sorompó <bajvíváskor>
korlátnok fn ◇ kancellár
kormány fn ◇ az ekének az a rendszerint homorú alkatrésze, mely a csoroszlya, vagyis kés alakú, éles vas, és az ekevas által felhasított földet a barázdába fordítja; <ekén> kormánylemez
kormánydeszka fn ◇ a faeke talpának oldalához szegezett deszka, mely a felhasított hantot, földet a barázdába fordítja
kormányférfi, kormányférfiú fn ◇ államférfi
kormánypálca fn ◇ <a koronával együtt> az uralkodói hatalom egyik jelvénye; jogar
kormányszék fn ◇ az országot v. vmely közigazgatási egységet irányító, kormányzó testület
◇ királyi trón
kormányügyosztály fn ◇ minisztérium
kormos mn ◇ sötétbarna bőrű, hajú v. szőrű
korner¹ fn ◇ <fociban> szöglet; szögletűgás
korner² fn ◇ tőzsdei spekulánsok alkalmi összefogása az áruk, cikkek felvásárlására, a keresletnek ily módon való növelésére s az árak emelésére
kornéta fn ◇ lovassági lobogó; zászló
◇ lovasszázad; egy lobogó alá tartozó katonák csapata
◇ kürt; trombita
kornétás fn ◇ zászlótartó katona
◇ csapatkürtös; trombitás
kornis fn ◇ szegély, párkány
kornya fn ◇ bágyadt, gubbasztó ember
kornyadozik ige *lásd gornyadoz*
kóroda fn ◇ betegszoba; kórterem
◇ kórház; gyógyintézet
koroglya fn ◇ gyógyszer- v. kenőcstartó patikai szelence
kórolkodik ige ◇ betegeskedik; gyengélkedik
korompély fn *lásd kolompér*
koronabirtok fn ◇ a királytól használt, a király, ill. a királyi család elidegeníthetetlen tulajdonának tekintett ingatlan, birtok
koronáció fn ◇ koronázás
koroskint, korosként hsz ◇ mindenkor; mindig; szüntelen
korozsma, korosma fn ◇ szentelt olaj; krizma
◇ keresztelői ajándék
◇ a gyermekágyasnak vitt étel
◇ a halott gyermek alá a koporsóba tett vászon
corpáz ige ◇ szid; ostoroz
corporáció fn ◇ egyesülés; liga; testület
korpolaré fn ◇ misekendő
korpusz fn ◇ test; Jézus teste a keresztfán
korpuszkula fn ◇ molekula
korrespondeál ige ◇ egyezik; harmonizál
◇ levelez
korrespondencia fn ◇ levelezés
◇ egyezés; megfelelés
korridor fn ◇ folyosó; átjáró

◇ párkány

kórság fn ◇ hosszadalmas, senyvesztő betegség; kór

◇ idegbajból v. az agy megbetegedéséből származó olyan betegség, mely időnként fellépő, hirtelen beálló görcsös rohamokkal és az öntudatnak egyidejű elvesztésével jár; epilepszia; nyavalyatörés

◇ <indulatos beszédben, főleg szitkozódásban, elhomályosult jelentéssel használt szó>

korsócska fn ◇ bögre; csupor

korsós fn ◇ fazekas; gerencsér

korszakos mn ◇ korszakalkotó; nagy, esetleg forradalmi jelentőségű

kortes fn ◇ az a személy, aki (gyakran anyagi ellenszolgáltatás fejében) <különösen (képviselő)választás alkalmával> a szavazókat rábeszéléssel, különféle mesterkedésekkel, olykor pedig megvesztegetéssel vmely jelölt pártjára igyekszik megnyerni

korteskedik ige ◇ <választás alkalmával> mint kortes a szavazókat befolyásolni törekszik, szavazatokat gyűjt

kortina fn ◇ színházi előfüggöny; kárpit

kortyondi mn ◇ iszákos; részeges

kóru ige ◇ megbetegszik; ágynak dől

korvett fn ◇ elsősorban felderítő és összekötő szolgálatra használt közepes nagyságú háromárbcos vitorlás hadihajó

◇ <a haditengerészetben:> kisebb gőzös v. páncélos hajó

korzózik ige ◇ ide-oda járkal; sétafikál

kosár fn ◇ szűk nyílású gömbölyded v. hengeres kas <baromfik számára>

◇ méhkas

◇ körülkerített hely, ahova a legelőn tartott jószágot, különösen a juhokat éjszakázásra terelik

◇ vesszőből font kukoricatartó

koslat ige ◇ ide-oda futkos; jár-ke; ténfereg

◇ kutat; keresgél

kosolya fn ◇ lakáson kívül használt, állványos bölcső; mezei bölcső

◇ fekvőhely; ágy

kóst fn ◇ élelem; étel

◇ takarmány

kosta fn ◇ kántortanító

kóstál ige ◇ vmibe kerül; milyen ára van

kostök fn ◇ a kos herezacskója

◇ erszény; dohányzacskó

kosz fn ◇ bizonyos takarmánynövényeket megtámadó betegség, amelynek okozója az aranka egy fajtája

◇ fonalgomba okozta bőrbetegség; ótvar

koszlott mn ◇ <kopás, nyűvés következtében> foszlott, kirojtosodott, vásott <szövet, ruhanemű széle>

koszmó fn ◇ piszok; mocsok

koszol ige ◇ <ruhát> koptat; nyű

◇ horzsol; dörzsöl; koptat

koszolódik ige ◇ vmit állandó dörzsöléssel horzsol, koptat egy hozzá súrlódó másik tárgy

koszorú fn ◇ jutalom; kitüntetés

koszorúgerenda fn ◇ az a gerenda, mely a fal v. az építmény oldalának felső részén húzódik végig, s a szarufákat tartja

koszorúz ige ◇ jutalmaz; kitüntet; övez

koszperd, koszped fn ◇ vékony, rövid kard v. tőr; gyíkleső

◇ hajtű

koszpitol ige ◇ <rendszerint ruhát> gyakori v. kíméletlen viselés, dörzsölés által koptat, rongál, elnyű

koszt¹ fn ◇ költség; kiadás

koszt² fn ◇ pózna; cölöp; husáng

koszta, kosztorat fn ◇ golya

kosztol ige ◇ hosszúpóznával fáról gyümölcsöt lever

kosztosgazda fn ◇ fizetség ellenében étkezést s esetleg egyéb ellátást adó személy

kosztros mn ◇ fésületlen; kócos; borzas; kuszált

kosztümiroz ige ◇ visel; hord

kóta fn ◇ kotta

kotéc fn ◇ ól; ketrec

◇ kunyhó; putri; viskó

◇ fogda

◇ postaláda

◇ pelyvatartó kamra

kotár fn ◇ magas oldalú, takarmányszállításra használt szekér

kóter fn ◇ börtön; tömlőc; fogda

◇ tyúkól; tyúkketrec

◇ fáskamra

kotéria fn ◇ érdekcsoportosulás; klikk

kótis fn ◇ nyeles, bunkós ütőeszköz; sulyok; verő

◇ karikahajtó görbe bot

◇ rudacska, amelyre a megszártott fonalat feltekerik

kotla fn ◇ három lábra állított főzőüst v. bogrács

◇ főleg lakodalom, disznótor alkalmával használt nagy bádoggal főzőedény

kotlát fn ◇ nagyméretű, háromlábú főzőedény, üst

kotlett fn ◇ borda; bordaszelet; karaj

◇ oldalszakáll; barkó

kotló fn ◇ kotlóstyúk; kotlós

kotlós mn ◇ olyan <csirke>, amely még a kotlóval jár, amelyet az anyja még nem hagyott el

kótog ige ◇ ütögetéssel, kopácsolással zajt üt

◇ <nem egészen telt edény (korsó, kulacs) rázás közben> kotyogó, kopogó hangot ad; kotyog

◇ fecseg

kotonoz ige ◇ tapogatódzva keresgél, vhová nyúlálva kaparász; kotorász

◇ <élelmet> dézsmálgat

kotorgárt fn ◇ pajzs

kotró fn ◇ kéményseprő

kotródik ige ◇ vakaródzik; kaparódzik; vakarja magát

kotta fn ◇ hangjegy

kotú fn ◇ gödör a halastavakban

◇ elkorhadt növényi anyag a réten

◇ nádtorzsa

◇ mocsár; pocsolya; tócsa

kóty fn ◇ sárgadinnye

kótya mn ◇ féleszű; félbolond

kótyavetye fn ◇ árverés, amelyen a tárgyakat, holmikat rendszerint jóval értékükön alul kínálják eladásra, ill. így kelnek el

◇ vminek olcsó áron való elvesztegetése, elprédálása

kótyavetyél ige ◇ értéken alul árverez

kotyfitty fn ◇ kotyvasztott lé

kotymány fn ◇ vízzel, sárral telt gödör az utakon

◇ vízjárta hely

kotyó fn ◇ szilva

◇ főtt szilva

◇ túlérett gyümölcs, különösen szilva

kotyog ige ◇ <tyúk> folyamatosan, egyenletesen rövid, szaggatott hangon jelzi, hogy kotlani, tojást kelteni készül

kótyogó fn ◇ kevés vizű malom

kótyomfitty, kótyonfity mn ◇ haszontalan, semmit érő, hitvány <személy>

◇ olyan <személy>, akit bolondos magatartása miatt nem lehet komolyan venni; balga; eszelős; féleszű

kotyor fn ◇ bokros, tüskés hely

◇ nedves, vizes hely

◇ gödör; árok

kotyos mn ◇ a kotlás időszakában levő

kova, kovakő fn ◇ tűzkő

kovacs fn ◇ kavics; kis kődarab

kovákol, kovácsol ige ◇ ordít; bög

◇ köhécsel; köhög

◇ kuruttyol; brekeg; vartyog

kóvál ige ◇ kóborol; csavarog

kovarc fn ◇ kvarc

kovász¹ fn ◇ a megkelt kenyértésztából kiszakított és félretett kisebb darab, amely megerjedve és egy másik kenyér tésztájába belekeverve azt megkeleszti

◇ liszthez kevert vízzel készített pép, amelyet rendszerint ragasztásra használnak; csiriz

◇ savanykás, erjesztett ital

kovász² fn ◇ lassú v. észrevétlen, de állandó hatásával fejlődést, előrehaladást biztosító személy, dolog

kozák fn ◇ a cári Oroszország katonai jellegű szervezetének vad, marcona lovasa

kozán fn *lásd* **kazán**

kozma fn ◇ a pipa falához égett bagó mocska

kozmás mn ◇ eljegyzett, jegyben járó <menyasszony, vőlegény>

kozopolita mn ◇ különféle nemzetek tagjait magában foglaló <csoporthoz, közösség>

kozók fn ◇ báránybőr bunda; ködmön

kozokár fn ◇ ruházatkodásra alkalmas bőrök kikészítésével, szabásával és varrásával foglalkozó iparos; szűcs

kő fn ◇ kúp alakú sziklacsúcs; sziklás hegy

kőagyazat fn ◇ alapfal; alapzat; talapzat

kőb fn ◇ kocka

köblös, kölbös mn ◇ olyan <tárgy>, amelybe egy köbölnyi (kb. 62, 94 v. 125 liter) fér vmiből

◇ olyan <terület>, amelybe rendszerint egy köböl magot szokás vetni; egy holdnyi

köböl fn ◇ koronként és helyenként változó nagyságú űrmérték <szemes termény, darabos anyag, folyadék mérésére>, ami kb. 62, 94 v. 125 liternek felel meg

◇ dongából v. kivájt faderékből készített, ekkora űrtartalmú edény

◇ a kút v. forrás gödrének kibélelésére való, fából készült alkotás

köbölkút fn ◇ kút v. forrás, amelynek gödrét korhadt, odvas belű v. kivájt, mindkét végén nyílt fatönkkel, azaz köböllel bélelték ki

köbözés fn ◇ kockázás; kockajáték; kockavetés

köce fn ◇ dísztelen, az ünnepre való, barnára festett börmellény, rövid ködmön

köcölék fn ◇ balyu; cókók

◇ fejkendő mint női ruhadarab

köcsög, köcsöskalap fn ◇ <tréfás megnevezésként:> magas kalap; cylinder

ködmön, ködmen fn ◇ a juh gyapjas bőréből készült, rövidebb-hosszabb ujjas felsőkabát

kőeső fn ◇ jégeső; jégverés

kög fn ◇ körvonal

◇ karika; abroncs

◇ küzdőtér; versenypálya

◇ középpont

kögít ige ◇ szerves egységbe foglal; tömörít

kögül ige ◇ összpontosul; tömörül

kőhajítás fn ◇ akkora távolság, amennyire egy követ el lehet hajítani; köhajításnyi távolság

◇ kövek hajítása mint hadi cselekmény

köhent, köhment ige ◇ köhint; köhög

kőhurut fn ◇ <leginkább gyermekeket megtámadó> fertőző betegség, amely görcsös köhögési rohamokban s ezzel kapcsolatos hányásban nyilvánul meg, s a levegő hirtelen beszívásából eredő jellegzetes, sivító hangról ismerhető fel; számarköhögés

kökényszemű mn ◇ sötétkék szemű <személy, főként nő>

kökörcs, kökörcsin fn ◇ kikerics

kökörű fn ◇ kunkorgó; tekergőző

köláb fn ◇ oszlop; támaszték

kölbös mn *lásd* **köblös**

kölcsönszó fn ◇ jövevényszó

köldök fn ◇ köldökzsinór

köldökcsömör fn ◇ bélgörcs; hascsikarás

kölönc¹ fn ◇ fattyú; fickó

◇ gyerek

kölönc² fn ◇ a kútgém végére kötött nehezék

◇ a kutya nyakába akasztott nagyobb fadarab, amely akadályozza a futásban

◇ teher vkinek, vminek a nyakán

költ¹ ige ◇ épít, megépít

◇ előkészít

költ² ige ◇ álmából ébreszt; kelt

◇ <vmilyen érzelmet> ébreszt, létrehoz vkiben; kelt

költemény fn ◇ kitalált, költött, valótlan dolog v. esemény

költér, költész fn ◇ költő

költés¹ fn ◇ kelesztett tésztából való lágy, édes sütemény

költés² fn ◇ költészet

költészet fn ◇ irodalom; szépirodalom

költészettan fn ◇ a költészetnek, különösen a költői műfajoknak elméletével foglalkozó tudományág mint tantárgy

költség fn ◇ vkinek vmely célra rendelkezésére álló pénzösszeg; költőpénz

kőluk, kőlik fn ◇ barlang

kőlykes mn ◇ olyan <fából készült zár>, amelyet a rajta alkalmazott fogak és az ezeknek megfelelő, sajátos szerkezetű bevágások csak a beavatott személy számára tesznek kinyithatóvá

kőlyű, kőlyő fn ◇ különféle anyagoknak, különösen szemes terményeknek összezúzására, idegen részekről való megtisztítására használt ütő, törő kalapácsokkal felszerelt készülék, gép

◇ kézimalom

kőlyűz ige ◇ <szemes terményt> kőlyűben tör, zúz, tisztít

kőmetzvény fn ◇ könyomással készült nyomtatvány; könyomat; litográfia

kőneny, könlég fn ◇ hidrogén

köntő fn ◇ szár

köntől ige ◇ <kocsi hátulsó kereke> lecsúszik az útról

köntőrfarol ige ◇ hímez-hámoz; köntőrfalaz; mellébeszél

◇ settenkedik; oldalog

köntös fn ◇ felsőruha, ruházat

◇ hosszú, bő kabát, lebernyeg

◇ vmely hivatás, méltóság külső jeleként viselt köpeny-, palást- v. talárszerű ruha

könyék fn ◇ könyök

könnyű, könyű fn ◇ könyv

könyök fn ◇ hossz mérték, amelynek nagysága a könyöktől a középső ujj hegyéig érő hossznak felel meg, kb. 44 centiméter

könyöklet fn ◇ egy fajta hossz mérték, kb. 62 centiméter; sing

könyöklő fn ◇ <karzaton, folyosón, erkélyen, ablakon> párkányféle kiképzés, amelyre könyökölni lehet

◇ falusi ház udvarra néző oldalán épített, fedett, oldalt nyitott v. korláttal elzárt, védett, rendszerint

oszlopos tornác, széles folyosó; ámbitus

könyör fn ◇ könyörgés; kérés

könyörög ige ◇ imádkozik; fohászkodik

könyv, könyű fn ◇ könny

könyves mn és fn ◇ szokatlanul nagy műveltségű

◇ vásáron könyvet árusító, könyvvel házaló <személy>

◇ <lóversenyen> az a személy, aki a felekkel üzletszerű fogadásokat köt a tekintetben, hogy hány szoros pénzt fizet győzelemért, ill. helyezéért; bukméker

könyvesház fn ◇ könyvtár; a könyvtár helyisége

könyvvezetés fn ◇ könyvelés

köpcös mn ◇ illetlen, durva, vaskos <élc, szellemesség>

köpcösödik ige ◇ izmosodik; erősödik

köpec¹ fn ◇ folyó medrében lévő gödör

◇ pocsolya; tócsa

köpec² fn ◇ hosszú szőrű juhászkutya; komondor

köpenyeg fn *lásd* **köpönyeg**

köpesz mn ◇ kopasz; tar

◇ puszta; csupasz

köpeszt ige ◇ <szemes terményt: babot, borsót stb.> héjából, burkából, tokjából kifejt; hámoz

◇ <állatot> kopaszt

köpködő fn ◇ némely alföldi város piactere, néhol a munkaközvetítő iroda helyisége, környéke, ahol munkaalkalmat remélve földmunkások, napszámosok szoktak várakozni

◇ némely alföldi város piactere v. más nyilvános helye, ahol a jómódú gazdák ráérő idejükben beszélgetni, politizálni szoktak

köpőce, köpéce fn ◇ a molnárok negyedvékás, vagyis kb. 6–8 literes mérőedénye

◇ boroskancsó

◇ kis üveg illatszer, olaj számára

köpöly, köppöly fn ◇ kis üveg- v. fémbura, amelyben melegítéssel megritkították a levegőt, majd hirtelen a beteg testrésznél gyakran felhasított bőrfelületére borították, és így a légnyomáskülönbség szívó hatása a bőrfelületen, ill. a beteg testrészen vérbőséget idézett elő, v. a vérzést elősegítette, fokozta

◇ ez az eljárás mint gyógy mód; köpölyözés

köpölyöz ige ◇ vkiből v. vmely testrészéből köpölyvel, kis üveg- v. fémbura segítségével vért szív

köpönyeg, köpenyeg fn ◇ az értelepeknek a föld felszínén levő v. felszínre kerülő s a levegővel való érintkezés következtében átalakult felső rétege

köppen ige ◇ <torkon> lecsúszik

köppent ige ◇ kortyant; kortyol

köppöget ige ◇ iddogál; iszogat

köpű fn ◇ csonka kúp alakú, fent közepén lyukas lappal elzárható faedény, amelyben a fedél lyukába dugott köpülőfával tejfölből, tejszínből vaját köpülnek; köpülő

◇ bödön

◇ kivájt fatörzsből készült v. vesszőből font hasas kaptár

◇ vadméh odúja vmely fában

◇ <vasvillán, áson, szigonyon> az a cső alakú rész, amelybe a nyelet erősítik

körbec fn ◇ lefelé fordított csonka kúp alakú, kétfülű kosár

körégő fn ◇ petróleumlámpa v. petróleumfűző kör alakú égője

körfal fn ◇ vmely épületet, főként várat, erődítményt, ill. a régi városokat körben védő, rendszerint vastag, erős fal

körirat fn ◇ <bélyegzőkön, fémpénzeken, emlékérmeken> kör alakban elhelyezett felirat

◇ hatósági hivatalos közlemény, amelyet kézzől kézre adva eljuttatnak minden érdekelt félhez, s amely láttamozás után rendszerint visszakerül ahhoz, aki kibocsátotta; körözvény; körlevél

körít ige ◇ <vmely tárgyat, területet, építményt stb.> többé-kevésbé körhöz hasonló alakban övez, körülvesz

◇ <haj, szőr, koszorú stb. főleg arcot, fejet> körülvesz, övez

◇ kör alakban rátesz, ráhelyez vmire vmit

körítés fn ◇ vminek vmivel való körülvétele

körjárat fn ◇ az a menet, amelyet katonai őrség tesz meg ellenőrzés végett bizonyos időközökben olyan területen, amelynek rendjére és biztonságára felügyelnie kell

◇ éjjeliőr hasonló cselekvése

◇ vmely közigazgatási területnek, körzetnek hivatalos személy, főként körorvos által történő és bizonyos időközökben megismétlődő bejárása

körjegyzőség fn ◇ <a tanácsok megalakulása előtt> két v. több kisközségből álló közigazgatási egység

körkör fn ◇ ellipszis

körkörös mn ◇ ellipszishez hasonló alakú; elliptikus

körlevél fn ◇ utcán, nyilvános helyeken közzétett, felragasztott közérdekű, nyomtatott hirdetmény, főként elfogató parancsot tartalmazó körözvény

körmagyar fn ◇ a francia négyeshez hasonló, a XIX. század második harmadában a főúri körökben divatos társas magyar körtánc, ill. ennek zenéje

körmed ige ◇ gyengén, vékony rétegben megfagy

◇ a fagytól megcserepesedik

körmeszt ige ◇ vékony rétegben megfagyaszt

körmöci fn ◇ arany; aranypénz

körmös fn és mn ◇ <büntetésből> pálcával az ujjak hegyére, a körmökre mért ütés

◇ lopásra hajlamos, lopni szerető, tolvaj természetű <személy>

körmöshal fn ◇ béka

körmösködik ige ◇ erőlködik; iparkodik

körny fn ◇ kerület; szegély; szél; határ

◇ kör

◇ környék; vidék

◇ működési terület

◇ életpálya; életút

környékez ige ◇ körülvesz vkit, vmit

◇ <több személy> szüntelenül v. gyakran vmely érzelmet tanúsít, nyilvánít vki iránt

környékezetlen fn ◇ körülmetéletlen

környez ige ◇ <vmely állapot, körülmény> vkit folyton kísér, körülvesz

◇ <vmely testi v. lelki állapot> erőt venni készül vkin, kerülget vkit; környékez

környöz ige ◇ elkerít; kertel

környülállás fn ◇ körülmény; helyzet; állapot

körorvos fn ◇ több kisebb községből álló egészségügyi körzetnek tisztii orvosi v. községi orvosi vizsgát tett, kinevezett orvosa

körörsdi fn ◇ <időmértékes verselésben> két rövid szótag közt egy hosszú szótagot magában foglaló ütem

kőrő mn ◇ porhanyó; málló; törékeny

◇ kiszáradt; kirepedező

◇ kemény húsú; ropogós

köröm¹ fn ◇ szaruképződmény patás állatok ujja végén; pata

köröm² fn ◇ kapaszkodó; fogantyú

körömfaladék fn ◇ olyan finomabb enivaló, amelyet kézből, az ujjak közé fogva esznek, fogyasztanak

◇ ételmaradék

körömsél ige ◇ vakar; kapar; vakargat

körömszakasztó mn ◇ fárasztó; nehéz

körömvas fn ◇ általában nyéllel ellátott, csavar alakú vas, amelyet vhová beszorult test, anyag kihúzására használnak

◇ puszkavessző végén levő hegyes, csavaros vas

◇ a kovácsok lapos végű, hosszú nyelű, éles eszköze, mellyel a ló patáját laposra faragják, hogy a patkót jól ráilleszthessék

◇ eszköz, amellyel a tárnákban fűrt repesztő lyukakból a fűrástól keletkezett törmeléket, iszapot kikaparják

körömzsél ige ◇ karmol; karmolás

körönd fn ◇ kör alakú tér; körtér

köröplye fn *lásd* kereplye

körös fn ◇ kőrisfa

körörsdi fn ◇ olyan játék, amelyet gyermekek körben összefogódzkodva játszanak

körösleg hsz ◇ minden v. több irányban, többé-kevésbé kör alakú vonalban, sávban; minden v. több oldalon

köröte fn ◇ körmond

körött nu ◇ körül

köröz ige ◇ körülvesz, körülfog vmit

körrajz fn ◇ távolról v. csak rövid ideig látszó személy v. tárgy körvonalaiából kibontakozó kép, rajz

◇ a jellemző vonásokból adódó kép, általános kép

körrepülés fn ◇ keringő repülés

körszék fn ◇ <színházban, rendszerint a földszinten> a színpadtól közepes távolságra levő és közepes áru ülőhely

körte fn ◇ vasból készült hosszúkás v. gömbölyded nehezek az egyenlőtlen karú mérleg egyensúlyban tartására

körtve, körtvély fn ◇ körte

körülaggat ige ◇ vmire – gyakran díszként – körös-körül nagy mennyiségben aggat vmiket, rendszerint fölösleges tárgyakat

körüle, körüle hsz ◇ köréje

körülfoglal ige ◇ vmi, vki körül elhelyezkedik; körülötte van; körülvesz vkit, vmit

körülkerít ige ◇ <ellenséges csapatot, várat> fegyveres csapatokkal minden oldalon elzár környezetétől; körülszár

körülnéz ige ◇ minden oldalról v. több oldalról megnézi magát, a ruházatát v. a körülötte levő helyet, rendszerint azért, hogy rendben van-e

körülte hsz ◇ körülötte

körülvesz ige ◇ <személyt> ügyeskedéssel akaratának hatása alá akar vonni; erkölcsileg megkerít, megkörnyékez

kösöntyű fn ◇ nemesfémből készült, drágakövekkel, zománcos díszítéssel ékesített, változatos formájú női ékszer, különösen karkötő, karperec, nyaklánc, násfa, mellcsat, melltű

kösze fn ◇ olyan ember, akinek nem nő szakálla, bajusza

köszent fn ◇ szentet ábrázoló, kőből faragott szobor

köszköpű fn ◇ kotnyeleskedő személy

◇ pletykahordó személy; pletykafészek

◇ ármánykodó, fondorkodó, intrikus személy

◇ házasságszerző személy

◇ gyülekezések, megbeszélések helye

köszméte fn ◇ zöldesfehér v. pirosas színű, savanykás ízű, bogyó alakú gyümölcs, amelyet főleg leves és mártás készítésére és a konzerviparban is használnak; piszke; pöszméte; egres

köszvény fn ◇ az izmoknak, az inaknak és az ízületeknek hasogató, nyilálló fájdalommal, néha duzzanattal v. ízületi megmerevedéssel járó betegsége; reuma; csúz

köt¹ ige ◇ vmely növénynek a virága, ill. magrügye megtermékenyül, s terméssé fejlődik

köt² ige ◇ <babonás hiedelem szerint> varázslattal megront, ill. meg szokott v. meg tud rontani vkit

kötél¹, kötél¹ fn ◇ tájanként különféle nagyságú, kb. egy holdnak megfelelő területmérték

kötél², kötél² fn ◇ vérségi v. érzelmi kapcsolat; kötelék

kötélék fn ◇ kötés a sebre

◇ málna; batyú

kötelem fn ◇ kötelesség; kötelezettség

köteles¹ fn és mn ◇ adós; lekötelezett; tartozó

köteles² fn ◇ <tréfás megnevezésként:> hóhér

kötelező fn ◇ olyan okirat, amelynek kiállítója kötelezi magát vmely készpénzbeli tartozás megfizetésére; kötelezvény; adóslevél

kötés¹ fn ◇ a növény megtermékenyülése

◇ szerződés; egyezség; megállapodás

◇ szövetség; szövetkezés

◇ megegyezés vmely tőzsdei ügylet lebonyolítására

◇ kötet, könyv

kötés² fn ◇ testalkat, testfelépítés

kötésig hsz ◇ derékig

kötlevél fn ◇ adásvételi okirat, mely a szerződő felek nevét, az ügylet megkötésének idejét, az ügylet tárgyát és feltételeit foglalja magában

kötmény fn ◇ könyv kötése, burkolata

◇ sebre való kötés

◇ szerződés

kötő fn ◇ kötény

kötődik ige ◇ tréfálkozva bosszant vkit, ingerkedik vkivel

◇ veszekedést, verekedést kezd; kötekedik; kötözködik

kötőfék fn ◇ a ló fejét a kantárhoz hasonlóan átfogó, kötélből v. szíjból készült szerszám, amelyből kiágazó kötélnél fogva vezetik v. kötik meg a nyergetlen, felszerszámozatlan lovat

kötőlék fn ◇ kenderkévéből álló köteg

kötöz ige ◇ <érzelem, körülmény> vkit erősen, tartósan köt vkihez, vmihez; odakötve tart; odaláncol

kötözködik ige ◇ <kis gyermek> nyűgösködik, nyafog

kötöző fn ◇ szalag

köttes fn ◇ élesztővel kelesztett tésztából sült kalácsféle, kelt tészta

kövecs fn ◇ apró, a víztől többnyire simára csiszolt kődarab; kavics

köveköl ige ◇ sír; rí

kövéredik ige ◇ <gabonaféle kalászában a szem> egyre jobban duzzad

kövérit ige ◇ trágyáz

köves mn ◇ kemény; dagadt

kövész fn ◇ bányász

köveszt ige ◇ <húsfélét, szalonnát> abál, abárol, párol

követ fn ◇ országgyűlési képviselő

◇ az a személy, akit vmely vezető ember v. vmely embercsoport üzenettel v. kéréssel küld vkihez

◇ vminek a közeledtét jelző dolog, jelenség; előjel

követelmény fn ◇ követelés; sürgető kívánság; nyomatékos kérés

követjelölt fn ◇ a választások előtt követnek, képviselőnek jelölt személy

következ ige ◇ akar; követel

következendő mn ◇ következő; a soron lévő

következőleg hsz és ksz ◇ úgy, amint itt következik; a következő módon

◇ következésképpen; ennél fogva; tehát; ezért

kövezetvám fn ◇ városok és egyes községek által közutaik használatáért idegen járművektől szedett s ezeknek fajtája szerint megszabott összegű vám

köz fn ◇ szűk kis utca; sikátor

közarányú mn ◇ párhuzamos

közbámulat fn ◇ sok embernek, vmely közösségnek csodálkozása, bámulata vkin, vmin

közbatárság fn ◇ közbiztonság

közbeszéd fn ◇ közmondás; mondás; szentencia

közbíró fn ◇ letétbe helyezett vitás vagyontárgy gondnoka

közbirtok fn ◇ olyan birtok, amelyet többen (testület, családtagok) azonos jogon osztatlanul birtokolnak

közbirtokosság fn ◇ az a testület (jogi személy), amelynek tagjai földjüket, rendszerint legelő- és erdőterületeket, közösen használják

◇ a közbirtok intézménye, birtokjogi szervezete

közbocsánat fn ◇ közkegyelem; amnesztia

közbul hsz ◇ között; közben; középén; középütt; közöttük

◇ közé; középre; közéjük; közbe

közbulső mn ◇ három személy közül a legidősebb és a legfiatalabb v. a legnagyobb és a legkisebb közt levő <személy>; középső

közcel fn ◇ közös cél

közcsodálat fn ◇ vmely közösség minden tagjában, ill. mindenkiben felkeltett csodálat, csodálkozás; általános csodálkozás

közebéd fn ◇ örvendetes, nevezetes esemény megünneplésére meghívott vendégek részvételével nyilvános helyen rendezett, rendszerint szónoklattal egybekötött ünnepi ebéd v. vacsora; bankett

közegyen fn ◇ egyensúly

közél¹ mn ◇ közel eső; közeli

közél² fn ◇ felebarát; embertárs

közelebb hsz ◇ legutóbb; nemrég; a múltkor; a minap

közelebbről hsz ◇ nemrég; legutóbb

◇ a közeljövőben; nemsokára

közelesen hsz ◇ a jövőben nemsokára

közélet fn ◇ mindennapi élet

közelmúlt fn ◇ folyamatos, befejezetlen múlt idő

◇ az igeidő nyelvi kifejezési formája (pl. láték)

közember fn ◇ rendfokozat nélküli katona; közkatona; közlegény

középaránt hsz ◇ középén

középbirtok fn ◇ az a földbirtok, amelynek nagysága 100-tól 1000 holdig terjedt

középbirtokos mn és fn ◇ olyan (személy), akinek birtoka 100-tól 1000 holdig terjedt

közepett hsz és nu ◇ középén; középütt

◇ a szóban forgó terület középső részén, vmely csoportban úgy, hogy vkik v. vmik körülveszik

◇ a szóban forgó cselekvés v. folyamat lefolyása közben, bizonyos kísérőjelenségektől körülvéve

◇ vmely állapot tartamának közbulső idején; közben (nem az elején s a végén); vmely állapot erősebb jelentkezése alatt

közepette nu ◇ vmi által körülvéve; vkik, vmik között

◇ két dolog között, középén

középfinom mn ◇ közepes minőségű <árucikk, anyag>

középhad fn ◇ derékhad; fősereg; főhad

középhossz fn ◇ átlója vmely mértani idomnak
középponti mn ◇ középponti
középszer fn ◇ két ellentétes v. szélsőséges cselekvési mód, felfogás közötti mérsékelt, kiegyenlített eljárás v. álláspont; középút
középút fn ◇ három út közül a középső
közérzés fn ◇ közérzet; kedélyállapot; lelkiállapot
◇ vmely közösségben, társadalomban kialakult általános, közös nézetek; közfelfogás; közvélemény; közhangulat
közérzület fn ◇ közhangulat; közfelfogás; közvélemény
kőzfal fn ◇ vmely épületnek az a fala, amely más háztól elválasztja
közfigyelem fn ◇ a közösség részéről megnyilvánuló figyelés, éberség, gyanakvás
közforgalom fn ◇ általános használat
közgazda fn ◇ közigazdász
közház fn ◇ vendégfogadó; fogadó
közhatalom fn ◇ államhatalom; államigazgatás
közhely fn ◇ nyilvános hely; köztér
köz hír fn ◇ általánosan ismert, mindenfelé elterjedt hír
köz honvéd fn ◇ közlegény, közvitéz, különösen az 1848–49-i szabadságharcban; magyar közkatona
közkatona, közlegény fn ◇ átlagember; tucatember
közle fn ◇ sikátor; mellékutca; köz
közlekedés fn ◇ <két v. több személy között> érintkezés, összeköttetés, kapcsolat
közlekedik ige ◇ vki összeköttetésben áll vkivel, kapcsolatot tart fenn, érintkezik vele
közlet fn ◇ szakadék
◇ ür; térköz
közmarha fn ◇ köztulajdon
közmondás fn ◇ szólásmód; szólás
köz munkaváltság fn ◇ a kötelező közmunkák végzése alól való mentesítés fejében fizetett s közadók módjára kivetett és beszedett pénzösszeg
közöl ige ◇ átad vkinek vmit rendszerint használatra; rendelkezésre bocsát
◇ vmi közé vesz, vmivel közrevesz vmit; úgy csinál vmit, hogy vmi két v. több dolog közé essék
közöl nu ◇ közül
közön séges mn ◇ mindenkire érvényes; egyetemes jellegű; általános
közös fn ◇ bérlő
◇ termelőszövetkezet
közösködik ige ◇ nemileg érintkezik; közösül
közösleg hsz ◇ néha-néha; időnként; nagy ritkán
közösödik ige ◇ elegyedik; bocsátkozik; bekapcsolódik
közösöl ige ◇ barátkozik; közösködik
közpálya fn ◇ közéleti, hivatali pálya
központ fn ◇ középpont
◇ vmely területnek megközelítőleg a közepe, középső része
közrebocsát, közrebocsájt ige ◇ <írott művet> a nyilvánosság elé tár; közöl; kiad; közread
közrendű mn ◇ nem nemes, nem előkelő (származású) <személy>
közrészvét fn ◇ társadalmi munkában való részvétel, közreműködés, vmely közös ügy támogatása
köz szerzemény fn ◇ házastársaknak a házassági együttélés alatt szerzett közös vagyona
köztartás fn ◇ vmely tanintézet, diákotthon tagjainak közös ellátása, élelmezése
közvádoló fn ◇ államügyész
közvirágzat fn ◇ közjó; közérdek
közvitéz fn ◇ közlegény; közkatona
község fn ◇ <protestánsoknál:> istentiszteletre összegyűlt személyek összessége; gyülekezet
◇ közönység; nép
község fn ◇ közösség, emberek csoportja, gyülekezet
közsereg fn ◇ tömeg; csócselék; csürhe
közszemély fn ◇ ringyó; szajha
közszolga fn ◇ <nem pályaudvari, nem vasúti> hordár
krabát fn ◇ horvát ember

krácol ige ◇ karcol; rovátkát készít

kráfli fn ◇ fánk

krajcár, karajcár fn ◇ a XIX. század elején használt, ún. konvencióos forint egy hatvanad része, ennek értéke, ill. egy-egy ilyen értékű pénzdarab

◇ az 1858-ban bevezetett osztrák forint századrésze

◇ két fillér értékű rézpénz

◇ nagyon kevés pénz; jelentéktelen összeg; fillér

◇ vas

krajcáros mn ◇ egy krajcárért kapható <áru>

◇ nagyon olcsó, igen kevés értékű, silány <dolog>

krajnik fn ◇ perviteli és pénzügyi tisztviselő

◇ az úrbéri szolgáltatások behajtója

◇ több faluból álló birtokigazgatási egység feje

◇ gazdatiszt

krájzleráj fn ◇ üzlethelyiség; szatócsbolt

◇ vegyeskereskedés; vegyesbolt

krakéler mn ◇ duhaj; pimasz; ripók; kötekedő <ember>

krampács fn ◇ csákány, amivel a vasúti pályamunkások a zúzott követ a talpfák alá verik

krampácsoló fn ◇ vasúti pályafenntartást végző betanított munkás

krampampuli fn ◇ cukorral kevert, fahéjjal, citrommal stb. fűszerezett, pálinkából v. rumból készült, felszolgáláskor rövid időre meggyújtott erős szeszes ital

krampel, krampla fn ◇ kapa; irtókapa

kránic fn ◇ alkalmi munkás, aki a szálfákból összerótt tutajt leúsztatja a folyón

krapsál ige ◇ firkál; irkál

kratos fn ◇ próbás arany

kravál, kravall fn ◇ kisebbfajta zendülés, tüntetés

◇ lármás veszekedés; botrányos jelenet

kravát fn ◇ nyakkendő

kravátli fn ◇ nyakkendő; nyakravaló

◇ katonák, papok keménygallérja

◇ kutya nyakörve

credencia fn ◇ hitellelél; megbízólevél

◇ pohárszék; tálalóasztal; büféasztal

credenciális fn ◇ pálinka; papramorgó

krédó fn ◇ a katolikus hitvallás; a hiszekegy imádság

◇ hitvallás; életelv

krepiál ige ◇ foldoz; megfoldoz

krepin fn ◇ bojt; paszomány; rojtozat

krepp fn ◇ hullámos v. érdes felületű selyem-, gyapjú v. gyapotkelme

kreton fn ◇ rendszerint festett fonalból készült vékony, mintás pamutszövet

krida fn ◇ csőd

kriminális mn ◇ vmely bűnügyre, bűncselekményre vonatkozó, vele kapcsolatos; bűnügyi; büntetőjogi

krispin fn ◇ finom gyapjuszövetből, taftból, csipkéből készült rövid, fodros, vállra teríthető férfi és női köpeny

kristalom fn ◇ kristály; jégkristály

kristély fn *lásd* **klistély**

kristusarc fn ◇ szenvedést, de erkölcsi tisztaságot, nemességet kifejező arc

krisztusfa fn ◇ karácsonyfa

krízli fn ◇ fodor

kroki fn ◇ térképvázlat

◇ rövid, hírlapi írás

krokodilus fn ◇ krokodil

kronográf fn ◇ krónika

kronométer fn ◇ óra

krucifix fn ◇ feszület

krudélis mn ◇ kegyetlen, nagyon rossz <személy>

◇ gonosz, szörnyű <dolog, jelenség>

krupi fn ◇ pépes étel; kása

kubatúra fn ◇ térfogat; űrtartalom

kubik fn ◇ gátépítéskor a föld kitermelése után keletkező gödör, amely áradáskor vízzel telik meg
◇ talicska

kubikméter fn ◇ köbméter

kuburc fn ◇ híg sár; latyak

◇ zaj; zörej

kuburcol¹ ige ◇ siet

◇ csoszogva, lábát húzva jár

◇ zörög; neszez

kuburcol² ige ◇ összevissza kever

kucik fn ◇ kuckó; sut

◇ a kemence padkája, ill. a padkának a fal melletti magasabb része

kuckó fn ◇ bent a házban vmely zug, szöglet

◇ <parasztházban> a kemence és a fal között levő szűk hely, régebben szegényebb helyen gyermekek és
öreg tanyázó v. alvó helye; sut

◇ tűzhely

kucorít ige ◇ zsugorít; összehúz

kucorog ige ◇ nélkülöz; szűkölködik

kucu msz ◇ <többször ismételve disznó hívására használt szó>

kucséber fn ◇ vándor kereskedő, aki többnyire csecsebecsét, játéktárgyakat, déligyümölcsöt,
nyalánkságokat árul v. sorsol ki szerencsejátékkal, főleg szórakozóhelyeken

◇ szélhámos; gazember

kúf fn ◇ kisebb hordó; cseber

kufár fn ◇ kisebb értékű árukkal kereskedő személy

◇ csak a maga hasznáival törődő, nyereszkes kereskedő

kufárkodik ige ◇ mindenfélével kereskedik; csereberél; kofálkodik; kupeckedik

◇ csalárd, haszonleső módon kereskedik

kuferc fn ◇ keverék

◇ zűrzavar; zenebona

kuferces mn és fn ◇ különféle figurákkal tarkított, gyors, csárdás jellegű <férfi- v. vegyestánc>

◇ nehéz; fárasztó

◇ kuferces tánc, ill. az a dallam, amelyre ezt járják

kufercol ige ◇ gyalogol; baktat

◇ jókedvében táncol

kuffer fn ◇ bőrönd; koffer

◇ <tréfás megnevezésként:> főleg női far, fenék

kugler fn ◇ csokoládés bonbon

kuhi fn ◇ szégyen; felsülés

◇ kudarc elismerése; lemondás

kuhint ige ◇ eltüntet; eltulajdonít

◇ hazudik; letagad

kujak fn ◇ ököl

kujtorog ige ◇ cél nélkül, hosszabb ideig ide-oda járkál, mászkál vhol, vhova; csatangol; csavarog; kószál

◇ házal; kilincsel

kuka¹ mn ◇ siketnéma <személy>

kuka² fn ◇ horgas fa, kampó, amellyel a dohánykertészek a szárításra felfűzött dohányt felaggatják

kuka³ fn ◇ a janicsárok vezéreitől viselt süveg

kukás mn ◇ dohánykertészek közé tartozó <személy>

kukkadoz ige ◇ bóbiskol; szundikál; szunyókál

kukker fn *lásd* **gukker**

kukkó mn ◇ együgyű; féleszű

kukkra hsz ◇ egyenesen, magasan fölfelé

kukla fn ◇ csuklya

kukliprédikáció fn ◇ a feleségnek férjéhez intézett zsörtölődő, kicsinyes korholása, szemrehányása

kukó fn ◇ magzat

◇ tojás

◇ megtöltött tojáshéj mint egy fajta étel

kukojca, kukojsza fn ◇ áfonya; fekete áfonya; kokojsza

kukora mn és fn ◇ görbe; hajlott

◇ göndör; hullámos

◇ gömbölyű; kerekded

◇ apró; hitvány

◇ görbe szarv

◇ kacs; inda

◇ csörlő, amellyel hajót, vízimalmot vízfolyás ellenében v. álló vízben mozgatnak, nehéz tárgyat magasba emelnek

kukoricahaj fn ◇ a kukoricacsövet borító fedőlevelek összessége; a kukorica héja, csuhéja, suskája

kukoricahántás fn ◇ az érett kukoricacsőről a csuhé letépeése; kukoricafosztás

kukoricáz ige ◇ <háziállatot> kukoricával etet

kukoricázik ige ◇ vkinek valódi v. vélt tekintélyét nem tisztelve, bizalmaskodva, pajtáskodva v.

csúfolódva, ingerkedve viselkedik vele; packázik vkivel

kukorít ige ◇ <kakas> egyet v. egyszer kukorékol

kukrejt fn ◇ konyhai fűszerek

◇ zsályából készített mártás

kukucs fn ◇ hosszú nyelű, görbe kés

kukucska fn ◇ látcső; távcső

kukukk¹ fn ◇ kakukk

kukukk² msz ◇ <gyermeknyelvben:> kukucs; kukk

kukura mn ◇ görbe, hajlott v. kajla, kunkorodott bajszerű

kulák fn ◇ középparaszt; nagygazda

kuláns mn ◇ előzékeny; figyelmes; készséges

◇ méltányos; korrekt

kulcsár fn ◇ <nagybirtokon> a gazdasági épületekre, különösen a magtárra, raktárakra, valamint a cselédségre felügyelő alkalmazott

◇ a kastély v. vmely nagyobb háztartás kulcsainak, különösen az éléstár és pince kulcsainak őrzője és kezelője

kulcsárné fn ◇ <nagyobb háztartásokban, intézményeknél> női kulcsár

◇ házvezetőnő; gazdasszony

kulcscsináló fn ◇ kulcsár

kulcsos fn ◇ kulcsos kalács; fonott kalács

kuli mn ◇ befelé görbülő, lehajló <ökör- v. tehénszarv>

◇ ilyen szarvú <ökör, tehén>; kajla

◇ nagyfülű

kulimász fn ◇ kocsikenőcs

◇ ragadós szenny, piszok

◇ vakolatul használt sárkeverék, vályog

◇ mindenféle ragadós kotyvalék

kulina fn ◇ a kémény kiöblösödése; kályhanyílás; kemenceüreg

◇ az akol elkülönített része

◇ fáskamra

◇ nyári konyha

kulinária fn ◇ szakácsművészet

kulináris mn ◇ olyan <személy>, aki szeret jól enni; hasát, gyomrát kedvelő

◇ nem a nyelvtan szabályait, a klasszikus, irodalmi nyelvhasználatot követő; nem mintaszerű, nem választékos <főleg idegen nyelvi beszéd- v. kifejezőmód>; pongyola; csiszolatlan; kezdetleges

kullancs fn ◇ kutyán, lovon, juhon élősködő, csökevényes szárnyú, légyféle rovar

◇ a bojtortján, gyomként tenyésző, a lapuhoz hasonló, feltűnően nagy levelű, lila virágzatú növény bimbója, virága v. termése, amely horgosan végződő pikkelyeivel könnyen beleragad az állatok szőrébe v. az ember ruhájába

kullint ige ◇ csen; lop

kulmináció fn ◇ tetőpont; csúcspont

kultivál ige ◇ <földet> megmunkál; megművel; művel

◇ <növény> terem; hajt

kultúrhistoria fn ◇ művelődéstörténet

kultusz fn ◇ vallás- és közoktatásügyi minisztérium; kultuszminisztérium

kulyok fn ◇ ökök

kumisz fn ◇ tejből erjesztett, enyhén alkoholos ital

kummog ige ◇ könyörög; kunyerál

◇ kuruttyol

◇ érthetetlenül beszél; dörmög; dünnyög

◇ rágódik

kumpán fn ◇ cimbora; barát

kuna¹ fn ◇ menyét

◇ nyest

◇ nyestbőr mint adófajta

kuna² fn ◇ női szeméremtest

kuncog ige ◇ <gyermek, kis kutya> kényeskedve, nyafogva siránkozik, panaszkodik

◇ kunyorál, nyugösködve kér vmit

◇ kuncogva panaszol, nyúglódvé kér vmit

kuncorog ige ◇ didereg; vacog

◇ félelem miatt összehúzza magát

kuncsog ige ◇ rimánkodik; könyörög

◇ ácsorog; álldogál

kuncsorog ige ◇ tétlenül jön-megy; lézeng; ácsorog

◇ csavarog; kóborol; tekereg

◇ várakozva egy helyen kuporog

kunéroz ige ◇ incselkedve bosszant, ingerel, zaklat vkit

kunkapitány fn ◇ <lakomán> az asztal végére félrehúzódó, bort nem ivó vendég

◇ <nagyobb társas összejövetele, különösen lakodalomban> a vendégeket kínálgató, tréfáival mulattató, rendszerint idősebb férfi

kunkog ige ◇ <ember> fojtott hangon, szaggatottan, halkan nyögdecsele; siránkozik; dünnyög

◇ <állat> fájdalomában vonít, mély hangot hallat

◇ <béka> kuruttyol

◇ morog; morgolódik

kunkori, kunkora mn ◇ fölfelé kunkorodó; csavarodó

kunkorog ige ◇ kunkorodik; tekeredik; tekerődzik

kunkötés fn ◇ a kötél szabad végének rántásával könnyen oldható, fufangosan megkötött hurok, melyet a jószág nem tud kibontani

kunrépa fn ◇ a kankalinnal rokon, gumós, sötétzöld, tarkán foltos levelű növénynemzetségnek nálunk erdőben, vadon termő, igen illatos, lilás rózsaszín virágú fajta; ciklámen

kunszt fn ◇ ügyes mesterfogás; mutatvány

kúp fn ◇ rakás; kupac

◇ kupola; hagymatető

kupa fn ◇ nagyobb vízfordó edény, különösen vödör, öntözőkanna

◇ kisebb, rendszerint henger alakú doboz, tartály

◇ a vízfordó kanna hengeres teteje; kannafedő

◇ mintegy kétliteres, főleg fából készült mérőedény <folyadék, szemes termés mérésére>

◇ kehely v. kancsó alakú, nagyobb, gyakran fedeles ivőedény; serleg

kupaktanács fn ◇ falusi vezetőség

kupánacs fn ◇ kisebb emlősök v. nagyobb madarak csontjából készített, gyöngyszerű csontgyűrű, amely erszények, szíjak összehúzására és díszítésére szolgált

kupcihér, kupciher, kopcihér fn ◇ tekergő, dologkerülő, naplopó személy

◇ a csöcselék vezetője; előcsahos; főkolompós

kúpcsőrű fn és mn ◇ az éneklő madarak rendjének egy csoportja, amelyre a hirtelen elkeskenyedő és hegyben végződő rövid csőr jellemző

kupé fn ◇ <vasúti személyszállító kocsiban> fülke, szakasz

kupec fn ◇ vándorkereskedő; vásározó jószágkereskedő
◇ ravasz, ügyes, haszonleső személy

kuplé fn ◇ rendszerint vmely operettből elterjedő, igénytelen, rövid életű, felkapott, könnyed műdal, amely gyakran időszerű célzásokat is tartalmaz

kupler fn ◇ kerítő

kúpol ige ◇ <trágyát v. keményebb szárú, kévébe kötött növényt> kúp alakú rakásba rak

kupori fn ◇ fukar, zsugori, fősvény személy

kuptor fn ◇ kemence

kuputrák fn ◇ felsőkabát

kura fn ◇ farkatlan tyúk

kuracél, kuracín fn ◇ páncél

kurafi fn ◇ feslett erkölcsű, nők után futkosó, a nemi élvezeteket hajhászó férfi
◇ <szidalmazásként:> hitvány, alávaló, aljas férfi

kuratéla fn ◇ gondnokság; gyámság

kurátor fn ◇ a református egyházközség gondnoka
◇ irányító testület, kuratórium tagja

kurázi, kurázs fn ◇ vakmerő, elszánt merészség; legénykedő bátorság; mersz

kurcina fn ◇ nyers zsírszalonna és tartósított szalonna kiolvasztásakor egyaránt visszamaradó, összesült zsírdarab; töpörtyű

kurcol ige ◇ karmol; kapar

kurgál ige ◇ kerget; üz

kurgat ige ◇ <állatot, ritkán embert> lármásan kerget, nógatva hajszol
◇ kiált; kurjant
◇ gurít; gördít

kurhéja fn ◇ kánya

kúria fn ◇ vidéki nemesi udvarház, lakóház; kisebb kastély
◇ a legfelső magyar bíróság
◇ a központi pápai hatóságok összessége

kuriális mn ◇ a legfelső magyar bíróságra, a kúriára, ill. általában a legfelső igazságszolgáltatásra vonatkozik

kuriózum fn ◇ érdekesség; furcsaság; különös tény v. eset

kurír fn ◇ futár; hírvivő; küldönc

kuritol ige ◇ csavarog; lödörög

kurittyoló fn ◇ gézengúz; mihaszna; naplopó

kurizál ige ◇ udvarol; bókol

kurja fn ◇ kiáltás; kurjantás

kurkász, kurkál ige ◇ kotorász; turkál
◇ böngészve keresgél; kutat; fürkész
◇ faggatva kérdezősködik vmiről, kutat vmit

kurkó fn ◇ fattyúgyerek

kúrol ige ◇ mély, morgásszerű hangot ad

kurrens fn ◇ köröztvény; körözőlevél
◇ hírnök; küldönc; futár

kurrentál ige ◇ nyilvános hirdetés útján v. körözőlevéllel köröz, keres vkit

kurrog ige ◇ <állat> dühösen, indulatosan, mély, berregő hangon morog
◇ <madár> mély bűgő, ill. morgásszerű hangot ad

kurta mn és fn ◇ rövidre vágott <farok>
◇ fogyatékos, csökkent mértékű, fokú, értékű <szellemi képesség v. jog>
◇ <társadalmi, szakmai stb. vonatkozásban:> a többiekhez képest alacsonyabb fokon levő <személy>
◇ <némely állat (kutya, nyúl, tyúk) tréfás v. gúnyos megnevezése rendszerint mesében, népi mondásokban>
◇ olcsóbb, rövid szivar

kurtály fn ◇ főleg a lovasságnál és különleges csapatnemeknél rendszeresített, a vállon keresztbe csatolva is hordható rövid csövű puska; karabély

kurtályos fn ◇ szuronyos rövid puskával, karddal és fémtaréjú sisakkal felszerelt lovas katona; dragonyos

kurtány fn ◇ román lovas testőr

kurtavas fn ◇ olyan bilincs, amellyel a kezet a lábhoz csatolják, s így a rab csak görnyedten ülhet
kurtizán fn ◇ előkelő társaságokba is bejáratos, kintartott félvilági nő
kurtka fn ◇ rövid férfi felsőkabát, zeke
◇ női ujjas, kabát
kuruc fn és mn ◇ a függetlenségi, Habsburg-ellenes, ellenzéki politika híve, harcosa
◇ olyan, aki elveiben, magatartásában kuruc
◇ harciasan bátor
kurucvíz fn ◇ pálinka; papramorgó
kuruglya fn ◇ hosszú nyelű, kerekkel ellátott villás rúd, amelynek segítségével a kemence belsejébe tolják, ill. kiveszik a főzőedényeket; kantaszekér
◇ paráznak a kemencéből való kihúzására használt, hosszú, nyélre merőlegesen ráerősített lapból álló eszköz; szénvonó
◇ szénvonó forma eszköz vmely elszóródott anyag összevonására, ill. vmely anyag (pl. oltott mész) keverésére
kuruttyol ige ◇ várakozik vhol; kuksol
kuruzs fn ◇ kuruzsló
kuruzsol ige ◇ varázsol; igéz; bűvöl
◇ hozzáértés nélkül gyógyít
kurzus¹ fn ◇ politikai irányzat
kurzus² fn ◇ árfolyam; napi ár
kushad ige ◇ csendben meghúzódik; lapul; lapít
kuss msz ◇ <disznó kergetésére használt szó>
◇ <disznó hívására használt szó>
kusti msz ◇ <kutya csendesítésére:> hallgass!; ne ugass!
◇ <embernek mondva:> fogd be a szád!; kuss!; hallgass!
kustos fn ◇ őr; felügyelő
kusza mn ◇ farkatlan, megcsonkított farkú <tyúk, veréb, macska>
kuszkura fn ◇ vmelyik házastárs anyja, apja; nász; nászasszony
◇ titkos szerető
kuszma fn ◇ gyík
kuszpitál ige ◇ szeretkezik; közösül
kusztora fn ◇ fanyelű bicska; zsebkés
kút fn ◇ forrás
◇ kés
◇ operálókés
kút fn ◇ forrás
kutacs¹ fn ◇ tűz piszkálására való vasrúd; piszkavas
kutacs² fn ◇ műtétnél használt műszer, csípesz; kutasz
kutak mn ◇ kicsi; törpe
kútforrás, kútfő, kútfej fn ◇ olyan forrás, amelynek vize vmely kutat táplál
◇ olyan körülmény v. tény, amely egyéb körülményeknek oka, okozója, forrása, előidézője
kútleány fn ◇ fürdőhelyen a fürdő gyógyvizét felszolgáló női alkalmazott
kutrica fn ◇ lécből, deszkából készült ketrecszerű alkotmány, ól, ill. az ól többi részétől elkülönített ketrecszerű hely
◇ disznófiasztató
◇ hitvány házikó
◇ kis zug; kuckó
kuttog ige ◇ kuporog; gubbaszt
◇ lappang; rejtőzködik
◇ kullog; baktat
◇ lopakodik; oson
kútya fn ◇ kunyhó; viskó
◇ kamra
◇ tűzhely
kutyabőrös mn ◇ nemes; előkelő; úri
kutyafejű mn és fn ◇ mongol; tatár

kutyafékom isz ◇ <enyhe v. tréfás káromkodás, ill. szitokszó:> a kutyafáját!

kutyagerinc fn ◇ sok apró fadarabból láncszerűen összeállított, kör alakú eszköz, amelyet a pásztorok a bogrács alá tesznek, hogy félre ne billenjen

kutyaháj fn ◇ reuma ellen használt kenőcs; kutyazsír

kutyahal fn ◇ cápa

kutyahitú mn ◇ makacs; megátalkodott

kutyalakodalom fn ◇ verekedéssel járó lárma; zűrzavar; bonyodalom
◇ büntetésül kapott verés; kikapás; haddelhadd

kutyamosó fn ◇ csicskás; tisztiszolga

kutyapecér fn ◇ sintér
◇ kutyákat kedvelő, velük túlzottan foglalatoskodni szerető személy

kutyaporció fn ◇ ütleg; verés

kutyaszorító fn ◇ nagyon keskeny, szűk utca v. zsákutca

kutyaverő fn ◇ gyepmester; sintér

kutyázik ige ◇ pajkosan, kötekedve, ingerkedve viselkedik, beszél; kutyálkodik
◇ kutya módjára csapkodva, kapkodva, kutyaúszással úszik

kutyazsír fn ◇ reuma ellen használt kenőcs; kutyaháj
◇ sárgás cipő- és bakancskenőcs

kútyóka fn ◇ szobai tűzhely

kutyorodik ige ◇ kuporodik; v. hova guggol
◇ kunkorodik; tekeredik

kutyul ige ◇ sütés-főzés közben keverget, kavargat, kutyvaszt
◇ turkálva keresgél; kotorász
◇ kutya módjára lábatlankodik, sűrög-forog vki körül; útban van

kuzin fn ◇ unokahúg

kuzsaly fn *lásd guzsaly*

kű fn ◇ kő

kübli fn ◇ kanna; vödör
◇ börtönben a cellában elhelyezett, vécét pótló fedeles vödör

kües fn ◇ köves; kavicsos

kül nu ◇ kívül

küllő fn ◇ harkály v. feketerígó

külország fn ◇ külső ország; külföld

külön mn ◇ <egyenként sorba véve az egyeseket:> a sorra kerülő, következő, új

különb mn ◇ másféle; másfajta

különbözik ige ◇ torzsalkodik; civódik; egyenetlenkedik

különféle fn ◇ <újságban> apróbb vegyes hírek, érdekességek, furcsaságok, ill. az ilyeneket közlő rovat címe; vegyesek

különóra fn ◇ túlóra

különösen hsz ◇ külön-külön; egyenként

különöz ige ◇ eltérő véleményt mond; vmi nem egyezik meg vmivel

külső mn ◇ olyan <alkalmazott>, aki nem a lakásban, ill. a házban dolgozik, hanem azon kívül (konyhában, udvaron)

külsőség fn ◇ a város v. község beépített területén kívül eső földterület (szántóföld, legelő, szőlő, erdő stb.)
<a belsőséggel szemben>

külü¹ fn ◇ magok, száraznövény-féleségek, esetleg gyümölcs összezúzására, törésére, hántolására használt, egyszerű mechanikai gépezet

külü² fn ◇ kolomp; harangocska

külügyér fn ◇ külügyminiszter
◇ külügyekkel foglalkozó politikus, újságíró; külügyi referens, ill. rovatvezető

külvilág fn ◇ külső világosság, fény

künt hsz ◇ kinn; kint

künti mn ◇ kinti

kür¹ ige ◇ <ökröt, tehenet> járomba fog

kür² msz ◇ <ökröt nógató szó a járomba fogáskor>
◇ <katonai vezényszó>

kürasszír fn ◇ vérttel, vagyis vállat, törzset elől-hátul takaró védőfelszereléssel ellátott katona; vértés katona; nehézlovas

kürtő¹ fn ◇ kályhacső

◇ kémény

◇ nyílt tűzhely fölötti nyílás, amely a füstöt a szabadba vezeti

kürtő² fn ◇ kéményre szerelt sziréna; gőzsíp

kürtőkalap fn ◇ cylinder

kürtősfánk fn ◇ kürtőskalács

küs mn ◇ kis; kicsi

küszködik, küzködik ige ◇ az élet bajaival, gondjaival több-kevesebb eredménnyel harcol, bajlódik

küszküllő fn ◇ a járom és a rúd összefogására való fapecek

kütyü fn ◇ termés külső héja

küzdőföveny, küzdőhomok fn ◇ porond; aréna

küzdőhely, küzdőhely fn ◇ csatatér; harcmező; harctér

kvadrál ige ◇ egybevág; egyezik; összeillik

kvadrát fn ◇ négyzet

◇ vmely szám négyzete

◇ <területszámítási mértékegységként:> négyszögöl

◇ <zenében:> feloldójel

kvadruplett fn ◇ négyülékes kerékpár

kvalifikáció fn ◇ vmely munkára, munkakörre, foglalkozásra jogosító képesítés

◇ minősítés; megítélés

◇ képesség; tudás

kvalifikál ige ◇ <vmely munkakörre, életpályára> képesít

◇ vminek ellátására, betöltésére alkalmassá teszi

◇ vkit, vmit minősít, hivatalos véleményt ad róla

kvart fn ◇ negyedrészt ív

kvártély fn ◇ bérelt szállás, lakás

◇ a polgári lakosságnál beszállásolt katonák által ideiglenesen igénybe vett szállás

kvártélyoz ige ◇ elszállásol

kvártíng fn ◇ egy fajta pénzérme

kvaterka fn ◇ negyed liter űrtartalmú borospohár

kvaterkázik ige ◇ iszik; iszogat; poharazgat

◇ barátkozik; ismerkedik

kveruláns fn ◇ örökösen panaszkodó, sérelmeket hánytorgató, ill. összeférhetetlen személy

◇ konokul, szenvedélyesen pörösködő ember

kvesztor fn ◇ pénzügyek kezelője; pénzkezelő; gazdasági intéző

kvietál ige ◇ <közalkalmazott, főleg katonatiszt> nyugalomba, nyugdíjba megy

◇ hivataláról, rangjáról lemond

◇ nyugalomba küld; nyugállományba helyez; nyugdíjaz

kvóta fn ◇ az Osztrák–Magyar Monarchiában a közös ügyek költségvetéséhez való hozzájárulás aránya Ausztria, ill. Magyarország részéről

L

la msz ◇ <rámutatató szó nyomósítására, főleg magas v. mély hangú mutató névmással, mutató határozószóval kapcsolatosan, rendszerint a mondat v. tagmondat végén, gyakran mutató kézmozdulattal kísérvé:> ni!

láb fn ◇ alsó rész

◇ az egyes országokban kialakult gyakorlat szerint különböző, 29,2 és 32,5 centiméter közt változó hosszúságú

láb ige ◇ felkel; kel

láb ige *lásd* **láb**

láb fn ◇ a széknél jóval alacsonyabb bútordarab, amelyet ülő helyzetben a láb megtámasztására v. gyermekek ülőhelyéül használnak; zsámoly

labanc, labonc fn ◇ Thököly, illetőleg Rákóczi korában a Habsburgok híve, katonája

láb fn ◇ árkád, oszlopos ház

lábajós fn ◇ nagyobb háziállat (pl. ló, szarvasmarha)

lábasmag hsz ◇ ágyban lábbal egymás felé fekszenek, szemben egymásnak

lább ige ◇ úszik

◇ folyva szétterjed; folyik

◇ könnyben úszik; könnyessé válik

◇ hullámszik; ingadozik; lebeg

◇ vízben gázol

◇ érzelmileg felindul

◇ felülkerekedik

lábbad ige ◇ lábadozik; gyógyul

labban ige ◇ ugrik; szökell

lábbó fn ◇ tutaj

◇ a tutaj egy része

◇ cölöpsorok közé tőzezből vert gát, átjáró

◇ embert megbíró, járható ingó lép

labdacs fn ◇ golyócska alakú gyógyszer; pirula

◇ galacsin; golyó; gömb

labirint fn ◇ labirintus; útvesztő

lábít ige ◇ lábbal mozdít

◇ elszökik; elszöktet

lábító fn ◇ mely szerkezetnek az az alkatrésze, amely lábbal való nyomásra a gépet, szerkezetet működteti, ill. működését megindítja, szabályozza, módosítja; pedál

◇ a faragópad alsó része, amelynek a faragó személy nekifeszíti a lábát

◇ létra; lajtortja; lábtó; hágcsó

◇ láb alá való zsámoly

laboda fn ◇ kerti gyom

lábog ige ◇ úszkál

lából, lábál ige ◇ <munkában, mely cél érdekében> rendszerint sietve, gyorsan jár, megy; lótfut; talpal; talpon van

labonc fn *lásd labanc*

laborál ige ◇ szenved; betegeskedik

◇ veszkődik; kínlódik

lábvaló fn ◇ férfi fehérneműként viselt hosszú alsónadrág; gatyá

lábszárhüvely fn ◇ nadrág

lábszija fn ◇ az Alföldön a bő gatyá szárának hideg v. esős időben a térd alatt való összekötésére használt keskeny szija

lábszomszéd fn ◇ olyan szomszéd, akinek a telke vége egy másik személy telke végével érintkezik

lábtó fn ◇ fokokkal ellátott, felhágásra és leszállásra alkalmas, hordozható eszköz; létra; hágcsó; lábító

◇ mely szerkezetnek az az alkatrésze, amely lábbal való nyomásra a gépet, szerkezetet működteti, ill. működését megindítja, szabályozza, módosítja; pedál

lábtyú fn ◇ harisnya

◇ lábszárvédő

◇ lábbeli; cipő

lábtyú fn ◇ lábbeli; cipő

◇ harisnya

lábzsámoly fn ◇ alacsony, kisszékhez hasonló, támla nélküli bútor

laci fn ◇ kézműs üst az ebédlőben; kis vízmeregető

◇ nyári konyha

lacibetyár fn ◇ kisebb büntettek elkövetésére hajlamos személy

◇ csintalan, pajkos, huncut személy, rendszerint gyerek

lacikemence fn ◇ nyáron a szabadban felállított kemence

lacikonyha fn ◇ <nagyon szegény pusztai telepés viskója mellett> vályogból v. sárból rögtönzött, banyakemence alakú főzőhely

◇ egyszerű, szegényes, olcsó vendéglő

◇ <vásáron, piacon, sokadalomban> sátor v. rögtönzött bódé, amelyben frissen sült húst v. halat árúsítanak

lacipecsenye fn ◇ <a lacikonyhán, rögtönzött bódében, főzőhelyen> bő zsírban, hirtelen sült, rendszerint két szelet kenyér közé tett és így fogyasztott pecsenye

lacsuha mn és fn ◇ tespedt; lusta; dologtalan

◇ piszkos; lompos; rendetlen öltözetű

◇ csavargó

◇ haszontalan, könnyűvérű nőszemély

lada fn ◇ láda

◇ gabonatartó edény

◇ lóitató csöbör

láda fn ◇ fölfelé nyíló fedéllel ellátott, rendszerint hosszúkás, öblös, gyakran rekeszes bútor, amelyet ruhaneműnek, élelemnek v. kisebb házi holminak a tartására, sőt ülésre, ráfekvésre is használtak

◇ a menyasszony ládája, ill. hozománya

ládafia fn ◇ a láda rövidebb belső oldalán, felül vízszintesen felszerelt, rendszerint csuklós fedelű kis rekesz, amelyben apróbb dolgokat, főleg pénzt és értéktárgyakat szokás tartani

◇ az a hely, ahol a pénzt tartják

lád msz ◇ <csak tegező beszédben, a megszólított személy érzékelésére, tapasztalatára, belátására hivatkozó szóként:> te is látod, hallod, tapasztalod, hogy ...; te is láthatod, hallhatod, tapasztalhatod, beláthatod, hogy ...; íme; lám

lafanc fn ◇ olyan ruhadarab, amely szakadozott, rongyos, és amelynek a részei, rojtjai lelógnak

◇ vhonnan kilógó, lecsüngő rongydarab

◇ rongyos ruhájú ember

◇ semmiházi, haszontalan, mihaszna ember

lafatol ige ◇ lefetyel; iszik

laféta fn ◇ lövegtalp; ágyútalp

laffog, lafog ige ◇ <ember, állat> lomhán jár

◇ <ruha, ill. annak foszlott, szakadozott része, rojtja, szalagja> minden lépésnél ide-oda lebeg, hanyódik, repdes; leffeg

◇ lomposan, rongyos ruhában jár

◇ ide-oda mozog

◇ jár a szája; összevissza beszél

lafol ige ◇ mohón fal; habzsol

láger fn ◇ katonai tábor

◇ hadifogolytábor

lágéros, lágérozott mn ◇ lakkos; lakkozott

lág mn ◇ lusta; rest

◇ langyos

◇ szelíd; gyengéd

◇ zöngés <hang>

lágymas fn ◇ hasmenés

lagymatag mn ◇ langyos, állott, poshadt <folyadék>

lágymeleg mn ◇ langyos

◇ se hideg, se meleg; langyos; lagymatag <ember, emberi megnyilatkozás>

lágymosó fn ◇ edények, evőeszközök mosogatására használt puha, nedves darab ruha; mosogatórongy

lajbi fn ◇ rendszerint vastagabb posztóból készült, fémgombos kabát, ill. ujjas nélkül, felsőruhaként hordott mellény, régi falusi férfíviselet

◇ mellény; női mellényke

◇ a női ruhának a szoknyához varrott derékrésze

lajha mn ◇ olyan <személy>, aki járás közben fejét, karját esetlenül lógatja; tunyán, lomhán járó, mozgó

◇ a munkára szánt időt munkátlanul, henyélve, lustálkodva töltő <személy>

◇ langyos

◇ csendes, szemerkélő <eső>

lajhál ige ◇ <eső> szemerkél, permetez

lajhár mn ◇ lomha; tunya; rest

◇ esztelen; bolond

lajhant fn ◇ hosszú pórázon tartott nyomkereső vadászkutya; vezeték

lajstrom fn ◇ hivatalos nyilvántartó könyv, amelybe bizonyos rendszerben följegyzik a hivatalos iratokat,

ill. adatokat

◇ vmely hivatalos ügyre vonatkozó ügyiratoknak külön közös szám (és ehhez csatlakozó alszámok) alatt kezelt összessége, csomója, dossziéja

lajstromoz ige ◇ jegyzékbe foglal

◇ <a jogi helyzet rögzítéséül> lajstromba fölvesz, bevezet

lajt fn ◇ kocsira szerelt hosszúkás hordó, amelyben vizet, élő halat stb. szállítanak

lajtorja fn ◇ létra

◇ a szekér oldala

lak¹ ige ◇ eszik; táplálkozik

lak² fn ◇ bűn; vétek

lak³ fn ◇ különálló lakóház; családi ház

◇ vkirol elnevezett villa, nyaraló

◇ udvar

◇ település

lák fn ◇ vizenyős terület; mocsár

◇ pocsolya; tócsa

lakadalom fn ◇ lakodalom; lagzi

lakáj fn ◇ libériás urasági inas; komornyik

◇ (*jelzőként*) meghunyaszkodó, a felsőbbiséget kiszolgáló személy

lakás fn ◇ étkezés; lakoma; evés

lakáspénz fn ◇ lakbér

◇ <vkinek a jövedelméből> az az összeg, amely a lakbérnek és járulékainak a kifizetésére szükséges

lakbérnegyed fn ◇ három hónapi időtartam, amelynek elején az egy évre megállapított összegű lakbér negyed részét ki kellett fizetni

lakik¹ ige ◇ étellel, itallal <vhogyan, rendszerint nagyobb mértékben, teljesen> eltelik; jóllakik

◇ eleget élvez vmiből; eltelik vmivel

lakik² ige ◇ lakol; bűnhődik

lakmár fn ◇ lakmározás; falatozás

lakocska fn ◇ kis lak; házacska

lakodalmas fn ◇ lakodalom résztvevője; lakodalmi vendég

lakodalmaskodik ige ◇ lakodalomban vesz részt, ott vendégeskedik; mulat; lakomázik

lakodalom fn ◇ lakás; szállóhely; a tartózkodás helye

◇ evés-ivás; lakmározás; mulatság

lakoma, lakma mn ◇ torkos; falánk

lakós fn ◇ lakó

◇ polgár

lakosztály fn ◇ több helyiségből álló lakás; vmely háznak egy része

lakozás fn ◇ lakmározás; lakoma; eszem-izsom; dözsolés

◇ vhol való lakás, tartózkodás

lakozik ige ◇ lakmározik; lakomázik

◇ vhol állandóan lakik, tartózkodik

laksás, lakszás fn ◇ enyhítő borogató szer

laksza fn ◇ enyhítő, borogató szer

lakszál ige ◇ <a beleket> meghajtja

laktor fn ◇ öl mint bányászati mértékegység

lam fn ◇ víz; harmat

lám fn ◇ íme; no nézd csak

lambrina fn ◇ kárpit

lamentáció fn ◇ jajgatás; panasz; siralom

lamos mn ◇ bozontos; szőrös; bolyhos

◇ vizes; harmatos; lucskos

lámpafény fn ◇ rivaldafény

lámpagyújtogató fn ◇ a város, ill. a gázművek alkalmazottja, aki az utcai gázlámpákat meggyújtja, eloltja és tisztán tartja

lámpás fn ◇ <a ló homlokán> hosszúkás fehér folt, amely sokszor az orrára is kiterjed

lampértos mn ◇ nagyothalló

◇ lompos; rendetlen

◇ lassú járású; lomha

lán fn ◇ egy tábla föld; bizonyos nagyságú szántóföld

lanc¹ fn ◇ német zsoldos katona; labanc

lanc², lánc fn ◇ a föld mérésére, parcellázására használt bizonyos hosszúságú, láncszerű eszköz

◇ mértékegység: <mint hosszsmérték:> 10 öl, ill. <mint területmérték:> 1000–1200 négyzetöl, ill. ma inkább egy magyar holdnyi terület

lanc³ mn ◇ magas; sudár; karcsú

lancetta, lancéta fn ◇ különféle alakú kétélű kés mint sebészeszköz

láncfa fn ◇ hajítófegyver-fajta

◇ lándzsa; dárda

◇ hosszú rúd

láncgyűrű fn ◇ láncszem

láncbordta mn ◇ <szidalmazó szóként:> sok bosszúságot okozó, gyűlöletre v. megvetésre méltó <személy v. ritkán dolog>; gyalázatos; átkozott; beste

lancíroz ige ◇ hajít; dob

lanckenét, lanckenét fn ◇ gyalogos német zsoldos a XVI. században

láncsa fn ◇ lándzsa

láncsás fn ◇ lándzsával fölfegyverzett katona

landauer fn ◇ hintó

lándzsavetés fn ◇ lándzsa elhajítása, elvetése

◇ testedző gyakorlat; tornamutatvány v. versenyszám

langallik, langall ige ◇ <tűz> lángol; ég; lobog

◇ elhamvadóban van

langalló, langaló mn és fn ◇ lánggal égő; lángoló

◇ elhamvadó

◇ lángos

◇ vékonyra hasogatott tűzifa v. rőzse, amellyel kenyérsütés előtt a kemencét a kellő hőfokra melegítik

◇ ércek olvasztására való kemence, amelyben a hevített érc a fűtőanyagoknak csak a lángjával érintkezik

langallós mn ◇ intenzív; heves; erős

lángít ige ◇ gerjeszt; gyújt

lángliszt fn ◇ szitált, finom liszt, a liszt legjava; lisztláng

◇ finom rozsliszt

lángos, lángas mn ◇ heves; indulatos

lángoszlop fn ◇ a tömegeket vezető, nekik irányt mutató, történelmi jelentőségű személy

langy mn ◇ langyos <időszak, időjárási jelenség, folyadék>

◇ lagymatag; kedélytelen; energiátlan

lanka fn ◇ <víz mellett> bozótos, nádas hely; berek

◇ hely, ahol a víz lassan folyik

◇ enyhe lejtő

lankás mn és fn ◇ vizenyős (térsg)

◇ víz melletti (gyümölcsös)

◇ a folyóvíznek lassú folyású helye

lánya fn ◇ lap; lemez

◇ vékony fémlap; fémlemez

◇ penge

lanolin fn ◇ tisztított gyapjúzsír

lanszíroz ige ◇ hajít; vet; lövell

lantideg fn ◇ a lant húrja

lantol¹ ige ◇ igyekszik eltűnni vki elől; vhová siet

lantol² ige ◇ lanton, hat húrú pengetős hangszeren játszik; lantot penget

lantorna fn ◇ lámpa

◇ lámpa- v. ablaküveget helyettesítő hártya

◇ behártya; magzatburok

lantos mn és fn ◇ lírai

◇ költő

lantverő fn ◇ olyan személy, aki lantot, hat húrú hangszeret penget, lanton játszik, lantol

lány- lásd **leány-**

lanyha fn ◇ lassú, csendes nyári eső

lányos, lyányos mn ◇ udvarolgatni szerető, leányok után futkosó <fiatal férfi>

lap fn ◇ mélyen fekvő sík terület; lapály

lapác, lapász fn ◇ sík vidék; lapály

lapaj fn ◇ hórihorgas termetű és tenyeres-talpas, mihaszna személy

lapály fn ◇ szántóföldek (pl. kukorica, répa termesztésére alkalmas) lejtős része
◇ a hegy lábánál fekvő sík, fátlan terület

lapátoz ige ◇ evez; csónakot hajt

lapbizományos fn ◇ olyan személy, aki újságra előfizetéseket gyűjt, és újság eladásával is foglalkozik, ill. ezt vmely helységben, területen megszervezi

lapi fn ◇ lapályos terület
◇ lapos tárgy, gomb

lapicka fn ◇ lapos ütőeszköz
◇ lapocka

lapidáris mn ◇ tömör; szűkszávú; lényegre törő <kőbe véshető>

lapin fn ◇ házinyúl

lapincs mn ◇ lapos; sovány, ösztövére <testalkat>

lapis mn lásd **lapos**²

lapító fn ◇ sodrófa; gyúródeszka; nyújtódeszka

lapítófa fn ◇ sodrófa; nyújtófa

laplika fn ◇ vmely kelméből, többnyire selyemből v. bársonyból készült, rendszerint dísznek használt szalag; pántlika

lapocka fn ◇ parázs szedésére v. hordására használt kis vaslapát
◇ <kenyérsütéskor, lekvárfőzéskor:> keverésre használt, fából készült, kis lapát alakú, nyeles eszköz
◇ ruha sulykolására használt lapos, nyeles fadarab

lapogat ige ◇ <tenyérrrel v. vmely lapos tárggyal> ütöget

lapony, laponya fn ◇ mocsaras terület; lapály
◇ völgy

laponyag fn ◇ <sík, rendszerint áradásos területen> a környezetből alig kiemelkedő, lapos hely, enyhe domborulat

laponyagos fn ◇ olyan hely, tájék, ahol laponyag, a környezetből alig kiemelkedő domborulat van

lapor fn ◇ lapos, sík hely

lapos¹ fn ◇ lapályos fekvésű hely, vizenyős terület
◇ kiszáradt tófenék

lapos², **lapis** mn ◇ vékony v. alacsony <testalkat>

laposvas fn ◇ ekevas; szántóvas

lappália fn ◇ csekélység; jelentéktelen dolog; hiábavalóság

lappan, lappad ige ◇ rejtőzik; lapít; bújik; meglapul

lappancs fn ◇ vmely nyílást, üreget záró fedél, ajtó, amely nyitott helyzetéből bizonyos részének elmozdítására lecsapódik; csapóajtó
◇ csapdának, kelepceének ilyen lecsapódó födele

lappang ige ◇ vhová somfordál, settenkedik, lopózik

lapszus fn ◇ nyelvbotlás
◇ <főleg erkölcsi megítélés szempontjából> nem súlyos, esetleg megbocsátható botlás, megtévedés

lapta fn ◇ labda

laptika fn ◇ kétkerekű, egylovas kocsi; kordé; lektika

lárma fn ◇ riasztást jelző zaj, ütés; riadó

lármafa fn ◇ a környezetből kiemelkedő helyen felállított magas pózna v. rúd, amelynek szurkos szalmával bekötött felső részét hajdan, háborúban, közvetlenül fenyegető nagy veszedelem idején meggyújtották, ill. hasonló körülmények között jeladásul használt csóva, máglya
◇ földbe ástott és létrafokokkal ellátott pózna v. olyan fa, amelynek ágcsontjait meghagyták, s amelyről a csósz kukoricásokat, magas vetéseket stb. át tudott tekinteni

larmonny fn ◇ harmónia

lárva fn ◇ álarc; maszk; álca

laska fn ◇ a tűzhely vasán szárazra és ropogósra megsütött tészta

◇ keskeny csíkokra vágott főtt tészta

◇ kovásztalan tésztából készült vékony, ropogósra sült, lap alakú tésztaféle, amelyet a zsidók húsvéti ünnepükön kenyér helyett fogyasztanak; macesz; pászka

laskanyújtó fn ◇ sodrófa; nyújtófa

lasnak fn ◇ takaró; pokróc; ágyterítő

lasponya fn ◇ rövid kis körte alakú, barnás héjú, savanykás ízű gyümölcs, amely éretten, állásban megpuhul, és kásás lesz; naspolya

lassan hsz ◇ <beszédről, hangról szólva:> tompán, halkán

lassú mn ◇ nem nagy erővel, tompán v. halkán hangzó <beszéd, hang>

lassúdik ige ◇ <mozgás, folyamat> egyre lassúbbá válik v. kezd válni; lassul; lassúbbodik

lat fn ◇ régi súlymérték, a font harmincketted része, 1,75 dekagrammnak felel meg

◇ <az ezüstművességben> az ezüst finomságának mértéke

lát ige ◇ látomásai vannak

láta fn ◇ szembogár; pupilla

látalék fn ◇ látszat; látvány

látás fn ◇ az, amit látni lehet; látvány

◇ látomás; képzelődés; káprázat

látat fn ◇ eredmény; haszon; siker

◇ látás; érzékelés

látatlan mn és hsz ◇ olyan állapotú, helyzetű, hogy nem látják; láthatatlan

◇ látatlanul

lateiner fn ◇ egyetemet végzett, általában szabad foglalkozású értelmiségi pályán működő, rendszerint latinos műveltségű ember

laterna fn ◇ lámpa

láthatár fn ◇ látóhatár; szemhatár; horizont

◇ ameddig vki az időben előre lát; a közeljövő, ill. ennek képe

◇ az a kör, az a határ, ameddig vkinek a tudása, érdeklődése, tevékenysége terjed; látókör

láthatártalan mn ◇ beláthatatlan

latifundium fn ◇ egy földesúr kezében levő, 10 000 holdon felüli nagybirtok

◇ nagy kiterjedésű adománybirtok

latinság fn ◇ diákság

latitál ige ◇ rejtőzik; rejtezik

látkör fn ◇ látókör; látóhatár

látlagos mn ◇ egyforma; változatlan

látó fn ◇ olyan személy, akiről azt hiszik, ill. aki azt hiteti el magáról, hogy jóstehetsége van, a jövőbe lát; látnok; próféta

◇ áruvizsgáló v. gyógyítással foglalkozó falusi személy

◇ látószerv; szem

◇ kóstoló; ízeltő

◇ mutató; mutatóanyag; minta; musta

látófa fn ◇ két oldalán váltakozó rendben kiálló cövekekkel ellátott, földbe ásott oszlop v. fatörzs, amelyre felmászkodva a császár v. a pásztor szemmel tartja a környéket

látogat ige ◇ vmely csapással sújt, büntet v. próbára tesz

látomány fn ◇ látomás; érzékcsalódás; vízió

◇ meglepő, valószerűtlen jelenség, tünemény

◇ látvány

lator fn és mn ◇ bűnös szerelmi viszonyban élő, kicsapongó személy, rendszerint férfi; kurafi; szerető

◇ rabló; gonosztevő

◇ gonosz; elvetemült; gaz

◇ kicsapongó; parázna

latorkert fn ◇ várat körülvevő védőfal

latorkodik ige ◇ <férfi> nők, különösen szajhák után futkos, velük enyeleg, szerelmeskedik; kurafi módjára viselkedik

latorság fn ◇ gonoszság; gazemberség; zsványság

◇ csintalanság; kópéság; szilaj vásottság; garázdaság

◇ gonosztett

látszatos mn ◇ fényes; tündöklő, csillogó

látszer fn ◇ távcső; kukker

látszerkészítő fn ◇ szemüveggészítő; látszerész

látszó mn ◇ látható; észrevehető

◇ látszólagos; nem igazi

látszólag mn ◇ láthatóan; láthatólag

láttatos mn ◇ fényes

láttávol fn ◇ láthatár; horizont

látvány fn ◇ mutatvány; látványosság

◇ látomás; jelenés; káprázat

laurus fn ◇ a költői érdemet, dicsőséget jelképező babér

lavabo fn ◇ mosdó; mosdókagyló; mosdótál

lavíroz ige ◇ kertel; köntörfalaz; hímez-hámoz; óvatosan késedelmeskedik

láz¹, laz fn ◇ erdei tisztás; irtás

◇ hegyi legelő v. kaszáló

◇ belső telek; házhely

◇ fennsík

◇ tanyacsoport a hegyvidéken

láz² fn ◇ madárijesztő; váz

láz³ fn ◇ lázadás; zendülés

◇ felbújtó; főkolompos; vezér

laza¹ mn ◇ olyan <növényi termés>, amely vmely ok miatt nem fejlődött a szokásos tömörségűvé; ritkás; üres; hitvány

◇ puha, erőtlen, nem munkabíró <személy>

laza² fn ◇ a gabona szemetes része, alja; pelyva

◇ szőlőnek alsó v. felső vége, amely üresen van hagyva v. más növényvel, ill. gyümölcsfákkal van beültetve

lázár fn ◇ nyomorék, kisebesedett testű koldus

◇ súlyos beteg, sebesült v. nyomorék

lazarett fn ◇ kórház

lázbeteg fn ◇ lázas, rendszerint nagy lázzal járó betegségben szenvedő és emiatt gyakran rémképeket látó személy

lázíng, lázong ige ◇ <fa> ritkásan áll

◇ lézeng; jár-kel; ténfereg

lázol ige ◇ lázít; uszít

lázzat ige ◇ szít; okoz

lázsi fn ◇ értékkülönbözet

lázsiás mn és fn ◇ a tallérnál értékesebb <ezüstpénz>

◇ női nyakék, melyen ezüstpénz v. más, sokszor a forgalomból már kivont pénzermék csüngenek

lazsnak¹ fn és mn ◇ csalánból, csepüből sodort fonálból szőtt durva zsákvászon

◇ ilyen anyagból való durva lepedő, ponyva, ill. pokróc, takaró, zsák

◇ ágybetét; matrac

◇ piszkos; szennyes

◇ hosszú; magas

lazsnak² fn ◇ verés; ütleg

lazsnakol ige ◇ ver; ütlegel; püföl; páhol

lazsnakos fn ◇ pokróc

◇ zsák

◇ ponyva

◇ durva, bolyhos szövet

lé fn ◇ <népmesében:> leves

lealjasít ige ◇ lealacsonyít; lealáz

lealjasodik ige ◇ lealacsonyodik vkihez

leáll ige ◇ <dolog, tárgy> eredeti v. rendes helyzetétől eltérve lefelé van fordulva, hajolva; irányával lefelé mutat

leálorcáz ige ◇ leleplez; feltár

leányasszony fn ◇ leány; hajadon

◇ leányanya

leánybarát fn ◇ barátnő

leánykamadár fn ◇ kicsi, karcsú, alul fehér, felül szürke, s hosszú farkát gyakran fel-le billegető éneklő madár, amely mezőn, réten, vízparton él, hasznos rovarirtó; barázdabillegető

leánykérő, lánykérő fn ◇ a lányt a maga v. más számára (a szülőktől) feleségül kérő személy

◇ leánykérés

leánykodik ige ◇ nagylányként viselkedik, öltözik v. kezd viselkedni, öltözködni

leánynéző, lánynéző fn ◇ a házasodni szándékozónak v. hozzátartozóinak a lányos háznál tett látogatása, amelynek során a lányt, családját, életkörülményeit stb. szemügyre veszik, mielőtt döntenek a leánykérésről

◇ ezen a látogatáson részt vevő személy

leányszoba, lányszoba fn ◇ <városi lakásban> a háztartási alkalmazott szobája; személyzeti szoba

leányvásár fn ◇ <népszokásként:> eladó lányok összejövelete vásár v. búcsú alkalmával azzal a céllal, hogy a házasulandó legények válasszanak közülük

◇ lányok sürgölődő, jókedvű, hangos sokadalma, csoportja

leányzó, lányzó fn ◇ lány

leás ige ◇ gödröt ásva abban eltemet vkit, vmit

leb fn ◇ hópára; léglebegés

◇ könnyű gáznemű anyag

◇ szellőzőnyílás

◇ meteor

◇ érzelmi lángolás

lebbencs fn ◇ megszáritott levéltésztából (nagyobb) darabokra tördelt és megpirítva rendszerint levesbe főzve fogyasztott, ill. néhol szaggatott v. vagdalt és tarhonya módjára elkészített tészta

◇ lebbencsleves

lebbencsleves fn ◇ lebbencsből és burgonyából készült, hagymával és paprikával ízesített leves

lebegő¹ fn ◇ hosszú ujjú, szűk nyakú női kabátka

lebegő² fn ◇ <az időmértékes verselésben> emelkedő jellegű, két rövid és egy hosszú szótagból álló versláb; anapestus

lebel fn ◇ pára; kigőzölgés

◇ szellő

◇ lobogó; zászló

lebenke fn ◇ csaknem galamb nagyságú, nedves helyeket kedvelő, hosszú, vékony csőrű, ízletes húsú vándormadár; szalonka

lebenye fn ◇ bő köpeny, kabát; lebernyeg

lebernyeg fn ◇ bő, könnyű, gyakran ujjatlan köpeny; malaclópó

◇ <vmely ruhadarabon, különösen köpenyen, kabáton> bő, lebegő szárny

◇ a szarvasmarha álla alatt lelógó, lefityegő, lecsüngő húsos bőr

lebetegszik ige ◇ <nő> a szülési folyamat megindulásával ágyba fekszik

lebezés fn ◇ szemérmertlenség

lebír ige ◇ birkózásban legyűr, leteper; legyőz

lebke mn ◇ könnyű; könnyeden mozgó; lebegő; játszi

lebotol ige ◇ vmely fának vékony ágait, vesszőit levagdálja

lebú ige ◇ lebújik

lebugyáz ige ◇ <magot> héjából kiver

lebzsi mn ◇ henyélő; semmittevő

lecepel ige ◇ lecipel; lehord

lecikkent ige ◇ hirtelen leszel; lecsippent

lecke fn ◇ rendszerint órákra beosztott, magánúton folytatott tanítás, ill. tanulás

◇ iskolai óra

◇ <különösen protestánsoknál> egyházi beszéd, prédikáció alap gondolatát adó szentírási rész, részlet, idézet; textus

leckeadás fn ◇ magánórák foglalkozásszerű adása

leckeóra fn ◇ iskolai v. magán tanítási óra

leckepez fn ◇ egyetemi tandíj

leckéz ige ◇ leckéztet; kioktat
◇ oktató modorban magyaráz neki; oktat vkit

lecsap ige ◇ állásától, tisztségétől hirtelen intézkedéssel megfoszt vkit; elcsap
◇ <elemi iskolában> a rangsort jelentő ülésrendben lejjebb ültet vmely tanulót

lecsíp ige ◇ kisebb mértékben lerészegedik; becsíp

lécska fn ◇ böngészés; utószüret

lécskál, lécskáz ige ◇ böngész; keresgél

lecsperdi mn ◇ fecsegő; locsogó
◇ rágalmazó; gyalázó

lecsúszik, lecsúsz ige ◇ lekúszik; lemászik

ledér, lödér mn ◇ csaló; kétszínű
◇ léha; pajzán

lederc fn ◇ kotyvalék; keverék

ledíbol ige ◇ <járkálva, hancúrozva, civódva> letapos, lenyom, rendtelenné tesz vmit
◇ szétdúlva, szétzilálva lever, ledöngöl vmit

lednek fn ◇ számos fajtában és változatban termesztett, pillangós virágú takarmánynövény; bükköny

leellik ige ◇ megellik

leend ige ◇ létezik

leereszkedik ige ◇ lassan, nehézkesen leül

lefattyaz ige ◇ <növényt> buján nővő, túlburjánzó, főlöszleges hajtásaitól megfoszt

lefektet ige ◇ harcban elejt, megöl vkit

lefeslik ige ◇ <kéreg, bőr> lehámlik
◇ <ruha> elnyúve leszakad vkiről

lefetyel, lefetyöl ige ◇ <kutya, macska, esetleg más állat> úgy eszik (rendszerint híg ételt), hogy nyelvét gyorsan bele-belemártogatva, azzal kapkodja
◇ <személy folyékony ételt> gyorsan, hangosan, habzsolva, illetlenül eszik

leffeg ige ◇ <ruhának foszlott, szakadozott v. lelógó része, rojtja, szalagja> minden lépésnél ide-oda lebeg, hányódik, repdes; laffog
◇ <állat lelógó füle> lazán, puhán le-föl mozog, lebeg
◇ <ember, állat> lomhán jár
◇ <kutya> fáradtan kinyújtott nyelvvel, lelógó fülét időnként meglebbentve lihegő, ill. vakkantó hangot hallat
◇ szuszog, nehezen, bárgyú módon beszél

leffencs mn ◇ sokat beszélő; fecsegő; locsifecsi

leffentyű fn ◇ a szekér, a kocsi vászon fedelének, ponyvájának elől v. hátul függönyszerűen lelógó része

lefogy ige ◇ elfogy; megszűnik

lefojt ige ◇ <a cső v. a töltény aljában levő puskaport v. lögyapotot> lenyomkodja, összetömíti
◇ <puskát, ágyút> a csővében levő puskapor v. lögyapot leszorításával, lenyomásával tüzelésre előkészít

lefolyás fn ◇ <vmely történeti alakulatban, jelenségben> az utolsó szakasz, a vég

lefordul ige ◇ <függöny> legördül, gyorsan lemegy

leföst ige ◇ lefest

lefú ige ◇ lefúj

lefut ige ◇ <idő> gyorsan elmúlik, letelik

lég fn ◇ gáz

legáció fn ◇ követség; képviselő

legát fn ◇ pápai követ

legátor fn ◇ örökhagyó; hagyományozó
◇ adományozó

legátus fn ◇ református teológiai főiskolától, ill. kollégiumtól kiküldött teológus v. felső osztályos diák, akit vmely nagy egyházi ünnep alkalmából vmely gyülekezet prédikálni hív, s ennek fejében egyszeri anyagi támogatásban részesít; legátus
◇ teológus
◇ követ; küldött

légely fn ◇ ivóvíz, bor, tej tárolására és szállítására használt hordó, amelynek keresztmetszete nem kör, hanem lekerekített csúcsokban végződő háromszög

legenda fn ◇ <térképen v. vmely művészeti alkotáson> szöveg, képaláírás, magyarázat; jelmagyarázat

legény fn ◇ felserdült, házasságra érett, nőtlen falusi férfi, amíg a szokásos nősülési kort jóval túl nem haladja

- ◇ (*jelzőként*) nőtlen; családatlan
- ◇ iparossegéd
- ◇ belső v. személyes szolgálatra alkalmazott szolga, inas
- ◇ tisztiszolga
- ◇ közkatona

légeny fn ◇ oxigén

legényember fn ◇ legénysorba került férfi

legényes mn ◇ legényhez illő <viselet, ruha>

- ◇ legények után járó, legényeket kedvelő, velük szerelmeskedő <nő>

legényhűség fn ◇ pitypang; gyermekláncfű

legényke fn ◇ kisfiú

legénykedés fn ◇ iparossegédi állapot, ill. ennek ideje

legénykedik ige ◇ legényéletet él; nőtlen állapotban van

legénykor fn ◇ az az idő, amely alatt vki legény, segéd

legénység fn ◇ vkinek legény volta; legényi, nőtlen állapot; legénykor; legényélet

legénysor fn ◇ az az életkor, amelyben vki legénynek számít

léghajózás fn ◇ légi járművel való közlekedés, a levegőben való mozgás, haladás, tartózkodás, reptülés

léghuzam fn ◇ huzat; léghuzat

légi mn ◇ testetlen, anyagtalan, árnyszerű <dolog>

légió fn ◇ tömeg; sereg; sokaság

legislatura fn ◇ törvényhozás; országgyűlés; törvényhozó szerv; törvényhozó testület

legista fn ◇ jogász; jogtudós; törvénytudós

legitt, legitten hsz ◇ azonnal; rögtön

- ◇ mindjárt itt; azonnal e helyen

legközelebb hsz ◇ legutóbb; nemrégiben; múltkor; a minap

légmérő, légnyomásíró, légsúlymérő fn ◇ barométer; légnyomásmérő

légművész fn ◇ akrobata; légtornász

légnyílás fn ◇ a növények leveleinek és fiatal, zöld szárának, hajtásainak bőrszövetén levő nagyon apró nyílás, amelyen át a növény gázcseréje történik; légzőnyílás

legombolyít ige ◇ <szövevényes, nehéz ügyet> lebonyolít, elintéz

legott, legottan hsz ◇ azonnal; rögtön; nyomban

légsav fn ◇ salétromsav, mely az arany ötvözetéből más fémeket kiold; választóvíz

légsúlymérő fn *lásd* légmérő

légszesz fn ◇ a kőszén száraz lepárlása útján keletkező gáz, amelynek lángja világításra és fűtésre használatos; világító gáz

légszeszgyár fn ◇ világító gázt termelő üzem; gázgyár

léguléjaskodás fn ◇ csűrés-csavarás; mellébeszélés; köntörfalazás

légvonal, légvonat fn ◇ léghuzat

légvonatos mn ◇ huzatos

légzat fn ◇ botrány; felfordulás

légy¹ fn ◇ célgömb <a puska v. a pisztoly csövének a végén>

légy² fn ◇ az alsó ajak és az áll között meghagyott kis, rövid szakáll <egyébként borotvált arcon>

légy³ fn ◇ poroszló; nyomozó

legyecske fn ◇ <női arcon> egy időben divatos szépségtapasz, szépségflastrom

légyköpés fn ◇ a légynek húsba v. más ételbe lerakott apró petéje, ill. petéinek tömege

- ◇ a légynek pont nagyságú, fekete ürüléke; légypiszok

légyott fn ◇ találka; randevú

légyvíz fn ◇ legyek pusztítására való folyadék

leh¹ ige ◇ lélegzik; liheg

leh² fn ◇ lehelet

léha¹ mn és fn ◇ olyan <növény, növényi termés>, amelynek satnya v. fejletlen s ezért könnyű v. egészen üres a magva

- ◇ a gabonaszemet borító, vékony, hártványos levélkék, ill. ezeknek a csépléskor leváló és összegyűlő tömege; pelyva

◇ üres; tartalmatlan

◇ könnyű, ritkás, silány <kelme>

léha² mn ◇ rest; tunya

◇ bolondozó, tréfálkozó, mókázó <személy>

lehajít ige ◇ <ruhafélét> mint használhatatlant eldob, nem visel többé

lehajt¹ ige ◇ <forgatva hajtott eszközzel> megőröl, feldarabol vmit

lehajt² ige ◇ letörleszt; visszafizet

lehallik ige ◇ lehallatszik

lehangolás fn ◇ lehangoltság; kedvetlenség

lehel, leheg ige ◇ lélegzik; liheg

léhen fn ◇ hűbértok

◇ katonák alkalmi, pénzbeli v. természetbeni ellátmánya a késlekedő zsoldfizetés előtt, ennek terhére

lehetség fn ◇ lehetőség; alkalom

lehidál ige ◇ ráfekve v. rajta hancúrozva összegyűr, lenyom, lehever v. rendtlené tesz vmit

lehiggad ige ◇ <folyadék a benne felkavarodott szennyező anyag leülepedése következtében> teljesen megtisztul

léhen fn ◇ hűbértok; jobbágybirtok

lehi, lehív ige ◇ kéri v. cselekvésével előidézi, hogy vkire, vmire <átok, baj, csapás> leszálljon, lesújtson

léhó fn ◇ hordóra való nagy fatölcsér; töltike; tőtike

lehord ige ◇ <ruhát, cipőt> a hordással viseltté, kopottá, nyúttá tesz

lehota fn ◇ újonnan telepített, könnyítésekben, adókedvezményekben részesített falu

lehoz ige ◇ <időrendben> levezet, leszármaztat

◇ a múltból korunkba előhoz, felidéz

lehuny ige ◇ <ember> meghal, elhunyt

◇ <idő> a múltba veszve elmúlik

lehúz ige ◇ <kutya> vkit, a ruhájába kapaszkodva, esetleg azt le is tépve v. testébe harapva, nem enged tovább menni

◇ <boglyából, kazalból bizonyos mennyiségű szénát, szalmát> lefelé húzva leszed

◇ <vágó szerszámot> néhány mozdulattal megfenve v. ritkán köszörüléssel élesebbé tesz

◇ <vkinek járó összegből, járandóságból> gyakran méltánytalanul, jogtalanul visszatart vmennyit; lefog;

levon

lehúzódik ige ◇ súrlódás, dörzsölés következtében lejön, leválik vmiről, vminek a felületéről

leiszik ige ◇ <lelki tartalmat, érzelmet> ivással lelki világából eltávoztat; megszüntet

leiterjakab fn ◇ téves fordítás; sajtóhiba

lejár ige ◇ <eszköz, tárgy> haladása, járása, munkája közben vmely anyagba, talajba belenyomul, belesüpped

◇ <malom> megőröl vmit

◇ <malomban> bizonyos mennyiségű gabona őrlése befejeződik, megtörténik

lejárás fn ◇ lejárati; lejáró; lemenet

léjő fn ◇ tölcser

lejt ige ◇ lassú, ütemes léptekkel halad, ill. lassan, könnyed járással v. szinte játékos mozgással sétál, andalog

lejtés fn ◇ finom, könnyed táncos mozgás; tánclépés

lejtő fn ◇ lassú magyar tánc; tánc

lejtős mn ◇ lassú

lejtősen hsz ◇ haránt; ferdén; rézsút

lekanyarodik ige ◇ ide-oda kanyarodva, csavarodva leszáll, leereszkedik

lekaszabol ige ◇ <egy személyt, ill. vmely emberi testrészt> hevesen vagdosva, kegyetlenül, durván levág

lekió fn ◇ előadás

◇ a mise bevezető részében felolvasott rövid szentírási szöveg; szentlecke

◇ olvasat; szövegolvasat

lekecmereg, lekecmeleg ige ◇ fent levő helyről kecmeregve, nehezen lejut vhoza

leképez ige ◇ lefest

lekér ige ◇ kérelemmel elért engedékenység révén kap vmit; elér; nyer

lekókad ige ◇ <fej, bajusz> lehanyatlak, lehajlik, legörbed

◇ <érzelem, hangulat ereje, hevesége> erősen csökken

lekótáz ige ◇ lekottáz

lekötelez ige ◇ odaígér vkinek vkit; elkötelez

lektika, lettika, leptika fn ◇ kétkerekű, egylovas kocsi; taliga; kordé; laptika
◇ hordszék; gyaloghintó
◇ hordágy

lekupercál, lekupercol ige ◇ lekuporodik; leguggol

lekushad, lekussad ige ◇ <óvatosságból, félelemből> fejét lehúzza, meglapul, lehúzódik
◇ <különösen kutya> meghunyászkodva, félénken földhöz lapul
◇ legörnyed; leroskad

lekutyorodik ige ◇ lekuporodik; leül; lekuorodik

lél ige ◇ vkire, vmire bukkan; talál; lel

leledző mn ◇ sóvár; epedő; áhítózó

lélegzik ige ◇ tartósan vmely nem kívánatos állapotban van; vmiben leledzik

lélek fn ◇ különálló személy, egyed

lélekbúvárlat, lélekismeret fn ◇ pszichológia

lélekfogyva hsz ◇ lélekszakadva; kifulladás; lóhalálában

lélekkalászat fn ◇ szavazók v. párttagok megnyerésére irányuló törekvés vmely párt részéről, többnyire kifogásolható eszközökkel

lélekismerő, lélektanász fn ◇ lélekbúvár; pszichológus

léleklet fn ◇ lélegzet

lélektelen mn és hsz ◇ olyan, amiben nincs élet; élettelen
◇ ájultan; aléltan

lélekvesztő fn ◇ könnyen felboruló kis csónak

lelemény fn ◇ talált tárgy; lelet

lelemés fn ◇ kitalálás; kitaláció, elképzelt, de nem létező

lelenc fn és mn ◇ talált v. szüleitől elhagyott gyermek

lelép ige ◇ vmely jogigényéről, főleg lakásáról vminek fejében lemond

lelet fn ◇ <jövedéki kihágásról> a nyomozás során felvett tényleírás
◇ a bírósági szakértő által készített, a szemle eredményét tartalmazó tényleírás

leletezet fn ◇ betegség; kór

lelkemadta mn és fn ◇ <idegen személy megszólítása előtt, kedveskedő jelzőként használt szó, kissé fölényes beszédben>
◇ <főleg fiatalabb> személy, akit kedvel a beszélő, aki kedves a beszélőnek
◇ olyan kedves személy, akit némileg sajnál, szán is a beszélő
◇ <kedveskedő, bizalmas v. bizalmaskodó megszólításként használt szó>

lelkendez, lelkendezik ige ◇ <izgalom v. kimerültség következtében> izgatottan, feldúltan, nehezen lélegzik, liheg, ill. így beszél, szól

lelkendezés fn ◇ <fáradtság, kimerültség v. izgalom miatt> nehéz, szaggatott, akadozó lélegzés v. beszéd

lelkes mn ◇ <számnév után:> lélekszámú <közösség, település>

lelketlen mn ◇ olyan <élőlény>, amelynek nincs lelke
◇ élet nélküli <tárgy, dolog>; élettelen
◇ lélektelen, színtelen, száraz <művészi megnyilatkozás>

lelkiismeretes mn ◇ lelkiismereti; lelkiismeretbeli

lelkitanító fn ◇ lelkész; lelkipásztor

léllah fn ◇ lepedő; függöny; fátyol
◇ lepel; függöny
◇ kendő

lélötty fn ◇ rossz ízű híg étel v. ital

lemacskáz ige ◇ lehorgonyoz

lemarad ige ◇ <személy vmely továbbhaladó állatról v. járműről> leesik, és ott marad
◇ <dolog, tárgy vmely mozgó járműről útközben> észrevétlenül leesik
◇ <rendszerint mozgó, továbbhaladó személyről, dologról vmely tárgy, alkatrész> leválik, lekerül, lent levő helyen megragadva ott marad
◇ lent lévő helyre kerül; lekerül

lemecvas fn ◇ szántóvas; csoroszlya

lemónia fn ◇ citrom; citromlé; limonádé

lemonya fn ◇ citrom

lemotollál, lemotólál ige ◇ <fonalat> motollával az orsóról legombolyít

lemozdonyoz ige ◇ <ágyút, mozgókonyhát> a hozzá tartozó vontató eszköztől lekapcsol, és készenléti állapotba helyez

lenagyol ige ◇ <munkadarabot> nagyjából megmunkál úgy, hogy anyagából itt is, ott is levesz, rendszerint lefarag, legyalul, levés vmit; kinagyol

lende fn ◇ apró gyümölcs

◇ kisgyermek; utód

◇ rokonság; rokon; atyafi

lendergáló fn ◇ nyeles, kb. 20 × 30 centiméteres falap, végén két kovácsoltvas szegsorrrel, amivel a lenmagot a növény hegyéről lehúzzák

lenge mn ◇ jellemében, érzelmeiben ingatag, megbízhatatlan <személy>; állhatatlan; csapodár; könnyelmű

lengedező fn ◇ az a négy szótagú versláb, amelynek első és utolsó szótagja hosszú, a középső kettő rövid; choriambus

lengedi fn ◇ egy hosszú és két rövid szótagból álló, ereszkedő lejtésű versláb; daktilus

lengenyé fn ◇ gyöngyvirág

lengeség fn ◇ állhatatlanság, csapodárság, könnyelműség, ill. erre valló magatartás, gondolkozásmód, megnyilatkozás

lengeteg mn és fn ◇ olyan <könnyű tárgy>, amely anyagánál, jellegénél fogva könnyedén, játszi módon leng, lebeg, hajlong

◇ könnyű és finom; szellős, nyárias <ruhadarab, öltözék>

◇ sudár, karcsú s ezért légiiesen könnyed, könnyedén, szinte lebegve mozgó <személy, főként nő>

◇ természeténél fogva gyorsan, könnyen változó, állhatatlan, megbízhatatlan; könnyelmű; ingatag;

csapodár

◇ könnyű szellő

◇ könnyű, lecsüngő, fityegő, lengő szalag- v. csipkedísz <női ruhán>

lengettyű fn ◇ függöny

lengyel fn ◇ <a XIX. században> emigrált lengyel hazafi, aki magyar nemesi házakban otthonra találva a házigazda vendégszeretetéből élt

◇ elszegényedett magyar nemes, akit baráti szívességből ismerősei, rokonai tartottak el

◇ lengyel népi tánc

◇ lengyel kabát v. bunda

lengyelke¹ fn ◇ egyéves, erős illatú, szárnyalt levelű, bársonyosan barnássárga virágú kerti dísznövény; bársonyvirág; bűdöske

lengyelke² fn ◇ háromnegyedes ütemű lengyel nemzeti tánc; mazurka

lénia fn ◇ vonalzó

◇ vonal

◇ egyenes erdei v. mezei út; dűlőút

léniás mn ◇ vonalás

lente fn ◇ kisgyermek; utód

◇ rokon

lented ige ◇ ingadozva, hajladozva megy, halad

◇ lassan kocog

◇ alacsonyan, lassan repül

◇ lebeg

◇ fodrozódik; hullámzik

◇ lenget; lobogtat

◇ legyez; szít

lénung fn ◇ zsold; illetmény

lennyakaz ige ◇ vmely embernek v. állatnak a fejét, nyakát levágja

lennyom ige ◇ <összehasonlításban, arányban, egyensúlyban> fontosságával túlhalad, felülmúl, ill. kiegyensúlyoz v. leront vmit

◇ nyomott helyzetbe, lelkiállapotba, hangulatba juttat vkit, nyomasztó hatásával ránehezedik

lennyűgöz ige ◇ nyűggel, kötéllel v. lánccal leköt, tehetetlenné tesz

◇ szabadságában, szabad cselekvésében nagymértékben korlátoz vkit; megbénít

leolvas ige ◇ <több darabból álló tárgyat, főleg pénzt> egyenként számlálva letesz

leorrogat ige ◇ megszid; korhol; leszid
leőröl ige ◇ gyorsan, lélektelenül elmond vmit; ledarál
lep ige ◇ tetten ér; rajtakap
lép¹ ige ◇ beborít; befed; eltakar
lép² fn ◇ fák, cserjék, főleg pedig a fagyöngy bogyóiból és zöld leveleiből főzött enyvszerű, nagyon ragadós, nem száradó anyag, amelyet vesszőre kenve madarak fogására használnak
◇ ezzel bekent vessző; lépvessző
leparoláz ige ◇ <főleg vminek befejezéséül, búcsúzásul, gyakran bizonyos megbecsülést is kifejezve> egy alkalommal kezét fog vkivel
lepcsánka fn ◇ nyersen reszelt burgonya, liszt, só, esetleg még aludttej és töpörtyű keverékéből tepsiben, vékony rétegben sütött lepény; beré
lepcseg ige ◇ tocsog; cuppog
lépcsel ige ◇ lassna, titokban lépked
lepcsen ige ◇ bizonyos zajjal esik
◇ reccsen; roppan; csattan
lepcsent ige ◇ pofon csap; megüt
◇ reccsent
lepcses mn ◇ illetlen, trágár beszédű; mocskos, mosdatlan szájú
◇ hanyagul öltözött; lompos ruhájú <személy>
lepcseskedik ige ◇ eljár a szája; fölöslegesen sokat beszél; locsog
◇ szájaskodik; felesel; nyelvel
lépcsős mn ◇ soros; főáramkörű
lépcsőz ige ◇ <csoportokat, dolgokat, eszközöket> lépcsősen rendez el; tagol
lepe, lepentőcske, leppencs, leppentőcske fn ◇ lepke; pille; pillangó
lepecs fn ◇ vaskos tréfa; élc
◇ pofon; arculütés
◇ híg sár; latyak
leped, lepez ige ◇ befed; takar; beborít
lepedő fn ◇ teherhordásra használt, batyunak kötött erős vászon
◇ mozivászon
lepel fn ◇ ruhadarabként a testet burkoló, a testre borított, rendszerint finom kelme
lependék fn ◇ lepke; pillangó
◇ bármely röpköző rovar
◇ egyes fák termésén a mag körüli hártyás szárny
lepentyű fn ◇ lepke; pillangó
◇ lebegő, fityegő dísz
◇ a szarvasmarha álla alatt lelógó húsos bőr
◇ ruhadarab lobogó szárnya, része
◇ ellenző; védőernyő
lepenye mn ◇ lomha; lusta
lépes¹ mn ◇ lépfenében megbetegedett <személy, állat>
lépes² mn ◇ léppel, enyvszerű, nagyon ragadós, nem száradó anyaggal bekent <tárgy>
lepez ige ◇ betakar; befed; eltakar; lepellel elfed
lépfene fn ◇ főleg patás háziállatokon jelentkező fertőző betegség, amely a nyelv megduzzadásával, fulladással, ill. általános fertőzéssel járhat
lepiszkol ige ◇ sérteget; szidalmaz
leplezetlen mn és hsz ◇ lepellel, takaróval stb. nem borított; födetlen
◇ leplezetlenül; nyíltan; őszintén
leplezett mn ◇ lepellel, takaróval borított
lepocskol ige ◇ <sárral v. vmely szennyező folyadékkal> lefröcsköl
◇ durván leszid, lehord vkit; lepocskondiáz
leporoz ige ◇ <tintával írt nedves írást az írás megszáritása végett> porzóval, porral leitat
lepozál ige ◇ lefényképez; lefotóz
lepök ige ◇ leköp
lépőköllyű fn ◇ emberi lábmunkával működtetett törőeszköz; lükü
lepped, lepeg ige ◇ vontatottan, elnyújtva, a szótagokat megnyomva beszél

◇ dadog; akadozik; habog

◇ nehézkes léptekkel, cammogva megy, jár

leppencs, leppentőcske fn *lásd lepe*

leppentyű fn ◇ uszály; teherhajó

leptika fn *lásd lektika*

lepusztul ige ◇ <hó, jég> elolvadva levonul, lefolyik

lépvessző fn ◇ léppel bekent vessző, amelyre a rászálló kisebb madár ráragad úgy, hogy meg lehet fogni

ler fn ◇ tűzhely sütője

lerak ige ◇ lehord; lepocskondiáz

leró fn ◇ a rováspálcáról az adósságot lefaragja, törli

lerogy, lerogyik ige ◇ <anyagának összeesése folytán> megroggyan, ill. összeomlik, leomlik

lerudal ige ◇ szekérre rakott gabonát, szalmát, takarmányt a tetejébe kötött rúddal lenyom, hogy a rakományszállítás közben szét ne hulljon

lesarabol ige ◇ <füvet, gyomot, csalamádét> sarabolva lenyes, levág

lesbeteg fn ◇ nyúl

◇ farkas

◇ macska

lesel ige ◇ leselkedik; figyel

lesipecsenye fn ◇ <disznóöléskor> az ott nézelődő, esetleg segédkező gyerekeknek adott, juttatott húsdarab, szelet

◇ <disznóöléskor> reggelire hirtelen sült friss disznóhús

◇ <a lacikonyhán> bő zsírban, hirtelen sült, rendszerint két szelet kenyér közé tett és így fogyasztott

pecsenye; lacipecsenye

lesi-tőke fn ◇ nagy szőlőtőke mellett nem jó helyen kinőtt tőke

leskel ige ◇ leselkedik; kukucskál; leskelődik

lesuny ige ◇ <ember fejét> szégyenkezve, sértődve lehajtja, lesüti

◇ <állat a fejét v. fülét> meghunyászkodva, ijedten v. támadásra készülve lehajtja, lekonyítja, lesüti

lesuvad ige ◇ lezuhan; leesik

◇ <épület> leomlik; összedől

lesül ige ◇ <kelés, pattanás> leszárad

lésza fn ◇ csupán lábából és vízszintes részből álló, lócaszerű ágy, heverő, amelynek felső részét szalmából v. vesszőből fonták; nyoszolya; dikó

◇ vesszőből font szekéroltal v. szekérkas

◇ vesszőből, kákából v. nádból font gyékényforma lap, főleg gyümölcs aszalásához

◇ hasonló anyagokból font kerítés, sövény

◇ nádfalából v. vesszőfalakból készült, a víz színétől fenekéig érő és ott levert, labirintusszerű, ősi halfogó eszköz, amelybe a halak beletévednek, s nem tudnak többé kikerülni belőle; vejsze

◇ vesszőből v. nádból font kerek kosár

◇ rúd; karó

leszakaszt ige ◇ <vkinek (lánynak)> elveszi az ártatlanságát

leszalad ige ◇ <hullócsillag az égbolton> gyorsan lefelé haladva eltűnik; lefut

◇ <ruhadarab, kötelék> meglazulva hirtelen lecsúszik, leesik

◇ <vmely anyag forgó mozgással végzett munkával> gyorsan feldolgozva elfogy

leszáll ige ◇ <hierarchikus társadalomban magasabb társadalmi helyzetből> alacsonyabb helyzetben élők közé önként leereszkedik

leszármazik ige ◇ <vmi eredeti v. korábbi környezetéből> vmely szempontból lent v. lejjebb levő helyre eljut, elkerül

leszármaztat ige ◇ vkinek, vminek a származását, eredetét vkiktől mint őstől v. vhonnan levezeti, ill. igazolja v. állítja, hogy vkitől v. vhonnan származik

leszeg ige ◇ levág vkit, vmit

◇ <hosszú szűrőfegyvert> megközelítően vízszintes helyzetbe ereszt, lehajt

leszegődik ige ◇ <különösen mezőgazdasági idénymunkásként bizonyos időre v. vmely munkára> bér ellenében leköti magát; leszerződik

leszendül ige ◇ <nap> lenyugszik, lemegy

leszí ige ◇ leszív

lészka fn ◇ gyümölcsaszalónak vesszőből font táblája, cserénye

◇ vesszőből font v. deszkából készített, a legelőn ide-oda szállítható juhrekeszték, juhkosár
 ◇ vesszőből font kerítés, sövény
 ◇ nád- v. vesszőfalakból készült, a víz színétől fenekéig érő és ott levert, labirintusszerű, ősi halfogó eszköz, amelybe a halak beletévednek, s nem tudnak többé kikerülni belőle; vejsze
leszolgál ige ◇ <kötelezettséget, összeget, tartozást> munkájával ledolgoz, kiegyenlít
 ◇ <vmely juttatást> ellenszolgáltatásként végzett munkával megszolgál, kiegyenlít
 ◇ <út, vmely irányt követő dolog> célszerű módon levezet, levisz v. hova
leszökik ige ◇ <főleg lóról, járműről> fürgén, gyorsan leugrik, lepattan
letácsol ige ◇ lehurrog; elnémít
létánia fn lásd **litánia**
letargikus mn ◇ kábító; bódító
letart ige ◇ továbbhaladásában megakadályozva v. ott tartóztat
léteg fn ◇ szerv; orgánus
létel fn ◇ az a tény, hogy vki, vmi van, létezik; létezés
 ◇ testi, fizikai élet; lét
 ◇ az a tény, hogy vki, vmi olyan, amilyennek a jelző mutatja; volta
létesül ige ◇ <tevékenység, folyamat, eredmény> létrejön, születik, támad
letesz ige ◇ <kincset> elás
 ◇ <szóval> leír v. <rajzban> lefest, lemásol
 ◇ nem tart, nem fog, nem visel tovább
 ◇ <próba, erőfeszítés> levesz vkit, vmit a lábáról; legyőz; legyengít
létez ige ◇ létezik; van
letisztáz ige ◇ <adósságot, terhet> kifizetve, kiegyenlítve tisztáz
letisztít ige ◇ <vkit mint nem kívánt személyt> elűz, lekerget, eltávolít v. honnan, vmiről
letottyán ige ◇ <személy> rendszerint akarata ellenére, esetlenül, magát elhagyva, hirtelen leül; lehuppan
letör ige ◇ <testrészt, különösen derekat, vállat> ráért csapással, ritkán teherrel eltör
letyeg ige ◇ lötyög
letyemet fn ◇ rossz, ízetlen lé
letyvedés fn ◇ penész
leuság fn ◇ megbotránkozás; megütközés; felháborodás
leül ige ◇ <tárgy> aljával, farával a földre roskad, ereszkedik
leüt ige ◇ <villám> csapásával földre sújt, agyonüt vkit
 ◇ <fejét> gyorsan lehajtja, lesüti, lehorgasztja; <tekintetét> lesüti
lexikográfus fn ◇ szótáríró; szótárszerkesztő
lev fn ◇ lé; folyadék
leveg¹ ige ◇ lebeg; lassan száll
leveg² fn ◇ levegő; lég
levegőég fn ◇ levegő; lég
levél¹ fn ◇ irat; hivatalos irat
levél², level fn ◇ meghatározott mennyiségű (rendszerint egy tucat) varrótű, ill. (egy dekagramm) gombostű, kis papírtasakba csomagolva
 ◇ főleg nemesfémből való vékony lemez
level fn ◇ levél
leveleg fn ◇ egy fajta torokbetegség
levelensült fn ◇ lepényféle vékony sütemény, amelyet káposztalevélre téve szoktak a kemencébe vetni, s úgy megsütni
leveles mn ◇ olyan, aki csínytet követett el; hibás; ludas
 ◇ száműzött; körözött
levelez ige ◇ vmely könyvnek a lapjait forgatja; lapoz vmiben
 ◇ növény levelet haj
levelezés fn ◇ lapozás
levélfél fn ◇ a papírlap egy oldala
levélmárka fn ◇ levélbélyeg
levélpapír fn ◇ levélpapír
levéltárnok fn ◇ levéltáros
levente fn ◇ katona

◇ hős; vitéz; daliás harcos

◇ daliás termetű fiatalember

leves fn ◇ könnyű kabát; köpeny

levestikom fn ◇ egy fajta sárgás virágú gyógynövény; lestyán

levesz ige ◇ lefest; lerajzol

levet ige ◇ <tanuló> tanulmányi rangban, ülésrendben elébe kerül vkinek

levetet, levétet ige ◇ kéréssel, megbízással eléri, hogy vki lerajzoljon, lefessen vkit; lerajzoltat; lefestet

levetkezik, levetkez ige ◇ levetkőzik

lévita fn ◇ <a református egyházban> lelkeszi szolgálatot is végző tanító

levon ige ◇ levesz; elvesz; eltávolít

lévzat, lévság fn ◇ botrány; felfordulás; kalamajka

◇ szégyen; gyalázat

lezúg ige ◇ zúgva elhallgattat vkit; túlharsog; túlkiabál; lehurrog

lezsák fn ◇ semmirekellő, dologtalan ember

liba fn ◇ <zsúp- v. nádfödeles háztetőn v. a kút kövei, téglái közt növő> dús, zöld moha

liberalitás fn ◇ bőkezűség; nagylelkűség

libéria fn ◇ inas, szolgál, kocsis, lakáj rendszerint zsinóros egyenruhája

libu msz ◇ <többször ismételve libahívogató szó>

libuc fn ◇ a szalonkák rendjébe tartozó, vizes réteken, legelőkön, mocsarakon élő, hosszú, hegyes tollbóbitájáról ismert, jellegzetes hangú, galamb nagyságú madár; bíbic

licencia fn ◇ engedély; jóváhagyás; beleegyezés

liceum fn ◇ <a két világháború közt> olyan nyolcosztályos középiskola leányok részére, amelynek tantárgyai közt a latin nem szerepelt, helyette modern nyelveket, irodalmat és művészettörténetet tanítottak nagyobb óraszámban; leányliceum

◇ <1938-tól az 1940-es évek végéig> a tanítóképző intézetek alsó osztályaiból szervezett, négy-, egy ideig háromosztályos középiskola, amely a régi nyolcosztályos gimnáziumok felső osztályainál gyakorlatibb jellegű képzést adott

◇ tanítónőképző

◇ katolikus egyházi főiskola

lichen fn ◇ zuzmó; moha

licitáció fn ◇ licitálás; árverés

licitál ige ◇ <árverésen> a legtöbbet ígérőnek elad v. megvételre kínál vmit; árverez

licslocs¹ mn ◇ olyan <személy>, aki sokat locsog-fecseg

licslocs² mn ◇ olyan nedves, sáros, esős <idő, időjárás>, amelyben olvadó hó, híg sár keletkezik

lidérc, lúdvérc fn ◇ <néphitben a nehéz álom magyarázatoként:> gonosz szellem, amely az alvó emberre nehezedik, és fojtogatja

◇ <babonás hiedelem szerint> fekete kakas és fekete tyúk tojásából vkinek a hóna alatt kikeltett, madár formájúnak képelt lény

lidércfény fn ◇ <babonás hiedelem szerint> hazajáró lélek v. gonosz szellem, amely tűz alakjában bolyong

◇ vonzó, de veszélyes jelenség, ami tévutakra csábít

lidérke fn ◇ tündér; nemtó

liezon fn ◇ szerelmi viszony; kapcsolat

liferál ige ◇ <árut> a megrendelőhöz visz, szállít

liferáns fn ◇ kereskedelmi utazó; kereskedő; ügynök

liga fn ◇ <az országos, nemzeti bajnokságban> vmely osztály, csoport

liggat ige ◇ <vmely szerszámmal> több lyukat csinál vmiben; lyuggat

ligroinlámpa fn ◇ petróleumlámpa

lihu fn ◇ tölcésrszerű eszköz a bornak hordóba töltésére

lik fn ◇ lyuk

likas mn ◇ lyukas

likas-bikas mn ◇ lyukacsos

liktárium fn ◇ lekvár, gyümölcsíz, ill. ebből préselt sajt

◇ befőtt

◇ gyógyfüvekből főzött sűrű, mézes háziiorvosság

liku fn ◇ lyuk

likustratus fn ◇ márványkövezet

liliomos mn ◇ szeplőtelen; szűzies; tiszta

liljom fn ◇ liliom

limány fn ◇ folyópart menti nagyobb örvény

◇ a folyóvíznek visszafelé való áramlása

◇ áradás után visszamaradt víz, pocsolya

◇ homokzátony

limbus fn ◇ mocsár; ingovány

◇ a pokol tornáca

línea, lineá fn ◇ vonás; vonal; lénia

◇ vonalzó; lénia

◇ határ; korlát

lineáz, lineál ige ◇ vonalaz; vonalat húz; megvonalmaz

lingár mn ◇ hosszú, nyurga, nyakigláb <személy>

◇ csavargó, semmirekellő, hitvány, mihaszna <személy>

◇ hízelkedő <személy>

linkabas fn ◇ lidércnyomás; boszorkánynyomás

◇ lidérc

linkó fn ◇ süppedékes, mocsaras hely

◇ kiszáradt ingovány

◇ kis mélyedés, amelyben időnként felgyülemlik a víz

◇ gödör; mélyedés

linx fn ◇ hiúz

linnya fn ◇ lénia; vonal

lion fn ◇ kiöltözött, piperkőc fiatalember, fiatal úr; ficsúr

lipánt fn ◇ leeresztett hajviselet

lipántos mn ◇ ingadozó járású

◇ hanyagul öltözött; lompos

lipe fn ◇ lepke; pillangó

liphec mn ◇ lomha járású

◇ ügyetlen; bamba

◇ semmirevaló; esztelen

lipina fn ◇ pipagyújtáshoz való vékony fenyőforgács

lipinka fn ◇ mérleghinta; libikóka

lipinkázik ige ◇ mérleghintán hintázik; libikókázik

lipityánka fn ◇ szellős, könnyű, rövid női kabátka

lipped ige ◇ enged vminek

◇ lelapul

lippeg ige ◇ libben; lebben

lippen ige ◇ meghúzza magát; lelapul

◇ vhová lebben, leszáll

◇ kissé leguggol

◇ enyhül; csillapodik

◇ meghökken; megijed

líra fn ◇ <villamoson, villanymozdonyon> áramszedő

lirumlárum fn ◇ lárifári; haszontalanság

lisza fn ◇ olyan ló, amelynek a homlokán fehér folt van

liszt fn ◇ púder

liszta fn ◇ lista; jegyzék; lajstrom

lisztel ige ◇ lisztez

◇ adja, ontja a lisztet

lisztláng fn ◇ a legfinomabbra örölt és szitált búzaliszt; a liszt legjava

litánia, létánia fn ◇ <katolikusoknál és görög keletiekénél> rendszerint ritmikus szertartási szöveg, amelyet a pap v. az előimádkozó és a hívek párbeszéd formában énekelnek, ill. imádkoznak

◇ az a rendszerint délutáni v. esti istentisztelet, amelyen ezt mondják

◇ hosszadalmas, unalmas felsorolás, beszéd

litera fn ◇ betű

literátor, litterátor fn ◇ irodalmár; íróember; irodalommal foglalkozó személy

literatúra fn ◇ irodalom; szépirodalom

◇ műveltség; tudományosság; írásbeliség

literátus, litterátus mn és fn ◇ nagy irodalmi műveltségű; irodalomban képzett, jártas; sokat olvasott, művelt

◇ irodalommal, írói alkotással foglalkozó, írógató <személy>

◇ irodalmár

◇ íródeák

litografál ige ◇ könyomással sokszorosít

litografált mn ◇ könyomással sokszorosított; könyomatos

litográfia fn ◇ könyomás

◇ könyomat

◇ könyomda

litylotty fn ◇ üres beszéd; fecsegés

littyá fn ◇ színes, végig gombos, rövid ujjú blúzféle

livré fn ◇ egyenruha

◇ lakájruha; inasruha

lóállás fn ◇ <istállóban> egy-egy ló számára való, rendszerint korláttal elkerített hely; állás

lob fn ◇ láng

◇ gyulladás; gennyedés

lóba, lóga fn ◇ hinta

lóbab fn ◇ nagy szemű bab

lobickol ige ◇ lubickol; fickándozik; úszkál

lóbita fn ◇ hinta

◇ lógó; fityegő; cafrang

◇ fa, amelyre a harangkötél van kötve

lóbitál, lóbitáz ige ◇ himbál; lóbál

lobog ige ◇ <forrásvíz> bugyborékolva fakad fel

lobogó fn ◇ szalag

lobogvány fn ◇ láng

loboncos mn ◇ hosszú és összekuszált <haj, szőr>; bozontos

lóbusz fn ◇ lófogató, fedett, néha emeletes társas bérkocsi; omnibusz

lóca fn ◇ lábakra illesztett deszkából való, rendszerint hordozható, több személy részére készült, támla nélküli ülőalkalmatosság; egyszerűbb pad

◇ <parasztszobában> fal mellett elhelyezett, gyakran díszesebb, több személy részére alkalmas ülőbútor, amelyet pokrócokkal letakarva heverésre is használnak

locs fn ◇ mocsár; híg sár

locsadék fn ◇ rossz, híg étel; kotyvalék

◇ zagyvalék; zagyvaság

locsifecsi mn ◇ folytonosan, sokat és fölöslegesen beszélő; locskafecske

lócsiszár fn ◇ lóval kereskedő kupec, aki az eladó lovat megvakarja, kifésüli, esetleg megfesti, hogy tetszetősebb, kelendőbb legyen

◇ lóköttő; lótolvaj

◇ közönséges, másokon keresztülgázoló, durva ember

locska, locskafecske mn ◇ folytonosan, sokat és fölöslegesen beszélő; locsogó-fecsegő; csacsogó; locsifecsi

locskál ige ◇ hempereg; pocskol; lubickol

locskol ige ◇ piszkol; bemocskol

◇ öblöget; mos

locsos mn ◇ piszkos; koszos

◇ vizes; vizenyős

lódíng¹ fn ◇ lőfegyverbe való töltet, töltény v. lőporzacskó, lőporszaru

◇ lőpor v. töltény tartására való tarsolyszerű táská

◇ vállra vethető széles szíj, amelyre a karabélyt, kardot, tarsolyt stb. akasztották

lódíng² fn ◇ hímvesző

lódíngol ige ◇ libeg; lebeg

lódít ige ◇ vkihez v. vmiért küld, szalaszt vkit

lódoktor fn ◇ falusi, vidéki állatorvos

lófő fn ◇ a székely nemzetnek az a lovagi rangú, kiváltságos tagja, aki lovon vonult hadba

lófuttatás fn ◇ lóverseny

lóg ige ◇ <esőfelhő> igen alacsonyan jár, és már-már hull belőle az eső

lóga fn *lásd lóba*

lógáz ige ◇ úgy lógat, tart vmit, hogy az ide-oda himbálódzik, leng

lóger fn ◇ közös birtoklású, város, ill. falu széli, épületek nélküli gazdasági telephely, ahol a takarmányt és a tüzelőt tárolták

◇ gyakran fal nélküli szénatároló építmény

◇ láger; fogolytábor

logikus fn ◇ a logikai, vagyis felsőbb osztály tanulója a középiskolában

lógó fn ◇ láncáról csüngő csecsebecse, különösen a fülbevaló szabadon csüngő része

lógony fn ◇ az óra ingája

lohad ige ◇ indul; megy; halad

◇ lihegve siet; lohol

lohajt, lohint ige ◇ lihegve siet; lohol

lóhalálában hsz ◇ a lovakat gyorsan hajtva, nem kímélve; vágatva

lóher fn ◇ lóhere

lohog ige ◇ buzog; pezseg; forr

◇ csapdos; verdes; lobog

◇ <vízben> hánykolódik, hánykódik

◇ liheg; zihál

◇ takarodik; kotródik

lojalitás fn ◇ hűség; méltányosság; jóhiszeműség

lok fn ◇ mocsaras terület; lapály

◇ két hegy közötti völgy, szoros

◇ lapályos erdősség; rét

lóka fn ◇ pad; lóca

lokalitás fn ◇ helyiség

lokomobil fn ◇ gőzgép

lokomotív fn ◇ vasúti mozdony

◇ gőzgép; lokomobil

lókörömfű fn ◇ nagy és széles, rendszerint húsos levelű gyomnövény; lapu

lókötő fn ◇ tolvaj, aki lovat lop v. szokott lopni

lom fn ◇ zúzmara; dér

◇ latyak; csatak

◇ harmat

◇ zajló jég

◇ víz

◇ húgy

lombár mn ◇ nagy, szétálló, kifelé hajló <szarv>

◇ ilyen szarvú <szarvasmarha>

◇ nehézkes, nehéz mozgású, nagy testes <ló, ökör>

lombárd fn ◇ értékpapírra, esetleg más kézizálogra adott kölcsön

lombfedél fn ◇ lugas; filagória

lomp fn ◇ zacskósan, buggyosan lógó ruharész

◇ bő szabású nadrág

◇ bozontos szőrzet

lompos fn és mn ◇ hosszú, gubancos szőrű kutya

◇ kócos; bozontos

lomszekér fn ◇ négykerekű, csupán teherszállításra használt, lapos rakfelületű jármű, amelynek nincs kocsiszekrénye; társzekér

loncs fn ◇ szenny; mocsok; piszok

◇ latyak; lucsök

loncsol ige ◇ sárt csinál; sároz

◇ pletykázik; fecseg; cseveg

loncsos fn és mn ◇ hanyagságból, gondatlanságból eredően szennyes, mocskos (felső ruhadarab)

◇ ilyen ruhában levő, feltűnően rendetlen és piszkos külsejű (személy)

lonka fn ◇ lanka; lejtő

lóperje fn ◇ a pázsitfűvek családjába tartozó, keskeny levelű, laza bugájú gyomnövény; perje

lopó fn ◇ alkalmi tolvaj

◇ lopótökből v. üvegéből készült, hosszú csőben végződő, mindkét végén lyukas, öblös eszköz, amellyel a bort szívják a hordóból

lopódzik ige ◇ elrejtőzik; bujkál

loppal hsz ◇ vigyázva, hogy észre ne vegyék; lopva; titokban

lóránt fn ◇ uzsonna

lóré, lóri fn ◇ keskeny vágányon közlekedő, rendszerint lóvontatású vasúti kocsi, ill. ilyen kocsikból álló szerelvény

lornyon fn ◇ hosszú nyélen a szem elé tartott, összecukható női szemüveg

lórom fn ◇ a sóskával azonos nemzetségbe tartozó, vadon tenyésző, rendszerint magas termetű kórós növény; lósóska

lóstat ige ◇ fut; lohol

◇ céltalanul, tétlenül, sietősen erre-arra jön-megy

lóstol ige ◇ multság alkalmával házról házra jár enni-inni

lószarnyék fn ◇ tető nélküli éjjeli szállás lovak számára, amelyet két nád- v. vesszőfonadékból készített táblából toldalékként építenek a csikósok, gulyások szabadban elkerített helye, az ún. cserény mellé

lőti-futi mn ◇ egy helyben meg nem maradó, folyton ide-oda futkosó, lóto-futó <személy, főleg gyermek>; gyors mozgású; szeles

lottéria fn ◇ államilag engedélyezett szerencsejáték, amelyben a játékos a kiválasztott számokat tetszés szerinti összeggel tette meg; lutri; lottó

◇ tombola

◇ bizonytalan, kockázatos dolog, vállalkozás

lottó fn ◇ lottéria, lutri, ill. az itt elért találati eredmény

◇ több résztvevővel rendezett társasjáték: egy lapon szereplő több, rendszerint 15 szám kihúzása nyeremények kisorsolásával; tombola

lotyog ige ◇ ide-oda mozog, lökődik vmiben; lötyög

lottyadt mn ◇ tétlen életmód v. soványodás, öregedés következtében petyhüdtté, ernyedtté vált <személy, emberi izomzat, testrészt>

lovagias mn ◇ a lovagi rend legnemesebb hagyományainak megfelelő, igazi lovaghoz illő <magatartás, cselekedet>

lovagos fn és mn ◇ lovas, lovas vitéz, katona

lővakaró fn ◇ téglalap alakú, többsoros fésűszerű fogazattal ellátott, fémből készült eszköz, amellyel a ló, a tehén v. egyéb hasonló háziállat szőrét tisztítják

lovar fn ◇ versenylovas; zsoke

lóvasút fn ◇ személyszállító közúti vasút, amelyen a kocsikat ló húzta

lőzung fn ◇ bevétel

◇ zsold; fizetség

◇ jelszó; felirat

lőzsi fn ◇ színházi páholy

◇ szabadkőműves-páholy

lőbike, lőbőtyke, lőböz fn ◇ könnyű, bő szabású női blúz; rékli

lőcs¹ fn ◇ <szekéren> enyhén görbülő rúdhoz hasonló függőleges alkatrész, amely a szekéroltal felső szélét tartja úgy, hogy alsó végével a tengely külső részére támaszkodik

lőcs² fn ◇ a számokat és logaritmusukat feltüntető keskeny tábla, közepén tologatható résszel, segítségével számos bonyolultabb mennyiségtani művelet könnyen és gyorsan elvégezhető; logarléc

lőcsláb fn ◇ óláb; karikaláb

lödér mn lásd **ledér**

lödör fn ◇ csavargó; tekergő

lödörög ige ◇ <tárgy> ide-oda hánykódik, egyik oldalról a másikra vetődik, zötyög

lödöz ige ◇ többször egymás után lő; lövöldöz

lőközet fn ◇ lőtávol

lőporszarú fn ◇ <régen, különösen az elültöltő puskák korában> egy-egy katona számára szükséges lőpornak tartására, hordozására való, szaruból v. agancsból készített, rendszerint díszes tartó

lőportár fn ◇ lőporraktár

lőre fn ◇ vízzel felöntött seprőből v. törkölyből erjesztett, gyenge minőségű, enyhén szeszes ital; csiger

lőrincses mn ◇ túlérlett; poshadt

lőtye fn ◇ habarcs; malter

◇ kotyvalék; keverék

◇ híg sár; latyak

lőtyögős fn ◇ kényelmes, lassú, fel-le hullámzó mozdulatokból álló tánc; lötyögős tánc

lövér fn ◇ lövész; puskás; határvédő katona

lövész fn ◇ könnyűpuska kezelésére kiképzett gyalogos katona

◇ legénységi állományú gyalogos katona

lövet fn ◇ lőszer

◇ lövés

lövölde fn ◇ céllövészetre berendezett, erre használt helyiség, épület, térség

◇ mutatványos telepen v. vásárban felállított, rendszerint ideiglenes jellegű helyiség, bódé, amelyben a közönség szórakozásból célba lő; céllövölde

lövöldék¹ fn ◇ kilőtt tárgy; lövedék

lövöldék² fn ◇ pillangó; lepke

lucázás fn ◇ Luca-napi, vagyis december 13-i népszokás, melynek során a legények házról házra járnak, és verses köszöntést mondogatnak

lucrum, lukrum fn ◇ nyereség; haszon

lúcs fn ◇ világító fenyőszilánk

ludas mn ◇ ludat áruló, lúddal kereskedő <személy>

◇ eszküszegő; hitszegő; számkivetett

◇ hibás; csínytevésben részes

lúdgége fn ◇ rövid, cső alakú, a lúd gégéjéhez hasonlóan gyűrűs, levesbe való tészta; csigatészta

ludimagiszter fn ◇ iskolamester; tanító

lúdmák fn ◇ pipacs

ludovikás fn és mn ◇ a Magyar Királyi Honvéd Ludovika Akadémia növendéke, tanítványa, a katonai felsőoktatás legmagasabb szintjén képzett diák

lúdvérc fn *lásd* lidérc

lug fn ◇ erdőség; csallit; sűrű

◇ völgy

lúgoz ige ◇ <szennyes fehérneműt> tisztítás és fehérítés céljából meleg lúgos vízben áztat

lukma, lukna fn ◇ régi gabonamérték, amely kb. 156 liternek felel meg

◇ a papnak, tanítónak fizetesképpen járó gabona és bor

luminózus mn ◇ fényes; ragyogó

lumpert fn ◇ zálogház

lunátikus fn és mn ◇ holdkóros, alvajáró (személy)

◇ hóbortos; bolond

lunka fn ◇ hegyoldal, hegyi legelő

luntra fn ◇ kisebb, torpedószerűen hegyesedő orrú hajó; burcsuja

lupa, lupe fn ◇ rendszerint bekeretezett v. nyéllel ellátott kézi nagyítótüveg

lustos mn ◇ sáros létől átnedvesedett, esőtől átázott, lucskos, csatakos <ruha>

◇ ilyen ruhájú, bundájú <személy, állat>

◇ ocsmány; ronda

◇ szemtelenül rágalmazó, mások becsületét mocskoló, gyalázkodó <beszéd, nyelv>

lustoz ige ◇ mocskol; gyaláz

lustra fn ◇ szemle; összeírás; számbavétel

luszter fn ◇ csillár

lusztráció fn ◇ felvonulás; szemle; díszszemle

lutránus mn ◇ lutheránus; evangélikus

lutri fn ◇ államilag engedélyezett szerencsejáték, amelyben a játékos a kiválasztott számokat tetszés szerinti összeggel tette meg; lottó; lottéria

◇ az itt elért találat, eredmény

luxuriózus mn ◇ fényes; ragyogó; vakító

◇ fényűző; pompás; pazar

luxusos mn ◇ bőséges; kiadós; gazdag; tartalmas

lük ige ◇ lök; taszít

lükő fn ◇ zúzó, törő eszköz

◇ gabonát, sót törő személy

lükött fn ◇ köles

lükötés fn ◇ bicegés; sántítás

lükü fn ◇ emberi lábmunkával működtetett törőeszköz; lépőkölyű

lűszter fn ◇ fényes felületű, vékony gyapjuszövet

◇ fémes fényű bevonat üveg- és agyagtárgyakon

◇ csillár

Ly

lyányos mn *lásd lányos*

lyukasszék fn ◇ felső lapján kerek lyukkal ellátott faszék, amelybe a járni még nem tudó kisgyereket állítják; állóka

lyüki fn ◇ apró ember v. gyerek, ill. törpe

M

maberzáció fn ◇ sikkasztás; visszaélés; hűtlen kezelés

maca¹ fn ◇ olyan nő, aki vkinek a szeretője, kedvese

maca² fn ◇ hernyó; pondró

macál ige ◇ megnézi, lesz-e a tyúknak tojása

macerál ige ◇ marat; éget; kiold

mackó fn és msz ◇ csikó, ill. kisebbfajta parlagi ló

◇ szamár

◇ majomfajta

◇ <csikóhívogató szó>

mácsik¹ fn ◇ vmivel ízesített metélt főtt tészta

◇ mákos metélt

◇ apró, kerek sütemény

mácsik² fn ◇ bőrlebenyeg a sertés nyakán

macska¹ fn ◇ hosszú zsinigre kötött kő, amellyel a fáról a termést az ággal együtt lerántják

macska², **macskaló** fn ◇ alacsony, sovány, hitvány ló

macskaezüst fn ◇ ezüstös csillogású szilikátásvány, amely nagyon vékony, tökéletesen átlátszó lemezekké hasítható

macskafa fn ◇ a szarufa két szárát kitámasztó keresztgerenda a tetőszerkezet részeként; kakasülő

macskagumi, **macskaméz** fn ◇ némely csonthéjas gyümölcsfa (barack, cseresznye, meggy) kérgének repedésein kiszivárgó sárgás, átlátszó, nyúlékony anyag; mézga

macskanadrág¹ fn ◇ vízben v. tejben sűrűre főzött metélt v. reszelt tészta

◇ lisztből, vajból, cukorból és tojásfehérjéből készült pépszerű gyermekétel

◇ búza- v. kukoricalisztből készült leves; lisztes leves

macskanadrág² fn ◇ bőrből készült v. bőrrel foltozott lovaglónadrág

macskatekerő fn ◇ vasmacska; horgony; fenékhorgony

macskaméz fn ◇ mézga; fából lassan kifolyó sűrű nedv

macskaüveg fn *lásd máriaüveg*

macskavakarás fn ◇ ákombákom; macskakaparás; firka

macsuka fn ◇ füttykös, amellyel a pásztor az állatokat tereli; bunkósbot

◇ furkósbot, pásztorbot bunkója

◇ csomó; görcs

madám fn ◇ ápolónő; nővér

madárcseresznye fn ◇ májusfa; madárcseresznye

madárhúr fn ◇ erdőben vadon tenyésző v. sövényként ültetett, az orgona rokonságába tartozó cserje, amelynek kis, tojásdad levele, tömött bugában álló, erős, fűszeres illatú, sárgásfehér virága van, és termése fényes, fekete bogyó; fagyal

madárlátta mn ◇ olyan <kenyér>, amelyet vki mezei munkáról v. hosszabb útról visszatérve, rendszerint maradékként hazavisz

madárorr fn ◇ csőr

madársóska fn ◇ kora tavasszal salátának szedett, szántókon, utak mentén, bokros helyeken közönséges, egyes változatában termesztett növény

madártej fn ◇ ritka v. éppen lehetetlen, sehol sem létező és rendszerint különlegesen finomnak képzelte dolog

mádra fn ◇ időnként nőknél jelentkező, görcsös köldök- v. gyomortáji fájdalom, amely a belső női nemi szervek betegségével van összefüggésben

madrac fn ◇ matrac

mag fn ◇ sperma
◇ ivadék; utód; gyermek; örökös

maga ksz ◇ de; mégis; noha; jöllehet; ámbár; pedig

magabíró mn ◇ egészséges, a munkát, fáradságot, küzdelmet jól bíró

magagondolatlan mn ◇ hebehurgya; meggondolatlan; szeleburdi

magahitt mn ◇ beképzelt; elbizakodott; felfuvalkodott; öntelt

magán hsz ◇ egyedül; magában

magánértő fn ◇ főnév

magánoz ige ◇ magányosan él; elkülönül

magánszereplő fn ◇ <vegyes műsor keretében> olyan szereplő, aki vmely műsorszámot egymagában ad elő

magánzó fn ◇ foglalkozás nélküli, vagyonából v. alkalmi, közelebbről meg nem határozható jövedelmekből élő személy

magánybeszéd fn ◇ monológ

magányfogó fn ◇ olyan agár, amelyik egymaga segítség nélkül fogja meg a nyulat; egyesfogó

magas¹, magos¹ fn ◇ nagyobb talajkiemelkedés
◇ hegy teteje

magas², magos² mn ◇ előkelő; úri

magasbít ige ◇ létesít; épít; rak

magasít ige ◇ <vkinek az érzését, érzelmét v. annak külső jelét> fokozza, nagyobbá teszi

magasodik ige ◇ növekedik; nő

magasrendű mn ◇ magas rangú; előkelő

magasság, magosság fn ◇ <fejedelmi házból származott főrangú személynek tiszteletet kifejező megszólításaként, ill. megnevezéseként használt szó>

magasságos, magosságos mn ◇ igen magas

magaszőrű mn és fn ◇ hozzá, magához hasonló társadalmi helyzetű, vele, magával azonos körülmények közt élő; hasonszőrű

magavető mn ◇ dicsekvő; hengegő; hetvenkedő

magaviselő mn ◇ bátor, derék <ember>

magazin fn ◇ raktár; áruraktár; lerakat
◇ <külföldön> áruház
◇ tölténytár

magazinpuska fn ◇ ismétlőfegyver; automata lőfegyver

magbaváló mn ◇ magvaváló

magiszter fn ◇ mester; gondolkodó; tudós
◇ tanár; tanító

magisztrálvonal fn ◇ fővonal; főút

magisztrátus fn ◇ városi hatóság; tanács; eljárás

máglás, máglyás fn ◇ sórakó munkás

magló fn ◇ tenyésztésre, szaporításra szánt disznó, különösen koca

máglya fn ◇ rakás
◇ farakás
◇ téglarakás; vályograkás

◇ szénakazal

◇ hat v. kilenc kévéből álló gabonarakás

mágnestű fn ◇ iránytű

magnetikus mn ◇ hipnotikus; delejes; bűvös

magnetizmus fn ◇ mágnesség

magol, magoz ige ◇ napraforgómagot, tökmagot rágcsál, és a héját szétköpködi

magos mn ◇ magas

magosság fn *lásd* **magasság**

magosságos mn *lásd* **magasságos**

magszakadás fn ◇ az a tény v. körülmény, hogy vkinek magva szakad, ill. az így bekövetkező helyzet, állapot; vkinek elhunyt utódok hátrahagyása nélkül

◇ vmely adományozott nemesi birtok tulajdonosának elhalálózása az adománylevélben öröklésre kijelölt jogosult utódok hátrahagyása nélkül

magszín fn ◇ tágas gazdasági épület csépeletlen gabonának, nagy tömegű takarmánynak a beraktározására; fedett szérű; csűr

magtárnok fn ◇ intéző; gazda

magzatos fn és mn ◇ terhes; viselős; áldott állapotban lévő

magzatűzés fn ◇ magzatelhajtás; abortusz

magyal fn ◇ molyhos tölgy

magyar fn ◇ magyar tánc

◇ magyar nóta

◇ magyar ruha

magyarádi mn ◇ magyarországi <az erdélyivel szemben>

magyarán hsz ◇ magyar módra; magyar ember módjára; ahogyan magyar ember szokta

magyaráz ige ◇ vmely nyelvre fordít, bizonyos nyelven tolmácsol vmit

magyari mn ◇ a magyarokra jellemző; a magyarsággal kapcsolatos; sajátosan, jellemzően magyar

magyarít ige ◇ <idegen nyelvű irodalmi művet, idegen szerzőt> magyarra fordít

magyarmiskásan hsz ◇ alaposan; rendszeren; kiadósan

magyartalan mn ◇ olyan <személy, csoport>, aki, amely magyar mivoltát levetkőzte; hazájával, nemzetével nem törődő; hazafiatlan

◇ a magyar jellegtől elütő; nem magyaros

magyartalanság fn ◇ vkinek magyartalan mivolta, tulajdonsága; hazafiatlanság

◇ a magyar emberek szokásaival ellentétes, a magyar néptől idegen (magatartás, cselekedet)

magyarul mn ◇ magyar módra; magyar ember módjára

mágymia fn ◇ mágia; varázslat

mahomet, mahumed mn ◇ hatalmas, vállas, de rendszerint idomtalan, esetlen, nehézkes mozgású <férfi>

maj fn ◇ vminek a legbelső része, zuga

◇ a háztető és a padlásdeszka által alkotott szeglet, sarok

májas mn ◇ májhoz hasonló sűrűségű, tapintású <anyag>

majc fn ◇ szíj; öv; (díszes) kantárszíj

◇ arany v. ezüstoffalból szőtt szalag

majdan hsz ◇ majd; egykor; a jövőben

◇ nemsokára; hamarosan

major¹ fn ◇ uradalmi mezőgazdasági központ, gazdaság a határban

◇ nagyobb gazdasági település a határban

major² fn ◇ őrnagy

majoreszkó fn ◇ elsőszülött

majoritás fn ◇ többség, különösen szavazattöbbség v. részvénytöbbség, ill. az ezt képviselő csoport

majoros fn ◇ vmely majorban lakó, ill. dolgozó mezőgazdasági munkások felügyelője; gazda; intéző

◇ majorban az állatok gondozására alkalmazott mezőgazdasági munkás

◇ fejőstehenekre ügyelő alkalmazott

majorság fn ◇ baromfi, aprójószág, aprómarha, szárnyas, ill. ezek összessége

majszi mn ◇ pizsmogó; bíbelődő; babráló

majszog ige ◇ pizsmog; matat; szöszmötöl

◇ rágcsál; eszeget

majszter fn ◇ <főleg megszólításban:> kisiparos mester

májusfa fn ◇ a tavasz érkezésének ősi jelképe: kivágott, magas, fiatal fa, amelyet a legények virágokkal, szalagokkal feldíszítve a május elsejét megelőző éjszaka vmely lányos ház ablaka elé v. udvarában, ill. a község főterén a földbe állítanak
◇ a meggyel, szilvával rokon fa v. cserje, amelynek fehér, illatos virágai fűrtöt alkotnak, borsó nagyságú, fanyar, fekete termése van, levele és fája illatos; zelnice; madárcseresznye

mákony fn ◇ bódító mérge; búfeledtető
◇ a szellemi éberséget elaltató csalárd fogás

makk fn ◇ a kötél egyik végén csomózással alakított hurok, amelyen a kötél másik vége keresztülhúzható
◇ <kaszán, nádvágó szerszámon> a penge nyélbe járó részének, nyakának csapszerű darabja
◇ <főleg régimódi kulcs> a zárat elfordító, kiálló rész; toll; zászló
◇ fából készült zár cövekje, amely a fakulccsal félrehúzható, s így az ajtó kinyílik
◇ a pipának az a része, amelybe a szárat illesztik

makkan ige ◇ mukkan; nyikkan

makk-kopács, makk-kopáncs fn ◇ kis termetű ember; korához képest kicsi gyerek
◇ a makk csészéje, kupakja, amelyben a makk ül

makkol ige ◇ <sertés erdőben> a lehullott makkot feleszi
◇ <személy> makkot szed

makkoltat ige ◇ <disznókat ősszel v. télen> tölgy- és bükkerdőben terelget, hogy felegyék a lehullott makkot

makkos mn és fn ◇ olyan <hely, terület>, ahol sok makk terem, sok makk van
◇ makkot termő <fa>
◇ makkot termő s makkoltatásra használt erdő

mákony fn ◇ félérett mákfejből sajtolt tejszerű nedv, amelyből gyógyszer, ópiumot készítenek
◇ ópium, ill. ópiumos készítmény; kábítószer
◇ altató

mákonyálom fn ◇ kábulat; bódulat

makra, makrapipa fn ◇ vöröstre égetett agyagból készült, alul szűk, felül kissé kiszélesedő öblű pipa

makranc fn ◇ makacsság; akaratosság

makrancás mn ◇ makacs; nyakas; önfejű

makula fn ◇ szennyfolt; mocsok
◇ anyajegy; folt
◇ erkölcsi fogyatkozás; jellembeli hiba
◇ nagyon kis mennyiség

makulányi hsz ◇ nagyon kevés; szemernyi

makulátlan mn ◇ hibátlan; szeplőtelen; tiszta

mál¹ fn ◇ prémes állatnak has alatti prémmje
◇ szarvasmarha v. más állat álla alatt lelógó, lefityegő, lecsüngő húsos bőr; lebernyeg

mál² fn ◇ hegy lejtője, oldala; délnek fekvő hegyoldal

malaclopó fn ◇ ujj nélküli, bő köpönyeg

malacozik, malacoz ige ◇ <nőstény sertés, koca> malacokat hoz világra; fiadzik

malagma fn ◇ enyhítő gyógykenőcs, ír

malágy fn ◇ mocsaras bozót
◇ bozótos, cserjés terület
◇ fűzfajta
◇ fűzfavessző

maláka fn ◇ vizenyős, mocsaras hely

malaszt fn ◇ jóindulat; irgalmasság
◇ isteni kegyelem; áldás

malasztos mn ◇ <katolikus szóhasználatban:> malaszttal, kegyelemmel teli

maláta fn ◇ csíráztatott aszalt gabona, főként árpa
◇ moslák; pálinkafőzésből nyert moslák

málé fn ◇ kukoricalisztból v. darából vízben főzött, sűrű kásához hasonló eledel, amelyet némely vidéken kenyér helyett is szoktak fogyasztani; puliszka
◇ ez az anyag forró zsírral leöntve v. tejjel elkeverve, ill. sajttal, túróval v. lekvárral ízesítve mint külön étel; puliszka
◇ kukorica

◇ kukoricacső v. lemorzsolt kukorica
maledikció fn ◇ átok; megátkozás; átkozódás
malefaktor fn ◇ bajkeverő; gonosztevő
maleficium fn ◇ gonoszság; gazság; aljasság
málás mn ◇ kukoricaliszból v. ezzel kevert anyagból készített <étel>
málha fn ◇ úti poggyász, különösen nagyobb, nehezebb v. több darabból erősen összekötött, összecsomagolt poggyász
malícia fn ◇ rosszmájúság; káröröm; gonoszkodás
maliciózus mn ◇ rosszindulatú; kárörvendő; rosszhiszemű
málinkó, málingó fn ◇ sárgarigó
malmos mn és fn ◇ malmot hajtó
◇ molnár
malomkerék fn és mn ◇ a malom őrlő szerkezetének részét alkotó, nagy átmérőjű, vastag, súlyos, kerek kő, amely egy másik, álló kövön forogva az alája kerülő kenyérmagvakat megőrli; malomkő
◇ akkora, olyan, mint egy malomkerék
malosa, maloza, malozsa fn ◇ mazsola; szárított szőlőszem
◇ aszúbor
mály, mány fn ◇ déli hegyoldal; déli lejtő
◇ állat hasi része
◇ madár begye
mályva fn ◇ muskátli
mamaliga fn ◇ kukoricaliszból v. darából vízben főzött, sűrű kásához hasonló eledel, amelyet némely vidéken kenyér helyett is szoktak fogyasztani; puliszka
◇ ez az anyag forró zsírral leöntve v. tejjel elkeverve, ill. sajttal, túróval v. lekvárral ízesítve mint külön étel; puliszka
◇ népmesében szereplő, közelebről meg nem határozott, pompás képzeletbeli étel
mameluk fn ◇ a felsőbbtség v. vmely magas állású, nagy hatalmú személy előtt hajbókoló személy
◇ keleti fejedelem rabszolgatestőrsége
mámi fn ◇ anya; mama
◇ idős nő; öregasszony
mamlasz mn ◇ ügyetlen; ügyefogyott
◇ bohókás; bohó
mamusz fn ◇ vastag posztóból, nemezből készült, bőrtalpú, bő, téli csizma, amelyet rendszerint más lábbelire, cipőre, csizmára húzva viselnek; botos
manap hsz ◇ ma
mancs fn ◇ fából készült golyó mint játékszer
mancsetta, mancsét fn ◇ mandzsetta
mancsova fn ◇ bilincs; rablánc
mándli fn ◇ posztóból készült rövid kabát mint falusi férfiviselet
mandoletti fn ◇ cukrászda
◇ csemege; édesség; nyalánkság
mandró fn ◇ kukoricaliszból sült pogácsa
◇ kukoricaliszból v. darából vízben főzött, sűrű kásához hasonló eledel, amelyet némely vidéken kenyér helyett is szoktak fogyasztani; puliszka
◇ kenyér
mándruc fn ◇ a nép képzetében élő, a macskafélék közé tartozó, valószínűleg a hiúzzal azonos, félelmes, vérengző vadállat
◇ nagy bátorságú, félelmetes ember
mangalica fn ◇ szopós malac
◇ hizott ökör
mángol, mángorol ige ◇ <vászonféléit v. más szövött anyagot> mángorlóval puhít, simít
mángorló fn ◇ keményfából készült, vastagabb deszkaforma, alul hullámos felületű, nyeles eszköz, amellyel a sodrófára felcsavart fehérműt mángorolják, simítják, puhítják
◇ mángorlásra használt, hengereken görgő v. rugókkal egymáshoz szorított, forgatható hengerekből álló készülék
mániákus fn ◇ kényszerképzet hatása alatt álló személy

manipuláció fn ◇ vminek a kezelése, ezzel kapcsolatos eljárás, kézi művelet, ügyes mesterfogások alkalmazása

manipuláns fn ◇ számvivő, gazdasági v. élelmező <altiszt>

◇ manipuláns őrmester

◇ anyagkezelő tisztviselő

manír fn ◇ modor; stílus

mankó¹ fn ◇ a kasza nyelének közepe táján, néha a felső vége felé is található fogantyú

mankó² fn ◇ áruhiány

manna fn ◇ váratlanul jött, bőven áradó jó dolog

◇ harmatkása (pázsitfűfélékhez tartozó, vizek mentén termő, magas növény) magva

mannlicher fn ◇ puska; lőfegyver

manó fn ◇ szerzetes; barát

mantil fn ◇ köpeny; köpönyeg; felsőkabát

mantilla fn ◇ fátyolkendő, amely feltornyozva a fejet és a vállat takarja; női köpeny

manzsetta fn ◇ mandzsetta

mány fn *lásd mály*

mánya fn ◇ öregasszony

◇ nagyanya

mappa fn ◇ térkép; földrajzi atlasz

marad fn ◇ utód; sarj

maradás fn ◇ maradiság; elmaradottság

maradék fn ◇ ivadék; utód; vkinek a leszármazottja

◇ egy későbbi kor nemzedéke; utókor

◇ olyan gyermek, aki utóljára született, esetleg apja halála után, posztumusz

maradhatatlan, maradhatlan mn ◇ megnyugodni nem tudó, nyughatatlan, békétlen <személy>

◇ vhol sokáig maradni nem tudó v. vmilyen foglalkozást huzamosan folytatni nem hajlandó <személy>

maradhatós mn ◇ a célnak úgy-ahogy megfelelő; elég jó; nem rossz; tűrhető; meglehető

◇ elég szép; nem csúnya

maradósan hsz ◇ állandóan; tartósan; változatlanul

maradvány fn ◇ hátrahagyott írás; irodalmi emlék

◇ utód; örökös; maradék

maral fn ◇ posvány; mocsár; ingovány

marasztaló mn ◇ olyan <út, sár>, amelybe ember, jármű beleragad, amely akadályozza a továbbjutást

maráz fn ◇ dér; zúzmara

marázsa fn ◇ több karó közé kifeszített halászháló

márc fn ◇ méhsör; mézsör

◇ mézből készült, vízzel hígított, édes frissítő ital, amelyet a vásárokon, búcsúkon szívesen fogyasztottak

marcapán, marcepán fn ◇ marcipán

marci fn ◇ kenyér; cipó

◇ barna kenyér

marcibán fn ◇ örgróf

marciális mn ◇ hadi; harcias; katonás

marcigál, marcong ige ◇ mardos; marcangol; tép

marconaság fn ◇ harag; düh; indulat

mardosó mn ◇ rágalmazó; gyalázó; becsmérő

márfa fn ◇ poggyász; csomag

◇ áru; portéka

marha fn ◇ vagyontárgy, főleg arany, ezüst értéktárgy; kincs

◇ ingóság

◇ áru; kereskedő árukészlete

◇ hasznot, jövedelmet hajtó háziállat

marhacsapás fn ◇ legelőre járó szarvasmarhától tört csapás; marhajárás

marhahajcsár fn ◇ az a személy, aki foglalkozásszerűen vásárokra hajtja az eladó jószágot

marhajárás fn ◇ a szarvasmarháknak csordában való rendszeres járása, vonulása a legelőre

marhalevél fn ◇ vmely nagyobb háziállat azonosítására szükséges adatokat feltüntető okirat, amely igazolja vkinek az állatra vonatkozó tulajdonjogát és állategészségügyi szempontból szállításra, eladásra való

alkalmas voltát; járlatlevél; passzus; járlat

máriás, márijás fn ◇ olyan pénz, zászló, amelyen a gyermekét tartó Szűz Mária képe látható

◇ ilyen, húsz krajcár értékű ezüst váltópénz, ill. egy-egy ilyen pénzdarab v. ennek értéke

máriások, márijások ige ◇ magyar kártyával, rendszerint nem pénzben, 3–4 résztvevővel játszott kártyajáték, amelyben legtöbbet az azonos színből, különösen aduból egy kézben levő király és felső számít

máriaüveg, macskaüveg fn ◇ nagyobb, tiszta gipszkristályból v. csillámból hasított vékony, átlátszó lemez, amelyet régen szentképeken, ablakokon, újabban kályhaajtókon üveg helyett, a villamosiparban pedig szigetelőnek használnak

marionett mn ◇ <gyengeségből v. vmely előny reményében> magát vmely külső irányításnak alávető <személy, csoport>

marjul ige ◇ kificamodik; megrándul

markoláb, morkoláb fn ◇ a grófnál magasabb, a hercegnél alacsonyabb rangú főnemes; örgróf

◇ a népi hit szerint olyan lények, amelyek az égitestek fogyatkozását okozzák; képzeletbeli rossz lény; mumus

markos mn ◇ izmos, erős <személy, főleg férfi>

◇ bizonyos számú marok magasságú <ló>

markoskodik ige ◇ erőlködik; iparkodik

markotány, markotányos fn ◇ <háborúban, táborban> a katonák között étel, ital és használati cikkek árusításával foglalkozó polgári személy, főleg férfi

marmelád fn ◇ üzemileg készített lekvár, gyümölcsíz

marmota, murmutér fn ◇ Európa havasaiban élő, ürgéhez hasonló, de annál vmivel nagyobb, feketésbarna színű, földbe ásott üregben téli álmat alvó rágcsáló állat, amelyet prémje miatt vadásznak; mormota

maró fn ◇ sólyom- v. kányaféle ragadozó madár

maródi mn ◇ menetképtelen; beteg; gyengélkedő

◇ szomorú; bánatos

◇ boros; mámoros

marok fn ◇ régi hossz mérték, amely 10,4 centiméternek felel meg, főleg a lovak nagyságának mérésére használták

◇ kaszával v. sarlóval learatott gabonának ölbe szedett mennyisége

◇ csomó; nyaláb

maroklat fn ◇ nyél; markolat

marokszedő, marokverő fn ◇ olyan személy, aki aratáskor a markot, a learatott gabonát szedi

marokvas fn ◇ a szekér tengelye alján végignyúló vas

marokvessző fn ◇ ostor; korbács

marólúg, marószóda, marótrágya fn ◇ a lúgkő vizes oldata, amely mérgező, maró hatású anyag, a háztartásban szappanfőzésre használatos

marót fn ◇ morva nép

mars fn ◇ gyalogos menetelés

◇ katonai induló

◇ katonai menetelés; menet

◇ hadseregnek ellenséges országba való bevonulása, ill. onnan való kivonulása

marsall fn ◇ a lovasság v. az egész hadsereg legfőbb parancsnoka; tábornagy

marsol ige ◇ szabályos léptekkel menetel

◇ katonai menetelést végez; menetel

marsruta fn ◇ katonai menet megszabott rendje, útiránya

◇ az ezt tartalmazó menetparancs

◇ úti terv

mart fn ◇ magasabb fekvésű, meredek hely; emelkedő; kapaszkodó; part

◇ magas, meredek, rendszerint kimosott vízpart

◇ kisebb hegy; domb

martalék fn ◇ mástól, főleg az ellenségtől erőszakkal elragadott személy, dolog

◇ <vadászaton> a kiszemelt, hajszolt v. vadászsákmányként elejtett állat

◇ vmely ragadozó állat zsákmánya

mártalék fn ◇ mártás; szósz

mártalóc fn ◇ zsákmányolással, rablással foglalkozó, kóbor, gyülevész katonaságnak a tagja

◇ fosztogató, útonálló zsivány

◇ tengeri rabló; kalóz

mártély fn ◇ mártír

marti fn ◇ kis hegy; domb

◇ vízpart

mártirizál ige ◇ kínoz; gyötör

más¹ nm ◇ a mostanit közvetlenül megelőző; a múlt ...

◇ nem sokkal ezelőtti

◇ <az itt levővel, az ittenivel ellentétben:> túlsó; másik

más² fn ◇ példa; minta

mása fn ◇ tehén méhlepénye

◇ emberi méhlepény

masamód fn ◇ női kalapok, sapkák, fejkötők készítésével v. árusításával foglalkozó, rendszerint fiatalabb nő; divatárslány; kalaposlány

◇ varróleány; varrónő

másforma nm ◇ a mutatottól v. az ismerttől, a szóban forgótól tulajdonságaiban, milyenségében többé-kevésbé eltérő; nem ilyenforma, nem olyanforma; másféle

máshollét fn ◇ alibi

máshonnét hsz ◇ máshonnan

mási fn ◇ nagyanya

masina fn ◇ gépszerű szerkezet v. gép

◇ cséplőgép

◇ mozdony; vonat

◇ gyufaszál

◇ takaréktűzhely

masinál; masináz ige ◇ cséplőgéppel csépel

masinéria fn ◇ gépszerű szerkezet, készülék; gépezet

masiniszta fn ◇ gépet kezelő munkás

◇ mozdonyvezető

masíroz, masírozik ige ◇ menetel; marsol

maskara, maskura fn ◇ álruhába öltözött és a felismerhetetlenségig elváltoztatott arcú személy, főleg legény, aki rendszerint hivatalan vendégként jelenik meg vmely népi társas összejövetelen, különösen lakodalomban; alakos

◇ korához, egyéniségéhez nem illő módon, feltűnően és nevetségesen öltözött v. kendőzött személy

◇ madárijesztő

maskarabál, maskurabál fn ◇ álarcosbál; jelmezbál; maszkabál

maskaradé fn ◇ álarcos, jelmezes farsangi felvonulás; álarcosbál; jelmezbál

máslás fn ◇ törkölyre, azaz gyümölcsök, magvak v. méz sajtolása alkalmával visszamaradt szilárd anyagra, magra, gyümölcshéjra öntött vízből erjesztett szeszes ital; csiger; lőre

másli, masli, masni fn ◇ <horgolásban, kötésben> szem

másodfőnök fn ◇ alelnök

másodfű mn ◇ második évében levő, másodéves <csikó, borjú>

másodhó fn ◇ február

másodízigen hsz ◇ a család második nemzedékére is kiterjedően

másodlat fn ◇ hasonmás; alteregó

◇ másodpéldány; másolat

másodosztályú mn ◇ vmely iskola második osztályába járó; második osztályos; másodikos

másodszülött fn ◇ ugyanazon családanyának korban az elsőszülött után következő gyermeke

másol ige ◇ másít; megmásít; változtat; módosít

másolókönyv fn ◇ üzleti levelekről, számlákról szóló másolatok készítésére való, ill. ilyen másolatokat tartalmazó üzleti könyv

massa fn ◇ vasolvasztó; kohó

mássa fn ◇ mása; hasonmása; másolata

mássalérthető fn ◇ melléknév

masunnan hsz ◇ máshonnan

másutt hsz ◇ máshol

mászik, mász ige ◇ <kisebb állat> félénken, lopva megy

maszka fn ◇ jelmez; maszk

◇ álarcot viselő személy

maszlag fn ◇ a burgonya rokonságába tartozó, házak körül, parlagos, trágyázott helyeken gyomként növény, amelynek öblösen fogazott levele, nagy, tölcser alakú, fehér virága, dió nagyságú, tüskés toktermése van

◇ mérgezett étel; mérreg

◇ vminek elbódító, lelket mérgező, jellemet megrontó hatása

maszlagos mn ◇ egy mérges gyomnövényvel, a maszlaggal kevert, mérgezett <étel, ital>

maszók fn ◇ vastag, hosszú szőrű gyapjából szőtt takaró

◇ marhaszőr

◇ szösz

másszor hsz ◇ a beszélés idejétől, a szóban forgó időponttól, alkalomtól különböző időben, ill. alkalommal; nem most; nem akkor

◇ a mostanihoz hasonló helyzetben; a jövőben; máskor

◇ ezelőtt; régebben; egykor; vmikor

massz akrál ige ◇ legyilkol; mészárol; öldököl

maszuta mn ◇ alattomos; sunyi

◇ pizsmogó; ügyetlen

◇ zárkózott; visszahúzódó

matador fn ◇ közéleti kiválóság; vezető személyiség

◇ ütőkártya; adu; tromf

matak fn ◇ a szénarokomány rögzítését segítő kis fahorog

matász fn ◇ nyersselyem

◇ selyemfonal

máté¹ fn ◇ kilincsszerű alkatrész a szövőszéken

máté² fn ◇ medve; mackó

matéria fn ◇ anyag; szövet; kelme

matézis fn ◇ mennyiségtan; számtan; matematika

mátka fn ◇ menyasszony, jegyes <vőlegényéhez való viszonyában>

◇ szerető

◇ vőlegény, udvarló <menyasszonyához, kedveséhez való viszonyában>

mátkapár fn ◇ jegyespár

mátkaság fn ◇ a vőlegény és menyasszony között levő kapcsolat; jegyesség

◇ menyasszonyság, vőlegénység és ennek ideje, időtartama

mátoha fn és mn ◇ kísértet; jelenés

◇ lassú, lomha (ember)

◇ elhanyagolt öltözetű; lompos

◇ gyámoltalan; ostoba

mátra fn ◇ a nyelőcsőben fel- v. lefelé mozgó golyó érzésében megnyilvánuló fájdalom

◇ anyaméh

◇ havivérzés; havibaj

◇ a szüléskor a méhből távozó méhlepény és magzatburok

matrikula fn ◇ anyakönyv, a plébánián vezetett jegyzék

◇ imakönyv

matrimónium fn ◇ házasság

matring, motring fn ◇ összekötött szalmacsomó <ház földésére>; zsúp

◇ kender- v. lenfonálnak a motolláról, rúdról levett és egy csomóba kötött, rendszerint 150 szálból álló fonálcsofója

matrix fn ◇ rézből készült negatív a betűanya öntéséhez

matróna fn ◇ tiszteletre méltó idős hölgy

matula fn ◇ éjjeliedény; éjjeli; bili

matúra fn ◇ érettségi vizsga

maturál ige ◇ érettségi vizsgát tesz; érettségizik

◇ érlel

maturandus, maturáns mn és fn ◇ a gimnázium utolsó osztályát végzett és érettségi vizsga előtt álló v. azt tevő (tanuló)

mátyás fn ◇ a varjak családjába tartozó, a csókánál kisebb, tarka tollazatú, mindenevő, élénk, hangos madár, amelynek jellemző tulajdonsága, hogy ha nyelvét felvágják, más állatoknak, sőt az embernek hangját is tudja utánozni; mátyásmadár; szajkó

maxim fn ◇ gépfegyver; géppuska

maxima fn ◇ alaptörvény; alapszabály; életelv
◇ jelige; jelmondat; mottó

mazna, mázna mn ◇ elkényeztetett, kényeskedő, hamar elpityeredő, nyafka <személy, főleg gyermek>
◇ olyan <személy>, akiben semmi elevenség sincsen; erőtlen; bágyadt
◇ vézna; nyápic; erőtlen

mázos mn ◇ mázzal bevont; mázas
◇ édeskés; hízelkedő; mézesmázos

mazur fn és mn ◇ bujdosó, hontalan személy
◇ állásából elbocsátott magasrangú tisztviselő
◇ nehéz és piszkos munkát végző ember
◇ szegény; koldus
◇ üres; puszta; kifosztott

mázsás fn ◇ nagyobb terhek mérésére való mérleg, különösen tizedes- v. hídmérleg
◇ nagyobb terhek mérésére való mérleg kezelésére alkalmazott v. ezzel megbízott személy

meakulpázik ige ◇ vétkét beismerően mentegetőzik; szánja-bánja bűnét

méc fn ◇ egy fajta úrmérték, véka, fél mérő, kb. 25–30 liternek felel meg

mecénás fn ◇ műpártoló, a művészek és a művészetek támogatója

mécs fn ◇ méceses

mecsár fn ◇ a fahajókon a napi teendőkkal megbízott munkás, aki kiszivattyúzta a vizet, rendben tartotta a kötélzetet és a hajófedélzetet

mécsbél fn ◇ kanóc

mecset fn ◇ mécs; méceses

medália, medály fn ◇ főleg katonai kitüntetésként kapott és rendszerint a mellen viselt érem
◇ aranyból készült tok, amelyben arckép v. más emléktárgy van; medalion
◇ emlékpénz; emlékérem

medalion, medallion fn ◇ aranyból készült tok, amelyben arckép v. más emléktárgy van

meddiglen nv? ◇ meddig?

meddő fn és mn ◇ eunuch

medence fn ◇ széles, öblös, nyitott edény mosdásra, mosogatásra v. étel készítésére; borbélytányér

medencés fn ◇ tálszerű edény mosdásra, mosogatásra

medicina fn ◇ orvosság; gyógyszer

medikamentum fn ◇ orvosság

médium fn ◇ hipnózissal cselekedetre bírható személy

medve fn ◇ nagykalapács; pöröly; bunkó
◇ komor, morózus, idomtalan ember

medvetáncoltató fn ◇ mutatványos, aki faluról falura járva, szelídített medve ugráltatásával szórakoztatja közönségét

meg¹ hsz ◇ megint; ismét; újra; újból

meg² hsz ◇ vmi mögött levő hely; vminek a hátsó része

még hsz ◇ már

megad, megád ige ◇ másnak hatalmába enged, kiszolgált

megadjusztál, megagyusztál ige ◇ <ruhaneműt> kijavít, rendbehoz
◇ <katonai egyenruhát> vkinek méretéhez hozzáigazít

megagyabugyál ige ◇ alaposan megver, agyba-főbe ver vkit

mégakkora nm ◇ <hasonlításban, gyakran érzelmi színezés nélkül:> még egyszer akkora

megáldozik, megáldoz ige ◇ feláldoz; áldozatul bemutat; felajánl

megalkuvás fn ◇ szerződés; megállapodás; megegyezés

megáll ige ◇ <fogadást, adott szót> nehézségek leküzdése árán is megtart

megállapít ige ◇ megalapoz; biztosít

megállapodik ige ◇ megáll; megtorpan

megamnesztiáz ige ◇ megbocsát; megkegyelmez; felment

mégannyi nm ◇ <hasonlításban, érzelmi színezés nélkül is:> még egyszer annyi

megapad ige ◇ <test, ill. vmely domborúbb része> terjedelméből veszít; megsoványodik
megapol ige ◇ megcsókol
megaprehendál, megapprehendál ige ◇ megneheztel; megorrol
megaszik ige ◇ emészti magát; eleped; senyved
◇ elszárad, összeszárad
megbabázik, megbabáz ige ◇ megszüli gyermekét; lebabázik
megbájol ige ◇ megigéz; megront
megbékóz ige ◇ megbéklyóz; bilincsbe ver
megbélel ige ◇ <ruhaneműt, lábbelit> béléssel ellát; kibélel
◇ levélborítékba vmilyen értékű bankjegyet tesz
megberzeget ige ◇ megbolygat; felbolygat
megbikacsol ige ◇ megköt; odakötöz; kiköt
megbír ige ◇ <nagyobb megpróbáltatást, testi szenvedést> el bír viselni, képes elviselni; kibír
◇ <vmely nagyobb lelki terhet, szenvedést, önmegtartóztatást> van lelki ereje viselni
◇ eredményesen meg tud mérkőzni, meg tud birkózni
megbiztat ige ◇ biztatva megnyugtat vkit; reményt kelt vkiben
◇ egy alkalommal biztat, unszol, nógat vkit, vmit
megbódul ige ◇ eszét veszti; megbomlik; megbolondul
megbokrosodik ige ◇ <gabona> bokrosodásában a kívánt mértékben előrehalad; bokrossá, sűrűvé válik
megboszorkányoz ige ◇ elkápráztat; elbűvöl; megbabonáz
megbosszankodik ige ◇ hirtelen bosszússá válik; bosszúság fogja el
megböjtöl ige ◇ <vmely időszakot> koplalva, nélkülözve tölt el
megbúbol ige ◇ többször fejbe ver, hajánál fogva megráz, megcibál, megtépáz vkit
◇ <kakas tyúkot> megtermékenyít
megbuggyan ige ◇ <üreges tárgy> folyadékkal megtelve elmerül
◇ <személy> álló- v. folyóvízben megmártja magát
◇ elérzékenyül; meghatódik; ellágyul
megbukik ige ◇ <edény, vízben> vízzel megtelve alábukik, alámerül
◇ <személy> vízben hirtelen alámerül, megmártja magát
megbuktat ige ◇ hirtelen víz alá nyom
◇ <üveget, korsót> ismét teletölt vmely itallal, különösen borral
megbúsul ige ◇ elkeseredik; rossz kedve lesz
megbúzól¹ ige ◇ vminek a szagát megérzi, megszimatolja; megorront
◇ <vmely kellemetlen esemény bekövetkezését> előre megérzi
megbúzól² ige ◇ megigéz; elvarázsol; megront
megcsalatkozik ige ◇ téved; melléfog; hibázik
◇ törbe esik; elbukik
megcsap ige ◇ <gyermeket, alárendeltet> fenyítésképpen megver
megcsapat ige ◇ okozza, elrendeli, hogy vkit megcsapjanak, megverjenek
megcsépel ige ◇ elpáhol; elver
megcsikózik ige ◇ <kanca> csikót hoz világra; megellik
megcsodál ige ◇ <terhes nő babonás hit szerint vmely dolgot, embert, állatot> oly nagyon megnéz, hogy a megnézett dolog, ember, állat jellegzetes vonása a születendő gyermekben kiütközik; rácsodálkozik
megcsömörlik ige ◇ elrontja a gyomrát; gyomorrontása lesz
megcsunyél ige ◇ <állat> veszetté válik; megveszik
megdézsmál ige ◇ vkitől pénzt csal v. zsarol ki; megpumpol
megdömöcköl ige ◇ <felásott földet v. más laza anyagot> ütögetve lenyomogat, hogy tömörebbé tegye
◇ öklével taszigálva, lökdösve jól megnyomkod vkit, vmit
megdörzsöl ige ◇ <kendert, lent törés után> a benne maradó hulladéktól, pozdorjától úgy tisztít meg, hogy lábbal tiporja, v. erre való eszközzel teljesen összetöri
megdühödik, megdühösödik ige ◇ <állat, főleg kutya> veszettséget kap; megvész
megé nu ◇ mögé
megegzaminál ige ◇ megvizsgál; tanulmányoz; szemügyre vesz
megegyezik, megegyez ige ◇ <két v. több személy> békében, egyetértésben él egymással; megfér
megehül, megéhül ige ◇ megéhezik
megejt ige ◇ <vadat> kelepcébe, törbe csalva elfog

◇ <vadat> megöl, elejt
megelégel ige ◇ elegendőnek, elégnek tart
megéleszt ige ◇ savanyít; erjeszt
megelevenedik ige ◇ <halott> feltámad
megemberel ige ◇ vmely tetteivel, megnyilatkozásával jelét adja, hogy megbecsül, megtisztel vkit
◇ emberségesen megsegíti vmivel; ajándékol v. kölcsön ad neki vmit
megenged ige ◇ megbocsát; megbékél; kiengesztelődik
◇ <fagy, fagyos föld> kezd kiengedni; felenged
◇ <idő, időjárás> hidegségéből, keménységéből enged, vmivel enyhébbé válik; megenyhül
megépit ige ◇ megjavít; helyrehoz
megér ige ◇ elér; eltalál; megérint
megered ige ◇ hirtelen futni kezd; futásnak ered
◇ <védőoltás> a kívánt enyhe fertőzést előidézve megfog
megereszkedik ige ◇ <nedvességet magába szívó anyag> megnyirkosodik
meges hsz ◇ ismét; megint
megesés fn ◇ botlás; véték; hiba; gáncs
megesett mn ◇ elcsábított, teherbe esett <leány>
◇ olyan, akinek törvénytelen gyereke van
megesik¹ ige ◇ <dér, harmat, köd, zúzmara> belep vmit
megesik² ige ◇ kellemetlenség, baj, szerencsétlenség éri
megest hsz ◇ ismét; újra
megétet ige ◇ megetet; enni ad
◇ megmérgez; megmételyez
megett nu ◇ mögött
megez ige ◇ böngész; keresgél
megfejt ige ◇ megront; érvénytelenít
megfekszik, megfeküszik ige ◇ <tárgy, jelenség> vhol elterülve hosszabb ideig ott marad
megfektet ige ◇ <katonaságnál büntetésképpen v. fegyelmezés céljával> sorozatosan a „feküdj!”
vezényszóra betanított gyakorlatot végezteti
megfér ige ◇ van számára elegendő hely vhol; elfér
megférhetetlen, megférhetlen mn ◇ olyan <dolog>, amely nem fér el vmely helyen, nem fér be vhová
megfiadzik ige ◇ <elejtett edény> összetörik, sok darabra hull szét
megfináncol ige ◇ megvámol; elvámol
megfingat ige ◇ <felfúvódott lovat> addig kerget v. dögönyöz, míg az a beleiben levő gázokat mind ki nem
ereszti
megfog ige ◇ megért; felfog; átlát
megfogad ige ◇ <személyt> vmely feladat elvégzésére v. vmely munkakör betöltésére szolgálatába fogad
◇ <járművet> bizonyos útra, bizonyos időre alkalm szerűen bérbe vesz
megfogható mn ◇ olyan <gondolati dolog>, amelyet fel lehet fogni, meg lehet érteni; érthető
megforbátol ige ◇ megfizet; visszafizet
megfú, megfúj ige ◇ <szél, léghuzat> egy ideig erősen ér, megcsap vkit
◇ <szél> hosszú, tartós, erős fúvással megszikaszt, kiszárít vmit
megfúl ige ◇ megfullad
megfut ige ◇ <egy bizonyos területet> beutazik
◇ <hír vmely közösséget> bejár
megfűszerszámoz ige ◇ megfűszerez
meggabalyodik ige ◇ elméjében megzavarodik; megháborodik
meggárgyul ige ◇ <személy> megzavarodik, meghülyül
meggebed ige ◇ ellankad; elfárad; kimerül
◇ megmerevedik
◇ <faedény> nedvességtől megdagad
meggonoszbodik ige ◇ megbotránkozik; felháborodik
megguggol ige ◇ kirökhög; kinevet
meggyalogol ige ◇ egy alkalommal sokat gyalogol
meggyápol ige ◇ meggyaláz; megfedd; megszegyenít
meggyomroz ige ◇ <felölt vkit, különösen gyermeket> játékból megszorogat

meggyőz ige ◇ elbír, kibír vmit
meghabarodik ige ◇ megbolondul; megzavarodik
◇ összezavarodik
meghág ige ◇ megmászik vmit; felhág vmire
◇ <kakas tyúkot> megtermékenyít
meghajt fn ◇ megtérít
◇ meghódít; leigáz
meghalálozott mn ◇ megboldogult; elhunyt
meghall ige ◇ meghallgat, tudomásul vesz vmit
meghámoz ige ◇ megver; elnadrágoz
meghánt ige ◇ elver, elnászpángol vkit úgy, hogy beleszakad a bőre
meghány ige ◇ <fonalakat, szálakat> a szövőszékre tekeréskor szétrendez, hogy egymás mellett legyenek, feküdjenek
◇ összevissza ráz; megráz
◇ jól elver; megver vkit
meghasznál ige ◇ kárt okoz; megárt
meghatalmazvány fn ◇ meghatalmazás; megbízás
meghatárol ige ◇ megjelöl; kiemel; hangsúlyoz
meghátrol ige ◇ késedelmet okoz vkinek; hátráltat
meghéjaz ige ◇ meghámoz
meghevül ige ◇ izzad; verejtékezik
meghibásodik ige ◇ <romlandó anyag, különösen élelmiszer> megromlik, egészben v. részben hasznavehetetlenné válik
◇ <ész, elme> megzavarodik; működésében megbomlik; meghibban
◇ <vmely testrészt> megsérül, megnyomorodik; megbénul
meghibban ige ◇ egyensúlyát veszti; félre- v. lebillen
meghidegedik, meghidegszik ige ◇ <tárgy, különösen étel, ital> előző hőfokából veszítve hideggé v. hidegebbé válik; meghűl; kihűl
◇ <időjárás> hidegre, hidegebbre fordul
◇ <test, végtag> megfázik
◇ <személy, viszony> elhidegül
meghiggad ige ◇ <víz v. más folyadék> miközben a benne oldatlan állapotban levő idegen anyagok leülepednek, megtisztul
◇ <vki v. vkinek a természete> lassan megcsendesedve higgadtta válik
◇ <gondolkodás, ítélőképesség> korábbi szertelenségét v. zavarosságát lassanként elveszti; biztosabbá, megbízhatóbbá válik
◇ <indulatba jött lélek, ill. ilyen lelkiállapotú személy> lecsillapodik, megnyugszik
meghíjol ige ◇ lesoványodik; lefogy; veszít súlyából
meghisz ige ◇ hisz, hitelt ad vkinek, megbízik vkiben
meghitelet ige ◇ <tanúként v. szakértőként való kihallgatás alkalmával> megesküt vkit, esküt tétet vele
meghívesedik, meghűvesedik ige ◇ <időjárás, időszak> egészen hűvössé lesz
◇ <személy> egészen hűvös, tartózkodó kezd lenni vki iránt
◇ <viszony> elveszti bensőséges, meghitt jellegét, kezd pusztán külsőséges kapcsolatokra szorítkozni
meghívó mn ◇ meghívást tartalmazó
meghizlal ige ◇ felüdít; felfrissít
méhköpő fn ◇ méhek tartására való, fatörzsből vajt v. vesszőből font kaptár
meghókonyodik ige ◇ elámul; meglepődik; elcsodálkozik
meghol ige ◇ meghal; elhunyt; elhalálozik
megholat fn ◇ halál; elhalálozás; elhunyt
meghonosodik ige ◇ <idegen honosságú személy> letelepszik vhol, vmely új országot állandó tartózkodási helyül választva, állampolgárságot szerez
meghord ige ◇ <vmely területet, lapos helyet> betakarva feltölt vmivel, amit a felületére, a tetejére hord, és ott szétterít
meghorgaszt ige ◇ behajlít; meggörbít
meghurít ige ◇ keményen, éles, nyers hangon megdorgál, megfegyelmez, elhallgattat vkit
◇ kiabálva üz, kerget vkit, vmit

meghúz ige ◇ <nagyobb edényt> úgy tölt meg, hogy a kútból vizet húz bele
◇ <vmely, a szervezetre ártalmas dolog> úgy megvisel, megtör vkit, vmit, hogy az egészen elgyengül, lesoványodik

meghúzódik ige ◇ <személy v. arc vmely betegség, munka, szenvedés következtében> megsoványodik, megvékonyodik

meghűl ige ◇ elhidegül vkitől

meghűt ige ◇ <vmely testi, lelki tevékenységet fokozó érzelmet v. lelkiállapotot> hirtelen megszüntet, v. nagymértékben csökkent; lehűt

meghűvesedik ige *lásd meghívesedik*

megigazgat ige ◇ <egy v. több személy> helyreigazít, kijavít vmit

megigazít ige ◇ <beszédet, szót> helyreigazít, kijavít

megigazul ige ◇ <a katolikus, ill. a protestáns egyház tanítása szerint> a gyónás és a feloldozás által bűneitől megszabadul, ill. Krisztusba vetett hite által eljut oda, hogy Isten igaznak, büntetlennek tekinti
◇ megjavul; jó útra tér; észre tér

megigenel ige ◇ <vmely hosszú ideig tartó cselekvést, folyamatot, állapotot, magatartást> túlságosan soknak kezd tartani – többnek, mint amennyi elviselhető –, és szeretne véget vetni neki; megsokall

megillet ige ◇ vmilyen módon megérint; hozzáér

megin hsz ◇ megint; ismét

meginstál ige ◇ megkér; kérelmez; folyamodik

megint hsz ◇ az előbb; az említettek után még ... is; meg; és

megintelen, megintlen hsz ◇ megint; újra

mégis hsz ◇ <amiatti csodálkozás, sajnálkozás v. enyhe megütközés, felháborodás, megbotráncolás kifejezésére, hogy vmely állapot, cselekvés túlságosan sokáig tart, holott meg kellett volna már szünnie:> még mindig?

megismer, megösmér ige ◇ <nővel> nemileg érintkezik, közösül

megjár ige ◇ <helyet, helységet> keresztül-kasul jár, bejár
◇ <hír vmely helyet> bejár; elterjed
◇ <fizikai hatás> átjár, legkisebb részéig áthat vkit, vmit
◇ <hegyes tárgy> mélyen behatol, belefürödik vmibe

megjegyez ige ◇ jeggyel v. jellel ellát; megjelöl
◇ <vmely bűncselekménye, politikai magatartása miatt a hatóság, a rendőrség> a bűnösök, a gyanúsak közé feljegyez vkit

megjegyzés fn ◇ vminek vmely jellel, jeggyel való megkülönböztetése, megjelölése

megjелеl ige ◇ észben tart; megjegyez

megjelenít ige ◇ megmagyaráz; elmagyaráz; megvilágosít

megjelent ige ◇ bejelent; jelent; tudat; tudósít

megjobbít ige ◇ megigazít; kijavít

megjuhászít ige ◇ <dühös személyt, állatot személy, magatartás, cselekvés> lecsillapít, megszelídít

megjuházik ige ◇ <haragos ember> lecsillapul, megszelídül

megjut ige ◇ megérkezik; visszajön; hazaérkezik

megkap ige ◇ hirtelen megfog, megragad
◇ <keresett tárgyat> megtalál, meglel

megkaróz ige ◇ <karóval> megver

megkártyáz ige ◇ kockára tesz; veszélyeztet

megkásztigál ige ◇ megfenyít; rendreutasít

megkefél ige ◇ alaposan elver, elpáhol, ill. megszid
◇ <kártyajátékban> elnyeri vkinek a pénzét, kifosztja

megkel, megkél ige ◇ vmely testrészen gennyedés keletkezik, kelés támad

megken ige ◇ alaposan elver, helybenhagy vkit

megkérés fn ◇ vminek visszakérése

megkéret ige ◇ <nőt férfi, különösen leányt legény> megbízottja, rendszerint násznagya révén feleségül kér
◇ <kölcsönadott dolgot> megbízottja által visszakér

megkergül ige ◇ <főleg juh, néha szarvasmarha, kecske, ló> kergekórba esik, kerge, legyengült, kényszermozgó, levert lesz

megkerít ige ◇ bekerít; körülzár

megkésik ige ◇ a kelletténél tovább elidőzik vhol, ill. a kelletténél több időt tölt el vmivel

megkever ige ◇ <földet> vetés előtt másodszor is felszánt, <szőlőt> másodszor is megkapál
megkeveredik ige ◇ megbolondul; megőrül
megkiált ige ◇ kiáltva megszólít vkit, hogy mondjon neki vmit
megkompolyodik ige ◇ elméjében megzavarodik; megbolondul
megkoncipiál ige ◇ megír; megfogalmaz
megkontyol ige ◇ <nőt> hajába kapva megtépáz, megver
megkopik ige ◇ megkopaszodik
megkoppant ige ◇ a gyertya hamvát koppantóval, azaz olló alakú kupakkal ellátott eszközzel elveszi, s az égő gyertyát eloltja
megkoronáz ige ◇ <fejet vallatás közben> kínozoeszközzel összeszorít
megkotlik, megkotal ige ◇ <tyúk> kotlani kezd, kotlóssá válik
megkölykezendő mn ◇ vemhes; hasas
megköp ige ◇ <légy> beköp, bepiszkol
megkörnyékez ige ◇ körülvesz; bekerít; betakar
◇ körülmetél
megkörül ige ◇ kerülget; megkörnyékez
megköt ige ◇ megigéz; elbűvöl
megköveszt ige ◇ <húst, zöldségfélét> forró vízben megpárol, félig megfőz, megpuhít
megkövet ige ◇ ünnepélyes bocsánatkéréssel megengesztel vkit
meglágyít ige ◇ <időt, időjárást> megenyhít
meglakik ige ◇ bőségesen jóllakik, eltelik
◇ <lakodalmat, névnapot, ünnepet> megtart, megül
meplatol ige ◇ megmér; lemér; mérlegel
méglen hsz ◇ még; mikor; akkor amikor
meglep ige ◇ <kiütés, kiütéses betegség embert, emberi testet> nagyobb területen ellep, <hályog szemet> bevon
meglép ige ◇ <területet, távolságot> lépve, lépéssel megmér
megett mn ◇ elmúlt; egykori
meglő ige ◇ <hírt, híradást, üzenetet> ellőtt nyílvezzővel továbbad
megmacskásodik ige ◇ <fonal, kötél> összegubancolódik, összebogozódik
megmalacozik, megmalacoz ige ◇ <koca> világra hozza malacait; megfiadzik
megmar ige ◇ morzsol; kimorzsol
megmarad ige ◇ hosszabb ideig v. továbbra is ott időzik, ott tartózkodik vhol; vesztegel; nem tágit
megmellest, megmellyeszt ige ◇ kifoszt; kirabol; kisémmiz
megmenekedik, megmenekszik ige ◇ megmenekül, megszabadul vmiből v. vmitől
megmer ige ◇ kimerve megtisztít vmit a tartalmától, rendszerint folyadéktól, iszaptól, víztől
megmered ige ◇ elájul; elalél
◇ meghal; elhunyt; elhalálozik
megmetél ige ◇ <késsel> darabokra vág, felvág
megmételyez ige ◇ <juh más juhot> métellyel, azaz egy májban élősködő féreggel megfertőz
megmetsz ige ◇ éles eszközzel, rendszerint akaratlanul, vágást ejt vmin, vkin; megvág
◇ egy v. több vágással, metszéssel megadja vminek a kívánt alakját
◇ <vmely egészben levő élelmiszert> egy vágással kettévág, gyakran azért, hogy tovább szeletelje; megszel
megmocskol ige ◇ gyalázva, szidalmazva megró vkit; lemocskol
◇ vkinek, vminek jó hírét, becsületét, tisztaságát erkölcsstelen cselekedettel beszennyezi, bepiszkítja, meggyalázza; bemocskol
megmosdat ige ◇ megszid; megdorgál
megmurál ige ◇ <állat> megdöglik, elpusztul
megnádmez, megmézes ige ◇ megcukroz; megédesít
megnádol ige ◇ megacéloz; megedz
megnemesedik ige ◇ nemesi rangra emelkedik
megnemesít ige ◇ nemesi rangra emel vkit; nemességet adományoz neki
megnevel ige ◇ megnövel; megnöveszt
megnótáz ige ◇ hűtlenségi vád alapján perbe fog és elítél, nagy pénzbírsággal, vagyonek Kobzással sújt vkit
megnőszik ige ◇ megnősül; <legény> megházasodik

megnyakaz ige ◇ lefejez; lenyakaz
megnyalint ige ◇ hamarjában kissé megnyal vmit
megnyekeget ige ◇ megkínoz; meggyötör
megnyilaz ige ◇ <lovat> patkolás közben az eleven húsba vert szöggel megsebez
◇ nyilát belelővi vkibe, vmibe
megnyit ige ◇ <ajtót, kaput, kilincset> próbál v. kezd nyitni
◇ <nyitható tárgyat> kinyit, felnyit
megnyitó fn ◇ vmely zenemű, főként opera, operett, zenekari szvit első, megnyitó, bevezető tétele, színpadi zenében rendszerint a zenemű fő motívumait tartalmazza; nyitány
megnyom ige ◇ ránehezede, ráesve megsért v. megöl vkit, vmit
◇ <vmely természetfeletti képességekkel rendelkezőnek vélt lény a babonás hiedelem szerint> alvás közben a mellére ül, és ezzel zavart okoz a légzésben v. a szív működésében
megokosít ige ◇ nagyon okossá tesz
◇ felvilágosítva jó tanácsokkal ellát vkit
megold ige ◇ kötelekeitől megszabadít; eloldoz
megolvas ige ◇ megszámlál; számba vesz; megszámol
◇ elolvas; kiolvas; végigolvas
megorvosol ige ◇ <testi v. lelki betegséget, beteg személyt> meggyógyít
megőli nu ◇ mögül
megömlik ige ◇ <ásványi anyag, különösen érc, fém> hő hatására folyékony halmazállapotba kerül; megolvad
megősmer ige *lásd megismer*
megparáhu ige ◇ meglágyul; puhul; petyhüdik
megpergál ige ◇ megpörköl; megperzsel
megpeticionál ige ◇ megtámad; megfellebbez
megpirít ige ◇ <személy magatartásával v. vkinek a beszéde, magatartása> pirulásra készítet vkit
megpotyol ige ◇ <húst, gyümölcsöt> ütögetéssel puhít
megpörköl ige ◇ <disznót> megperzsel
megprezentál ige ◇ megajándékozik; meglep; kedveskedik
megprisál ige ◇ felbecsül; felmér
megragaszt ige ◇ árát nagy nehezen összekuporgatva, meglevő tulajdona kiegészítéseképpen vesz, szerez vmit; vmit szerez magának
meგრánt ige ◇ megkárosít; meგრövidít; kifoszt
megrebbed, meგრebbenkedik ige ◇ megijed; meგრémül; meग्रiad
megregáloz ige ◇ <földet> megforgat, felszánt
megreguláz ige ◇ megfegyelmez, megzaboláz, ráncba szed vkit
megrekeszt ige ◇ félbehagy, abbahagy
megrekken ige ◇ <termény v. élelmiszer friss levegő hiányában v. nagy melegtől> elszárad, elfonnyad, megpenészedik, v. más módon tönkremegy
megretirál ige ◇ <katonai egység, személy> harcban az ellenség elől meghátrálva visszavonul
◇ <személy> félelmében hátrálni kezd v. visszafordul
◇ félelmében meghunyászkodik; nem mer ellenszegülni, szembeszállni, fellépni
◇ bátorságát elveszítve nem vállal vmit; visszalép
◇ <vitatkozásban> álláspontját feladja
megriktol ige ◇ megigazít; kijavít
megrokkann ige ◇ <testrész meგრöltetés következtében> elveszti tartását, a benne levő inak meglazulnak
◇ <ló> megsántul
◇ <asztag, kazal, szénaboglya, ritkán vmely anyag> összébb tömörül, szintje alacsonyabb lesz, alább száll
megront ige ◇ vkinek teljes anyagi v. testi romlását okozza; tönkretesz
◇ varázslattal, boszorkánysággal rontást, betegséget okoz vmely élőlénynek
megrökönyödik ige ◇ <lekaszált széna, kimosott ruha nedvességtől, levegő hiányában> befülled, penészfoltot kap, romlásnak indul
megsajdít, megsejdit ige ◇ bizonyos jelekből halványan megsejt, halványan sejteni kezd vmit; megneszel
megsanyar ige ◇ megkínoz; meggyötör
megsarcol ige ◇ <rendkívüli adót v. jogtalan szolgáltatást> erőszakosan behajt vkin, vmin
megsértődik ige ◇ megsebesül; megsérül

megsóz ige ◇ <szarvasmarhát> sóval megetet

megspektálás fn ◇ szemle; szemrevételezés; szemügyre vétel

megsúlyosít ige ◇ megkeményít; megedz; megacéloz

megsüt ige ◇ magas hőfoka miatt érintésre egyszeri hirtelen fájdalmat, esetleg égési sebet is okoz vkinek, ill. vkinek vmely testrészén

megsüvegel ige ◇ kalapját tisztelettel megemeli vki előtt

◇ megadja neki a kijáró tiszteletet

◇ megalázkodik vki előtt

megszalad ige ◇ szaladásnak ered; szaladva távozik vhonnan; megfut

megszalajt, megszalaszt ige ◇ <harcban, küzdelemben> hirtelen gyors menekülésre kényszerít; megfutamít

◇ hosszabb ideig tartó szaladásra, futásra készítet

megszáll ige ◇ <áradás, árvíz> lepad, alább száll

◇ megüledik; leüledik

◇ <tárgy, természeti alakulat> lejjebb ereszkedik, alacsonyabbá, kisebbé válik

megszapul ige ◇ <szennyes fehérneműt> meleg lúgos vízben kiáztat

megszed ige ◇ <tej> lefölös

megszeg ige ◇ vmely testrészét, különösen nyakát hirtelen mereven, feszesen kezdi tartani

◇ <ember, ló> hirtelen csökönnyösen kezd viselkedni

◇ a szekér rúdját hátrafelé tolás közben jobbra v. balra fordítja, hogy a szekér a kívánt irányban haladjon

megszentenciáz ige ◇ büntetést mér ki rá; elítél

megszepőlősít ige ◇ <nőt> nemi ártatlanságától, tisztaságától erőszakkal megfoszt; megbecstelenít

◇ vkinek, vminek szellemi v. erkölcsi tisztaságán foltot, csorbát ejt

megszepőlőtlenít ige ◇ megerősokol; megbecstelenít

megszeppent ige ◇ rájleszt; megijeszt; megrémít

megszerez ige ◇ <vmivel, rendszerint mint kiegészítéssel, pótlással, ráadással> megtold, megtetéz vmit

megszesszen ige ◇ megszeppen; megijed; megriad

megszí, megszív ige ◇ <borogatás gennyedést, gyulladást> megérlel, ill. elmulaszt

megszikkan ige ◇ megkeményedik; megszilárdul; megköt

megszólamlík ige ◇ <ember, állat> szólni kezd, megszólal

◇ <hangot adó tárgy> hangot kezd hallatni, adni

◇ <hang> szólni kezd, megszólal

megszólít ige ◇ figyelmeztet vkit, vmely tettét helytelenítve rászól vkire

megszorul ige ◇ <gabona, gabonaszem közvetlenül a teljes érés előtt hirtelen jött nagy hőség miatt> összeszárad, s apró marad

megszülemlik ige ◇ <gondolat, terv> létrejön, alakot ölt

megszűr ige ◇ <betegség, nyomor, szenvedés> lesoványít vkit

megtakarít ige ◇ <ruhaneműt, lábbelit> szennytől megtisztít

megtáncoltat ige ◇ <lovat> egy helyben való mozgásra kényszerít, rendszerint azért, hogy ezzel vkinek a figyelmét magára vonja

◇ ellátja a baját vkinek; elver; megver

megtart ige ◇ visszatart; feltartóztat

◇ <vmely ügy, teendő> lekötve tart vkit vmennyi ideig

megtartóztat ige ◇ megakadályoz; feltartóztat

◇ visszatart; fékez

megtataroz ige ◇ megigazít; kijavít

megtényeszt ige ◇ meghonosít; elterjeszt; betelepít

megtép ige ◇ megsebez; megkínoz

megtépeszt ige ◇ megtépáz

megtér ige ◇ elfér vhol

◇ megfér, összefér vkivel, vmivel

◇ visszafordul; megfordul

◇ megérkezik; visszatér

megterít ige ◇ <szórható anyaggal> vastagabb rétegben beborít vmit

megtesz ige ◇ a megkelt kenyértésztaból kiszakít és félretesz kisebb darabot, amelyet megerjedés után egy másik kenyér tészájába belekever, ily módon keleszti meg az újabb kenyeret; <kováaszt> elkészít

megettetszik ige ◇ megjelenik; megmutatkozik; meglátszik
megtevés fn ◇ cselekvés; tett
megtilol ige ◇ <kendert, lent, szösz> pozdorjától, hulladéktól megtisztít úgy, hogy szárát erre alkalmas eszközzel, a tilóval v. géppel tördeli
megtojóz ige ◇ <tyúkot> tapogatással megvizsgál, hogy van-e benne tojás
megtolatás fn ◇ ellenséges hadsereg visszaszorítása, visszanyomása, üldözése
megettortúráz ige ◇ megkínoz; meggyötör; sanyargat
megettökél ige ◇ elvégez; teljesít
◇ erősít; megerősít
megettöpped ige ◇ <bő létartalmú, leves gyümölcs> túlérve és nedvének egy részét elveszítve megráncosodik
◇ <személy> öregségében összetöporodik
megettruccol ige ◇ megbosszul; megtorol; bosszút áll
megettúrosodik ige ◇ <állat háta> feltörik, felsebesedik
megettúz ige ◇ tűzéssel megvarr, kivarr vmit
megettüzesedik ige ◇ <seb, lobos daganat> gyulladás állapotába jutva vörös színt kap
megettugrat ige ◇ <lovat, csikót> ellop, eltulajdonít
megettújhodás fn ◇ <a magyar irodalom történetében> a felvilágosodásnak Bessenyeiék fellépésével (1772) kezdődő korszaka
megettújít ige ◇ megismétel
megettural ige ◇ felköszönt; üdvözöl; gratulál
megettül¹ ige ◇ <vmely helyet, különösen ülőhelyet> rajta v. benne ülve, hosszabb időn át elfoglal
◇ <szél, vihar, hullámozás> elül, elcsendesedik
megettül² nu ◇ mögül
megettültet ige ◇ <kotló baromfit> keltetés végett tojásra ültet, és a költés végéig ott tart
megettüzen ige ◇ búcsút vesz; elbúcsúzik
◇ lemond
megettvág ige ◇ <baromfi a csőrével> odavágva megsért, megcsíp vkit
◇ apró részekre, darabokra, szeletekre vág; felvág; felaprít
◇ <vmely mozgásban levő tárgy> nekivágódva megettüt vkit
◇ <sportban:> erősen megettüt, megettrúg vkit, vmit
megettvakul ige ◇ <fényes, tükröző felület kopás, szennyeződés v. a foncsor elváltozása miatt> fényét, ragyogását elveszti
◇ <üveg> áttetszőségét elveszti, homályos, opálos lesz
megettválaszt ige ◇ különválaszt; elkülönít
◇ nyilvánvalóvá teszi, eldönti vminek a jó v. rossz voltát
megettvanál, megettvanal ige ◇ megettgyógyul; felépül
megettvár ige ◇ elvár vkitől vmit
megettvasal ige ◇ <rabot> bilincsbe ver; megettbilincsel
megettvehető mn ◇ harccal elfoglalható, bevehető <hadi célpont>
megettver ige ◇ <eső> megettáztat vmit
megettvesz¹, megettvész, megettveszik ige ◇ elvész; elpusztul; tönkremegy
◇ <várat, várost> elfoglal, bevesz
megettvesz² ige ◇ későbbi felhasználás végett kivesz és eltesz vmit
megettveszekedik, megettveszekszik ige ◇ megettühödik; megettbolondul
megettveszteget ige ◇ megettront; leront; megettfertőz
megettvesztegető mn ◇ olyan, aki, ami romlásba vezet, megettveszteget
megettvet ige ◇ <háziállat> elvetél
megettvétel fn ◇ vminek elfoglalása, megettühodítása, begettvétele
megettvigaszik ige ◇ megettgyógyul; felépül
megettvigaszt ige ◇ megettgyógyít; kikezel; kigyógyít
◇ vigasztal; megettnyugtat
megettvizesedik ige ◇ megettizzad; leizzad
megettvizsgál ige ◇ megettkísérel; megettpróbál
megettvon ige ◇ megettránt; megettrándít; megett húz
◇ megett húz; megettgrajzol

megvonal fn ◇ meggyógyul

megzabál ige ◇ <jószág v. durva ember> annyit eszik, zabál, hogy elrontja a gyomrát

megzaboláz ige ◇ <lovat> a szájában levő gyeplőhöz kötött vaspálcikával, azaz zabolával megfékez

megzápul ige ◇ <fog> megodvasodva, kilyukadva elromlik, megromlik

megye fn ◇ két szomszédos szántóföld, szőlő, kert stb. között a határt jelölő, megműveletlenül hagyott keskeny, kiemelkedő földcsík; mezsgye

◇ vminek a határa; határvonal; mezsgye

◇ sövény; kerítés

méhe fn ◇ méh

méhkosár fn ◇ méhkas

méhköpű fn ◇ méhkas

méhsör fn ◇ higított mézből erjesztett szeszes ital

mejj fn ◇ mell

melák fn ◇ hatalmas termetű, nagy tátott szájú kutya

mélakóros mn ◇ búskomor; mélabús

melankólikus mn ◇ borongó kedélyű; szelíden fájdalmas; mélabús

melegen hsz ◇ halasztás nélkül; azonnal; rögtön

melence fn ◇ hús, gyümölcs, zöldség megmosására, valamint dagasztásra, mosásra használt kisebb-nagyobb, tál v. teknő alakú háztartási faedény

mellbaj, mellbetegség fn ◇ tüdőbaj; tuberkulózis

melled ige ◇ szórét hullatja; vedlik

mellékág fn ◇ azoknak a leszármazottaknak az összessége, akik az egyenes ági ősnek nem elsőszülött fiúgyermekétől származnak; oldalág

melléknév fn ◇ csúfnév; gúnynév

melléktantárgy fn ◇ az általános tanulmányi eredmény megállapításakor figyelembe nem veendő tantárgy

mellény fn ◇ női alsónemű: a ruha alatt, az ing felett viselt, a törzset melegítő ilyen ruhadarab rendszerint vászonból, flanelből

melles, melledző, mellyes fn ◇ rendszerint vattával bélelt börmellény

melleszt, mellyeszt ige ◇ madarat, szárnyast kopaszt; libát foszt; megtisztít; szórtelenít

mellfodor fn ◇ a férfiingek nyakrészén alkalmazott csipkés dísz <a XVIII. században>

melltű fn ◇ nyakkendőű

mellvas fn ◇ páncél; vért

mellvéd fn ◇ várfalnak, bástyának a felső része, amely mögött a várvédők tartózkodnak, és amely kb. mellig ér, és véd az ellenséges lövedékek ellen

◇ a föld felületén emelt földhányás v. fal a harcoló katonák védelmére

◇ könyökmagasságig érő kő-, vas- v. fakorlát, amelyet teraszokon, erkélyeken, hajók szélén stb. építenek; korlát

mellvért fn ◇ több rétegbe rakott bőrből v. bőrrel borított vasból, acélból készített, a mell védelmére való eszköz

mélt ige ◇ illik

méltatlankodik ige ◇ vkivel szemben rosszul, méltatlanul viselkedik

mely nm ◇ milyen?; miféle?

◇ <felkiáltásban> milyen nagy mértékben, fokban!; milyen!

◇ aki

mélyföld fn ◇ mérföld

melly fn ◇ mell

mellyes fn *lásd melles*

mellyeszt fn ◇ kopaszt; nyúz; <libát, kacsát> foszt

membrum fn ◇ tag; testrész

mementó fn ◇ gyászos eseményre, tényre emlékeztető jel v. eset

memoár fn ◇ emlékirat; írásmű, amelyben a szerző saját életét örökíti meg

mén fn ◇ a ló hímje; csődör

menázs, menázséria fn ◇ cirkuszi állatsereglet

◇ összetartozó v. vkihez tartozó emberek csoportja

menázsi fn ◇ katonai étkezés, ellátás

◇ ebéd v. vacsora <főleg a katonaságnál>

menaszíroz ige ◇ gazdálkodik

◇ közétkezésben részt vesz

mend fn ◇ mind

mendikál ige ◇ koldul; kéreget

mendikáns, mendikás fn ◇ református kollégium kis diákja, a legátus kísérelője, aki házról házra járva ünnepi köszöntőt mondott, és ezért kisebb pénzadományokat kapott; kis legátus

◇ dárdával felfegyverzett harcos; dárdás

mené hsz ◇ mihelyt

menedék¹ fn ◇ lejtő; lanka

menedék² fn ◇ nyugta; nyugtatvány

menedékes, meteteles mn ◇ kis szögben lejtő, ill. emelkedő; lejtős

◇ csavarmenetes

menedéklevél fn ◇ üldözött személy részére szabad közlekedést, bántatlanságot biztosító irat

◇ nyugta <pénzösszege>

menekedik, menekszik ige ◇ menekül; meghátrál; eliszkol

ménes fn ◇ ló

méneskar fn ◇ a magyar lótenyésztést irányító és régebben a honvédség kötelékébe tartozó állami szervezet

menetel fn ◇ út; menés

meteteles mn *lásd* **menedékes**

menetszárad fn ◇ háború idején a mögöttes országrészből a harctérre irányított század

menház fn ◇ közület v. alapítvány által fenntartott, jótékonykodó szellemben működő intézmény, ill. ennek épülete, ahol aggokat, esetleg nyomorékokat s más keresetképteleneket helyeztek el és gondoztak; szeretetház

◇ ilyen intézmény lakóinak közössége

menhely fn ◇ szállás

ménkú fn és mn *lásd* **mennykő**

menlevél fn ◇ olyan oklevél, amely bizonyos jogokat, ill. szabad elvonulást biztosít

mennél hsz ◇ minél

menőfélben hsz ◇ indulásra kész v. közvetlenül az elindulás utáni állapotban; indulóban

menőföld fn ◇ bizonyos idő alatt bejárható föld, út

menőke fn ◇ a menés vágya, nyugtalansága, ösztöne; mehetnék

ment mn ◇ <vmely bajtól, rossztól, veszélytől> távol álló, szabad; kellemetlenül ható dologgal nem terhelt <személy, dolog>; mentes

◇ <vmely kötelező szolgáltatás v. munka alól> felmentett, mentesített <személy>

ménta fn ◇ az ajakosok családjába tartozó, a leveleiből nyerhető illó olajért termesztett, de vadon is tenyésző növény; menta

mente fn ◇ többnyire prémezett, bélelt, zsinóros, rövid felsőkabát, amely régi magyar férfi v. ritkán női viseletet felöltve v. panyókára, felsőruhára vetve hordtak

◇ prémmel szegélyezett, zsinórozott katonai mente, amelyet a huszár a dolmány fölött viselt, és gyakran vállra vetett; huszármente

mentekszik ige ◇ mentegetőzik; magyarázkodik

mentekőtő fn ◇ rendszerint díszes lánc v. zsinór, amely összetartja a vállra v. nyakba vetett mentét, kabátot

mentes mn ◇ <vmely kötelező tantárgy tanulása alól> felmentett <tanuló>

mentés mn ◇ mentét, rövid felsőkabátot viselő <személy>

mentést hsz ◇ azonnal; rögtön

mentor fn ◇ nevelő; házitánító

◇ gyámolító

mentsbér fn ◇ váltságdíj

mentség fn ◇ védelem; oltalom

◇ vkinek megmentője

◇ vmely bajból való megmenekülés, menekvés, menedék

mentéghely fn ◇ menedék; mentesvár

mentesvár fn ◇ vár, ahová végső szükségben menekülni lehet; utolsó menedéket adó vár

◇ biztos menedéket nyújtó hely

meny fn ◇ az öcs felesége <a fiútestvérhez való viszonyában>

menyasszonytánc fn ◇ lakodalmi tánc, amelyet a vendégek járnak a menyasszonnyal, és ezért ajándékot,

pénzt stb. adnak a fiatal párnak

◇ a tánc során összegyűlt összeg, ill. ajándékok összessége

◇ menyegzői tánc, amelyet a vőlegény jár el a menyasszonnyal

menyecske fn ◇ <megszólításként is:> fiatalasszony, ifiasszony

◇ fiatalabb, rendszerint csinos, eleven, életvidám asszony

menyekezik ige ◇ nőül; házasodik

menyétasszony fn ◇ menyét

menyez ige ◇ eljegyez

menyít ige ◇ kifícamít; megrándít

mennybeli, mennybéli mn ◇ mennyben levő, lakó

◇ menyői; égi

mennyedik nm ◇ mennyiedik; hányadik

mennyezet fn ◇ négy rúdon hordozható díszes fődél, amely alatt <körmenetek v. más szertartások idején> a pap halad, ill. ül; baldachin

mennyi nm ◇ amennyi

mennykő, ménkű fn és mn ◇ villám (a mennydörgéssel együtt); villámcsapás

◇ vkinek, vminek hirtelen lesújtó ereje

◇ <kérdő mondatban nyomósító szóként, bosszankodás, harag kifejezésére>

◇ különös; furcsa; rendkívüli

mennykőcsapás fn ◇ villámcsapás; villám; mennykő

menyül ige ◇ kifícamodik; megrándul

mér ige ◇ <ruházatot, lábbelit> mértékre szab vkinek

◇ vmely mértékben meghatároz, megszab

meráz mn ◇ olcsó; értéktelen

◇ gyáva; kishitű

mérce, mércse fn ◇ negyed vékának, azaz 6–7 liternek, máshol egy vékának, azaz 25–30 liternek megfelelő űrmérték

meredély fn és mn ◇ nagyon meredek lejtő

◇ meredek; lejtős

mereglye, merelye fn ◇ aratók által használt villa; szénagyűjtő villa; petrence

◇ különféle célokra használt karó (pl. szőlőkaró)

méregtarisznya fn ◇ méregzsák; pukcancs

◇ (*jelzőként*) rendkívül indulatos; ingerlékeny; lobbanékony

méregyen fn ◇ arány; aránypár

merende fn ◇ útravaló; élelem; elemózsia

merény fn ◇ merénylet; gyilkossági kísérlet; támadás

◇ merészség; merész vállalkozás; elszántság

merénylet fn ◇ merészség; merész vállalkozás

merénylő fn és mn ◇ vállalkozó; vállaló

merevedik ige ◇ mered; meredezik

merevül hsz ◇ egészen; teljesen

merinó fn ◇ értékes gyapjáról híres juh

meritum fn ◇ érdem; becs; érték; lényeg

mérkezik ige ◇ mérkőzik; összezsap

merkuriom fn ◇ higany

merő mn és hsz ◇ egészséges feszséggel keményen álló

◇ hajlékonyságot nélkülöző; merev; megmerevedett

◇ <erős lelki megrázkódtatástól> meredten; megmerevedve; dermedten

◇ megfeszített izmokkal; görcsös merevséggel

◇ valósággal; egészen; teljesen

mérő fn ◇ szemes anyagok mérésére használatos, vidékenként változó nagyságú régi magyar űrmérték

merőke fn ◇ füles fapohár

mérsék fn ◇ hőmérséklet

mért hsz *lásd* **miért**

mérték fn ◇ mérleg

◇ <vmely zenei műben, táncban:> ritmus

mértföld fn ◇ mérföld

merthogy ksz ◇ <olyan mondat bevezetésére, amely okot tartalmaz:> mert, minthogy

◇ abból a célból, hogy...; azért, hogy...

◇ <közlést, kérdést tartalmazó mondat után annak megokolására olyankor, amikor a második mondat tartalmából következtetjük azt, amit az elsőben állítunk v. kérdezzünk:> mert, ugyanis, tudniillik

mesés fn ◇ mesemondó; mesélő

meséz ige ◇ rejtvényt, találós kérdést ad fel

mesgye fn ◇ föl nem szántott földcsík két szántóföld között; mezsgye

mester fn ◇ falusi tanító, főként kántortanító

◇ önálló iparűzésre jogosult személy

◇ vminek irányítója, igazítója

◇ előljáró

◇ tanult személy

◇ hóhér; ítélet-végrehajtó

mesterasztaloz ige ◇ nevel; idomít

mesterkedik ige ◇ mint falusi tanító, főként kántortanító működik vhol

◇ ingerkedik; incselkedik

◇ művészi képesség, ihlet, rátermettség nélkül foglalkozik vmivel

mesterlegény fn ◇ vmely ipari szakmában tanulóéveit, inasidejét már letöltött, felszabadult, de mestervizsgát még nem tett, ill. legényként dolgozó fiatal férfi; iparossegéd

mesterlevél fn ◇ <a céhek korában> a mestervizsga sikeres letételét igazoló oklevél

mestermű fn ◇ <a céhek korában> a mestervizsgára jelentkezett iparossegédtől remekbe készített munka

mesterremek fn ◇ <a céhek korában> olyan kiváló ipari munka, melyet a mesterlegénynek kellett alkotnia, hogy a céh őt mesternek ismerje el

◇ művészi ihletettségre valló alkotás; műremek

mesterség fn ◇ ipar; technika

◇ <vminek a sikeres elvégzésében, megtételében> nagyfokú ügyesség, furfang

◇ eszköz, szer, szerszám, amellyel vmit meg lehet csinálni, végre lehet hajtani

mesterséges mn ◇ nagy ügyességgel, hozzáértéssel, remekbe készített; művészi; ügyes

mesterszó fn ◇ vmely mesterségben, iparágban használatos műszó, szakszó; terminus

mestervágás fn ◇ <vívásban, karddal folytatott harcban> nehezen védhető, rendszerint eredményes, halálos sebet okozó vágás

mészár fn ◇ mészáros; hentes

mészárol ige ◇ letaglóz; leüt; lecsap

mészároskutya fn ◇ nagy testű, nagyon vastag nyakú, zömök törzsű, rövid, sima szőrű, erős kutya, amelynek félig felálló füle, lecsüngő ajka van, orra rövid és nagyon tompa; szelindek

mészároslegény fn ◇ a mészárosiparban tanulóéveit letöltött, felszabadult, de mestervizsgát még nem tett, rendszerint fiatal férfi; mészárossegéd

meszet fn ◇ mész

messzelátó mn és fn ◇ olyan <pont, hely>, ahonnan messze el lehet látni

◇ távcső; látcső

messzely, messzely, mészal, mészöly fn ◇ régi űrmérték, főleg bor mérésére használták, fél iccével, azaz kb. 3–4 deciliterrel volt egyenlő

◇ helyenként változó nagyságú mérőedény

messzi hsz ◇ távoli; messze

◇ távol

messzünnen hsz ◇ messziről

méta fn ◇ társas labdajáték, amelyben a két félre oszló játékosok arra törekszenek, hogy az ellenfél egyik tagját ki- v. befutás közben a labda hozzá dobásával elfogják; kifutó

◇ határvonal a kifutójátékban

◇ határjel

metélék fn ◇ hulladék; maradék; töredék

métely fn ◇ a juhok kergesége, betegsége

◇ ragály; fertőzés

◇ erkölcsi romlottság

mételyező mn ◇ romboló; veszedelmes; vészes

meteorolog fn ◇ meteorológus; időjós
méter fn ◇ métermázsza; 100 kilogramm
metódus fn ◇ módszer; eljárás
metresz fn ◇ kitartott nő; szerető; ágyas
metronpázs fn ◇ tördelőszerkesztő; tördelő
metropolita fn ◇ főpap a görögkeleti egyházban
metrum fn ◇ versmérték
metsző¹ mn ◇ levágni való <állat>
◇ irtó; gyomláló
metsző² fn ◇ a zsidó hitközség alkalmazottja, aki a háziállatok rituális levágását és feldarabolását végzi; sakter
metsző³ fn és mn ◇ rézmetsző; rézmetszeteket művészi fokon készítő mester
metszvény fn ◇ metszet; karc; lenyomat
mezaliansz fn ◇ rangon aluli házasság
mezei¹ mn ◇ falusi; vidéki
◇ olyan <egyetemi hallgató>, aki az egyetemre beiratkozott, de – mivel vidéken lakott v. kenyérkereső foglalkozást űzött – az előadásokat nem látogatta, csak vizsgázni járt
mezei², mezzei fn ◇ szántóföld; legelő; rét
◇ falusi birtok; paraszti majorság
mézes mn ◇ mézesmázos; hízelt
mézeskalács fn ◇ különféle alakokat ábrázoló, képekkel, színes cukorral, felirattal, néha tükörrel díszített ilyen sütemény, amelyet rendszerint ajándékkul vesznek, ill. kapnak
mézga fn ◇ fenyőgyanta
◇ kaucsuk; nyersgumi; gumi
mézgáncs fn ◇ kellemes, citromra emlékeztető illatú, fehér virágú, évelő növény; citromfű
mezgél ige ◇ böngész; keresgél
◇ kérgétől megfoszt; hánt
◇ kiél; kifoszt
mezgerél ige ◇ az elhagyott fürtöket összeszedi, böngész
◇ nyeseget <különösen fákat>
◇ babrál; matat
mezítelen mn ◇ meztelen; ruhátlan
mező fn ◇ szénának való, lekaszált v. lekaszáásra váró fű vmely területen
◇ falusi birtok; paraszti majorság
mezőbíró fn ◇ legeltetés felügyelője
mezőgazda fn ◇ földműveléssel, gazdálkodással foglalkozó személy; földműves; gazda
mezőny fn ◇ mező; terület
mezzanin fn ◇ félemelet
mezei fn lásd **mezei²**
mezsgye fn ◇ két szomszédos szántóföld, szőlő, kert stb. között a határt jelölő, megműveletlenül hagyott keskeny, kiemelkedő földcsík; mesgye
◇ vminek a határa; határvonal
◇ keskeny mezei, erdei út, ösvény
mi nm ◇ <főleg érzelmileg nem színezett mondatban> milyen?; miféle?
◇ <vele egyenrangú mondatrészhez csatlakozva:> vagy más ilyesmi; és még valami (hasonló); s a többi efféle
miá, mián nu ◇ miatt
miazma fn ◇ <régi felfogás szerint> mindenféle, a talajban, vízben v. levegőben tömegével előforduló, s abból főleg kigőzölgés formájában kiáramló, az egészséget megtámadó kórokozó anyag
◇ fertőző anyag; baktérium
miazmás mn ◇ ártalmas; egészségtelen; káros
mici fn ◇ sapka
micsodás nm ◇ miféle?
◇ mivel szennyezett, bemocskolt?
míder fn ◇ női derék- és csípőfűző
miért, mért hsz ◇ amely okból, ill. céllal v. célból; és ezért

miglen fn ◇ ameddig
mihamar hsz ◇ csakhamar; hamarosan
mihelyest, mihelyst ksz ◇ mihelyt
mihók¹ mn ◇ bárgyú, mafla, tehetetlen, nagy termetű <férfi>
◇ fél szemére vak <személy>
mihók² fn ◇ ember formájú cserépkancsó, korsó
mikádó fn ◇ a XX. század elején hordott rövid, kétsoros, rendszerint világos szövetből készült férfifelöltő
miként fn ◇ mint
mikor, mikoron hsz ◇ <páros használatban:> egyszer..., máskor; majd..., majd...; hol..., hol...; néha..., néha...
◇ <okhatározó v. magyarázó mondat bevezető szavaként:> természetes, mert; mivel; ugyanis; hiszen
◇ <megengedő értelmű mondat bevezető szavaként:> bár; noha; holott; pedig; hiszen
◇ <magyarázó értelmű mondat bevezető szavaként:> hiszen
mile fn ◇ fának v. a belőle égetett szénnek bizonyos mennyisége
◇ szénégető máglya
◇ kender szárítására való máglya
milícia fn ◇ nemzetőrség; polgárőrség; népfelkelőserég
milimári, milimádli fn ◇ tejesasszony; tejeskofa, aki a megrendelőknek naponta házhoz vitte a tejet
militáns fn és mn ◇ harcos; harcra kész
militér fn ◇ katona; fegyveres
miljó szn ◇ millió
millér fn ◇ belvizet levezető vízfolyás
millennium fn ◇ ezredév; ezredik évforduló
mellenáris fn ◇ ezredévi ünnepségsorozat
milling fn ◇ villám
◇ fullánk
◇ hóhér széles pengéjű, egy- v. kétélű, egyenes, hosszú kardja, pallosa
◇ vékony pengéjű éles kés, szerszám
milliom, milljom, miljom szn ◇ millió
◇ nagyon sok
◇ <szépitő felkiáltás szavaként, rendszerint vmely szitokszó, káromkodásra utaló szó elhallgatásával>
◇ <csodálkozás, elismerés kifejezésére használt szó>
milliós fn ◇ milliomos
miloszt fn ◇ malaszt
milyenkor hsz ◇ milyen időszakban, évszakban?
◇ körülbelül mely időpontban?
millye¹ fn ◇ törmelék; por
◇ örölt v. tört étkezési só
◇ sótartó szelence, tégely
millye² fn ◇ iránytű; tájoló
millyer fn ◇ sóbányász
mímes fn és mn ◇ olyan (előadó), aki némán játszik el egy történetet; pantomimművész
mimikri fn ◇ élőlények tulajdonsága, amellyel igyekeznek a környezetükbe belesimulni, észrevétlenné válni
mina fn ◇ robbanóanyaggal töltött föld alatti járat; akna
minapában, minapába hsz ◇ nemrégiben; minap
minapi mn ◇ a közeli múltban, a mostanit csak néhány nappal megelőző, ismert, ill. szóban forgó alkalommal lefolyt, történt <jelenség, esemény>, ill. a vele kapcsolatos <személy, tárgy, dolog>
mind hsz ◇ egészen <vmely helyig, időpontig, fokig, mértékig>
◇ megszakítás nélkül; folyton; egyre; mindig
mindég hsz ◇ mindig; örökké
mindegyre hsz ◇ újra meg újra; folyton; minduntalan; egyre; igen gyakran ismételve
minden nm ◇ a szóban forgó, a számba jövő személyek közül mindegyik; minden ember; mindenki
mindenek fn ◇ mindenki
mindenha hsz ◇ mindenkor; mindig; bármikor
mindenik nm ◇ mindegyik; minden egyes; mind
mindenünnen, mindünnen, mindenünnét hsz ◇ a beszélő v. az ismert szóban forgó személy felé

minden irányból; mindenfelől

◇ <távolítást, távortartást jelentő igék és kifejezések mellett:> minden szóban forgó v. elképzelhető helyről; mindenhol

mindenüvé hsz ◇ mindenhova; mindenfelé

mindéig hsz ◇ örökösén; örökké; mindig

mindjárást hsz ◇ azonnal; rögtön; mindjárt

mindközönségesen hsz ◇ <köszöntésben:> minden jelenlevőnek; mindenkinek

mindöröktől hsz ◇ öröktől

mindszenthó fn ◇ október

minemű, minémű nm ◇ milyenfajta?; miféle tulajdonságú?

◇ amilyen fajtájú; amilyen; aminő

mineműség, minéműség fn ◇ vmely dolog, tárgy jellege, sajátos, jellegzetes állapota, helyzete, természete

minerál, minerála fn ◇ ásvány; kőzet

minét fn ◇ apró lépésekkel járt, feszes, kimért, háromnegyedes ritmusú, szertartásos bókölásokkal és hajlongásokkal kísért francia eredetű udvari, majd nemesi s polgári tánc a XVIII–XIX. században; menüett

miniszterpapír fn ◇ ívrétre hajtott, jó minőségű, vastagabb írópapír, amelyre főképp hivatalos beadványokat, kérvényeket szoktak írni

minmagunk nm ◇ önmagunk

minő nm ◇ milyen; miféle

minősítvény fn ◇ képesítés; képzettség; végzettség

minta, mintagimnázium fn ◇ gyakorló gimnázium

mintarajziskola fn ◇ <a XIX–XX. század fordulója táján> képzőművészeti főiskola, ahol a képzőművészek (festők, szobrászok) és a rajztanárjelöltek képzése folyt

mintaz nm ◇ ugyanaz

minuta, minutum fn ◇ perc; pillanat; szempillantás

◇ perc; ívperc

miogatás fn ◇ nyávogás; miákolás

mióra fn ◇ nöstény bárány

◇ egy- v. két éves nöstény juh

◇ kecskegida

mire nm ◇ milyen okból?; milyen alapon?; milyen megfontolások alapján?

mireny fn ◇ arzén

miriád mn ◇ megszámlálhatatlan; rengeteg; számtalan

mirigy fn ◇ mirigydaganat

◇ vmely pusztító járvány (pestis, kolera, tífusz)

◇ méreg

mirigyhalál fn ◇ patkányok, ill. ezek bolhái által terjesztett, a nyirokmirigyek gyulladásával és elgennyesedésével járó, egyik legpusztítóbb járványos betegség; döghalál; pestis

mirikló fn ◇ gyöngy; igazgyöngy

mirkáctúró fn ◇ érett sajthulladék

mirtuszkoszorú, mirtuskoszorú fn ◇ a mirtuszfa leveleiből és virágaiból font koszorú, v. ennek utánzata, amelyet a nők egyházi esküvőn viseltek

misál fn ◇ misekönyv

miskakancsó fn ◇ csúcsos szájú mázas cserépkancsó

miskár fn ◇ sertések, különösen kocák ivartalanítását végző személy

miskárol ige ◇ <kandisznót> herél, ivartalanít

miskulancia, miskulánca fn ◇ <olyan tárgynak v. anyagnak a nevét pótló szóként, amelyet nem akarunk v. nem tudunk megnevezni, s amelyet vmilyen szempontból rossznak, veszélyesnek v. visszataszítóknak tartunk:> izé, vacak

misling fn ◇ zölden levágott takarmánykukorica

mismás fn ◇ válogatatlan, vegyes dolgok halmaza; egyveleg

◇ kotyvalék; keverék; elegy

missió fn ◇ hívők nagyobb tömege számára rendezett, néhány napig tartó római katolikus lelkipolitikai; misszió

misszál, misszále fn ◇ misekönyv

misszilis fn ◇ valóságos, elküldött levél
misztérium fn ◇ titok; rejtély; talány; teljességgel meg nem érthető jelenség
mitigál ige ◇ csillapít; lecsendesít
mitra fn ◇ püspöksüveg
mível ige ◇ művel; gondoz; megmunkál
mívelődés fn ◇ az a folyamat, amelynek során vmely társadalom anyagi és szellemi értékeket hoz létre, ill. az így létrehozott értékek összessége; művelődés; kultúra
míves mn és fn *lásd* **műves**
mixtúra fn ◇ elegy; keverék
mizantróp fn ◇ emberkerülő; embergyűlölő személy
mizer¹ fn ◇ egyiptomi
◇ horvát
mizer² fn ◇ kapadohány
mizerábilis mn ◇ nyomorúságos; szájalmas; siralmas
◇ nyomorult; szűkölködő
◇ silány; gyatra; hitvány; szegényes
◇ alávaló; semmirekellő
mizger mn és fn ◇ sovány; girhes
◇ nyomorék
◇ kicsi tojás
mizli fn ◇ az ing mellényrészén alkalmazott díszítés
mizser, mizsér fn ◇ Árpád-kori török nyelvű népcsoport
mobiliák, mobiliám fn ◇ ingó vagyon; ingóságok
◇ berendezés; bútor; bútortart
mobilizál ige ◇ hadsereget mozgósít háborús helyzetben
móc fn ◇ az Erdélyi-szigethegységben lakó román népcsoportoz tartozó személy; hegyipásztor
moccan ige ◇ halkán mond vmit; lopva suttog; rebeg
mocsárláz fn ◇ malária
mocskol ige ◇ dorgál; szid
mocsolya fn ◇ pocsolya; tócsa
◇ len- v. kenderáztató
módatlan mn ◇ mértéktelen, túlságos; igen agy
módi fn ◇ szokás; hagyomány; divat
módos mn ◇ a körülményekhez illő, illendő <magatartás>
◇ tetszetős; csinos; szemrevaló
mogul fn ◇ nagyúr; szultán
moh¹ fn ◇ moha
◇ pihe
moh² mn ◇ mohó; sóvárgó; vágyakozó
moholy fn ◇ sűrű, puha tapintású szálak rétege vminek a felületén
moira fn ◇ a sors görög mitológiai istennője
móka¹ fn ◇ tréfás, bolondozó ember
móka² fn ◇ mókus (állat)
mókanév fn ◇ gúnynév
mokány fn és mn ◇ román hegyi ember
◇ kistestű, hegyi lófajta
◇ vad; szilaj; makacs
◇ otromba; nevetlen
mokka fn ◇ erős, rendszerint török módra készített feketekávé
molinár fn ◇ molnár
moln, món, molna fn ◇ malom
molnárkék, molnárszín fn és mn ◇ szürkés-kék
molnos fn ◇ molnár; malomtulajdonos
molva fn ◇ mocsár; posvány
◇ homokos és fás sziget
molyva fn ◇ halivadék

momentfotográf fn ◇ pillanatfelvétel
momentum fn ◇ mozzanat; pillanat; részlet
monak fn ◇ szerzetes; barát
monarcha fn ◇ egyeduralkodó; fejedelem
monasztérium fn ◇ régebbi, középkori eredetű szerzetesrendek központi jellegű kolostora; monostor
moncs fn ◇ lé; nedv
moncsol ige ◇ szétnyom; présel
◇ nyomkod; morzsol; porhanyít
mond ige ◇ <dalt, éneket> dallammal előad, énekel
◇ <rendszerint közlés bevezetésére v. közbevetésül> gondol, feltesz vmit; magában szól
◇ <vmely időjárással kapcsolatos jelenséget> jósol
mondás fn ◇ kifejezés; szófordulat; szókapcsolat
mondatul ige ◇ diktál; tollba mond
mondék fn ◇ elbeszélés; elmesélt történet; kijelentés
◇ könyv, lecke, olvasás
mondhatlan¹ mn ◇ kimondhatatlan; mondhatatlan; leírhatatlan
mondhatlan² fn ◇ nadrág; alsó; kisanadrág
mondola fn ◇ mandula
mondomány fn ◇ állítás; kijelentés
mondúr¹, **mundér** fn ◇ katonai egyenruha; katonaköpeny; katonazubbony
mondúr² fn ◇ héj <krumplié, gyümölcsé>
mondvacsinált mn ◇ megrendelésre készült, nem készen vett <használati tárgy, főképpen ruhanemű>
◇ megrendelt, felkérésre írt <költemény>
monér fn ◇ viselkedés; magatartás; modor
monéta fn ◇ pénz; pénzérme
monitor fn ◇ gyors járatú, kisebb hadihajó
monnal ksz és hsz ◇ mint; miként
◇ minthogy; mivel
◇ mintegy; körülbelül
◇ majdnem; szinte
monnó hsz ◇ mindkét; mind a kettő
◇ minden
monoh fn ◇ barát; szerzetes; remete
monokli fn ◇ fél szemre való szemüveg
monolit fn ◇ egyetlen kőből faragott alkotás
monom fn ◇ malom
monostor fn ◇ régebbi, középkori eredetű szerzetesrendek központi jellegű kolostora, rendháza
mons fn ◇ hegy
monstrál ige ◇ szemlél; mustrál
monstrancia fn ◇ szentségtartó
mont fn ◇ kipréselt szőlő; törköly
◇ maradék
monumentum fn ◇ emlékmű
mony, monya fn ◇ tojás
◇ nagyobb emlősállat (pl. ló, bika, disznó) heréje
◇ hímvesző
monyas mn és fn ◇ tojós <tyúk>
◇ csődör; ménló
monyoró fn ◇ mogyoró
monyorú mn ◇ ovális
mór fn ◇ tuskó; fatuskó; tönk
◇ agyagos sár mint építőanyag
◇ vályogtégla; vályog
◇ szalmás sárból rakott fal; fecskefészek
mórál ige ◇ kényeskedve kelleti v. illegeti magát
◇ színlel; tettét

◇ bolondozik; mókázik

◇ elidőz

morcona mn ◇ gyáva; kishitú

◇ vad; kegyetlen; kemény

mord fn ◇ sárgarépa

mordály fn és mn ◇ kegyetlen, álnok ember; gyilkos

◇ régi, nehéz pisztoly v. olyan, régimódi puska, amelynek csöve elől tölcészerűen kiszélesedik

mordályégető fn ◇ gyilkolási szándékkal házakat gyújtogató személy

◇ hagyományromboló, felforgató személy

mordáltság fn ◇ gyilkosság

mordiális mn ◇ morcos; mogorva

mordva fn és mn ◇ mordvin

more fn ◇ <kissé fölényes megszólításként is:> cigány férfi, különösen cigányzenész

◇ román fiú, legény

móres fn ◇ tisztesség; becsület; illendőség; jó modor

◇ viselkedés, szokás

mórikál, mórikáz ige ◇ <személy, főleg nő a derekát> tetszelegve, kényeskedve ide-oda mozgatja, riszálja

◇ fintorogva vonakodik, mentegetőzik; kényeskedik; kéreti magát

móring¹ fn ◇ jegyajándék; jegyruha

◇ kelengye; hozomány; menyasszonyi ajándék

◇ örökség

móring² fn ◇ törtburgonya

◇ paprikás krumpli

◇ császármorzsa; darástészta

móringol ige ◇ móringképpen, jegyajándékként ad vkinek v. kap vkitől vmit

morkó fn *lásd* **murok**

morkoláb fn *lásd* **markoláb**

morotva fn ◇ halastó

◇ vmely folyó holt ága, medre

◇ mocsár; ingovány; láp

◇ tengeröböl; lagúna

morotvány fn ◇ pocsolya; tócsa

mórozás fn ◇ vályogozás

mórpank fn ◇ falkiugrás

mórtégla fn ◇ szalmából és agyagos sárból készült, a napon szárított, építőanyagul használt vastagabb téglavályog

mortifikál ige ◇ sanyargat; gyötör; kínoz

morvány fn ◇ lakodalmi fonott kalács

mos ige ◇ szid, ócsárol vkit; szapul

mosófa fn ◇ sulykolófa

mosókút fn ◇ mosásra használt kút

mostan hsz ◇ most

mostanidő fn ◇ nyelvtani jelen idő

mósuly fn ◇ öregember; apóka

◇ öregembert alakító népi alakoskodó

moszat fn ◇ maszat; folt; pizok

moszít ige ◇ szakít; tép

moszka fn ◇ török templom, imaház; mecset

moszt fn ◇ csutka; magház

◇ zúzalék; törmelék

◇ fűrészpor

mosztika fn ◇ a gyümölcs belső, csutkás része; magház

◇ apróra tört vadalmamaradék

mosztol ige ◇ szétmállik; rothad

◇ elhull; szemétté válik

◇ szétzúz; apróra tör; szétmorzsol

◇ rossz késsel vág; nyiszál

◇ majszol; eszeget

mót fn ◇ kipréselt szőlő; törköly

motol ige ◇ keres; kutat

motolla, motóla fn ◇ mindkét végén T alakú, kb. 1 méter hosszú rúd (a végek keresztfái egymásra merőlegesen állnak), amelyet közepén fogva s ide-oda fordítva az orsón v. gombolyagban levő fonálnak feltekert csomókba, pászmákba való szedésére használnak

motollál, motólál ige ◇ <fonalat, szalmát> motollára felgöngyölít, ill. csévéről lecsavarva ilyen módon matringgá, fonalsomóvá v. szalmacsomóvá alakít

◇ <ujjaival, karjával> a motollára való felgöngyölítéshez hasonló mozdulatokat végez

motoz¹ fn ◇ féreg a juh fejében, amely a kergekórhoz hasonló betegséget okoz

◇ kergekórszerű betegség

◇ kukac; nyű

◇ rögeszme; hóbort

◇ mesebeli rém

motoz² ige ◇ halk neszt, zajt okozva, tapogatva tesz-vesz v. keresgél vmit; matat

motring fn *lásd* **matring**

motyó fn ◇ kevés, szegényes, apró személyes holmi, cókók, főként ruhanemű

◇ útra szánt v. főleg útra összecsomagolt ilyen holmi; batyu

motyog ige ◇ vminek végzésében lassan, ügyetlenül halad; pepecsel; pizmog

motyorog ige ◇ <gyakran magában motyogva> egyedül tesz-vesz, babrál, szuszog

◇ motyogva beszél magában; neki-nekifogva, hosszasan motyog

moxa fn ◇ keleti eredetű gyógymóddhoz használt, könnyen lánggra kapó anyag

móva fn ◇ ismerősök, rokonok együttes, ingyenes munkavégzése; kaláka

mozdít ige ◇ hajt, ösztökél, serkent vkit, vmit

mozgalom fn ◇ tömeg sürgés-forgása, mozgolódása

mozgástan fn ◇ gépészet; mechanika

mozgó, mozgóképszínház fn ◇ mozi; filmszínház

mozgófénykép, mozgókép fn ◇ film

mozgolódik ige ◇ <személy> igyekezettel tevékenykedik, dolgozik

◇ <személy> vhogyan viselkedik, forgolódik

mozgony fn ◇ gép

mozigép fn ◇ filmvetítő; vetítógép

mozsínész fn ◇ filmszínész

mozog ige ◇ megy; halad

mozzanat fn ◇ nagyon kis időszakasz; pillanat

mozsár fn ◇ zömök, talpas vascső, amelyet puskaporral töltenek meg, s ünnepélyes alkalmakkor jeladásként v. üdvözlésként elsütnek

mozsárszó fn ◇ mozsárágyú lövésének hangja

möglet fn ◇ háttér

möndöle fn ◇ <népmesében> juhocska

muff fn ◇ rendszerint szőrméből varrt, 20–40 centiméter hosszú, csőszerű kiegészítő, melynek két végébe be lehet dugni a kezét, és a test előtt tartva viselik a kéz melegen tartására

mufely fn ◇ olvasztótégely

mufti¹ mn ◇ ostoba; bárdolatlan

◇ pufók; dundi; kövérkés

◇ akaratos; keményfejű; nyakas

mufti² fn ◇ mohamedán törvénytudó pap v. jogtudós

mufurc fn és mn ◇ <katonaságnál:> az alap kiképzés kezdetén levő esetlen újonc

◇ <gyermek kedveskedő megszólításaként és megnevezéseként:> rossz kis teremtés

◇ kedvetlen; rosszkedvű

mugli fn ◇ agyagból, földből gyúrt, finom szemcsézetű, növényi adalékanyagok nélkül készülő építőelem, téglá, amelyet falazásra, de különösen boltozatok készítésére használtak

mula fn ◇ öszvérkanca

mulandóság fn ◇ értéktelen, üres dolog; hiúság; hívság

mulaszt ige ◇ <időt> múlni enged, nem kellően, nem helyesen felhasználva tölt

mulat, múlat ige ◇ időzik; időt tölt; tartózkodik; marad vhol
mulatás fn ◇ vhol való időzés, tartózkodás
mulatozik, mulatoz ige ◇ huzamosabb ideig kellemesen tölti az időt, sokáig derűsen szórakozik vhol, vkivel; vigadozik
mulatság fn ◇ kedvvel végzett tevékenység, munka; jó időtöltés
múlattat fn ◇ késleltet; hátráltat; akadályoz
múlhatatlan mn ◇ elengedhetetlen; nélkülözhetetlen
múlik, múl ige ◇ <főleg vmely dolog> mulasztást szenved, mert nincs, aki megtegye, elvégezze
múlván nu ◇ múlva
mulya¹ fn ◇ iszapos tócsa; posvány
mulya² fn ◇ öszvér
mundér fn *lásd mondúr¹*
municípium fn ◇ helyhatóság; törvényhatóság
munificencia fn ◇ bőkezűség; nagylelkűség
munka fn ◇ kín; gyötrelm
◇ jutalom; bér
munkakönyv fn ◇ olyan okmány, amely ipari munkaviszonyt igazolt
munkál ige ◇ dolgozik; munkálkodik
◇ vmi működik, hatást fejt ki, erejét mutatja
◇ igyekszik; iparkodik
◇ <talajt, földet> művel
munkálat fn ◇ művészi, irodalmi tudományos mű, munka, alkotás
munkálódik ige ◇ vmivel az történik, hogy vmiképpen megmunkálják, megművelik
murás mn ◇ sötét bordó színű
murcos¹ mn ◇ piszkos, maszatos, szurtos <főleg személy>
murcos² fn ◇ forrásban levő, ill. nemrég kiforrott bor; murci
murmutér fn *lásd marmota*
murok, murkó, morkó fn ◇ sárgarépa
murva fn ◇ eltöredezett szalma, széna, ill. száraz nád törmeléke
◇ korhadt fának apró, porszerű törmeléke
murza fn ◇ török főtiszt
muska fn ◇ apró légy; muslica
◇ gabonaféreg; zsizsik
◇ szúnyog
muskatér fn ◇ kanócos puskával felszerelt gyalogos katona
◇ kanócos puska; muskéta
muskatéros, muskétás fn ◇ testőr; fegyveres; lövész
muskéta, muskatély fn ◇ hosszú, kanócos puska
muskétás fn ◇ kanócos puskával felszerelt katona
mustra fn és mn ◇ vmely okból meg nem felelő minőségű, kiselejtezni, kimustrálni való, ill. már kiselejtezett, kimustrált, hitvány, alkalmatlan dolog; vminek az alja, hitványa, selejtje
◇ hitvány, gyenge, tenyésztésre alkalmatlan, kiselejtezni, kimustrálni való állat
◇ állatok kiválogatása, kiselejtezése
◇ vminek, vkinek alapos szemügyre vétele, megvizsgálása abból a szempontból, hogy megfelel-e céljának, rendeltetésének; szemle; vizsgálat
◇ katonai ellenőrzés, szemle; a seregszemle; hadjáratok kezdetén és befejezésekor tartott díszszemle; sorozás
◇ <vmely áruból> a minőség megállapítása, megtekintés, bemutatás végett adott, ill. kért kisebb rész, darab, mennyiség; mutatvány
◇ mintakép; példakép
◇ <kézimunkához, szövéshez, falfestéshez használt> minta
◇ mintául, példaképpül tekinthető, vehető; mintaszerű; példás; kitűnő
mustrál ige ◇ <kevésbé jó minőségű, vmely ok miatt meg nem felelő, kiselejtezésre szánt példányokat, egyedeket, darabokat> kiválogat vmiből; kiselejtez; kimustrál
muszaj, muszaj fn ◇ kényszerítő hatalom
muszka¹, muszkó fn és mn ◇ orosz

muszka² fn ◇ postás

◇ postakocsi

muszkoló fn ◇ fabunkó v. 3–5 csonkolt ágban végződő karó, amellyel a szőlőt összetörték mustkészítés céljából

muszla fn ◇ szúnyog

muszol ige ◇ <szőlőt, esetleg más gyümölcsöt kádban v. csöbörben> összezúz, csömösöl

muszuj fn ◇ ráncba szedett, széles szegélyű szoknya

muta mn ◇ néma

◇ együgyű; ostoba

◇ ügyetlen; esetlen; suta

mutál¹ ige ◇ változtat

◇ költözik

mutál² ige ◇ mutat; megmutat

mutaték fn ◇ minta; mutató; mintadarab

mutatkozik ige ◇ <vmely dolog> előre látszik, ígérkezik

mutató fn ◇ jegy; jel; bélyeg

muttedli fn ◇ a csavarnak az a belül üres, kör keresztmetszetű része, amelynek belső felülete a csavarorsó menetének megfelelően van kialakítva, vésvé; anyacsavar

mutuj mn ◇ néma

◇ hallgatag; szótlan

◇ együgyű; ostoba; buta

◇ ügyetlen; esetlen; setesuta

múzeum fn ◇ dolgozószoba

múzsa fn ◇ diák; tanuló

múzsafi fn ◇ fiatal, kezdő költő, művész, színész

◇ a régi középiskola felsőbb osztályának tanulója

muz fn ◇ banán

muzsika fn ◇ vmely hangszeren előadott, főleg népi v. szórakoztató zene, zeneszó

◇ hangszer; zeneszerszám

muzsikás fn ◇ muzsikus; zenész

muzsikaszó fn ◇ hangszeren előadott muzsika, zene

mű fn ◇ mesterség; szakma

műbarát fn ◇ műgyűjtő; műkedvelő; műpártoló

műintézet fn ◇ nyomdai üzem

műipar fn ◇ iparművészet

műítész fn ◇ bíráló; kritikus; műbíráló

műízlés fn ◇ művészi alkotások megítélésében, élvezésében mutatkozó finom ízlés, érzék

◇ vmely művészi alkotásban megnyilvánuló finom, művészi ízlés

műköny fn ◇ gép

műkör fn ◇ hatáskör; feladatkör; szerepkör

műlap fn ◇ művészi tárgyú és nyomású sokszorosított kép; reprodukció

műszerető fn ◇ műkedvelő; műpártoló

műszerszám fn ◇ eszköz; segédeszköz; szerszám

műszorgalom fn ◇ üzlet; adásvétel

műtét fn ◇ művelet; eljárás

műtétel fn ◇ műtét; operáció

műtörténész fn ◇ művészettörténész

műtörténet fn ◇ művészettörténet

művelkedik ige ◇ dolgozik; munkálkodik; tevékenykedik

műves, művés mn és fn ◇ aprólékosan, igényesen, nagy mesterségbeli tudással készített <mű>

◇ mesterember; kisiparos

művesnap, művelőnap fn ◇ hétköznap; munkanap

művészkedik ige ◇ mesterkedik, ügyesen alkot, formál vmit

N

na msz ◇ < párbeszédben, megszólításra adott feleletként, kb. annyi mint:> mondd, mit akarsz!; nos?

◇ < lóindító szó után biztatásként, ill. ökördítő szóként>

◇ < a közelben levő v. jelen levő személyre, tárgyra mutató bevezetésére használt szó>

◇ < beszéd közben, az előadás folytatásának hangulatkeltő szavaként, gyakran „de” kötőszóval

kapcsolatban, rendszerint kitérés után a tárgyra való visszatérés bevezetésére>

nábob fn ◇ nagyon gazdag magyar ember; nagybirtokos; főnemes

náció fn ◇ nép; nemzet

nacionálé, nacionále fn ◇ vkinek származása, kiléte, ill. az erre vonatkozó személyi adatok összessége (neve, születési helye és ideje, szülei neve, saját foglalkozása, társadalmi helyzete, állása, családi állapota stb.)

◇ az ezeket az adatokat feltüntető, tartalmazó kimutatás, följegyzés

◇ személyleírás

nacionalizál ige ◇ államosít; kisajátít

nád fn ◇ gyékény; káka; sás

nádal, nádz ige ◇ vmit náddal főd, kerít v. takar

◇ nádat vág

nadály fn ◇ pióca

nádibika fn ◇ a gémelek rendjébe tartozó, varjú nagyságú, de elálló tollazata, hosszú nyaka és lába miatt sokkal nagyobbak látszó, jellegzetesen bömbölő hangú madár, amely sűrű nádasokban él; bölömbika

nádír fn ◇ földrajzi talppont; lábpont

nádméz fn ◇ cukor; nádcukor

nádol ige ◇ < acélt, vasat> edz

◇ < elvásott vasszerszámot> megacéloz, új anyag hozzáötívésével javít

nádor, nádorispán fn ◇ 1848-ig a király után az ország első közjogi méltósága; a király helyettese

◇ a dunai bolgár néphez tartozó személy

nádpáripa fn ◇ hosszabb nádszál, vessző v. kóró, amelyet a gyermekek lábuk közé fogva a földön húznak, s mintha lovon ülnének, úgy szaladgálnak, játszanak vele; vesszőparipa

◇ vkinek kedvenc, makacsul emlegetett gondolata, beszéd tárgya, esetleg foglalkozása; vesszőparipa

nádra fn ◇ anyaméh

◇ havivérzés; menstruáció

◇ gyomorgörccszerű betegség

nadrágos mn ◇ < ellentétben a csizmát, gatyát viselővel:> városi, nem paraszt < személy, csoport>

nafta fn ◇ kőolaj; nyersolaj; petróleum

naftalin fn ◇ jellegzetes szagú, fehér színű, fertőtlenítő hatású vegyi anyag, amelyet szekrényekben, tároló helyeken molyirtásra használtak

nagy mn és fn ◇ késő, kései < időpont>

◇ vmely feladatnak, folyamatnak nehezebb, ill. nehezebben elviselhető része

nagyasszony fn ◇ úrnő

◇ < nagy tekintélynek, tiszteletnek örvendő, idősebb asszonynak hódolatot, tiszteletet kifejező megszólítása, megnevezése>

◇ < királynő megszólítása>

nagybálint fn ◇ idősebb v. magas termetű személy

◇ hatalommal rendelkező személy

nagybecsű mn ◇ értékes

nagybirtok fn ◇ 1000 holdnál nagyobb területű földbirtok

◇ nagy kiterjedésű, feudális v. kapitalista jellegű földbirtok

nagybirtokos fn ◇ < feudális v. kapitalista rendszerben> nagybirtokkal rendelkező, nagybirtokán mezőgazdasági (és állattenyésztési) munkát végeztető és dolgozóit kizsákmányoló személy

nagyehető mn ◇ nagy étvágyú; nagyétkű; sokat evő; nagyevő

nagyérdemű mn ◇ olyan < személy>, aki vmilyen vonatkozásban jelentős érdemeket szerzett

◇ < hallgatóság v. olvasóközönség megszólításában:> tisztelt

nagyfejű mn ◇ ittas; részeg; boros

nagyház fn ◇ utcára néző, rendszerint csak vendégfogadásra használt szoba; tisztaház

nagyhegedű fn ◇ brácsa

nagyidő fn ◇ égháború; orkán

nagyít ige ◇ nagyobbá tesz, gyarapít vmit

nagylelkű mn ◇ bátor; rettenthetetlen; hősiesség
nagymise fn ◇ olyan – rendszerint szentbeszéddel egybekötött – mise, amelynek egyes részeit a pap énekelve mondja; hosszú, ünnepélyes, énekes mise
nagynéne fn ◇ nagynéni
nagyobban hsz ◇ jobban; rendesebben
nagyobbít ige ◇ magasztat; dicsőít; dicsér
nagyobbszerű mn ◇ főbb; fontosabb
nagyoll ige ◇ a kellőnél, a szükségesnél, a kívánatosnál nagyobbnak tart vmit
nagyotakaró mn ◇ nemes cél megvalósítására törekvő
nagyralátás fn ◇ ambíció; becsvágy; nagyravágyás
nagysád, nagysám fn ◇ <a polgársághoz tartozó nő megnevezéseként és megszólításaként, főleg háztartási és üzleti alkalmazottak részéről:> nagyságos asszony; nagysága
nagyságol ige ◇ nagyságos címmel illet, nagyságos úrnak, fiatalúrnak, asszonynak, kisasszonynak szólít vkit
nagyságos mn ◇ előkelő; nemesi származású
◇ rendkívül nagy; hatalmas
◇ méltóságot kifejező; tiszteletet v. a fenség érzését keltő
nagyszerű mn ◇ nagyméretű <dolog>
◇ hatalmas; lenyűgöző
◇ emelkedett, választékos <nyelv, stílus>
◇ nagyarányú, nagyszabású <tett, megnyilatkozás>
◇ nagymértékű, elvetemült <bűn, gonosztett>
nagyszívű mn ◇ nemes gondolkodású, emelkedett szellemű, jószívű, nagylelkű <személy>
◇ bátor; merész
nagyűrhető, nagyűrő mn ◇ türelmes, békés; béketűrő
nagyujj fn ◇ hüvelykujj
◇ a kéz középső ujja; középujj
nagyul ige ◇ nő; növekszik; terebélyesedik
nagyúr fn ◇ <rendszerint személyjelezve, kisebb birtokos v. polgári személy megszólításaként>
◇ főnemes; főúr; nádor; nagybirtokos
nagyúri mn ◇ előkelő, főnemesi eredetű, származású <személy>
nagyvérű mn ◇ lobbanékony, indulatos <személy>
◇ heves, tüzes vérű, nemileg gyorsan felgerjedő <személy>
nagyvezír fn ◇ a szultán helyettese
nahát isz ◇ <az elbeszélés élénkítésére, kitérés v. megszakítás után, átmenetként, az új, a lényeges mondanivaló bevezetésére:> no; nos; nos hát; elég az hozzá
najád ige ◇ a forrásokot védő istennő; nimfa; sellő
naiva fn ◇ ártatlan, szende fiatal leánykák szerepeit alakító színésznő
najsz, najszen msz ◇ <olyan közlés bevezetésére használt szó, amely azt tartalmazza, hogy vminek bekövetkezése könnyen lehetséges>
◇ <ráhagyás bevezetésére és színezésére használt szó>
◇ <nagyító, fokozó szóként, az utána következő cselekvés, történés, állapot v. szándék nyomósítására:>
bezzeg
◇ <vmi nagyot jelentő állítás tagadásának bevezetésére használt szó>
◇ <főlényes, gúnyos kijelentés bevezetésére:> bezzeg ... (is)
◇ <gúnyos megerősítés bevezető szavaként>
◇ <fenyegetés, fenyegető szándék kifejezésében használt szó>
nálkül nu?? ◇ nélkül
nám msz ◇ lám; íme; hiszen
nanó fn ◇ idős asszony; néni
napa fn ◇ anyós
napáldozat, napáldozta fn ◇ naplemente; napnyugta
napállás fn ◇ az az időpont, amelyben a Nap állása a legmagasabb, ill. a legmélyebb, vagyis amikor a nappal a leghosszabb, ill. a legrövidebb: jún. 21., dec. 21; napforduló
napnyészet fn ◇ nyugat <égtáj>; alkony; napnyugta
napeste fn ◇ alkony; alkonyat; napnyugta

napestekor hsz ◇ este

napestig hsz ◇ addig, amíg a nap le nem nyugszik; napnyugtáig; estig

nápic mn ◇ gyenge testalkatú; vézna; cingár; nyápic

napkelet fn ◇ virradat; napkelte; hajnal

napkeleti mn ◇ Keleten, főleg a Távols-Keleten fekvő, ott található; távol-keleti

◇ a gyermek Jézus megtekintésére és imáadására kelet felől Betlehembe menő <három bölcs a Bibliában>

◇ mely helytől keletre fekvő

naplesi mn ◇ léhűtő; naplopó

naplik ige ◇ káprázik; vibrál

napnyílás fn ◇ hajnalhasadás; hajnal; kikelet

napnyugat, napnyúgot fn ◇ az az égtáj, amelynek irányában a napot lenyugodni látjuk; nyugat

◇ tőlünk nyugatra elterülő vidék, a nyugati országok együttlévé

◇ napnyugta; naplemente

napnyugati, napnyúgoti mn ◇ napnyugaton fekvő; nyugati

◇ napnyugaton létrejött, onnan való, oda tartozó; nyugati

napos fn ◇ az a tanuló, aki a szóban forgó napon az osztály rendjéért, tisztaságáért felelős

napotszaka hsz ◇ egész nap; az egész napon át

nappajzs fn ◇ napernyő; ernyő

napság fn ◇ nap, ill. a megnevezett nap körüli idő

napszállat, napszállta fn ◇ napnyugta; naplemente

◇ nyugat

napszám¹ fn ◇ vkinek kötelessége, kötelező munkája, elvégzendő feladata

napszám² hsz ◇ napokon át

napszentület fn ◇ napnyugta; naplemente

naptámadat fn ◇ kelet <égtáj>; napkelte

naptányér fn ◇ napkorong

narancshaj fn ◇ narancshéj

nárdus fn ◇ illatos olaj; illatszert

násfa fn ◇ nyakláncon viselt, gazdag díszítésű, zománcos, drágakővel kirakott női arany ékszer

◇ fülbevaló; függő

◇ katonai jelvény

náspángol ige ◇ náspángol; ver

nassa fn ◇ nyakék; fülbevaló; homlokdísz

nász fn ◇ ünnepélyes házasságkötés, nagyobb szabású menyegző

◇ násznép; nászkíséret

◇ <birtokos személyjellel megszólításként is:> házastársak vmelyikének apja <a másik házastárs szülei számára>

naszád fn ◇ folyami hajó

nászasszony fn ◇ vmelyik házastárs anyja <a másik házastárs szülei szempontjából>

nászdal fn ◇ áldást és boldogságot kívánó dal, amellyel a legények és leányok az egybekelő új párt

köszöntik, búcsúztatják

◇ előkelő személyiségek tiszteletére házasságkötésük alkalmából írt költemény

nászkérés fn ◇ leánykérés

nászruha fn ◇ a menyasszonynak az esküvő alkalmával viselt, rendszerint könnyű, fehér anyagból készült, díszes, ünnepi ruhája; menyasszonyi ruha

nátron fn ◇ nátrium

natúra fn ◇ a természet

◇ vérmérséklet; lelki alkat

◇ a környező valóság mint a művészi ábrázolás tárgya

naturáliák fn ◇ főleg terményekben adott, ill. kapott, természetbeni járandóság

naturális mn ◇ természetes, házasságon kívül született <gyermek>

naturalista fn ◇ természetbúvár; természettudós

náva fn ◇ hajóhad

ne msz ◇ <kisgyermeket, csecsemőt altató kifejezésben használt szó>

né msz és isz ◇ <vmely jelenlevő v. a közelben levő, gyakran vmely szempontból feltűnő személyre v. tárgyra való élénk rámutatásként, gyakran mutató mozdulattal kísérvé:> ni

- ◇ <csodálkozás, meglepődés kifejezésére:> ni
- ◇ <hirtelen felismerés kifejezésére használt szó>
- ◇ <vmely meglepő történés, jelenség, cselekvés felismerése utáni helytelenítés bevezetésére:> ejnye
- ◇ <megütközés, ellenmondás kifejezésében, nyomósításra használt szó>

nedély¹ fn ◇ humor; tréfa

nedély² fn ◇ nedű; nedv; éltető nedv

nedű fn ◇ nedv; folyadék

negál ige ◇ tagad; ellenez

- ◇ megtagad

negéd fn ◇ anyagi, társadalmi helyzeten, szellemi, testi kiválóság érzésén alapuló, fölényes magatartás; büszkeség

- ◇ magakelletés; kényeskedés; szenvelgés

- ◇ szeszély; hóbort

negédes mn ◇ olyan <személy, magatartás>, akiben, amelyben negéd van; fölényes; büszke

- ◇ magát kellett, mesterkélten finomkodó, szenvelgő <személy, magatartás>

negédeskedik ige ◇ affektál; finnyáskodik; finomkodik

negély fn ◇ finomkodás; kényeskedés

négely, négel fn ◇ csobolyó; hordó; folyadéktartó edény

negélyes mn ◇ fölényes; büszke

- ◇ magakellető; szenvelgő

negélyez ige ◇ szenveleg, affektál vmit; finnyáskodik

- ◇ színlel; tettét

negligál ige ◇ figyelmen kívül hagy; semmibe vesz; elhanyagol

neglizsé fn ◇ kényelmes, hiányos öltözet

negociál ige ◇ alkudozik; egyezkedik; kereskedik

- ◇ megköt; nyélbe üt

negociátor fn ◇ alkusz; közvetítő

négoly fn ◇ fából készült, kétfenekű, lapos hordószzerű, dugóval zárható, italt szállító és ivóedény; csobolyó

negyed szn ◇ zenei kvart

negyedfél szn ◇ három és fél

negyedfű mn ◇ négyéves; negyedik évében lévő állat

negyedhó fn ◇ április

negyediziglen hsz ◇ a család negyedik nemzedékére is kiterjedően

negyedré mn ◇ kétszer összehajtott nagyságú, méretű <ív, papír>

négysel ige ◇ felnégysel

négyhegyű fn ◇ négyszögletű <mértani idom>

négyökrű mn és fn ◇ négy ökröt birtokló

- ◇ négy ökrrel szolgáló jobbágy

negyvenel ige ◇ negyven napon át böjtöl

negyvennyolcas fn ◇ szabadságharcos

néha fn ◇ egykor; hajdanán

néhanap, néhanapján hsz ◇ a múltban vmikor; egykor; régen

- ◇ ritkán

nehély fn ◇ neheztelés

nehez¹, **nehéz**¹ mn ◇ komor; mogorva

- ◇ összeférhetetlen

- ◇ beteg

nehez², **nehéz**² fn ◇ súlyos, nagy fegyverekkel felszerelt gyalogos, lovas

- ◇ szigorított börtönbüntetés, amelyet az elítéltnak vasra verve kellett kitöltenie

nehézék fn és mn ◇ súlymérték, a latnak egy negyed része, 4,375 grammnak felel meg

- ◇ teher

- ◇ kicsi; kevés

nehézeli ige ◇ nehezményez; rosszall; sérelmez

nehézkedés fn ◇ gravitáció; tömegvonzás

nehézkés, nehezes mn ◇ terhes, viselő; állapotos <nő>

nehézkésül ige ◇ terhes lesz

nehézkór fn ◇ epilepszia; nyavalyatörés; eskór

◇ <szitokban, ritkán kérdésben, tagadásban:> nyavalya

nehéznyavalya fn ◇ nyavalyatörés; epilepszia

neheztel ige ◇ zaklat; bánt

nehezül ige ◇ nyomorúságos helyzetbe kerül; elszegényedik

nehézség¹ fn ◇ <rendszerint állandósult szókapcsolatokban, gyakran szitkozódásként, bosszúság kifejezésére v. bosszús kívánságban:> epilepszia, agyvérzés, ill. általában vmi rossz v. súlyos betegség

nehézség² fn ◇ neheztelés; harag

néhon hsz ◇ imitt-amott; helyenként; itt-ott

nekiáll ige ◇ nekiesik; nekítámad; nekimegy; rátámad

nekiered ige ◇ gyorsan útra kel; elindul

nekifog ige ◇ vmely fegyvert ráfog vkire

nekiindul ige ◇ <élőlény lassú növekedés után> egyszerre nagyobb mértékben fejlődni, növekedni kezd; hirtelen feltűnő fejlődésnek, növekedésnek indul; megindul

nekimérgesedik ige ◇ felfortyan; feldühödik; felháborodik

nekivág ige ◇ gyors lendülettel rajtaüt, támadást intéz vki, vmi ellen

nekivaló fn ◇ a szóban forgó személyt megillető dolog; rész; járandóság

nekiveselkedik ige ◇ minden erejét összeszedve, elszántan nekilát, nekifekszik vminek, rendszerint vmely kelletlenül vállalt dolognak; nekigyürkőzik

nem fn ◇ nemzetség; család

◇ az emberek összessége; az emberiség

némber fn ◇ <rosszalló színezet nélkül:> nő

nemere fn ◇ hideg, viharos keleti szél a Kárpátok délkeleti medencéjében

nemesbedik ige ◇ fokozatosan egyre nemesebbé válik; nemesedik

nemesbít ige ◇ fokozatosan egyre nemesebbé tesz; nemesít

némethas fn ◇ hasmenés

nemez fn ◇ gyapjúból, szőrből tömörítéssel készített anyag

nemezis fn ◇ büntető igazság; megtorló, lesújtó végzet; bűnhődés

némikoron hsz?? ◇ valamikor; egykor; hajdan

néminemű, néminémű nm ◇ meg nem határozott v. meg nem határozható fajtájú, minőségű; valamiféle; valamilyen

◇ <személynevek előtt:> közelebről nem ismert, csak névről ismert; egy bizonyos

némiszerű mn ◇ bizonyos; valamelyes; valamilyen

nemszeretem mn ◇ olyan, amit vki legszívesebben elkerülne, magától távol tartana, amitől húzódozik, idegenkedik, amit csak kelletlenül tesz meg v. fogad el

nemtelen mn ◇ nem nemes, közrendű <személy>

◇ nem nemes <fém>

nemtő fn ◇ az a személy, akiben a költői képzelet vminek a védő szellemét, őrszellemét, génuszát látja

◇ vmely eszmének jelképes, rendszerint női alakban való megszemélyesítője; génusz

◇ költői képzelet alkotta természetfölötti lény, tündér, jó v. ritkán gonosz szellem

nemz ige ◇ maga után von; eredményez

nemzés fn ◇ ivadék; sarj

nemzet fn ◇ vmilyen nemzetségből, családból származó személy; ivadék; sarj

◇ egy őstől származott ivadékok sora; nemzetség

nemzetes mn ◇ <főleg megszólításban, egyéb címzések mellett nemes embernek járó cím>

◇ <magasabb társadalmi helyzetben levők, főleg vmely hivatal viselői és jobb módúak címzése az alantasabb helyzetűek részéről>

nemzetfenntartó, nemzetfönntartó mn ◇ a nemzetnek a létét, fennmaradását biztosító, a társadalomnak azok a rétegei, csoportjai, amelyekből a hatalom birtokosai uralmuk fennmaradását remélték

nemzetgazdász fn ◇ közigazdász

nemzetgyalázás fn ◇ a nemzetet lealacsonyító megnyilatkozással v. ilyen tettel elkövetett bűncselekmény

nemzetgyűlés fn ◇ országház; parlament

◇ országgyűlés

nemzeties mn ◇ vmely nemzet sajátosságait, jellegzetességeit mutató, rájuk emlékeztető

◇ hazafias; nemzeti

nemzetiség fn ◇ vmely nemzetet más nemzetektől megkülönböztető jellemvonások összessége

◇ a vkiben, vmiben meglevő ilyen jellemvonások együttvéve

◇ nemzet

nemzetség fn ◇ egy őstől származott, ennek nevét viselő ivadékok sora; tágabb értelemben vett család

◇ rokon; rokonság

nemzetségfa fn ◇ a nemzetségi kapcsolatokat is feltüntető családfa

nemző fn ◇ szülő; nemző atya

néne fn ◇ idősebb nőtestvér <fiatalabb testvérehez való viszonyában, gyakran megszólításként, keresztnévvel is>

◇ nagynéni v. általában idősebb rokon nő, néni

◇ idősebb közeli ismerős nő, főként parasztasszony <rendszerint megszólításként, keresztnévvel is>

◇ apáca; nővér

nénemasszony fn ◇ <idősebb nő bizalmas megszólításként v. megnevezéseként>

néni, neni, nénike fn ◇ idősebb nőtestvér

nénia ige ◇ gyászenek; gyászdal

neológ mn és fn ◇ a zsidó vallás ősi tanításait, merev rituális formáit, szabályait megváltoztató, a kor szellemének megfelelőbbet hirdető <személy, csoport, szervezet>

◇ az élő nyelvben új szavakat, kifejezéseket használó v. régieknek új értelmet adó

◇ nyelvújító

neológia fn ◇ a zsidó vallásfelekezeteknek az az ága, amely engedményeket tett a modern élet követelményeinek

◇ nyelvújítás

neologizmus fn ◇ nyelvújítás szava; a nyelvbe újonnan bekerült szó

neológus fn ◇ a nyelvújítás híve; nyelvújító

◇ vmely újító irányzat híve

nép fn ◇ személyeknek vmely meghatározott céllal, vmely alkalomra összegyűlt csoportja

◇ bizonyos emberek, akiket meghatározott kapcsolat köt össze, és azonos tulajdonság, sajátság jellemez

népbarát fn ◇ demokrata

népelem fn ◇ a nép vmelyik rétege v. az ehhez tartozó személy

népélet fn ◇ vmely nép sajátos életmódja

népfaj fn ◇ az emberi fajnak mint biológiai egységnek közös alkati vonásokat feltüntető vmelyik változata; fajta; rassz

◇ nép; nemzet

népiség fn ◇ nemzetség

népiskola fn ◇ <az általános iskola rendszeresítéséig> az alsófokú, az elemi iskola, ill. ennek épülete v. helyisége

◇ az alsófokú iskolának hatosztályú, rendszeresített fajtája

népjog fn ◇ a nép közösségében keletkezett s annak tudatában élő szokásjog <az írott törvényekbe foglalt joggal ellentétben>

◇ a nép minden tagját megillető jog

◇ nemzetközi jog

népkedveltető mn ◇ népszerű; népszerűsítő

nép képviselő fn ◇ a népképviselő elve alapján megválasztott képviselő, a népképviselői országgyűlés tagja

népkör fn ◇ <a XIX–XX. század fordulóján vidéken> parasztek és kispolgárok társadalmi egyesülete

népnevelő, néptanító mn ◇ népiskolai, elemi iskolai, különösen vidéki, falusi tanító

népoktatás fn ◇ népművelés

néposzlat fn ◇ népsűrűség megoszlása

néposztály fn ◇ a nép mint a dolgozó osztályok közössége

◇ a társadalomnak vmely osztálya

nepotizmus fn ◇ a protekciónak az a fajtája, hogy az állások, tisztségek betöltésében dönteni jogosult személy a rokonait részesíti előnyben mások, érdemesebbek előtt

népség fn ◇ alkalmilag összegyűlt, összeverődött embercsoport, néptömeg

◇ színházi statiszták v. kardalosos csoportja, utcai járókelőknek és katonáknak öltözve

◇ jelentéktelen, ismeretlen személyek vegyes csoportja

◇ nép

◇ lakosság

népszerűkőzet fn ◇ népegyesület; szövetkezet

népszerűű mn ◇ népies

népszerűség fn ◇ népiesség

néptanító fn *lásd* **népnevelő**

népuralom fn ◇ demokrácia

népvezér fn ◇ demagóg; néplázító

nerc, nyérc fn ◇ vizek partján élő, a menyétfélék családjába tartozó, a macskánál nagyobb ragadozó állat, amelynek testét fényes, sima, rövid, sűrű barna szőr fedi, amelyből értékes prém készül

◇ az állatnak kikészített gereznája, szőrös bőre, prémje

nervózus mn ◇ izgatott; ideges; nyugtalan; zaklatott

nesz fn ◇ zaj; lárma

◇ vminek a híre, vmi körül csapott lárma

◇ vminek kiszivárgó, bizonytalan, ellenőrizhetetlen híre

◇ kifogásként, igazolásul használt ok; ürügy

neszel ige ◇ neszt, zajt okoz

◇ erősen figyel vmit; ügyel vmire

◇ csitít; elhallgattat

neszes mn ◇ a legcsekélyebb neszre is megbokrosodó, ijedős <ló>

◇ suhogós <ruhadarab>

◇ bolondos; szeles; szeleburdi

neszez ige ◇ neszt, zajt okoz; neszel

◇ nagy lármát csap; kiabál; lármázik; zajong

◇ neszre, zörejre figyel; neszel; fülel

◇ <keringő hírt, mendemondát> megtud; értesül

nesztor fn ◇ egy társaság v. közösség legidősebb tagja, bölcs, megbecsült örege

netalántán hsz ◇ vajon

◇ nehogy

◇ netalán

netek msz ◇ ne

nételen mn ◇ nőtlen; agglegény

neutrális mn ◇ semleges; pártatlan; érdektelen

◇ közömbös; közönyös; részvétlen

nevedékeny, nevendék mn ◇ fiatal; ifjú; növésben lévő

nevededik ige ◇ <dolog, tárgy, jelenség> növekedik; növekszik

◇ <állat> táplálkozva növekszik, gyarapszik

◇ <ember> testben és szellemiekben gyarapodva fejlődik; nevelkedik

◇ gyermek- és ifjú éveit, nevendék korát vhol, vkinek gondozása, irányítása alatt tölti; vhol nevelkedik

nevel ige ◇ <föld, időjárás, természet vmely növényt> kifejlődésében segíti; terem; növeszt

◇ <növényt, növényrészt> alakít, idomít

◇ növel; fokoz; gyarapít

◇ <vmely érzést> kelt, ébreszt, támaszt vkiben

nevelde, növelde fn ◇ nevelőintézet

nevelés fn ◇ olyan személy, akit bizonyos módon, főleg a társadalom elfogadott erkölcsi nevelési elvei szerint neveltek

◇ olyan állat, amelyet vki maga tenyésztett v. céljainak megfelelően maga nevelt fel, idomított, ill. ritkán olyan növény, amelyet vki maga ültetett, ápolt, gondozott

◇ vminek a növelése, nagyobbítása, gyarapítása, szaporítása

neveletlen fn és mn ◇ még fel nem nevelt kiskorú gyermek

nevelő¹ mn ◇ vmit növelő <dolog, hatás>, különösen a növények fejlődésének, növekedésének igen kedvező <idő>

nevelő² fn ◇ nevelőintézet

névelőbetű fn ◇ monogram

nevelődik ige ◇ nevelkedik

◇ <gyermek> testileg és szellemileg vmely többé-kevésbé kijelölt, megjelölt irányban fejlődik

◇ <növendék állat> a táplálás, gondozás nyomán testben fejlődik, gyarapodik

nevelt mn ◇ jó nevelésben részesült, jól nevelt <személy>

nevendékház fn ◇ növénytelep, kertészet, amelyben facsemetéket nevelnek; faiskola

névértvaló fn ◇ névmás (szó faj)

nevetlen mn ◇ olyan, akinek, aminek nincs neve; név nélküli; névtelen

nevez ige ◇ vmely tisztségre, állásra jelöl

nevezet fn ◇ az a név, amelyen vkit, vmit hívni, megnevezni szoktak; megnevezés; elnevezés

nevezetes mn ◇ figyelemre, említésre méltó; érdeklődésre számot tartható; jelentős; jelentékeny

◇ <felkiáltásként:> érdekes!; ugyan!

◇ <számánál, mennyiségénél fogva> jelentős; nagy; jókora

nevezetesség fn ◇ <rangjánál, állásánál, társadalmi szerepénél fogva> nevezetes, jelentős személyiség

névjegy fn ◇ vkinek a személyes, saját kezű aláírása

◇ jegy v. betű, amelyet festő, szobrász, ötvös, iparművész v. kézműiparos szokott alkotásaira festeni, vésni v. égetni annak bizonyításául, hogy azok az ő művei; kézjegy; mesterjegy

névleg hsz ◇ neve v. név szerint; nevén

névtárs fn ◇ névelő

névtelen mn ◇ közelebről nem ismert, meg sem határozható, nevezhető <dolog>

nexus fn ◇ érzelmi v. rokoni viszony; összeköttetés; kapcsolat

néz ige ◇ vmennyire becsül, értékel vkit, vmit

nézdegél, nézdegel ige ◇ nézelődik; báméskodik; szétnéz

◇ nézeget; szemügyre vesz; vizsgál

nézedelem fn ◇ látvány; látványosság

nézet fn ◇ nézés; pillantás; tekintet

néző, níző fn ◇ jövendőmondó; jós

◇ gyógyítással foglalkozó falusi személy

nézőcső fn ◇ nagyító; nagyítólencse

nézőszín fn ◇ színház; színpad

nézőtorony fn ◇ csillagvizsgáló

ni msz ◇ <vmely cselekvés, folyamat módjára, mikéntjére, mely állapot, helyzet egyik változatára rámutató szóként>

◇ <a mutató érték háttérbe szorulásával, figyelemkeltő és megszólító szóként, más megszólítás előtt, ismeretlen személyhez szólva, leereszkedő modorban>

niche fn ◇ fülke; falbemélyedés; beszögellés

nihilista fn ◇ az erkölcsi értékeket semmibe vevő, minden iránt közömbös ember

nimbusz fn ◇ nagy tettekkel, kiváló alkotásokkal szerzett tekintély

◇ az a megbecsülés, tisztelet, amelyet vki iránt vélt v. valódi értékei elismeréseképpen éreznek

◇ dicsfény; glória

◇ sötét, sűrű, alaktalan esőfelhő

nimfa fn ◇ könnyű erkölcsű nő

nimfomania fn ◇ a nemi ösztön kóros túltengése nőknél

nimród fn ◇ vadász

nipp fn ◇ rendszerint porcelánból készült, gyakran vmely alakot ábrázoló kisebb dísz tárgy, amelyet vitrinben szoktak tartani; csecsebecse

nitt fn ◇ szegecs

nivellál ige ◇ <vízmértékkel> szintez; talajt egyenget

nívó fn ◇ szint; folyadékszint

níző fn lásd **néző**

no msz ◇ <állat, főleg ló indítására, nógatására használt szó>

nódit ige ◇ buzdít; bíztat; lelkesít; ösztönöz

nódul ige ◇ mozgásba jön; lendül

nogu mn ◇ nagy; terjedelmes; kiterjedt

nojsz, nojszen msz és isz ◇ <olyan tréfás közlés bevezetésére használt szó, amely azt tartalmazza, hogy vminek bekövetkezése könnyen lehetséges>

◇ <ráhagyás bevezetésére és színezésére használt szó>

◇ <nagyító, fokozó szóként, az utána következő cselekvés, történés, állapot v. szándék nyomósítására:>

bezzeg

◇ <förlényes, gúnyos kijelentés bevezetésére:> bezzeg ... (is)

◇ <fenyegetés, fenyegető szándék kifejezésében használt szó>

nómenklatúra fn ◇ szótár
nominaliter fn ◇ névleg; név szerint
nonsalansz fn ◇ nemtörődömség; érdektelenség
norma fn ◇ elemi iskola
nosza msz ◇ rajta!; indulj!
◇ <jókedvre, szórakozásra való felhívásként használt szó>
◇ <tréfás felhívásként, cselekvésre buzdításként használt szó>
◇ <annak kifejezésére használt szó, hogy a beszélő készen áll vmit megtenni>
◇ <elbeszélésben, előadásban, a sietség, a gyorsaság érzékeltetésére:> rögtön, aztán
noszít ige ◇ ingerel; uszít
◇ nógat; biztat
noszol ige ◇ sürget; siettet; unszol
◇ biztat; bátorít
nota fn ◇ számla
◇ feljegyzés; jegyzék; jegyzet
nóta¹ fn ◇ népies, egyszerű, közvetlen hangú, énekelhető magyar szöveges dal vmely hangszeren eljátszott dallama
◇ vers; strófa; sor
◇ többé-kevésbé zenei, dallamos, ütemes hang
nóta² fn ◇ főbenjáró <főleg hűtlenségi> vétség v. per
notabilis mn ◇ tekintélyre méltó; jeles
notabilitás fn ◇ közismert fontos közéleti személyiség; előkelőség; kitűnőség
nótafa fn ◇ sok régi nótát ismerő, gyakran maga is nótákat költő, dalos kedvű falusi személy
notál ige ◇ feljegyez; leír; megjegyez
nótáltatás fn ◇ ékezet; vessző
nótárius, nótáros fn ◇ jegyző; írnok; íródeák; a közigazgatás vezetője
nótás mn ◇ dalolni, nótázni szerető, sokat, szívesen nótázó <személy, csoport>
◇ olyan <lelkiállapot>, amikor vki dalolni, nótázni szokott v. kíván
nótáskönyv fn ◇ nótákat tartalmazó könyv; daloskönyv
nótaszó fn ◇ a dalolt, énekelt nóta hangja
◇ dalolás; nótázás
nótin fn ◇ fiatal juh; egyéves bárány
notórius mn ◇ közismert; köztudomású
◇ javíthatatlan; megrögzött
novíca fn ◇ próbaéves apáca
novícius fn ◇ próbaévet töltő szerzetesjelölt; szerzetes növendék
nő fn ◇ feleség
◇ nőtény állat, főleg madár; tojó
nőág fn ◇ leányág
nőcsábító fn ◇ leányokat, asszonyokat lelkiismeretlenül elcsábító és azután sorsukra hagyó férfi
nőcseléd fn ◇ vhol cselédként szolgáló nő; női cseléd
◇ fehércseléd; vászoncseléd
nőcske fn ◇ feleség
nöger fn ◇ a nemzetséggő katonai kíséretének tagja
nőhím fn ◇ hermafrodita
nőlak fn ◇ <a többnejűséget megengedő egyes országokban> az egy háztartásban élő nőknek, ill. a férj feleségeinek, ágyasainak elkülönített lakosztálya; hárem
nőmadárka fn ◇ jérce; csirke; jércecsirke
nőnevelés fn ◇ lányok intézményes nevelése, oktatása
nőnevelő mn és fn ◇ nőneveléssel, lányok intézményes nevelésével foglalkozó
◇ nőnevelő intézet
nősparáznaság fn ◇ házasságtörés
nőstényszer fn ◇ fehérnép
nőszemély fn ◇ nő; asszony
nőszés fn ◇ nemi érintkezés; közösülés
nőszik ige ◇ <férfi> nőket kerülget, mert feleséget v. szeretőt akar magának szerezni; udvarol

- ◇ <férfi> házasodik, nősül
- ◇ <ember, különösen férfi> nemileg érintkezik, közösül
- ◇ <állat, különösen a hímje> párosodik

nősző¹ mn és fn ◇ nagynövésű, erős testalkatú serdülő (fiú), aki hamarosan meg is házasodhat

nősző² mn ◇ leánykérő, udvarló; nősülő

nőtelen mn ◇ nőtlen

- ◇ kiskorú

nőtet ige ◇ nővel; növeszt

növekedik, növekszik ige ◇ <gyermek, serdülő ifjú, leány> fokozatosan felnő; nevelkedik

növel ige ◇ <növényt, állatot> termel, ill. tenyész; nevel

növelde fn *lásd nevelde*

növelés fn ◇ nevelés

növendék fn ◇ vkinek a tanítványa, neveltje

- ◇ serdülő ifjú

- ◇ (*jelzőként*) serdülő <leány, ritkán fiú>

növendékujj fn ◇ kisujj

növényész fn ◇ fűvész; botanikus

növés fn ◇ növényi hajtás, sarj

növevény, növény, növény fn ◇ növény

nullpólya fn ◇ sebkötőzésre használatos géz; kötszer

numera, numerus fn ◇ szám

- ◇ lerajzolt, leírt szám; számjegy

- ◇ házszám

- ◇ osztályzat; érdemjegy

- ◇ <prózai és verses művekben> a mondatok felépítésének arányossága és jó hangzása

numerál ige ◇ számlál; megszámoz

- ◇ számít; jelent; minősül

numizma fn ◇ érme; régi pénz

nuncium fn ◇ feljegyzés; jegyzék

nuncius fn ◇ Vatikán állam diplomáciai képviselője <vmely országban>; pápai követ

Ny

nyáj fn ◇ más háziállatokból, különösen disznókból álló, együtt őrzött csoport

nyájas mn ◇ könyörületes; irgalmas; kegyelmes

nyájaskodik ige ◇ gyülekezik

- ◇ tréfálkozva, pajkoskodva, dévajkodva udvarolgat, szerelmeskedik

nyájőr fn ◇ kanász; disznópásztor

nyák fn ◇ testi váladék; nyálka

- ◇ nyálkaszerű, sűrűre főzött étel, főleg csecsemők táplálására; pép

nyakbavető fn ◇ kendő; vállkendő

- ◇ nyaklánc

nyakcsapás fn ◇ nyakoncsapás; öklözés

nyakcsiga fn ◇ nyakcsigolya

nyakfodor fn ◇ női ruha, ing felső részéhez tartozó, a nyakat gallérszerűen körülvevő díszes fodor

nyákhártya fn ◇ nyálkahártya

nyakkerítő fn ◇ gallér

nyakkupa fn ◇ tarkó

nyakló fn ◇ a ló nyakába akasztott, kötélből, szíjból készített hurok, amelyet kötéllal v. lánccal a szekérrúd elejére erősítenek, hogy segítségével azt a ló megfelelő irányba mozdítsa, ill. fékezze a szekeret

- ◇ <kötél, szíj végén> hurok v. lyuk, amellyel a kötelet, szíjat nyélre, rúdra stb. erősítik

- ◇ ilyen hurokkal, lyukkal ellátott kötél, szíj

- ◇ nyakkendő

- ◇ nadrágtartó

nyakó mn ◇ görbe, hibás nyakú v. ferde nyakú

- ◇ fejét oldalra v. hátra hajtó

◇ hosszú; vékony; vézna

nyakörv fn ◇ nyakék; női nyaklánc

nyakra-főre hsz ◇ fejjel lefelé

nyakravaló fn ◇ nyakkendő

◇ nyakra v. nyakba kötve viselt kendő

◇ nyakba kötve viselt ékszer, főként nyaklánc

◇ fémből v. bőrből készült öv, amelyet a kutya nyakára kötnek; nyakörv

nyaktiló fn ◇ rövid fanyélre erősített hosszabb, széles, egyenes pengéjű, vasból készült szerszám; bárd

nyakvágó fn ◇ hóhér; bakó

nyakvágóhely fn ◇ vesztőhely; vérpad

nyaláb fn ◇ csomó; köteg

nyalából ige ◇ vmiből egy nyalábra, kötegre valót karjába, ölébe vesz, emel

◇ karjával átölelve az ölébe vesz v. megragad vkit

nyalábos fn ◇ teherhordó; szállítómunkás

nyáladék fn és mn ◇ nyálhoz hasonló, nyálkás, híg nedv

◇ serdületlen, éretlen fiú v. leány; taknyos

◇ vézna, cingár személy

◇ nyálkás; nyálás

◇ serdületlen, éretlen, komolyan számba nem vehető <személy>

nyálás mn ◇ olyan <személy>, akinek folyik a nyála, de nem törüli meg a száját

nyalavi fn ◇ szleng; argó; tolvajnyelv

nyalka mn ◇ csinos; daliás

◇ hízelkedő; hajbókoló

◇ kevély; önhitt

◇ torkos; dőzsölő

nyalóka fn ◇ ragasztós hátú kis röpcédula, szórólap

nyám fn ◇ rokon; rokonság

nyámmog, nyámog ige ◇ lustán, kényelmesen, lassan majszolva eszik; nyammog

◇ száját alig felnyitva, kedvetlen lassúsággal, lustán beszél

◇ kedvetlen lassúsággal, lustán v. tehetetlenkedve csinál vmit

nyámnyila mn ◇ gyámoltalansága, ügyefogyottsága miatt tehetetlen, pipogya <személy>

nyamvadt mn ◇ gyenge, fejletlen testalkatú <személy>; vékony; sovány

◇ gyámoltalan, ügyefogyott, tehetetlen <személy>

◇ gyenge, rossz minőségű, hitvány <tárgy>; az emberen bosszúság, unalom, megvetés érzését keltő

<dolog>

nyanya fn ◇ <gyermeknyelvben:> édesanya; anya

◇ nagyanya

nyáple mn ◇ vézna; cingár

◇ gyámoltalan; mamlasz

◇ finnyás; válogatós

nyár¹ fn ◇ <idő, különösen életkor számításában:> év

nyár² fn ◇ mocsaras hely; mocsár

nyárad ige ◇ nyálkássá, nyúlóssá válik

◇ elterül; elvágódik; elesik

◇ szétfoszlik; alaktalanná válik

nyaraló, nyárló fn ◇ nyári legelő

nyárára hsz ◇ akkorra, amikor az idén nyár lesz; nyárig; nyárra

◇ addig, amíg a nyár tart; a nyár tartamára

nyaratszaka hsz ◇ nyáron; egész nyáron át

nyárelő fn ◇ június

nyargal ige ◇ <személy> vesszőt, kisebb rudat lába közé fogva azzal szalad, lovagol

nyargaló fn ◇ zsold; fizetség; járandóság

nyargonc fn ◇ futár; posta

nyárlík ige ◇ <bor> megromlik; megecetesedik

nyárlott mn ◇ nyálkás; nyúlós

nyárs fn ◇ dárda; lándzsa; kopja

nyárutó fn ◇ augusztus

nyavalya fn ◇ vmit fejlődésében akadályozó, sorvasztó, pusztító jelenség, körülmény, ok; baj; rákfene
◇ váltóláz; hideglelés

nyavalyakórság fn ◇ nyavalyatörés; nehézkórság; epilepszia

nyavalyás mn ◇ vmilyen nyavalyában szenvedő, betegeskedő <személy>

◇ nyavalyakórságban, epilepsziában szenvedő, nyavalyatöréses <személy>

◇ szegény; nyomorult

nyavalyáskodik ige ◇ hosszasan v. ismételten vmilyen nyavalyában szenved; betegeskedik

◇ úgy viselkedik, cselekszik, hogy másokban bosszankodást, lekicsinylést kelt; pizsmog; bíbelődik

nyavalyatörés fn ◇ epilepszia; nyavalyakórság; nehézkórság

nyavalyatörős mn ◇ nyavalyatörésben, epilepsziában szenvedő <személy>

◇ nyavalyatöréssel járó, erre a betegségre jellemző

nyavalygás fn ◇ betegeskedés; nyavalyáskodás

nyegget ige ◇ <dudát> úgy nyomkod, hogy sajátos, szagatottan nyekergő hangot ad

◇ <zenét ezen v. hasonló hangszeren> így játszva előad

◇ <más hangszert> úgy szólaltat meg, hogy az hamis, kellemetlen hangokat ad

◇ nyaggat, nyúz vkit, vmit

nyegle mn ◇ kérkedő; dicsekvő; fennhéjázó

◇ csaló; szélhámos; csalárd

nyegődöz ige ◇ nyökög; nyögdel

nyék fn ◇ kerítés; sövény

◇ ideiglenes, alkalmi menedék éjszakára a jószág együtt tartására

◇ rendszerint kerítéssel elzárt terület, erdő vadak, főleg fácán, őz, szarvas, vaddisznó tenyésztésére, megóvására; vadaskert

◇ táj; vidék; környék

nyekeg ige ◇ <ember> nyögésszerű, akadozó, töredezett hangokat hallat

◇ <ember> dadog; mekeg; makog

◇ <beteg> nyög, nyöszörög

◇ <kecske> mekeg

◇ <tárgy, különösen hangszer> nyekereg, nyikorog

nyeldeklő fn ◇ gége; torok; gégefő

nyellik ige ◇ hervad; fogyatkozik; elanyézik

nyelv fn ◇ <rendszerint állandósult szókapcsolatokban, a közösségben uralkodó pletyka, megszólás, elítélő közvélemény, szóbeszéd jelképeként>

◇ <háborúban> olyan fogoly, akitől fontos értesüléseket akarnak szerezni

nyelvbölcselet fn ◇ az a tudományág, amely a nyelv fogalmát, eredetét, fejlődését, társadalmi szerepét vizsgálja, s általában a nyelvtudomány elvi kérdéseivel foglalkozik

nyelvel ige ◇ <kutya> nyelvét kiöltve liheg; leffeg

◇ <kutya> vizet lefetyel

◇ vkit rágalmazva, megszólva sokat beszél, szájal

nyelves mn ◇ fecsegő; csacsogó

nyelvhiba fn ◇ a nyelv szabályai, a helyes nyelvhasználat ellen elkövetett hiba

◇ helytelen szó, kifejezés használata, ill. vmely szó, kifejezés helytelen használata

◇ nyelvbtlás

◇ beszédhiba

nyelvkötés fn ◇ hallgatás; csend

nyelvmester fn ◇ magánúton tanulóknak nyelvórákat adó, ezzel hivatásszerűen foglalkozó, nem egyetemi képesítésű v. képesítés nélküli személy

◇ a nyelvész segítője, tolmácsa vmely idegen nyelvterületen való gyűjtés közben

nyelvszabály fn ◇ a nyelv hangtanában, szóalkotásában, ragozásában és mondatszerkesztésében felismert vmely szabályszerűség mint norma

nyelvszerkezet fn ◇ egy-egy nyelv v. nyelvcsalád hangtani, szótani, szóalkotást és ragozást illető, valamint mondattani sajátosságainak rendszere; vmely nyelv szerkezete

nyelvtelen mn ◇ néma

nyelvtornázó fn ◇ nyelvtörő; nyelvgyötrő

nyelvtörzs fn ◇ vmilyen fokon v. mértékben rokon nyelveket magában foglaló, a nyelvcsaládnál nagyobb

egység

nyelvváltó fn ◇ tolmács

nyér ige ◇ nyer

nyérc fn *lásd nerc*

nyerce, nyérce fn ◇ mérő; mérce

nyeregkápa fn ◇ a nyereg vázának elől, ill. hátul kimagasló része

nyerekedik ige ◇ uzsoráskodik; nyereszkedik

nyeremény fn ◇ nyereség; haszon; előny

nyergelő fn ◇ <lovasszolgálatnál> az indulás előkészítésére szóló parancs, felhívás

nyerges fn ◇ a befogott lovak közül a bal oldali, a rudas mellé fogott ló

◇ nyereggártó, lószerszámkészítő iparos

nyerő fn ◇ házi szárnyas kétágú kulcsontja, amelyet babonásra jövendölésre is használtak; sarkantyú

nyervág fn ◇ haszonlesés; nyereségvágy

nyervog ige ◇ <macska, különösen nemi izgalomban> kellemetlen, panaszként ható hangon nyávog

◇ <személy> kellemetlen nyivákoló hangon sír

◇ <személy> síró hangon kötözködik

nyeső fn ◇ nyesésre alkalmas eszköz, szerszám

nyí ige ◇ <kutya-, macskaféle állat v. disznó> panaszosan, szenvedően v. izgalmának, örömeinek kifejezésül vékony, éles, szűkülő v. visító hangon nyivákol, nyüszít

nyifahang fn ◇ az orrán át (dünnyögve, kényeskedve, nyafogva) beszélő személyre jellemző hang; orrhang

nyifog ige ◇ <ember, főleg gyerek kényeskedésből v. kellő ok nélkül> folyton sír, sírósan nyöszörög, nyafog

◇ <kutya- v. macskaféle állat> izgatottan v. panaszosan, szaggatott hangon szűkül; nyí

nyihog ige ◇ <kutya, ritkán más állat> nyí, nyifog, nyivákol

◇ <ember, főleg nő> fojtott, csiklandós hangon nevet, vihog

◇ <ló> izgalomban, türelmetlenségében, félelmében egy-egy éles, nyerítő hangot hallat

nyíl¹ ige ◇ zártsága, bezárt volta megszűnik; kitárul; feltárul; nyílik

nyíl² fn ◇ két v. több különféle hosszúságú, összefogott nyílvevő, szalmaszál, gyufaszál, ágacska, cédula stb., amelyből sorsoláskor húznak, ill. az így végzett sorsolás; sorshúzás

◇ vmely paraszti földközösség kezelésében levő földnek egy-egy igénylőre jutó és nyílvetéssel kisorsolt része

nyiladék fn ◇ hézag; nyílás

nyilal ige ◇ <földet> kimér

◇ <emelőrúddal> emel

nyilas fn ◇ nyíllal, nyílhúzással, nyílvetéssel kisorsolt közösségi földdarab, osztályrész, főleg rét, legelő, erdő

◇ egyenes vonalakkal határolt rét- v. erdőrészt, parcella

◇ vidékenként különböző, rendszerint egy magyar holdnak megfelelő nagyságú föld

nyílás¹ fn ◇ <erdőben, sűrű növényzetben> ritkább v. megritkított, kiirtott rész

nyílás² fn ◇ <színházban:> felvonás

nyílás fn ◇ <erdőben, sűrű növényzetben> ritkább v. megritkított, kiirtott rész

nyilatkozik ige ◇ <belső képesség, erő, tulajdonság> észlelhetővé válik, mutatkozik; nyilvánul; megnyilatkozik

◇ virág kinyílik; kivirul

nyilaz ige ◇ <rét, erdő, föld v. nádas felosztásakor> nyíllal, nyílhúzással, nyílvetéssel sorsot húz

nyílhúzás, nyílvetés fn ◇ különböző hosszúságú nyílvevőkkel, pálcikákkal, cédulákkal stb. történő sorshúzás, különösen a falu paraszti földközösségébe, ill. a jobbágytelkekhez tartozó földeknek évenkénti szétosztására, kijelölésére

nyilván, nyilván hsz ◇ a nyilvánosság v. sokak előtt; nyilvánosan; nyíltan; tisztán

nyilvánít ige ◇ kinyilatkoztat; kijelent

nyilvános mn ◇ sokak v. mindenki által ismert, ismeretes, tudott; közismert

◇ nyilvánvaló; kétségtelen; világos

nyír¹ fn ◇ mocsár, vizenyős rét

nyír² fn ◇ a ló patájának alján kidomborodó, V alakú, a körömnél puhább, érzékeny szaruképződmény

nyiredék fn ◇ hulladék; nyesedék

nyírel fn ◇ vőlegény

nyíres, nyirjes fn ◇ nyírfával benőtt legelő

nyírés fn ◇ nyírás

nyíret ige ◇ nyüszít; szűkül

nyírett mn ◇ nyírott

nyirettyű fn ◇ cirok-, nád- v. kukoricaszárból készített, hegedűhöz hasonló gyermekjátékszer; nádi hegedű

◇ vonós hangszer, főleg hegedű vonója

nyirhál ige ◇ rimánkodik; kunyerál

nyirkad ige ◇ elernyed; ellankad

nyirkadás fn ◇ ernyedés; lankadás

nyíró, nyírő fn ◇ a nyírást rendszerint foglalkozásszerűen végző személy

nyirok fn ◇ nedv; nedvesség

nyirokedény fn ◇ egy szakasza v. ága annak az érrendszernek, melyben az emberi v. állati testnyirok áramlik; nyirokér

nyírvíz fn ◇ régen vásárokon árusított olcsó ital, melyet a tavasszal megfűrt nyírfák kiszivárgó nedvéből nyertek

nyiszitél ige ◇ életlen eszközzel vagdal

nyiszog ige ◇ zajt okoz; csikorgó hangot ad; nyikorog

◇ <életlen vágóeszköz, fém, ill. fa, növényi rost vágás, súrlódás, nyiszálás közben> sziszegésre, zizegésre emlékeztető magas hangot ad

◇ nyöszörög

nyitja fn ◇ vminek a feltároló nyílása, rése

◇ zár v. zárt nyitó eszköz (pl. kulcs, kilincs, retesz)

nyitványos mn ◇ kiirtott <erdőrész>; irtványos

nyivog ige ◇ <ember, gyermek> siránkozó, nyöszörgő hangot hallat

nyolc, nyolcad fn ◇ a betakarított terményből járó nyolcadrés mint munkadíj v. adó

nyolcadrét mn ◇ háromszor összehajtott nagyságú, méretű <ív, papír>

◇ háromszor összehajtott nyomdai ívekből fűzött

nyolcas mn és fn ◇ a nyolcadik ezredhez tartozó <katona>

◇ a nyolcadik ezred

◇ a család nyolcadik gyermeke

nyom¹ ige ◇ erős hatással van rá, jellegzetes vonást ad neki

nyom² fn ◇ egy lépés; egy lépésnyi távolság

◇ annyi föld, amennyi ásóval egyszerre kiemelhető; ásónyom

nyom³ fn ◇ nemzedék; generáció

nyomás fn ◇ falu v. város közvetlen közelében fekvő legelő

◇ <legelőre állandóan egy úton járó állatok, pl. tehének, sertések stb. patáinak nyomán> a talajon keletkezett bemélyedés, hosszanti csapás; nyom

◇ a bevetett szántóföld megtapostatása a lábajószággal

◇ az a határrész, amelyen a termény betakarítása után a következő vetésig legeltettek

nyomaték fn ◇ ráadás; többlet

nyomatos mn ◇ hangzatos; zengő

nyomdok, nyomdék fn ◇ vminek a nyoma, látható jele

◇ lábnyom

nyomdokó fn ◇ egérfogó; csapda

nyomdos, nyomkod ige ◇ gázol; tipor

nyomjelez ige ◇ kitűz; körülhatárol

nyomorgás fn ◇ súlyos testi bajokban, szenvedésekben való sínylődés, gyötrődés; nyomorúság

nyomorít ige ◇ erősen nyom; taszít

nyomorú mn ◇ nyomorék <személy>

◇ nyomorúságos; szegényes; ínséges

◇ nyomorult; aljas; alávaló; becstelen

nyomorúd fn ◇ a szekérre rakott széna, gabona, takarmány leszorítására való hosszú rúd

nyomorul ige ◇ tönkremegy; elpusztul; nyomorodik

nyomós, nyomos mn ◇ részletekre is kiterjedő; alapos; gondos; beható <szellemi tevékenység v. eredménye>

◇ sokáig megmaradó; hosszú ideig tartó

- ◇ súlyos; terhes
- ◇ erős, hatalmas
- ◇ vmi, amin a lábnyomok látszanak

nyomoz ige ◇ nyomon követ vkit, nyomában jár vkinek

nyomtat ige ◇ a learatott, begyűjtött, szétteregetett gabona kalászaiból a szemet lóval tapostatja ki; lóval csépel

- ◇ törtet; előre nyomul; furakodik

nyomtatás fn ◇ gabonaszemeknek lovakkal történő kitapostatása a kalászból

nyomtaték fn ◇ ráadás; többletjuttatás; kiegészítés; megtoldás

- ◇ nehezek; ellensúly

nyomtató¹ fn ◇ az a személy, aki a learatott, begyűjtött, szétteregetett gabona kalászaiból a szemet lóval tapostatja ki

nyomtató² fn ◇ nyomdász

nyomtatóház fn ◇ nyomda; könyvkiadó

nyoszoló fn ◇ koszorúslány; nyoszolyó

nyoszolya fn ◇ díszes, mennyezetes v. sok vánkossal, dűnyhával tornyosra rakott ágy

◇ négy lábon álló, oldal nélküli, szegényes ágyféle, amelyben szalmazsák helyett rendszerint káka, szalma van; dikó

- ◇ koporsó

nyomtatóház fn ◇ nyomda, könyvkiadó; kiadó

nyoszoló fn ◇ nyoszolyólány; koszorúslány

◇ négy lábon álló, oldal nélküli, szegényes ágyféle, amelyben szalmazsák helyett rendszerint káka, szalma van; dikó; nyoszolya

nyoszolóasszony fn ◇ <lakodalomban> a menyasszony körül segédkező, gyakran rokon asszony

nyoszolyólány, nyoszolyóleány fn ◇ koszorúslány

nyő ige ◇ nyű; koptat

nyög ige ◇ <személy> siránkozva panaszosan, keservesen sóhajtozik

◇ <vmely dolog, vkinek fájdalmas érzelme> sóhajtásszerűen, panaszosnak, bánatosnak, fájdalmasnak érzett hangon nyilvánul meg, ilyen hangot adni látszik

nyögdel ige ◇ hosszasan, keservesen nyög

- ◇ <vkinek a hangja> keserves, panaszos, nyögő hangon szól; sóhajtozik; nyögdecsel

nyögés fn ◇ keserű, fájdalmas panaszkodás, sóhajtozás

nyögvenyelő mn és fn ◇ száraz, fojtós, lisztes, nehezen nyelhető (étel, főleg krumplisztészta v. galuska)

nyöszög ige ◇ sír; nyöszörög

- ◇ zajt okoz; éles hangot ad; nyikorog

nyősztet ige ◇ házasít

nyugágy fn ◇ pamlag; kerevet

nyugalmas mn ◇ nyugodt, könnyen kezelhető <személy, ritkán állat>

nyugaszt ige ◇ nyugoszt; nyugtatgat; megnyugtat

nyugbér fn ◇ a megállapított korhatárt elért és megszabott ideig munkaviszonyban állott bányász, ipari munkás számára juttatott rendszeres havi járandóság

nyughatatlan, nyughatlan mn ◇ nyugtalan, izgatott <élőlény>

- ◇ vkiért, vmiért aggódó <személy>

nyughatatlankodik ige ◇ aggódik; aggodalmaskodik; nyugtatlankodik

nyughely fn ◇ hely, ahol az ember fáradtságtól, úttól, az élet terheitől megpihenhet

- ◇ ágy v. alvásra való hely

nyugodalmas mn ◇ <köszönésben:> csendes, nyugalmas, pihentető álmú

- ◇ nyugalmas; kényelmes

nyugodalmasan hsz ◇ nyugodtan; békésen; nagy nyugalommal

nyugodalom fn ◇ nyugalom; békeség

- ◇ a halál utáni pihenés

nyugoszik ige ◇ nyugszik; pihen

- ◇ eltemetve fekszik; nyugszik

- ◇ <égitest> lemegy, lenyugszik

nyugoszt, nyugaszt, nyugosztal ige ◇ pihentet; nyugtat

nyugot fn ◇ nyugat

nyugpénz fn ◇ nyugdíj; öregkori járandóság
nyugság fn ◇ vkinek, vminek a nyugta; nyugalom; nyugvás; békesség
◇ pihenés; alvás
nyugta fn ◇ menlevél; menedéklevél
nyugtató, nyugtatvány fn ◇ nyugta; elismervény
nyugvó¹ fn ◇ trombitaszó, harangütés v. más megadott jel, mely az embereket lefekvésre szólítja fel; takaródó
nyugvó² fn ◇ pihenő személy
nyújt ige ◇ <fonalat kézzel, orsóval> olyan hosszúra fon, ameddig a kitárt karja elér; emberhosszúságnyi fonalat fon
◇ vmit hosszában beleszó vmibe
nyújtás fn ◇ <kézi fonásban> olyan hosszú fonál, amekkorát egy karnyújtással fonnak a guzsalyról, rokkáról
nyújtó fn ◇ a szekér két tengelyét összekötő, középvonalukban rendszerint három ágban végződő erős rúd
◇ <szénával megrakott kocsin> a szénát lefogó vastag rúd
◇ a szövet szélességi irányában, a láncfonalakra merőlegesen haladó fonál; vetülékfonál
nyújtópad fn ◇ ravatal
nyújtóztat ige ◇ <halottat> úgy fektet a ravatalra, hogy tagjait sorban kinyújtogatja; kiterít
nyukli fn ◇ galuska; nokedli
nyúlfarknyi mn ◇ olyan rövid <tárgy, dolog>, mint a nyúl farka; nagyon, rendkívül rövid
◇ nagyon kevés; csekély
◇ igen rövid <idő>
nyúlfí fn ◇ fiatal nyúl; kis nyúl
◇ félénk, gyáva ember
nyulica fn ◇ rendszerint kellemes ízű, nagy, húsos, illatos, ehető gomba; vargánya; tinorú
nyúlós mn ◇ elázott, sületlen, ragadós főtt v. ritkán sült <tészta>
nyúlszaj fn ◇ a tátogatók családjába tartozó kerti növény, amelynek nagy, élénk színű fürtvirágzata, alul zacskószerűen kiszélesedő pártája és keskeny, ép szélű levelei vannak, virágai kétoldali nyomásra szétnyitják torkukat; kerti oroszlánszaj; tátika
nyúlvessző fn ◇ vékony fűzfavessző
nyuszka mn ◇ meztelen, csupasz <test>
nyuvad ige ◇ <vmitől, pl. a torkán akadt csonttól> megfullad
nyuvaszt ige ◇ előidézi, okozza, hogy vki, vmi nyuvadjon; fullaszt, fojt vkit, vmit
◇ gyötör, sanyargat vkit, vmit
nyúz ige ◇ kifoszt; kirabol
nyú¹ ige ◇ <ruhaféle> viseléstől kopik, szakad
◇ <kendert, lent> szálanként, gyökerestül kitép a földből
◇ <erdőt> irt
nyú² fn ◇ féreg; tetű; kukac; pondró
◇ rovarnak, főként légynek szem és láb nélküli lárvája
nyűg fn ◇ béklyóként, gúzsaként használt, lószőrből v. szöszből készült kötél, ill. szíj
◇ vkinek a megkötözésére használt kötél, kötelék
nyűglődik, nyűgölődik ige ◇ <személy, főleg gyermek> úgy viselkedik, nyugtalanodik, sír v. panaszkodik, hogy ezzel másokban kellemetlen érzéseket kelt v. másoknak terhére van; nyűgösködik
nyűgös mn ◇ olyan <ló>, amelynek a lábain nyűg, azaz kötél v. szíj van; nyűggel megkötözött
◇ bajjal járó, terhes, gondot okozó <dolog>
nyűgöz ige ◇ <lovat> nyűgbe köt, lekötöz, leszíjaz
◇ <lószerszám lovat> szabad mozgásában gátol
◇ <vmely kötöttség> szabad elhatározásában gátol, lekötve tart vkit
nyüslet ige ◇ nyugtalanul ide-oda járkál
nyüst fn ◇ szövőszéknek v. szövőgépnek fonálból v. drótból készült alkatrésze, amely a láncfonalak egy részét síkjukból függőlegesen kiemeli, hogy az így támadt nyíláson a vetélő átröpíthesse a vetülékfonalat
◇ a láncfonalak, ill. szövetben a hosszanti szálnak összessége
◇ vastagabb fonál, zsineg (pl. hálókészítéshez, szurkos fonálnak stb.)
◇ <bosszankodás, indulat, tagadás kifejezésére v. kérdés nyomósítására használt szó>
nyüstöl ige ◇ nyugtalanul ide-oda jár

◇ <ruhát> nyú, koptat, szaggat

nyútt mn ◇ olyan, amit koptattak, szaggattak

nyúves mn ◇ férges, tetves <állat>

◇ kukacos <gyümölcs>

nyúvesedik ige ◇ lassanként, bizonyos idő alatt nyüvessé válik; nyüvek, férgek, tetvek teremnek benne; megkukacosodik

O, Ó

ó¹ ige ◇ óv; véd

ó² mn ◇ viselt; ócska

◇ nem ebből az évből való; nem ebben az évben termett

óbester fn ◇ ezredes

óbesterlajtinánt fn ◇ alezredes

óbít ige ◇ sajnál

objekció fn ◇ ellenvetés; kifogás

obláció fn ◇ áldozat; felajánlás

obligát, obligatórikus mn ◇ kötelező, kényszerű, ill. ilyennek hitt, és ezért elmaradhatatlanná, szokásossá vált

obligó fn ◇ felelősség; kötelezettség

◇ jótállás; kezesség; óvadék

◇ kényszer; kényszerhelyzet

obsit fn ◇ a kiszolgált katonáknak adott elbocsátó levél

◇ hivatalból, szolgálatból való elbocsátás, menesztés

obsitol ige ◇ elbocsát; leszerel

obsitos fn ◇ olyan katona, aki szolgálati idejét letöltötte, és obsitot, elbocsátó levelet kapott

obskúrus fn ◇ homályos; kétes; gyanús; kusza; zavaros

obstruál ige ◇ <tanácskozáson, különösen parlamentben> obstrukciót alkalmaz, akadályozza a határozathozatalt

obstrukció fn ◇ <tanácskozáson, gyűlésben, különösen parlamentben> a kisebbség részéről alkalmazott olyan tárgyalási mód, amely megengedett technikai eszközökkel (pl. végtelen beszédekkel, folytonos név szerinti szavazás kérésével stb.) akadályozza a határozathozatalt

obszervál ige ◇ figyel; megfigyel; vizsgál

obszerváció fn ◇ észrevétel; megjegyzés; hozzászólás

◇ tapasztalás; megfigyelés

occ- lásd okk-

ocsk, okcs fn ◇ játékkocka

ócskás fn ◇ mindenféle használt holmi, ócskaság, főleg ruhanemű adásvételével foglalkozó, rendszerint házaló kereskedő; ószeres

ocsó mn ◇ éber; ébredő

ocsú fn ◇ a kicséptelt gabonának rostáláskor különváló szemetes alja, törmeléke

odaát hsz ◇ a szomszédba

odább, odébb hsz ◇ <a beszéd v. vmely esemény idejétől számítva> még tovább is; tovább

odahagy ige ◇ elhagy, otthagyt vkit, vmit, úgy, hogy visszatérésre nem gondol

◇ magára hagy

odáig hsz ◇ az ismert, említett, szóban forgó időpontig a múltban v. a jövőben; addig

◇ mostantól a szóban forgó, említett időpontig terjedő idő alatt; addig

odajár ige ◇ egy időre távol van, el van

odakiált ige ◇ <távolabb levő személyt> kiáltva odahív magához

odaliszk fn ◇ háremhölgy

odamarad ige ◇ nagyon sokáig távol marad vmely szóban forgó helyen; elmarad

◇ odavész; ottmarad; meghal

odaóvakodik ige ◇ vhová, vmihez óvatosan odamegy

odasom ige ◇ odaüt, odavág vkinek

odaszagoll ige ◇ kíváncsian, de óvatosan közel megy

odavan ige ◇ úton van; eltávozott

odavesz, odaveszik ige ◇ ott felejtkezik, nagyon elmarad, elidőzik vhol, sokáig odamarad; vhol ragad

odébb hsz *lásd odább*

odiózus mn ◇ gyűlöletes; utálatos

ódiium fn ◇ egy döntés által kiváltott kellemetlen következmény, neheztelés, gyűlölet

◇ súlyos felelősség

ódondász fn ◇ régiségkereskedő; antikvárius

odor fn ◇ öblös üreg; üreges mélyedés

◇ csűr rekesze, amelyben a gabonát tartják

◇ padlás; szénapadlás

◇ ágy oldaldeszkája

◇ kosár belső bősége

◇ fémtárgyak készítésekor alkalmazott formálóeszköz

ódozkodik ige ◇ ódozkodik; húzódozik; vonakodik

odú fn ◇ lyuk <a fogban>

oferál. offerál ige ◇ felajánl; felkínál; ajánl

offertórium fn ◇ áldozat

◇ felajánlás; adomány

officina fn ◇ könyvnyomtató műhely; nyomda

◇ gyógyszerár; patika

officium fn ◇ hivatal; a pápai Szentszék

oficér fn ◇ katonatiszt

ofszájd fn ◇ les; leszállás

óg-móg, ógg-mógg ige ◇ zsörtölődve, kelletlenül, elégedetlenül dörmög, dohog

◇ dünyögve töpreng

◇ kelletlenül tesz-vesz; bajlódik; küszködik; vesződik

◇ panaszkodik; jajgat

óhajtozik, óhajtoz ige ◇ hosszasan vágyakozva óhajt vmit; sóhajtozik

óhitú mn ◇ görög keleti vallású <személy>

◇ görög keleti vallással kapcsolatos <dolog>

ojjé, ojé isz ◇ <eldöntendő kérdésre adott nyomatékos feleletként, gyakran más nyomósító szóval, kifejezéssel kapcsolatosan használt szó>

ojt ige ◇ olt; nemesít

◇ befecskendez; beolt

ojtás fn ◇ fás növények nemesítése oly módon, hogy szárukba v. vesszőjükbe más növény hajtását illesztik; oltás

ojtatlan mn ◇ olyan <égő dolog>, amelyet nem oltottak el

◇ soha ki nem elégülő v. ki nem elégitett; soha nem szűnő; olthatatlan; oltatlan

ojtó fn és mn *lásd oltó*

oka fn ◇ régi súlymérték, amely kb. egy és egy negyed, ill. másfél kilónak felel meg

◇ régi folyadékmérték, kb. egy és egy negyed, ill. másfél liternyi űrmérték; kupa

okadat fn ◇ érv; bizonyíték; argumentum

okcs fn *lásd ocsk*

okért nu ◇ miatt

okik ige ◇ tanul; elsajátít vmit

okkal-móddal hsz ◇ módjával; kellő mértékkel; mértékletesen

◇ körültekintéssel; a lehetőségeket megpróbálva; körülményes úton

◇ ravaszkodással; mesterkedéssel; fortéllyal

okkázio fn ◇ kedvező, kínáló, szerencsés alkalom vmire; szerencsés véletlen

◇ alkalmi vétel v. eladás; olcsó kiárusítás

okkult mn ◇ rejtélyes; titkos; megmagyarázhatatlan

okkupáció¹ fn ◇ megszállás; meghódítás

okkupáció² fn ◇ elfoglaltság; dolog; teendő

okkupál ige ◇ <más államhoz tartozó területet> katonai csapatokkal jogtalanul, erőszakkal megszáll, és birtokba vesz

okkupáns mn és fn ◇ megszálló

okos mn ◇ óvatos; elővigyázatos

◇ illemtudó; jól nevelt

okosít ige ◇ okossá v. okosabbá tesz, ill. igyekszik tenni vkit

◇ oktat, tanít vkit vmire

okoskodik ige ◇ gondolkozva, a lehetőségeket, a körülményeket latolgatva, mérlegelve vmely megállapításra, következtetésre, megoldásra, döntésre igyekszik jutni

◇ gondolkodva, a logikai törvényszerűségekre építve azon fáradozik, hogy vmely előzmény következményeit megállapítsa; következtet

okoson hsz ◇ óvatosan; körültekintően; elővigyázatosan

◇ alkalomadtán; esetenként; olykor

okoz ige ◇ okol; hibáztat

okszerű mn ◇ a korszerű követelményeknek megfelelő, a szaktudományok legújabb eredményeit, a technika legújabb vívmányait hasznosító <gazdálkodó, gazdálkodás>

okszerűsít ige ◇ <gazdálkodást, munkamenetet, ill. vmely eljárást, folyamatot> ésszerűvé tesz

oktalan hsz ◇ oktalanul; ok nélkül

oktató fn ◇ az a több mint egy évet szolgált, rendfokozat nélküli közlegény, aki kiképzés alatt az újoncok előjárója, felettese

oktáv mn ◇ nyolcadrét <ív, papír>

okti, októ mn ◇ oktondi; buta

oktroj fn ◇ forgalmi adó

◇ szabadalom; kiváltság

ókula, okolár, okuláre fn ◇ szemüveg

okulista fn ◇ szemorvos; szemész

ókumlál ige ◇ nézeget vmit; vizsgálódik; megszemlél vmit

◇ kitalál; kiötöl

ókumlálódik ige ◇ nézelődik; báméskodik

okvetés fn ◇ bizonyítás; érvelés

◇ ellenkezés; ellenvetés

okvetetlen hsz és mn ◇ okvetlenül; feltétlenül; mindenképpen

◇ ellentmondást nem tűrő; határozott; feltétlen

okvetetlenkedik, okvetlenkedik ige ◇ lábatlankodik; láb alatt van

oláh fn ◇ román

olajfa fn ◇ ezüstfa; ezüsthéj

olajbég fn ◇ a lovasezred török parancsnoka

olajkár, olajkáros fn ◇ olajat és gyógykenőcsöt áruló vándorkereskedő

◇ házaló; kereskedő

◇ kuruzsló

olajkép fn ◇ olajfestmény

olajütő fn ◇ olajmagvakból olajat sajtoló személy

◇ olajsajtoló üzem

olaszfal fn ◇ spanyolfal

olaszkolbász fn ◇ szalámi

olcsul ige ◇ fokozatosan olcsóbbá válik; olcsóbbodik

old ige ◇ <babonás hiedelem szerint> varázslatot megszüntet

oldal fn ◇ lejtő; lanka

◇ vki mellett levő hely

oldalaslág hsz ◇ jobb v. bal felől; oldalról

◇ oldalt

◇ az egyik v. a másik oldal felé; oldalra

◇ csak úgy mellékesen; csak éppen érintve; odavetve; melleleg

oldalaz ige ◇ oldalog; ólálkodik

oldalcsont fn ◇ <tréfás megnevezésként:> feleség

oldalrokon fn ◇ oldalágon, oldalágról való rokon

oldalvást hsz ◇ gyakran egy kissé oldalt v. oldalt távolabb; oldalt

oldozat fn ◇ bűnbocsánat; feloldozás

oleander fn ◇ délszaki eredetű, örökzöld, lándzsás, bőrnemű levelű, mérgező hatású cserje, amelynek nagy, bugában álló, illatos, rózsaszínű v. fehér virágai vannak; leander; babérrózsa

olejkár, olejkáros fn ◇ vándorló szlovák gyógyszerárús; olajkáros

oligarcha fn ◇ <a feudalizmus korában> a nemességnek bárói v. annál magasabb (grófi, örgrófi, hercegi stb.) címet viselő tagja; főnemes

olimpiász fn ◇ olimpia

ollik ige ◇ vedlik

olló fn ◇ fiatal kecske; kecskegida
◇ fiatal őz; őzgidá

ólmozás fn ◇ ólommal, azaz ceruzával történő megvonalmazása a papírnak, hogy egyenes sorokban lehessen írni

ólom fn ◇ golyó <lőfegyverben>
◇ irón; íróeszköz

ólombánya fn ◇ rendkívül nehéz, embertelen körülmények között, büntetésből végzett bányamunka

ólomöntés fn ◇ olvasztott ólomnak vmilyen formába öntése
◇ babonás játék: András-napkor, karácsony éjjelén v. szilveszterkor a lányok olvasztott ólmot csurgattak hideg vízbe, és a megmerevedett ólom alakjából jövődöbelijük személyére v. foglalkozására következtettek
◇ babonás népszokás: a megijedt v. beteg gyermek fölött vízzel telt tálba ólmot öntöttek, s az ólom alakjából vélték megállapítani, kitől v. mitől ijedt meg, meggyógyul-e v. meghal

olosz fn és mn ◇ olasz

ollott mn ◇ kopasz; csupasz; szőrtelen

olta nu ◇ óta

oltalm fn ◇ oltalom; védelem; támasz

oltarinca fn ◇ függöny <az oltár előtt>

oltároz ige ◇ áldozatul bemutat; feláldoz

oltatlan mn ◇ olyan <égő dolog>, amelyet nem oltottak el
◇ soha ki nem elégülő v. ki nem elégített; soha nem szűnő; olthatatlan

oltó¹, ojtó¹ fn ◇ főleg szopós borjú v. bárány gyomrából készült, a tejsre erjesztőleg ható anyag, amelyet különösen a sajt készítésekor használnak; tejjoltó

oltó², ojtó² mn ◇ olyan <személy>, aki vkit, vmely állatot betegség ellen olt
◇ olyan, aki, ami vmely eszmét, érzést, szokást olt vkibe, vmibe

olvadék fn ◇ oldat; keverék

olvas ige ◇ számlál; számol; megszámlál

olvasás fn ◇ számolás

olvasatlan mn ◇ olyan <pénzösszeg, mennyiség>, amelyet nem olvastak meg, nem számoltak meg
◇ megszámlálhatatlanul sok; számtalan

olvasgat ige ◇ számolgat

olvasó fn ◇ imádkozáshoz használt gyöngyfüzér, amelynek szemlein az elmondott imákat számolják

olvaszt ige ◇ vkinek a ridegségét, könyörtelenségét megváltoztatva enyhébb, megértőbb érzésekre gerjeszt, bír, indít vkit

olvatag mn ◇ könnyen olvadó; könnyen széteső
◇ érzelmes; könnyen elérzékenyülő; ellágyuló

oly, olyik nm ◇ némely; némelyik

olyan, olyan nm ◇ <főleg hasonlóságra és hasonlítóssággal kapcsolatos fokozásra rámutató, ritkábban azonosságra utaló szóként> általában ahhoz hasonló; azzal egyező
◇ körülbelül; mintegy; úgy

olyatén nm ◇ olyan; olyanféle

olyaténképpen, olyaténképp hsz ◇ úgy; olyanformán; olyanképpen

olyha hsz ◇ egyszer; régen

olyforma nm ◇ olyanforma; hasonló

olymint, olymintegy hsz ◇ úgyszólván

olyha, olymely ksz?? ◇ mintha; mintegy

olynemű nm ◇ afféle; olyanféle; olyasmi

olyszerű nm ◇ <főleg elvont főnévvel kapcsolatosan> olyanszerű

omácska fn ◇ mártás; öntet
◇ főzelék

ómagyar mn ◇ vmely több száz évvel régebbi v. éppen ősi magyar sajátosságra jellemző, vele kapcsolatos

ómama fn ◇ nagymama

omboly, ömböly fn ◇ láp; ingovány

◇ <hínáros, lápos helyen> vízinövények kusza tömege

ómen fn ◇ rosszhat sejtető előjel; intő jel

omladvány fn ◇ rom; omladék

omlás fn ◇ meredek, partos hely, ahol a talaj egy része leszakadt, lecsúszott, leomlott

omlik, omol ige ◇ <folyóvíz, könny, vér> szokatlanul nagy mennyiségben folyik; árad; ömlik

◇ <embercsoport> nagy tömegben, feltartóztathatatlanul nyomul előre, különösen vki, vmi ellen; áradva előreront

◇ <mondanivaló, szó> folyamatosan, áradásszerűen előtör, nagy mennyiségben kitör, ömlik vkiből

◇ <szél> nagy erővel fúj

omnibusz fn ◇ <a villamos és az autóbusz előtt használt> lófogatú, fedett, néha emeletes társas bérkocsi; lóbusz

ón fn ◇ ólom

◇ puszkagolyó v. sörét

◇ kihegyezett ónrudacska mint a papíron szürkésfekete nyomot hagyó íróeszköz, íróvessző

ónas mn ◇ ónnal bevont, ónos <tárgy>

◇ ónszínű; ónos

ondok mn ◇ csúnya; rút

◇ ellenszenves; undok

ondószál fn ◇ ondósejt

oni fn ◇ fekete-fehér csíkozású drágakő

onka fn ◇ egész Dél-Amerikában és Észak-Amerika déli részein is honos, a macskával rokon, vörösbarba v. fekete foltokkal tarkázott vörössárga színű, nagy testű, veszedelmes ragadozó állat; jaguár

onkli fn ◇ nagybátya; nagybácsi

ónműves fn ◇ ónedények készítésével foglalkozó iparos; ónműves

onnat, onnét hsz ◇ onnan

onoka fn ◇ unoka

onomasztikon fn ◇ névjegyzék; névsor; lista

ónozó fn ◇ ónos eső; ólmos eső

ónsúly fn ◇ rendkívül nagy súly, nehezen elviselhető teher

◇ nehezen elviselhető, súlyos lelki teher, gond, fájdalom

ontok fn ◇ bélfonal, keresztfonal a vászonban, szövetben

ontora, ontra fn ◇ lyuk, nyílás a hordón

◇ a gatyakorca, levarrott szegélye, amelybe a madzagot húzzák

ontozik ige ◇ ellik

ópapa fn ◇ nagyapa

operáció fn ◇ hadművelet

◇ vmely bonyolultabb, különösen pénzügyi, ipari, kereskedelmi művelet

operatőr fn ◇ sebész

oppidunka fn ◇ városka

opponál ige ◇ ellenkező véleményen van; ellenkezik; tiltakozik

◇ ellenszegül; szembeszáll

oppozíció fn ◇ <rendszerint elvi téren, felfogásban, világnézeti kérdésekben> szembenállás, ellentét

◇ föllépés vmi ellen; ellenállás; ellenszegülés

opulens mn ◇ bőséges; gazdag

or, orv fn és mn ◇ tettét alattomban elkövető gonosztevő

◇ tolvaj; rabló

oráció fn ◇ beszéd; szónoklat; prédikáció

órákulcs fn ◇ olyan kulcs, amellyel vmely óra, főleg fali- v. állóóra felhúzható

órákulum fn ◇ jóslat; jövőmondás; megfellebbezhetetlen ítélet

◇ mindentudó; bölcs

◇ jóshely; jósda

óranegyed fn ◇ negyedóra

oranzsád fn ◇ narancsszörp

óratok fn ◇ erszényhez hasonló, rendszerint bőrből v. szövetből készült tok, amelyben a zsebórákat tartják

orátor fn ◇ szónok; előadó

oratórium fn ◇ vmely családi kastélynak v. egyházi közületnek az imaterme, ill. házi kápolnája
orbánc fn ◇ a bőrnek súlyos fertőző megbetegedése; bőrgyulladás
orbonász, orbonás fn ◇ albán
orca fn ◇ arc
orcáz ige ◇ leszid; korhol; pirongat
ord fn ◇ bilincs; béklyó
orda fn ◇ édes sajtyszerű tejtermék, amely a juhtej savójának forralásakor válik ki
ordas¹ mn ◇ barnás, feketés foltokkal v. pettyekkel tarkított <tárgy>
◇ feketével, barnával tarkított <állat, főleg farkas, ill. szőre>
◇ megviselt; szennytől foltos; pecsétes
◇ a benne levő szénsavtól erősen, gyakran kellemetlenül csípős <bor>
◇ óriási; nagyon nagy
◇ otromba; félelmetes
ordas² fn ◇ farkas
order fn ◇ parancs; utasítás
ordinál ige ◇ <orvos> rendel
ordinaré mn ◇ országszerte elterjedt; szokásos
ordinárius fn ◇ egyetemi tanár
◇ főorvos; rendelőorvos
ordó fn ◇ érdemrend, kitüntetés külsőleg látható, feltűzhető jele; rendjel
ordonánc fn ◇ katonai küldönc
◇ küldönci szolgálat
◇ törvényszéki hivatalsegéd; hajdú; törvényszolga
ordonánctiszt fn ◇ a parancsnok munkájának megkönnyítésére melléje beosztott, alacsonyabb rendfokozatú tiszt; segédtiszt
ordré fn ◇ rendelet; parancs; intézkedés
orfeum fn ◇ zenés szórakozóhely, amely varietékben szokásos műsort ad, s amelyben ételt és italt is felszolgálnak
organon fn ◇ orgona; rézduda
orgona fn ◇ lúd v. gólya öt-hat behasított szárnytollából v. zsenge gabonaszárak ízeiből készült, fűvásra hangot adó játékszer, amelyet falusi gyermekek készítenek és használnak
orgonyista fn ◇ orgonista
orgovány¹ fn ◇ síkság; róna
orgovány² fn ◇ orgonafa, orgonavirág
orientál ige ◇ tájékoztat; informál; tudósít
originális mn ◇ igazi; tősgyökeres
origó fn ◇ eredet; kezdet; kezdőpont
orja¹ fn ◇ sertésgerinc
◇ füstölt sertéshúsból készült leves
orja² fn ◇ szerszám vastagabb része
orkán, orkáncabát fn ◇ esőkabát; esőköpeny
orkesztter fn ◇ zenekar
ormány fn ◇ domb; dombhát
ormó fn ◇ vminek kiálló, kiemelkedő része, teteje; orom
◇ a szőlősorok között kapával felhúzott föld
◇ pattanás, pörsenés a testen
ormós fn és mn ◇ vmin hosszában végigfutó kiemelkedés
◇ pattanás, pörsenés, kelés a testen
◇ nagy orrú
ormózat fn ◇ csúcs; orom
ornátus fn ◇ hivatalos díszruha; magas rangú pap díszöltözete
oroszlány fn ◇ oroszlán
orotás fn *lásd* **ortovány**
oroz ige ◇ eltulajdonít, lop vmit
orozva hsz ◇ titkon; lopva; alattomban
orr fn ◇ hirtelen kiugró rész a hegyoldalban

◇ előrenyúló, kihegyesedő, kinyúló rész
orrol ige ◇ szagol, orrával érez, szimatol vmit
orront ige ◇ orrával érzékel vmit; szagol
◇ <bizonyos jelekből> sejt, gyanít vmit
orrony fn ◇ ormány
orrozat fn ◇ eresz
orsóhal fn ◇ hosszúra nyúlt testű, féreg alakú, pikkelytelen, porcogós vázú hal
ország fn ◇ király; uralkodó
◇ vezér
országászat fn ◇ politika
országfő, országló fn ◇ király, uralkodó
országfutó fn ◇ csavargó; vándor
országháborító mn ◇ olyan <személy, dolog>, aki, amely a fennálló rend ellen izgat v. támad, és ezáltal nyugtalanságot okoz az országban
országlár fn ◇ államférfi; államférfiú
◇ miniszter
országlás fn ◇ az országot irányító politikai vezetés; uralkodás; kormányzás
országnagy fn ◇ <a feudalizmus korában> a nemességnek bárói v. annál magasabb (grófi, örgrófi, hercegi stb.) címet viselő tagja; főnemes; főúr
országol ige ◇ uralkodik; kormányoz
◇ járja az országot; vándorol; csavarog
ort fn ◇ negyedrészes
◇ vmely mérték, súly v. pénz negyedrésze
ortály fn ◇ ítélet; döntés
◇ perlekedés; veszekedés
ortályos fn ◇ ellenség; ellenfél
ortályoz ige ◇ civakodik; békétlenkedik; vitatkozik
ortó fn ◇ gyomlálós; kapáló; irtó
ortodox fn ◇ igazhitű; hithű; a görögkeleti egyházhoz tartozó
◇ vmely tan eredeti formájához ragaszkodó
ortográfia fn ◇ helyesírás
ortovány, orotás fn ◇ irtás; erdőirtás
orv fn *lásd or*
orvoszer fn ◇ orvosság; gyógyszer
orvostan fn ◇ orvostudomány
orzás fn ◇ lopás
óság fn ◇ vminek ó volta, régisége
◇ divatjamúlt, ódivatú, ósdi dolog
◇ maradiság; régiség
oskola fn ◇ iskola
◇ iskolai osztály
osont ige ◇ szökik; menekül
◇ észrevétlenül távozik; kioson; kilopódzik
◇ mendegél; baktat
◇ kitér vminek az útjából; félreáll
◇ hívatlanul megy v. hová; odatolakodik
ostábla fn ◇ két személy által játszott táblás társasjáték
ostorcsapó fn ◇ ostor
ostorfa fn ◇ gémeskúton a gémről lefüggő rúd, melyen a vödör lóg
ostorhegyes fn ◇ olyan ló, amely a kocsiba fogott négy ló közül az első sorban a jobb oldali
ostorkarika fn ◇ a karikás ostornak, azaz a csikósok, gulyások által használt állatterelő eszköznek a nyelét és a szíját összekötő vaskarika; forgó
ostoros mn és fn ◇ sebhelyes
◇ verekedős
◇ olyan személy, akinek ostor van a kezében, aki ostorral hajtja az állatokat
ostoroz ige ◇ <sors, istenség> csapással, szenvedéssel büntet, sújt vkit, vmit

ostorozás fn ◇ korholás; szidás
ostyepka fn ◇ juhtejből készített, kerekre formázott, sovány, füstölt sajt
ósz¹ fn ◇ zab
ósz² ige ◇ óv; védelmez; véd
ószabású mn ◇ olyan <ruhadarab>, amelynek régimódi, divatjamúlt szabása van
ószér fn ◇ régiség; óság
◇ ócska holmik árusítása; zsbivásár
oszkotár fn ◇ pásztor
oszlány fn ◇ atom; részecske
oszlás fn ◇ osztozás; osztozkodás
oszlop fn ◇ kör v. szabályosan sokszögletű alaprajzú, henger, ill. hasáb alakú emlékmű v. síremlék; emlékoszlop
oszmánli, ozmán fn és mn ◇ Kis-Ázsiában és Európa délkeleti részén élő török; oszmán
oszipora fn ◇ török ezüstpénz neve Erdélyben
◇ papnak, tanítónak fizetett csekély adomány
oszró fn ◇ széna- és gabonaszárításra használt, lecsonkolt ágaskaró, amelyet a mezőn a földbe szúrnak, és ágaira a szárítandó szénát, gabonát felrakják; ösztörű
oszt¹ hsz ◇ aztán
oszt² ige ◇ vkivel v. másokkal közösen részesül vmiben, közösen használ vmit; megoszt vmit vkivel
◇ osztozik vkinek vmely érzelmében, ill. a nézetében, véleményében
osztály fn ◇ a társadalom tagjainak milyen szempontból (pl. foglalkozás, műveltség, vagyoni helyzet) elkülönülő csoportja
◇ <örökségen, zsákmányon> osztozkodás, osztozás
◇ az a rész, amely egy-egy örökösnek a hagyatékból jut; osztályrész
◇ jó v. rossz sors, amelyben vkinek az életben része van; osztályrész
◇ vizsgálkodás; ellenségeskedés
osztályos mn és fn ◇ örökségen osztozkodó v. ezzel kapcsolatos
◇ az, aki vkivel együtt kitart v. osztozik vmilyen állapotban, főleg a rosszban
◇ örökös
osztályper, osztálypör fn ◇ hagyaték felosztásával kapcsolatos per
osztályrész fn ◇ az a rész, amely egy-egy örökösnek a hagyatékból jut; osztály
osztálytárs fn ◇ vmilyen hagyatékból vkivel együtt részesülő személy
osztás fn ◇ vminek felosztása, szétosztása; osztozkodás
osztováta fn *lásd esztováta*
osztozás fn ◇ veszekedés; pörlekedés; civakodás
osztozik ige ◇ vkivel együtt részt vesz vmiben
◇ veszekszik, vitatkozik vkivel
osztozkodik ige ◇ veszekszik; vizsgálkodik
osztrák mn ◇ a régi Osztrák–Magyar Monarchiához tartozó
óalmaz ige ◇ oltalmaz; védelmez; óv
óalom fn ◇ oltalom; védelem; védelmezés
otkolon, otkolony fn ◇ illanó olajokkal illatosított tiszta, finom szesz mint elterjedt illatszer, piperecikk; kölnivíz
ótlan mn ◇ óvatlan; elővigyázatlan
ott hsz ◇ <párbeszédben, nemtörődömséget, érdeklődés hiányát kifejező feleletek nyomósító szavaként, a helyre vonatkozás elhomályosulásával>
◇ <mondat belsejében v. mondat, tagmondat végén, nyomósító szóként>
◇ legott; rögtön; azonnal; azonmód
ottomán fn ◇ oszmán török; oszmán
ottan hsz ◇ ott
ottan-ottan hsz ◇ néha-néha; olykor-olykor; egyszer-másszor; hébe-hóba
otthonka fn ◇ kényelmes, bő, elől nyitható női háziruha; pongyola
◇ rövid férfi házikabát
otthonvalók fn ◇ <idegen v. távollevő családtag számára> a család otthon levő tagjai; az otthoniak
◇ falubeliek; földiek
ottogyol, ottogyon hsz ◇ ott

◇ akkor

ottomán¹ fn ◇ <keleti eredetű> díványszerű, de támla nélküli kerevet, amelynek két végén párnázott könyöklő van

ottomán² fn és mn ◇ Kis-Ázsiában és Európa délkeleti szögletében élő török; oszmán-török

ottvesz, ottveszik, ottvész ige ◇ vhol huzamos ideig elidőz, sokáig odamarad; vhol ragad

óvadék fn ◇ <katonatiszt házasságkötésekor> hatósági letétbe helyezett meghatározott nagyobb összeg, amelynek kamatai a tiszt családnak a férj társadalmi helyzetéhez illőnek tartott, előkelősködő életmódot biztosították; kaució

ovál mn ◇ tojásdad; ovális

óván hsz ◇ óvatosan; lassan; féltve

óvantag fn ◇ kullancs

óvár fn ◇ vmely vár legrégibb, belső része; régi vár

óvást hsz ◇ óvatosan; óvakodva; vigyázva

óvatkozás fn ◇ ellentmondás; tiltakozás; ellenvetés

óvatol ige ◇ <váltót> igazoltat

óvilág fn ◇ ókori világ, az ókori népek világa, e népek gazdasági, társadalmi, politikai és kulturális viszonyai

óvoszer fn ◇ vmely kellemetlenség, baj, nem kívánatos következmény távoltartására használt szer, eljárás v. cselekedet

ozmán fn és mn lásd **oszmánli**

ozsonna fn ◇ uzsonna

Ö, Ó

öblint ige ◇ öblít

öblöget ige ◇ tele szájjal, hebegve beszél v. így veszekszik, civódik

◇ szaporán beszél; fecseg

öblözet fn ◇ üreg; barlang

öcs, öccs fn ◇ <trefás megnevezésként:> nő fiatalabb nővére, húga

öccse fn ◇ <megszólításaként:> öcsém

öcsémasszony fn ◇ <a beszélő nőnél fiatalabb asszony megszólításaként v. megnevezéseként>

öcsémuram fn ◇ <fiatalabb férfi rokon megszólításaként>

◇ <fiatalabb férfinak megszólításaként idősebb férfiak és asszonyok részéről>

ödölő fn ◇ több párhuzamos szántóföld lábánál keresztben elnyúló földterület

ög fn ◇ üveg

öhön fn ◇ <pásztorok ételeként:> krumpliból és száraztésztából szalonnával készített étel; susinka

ökegyelme, ökigyelme fn ◇ <vmely harmadik személyű megnevezett személy megtisztelő v. népies megjelölése>

ökeme, ökeme fn ◇ <vmely megnevezett harmadik személynek megbecsülő, de kissé bizalmas megjelölése>

◇ az az említett, szóban forgó személy, akit a „kegyelmed” címzéssel szoktak megszólítani

öklel ige ◇ <hegyes fegyverrel v. eszközzel> szúr, döf vkit, vmit

◇ <lovagi mérkőzésben, rendszerint lóhátról> hegyes fegyverrel igyekszik ellenfelét feldönteni, ill. a nyeregből kivetni

öklelés, öklelet¹ fn ◇ <harcban, lovagi tornán> bajvívás, párviadal, küzdelem dárdával, kopjával, lándzsával

öklelet² fn ◇ mellhártyagyulladás

◇ fekély

öklelő mn ◇ dárdával, lándzsával, kopjával harcoló, bajvívó

öklelőfa fn ◇ dárda, lándzsa, kopja

öklük ige ◇ bugyog; ömlük; áramlik

◇ <növény bimbója burkából, rejtett helyzetéből> fokozatosan előtűnik; zsendül

◇ <rügy nagyobb tömegben> kifeslik, kipattog

ökonómia fn ◇ gazdálkodás; gazdaság; háztartás

◇ ésszerű, takarékos gazdálkodás; takarékoság; beosztás

◇ gazdaságtan; közgazdaságtan

ökonomista, ökönök fn ◇ gazdasági, közgazdasági szakember; közgazda
ökö fn ◇ herélt szarvasmarha
◇ <durva szóhasználatban:> vkinek fia, nemzetsége, fajtája
ökörfogat fn ◇ ökö hűzőszerszáma, amelybe csak párjával lehet ökröt fogni; iga; járom
ökörhugyos mn ◇ hullámvonal alakú; kacsaringós; girbegörbe
ökörnyálhó fn ◇ szeptember
ökör szem fn ◇ tükrötjás
ökrendez, ökörendezik ige ◇ öklendezik
◇ fuldoklik; fuldokol
ökördik ige ◇ öklendezik; hány
◇ böfög; kérődzik
öl fn ◇ a comb, ill. a behajlított kar homorulata
◇ a derék, a csípő tája
◇ hosszmérték, amelynek hossza 1,89 méter
öles mn ◇ hatalmas termetű; vállas; erős
ölés fn ◇ disznóölés
ölfa fn ◇ 1 v. 1,2 méter hosszú, vastag hasábfá v. dorongfa, tüzelőfa, amelyből – soronként egymásra helyezve – rendszerint egy-egy öl nagyságú rakást alkotnak
ölgyet ige ◇ kever; vegyít
ölő fn ◇ levágni való, levágásra szánt disznó
◇ gyilkos
öltő¹ mn és fn ◇ annyi felső ruha, amennyit az ember egyszerre magára szokott öltetni; öltöző
◇ öltözet; öltöny
öltő² mn ◇ annyi idő, amennyi egy-egy emberi nemzedék felnövekedéséhez, kifejlődéséhez szükséges (25–35 év); emberöltő
öltöget ige ◇ csúfol; gúnyol
öltöny fn ◇ <mindkét nem viseletként:> öltözék, öltözet, ruha, ruházat
öltönyke fn ◇ csípőig érő, rendszerint zsinórozással díszített kabát; dolmány
öltöző mn ◇ annyi felső ruha, amennyit az ember egyszerre magára szokott öltetni; öltő
ölyü fn ◇ a sasok családjába tartozó, a hollónál nagyobb, zömökebb ragadozó madár; ölyv
ömböly fn *lásd omboly*
ömlendezés fn ◇ az a tény, hogy vmi ömlendez; lassú, folyamatos v. meg-megújuló ömlés
ömleng ige ◇ <érzelem v. ennek kifejeződése:> túlradó bőséggel megnyilatkozik, érzékelhetővé válik
ömlés fn ◇ érzelmek, gondolatok áradó megnyilatkozása
ön nm ◇ <birtokos személyjeles főnévvel:> a személyjellel meghatározott személy saját tulajdonában levő, saját magához tartozó, vele magával kapcsolatos; saját; tulajdon
◇ személy; személyiség; egyéniség; én
önagysága fn ◇ király, ill. a királyi családhoz tartozó személy
önakarata fn ◇ vkinek saját, tulajdon akarata, elhatározása
önbecs fn ◇ önbecsülés; önérzet; büszkeség
önborotva fn ◇ kétélű pengével működő borotva; zsilett
önelégedett mn ◇ önelégült; önhitt; elbizakodott
önelégült mn ◇ megelégedett; elégedett
önéletírás fn ◇ önéletrajz
◇ az önéletrajz írott, nyomtatott alakja, szövege
önérdek fn ◇ önző érdek; önzés
◇ vkinek saját érdeke
önerő fn ◇ vkinek saját, tulajdon ereje, saját lehetőségei, képességei alapján
önfény fn ◇ önmaga dicsőségének keresése; hiúság
önfertőzés fn ◇ önkielégítés; maszturbálás
önik ige ◇ felemelkedik; felmagasztosul
◇ előnyben részesül
◇ sikerül; sikerrel jár
◇ erőre kap; megerősödik
önjogú mn ◇ olyan <személy>, aki polgári, személyi jogainak teljes birtokában van
önkénté hsz ◇ önként; önszántából; magától

önkivégzés fn ◇ öngyilkosság

önostorozás fn ◇ az a cselekvés, hogy vki saját testét – rendszerint túlzott vallásosságból, bűnbánatból, vezeklésből, engesztelés céljával – ostorozza, szeges korbáccsal veri

önös mn ◇ önző; egoista; számító

önösség fn ◇ önzés; egoizmus

önsegély fn ◇ önvédelem

önsegélyező, önsegélyző mn ◇ olyan <társulás, intézmény>, amely azzal a céllal alakult, hogy tagjainak tagsági részesedésük, ill. érdekeltségük arányában kölcsönöket, anyagi segítséget nyújtson

öntecs fn ◇ öntvény; öntet

öntés fn ◇ babonás gyógyító eljárás, amely abban áll, hogy frissen mert vízbe olvasztott viaszt öntenek, hogy megszilárdult alakjából a bajra következtessenek

◇ főzelék, amelyet vkinek az útjába öntenek, hogy belelépjen, és megbabonázzák vele

◇ folyó áradásos területe; rendes medréről kiáradt víz; ártér; árterület; kiöntés

öntet fn ◇ vmely folyékony, megolvasztott anyagnak, főleg fémnek vmibe, rendszerint formába öntött, megszilárdult mennyisége, darabja

◇ vminek alakja, formája, szerkezete

öntöz ige ◇ <folyó> keresztül folyik vmely területen

öntözködik ige ◇ locsolkodik

öntöző fn ◇ az a fiú v. legény, aki húsvétkor lányos házaknál öntözködik, locsolkodik

ör¹ ige ◇ öröl; összezúz

ör² fn ◇ az eresztőhálóra erősített, gyékényből font, kúp alakú alkotmány, amely a víz felszínén maradvány, a lebocsátott hálót jelzi, ill. a különböző hálókön kifeszített fonál, amely arra való, hogy a hálóba futó halat elárulja

őrálás fn ◇ vigyázó, gondos felügyelet

◇ az a hivatalosan megállapított hely, ahol az örnek beosztása szerint tartózkodnia, őrködni kell

őrálló fn ◇ ör; strázsa; őrszem

◇ inas; szolga

ördögadta mn ◇ haszontalan, semmirekellő <személy>

◇ olyan <személy>, aki némi kellemetlen meglepetést okozott v. okozhat számunkra, akire némileg kellemetlen érzéssel gondolunk

◇ <sajnálatot v. lesajnálást kifejező jelzőként>

◇ <csodálkozás, meglepődés kifejezésére használt szó>

◇ <felháborodás, bosszúság kifejezésére használt szó>

ördögbőr fn ◇ kordbársony, hosszú, egyenes szárú, elől gombolódó nadrág

◇ nadrágok készítésére használt, igen erős posztó

ördöghinta, ördögszekér fn ◇ földbe ásott cölöpre szerelt, egy v. több rúdból álló, kezdetleges falusi körhinta, mely tengelyén forgatható, s ülőalkalmatossággal van felszerelve

ördögméze fn ◇ alacsony, sűrűn leveles, egy-két éves, főleg magas hegyvidéken tenyésző növény, amelynek virága tölcser alakú, égszínkék v. liláskék; tárnics; encián

ördögmotolla¹, ördögmotóla¹ fn ◇ pajkos, virgonc gyerek

ördögmotolla², ördögmotóla² fn ◇ kezdetleges körhinta

ördögség fn ◇ <babonás hiedelem szerint> olyan rendkívüli képesség, cselekedet, teljesítmény, amely közönséges embertől nem telik ki, csak az ördög segítségével lehetséges; ördögösség

◇ vmely bosszantó, zavart, akadályt okozó, meglepő körülmény, baj; bökkenő

ördögszántás fn ◇ mészkőhegyek karsztos alakulata: a lejtőn lefolyó csapadék által kivájt barázdák, párhuzamos mélyedések sora

ördögszekér fn lásd **ördöghinta**

ördögös mn és fn ◇ olyan (személy), akit az ördög megszállt és hatalmában tart

◇ ördögi, gonosz tetteket végrehajtó, cselszövényeket, titokzatos varázslatokat, mesterkedéseket űző <személy>

◇ rejtélyes; babonás; varázserejű

◇ varázsló; boszorkány; bűvész

◇ nagy furfanggal, ügyességgel kieszelt, elkészített <dolog, tárgy, eszköz>, amelynek szerkezete, működése meghökkentően, szinte rejtélyesen ötletes

öreg mn ◇ <a szülő neve előtt használt szó, megkülönböztetésül gyakran azonos keresztnévű gyermekétől>

◇ régebben, nem frissen készült, állott ízű <étel>

◇ sűrű <étel>

◇ nagy; óriási

◇ vminek nagyobb, fontosabb része, nagyja

öregágyú fn ◇ nagy ágyú

öreganya fn ◇ nagyanya

◇ testvér anyósa

öregapa fn ◇ nagyapa

◇ testvér apósa

öregbedik ige ◇ öregszik; idősebbé, korosabbá válik; öregebb lesz

◇ vminek mértéke, terjedelme növekszik; nő; fokozódik

◇ <vkinek, vminek a hírneve, dicsősége, tekintélye> jelentősen megnövekszik

öregbéres fn ◇ a béresek munkáját irányító legtapasztaltabb, legtekintélyesebb idősebb béres

öregbíró fn ◇ az a falusi bíró, aki az éppen hivatalban levő bírót szolgálatban megelözte

◇ a községi előljáróság feje; bíró

öregbit ige ◇ vmit gyarapít, mértékét, hatékonyságát növeli

öregbojtár fn ◇ <vmely gulyánál, kondánál, ménesnél, nyájnál> a kisbojtárnál v. a többi bojtárnál idősebb, tekintélyesebb bojtár, a számadó helyettese

öregbül ige ◇ öregbedik; növekszik; nő; fokozódik

◇ gazdagodik; gyarapodik

öregedik, öregszik ige ◇ gyarapodik; fejlődik

◇ <híg anyag, pl. lekvár, sár> sűrűsödik, keményedik

öregfejsze fn ◇ ácsbárd; nagyfejsze

öreghegedű fn ◇ a hegedűhöz hasonló, de annál vmivel nagyobb, mélyebb hangolású vonós hangszer; brácsa

öregkék mn ◇ sötétkék

öreglegény fn ◇ <a céhrendszer idején> a rangidős, első legény vmely mesternél

öregszülő fn ◇ nagyszülő

öregujj fn ◇ hüvelykujj, ill. a láb nagyujja

örém, örény fn ◇ örvény; vízforgás; forgó

◇ halászóhely

örfa fn ◇ földbe ásott magas oszlop, amelyre felmászva a pásztor messze elláthat

örizet fn ◇ katonai őrszemélyzet, különösen várőrség

örjeg fn ◇ apró tó, amely vmely folyó kiöntésének maradványa

örlet¹ ige ◇ az örlést végzi; öröl

örlet² fn ◇ gabonából, kukoricából v. más szemes terményből nyert örlemény

◇ (*jelzőként*) olyan mennyiségű, amennyit egy alkalommal megörölnek

örlő fn ◇ az az ember, aki gabonát örlet a malomban, aki gabonája megörlésére vár

◇ molnár

örmény fn ◇ malom; kis kézi malom

◇ örvény; forgó; vízforgás

◇ forgószél; ciklon; tornádó

◇ örlemény; dara

örök mn és fn ◇ örökségbe kapott; örökölt

◇ örökség; örökségbe kapott vagyon; vkinek a jussa

örökétig, örökkétig hsz ◇ örökké; mindörökké

örökimádás fn ◇ katolikus szertartás, imádság az oltárra tett oltáriszentség előtt

örökít ige ◇ megörökít

◇ vmely anyagból megmintázva megörökít

◇ állandósít vmit

örökkön hsz ◇ örökké; mindig; örökre

◇ mindig csak; szakadatlanul; folyton

öröködik ige ◇ tartóssá, maradandóvá válik; állandósul; megmarad

◇ nagyobbodik; erősödik

◇ öröklés útján átszáll; öröklődik

örökösödik ige ◇ örökség útján jut vmihez; örököl

örökség¹ fn ◇ ingatlan vagyon, birtok, többnyire föld

örökség² fn ◇ örökkévalóság; túlvilág; másvilág; örök élet
öröl ige ◇ feleslegesen sokat beszél; fecseg; trécsel
örömes mn ◇ vidám; jókedvű; derűs
örömet hsz ◇ vminek a megtételére szíves készséget érezve, tanúsítva; nagyon szívesen
örömetes mn ◇ örvendetes; kívánatos; szerencsés
örömtanya fn ◇ bordély
◇ a vidám öröm, derűs boldogság színhelye
örszó fn ◇ jelszó
örtűz fn ◇ az a tűz, amelyet örök, őrcsapatok raknak, hogy mellette melegedjenek v. vele jelt adjanak
örül ige ◇ nevet; kacag
örv¹ fn ◇ hosszúkás vaskarika, amellyel a kasza pengéjét a kasza nyelére erősítik
örv² fn ◇ ok; ürügy
örvény fn ◇ szédítő mélység
◇ romlás; bukás; pusztulás
örző fn ◇ őr; őrszem
◇ pásztor
ős mn ◇ az ősoktól, elődöktől származó, örökségképpen fennmaradt, hátrahagyott; ősi
◇ igen régi időből fennmaradt, öröklött, eredeti, természetes állapotban levő, változatlan
◇ igen régen volt; hajdani
ősfi fn ◇ törvényes utód; örökös
ősjogász fn ◇ olyan joghallgató, aki a szükségesnél jóval hosszabb időn át végezte jogi tanulmányait, aki újra meg újra beiratkozott a főiskolára v. az egyetemre, anélkül hogy tanulmányait befejezte és vizsgáit letette volna
ösmer ige ◇ ismer
ösmeretség fn *lásd ismeretség*
őspörös fn ◇ <a katolikus egyházban> az egyházmegye vmely kerületének élén álló pap, rendszerint plébános; esperes
◇ <a protestáns egyházakban> az egyházmegye élén álló, erre a tisztre megválasztott lelkipásztor; esperes
őspróba fn ◇ annak bizonyítása, hogy vkinek bizonyos számú törvényes felmenői nemesek voltak; nemesi próba
ösveny fn ◇ ösvény; út
őszelő fn ◇ szeptember
őszike¹ fn ◇ őszi bogár; tücsökfajta
őszike² fn ◇ őszi kikerics
össze hsz ◇ együtt
összeábdál ige ◇ durván v. toldozva-foldozva, nagyjából összeszerkeszt; összetákol
összebomlik ige ◇ összekeveredik
összecsap ige ◇ szövetkezik; összeáll
összeegyezik, összeegyez ige ◇ kiegyezik; megegyezik; egyetértésre jut
◇ <két v. több személy> egymással békességben megfér
◇ egybevág; egybehangzik
összeegyeztet ige ◇ eléri, eszközli, hogy két v. több személy egymással megegyezzen; összebékéltet
összeeszkábál ige ◇ <írásművet> hevenyészve összeszerkeszt, megír
összefacsarodik ige ◇ összecsavarodik; összezsugorodik
összefarag ige ◇ faragással elkészít, összeállít vmit
összefen ige ◇ összekén
összeg fn ◇ összesség
◇ vminek az egésze, a teljessége
összegázol ige ◇ többször v. egészen legázol; letarol
összehangzás fn ◇ vkinek a tetteiben mutatkozó egyöntetűség, összhang
összehangzik ige ◇ együtt kellemesen hangzik
◇ megegyezik vmivel
összehasogat ige ◇ több vágással több helyen felhasít vmit
összehatás fn ◇ két v. több dolog, tényező kölcsönös összefüggésén, együttműködésén alapuló közös, együttes hatás
összehorgol ige ◇ <két v. több személy, állat> elkezd veszekedni; összekap; összevész

összehúz ige ◇ <katonaságot, csapatokat> egy helyen csoportosít; összevon

összejön, összejő ige ◇ <személy vkivel v. két személy egymással> szöváltásba keveredik
◇ <két v. több személy, vitás ügyét lezárva, elintézve, egyezkedés eredményeként> megbékél, megállapodik, megegyezik

összekalatyol ige ◇ összebeszél; összefecseg; összehord; összezagyvál

összekel, összekél ige ◇ házasságot köt; egybekel

összemarok, összmarék fn ◇ a kisujj hosszában egymás mellé tett két tenyérből formált marok
◇ <vmely szemcsés, apró darabokból álló anyagból> annyi, amennyi egymás mellé tett két tenyérbe belefér
◇ vmiből – ami egyébként nagy tömeget alkot – nagyon kevés, nagyon kis mennyiség

összemegy ige ◇ <személy vkivel v. több személy> azonos helyre, egy lakásba költözik, összeköltözik
◇ <két személy erők összemérésekor, vívásakor> támadva egymáshoz közelít, összecsap

összeolvas ige ◇ összeszámol

összeölt ige ◇ <kart> keresztbe fon, keresztbe tesz
◇ összeforraszt

összeparolázik ige ◇ összeismerkedik

összépászt ige ◇ egymáshoz passzt, összeilleszt

összerakásol fn ◇ összegyűjt; egy helyre hord

összeront ige ◇ elpusztít, tönkretesz, lerombol vmit
◇ <személyt> megalázva megsemmisít, erkölcsileg, lelkiileg súlyos csapást mér rá
◇ <két személy, csapat> egymásnak rontva összecsap

összeroppan ige ◇ <két személy, csapat> a fegyverek roppanó hangja kíséretében összecsap

összeszakad ige ◇ <erős igénybevételtől> megroppan, megrokkán, megszakad

összeszerez ige ◇ <férfit és nőt> házassági kapcsolatba összehoz

összetanul ige ◇ <két v. több személy szerepet, előadásra szánt darabot, zeneszámot> úgy megtanul, begyakorol, hogy az előadás simán menjen

összetartozandóság fn ◇ az a tény, hogy két v. több személy, tárgy, dolog kapcsolata, összetartozása, egysége megokolt, természetes
◇ összetartozás; összetartozóság

összetentáz, összeténtáz ige ◇ összetintáz

összetes mn ◇ együttes; összetartozó

összetesz ige ◇ <jótekmény célra> összead vmit

összeüt¹ ige ◇ <két v. több dolog> bizonyos tekintetben összhangban van, egyezik, összevág

összeüt² ige ◇ <két személy, csoport> összecsap, összeütközik
◇ verekezésbe kezd, vitába keveredik vkivel

összevág ige ◇ <állat v. jármű vmely talajt> egész területén erősen felvág

összevegyül ige ◇ <több személy, réteg> keveredik, társadalmi érintkezést tart fenn egymás közt

összever ige ◇ <több állatot> ütve-verve egy helyre, egy csomóba terel
◇ <embereket> összeterel, egy táborba hoz
◇ <két szív> összedobban

összevet ige ◇ <vmilyen felsőbbnek képzelt hatalom két v. több személyt> egyazon helyre vet; összesodor

összevissza hsz és mn ◇ mindent összevéve; összesen; mindössze; együtt

összevon ige ◇ összehúzza, meghúzza magát
◇ <háztartást> szűkebb keretekre szorít, szerényebb költségvetésre állít

összkormány fn ◇ vmely ország kormányában résztvevők összessége; a miniszterelnök és a szakminiszterek együttese, az egész kormány <egy szűkebb kormánnyal szemben>

ösztoke, öszten fn ◇ bot, amelynek egyik végén hegyes v. lapos vas van, ezzel tisztítják le az eke kormánylemezére rátapadt földet, v. bökdösve nógatják vele az ökröket
◇ éles vaslappal ellátott fabot, amellyel a búzát tisztítják

ösztokél ige ◇ <igásállatot fanyelű lapos vasdarabbal> ütöget, szurkál, hogy megindulásra, gyorsabb haladásra készítse
◇ <igásállatot szóval, gyeplőszárral, ostorral> gyorsabb haladásra készítet
◇ <ekét> sártól, gáztól megtisztít arra alkalmas eszközzel, az ösztokével

ösztön fn ◇ hegyes karó, pálca, amellyel az állatot szurkálva gyorsabb haladásra készítetik; ösztoke
◇ ösztönzés; biztatás; ösztönző erő

ösztörű fn ◇ elágazó fogakkal, szegekkel ellátott facölöp, amelyen takarmányt szárítanak, amelyre állatbórt

v. edényeket akasztanak; ágas

◇ mézsárosok, hentesek fogas állványa, melyre a húsdarabokat aggatják

◇ felső végén kihegyezett cölöp, karó

◇ tartó v. támasztó gerenda

◇ karókból épített gát

◇ halfogó rekeszték

ösztvér mn ◇ sovány, nem zsíros <állat, ill. test, hús>

◇ sovány; vézna; girhes <személy>

ösztvéredik, ösztvérkedik ige ◇ fonnyad; sorvad; hervad

öszutó fn ◇ november

öszül ige ◇ vmely cselekvés végzése közben szenved

öszve ik ◇ össze; egybe

öszves mn ◇ összes

ötlemény fn ◇ ötlet; idea

ötletik ige ◇ kiömlik; kiárad; kitódul

ötöd fn ◇ vmely alaphang és a rá következő ötödik hang alkotta hangköz; kvint

ötödfél szn ◇ négy és fél

ötös mn ◇ az ötödik ezredhez tartozó <katona>

◇ öt pénzegységet érő <bankjegy>

ött ige ◇ önt; kiereszt

öttevéný¹ fn ◇ felhalmozott folyami hordalék

◇ töltésen haladó út

◇ kavicsal burkolt római út

öttevéný² fn ◇ öntéssel alakult fémtárgy

◇ öntött kép, szobor

ötvéný fn ◇ ötvözet

ötvénýez ige ◇ ötvöz

övez, övedz ige ◇ <személy> vkinek derekát, fejét, homlokát, rendszerint ékességül övvel v. vmely keskeny, kör alakú tárgyval folyamatosan át- v. körülkötö

◇ vmely tárgyat, különösen kardot felköt a derekán levő övre

övezet fn ◇ párkány

özön fn és mn ◇ az áradó víztömeghez hasonlóan nagy emberi tömeg, sokaság

◇ túláradó; özönlő

◇ óriási tömegű; teméntelen sok; tömérdek

özönlik, özönöl ige ◇ <fényt> áraszt

özvegý mn ◇ párjavesztett v. párjától megfosztott <állat, főként madár>

özvegýel ige ◇ özvegýi életet él

özvegýkenýér fn ◇ özvegýi állapot; özvegýi élet, különösen özvegýségre jutott asszonynak v. férfinak keserves élete

özvegýség fn ◇ elhagyott; nyomorult; ínséges állapot

P

pác fn ◇ szösz

pácem fn ◇ kereszt, csóktábla, ereklye, amelyre a misén a békecsókot adták

packa fn ◇ ütés; csapás

◇ <iskolában:> a nyitott tenyérbe vonalzóval, pálcával mért ütés; tenyeres

packál ige ◇ méltatlanul, félvállról, ugratva, játszadozva bánik vkivel

packáz, packázik ige ◇ <iskolában:> lapos fadarabbal vkinek a tenyerébe üt, packát ad

◇ <két egymással szemben álló gyermek> összeszorított két ujjával játékból egymásnak a kinyújtott mutató- és középső ujjára csapdos, hogy lássák, ki bírja tovább

pacuha mn és fn ◇ lomha, lusta, rest <személy>

◇ lompos, rendetlen öltözetű <személy>

◇ rongyos, foltos, szedett-vedett ruhanemű, ágynemű, limlom

pacsa fn ◇ a fejtetőre laposan, hátul sátorszerűen a vállra boruló, bonyolultan hajtogatott fejkendő

pacsirta fn ◇ csendőr; rendőr

pacsker fn ◇ posztóból varrt házicipő, mamusz

pacsmag fn ◇ festésre v. borotválkozáskor használt nagyobb, vastagabb ecset; pamacs

◇ a szarvasmarha fülkagylóján levő szőrzet

◇ szövETFéléből készült papucs

◇ ócska, rossz cipő

◇ hozzáértés nélkül készített silány étel; kotyvalék

pacsmagol ige ◇ pancsol

pad fn ◇ padló

◇ keskeny árkon, patakon átvezető kezdetleges híd, rendszerint vastag deszkaszálakból, korlát nélkül;

palló

◇ padlás

◇ lapos tetejű, meredek oldalú domb

◇ <veteményeskertben> ágy, ágyás

pádimentum, pádimentom, padimont fn ◇ padló; padozat

padisah fn ◇ a török és a perzsa uralkodó címe; szultán; császár

padka fn ◇ <falusi házban> a kemence kiálló talpazata, párkánya, amely ülő- és fekvőhelyül használatos

◇ alacsony nyitott tűzhely

padláda fn ◇ pad, amelynek az alja ládául szolgál

padlat fn ◇ padló; padozat

padlat fn ◇ padló; padozat

padló fn ◇ keskeny árkon, patakon átvezető kezdetleges híd, rendszerint vastag deszkaszálakból, korlát nélkül; palló

◇ padlás

padmaly¹, pandal¹ fn ◇ <meredek part aljában> víz által kivájt üreg

◇ alámosott, meredek vízpart

◇ a sírgödör oldalába ásott üreg, amelybe a koporsót betolják, hogy a lezuhanó föld be ne nyomja a fedelét

padmaly², pandal² fn ◇ mennyezet

◇ padlás

◇ kemencepadka

padogra fn ◇ köszvény

padozat fn ◇ padló

◇ mennyezet

paganét fn *lásd* **panganét**

pagina fn ◇ <könyvben> oldal, lap

pagód fn ◇ mozgatható fejű, groteszk kínai porcelánfigura; pagodafigura

pagony fn ◇ fiatal, ritkás erdő

◇ <nagy kiterjedésű erdőből v. vadászterületből> egy-egy erdész hatáskörébe tartozó rész; erdődülő

páhó fn ◇ legtöbbször deszkából épített raktár; magtár; csűr

páhog ige ◇ erősen liheg, zihálva kapkodja a levegőt

◇ pufog

◇ lengedez; fújdogál

páholy fn ◇ szénatartó rekesz (istállóban)

páholynyitogató fn ◇ színházi jegyszedő

paizs fn ◇ pajzs

pájinka fn ◇ pálinka; papramorgó

pajk fn ◇ szolga; inas

◇ hírvivő; hírnök

pajkos¹ mn ◇ játszadozó, fúrge, mozgékony <állat, természeti jelenség>

◇ parázna; kicsapongó; buja

pajkos² fn ◇ betyár; szegénylegény

◇ fosztogató; rabló

pajód fn ◇ különféle rovaroknak olyan lárvája, amelynek teste puha, henger alakú, rágószervei vannak, növényi anyagokkal táplálkozik; pajor

◇ cserebogár földben élő, kártevő lárvája; csimasz; pajor

pajol fn ◇ szór; szétszór; elhint

pajta fn ◇ nagyméretű, istállószerű épület, ahová a jószágot rossz időben, télen beterelelik; istálló; ól
◇ présház

pajtás fn ◇ vkivel együtt katonáskodó személy; bajtárs

pajzán mn ◇ olyan <ló>, amelyet szabadon bocsátanak a kocsi mellett, v. amelyik lazán, csak kötőfékkal, szíjjal van a kocsihoz kötve

pajzsporcogó fn ◇ a gége vázának első, pajzshoz hasonló alakú porcogója; pajzsporc

páka fn ◇ a kákának, a nádaknak v. a gyékénynek buzogány alakú virága, bugája

pákász fn ◇ mocsaras, lápos vidéken, rétságban, nádasban halászattal, vadászattal, madarászattal foglalkozó, ebből élő személy

pákászkodik ige ◇ rétságban, nádasban halászattal, vadászattal, madarászattal foglalkozik, azaz a pákász mesterséget űzi

pakéta, pakét fn ◇ levélköteg; iratcsomó; köteg
◇ csomag; poggyász; málha

paklincs fn ◇ poloska
◇ kullancs
◇ apró légy; muslica

pakocs, pakocsa fn ◇ csúfolódás; tréfa; bohóság

pakocsál ige ◇ kigúnyol; megcsúfol
◇ tréfál; bolondozik; viccel

pakombart, pakompart fn ◇ oldalszakáll; pofaszakáll; barkó

pákosz mn ◇ kutató; fürkésző
◇ nyalánk; torkoskodó
◇ rendetlenkedő; kártevő

pákosztos mn ◇ az elébe kerülő ételfélét, csemegét megdézsmáló, nyalakodni, torkoskodni szerető <személy, állat>
◇ rakoncátlan, vásott, csintalan <személy>
◇ olyan <férfi>, aki a házastársi hűséget nem veszi szigorúan

pákosztoskodik ige ◇ rendetlenkedik; rosszkodik; csintalankodik
◇ nyalakodik; torkoskodik; enivaló után kutat; enivalót csen; dézsmál

pakróc fn ◇ pokróc

paksaméta fn ◇ tréfa; bolondság
◇ egy fajta tánc

paktum fn ◇ politikai szövetség, tömörülés
◇ megállapodás; megegyezés; szerződés

pakulár fn ◇ havasi juhász

pakura fn ◇ petróleum

pála fn ◇ egy villányi széna

palacféreg fn ◇ poloska

palack fn ◇ hüvelykujj

palacsintasütő fn ◇ olyan hely, bódé, ahol palacsintát sütenek és árulnak
◇ az a személy, aki szokásszerűen, kenyérkeresetből búcsúk, vásárok alkalmával palacsintát süt

palaj fn ◇ vizenyős völgy
◇ part menti zátony; homokzátony
◇ iszapos hely; mocsár

palajta fn ◇ ponyva; lepedő

palamár fn ◇ hajókötél

palánk fn ◇ deszkakerítés; léckerítés

palánka fn ◇ palánkkal bekerített hely, vár, város; erődítmény

palankin fn ◇ gyaloghintó; hordszék

palánkkerítés fn ◇ deszkakerítés; deszkapalánk
◇ egymás mellé vert s egymáshoz erősített cölöpökből álló kerítés

palánkol ige ◇ bekerít; elkerít

palást fn ◇ bő, lefelé szélesedő, rendszerint hosszú, ujjatlan, köpenyforma ruhadarab, amelyet a vállra terítve, elöl a nyaknál összekapcsolva viseltek
◇ <vallási szertartáskor, ill. vmely egyházi v. világi méltóság jelképéül ünnepélyes ruházként viselt> ilyen szabású, nehéz selyemből, bársonyból v. más értékes kelméből készült ruhadarab; talár

palástol ige ◇ vmit fed, takar, hogy azt, ami alatta van, láthatatlanná tegye

palatábla fn ◇ kb. 25 × 20 centiméter nagyságú, fakeretbe foglalt, fekete v. sötétszürke, könnyen lemosható palalap, tábla, amelyen régebben az elemi iskolában palavesszővel az írást, számolást gyakorolták

palatinus fn ◇ a király után az első közjogi méltóság viselője; nádor

palavessző fn ◇ palából készített vékony rudacska, amellyel a palatáblára írnak

paláz mn ◇ parázna; buja

palázol ige ◇ Luca napján többedmagával házról házra köszönteni jár
◇ kóborol; csavarog
◇ beszéddel gyötör, agyonbeszél vkit

pálca fn ◇ hatalmi jelvény; jogar
◇ botbüntetés; testi fenyíték

pálcáz ige ◇ pálcával üt, ver, büntet vkit, vmit

pálha fn ◇ <az ing hónaljába> erősítésül betoldott kis darab vászon

pálházó fn ◇ díszítésre használt, T alakú, többnyire fa nyéllal ellátott véső, a fej mindkét végén görbe éllel; hornyoló

pali fn ◇ szenvedő alany; áldozat

pálinkamérés, pálinkásbutik fn ◇ pálinka kimérése, árusítása kicsiben, rendszerint helyben való fogyasztásra
◇ üzlethelyiség, ahol ez történik, folyik

palinódia fn ◇ olyan költemény, amelyben a szerző egy korábbi művének állítását visszavonja, gondolatait megmásítja

palizáta fn ◇ karókkal megerősített sánc, kerítés

pall, palol ige ◇ pálcával v. kézzel ütöget, vereget, ill. így porol vmit
◇ <szemes terményt> a polyvától, szeméttől rostálva v. szelelve megtisztít; rostál; szelel; szór
◇ szelet csap; legyez

palládium fn ◇ menedék; oltalom

pallag fn ◇ több éven keresztül műveletlenül hagyott föld; parlag

pallal ige ◇ rázogató; megtisztít; rostál

pallás fn ◇ padlás

pallér fn ◇ <kőműves- és ácscsukmában> munkavezető; munkafelügyelő
◇ kisebb épületek, családi házak építését tervező és végző, építési, mérnöki képesítés nélküli magánvállalkozó
◇ hajcsár

palléroz ige ◇ csiszol; fényesít; finomít
◇ <nyelvet> kifejezőbbé, pontosabbá, helyesebbé tesz; művel

pallérozatlan mn ◇ olyan <ásvány>, amelyet nem csiszoltak simára, fényesre, nem munkáltak meg

pallérozódik ige ◇ <személy, közösség> egyre műveltebbé válik, magatartása, modora egyre csiszoltabb, finomabb lesz

pallérozott mn ◇ kiművelt, tanult s ezért finomabb ízlésű <személy, közösség>
◇ olyan <nyelv>, amelyet az irodalmi használat és a tudatos nyelvművelés kifejezőbbé, pontosabbá, helyesebbé tett

pallérozottság fn ◇ csiszoltság; finomság
◇ civilizáltság; műveltség

pállik ige ◇ <tömegben levő növény, növényi anyag nedves, párás környezetben> fülled, rothad, erjed

palló fn ◇ keskeny árkon, patakon átvezető kezdetleges híd, rendszerint vastag deszkaszálakból, korlát nélkül; bürü
◇ <régen vidéki városok kövezetlen utcáin> deszkából készített járda
◇ vastag deszka
◇ padló

pallos, pálos fn ◇ széles pengéjű kard

pallosjog fn ◇ jog a halálos ítélet meghozatalára és végrehajtására

pallóz ige ◇ vmely helyiség, szoba alját, talaját padlóval burkolja; padlóz

pálmagyümölcs fn ◇ datolya

pálmaszilva fn ◇ datolya

palogár fn ◇ polgár

palóka fn ◇ borjú, csikó orrán alkalmazott szíj-, vas- v. faeszköz, amellyel megakadályozzák, hogy az állat

szophasson

palol ige *lásd* **pall**

palos, palozs, palozsna fn ◇ üres tojáshej v. műtojás, amelyet a tyúk fészkebe tesznek, hogy oda tojjon
◇ záptojás

pálos fn *lásd* **pallos**

palota fn ◇ terem; díszterem; nagy társalgó

palotagróf fn ◇ a király után az első közjogi méltóság viselője; nádor; palatinus

palotahölgy fn ◇ az uralkodónőnek, az uralkodó feleségének v. az uralkodóház többi nőtagjának kíséretéhez tartozó előkelő hölgy, aki rendszerint az uralkodó udvaránál v. vmely főnemesi palotában tartózkodik; udvarhölgy

palotás fn ◇ ajtónálló; őr; hajdú

palozsna fn ◇ csalitojás

paltóka fn ◇ felöltő; felsőkabát

pálya¹ fn ◇ út; útirány

◇ csatatér; küzdőtér

◇ futóverseny díja

pálya² fn ◇ köntös; zászló

pályabér fn ◇ jutalom; elismerés

pályabíró fn ◇ a pályázatot elbíráló testület tagja

pályadíj fn ◇ irodalmi pályázattal elnyerhető, kitüntető díj

pályafelvigyázó, pályafőlvigyázó fn ◇ <a vasúti pálya 15–20 kilométeres szakaszán> felügyeletet teljesítő vasúti alkalmazott, aki egyúttal a pályafenntartási munkák helyszíni vezetője; pályamester

pályafő fn ◇ pályaudvar

pályafutás fn ◇ versenyzés; versengés

◇ haladás; út

pályafutóhely fn ◇ versenypálya; küzdőtér

pályaház fn ◇ pályaudvar épülete

pályakérdés fn ◇ pályázaton megoldásra, kidolgozásra kitűzött tudományos v. szépirodalmi tárgy; pályázati kérdés

pályakör fn ◇ életmű; munkásság

pályanyertes mn ◇ olyan <alkotás v. ritkán személy>, amely, aki vmely pályázaton nyert, ill. vmely pályadíjat megnyert; díjnyertes; pályadíjas

pályaszelvény fn ◇ vmely pálya, út, vasút keresztmetszete

pályatárs fn ◇ sorstárs, esetleg házastárs

pályatér fn ◇ működési terület, lehetőség

pamacs fn ◇ rendszerint liba szárnytollából készült ecset, amellyel a kalácsra tojásfehérjét kennek

pamacsol ige ◇ fest

pamat fn ◇ vékony szálakból álló csomó

pamlag fn ◇ kárpitozott fekvő- és ülőalkalmatosság

pampula fn és mn ◇ nagy száj, pofa

◇ szájaskodó; nyelves

pampus, pampuska fn ◇ farsangi fánk

pamuk fn ◇ pamut

panácea fn ◇ csodaszer

panama fn ◇ nagy összeg elsikkasztása; csalás

panamista fn ◇ csaló; szélhámos

panárium fn ◇ kenyeres kamra

panaszdal fn ◇ bánatos hangú lírai költemény; elégia

panaszolkodik ige ◇ panaszkodik; siránkozik; kesereg

panaszos mn ◇ nem szívesen adott, csak odavetett; fölhánytorgatott

páncéloz ige ◇ páncéllal fölszerel, fed, páncélba öltöztet vkit, vmit

◇ páncéllal borít, burkol, fed vmit

páncér fn ◇ páncél; fémlemezkből készült hadiöltözet

pancsol ige ◇ <értékes folyékony anyagot> fölöslegesen kiöntöget, pazarol, tékozol

pandal fn *lásd* **padmaly**

pandemónium fn ◇ zűrzavar; hangzavar; zenebona

pandúr fn ◇ török gyalogos katona

◇ bandita; rabló; martalóc

◇ a vármegyék zsendárja, csendőrje

pang ige ◇ <vmely anyag, élelmiszer> hosszas állásban élvezhetőség szempontjából veszít értékéből

panganét, paganét fn ◇ hosszú, régies formájú kétélű szurony

◇ rövid gyalogsági kard

paniperda fn ◇ fejét mindig huncutságokon törő gyerek, kenyérpusztító pernahajder

◇ gyakran kisebb szélhámosságra is hajlamos, de nem ellenszenves huncut személy

pank fn ◇ pad

panka mn ◇ könnyűvérű; ledér

pánkét fn ◇ bankett; lakoma

pankó fn ◇ fánk

pankrót fn ◇ csőd; tönkremenés; eladósodás

panoráma fn ◇ az a vásári sátor v. bódé, amelyben belépődíjért képeket mutogattak, és ahol a néző nagyítóüveggel fölszerelt készülékben különféle képeket láthatott

pánt fn ◇ kisméretű, ritka szemű, teherhordó háló, ami edények kézben való szállítására szolgál

pantallér fn ◇ <karabély, tölténytáska, kard, rendjel stb. hordozására való> vállszíj v. a vállon átvetett heveder

◇ <vállon átvetve viselt> köpenykoszorú <a katonaságnál>

pantalló, pantalon fn ◇ cipőhöz viselt egyenes, nem feszes szárú, hosszú férfinaadrág

panttattyú fn ◇ ágyúgolyó, puska golyó

panteon fn ◇ istenek, hősök emlékére emelt templomszerű csarnok

pántli fn ◇ díszként használt szalag; pántlika

pántlika fn ◇ vmely kelméből, többnyire selyemből v. bársonyból készült, rendszerint dísznek használt szalag

◇ keskeny szántóföld

pántofely fn ◇ saru; szandál

◇ nem teljes felsőrésű, könnyű cipő; papucscipő

pantofli fn ◇ papucs

pántolódik ige ◇ kötekedik; veszekedik; zsémbeskedik; zsörtölődik

◇ töpreng; rágódik; aggódik; nyugtalankodik

◇ vmibe belekapcsolódik, belebonyolódik, beleakaszódik

panusa fn ◇ kukoricaszár

◇ kukoricacsuhé

panzió fn ◇ nyugdíj; penzió

panyóka fn ◇ négy sarkán kötővel ellátott kis háti ponyva, lepedő, két-két kötőjét a vállon át összefogva v. - kötve füvet, szalmát, szénát hordanak benne

◇ fel nem öltött, csak vállra vetett, nyakba akasztott felsőruha, kabát

panyva fn ◇ nyeles serpenyő

pányva fn ◇ kb. 8–14 méter hosszú, ujjnyi vastag kötél végén karikával, amelyet az emberhez még nem szokott állatok kifogására használnak; árkány

pányvás fn ◇ az a ló, amely nyergelve, karóhoz kötve legel, hogy mindig készen álljon a terelő pásztor számára

pányváz ige ◇ <állatokat> pányvával, hosszú zsineggel, kötéllel v. hova köt

pap fn ◇ kemény fából készült vastag fődél <a borsajtó garatjában> a törköly, azaz a szőlő kisajtolása után visszamaradt, szilárd növényi anyag lenyomására

◇ ezt a födelet lenyomó hosszúkás, négyszögletű, kemény fadarab, amely a csavar szorítását közvetíti; nyomtató fa

◇ eltört gerendának, elkorhadt sasfának v. ágasnak a megtámasztására való fa

◇ <gabonakeresztben> a közepre tett legfelső kéve, szalmaköteg, ami a többinél rendszerint nagyobb, súlyosabb; papkéve

papa fn ◇ burgonya

pápahitú fn és mn ◇ a pápa híve; katolikus

pápálkodik ige ◇ a katolikus egyházban pápaként uralkodik

pápaszem fn ◇ szemüveg

◇ <a ló kantárán> szemellenző

pápaszemes mn és fn ◇ pápaszemet, szemüveget hordó <személy>
◇ olyan <dolog>, amin pápaszem van
◇ pápaszemet áruló, készítő személy; optikus

papasszony fn ◇ apáca

papbojtár fn ◇ káplán; segédlelkész

paperlapap msz ◇ <felkiáltásként:> ostoba beszéd!

papfülemüle fn ◇ felül szürkésbarna, alul világosszürke költöző kis énekes madár, amely erdeinkben, kertjeinkben meglehetősen gyakori; barátka

papírmalom fn ◇ kézi merítéssel dolgozó, kisebb papírkészítő üzem

papiros fn ◇ papír

papiroskülyü fn ◇ papírmalom; papírkészítő műhely

papirospénz fn ◇ papírpénz; bankó

papirosszagú mn ◇ papírszagú

papírszőnyeg fn ◇ tapéta

pápista fn ◇ <gúnyos v. tréfás szóhasználatban:> római katolikus

papkéve fn ◇ a gabonából rakott kereszt legfelső kéréje, kötege

papkisasszony fn ◇ <protestánsoknál, görög keletiekénél:> pap hajadon leánya

papmacska fn ◇ élénk színű rajzokkal díszített, hosszú szemölcsökön álló szőrökkel sűrűn borított, nagyobb fajta bundás, 16 lábú hernyó

papné fn ◇ papnő

papol ige ◇ egyházi beszédet mond, prédikál

papolás fn ◇ egyházi beszéd; prédikáció

papozlár fn ◇ pap

papramorgó fn ◇ pálinka; tömény szeszes ital

papsapka fn ◇ a kecskerágónak, bizonyos cserjének rózsaszín-lilás, négyszögletes termése

papsegéd fn ◇ segédlelkész; káplán

papszakácsné fn ◇ katolikus pap, különösen plébános háztartását vezető nő

papucs fn ◇ vmely vonatkozásban a papucs alakjára emlékeztető növény, virág, állat
◇ a szurony hüvelyét a derékszíjon tartó bőrtáska

papusa fn ◇ köteg; csomó
◇ egy köteg dohánylevél
◇ fonott kalács
◇ játékbaba; bábu

pár¹ fn ◇ erjesztett árpából komlóval v. korpával készített kovász

pár² fn ◇ vmely írás másolata

pár³ mn ◇ parázsló; izzó

para fn ◇ a halászháló szélére erősített, az alámerülést megakadályozó könnyű fadarab

pára fn ◇ <sajnálkozó hanglejtéssel:> ember
◇ <gyakran szitkozódásban:> teremtés, lény

paracskó fn ◇ vizsla

parádé fn ◇ katonai díszszemle, díszfelvonulás
◇ díszruha; díszegyenruha

paradi, paradicsomalma fn ◇ paradicsom

paradicsomkert fn ◇ paradicsom; édenkert

paraf fn ◇ kézjegy; aláírás

parafál ige ◇ nemzetközi egyezményt; szerződést aláír

paráhol ige ◇ permetez; locsol
◇ szemerkél; szitál; csepereg
◇ pazarol; tékozol

paraj, paréj fn ◇ általában a ház körül, kertben, szemetes helyen növő s elburjánzó gyom <kivált a libatop, laboda nemzetsége fajainak közös megnevezésére>

párállik ige ◇ <pára> fejlődik, száll, árad belőle; <párát> bocsát ki magából; párolog

parancsolás fn ◇ a parancsnok hivatali állása, jogköre, tevékenysége; parancsnokság

parancsolat fn ◇ parancs; felszólítás; utasítás
◇ a tízparancsolat vmelyik pontja, szabálya, parancsa

parancsszó fn ◇ egy v. néhány szóval kifejezett parancs; vezényszó

parány fn ◇ elenyészően kicsiny v. kevés rész vmiből; nagyon kis mennyiség
◇ olyan személy, aki vmely feladathoz mérten túlságosan gyenge, tehetetlen, vmely nagy dologhoz viszonyítva igen kicsiny, jelentéktelen
◇ erkölcsi értelemben nagyon kicsi, nagyon csekély értékű, jelentéktelen személy
◇ nagyon kis méretű, terjedelmű testecske
◇ atom

parapács mn ◇ élénk; ürge
◇ beszédes; fecsegő; csacsogó

paraplé fn ◇ lugas; filagória
◇ napernyő
◇ esernyő

parapli fn ◇ esernyő

párás mn ◇ párába, ködbe, áttetsző felhőbe burkolt v. tőlük részben eltakart

párasság, párosság fn ◇ házasság

paraszol fn ◇ napernyő; ernyő

paraszt¹ fn ◇ <katonaság körében:> polgári, civil személy
◇ rendőr

paraszt² fn ◇ parlagon, megmunkálatlanul hagyott föld

paraszt³ fn és mn ◇ vminek, főleg ruhának díszítetlen, kivarratlan, sima része
◇ olyan <ruha, edény, használati tárgy>, amely dísztelen, ill. mázolatlan
◇ durvára, nem finomra örölt; darabos

párázat fn ◇ víz v. más folyadék, ill. nedves test felszálló gőzeinek, páráinak tömege, rétege; kipárolgás

parázna mn és fn ◇ olyan <személy>, aki házasságtörést követett el; házasságtörő
◇ parázna életű, feslett erkölcsű személy, főleg nő

parazol, parazoly fn ◇ napernyő
◇ esernyő

parázs mn ◇ omlós; lágy; puha

parácsol ige ◇ pörköl; éget; parázon sütöget
◇ beránt <pl. főzeléket>

parázsolt mn ◇ sült

párbajtőr fn ◇ <főleg Francia- és Olaszországban> párbajozásra használt, különféle formájú és hosszúságú tőr

párbér fn ◇ <a katolikus és a református egyházban> egyházi adó, melyet az egyházközséghez tartozó házaspárok gabonaneműben v. más természetbeni szolgáltatásban, ill. készpénzben fizettek a lelkésznek, felekezeti tanítónak

parciális fn ◇ részvény; értékpapír

párd fn ◇ párduc

párdal fn ◇ olyan dal, dalszerű zenei betét, ill. dalműnek olyan részlete, amelyet két személy egymást váltva, egymásnak mintegy felelgetve ad elő

pardon fn ◇ <főleg halálos ítélet kimondása után, ill. harcban, párviadalban történt legyőzés után kért, adott> kegyelem

pardoníroz ige ◇ megbocsát; megkegyelmez

párduc, párduckacagány fn ◇ párducbőrből készült kacagány, mente, felsőruházat, kabát

paré fn ◇ füves térség; rét; legelő

paréj fn lásd **paraj**

parens fn ◇ szülő

parentáció fn ◇ gyászbeszéd; búcsúztató

parentézis fn ◇ zárójel

parés mn ◇ gyomos; gazos

parget fn lásd **barhet**

párhagyma fn ◇ póréhagyma

párharc fn ◇ két személy fegyveres mérkőzése, harca; párbaj; párviadal

paria fn ◇ irat másolata

páriáz ige ◇ iratot, dokumentumot lemásol

páripa fn ◇ tenyésztésre alkalmatlan, herélt ló

paripáz ige ◇ nyargal; vágtazik

paríroz¹ ige ◇ <vívásban ütést, szúrást, vágást> fölfog, kivéd, elhárít
◇ ellenfelének szúró v. vágó fegyverét harc közben saját fegyverével félrelöki, hatását elhárítja
◇ <támadást, támadó szándékot> kivéd, ügyes megoldással elhárít
◇ <szóbeli összecsapásban, vitában> a támadást ügyesen elhárítja; visszavág

paríroz² ige ◇ fogad; fogadást tesz
◇ feltétlenül engedelmeskedik

párismadár fn ◇ veréb nagyságú, hasznos rovarirtó énekes madár; cinege; cinke

párijelenet fn ◇ rövid jelenet v. csevegés, melyet színpadon v. pódiumon két szereplő ad elő; páros jelenet

párka fn ◇ a sors római istennője

párkány¹ fn ◇ védfal; sánc
◇ elővár

párkány² fn ◇ gyapjúból és kecskeszorból szőtt anyag

parkíroz ige ◇ parkosít

parlag fn ◇ több éven keresztül műveletlenül hagyott föld

parlagi mn ◇ életének java részét falun töltő, csiszolatlan modorú, műveletlen <személy>
◇ vad; kietlen

parlamentar fn ◇ küldött; követ

parlamentez ige ◇ vitatkozik; vitázik

párna fn ◇ tollal, pehellyel bőven, de lazán megtöltött, széles, zsákforma ágynemű, melyet takaródzásra használnak; dunyha
◇ alsó dunyha, derékalj
◇ <szekéren> a tengelyre erősített lapos fa, amelyen a fergettyű mozog

párnaciha fn ◇ párnahuzat; párnahaj
◇ sűrű szövésű textilanyagból, rendszerint anginból varrott zsákszerű tok, amelyet tollal megtöltenek, s aztán bevarrnak; párnatok

párnafa fn ◇ fából készült alátét, amelyre vmilyen eszköznek, szerkezetnek egy része nyugszik, fekszik

párnahaj, párnahéj fn ◇ párnahuzat

párnaszék fn ◇ kanapé; kerevet; pamlag

párnatánc fn ◇ olyan, eredetileg lakodalmi népi tánc, amelyet úgy járnak, hogy a fiatalság körben áll, egy legény párnával középen táncol, majd egy lány elé dobja a párnát, rátérdelnek, megcsókolják egymást, s aztán a lány táncol középen, s választ egy legényt

parókás fn és mn ◇ parókákat készítő iparos, fodrász
◇ a régi elavult formákhoz ragaszkodó; a haladástól elmaradt; ósdi

parókia fn ◇ pap lakása és hivatala

parola fn ◇ lendületes, erőteljes kézfogás, kézzel másnak a tenyerébe csapás <üdvözlésül>
◇ ilyen mozdulat mint az adott szó, ígéret nyomósításának, vmely megállapodás, egyezség megerősítésének jelképe
◇ kézfogással megerősített, nyomósított becsületszó
◇ jelszó
◇ engedély
◇ <gyermeknyelvben:> paksi

paroláz, parolázik ige ◇ szívélyes, kedélyes közvetlenséggel kezét fog, szorít vkivel; kezel
◇ erőteljes lendülettel kezét szorít vkivel, kezével a tenyerébe csap <rendszerint vmely ígéret, egyezség, megállapodás megerősítéséül, az adott szó nyomatékaul>; kezét, parolát ad vmire

paroli¹ fn ◇ megkétszerezett tét

paroli² fn ◇ egyenruha hajtókájára varrt, főként fegyvernemet jelző szövetdarab

párolkodik ige ◇ bűzölög; párolog

páros mn ◇ olyan <ember, állat>, akinek, amelynek párja, élettársa van
◇ házasság <élet>

párosul ige ◇ nemileg egyesül; párosodik; párizik; közösül
◇ egybekel, házasságot köt vkivel

párrím fn ◇ páros rím

part fn ◇ halom, domb lejtős oldala; domboldal; emelkedő
◇ töltésnek, mesterséges földhányásnak lesimitott v. vmely növényvel beültetett, benőtt oldala; rézsű

párt fn ◇ pártoskodás; pártütés
◇ hasonló gondolkozásúak csoportja, tábora

◇ kapcsolatban álló személyek egyike; fél

◇ védelem; oltalom

párta fn ◇ szalag v. női fejdísz, fejék

◇ leányság; szüzesség

◇ levarrott szegély, korc, amelybe madzagot fűznek a ruha derékrészének összehúzására

pártás mn ◇ eladó sorban levő, hajadon <nő>

pártáz ige ◇ <személyt, fejet> pártával, korona v. félhold alakú díszes fejéssel, koszorúval ékesít

◇ <gatyát, szoknyát> pártaszerű övvel, azaz korccal lát el; korcot varr vmire

pártázat fn ◇ párkány; perem; szél

parte, partecédula fn ◇ gyászjelentés

partéka fn ◇ portéka; áru

párthíve fn ◇ az a személy, aki vkinek pártján van, annak politikai nézetét helyesli, és érvényesíteni törekszik

parti¹, párti fn ◇ műszak

parti² fn ◇ nagy anyagi haszonnal járó házasság

pártoló fn és mn ◇ lázadó; elégedetlenkedő

partos mn ◇ dombos, emelkedő <terület v. ennek része>; meneteles

◇ parttal szegélyezett, mélyedésben, környezeténél mélyebben levő <dolog>

pártos mn és fn ◇ olyan <csoport, nép>, amelynek tagjai egymás között pártokra szakadva viszálykodnak, viaskodnak, pártoskodnak

◇ vkinek a pártján álló, vkinek pártját fogó személy

◇ elfogult; részrehajló

◇ párttűző, összeesküvő személy

◇ hűtlen

pártoskodik ige ◇ lázad

pártosság fn ◇ pártos, párttűző magatartás; pártoskodás; párttűzés; pártvillongás; széthúzás

◇ vmely félhez, párthoz húzó rokonszenv; részrehajlás; elfogultság

partőr fn ◇ nagyobb álló- v. folyóvizek partja biztonságának felügyeletével megbízott fegyveres alakulat tagja

pártütés fn ◇ egyes személyek v. kisebb csoportok felkelése a törvényes hatalom, ill. gyakorlója ellen

◇ szervezkedés, összefogás vmely közösség egységének megbontására

párttűző mn ◇ olyan <személy, csoport>, aki, amely vmely közösség egységét, rendjét megbontva felkel, fellép ellene

pártvonal fn ◇ az az irány, amelyet vmely politikai párt vezetősége a párttagoknak követésre megjelöl

◇ a pártnak egy bizonyos területen kiépített és aktív szervei együtt

parvenü fn ◇ szegényebb sorból származó, (hirtelen) meggazdagodott ember, aki előkelőnek tartott szokásokat igyekszik utánozni

párviadal fn ◇ párbaj

párvonalas mn ◇ párhuzamos

pas fn ◇ páros kockavetés

pasa, passa fn ◇ török tartományi kormányzó; basa

pasasér fn ◇ utas; utazó

◇ férfi; ember; fickó; alak

◇ kocsmavendég; vendég

◇ személyszállító hajó

pási fn ◇ idősebb rokon (pl. nagybácsi, nagynéni stb.)

pásit fn ◇ pázsit; gyepek

paskol ige ◇ vminek v. vmihez erősen nekicsap v. odavág vkit, vmit

páskom, páskum fn ◇ legelő; füves térség

◇ osztatlan közös tulajdonban és használatban lévő földterület

passa fn *lásd pasa*

passió fn ◇ gyötrelme; kínszenvedés

pást, pásti fn ◇ alacsony, sűrű fűvel benőtt hely, legelő

◇ pázsit; gyepszőnyeg

pástétom fn ◇ hússal, hallal v. más töltelékkel töltött tésztaféle

paszamánt fn *lásd paszomány*

paszat fn ◇ szenny; piszok; mocsok; maszat

paszaton ige ◇ maszaton; összekoszol

◇ pancsol

pászít ige ◇ illeszt; kapcsol; passzít

paszita fn ◇ keresztelő alkalmával tartott vendégség, lakoma

pászka fn ◇ húsvéti kalács

paszkodál ige ◇ torkoskodik; lopkod

paszkonca fn és mn ◇ virágos kender

◇ egyszerű, nem teljes <virág>

◇ nemzésre, szaporításra képtelen férfi, ill. magtalan nő

◇ herélt férfi; eunuch

◇ hitvány; elsatnyult; korcs

paszkvil, paszkvillus fn ◇ vki ellen irányuló gúnyvers, gúnyirat

pászma fn ◇ szőröcsomó; tincs

◇ <szántóföldön v. szőlőben> keskeny és hosszú tábla; pászta

◇ meghatározott mennyiségű szálból álló feltekert fonál; a motring, azaz rendszerint 150 szálból álló fonálcsomó egy része

pászol, pásszol ige ◇ passzol; illik

paszomány, paszománt, paszamánt fn ◇ arany-, ezüst-, selyem- stb. fonalakkól sodort, ruha díszítésére használt zsinór

◇ <ruhán> ebből készült díszítés; sujtás; zsinórozás

paszományos, paszomántos fn és mn ◇ mesterember, aki selyem-, szőr-, pamut-, ezüst- és aranyfonalakkól szövőszéken paszományokat, szalagokat sző

◇ kényes; finnyás; válogatós

paszományoz ige ◇ beszeg; körülszeg

◇ cifráz; díszít

paszpartu fn ◇ mindenhová bebocsátást biztosító igazolvány

passzázs fn ◇ gyakran fedett átjáró egyik épületből a másikba v. utcák között

passzer fn ◇ az a személy, aki olyan dolgot szerez meg, amelyről tudja, hogy bűncselekmény – lopás, rablás, sikkasztás, zsarolás stb. – útján jutott az eladó birtokába; orgazda

passzionátus mn ◇ lelkes; szenvedélyes; tüzes

passzíroz ige ◇ történik

◇ véghez visz

◇ átmegy; átvonul; átkel

passzus fn ◇ út; hágó

◇ útlevel v. más, személyazonosság igazolására való hivatalos irat

◇ vmely nagyobb háziállat, haszonállat azonosítására szükséges adatokat feltüntető okirat, amely igazolja vkinek az állatra vonatkozó tulajdonjogát és állategészségügyi szempontból szállításra, eladásra való alkalmas voltát; marhalevel; járlatlevel; járlat

pászta fn ◇ vmely földterületnek sávszerű, vmiképpen elhatárolt, megjelölt szakasza

◇ <fényből v. színből> csík, hosszú, vékony sáv; pászma

◇ nagyobb mezőgazdasági területnek az a sávszerű szakasza, amelyet a munkások egyszerre vesznek munkába

◇ erdősáv, amelynek fáit egyszerre, ugyanazon esztendőben ültették

◇ <hajtóvadászaton> egy-egy hajtás számára kijelölt és a hajtóktól bejárt terület, erdőrészlet

◇ <vmely, rendszerint vmivel benőtt felületen> a többtől elütő, sáv alakú rész

pásztágy fn ◇ rész; szakasz

◇ szántóföldnek, szőlőskertnek az a sávszerű szakasza, amelyet a munkások egyszerre fognak fel

pásztás mn ◇ részekre, darabokra, szakaszokra, pásztákra osztott

pásztázik, pásztáz ige ◇ <vmely területet, ill. vmely területen levő termést> pásztánként, szakaszonként arat, szüretel

pasztorale fn ◇ karácsonyi pásztorjáték; betlehemezés

pásztorít ige ◇ gyámolít; támogat

pasztormány fn ◇ füstölt marhahús

◇ vágómarha

pásztoróra fn ◇ a szerelmesek együtt töltött ideje, meghitt találkozója

paszuly fn ◇ a hüvelyesek családjába tartozó, számos fajtában termesztett, fehér, piros v. sárgás virágú növény; bab

◇ a bab termése, hüvelye, a benne levő magokkal együtt

◇ babbal bevetett föld

◇ a bab érett, megszáradt magja, amelyet a hüvelyből kifejtve megfőznek v. különféle célokra megőrölnek

◇ babból készült étel

◇ kisfiú hímvesszője

pata fn ◇ hernyó; pondró

patacs fn ◇ mák

patakcsa fn ◇ kis patak; patakocska

patakzik ige ◇ patakként folyik

pataró fn ◇ nemzésre, szaporításra alkalmatlan férfi v. ilyen hím állat

◇ ügyefogyott, gyámoltalan személy

◇ homoszexuális férfi

patécs, petécs fn ◇ a bőrön keletkezett kiütés, elváltozás

◇ ilyen elváltozásokkal járó járványos betegség; vörheny

patél ige ◇ sulykol; ver

paténa fn ◇ a szentmisében használt kis tál

pátens fn ◇ kinevezési okmány; kiváltságlevél

◇ szabadalmi okirat; szabadalom

◇ némely református teológia, ill. kollégium igazgatósága által nagy ünnepeken kibocsátott és a legátusoknak több példányban átadott nyílt levél, mely az ünnep jelentőségét méltatja, és a legátus támogatására buzdítja a híveket

patent fn ◇ szabadalom

patentíroz ige ◇ szabadalmaztat

patentírozott mn ◇ szabadalmazott, vmely célra alkalmazható, igénybevehető <találmány>

◇ saját találmányú, tehát olyan, ami senki másnak nem jutna eszébe

páter fn ◇ katolikus szerzetes

◇ pap

patetikus mn ◇ emelkedett; ünnepélyes; fennkölt; magasztos

patics fn ◇ vastagabb vesszőkből talpfa közé erősített v. a földbe ásott karók közé font sövény, amelyet istálló, ól, viskó falának építéséhez használnak

◇ vesszőből font és sárral tapasztott fal

◇ hajlós karó; hasított husáng

patika fn ◇ orvosság; gyógyszer

patikáros, patikárius, patikás fn ◇ patikus

◇ árus; boltos

patikaszer fn ◇ gyógyszer; orvosság

pating fn ◇ az az erős vaskarika v. lánc, régebben szíj v. gúzs, amely az eke gerendelyét, a fogakkal ellátott részét az eketaligához kapcsolja

◇ zsinag; szalag

patkány fn ◇ vakondok

patkás fn ◇ ülő-, alvó- és tárolóbútor

patkol ige ◇ <vmely nővel> nemileg közösül

patok fn ◇ fricska; pöccintés

patriarcha, patriárka fn ◇ <a görög keletieknél> vmely nemzeti egyház legfőbb vezetője

◇ a nemzetség, törzs ősatya v. ritkán általában ősatya

◇ <a zsidó törzsi társadalomban> nagyobb szerepet játszó, szent életű idős férfi

patrícius fn ◇ <különösen a feudalizmus korában> a városi, nem nemes, általában kereskedő polgárság régen meggyökeresedett, gazdag, tekintélyes családjából származó, a polgárság legfelsőbb rétegéhez tartozó személy

◇ nemes; nemesember

patrióta fn ◇ hazafi; a szülőföldjéért áldozatokat hozó személy

patriotikus mn ◇ hazafias; hazaszerető

patró fn ◇ ör; bakter

patron fn ◇ töltény; lőszer
patrona fn ◇ vkit v. vmely közösséget, intézményt stb. kegyesen védelmező, pártfogó, támogató nő
patronátus, patronázs fn ◇ oltalom; pártfogás; védnökség
patrontáska fn ◇ tölténytáska
patrónus fn ◇ jóakaró; pártfogó; védnök
patrul, patrol fn ◇ járőr
◇ katonai őrzés
◇ éjjeliőr; bakter
patrullíroz ige ◇ járőrözni megy; őrzésen van
pattantyú fn ◇ löveg; ágyú
pattantyús fn ◇ tüzér; ágyúkezelő
pattogó fn ◇ pattogatott tengeri, kukorica
patvar¹ fn ◇ rágalom; megszegés
◇ gúny; csúfolódás
◇ perpatvar; veszekedés
patvar² fn ◇ lomtár
patvaria fn ◇ pereskedés, per
patvarista fn ◇ vmely ügyvéd mellett segédkező, jogvégzett egyén; joggyakornok; ügyvédbojtár
patvarkodik ige ◇ mérgesen, indulatosan beszél; veszekedik; perlekedik; civódik
◇ a háta mögött alaptalan vádakot mond vkire; rágalmaz
patvaros fn ◇ rágalmazó; hamisan vádaskodó
patvaroz ige ◇ rágalmaz; igaztalanul vádol
páty, pátysz fn ◇ szősz
patyókál ige ◇ burkol; betakar
patyol ige ◇ göngyöl; csavar; teker
patyolat fn ◇ a legfinomabb lenfonalból készült, ritka szövésű, hófehér vászon; finom, fehér gyolcs
◇ finom anyagból készült ruha-, ill. fehérnemű, ing
◇ török turbán
patyolatrend fn ◇ asszony-nép; asszony; nő
patyolattök fn ◇ sütőtök; úritök
paulinus fn ◇ magyarországi eredetű katolikus szerzetesrend tagja; pálos
pauza fn ◇ szünet; megszakítás
◇ gondolatjel
pauzál ige ◇ szünetet tart; szünetel
pauzíroz ige ◇ átmásol
pavilon, pavillon fn ◇ szórakozás, pihenés, hűsölés céljára épített kerti ház
pazal, pazérol ige ◇ pazarol; eltékozol
pazar mn ◇ pazarló; tékozló
pazarfény fn ◇ pompa; fényűzés
pec fn ◇ mészégető kemence
pecál ige ◇ <hal> horgot pedz
◇ horgászik
pecáz ige ◇ olyan nyeréskedő játékot játszik, amelyben az a nyertes, aki a földön húzott vonalat bizonyos távolságról dobott pénzdarabbal leginkább megközelíti
peccent ige ◇ pöccent; pöcköl
péce fn ◇ határ; határpózna
◇ jel
pecek fn ◇ hurkapálcika
◇ két végén hegyesre faragott arasznyi fadarab, amellyel úgy játszanak, hogy a földre fektetik, s egyik végét bottal megütik, ettől a levegőbe pattan, és akkor elütik, mint a labdát; bige
◇ halászhaló kötelére, horog zsinégre erősített, a víz színén úszó parafa, amely a hálót, ill. a horgot nem engedi a kelleknél mélyebbre süllyedni
◇ csaton, kapcsan, ékszeren levő kis fémpálcika, tú az eszköz rögzítésére
◇ fából való csíptető vminek a rögzítésére, megerősítésére
◇ dugó; dugasz
◇ négyzögű betoldás <gatya ülepén v. elején>

◇ kis, zömök gyerek v. ember; pocok

pecér fn ◇ sintér, gyepmester segédje
 ◇ kutyákkal bánó, őket gondozó, főleg vadászebeket idomító személy, ill. alkalmazott
 ◇ <falkavadászatokon> a vadászkutya falkáját kivezető és irányító, rájuk felügyelő személy
 ◇ csatlós; poroszló; törvényszolga; hajdú

pecera fn ◇ pálinkafőző kunyhó

peckás fn ◇ tűzzel bánó, ehhez értő szolgalegény; fűtő; kályhafűtő
 ◇ kazánfűtő és gépészsegéd a cséplőgépnél

peckel ige ◇ <gombokkal való játék, gombozás közben> gombot fricskázó mozdulattal továbbít
 ◇ pöcköl; pöccent
 ◇ pecekkel oda- v. megerősít, összekapcsol, megszorít vmit

peco fn ◇ kezdetleges, szalmatetővel fedett építmény, amely a juhok nyári és téli védelmére szolgál

pecs fn ◇ pöcs

pecsenye fn ◇ sült hús

pecsét, pöcsét fn ◇ pecsétnyomó, rendszerint pecsétgyűrű, ill. ennek felmutatása mint vmely szóbeli üzenet, rendelkezés hitelesítője
 ◇ pecséttel ellátott hivatalos irat, oklevél, adománylevél
 ◇ szeplő

pecsétel, pöcsétel ige ◇ <igazsághoz, erkölcsi állásponthoz való hűséget rendszerint élete árán> bebizonyít; megpecsétel

pecsétes, pöcsétes mn ◇ pecséttel ellátott palackban levő, rendszerint régebbi évjártatú finom <bor>

pecsétnyomó fn ◇ bélyegző

pecsétviaszk fn ◇ pecsétviasz

pecsovics fn ◇ a Habsburgok feltétlen, szolgálai híve, konzervatív párti, aulikus felfogású személy
 ◇ túlbuzgó kormánypárti, maradi ember, főleg politikus

pedagógium fn ◇ nevelőintézet; konviktus

pedantéria fn ◇ aggályos rendszeretet; kicsinyes rendszeresség

pedellus fn ◇ iskolai altiszt; hivatalsegéd; különösen a rangban első

peder ige ◇ pödör; sodor; csavar

pediglen, peniglen ksz ◇ pedig

pedintér fn ◇ gyalogos; járókelő

pedlár fn ◇ házaló; ügynök

pedrő, pödrő fn ◇ az a kenőcs, amellyel a bajuszt a kívánt, rendszerint hegyes formára pedrik; bajuszpedrő

peg mn ◇ tarka <ló>

pegyvet fn ◇ szibériai szürke mókus, ill. ennek prémje

pej mn ◇ vörösesbarna szőrű, fekete sörényű és farkú <ló>

pejka, pejkó mn ◇ vörösesbarna

pejsli fn ◇ különféle állati belsőségekből készült étel
 ◇ tüdő

pékins fn ◇ kínai selyem

példa fn ◇ vmiből vett minta, mutatóba való darab, mennyiség
 ◇ elrettentő, visszatartó csúfság
 ◇ (*jelzőként*) rút; ocsmány; cégéres

példabeszéd fn ◇ közmondás; szokásmondás; szólásmód
 ◇ erkölcsi tanulságot tartalmazó, költött történet, elbeszélés; példázat

példány fn ◇ vmely személy, dolog mint vmely típusnak jellemző képviselője; egy a sok hasonló közül
 ◇ példakép; mintakép; példa

példánygazdász fn ◇ jól felszerelt s a legfejlettebb mezőgazdasági módszerek alkalmazásával korszerűen, kiváló eredménnyel, nagy jövedelmezőséggel termelő gazdaság, amely mintaszerű berendezésével és termelőmunkájával más gazdaságok példája lehet; mintagazdaság

példánykép fn ◇ példakép; eszménykép; példa

példányos mn ◇ mintaszerű; példaszerű; eszményi; ideális

példaszó fn ◇ példabeszéd; közmondás; szólásmondás

példázat fn ◇ jelkép; szimbólum

példázgat ige ◇ célzásokat tesz; példálódzik

pele fn ◇ a mókushoz hasonló kis rágcsáló állat

pelerin fn ◇ a vállat fedő széles, ujjatlan körgallér

pelle fn ◇ hópehely; pihe

pellengér, prengér fn ◇ oszlopszerű büntetőeszköz, amelyhez az elítéltet meghatározott ideig hozzáláncolták, és ezáltal kitették a környezet gúnyjának; szégyenfa; szégyenoszlop

pelyp, pelyv mn ◇ selyp; pösze

pelyva, polyva fn ◇ a pázsitfűvek és a sásfélék virágát körülvevő egy-két pikkelyszerű, vékony, hártvás levélke

◇ a gabonaszemet borító, vékony, hártvás levélkék, ill. ezeknek a csépléskor leváló és összegyűlő tömege

◇ a kicsépeelt gabona szárának és a kalász összetört részeinek törmeléke, rendszerint a termék héjával; törek

pemet, pemét, pemete fn ◇ hosszú rúd, nyél végére szalmából, kukoricahéjból, néha pemetefűből kötött csutak, seprő, amellyel a befűtött kemence belsejét a kenyér bevetése előtt kitisztítják

◇ ilyen, de rövidebb nyelű seprőféle eszköz, amelyet vízbe mártva locsolásra használnak (főleg kovácsok) az izzó parázs befecskendezésére

◇ hosszú rúd végére kötött rongycsomó, amelyet tűzoltásra használnak

◇ rendezetlen csomó, főleg haj

◇ pemétfű; pemetefű

pemétfű, pemetefű fn ◇ parlagokon, legelőkön közönséges, tojásdad v. kerekded, ráncos levelű, gyapjas, molyhos gyógynövény, amelynek fehér virága van

pempő fn ◇ rosszul kelt v. sületlen, ragadós kenyér

pempölce fn ◇ hamuban gyorsan sült étel

pencel fn ◇ ecset; pamacs; pemzli

pendely, pendel fn ◇ vászonból készült, bő, hosszú női ing

◇ hosszú, ingszerű ruha, már járni tudó kisgyermek viselete, amíg szoknyát v. nadrágot nem kapnak

◇ fehér házivászonból készült alsószoknya <közvetlenül a testet takarja v. pedig az ing fölött viselik>

penderít ige *lásd pöndörít*

pendül ige ◇ <élőlény> testben v. anyagi helyzetében gyarapodik

pendzsom fn ◇ vasárnap délután tartott, félig spontán táncalkalom

penecilus fn *lásd penicilus*

peneg ige ◇ peng; cseng; szól

penész fn ◇ vén, csúf személy; vénség; banya; szipirtyó; penészvirág

◇ <állandósult szókapcsolatokban:> fene, nyavalya; vmely kór, betegség

penetráns fn ◇ átható, nagyon erős, orrfacsaró <szag>

pengedű fn ◇ gitár

pengő, pöngő fn ◇ fémből készült, vert pénzdarab <a papírpénzzel ellentétben>

◇ csengő hangot adó fémdarab, különösen sarkantyún

pengős¹, pöngős¹ mn ◇ egy pengőt érő, egy pengőbe kerülő <áru>

◇ bizonyos számú pengőt érő, annyi pengőbe kerülő

◇ bizonyos számú pengőt kitevő

◇ bizonyos számú pengő fizetéssel járó

◇ pengőben számított, fizetett, készített

pengős², pöngős² mn ◇ pengetős

penicilus, penecilus fn ◇ ecset; pemzli; pamacs

◇ kés, amellyel hajdan az írásra használt lúdtollat hegyezték

◇ zsebkés; bicska

peniglen, penig ksz ◇ pedig

penitencia fn ◇ bűnbánat; vezeklés

penna fn ◇ író toll, főként írásra használt lúdtoll

◇ írói tehetség, képesség, szándék, működés

pennaháború fn ◇ vita; tollharc

pennás mn és fn ◇ írástudó

péntekel ige ◇ böjtöl

péNZ fn ◇ halpikkely; halpéNZ

péNZbeli mn ◇ a pénzügyi, anyagi helyzetre vonatkozó

péNZcsarnok fn ◇ bank

péNZecske fn ◇ kisebb, csekély értékű pénzdarab; aprópéNZ

pénzeslevél fn ◇ különleges anyagból készített boríték, amelyben megfelelő pecsételéssel bankjegyeket és váltópénzt szoktak küldeni

pénzeszacskó, pénzeszsák fn ◇ kisebb zsák v. zacskó, amelyben érc- v. fém pénzt tartanak; erszény

penzió fn ◇ nyugdíj
◇ nyugdíjas állapot; nyugalom

penzionál ige ◇ nyugállományba helyez; nyugdíjaz

pénzjegy fn ◇ a nemesfém forgalmi és fizetési eszköz funkciójában helyettesítő bankjegy, váltó, csekk stb.
◇ papírpénz; bankjegy

pénzkupec fn ◇ uzorából élő, uzorakölcsönökkel foglalkozó személy; uzorás

pénzláb fn ◇ pénznem; valuta

pénzszomjas mn ◇ pénzéhes; pénzsóvár; haszonleső

pénztárjegy fn ◇ erre jogosított pénztintézet által kibocsátott, bemutatóra v. névre szóló, rövid lejáratú, kamatozó értékpapír
◇ időleges pénzhiány pótlására az állampénztár által önmagára kibocsátott fizetési kötelezvény

pénztárnok fn ◇ pénztáros; pénzkezelő

penzum fn ◇ írásbeli feladat; kiszabott iskolai lecke

pép fn ◇ búzalisztból készült, vízben főtt, zsírral fogyasztott puliszkaszerű étel

pepecs mn ◇ lusta; rest; tunya

pépes mn ◇ kásás <gyümölcs>

per, pör fn ◇ veszekedés; civódás; perpatvar

péra fn ◇ hússal töltött tésztaféle
◇ batyu; tarisznya
◇ nőtény állat ivarszerve

perceg ige ◇ <óra> ketyeg, jár

percenet, percentés fn ◇ perc; pillanat; pillantás

percent fn ◇ százalék
◇ (*jelzőként*) bizonyos számú százalékot kitevő; százalékos
◇ kamat; haszon; nyereség

perceptor fn ◇ adószedő

percmutató fn ◇ másodpercmutató

perdita fn ◇ kéjnő; örömlány
◇ szerelmi viszonyt folytató nő; bukott nő

perduellió fn ◇ felségsértés; hazaárulás

perec fn ◇ <karon, ritkán nyakon, lábon> karika alakú ékszer v. pánt; karkötő
◇ ruhaféléből való kör alakú tekercs, amelyet némely vidéken a fejen való teherhordáskor használnak falusi nők
◇ kör; karika
◇ koszorú

peregmester fn ◇ bányatisztviselő

peregrinus fn ◇ kóbor, vándorló személy, főleg diák, utazó; világjáró; zarándok

perel, pöröl ige ◇ vitába, perbe száll vkivel; szóval küzd, vkinek az érdekeit védi másokkal szemben

perem fn ◇ <ruhán> visszahajtott, levartt szegély

perém fn ◇ szél; oldal; perem; szegély
◇ prém; a ruha szélét díszítő állati prém

pereputty, perepúty fn ◇ családtag; rokon
◇ háznép
◇ kisgyermek; poronty

peres, pörös mn és fn ◇ birtoklás tekintetében vitatott, vitás, kétes
◇ vitatkozó; pörlekedő; nyelves
◇ magánembernek v. a királynak, nádornak jogi képviselője, prókátora, ügyvédje

pereszlen fn ◇ a fonásban az orsó alsó végére függesztett, karika formájú pergő eszköz, amelynek segítségével az orsót pergetik
◇ <kötélverő gépen> horog, amely gyors forgásával a kötelet sodorja

perfid mn ◇ galádul, alattomosan, sunyi módon álnok, rosszindulatú <személy>; olyan <személy>, akiben nem lehet bízni; álnok

◇ hitszegő, áruló, hűtlen <személy>

perfídia fn ◇ árulás; csalás; gázság

pergamen fn ◇ oklevél; okirat

pergament fn ◇ szőrtelenített, simára kidolgozott állatbőr; pergamen

pergamentpapír fn ◇ rongyból gyártott, áttetsző, de a levegőt és a vizet, zsírt át nem eresztő, erős, a pergamenhez hasonló papír; pergamenpapír

pergamentszínű mn ◇ sárgás

perge, pörge mn ◇ fölfelé kunkorodó

◇ gyorsan forgó; pörgő

◇ gyors; szapora; élénk

pergel ige ◇ <ételfélét> pörkölt, pirít; megpirít

◇ <zsírt> kiolvaszt, kisüt

pergelt mn és fn ◇ pörkölt; pirított

◇ kisebb darabokra vagdalt húsból készült, paprikával és hagymával ízesített, zsíros levével együtt fogyasztott étel; pörkölt

perget ige ◇ egyhangúan, gépiesen mond vmit

pergettyű fn *lásd* **pörgettyű**

pergő fn ◇ orsó

◇ rokka

◇ állat nyakába való, élesebb hangon szóló kisebb kolomp, csengő

◇ a magyar táncnak az a része, amelyben a párok gyorsan forognak, perdülnek

pergyő fn ◇ napsütésnek kitett hely

◇ szabad ég, levegő

periodika fn ◇ időszakos sajtótermék; folyóirat

periódus¹ fn ◇ havibaj; menstruáció

◇ két havibaj közötti időszak, ciklus

periódus² fn ◇ körmondat

peritus mn ◇ tapasztalt; gyakorlott; jártas

perjel fn ◇ <az apát mellett> vmely kolostor gazdasági ügyeinek intézője, gondnoka

perkál fn ◇ sűrű vászonkötésű, finom pamutszövet

perkvizíció fn ◇ házkutatás

perl fn ◇ gyöngy; igazgyöngy

perlekedés, pörlekedés fn ◇ perek folytatása; pereskedés

perlekedik, pörlekedik ige ◇ pereskedik; perel; pert folytat

◇ perbe száll

perlő fn és mn ◇ prókátor; ügyvéd

◇ veszekedő; perlekedő

perlődik ige ◇ veszekedik; civakodik; békétlenkedik

permanens mn ◇ állandó; folyamatos; hosszas

permed ige ◇ éled; éledezik

permet fn ◇ permetező eső

permeteg mn és fn ◇ igen apró, sűrű cseppekben hulló, permetező, szemerkélő <folyadék, nedvesség>

◇ permetező eső

◇ zuhatag körül lebegő szétporlott, parányi vízcseppek tömege

◇ szétpermetezett folyadék

permetes mn ◇ permettől nedves

permetez ige ◇ <könny, veríték> apró cseppekben, lassan folyik

pernahajder fn ◇ semmirekellő, haszontalan személy; gazfickó; kópé

peroráció fn ◇ utószó; zárszó; utóhang

perorál ige ◇ beszédet mond; beszél; szónokol

◇ terjengősen, hosszadalmasan beszél, szónokol; papol

◇ vmi mellett v. ellen szót emel

perpatvar, pörpatvar fn ◇ pereskedés; per

perpatvarkodik ige ◇ civakodik; torzsalkodik

perrón fn ◇ peron

persely fn ◇ <kocsikerék agyán> befelé szűkülő, vassal bélelt nyílás

persenés fn ◇ pörsenés; pattanás
perspektíva fn ◇ látkép; kilátás; látvány
◇ távcső; látcső; messzelátó
persziflázs fn ◇ kigúnyolás, kinevetés a szellemes torzító ábrázolás eszközével
perszóna fn ◇ személy; egyén; személyiség
perszonális fn ◇ <1848-ig> az a főtisztviselő, aki az igazságszolgáltatásban a királyi táblának, az országgyűlésen pedig az alsótáblának volt az elnöke, és mindkét helyen a király személyét képviselte; személynök
perszvadeál ige ◇ felszólít; felkér; utasít
pertli fn ◇ pamutból v. más ilyen anyagból zsinórszerűen szőtt keskeny szalag
pertraktál ige ◇ megtárgyal; alaposan megbeszél vmely kényes ügyet
perváta fn ◇ árnyékszék; illemhely; pöcegödör; trágyadomb
◇ pöcegödör; trágyadomb
pervertál ige ◇ megront; elzülleszt
perzekutor fn ◇ megyei csendbiztos; pandúr
perzs fn ◇ láng, tűz
perzsa fn ◇ perzsaszőnyeg
perzsely fn ◇ persely
pesel ige ◇ vizek; pisál; hugyozik
peshed ige ◇ poshad; áporodik
◇ tesped; hever; lebzsel
◇ savanyodik
pesheszt ige ◇ savanyít; erjeszt
◇ poshaszt
pest fn ◇ mézszégető kemence
◇ barlang
pestálgat, pestálódik ige ◇ példálódzik; célozgat
pestilencia fn ◇ ragály; kór; betegség
pestis fn ◇ patkányok, ill. ezek bolhái által terjesztett, a nyirokmirigyek gyulladásával és elgennyesedésével járó, egyik legpusztítóbb járványos betegség; dögvész
pesze¹ mn ◇ pösze; selypes; selypítő
pesze² mn ◇ anyai nagyszülő
peszebátya fn ◇ nagybácsi
peszet fn ◇ pizok; kosz
peszmeg fn ◇ kétszersült
◇ keletlen v. sületlen, rossz kenyér
◇ ragadós tészta
◇ kotyvalék; keverék
◇ lekvár
◇ túlérett gyümölcs
◇ főzéssel besűrített szőlőmust
peszter, peszterke fn ◇ kis törszerű kardfajta
◇ sebészkes
peszterkedik ige ◇ ellenszegül; fellázad; berzenkedik
◇ iparkodik; erőlködik; tehetetlenül igyekszik, mesterkedik vmiben
◇ settenkedik; sürgölődik; forgolódik
◇ szóródik; leesik; repül
peszterkél, pizsterkál ige ◇ babrál; pizskál
◇ pizsmog; pepecsel
◇ kotorász; vájkál
◇ bolygat; háborgat; noszogat; ösztökél
pesztra, peszra fn ◇ kis gyermek gondozására felfogadott, rendszerint fiatalabb női alkalmazott
peták fn ◇ 5 krajcár értékű ezüst pénz, amelyet I. Ferenc király a XVIII. században kezdett veretni
petárda fn ◇ puskaporral töltött, harang alakú, fémből való edény, amelyet hidak, kapuk felrobbantására használtak
petécs fn *lásd patécs*

petek fn ◇ csetepaté; veszekedés; perlekedés; összeszólalkozás

petél ige ◇ <madár hímje> közöszl a nősténnyel; búbol

petrence fn ◇ <az összegyűjtött szénából, szálas takarmányból> két rúdon egyszerre elvihető kisebb csomó, rakás

◇ (*jelzőként*) annyi <széna, szálas takarmány, szalma>, amennyi egy villával elvihető

◇ aratók által használt szénagyűjtő villa

petró, petrol fn ◇ petróleum

◇ kőolaj

petyeg ige ◇ fecseg; locsog

◇ <gyermek> pötyög, gagyog, csacsog

◇ <vmi> apró, egymást gyorsan követő ütésektől származó halk hangot ad

◇ <csirke> halkán csipog

petyhed, petyhüdik ige ◇ meglágyul; megolvad

petyhüdt mn ◇ frissességét v. szilárdságát veszített, állott <étel, ital>

petyhüszik ige ◇ korhad; bomlik; mállik

◇ ernyed; lohad

petymeg fn ◇ mezei görény

◇ ennek kikészített gereznája, prémje, szőrös bőre

petty fn ◇ kicsi, kevés, csepp vmiből

pezseg, pezsog ige ◇ <emberek, állatok nagyobb csoportja> egymás hegyén-hátán tolongva, élénk mozgásban van; hemzseg; nyüzsg

pezsereg ige ◇ lassan forni kezd <a víz>

pezső fn ◇ szódabikarbóna

pézsmá fn ◇ erős szagú anyag

◇ őz nagyságú állat, amelynek egyik mirigyéből az illatanyagot nyerik

◇ a rózsafélék családjába tartozó növényfaj, legismertebb faja a nedves, lápos réteken növő, sötétbíbor virágú orvosi vérfű; vérfű

pianoforte fn ◇ zongora

piarc fn ◇ piac

pice fn ◇ halfogó horog

picorka mn ◇ igen kicsi, picike <testalkat>

picula fn ◇ tízkrajcáros váltópénz; hatos

◇ fillér; fitying

picsek fn ◇ tücsök

picsog ige ◇ <gyermek> szipogva sír; pityereg

piesztál fn ◇ szobornak, oszlopnak a talpzata

pietás mn ◇ vallásos; ájtatos; kegyes

pifpafoz ige ◇ lövöldöz; lő; tüzel

pige fn *lásd bige*

pigézik ige *lásd bigézik*

pih fn ◇ lélegzet; sóhaj

pika¹ fn ◇ lándzsához hasonló, hosszú nyelvű szúrófegyver

pika² fn ◇ hajfonat; copf

pika³ fn ◇ kukorica címere

pikador fn ◇ lovas bikaviador

pikét¹ fn ◇ feltűnő, kiemelkedő hely

pikét² fn ◇ járőr; őrsapat; őrség

pikíroz ige ◇ bosszant; csipked

pikírozás fn ◇ palántának a melegágyból a szabadba való kiültetése

pikk fn ◇ neheztelés; harag

pikláció fn ◇ ivászat; tivornya

pikó¹ fn ◇ csipkeszerű szegély külső szélén egy-egy kiálló fülecske, félkör

◇ <kollégiumban lakó diákok számára> naponként osztott friss kenyéradag, cipó

pikó² mn ◇ ittas ember módjára viselkedő, bolondozó, ügyetlenkedő <személy>

pikoló fn ◇ vendéglátó-ipari tanuló, aki vendéglőben v. kávéházban italt szolgál fel, v. az újságokat kezeli; borfiú

◇ rendszerint hosszúkás, fületlen pohárban felszolgált két deci sör

◇ kávéházban felszolgált kis adag, kb. egy deciliternyi feketekávé

pikonhog fn ◇ fegyverzet részeként hegyes bőrsisak

pikszis fn ◇ doboz; persely; szelence

piktor fn ◇ festő; festőművész

◇ szobafestő

piktúra fn ◇ festészet; festőművészet

◇ festmény; kép; vászon

pikula¹ fn ◇ a fuvolához hasonló, de annál kisebb és egy oktávval magasabb hangú fúvós hangszer; pikoló

◇ <falusi cigányzenekarban:> magas hangolású klarinét

pikula² fn ◇ fillér; fitying; garas

pikulás fn ◇ pikulán játszó cigányzenész

pila mn ◇ vaksi; pislogó

◇ féleszű; ügyetlen

◇ pislákoló

pilács mn ◇ mécses; kis lámpa

pilácsol ige ◇ könnyezik

◇ pislákol

◇ pislog

pilákol ige ◇ pislog

piliárd, pilliárd fn ◇ billiárd

pilinc, pilincke fn ◇ két végén hegyesre faragott arasznyi fadarab, amellyel úgy játszanak, hogy a földre fektetik, s egyik végét bottal megütik, ettől a levegőbe pattan, és akkor elütik, mint a labdát; bige

pilincázik, pilinckézik ige ◇ pilinccel, bigével játszik; bigézik

piling fn ◇ ajtózár kívül eső része; lakat

◇ ajtóretesz

◇ kilincs

pilinga fn ◇ kés v. kard pengéje

◇ borotvapenge

pilinkó mn ◇ pici; apró

pilis¹, **piles** fn ◇ a kenyérnek süléskor kihasadó és kidudorodó része; gyürke

◇ a kenyér megszegésekor levágott nagyobb, hosszúkás darab

◇ levakart, lereszelt tárgy

pilis² fn ◇ <katolikus pap feje tetején> kiborotvált kis kerek rész; tonzúra

◇ némelyik szerzetesrend tagjainak egészen borotvált feje teteje, melyet csak egy hajkoszorú vesz körül

pilis³ fn ◇ a virágnak az a része, amely a nektárt választja ki; mézfejtő

pilka fn ◇ hordódugó

◇ kavics, amellyel a gyerekek játszanak

◇ két végén hegyesre faragott arasznyi fadarab, amellyel úgy játszanak, hogy a földre fektetik, s egyik végét bottal megütik, ettől a levegőbe pattan, és akkor elütik, mint a labdát; bige

pillanat fn ◇ vkire, vmire vetett gyors tekintet; pillantás

pillanacs fn ◇ pislákoló fényforrás; mécses

◇ szem

pillangó fn ◇ ruhadarabok díszítésére használt csillogó, kerek lapocska; flitter

pillangós mn ◇ pillangókkal, azaz flitterekkel díszített; cicomás

pillant ige ◇ pislant; pislog

pillantás fn ◇ egy szempillantásnyi idő; pillanat

pillantat fn ◇ pillanat; pillantás

pille¹ fn ◇ a kenyér sütéskor kidudorodó vége; gyürke

◇ a kenyér megszegésekor levágott kisebbik darab

pille² fn ◇ forralt tejen kihüléskor képződő hártya, bőr

◇ gyengébb, fiatal, rosszul kezelt bor felületén levő fehér penész v. hártya; borvirág; pimpó

pille³ fn ◇ lepke; pillangó

pilledt mn ◇ <vmely erőfeszítéstől v. nagy melegtől> bágyadt, lankadt, tikkadt

pillenyakkendő fn ◇ csokornyakkendő

pillés mn ◇ pillével fedett; bőrös

pillog ige ◇ <restelkedésében, zavarában> pislog

◇ <fény, tűz> pislákol

◇ csillog; ragyog

pilóta¹ fn ◇ cölöp; pózna; cövek

pilóta² fn ◇ hajót veszélyes vizeken, szirteken és zátonyok között v. népes kikötők hajói közt rendeltetési helyére vezető hajós; révkalauz; hajókalauz

pilula fn ◇ pirula; labdacs

pimpimpáré fn ◇ pitypang; gyermekláncfű

pimpó fn ◇ a gyengébb, fiatal, rosszul kezelt bor felületén levő fehér penész v. hártya; borvirág

◇ fűzfa apró, kocsánytalan virágokból álló, lelógó fürtös virágzata; fűzbarka; barka

pimpós mn ◇ olyan <folyadék>, amelynek felszínén fehéres penészfoltok v. hártyák vannak

◇ penészes

◇ olyan <fa-, cserjeág, főleg fűzé>, amelyen tavasszal szőrös bimbók, barkák fakadnak

◇ cifrálkodó; cifrán öltözködő

pincebogár fn ◇ pincében, sötét, nyirkos, föld alatti helyiségben élő, rákok közé tartozó, átlag 1–2 centiméter hosszú ízelt lábú apró állat

pincegádor fn ◇ a pince előrésze, lejárata

pincemester fn ◇ vmely borpince kezelője, ill. a borok felszolgálója

pinceszor fn ◇ szőlőhegy oldalába v. lábánál épített boros pincék sora; pincesor

◇ itt való társas borozás, kedélyes iddogálás, mulatozás

pincetok fn ◇ rekeszekre osztott láda, kosár, amelyben útravalóul vitt palackborokat tartanak, ill. szállítanak

◇ <boltozott v. hegyoldalba vájt pincék végén> bemélyedés a falban, poharak, kézi eszközök tartására

pincetta fn ◇ fémből készült, kétágú kisebb fogó, nagyobb csipesz; csíptető

pincéz, pincézik ige ◇ szórakozásból, időtöltésből pincékbe jár borozgatni; pinceszerez

pincs fn ◇ félgömb alakú, keskeny karimájú kemény kalap

pingál ige ◇ ír; körmöl

pinka fn ◇ <vendéglőben, kávéházban, kaszinóban> olyan tartó, amelybe a kártyázók a kártyapénzt rakják

◇ <kaszinóban, klubban főleg hazardjáték után> a nyereségből a krupié által százalékszerűen levont

összeg; kártyapénz

◇ a kocsmáros számára összerakott kártyapénz

pinkli fn ◇ batyu

pinnáta fn ◇ sütőforma; sütőlábas

pint fn ◇ különböző nagyságú régi űrmérték, amely két kis iccének, vagyis 1,4–1,6 liternek felel meg

pintér fn ◇ hordót, kádát és más gazdasági, háztartási faedényt rendszerint puhafából készítő iparos; bodnár; kádár

pintes mn ◇ olyan <edény>, amelybe egy pint, vagyis kb. 1,4–1,6 liter belefér; egy pint űrtartalmú

◇ bizonyos számú pintet magában foglaló

pintli fn ◇ öv

◇ a fejkötő fölé kötött fejdísz

◇ a fej első kétharmadát borító, homlok felett csúcsba hegyesedő, tarkón megköthető, tenyérszerű széles, fekete pánt

◇ batyu; holmi; cókómók

pintyőke fn ◇ <kancsón, bögrén stb.> kiöntésre való csőr

pinyol fn ◇ egy fajta édes vörösbor

piom fn ◇ a kőművesek függőőnya

pionír, pionér fn ◇ hídépítést, nagyobb, különleges szakismereteket kívánó feladatokat, utak helyreállítását, erősítések készítését, robbantásokat stb. végző műszaki alakulatban szolgáló katona; hidász v. utász katona

píp fn ◇ a szárnyasok nyelvén támadt kóros bőrkeményedés

◇ bőrnyúlvány a pulyka fején

◇ síp nyelve

pip fn ◇ dísz; ékesség

pipál ige ◇ pipát szív; pipázik

◇ dohányzik

pipamocsok fn ◇ <tréfás szidalomként:> aljas, hitvány alak, csirkefogó

pipás mn ◇ olyan, amiben v. amin pipákat tartanak

pipaszó fn ◇ <csak néhány ragos alakban és néhány névutóval:> pipázás

pipatórium fn ◇ dohányzó; pipázószoba

◇ pipák tartására való állvány, polc

◇ pipagyűjtemény

pipázik, pipáz ige ◇ <kémény> füstöl

pipe fn ◇ kisliba

◇ kiscsirke

◇ madárfióka

pipeg ige ◇ csipog; csicsereg

◇ kényeskedve, nyafogva beszél

pipere fn ◇ <beszédben, írásban:> sallang, cicoma, cifraság

pipérés mn ◇ piperével, ékszerekkel, feldíszített és kisminkelt; felpiperézett; felcicomázott

◇ olyan <nő>, aki szereti a piperét, szépítőszereket, gyakran piperézi magát

◇ piperecikkek, sminkkészlet tartására való

◇ piperében gazdag <beszéd, írás>; sallangos; cifra

pipereüzlet fn ◇ illatszerbolt

piperez ige ◇ <beszédet, írást> cifráz

piperezkedik ige ◇ tetszeleg; hivalkodik; parádézik

pipés mn ◇ kevély; büszke; hetyke

pípes¹ mn ◇ kicicomázott, felpiperézett <ruhadarab>

◇ ilyen ruhadarabot viselő <nő>

pípes² mn ◇ olyan <házi szárnyas>, amelynek pipje, bőrkeményedése van a nyelvén

pipeskedik, pipeskedik ige ◇ <főleg nő> piperézi magát, cifrálkodik, feltűnést keresve, a tetszést hajhászva öltözködik

◇ hetykén, tetszelegve, rátartian jár, büszkélkedik, kényeskedik

◇ <rendszerint nem fiatal nő> nagyon kedvesnek igyekeznek mutatkozni, finomkodva, édeskésen

viselkedik, esetleg untató v. nevetséges módon tesz-vesz, affektál

pipi mn ◇ piros

pipics fn ◇ olajjal táplált, kanócos, edényszerű mécses, amely asztali és kézi világító eszközként egyaránt használható

pipiske fn ◇ pacsirta

◇ kényeskedő, finomkodó fiatal nő

◇ madár alakú kis fonott kalács

pipiskedik ige ◇ lábujjhegyre állva ágaskodik

◇ hetykén, tetszelegve, rátartian jár, büszkélkedik, kényeskedik; pipeskedik

pipite fn ◇ kóros bőrkeményedés a szárnyas nyelvén; píp

◇ száj széle

pipitér fn ◇ kamilla; orvosi székfű

piramíd fn ◇ gúla alakú, óriási síremlék; piramis

pirholagos mn ◇ pirosas; halványpiros

pirics fn ◇ lécváz szerkesztésű, főleg gyékénnyel v. szalmával befont, keskeny ágy

piricsk fn ◇ verésre, fenyítésre használt léc

◇ ezzel mért ütés; verés

pirijel fn ◇ előjáró; tisztviselő

piritott mn ◇ megperzselt bőrű

pirkad ige ◇ piros színűvé válik

pirkadás fn ◇ pirosodás

pirók fn és mn ◇ rőt hajú ember

◇ rőt hajú, ill. piros arcszínű

◇ vörhenyes szőrű v. tollú állat

◇ rőt; sárgás-vöröses

pironság fn ◇ szégyenkezés; szégyen

◇ megszégyenítés; pirongatás

piros mn és fn ◇ vörös hajú

◇ piros arcú

◇ piros színű bor; vörös bor

pirosít ige ◇ pirosítóval, lakkal, rúzzsal beken vkit, vmit

pirosító fn ◇ piros színű arc-, ajak v. körömfesték, rúzs, ill. piros lakk
pirosul ige ◇ pirossá válik; pirosodik
◇ piros színt mutat; piroslik
pirulacsináló fn ◇ patikus; gyógyszerész
piresetés fn ◇ csalogatás; csábítás
piskolc, piskolt fn ◇ kékesfehér, fényes, könnyen hasadó, karsú, oszlopos kristályokból álló fém; antimonérc
pisla fn és mn ◇ pilla; szemhéj
◇ álmos v. pislogó, hunyorgó szem, nézés
◇ pislákoló, gyengén világító <fény, mécses>
◇ ilyen fényű <fényforrás>
pislen, pislény fn ◇ kiscsirke; madárfióka
pispek fn ◇ püspök
pistor fn ◇ pék
piszeg ige ◇ hang nélkül, fojtottan, csendesen szipogva sírdogál; szepeg
piszi fn ◇ kiskutya
piszkálódik ige ◇ aprólékosan, hosszan vesződik, bibelődik, pizmog
piszke fn ◇ zöldesfehér v. pirosas színű, savanykás ízű, bogyó alakú gyümölcs, amelyet főleg leves és mártás készítésére és a konzerviparban is használnak; pöszméte; egres; köszméte
piszkosodik ige ◇ piszkolódik; koszolódik
piszkutál ige ◇ piszkál; birizgál
piszlingöl ige ◇ ideje engedi; ráér
piszma mn ◇ pizmogó; szöszmötölő; babráló
◇ piszkoló; maszatoló
piszmolódik ige ◇ bibelődik; babrál; vacakol
piszra mn ◇ fehér orrú, illetőleg az orrán fehér foltos
piszseg ige ◇ csendes szipogással, hang nélkül szepegve sír, sírdogál
◇ sziszegő hangon mond vmit
pisztergál, piszterkál ige ◇ babrál; piszkál
◇ bolygat; háborgat; noszogat; ösztökél
pita fn ◇ lepényféle, tojással készült sült tészta
pitar fn *lásd* **pitvar**
pite¹ msz ◇ <csirke- és tyúkhívó szó>
pite² fn ◇ gabona- v. kukoricalisztból tejjel, tojással sűrűbb palacsintatésztává kavart, kb. fél centiméter vékonyságúra zsíros tepsibe öntött s úgy kisütött lepény
pitle fn ◇ malomszita
◇ szitált liszt
pitli fn ◇ víztartó edény; vödör; puttony
pitlik fn ◇ malomszita
pitteg-pattog ige ◇ éles hangon, szaporán zsémbel, zsörtölődik
◇ <személy> élénk mozgással hol itt, hol ott terem
pittoreszk mn ◇ festeni valóan szép; festő ecsetjére való
pitvar, pitar fn ◇ <parasztházban> az a helyiség, amelybe közvetlenül az udvarról v. a tornácra lehet bejutni, s ahonnan a többi helyiség nyílik, és amelyet rendszerint konyhaként és szobaként is használtak
◇ <más épületben> benyúló, elülső tér
◇ könyöklő és oszlopok nélküli tornác; a ház eleje
pitye fn ◇ csirke
pityer fn ◇ búbos pacsirta; pipiske
pityereg ige ◇ <nőstény pulyka> kicsinyeit hívogatva sajtáságos, halkán csattogó hangon szól
pityipalkó fn ◇ közelebről meg nem nevezett, jelentéktelen v. humorosnak tekintett személy; akárki; bárki
◇ senki
pityke fn ◇ fémből, főleg rézből készült füles, lapos gomb <rendszerint férfi felsőruhán>
◇ értéktelen dolog
pitykegomb fn ◇ fémből, főleg rézből készült féldomború v. egészen domború füles gomb
pitykés mn ◇ pitykével ellátott <ruhadarab>
◇ pitykés kabátot, zubbonyt viselő <személy>

pitykéz ige ◇ <ruhadarabot, főleg mellényt> pitykével ellát, díszít
pitykézik ige ◇ <főként férfiról tréfás szóhasználatban:> nemileg közösül
pitymallat fn ◇ az a napszak, amikor napkelte előtt világosodni kezd a keleti égalj; az első reggeli derengés ideje; kora hajnal
pityóka fn ◇ krumpli; burgonya
pityókás¹ mn ◇ kissé ittas; becsípett; pityókos
pityókás² mn ◇ krumplis; burgonyás
pityókos mn ◇ kissé ittas, becsípett <ember, főleg férfi>, különösen olyan, aki kedélyes v. humoros hatást kelt
pitypalatty fn ◇ fürj
pitty fn ◇ szájjal való pattintás
◇ szájbiggyesztés
◇ alsó ajak
◇ lebiggyesztett ajak
pittyed ige ◇ lebiggyed; lefittyen
pittyenget, pittyeget ige ◇ biggyesztget
pittyeszt ige ◇ biggyeszt
◇ függeszt; lógat
piva, pivó fn ◇ sör; sörélesztő
pizse, pizsele fn és msz ◇ csibe
◇ <csirkehívó szó>
pizseg ige ◇ hemzseg; nyüzsg; pezseg
◇ csipog; csivog
pizseget ige ◇ ajakkal, nyelvvel való csettintéssel v. pizsegetéssel hív, csalogat
◇ csipog; csivitel
pizsitnek fn ◇ pacsirta
placc fn ◇ beépítetlen sík terület, nagyobb tér, amely katonai gyakorlatozás, szórakozás, sport céljaira használható
placetum fn ◇ jóváhagyás; beleegyezés; hozzájárulás
plága fn ◇ ütés; csapás
pláj fn ◇ havasi tisztás
◇ hegyi ösvény, átjáró
plájás fn ◇ határőr
◇ erdőőr; mezőőr
◇ hajdú; megyei szolga
plajbász fn ◇ palából készített vékony rudacska, amellyel a palatáblára írnak; palavessző
◇ <tréfás megnevezésként:> ceruza
plajte fn ◇ csőd; bukás; összeomlás
planéta, plánéta fn ◇ bolygó
◇ égitest; csillag
◇ <a csillagjósolásban> a csillagoknak az emberi sorsokat meghatározó állása; csillagzat; vmely csillag jegye
◇ az ember sorsára vonatkozó együgyű jóslatokat tartalmazó, nyomtatott kis papírlap, cédula, melyet több hasonló közül rendszerint vmely kis idomított állat (papagáj, tengeri malac, fehér egér stb.) húz ki vkinek a számára
planíroz ige ◇ egyenget; elsimít; kiegyenesít
plánta, planta fn ◇ palánta; növény
◇ sarjasztásra használt sarjadzó vessző, hajtás; dugvány; fiatal növényi sarj
◇ növény, különösen kisebb, lágy szárú növény
plántál ige ◇ <palántát> ültet; palántál; palántáz
◇ <növényt> megtelepít, ültet
◇ úgy tesz, helyez, rak, tűz v. hova vmit, hogy erősen, szilárdan álljon
◇ erélyesen, erőszakosan, szinte kényszerítve v. mások akarata ellenére állít, ültet v. helyez v. hová vkit
plántatea fn ◇ különféle gyógynövények szárított, föld feletti részeinek (szár, levél, virág, termés) keveréke, amelyből gyógyteát főznek; herbatea
plánium, plán fn ◇ terv; tervezet; tervezgetés

◇ írásmű vázlata, tervezete

plasztron fn ◇ ingnek kikeményített v. keményre bélelt eleje

◇ az ing eleje fölé illeszthető keményített ingmell

◇ női blúzoknak az anyagától formában, díszítésben, színben feltűnően elütő eleje, esetleg külön rész

◇ több rétegbe rakott bőrből v. bőrrel borított vasból, acélból készített, a mell védésére való eszköz;

mellvért

platni fn ◇ tűzhely vaslemezből készült fedőlapja

plátói mn ◇ Platónótól származó, rá vonatkozó

plauzibilis mn ◇ tetszetős; elfogadható

plebs fn ◇ nép, népség, szegénynép, a jogfosztottak

pléd fn ◇ rendszerint skótos mintázatú nagykendő, sál

pléh fn ◇ bádogból készült, ételnemük sütésére használt edényféle, különösen tepsi

pléhgallér fn ◇ törzstiszt zubbonyának arany csikkal és a rendfokozatot feltüntető csillaggal ellátott gallérja

plenipotenciáz ige ◇ meghatalmaz; megbíz; feljogosít

plezúr fn ◇ sebhely; karcolás

◇ ütésnyom; ütésfolt

plomb¹, plomba fn ◇ <fogban> nemesféméből, porcelánból, fémötvözetekből való tömés

plomb² fn ◇ biztos fellépés; nyomaték; túlzott önértzet

plundra fn ◇ térd alatt v. bokában összeszűkülő, igen bő férfinadrág

◇ nadrág üleprésze; lovaglófolt

◇ hosszú, bő felsőkabát; köpönyeg

plutaj fn ◇ tutaj

pneumatik fn ◇ gumiabroncs

pneumatikus mn ◇ légies; finom; könnyed

pluviále fn ◇ díszes papi palást

poc¹ fn ◇ pocak; has

poc² fn ◇ patkány

póc fn ◇ állvány

◇ pad

poca msz és fn ◇ <malac, disznó hívogatására használt szó>

◇ disznó; malac

◇ a burgonya rokonságába tartozó, házak körül, parlagos, trágyázott helyeken gyomként növény, amelynek öblösen fogazott levele, tölcser alakú, fehér virága, dió nagyságú, tüskés toktermése van; maszlag; csattanó maszlag; csattanóvirág

poci fn ◇ malac; disznó

pocik fn ◇ az egérhez hasonló, de zömökebb, kicsiny fülű, rágcsálóhoz, a pocokhoz hasonló életmódú, rágcsáló állat; pocok

pócik fn ◇ sárból tapasztott fali polc

◇ sárból rakott ülőhely a kemence v. a ház előtt

◇ átfűrészelt fatönből való alacsony ülőhely

pócika fn ◇ polc

◇ ház előtti, sárból tapasztott lóca, pad

◇ kis szék

pocok¹ fn ◇ az egérhez hasonló, de zömökebb, kicsiny fülű, rágcsálóhoz, a pocokhoz hasonló életmódú, földbe vájta lyukakban élő, kisebb, főleg rágcsáló állat (egér, patkány, vakondok)

pocok², pócok fn ◇ vminek az emelésére, magasabbá tételére használt tárgy

pócos fn *lásd* **polcos**

pocsaté fn ◇ pocsolya; híg sár

pocsék¹ mn ◇ olyan <személy>, aki pocsékol; pazarló

pocsék² fn ◇ pocsolya; lucskos sár

pocsékol ige ◇ becsmérel; gyaláz

◇ sárban, vízben gázol

pocséta fn ◇ <esőzésből keletkező> pocsolya, tócsa

◇ posványos állóvíz; mocsár

◇ erkölcsi gyalázat

pocsétakerülő fn ◇ <trefás megnevezésként:> gyalogos katona; baka

pocskol ige ◇ pacskol; csapkod

- ◇ <eső> paskol; csapkod; verdes
- ◇ bepiskít, bemocskol vkit, vmit vmivel
- ◇ pocskondiáz; gyaláz

podagra fn ◇ többnyire a láb nagyujján jelentkező reumás tünet, köszvény

podium fn ◇ láb részek a lenyúzott állatbőrön

podlupka fn ◇ nagylevelű friss zöldségfélék leveléből készült főzelék

podvás mn *lásd pudvás*

poéma fn ◇ verses irodalmi mű; költemény

poéta fn ◇ költő

- ◇ a régi „latin iskola” poétikai osztályának tanulója

poétika fn ◇ a költészetnek, különösen a költői műfajoknak elméletével foglalkozó tudományág mint tantárgy

- ◇ a tantárgy iskolai órája
- ◇ a poétika tankönyve
- ◇ maga a költészet, ill. művelése

poézis fn ◇ költőiség

- ◇ vminek a hétköznapitól elütő jellege; különleges báj; regényes szépség
- ◇ a valóságtól, a gyakorlattól elszakadó, azt kiszínező ábrándozás, képzelődés

pof, poflé, pofleves fn ◇ pofon; arcucsapás

pofa fn ◇ a hajó orrának faragvánnyal díszített része

pofándli fn *lásd pufándli*

pofás mn ◇ pufók arcú

pofázmány fn ◇ arc; pofa

pofitos mn ◇ pufók; kövér

pofográfia fn ◇ arc; ábrázat

pofók mn ◇ pufók; kövér; testes

pogácsa fn ◇ kovásztalan kenyér

pogácsasütő fn ◇ cukrász

pogány mn és fn ◇ <a török háborúk korára vonatkoztatva:> mohamedán <személy>

- ◇ <a török háborúk korára vonatkoztatva:> a török sereg, nép, az oszmán birodalom
- ◇ kegyetlen, cudar, szörnyű <személy, dolog>
- ◇ hitetlen <személy>

pogányság fn ◇ mohamedánok, különösen törökök összessége

- ◇ pogány cselekedet, magatartás; kegyetlenség; gonoszság

pógár fn ◇ polgár

pogonya fn és mn ◇ kis fiú

- ◇ kis termetű; törpe; kicsiny; alacsony
- ◇ gyáva; félénk

pogonyics, pohanics fn ◇ marhahajtó kis gyermek; kisbéres

poggyászol ige ◇ csomagol; pakol

pogrom mn ◇ zavargás; garázda tömeg rohama egy vallási, faji v. nemzetiségi csoport ellen

poh fn ◇ potroh

pohánka fn ◇ a sóskával rokon, fehér v. rózsás virágú, lisztes magja miatt ősidők óta termesztett, egynyári növény; hajdina; haricska

◇ ennek a növénynek hántolt termése, amelyet szemes takarmánynak, megfőzve kásának, megőrölve lisztnek használnak

pohár fn ◇ kis fazék; csupor

- ◇ a petróleumlámpa alsó része

pohárnok fn ◇ szolga, akinek az volt a feladata, hogy az asztalnál urának inni adjon, poharába töltögessen

- ◇ a királyi udvartartás egyik méltósága

pohárszék fn ◇ falra szerelt szekrényke; almárium

◇ két részre osztott, felül rendszerint kisebb, üvegezett, alul kétszárnyú ajtóra nyíló polcos szekrény, amelyben az étkezéshez szükséges edényeket s eszközöket tartják; kredenc

pojána fn ◇ havasi v. erdei tisztás

póka¹ fn ◇ pulyka

póka² fn ◇ pólya

pókháló mn ◇ homályos, megtört, bizonytalan fényű <szem>

pokla fn ◇ állati méhlepény

poklos mn ◇ bélpoklos, leprás <személy>

◇ pokolhoz hasonló, hozzá tartozó, vele kapcsolatos

◇ szurokfőző

pokol mn ◇ ellenséges; gonosz

◇ komor; mogorva

pokolkő fn ◇ salétromsavnak ezüsttel alkotott sója: fehéres, kristályos anyag, maró hatású mérge, amelyet gyógyszerként, a fényképészetben és az iparban is használnak; ezüstnitrát; lápisz

pokolsár fn ◇ iszapos, szénsavas, rendszerint élénken bugyborékoló forrás

pokolvar fn ◇ <emberen> lépfenés fertőzés következtében fellépő fájdalmas megbetegedés, amelyet kékesvöröses, megnyíló, majd beszáradó hólyagocskák, az ezek környékén kemény, szederjessé váló daganatok kísérnek

◇ különféle eredetű tüzes kelés v. kemény, feketés daganat

pókos mn ◇ olyan <lóláb>, amelyen ínpók, azaz az ínhüvely kitágulása következtében támadó daganat van

póla¹ fn ◇ fából kivájt, teknő formájú bölcső

póla² fn ◇ hasszorító; haskötő

◇ erős szalag, ill. szíj, amellyel a nyeret felcsatolják a lóra; heveder

polc fn ◇ hivatali állás; tiszttség; méltóság

polcol ige ◇ polccal ellát vmit; polcoz

◇ cölöppel alátámaszt vmit

◇ <sérült végtagot> magasabb helyzetben rögzít; felpolcol

polcos, pócos fn ◇ állvány

◇ pad

polémia fn ◇ sajtóvita; vita

polgár fn ◇ <tréfás v. gúnyos megnevezésként:> vidéki kisiparos, kiskereskedő, jómódú parasztgazda

◇ községi szolga

polgárság fn ◇ vmely város v. állam közösségéhez való tartozás közjogi állapota

polgártárs fn ◇ vkivel azonos állampolgárságú személy

◇ ember; embertárs; egyén

polgárzat fn ◇ társadalom

polha, pólika fn ◇ pólya

polhák fn ◇ szakállas puska

polihisztor fn ◇ sokoldalú, széles látókörű tudós

polhos mn *lásd polyhos*

polícia fn ◇ államigazgatás

pólisi fn ◇ lengyelországi zsidó

politechnikum fn ◇ főiskola; műegyetem

polítíroz ige ◇ fényez; fényesít

polka fn ◇ kötés

◇ pólya

poltron fn ◇ gyáva hengegő, szájhős ember; puhány

poltura fn ◇ egy garasnak, azaz három krajcárnak a felét, vagyis másfél krajcárt érő magyar váltópénz, ill. egy-egy ilyen ezüst, később réz pénzdarab

◇ nagyon kevés pénz; jelentéktelen összeg; fillér; fitying

pólya fn ◇ gézből készült kötés az arcon viselőjének felismerhetetlenné tételére

pólyadal fn ◇ bölcsődal; dajkadal; altató

polyák fn ◇ lengyel

◇ császárhú katona

◇ palóc betelepülő

◇ szlovák fazekas

polyh fn ◇ pehely

polyhos, polhos mn ◇ pelyhes

polyva fn *lásd pelyva*

pomádé fn ◇ kellemetlenül erős illatú, olcsó hajkenőcs

◇ arc-, ill. bőrápolásra használt kenőcs

pomagránát fn ◇ déli hazájában magas fává növény, nálunk díszcserjeként ültetett, élénk vörös virágú növény, melynek alma nagyságú, fás héjú, belül rekeszekre osztott termésében sok húsos, bogyószerű mag van; gránátalma

pomána fn ◇ alamizsna; adomány

◇ halotti tor

pompa fn ◇ díszes menet; felvonulás

pomparuha fn ◇ díszruha

pompázik, pompáz ige ◇ <személy> választékos külsejével, díszes ruhájával újra meg újra magára vonja a figyelmet

◇ <ruhában, ruházkodásban> fényűzést fejt ki; fényűzően öltözködik

◇ <külsejével v. viselkedésével> hatni akar, hatásra vadászik

pompos fn ◇ kerek, a kenyér tésztájából kiszakított, kisebb sült tészta; cipó

pompózus mn ◇ cikornyás; pompás

ponc fn ◇ nemesfémből készült tárgyak megmunkálására szolgáló fémeszköz

◇ <nemesfémből való tárgyakon> jel, amely a tárgyak nemesfém-tartalmát mutatja; fémjelzés

poncol ige ◇ nemesfémből készült tárgyakat megmunkál

poncos fn ◇ nemesfémből készült tárgyak megmunkálására szolgáló fémeszköz

ponk fn ◇ kis domb; halom

◇ emelkedés; domboldal

pont¹ fn ◇ kis domb, halom

◇ kemencepadka

◇ vasúti rakodáshoz használt lejtős emelvény

pont² fn ◇ időpont; pillanat

◇ szempont; felfogás; álláspont; tekintet

pontol ige ◇ jegyez; leír

pontos mn ◇ fontos; jelentős

◇ kötelességét teljesítő; megbízható

ponyus fn ◇ teherszállításra használt erős zsákvászon ponyvaféle

ponyva fn ◇ <különösen vásárok alkalmával> a földre terített erős, durva szövésű vászon, amelyre az árukat, többek között a népek szánt, gyakran értéktelen s rendszerint névtelen, füzetes irodalmi műveket kirakták

◇ az irodalmi művek terjesztésének, az író és az olvasó kapcsolatának ilyen módja

◇ az ilyen módon forgalomba került irodalmi mű; ponyvairodalom

pópa fn ◇ görögkeleti pap

popont fn ◇ kettőspont (írásjel)

por fn ◇ puskapor; lőpor

◇ gyarló ember; senki

◇ <a megalázkodás, társadalmi alacsonyrendűség jelképeként>

pór fn ◇ paraszt; földműves

◇ köznépi, nem nemes személy

póráz fn ◇ vkinek, különösen rabnak v. vminek megkötözésére használt sodrott madzag, kötél

porcelánnadrág fn ◇ fehér v. csontszínű finom szövetből, flanellből v. vászonból készült férfinadrág

porció fn ◇ adag

◇ kb. egy deciliter pálinka

◇ meghatározott, megszokott mennyiség vmiből

◇ adó; adórészlet; kiszabott bírság

porcióz ige ◇ porciókra oszt, porciónként osztogat, mér vmit; adagol

◇ <kisgyermeknek> katonákat csinál

porcogat, porcogtat ige ◇ rágva ropogtat; ropogtatva eszik

pórdal fn ◇ a földműves lakosság körében keletkezett, hagyományos stílusú dal; parasztdal; népdal

póre¹ fn ◇ zsinag, amire a szárítani való dohányt felfűzik

póre² fn ◇ póréhagyma; párhagyma

porés mn ◇ gazos; gyomos

porgolat, porgolát fn ◇ sövény; kerítés

◇ a falusi kertek alján egymásba kapcsolódó kerítések rendszere

◇ a falu lakói által közösen készített önálló kerítés, amely teljesen körülzárja a falut

porha, porhó, porhás mn ◇ porhanyó

porhajas fn és mn ◇ szőlő lehajtott termővesszője; szőlőbujtás
 ◇ facsemete
 ◇ szaporításra alkalmas
 ◇ borzas; pelyhes; hajjas

porhál ige ◇ porhanyóvá tesz; kapál

porhanyó mn ◇ könnyen szétmálló, szétmorzsolódó; porhanyós

porhatag mn ◇ könnyen, gyorsan porhadó, szétmálló <anyag>

porhüvely fn ◇ <vallási felfogásban> az ember teste mint a lélek ideiglenes tartózkodási helye
 ◇ kimúlt állat teste v. bőre

póri mn ◇ parasztokra jellemző; paraszti

pórias mn ◇ a hajdani egyszerű, szegény emberek, parasztek között szokásos, rájuk jellemző, emlékeztető; paraszti
 ◇ durván közönséges; faragatlan; bántóan nyers

póris fn ◇ a bórsav nátriumsója; bórax

porít¹ ige ◇ aprít; darabol

porít² ige ◇ szid; fedd; dorgál; korhol

pórkevény mn ◇ elbizakodott; hányaveti; pökhendi

porkoláb fn ◇ börtönőr
 ◇ vkit ellenőrzés alatt, fogságban, rabságban tartó személy
 ◇ várnagy; várparancsnok
 ◇ a megyei hajdú előljárója, felettese; megyei várnagy

porköpeny, porköpenyeg, porköpönyeg fn ◇ sűrű vászonféléből készült könnyű köpeny, amely a ruhát a portól védi <pl. kocsin való utazáskor>

porlás fn ◇ porladás

porlatag mn ◇ könnyen elporladó; gyorsan pusztuló

pórlázadás fn ◇ parasztfelkelés; parasztlázadás

pórnép fn ◇ a parasztság kisebb-nagyobb egységében v. egészében

pórnimfa fn ◇ parasztlány

porodos-porrá hsz ◇ ízzé-porrá; darabokra

porolókorbács fn ◇ szőnyegek, pokrócok kiporolására használt, kemény anyagból font eszköz

porond fn ◇ apró kavics; homok; fövény
 ◇ por; porszem
 ◇ folyóban képződött homok- v. kavicszátony, ill. kis sziget
 ◇ vízmosásos, kövecses, homokos, száraz, puszta hely

porong fn ◇ fából v. vasból való eszköz, amellyel szövés közben a vásznat kifeszítik
 ◇ homokzátony; kavicszátony; porond

porontó fn ◇ tüzéséghez tartozó katona; tüzér; pattantyús

poronty fn ◇ kisgyermek; gyermek; kölyök
 ◇ fattyúgyermek
 ◇ a kétéltűek – különösen a béka – és a halak ivadéka; ebihal
 ◇ madárfióka

poronyó mn ◇ porhanyós; omlós

poros¹ mn ◇ piros

poros² mn ◇ lóporos

porosállás fn ◇ jószág letaposott pihenőhelye a legelőn

poroszka mn ◇ az egyik oldalon levő lábaival egyszerre lépő, poroszkálva haladó <ló>
 ◇ olyan <járás, lépés>, amelyet vmely poroszkálva haladó állat végez

poroszló fn ◇ törvényszolga; hajdú; csatlós
 ◇ börtönőr; porkoláb
 ◇ hóhér; bakó

poroz ige ◇ porol
 ◇ <régimódi tüzfegyvert> puskaporral tölt

porta fn ◇ falusi, kisvárosi belső telek, a rajta levő épületekkel együtt
 ◇ a portán levő ház
 ◇ az ebben lakók összessége

◇ kapu, bejárat

porta fn ◇ portya; zsákmányszerző út; kisebb csapatok kitörése, támadása

portábilis mn ◇ hordozható; szállítható

portál ige ◇ vkit dicsérve, népszerűsítve arra törekszik, hogy érvényesülésének, sikerének útját egyengesse; támogat

◇ erkölcsi támogatásban részesít vmit, kiáll mellette, nyomatékosan ajánlja

portálé fn ◇ nagyobb épület, építmény díszes főbejárata

◇ üzlet, üzlethelyiség építészetileg külön kiképzett bejárata

portéka fn ◇ árucikk; áru

◇ vmely tárgy, dolog, holmi, jószág

◇ vmely nem tárgyi dolog; valami

◇ <mások számára készült, a közösségnek szánt> szellemi termék, alkotás

◇ vmely személy, lény, főként nő, gyermek; teremtés; valaki

portikosz, portikusz fn ◇ tornác; veranda

◇ csarnok; oszlopcsarnok

portó fn ◇ postai küldemények szállításáért fizetendő összeg

portómentes mn ◇ olyan <postai küldemény>, amelyért nem kell portót fizetni, mert szállítási költségét előre kifizették; bérmentes

portubák fn ◇ szárított és finom porrá őrölt dohány, amelyet a XVIII–XIX. században az orrba felszíva élveztek, s nagyokat tüszentettek tőle; burnót

portya fn ◇ kaland-, zsákmánykeresés, olykor rablás, fosztogatás céljával kóborló fegyveresek kis csoportja

portyáz ige ◇ kirándul; barangol

porzó¹ fn ◇ az itatóspapír elterjedése előtt a nedves írás szárítására használt finom, hamuszerű por

◇ az ilyen por dobozszerű tartója, amelynek apró lyukain rázásra a por kihull

porzó² fn ◇ játéktér; porond

porzsábás mn ◇ a (lábszár)csontoknak a betegségében szenvedő; beteges; nyavalyás

porzsol ige ◇ perzsel; pörzsöl

porzsoló fn ◇ serpenyő; fazék

poshad ige ◇ savanyodik

poshadt mn ◇ ernyedt; tehetetlen

poslár fn ◇ kard, vágófegyver

possad ige ◇ poshad; áporodik

◇ megbomlik; megbüdösödik; rothad

possadt mn ◇ poshadt; állott

◇ bűzös; rothadt; romlott

possaszt ige ◇ poshaszt; rohaszt

posta¹ fn ◇ olyan intézmény, amely saját fogatával utasokat szállított, v. vkinek saját kocsijához lovakat adott bérbe

◇ a forgalmat lebonyolító kocsi

◇ postakocsit hajtó, kísérő személy; hírnök

◇ az intézménynek az útvonalán levő állomás, ill. az egyes állomások közötti távolság

◇ üzenet; hír

◇ <újságban, folyóiratban:> a szerkesztőségbe érkezett leveleket és a rájuk adott válaszokat közlő rovat

posta² fn ◇ a sörénél nagyobb, apró golyó, amelyből 6–8 szemet tettek egy töltésbe

postahajó fn ◇ postai küldemények szállítására használt gyors járatú hajó

postamester fn ◇ a személyszállító lovas postakocsik állomásának vezetője

postás fn ◇ a postaállomás gondozója

postaút fn ◇ olyan, rendszerint forgalmasabb, jól gondozott, kövezett út, melyen a postakocsik közlekedtek

◇ fő forgalmi út, országút

postaügynökség fn ◇ kisebb forgalmú helyen működő postai szerv, amely rendszerint csak szerződéses alkalmazottakkal, pár órás napi szolgálattal bonyolít le korlátozott postai forgalmat, vmely postahivatal ellenőrzése alatt

posvadoz ige ◇ poshad; áporodik

posvány fn ◇ mélyen fekvő hely, ahol a víz hosszabb ideig megáll és megposhad; iszap

posz¹ fn ◇ fing

posz² fn ◇ pöfeteggomba

posza mn ◇ satnya; vézna; gyenge; beteges

poszáta mn ◇ nagyon sovány, vézna, beteges <személy, állat>

poszmat fn ◇ szemét; hulladék

◇ trágya; ganéj

◇ szemétdomb; ganéjdomb

poszog ige ◇ végbeléből alig hallható, gyengébb szelet ereget

◇ <mozdony> pöfög

◇ dong; zümmög

◇ lassan, unottan végzi munkáját

◇ lázadozik; kevélykedik

poszpász fn ◇ csemege; ínycfalat

poszrik fn ◇ a keresztelés utáni lakoma, vendégség

posszan ige ◇ fingik

◇ megposhad; megromlik

poszsedál, poszsideál ige ◇ birtokol; tulajdonol; rendelkezik

poszsidus fn ◇ birtokos; tulajdonos

poszt fn ◇ őrhely; őrállomás; állás

◇ őrszem; ör; felügyelő

posztilla fn ◇ a szentírás egyes részeihez írt magyarázat

◇ templomi beszéd; prédikáció

◇ prédikációskönyv

posztkisztli fn ◇ postaláda

posztó fn ◇ gyapjából szőtt vastag szövet

posztol ige ◇ áll; álldogál

posztós fn ◇ posztókészítéssel foglalkozó iparos v. posztót árusító kereskedő

posztulátum fn ◇ mű, melyet a szerzője halála után adnak közre

potencia fn ◇ hatvány

potens mn ◇ nagyhatalmú; befolyásos

◇ jómódú; vagyonos

◇ képes; alkalmas; megfelelő

potentát fn ◇ hatalmasság; zsarnok; befolyásos ember

pótjegy fn ◇ <élelmiszerek korlátozott forgalma idején> vmely jegyre árusított élelmiszerből, közszükségleti cikkből pótagad vásárlására jogosító jegy

pótkeret fn ◇ hadművelleti területen levő állandó jellegű szervezett katonai egységnek a hátszágban levő utánpótló és kiképző szerve; káder

pótlár fn ◇ helyettes; képviselő

potom mn ◇ értéktelen, haszontalan, hitvány <dolog, holmi>

◇ hiábavaló, haszontalan, semmirekellő <személy>

◇ kis növésű, alacsony termetű, jelentéktelen <személy>

potomság fn ◇ nagyon kis összeg; csekélység; semmiség

◇ nagyon csekély, jelentéktelen, haszontalan dolog; kicsiség; hiábavalóság

potroh fn ◇ nagy has, pocak

potrohos mn ◇ nagy hasú, pocakos

◇ testes; terjedelmes

pótszázad fn ◇ a pótzászlóalj egyik százada

pótzászlóalj fn ◇ hadművelleti területre távozott ezrednek a hátszágban maradt kiképző s az ezred utánpótlását végző zászlóalja

potyadék fn ◇ vmely tömegeből elpotyogott v. vmiről lehullott és rendszerint selejtes, hasznavehetetlen tárgy, anyag; hulladék

◇ (jelzőként) hullott <gyümölcs>, selejtes <anyag, termés>

◇ leszármazott; ivadék

◇ eső; permeteg

potyka fn ◇ lassú folyóinkban és állóvízeinkben közönséges, halastavakban is tenyésztett, nagy, lapos testű, ízletes húsú hal; ponty

potyol ige ◇ <húst v. nyújtható dolgot> ütögetéssel, veregetéssel puhít, ill. így puhítva vmilyenné alakít v. általában ütöget, vereget

◇ vmi csapdos, verdes vmit

◇ tapos; tipor

◇ összezúz; összenyom

◇ összekever; összezavar

povedál ige ◇ sokat, feleslegesen beszél; fecseg

povéta mn ◇ sokat beszélő; szájas; fecsegő

pozdorja fn ◇ a törött, tilolt kender és len kórójának apró, fás része, hulladék

◇ apró szemét, hulladék

pozitúra fn ◇ testtartás, rendszerint különleges testhelyzet

◇ mesterkélt, színpadias, hatásvadászó testtartás, póz

pozlár fn ◇ kard; szűrő fegyver

poszár fn ◇ lassú folyóinkban és állóvizeinkben közönséges, halastavakban is tenyésztett, nagy, lapos testű, ízletes húsú hal; ponty

pozsgár fn ◇ kaktusz

pozsgás mn ◇ egészséges színű, telt <arc>

pozsoló fn ◇ serpenyő

pőc¹ fn ◇ árnyékszék; illemhely

◇ fos; széklet; ürülék

◇ ondó; sperma

◇ takony

pőc² mn ◇ taknyos; éretlen; komolytalan

pöce, pöcegödör fn ◇ gödör fölé épített, belül kerek kivágású ülőkéjű, minden oldalról zárt kis helyiség, ahol az ember széketét és vizeletét kiüríti, szükségét végzi; árnyékszék

◇ vízelvezető árok, csatorna

pöcsét fn ◇ pecsétnyomó; bélyegző

◇ pecsét

pöcsétel ige *lásd* **pecsétel**

pöcsétes mn *lásd* **pecsétes**

pöcsik, pöcsök fn ◇ bögöly

◇ dongó

pödrő fn *lásd* **pedrő**

pöffed ige ◇ püffed; puffad

◇ <gázokkal telített sár, víz, fővő étel> helyenként és időnként felpuffadva, bugyborékolva pöfög

pöhöly fn ◇ pehely

pök ige ◇ köp

pökdös ige ◇ köpdös

pönálé fn ◇ bírság; kötbér

pöndörít, penderít ige ◇ tüneményesen gyorsan csinál, készít, létrehoz vmit; rittyent

◇ gyors, furge mozgásba hoz vmit vmely céllal

pöng, pönög ige ◇ peng; cseng; szól

pöngő fn *lásd* **pengő**

pöngős mn *lásd* **pengős**

pör fn *lásd* **per**

pörc¹ fn ◇ töpörtő; töpörtyű

◇ bevagdalt, bőrös és rendszerint húsos szalonnadarab, amelyből kisütötték a zsír egy részét

◇ kiütés; pörsenés

pörc² fn ◇ fonálon levő csomó

pördül ige ◇ <könny> kicsordul, perdül

pöre¹, pőregatyás fn ◇ paraszti gatyában járó, azt viselő személy

◇ egy szál gatyában levő személy

pöre² mn ◇ leplezetlen; meztelen

pörész fn ◇ jogász; jogtudós

pörg ige ◇ pörög; forog

pörge mn *lásd* **perge**

pörgettyű, pörgetyű, pergettyű fn ◇ fatengelyre szerelt dióhéjból és nehezebből álló népi gyermekjátékszer, amely a tengelyre tekert madzag meghúzásával megpörgetve, a vele játszó gyermek

kezében sokáig forog

◇ négy oldalán jellel, alsó és felső lapján kinyúló tengellyel ellátott kocka, amelynek elesése után felülre került lapja határozza meg a dobás értékét

◇ <vízimalomban> a főtengelyre szerelt fogaskerék, amely a hajtóerőt a melléktengelyre viszi át

◇ a fenékhorgor karójára kötött kolomp, amely megszólal, amikor hal kerül a horogra

◇ kereplő

pörköl ige ◇ szid; korhol; pirongat

◇ rápirít; megszégyení; megleckéztet

pörkölt mn ◇ megpörkölődött; megégett bőrű

pörlekedés fn *lásd* **perlekedés**

pörlekedik ige *lásd* **perlekedik**

pörnye fn ◇ elégett könnyű és laza tömegű anyagnak (pl. szalmának, papírnak) piheszerű v. apró lemezekéből álló maradványa; hamu; pernye

pöröli ige *lásd* **perel**

pöröly fn ◇ kovácsoknak kalapáchoz hasonló kétkézes, nagy, súlyos szerszáma, amellyel az üllőre helyezett vasat a kívánt alakúra formálják

pörölymű fn ◇ vízi erővel működő, súlyos kalapáccsal ellátott fémkovácsoló üzem

pörös mn és fn *lásd* **peres**

pörpatvar fn *lásd* **perpatvar**

pörs fn ◇ moszat; alga

pörsenés fn ◇ kiütéses betegség; pattanás

pörsöly fn ◇ persely; pénzgyűjtő ládika

pörzs fn ◇ parázs; tűz

pörzsöl ige ◇ perzsel; pörköl; pirít

pörzsszagú mn ◇ odaégett; kozmás

pösze, pöszi mn ◇ szőke

pöszméte fn ◇ zöldesfehér v. pirosas színű, savanykás ízű, bogyó alakú gyümölcs, amelyet főleg leves és mártás készítésére és a konzerviparban is használnak; egres; köszméte; piszke

pöszmötés mn ◇ maszatos; koszos

pöszög ige ◇ szisszenő hangot ad; sziszeg

◇ szipog; szepeg

◇ selypesen beszél; selypít

pötyög ige ◇ <ruhadarab> bőven, a testhez nem simulóan lóg a test vmely részén; lötyög

◇ <ügy, dolog> nincs rendjén

pötyögős mn ◇ olyan <ügy, dolog>, amellyel vmi nincs rendjén, különösen amelynek kétes, bizonytalan a kimenetele

pötty fn ◇ kicsi, kevés, csepp vmiből

pőzs fn ◇ nyalábba kötött vesszők, amelyeket mocsaras területeken utak alapozására v. gátak építéséhez használnak

prae- *lásd* **pre-**

pragmatika fn ◇ szabályzat; rendtartás

praktika fn ◇ gyakorlat; praxis

◇ ravasz mesterkedés

praktikáló fn ◇ cselszövő; ármánykodó

praktikáns fn ◇ gyakornok

praktikus mn ◇ mesterkedő; fortélyos

pranda mn ◇ ronda; csúf

◇ alávaló; hitvány; rossz erkölcsű

◇ piszkos; mocskos

preceptor fn ◇ osztálytársait kérdező, a rendre vigyázó jó tanuló

◇ tanító; segédtanító; házitanító

precíózus mn ◇ értékes; sokat érő; becses

precíóz mn ◇ mesterkelt; szenvelgő

precizíroz ige ◇ meghatároz; megbecsül

preceptor fn ◇ falusi tanító; segédtanító

préda¹ fn ◇ ellenségtől erőszakkal v. rablással szerzett holmi; zsákmány

préda² mn ◇ pazarló, prédáló, vmivel könnyelműen bánó, vmit könnyelműen kezelő <személy>
prédál ige ◇ tulajdonában levő v. rábizott közösségi vagyont, holmit könnyelműen pazarol; herdál; fecserel
◇ <vki, különösen ellenség> rabol, fosztogat, pusztít
prédalesés fn ◇ haszonlesés; nyereségvágy; pénzsóvárság
predesztinál ige ◇ meghatároz; rendel
predika mn és fn ◇ prédikáló
◇ prédikáció; szentbeszéd
predikáció fn ◇ prédikáció; szentbeszéd; igehirdetés; hitszónoklat
◇ prédikáció; kioktatás; korholás; lelkifröccs
predikál ige ◇ prédikál; szentbeszédet mond; igét hirdet
◇ prédikál; szónokol; papol; korhol
predikaszó fn ◇ prédikáció; hitszónoklat
predikátor, predikátor fn ◇ református lelkipásztor; pap; tiszteletes
predikátum, predikátum fn ◇ nemesi előnév
prefáció fn ◇ előszó; bevezető; előhang
prefektúra fn ◇ megyeháza; elöljáróság; hatóság
prefektus fn ◇ <egyes, rendszerint felekezeti jellegű nevelőintézetekben, kollégiumokban> a tanulók egy csoportjának tanulmányi és nevelési felügyelője
◇ <főleg Franciaországban és Romániában> nagyobb közigazgatási egység vezető tisztviselője, felügyelője
prefiguráció fn ◇ jelkép; szimbólum; ismertetőjel
pregnans mn ◇ határozott; erőteljes; szembeötlő
prekludál ige ◇ lehetlenné teszi, hogy vki részt vegyen vmiben, v. részesüljön vmiből; kizár; kitagad
prelegál ige ◇ előadást tart; előad
prelekció fn ◇ előadás; beszéd
preliminál ige ◇ meghatároz; előír; megszab
prelimináris mn ◇ előzetes; korábbi
prém, perém fn ◇ perem; a ruhaszegély díszítése
premier fn ◇ kormányfő; miniszterelnök
prenumerál ige ◇ bérbe vesz; bérel
◇ előfizet; járat
prepa fn ◇ tanítóképző növendéke; tanítójelölt
◇ tanító
preparáció fn ◇ előkészület; készülék
preparandia fn ◇ tanítóképző
preparandista fn ◇ tanítóképzős
prépost fn ◇ az egyházi ranglétrán a püspök alatt lévő katolikus pap
prépostság fn ◇ préposti, azaz a püspöknél alacsonyabb rangú katolikus papi méltósággal járó javadalom, birtok
prepotencia fn ◇ hatalmi túlsúly; fölény
prés fn ◇ könyvnyomtatás; nyomtató
presbiter fn ◇ protestáns egyházköztségben a gyülekezettől választott tanácsadó testület tagja
presbitérium fn ◇ a presbiterek testülete
préshurka fn ◇ a disznó kitisztított gyomrába töltött, sertés-fejhúsból, perzselt disznó lefejtett bőréből s az ezeknek közét kitöltő kocsonyás anyagból álló, fűszerrel készített étel; disznósajt
pretendál ige ◇ megkövetel; elvár
pretextus fn ◇ ürügy; indok
prezencia fn ◇ <főleg egyetemen, főiskolán> a diák jelenléte az órán, előadáson; kötelező ottlét
prezent fn ◇ ajándék; adomány
prezentál ige ◇ <katona> fegyverrel tiszteleg
prezideál ige ◇ elnököl
prezidens fn ◇ elnök
prezídium fn ◇ elnökség
prezumptív mn ◇ gyanítható; sejtető
prézsmítál ige ◇ fontoskodva, zsörtölődve v. okoskodva, hosszasan beszél; papol; prédikál
pribék, pribég fn ◇ pénzért magyarból törökké lett áruló, rabló, fosztogató katona

- ◇ rabló; zsvány; fosztogató
- ◇ áruló; hitszegő; szökevény
- ◇ hóhérsegéd
- ◇ kísértet; jelenés
- ◇ kalauz; útmutató

priccs fn ◇ deszkából készült, egyszerű fekvőhely, ágy

prikulics fn ◇ kísértet; jelenés

- ◇ torzszülött

prím fn ◇ <főleg kétszólamú éneklésben> a dallamot hordozó magasabb szólam

prima fn ◇ első hang; főhang; prímgang

primőr fn ◇ ütőkártya

princ fn ◇ fejedelem; herceg

princessz fn ◇ hercegnő

principális fn ◇ vmely hivatalnak v. értelmiségi jellegű munkahelynek, különösen ügyvédi irodának a főnöke; előljáró; felettes

◇ a vőlegény, ill. a menyasszony családjának egyik tekintélyes tagja v. jó embere mint házassági tanú, aki rendszerint a házasság előkészítésében (pl. a leánykérésben, az eljegyzésben) és megkötésében is közreműködik; násznagy

prior fn ◇ katolikus férfi szerzetesek rendházának főnöke; házfőnök; perjel

priusz fn ◇ előzmény; előélet

privátim hsz ◇ nem hivatalosan; magánúton; bizalmasan

privatizál ige ◇ vagyonából v. alkalmi, közelebről meg nem határozható jövedelmekből él; magánzóként él

privilégium fn ◇ vmely hasznot hajtó tevékenység, foglalkozás folytatására feljogosító hatósági engedély, ill. az erről szóló okirat; szabadalom

privilégiumlevél fn ◇ kiváltságlevél

próba fn ◇ viadal; ütközet; csata

próbakő fn ◇ próba; próbatétel

próbálatlan mn ◇ olyan <személy>, aki vmiben csak keveset v. semmit sem próbált; tapasztalatlan; járatlan

próbált mn ◇ olyan <személy>, aki az élet különféle viszonyai közt megállta a helyét, és közben gyakorlati ismeretekkel gazdagodott; jártas; tapasztalt

- ◇ szenvedésen, megpróbáltatáson, viszontagságon átment <személy, közösség>

◇ olyan <személy, dolog>, aki, amely már megtapasztalt vmit, ill. közvetlen kapcsolatba jutott vkivel, vmivel

- ◇ olyan <személy>, aki nehéz helyzetekben megmutatta ragaszkodását, hűségét; kiprobált

próbamamzell fn ◇ modell; manőken

próbás mn ◇ finomságot kifejező jellel v. számmal ellátott <arany-, ezüstötívözet, ill. -tárgy>; karátos

próbatét, próbatétel fn ◇ iskolai vizsgálat; vizsga

procc mn és fn ◇ olyan (személy), aki gazdagságát, vélt szellemi értékeit izléstelenül, rikító módon fitogtatja, henceg, kérkedik vele; pöffeszkedő; előkelősködő

procent fn ◇ százalék

processzió fn ◇ egyházi körmenet; búcsú; búcsújárás; felvonulás

processzus fn ◇ folyamat; eljárás

- ◇ bírói eljárás; per

profán fn és mn ◇ a vallási kultuszba, a papi teendőkbe be nem avatott; kívülálló

professzor fn ◇ középiskolai tanár

- ◇ vkit vmire oktató, tanító személy

prófétál ige ◇ jósol; jövendőt mond

prófont fn ◇ a hadsereg élelme, ellátmánya

profosz, profósz fn ◇ <főként katonai> börtönfelügyelő, foglár, porkoláb; börtönőr

prófont, prófont fn ◇ különleges eljárással készült hosszúkás, barna kenyér, amelyet a legénységi állományú katona kincstári élelmezésének részeként kapott

- ◇ katonai élelmiszerkészlet
- ◇ korlátozott időtartamra való élelmiszer
- ◇ katonai élelmezési hivatal

progosz fn ◇ katonai börtönfelügyelő

- ◇ ítélet-végrehajtó

projektál ige ◇ javall; javasol

projektum fn ◇ terv; tervezet; elgondolás

prokát fn ◇ brokát

prókátor fn ◇ ügyvéd

◇ kis, piszkos ügyekkel foglalkozó, pénzért tisztességtelen eszközöktől sem visszariadó ügyvéd; zugügyvéd

◇ vkiért közbenjáró, vkinek ügyét képviselő személy

proklamál ige ◇ elvként, követelésként, programként vall, hirdet vmit

prokurátor fn ◇ meghatalmazott; megbízott

◇ ügyész; vádló

prokuratúra fn ◇ ügyészség

prokurista fn ◇ cégjegyzésre jogosult személy; cégvezető

promenáád fn ◇ sétány; sétatér

◇ kert- v. parkszerű létesítmény sétautakkal, pihenőhelyekkel

◇ szórakozásból, időtöltésből tett utazás

◇ séta

promenáál ige ◇ sétál

propeller fn ◇ régi dunai átkelőhajó; kishajó; csavargőzös

◇ <folyamon v. kisebb állóvizen> átkelésre használt kis csavargőzös

proponál ige ◇ ajánl; előterjeszt; indítványoz; javasol

propozíció fn ◇ javaslat; terv

propulzív fn ◇ ösztönző; inspiráló

proselita fn és mn ◇ áttért; új hívő

prostituál ige ◇ becstelennek mond; lealjasít; gyaláz vkit

próstyá fn ◇ kerítés; palánk; fonott sövénykerítés

prósza fn ◇ köleslepény

◇ kukoricalisztból készült, omlós, száraz, édes sütemény; kukoricapogácsa

◇ kukorica

◇ köles

protegál ige ◇ protezsál; támogat; pártfogol

protekció fn ◇ védelem; pártfogás

protektor fn ◇ az a személy, aki vkinek ügyét hivatalos helyeken támogatja, elősegíti; pártfogó

protestáció fn ◇ ellenvetés; tiltakozás

protestál ige ◇ ellenkezik; ellenvet; tiltakozik

protezsé fn ◇ pártfogolt; támogatott; kegyelt

protokollum fn ◇ jegyzőkönyv

protonotárius fn ◇ főjegyző

proviánt fn ◇ élelem; ennivaló; táplálék

provincia fn ◇ tartomány; országrész; régió

provinciális mn ◇ elmaradott; műveletlen; tudatlan

provízió fn ◇ élelmiszerkészlet

provizórium fn ◇ ideiglenes; átmeneti állapot, időszak

prózsál ige ◇ fohászt olvas, mond

prozsmál ige ◇ fecseg; locsog

prusz fn ◇ porosz

pruszli, pruszlik fn ◇ elől fűzött, gyakran sujtással v. hímzéssel díszített, testhez simuló, kivágott női mellényféle ruhadarab, amelyet ráncos, bő szoknyához és ingvállhoz viseltek

◇ posztóból való v. prémmel bélelt vastagabb mellény, ujjas

prücsök fn ◇ tücsök

ps msz ◇ <igáslovat megálláskor vizelésre biztató szóként>

pszalmusz, pszalter fn ◇ zsoltár; ének; himnusz

pubi fn ◇ fiúcska; bubi

◇ lányos képű, finom arcború fiatalember

◇ <főleg a nő szempontjából> neki udvarló v. vele bizalmas kapcsolatban levő fiatalember, fiatalabb férfi

publicista fn ◇ jogtudós

publikáció fn ◇ <vidéki városokban és községekben> közérdekű hirdetményeknek rendszerint vasárnap

délelőtt vmely tisztviselőtől történt felolvasása a város- v. községháza erkélyéről, ablakából v. kapujából
publikál ige ◇ <tisztántúli vidéki városokban és községekben a város- v. a községháza erkélyéről, ablakából v. kapujából közérdekű hirdetményeket> olvas fel

publikán fn ◇ papagáj

◇ pelikán

puca fn ◇ kisleány külső nemi szerve; puncsi

◇ kisfiú hímvesszője; bögyörő; pöcs

◇ nudli

pucc, puc fn ◇ hivalkodóan díszes, feltűnően cicomás öltözék

pucser fn ◇ tisztogatással foglalkozó személy

◇ tisztiszolga

◇ szidás; korholás

puceráj fn ◇ ruhatisztítással foglalkozó kisüzem; tisztító; mosoda

pucor fn ◇ disznósajt

◇ gyomor

◇ jó étvágyú gyerek

pud fn ◇ régi orosz súlymérték, 16,38 kilogramm

pudár fn ◇ szőlőcsősz

púder fn ◇ rizspor, amelyet a hajra v. a parókára hintettek, hogy fehérré tegye; hajpor

pudli¹ fn ◇ bolti asztal; pult

pudli² fn ◇ pulikutya

pudvás, podvás mn ◇ korhadt; rothadó; reves

pufándli, puffandli, pofándli fn ◇ 10–60 centiméter hosszú, hengeres párnaféle, amelyet nők viselnek felsőszoknyájuk alatt a csípőjükön a derékvonal eltolására és hangsúlyozására

puffancs fn ◇ kelt tésztából készült bukta v. pogácsaféle, megszírozott v. túróval ízesített étel

◇ gömbölyűre formált kalács, cipó, zsemle

◇ ételért síró, mohón evő, jó étvágyú gyermek

◇ kövér, húsos, puffadt arcú személy, főként gyermek

puffra, pufra hsz ◇ hitelbe; adósságra; hozomra; ingyen

◇ céltalanul; vaktában; összevissza

◇ hiába; hasztalan

pufog ige *lásd* **bufog**

pufogat ige ◇ durrogat; lövöldöz

pugris mn *lásd* **bugris**

puha mn ◇ elkényeztetett; elkapott; nyafka

◇ gyenge; erőtlen

puhány fn ◇ a puhatestűek törzsébe tartozó állat

pukedli, pukkedi, puckerli fn ◇ nők, főként kisleányok üdvözlő, tisztelgő meghajlása, miközben egy fél lépést tesznek hátrafelé

◇ férfiak szertartásos bókja; térdbók; térdhajtás

pukkantó fn ◇ a halak úszóhólyagja

pukkantott fn ◇ pattogatott kukorica

pukli, bukli fn ◇ meghajlás; bókolás

puliszka fn ◇ kukoricalisztból v. darából vízben főzött, sűrű kásához hasonló eledel, amelyet némely vidéken kenyér helyett is szoktak fogyasztani

◇ ez az anyag forró zsírral leöntve v. tejjel elkeverve, ill. sajttal, túróval v. lekvárral ízesítve mint külön étel

pulpitus fn ◇ fából, deszkából készült állvány, polc

◇ kottatartó állvány

◇ íróállvány; olvasópolc

pult fn ◇ deszkából készült polc

pulzométer fn ◇ lázmérő

pulya fn és mn ◇ gyermek

◇ testileg elpuhult, tehetetlen, gyáva <személy, csoport>

◇ kis növésű ember; törpe

puma fn ◇ ágyúgolyó

punga fn ◇ erszény; pénzes zacskó
punktum, punkt fn ◇ mondatot lezáró írásjel; pont
◇ fordulópont; pont
pup, púp fn ◇ köldök
◇ köldökzsinór
pupa fn ◇ pépes étel; kása
pupák mn ◇ együgyű; ügyetlen; élheterlen; mamlasz
púpdenevér fn ◇ bőregér; denevér
púpos mn ◇ púp módjára domborodó felületű, jól megkelt, magas <kenyér>
puppenvér fn ◇ denevér
pur fn ◇ por
purcenás fn ◇ cigánygyerek; purdó
purde, purgyé mn és fn ◇ csupasz; meztelen
◇ cigánygyerek
purga fn ◇ dara; kása; pépes étel
◇ idő előtt letört, szárított kukorica
purgál ige ◇ <hashajtó> hajt, meghajt vkit
◇ tisztít; megtisztít
purgatórium fn ◇ tisztítóhely; tisztítóház
purger fn ◇ polgár; városban élő <személy>
purgoma fn ◇ epigramma; bökvers
purifikál ige ◇ megtisztít; tisztít
purizmus fn ◇ az idegen szavaktól a nyelv tisztaságát féltő felfogás
purista fn és mn ◇ nyelvtisztító; nyelvféltő
purparlé fn ◇ beszélgetés; csevegés; csevej
purpián fn ◇ bíborszövet
◇ bíborszín
puruc fn ◇ mellény; pruszlik
purzás fn ◇ juhász
purzicsán fn ◇ enyhe, illatos dohányfajta
purzsa¹ fn ◇ porlékony, korhadt, pudvás anyag
purzsa² mn ◇ rövid, göndör szőrű
◇ alacsony; tömzsi
pusant fn ◇ mézédés ital
puska¹ fn ◇ irodalmi olvasmányok tartalmi kivonatát v. klasszikus, idegen nyelvű szövegek fordítását tartalmazó nyomtatott füzet, különösen olyan, amellyel a diákok a kötelező házi olvasmányok elolvasását akarták pótolni
puska² fn ◇ <kocsikeréken> doboz, persely
puskagyilok fn ◇ szurony
puskás fn ◇ puskával felfegyverzett katona
◇ fejedelem jobbágya, akinek kötelessége volt a vadászatokon részt venni
puskavessző fn ◇ fából v. fémből készült vékony rúd, amelynek egyik, gombszerű végével az elültöltő puska töltését nyomták le a csőbe, a másik végére pedig körömvas volt szerelve
puskázik, puskázik ige ◇ puskával lő, lövöldöz
◇ vadászik
pustog ige ◇ duzzog; morog
◇ suttog; sugdos
◇ sistereg; serceg
pustol ige ◇ <eső, hó> széltől sodorva, csapkodva hull, esik
puszta¹ mn ◇ hajadon
◇ egyszerű; tanulatlan
puszta² fn ◇ <vmely nagyobb földbirtok központjában> mezőgazdasági település, gazdasági épületek, istállók, cselédlakások, gazdatiszti ház, urasági kastély stb. együttvéve; major
◇ műveletlen föld
pusztán hsz ◇ társak, hozzátartozók nélkül; egyedül; egymagában
◇ bővítmény nélkül

pusztázó mn ◇ olyan <személy>, aki a pusztán él, ill. a pusztákat járja

◇ nomád; kóbor; vándorló

putina fn ◇ hordócska alakú faedény, bődön

◇ kövér kisgyerek

◇ hátulgombolós gyermeknadrág

putraszék fn ◇ árnyékszék; illemhely

putrigáj fn ◇ korhadtság; revesség

◇ korhadt, reves fa

◇ vmely kór, betegség; fene; nyavalya

puttony, putton fn ◇ hátton hordozható faedény v. vesszőkosár

◇ kenyérkosár v. egyéb tartóedény

puzdarék fn ◇ gyermek születésekor, keresztelesekor adott lakoma

puzdra fn ◇ fából v. bőrből készült, hátton hordott v. az övre akasztott tok, amelyben régen a harcosok a nyílvesszőket tartották; tegez

◇ az ebben tartott íj v. nyíl

◇ fegyver hajítására szolgáló eszköz

◇ rossz puska; flinta

púzs fn ◇ csiga; csigabiga

puzsér fn ◇ legény; ifjú

◇ gyerek

◇ gyereksereg

püspökbö fn ◇ pásztorbot

Q

qua- lásd **kva-**

quo- lásd **kvó-**

R

rá nm ◇ <nyomósítva>: énrám

rabbiátus mn ◇ indulatos; hirtelenharagú; erőszakos természetű

rabbínus fn ◇ zsidó vallási vezető; rabbi

ráberzenkedik ige ◇ ráförmed; ráripakodik; rákiabál

rabi fn ◇ mester; tanító

rabicfal fn ◇ dróthálóra vert, gipszes habarcsból készült vékony fal helyiségek elválasztására

rablókaland fn ◇ rablással párosult hadi vállalkozás

rabol ige ◇ rabot ejt; foglyot elejt

rabonbán fn ◇ a székelyek vezére, főpapja a honfoglalás körüli időben

ráborít¹ ige ◇ <rostát, borítót tojásan ülő baromfira> úgy tesz rá, hogy beborítsa vele

ráborít² ige ◇ <lábbelire foltot> rávarr

rabota fn ◇ rabszolgamunka

◇ jobbágyi munka; robot

◇ lélektelenül végzett, gépies munka

rabulista fn és mn ◇ szócsavaró; nyakatekerten érvelő

rác fn ◇ szerb

ráció fn ◇ napi élelemfejadag; porció

racionalizál ige ◇ <gépen, alkatrészen, munkaeszközön> javít, változtat; újít

racka fn ◇ ősi magyar parlagi juh, amelynek szarva dugóhúzószerűen csavart, szőre hosszú

◇ korcs; keverék

rácság fn ◇ a rácsok összessége v. vmely csoportja

ráctemplom fn ◇ görögkeleti vallású szerbek temploma

rács fn ◇ a jászol fölött levő létraszerű szerkezet, amelyre a szálás takarmányt helyezik az állat, főleg a ló elé

rácsihol ige ◇ rágyújt; cigarettára gyújt

rácsimpeszkedik ige ◇ rácsimpaszkodik; rákapaszkodik

rácsíp ige ◇ rácsap; rásújt

rácskotol ige ◇ rágcsál; rág; eszeget

rácsodálkozik, rácsudálkozik ige ◇ <terhes nő babonás hit szerint> oly nagyon megnéz vmely dolgot, embert, állatot, hogy a megnézett dolog, ember, állat jellegzetes vonása a születendő gyermekben kiütközik; megcsodál vkit, vmit

rádiktált mn ◇ meghatározott; kimért

radina fn ◇ gyermekágyas asszony meglátogatása

◇ gyermekágyas asszonynak vitt étel

◇ keresztlői vendégség; keresztlő

◇ vendégség

rádisputál ige ◇ ráeröltet; rátukmál

radix fn ◇ gyökérszó

◇ gyök; gyökér

rádiusz fn ◇ a kör sugara; sugár

rádli fn ◇ karika; abroncs

radó fn és mn ◇ tized- v. adóbehajtó

◇ izgága, bujtogató személy

◇ csintalan; vásott

◇ piszkos; mocskos

rádöngöl ige ◇ ráken; ráfest

ráérik¹ ige ◇ <gyümölcs, termés> nagy tömegben, hirtelen megérik, s felhasználása, betakarítása, értékesítése sürgőssé válik a termelő számára

ráérik² ige ◇ a nagy szükség testi ingere kényszerítő erővel hat vkire

◇ <kedv, hangulat, vágy v. testi inger> elfog vkit, rájön vkire

ráérkezik ige ◇ ráér, időt tud szakítani vmire

ráf fn ◇ vasabroncs, kerékabroncs <a kocsikeréken>

ráfeledkezik ige ◇ megfeledkezik; elfeledkezik

raffol ige ◇ <szövetet, anyagot> egyik oldalon megemel, és levasalatlan ráncokba szed

ráfiniroz ige ◇ körmönfontan átver; kicselez

rafinirozott mn ◇ rafinált; ravasz

ráfördít ige ◇ <könyvben> lapozgatás nélkül gyorsan megtalál vmit; rányit

rag fn ◇ a háztető szerkezetének része: alsó, hosszanti gerendáján és a szelemenen, a tető gerincével párhuzamos tartószerkezeten nyugvó vékonyabb gerenda, amelyeknek sorára szegezik a tető léceit

◇ a tetőnek az az alsó része, amely a padlás szintjével szűk szögletet alkot

◇ a tető kiugró része; eresz

◇ oldalvájás a kővel ki nem rakott kút fenekén

rág ige ◇ <fizikai hatás> tartósan fájdalmat okoz vmely testrészben; mar

◇ <has> csikar, görcsöl

ragacs fn ◇ pépszerű, sűrű, ragadós, ill. ragasztásra alkalmas anyag

◇ finomra őrölt krétaporból és lenolajkencéből álló, a levegőn megszilárduló gyurma ablaküvegek rögzítésére; gitt

ragad ige ◇ <ló kocsit, lovast> gyorsan, nagy lendülettel húz, ill. visz, szinte röpít

ragadály mn ◇ ragaszkodó; tántoríthatatlan

ragadékony mn ◇ ragadós

ragadmány, ragadomány fn ◇ martalék; préda; zsákmány; erőszakkal elvett ingóság

ragadós mn ◇ fertőző; ragályos

ragadoz ige ◇ el-elkap, elsodor vmit; bele-belekap

◇ dúl; rabol; zsákmányol

ragály fn ◇ súlyos fertőző, járványos betegség; járvány

ragályoz ige ◇ megfertőz

ragasz fn ◇ ragasztószer; ragasztóanyag

◇ habarcs; malter

◇ ragtapasz; sebtapasz

ragaszkodik ige ◇ kapaszkodik, fogózkodik vkibe, vmibe

ragaszt ige ◇ árát nagy nehezen összekuporgatva, meglevő tulajdona kiegészítéseképpen vesz, szerez vmit

◇ hozzácsatol; mellékel

ragaszték¹, raggaték fn ◇ ragasztószer; ragasztóanyag
◇ vmihez nem szervesen kapcsolódó, hanem hozzátoldott rész; függelék; toldalék
◇ rag; képző; szóvégződés

ragaszték² fn ◇ <nyelvtani> rag

ragasztvány fn ◇ sebtapasz; ragtapasz

ragasztú fn ◇ állati hulladékanyagból (csont, porc, bőr) készült ragasztóanyag; enyv

raggat ige ◇ aggat; akaszt
◇ ragaszt; tapaszt

rágódik ige ◇ <hitvány, szegényes táplálékon> él, tengődik

rágoly fn ◇ féreg; kukac; pondró

ragya fn ◇ vmely hegesedéssel gyógyult betegség, főleg hólyagos himlő kiütéseinek apró kis gödröcskékből álló nyoma a bőrön, különösen az arcon; ripacs
◇ <gombák, baktériumok v. eső- és harmatcseppek által összegyűjtött napsugarak, ill. rossz permetező szerek hatására> a növények levelein, ritkán termésén, olykor kis dudorokban jelentkező apró, megbarnuló, majd elszáradó foltosság
◇ ilyen betegség keletkezésére kedvező, ezt részben előidéző, forró, napsütéses időben hulló eső, zápor
◇ <indulatos beszédben, szitkozódásban, elhomályosult jelentéssel használt szó>

ragyabunkó fn ◇ ragyás, himlőhelyes személy

ragyás mn ◇ olyan <növény>, amelynek levele, gyümölcse ragya következtében rozsdaszínű, vörös, foltos
◇ himlőhelyes, ripacsos bőrű

ragyavert, ragyaverte mn ◇ olyan <növény>, amelynek levele, gyümölcse rozsdaszínű, vörös, foltos; ragyás

raggyan ige ◇ villan; csillan

ragyog ige ◇ vki gazdag, fényűző módon él; vmi fényűzőnek mutatkozik; hivalkodik; pompázik
◇ <személy> a népszerűség v. ünneplés középpontjában áll, társasági sikereket arat, s ezt élvezi
◇ <vkinek a híre, neve, emléke> dicsőségében tündöklőve fennmarad

ragyogvány fn ◇ éles, tiszta fény, tündöklő szép fényesség, ragyogás, amely vmely testből árad, v. róla visszaverődik
◇ ragyogó, csillogó díszes tárgy, ékszer
◇ fényűző pompa; díszítés; ragyogás
◇ vmivel vele járó dísz, fény, rang
◇ dicsőség; dicsfény; glória

ragyva mn ◇ rozoga; rozzant; selejt

ránhág ige ◇ vminek a felületére, felső részére hág; rálép; rátapos

ránhajt ige ◇ rákényszerít; ráerőltet; ráerőszakol

ránhány ige ◇ ráver, ráüt vkire, vmire

rahó fn ◇ adószedő

ráimádkozik ige ◇ gyógyítás céljából imát v. babonás mondókát mond felette; ráolvas

raj¹ fn ◇ ivadék; utód; gyermek
◇ egy anyától v. egy apától származó gyermekek együtt
◇ sokaság; tömeg

raj² fn és mn ◇ tolvaj; lopós; zsebes

rajbol ige ◇ mos; súrol; sikál

rajcsúr fn ◇ lovaglóhely; lovarda; lovaglótér
◇ az állatok számára elkerített hely, kifutó

rajcsúroz, rajcsúloz ige ◇ <lovas katonaságnál> reggeli lovagló gyakorlatot tart
◇ <lovon> körbe nyargalászik

rajka mn ◇ rajongó; lelkes; odaadó

rajong ige ◇ rajként, csapatosan száll, repked, kering vki v. vmi körül

rajongó fn ◇ vmely szekta tagja; szektás; szektariánus

rájön ige ◇ <a beszélő v. ennek közelében levő személy felé> támadó szándékkal közeledik; rátámad

rajt hsz ◇ rajta; őrajta

rajtahajt ige ◇ meglep; rajtaüt

rajtár fn ◇ lovas katona

rajtavaló fn ◇ vkin éppen rajta levő ruha

rájthúzli fn ◇ lovaglónadrág

rajvonal fn ◇ olyan harci alakzat, amelyben az egymás mellett előnyomuló gyalogosok egymástól néhány lépésnyi távolságra haladnak
◇ az álló v. mozgó harcban levő gyalogságnak első vonala

rajzat fn ◇ ivadék; utód

rajzolat fn ◇ rajz
◇ vminek irodalmi rajza, képe; vminek szóban v. főleg írásban történő leírása, az így kapott kép

rajzoló fn ◇ zsebes; zsebtolvaj

rak ige ◇ <növényt> termelés céljából egymás után a földbe helyezve ültet
◇ épít

ráka fn ◇ semmirekellő; mihaszna

rakás fn ◇ 17-18 egymásra rakott kévéből álló gabonakereszt, rakás gabona

rakásol ige ◇ gyűjt; összeszed; összehord; betakarít

rakat fn ◇ az a mennyiség, amelyet vmi vmiből szállító eszközére fel tud v. fel szokott rakni
◇ több darabból összerakott tárgy, mű, szerkezet

rákerít¹ ige ◇ <ruhadarabot, takarót> hirtelen, széles mozdulattal ráterít vkire, vmire

rákerít² ige ◇ cifrán, körmönfontan, kacskaringósan szid, ill. szidni kezd vkit

rakett fn ◇ teniszütő

rákfene fn ◇ csavaros fonál alakú apró kórokozó által okozott, főleg nemi érintkezés útján terjedő, ma már gyógyítható fertőző betegség; szifilisz

rahely fn ◇ áruk lerakodó helye
◇ tárház

rakia fn ◇ rossz pálinka

ráknyavalya fn ◇ rák; daganat

rakó fn ◇ építőmester; kőműves

rakodik ige ◇ <szekeret> terménnyel, mezőgazdasági termékekkel megrak
◇ szükségét végzi; vhová odarondít

rakodó fn ◇ szérűskert, ahová a takarmányt lerakják

rakol ige ◇ rak; elhelyez

rakonca fn ◇ <kocsin, szekéren, szánon> a tengelyek, ill. keresztgerendák végére szerelt rúd, melyhez a szekér, szán oldalait támasztják
◇ teherszállító jármű (pl. szekér, szán, vasúti kocsi) oldalaihoz erősíthető, felfelé álló rúd, amely – többedmagával – a magasra halmozott rakományt összetartja
◇ gát; korlát; akadály

rakos fn ◇ országgyűlés

rakott mn ◇ felépített; összerakott; szerkesztett

rákölt ige ◇ ráfog; ráken

ráköszönt ige ◇ elérkezik; bekövetkezik

ráköt ige ◇ ráerőszakol; rákényszerít; ráerőltet

rák szem fn ◇ a folyami rák gyomrában található, félgömb alakú, kisméretű, meszes test, amelyet régen gyomorégés elleni gyógyszerként használtak, és a szembe került idegen testek eltávolítására is alkalmaztak

rakvást hsz ◇ rakva; rakottan; megrakva

ráma fn ◇ keret; foglalat
◇ a lábfejhez hasonló alakú, fából, ritkán fémből való, gyakran több darabból összerakható eszköz, amellyel a cipőt v. csizmát kifeszítik, hogy formáját megtartsa; sámfa

ramács fn ◇ dugattyú
◇ kesztyű ujjainak kifeszítésére, tágítására való eszköz; kesztyűtágító

ramaty fn ◇ szalma hulladéka; törmelék; szemét
◇ (jelzőként) hitvány, semmirekellő <személy, csoport>

ramaz fn ◇ a felvágott fatörzs egy darabja

rámegy ige ◇ rátér, áttér <vmely tárgyra>
◇ elhatározza, rászánja magát vmire
◇ nagysága, mennyisége elér egy bizonyos összeget, számot

rámegyén ige ◇ ráfér; elfér

rámond ige ◇ <vmely személyt, állatot v. vmely sebet, betegséget, szervezeti fogyatkozást> kuruzsló szavakkal gyógyít; ráolvas

rámpa, rampa fn ◇ a színpadnak a zenekar, ill. a nézőtér felé eső alsó szegélye

rámpás fn ◇ már kiforrott, de még le nem tisztult újbor

ránézés fn ◇ az a cselekvés, hogy vki szemmel megver vkit, <a babona szerint> ránézéssel bajt, betegséget okoz neki, megbabonázza

rángás fn ◇ <földrengéskor> a földkéreg egy-egy lökése; rengés

rangbeli, rangbéli mn ◇ vmilyen rendű, rangú; vmilyen társadalmi helyzetű

◇ magasabb rangú, vmely rangot viselő, előkelő, úri <személy>

◇ magasabb rangra jellemző; magasabb rangot jelentő

◇ vkivel egyenlő rangú <személy>

rangos mn és fn ◇ magasabb rang birtokában levő; rangjával a többi közül kiemelkedő

◇ méltóságteljes; tekintélyes; tiszteletet parancsoló

◇ hetykén, gőgösen előkelő

◇ főrangú személy

ránkor fn ◇ hosszan tartó, régi harag, gyűlölet

ránt ige ◇ <nótát> húz

rányúgít ige ◇ ráerőszakol; ráeröltet

ráolvas ige ◇ <botbüntetéskor ütések> számolva rámér vkire

◇ <vmely szöveget, rendszerint törvényt> a vád támogatása céljából felolvasva v. idézve alkalmaz vkire

◇ <vmely személyt, állatot v. vmely sebet, betegséget, szervezeti fogyatkozást> kuruzsló szavakkal,

babonás eljárással gyógyít

ráolvasás fn ◇ bűvös erejűnek tartott szavak kiejtésével, ilyen szöveg elmondásával való gyógyítás

ráölt ige ◇ <ruhát> felölt, felvesz

rapák mn ◇ ragyás; rücskös

rapély, rapár fn ◇ hosszú egyenes kard; vívótőr

rapiditás fn ◇ gyorsaság; lendület; tempó

rapittyára, rapottyára, ripittyára hsz ◇ sok apró darabra; ízzé-porrá

raport, rapport fn ◇ szóbeli v. írásbeli jelentés, jelentéstétel

◇ kihallgatás, főként fegyelmi ügyben, az alárendelt beszámolója feljebbvalójának

rapszódia fn ◇ eposzrészlet, töredék, amelyet a régi görög vándorénekesek adtak elő

rarak ige ◇ rábizonyít; bebizonyít

raránt ige ◇ <vmely, rendszerint pattogó ritmusú nótát hegedűs, főleg cigányzenész v. cigányzenekar> a húrokon hirtelen rácsapott vonóval játszani kezd

◇ <zenész v. zenekar> húros hangszereken hirtelen rácsapott vonóval vmit játszani kezd

räreccsint ige ◇ ráijeszt; megriaszt; megijeszt

rärekeszt ige ◇ rákényszerít; ráeröltet; ráerőszakol

raritás fn ◇ ritka tárgy, példány; ritka, értékes dolog; ritkaság

rárivakodik, rárivaszodik ige ◇ ráförméd; rákiabál

ráró¹ ige ◇ <vminek az oldalára v. felületére vonalakat, jeleket> vés, karcol, ír

◇ <adót, sarcot, büntetést, bizonyos megfizetendő összeget> kivet, kiszab vkire, vmire

◇ <vmely terhes, nehéz dolgot> kiszab vkire

ráró² fn ◇ a sólymok családjába tartozó, a varjúnál nagyobb költöző, ragadozó madár, amelynek háta szürkésbarna, tarkója és farka fehér; kerecsen

rása fn ◇ kelmefajta, félvászon

ráse fn ◇ zsidó hitközségi elnök

ráspol ige ◇ ráspolyoz; reszel; karcol

ráspoly fn ◇ durva reszelő

◇ csiszolás; simítás; befejező művelet; átdolgozás

rastan ige ◇ reccsen; roppan

rastog ige ◇ recsegve, pattogva török

◇ recseg; ropog

rásuppant ige ◇ ráhúz; ráver; rácsap

rásül ige ◇ <csíny, vétség, bűn> kiderül vkiről, rábizonyul vkire

rásza fn ◇ palánta; dugvány

rászed ige ◇ ráver, ráüt, ráhúz vkire; megver vkit

rászínel ige ◇ ráfog; ráken

rászporok fn ◇ a gatyának levarrott felső szegélye, amelybe belefűzik a gatyamadzagot; gatyakorc

ráta fn ◇ részlet, főleg fizetési részlet

◇ fölosztott földterület egy része; tag

rátart ige ◇ kitartóan megmarad vmi mellett; kitart
◇ szokásból, megszokottságból megkíván, igényel vmit

rátarti, rátartós mn ◇ önmagát túlzottan értékelő, maga felől sokat tartó s ezt kifejezésre is juttató, csaknem az önteltségig önérzetes <személy>

rátér ige ◇ ráfér; felfér

rátestál ige ◇ <végrendelet útján> vkire örökül hagy vmit

rátromfol ige ◇ ráígér; rálicitál; felülígér

ratymat ige ◇ tesz-vesz; rakosgat

ravancsolódik ige ◇ bosszút áll; megtorol

ravasz fn ◇ róka
◇ ravasz, furfangos ember

ravaszerő fn ◇ rókavadász

rávesz ige ◇ <ruhadarabot> magára vesz, felölt

rázkódás fn ◇ az egyéni v. a társadalmi, politikai élet alapjainak hirtelen megrendülése <vmely rendkívüli esemény v. váratlan, mélyre ható változás következtében>; megrázkódtatás; válság

rázott fn ◇ takarmányféle, amelyet széna és szalma elegyítésével nyernek

re fn ◇ <csak szolmizálásban:> d

ré fn ◇ pudváság; korhadtság; vminek korhadtsága
◇ az út jegén támadt gödör

reá, reája hsz ◇ rá

reál fn ◇ reáliskola
◇ reáliskolai osztály

reálgimnázium, reáliskola fn ◇ 1924-től 1934-ig fennálló, azután fokozatosan megszüntetett, nyolc osztályos középiskola-fajta, melyben a tantárgyak közt szerepelt a latin, de a görög helyett több modern nyelvet és több természettudományos ismeretet tanítottak, mint a humanisztikus gimnáziumban
◇ az itt folyó tanítás, oktatási forma és anyag
◇ a reálgimnázium épülete
◇ vmely reálgimnázium diákjai és tanárai együtt

reáliák fn ◇ a természettudományi tantárgyak

realista fn ◇ főreáliskolai tanuló; realista
◇ a reáliskola vmelyik osztályába járó tanuló
◇ <művészettörténetben:> realista

rebach fn ◇ haszon; nyereség; profit

rebák fn ◇ nyereség; haszon

rebbent ige ◇ <szót> rebegve kimond

rebedeg fn és mn ◇ nyavalyatörés; epilepszia
◇ vérelfutasból eredő, reszketéssel járó állapotbetegség
◇ gyengélkedő; beteges
◇ ijedős; félénk

rebeg ige ◇ reszket; remeg

rebegő mn ◇ dadogó; hebegő
◇ érthetetlenül beszélő; dünyögő

rebellál ige ◇ háborog; lázad; lázadozik

rebellió fn ◇ lázadás; zendülés; felkelés; forradalom

rebellis fn ◇ lázadó; felkelő; zendülő; pártütő

rebences mn ◇ félénk; ijedős

rebenckedik ige ◇ megijed; megriad

rebencs, rebernye fn ◇ odvas, korhadtsága

rebes ige ◇ rebesget; híresztel
◇ meghatottan szól, rebeg

rebez ige ◇ megbízhatatlanul fecseg; híresztel

rébusz fn ◇ rejtvény; talány
◇ nehezen érthető, szándékosan nem világos kifejezés, rejtélyes beszéd, célzás

rébzik ige ◇ a képzeletben megjelenik; sejlík; rémlík
◇ vhogyan, vmilyennek látszik

◇ káprázik; vibrál

◇ reszket; borzong

◇ megrezzen; megborzad

rebzseg ige ◇ rángatózik; fickándozik

rece¹ fn ◇ faragással díszített léckerítés

rece² fn ◇ háló; fátyol; csipke

rece³ fn ◇ vevény; recept

réce fn ◇ kacsa

recece isz ◇ <önállóan használt kurjantásként, jókedv kifejezésére, rendszerint lábdobbantással>

recefice¹ fn ◇ <női ruhán> háló- v. fátyolszerű anyagból készített dísz, csipkés cicoma

◇ csecsebecse; dísz tárgy

recefice² fn ◇ vminek, különösen postai v. hivatalos küldeménynek feladásáról, ill. átvételéről szóló hivatalos elismervény; vevény

◇ orvosi, gyógyszerügyi vény; recept

recéz ige ◇ ékesít; díszít

recipe, recipé fn ◇ recept; vény; rendelvény

◇ recept; ételrecept; étel összetevőinek leírása

◇ postai feladóvevény

◇ mód; módszer; eljárás; recept

recipiskál ige ◇ felfog; megért

recitál ige ◇ elszaval; fölmond; szaval

recitáló fn ◇ elbeszélő

recsegtetés fn ◇ csikorgó hangú muzsikálás

red fn ◇ ránc; redő

◇ ráncos fakéreg

◇ évgyűrű

redakció fn ◇ szerkesztőség

redaktor fn ◇ szerkesztő

redély, redély fn ◇ oszlop, tornác karfája

redes mn ◇ ráncokba szedett; ráncos

◇ érdes; rücskös

redingot fn ◇ fekete szövetből készült, térdig v. térd alá érő, ünnepélyesebb alkalmakkor viselt hosszú kabát; szalonkabát

redők fn ◇ ablakok elsötétítésére készített szerkezet; redőny

redukció fn ◇ mennyiségi, számbeli csökkentés; visszavezetés

redut fn ◇ táncmulatságok tartására használt épület; vigadó

◇ <a XVII–XIX. század háborúiban> sokszög alakú, minden oldalról zárt, megerősített tábori sánc, kisebb ágyúk tüze elleni védelmül

redves mn ◇ romlott, lyukas <fog>

◇ kopott, hitvány, ócska, mit sem érő <tárgy>

◇ mámor miatt réveteg, zavaros, vizenyős <emberi szem, tekintet>

◇ szennyes; szurtos

◇ undorító, ronda <személy>

refektórium fn ◇ kolostorban, zárdában ebédlő, étkező

referál ige ◇ hivatkozik; utal; jelentést tesz

referendum fn ◇ népszavazás

reflex fn ◇ visszaverődés; visszfény

refutál ige ◇ cáfol; megdönt

refüzál ige ◇ ellenez; visszautasít

reg¹ fn ◇ varázslat

◇ regösének

reg² ige ◇ brekeg; kuruttyol

◇ nyög; jajgat

reg³, **regg** hsz ◇ reggel

regal¹ mn ◇ királyi

regál² fn ◇ hordozható orgona

regálé, regále, regale fn ◇ bizonyos jövedelmeknek a király v. a földbirtokos nemesség részére fenntartott haszonélvezeti joga

regatta fn ◇ csónak

rege fn ◇ ősi, szájhagyományban élő, mesés, csodás, gyakran mitikus történet, elbeszélés
◇ a népköltészet egyik elbeszélő műfaja: valóságemeleiben a mondánál is bizonytalanabb, mesés, költött elemekkel erősen átszótt verses, ill. prózai elbeszélés
◇ műköltőtől származó, hasonló verses elbeszélés, ill. ennek irodalmi műköltészeti műfaja
◇ mese; mesés történet; elbeszélés

regel ige ◇ brekeg; kuruttyol
◇ emleget; mondogat; hangoztat
◇ bőbeszédűsködik; szószátyárkodik
◇ valótlan, bizonytalan hitelű híreket terjeszt; híresztel; pletykál
◇ ráripakodik vkire; korhol; leszól vkit

regelye fn ◇ rejtett hely erdőben, vízmosásos árokban

regement fn és szn *lásd* **regiment**

régens, regens fn ◇ kiskorú, beteg, ill. távollevő uralkodó helyett kormányzó személy

régente, régenten, régentén hsz ◇ vmikor a múltban; egykor

regesta, regeszta fn ◇ napló; feljegyzés; jegyzőkönyv

régestelen-régen hsz ◇ réges-rég; régen

registrum, regesztrum fn ◇ jegyzék; lajstrom; lista

reget ige ◇ brekegtet
◇ csikorogtat; nyikorogtat

regg fn ◇ reggel

regget ige ◇ elzár; elrekeszt; elkülönít
◇ lappangó tartalomként magában rejt
◇ rejteget; dugdos
◇ vesszővel befon; <lyukat, rést eltüntetve> kijavít

regiment, regement fn és szn ◇ ezred; csapat; csoport
◇ kb. egy ezrednyi
◇ hadsereg
◇ sokaság; tömeg; egy nagy csomó vmiből
◇ nagyon sok; egy seregnyi; nagy csomó; rengeteg

regina fn ◇ királynő; uralkodónő

regió fn ◇ réteg; csoport; osztály; kör

régiség fn ◇ nagyon távoli múlt; régi kor
◇ a nyelv és az irodalom történetének régi írásos korszaka, nálunk kb. a XVIII. századig, ill. az ebből származó nyelvi és irodalmi emlékek

régiségbúvár fn ◇ régiségek feltárásával, felkutatásával s gyakran leírásukkal, szakszerű feldolgozásukkal foglalkozó személy
◇ régészettel foglalkozó kutató, tudós; régész

régiségtan fn ◇ az ókori görög v. római közélet és magánélet formáira és eszközeire vonatkozó ismeretek együtt <mint a középkorai görög, ill. latin tananyag egy része>
◇ ezzel foglalkozó tankönyv

regisztratúra fn ◇ iktató; nyilvántartó

reglama fn ◇ katonai szolgálati szabályzat

reglő fn ◇ hegyoldalban levő tisztás, legelő

regnál ige ◇ uralkodik vkin, vmin
◇ vkinek békét nem hagyva szívósan, makacsul kunyorál, rimánkodik, követelődzik
◇ rimánkodva v. korholva mondogat, magyaráz vkinek vmit
◇ korhol; szid

regnum fn ◇ birodalom; királyság; ország

regolta hsz ◇ régóta

regő fn ◇ mulatozás alkalmával énekmondás

regöl ige ◇ verses köszöntővel kíván vmit
◇ énekel; szaval
◇ mondogat, rebesget, híresztel vmit

régöly fn ◇ taposómalom kötartó padjának része
◇ keresztléc; kereszttrúd

regös fn ◇ középkori énekmondó, mulattató <királyi, főnemesi udvarban>
◇ karácsony és újév táján házról házra járó regöséneket mondó személy

regösének fn ◇ a házról házra járó regösöktől elmondott, hagyományos szövegű verses köszöntő

regruta, rekruta fn ◇ frissen besorozott katona; újonc

regula, régula fn ◇ szabály; rendszabály; szabályzat
◇ zsinórmérték; mérőzsinór
◇ vonalzó; lénia

regulás mn ◇ vallásos; a szabályokat betartó <személy>

regyistrom fn ◇ lajstrom; lista; jegyzék; számadáskönyv

réja, réjja fn ◇ <főleg népdalokban, mondókákban> jelentés nélküli, ritmikus, gyakran rímszerű v. refrénszerű felkiáltás, kurjantás, táncszó

rejciál ige ◇ visszavet; visszautasít; leszavaz

rejte fn és mn ◇ rejtekhely; búvóhely
◇ titok; rejtély
◇ titkos; elrejtett; rejtett

rejtemény fn ◇ titokzatosság; misztikum

rejtezik ige ◇ rejtőzik; megbújik

rejt hely fn ◇ rejtekhely; búvóhely

rejtvény fn ◇ rejtély; talány

réka fn ◇ ér; patak

rekapitulál ige ◇ <előbb elmondott, részletesebben tárgyalt dolgokat> röviden összegezve, a lényegét kiemelve összefoglal

rékas mn ◇ mosatlan; szennyes

rekedt mn ◇ levegőtlen; fülledt

rekeg ige ◇ <béka> brekeg, kuruttyol
◇ <személy> csúnya, rekedt, rikácsoló hangon szól, beszél

rekesz fn ◇ cella; zárka; börtön
◇ tolózár; retesz
◇ vesszőből font kerítés
◇ zárójel

rekeszkedik ige ◇ bezárkózik; meghúzódik vhol

rekeszt ige ◇ borítékba tesz, zár, levélhez mellékel vmit

rekeszték, rekesztés fn ◇ elkerített, elrekesztett hely; zsilip

rekettye fn ◇ fűz, különösen kosárkötő fűz; hamvas fűz
◇ fűzfaliget; fűzfacsoport

rekken ige ◇ elfojtódik; megfullad
◇ bennreked; bennszorul
◇ befülled; fullasztóvá válik
◇ útjában elakad; megreked; megszorul
◇ eltűnik; elbújik
◇ <nagy forróságtól> hevül
◇ elszunnyad; elszenderül
◇ elvész; elpusztul

rekcent ige ◇ dug, eldug, rejt, elrejt vkit, vmit vhová
◇ eltüntet; elsikkaszt
◇ elpusztít; elveszt
◇ elfojt
◇ fullasztó, fojtó hatással van

rekkenyeg fn ◇ rekkenő meleg

reklamál ige ◇ vkinek vmely szolgálat alól való felmentését kéri, ill. vmely kiküldetésből visszahív vkit

rékli fn ◇ könnyű, bő szabású, szűk nyakú női blúz
◇ mellényszerű női alsóruha, amelyet az ing fölött viselnek
◇ kötött kabátka, amelyet pólyások, karon ülők visznek, s rendszerint hátul a nyakon kötnek meg

rékmány mn ◇ piszkos; mosdatlan

rékol ige ◇ <edényt, tányért> használ

rekomendál, rekomendál ige ◇ jóindulatába, pártfogásába ajánl vkit, vmit vkinek; beajánl

rekonziderál ige ◇ meghány-vet; megfontol; mérlegel

rekordál ige ◇ megemlékezik vkiről; énekkel köszönt

rekruta fn *lásd* **regruta**

rekrutál ige ◇ besoroz; toboroz; verbuvál

rektifikáció ige ◇ helyesbítés; kiigazítás; helyreigazítás

rektifikál ige ◇ helyesbít; helyreigazít

rektor fn ◇ <a hajdani falusi felekezeti elemi iskolában> az iskolát igazgató tanító
◇ <református kollégiumban> igazgató tanár; tanító

rekurrál ige ◇ folyamodik vkihez; kérvényez

rekviem fn ◇ gyászmise; halotti mise

rekvirál ige ◇ <különösen háborús időkben> hatósági úton felkutat, és térítés ellenében vmit (pl terményt, állatot, lakást, fogatot, ritkán embert) főleg a hadsereg számára igénybe vesz
◇ megkér, megkeres vkit, vmilyen célra

rekvizitum fn ◇ színházi kellék
◇ vmely jogi ügyletnek v. okiratnak olyan kelléke, amely nélkül ez érvénytelen

reláció fn ◇ vmiről tett jelentés, beszámoló

relé fn ◇ lóváltó állomás; postaállomás

relegál ige ◇ kitilt; kiutasít; kizár

religió fn ◇ vallás; hit

religiózus mn ◇ hívő; vallásos

rém mn ◇ rémséges; rettenetes; szörnyű

remek fn ◇ mintadarab; mestervizsgára készített munkadarab

remeklés fn ◇ kiváló, nagyszerű alkotás, mű; remek
◇ céhlegény által a mestervizsgára készített mintadarab; mesterremek

remek fn ◇ darab; remekmű

remekművű, remekművű mn ◇ a mesterségbeli tudás legjavával, mesteri kézzel, remekbe készült
<alkotás, különösen műtárgy>

reményel, reményl ige ◇ remél

remese fn ◇ végbél
◇ vastagbél
◇ ágyék
◇ <tehénnél> méh v. méhlepény

remetelak fn ◇ a remete lakásául szolgáló egyszerű építmény
◇ magányban, a világtól távol élő ember egyszerű lakása

reminiszcencia fn ◇ visszaemlékezés; emlék

remisz, remiszerdő fn ◇ fákkal, bokrokkal sűrűn benőtt kisebb terület

rémzés fn ◇ rém; árnyalak

rémletes mn ◇ réműletes; ijesztő; rettentő; félelmetes

remonda¹ fn és mn ◇ feslett erkölcsű nő
◇ ocsmány, undok, piszkos és rendetlen <személy>

remonda² fn ◇ a hadsereg számára nevelt csikó; katonaló

rempel ige ◇ becsmérel; megszól; ócsárol

rémiség fn ◇ réműlet; borzalom

rend¹ fn ◇ többé-kevésbé egyenes vonalban lekaszált és még föl nem szedett fű, takarmány v. gabona sora
◇ (*jelzőként*) annyi <gabona, sarjú, széna stb.>, amennyi egy-egy ilyen sorban van
◇ vmely végzett munkának bizonyos, jókora mennyisége
◇ vmiből egy készletre való

rend² fn ◇ a katonák, harcosok bizonyos célnak megfelelően elrendezett sora
◇ a társadalomnak, az emberi közösségnek vmely szempontból elkülönülő, külön választható csoportja

rend³ fn ◇ <írásműben> szerkezet, forma, versmérték

rendbeli¹, rendbéli¹ mn ◇ <ruhából, fehérneműből> vhány napra elegendő

rendbeli², rendbéli² mn ◇ bizonyos számú csoportba, osztályba foglalható, bizonyos fajta, féle

rendbomlás fn ◇ anarchia; zűrzavar

rendel ige ◇ <időpontot, határidőt> szab vminek az elvégzésére

rendelés fn ◇ parancs, utasítás, rendelkezés vmire, vminek a megtételére

◇ az ember sorsának előre való megszabása, kijelölése mely istenség, a gondviselés v. a végzet által

◇ végrendelet; végrendekezés

rendeletlen mn ◇ rendetlen; gondozatlan; ápolatlan <személy>

rendelőszámnev fn ◇ sorszámnév

rendelvénny fn ◇ recept; vény

rendes mn ◇ különös; furcsa

rendetlen fn ◇ <írásbeli dolgozatban:> a külalakra adott legrosszabb érdemjegy

rendgyakorlat fn ◇ <testnevelési órán v. katonai kiképzés során> mely csoporttal, alakulattal végeztetett olyan gyakorlat, amelynek az a célja, hogy a csoport, alakulat elsajátítsa a különféle alakzatokban való gyors sorakozást, a zárt rendben történő fegyelmezett menetelést, a fordulatokat stb.

rendház fn ◇ emelet; épület felső szintje

rendít ige ◇ <hirtelen ható nagy erő mely súlyos tömeget> nyugalmi állapotából v. egyensúlyi helyzetéből átmenetileg kissé kimozdít; megrendít

rendőrkém fn ◇ detektív; nyomozó

rendőrminiszter fn ◇ belügyminiszter

rendre msz ◇ <tanácskozások alkalmával az elnököt a szónoknak v. közbeszólónak rendreutasítására felhívó kiáltásként>

rendszer fn ◇ rendelkezés; rendelet

rendszámnév fn ◇ sorszámnév

rendtartás fn ◇ szabályozott életmód; rend; házirend; fegyelem

renegát fn ◇ az, aki megtagadja hazáját, hitét; hitehagyott; áruló

reng ige ◇ <bölcső> ring

◇ <víztömeg, vetés> hullámzik

◇ <vízi jármű, vízben mozgó tárgy> himbálódzik, hánykolódik a hullámokon, erősen ring

◇ <függő v. alul megtámasztott, könnyű, de tömött v. több szálból álló tárgy> könnyedén ide-oda mozog

hajladozik, remeg

◇ <növény v. száron levő része> hajladozik, hullámzik szélben

◇ <harmat, könny> remeg, reszket

◇ <ember, szív, kebel stb. mely erős érzelm hatására, különösen félelemtől> remeg, reszket

rengedez ige ◇ <vmely kisebb tárgy, különösen kibuggyanó könnycsepp> tartósan reng, remeg

◇ <növény> ide-oda hajladozik

rengés fn ◇ ringás; himbálódzás

renget ige ◇ ringat

rengeteg fn ◇ nagy, sűrű erdő

rengő fn és mn ◇ bölcső

◇ nagy kendőből, ponyvából, pokrócból hevenyészett függőágy csecsemő részére

◇ forgatható, átfordítható támlájú, rövid pad a bölcső számára

◇ ringó; himbálódzó; hajladozó

◇ párnázott, rugalmas szék v. más, kényelmes ülőalkalmatosság

◇ karos, háttámasz

◇ vesszőből font kas mint halászszerző

renitencia fn ◇ engedetlenség; ellenszegülés

renkesz mn ◇ zömök; tömzsi

renunciál ige ◇ leköszön; lemond

rény fn ◇ erény; erkölcsösség; tisztesség

rény fn ◇ rántotta, tojásrántotta

renyhe mn ◇ lusta; rest; tunya

renyő mn ◇ aggódó; töprengő

◇ siránkozó; kesergő

renyődik ige ◇ tűnődve aggódik; töpreng

◇ siránkozik; sópánkodik; kesereg

reokkupál ige ◇ visszafoglal; visszaszerez

reparatúra fn ◇ javítás; helyreállítás; rendbe hozás

repce fn ◇ <népies gyűjtőnévként:> a gabonafélékben, kapás növények között, kertekben gyakran tömegesen termő, többféle sárga v. sárgásfehér virágú gyomnövény; vadrepce

◇ a termesztett fehér mustárral közeli rokon, hozzá hasonló, vadon termő, káros gyomnövény; vadrepce
◇ olajos magváért termesztett sárga virágú növény

repeg ige ◇ kuruttyol; brekeg
◇ karattyol; fecseg
◇ kiabál; lármáz
◇ kárál; gágog; röhögő hangot hallat
◇ recseg; ropog

repeget ige ◇ hasítgat; hasogat; feldarabol

reperál ige ◇ javít; reparál
◇ jóvátesz; kárpótol; orvosol

reperkusszió fn ◇ visszaverődés; visszatükröződés

repertórium fn ◇ jegyzék; tár
◇ választék

repes ige ◇ <szárnyas állat, főleg madár> ide-oda repdes, szálldos, csapong
◇ <szem, pillantás> kutatón v. gyönyörködve ide-oda villan
◇ <hír, dal> száll, terjed

repeső fn ◇ madár

repetál ige ◇ <osztályt, leckét> ismétel, régi ismereteket fölelevenít
◇ <szöveget> ismétel

repít, röpít ige ◇ <vmi a gyors mozgástól, forgástól> lebeg, lobog
◇ <madárfióka> a repülést tanulja, ill. azt megtanulva fészket elhagyja

repked, röpköd ige ◇ <kéz, főként kisgyermeké> idegesen rángatózik
◇ repes; száll; terjed

replika fn ◇ <szóbeli vitában> ellenvetésül, cáfolatul, visszavágásul adott gyors, csattanós, rendszerint rövid válasz, felelet
◇ írásos válasz, hozzászólás

reporál ige ◇ pepecsel; pizmog

report fn ◇ riport; híradás

reppentyű fn ◇ petárda; rakéta

reprodukál ige ◇ <vmely eseményt> pontosan, aprólékosan leír, közöl

republika, reszpublika fn ◇ köztársaság

repudiál ige ◇ eltaszít; kitzaszt

reputáció fn ◇ jó hír; köztisztelet; megbecsülés

repülő mn ◇ <csak néhány szókapcsolatban:> gyorsan párolgó, illó, illanó

repülőerőd fn ◇ négy- v. ennél több motoros, nagy tűzerejű harci repülőgép

repülőglóbcics fn ◇ léghajó

repülőposta fn ◇ légiposta

rer fn ◇ a tűzhely sütője

rér, rer, rere fn ◇ a nőtestvérnek v. az édesanya nővérének a férje; sógor

res fn ◇ dolog; ügy; tárgy

rés fn ◇ <ostromlott vár, épület falán> vmely harci eszköz v. lövedéke által okozott keskenyebb, szabálytalan nyílás

rescriptum fn ◇ leirat; átirat

reskontó fn ◇ kifizetést igazoló szelvény; elismervény

respektábilis mn ◇ tiszteletre méltó; tisztos

respektuózus mn ◇ tisztelettudó; udvarias; tiszteletteljes

respektus fn ◇ tekintély; köztisztelet; megbecsültség
◇ becsülés; nagybecsülés; tisztelet
◇ figyelem, tapintat, kímélet vki iránt

respirál ige ◇ kifújja magát; fellélegzik

reszpublika fn *lásd* **republika**

restancia fn ◇ fizetési v. adóhátralék; tartozás; elmaradás; késedelem

restauráció fn ◇ vasúti vendéglő; resti

resti fn ◇ vasúti étterem

restringál ige ◇ csökkent; mérsékel; korlátoz

resved ige ◇ tesped; henyél

◇ sokáig áll; pang

◇ elzsibbad; elmacskásodik

részarányos mn ◇ olyan <idom, test, tárgy>, amelynek egy képzeletbeli egyenes v. sík két ellentétes oldalára eső részei között szimmetria van; szimmetrikus

részaránytalan mn ◇ aszimmetrikus

részecske fn ◇ határozószó v. igekötő

részegül ige ◇ részeggé válik; megittasodik

részél ige ◇ <részibe termelt terményt, fát> oszt, részekre mér szét

◇ részt kap vmiből, részesül vmiben

◇ <terményből> a munkájáért járó részt megkapja

részesülő fn ◇ melléknévi igenév; határozói igenév

reszetel ige ◇ reszelget; vakargat

◇ nyiszál; nyirbál

reszeletpor fn ◇ fémreszelék

részelvezik ige ◇ ragaszkodik; vonzódik; odahúz

részelő mn ◇ olyan <személy>, aki részél, részekre mér szét vmit

◇ olyan <személy>, aki részél vmiből, részt kap vmiből

részeltet ige ◇ vmiben részesít vkit

részes fn és mn ◇ a terményből való részesedésért dolgozó (munkás)

részleg fn és hsz ◇ vmely egésznek része; egy rész az egészsel ellentétben

◇ az egészből egy részt véve; részben

reszter fn ◇ párolt gyümölcs

részvét fn ◇ érdeklődés; figyelem

◇ az a tény, hogy vki részt vesz vmiben; részvétel

részvétel fn ◇ más fájdalmának átérzése, a bajban levő v. szenvedő emberrel való együttérzés, az iránta tanúsított szánalom, ill. könyörület; részvét

◇ érdeklődés; figyelem

rét¹ fn ◇ mocsaras, vizes, sík terület

◇ kaszáló

◇ téli legelő

◇ erdei tisztás

rét² fn ◇ réteg

reterál, retirál ige ◇ <harcban> visszavonul, hátrál

◇ hátrál; visszahúzódik

reterát¹ fn ◇ árnyékszék; illemhely

reterát² fn ◇ visszavonulás; hátrálás

retesz fn ◇ lánc

◇ öv

◇ a lakaton az a mozgatható vaslemez, amely a kulcslyuk elfödésére szolgál

◇ csukló körül forgó, egyik végén lyukas pántból és az ajtófélfára szerelhető rögzített vaskarikából álló szerkezet ajtó bezárására, a pánt ráhajtása után a vaskarikába lakatot akasztanak

rétész fn ◇ lápos vidéken halászattal, vadászattal, madarászattal foglalkozó személy; pákász

retez, retezet fn ◇ kötelék

retirál, retiríroz ige ◇ visszavonul; meghátrál

rétor fn ◇ <a XIX. század közepe előtti iskolarendszerben> annak az osztálynak tanulója, amelyben a retorikát tanulták

◇ szónok

retorika fn ◇ szónoklás

retorta fn ◇ kémiai reakciók létrehozására és lepárláshoz használt hosszú, hajlított nyakú fémedény

rettenet fn ◇ a megrettent ember lelkét betöltő érzés; megrettenés; rémület

◇ iszonyú, szörnyű, irtóztos dolog, látvány, esemény; rémség; borzalom; irtózat

◇ retteget, irtózatot keltő személy, dolog; ijesztő rém

retyeg ige ◇ brekeg; kuruttyol

◇ fecseg; locsog

◇ megszól vkit; rosszat mond vkiről

◇ hápog; háp-hápol

retyel, retyetel ige ◇ fecseg; locsog

retyerutya fn ◇ mindenféle holmi, különösen ruhanemű; cókók; ceacula

◇ közelebről meg nem határozott hozzátartozó, családtag; rokonság

retyesz mn ◇ zömök; telt

◇ törpe; alacsony

reunió fn ◇ gyűlés; összejövétel; tanácskozás

rév fn ◇ vízi átkelőhely

◇ az a hely, ahol a két hajótestre szerelt alulcsapó vízimalmot szokták üzemben tartani

revanzsál, revanzsíroz ige ◇ megbosszul; megtorol

◇ viszonz; meghálál

révedez ige ◇ mereng; ábrándozik

reveláció fn ◇ ünnepélyes megnyilatkozás

reverál ige ◇ felfed; feltár; kimutat

reverencia fn ◇ a tisztelet külső nyilvánítása; tisztelet; tiszteletadás; hódolat

reverzális fn ◇ nem egyvallású jegyeseknek vmely polgári hatóság előtt kötött hivatalos megállapodása házasságukból születendő gyermekeik azonos vallására vonatkozólag

◇ vminek kézhezvételét, kikölcsönzését, ill. további intézkedés végett való átvételét elismerő irat; térítvény

reves mn ◇ redves; korhadó; korhad; pudvás

◇ ócska; tönkrement

◇ nem kívánatos

◇ visszatetsző; visszataszító

◇ piszkos; koszos; mocskos

revesedik ige ◇ korhadttá válik; redvesedik

révész fn ◇ utasoknak a réven való átszállításával foglalkozó személy

◇ tengerész

révészet fn ◇ fantáziakép; kísértet

◇ támolygó, lábadozó beteg

revokál ige ◇ visszahív; visszarendel

revoltál ige ◇ fellázít; lázad; lázong

revolúció fn ◇ forradalom

revolverez ige ◇ zsarol

révpart fn ◇ kikötő

révül ige ◇ a figyelem nagyfokú összpontosítása által v. mesterséges módon fokozatosan felajzott lelkiállapotba, önkívületbe kerül, v. kezd kerülni

◇ <szem, arc> ilyen lelkiállapotot tükrözve, önfelelt merevséggel, mélyen elrévedve néz, bámul

rez fn ◇ hegygerincnek emelkedett része

◇ magas fennsík

◇ erdőbeli tisztás; irtvány

◇ gazos, bokros hely

réz¹ fn ◇ vmilyen rézből készült tárgy, ill. vmely tárgynak rézből való alkatrésze, különösen nyele, fogantyúja

◇ rézkarc; rézmetszet

réz² fn ◇ <főleg alkoholistákra jellemző> sötétvörös foltokból álló színeződés az arcon; borvirág

réz³ fn ◇ ganéj; trágya

rézduda fn ◇ orgona

rezel ige ◇ vhová, vmibe kakál; székel; tojik

rézeleje fn ◇ pálinkafőzéskor az először kifolyó igen erős, fogyasztásra kevésbé alkalmas folyadék, melyet főleg külsőleg gyógyszerként végtagok bedörzsölésére használnak

rezerva fn ◇ tartalék; félre tett készlet

◇ (jelzőként) tartalékban levő; tartalékos

◇ tartózkodás; óvatosság

rezervista fn ◇ tartalékos katona

rezes fn és mn ◇ a pálinka első főzete, ill. a főzetnek a főzés elején lecsapódó része

◇ bélsártól, székllettől szennyezett

rezesbanda fn ◇ rézfúvókon, cintányéron és dobon játszó népi v. katonazenekar

rézfaszú fn ◇ gyermek ijesztgetésére kitalált mesebeli lény; rézbagoly

rezgő mn és fn ◇ reszkető; remegő

◇ olyan <hangjelenség>, amely meghatározott magasságban nem egyenletesen cseng, hanem némi ingadozással változik

◇ csárdás, amelyet úgy jár a táncos, hogy egész testét ütemesen rázza; rezgő csárdás

◇ a pázsitfűvek családjába tartozó, réteken, legelőkön növe, de gyepek területek díszítésére is használt fű, amelynek bugája szétterülő, kalászkája lapos, szív alakú; rezgőfű

rezisztencia fn ◇ vmely közösségnek, különösen népnek ellenállása az elnyomó hatalommal szemben

rezolúció fn ◇ határozat; végzés; döntés

◇ elhatározás; elszánás

rezolút mn ◇ elszánt; eltántoríthatatlan; határozott

rezolvál ige ◇ eldönt; elhatároz

rezom fn ◇ ésszerűség; értelem; okszerűség

rézpénz fn ◇ rézből v. bronzból vert, kisebb értékű pénz, érme

réztányér fn ◇ két tányér alakú rézkorongból álló ütőhangszer; cintányér

rezula fn ◇ fiatal erdő; növevénykerdő

rezultátum fn ◇ eredmény; folyomány; konklúzió

rézveretes mn ◇ rézzel kivert, díszített <tárgy>

rezzed ige ◇ megrémül; megijed

◇ észhez tér; feleszmél

rezeget ige ◇ rezeget; lenget

◇ többször megrezent, ijesztget vkit, vmit

◇ buzdítgat; ösztönöz

rezzent ige ◇ ijesztéssel vhozza üz, kerget vkit

◇ ráijeszt vkire

rezzeszt ige ◇ ijeszt; riaszt

◇ felébreszt; nem hagy nyugodni

◇ késztet, buzdít vmire

◇ vki, vmi ellen indít

◇ támaszt; előidéz

◇ dorgál; szid

reznycice fn ◇ kézimalom; daráló

rézszü fn ◇ a bevágást, töltést határoló ferde felület; a töltésnek lejtős, ferde oldala; part

rézszül, rézsun hsz ◇ rézsútosan

rí ige ◇ sír; könnyezik; sírdogál

riadal fn ◇ lázadás; felkelés

riadalom fn ◇ hangos kiáltozás; láрма

riadó mn ◇ visszhangzó; visszhangot adó

rian ige ◇ <jég, befagyott állóvíz> nagy zajjal, recsegő robajjal megreped, meghasad

riazskodik ige ◇ üvölt; kiált

◇ felkerekedik; elindul

ribál ige ◇ rángat; cibál

◇ tép; szaggat

◇ gyalul; egyenget

◇ súrol; sikál

ribanc fn ◇ hitvány, haszontalan, semmirekellő személy

◇ rongy; rongydarab

ribancos mn ◇ darabokra tépett, elszaggatott, rongyos <ruhadarab>

◇ ilyen ruhát viselő <személy>

ribillió fn lásd **rebellió**

ribol ige ◇ dörzsöl; koptat

ricsaj fn ◇ zajos multság; mulatozás

ricset fn ◇ babból v. borsóból és árpadarából összefőzött, sűrű, főzelékszerű étel

◇ korcs, félvér személy

◇ zagyvalék; zagyva beszéd

rideg mn ◇ nőtlen, egyedülálló <férfi>; magányos

◇ sovány, soványan tartott <háziállat>

rideglegény fn ◇ agglegény

ridike fn ◇ fehér házivászonból varrott, kisméretű zsákocská, amit pántjánál fogva, vállra akasztva hordoznak; oldaltarisznya

riforma fn ◇ reform

rigályosan hsz ◇ ritkán, itt-ott; néhol

rigolyás mn ◇ olyan <igavonó barom>, amelyet nehéz igába szoktatni; ijedős

rigorózus mn ◇ szigorú; merev; hajthatatlan

rigya, rigy fn ◇ fiatal hajtás; vessző; apró gally

◇ vesszőkerítés

◇ út bevágása erdőben

◇ bimbó; rügy; barka

rikács fn ◇ húhó; ricsaj; patália

rikat ige ◇ okozza, előidézi, hogy <vmely állat, főleg sertés> meg-megszakított, éles, sivító hangot adjon, ríjon

rikít ige ◇ rikolt; kiált

rikkancs fn ◇ áruját kiabálva ajánló, mozgó utcai újságárus

◇ tehénpásztor, csordás, ill. kanász

rima fn ◇ utcalány; prostituált; szajha

rimány fn ◇ rimánkodás; könyörgés

rimkovács fn ◇ versfaragó; fűzapoéta

ring fn ◇ lóversenytéri fogadóiroda

ringli fn ◇ kis rézkarikák, amelyekkel az ünnepi női papucskok, cipők fejét, ill. a csizmák kéréget szokták díszesen kiverni

ringó fn ◇ felakasztott bölcsőféle

riog ige ◇ riaszt; ijeszt

◇ ordítva sír; bömböl

◇ éles, harsány, szaggatott hangon szól; rikoltoz

riogat ige ◇ éles hangon kiáltozik, hogy vkit, vmit elijesszen

◇ vmely szokatlan, feltűnő jelenséggel, rendszerint erős hanggal, kiáltozással ijesztget, riasztgat vkit, vmit

◇ <állatot> kiáltozva hajt, kerget

◇ fedd; korhol

ripacs fn ◇ <vmilyen felületen> apró egyenetlenség, kidudorodás v. bemélyedés

◇ himlőhely; ragya

◇ rongy; foszlány; cafat

ripittyára hsz lásd **rapittyára**

ripők fn és mn ◇ durva, faragatlan, pimasz személy

◇ himlőhelyes; ragyás

rips-raps, ripsz-rapsz hsz ◇ ripsz-ropsz; váratlanul; gyorsan; hirtelen; egykettőre

ris mn ◇ vöröses; rőt színű

riska fn ◇ igénytelen, apró termetű, rövid szarvú, jól tejelő, vörös v. vöröses tarka szőrű tehén

riskó¹ fn ◇ szánkó

riskó² mn ◇ vörös; sötétpiros

risza fn ◇ az ember hátsó része, feneke

riszál ige ◇ életlen késsel vágni akar; nyiszál

◇ rángat; cibál

risszan ige ◇ nyisszanó hangot adva elválík

risszant ige ◇ vág; szel

risztel ige ◇ fele-fele arányban osztózik, főleg kétes úton szerzett hasznon v. vagynon

risztung fn ◇ katonai felszerelés, fegyverzet

◇ katonai öltözet

ritmus fn ◇ verses szöveg; rigmus

ritok fn ◇ kivágás; hiány; csorba

ritter fn ◇ lovag

rittyen ige ◇ csattan; pattan

rittyent ige ◇ <ostorral> pattint

◇ csap, vág, üt vkit

◇ gyorsan, nem tervszerűen, hirtelen csinál, összecsap vmit

◇ szellent

◇ hirtelen, rendszerint ijedtében szellentve kiereszti többnyire a nadrágjába hígabb ürülékét

rivakodik ige ◇ felkerekedik; útra kel

◇ vkire ripakodik, rákiált

rival fn és mn ◇ rivális; ellenlábás; konkurens

rivalg, rivalog ige ◇ <több személy, tömeg> hirtelen támadt nagy örömeben hangos kiáltásra fakad, messze hangzóan kiáltoz

◇ <fűvós hangszer> éles, átható hangot ad, ilyen hangon szól; hosszan, folyamatosan rikolt

rivalkodik ige ◇ kurjongat; rikoltozik; sivítzik

rivalom fn ◇ harsogó zaj

rivancs fn ◇ jégeső

rívás fn ◇ sírás; zokogás

◇ éles, panaszos hang

rívós mn ◇ sokat síró-rívó, erre hajlamos

rizkása fn ◇ rizs

riz, rizsma fn ◇ a papír mértékegysége; 1000 ív

rizspor fn ◇ fehér púder, amely rizsből előállított, finom por alakú keményítőből készült

ró ige ◇ <tárgyat, alkatrészt> vés v. vésve beilleszt v. hova

◇ vág; hasít

◇ <ítéletet, büntetést v. penitenciát, vezeklést> kiszab vkire

◇ számbavétel v. emlékezetben tartás végett sorra felír, összeír, esetleg vonalakkal fára, pálcára vés vmit

<pl. az őrzendő jószág számát>

robog ige ◇ mély, tompa, ismétlődő hangot ad v. ilyen hangon szól; zúg; dübörög

robogó mn ◇ zúgó; harsogó

robot, robotmunka fn ◇ a jobbágy részéről a földesúrnak, vármegyének stb. ígás v. kézi napszám formájában végzett kötelező ingyen munka; úrdolga

robotos mn ◇ robotmunkához, robot alkalmával használt v. általában azzal kapcsolatos

rocška fn ◇ dongákból összeállított v. bádogból készült, csonka kúp alakú edény, amelyet egy kiálló, felső végén átlukasztott dongájánál, ill. ennek mintájára készült fülénél fogva visznek, és amelyben tejet, bort stb. hordanak v. tartanak

ródal ige ◇ vagdal; aprít; darabol

rogyázás fn ◇ kiszáradás

roh¹ mn és fn ◇ feketés; vörös; rőt színű; rozsdabarna

◇ fekete ló

roh² fn ◇ gennyesedés

◇ rothadás; korhadás

roham fn ◇ hirtelen nekilendülő, gyors, erőteljes futás; rohanás

rohamos mn ◇ gyors; sietős

rohanó fn ◇ roham megkezdésére rendszerint kürttel adott jel

rohantás fn ◇ roham; támadás

rohda mn ◇ ronda; csúf

rohoda mn ◇ rút; csúf; utálatos

◇ piszkos; rendetlen

◇ düledező; rozzant; korhadt

◇ lusta; tunya

rohog ige ◇ nagy lánggal és ropogva ég

◇ morajlik; morog

◇ forr; rotyog

◇ robog

◇ rőfög

rojalista, royalista fn ◇ királpárti személy <rendszerint olyan államban, ahol megszűnt már a királyság, különösen Franciaországban>

roka fn ◇ kérvény; beadvány

róka¹ mn ◇ vörös, vörhenyes <ember, arc v. haj>

róka² mn és fn ◇ elsőéves
rókálkodik ige ◇ ravaszkodik; ügyeskedik
rókamál fn ◇ a róka prémjének a torok és szügy közé eső része, ill. általában a róka prémje
rókatorkos mn ◇ vöröses színű
rokk fn ◇ hosszú télikabát; nagykabát
rokka fn ◇ fonáshoz használt háziipari eszköz, amelynél a fonál sodrását egy kézi v. lábhajtású kerékkel forgatott orsó végzi
rokkan ige ◇ <gabonarakás, szénaboglya, liszt v. hasonló anyag> folyamatosan összebb ereszkedik, alább száll, megülepszik
rokolya fn ◇ bőven ráncolt, gyakran fodros aljú alsó v. felső szoknya
rokon mn és hsz ◇ közeli
◇ közel
rokonérzés fn ◇ együttérzés; átérzés
rokonérzet fn ◇ rokonszenv; szimpátia
rokonfél fn ◇ felebarát; embertárs
rokotalan mn ◇ vmivel rokonságban nem levő dolog
rokseszli fn ◇ ruha v. szoknya derékrésze
retyeg ige ◇ brekeg; kuruttyol
rólableszéd fn ◇ közmondás; példabeszéd
rolla fn ◇ szerep
rolni fn ◇ hajtincs; lokni
román fn ◇ regényes elbeszélés, regény
románc fn ◇ érzelmes hangulatú kisebb elbeszélő költemény v. dalszöveg
románíró fn ◇ regényíró
romántos mn ◇ regényes
romladék fn ◇ romokban heverő épület; építmény összeomlott részei, darabjai; romhalmaz
◇ vminek elpusztult maradványa, romja, roncsa
◇ töredezett, használhatatlan v. alig használható állapotban levő tárgy, eszköz
romlandó mn ◇ pusztuló állapotban levő; elromló; törékeny
romlás fn ◇ harcéri vereség
romlatag mn ◇ romló, romlani, bűzhödni kezdő <vadhús>
◇ romló, pusztuló; romos
romt ige ◇ ront; elront; tönkretesz
róna¹ mn és fn ◇ sík; lapályos
◇ tágas, rendszerint megművelésre v. legeltetésre alkalmas sík térség; síkság; alföld; puszta
◇ nagy állóvíz felszíne; széles, nyílt víztükör
róna² fn ◇ sekély kis árok, hosszúkás mélyedés, amelybe magvakat vetnek
◇ barázda vetőmag számára; árok
◇ keskeny út; ösvény
◇ kerékvágás; keréknyom
rónaság fn ◇ nagy állóvíz felszíne; széles, nyílt víztükör; róna
◇ tágas, rendszerint megművelésre v. legeltetésre alkalmas sík térség; síkság; alföld; puszta; róna
roncol ige ◇ tép; szaggat
◇ vagdal; szabdal
◇ lekaszabol; lemészárol
roncos mn ◇ rongyos; mocskos; tisztátalan
◇ hitvány; nyomorult
rondella fn ◇ bástyafalakhoz ágyútűz ellen épített, csaknem teljes kör alaprajzú, előreugró nagyobb bástya; körbástya
◇ körszínház
rondély fn ◇ félkör alakú terem, szoba
rondítmány fn ◇ piszkozat; vázlat; fogalmazvány
rongy fn ◇ elnyújtott tészta, amelyet először megsütnek, aztán megöntik, mint a perccet, s túróval, zsírral fogyasztják, akár a galuskát
rongyász, rongyos, rongyszedő fn ◇ olyan személy, aki házról házra járva papírgyártás céljára v. egyéb célokra rongyokat, rongyos ruhákat szed, gyűjt, vásárol össze; rongyszedő

rongyol ige ◇ ócsárol; becsmérel; megszól

rongyos mn ◇ vedlő, szőrét hullató <állat>

rongyosleves fn ◇ eresztett, csurgatott, tojásos tésztával készült leves

ront ige ◇ lerombol; elpusztít

◇ <ellenséget> erejében, ütőképességében gyengít

◇ <személyt> anyagi helyzetében gyengít, anyagilag károsít

◇ varázslattal hatalmába kerít vkit, vmit, és kárt tesz benne, különösen betegséget okoz neki

◇ <fegyvert v. fegyverül használt tárgyat> hirtelen, nagy erővel vkinek a testébe vág

rontás fn ◇ varázslat útján kapott betegség v. ily módon okozott kár

◇ megbabonázó varázsszer, eszköz, tárgy

◇ az izmoknak, az inaknak és az ízületeknek hasogató, nyilálló fájdalommal, néha duzzanattal v. ízületi megmerevedéssel járó betegsége; csúz; köszvény

rontatlan mn ◇ ép; sértetlen; töretlen

rontó fn ◇ olyan, aki, ami természetfeletti erejénél fogva rontást, ártalmat hoz vkire

ropogós fn ◇ szövési módja, alkotóelemeinek összetétele v. kikeményített volta miatt fogás, mozgás közben zörgő, ropogó hangot adó ruhaanyag, ruhadarab

◇ friss tempóban, tüzesen, szilajon, keményen lejtett tánc

roppan ige ◇ <fegyver> dördül, elsül

◇ <dob, trombita, ill. a hangjuk> perdül, harsan

roppantott mn és hsz ◇ nagy sokaságú

◇ nehéz fegyverzetű; robajos; zörejlő

◇ nagyon; módfelett

roráté, roráte fn ◇ <a római katolikus egyházban> adventi hajnali mise

ros fn ◇ harmat

roshad ige ◇ sorvad; senyved

◇ foszladozik; foszlik

◇ rozzanttá, rozogává válik

◇ rothad; enyészik; felbomlik; korhad

◇ tesped; rostokol vhol

rosseb, rosszseb fn ◇ csavaros fonál alakú apró kórokozó által okozott, főleg nemi érintkezés útján terjedő, ma már gyógyítható fertőző betegség; szifilisz; vérbaj

◇ <indulatos, bosszús beszédben, főleg szitkozódásban, elhomályosult jelentéssel használt szó>

◇ <tagadás, elhárítás, visszautasítás indulatos kifejezéseként használt szó>

◇ <a kérdés indulatos voltának jelölésére v. nyomósítására használt szó>

◇ <személyre vonatkozólag szidalomként:> nyavalyás

◇ <elítélő jelzőként, határozott jelentéstartalom nélkül>

rost¹ fn ◇ vasrács; rács; rostély

rost² fn ◇ pihenő; szünet

rosta fn ◇ gabona- és egyéb magvak tisztítására, osztályozására való, szitához hasonló eszköz

rostaalj, rostaalja fn ◇ a rostán, szitán áthulló silány, szemetes gabona

rostál ige ◇ <szemcsés anyagot> rostán, szitán szétválaszt

◇ <szellemi alkotást v. tevékenységet> szigorúan bírál

rostás fn ◇ szitakészítő mesterember

rostély fn ◇ rács

◇ kályha tűzterének alja

◇ a tornác v. a pitvar lécből készült ajtaja; verőce

rostok fn ◇ pihenő; pihenés

rostoló fn ◇ serpenyő

rostrum fn ◇ emelvény; dobogó

rosz mn ◇ rossz

roszog ige ◇ <szemcsés, kristályos, kemény anyag a fogak közé kerülve> csikorog, ropog, serceg

◇ <vászon> tépve éles hangot ad

◇ <vágó szerszám félkemény anyag ellenállásába ütközve> sercegő, ropogó hangot ad

◇ <féreg, szú a fában a fa rostjait rágva> sercegő, ropogó hangot hallat

◇ <pépszerű sűrű étel> főzés közben buborékot vet föl, rotyog

◇ <ló> lassan, kényelmesen halad; kocog

rossz fn és mn ◇ fájdalom, fájás, betegség, különösen szifilisz

◇ gonosz lélek; sátán; ördög

◇ romlott, züllött, korhely, hitvány ember, főleg férfi

◇ a többinél rosszabb

rosszabbít ige ◇ <megítélést, véleményt> erkölcsi v. más tekintetben még kedvezőtlenebbé tesz

rosszad ige ◇ rosszabbodik; tönkre megy

rosszan ige ◇ <törés, szűrés következtében> hirtelen reped, szakad, törik

◇ serceg; roppan

rosszféle mn ◇ feslett erkölcsű <nőszemély>

◇ rosszindulatú, csúnya jellemű <személy>

rosszseb fn *lásd rossz*

rossz-szájú mn ◇ olyan <személy>, akinek rossz szagú a szája, a lehelete

rosszul ige ◇ rosszabbodik; romlik

róta fn ◇ seregrész; csapat; csoport

◇ szakasz; menet; forduló

◇ rakás; halom

rótat ige ◇ gyalul; egyenget

rótt mn ◇ számbavétel végett v. hova, vmire metszett, vésett v. vágott <jel>

◇ véséssel, faragással összeillesztett, egybeszerkesztett, egyszerű módon összeerősített, összeeszkábált

◇ olyan <bántás, sérelem>, amelyet vkinek felrótáltak, s mint megtorolni valót nem felejtettek el

rotonda, rotunda fn ◇ körbástya; kerek alaprajzú épület

◇ kikerekített mélyedés; barlang

◇ kerék

rotyog ige ◇ recseg; ropog; serceg; sistereg

rotyogat ige ◇ rotyogtat; forral

◇ rotyogtat; szellent; fingik

rottyan ige ◇ durran; dörren; dördül

rovancs fn ◇ rovatos kereskedelmi, üzleti könyv

◇ rovat; rubrika

◇ fába vésett metszés; rovás

rovancsol ige ◇ rovatokkal lát el <vmit, főként papírt, könyvet>

rovány fn ◇ rovás; számla; adójegyzék

rovár fn ◇ jegyző; írnok

rovarpor fn ◇ bizonyos növények virágának összeőrölt, néha szappanos oldatokkal kevert pora, amelyet bolhák, molyok, tetvek és egyéb rovarok ellen használtak

rovás, ravás fn ◇ vminek, rendszerint vmely számnak, összegnek, hitelnek v. adósságnak adatszerű feljegyzése fába v. más kemény anyagba való bemetszés útján

◇ páros bot, pálca v. szögletes fadarab, melyen a pásztor bevésés segítségével tartja számon a rábízott állatok számát esetleg tulajdon jegyeit

◇ <főként állandósult szókapcsolatokban:> vmely mások által elkövetett hibának, helytelen cselekedetnek, le nem törlesztett adósságnak nyilván-, számon-, emlékezetben tartása

◇ vmely módon nyilvántartott, feljegyzett, számba vett adósság, tartozás, hitel

◇ vájat; mélyedés

rovásfa fn ◇ pálca, rúd, amelyre a rovást vésték vmely mennyiség jelzésére v. adat rögzítésére

◇ <bányákban> nyilvántartás, ellenőrzés végett kampóra akasztott v. anyagba szúrt faragott fa, amelyre az illető munkáscsapat nyilvántartási számát szokták vésní v. felírni

rovat fn ◇ szilárd testbe bemetszett, bevéssett kis mélyedés, barázda, vonás; bevágás; rovátka

rovátkos mn ◇ recés; rovátkás

rovátol ige ◇ ró; vés

rovátos fn ◇ feljegyzés; jegyzet; írás

rovó, ravó fn ◇ adókiadó, adószedő személy; írnok

royalista fn *lásd rojalista*

rozárium fn ◇ olvasó; rózsafüzér

rozetta fn ◇ <nem harcoló alakulatnál szolgálatot teljesítő tiszt és altiszt egyenruháján> stilizált rózsát ábrázoló rangjelzés

◇ némely kitüntetésnek gomblyukban viselhető kicsinyített mása

◇ rózsablak

◇ többszirmú kerek díszítőelem

rozog ige ◇ ide-oda mozog; rázkódik

rozongat ige ◇ dorgál; fedd; szid

◇ sérteget; ócsárol; gyaláz

◇ szárnyával verdes, csapkod

rozzan ige ◇ roskad; omlik; hull

rózsa fn ◇ vkinek szerelmese, szeretője <főleg nő>

◇ bájos, üde, fiatal lány

◇ a cipónak, kenyérnek a kinyíló rózsára emlékeztetően kihaladt, barnáspiros domborulata

rózsalánc fn ◇ szerelemmel kapcsolatos gyengéd érzés

rozsális fn ◇ rozspálinka

rozsanya fn ◇ főként a rozs kalászában gyakori, barnásfekete, kemény, karom alakú élősködő gomba, melyet gyógyszer gyártására használnak; anyarozs

rózsavíz fn ◇ szagos víz, kölni, amelyet húsvétkor locsolásra használnak

◇ vízzel hígított kölni v. parfüm

rozsdállik, rozsdálík ige ◇ <fém, tárgy> rozsdássá válik, rozsdá képződik rajta; rozsdásodik

rozsólis fn ◇ különféle fűszerekkel ízesített és illatosított, édes szeszes ital, likőr

rőf fn ◇ országoként változó régi hossz mérték, amellyel főleg szövetet, kelmét, szalagot mértek; a kifeszített karon a hüvelyk hegyének távolsága a mell közepétől, kb. 60–78 centiméter

◇ kisebb egységekre beosztott, négyszögletes rúd, főleg szabók, kereskedők mérőeszköze

◇ <kiskereskedelmi textiltoltokban és némely iparágban> mérőeszközül használt, egy méter hosszú, többnyire centiméteres beosztással ellátott rúd; méterrúd

◇ az a mérték, amelyhez cselekvést, megítélést, magatartást szabnak

rőfös mn és fn ◇ egy, ill. a számjelzővel meghatározott számú rőföt, vagyis kb. 60–78 centimétert kitevő

◇ szokatlanul hosszú

◇ olyan kiskereskedő, aki üzletében főleg méterárut szokott árusítani; méteráru-kereskedő;

rőföskereskedő

rőföskereskedés fn ◇ olyan üzlet, amelyben főleg méterárut, rőfösárut szoktak árusítani

rögöz ige ◇ rögzít; odaerősít; odaszegez

◇ határnapot kitűz

rög-rág ige ◇ rágcsál; eszeget; ropogtat

rögtöni mn ◇ rögtön történő, rögtön érvényessé váló <jelenség, cselekvés, dolog>; azonnali

◇ hirtelen; váratlan

rögvest hsz ◇ rögtön; azonnal; azon nyomban

rögzik ige ◇ <száraz földdarab> röggé, kemény csomóvá szárad v. fagy össze

◇ <érzés, szokás> gyökeret ver vkiben, szinte kiirthatatlanul állandósul benne

rögzött mn ◇ régi; már megállapodott; állandósult

röhög ige ◇ <ló kellemes érzése kifejezéseként> mély, nyerítő hangot hallat

rökkentőhely fn ◇ vesztőhely; vérpad

rököny¹ fn ◇ penész

rököny² fn ◇ döbbenet; ijedség

rökönyödik ige ◇ <nedves ruhanemű, fű, gabona> fülled, dohosodik

römpöly fn ◇ űrmérték, amely kb. 2 deciliternek felel meg; fél messzely

rönköly fn ◇ zömök, köpcös ember

◇ rönk; tuskó; farönk

◇ agyagdarab

röpít ige lásd **repít**

röpköd ige lásd **repked**

röppentyű fn ◇ tűzijátékhoz v. jelzésre használt töltény, amely keményebb papírtokból, benne puskaporból v. más robbanóanyagból áll, s egy szerkezettel a levegőbe röpítve, bizonyos magasságban szikraesőt szórva felrobban; rakéta

◇ sajátos fegyverből kirepített, kilőtt gyújtólövedék

◇ ilyen kilövő, kiröpítő készülék, szerkezet, fegyver

rös fn ◇ lendület; dinamika

röst¹ mn ◇ rest; lusta; tunya

röst² mn ◇ pirított; pörkölt

röstöl ige ◇ pirít; pörköl

◇ rántást készít

rőt¹ mn ◇ vörös, vörhenyeges <többnyire szőr, haj>

rőt² fn ◇ dongás faedény, amelyet két heveder segítségével háton szállítanak; puttony

rőtli fn ◇ kréta

rőtvad fn ◇ a szőrük vörösesbarna színéről az őz, szarvas, dāmivad és a muflon összefoglaló neve

rövid mn ◇ a közepesnél alacsonyabb termetű <személy>

rövidesen hsz ◇ kellő előkészület nélkül; sebtében; hirtelen

rövidnap hsz ◇ hamarosan; hamar; nemsokára

rövidség fn ◇ kár; veszteség; fogyatkozás; hiány; szükség

rőzse fn ◇ száraz gally, ághulladék

rubrika fn ◇ rovat <számadásban, följegyzésben, úrlapon>

◇ fejezet, szakasz

◇ rovatos jegyzék

◇ megítélés; elbírálás

rubrikáz ige ◇ <papírlapot> párhuzamos vonalakkal rubrikákra, rovatokra oszt; rovatol

◇ a megfelelő rubrikába, rovatba beír

◇ komoly megfontolás, mérlegelés nélkül az emberek vmely csoportjába sorol, vminek elkönnyvel vkit

ruca fn ◇ kacsa; réce

◇ vadkacsa; vadréce

rúd fn ◇ fából való dárda

rudal, rudaz ige ◇ <járművet> rúddal ellát, rudat csinál bele

◇ <csónakot, dereglyét> sekély vízben úgy hajt, lökdös előre, hogy a víz fenekét rúddal döfködi

◇ <szekérre rakott szénát, szalmát, kévét> rúddal v. kötéllel leszorít úgy, hogy a rúd, ill. a kötél két végét

a szekér aljához v. a vendégoldalhoz erősíti

rudalló, rudaló, rudazó fn ◇ olyan személy, aki rudal, <járművet> rúddal ellát

◇ olyan személy, aki <csónakot, dereglyét> sekély vízben úgy hajt, lökdös előre, hogy a víz fenekét

rúddal döfködi

◇ olyan személy, aki <szekérre rakott szénát, szalmát, kévét> rúddal v. kötéllel leszorít úgy, hogy a rúd,

ill. a kötél két végét a szekér aljához v. a vendégoldalhoz erősíti

◇ <szénásszekéren> a széna lekötözésére használt rúd; nyomórúd

rudas fn és mn ◇ <a felgyűjtött szénából, szálas takarmányból> két rúdon egyszerre elvihető kisebb csomó, rakás

◇ a szekérrúd jobb oldalára befogott (ló)

rudasmester fn ◇ földmérő

rudimenta fn ◇ alapismeretek; a tudományok kezdetei

rudimentum, rudiment fn ◇ <ember, állat szervezetében> csökevény, elcsenevészedett szerv

◇ alapvető, elemi ismeret; alapismeret

rúdszárny fn ◇ a szekérrúdnak az első tengelyhez csatlakozó kettéágazó vége

rufus mn ◇ vörös; vöröses

rúg ige ◇ <szőlő> bogyóját még éretlenül elhullatja

ruga fn ◇ egyházi személynek évente fizetendő pénz v. gabona

rugany fn ◇ csigavonalban, csigamenetűre meghajlított rugalmas fém v. huzal; rugó

ruganyos mn ◇ olyan <eszköz>, amelyben rugó van; rugóval felszerelt

◇ rugalmas anyagból készült <tárgy>

rugaszik ige ◇ megtámad

rugaszkodik ige ◇ futni kezd; nekiiramodik

ruggyanta fn ◇ gumi

◇ radírgumi

rugó fn ◇ eszköz, eljárás, amelynek révén vmi elérhető, megvalósítható; közbenjáró, közvetítő tényező

rugódik ige ◇ <személy> rugalmas ülőhelyen, anyagon állva v. ülve fel-le mozog, rugózik

rugódozik, rugódoz ige ◇ rugdalódozik; rúgkapál

◇ makacsul, vadul tiltakozik, ellenkezik; rugdalódozik

rúgós mn ◇ olyan <szerkezet>, amely visszarúg, visszalök

◇ kisportolt, tornában gyakorlott, rugékony <izom, ín>

rúgott¹ mn ◇ olyan <személy>, aki vmely foglalkozást, hivatást otthagyt, v. akit onnan elcsaptak, ill. aki vmiben, vmely területen elkallódott; kirúgott

rúgott² mn és fn ◇ csecstől elválasztott, már nem szopós (jószág)

rúgta ige ◇ eszközzi, okozza, hogy vmi rugalmasságánál fogva ugorjék, szökjék

ruha fn ◇ kendő

- ◇ kötény

ruhácska fn ◇ pólya

ruhatár fn ◇ <színházban> a színészek által használt jelmezek, ruhaneműek összessége

ruhatárnok fn ◇ ruhatáros

ruhatáros fn ◇ művelődési intézmény, főleg színház ruhatárában tartott ruhákat, jelmezeket, ruhaneműket gondozó, kezelő és nyilvántartó személy

ruina fn ◇ épületrom; omladék

- ◇ anyagi romlás; bukás; csőd

rukallya fn ◇ ingujj

rukkol ige ◇ nagyobb katonai egységben vonul v. hová

- ◇ <főleg katonai személy> előlép <vkinek a helyére>
- ◇ katonai szolgálatra bevonul

rukkolás fn ◇ v. hová vonulás

- ◇ katonai kivonulás, gyakorlatra vonulás

rúna fn ◇ a régi germánok csontba, kőbe vésett írásjelei

runcat ige ◇ gyomlál

rúra, rura fn ◇ vízvezetéki facső

- ◇ tűzhely sütője
- ◇ kályhacső

ruszi fn és mn ◇ muszka; orosz

rusznyák fn ◇ ukrán

rúthalmas mn ◇ rút; csúnya; gyalázatos

rusztikus mn ◇ paraszti; darabos, paraszti

rúthalmom fn ◇ rágalom; vádaskodás; hírbehozás

rútól ige ◇ szid; gyaláz; ócsárol

rücsköl ige ◇ összezúz; összeroncsol; összegyúr

rücskös mn ◇ himlő, bőrbaj, ragya v. pattanások miatt keletkezett kis bemélyedések, horpadások és kiemelkedések következtében erősen egyenetlen, nem sima felszínű

- ◇ gyatra; hitvány; alávaló; rút

rücső fn ◇ felfelé szűkülő, hengeres faedény, oldalán nagy füllel, amely az ivóvíz szállítására, tárolására szolgált a lakóhelyen belül

rücsök fn ◇ <a bőrön, különösen az arcbőrön> olyan kisebb kiemelkedés, egyenetlenség, apró dudor, amely rendszerint vmely kiütéses, hólyagos betegség (pl. himlő v. pattanás) után hegként marad meg

- ◇ vmely viszonylag sima felületen rendszerint nagy számban levő kisebb kidudorodás, érdes kiemelkedés
- ◇ ruhán, papíron gyűrődés, törődés okozta kiemelkedés, ránc

rüh fn ◇ viszketéssel járó bőrbetegség

rühelődik ige ◇ úgy vakarózik, hogy vmelyik testrészét mozgatja, rángatja, s ruhájához v. vmely tárgyhoz odadörzsöli

- ◇ fészkelődik; nyugtalankodik

rüpők mn ◇ ripők; pimasz; durván neveletlen; kihívó

rüsztung fn ◇ katonai menetfelszereléshez tartozó tárgyak összessége

rút ige ◇ lélekben elragad; önkívületbe ejt

S

sacr- lásd **szakr-**

sadhen fn ◇ házasságközvetítő

saér fn ◇ lovas katona

sáf fn ◇ fából készült edény; dézsa; sajtár; kád; hordó

- ◇ korsó; csupor

sáfár, sáfár fn ◇ mások anyagi javainak kezelője, gazdaságának felügyelője

◇ gazdatiszt; intéző; felügyelő; kulcsár
 ◇ vmely közösség erkölcsi értékeinek, magasabb érdekeinek felelős öre, gondozója
 ◇ főszakácsmester; főkonyhamester
safarina fn ◇ kocsmai felszolgálónő
 ◇ gazdasszony; házvezetőnő
 ◇ ágyas; szajha
sáfarkodik ige ◇ beoszt; gazdálkodik
sáfo, sáfoly fn ◇ faedény
sáfrán, sáfrány fn ◇ kénsárga virágú, fehéresen molyhos levelű vadon élő növény, amelyet valódi sáfrányt pótoló virágáért konyhakertben is termesztnek
ság fn ◇ domb; halom
 ◇ erdős magaslát; erdő; berek
sagyibó mn ◇ sehonnai; naplopó
sáhos mn ◇ sávós; sakktáblaszerű mintázatú <szövet>
sája fn ◇ erős szövésű gyapjúsövet
sájára hsz ◇ lassacskán; fokozatosan; apránként
saját fn ◇ vkinek, vminek jellemző sajátsága
sajátlagos mn ◇ sajátosan egyéni
sajdít¹, sejdít ige ◇ bizonyos jelekből halványan sejt v. sejteni kezd, előre gyanít, valószínűnek tart vmit, ritkán vkit
sajdít² ige ◇ gyors mozdulattal v. hová irányít, juttat, tesz
sajdul ige ◇ suhan; oson
sajéta fn ◇ finom gyapjúsövet
sajgó mn ◇ csillogó; ragyogó
sajka fn *lásd csajka*
sajnakodik ige ◇ sajnálkozik; sopánkodik; kesereg
sajnos mn ◇ kárba vesztett <dolog>; kár
 ◇ olyan <szó, kifejezés, mozdulat>, amely sajnálatra, sajnálkozásra, panaszra mutat; sajnálkozó; panaszos
sajog, salyog ige ◇ csillog; ragyog
 ◇ mosolyog
 ◇ hol kiderül, hol beborul; változik
sajt fn *lásd sojt*
sajtalan mn ◇ sóatlan; íztelen; ízetlen
sajtár¹ fn ◇ tanulatlan deák; kezdő
sajtár², zsajtár fn ◇ régen dongákból, ma rendszerint zománcozott fémből készült egyfülű edény, amelybe a tejet fejjik; rocska
 ◇ kisebb kétfülű dézsa, felül elzárható edény
sajtómű fn ◇ nyomtatvány; kiadvány; sajtótermék
sajtos fn ◇ sajtot készítő munkás v. sajtot árusító kereskedő
sak ksz?? ◇ csak
sakter fn ◇ disznóölésre alkalmilag vállalkozó, ezekhez értő, de a hentesmesterségben nem szakképzett férfi; böllér
 ◇ a zsidó hitközség alkalmazottja, aki a háziállatok rituális levágását és feldarabolását végzi; metsző
sál¹ fn ◇ nagyobb kendő, amellyel a nők vállukat és fejüket is betakarták; nagykendő
sál² fn ◇ a levágott állat húsának része a váll-lapockán
salabakter fn ◇ iskolai puska
 ◇ kopott, szakadt, öreg könyv
 ◇ a világtól elmaradt, begyepesedett agyú, mihaszna vén ember
salagvárda fn ◇ oltalmazó, biztosító őrség
 ◇ oltalomlevél; menlevél
salak fn ◇ vmely hígabb anyagnak v. folyadéknak az edény aljára leülepedő, gyakran tisztátalan, sűrű, szennyező része, használhatatlan üledéke
 ◇ vminek kellemetlen oldala, része, utóhatása
salaktalan mn ◇ érzéki indulat, szennyes gondolat nélkül való <lelkiállapot>
salám fn ◇ iszap; sár
 ◇ a föld színén v. kisebb mélységben található, fémtartalmú kő

- ◇ sárga vas-oxid por a vaskőben
- ◇ porrá zúzott kő, melyből az aranyat már kiválasztották

salap fn ◇ fejfedő

salapál ige ◇ tapsol; ujjong

- ◇ tetszést nyilvánít; megtapsol vkit
- ◇ ügyetlenül, összevissza csapkod, hadonászik
- ◇ ver; üt

salapol ige ◇ sokat járkál; jön-megy; sürgölődik

salas mn ◇ sánta

salavári fn ◇ harisnya

- ◇ bugyogóhoz hasonló, térdig érő lovaglónadrág

sallang fn ◇ keskeny szíjakkból, rojtokból álló cifraszág, lelógó dísz

sallangó fn ◇ a szekér oldalára erősített vaskarika

- ◇ rojt

sallárium fn ◇ munkadíj, különösen tisztviselői fizetés, tiszteletdíj

salló fn ◇ rövid nyelvű, félköríves pengéjű aratószerszám; sarló

salyog ige *lásd* **sajog**

sályom fn ◇ zsámoly; kis ülőke

sambuca fn ◇ faltörő hadieszköz

sámedli fn ◇ kis szék; zsámoly

samesz fn ◇ a zsidó hitköztség szolgája, zsinagóga rendben tartásával megbízott személy

sámfa fn ◇ a lábfejhez hasonló alakú, fából, ritkán fémből való, gyakran több darabból összerakható eszköz, amellyel a cipőt v. csizmát kifeszítik, hogy formáját megtartsa; ráma

sámpányer fn ◇ pezsgő

samsundkutya fn ◇ hiéna

sanap fn ◇ mustár

sáncmart fn ◇ árokpárt

sáncmunka fn ◇ büntetésként végzett kényszermunka, ásás, talicskázás, döngölés a sánc építéséhez

sanda mn ◇ gyanakvást, bizalmatlanságot tükröző módon, ferdén félrenéző <szem>

- ◇ kancsal, bandzsa <személy>

sandal mn ◇ kancsal; hibás szemű; félszemű

sandra mn és fn ◇ ocsmány; ronda; csúnya

- ◇ szajha; ringyó

sank fn ◇ iszap; üledék

sántál ige ◇ sántít; biceg

sanyarú mn ◇ nehéz élete, szegénysége miatt besavanyodott, félszeg, kedvetlen <személy>

- ◇ önmagához és másokhoz szigorú <személy>, olyan, aki keménységével másokat is gyötör, sanyargat

sáp fn ◇ haszonrész; részesedés

sápáskodás fn ◇ aggódás; aggodalmaskodás

saperlott msz ◇ <enyhe káromkodásként:> a teringettét!

sápít ige ◇ sápaszt

- ◇ panaszos hangon szól

sapka fn ◇ báránybőrből készült, csúcsos, kerek v. lapos tetejű fejfedő; kucsma

sápkór fn ◇ egészségtelen életmód miatt keletkezett vérszegénység, amely tartós fáradtságot, álmoságot, gyakori fejfájást szokott okozni

sápódik ige ◇ töprenkedik; gondolkozik; elmélkedik; töpreng

- ◇ vesződik; kínlódik
- ◇ sápitózik; sopánkodik

sápog, sápol ige ◇ <kacsa, lúd> hápog

- ◇ <személy> kellemetlen hangon panaszkodik, sopánkodik, sápitózik

saporla fn ◇ kárpit; függöny

sár¹ mn ◇ sárga

- ◇ szőke <hajszín>
- ◇ világos, halvány <arc- v. bőrszín>

sár² fn ◇ mozgásban lévő folyós mocsár; mocsaras folyó

- ◇ ingovány; mocsár

sár³ fn ◇ epe; epeváladék

sarabol ige ◇ <szőlőt, krumplit, kukoricát> különleges eszközzel úgy kapál, hogy a gyomokat tövüknél elvágja

◇ életlen eszközzel csúnyán vág vmit

◇ <füvet> nyír

◇ jogtalanul kicsikar

saraboló fn ◇ olyan eszköz, szerszám, amelyet saraboláshoz, kapáláshoz használnak

◇ kapához hasonló szerszám, amelynek félkör alakú vasa szélesebb, mint a kapáé

saraglya fn *lásd saroglya*

sarampó fn ◇ kerti kis kapu; sorompó; vetéskapu; porgolátkapu

sarang fn ◇ fiatal növényi hajtás

◇ kis része vminek

◇ maradéka, vége vminek

sárarany fn ◇ tiszta arany; színarany

sárat ige ◇ <lovat> pároztat

sarc fn ◇ háborúban, háború végén a győztestől a legyőzött közösségre, országra, népre, városra büntetésből kivetett és erőszakkal behajtott pénzbeli v. természetbeni szolgáltatás

◇ foglyul esett katona váltságdíja

◇ szerződés; megegyezés

sárcipő fn ◇ lábbelire ráhúzható, sártól, víztől védő gumicipő

sarcol ige ◇ <adót> kivet, behajt

◇ <háborúban> fosztogat, kifoszt

◇ <váltságdíjat> fizet, megfizet

◇ <szerződést, egyezményt> köt

sárgaföld fn ◇ agyag

sárgahideg fn ◇ <a trópusi tengerpartokon> egy légyfajta által terjesztett, súlyos fertőző betegség, amely magas lázzal, hányással és sárgasággal jár; sárgaláz

sarginya fn ◇ élő fa lefejtett kérgéből készített edény erdei gyümölcsök, gombák szállítására, juhtúró, fenyőszurok, gabona tárolására; szepet

sarang mn ◇ sárga színű

sarha fn és mn ◇ hóhérlegény; bakó

◇ sintér; gypmester; kutyapecér

◇ főhivatalnok szolgája

◇ alávaló; hitvány

◇ bolondos; tréfás

sárhágó fn ◇ sárvédő; sárfogó

sárhajó fn ◇ fa törzséből teknő alakúra kivéssett, sáron, jégen jól csúsztatható, személy- és teherszállításra használt, lóvontatású közlekedési eszköz

sárhajú mn ◇ szőke <hajszín>

sarhud ige ◇ közösül; pázrik

sárig fn ◇ sárga; világos színű

sarjadék, sarjázat fn ◇ sarj; hajtás

sarjú fn és mn ◇ vmely növény levágott, lekaszált tövéből ugyanazon idényben újra sarjadó hajtás

◇ a második és a következő kaszálású fű, széna

◇ az első termés után kisarjadó <növény>

◇ fiatal; korai

sarjúerdő fn ◇ kivágott erdő helyén sarjhajtásokból fejlődött, fiatal erdő; sarjerdő

sarjuszéna fn ◇ az első kaszálás után kihajtott fű lekaszált, megszáradt állapotban

sarkalat fn ◇ kenyérből, sajtból karéj, darab

◇ vminek a legfontosabb része; alap; központ

◇ vminek az a része, amely körül a szorosan hozzá tartozó többi rész forog

sarkal, sarkall ige ◇ vkinek szorosan a nyomában jár, követ

◇ <lovast a lovát> sarkával v. sarkantyújával többször érinti, döfködi, hogy gyorsabb haladásra bírja;

sarkantyúz

sarkallik ige ◇ <szellemi alkotás> vmire mint alapra támaszkodik, vmin nyugszik

sarkantyú¹ fn ◇ a ló ösztökélésére szolgáló, a lábbeli sarkához erősített fémeszköz

◇ házi szárnyas kétágú kulcscsontja, amelyet babonás jövendölésre használnak

sarkantyú² fn ◇ a partról a vízbe nyúló gát

sarkantyú³ fn ◇ étvágygerjesztő v. az emésztést elősegítő ital

sárkány fn ◇ puska, pisztoly kakasa, vagyis az elsütő szerkezetnek az a része, amely a cső hátulsó végéhez van szerelve, és elsütéskor a töltény gyutacsára csapódva ezt működésbe hozza

sárkánytej fn ◇ megcukrozott, aszalt szilvával ízesített szilvapálinka, amelyet meggyújtanak, s addig kevernek, amíg ég

sárkányvér fn ◇ élénkvörös színű festék

sarkellenes mn ◇ szélsőséges; végletes; szöges

sarkkő fn ◇ épület sarkába teljesen v. részben beépített, nagyobb méretű, kiszögellő kő; szegletkő; sarokkő

◇ alapvető, legfontosabb, legszilárdabb tényező

sarlatán fn ◇ vásári bűvész; szemfényvesztő

sárlik ige ◇ <kanca> viselkedésével s jellegzetes külső jelekkel párzásra való készségét mutatja

sármenta fn ◇ szőlővessző; vessző

sármentő fn ◇ sárvédő; sárfogó

sarnír fn *lásd zsanér*

saroglya, saraglya fn ◇ különféle célokra, főként szállításra használt rács

◇ rács alakú etető az istállóban

◇ a szekér rakterületének megnövelésére v. lezárására szolgáló rácsos eszköz

sarok fn ◇ a Föld forgási tengelyének a föld felszínén képzelt két végső pontja, pólusa; sark

◇ felfogásban, magatartásban két egymással szemben álló véglet közül az egyik; pólus

sarokkő fn ◇ épület sarkába beépített, nagyobb méretű, kiszögellő kő

sáros mn ◇ sárga

sárrét fn ◇ az év nagyobb részében vízzel borított, csak időszakosan és részben kiszáradó, rendszerint árterületen fekvő mocsaras rét

sárvirág fn ◇ nedves, mocsaras réteken kora tavasszal nyíló, nálunk is közönséges, kerekded levelű, aranysárga virágú növény; mocsári gólyahír

sárvíz fn ◇ mocsaras területet borító iszapos víz

◇ epés gyomorváladék

sarzi fn ◇ alacsonyabb katonai rendfokozat

◇ olyan katona, aki rangban a közkatona és az őrmester között van; tisztos

◇ az alacsonyabb rendfokozat jelzése

sas fn ◇ faoszlop v. gerenda, amelyhez vmely fából készült szerkezet, építmény elemeit erősítik (pl. kapufélfá, kerítés oszlopa stb.); sasfa

◇ horog, karika v. görbe szeg, amelybe vmit beleakasztanak

sás fn ◇ még szárba nem szökken gabona levele

sása fn ◇ étkezéskor a hús mellé felszolgált mártás

sasfa fn ◇ faoszlop v. gerenda, amelyhez vmely fából készült szerkezet, építmény elemeit erősítik (pl. kapufélfá, kerítés oszlopa stb.); sas

◇ favázás épület falában az a függőleges gerenda, amelyhez a többi, ferdén v. vízszintesen álló gerendát erősítik

sasfészek fn ◇ nehezen megközelíthető helyen, többnyire meredek hegy tetején épült nemesi, főúri vár v. olyan ősi, ódon vár, kastély, amelyben ugyanaz a nemesi család nemzedékek óta lakott

sashudik ige ◇ elpusztul; tönkremegy

◇ bajlódik; gyötrődik

saslat ige ◇ jár-kel; sűrög-forog

saslódik ige ◇ bajlódik, gyötrődik, kínlódik, vesződik vmivel

◇ ínséggel küzd

◇ lappang; bújkál

◇ satnyul

sasóka fn ◇ léc

◇ kétszárnyú biztosítószög; sasszeg

◇ kapocs; horog

sasszem fn ◇ egy v. egymásra illeszthető két karika, horog, amelybe a lakatot beakasztják

sasul ige ◇ emésztődik; lankad

◇ csillapul; zsibbad

satelles fn ◇ engedelmes szolga; csatlós; fegyvernök

satis mn ◇ elég; elegendő

sátor fn ◇ kunyhószerű építmény

sátoralja fn és mn ◇ az ugyanabban a sátorban lakó, nomád módon élő személyek összessége
◇ <nomád népek, főleg vándorcigányok között> az ugyanazon sátorban lakó, az oda tartozó
◇ nagy számú, a gondolt mennyiségnél több <személy>

sátoroz, sátorozik ige ◇ vhol megtelepedve, ott időzik; sokáig, a kelleténél tovább elmarad vhol; tanyázik
◇ <páva-, pulykakakas, kakas haragjában v. nemi gerjedelmében> legyezőszerűen kinyitja farktollait, és leereszti két szárnyát

satra, satrafa, satrantyú fn ◇ vén banya; házsártos, kotnyeles vénasszony

satrapa fn ◇ helytartó; kormányzó

satrat ige ◇ ide-oda járkál; szüntelenül jön-megy
◇ nem egyenes úton jár; alattomosan viselkedik

satu, sotu, sutu fn ◇ simításra, préselésre használt, rendszerint függőleges tengellyel működő, facsavaros szorító szerkezet
◇ tekerővel ellátott, csavaros, nagyobb súly emelésére használt faszerkezet
◇ sajtó; prés

sattyog ige ◇ kullog; cammog; bandukol; baktat
◇ csattogva lötyög

savany fn ◇ sav
◇ oxigén

savanydad mn ◇ savanykás; savanyú; fanyar

savanyú, savanyó mn ◇ kellemetlen
◇ barátságtalan; kedélytelen; mogorva

savanyúvíz fn ◇ szénsavas ásványvíz

savító fn ◇ oxigén

sávoly fn ◇ színes csík, sáv
◇ kockamintás kelme

sávolykötés fn ◇ olyan szövés móddal készült minta, amelyben a szálak keresztezési pontjai átlós irányban fekszenek

savószemű mn ◇ olyan <személy>, akinek savószínű, azaz halvány, zöldessárga v. szürkéssárga színhez hasonló fakó színű szeme van

schwarzgelb fn ◇ azoknak a magyaroknak a csúfneve, akik a szabadságharc után hivatalt vállaltak

seb¹ fn ◇ gyorsaság; heveskedés

seb² fn ◇ zseb; ruhán apróbb tárgyak tartására szolgáló hely

sebes mn ◇ megbántott; megsértett; fájó
◇ vmely fogyatkozása miatt könnyen kikezhető, megtámadható, kifogásolható

sebesedik ige ◇ testén seb keletkezik; teste sebes lesz; sebet kap

sebesít ige ◇ lelki fájdalmat okoz neki

sebest hsz ◇ sebesen; sietve; gyorsan; hamarjában

sebhedt mn ◇ heggedéssel gyógyult sebhelyek nyomaival borított <arc, bőr>; ragyás

sebhetetlen mn ◇ sebezhetetlen; sérthetetlen

seborvos fn ◇ sebész

sebtében, sebtiben hsz ◇ <menése, jövése, utazása közben:> nagy sietve; sebbel-lobbal

sebtén, sebtén, sebtin hsz ◇ sebtében

sebzés fn ◇ az a cselekvés, hogy vkit, vmit megsebeznek

sec- lásd **szek-**

séd fn ◇ kis patak, csermely, patakocska, rendszerint olyan, amelynek csak záporosók után van vize
◇ forrás

seder ige ◇ sodor; pödör
◇ siet; rohan

sedes fn ◇ fegyelmi; büntetés

sédó fn ◇ oszlopszerű büntetőeszköz, amelyhez az elítéltet meghatározott ideig hozzáláncolták, és ezáltal kitétték a környezet gúnyjának; deres; kaloda; pellengér
◇ akasztófa; bitó

sedre mn ◇ hebehurgyán viselkedő, kapkodó, szeles <személy>

séfely fn ◇ többnyire fából készült edény
seft fn ◇ nem mindig kifogástalan módon lebonyolított üzletkötés
seftel ige ◇ csereberél; cserél
sefűsefa, semfűsemfa fn ◇ rendszerint sövénynek ültetett, sűrű, bokros cserje, amelynek liláspiros, egész nyáron át nyíló virága s piros bogyótermése van; ördögcérna; lícium
seg, ség fn ◇ domb; hegy; magaslat
segéd fn ◇ segítség; segély; támogatás
◇ segítő; pártfogó
segédcsoport fn ◇ seregrész, amelyet egy másik seregrész támogatására, erősítésére rendelnek
segedelem fn ◇ segítség; segély
◇ anyagi támogatás; segély
◇ orvosi kezelés; segély
segédkéz fn ◇ segítség; támogatás; pártfogás
segédlet fn ◇ nagyobb méretű szellemi termék (pl. szótár) elkészüléséhez használható, rendszerint géppel írott, gyűjteményes jegyzék, amelyben bizonyos kérdésekre kész válasz, megoldás található
segédmunkás fn ◇ vmely munka végzésében a vezetőnek segítőtársa
segéddorvos fn ◇ járványok, nagyobb egészségügyi feladatok idején alkalmazott kiegészítő orvos
segédpénzes mn ◇ ösztöndíjas
segédszer fn ◇ segédeszköz; segítség
segédtanár fn ◇ <főleg régi református kollégiumokban> olyan szakképesítés nélküli személy, rendszerint idősebb v. végzett teológus, aki kiegészítőként gimnáziumi jellegű oktatást végzett
◇ kezdő tanár; helyettes tanár
segédtiszt fn ◇ segédhivatali munkát végző alkalmazott
◇ <a postánál> a harmadik szakcsoportba tartozó legalacsonyabb rangot viselő postai alkalmazott v. ritkán ilyen rang
segél, segéll ige ◇ anyagilag, szellemileg v. erkölcsileg segít vkit
◇ elősegít vmit
◇ segít vkin
segély fn ◇ segítség; segítség
◇ orvosi segítség; gyógyítás
◇ vminek segítségül vétele, eszközül, segítségképpen való használata
segélycsoport fn ◇ katonai segédcsoport
segélyegylet fn ◇ társadalmi úton alakult jótékony célú egyesület, amely részint egyeseknek, részint egész intézményeknek anyagi segítséget juttatott; segélyegyesület
segélyforrás fn ◇ olyan forrás, amelyből lelkiert, vigasztalást lehet meríteni
segélypénztár fn ◇ betegsegélyző intézmény; betegpénztár
segg fn ◇ nő szeméremteste
◇ a húzóháló zsákja
seggel ige ◇ farol; hátrál
seh fn ◇ rendfőnök
séhaj, séj-haj isz ◇ <mulatozás közben használt duhaj kurjantásként v. duhaj mulatás hangulatának festésére:> sej-haj
◇ <vidám, kellemes hangulatú népdalban, régies múdálban kurjantásként:> sej-haj
sehonnai, sohonnai mn ◇ jöttment; csavargó; hazátlan
sehul, sehun hsz ◇ sehol
seizű mn ◇ olyan <étel, ital>, amelynek nincs semmi felismerhető v. jellemző íze; ízetlen
◇ sajátos íz, zamat nélküli <szellemi megnyilatkozás>
sejdit ige lásd **sajdit**¹
sejt¹ ige ◇ vmi keveset ért hozzá; konyít hozzá
sejt² fn ◇ alapszerv; alapszervezet
sejtes mn ◇ sejtelmes; titokzatos; rejtélyes
sekély fn ◇ <folyó- v. állóvizen> átkelésre, gázolásra alkalmas, sekély hely
sekenyő fn ◇ kacs; inda
sékodik ige ◇ sikít; sikolt
sellak fn ◇ bevonat, amelyet a feldolgozott fa felületének megvédésére, fényesebbé tételére, színének és rajzának kiemelésére használnak; politúr

selleg fn ◇ serleg; ivóedény

selma, selyma fn ◇ csínykedelő, huncut, csalafinta ember, néha gyermek

◇ gazember; gonosztevő; gazfickó

sélye, séllye, sélyke fn ◇ koporsó

◇ sír; sírbolt

selyem fn ◇ kukoricacső végén a levelek alól kinőtt finom, puha, sárgás szálakból álló virágzat; bajusz; haj; selyemhaj

◇ gyékény finom hánca, melyből különféle használati tárgyakat fonnak, ill. kötnek

selyembogár, selymér fn ◇ selyemhernyó; selyemlepke

selyemhaj fn ◇ <gyermeknyelvben:> a kukoricacső zöld selyme, bajusza

selyma mn ◇ huncut; csintalan; csalafinta

selyp mn ◇ olyan <személy>, aki a mássalhangzók némelyikét (főleg a c, s, sz, z hangokat) hibásan ejti, v. mást ejt helyettük; aki selypítve beszél

◇ az ilyen személyre jellemző <beszédmód>

selypeg ige ◇ selypít

sematizmus fn ◇ <tisztviselői, katonai, egyesületi, egyházi stb.> név- és címjegyzék v. címtár; lajstrom

semereg fn ◇ arcon v. testen lévő, viszkető, halványpiros színű kiütés; sömör

semfúsemfa fn *lásd* **sefúsefa**

sémita, semita, szemita fn ◇ zsidó

semlyék, sömlyék fn ◇ süppedékes, ingoványos, mocsaras hely, vizenyős kaszáló, legelő

◇ a víz által sűrű csomóba összehordott fa, nád, káka stb.; növényi hordalék

semlyékes mn ◇ süppedékes; ingoványos; mocsaras; vizenyős

semmiletteképpen hsz ◇ semmiképpen; semmi módon; semmi esetre sem

semminő nm ◇ semmilyen; semmiféle

semmirekellő mn ◇ semmirevaló <dolog>

semmirevaló fn ◇ semmirekellő <személy>

semmisség fn ◇ vmely jogügyletnek önmagában, a felek megtámadó nyilatkozatától függetlenül fennálló, ill. bekövetkező érvénytelensége; semmisség

semmitőszék fn ◇ a perek semmisségét eldöntő, új eljárást elrendelő, de érdemben nem határozó legfőbb bíróság; a kúria, ill. ennek egyik osztálya

seng fn ◇ különféle hosszúságmértékek elnevezéseként (általában kb. 62 centiméter); sing; arasz

séng fn ◇ mérőrúd; mérőléc

senki nm ◇ <utána következő birtokszóval:> a birtokszóban megnevezett fajtából egy sem

senye mn ◇ balkezes

◇ nemzéképtelen

sennyedék fn ◇ erős bőrvizketegséget és kiütésszerű bőrelváltozást okozó parazitás betegség; rüh

sennyű fn és mn ◇ szennyes

senyved ige ◇ <tüzelőanyag, főleg nedves volta miatt> rosszul, nehezen, kis lánggal, kevés meleget adva ég

◇ rothad; sorvad

◇ gennyesedik; gennyezik

senyveszt ige ◇ <ételt, főleg hagymát, húst> párol, pirít

◇ <ételneműt> pácol

seped ige ◇ siránkozik; sírva panaszkodik; sopánkodik

◇ sápad

◇ süllyed; elmerül

seppog ige ◇ <idős ember> fogatlan szájjal beszél, susog, suttog

seprő, söprő, seprű fn ◇ <vmely folyadékban, főzetben> az edény aljára lerakódó üledék

◇ vmely hatásnak a maradványa, vmely lelki mozzanatnak visszamaradt nyoma

seprőlék fn ◇ a kiejtett must és a megtisztult bor lefejtése után a hordóban maradó zavaros üledék; borseprő; borsalak

◇ összesöpört szemét

seprőszínű mn ◇ barna

◇ fakó; színtelen

ser¹ fn ◇ sodrás; sodrat

ser² fn ◇ sör

sér¹ fn ◇ sír; sírgödör; sírverem

sér² ige ◇ fáj; fájdalmat érez; sérül vmi

sér³, sérés fn ◇ seb; sérülés; sebesülés

serbet fn lásd **sörbet**

serbli fn ◇ széles szájú, öblös, egyfülű edény a testi szükségletnek szobában való végzésére; éjjeliedény

serdül ige ◇ gyorsan megy, ill. jön; perdül; fordul

◇ végrehajtják; tetté válik

seregel ige ◇ gyülekezik

sereghajtó mn ◇ <mozgásban levő seregben> a többiek mögött rendszerint saját hibája miatt lemaradó, leghátul menő <katona, katonai egység>

seregszámla fn ◇ seregszemle

seregtest fn ◇ vmely hadsereg megszervezett, összetartozó nagyobb része, mely más hadseregrészekről függetlenül önálló tevékenységre képes

seregzászló fn ◇ vmely sereg zászlója, amely alatt régen a sereg harcba, csatába vonult

sérelem fn ◇ testi bántalom; testi sértés

◇ fájdalom; seb

sérelemkedik ige ◇ sérteget; bánt; gorombáskodik

sérelm fn ◇ sérülés; sebesülés

◇ sérelem

sérelmes mn ◇ kellemetlen érzéseket, fájdalmat okozó

sérelmi mn ◇ Magyarországot az osztrák önkényuralom részéről ért sérelmekkel kapcsolatos, ezek ellen tiltakozó, küzdő

◇ vmely testi sérelemmel kapcsolatos

seremorál ige ◇ cél nélkül járkál; lézeng

◇ feleslegesen tölti az időt; pizsmog

serenget ige ◇ sarjad; serked; sarjadzik

serény¹ fn ◇ sörény; szőr

◇ hosszú, dús hajzat; sörény

serény² mn ◇ gyorsan haladó v. gyorsan terjedő <dolog, jelenség>

sérés fn ◇ fájás; fájdalom

serét fn ◇ sörét

serfőző fn ◇ sörfőző személy

◇ sörgyártással foglalkozó üzem; sörfözde; sörgyár

serge fn ◇ függöny; kárpit; lelep

sergesleg hsz ◇ seregestül; csapatostul

serha fn ◇ hóhérlegény

serhányás fn ◇ élesztő; erjesztő

sérikál ige ◇ fel-alá járkál; sétafikál

◇ tekereg; kóborol

serít, sirít ige ◇ sodor; pödör

◇ <tésztafélét> sodrófával lapít, nyújt

◇ forgat; fordít

◇ keményen fog, szorít vmit

◇ szaporán tesz vmit

◇ sűrög-forog, szaporán jár-ke

◇ sietve odamegy vho

◇ üt, ver, páhol vkit

serital fn ◇ sör

serka fn ◇ sintér; gyepmester

serke, sörke fn ◇ tetveknek különösen az embereken és nagyobb emlősállatokon élősködő vérszívó tetveknek rendszerint haj- v. szőrszálakra ragasztott petéje

serkedez, serkedezik ige ◇ <bajusz, szakáll> éppen csak hogy serked, nődögni kezd

◇ <vér> lassan szivárog, ill. szivárogni kezd

serken ige ◇ ébred

◇ támad; keletkezik

serkent ige ◇ <óra> mielőtt üt v. csörög, sajátos berregő hangot ad

serkentő fn ◇ ébresztőóra; vekker

◇ ütőszerkezet fali- v. toronyórában

◇ riadó; alarm

serlegpohár fn ◇ kehely; ivóedény

serlik ige ◇ összesodródik; pödörödik; összezsugorodik

sernevelő fn ◇ sörfőző

serpenyő fn ◇ három lábon álló, kerek fenekű fémedény, amelyben parazsat, füstölő anyagot tartottak, faszenet égettek

◇ régi puska hátsó nyílásának az az ürege, ahová a puskaport hintették

sértély fn ◇ erős, kemény szőr

◇ zsúptető gerince

sértélyes fn és mn ◇ disznóól; sertésól

◇ disznó; malac

◇ tüskés; borzas; szőrös

sertvés fn ◇ sertés; disznó

serül ige ◇ gyorsan besurran; beoson; besiet

◇ forog; fordul; perdül

◇ örvénylik

◇ horzsolódik; hámlik

◇ tekerődzik; göngyölődik

sérülés fn ◇ sérv keletkezése, kapása

serv- lásd **szerv-**

sérv fn ◇ sérelem; sértés

sérvés¹ fn ◇ testi sérülés

◇ a máj v. a lép daganata

◇ fájás; fájdalom

◇ sérv

sérvés² fn ◇ hátrányos körülmény

sestély fn ◇ lyukakkal ellátott mellékasztal, melyre az alul hegyesen végződő boros edényeket helyezik

◇ ivóedény; boroskancsó

sétahangverseny fn ◇ sétatéren, szabadban tartott zenekari hangverseny, amelynek hallgatása közben a közönség fesztelenül sétál gathat és beszélgethet

sétál¹ ige ◇ <ingaóra sétálója> ide-oda leng, <az óra> jár

sétál² ige ◇ állás, munka nélkül van

sétáló mn és fn ◇ sétálás céljára való, sétálás helyéül használt

◇ olyan erkély a torony körül, ahol a tűzoltó ór rendszeren sétálva teljesít szolgálatot

◇ óra ingája

sétasor fn ◇ faszor; allé

sete mn ◇ balkezes; balog

◇ félszeg; ügyetlen; idétlen

setesuta mn ◇ balkezes; balog; suta

setét mn ◇ sötét

setteg ige ◇ lassan lépked

◇ settenkedik; lopakodik

setten ige ◇ rácsap; rásújt; rávág

sexuál- mn ◇ <nyelvtanban:> nemi

séza fn ◇ hintó

sezlon, sezlong, sezlony fn ◇ egyik végén a fej számára kissé magasított, támlátlan, rugózott kárpitozott ülő- és egyszemélyes fekvőbútor, heverő

sí ige ◇ keservesen, panaszkodva sír

◇ üvölt; ordít

◇ zihál

sib fn és mn ◇ csaló, szemfényvesztő; haszontalan <személy>

sibál ige ◇ játékból megvereget; paskol

sibár fn ◇ fűzfavesszőből font korbács

siber fn ◇ az a személy, aki nagy mennyiségben csempész át a határon értékeket, hogy az árukban, árfolyamukban mutatkozó különbségen nyereszkedjék

síbol ige ◇ <vmely értéket> rendszerint csempészve átvisz a határon

sietelmest hsz ◇ gyorsan; sietve

sietős, sietséges mn ◇ sürgető; sürgős

siffent ige ◇ egyet csoszog; csosszan

sifitel ige ◇ csoszog

◇ susog; suttog

◇ dörzsöl; súrol

sifli fn ◇ mézeskalács

◇ csekélység; semmiség

◇ négyzet v. négyszög alakúra vagdalt, általában levesbe való gyúrt tészta

sifon¹ fn ◇ ágyneművászón

◇ pamut; vászon

sifon², sifonér fn ◇ fehérenemű v. ágynemű tárolására használatos fiókos szekrény

sifontház fn ◇ hajózási hivatal

siftelés fn ◇ a hajóteher egy részének a partra szállítása, ha a fahajó zátonyon, szirten v. a víz alatt ide-oda vándorló homokháton megfeneklett

signum, szignum fn ◇ jegy; tulajdonjegy; jel

sihár mn ◇ szikár; sovány; vézna

siheder fn ◇ fihatal legény, lány

sík mn ◇ nagy területet egészen elborító <víz>

◇ parti beszögellésektől, szigetektől meg nem szakított, nyílt <tenger>

◇ sima; simított

◇ olyan, aminek csúszós felülete van; síkos

sikál ige ◇ vmivel, különösen sárral simára ken vmit, különösen a szoba földjét

sikanéria fn ◇ cselszövés; machináció

sikár¹, sikárfű fn ◇ a pázsitfűvek közé tartozó, lilásbarna, laza bugájú magas gyomnövény, amelynek szívós mellékgyökereit kefekötésre használják

sikár² fn ◇ súrolásra, dörzsölésre való eszköz

◇ egy fajta takácseszköz; simító

sikari mn ◇ sovány; szikár

sikárló fn ◇ súrolásra való szalmatekerics v. kefe

sikárol ige ◇ sikál; súrol

◇ tapaszt; vakol

◇ <tésztát nyújtófával> nyújt

◇ meszel

◇ csúszkál; csúszik

sikátor fn ◇ szántóföldek közt, ill. végében vezető kövezetlen, keskeny szekérút; dülőút; mélyút

sikattyú, sikoltyú, csikoltyú fn ◇ láncból v. fából készült kapcsoló eszköz, amellyel a tézslát, rudat az ekéhez, a boronához v. egyéb, rúddal fel nem szerelt járműhöz csatolják

◇ <szövőszéken> csiga v. karika, amely a nyüstöt, a szövőgép egy alkatrészét tartja

◇ fémből készült, csavaros szerkezettel ellátott kétágú fogó eszköz munkadarabok, alkatrészek erősebb megfogására

◇ a malom hídjának deszkáit összefogó fadarab

◇ teher emelésére való csiga

síkbél fn ◇ hasmenés

sikebóka mn *lásd* **sükebóka**

siker fn ◇ ragadós sár; vizes agyag

sikér¹ fn ◇ a gabonafélék magvában levő fehérje, amely a lisztből készült tészta szívósságát, nyújthatóságát adja

sikér² mn ◇ nem mély; lapos

sikeres mn ◇ gazdag sikértartalmú, sok sikért, fehérjét tartalmazó búza, liszt, olyan, amelyből jól nyújtható tészta készíthető

◇ ragadós; tapadós; nyúlós; agyagos

sikeresít ige ◇ sikeressé, eredményessé tesz; sikerre visz vmit

sikeretlen mn ◇ sikertelen; eredménytelen

sikerít ige ◇ némi nehézség leküzdése árán sikerrel készít, megalkot, létrehoz, lebonyolít vmit

◇ <intézkedést, parancsot, rendeletet> sikerrel végrehajt

sikertő mn ◇ ragadós

siket mn *lásd süket*

sikkant ige ◇ <állat> hirtelen éles hangot hallat

sikló¹ fn ◇ egyenes v. szétágazó szárú, ízekre tagolódó, érdes tapintású, edényes virágtalan növény, amelyből a népi orvoslásban gyógyító teát főznek; zsurló

sikló² fn ◇ gerenda, borona keresztfája

sikló³ fn ◇ meredek v. síkos lejtő, út, amelyen csúszva, kapaszkodva lehet csak le- s feljárni

sikoltyú fn *lásd sikattyú*

sikolya fn ◇ nagy hóban való közlekedésre használt lábbeli; hócipőféle

◇ sítalp

sikolyázik, sikolyáz ige ◇ <havas terepen> sikolyákon csúszik; sízik

sikonka fn ◇ simára csiszolódott felület <jégen v. fagyott, havas úton>; csúszka

sikonkázik, sikonkáz ige ◇ jégen v. fagyott havon csúszkál

sila fn ◇ csak a közvetlenül közellevő tárgyakat tisztán, élesen látó személy, ill. szem; rövidlátó

silák fn ◇ gyengén pislogó tűz

◇ vaksi személy

siláp¹ fn ◇ gyengén pislogó tűz

siláp² fn ◇ nagydarab, jókora szelet kenyér

silapsi mn ◇ lehajló, lekonyuló karimájú <kalap>; kajla

◇ süvegét szemére húzva viselő, lekonyult karimájú kalapot viselő <személy>

◇ lassú, lusta, lomha mozgású <személy, főként férfi, fiú>

◇ ügyetlen; ügyefogyott

silbak fn ◇ őrszem; katonai ör; őrt álló katona

◇ őrség; őrhely

silbakol ige ◇ őrséget, őrt áll; őrködik

◇ várakozik; álldogál; ácsorog; szobrozik

◇ éjszakázik; virraszt

sild fn ◇ cégtábla; cégér

◇ sapkaellenző

◇ eresz

sillaba, szillaba fn ◇ szótag

sillabusz, szillabus fn ◇ jegyzék; lajstrom

◇ tartalommutató; rövid kivont

sillámlik ige ◇ <fény, világos tárgy> halványan feltűnik, elmosódottan, bizonytalanul látszik, dereng

sillom fn ◇ semmiség; csekélység

silózás fn ◇ takarmány elraktározása és füllesztése sírgödörszerű veremben; zombolyázás

sima mn ◇ család; hamis

◇ megnyerő; behízeltgő

simáz ige ◇ <ruhát> vasal, simít

símely fn ◇ a szekér tengelyéhez párhuzamosan erősített vastag fa, mely a szekér oldalait tartja, és a rúd ágait a tengelyhez szorítja

simfel ige ◇ ócsárol; leszól; vmi ellen kikel; szid; korhol

simindzsiás fn ◇ olyan pék, aki csak a sütést vállalja

simít ige ◇ <falat, padlót> sárral beken, betapaszt

◇ falat bemeszel; meszel

simítás fn ◇ vasalás; mángorlás

simítócsont fn ◇ állati lábszárcsontból készült simító eszköz a sámfára húzott csizma fényesítésére és a varrások kidudorodásának elegyengetésére

simli fn ◇ sapkaellenző

sín fn ◇ fából való kerék talpára való körbe hajlított keskeny vaspánt, amely a kereket a kopástól védi; abroncs; ráf

sindely, sindő fn ◇ tetőfedésre használt hosszú, keskeny falemez; zsendely

sindevészik ige ◇ sínylődik; senyved

sindik ige ◇ betegeskedik; gyengélkedik; sínylődik

◇ vminek káros hatását megsínyli

sing fn ◇ különféle hosszúságmértékek elnevezéseként (általában kb. 62 centiméter)

◇ mérőrúd; mérőléc

◇ kender- v. lenfonálnak a motolláról, rúdról levett és egy csomóba kötött, rendszerint 150 szálból álló fonálcsomója

sinkó fn ◇ süveg; fejfedő; a debreceni diákok magas süvege

sinkózik ige ◇ jégen csúszkál, korcsolyázik

sínli ige ◇ sínyli; szenved; nyögi

sínlik, sínylik ige ◇ sínylődik; senyved; betegeskedik

◇ <tűz> senyved, pislákol

sinór fn *lásd zsinór*

sinórmérték fn *lásd zsinórmérték*

sintér fn ◇ foghúzással foglalkozó borbély

sió fn ◇ zúgva áramló hegyi patak

◇ folyóvíz

◇ <malom mellett> zsilipes árok, amelyen áradáskor a vizet lebocsátják

◇ mocsár tó, vízfolyás fölös vizét apasztó, levezető természetes csatorna

◇ levezető csatorna; csatorna

síp fn ◇ a kemence kürtőjének folytatása, a padláson végigvezetett cső a füst elvezetésére

◇ a vejsze, vagyis egyfajta halfogó eszköz szűk bejárati nyílása

sipeg ige ◇ kényeskedve, mesterkéltén, vékony, finom, panaszos hangon beszél, szól

sipista fn ◇ család; hamiskártyás; szélhámos

sipista fn és mn ◇ hamiskártyás

sipka fn ◇ sapka

sípláda fn ◇ fűjtató szerkezettel működő kintorna, verkli, zeneszerszám

sipó, sipoly fn ◇ síp

sipőc, sipölc fn ◇ poroszló; törvénytörő; hajdú

◇ vadász

sír ige ◇ <folyamatos mozgás közben súrlódó tárgy, tűzre tett víz v. nedves fa> vékony, elnyújtott hangot ad

síralmas, siradalmas mn ◇ keservesen síró, siránkozó, keserves helyzetével szánalmat keltő <személy>

síralom fn ◇ sírásra készítető érzés, fájdalom; fájdalmas, síralmas dolog

sírák, síram fn ◇ mélyről fakadó, rendszerint sírástól kísért panaszok; siránkozás; síralom

sírány fn ◇ egyfűlű, oldalán kidomborodó, hasas cserépedény; csupor

sírat ige ◇ <temetéskor> sírató éneket, verset mondva búcsúztatja a halottat a koporsó mellett

síratatlan mn ◇ sírással nem kísért; síralmat nem okozó

sírató fn ◇ síratóasszony

◇ <a halottas háznál> a temetést megelőző napon népies szertartás, amikor a hozzátartozók és a síratóasszonyok a halott fölött keseregnek

síratóasszony fn ◇ olyan asszony, akit a gyászoló család arra fogad fel, hogy halottjukat a temetést megelőző estén és éjszakán szokásos népies szertartás keretében sirassa, imádkozással és gyászénekekkel búcsúztassa

síratoz ige ◇ sírat; gyászol

sírbolt fn ◇ vmely templom szentélye alá v. vmely kolostor alá épített, rendszerint művészileg kiképzett csarnok, amelybe halottakat temettek

◇ sziklába vájt s megfelelő módon kiképzett üreg, amelybe a halottat helyezték; sírkamra

sírfa fn ◇ fejfa; kereszt

sírház fn ◇ síremlék

síringa fn ◇ orgona; orgonabokor; orgonafa

sírirat fn ◇ sírfelirat

sírít ige *lásd serít*

sírlak fn ◇ sír; sírbolt

síró fn ◇ sírás; síró hangulat

sírokkó fn ◇ tikkasztóan meleg, déli szél

sírül ige ◇ fordul; perdül

◇ sodródik; göngyölődik; tekerődzik

sírverem fn ◇ sír; sírgödör

sisakbokréta fn ◇ a sisak csúcsára v. oldalához tűzött, tollakból, ill. virágból készített dísz, bokréta

siseg ige ◇ sistereg; serceg

siserehad, siserahad fn ◇ gyülelész, lármás, garázdálkodó hadsereg

◇ zajos, viszonylag sok személyből, különösen gyermekekből álló embercsoport

siska¹ fn ◇ kajla, lelógó fülű disznó

siska² fn ◇ homokos talajon termő, régebben házak fedésére használt, sáshoz hasonló növény

◇ ebből a növényből, valamint sásból, kákából, nádból álló silány széna; siskás

◇ fenyőtoboz

◇ tölgyfamakk

siska³ fn ◇ búbos kemence

◇ fánk

sit¹ fn ◇ műszak; napszám

sit² fn ◇ ásványi réteg; érc

◇ a bányabirtok egy része

sitár fn ◇ az a személy, aki foglalkozásszerűen vásárokra hajtja az eladó jószágot; hajcsár; marhahajcsár

sitfa fn ◇ 1 v. 1,2 méter hosszú, vastag hasábfá v. dorongfa, tüzelőfa; ölfá

sivall ige ◇ éleset kiált; rikolt

sivány fn ◇ terméketlen, homokos föld; futóhomok

◇ silány; hasznavehetetlen

sivatag¹ fn és mn ◇ futóhomok

◇ kietlen; puszta; sivár

sivatag² mn ◇ síró, siránkozó <hang>

sivóföld fn ◇ mezőgazdasági célra nem hasznosítható futóhomok

sívó-rívó mn ◇ folytonosan síró; jajveszékélő

sívós mn ◇ ordító; bömbölő; üvöltő

skalapca fn ◇ kölyök; gyerek

skallíroz ige ◇ lázong; lázadozik

skandál fn ◇ botrány; hűhó; cirkusz

skandalózus mn ◇ botrányos; gyalázatos

skandalum fn ◇ botrányos eset; gyalázat

skapuláré fn ◇ katolikus papok öltözéke felett viselt, elől-hátul lecsüngő váll-lebenyeg

skarapia fn ◇ skorpió; mérgeskígyó

skarlát¹, **skarlatina** fn ◇ <lappangási időszak után> lázzal, hányással, torokfájással kezdődő fertőző (gyermek)betegség, amely előbb kicsiny kerek, utóbb sűrűn pontozott, bíborvörös foltszerű kiütéseket okoz, és súlyos szövődeményekkel is járhat; vörheny

skarlát², **skarlát** fn és mn ◇ élénkpiros; skarlátvörös; vörös

skart, skárt fn ◇ <némely kártyajátékban> bizonyos számú, a játékban nem szereplő, félretett, letett kártyalap, amelynek értéke a végső elszámolásakor többnyire beszámítódik

skatulya, skátulya fn ◇ doboz; ládika

skófiom, szkófiom fn ◇ fejrevaló, papi süveg

◇ hímzésre használt arany, ezüst v. aranyozott ezüst fémszál

◇ női fejkötő

skriba fn ◇ titkár

skribál ige ◇ ír

skribler fn ◇ írásbeli munkával, főleg másolással foglalkozó alacsonyabb rangú tisztviselő; írnok

◇ újságíró; firkász

skrupulus fn ◇ aggály; lelkiismereti kétség; erkölcsi töprengés

slafrok fn ◇ bő, hosszú, női házi köntös; pongyola

◇ kényelmes, bő, hosszú házi ruha <főleg idősebb nők viselik>

◇ hosszú, derékban zsinórral átkötött férfi házi köntös; hálókabát

slag, slakni fn ◇ salak; hulladék

slág fn ◇ levágott erdőrés; vágás

◇ mérleg

sláger fn ◇ <kártyajátékban:> ütés

slambuc fn ◇ krumplival, tésztával, szalonnával készített sűrű pásztorétel; öhön; susinka

slampet mn ◇ lompos; rendetlen öltözetű; rongyos

slejtes fn ◇ selejtes; hibás

sleff fn ◇ csomó; hurok
◇ bőrgyűrű, bujtató <lószerszámon>

slemil fn ◇ ügyefogyott; éhhetetlen ember

slejt ige ◇ sejt, gondol, vél

slepp fn ◇ ruha uszálya
◇ vkinek kísérete, vele együtt járó, érkező személyek csoportja

slepper fn ◇ vontatóhajó

slibovica, sligovica, slivovica fn ◇ szilvapálinka

sliffer fn ◇ fátyol

slingel ige ◇ kihímez
◇ <vmely szőtt munkadarab szélét> sűrűn hurkolt öltésekkel eldolgozza <gyakran díszítésül>
◇ huroköltéssel gomblyukat varr

slingli fn ◇ hurok; zsinórdísz

slóg, islóg fn ◇ lencse nagyságú arany v. ezüst dísz, karika; flitter

slussz fn ◇ derékbőség

smarni fn ◇ jelentéktelen ügy; semmiség

smírol ige ◇ <a partner ütésébe> jó lapot ad
◇ veszteget

smokk fn ◇ választékos műveltséget, finom ízlést, haladást szenvedő, de valójában csak nagyképű nyárspolgár; sznob
◇ kicsinyes, fontoskodó, nagyképű személy; sznob

smukk fn ◇ ékszer

snájdig mn ◇ nehéz helyzetben gyorsan tájékozódó és a megfelelő megoldást, viselkedést gyorsan megtaláló, fölényes könnyedségű; talpraesett, gyors és határozott
◇ jóvágású; nyalka

snapszbutik fn ◇ az az üzlethelyiség, ahol a pálinka kimérése, árusítása és helyben való fogyasztása történik; pálinkamérés; csapszék

snellzider fn ◇ gyorsforraló; spirituszforraló

sod¹ fn ◇ szobai, nyitott fűtőkemence

sod², sód mn ◇ tréfálkozó; bolondozó
◇ álnok; ravasz; alattomos

sódar fn ◇ váll; lapocka
◇ sonka
◇ a sertés lapockájából készített füstölt hús; „magyar sonka”

sodor¹ ige ◇ <tésztát> sodrófával nyújt

sodor² fn ◇ ár; áradás

sodrony fn ◇ drót; huzal

sófel mn ◇ selejtes; hibás

sógor fn ◇ <rendszerint megszólításként, ritkán megnevezésként:> barát, cimbora, pajtás, koma
◇ <ismeretlen személy tréfás, barátságos v. bizalmaskodó megszólításaként>

sógorasszony, sógorné fn ◇ asszonysorban levő sógornő; ángy

sógorság fn ◇ a sógorok közötti rokonsági viszony
◇ a házaspár hozzátartozói, rokonai közti rokonsági viszony főleg férfiakra értve
◇ az ilyen viszonyban álló rokonok összessége; rokonság; sógorság-komaság
◇ a magyarok és az osztrákok, németek között a Habsburg-monarchiában való állami együttélés révén kialakult viszony

sógorság-komaság fn ◇ a legtávolabbi kapcsolatokig terjedő rokoni viszony
◇ az ilyen viszonyban álló személyek összessége, vmennyi rokon, az egész távoli rokonság, atyafiság

sóhaj fn ◇ fohász; ima

sóhajt ige ◇ fohászkodik, imádkozik vkihez

sohase, sohse, sose hsz ◇ <a tiltás v. az óvás nyomósítására, rendszerint hetykeség v. erős önbizalom, ill. gúny, a veszély kisebbitése szándékának kifejezésére:> egyáltalán ne; ugyan ne; csak ne; soha ne

sóhivatal fn ◇ a só állami termelését, szállítását ellenőrző, a sóra kivetett adók s vámok kezelésével foglalkozó hivatal

sohol, sohun hsz ◇ sehol

sohonnai mn *lásd* **sehonnai**

sojt, sajt fn ◇ só

sok fn ◇ falu; község; település

sokábban hsz ◇ soká; sokára

sokác fn ◇ túlnyomóan a Bácskában, Baranya megyében és a hajdani Szlavóniában élő, a bunyevácoktól csak bizonyos néprajzi jellegzetességekben különböző kisebb délszláv népcsoport

◇ e népcsoporthoz tartozó személy, főleg férfi

sakadalmaskodik ige ◇ vásárban árul, árusít, elad

sokadalom fn ◇ vásár; nagyvásár; piac

◇ egy helyre összegyűlt emberek sokasága; tömeg

sokadozik, sokadoz ige ◇ tétovázik; habozik; késlekedik

◇ nagy számban, tömegben gyülekezik

sokaság fn ◇ szervezetlen tömeg

sokasít ige ◇ nevel; tenyészt

sokasítás fn ◇ szorzás; többszörözés

soklábú mn ◇ sok lábon álló <építmény>

sokszoroz ige ◇ <visszhang vmely szót, hangot> megismétel; visszhangoz

◇ szoroz; többszöröz; összeszoroz

◇ sokszorosít; másol; másolatot készít

sokszorta hsz ◇ sokszoros mértékben; nagyon nagy mértékben; sokszorosán

◇ nagyon sokkal

◇ sokszor; sok ízben

sólé fn ◇ sóoldat

soltész fn ◇ az északi hegyvidéken lakatlan őserdők bizonyos kijelölt területeinek művelhetővé tételére és betelepítésére vállalkozó személy, aki a telepéseknek kiváltságokat élvező bírója is volt

◇ szabados, jobbágyi kötelezettségektől mentesített személy

◇ Magyarországon letelepített idegenek, főként németek által alapított községek, városok bírója

sólya fn ◇ lábbeli, különösen szandál; papucs; saru

◇ az a berendezés, amelyen a hajó építés v. javítás közben nyugszik

solymár fn ◇ sólyommal vadászó v. sólymot vadászatra betanító, ill. az ilyen vadászaton segédkező személy

solymász¹ fn és mn ◇ sólymokat idomító s a vadászaton kezelő, sólyommal vadászó <személy>

solymász², **solymászik** ige ◇ sólyommal vadászik

somlai, somlyai mn ◇ a Veszprém megyei Somló hegyen termett, pompás zamatú, savanykás ízű fehér <bor>

somlik ige ◇ <dió> zöld héjából fokozatosan előtűnik; kifejlik

somma fn *lásd* **summa**

sommás fn *lásd* **summás**

somodorint ige ◇ fejbe kólint, üt

sompolyodik ige ◇ elszontyolodik; elkedvetlenedik

◇ óvatosan, lopva megy; ólálkodik

somrog ige ◇ dörmög; morog

somvaszt ige ◇ héjából kifejt

somzik, somvad ige ◇ héjából fokozatosan előtűnik; kifejlik

sonha hsz ◇ soha; semmikor

sonkoly fn ◇ a méz kipergetése, kicsurgatása, kisajtolása után visszamaradó lép, salak, a méhviasz nyersanyaga

◇ alvadék; salak; sepreje vminek

sop, sóp fn ◇ oszlopokon álló épület, amelynek nincsenek v. nem minden oldalának vannak falai; szín; fészker

◇ szénapadlás

◇ fűskamra

◇ a házhoz ragasztott ól

sopa fn ◇ négy oszlopon álló, tetővel ellátott, takarmánytároló építmény, amelynek nincs oldalfala, fedele pedig nem mozgatható

◇ fedett, négyszögletes karámféle, főleg juhok, ritkábban csikók, sertések, szárnyasok részére

soporla fn ◇ kárpit; függöny; takaró

sor¹ ige ◇ perdül; fordul

sor² fn ◇ vonalszerű elrendezés

◇ egymás mellett álló házak összessége, utca v. egyik oldala

◇ <tulajdonnévi jelzővel>: olyan utca, amelynek csak egyik oldala volt v. van beépítve

◇ sorozás

◇ vmilyen ügy, dolog, eset

sor³ fn ◇ sors; végzet

sór fn ◇ liget; berek; cserjés

sórál ige ◇ hivalkodva, dologtalanul járkál, sétál

◇ bolyong; csatangol

◇ somfordál; elsompolyog

sorcik ige ◇ pezseg; buzog

sorda fn ◇ csorda; állatok csoportja

sordély fn ◇ a pacsirtára emlékeztető sármányféle madár

sorhajó fn ◇ a legnagyobb típusú, egymás felett két v. három sorban elhelyezett, sok ágyúval felfegyverzett vitorlás hadihajó; csatahajó

sórikál ige ◇ dologtalanul, hivalkodva sétál, járkál

sorjádzik, sorjázik ige ◇ sorban áll, sorba van rakva v. húzva; sorakozik

◇ sorban egyik a másik után halad

◇ <mozgó tárgy> suhogva száll, v. sebesen gurul, hempereg

sorjáz ige ◇ sorjában elmond, előad vmit

◇ sorba rak vmiket

sorlik ige ◇ sodródik; tekeredik

◇ kihajt; kizöldül

sorol ige ◇ <házakat> sorban jár, látogat, több helyre is betér

◇ kever

◇ sodor; pödörít

◇ ráncol

sorompó fn ◇ kerítés <védelműl v. díszül>

◇ a ház tornácát az udvartól elválasztó deszkakerítés

◇ íróasztalok lapját három oldalról körülvevő, néhány centiméter magas, rendszerint faragásos,

korlátszerű díszítmény

soror fn ◇ apácanővér

◇ leánytestvér

soroz ige ◇ sorba állít; rendez

sorozat¹ fn ◇ névsor

◇ sorozás

sorozat² fn ◇ <növénytanban:> a csoport után következő rendszertani fokozat, amely családokból áll; rend

sorozó fn ◇ sorozás

sors fn ◇ sorshúzás; sorsolás

sorsjáték fn ◇ szerencsejáték

sorsos fn ◇ vkivel hasonló körülmények között élő, azonos foglalkozást űző, hasonló elveket valló személy; pályatárs; sorstárs

◇ az, aki vkivel részes, együtt részt vesz vmiben, részese vminek

◇ lakótárs

sorsoz ige ◇ kisorsol

sorsozás, sorsvetés fn ◇ sorshúzás

sorvadás fn ◇ <emberben, szarvasmarhában, ritkán más állatban> fertőző betegség, amelyet pálcika alakú bacilus idéz elő azáltal, hogy a szervezetben gyulladást v. (a vérbe jutva) általános fertőzést, ill. vmely szervben teljes pusztulást okoz; tuberkulózis

sorvást hsz ◇ sorban; egymás után, egymást követően

sós mn ◇ olyan <edény>, amelyben sót tartanak

sósdí, sózsdí fn ◇ sóska

sose hsz lásd **sohase**

sóskupa fn ◇ sótartó

sóstej fn ◇ savanyú tej; aludttej

sóstülök fn ◇ a szarvasmarha szarvából, tülkéből fűrészelt edényfeleség a só tárolására
sótiszt fn ◇ a sóhivatal dolgozója, aki a szállításokat ellenőrzi és irányítja
sotu fn *lásd* **satu**
sováll ige ◇ héjából kifejt
◇ beledönt
sovállódik ige ◇ fejlík; kifejlík
◇ mállík; omladozik
sovány mn ◇ esőt nem hozó, száraz, szárító <szél>
◇ böjtös, nem túl laktató <étel>
sóvárság fn ◇ honvágy
sóz ige ◇ <szarvasmarhát> sóval etet
sózsi fn *lásd* **sósi**
sömlyék fn *lásd* **semlyék**
sömör fn ◇ kiütés; pörsenés
sömörgés, sömörgözés fn ◇ ránc; gyűrődés
sömörget, sömörít ige ◇ ráncossá tesz
◇ sodorgat; teker
sömörgös mn ◇ ráncos; redős
sömörgöz ige ◇ ráncol; redőz
sömörködik ige ◇ összeráncolódik
◇ összeszárad; összeaszik
sömörög fn ◇ ránc; redő
◇ kiütés; pörsenés
söntés fn ◇ <falusi kocsmá ivószobájában> lécekkal elkerített, körülhatárolt kis rész, fülke, rekesz, ahol az italt mérik, és az üvegeket, poharakat tartják; kármentő
söprő fn *lásd* **seprő**
sör fn ◇ nagy cukortartalmú anyagból erjesztett kis szesztartalmú üdítő ital
sörbet, szörbet, serbet fn ◇ hűsítő italként fogyasztott cukrozott gyümölcslé
◇ sör
sőre fn ◇ hizlalni való, hizlalásra befogott v. meghizlalt, rendszerint fiatal szarvasmarha, főként tinó v. ökör, ritkán juh; göboly
◇ hizlalás
sörélesztő fn ◇ a sörárpából készült malátát sörré erjesztő, egysejtű élesztőgombák nagy tömegéből préselt erjesztő anyag, amely kenyér s más kelt tésztafélék kelesztésére használatos
sörház fn ◇ kocsmá; csapszék; söröző
sörke fn *lásd* **serke**
sörös fn ◇ sört szállító fuvaros
söröskocsi fn ◇ olyan nagyméretű, nagy teherbírású, lóvontatású kocsi, amelyen a söröshordók elhelyezésére vaskampókkal ellátott állványzat van
sörpeny fn ◇ serpenyő
sörtélyes, sörtvélyes fn ◇ sertés; disznó
sörtés mn ◇ borzas; szőrös
sötétellik ige ◇ sötétnek, sötéten látszik, tűnik fel; sötétlik
◇ sötétedik; esteledik; sötétlik
sövényezet fn ◇ kerítés
spaciál, spacíroz ige ◇ sétál
spácium fn ◇ a nyomtatott szavak közti hézag, üres hely
spádé fn ◇ <tréfás megnevezésként:> hosszabb v. rövidebb egyenes, hegyes, mindkét oldalán éles, keskeny acélkard
spagát, spágó fn ◇ madzag; spárga; zsinég
spájcédula fn ◇ étlap; menü; étrend
spalét, spaléta fn ◇ spaletta; ablaktábla
spallér, spalír fn ◇ nyírott bokorsor; élősövénykerítés
spanyolfal fn ◇ összehajtható lapokból álló takarófal, ide-oda állítható, vmely helyiség egy részének eltakarására használatos eszköz; paraván

spanyollégy fn ◇ fémesen csillogó, zöld színű, erős, fojtó, fűszeres szagú, hosszúkás bogár, amely nagy tömegekben jelenik meg, és az orgona levelét, erdőben a kőrisfa levelét, ill. lombját pusztítja; kőrisbogár
spanyollovag, spanyolovas, spanyolsorompó fn ◇ karókra erősített szögesdrótból álló akadály, fonadék az ellenséges gyalogság feltartóztatására; drótkadály

spanyolnád fn ◇ egy trópusi pálmának, ill. egy, a Földközi-tenger mellékén honos, a mi nádunkkal rokon növénynek igen szívós, hajlékony szára, amelyből ostornyelet, porolót, lovaglópálcát, sétapálcát, fonott bútorokat készítenek

◇ ebből készült pálcá, különösen nádpálcá, sétapálcá

spanyolviaszk fn ◇ pecséthez használt viasz; spanyolviasz

sparhert, sparherd, spórherd, sparihét fn ◇ tűzhely; takaréktűzhely

sparkassza, spórkassza fn ◇ takarékpénztár; takarék

specimen fn ◇ mutatvány; minta; próbadarab

◇ ismertetőjegy; ismertetőjel

spék fn ◇ szalonnacsík, amivel a húst sütés előtt megtűzdelik

spékel ige ◇ hegyes eszközzel szurkál vkit, vmit

◇ megtűzdel; megtölt

spektábilis¹ fn ◇ <a XVIII. és a XIX. században olyan személy megszólításaként v. megnevezéseként, akit a tekintetes cím megilletett>

spektábilis² fn ◇ többnyire díszfaként v. alanyként nevelt almafa-fajta, amelynek alma alakú, apró, sárga gyümölcsét csak befőzve fogyasztják; aranyalma

◇ a növény gyümölcse

spektakuláris mn ◇ látványos; mutatós; tetszetős

spektákulum fn ◇ érdekes bámulnivaló, látnivaló, látványosság

spektál ige ◇ szemlél; vizsgál; tanulmányoz

spektátor fn ◇ szemlélő; megfigyelő

spelunka fn ◇ kocsmá; lebuji

spendíroz ige ◇ adakozik; adományoz

spicc fn ◇ csúcs; él; hegy

◇ csúcsos tárgy

◇ szipka, szopóka <cigarettahoz, szivarhoz>

spinác, spinát fn ◇ spenót; paraj

spinét fn ◇ a zongorához hasonló, csembalószerű régi zeneszerszám

spion, ispion fn ◇ besúgó; titkos megbízott; titkos ügynök; spicli; kém

spirálfúró fn ◇ kézi fúró fa megmunkáláshoz; cigányfúró

spirituszlámpa fn ◇ spiritusz, borszesz, alkohol égésével világító lámpa

spitál; spitály fn ◇ kórház; betegápoló hely

spongya fn ◇ szivacs

spórherd fn *lásd* **sparhert**

spórkassza fn *lásd* **sparkassza**

sporttér fn ◇ sportolásra kijelölt és alkalmas, rendszerint köztulajdonban levő terület

spricc fn ◇ szódavízzel kevert bor; fröccs

srajber fn ◇ írómester

◇ íródeák; nótárius

srég hsz ◇ haránt; rézsútosan

srét fn ◇ sörét

sróf fn ◇ csavar

srófol ige ◇ <csavart, csavarmenettel ellátott szeget> forgatással és nyomással vmely szilárd anyagba juttat; <csavaranyát> a csavarmenetre hajt; csavar

◇ csavarmenetes szeggel v. csavarral hozzáerősíti; csavaroz

ss msz ◇ <tyúk, csirkék elkergetésére> hess!

◇ <igáslónak megálláskor, vizelésre biztatásul használt szó>

stabális fn ◇ törzstiszt; főtiszt

stáció fn ◇ pihenés; pihenőhely; várakozóhely

◇ állomás; megállóhely

◇ postakocsi-állomás, ahol fogatot váltott az utazó

◇ vasútállomás

- ◇ útszakasz; úthossz
- ◇ több részletben végbemenő dolognak, ügynek vmely mozzanata, szakasza
- ◇ Jézus keresztútjának egy mozzanata, ill. az ezt ábrázoló kép, dombormű
- ◇ vmely foglalkozást, megélhetést adó (hivatali) állás

stacionál ige ◇ állomásozik; tartózkodik

staféta fn ◇ szóbeli v. írásbeli üzenetet, értesítést vivő, rendszerint lovas hírnök; gyorsfutár
◇ ilyen módon továbbított levél

stafétafutás fn ◇ váltófutás

staffázs fn ◇ díszítés; dekoráció; díszlet
◇ kíséret; személyzet

stafíroz, staféroz ige ◇ <férjhez menő leányt v. nevelőintézetbe bentlakónak fölvelt gyermeket> a szükséges használati tárgyakkal, főként kelengyével hosszabb idő alatt fokozatosan ellát, fölszerel

stafirung fn ◇ kelengye

stallótartó fn ◇ vendégfogadó gazda

stallum fn ◇ meghatározott és rendszerint tekintélyes javadalommal járó, állandó jellegű hivatali állás
◇ magas hivatali állással járó, a végzett munkához képest rendszerint aránytalanul nagy jövedelem
◇ a papok számára kialakított ülőhelyek a templomban, székesegyházban

stampiglia fn ◇ pecsét

stand fn ◇ bérkocsik, bérautók várakozóhelye
◇ utcán, utcasarkon az az állandó hely, ahol a hordár megbízóira várakozott

stannum fn ◇ ón

statárium fn ◇ rögtönítelő bíróság

státer fn ◇ kb. 50 forint értékű ezüstérme

statista fn ◇ az államtudomány szakértője; államférfi

statua fn ◇ szobor

statuál ige ◇ rendelkezik; vezényel

státus fn ◇ állomány; álladék; készlet; összesség
◇ állapot; helyzet
◇ állam

státusférfi fn ◇ államférfi

státusfogoly fn ◇ az állam ellen elkövetett bűncselekménnyel vádolt v. emiatt elítélt fogoly; politikai fogoly

statútum fn ◇ alkotmány; alapszabály; szervezeti szabályzat

stekli fn ◇ cipő v. papucs sarka

stelázi, telázi fn ◇ földön álló, polcos állvány a konyhában v. a kamrában

stempely¹ fn ◇ cölöp; vendégoszlop; dúc; támaszfa
◇ levágott fatörzs szekérre rakható nagyságú darabja

stempely² fn ◇ pecsét; bélyegzőlenyomat
◇ pecsétnyomó; bélyegző

stempli fn ◇ bélyeg; bélyegző; pecsét

sterc fn ◇ zsírban piritott lisztből és burgonyából készített, apró morzsaszerű darabokból álló étel

stészli fn ◇ a szekértengely végére húzott vaskupak, amely megakadályozza, hogy a kerék lecsússzon;

kapszli

stibli fn ◇ csizma

stigma¹ fn ◇ szégyenbélyeg; szégyenfolt

stigma² fn ◇ <növénytában:> bibe

stikli¹ fn ◇ negyedes téglá; tégladarab

stikli² fn ◇ kalandos, vakmerő tett; bravúr

stíl fn ◇ stílus; kifejezőmód

stilet fn ◇ keskeny pengéjű, rövid tör; gyilok

stílus fn ◇ az egyik végén hegyesre, a másik végén pedig laposra faragott vessző, amellyel az ókorban viasszal bevont fatáblára írtak; íróvessző

stipendista fn ◇ ösztöndíjas

stipendium fn ◇ tanulmányi ösztöndíj
◇ adomány

stokk fn ◇ hosszú, keskeny láda, amelynek fiókokra tagolt belsejében lisztet, hüvelyeseket, edényben tejet,

fogyasztásra megkezdett szalonnát, szegett kenyeret tartanak

stóla fn ◇ talár; palást; köpeny

◇ katolikus vallási szertartásokon nyakba vetett, tenyérszíri széles szövetsáv

stopper fn ◇ <labdarúgásban:> középhátvéd

stoppol ige ◇ <szálló v. ugráló labdát> lábbal lekezel

storm-glass fn ◇ légnyomásmérő; légsúlymérő

stömpöly fn ◇ támasz; támaszték; támasztéknak használt faoszlop

stráfocsi fn ◇ széles, lapos rakfelületű társzekér

strájfá fn ◇ az állatokat az istállóban egymástól elválasztó rúd

stratagéma fn ◇ hadicsel; haditerv

strázsa fn ◇ ór; őrszem; éjjeliőr

◇ őrség; őrjárat

◇ őrhely; állás; álláshely

strázsál ige ◇ strázsaként őrt áll; őrségen áll

strázsamester fn ◇ őrmester; altiszt

strimf, strimfli fn ◇ <tréfás megnevezésként:> harisnya

stróman fn ◇ az a személy, aki munka nélkül jövedelmet húz abból, hogy más az ő neve alatt folytat olyan üzleti tevékenységet, amelyet az illető másik személy a saját neve alatt nem folytathatna

strózsák fn ◇ szalmazsák

stuc, stucni fn ◇ főleg a lovasságnál és különleges csapatnemeknél rendszeresített, a vállon keresztbe csatolva is hordható rövid csövű puska; karabély

stucli¹ fn ◇ az alkart és a kezét védő meleg ruhadarab

◇ félkesztyű

stucli² fn ◇ borospohár; söröspohár

stúdium fn ◇ <internátusokban, tanulóotthonokban> a naponta tanulásra, készülődésre fordítandó, kijelölt idő

◇ <református főiskolán, különösen teológián> sokszorosított jegyzet

stuk fn ◇ darab

suarc fn ◇ kötény

sub- lásd **szub-**

suba fn ◇ szörme; prém

◇ télikabát; bunda

◇ hosszúfürtű magyar juh szőrös bőréből készült, palástszerű, bokáig érő ruha

subica fn ◇ bunda; felsőkabát; kis suba

subick fn lásd **suviksz**

sublót, sublád, sublát fn ◇ körülbelül 100–120 centiméter magas, végig fiókos szekrény, főleg fehérnemű tartására; komód

subrikál, zsubrikál ige ◇ <kelmét, fehérneműt> úgy díszít, hogy egy irányban szálakat húz, és a bennmaradt szálakat saját színével v. tarkán mintákat alkotva átszövi; suprikál

sudamlik ige ◇ elillan; eltűnik

◇ oson; lopakodik; surran

◇ suhan; iramlik; elszáguld

sudár, sudar fn és mn ◇ fa; facsemete

◇ a kútgémről lefüggő rúd, amelynek végére a vödröt akasztják; kútostor

◇ az ostor végére kötött, rendszerint lószőrből, pamutból, selyemből való fonadék; az ostor hegye, vége; csapó; pattogató; suhogó

◇ hosszú; egyenes

◇ nyúlánk; karcsú

sudít ige ◇ megüt; megcsap

◇ megsuhint; meglegyint

◇ megrándít; megránt

◇ lódít; hajít

sudri mn ◇ szeles; hebehurgya

súdul ige ◇ föl nő; fölcseperedik

◇ magasra emelkedik

◇ lódul; szökken

sufa mn ◇ rőtfakó; szennyesfakó színű

sufficit mn ◇ elég; elegendő

sufni fn ◇ deszkából összetákoltt bódé, ill. kuckó, zug a szerszámok, limlom, kis mennyiségű tüzelőanyag elhelyezésére; kisebb fészter

sugallás, sugarlás fn ◇ besúgás; árulkodás

sugár mn és fn ◇ karcsú, nyúlánk, sudár <személy, termet, alak>

◇ magas, egyenes, sudár <fa, építmény>

◇ hajlékony; rugalmas

◇ az ostor végéhez toldott fonadék; sudár

sugáregyenes mn ◇ nyílegyenes; egyenes

sugáritó fn ◇ olyan vessző, amelynek végére a gyerekek almát, agyaggolyót szúrnak, s aztán megcsóválván elhajítják

sugárlás fn ◇ sugallat; ihlet

sugároz ige ◇ sugárzik; ragyog

suhancár fn ◇ svájci

◇ testőr; ajtónálló

◇ siheder; nyurga ifjú, legény; suhanc

suháng fn ◇ hajlékony, hosszabb vessző, faág

◇ husáng; bot

◇ fásításhoz alkalmas, 2-3 méter magas fiatal fa

suhant ige ◇ suhint; csap; legyint

suharc fn ◇ husáng; bot

◇ rőzse; gallyfa

◇ gyökérhajtás

◇ vékony, éles levelű sásféle

suhatag fn ◇ husáng; pózna

suhog ige ◇ <víz> forrni kezd; sustorog

◇ <mozgással járó tevékenység> gyorsan, szaporán, zúgó, susogó hangot keltve folyik

suhogó fn ◇ bot; pálca; vessző

◇ hosszú kötélű, szíjú ostor, ill. ennek kötele, hegye

suhol, csuhol ige ◇ súrol; sikál

◇ fényesít; csiszol; simít

sujtás fn ◇ kacskaringósan felvarrt, lapos zsinór; paszomány

◇ ízléstelen díszítés; cikornya; sallang

sújtó mn ◇ ütő; verő

sukk fn ◇ hosszmérték, amely a két ököl és az egymás felé fordított két hüvelykujj együttes hosszának felel meg

sulincár fn ◇ kamasz; serdülő

sullog ige ◇ lassan megy; kullog

suly fn *lásd* **súly**

súly fn ◇ hangsúly; nyomaték

súlyegyen fn ◇ egyensúly

sulykol ige ◇ <kimosott ruhát, főleg fehérneműt> vastag, nyeles falappal, a sulyokkal v. más szerszámmal ver, paskol

◇ mélyen a talajba ver

◇ <rendszerint meghegyezett végű fából készült eszközt> sulyokkal üt, hogy a talajba mélyedjen, és erősen álljon

súlyogat ige ◇ latolgat; méreget

sulyok fn ◇ vastag, téglalap alakú, nyeles falap, amellyel mosáskor a ruhát verik, hogy könnyebben megtisztuljon

◇ mángorlásra, azaz simításra, puhításra használt, hengereken görgő v. rugókkal egymáshoz szorított, forgatható hengerekből álló készülék; mángorló

◇ vminek a földbe verésére, döngölésére használt, kalapácsszerű eszköz

sulyom fn ◇ mocsári növény tüskés héjú, ehető termése; vízidió

◇ csörögfánk tésztájából készített, a vízidió, vízigesztenye terméséhez hasonló alakú, zsírban süített sütemény

súlyosít ige ◇ súlyosbít; nehezít

súlytalan mn ◇ hangsúly nélküli; egybefolyó; egyhangú

sumák mn ◇ ostoba; tudatlan

◇ bolond; féleszű

◇ konokul hallgató

◇ sunyi; alattomos

summa, somma fn ◇ pénzösszeg

◇ (*jelzőként*) <vmilyen> összegű <pénz>

◇ vmely idénymunkára szegődött munkásnak átalányban megállapított járandósága

◇ olyan idénymunka, amelyért ilyen járandóságot adnak

◇ vminek rövid összegezése, foglalata, lényege

summás, sommás fn és mn ◇ megszabott járandóságért idénymunkára szegődött mezőgazdasági munkás

◇ nagyvonalú, a részletekkel nem törődő

summáz ige ◇ összead; összesít

sunda mn ◇ csúnya; ocsmány

sundám-bundám, sundán-bundán hsz ◇ ismeretlen, ellenőrizhetetlen, nem egyenes, sőt inkább

csavaros úton, módon; alattomban; suttyomban

sunka fn ◇ sonka

suny ige ◇ <bújócskában> huny; lehuny

sunya mn ◇ lekonyuló orrú, fülű

◇ balkezes; suta

◇ alattomos; meglapuló

sunyik ige ◇ lopva, kacsintva néz

◇ alattomosan közeledik vkihez

◇ alattomosan viselkedik

◇ meglapul; meghúzza magát

◇ lekonyul; lekókad

sunyít ige ◇ sunyi pillantást vet vhova

sunnyog ige ◇ <személy, ritkán állat> alattomosan, sunyin leselkedve sompolyog, ólálkodik

◇ úgy viselkedik (pl. hunyorgat, szemét lesüti, magában hümmög, dörmög, dünnög), hogy nemtetszésére lehet következtetni

◇ sunyin, alattomosan eseng, kér vmit

sunyóka fn ◇ bujóska; bújósdí; hunyócska

sunyorgat, sunyorog ige ◇ hunyorgat; pislog

supa fn ◇ kocsiszín

◇ szalmával fedett fészek

supákol, supál ige ◇ ver; páhol

super fn ◇ hajóács; dunai hajókat, bárkákat készítő mesterember

superlát fn ◇ díszes függöny; kifeszített kelme kárpit föleg ajtón, ágyon, ill. ablakon

◇ az a mennyezet, amely alatt a pap körmenetek alkalmával az oltáriszentséget viszi; baldachin

◇ királyi korona

supra, suprika fn ◇ vesszőkorbács; virgács; korbács

suprál, supráz ige ◇ megvesszőz; megver

suprika fn ◇ virgács; korbács

suprikál ige ◇ <kelmét, fehérneműt> úgy díszít, hogy egy irányban szálakat húz, és a benmaradt szálakat saját színével v. tarkán mintákat alkotva átszővi; subrikál

◇ vkit vesszőből font korbáccsal, virgáccsal, szíjjal v. más hasonló eszközzel ver; virgácsol; vesszőz

surbankó fn ◇ kamasz; suhanc; siheder

◇ (*jelzőként*) kamaszkorban levő, serdülőkorú <fiú>

surc fn ◇ kisiparosok által munka közben viselt kötény

◇ öv

◇ női alsóruhaféle

surgyé¹ mn és fn ◇ kamasz; serdülő

surgyé² fn ◇ vastag vászonból varrt, szalmával, esetleg kukoricacsuhéval keményre töltött zsák, amely közvetlenül az ágy deszkáján fekszik, és amelyre a lepedőt teszik

surint ige ◇ sikkaszt; csal; hűtlenül kezel

surja fn ◇ bokor; bozót; bokros hely

surján, surjány mn és fn ◇ fiatal v. serdülőkorban levő <gyerek, leány, legény>

◇ karcsú, nyúlánk <fiatalember>

◇ fiatal erdő v. fiatal fa

◇ a fa vékony, idei hajtása

◇ gaz; gyom

◇ bozót; bokor

surló, surlófű fn ◇ egyenes v. szétágazó szárú, ízekre tagolódó, érdes tapintású, edényes virágtalan növény, amelyből a népi orvoslásban gyógyító teát főznek; zsurló

súrlókő fn ◇ selymesen fehér v. szürke, finoman likacsos, üvegszerű vulkáni eredetű kőzet v. ehhez hasonló jellegű készítmény, amelyet csiszolásra használnak; habkő

surma fn ◇ pehely

surrog ige ◇ ütemesen meg-meglendülő, zúgó v. berregő forgás hangját hallatja

susárol ige ◇ alattomosan rágalmaz; ócsárol; gyaláz

◇ susog; suttog; halkán beszél

susinka fn ◇ aszalt gyümölcs (pl. alma, körte)

◇ <pásztorok ételeként:> krumpliból és száraztésztából szalonnával készített étel; öhön; slambuc

suska fn ◇ kukoricacsövet borító levél, főleg lefosztott, száraz állapotban; csuhé

◇ <sok növényen, főleg a tölgyfa levelén> gubacsdarázs v. légy szúrása következtében keletkező, gömbölyű v. buzogányszerű kinövés; gubacs

◇ fenyőtoboz

susnya¹ fn ◇ fattyúhajtás; gyökérhajtás

◇ rőzse; ágtörmelék

◇ kukorica borítólevele

susnya² mn ◇ piszkos; koszos; mocskos

◇ rongyos; lompos

◇ lusta; rest

◇ bűdös gyomrú

◇ félénk; gyáva

susog ige ◇ súg; suttog

susogó fn ◇ puhatolódzás lányos háznál házasság céljából

sustorékol ige ◇ sistergő hangot ad; serceg; sistereg

◇ méltatlankodik; morgolódik

sustorog ige ◇ sistereg; serceg

◇ suttogva beszélget vkivel

◇ magában halkán méltatlankodik, zúgolódik

sústyá fn ◇ a kukorica csövet borító levelek; csuhé

◇ a faág vége

susztertallér fn ◇ rézből vert váltópénz: négykrajcáros <a XIX. század első feléből>

sut fn ◇ <parasztházban> a kemence és a fal között levő szűk hely

◇ szegényebb helyen gyermekek és öregek tanyázó v. alvóhelye; kuckó; kucik

◇ kuckó, szöglet a házban

◇ a belső kemence v. sütő lapos teteje

suta¹ mn és fn ◇ alacsony, lapos tetejű <épület>

◇ kurta, rövid, csonka <farok, szarv, szárny>

◇ ilyen farkú, szarvú, szárnyú, ill. fark, szarv, szárny nélküli <állat>

◇ nőstény őz

suta² mn ◇ balog, balkezes <ember>

◇ mulya, furcsa észjárású

◇ ügyetlen; félszeg

suttogó¹ fn ◇ látogatás a lányos háznál avégből, hogy kipuhatolják a leány hajlandóságát v. a szülők álláspontját a kérő irányában

suttogó² fn ◇ kanapé; pamlag

suttogó³ fn ◇ serdülő; kamasz

sutton fn ◇ rejtekhely; zugoly

◇ kemencezug

◇ félreeső utca

sutu fn *lásd* **satu**

sutty msz ◇ <vkinek, vminek gyors eltűnését kísérő v. érzékeltető felkiáltásként>

◇ <annak érzékeltetésére, hogy vki észrevétlenül, titokban, gyorsan eltűnik, elmenekül>

suttyan ige ◇ egyszeri suhogó hangot ad

◇ suhan; surran; lebben

suttyant ige ◇ vhová csúsztat; becsúsztat

◇ <vesszővel, pálcával, ostorral v. hasonló eszközzel> suhint, csettint

suttyó fn ◇ műveletlen, faragatlan, esetlen személy

◇ fölcseperedő legényke; kamasz; suhanc

◇ (*jelzőként*) serdülő korú, südő <fiú, ritkán lány>

suvad ige ◇ csúszik; csuszamlík

◇ <csonthéjas gyümölcs> zöld héjából fokozatosan elötűnik, kifejlik

suvas fn ◇ csúszás; csuszamlás; omlás

◇ vizet áteresztő talajnak v. kőzetnek (lössz, kavics, homok, homokkő) elcsúszása, elmozdulása az alatta levő agyagréteg felázott, síkos felületén

◇ az omlás következtében létrejött térszíni alakulat: hepehupás mélyedés, szakadék, amelyben gyakran mocsár v. tó keletkezik

suvál ige ◇ hánt; héjából kifejt; héjat lefejt

◇ bomlaszt

suvantó fn ◇ deszkából épített, sokszor több kilométer hosszú vályú, amelyen a kitermelt fát lecsúsztatják a megközelíthetetlen hegyi területekről olyan helyre, ahonnan már el lehet szállítani

suvaszt ige ◇ <diót, mogyorót> zöld héjából kifejt

◇ <növényt, tárgyat> kitép, kihúz a földből

◇ lop; elcsen

◇ sújt; üt

suviksz, suvick, subick fn ◇ lábbeli fényesítésére használt, szárazabb, durvább fekete kenőcs

◇ csekély értékű, értéktelen dolog; csekélység; semmiség

suvikszol, suvickol, subickol ige ◇ azzal van elfoglalva, hogy cipőt, csizmát suviksszal bekenjen, tisztítson, fényesítsen

◇ takarít; tisztít

süc fn ◇ lövész; lövő

südő mn *lásd* **süldő**

süfütöl ige ◇ kefél; fényesít; tisztít

süheder fn ◇ siheder; kamasz

sükebóka, sikebóka mn ◇ süket

◇ olyan <személy>, aki süket mindenre, ami körülötte történik, mindig másutt az esze, se ért, se hall

◇ együgyű, gyámoltalan, ill. féleszű

süker fn ◇ siker; diadal; dicsőség

sükertelen mn ◇ sikertelen; eredménytelen

süket, siket mn ◇ tompa, értelen v. elfojtott, mélyről jövő <hang>, ill. ilyen hangú <hangszer>

◇ rossz akusztikájú, a hangot elnyelő <térség, helyiség>, olyan, amelyben rosszak a hallási viszonyok

◇ <rendszerint állandó kapcsolatban:> olyan <vmi, rendszerint házi eszköz>, amely nem v. csak időnként, ill. rosszul működik, esetleg vmely más szempontból értéktelen, haszontalan

◇ közönyös, akinek hiába beszélnek

sül, süldisznó fn ◇ sündisznó

süldő, südő mn ◇ bizonyos állapotban, mesterségben, hivatásban még újonc, kezdő <személy>

◇ egyéves kor alatti malac

süldőlány fn ◇ serdülőkorban levő, virgonc, pajkos leány; csitri; fruska; bakfis

sül-forr ige *lásd* **sür-forr**

sült mn ◇ <némely népnévvel kapcsolatban:> olyan <személy>, aki népének jellegzetes képviselője

◇ vmely állapotban még kezdő, új

süly, suly fn ◇ vitaminhiány okozta s vérzésekkel, ínysorvadással, általános elgyengüléssel járó betegség; skorbut

◇ aranyér

◇ csavaros fonál alakú apró kórokozó által okozott, főleg nemi érintkezés útján terjedő, ma már

gyógyítható fertőző betegség; szifilisz

◇ <fában> csomó; göcs

◇ <indulatos beszédben, főleg szitkozódásban, elhomályosult jelentéssel használt szó>

◇ <bosszús, átokszerű kívánságban használt szó>

◇ <ragozatlan kérdő névmással v. kérdő határozószóval a kérdés indulatos voltának jelölésére v.

nyomósítására használt szó>

súlyed ige ◇ süllyed

súlyfű fn ◇ gumós, mérges erdei növény, amelynek apró virágai, melyeket fehéres v. lilás buroklevél borít, buzogány alakú virágzatot alkotnak, levelei nyél v. lándzsa alakúak, termése élénkpiros bogyó; kontyvirág

sündör mn ◇ hízelkedő; hízelgő; bókoló

sündörködik ige ◇ sündörög; ólálkodik; settenkedik

◇ lábatlankodik; sündörög

süppedék fn ◇ a nedvességtől lágy, laza, ingoványos talaj, amely a nyomásnak könnyen enged, s a lábak alatt lesüpped

sür-forr, sürr-forr, sül-forr ige ◇ hemzsegeve rajzik, tolong

sürge mn ◇ sebes; gyors; fűrg

sürgelődik ige ◇ sürgölődik; buzgólkodik; sürög-forog

sürgődik ige ◇ szorgoskodik; serénykedik

sürgöny fn ◇ távirat

sürgönykihordó fn ◇ kézbesítő; postás

sűrít ige ◇ <sokaság> tolong, rajzik, nyüzsög

◇ gyorsan és sokat beszél; mindenfélét összebeszél

◇ sürgölődve alkalmatlankodik, lábatlankodik vhol

sűrű mn ◇ sűrű

sűrű mn és fn ◇ alacsony, széles termetű <ember, állat>; tömzsi; vaskos; zömök

◇ bokros, bozótos erdőréz

sűrűbab fn ◇ babfőzelék

sürvedik ige ◇ alkonyodik; esteledik

süsü fn ◇ fejkötőre emlékeztető, az áll alatt megköthető, díszes, kemény tetejű fejfedő, amelyet főleg öregasszonyok és kisgyermekek viselnek

◇ nagy sapka

sütelen fn ◇ sületlen; félig nyers tészta

sütés fn ◇ (*jelzőként*) olyan mennyiségű <liszt>, amennyiből egy alkalommal kenyeret sütnek; sütet

◇ tüzes vassal való megbélyegzés

sütnivaló fn ◇ korpából, komlóból és vízből, esetleg hagyma hozzáadásával készült keverék, amelyet élesztőül v. kovászul használnak

sütő fn ◇ kenyér és tésztafélék sütésével foglalkozó iparos; pék

◇ falusi ház része, ill. az udvaron külön álló kis épület, amelyben a sütőkemence van

sütőház fn ◇ zárt v. fészerszerűen nyitott épület sütőkemencével

sütyü fn ◇ egy fajta sapka

◇ kis főkötő

süv fn ◇ sógor

◇ sógorasszony

◇ nagybácsi

◇ unokafivér

süveg fn ◇ nemezből v. prémből készült, magas, hengeres v. csúcsos, karimátlan v. felhajtott peremű férfi fejfedő

◇ ilyen fejfedő vmely hivatás, méltóság külső jeleként

◇ férfi fejfedő; kalap; sapka

◇ kúpformába öntött, egy tömbben forgalomba hozott, kemény, fehér háztartási cukor; süvegucukor

◇ csúcsos tető

süvegucukor fn ◇ kúpformába öntött, egy tömbben forgalomba hozott, kemény, fehér háztartási cukor; cukorsüveg

süvegel ige ◇ fejfedőjét levéve tiszteletteljesen, alázatosan köszön neki

◇ rendszeresen jelét adja vki iránti alázatos tiszteletének; hódol vkinek

◇ tisztelete jeléül leveszi fejfedőjét, kalapját

süveggyártó fn ◇ kalapos; kalapkészítő

süvelt ige ◇ süvölt; fűtül

süvítő fn ◇ fiúgyermek friss fűzfavesszőből készített sípja

süvöltő fn ◇ madár csalogatására használt metsző hangú síp

◇ veréb nagyságú erdei, kerti, hasznos rovarirtó madár, amelynek a két külső farktollán ék alakú fehér folt van, szárnyán pedig két fehér csík húzódik, és dereka tája zöldes; pinty; pintyőke

süvöltős fn ◇ nádból v. csontból készült síp

süvölvény fn ◇ siheder; suhanc

◇ nagyobbacska, eleven, virgonc v. fegyelmeztelen gyerek

svadron fn ◇ lovasszáhad

svalizsér fn ◇ könnyű fegyverzetű lovaskatona

svartli fn ◇ disznósajt

svéciai, svékusz fn és mn ◇ svéd

svindler fn és mn ◇ csaló szélhámos

Sz

sz ksz és hsz ◇ hiszen

szá fn ◇ száj; nyílás

szab ige ◇ <fizetendő összeget> megállapít, előír

◇ <ütést> mér, vág v. hova

szabad mn ◇ olyan <személy>, akinek hatalma van v. kin, v. min

szabadalmas, szabadalmazott mn ◇ különleges politikai és gazdasági jogokat, előnyöket élvező; kiváltságokban részesített; kiváltságos

szabadalom fn ◇ vmely hasznot hajtó tevékenység, foglalkozás folytatására feljogosító hatósági engedély, ill. az erről szóló okirat

◇ előjog; kiváltság

◇ szabadság; lehetőség

szabadcsapat fn ◇ más állam katonai megsegítésére v. felszabadító háborúban az elnyomó hatalom elleni harcra önként jelentkezőkből alakult, rendszerint egyenruhát nem viselő fegyveres csapat, amelynek nincs szoros, szabályszerű katonai szervezete

szabadékoz ige ◇ jogosít; érvényesít

szabadharcos fn ◇ szabadcsapat tagja, szabadcsapatban harcoló személy; partizán

szabadít ige ◇ <inast, ipari tanulót> a segédek sorába felvesz v. felvétet; felszabadít

szabadjárás fn ◇ olyan legelő, amely a községnek v. több birtokosnak közös használatban levő tulajdona; közlegelő

szabadkézi fn ◇ szabadkézi rajz mint szakiskolai tantárgy

szabadkozás fn ◇ tiltakozás; ellenkezés

szabadkozik¹ ige ◇ vminek az igaz voltát kétségbe vonja, tagad v. mit

szabadkozik² ige ◇ szabadulni igyekszik v. honnan, v. mitől

szabadonc mn ◇ ledér; könnyűvérű; erkölcstelen

szabados¹ fn és mn ◇ robot és esetleg egyéb jobbágyszolgáltatás alól időlegesen v. véglegesen mentesített jobbágy

◇ szabad ember, polgár

◇ szabadon lengő, lobogó <haj>

szabados² fn ◇ a legalacsonyabb legénységi rendfokozatot viselő személy; őrzető

szabadság fn ◇ országos vásár; nagyvásár

szabadságidő fn ◇ katonai szabadság

szabadságlevél fn ◇ okirat, amely bizonyos kötelezettségek alól felment vkit, vmit, vmilyen tekintetben szabadságot, kiváltságot biztosít neki

szabadul ige ◇ a katonaság kötelékéből elbocsátják

◇ <iskolai tanulmányokat> befejez

szabadulat fn ◇ szabadulás; kiszabadulás a fogságból

szabályszerű mn és fn ◇ <1945 előtt osztályzatként> kettes érdemjeggyel minősített <magaviselet>

◇ ilyen osztályzat magaviseletből

szabás fn ◇ egyetértés; szerződés

◇ szabály; mértéktartás

◇ minta; mintadarab; eljárás mód

szablya fn ◇ éles, hajlott pengéjű, egyélű vágófegyver; görbe kard

szabódik ige ◇ vminek, főleg megtiszteltetésnek ajándéknak, ételnek, italnak az elfogadásától húzódik, vonakodik; illemből, szokásból tiltakozik ellene; kéreti magát; szabadkozik

◇ vmi ellen tiltakozik; kifogásokat hoz fel ellene; vonakodik vmit megtenni; szabadkozik

◇ <elvi szempontok, meggyőződés alapján> nem akar megtenni vmit

◇ mentegetőzik; kibúvót keres

◇ kér; könyörög; esedezik

szabvány fn ◇ szabály; irányelv

szád, száda fn ◇ nyílás; bejárat

◇ száj

◇ torok

◇ folyótorkolat

◇ hegyszorosnak, völgynek kezdete; völgybejárat

szádal, szádol ige ◇ <hordó nyílását, szádját> eldugaszolja, dugót tesz bele

szádalló fn ◇ üvegnek, hordónak dugója, hordó csapja

◇ kemencének sárból tapasztott ajtaja

szádló fn ◇ dugasz; dugó

szaggat ige ◇ <nagyobb mennyiségű megkelt kenyértésztát> sütés előtt kisebb csomókba vág v. szed szét

szaggatás fn ◇ meg-megszakadó éles, hasogató, szaggató fájdalom

szaggatott fn ◇ sodrófával vékonyra lapított gyúrt tésztából kiszaggatott és vízben megfőzött tészta; csipetke; csipedett

szaglál ige ◇ <a levegőt gyorsan, sűrűn egymás után orrába szíva> hosszasan v. folytonosan szagolgat vmit

szaglár fn ◇ besúgó; júdás

szagos mn ◇ kellemes; jó szagú; illatos

szagoslevél fn ◇ muskátli

száguldó fn és mn ◇ járőr; portyázó katona

◇ lovas hírnök

száj fn ◇ <a híresztelés, megszólalás, pletykálokodás jelképeként>

szájceruza fn ◇ rúzs

szájjárás fn ◇ nyelvjárás; tájnyelv; dialektus

szajmóka fn ◇ disznóöléskor főtt fejhúsból, bőrből, fűszerekből, helyenként vérrel is keverve készített, disznógyomorba töltött töltelék; disznósajt

szájpecek fn ◇ fából való kis pecek, amellyel vkinek, rendszerint gyermeknek a száját szétfeszítik, hogy ne beszélhessen

◇ vasból készült kínozószerszám, amellyel a megbüntetettnek száját kifeszítették, hogy kízás közben ne kiabálhasson

szájtáti mn és fn ◇ szájtató, bamba, mafla, báméskodó (személy)

szak¹ fn ◇ nyelvcsap; uvula

ádámcsutka; toka

szak² fn ◇ törmelék; apró darabocskából álló halom

szak³ fn ◇ évszak

◇ versnek, éneknek, dallamnak egy szakasza

szak fn ◇ zsák alakú halászháló

szaka¹ fn ◇ a kerék talpából kitört, kihullott v. kivágott darabka

szaka² fn ◇ többnyire alacsonyra növény, 4–6 porzós sárga virágú, húsos, zöld, tojásdad levelű évelő növény; varjúháj

szaka³ fn ◇ a szigonynak v. a horognak hegyes levél alakú, nyílhegyhez hasonló része, amelynél fogva a horog v. a szigony beleakad a megfogott hal torkába, ill. testébe

szakácska fn ◇ hétköznapi, munkához viselt kötény

szakad ige ◇ <személy> korábbi, eredeti helyéről máshová, idegenbe kerül

◇ <két személy> lelkileg eltávolodik, v. társadalmilag messze kerül egymástól

◇ <személy, család> vhonnan származik

szakadály fn ◇ omlásos hegyoldal; hegyszakadék

szakadár fn ◇ az a római katolikus hittételeket valló személy, aki a pápa főhatóságát nem ismeri el

szakadás fn ◇ az a kóros állapot, hogy a test vmely üregében levő szerv, főleg a bél egy része az üreg falán kisebb-nagyobb mértékben kitüremkedik; sérv

szakadát fn ◇ szakadék; hasadék

szakadék fn ◇ <folyómederből kiszakadt, kiágazó> mellékág

szakadt mn ◇ közösségből kivált, elkülönült, szökött <jobbágy>

szakajt ige ◇ szakít; tép; hasít

szakajtó, szakasztó fn ◇ szalmából, gyékényből v. vesszőből font hosszúkás v. kerek, nyitott, fületlen tartóeszköz, amelyben a kiszakasztott kenyértésztát kelesztik, lisztet, gabonát, tojást stb. tartják

szakáll fn ◇ a kakas, a tyúk csőre tövén lecsüngő piros lebernyeg
◇ a guzsalyra, rokkára kötött szősz alsó, vastag vége, amelyből fonás közben a szálát tépik
◇ <ágyú v. nagyobb puska csövének elülső részén> lefelé nyúló támaszték

szakállas mn ◇ olyan <fegyver>, amelyen a kulcs szakállára emlékeztető kiálló rész van
◇ kampókkal ellátott

szakállszárító fn ◇ a ház előtti kis pad, ahová kiülnek pihenni, beszélgetni
◇ tereferélő, beszélgető hely
◇ vmely vár kapuja közelében deszkából emelt kis ház v. a bástyán padokkal ellátott hely, ahol a szolgálatban nem levő örök és általában a katonák szoktak üldögélni

szakasz fn ◇ <vmely nagyobb épületben> önálló, elkülönülő rész; szárny

szakaszodik ige ◇ elerőtlenedik; megbetegszik

szakaszt ige ◇ szakít; szakajt

szakasztott mn és hsz ◇ olyan, amit vki leszakított, leszakasztott

szakérő fn ◇ szakmailag képzett, különleges feladatkörhöz értő munkaerő

szakképviselő fn ◇ vmely szakmának, foglalkozási ágak és tagjainak érdekeit védő szerv; érdekképviselő
◇ olyan parlamenti rendszer, amelyben a képviselőket foglalkozási ágak szerint választják; érdekképviselő

szakkermentez ige ◇ káromkodik; szitkozódik; szentségtel

szakközlöny fn ◇ szaklap; szakfolyóirat

szakma fn ◇ napi teljes munkaidőben végzett munka; műszak

szakmány fn ◇ teljesítménybérezési rendszer; darabbérben végzett munka; akkordrendszer
◇ műszak
◇ a munkáltató és a munkás között az akkordrendszer alapján kötött megállapodás; munkaszerződés; akkord
◇ az időegységben teljesített bányamunka mennyisége
◇ a munkabérnek az a formája, amelyben a dolgozó keresete az általa bizonyos időegység alatt végzett munkának, ill. a készített terméknek a mennyiségétől függ; munkabér; akkordbér
◇ a műszakra kiszabott bányászati munkálatok bére
◇ vkinek rendszerint vmilyen közös vállalkozás, együttes munka utána járó fizetsége, részesedése
◇ vmely ipari v. más szakma, foglalkozás v. mesterség
◇ tartozás v. annak egy részlete

szakmánymunka fn ◇ akkordrendszerben végzett munka; a teljesítmény alapján fizetett munka; akkordmunka

szakmányos fn és mn ◇ napszámos; napibérért elszegődött munkás

szakműveltség fn ◇ szakképzettség; szaktudás

szakóca fn ◇ szekerce; rövid nyelvű, szélesebb lapú fejsze

szakos, szakos fn ◇ nyaki mirigyek gyulladása
◇ toka

szakramentum fn ◇ szentség (kereszttség, gyónás, oltáriszentség, házasság stb.)

szakramentíroz ige ◇ káromkodik; szentségtel; átkozódik

szakramentum fn ◇ <katolikusoknál a hitük szerint> átlényegült kenyér és bor, különösen az ilyen ostya; oltáriszentség; szentség

szakul ige ◇ szakad; megszakad; félbeszakad
◇ <gyümölcs> összetöredik, szétmállik
◇ szétesik; szétmorzsolódik

szakvány fn ◇ teljesítménybérben végzett munka; bérmunka
◇ munkaszerződés; megállapodás

◇ munkabér

◇ egy napi munkateljesítmény

szál¹ fn és mn ◇ vastagságához képest meglehetősen hosszú v. magas, de nem fonalszerű test, ill. ilyen testből, tárgyból egy

◇ magas termetű, egyenes tartású, szálás <személy, rendszerint férfi>

◇ magas fatörzs; szálfá

◇ tutaj

◇ <számnévvel együtt, a megjelölt szám kevés voltának kiemelésére>

szál², **szála** fn ◇ tágas terem; táncterem

szalad fn ◇ kicsíráztatott gabonából készült kása, pépes étel

szaladia fn ◇ sózott hal; sózott hering

szaladozik, **szaladoz** ige ◇ szaladgál; futkos; rohangászik

szálag fn ◇ rost; szál

szalagféreg fn ◇ galandféreg

szalajt ige ◇ szalaszt; küld

szalajtó fn ◇ hashajtó

szálak fn ◇ nagy rönkfákból ácsolt tutaj

szalamander fn ◇ ünnepi v. kedélyes, vidám alkalmakkor libasorban és kacskaringós vonalban felvonuló diákok menete

◇ <vidám multságokon> játékosan használt papírtekercs: elhajítva hosszú papírszalaggá bomlik; szerpentin

szálás, **szálos** mn ◇ magas termetű

szálás fn ◇ katonai tábor

szálásodik ige ◇ <személy, főleg nagyobb fiú> kezd magasra nőni, hosszúra nyúlni

szalaszt ige ◇ <harcban> menekülésre kényszerít, megszalaszt vkit, vmit

szaldíroz ige ◇ <számlát, tartozást> kifizet, kiegyenlít

szálember mn és fn ◇ hősies, harcos (férfi); dalia; levente

szaletli, **szalétli** fn ◇ lugasszerű kerti építmény; kisebb filagória

◇ üveges veranda

◇ vendéglátó üzemnek a belső helyiségektől különálló, kisebb üvegezett, verandaszerű fedett helyisége

szálfa fn ◇ dárdaként használt hosszú, egyenes rúd

szalina fn ◇ sóbánya

száll ige ◇ v. hova jut, kerül

◇ <személy, közösség> alacsonyabb társadalmi helyzetbe kerül; süllyed

◇ <utazás közben> ideiglenesen megállapodik, megtelepedik vhol; szobát, fekhelyet vesz igénybe, rendszerint egy-egy éjszakára; megszáll

◇ többedmagával v. hova megy, indul, hogy ott tábort üssön, hadakozzék

szállad ige ◇ apad; lohad

szálladék fn ◇ üledék

szállás¹ fn ◇ <a Duna–Tisza közén> az évnél csak bizonyos részében lakott tanya

◇ a jószágot és a pásztorokat az időjárás viszontagságaitól védő kerítés v. kezdetleges építmény

◇ <az Alföld déli részén és a Duna mentén> a határban egy csoportban elhelyezett, időszakosan használt gazdasági épületek összessége

◇ a disznóólhoz épített kisebb kifutó

◇ egy-két hónapra bérelt, igénybe vett lakóhely, lakás, szoba

szállás² fn ◇ ostrom; várostrom

szállásol ige ◇ <főleg katona, katonaság> átmenetileg elhelyezkedik, szálláson van

szállaszt ige ◇ <szilárd anyagot> a cseppfolyós halmazállapot kihagyásával, hevítve légneművé változtat; szublimál

szállít ige ◇ okozza, eszközli, hogy vmi vkire szálljon

◇ v. hová vkihez telepít vkit szállásra v. ideiglenes tartózkodásra

szállítmány fn ◇ szállítás; szállítmányozás

szálló mn ◇ olyan <személy>, aki utazás közben rendszerint egy éjszakára betér szállásra v. hova, vkihez

szalmaágy fn ◇ favázás ágy, amelynek fekvésre való része szalmából van fonva

szalon fn ◇ képzőművészeti kiállítás céljára való helyiségek összessége

◇ az itt rendezett kiállítás, tárlat

◇ társasági életre berendezett tágas szoba

szaloncigány fn ◇ cigányzenész

szalonkabát fn ◇ fekete szövetből készült, térdig v. térd alá érő, ünnepélyesebb alkalmakkor viselt hosszú kabát

szalonna fn ◇ tök, sárgadinnye bele, húsa

szalonnás mn ◇ szalonna tartására, kezelésére használatos

szalonnáz ige ◇ <sütni való szárazabb, sovány húst> szalonnaszeletekkel megtűzdel, megspékkel

szalonrokk fn ◇ szalonkabát

szálos mn *lásd* **szálas**

szalpetri fn ◇ salétrom

száltermetű mn ◇ magas; nyúlánk; atlétatermetű

szalu fn ◇ meghajlított, lapjával a nyélre keresztben, kapaszerűen álló fejsze, amelyet ácsok, bognárok, teknővájók használnak fatörzs, gerenda, fadarab kivájására, hordódongák faragására stb.; vájó; hornyoló; völgyelő fejsze

◇ simító ácsszerszám

szalul ige ◇ szaluval hornyol, vés, szel vmit

szalutáció fn ◇ tisztelgés; üdvözlés

szalutál, szalutíroz, szalutéroz ige ◇ tiszteleg

szám fn ◇ tömeg; összetartozó csoport

számadás fn ◇ számla

számadó fn és mn ◇ a rábízott jószágért felelős (pásztor)

számadol ige ◇ számot ad, számadást vezet, készít vmiről; felel, helyt áll vmiért

számárhíd fn ◇ tudatlan tanulónak feladott utolsó, könnyű mentő kérdés

◇ gyenge v. tudatlan tanulók számára készült segédeszköz, főleg klasszikus v. idegen nyelvű szövegek részletes, agyonmagyarázott fordítása; puska

szamaritánus mn ◇ irgalmas; könyörületes; a szenvedőket önzetlenül segítő

szamárkóró fn ◇ sovány, köves, terméketlen talajon növény, tüskés, kék virágú, bogáncsszerű növény; szamárkönyér

szamárlétra fn ◇ a hivatali rangfokozatok sorrendje, amelyen a tisztviselők meghatározott időközökben egy-egy fokkal feljebb lépnek

szamártövis fn ◇ szúrós, tüskés gyomnövény; bogáncs; kóró

számít ige ◇ vmennyit elér, kitesz

számjeles mn ◇ számok alkalmazásával készült, vmit számjegyekkel közlő, rejtjelekként számokat alkalmazó; rejtjeles

számjelez ige ◇ számoz; számmal lát el

számkiűz ige ◇ felsőbb hatalmi rendelkezéssel, törvénnyel v. bírói ítélettel büntetésként polgári jogaitól, ill. állampolgárságától megfoszt, hazájából más országokba v. lakóhelyről más, távoli vidékre űz, kényszerít menni vkit; száműz; számkivet

◇ kirekeszt, kiközösít, kitagad vhonnan

számkivetés fn ◇ büntetés, ill. az a cselekvés, hogy vkit számkivetnek, száműznek; száműzetés; száműzés

◇ a számkivetett személynek, a száműzöttnek állapota, helyzete, sorsa

◇ vhonnan való kirekesztés, kiközösítés, kitagadás

számlál ige ◇ vminek tart, tekint, vmit vmi közé mint odatartozót besorol; számít

számlik ige ◇ <szántó föld> nyúlik, terjed vmerre, vmeddig

◇ <az ekevastól> porhanyul és barázdákba hasítódik; szántódik

számoltat ige ◇ kérdőre von vkit; elszámoltat

szamonca fn és mn ◇ kedvelt, szeretetett; kegyelt <személy>

szamorodni, szomorodni fn ◇ olyan szőlőfürtökből készült tokaji bor, amelyeken aszú és ép érett bogyók vegyesen vannak

számos mn ◇ olyan, aki, ami milyen szempontból számít; számításba vehető

számosít ige ◇ szaporít, sokszoroz; többszöröz

számsorsjáték fn ◇ lottó; lutri

számszék fn ◇ Budapest főváros vagyonának kezelését és költségeinek végrehajtását ellenőrző hatóság

számszerij fn ◇ olyan kézij, amelynek puskára emlékeztető formája van; nyilpuska

◇ kő- v. dárdavető hadigép

számszó fn ◇ számnév

számtartás fn ◇ elszámolás; számadás
számtartó fn ◇ könyvelői munkát végző uradalmi tisztviselő
számtiszt fn ◇ pénzügyi elszámolást végző, számvevőségi tisztviselő
szamuklál ige ◇ szaglálódva keresgél, vizslat
◇ báméskodik; nézelődik
◇ lassan dolgozik; piszmog
számum, szamum fn ◇ port, homokot felhőnyi tömegben magával ragadó, száraz, heves, viharos meleg szél az arabiai, szaharai és szíriai sivatagon
számvetés fn ◇ számítás művelete, cselekménye; számolás
◇ számtan; matematika
számvevő mn ◇ hivatalos pénzügyeket intéző, számadásokat felülvizsgáló, ellenőrző, számvevőségi <tisztviselő, alkalmazott, megbízott>
számvevőség fn ◇ vmely közület pénzügyi és egyéb dologi ügyeinek elszámolását végző hivatal
◇ ebben a hivatali munkakörben végzett munka, szerep; a számvevő állása
számvivő fn ◇ számvitelt végző, számadásokat készítő, azzal foglalkozó személy, tisztviselő
számvizsgáló fn ◇ számvevőségi tisztviselő
szanál ige ◇ gyógyít; kezel
szánás fn ◇ szánalom; részvét; együttérzés
szánat fn ◇ sajnálat; sajnálkozás; szánakozás
szanda fn ◇ szandál
szándok fn ◇ szándék; akarat
szandolin fn ◇ egyszemélyes, lapos fenekű, keskeny, könnyű kis csónak
szandzsák fn ◇ török főtiszt, kerületi kormányzó
◇ török közigazgatási és katonai egység
szangvinikus fn ◇ vérmes; heves; lobbanékony vérmérsékletű
szanitéc fn ◇ egészségügyi katona, akinek feladata, hogy a sebesülteket összeszedje, elsősegélyben részesítse, és a betegeket kórházban ápolja
szánka fn ◇ kisebb, könnyű szán
szankció fn ◇ ünnepélyes jóváhagyás; hozzájárulás; megerősítés; szentesítés
◇ vmely törvény, nemzetközi szerződés törvényerőre emelése; államfői szentesítés
szánó mn és fn ◇ olyan, aki szán vkit, vmit
◇ olyan <megnyilvánulás>, amelybe szánalom vegyül, v. amely szánalmat mutat
◇ részvevő, együttérző ember
szántakarva hsz ◇ direkt; szándékosan
szántóvas fn ◇ az ekére alul ráerősített éles vas, mely szántáskor a földet vízszintes irányban hasítja; ekevas
◇ eke
szántóvető fn ◇ földműves; gazdálkodó; paraszt
szánt-vet ige ◇ <földet> művel, megmunkál
szapoly fn ◇ hosszú nyélen levő, fából faragott, lapát alakú edény, amellyel a halászok a csónakból a vizet kimerik
szapora mn és fn ◇ olyan <tápanyag>, amely elkészítés, főzés közben megduzzad, térfogatában megnövekszik, jól szaporít
◇ laktató, kiadós <étel, ital>
◇ gyors, bőven áradó <beszéd>
◇ szaporulat; növekvő mennyiség
◇ gyors ütemű tánc, a koszorú nevű XIX. századbeli magyar tánc ötödik figurája
◇ három rövid szótagból álló versláb
szaporán mn ◇ gyors cselekvéssel és rövid idő alatt; hamar; korán
szaporaság fn ◇ szaporulat; ivadékok; utódok
szaporáz ige ◇ a szokottnál gyorsabban, sietősen, szaporán v. egyre gyorsabban csinál, végez, mond vmit
◇ fűrgén, frissen táncol, járja a táncot
szaporeső fn ◇ zápor; zivatar
szaporinca fn ◇ takonykór
szaporul ige ◇ szaporodik; sokasodik; gyarapodik
szaporúság fn ◇ szaporaság; szaporodás

szappangyökér fn ◇ laza homokon, töltéseken tenyésző, lándzsás levelű, rendkívül dús virágú növény, amelynek gyökértörzse függőleges, igen vastag

szapu, szapuka fn ◇ fából való nagyobb kád, amelyben a szennyes ruhát lúgos vízben áztatják

◇ lúgos mosólé

◇ szemes termények mérésére való, rendszerint két véka, vagyis kb. 50-60 liter űrtartalmú, öblös edény; mérő

◇ szemestermény mérésére szolgáló régi űrmérték, amely kb. 125 liternek felel meg

◇ fa kérégből készült öblös kis edény, amelynek űrtartalma a mérőnek kb. nyolcada

◇ kosár; kisebb láda

szapul ige ◇ <szennyves fehérenmút> meleg, lúgos vízben áztat

◇ <fehérenmút mosáskor> sulykol; eszközzel csapkod

szapuló mn és fn ◇ olyan <személy>, aki meleg, lúgos vízben áztat szennyves fehérenmút v. nyers fonalat

◇ olyan fakád, amelyben főleg a fehérenmút v. a nyers fonalat szapulni, áztatni szokták

szár¹ mn ◇ világos színű, sárgás, vöröses

◇ növényzet nélküli; csupasz

◇ kopasz; tar

szár² fn ◇ kéznek a könyöktől a csuklóig terjedő része; alsó kar

◇ lábszár

◇ állat lábának csánk fölötti része

◇ kantárszár; gyeplőszár

◇ hajítóeszköz, fegyver hosszú nyele

szaracén fn ◇ Spanyolországot a VIII. században meghódító és ott a középkor végéig uralkodó arab; mór

◇ az Árpádok korában Magyarország déli részén lakó, egyebek között kereskedelemmel és pénzveréssel foglalkozó, mohamedán vallású bolgár; izmaelita

száradt mn ◇ vmely betegség folytán elsorvadt, lesóványodott <testrészt>

szarahora fn ◇ csavargó; vándor

◇ napszámos

◇ községi közmunka

szarándok fn ◇ zarándok; utas; vándor

száraszt ige ◇ <nedves tárgyat, anyagot> melegít, melegbe, meleg helyre tesz, s ott tart, hogy száradjon; szárít

◇ <meleg levegőáramlás, szél> a nedvesség párolgását előmozdítva szárazzá tesz vmit; szárít; szikkaszt

◇ <láz vmely testrészt v. testet> tikkaszt, emészt

◇ sorvaszt

◇ lecsapol

száraz¹ mn ◇ olyan <gyógyászati eszköz>, amelynek használata nem jár vérzéssel

száraz² mn ◇ olyan <étel, koszt>, amelyhez, ill. amelyben nincs leves, főzelék

száraz³ mn ◇ lesóványodott, összetöpörödött <testalkat>

szárazaszó fn ◇ száraz meder, völgy

szárazbetegség fn ◇ súlyos tüdőbaj, ill. a vele járó vészes sorvadás, lesóványodás

◇ csontfájás, szagatás <a karban v. a lábszárban>

szárazfa fn ◇ hegedű

szárazmalom fn ◇ <a vízimalommal ellentétben> állati erővel hajtott malom

szárazmolnár fn ◇ <a vízimolnártól megkülönböztető elnevezésként:> olyan molnár, aki vmely szárazmalomnak a tulajdonosa, ill. vmely szárazmalomban a molnár teendőit végzi

szárazulat fn ◇ szárazföld; föld

szárazvám fn ◇ <a hid- és a révvámtól való megkülönböztetésül> az a vám, amelyeket az utazók, szállítók szárazföldi útvonalakon fizetnek; útvám

szárd mn ◇ kopasz; tar

szardina fn ◇ heringféle; szardínia

szárhajú mn ◇ világos, vöröses hajú

szárhús fn ◇ vádli; lábikra

szarkaláb fn ◇ macskakaparás; irkafirka

szarkasztikus fn ◇ keserűen, marón gúnyos

szarm fn ◇ vízmeder, völgy, árok elágazó része

szárma fn ◇ vagdalt hússal és rizzsel töltött káposzta, ill. ennek tölteléke

◇ savanyított káposztafej

szarmata fn ◇ orosz

származik ige ◇ esetlegesen, alkalomszerűen kerül vki vhoiva

szárny fn ◇ a lúdtoll tollas része

◇ a nyíl hátsó végén levő tollazás

szárnyalkodó fn ◇ szárnyas; baromfi

szárnyas mn ◇ hamar járó; gyors

szárnyék¹ fn ◇ nádból, vesszőből, kukoricaszárból v. deszkából készült, hajlékony vesszővel egybefogott fal, mely széltől, oldalról verő esőtől védi a nyáját

◇ pajta; szín; bódé; ól

szárnyék² fn ◇ a vejsze, vagyis egy halfogó eszköz szárnya

◇ vmely tárgy oldalsó, szélső része, szárnya

◇ ruhának rendszerint díszes széle, szegélye

szárnyfal fn ◇ kulissza; díszlet

szárnysegéd fn ◇ a hadsereg vmely szárnyát vezénylő tábornok v. hadvezér mellé beosztott magasabb rangú tiszt

szárogat ige ◇ lassan, hosszan v. apránként szárít <rendszerint több v. többféle dolgot>; szárítgat

szaru fn ◇ szarvból, szaruanyagból készült, rendszerint tokszerű tárgy, eszköz

szarv fn ◇ vízmeder, völgy, árok elágazó része

◇ a szekérra rakott szénának v. szalmának, a széna- v. szalmakazalnak göngyölítéssel kialakított egy-egy szöglete

szarval ige ◇ szarvával öklel vkit, vmit

szarvas¹, szarvacska fn ◇ szarv alakú péksütemény; kis kifli

szarvas² fn ◇ szabályosan, mintegy kazal formára rakott trágyadomb

szarveládi fn ◇ kurta kolbász

szarzsák fn ◇ sokat evő, elhízott s ezért lusta, nehézkes mozgású ember

◇ has

szász fn ◇ germán férfi; erdélyi v. szepesi német

szatellita fn ◇ fegyverhordozó; kísérő; csatlós; fegyvernök

szatirizál ige ◇ gúnyol; kicsúfol; kifiguráz

szatiszfakció fn ◇ elégtétel; kárpótlás; kártalanítás

szatócs fn ◇ haláros

◇ gabonakereskedő; gabonaüzér

◇ kisebb vegyeskereskedés tulajdonosa; boltos

◇ kicsinyeskedő, garasoskodó, nem nagyvonalú személy

szatócsbolt, szatócsüzlet fn ◇ olyan kisebb, főleg falusi v. kisvárosi vegyeskereskedés, melyben mindenféle közszükségleti cikket (élelmiszert, italt, rövidárut, vasárut, dohányt stb.) árusítanak

szátyár mn ◇ ocsmány; trágár; durva <beszéd, viselkedés>

szatying fn ◇ rendszerint ruhaszegélyből lehasított, keskeny kötő- v. fűzőszalag; pertli

szatyma fn ◇ nagyobb sörétféle

szavajátszó mn ◇ olyan, aki játszik a szavával, kijelentéseivel; olyan, akinek nem lehet hinni, nem lehet szavait komolyan venni; nem szavahihető; megbízhatatlan

szaval ige ◇ szónoki beszédet mond; szónokol

szavalás fn ◇ beszéd, szónoklat mondása; szónoklás

◇ sok, nagyhangú, üres, puffogó beszéd

◇ szavazás

szavas mn ◇ bőbeszédű, ékesszóló <személy>

szavat fn ◇ a vád v. gyanú önmagáról való elhárítása

◇ vád; rágalom; pletyka

◇ pletykázó, fecsegő személy

szavatosság ige ◇ vmely peres félnek az a jogosultsága, hogy perbe idézheti azt a személyt, akit pervesztése esetén felelősségre akar vonni

szavattyu fn ◇ bőbeszédű; szószátyár

szavaz ige ◇ egy véleményen van; egyetért vele

◇ beszél; szónokol

szavazat fn ◇ szavazás

száz, századév fn ◇ évszázad

századik szn ◇ bizonytalanul nagyszámú nemzedék előtti v. utáni, időben nagyon távoli <ős, utód>

százados mn ◇ száz v. több mint száz éve fennálló, meglevő, tartó

◇ száz v. több mint száz évre szóló

százall ige ◇ százszoroz; sokszoroz

százszorka fn ◇ százszorszép

száztóli fn ◇ százalék

szcéna fn ◇ <társas érintkezésben:> érzelmes v. kényes jelenet

◇ <vmely közösségben:> botrányos, lármás v. kínos jelenet

◇ <színdarabban:> jelenet

szcenárium fn ◇ vmely színdarab rendezői példánya

szceníroz ige ◇ <drámaíró> jelenetéz vmit

◇ <a rendező a díszletek tervezőjével> megállapodik vmely színdarab v. jelenet előadásának technikai megoldása tekintetében, s a megállapodást megvalósítja

szeccel, szeccelszék fn ◇ trónszék

◇ karosszék

◇ szószék; tanszék

◇ gyaloghintó; hordszék

szécs fn ◇ erdőirtás; tisztás; havasi tisztás

szecska¹ fn ◇ a régi gimnázium első osztályos tanulója

szecska² fn ◇ apróra vágott szalma v. kukoricaszár, rendszerint más, frissebb, táplálóbb takarmánnyal (répával, korpával) keverve igásállatok s a juhok téli tápláléka

szed¹ ige ◇ házról házra járva vásárol v. gyűjt vmit

szed² ige ◇ ver, üt vkit, vmit

szédelg ige ◇ szédeleg, szédül

◇ kószál; kóborol; szédeleg

◇ szédelgést, szélhámosságot követ el; szédeleg

szédelgős mn ◇ olyan <személy v. a feje>, aki v. amely gyakran v. könnyen szédül; szédülős

◇ olyan, aki, ami vmitől megmámorosodva nem tud többé helyesen gondolkodni

◇ szédítő; lenyűgöző; elképesztő

◇ nem elég biztos alapokon nyugvó; másokat félrevezető; megszedíteni akaró

szeder fn ◇ fán termő eper

◇ eperfa

szederes fn ◇ szederszínű; lilás

szederfa fn ◇ eperfa

szederj fn ◇ szeder

szederjes, szederjés mn ◇ szorítás, ütések, vérkeringési zavarok v. a hideg miatt a hamvas szederhez hasonlóan sötéten kékes, lila színű, elkékült <test, testrészt>

◇ sötéten, vörösen kéklő; hamvaskék

szedő fn ◇ gyümölcsöt, termést, főleg szőlőt, termőhelyéről egybegyűjtő személy

◇ baromfit, gyümölcsöt, tojást felvásárló, közvetítő kereskedő

szedtevette¹, **szedtevedte**¹ mn és fn ◇ <tréfás v. enyhe haragot kifejező szitkozódó jelzőként, rendszerint harmadik személyű birtokos személyjeles főnév előtt:> olyan <személy, közösség, állat>, aki, amely bosszúságot okoz, haragra ingerel; haszontalan; mihaszna

◇ <enyhén rosszálló jelzőként>

◇ <gyakran megszólításként:> olyan személy, aki bosszúságot okoz, haragra gerjeszt

szedtevette², **szedtevedte**² isz ◇ <enyhe v. tréfás szitokszóként, kisebb fokú bosszúság, harag, felháborodás kifejezésére v. tettetésére:> a mindenit!; a kutyafejét!

◇ <felszólítás, biztatás színezésére használt szó>

◇ <fenyegetés színezésére használt szó>

◇ <dicsekvés, hengegés kifejezésében használt szó>

szédület fn ◇ szédülés következtében beálló, a rendestől eltérő testi-lelki állapot

szédületes mn ◇ szédülést okozó; szédítő

szed-ved ige ◇ összeszed, összegyűjt

szeg¹ fn ◇ sarok; szeglet; zug

◇ falurész

◇ nagycsalád, had, nemzetség házcsoportja

◇ éles folyókanyar

◇ faék; pecek

szeg² ige ◇ <mozgó v. hosszan elnyúló tárgy vmely területet> átszel

◇ szegéllyel lát el

◇ <kenyérből egy darabot v. szeletet> levág

szeg³ ige ◇ vmi felé igyekszik; vmerre tör

szeg⁴ mn ◇ barna; gesztenyeszínű

szegbán fn ◇ a szultán vadászebeinek a gondozója

◇ a janicsárok egyik alegysége

szegdel ige ◇ többször, ismételten szeg, vág, vagdal vmit

◇ <vízi jármű vizet> gyorsan haladva szel, hasít

szege, szegye, szégye fn ◇ folyókba, patakokba a halfogáshoz épített rekesztés

szegedés, szegezés fn ◇ derék táján érzett szúrás, nyilallás; szegezés

szegelet fn ◇ félreeső sarok v. zug; szeglet

szegényadó fn ◇ a társadalmi gondozásra szorulókat eltartására kivetett adó; ínségadó

szegényház fn ◇ menhely; otthon

szegénylegény fn ◇ <különösen a XIX. század első felében> az idegen szellemű hadseregben való katonáskodás elől bujdosó, munka nélkül levő, sokszor útonállásra, rablásra is vetemedő legény, akit a nép nem ritkán a nemzeti ellenállás romantikus hőisének tekintett; betyár

szegénysor fn ◇ <vmely helységben, különösen falun> az az utca v. vmely utcának az a sora, ahol rendszerint a szegények szoktak lakni; szegénynegyed; szegényfertály

◇ vagyontalan, szűkös, szegény állapot

szegényvitéz fn ◇ bundás kenyér

szeges, szégés fn ◇ <folyókba, patakokba> halfogáshoz épített rekeszték

szégés fn ◇ zsúp- v. nádördél szélének egyenesre vágása és igazítása

◇ zsúp- v. nádtető egyenletesre vágott és megerősített gerince, taraja, ill. alsó része, eresze

szegezés fn *lásd* **szegedés**

szegik ige ◇ törlik; hasad

szegle fn ◇ sikátor; köz; mellékutca

szeglet fn ◇ sarok; kiszögellés

◇ falurész

szegletház, szöglet ház fn ◇ utcasarkon épült, két utcára néző ház; sarokház

szegletvas fn ◇ fal, lépcsőfok kiemelkedő éleinek megvédésére beépített sarokvas

◇ fémből, rendszerint vasból készült szerkezet, pánt, amelyen az ajtó-, ill. az ablakszárny forog

szeglik, szeglyuk fn ◇ <lakásban, portán> mindenféle félreeső zug, sarok, szöglet

szegmérték fn ◇ derékszög

szegő fn ◇ háztető éle

szegődés fn ◇ vkivel alárendelt v. szolgálati viszonyba lépés bizonyos megállapodással v.

szerződés szerűen; szolgálatba, munkába állás

◇ az így létrejött szolgálati viszony, állapot, kööttség

◇ az erről szóló, erre kötött megállapodás, szerződés

szegődik ige ◇ <többnyire cselédi munkára értve> szerződéses munkába áll

◇ megállapodik bizonyos munka elvégzésére, szolgáltatására

szegődmény fn ◇ az a szerződés, amellyel vkit szegődtetnek

◇ járandóság; juttatás; fizetség

szegődményes fn ◇ olyan alkalmazott, főleg mezőgazdasági munkás, akit szegődménnyel alkalmaztak

szegről-végről hsz ◇ távolról; alig-alig; éppen csak

szegszár mn ◇ sötétsárga; barnássárga; szögsárga

szegül ige ◇ <személy, állat> menet, vándorlás közben, rendszerint ismeretlenül vkihez csatlakozik, szegődik

◇ súlyával, tömegével vmi ellen, vmi felé irányul; nekitámad

szegződik ige ◇ szegeződik; irányul

szegye, szégye fn *lásd* **szege**

szégyenedik ige ◇ pirul; szégyenkezik; restelkedik

szégyenel ige ◇ szégyell; restell

szégyenfa, szégyenkő, szégyenoszlop fn ◇ nyilvános téren álló oszlop, amelyhez a bűnöst hozzákötözték, ill. ketrec, amelybe bezárták, hogy kitegyék a közmegevetésnek, meggyalázásnak; pellengér

szégyenlet fn ◇ szégyen; szégyenkezés

szégyenpad fn ◇ iskolában az utolsó v. elkülönített pad, amelybe a hanyag v. a rossz magaviseletű tanulókat ültették

szégyentelen mn és fn ◇ szemérmetlen; erkölcstelen
◇ szemtelen, gyalázatos személy

szégyenvallás fn ◇ vmely célnak, szándéknak, vállalkozásnak vkire szégyent hozó megghiúsulása, ill. a megszégyenülés állapota

szégyés fn ◇ halfogó rekeszték

széjjelszánt ige ◇ <földet> a széléről kezdve, a barázdákat ellentétes irányba fordítva felszánt; körülszánt

szejke fn és mn ◇ kellemetlen szagú és ízű (büdös, salétromos, kátrányos, petróleumos, timsós) ásványvíz
◇ vizenyős, süppedékes hely, ahol ilyen ásványvíz fakad föl
◇ sötétszürke

szék¹ fn ◇ mészárszék; húsbolt; húszület

szék² fn ◇ a növények szárának, ágainak belsejében végighúzódó laza, rugalmas bél; szik

szék³ fn ◇ vmely hatóság tanácskozó, ítélkező testülete v. annak tanácskozása
◇ közigazgatási terület

szék⁴, szik fn ◇ tojássárgája

székács¹ fn ◇ a galambok rendjébe tartozó, a gerlénél nagyobb madár, amelynek nyaka oldalán és a szárnyán fehér folt van; örvös galamb
◇ részben fekete, részben fehér, részben vörös színű, a fában élő rovarokkal táplálkozó, rigó nagyságú, erős csőrű, kopácsolásáról ismert hasznos madár; harkály

székács² fn ◇ bárd; húsvágó bárd

székálló fn ◇ mészáros; mészároslegény

szekánt mn ◇ zaklató; bosszantó

szekás fn *lásd* **székes²**

szekatúra fn ◇ bosszantás; kellemetlenkedés

székbíró fn ◇ mészárszék tulajdonosa

szekcső fn ◇ sebesen, fodrozva haladó víz, zuhatag

székelés fn ◇ az a tény, hogy vki vhol székel; székhely tartása vhol

szekerce fn ◇ rövid nyelű faragószerszám; fejsze

szekérderek fn ◇ szekérnek a tengelyeken nyugvó felső része

szekeres mn és fn ◇ szekér húzására használatos <igavonó állat, főleg ló>
◇ szekérral teljesített
◇ kocsis; szekérhajtó
◇ szekérral fuvarozó
◇ szekérgyártó

szekerész fn ◇ a katonai szállítást lóvontatású szekerekkel végző vonatcsapatban szolgáló katona

szekerez, szekerezik ige ◇ szekérral hord, szállít, fuvaroz vmit
◇ szekéren közlekedik, utazik
◇ sorra veszi minden hibáját, felsorolja minden fogyatkozását, agyba-főbe szidja

szekerezés fn ◇ szekéren való utazás
◇ szekérral való fuvarozás, szállítás; teherhordás

szekérkenő fn ◇ a súrlódás csökkentése végett a kocsi, szekér, taliga, ágyú tengelyének és forgó, súrlódó részeinek megkenésére használt kenőanyag; szekérkenőcs

szekerny fn ◇ szekrény; ruhatároló láda

szekernye fn ◇ csizmaszerű bőr lábbeli

szekérszín fn ◇ szekerek elhelyezésére való, oszlopokon álló, oldalfalak nélküli épület, fészter

szekérvár fn ◇ földből, kövekből készített töltés, gát, amely az ellenség támadása ellen védelmet nyújt; sánc; fedezék

székes¹, széköcs fn és mn ◇ hivatali feljebbvaló; előljáró; felettes
◇ vmely világi v. egyházi fejedelem, hatalom, hatóság székhelyéül választott, használatos <hely>

székes², székas fn ◇ szikes, sziksós terület
◇ mocsaras hely

székfű fn ◇ fehér virágú, illatos gyógynövény, amely szikes területen, házak körül tömegesen tenyészik;

kamilla

◇ a növény virága

◇ a növény főzete; kamillatea

székhely fn ◇ lakóhely; szálláshely

székifű fn ◇ a pázsitfűeknek egyik, szikes talajon termő fajtája; sovány v. sziki csenkesz

◇ kamilla; székfű

székifű-herbatej fn ◇ kamillatea

székláb fn ◇ teknő v. cseber alá állított lábas állvány

székös fn és mn lásd **székes**¹

szekrény, szekrínny fn ◇ láda

◇ koporsó

◇ ládaszerű védő burkolat, tok

szekretárius fn ◇ titkár; levéltáros; iratkezelő

szekreter fn ◇ kisebb méretű fiókos szekrény, amelynek lehajtható lapján írni lehet; írószekrény

szekszemonca¹ fn ◇ amulett

◇ haszontalan limlom; cókmók

szekszemonca² fn ◇ szeméremtest

◇ pereputty; ivadék

szekszena fn ◇ teherhordó állatok nyerge a felrakott poggyással együtt; málhanyereg

◇ limlom; cókmók

◇ itóka; pálinka

székújítás fn ◇ megyei v. városi tisztviselőknek meghatározott időszakonként (pl. évente), alkotmányos szavazással történő megválasztása; tisztújítás

szekularizál ige ◇ <egyházi javakat, intézményeket> állami tulajdonba és kezelésbe vesz; államosít

szekunda fn ◇ elégtelen iskolai osztályzat <különösen gimnáziumban>

◇ <bizonyos áruajták minőségének kereskedelmi jelzésére:> másodosztályú áru

szekundáns fn ◇ párbajsegéd, aki a párbaj lebonyolításban segédkezik

szekundál ige ◇ <énekben, zenében> vki mellett a második szótartást éneklő v. játssza

◇ segédkezik vkinek vmiben, szóval v. tettel támogatja

◇ <párbajban> segédkezik vkinek, párbajsegédséget vállal, ebben a minőségben szerepel

szekundáns fn ◇ párbajsegéd

székváros fn ◇ olyan város, amelyben vmely hatóság, uralkodó v. egyházi fejedelem állandóan tartózkodik, székel; vmely ország v. vidék közigazgatási központja

szekvencia fn ◇ sorozat; számsor; haladvány

szekvesztrál ige ◇ lefoglal; kisajátít

szel fn ◇ szelet

szél¹ fn ◇ a légzéskor ki-be áramló levegő; lélegzet; szusz; lehelet

◇ agyvérzés következtében fellépő részleges v. teljes bénulás, ill. halál; gutaütés; szélütés; szélhűtés

szél² fn ◇ a vászon szövési szélessége mint hossz mérték, ill. ilyen hossz mértéket elérő vászondarab

◇ szélesség

◇ vidék; tájék; irány

◇ vmely országnak távoli, más országokkal, néppel határos vidéke; határvidék; határszél; végek

◇ (*jelzőként*) szélen lévő; a szomszéd faluval határos

szeladon fn ◇ olyan ifjú, akinek életeleme a nők körül való forgolódás, a szerelem és hódítás; érzelmes, epedő, finom udvarló

◇ nők után szaladgáló piperkőc férfi; szoknyavadász; nőcsábász

szélakna fn ◇ az az akna, amelyen eltávozik a bánya elhasznált levegője; légakna

szélbarázda fn ◇ a futóhomok hullámsorai, buckái közt levő hullámvölgy

szeléd mn ◇ békés, nyájas természetű; jámbor

szelekótya fn ◇ szeleburdi, kelekótya, kapkodó, bolondos, szeleverdi személy

szelel ige ◇ szelet csinál, szelet csap vmivel

◇ a gabonát erős szélben lapáttal többször a levegőbe hány, hogy a szél kisodorja a pelyvát és a töreket belőle

◇ szelet bocsát; szellent

szelemen fn ◇ a parasztház tetejének ormán végigvonuló gerenda

◇ a tető gerincével párhuzamosan futó gerenda; mestergerenda

◇ <fából épített hajókon, bárkákon, dereglyéken> a hajótest hosszanti gerendája

szelemény fn ◇ fenyő-, tölgy- v. bükkfából hasított, hosszú, keskeny falemez, amellyel pikkelyes elrendezésben egymáshoz illesztve befedik az épületek tetejét főleg fában gazdag vidéken; zsendely

szelence¹ fn ◇ fém-ből, fából, gyakran díszesen készített kis doboz, tartó, edény kisebb mennyiségű értékes anyag tartására

szelence² fn ◇ orgona; orgonafa; orgonavirág

◇ gyöngyvirág

szelep fn ◇ házfödél alakú kunyhó

◇ szerszámos bódé; fészter

szeleverdi mn ◇ <mozgásában, cselekedeteiben, beszédében, magatartásában> hirtelenkedő, meggondolatlan, kapkodó <fiatal személy, főként gyermek, ritkán fiatal állat>; hebehurgya; szeleburdi

szélforgattyú, szélforgony fn ◇ szélkakas

szélhajó fn ◇ vitorlás

szélhajtó fn ◇ semmirekellő; mihaszna

szélhámos fn ◇ a kocsihoz v. a befogott lovak mellé kötött, de a kocsit nem húzó ló; lógós ló

szélházi mn ◇ kelekótya; szeleburdi

szélhedik, szélhűdik ige ◇ elájul, eszméletét veszti

szélhűdés fn ◇ agyvérzés; agyszélhűdés; paralízis

szélhűdt mn ◇ béna; megbénult; szélütött

szelíded mn ◇ lágy; szelíd

szelindek fn ◇ nagy testű, nagyon vastag nyakú, zömök törzsű, rövid, sima szőrű, erős kutya, amelynek félig felálló füle, lecsüngő ajka van, orra rövid és nagyon tompa; mészároskutya

◇ vad ösztöneit kiélő, vérengző természetű személy

széljegy fn ◇ határjel; birtokjelző

szélkakas fn ◇ szeles, meggondolatlan, szeleburdi fiú, legény v. férfi

szélkelep, szélkerep fn ◇ vmely kiemelkedő tárgyra, helyre erősített, a szél által forgatott kerepelő készülék a madarak, kisebb vadak elriasztására

◇ a szél energiájának hasznosítására alkalmas szerkezet: vízszintes tengely körül forgó, lapátokkal ellátott kerék, amelyet a környezetből magasan kiemelkedő helyre erősítenek, s gazdasági gépeket, szivattyút stb. hajtanak vele; szélmotor; szélkerék

◇ sokat fecsegő, bőbeszédűségével másoknak terhére levő ember, különösen nő

szélkiáltó fn ◇ a szalonkák rendjébe tartozó, hosszú, lefelé görbülő csőrű, kb. 70–75 centiméter hosszú madár, melynek húsát fogyasztják; nagy póling

szélkín fn ◇ hasgörcs; bélgörcs; hascsikarás

széllabda fn ◇ léggömb; lufi

széllel hsz ◇ széjjel; szerteszét

széllelbélelt¹ fn ◇ kinyújtás után féltényérnyi kockára vágott, háromszög alakúra összehajtott, zsírban kisütéskor felhúzódó, felhólyagzó, gyakran lekvárral töltött vajás tészta

széllelbélelt² mn ◇ könnyelmű; léha

szellem fn ◇ lehellet; szusz

szellemdús mn ◇ szellemes <személy>, ill. ilyen személytől származó <megnyilatkozás>

szellemlény fn ◇ tündér; nemtő

szellemóriás fn ◇ olyan alkotóművész, tudós v. államférfi, aki szellemi képességeivel rendkívüli mértékben kiválik a többi ember közül

szellemtudomány fn ◇ azoknak a tudományoknak az összessége, ill. azok közül a tudományok közül vmelyik, amelyek a szellem termékeivel foglalkoznak; humán tudomány, elsősorban társadalomtudomány

szellemvilág fn ◇ <vallásos v. babonás elképzelésben:> az a világ, amelyben a meghaltak szellemei v. más, természetfölötti lények élnek

◇ az a képzeletbeli világ, amelyet a művészi alkotó szellem teremt meg

szellentyű fn ◇ szelep, különösen gáz v. gőz áramlásának a szabályozására

szellet fn ◇ a levegőnek gyenge áramlása; szellő; fuvallat

◇ lélegzet; lehelet; pára; szusz

◇ sugallat; szeszély; ihlet

◇ szellem; lélek

szélpuska fn ◇ puskafejta, amely sűrített levegővel működik

szélről hsz ◇ szélről

szélső mn ◇ szélsőséges; radikális
szélszó fn ◇ üres fecsegés; hiábavaló beszéd
széltére, széltire hsz ◇ vmely nagyobb területen mindenütt; általánosan; széltében; széltében-hosszában
széltiben hsz ◇ teljes szélessége irányában; széltében
◇ mindenütt; mindenfelé; szerte; úton-útfélen; széltében
széltoló fn ◇ szeles, szeleburdi, meggondolatlan személy
széltől hsz ◇ a szóban forgó tárgy, térbeli dolog szélső részén; oldalt; szélről
szélyel, szélyyel hsz ◇ széjjel
szem fn ◇ <sajt v. kelesztéssel készült tésztaféle, kenyér belsejében> lyuk
◇ <cserépkályhában> bemélyedő, tányér- v. bögreszerű csempe
◇ kalászos növény, különösen a búza termésének halmaza v. nagyobb mennyisége
◇ <állandósult szókapcsolatokban a szégyenérzet, szemérem jelképeként>
szembábo fn ◇ pupilla; szembogár
szembeáll ige ◇ szembeszegül, szembefordul, szembehelyezkedik vkivel, vmivel
szembekelés fn ◇ megütközés; összecsapás
szembeni mn ◇ szemben levő <tárgy, személy>
◇ szemben lakó <személy>
◇ vki, vmi elleni, vele szemben való
szembeszökik ige ◇ szembeszáll vkivel, ellenkezik
szemcső fn ◇ messzelátó; távcső; színházi látcső
szemecske fn ◇ rügy; hajtás
szemel ige ◇ <madár, házi szárnyas szemes anyagot> szemenként csipegetve, fölszedve eszik
◇ <eső> permetezik, ritka cseppekben hull; szemerkél; szemetel; szitál; szemez
◇ szemlél; néz; vizsgál
szemelget ige ◇ <eső> permetezik, ritka cseppekben hull; szemereg; szemerkél
személy, szömély fn ◇ rossz erkölcsű nő
◇ drámai műnek vmely alakja
személyesít ige ◇ <személytelen dolgot, tárgyat, fogalmat> úgy ábrázol, mintha élő személy volna; megszemélyesít
személyfogság fn ◇ letartóztatás; őrizet
személynök fn ◇ az a főtisztviselő, aki az igazságszolgáltatásban a királyi táblának, az országgyűlésen pedig az alsótáblának volt az elnöke, és mindkét helyen a király személyét képviselte
◇ király v. császár személyének alkalmi képviselője
személyzet fn ◇ vmely körhöz, társasághoz tartozó személyek összessége
szemenszedett mn ◇ szemenként kiválogatott <gyümölcs, szemes termés, eleség>
◇ olyan <személy, összesség v. más elvont dolog>, aki, amely a maga nemében legjelesebb, válogatott, megrostáltan kiváló
szemer fn ◇ gramm
◇ gyógyszerészeti súlymérték
szemérem fn ◇ férfi v. női szeméremtest és közvetlen környéke
szégyen; szégyenkezés
szeméremség fn ◇ szégyen
szemerkél ige ◇ szemenként szedeget, válogat vmit, evés céljára v. evéskor
szemérmes mn ◇ szemérmes; szégyenlős
szemérmetlenkedik ige ◇ szégyenérzet, tartózkodó szemérem nélkül viselkedik, cselekszik, beszél
szemes mn és fn ◇ fürgén és alaposan, mindenre kiterjedően figyelő, körültekintő, éber vigyázó, a körülményeket, helyzeti előnyöket gyorsan felismerő, ügyes, szemfüles <személy>
◇ előrelátó, megfontolt; eszes
◇ olyan, amin szemhez hasonló alakulat, rajzolat van (pl. pávatollon v. lepkeszárnyon); szemekkel ellátott
◇ láncszemekhez hasonló, egymásba kapcsolódó, apró acélkarikákból álló
◇ nagy, szépen fejlett, szemrevaló <főleg gyümölcs>
◇ szemes eleség, takarmány
◇ az az épület v. helyiség, ahol a gabonát tárolják
szemesen hsz ◇ szemfülesen; figyelmesen; ügyesen
szemesztrisz fn ◇ félév; szemeszter
szemet fn ◇ szemét; piszok

szemetel ige ◇ <eső> szítál, szemerkél
szemez¹ ige ◇ <eső> szemerkél, szítál; szemetel; szemel
szemez² ige ◇ <növényt> beolt; nemesít
szemezés fn ◇ szemenként szedegetés, válogatás; szemelés
szemfájás fn ◇ szembetegség
szemfény fn ◇ pupilla
szemfényvesztés fn ◇ bűvészkedés; varázslat
szemfényvesztő mn és fn ◇ vakító; káprázatos; csillogó
◇ bűvész; varázsló
szemforgató fn és mn ◇ képmutató; álszent
szemfűl fn ◇ minden érzékével figyelő, kutató, vizsgáló, vizslató
szemgömb fn ◇ szemgolyó
szemház fn ◇ magtár; raktár
szemideg fn ◇ látóideg
szeminarista fn ◇ hallgató; növendék
◇ kispap; papnövendék
szeminárium fn ◇ internátus; nevelőintézet
◇ katolikus papnevelde
◇ önképzőkör; tanulókör
◇ tanácskozás; értekezlet
szemita fn *lásd* **sémita**
szemkör fn ◇ horizont; szemhatár
szemközt nu ◇ ellenfélként ellene fordulva; szemben
◇ cselekvésében, magatartásában vki felé irányulva; szemben
szemkupak fn ◇ szemhéj
szemle fn ◇ látvány; kilátás
szemlél ige ◇ szemlét tart vmi, vkik fölött
szemlélet fn ◇ az a folyamat, hogy vki vmit, vkit szemlél; látás; nézés; szemlélés
◇ érzékelés; észlelés
szemlélő fn ◇ a honvédelmi miniszter mellé beosztott és vmely fegyvernem felügyeletével megbízott tábornok
szemlélsz fn ◇ <a pénzügyőrségnél> a vigyázónál kettővel magasabb, a biztosnál kettővel alacsonyabb rendfokozatot viselő segédtsízt, aki rendszerint egy pénzügyőri szakasz parancsnoka volt
szemmeresztve hsz ◇ szemét kimeresztve; nagy figyelemmel
◇ a csodálkozástól kimeresztett szemmel
szemők, szemőke mn ◇ nagy szemű <ember, állat>
◇ olyan <zarvasmarha, birka stb.>, amelynek a szeme fölött egy-egy sötét folt van, v. a szemhéja fekete
szemöld fn ◇ szemöldök
szemöldökfa fn ◇ a ház tetőszerkezetének a tetőgerendáit alulról tartó fa
szemre-főre hsz ◇ külsejére nézve; ahogyan látszik; szemre
◇ pillantását körülhordozva; jobbra-balra; erre-arra; ide-oda
szemsík fn ◇ horizont; szemhatár
szemszivárvány fn ◇ szivárványhártya
szemszög fn ◇ a szem sarka, ahol a nyitott szem alsó és felső héja találkozik
szemszőr fn ◇ szempilla
szemt ige ◇ meglát, megpillant; észrevesz
szemtájék, szemvaj fn ◇ csipa
szemtelen fn és mn ◇ vak; nem látó
szemtöltő mn ◇ szemet gyönyörködtető; csodaszép
szemunca fn ◇ ivadék; pereputty
szemvesztő mn ◇ nagyon szép; szemet gyönyörködtető
szén ksz ◇ hiszen
szén fn ◇ tűz; parázs
szénabaglya fn ◇ szénaboglya; szénakazal; szénarakás
szénáz ige ◇ szénát eszik
széncsúszda fn ◇ lejtősen felállított, vályúszerű csatorna, amelyen a szén saját súlyánál fogva jut

alacsonyabb helyre

◇ vmely teherpályaudvar közelében levő, szén tárolására való hely v. raktárhelyiség, ahol ilyen berendezéssel rakodnak

szende fn ◇ álom; alvás

szender fn ◇ könnyű álom; alvás; szendergés

szenderetesség, szenderélet fn ◇ békesség; nyugalom

szénéleg fn ◇ szén-monoxid

szenelő, szenellő fn ◇ katlan; tűzhely; kandalló; fűthető prэшáz

szenesház fn ◇ konyha; ételkészítő helyiség

senior fn ◇ <rége te protestáns főiskolákon, kollégiumokban és a mai protestáns teológiákon> a diákság választott elnöke, aki az ifjúságot képviseli, és az iskolai törvények megtartását ellenőrzi

◇ vmely egyetemi tanulmányi csoportnak idősebb és tekintélyesebb vezető tagja

◇ idősebb személy

◇ némely ifjúsági szervezetnek vezető tagja

szentantaltüze fn ◇ főleg sebfertőzés okozta, heves tünetekkel járó, gyorsan lefolyó bőrgyulladás; orbánc

szentegyház fn ◇ <katolikusoknál:> nagyobb templom

◇ egyház; anyaszentegyház

szentencia fn ◇ értékelő ítélet, vélemény; határozat; végzés

◇ bírósági ítélet

◇ mondat

szentenciáz ige ◇ elátkoz; megátkoz; átokkal sújt

◇ vmire ítél vkit

◇ igazságokat, erkölcsi tanulságokat mond; szentenciázik

szentenciázik ige ◇ szentenciákat, általános igazságokat, erkölcsi tanulságokat mond; szentenciákban beszél

szentes fn ◇ halászbárkának lakásul használt helyisége, amelynek homlokzatára a hajó védőszentjének képét v. nevét szokták festeni

szentjánosáldás fn ◇ <mulatozó v. borozgató társaságban> szétoszlás előtt utolsónak ürített pohár ital; jánosáldás; búcsúpohár

szentségtelen mn ◇ bűnökkel teli; bűnös

szened ige ◇ <ember, dolog> kisebb értékű lesz; megfogyatkozik; csökken

◇ <növény> fejlődésében elmarad

◇ <ember vmely vele szemben megnyilvánuló méltatlanságot v. kellemetlenséget> tűr; elvisel

◇ szíveli; szereti; kedveli

szenedelem fn ◇ heves, nagyon nagy erővel kitörő érzelmi szenvedély

◇ szenvedélyes szerelem

szenedet fn ◇ türelem; tűrés

szenedhetetlen, szenvedhetlen mn ◇ olyan <személy>, akinek jelenlétét, természetét nehéz elviselni; kiállhatatlan

szenedő mn ◇ elfogadható; tűrhető

szenedőleges mn ◇ olyan <személy>, aki vmely cselekvésben nem vesz részt tevékenyen, annak folyamán tétlenül viselkedik; szenvedő; passzív

szenvetlen mn ◇ részvétlen; érzéketlen

szévonó fn ◇ hosszú nyélre erősített, rendszerint háromszög, félkör v. trapéz alakú lap, amellyel a kemencéből fűtés közben kihúzzák a paraszt; kuruglya

szenzál fn ◇ hivatásos kereskedelmi közvetítő; alkusz

szénye fn ◇ szőnyeg

szennyedék fn ◇ kosz; mocskok

szennykéreg fn ◇ korom

szennytelen mn ◇ szűz; érintetlen

szep mn ◇ szép

szép mn ◇ <megszólításban:> kedves

◇ előkelő, ill. örömet, tetszést keltően nagyszámú; tekintélyes <társaság, vendégség, vendégsereg>

szépanya fn ◇ vmelyik nagyszülő anyja <a nagyszülők unokájához való viszonyában>; dédanya

szépapa fn ◇ vmelyik nagyszülő apja <a nagyszülők unokájához való viszonyában>; dédapa

szépasszony fn ◇ lidérc; gonosz szellem

◇ boszorkány

◇ tündér

szepe mn ◇ szőke; fehéres; sárgásszürkés; fakó

◇ pettyes szőrű

◇ szeplős

◇ rőt; vörös

szepegő mn ◇ síró; rívó

◇ könnyen elérzékenyülő; érzékeny

szepeleg¹ ige ◇ fészkelődik; forgolódik

szepeleg² ige ◇ sajnálkozik; sópánkodik; kesereg

szépeleg ige ◇ udvarol; bókol

szepelkedik ige ◇ igyekszik; törekszik; erőlködik; fáradozik; vesződik

szepentyő, szepentyók fn ◇ ringyó

szepera fn ◇ lefölezött tej

szeparátor fn ◇ gép, amely keveréket az alkotóelemeire választja szét

szépérzet fn ◇ szépérzék

szépészet¹ fn ◇ a testnek, főleg az arcnak a szépítésével foglalkozó mesterség; kozmetika

szépészet² fn ◇ esztétika

szepet fn ◇ bőrrel bevont utazóláda

◇ szatyor

◇ fakéregből készült edény

szepetel ige ◇ <gabonát> szelel, hány-vet, ide-oda rakosgat

szépirás fn ◇ szépirodalmi alkotás; szépirodalom

szépitő fn ◇ olyan szer, amellyel a nők arcukat, testüket kellemesebb külsejűvé teszik; szépítőszer

széplélek fn ◇ az irodalmat, művészetet kedvelő és értő személy

szépmaradék fn ◇ unoka

szépműtan fn ◇ az esztétikának a műalkotásokkal foglalkozó ága, amely az általános esztétikai elveket a különféle műformákra és műfajokra alkalmazza; alkalmazott esztétika

szépművészet fn ◇ az építészet, a szobrászat és a festészet együtt; képzőművészet

◇ művészet

szepre fn ◇ venyige; rőzse

szépreményű mn ◇ ígéretes; sokra hivatott; ígéretes tehetségű

szeprence fn ◇ venyige; rőzse

◇ folyadék ürüléke

szépségflastrom, szépségtapasz fn ◇ lencse nagyságú v. ennél kisebb, kerek, fekete tapasz, amellyel nők eredetileg az arcukon levő pattanást takarták el, utóbb kacérságból, a figyelem felkeltésére alkalmazták; legyecske

◇ kisebb jótett v. erkölcsi elismerés, amellyel vmely nagyobb hibát, hiányt feledtetni akarnak

szépséglencse fn ◇ anyajegy

szépszagú mn ◇ jószagú; illatos

szépszerén, szépszerint hsz ◇ erőszak nélkül, békés v. ravasz eszközökkel és szép szóval

◇ erőszak alkalmazásának bevétele nélkül

széptan fn ◇ a széppel, különösen a művészi széppel, a művészet és a műalkotások elméletével foglalkozó tudomány; esztétika

◇ ezzel a tudománnyal foglalkozó könyv

széptevés fn ◇ társaságban, összejövetele a nőknek v. egy nőnek való bókogatásból álló udvarlás

széptevo fn ◇ olyan férfi, aki a nőknek v. egy nőnek bókákat, szépeket mondva udvarol; udvarló

széptudomány fn ◇ esztétika; széptan

szépunoka fn ◇ dédunoka

szer¹ fn és mn ◇ eszköz, szerszám, amely bizonyos cselekvés v. munka végzéséhez szükséges

◇ oszlopokon álló épület, amelynek nincsenek v. nem minden oldalának vannak falai; szín; fészter

◇ az, ami adásvétel tárgya; áru; portéka

◇ <személy> hajlandó, kapható rá, szívesen, kedvvel megteszi; képes, alkalmas rá

szer² fn ◇ rend; sor; vonalszerű elrendezés

◇ az utcának vmelyik oldala, sora

◇ a helységnek vmely utcája

◇ a falu vmely része

◇ közös származású embercsoport, nagycsalád, nemzetség, had településhelye

◇ <személyről szólva:> fajzat, szerzet

szer³ fn ◇ ünnepélyes, hagyományos szertartás

szeráf, szerafim fn ◇ hatszárnyú angyal

szeráj, szerály fn ◇ <a Török Birodalomban> a szultánnak v. más előkelőségnek a palotája

◇ a szultánnak v. más keleti nagyúrnak a háreme

szeráru fn ◇ a mezőgazdaságban használt kéziszerszámoknak acélból készült része

szerárus fn ◇ boltos; kereskedő

szerbusz msz ◇ szervusz; szia

szérdék¹ fn ◇ zsákmányként v. más módon szerzett, gyűjtött holmi; szerzemény; keresmény

◇ különös szerzet, személy, teremtés, alak

szérdék², **szérdék** fn ◇ tej, különféle alakban (pl. aludttej, félig megaludt tej, vajtartalmától megfosztott tej)

◇ lekvár alja, sűrű része

◇ különböző ételféle; kotyvalék

szerecsen fn ◇ néger; fekete

◇ arab

◇ Spanyolországot a VIII. században meghódító és ott a középkor végéig uralkodó arab; mór; izmaelita

szerecsia fn és mn ◇ vmely kór, betegség; fene; nyavalya

◇ nyomorúság; szegénység

◇ nyomorult; élheterlen

szeredás fn ◇ kecskeszorból szótt, majdnem négyszögletes, tarka, kemény anyagú, fedeles tarisznya

◇ zseb <a kötényen>

◇ kocsoldalán függő faedény, amelybe élelmét rakja a kocsis

szerezék fn ◇ készülék; szerkezet

◇ hozzávaló; járulék; toldalék

◇ szerzemény; zsákmány

szerelem fn ◇ szeretet

szerelemföltő mn ◇ szerelmi féltékenységben szenvedő <személy>

szerelemes mn ◇ nagy szeretettel szeretett <személy>

◇ nagy szeretetből fakadó, eredő; nagy szeretetre valló

szerelemes hsz ◇ szorgalmasan; gondosan; figyelmesen

szerelemes mn ◇ nagy szeretettel szeretett <személy>; drága; kedves

◇ nagy szerelemmel szeretett <személy>

szerelemi mn ◇ szerelemes; szerelemittas

szerelevény fn ◇ vmely helyiséghez tartozó berendezés, fölszerelés

szeren hsz ◇ nagyon; igen; alaposan

szerecs fn ◇ gonosztevő; rabló

szerecs fn ◇ gonosztevő; rabló

szerecsse fn ◇ sors

szerecssefi fn ◇ az a férfi, akinek mindig kedvez a szerecsse

szerecsseítet ige ◇ meglátogat; megtisztel

◇ előnyben részesít; kedvez

◇ szerecsseét kíván, gratulál vkinek

◇ veszélynek tesz ki vkit; életét, egészségét, testi épségét veszélyezteti

szerecssevadász fn ◇ az a férfi, aki merész, kalandos, léha vállalkozásokkal próbál szerecsseét

szerecsse nu ◇ szerint

szerecsse fn ◇ heti szerjársát, robotot végző jobbágy

◇ napszámos

◇ vmilyen szerszámot készítő mesterember

szerecsse ige ◇ szerelmi viszonyt folytat vele

◇ szívesen tartózkodik, időzik, él vhol

szerecsse fn ◇ szerelem

szerecsse mn ◇ olyan <személy>, akit nem szeretnek; nem szeretett

szerecsse ige ◇ nemileg érintkezik; szeretkezik

◇ simogatással, csókkal, öleléssel adja tanújelét szeretetének, szerelmének, a szeretett személyhez való, rendszerint nemi vonzódásának

szerető mn ◇ olyan, aki másokat szeret, aki tele van szeretettel; jó

szeretség fn ◇ szeretet

szerette mn és fn ◇ vkitől szeretett; vkinek kedves

◇ az a tény, állapot, hogy a szóban forgó személy szeret vkit, vmit; szeretés; szeretet

szerez ige ◇ vmire lehetőséget teremt; elősegíti vminek a létrejöttét

◇ rendel; intéz; alapít

szerfa fn ◇ két ágason, földbe erősített többágú oszlopszerűségen keresztbe fektetett rúd, amelyre alkalmilag tárgyakat, eszközöket akasztanak

szerhás fn ◇ szalmából v. nádból készült háztető

szerház fn ◇ <tűzoltóknál> szerek, eszközök, fölszerelések tárolására való raktár, ill. épület; szertár

szerint hsz ◇ nagymértékben; rendkívül; szerfölött; nagyon

szérióz fn ◇ komoly; fontos

szervivel hsz?? ◇ megfelelő módon; rendben

szerkeszt ige ◇ szerez, kerít vmit

szerket ige ◇ állít; illeszt

◇ házastársul összead; összetársít

szerkezik, szerkeszik ige ◇ ragaszkodik vmihez; megkapaszkodik vmiben

◇ megállapodást köt vmire nézve

◇ társul, csatlakozik vkihez

◇ közösül, nemileg érintkezik vkivel

◇ odatelepszik egy társaságba

szerkovács fn ◇ az a kovács, aki kisipari úton szerszámokat, főleg vágóeszközöket készít

szerkönyv fn ◇ szertartáskönyv

szerma, szirma fn ◇ aranyfonál

szerrel hsz ◇ rendben; sorjában

szerszám¹ fn ◇ fegyver

◇ lószerszám

◇ fölszerelés

szerszám² fn ◇ fűszer; ízesítőszer; fűszerszám

szerszámos mn ◇ fűszeres

szertelen mn ◇ nagy kiterjedésű; hatalmas; óriási; roppant méretű

szerteszerint hsz ◇ mindenfelé; mindenütt

szérű fn ◇ <gazdaságokban v. falu szélén> döngölt talajú, elsimított terület, ahol a learatott gabonát asztagokba, kupacokba gyűjtik, kicsépelik, és ahol később a szalmakazlak állnak

◇ <erdőben> kerek térség, tisztás, ahol a szénégetők a boksát, vagyis farakást rakják

szérülszerte hsz ◇ néhol; helyenként; itt-ott

szérűskert fn ◇ a telek azon része, ahol kazlakban, boglyákban, kalangyákban takarmányfélét halmoznak fel; szérű

szervál ige ◇ felszolgál; szervíroz

szervéta fn ◇ szalvéta

szervezet fn ◇ alkotmány; alaptörvény

szervián fn és mn ◇ szerb

szerviánka fn ◇ <a XIX. század második felének polgári divatjában:> rövid, rendszerint prémes női kabát

szervilis mn ◇ szolgálékű; alázas; talpnyaló

szervita fn és mn ◇ Szűz Mária tiszteletének ápolására alapított férfi szerzetesrend tagja

◇ a szervitákat magában foglaló <szervezet, közösség>

szerviz, szervisz fn ◇ <vendéglőben, kávéházban:> kiszolgálás, ill. az érte felszámított, szedett díj

◇ asztali étkezéslet

szerzék fn ◇ ráadás; többlet

szerezelet fn ◇ mű; alkotás

szerezmény fn ◇ vagyon

◇ szellemi, főleg írói alkotás; írásmű; könyv

szerezés fn ◇ vagyonszerzés; gazdagodás

◇ vminek létrehozása, megteremtése, megalkotása

◇ rendelés; rendelkezés; szerződés
szerzet fn ◇ szerzetesrend; apácarend
szerzeteszsídó fn és mn ◇ farizeus
szerzetház fn ◇ rendház; kolostor; zárda
szerző mn ◇ olyan, aki vmit, főleg házasságot közvetít
szerződmény fn ◇ szerződés; megállapodás
szerződött mn ◇ szerződésben kikötött
szesz¹ fn ◇ szeszély; kedv; mámor; hév
szesz² fn ◇ szag; pára
szeszégetés fn ◇ szeszfőzés
szeszereg ige ◇ egymás után, többször sziszeg; sziszereg
◇ csicsereg; csivitel
◇ zümmög; döng
◇ huhog
◇ vacog; didereg
◇ fél; szorong; aggódik
szessenés fn ◇ hirtelen érzelmi kitörés, fellobbanás, fölélnkülés, fölpezsdülés
szesszió fn ◇ 20–30 holdnyi úrbéri telek, ill. ekkora föld, gazdaság
◇ <falu határában> az a rész, ahol az ilyen földek voltak
◇ vmely testület ülése
◇ a törvényhozó testület ülészaka
◇ vizsgaidőszak
szesztelen mn ◇ hatástalan; erőtlen; gyöngé
szesztra fn ◇ apácarendnek kolostorban élő, de fogadalmat nem tett tagja
◇ vénlány
◇ az egyik francia eredetű katolikus szerzetesrend tagja; cisztercita
szétállás fn ◇ távolság; térköz
szétdúl ige ◇ <érdeket, jogot> durván sért, megszeg
széthangzás fn ◇ zűrzavaros állapot
szétiránylik ige ◇ szétágazik; elágazik; szétválk
szétzüllik ige ◇ <emberek, állatok csoportja> széteszlik, szétszéled
szeverenda fn ◇ bírság; büntetés
szextáns fn ◇ a földrajzi helyzet meghatározására szolgáló szögmérő műszer a hajókon
szféra fn ◇ golyó; gömb
◇ régió; szektor
◇ jogkör; hatáskör
szí fn ◇ <különösen szolmizálásban:> ti
◇ <csak szolmizálásban:> h
szí fn lásd **szín**²
szíács, szíjács fn ◇ az élő fa törzsének a hancs és a geszt között levő, keresztmetszetben világosabb színben mutatkozó külső öve, amely vizet szállító, nedvdús sejtekből áll
◇ gyalu, ill. vonókés által vágott vékony forgács
◇ fűzfavesszőből hasított, vékonyra faragott szalag, amelyből szakajtót v. méhkast kötnek
szibarita fn ◇ fényűző pompában, semmittevésben, csak az élvezeteknek élő, elpuhult személy
szibilla fn ◇ jósnő
szidol fn ◇ nemesfémek, kilincsek, küszöbök fényesítésére használt, sűrű fehérés folyadék
szig fn ◇ szöglet; csúcs; kiszögellés
◇ területrés
szignifikatív mn ◇ jelentékeny; fontos; jelentős; figyelemre méltó
szignum fn lásd **signum**
szigony fn ◇ dárda- v. többágú villaforma, horgas hegyű eszköz főként halászkornál
szigorgat, szigorít ige ◇ sanyargat; kínoz; gyötör
szigorog ige ◇ tengődik; nyomorog
szigorú mn ◇ minden kényelem nélküli; szegényes; szűkölködő; sanyarú
◇ félelmesen kietlen; elhagyatott; kopár
◇ sovány, szikár, vékony testalkatú és kedélytelen <személy>

szigorúság fn ◇ vminek minden kényelem nélküli, szegényes, sanyarú volta
szij fn *lásd szín²*
szijács fn *lásd sziaács*
szíjj fn ◇ szíj
szíjjártó fn ◇ bőrből való eszközök, szerszámok, főleg lószerszám, nyereg készítésével foglalkozó szakképzett iparos; szíjgyártó
szik fn ◇ a növények szárának, ágainak belsejében végighúzódozó laza, rugalmas bél
szikácskő fn ◇ kőszikla; szikla
szikáncs fn ◇ apró, vékony forgács; szilánk
szikhalvag fn ◇ konyhasó
szikra fn ◇ parázs
◇ vmiből egy kevés, parányi, nagyon kicsi mennyiség
szikratávírat fn ◇ szikratávíróval leadott, ill. fölvetett távirat
szikratávíró fn ◇ gépi berendezés táviratoknak elektromos hullámok útján való közvetítésére; drótnélküli táviró
szil ige ◇ hasít; vág; farag
◇ simára farag; gyalul
◇ vékonyan fölkapál
◇ reszel
szilács fn ◇ fűzfavesszőből hasított szalag, melyből különféle tárgyakat fonnak, kötöznek
◇ fáklyának való, vékonyra hasított fa
◇ gyalukéssel csinált forgács
◇ apró törmelék; szilánk
szilágy mn ◇ szilaj; féktelen; vad
szilaj mn ◇ télen-nyáron a legelőn, szabad ég alatt tartott <állat v. állatok csoportja>
◇ ilyen állatokkal, ill. tenyésztésükkel kapcsolatos; rideg
◇ korlátozottságot nem tűrő; vadul viselkedő
◇ gyors; sebes
szilak¹, szilat fn ◇ szelet; darab
szilak² fn ◇ salak
szilál ige ◇ szétszór; szerte-széjjel dobál
szilánk fn ◇ a toklász, azaz a gabonafélék magházát körülzáró külső hártványos levél szúrós szálkája
szilba fn ◇ szilva
szilencium¹ fn ◇ hallgatás; némaság
◇ tanulás ideje a kollégiumban
szilencium² msz ◇ csend legyen!
szilfid¹ fn ◇ légi tündér
szilfid² mn ◇ karcsú; kecses; légies
szilimány mn ◇ ügyefogyott; szerencsétlen
◇ vékony; törekeny; vézna
szilke fn ◇ rendszerint cserépből való, többnyire füles, öblös, széles szájú, gömbölyded edény, amelyben főleg ebédet visznek a mezőn dolgozóknak
szillaba fn *lásd sillaba*
szillabus fn *lásd sillabusz*
szilvacibere fn ◇ érett szilvából főzött, üvegben télire eltett leves eledel
szimbólum fn ◇ egy adott vallás hittételeinek foglalata; hitvallás
szimfónia fn ◇ összhangzás; zengés
szimmant ige ◇ megszagol
szimpla fn ◇ eszpresszókávé; feketekávé
szimplex mn ◇ jámbor; naiv
szimplifikál ige ◇ nagyvonalúan egyszerűsít
szimptóma fn ◇ a betegség tünete
szín¹ fn ◇ lép; méz
szín², szij, szí fn ◇ szalag alakúra hasított, kikészített bőrdarab
szín³ fn ◇ színház
szín⁴ fn ◇ színlelt ok; ürügy

szincerizál ige ◇ bizalmas őszinteséggel bánik, beszélget vkivel; bizalmaskodik; pajtáskodik; komázik
◇ kedélyesen adomázgatva beszélget, társalog

szinekúra fn ◇ jól fizető állás, amelyben tényleges munkát nem kell végezni

színel¹ ige ◇ színlel; tettet
◇ utánoz vkit, vmit
◇ <színpad, díszlet> a darab színhelyét megjeleníti, ábrázolja

színel² ige ◇ <bőr felületét> vasból készült szerszámmal letisztítja
◇ vminek színe-javát válogatja

színelőadás fn ◇ színelőadás

színes mn ◇ színlelő; képmutató; álnok
◇ hízelgő, mézesmázos <beszéd>

színezés fn ◇ színlelés; képmutatás

színezet fn ◇ <képen, festményen> színezés

színezetlen mn ◇ tettetés nélküli; őszinte; nyílt

színhalál fn ◇ tetszhalál; álhalál

színhatás fn ◇ vmely színpadi műnek a színházi közönségre tett hatása; színi hatás

színi mn ◇ színpadias; színpadról jól ható; színpadra való

színít ige ◇ <ércet> vmely fizikai v. kémiai eljárással szennyezéstől megtisztítva fémmé alakít; redukál

színjátszás fn ◇ az igazi szándék leplezése; színlelés; színészkedés

színjátszó fn ◇ színész
◇ színlelő, igazi szándékát leplező személy

színkör fn ◇ színházi társulat
◇ olyan színházi épület, melynek kör alakú a nézőtere
◇ ókori amfiteátrum

színleges mn ◇ látszólagos; formális, színlelt

színlel ige ◇ színez; fest

színlés fn ◇ színlelés; leplezés

színletlen mn ◇ őszinte; mesterkéletlen

színlett mn ◇ színlelt; tettett

színleves fn ◇ erőleves; húsleves

színmutató mn ◇ csalóka; változékony; tünékeny

színpad fn ◇ színház
◇ színi pálya; színészet; színházi világ
◇ színházi előadások egymásutánja, sorozata; színházi műsor

színpadi mn ◇ mesterkéltnem; nem természetes; színészkedő; nem őszinte; színpadias

színpártoló fn ◇ a színházat, a színházi kultúrát, ill. a színészeket támogató, segítő személy, közösség

színrekesz fn ◇ színházi páholy

szintakkor hsz ◇ ugyanakkor; egyidejűleg; egy időben

szintannyi nm ◇ éppen annyi; ugyanannyi

szintaxis fn ◇ a régi latin iskolának az az osztálya, amelyben a latin mondattant tanították

szinte hsz ◇ szintén; úgyszintén; is

szintén hsz ◇ majdnem; csaknem; úgyszólván; szinte

színtér fn ◇ színpad
◇ a színpadi történetnek díszlettel ábrázolt helye; színhely

színtígy hsz ◇ ugyanígy; éppígy

színtoly, színtolyan nm ◇ a más szóban forgó távolabb levő v. a mellékmondatban közelebről megjelölt személlyel, dologgal egészen, pontosan egyező v. hozzá nagyon hasonló; ugyanolyan
◇ <az ismert v. a szóban forgó személy, tárgy, dolog tulajdonságához, vmely cselekvés, történés módjához viszonyítva:> akkora mértékben, fokban; ugyanakkora mértékben, fokban

színváltozás fn ◇ vki arcszínének a megváltozása <ijedség, harag, félelem hatására>

színyártig hsz ◇ csordultig; színültig

szípa, szípó fn ◇ vén banya
◇ feslett életű, idősebb nőszemély

szipákol ige ◇ <dohányport, burnótot> orrába felszipantgat

szipirtyó fn ◇ feslett életű nő; lotyó; ringyó

szipog ige ◇ <pipázó személy> pipájának tüzet a levegő gyakori beszívásával élesztgeti

szipóka fn ◇ szipka, szopóka <cigarettahoz, szivarhoz>
szipoly¹ fn ◇ moly
szipoly² fn ◇ iszákos ember
szipork fn ◇ tüzelőanyag még parázsló darabja; szikra, szálló hamu
sziporka fn ◇ szikra
szippancs fn ◇ ormány
sziréni mn ◇ csábító; csábos
szirimány mn ◇ ügyefogyott; szegény
szirka fn ◇ gyufa
szirma fn *lásd* **szerma**
szironták fn ◇ vízben élő, rendszerint fonalas, sallangos levelű és fehér virágú, ill. szárazföldön tenyésző, rendszerint nem fonalas, sallangos levelű és sárga virágú növény; boglárka; boglárvirág
szirony¹ fn ◇ bunda, ködmön, öv díszítésére, ostor készítésére v. régen a haj, sörény befonására használt keskeny, színes bőrszalag
◇ ezzel kivarrott díszítés <ruhán>
◇ bőrhártya; pergamen
szirony² fn ◇ kosárfonásra használt hántott vessző
szirony³ fn ◇ zúzmara v. hódara; daraeső
◇ <olvadás után> a hónap megfagyott felső része
szirt fn ◇ omló part szakadéka
szirtos mn ◇ szakadékos; meredek
◇ szennyes; mocskos
sziszereg ige ◇ <ember, állat> rendszerint fájdalomában egymás után többször sziszeg
◇ <élettelen tárgy, dolog> folyamatosan a sziszegéshez hasonló hangot hallat
szí-szó fn ◇ alap nélküli beszéd, fecsegés; mendemonda; pletyka
szisztematice hsz ◇ rendszeresen; alaposan
szít ige ◇ vonzódik, húz hozzá; hozzá v. oda tartozónak érzi, vallja magát; rokonszenvez, együtt érez vele; pártjára áll
szitalepke fn ◇ szitakötő
szítás fn ◇ hozzá vonzódás; oda csatlakozás; pártolás
szitka fn ◇ cső alakú kis szita, melyen tejet, levest és más folyadékot szűrnek; tejszűrő
szitkos mn ◇ rágalmozó; gyalázkodó
szítófa fn ◇ tűz szítására használt fa
szittyá fn ◇ a magyarok és a hunok közös őseinek tartott harcias, bátor keleti nép tagja; szkíta
◇ tősgyökeres, öntudatos, hazafiasságára büszke magyar ember
szittyó fn ◇ nedves, szikes réteken csoportosan tenyésző, kopasz, hengeres levelű, egyszikű növény
◇ káka; gyékény; sás
szív ige ◇ <ajkát> csók közben hosszan, szorosan vkinek a szájához tapasztja
szívaggály fn ◇ bánat; bú
szíváj mn ◇ ragadós; nyúlós; tapadós
◇ rostos; nehezen rágható
szivall ige ◇ szív; beszív; lélegzik
szivarka, szivaróka fn ◇ cigaretta
szivaros mn és fn ◇ olyan <személy>, aki vendéglőben, kávéházban szivart, gyufát, cigarettát árusít; trafikos
◇ szivart árusító, szivarral kereskedő személy; trafikos
szivárvány fn ◇ szivattyú; borfejtő lopó
szivárványoz ige ◇ szivattyús kútból <vizet> húz v. fecskendez; szivattyúz
szivattak fn ◇ szívbetegség
szívbaj fn ◇ bánat, rendszerint szerelmi csalódás miatti szomorúság
szívbéli, szívbeli fn ◇ vkinek a szívéhez közel álló, szeretett személy, vkinek a szerelmese
szíverősítő mn ◇ bátorító; buzdító
szíves mn ◇ szívből jövő, fakadó
◇ bátor, vitéz, lelkes <személy>
◇ <udvarias levélzáró kifejezésekben, elhomályosult jelentéssel használt szó>
szívesen hsz ◇ szívességet mutatva v. tetteve vki iránt; barátságosan

szíveslátás fn ◇ a vendég szíves fogadása, az iránta tanúsított sokoldalú előzékenység, esetleg étellel, itallal való ellátása is

szívgörcs fn ◇ epilepsziás roham
◇ infarktus

szívjóság fn ◇ jószívűség; jólelkűség

szivola fn ◇ cigaretta v. szivar

szívópapiros fn ◇ laza szerkezetű, tömörítetlen, enyvezetlen papír, amely a tintát magába tudja szívni, fel tudja itatni; itató

szivornya fn ◇ cső; tömlő

szívós mn ◇ szívós

szívpár fn ◇ szerelmespár

szívrepesztő mn ◇ nagyfokú sajnálatot keltő; leverő; szívszaggató

szkiff fn ◇ egyszemélyes, guruló ülésű, egy pár evezős, hosszú, könnyű versenycónak; egyes

szkíta fn ◇ a magyarok és hunok közös őseinek tartott harcias, bátor keleti nép tagja; szittyá

szkófiom fn *lásd* **skófiom**

szlanina fn ◇ szalonna

szlón fn ◇ elefánt

szó fn ◇ emberi hang; beszédhang; énekhang
◇ állat, főleg madár hangja; madárdal
◇ vmely tárgy, főleg hangszer v. természeti jelenség hangja
◇ vmely dalnak a szövege <a dallamával ellentétben>
◇ szavazat; szavazati jog

szoba fn ◇ kemence
◇ szabad fürdő
◇ fürdőszoba

szobainas fn ◇ <a régen előkelőnek számító házakban, némely főiskolai kollégiumban, internátusban és férfi rendházban> a lakók v. a vendégek kiszolgálását, a szobák rendben tartását végző férfi alkalmazott, inas
◇ <nagy szállodákban> a szálloda lakóinak apróbb szolgáltatásokra rendelkezésükre álló férfi alkalmazott

szobatiszta mn ◇ olyan <személy>, aki a hajdani uralkodó osztályoktól szalonképesnek tartott módon tud viselkedni társaságban

szobaúr fn ◇ vmely albérleti szobának férfi bérlője

szóbeli mn ◇ olyan <személy>, akiről sokat beszélnek, pletykálnak; hírbe hozott v. került; rossz hírű

szóbeszéd fn ◇ beszélgetés; megbeszélés; társalgás
◇ felesleges beszéd; szószaporítás

szobor fn ◇ emlékkő; emlékoszlop; síremlék
◇ földbe vert v. ásott facölöp; oszlop; kapubálvány; karó
◇ deszkakerítés

szóbőség fn ◇ bőbeszédűség; szószátyárság; szószaporítás

szocietás fn ◇ társadalom

szócsere fn ◇ beszélgetés; társalgás; szóváltás; szócsata

szócsinálás fn ◇ szavak alkotása, képzése; szóalkotás; szóképzés

szócsintan fn ◇ a szóképzéssel és a szócsinálással foglalkozó tan

szóda fn ◇ szikes talajon kikristályosodó, ill. vegyi úton előállítható, könnyen oldódó, lúgos hatású, fehér, kristályos anyag, amelyet főleg a szappan- és üveggyártásban használnak; sziksó

szódagály fn ◇ fellengős, nagyhangú kifejezésekkel, túlzott képekkel, hasonlatokkal telezsúfolt jelleg <a stílusban>; dagály

szodé¹ mn ◇ heves; hirtelen; gyors
◇ mohó; falánk

szodé² fn ◇ rossz hírű lány

szódísz fn ◇ <beszédben, írásban> dísznek szánt, valójában azonban a stílust fellengőssé, dagályossá tevő, tartalmatlanná vált képes kifejezés; üres szókép, cikornya; szóvirág

szóélc fn ◇ szójáték

szófa fn ◇ hátul támlával, kétoldalt karfával ellátott díszes kerevet, pamlag
◇ <keleti népeknél:> széles, magasított heverő

szófia fn ◇ hitelt nem érdemlő, hiábavaló, üres fecsegés; szóbeszéd; mese; pletyka

szófia hír fn ◇ szóbeszéd; híresztelés; pletyka

szofizma fn ◇ álokoskodás; hibás következtetés

szóhagyomány fn ◇ szójhagyomány

szójárás fn ◇ vkinek a szavajárása; beszédmód

◇ szólás; szólásmondás

◇ nyelvjárás; dialektus

szok ige ◇ szokik

szokásmondás fn ◇ példabeszéd; példázat

szokatlan mn ◇ vmihez hozzá nem szokott; gyakorlatlan

szokik ige ◇ az a szokása, hogy...

szokmány fn ◇ durva posztóból készült felsőkabátféle

szokota fn ◇ házias, kotnyeles férfi

◇ mindenre ügyelő, gondos személy

◇ kicsinyes, akadékoskodó személy

◇ ingadozó, habozó személy

szokotál ige ◇ számol; számba vesz

◇ összeállít; összerak

◇ szerez; kerít

◇ fontolgat; gondolkozik

◇ vizsgál; szemügyre vesz

◇ számít vmire

◇ zsémbel; pöröl; akadékoskodik

szókönyv fn ◇ szótár

szókötés fn ◇ vmely nyelvre, műfajra, egyénre, korra jellemző mód, amely szerint a szavakat kifejezésekké, mondatokká egybekapcsolják; szófűzés

◇ a nyelvtannak a szófűzéssel foglalkozó része; szószerkezetten, ill. mondattan

szokvány fn ◇ az üzleti életben elfogadott, állandósított, szokásos mód, eljárás

szol fn ◇ <csak szolmizálásban:> g

szól¹ ige ◇ szót vált, megbeszélést folytat, beszél, értekezik vkivel

◇ <vkít többször v. több embert hosszabb időn át> sorozatosan megszól; ócsárol

szól² ige ◇ <a pipa> szelel

szólajt ige ◇ szólít; magához hív

szólal ige ◇ szól; megszólal

szólam fn ◇ a beszéd, a kifejezés módja; dikció

◇ szólás; szólásmondás

szólás fn ◇ a beszéd, a kifejezés módja

◇ beleszólás; beleavatkozás

szólásmód fn ◇ vmely nyelvre v. egyénre jellemző kifejezésmód, beszédmód

◇ közmondás; szólásmondás

szoldát fn ◇ katona; fegyveres

szolemitás fn ◇ ünnep; ünnepnap

szolga fn ◇ <szellemi munkát végző intézménynél, hivatalban> a fizikai munkát végző alkalmazott; altiszt; hivatalsegéd

◇ a csizma lehúzásához használt faeszköz; fakutya; szolgafa

szolgabíró fn ◇ a főszolgabírónak helyettese és segédje, kihágási ügyekben büntetőbíró is

szolgafa fn ◇ különféle formájú szerkezet (pl. földbe vert, könyök alakú fa, keresztrúddal összekötött két ágasfa stb.), amelyre a tűz fölé a bográcsot, üstöt akasztják

◇ a csizma lehúzásához használt faeszköz; fakutya

◇ különféle hordozó-, tartóeszközök megnevezése

szolgahad fn ◇ vkinek nagyszámú szolgálja, szolgálainak összessége

◇ meghunyászkodó, megalázkodó, önérzet nélküli népség

szolgál ige ◇ szolgaként teljesít vmit

◇ <vmilyen magas rangú személy körül> udvari tisztet lát el

◇ elvégez v. megad vmit; szolgáltat

◇ <mozgó jelenség> haladásában irányul, ér, jut vhova

◇ vkinek javára, hasznára van

◇ hogyan működik, milyen eredménnyel jár vmi

◇ <tárgy, berendezés, épületrész, ajtó, ablak> úgy van elhelyezve, olyan helyzetű, hogy v. hova vezet, nyílik, v. v. merre terjed

szolgálat fn ◇ kiszolgálás; felszolgálás

szolgálati mn ◇ szolgálatból fakadó; szívélyes, segítőkész szándékú

szolgálattevő mn ◇ olyan (rendszerint személyi) szolgálati munkakörben, amelyet bizonyos arra kijelölt személyek felváltva látnak el, éppen a soron levő <személy>

◇ olyan <személy, csoport>, aki, amely általában szolgálatot teljesít, szolgál vkinek

szolgalegény fn ◇ fiatal, nőtlen szolga

◇ fiatal, nőtlen mezőgazdasági bérmunkás

szolgálmány fn ◇ vmely szolgálat teljesítése; szolgálattétel

szolgált ige ◇ szolgasorban, szolgaságban tart vkit; szolgai munkát végeztet vkivel

szoliditás fn ◇ szilárdság; megbízhatóság

szollicitál ige ◇ kérelmez; szorgalmaz

szóló fn ◇ mondanivaló; mondandó; közlendő

szólogat, szolongat ige ◇ ismételten rászól

szomak fn ◇ legöbbször bőrből készült (katonai) ivóedény; kulacs

szombat fn ◇ vmely nagyobb időszakasz vége

szoméh fn ◇ szomjúság

szomjú mn ◇ szomjas

szomjúhozik, szomjúzik ige ◇ szomjazik

szomoga fn ◇ lapályos, vízenyős, kákatermő hely

◇ csermely; patak; vízfolyás

szomogy¹ fn ◇ kellemetlen íz

szomogy² fn ◇ ereszalja

szomorgó mn ◇ olyan <személy>, aki szomorog, szomorkodik

◇ szomorkodást, szomorúságot kifejező, tükröző

szomorodni fn *lásd szamorodni*

szomorog ige ◇ szomorkodik; bánkódik; búsul

szomorújáték fn ◇ megrendítő cselekményű és a főszereplőkre szomorúan végződő színdarab; tragédia

szomos mn ◇ szomjas

szónokszék fn ◇ szónoki emelvény

szopacs fn ◇ cucli; cumi

szopós fn ◇ baba; csecsemő; újszülött

szoppan fn ◇ csapda

szór ige ◇ <kicsépell gabonát> lapáttal magasba hány, hogy a pelyvát és szemetet a szél kivigye belőle

szórakás fn ◇ szórend

szórakozás fn ◇ szórakozottság; szétszórtság

szórakozik ige ◇ szerelmeskedik, enyeleg vele

szórás fn ◇ kicsépell gabonának, szemes termésnek tisztítása: lapáttal a levegőbe dobálása, hogy a pelyvát, könnyebb szemetet a szél kivigye belőle

szorgalmasság fn ◇ gondozás; ápolás

◇ gond; gondosság; alaposság

szorgalmatos mn ◇ szorgalmas; serény; buzgó

szorgalmatoskodik ige ◇ szorgalmasan foglalkozik vmivel, szorgalmasan tevékenykedik; szorgoskodik

szorgalmatosság fn ◇ gondosság; alaposság

szorgalmazik ige ◇ gondoskodik

◇ aggodalmaskodik; aggódik

◇ foglalatoskodik

◇ megy; siet; igyekszik

szorgalmaztat ige ◇ késztet; ösztökél; ösztönöz

szorgalom fn ◇ gond; feladat

szorgat ige ◇ létrehoz; teremt

◇ sürget; szorgalmaz; buzdít; hajszol

szorgol ige ◇ sürget; szorgalmaz; nem hagy nyugton; zaklat; nyugtalanít

szorgos mn ◇ rendkívül sürgető; sürgős; halaszthatatlan

szorgost, szorgosan hsz ◇ tüstént; rögtön; sietve; azonnal

szorgucs fn ◇ bőrsapka, a janicsárok fejedője

szorít ige ◇ <lovat> azzal készlet gyorsabb haladásra, hogy két oldalát sarkantyúval nyomja, v. gyeplőjét rángatja, korbáccsal üti

◇ kitartóan kerget, hajszol vkit, vmit

◇ sürget; siettet

szóró fn ◇ ventilátor

szórólapát fn ◇ lapát, amellyel a pelyvás, szemetes gabonát szórják

szoronkodik ige ◇ lelkiileg szorong; aggódik

◇ szorult helyzetből kivergődik

◇ egészen közel nyomul, közel férkőzik vkihez

szóror fn ◇ apáca; nővér

szoros mn ◇ szorongató; sürgető

◇ semmilyen mozzanatot el nem hanyagoló; alapos; szorgos; gondos

◇ pontosan meghatározott; eltérést, ingadozást nem tűrő

szorosmarkú mn ◇ fősvény; fukar

szorul ige ◇ vki szorosan odasimul vkihez

szorulás¹ fn ◇ tolongás; tülekedés

szorulás² fn ◇ szükség; nyomorúság

szorulat fn ◇ torkolat; nyílás; bejárat

szorult mn ◇ nagy hőség miatt fejlődésében megakadt <gabonaszem>

◇ nehéz anyagi helyzetben levő, szükségben szenvedő, megszorult <ember>

szóskönyv fn ◇ szótár

szoták fn és mn ◇ szlovák

szótehetség fn ◇ beszédkészség; ékesszólás

szótöbbség fn ◇ <főként egyetemi, főiskolai vizsgán az eredmény megállapításában> a vizsgáztató tanárok megoszló, nem egyhangú osztályozása esetén a többség véleménye alapján megszülető döntés

◇ többségi párt; kormánypárt

szótörő fn ◇ szószegő; hitszegő; álnok

szotyakos, szotykos mn ◇ túlságosan leves, nagyon puha, túlrett, szotyós <gyümölcs>

szotyka fn ◇ <durva megnevezésként:> ringyó; szajha; lotyó

◇ talpraesett, bátor beszédű, ügyes leány, gyermek

szotyó fn ◇ lotyó; szajha

szotyog ige ◇ hull; potyog

◇ cuppog

◇ selypít; gügyög

szotyós mn ◇ túlságosan leves, nagyon puha, túlrett <gyümölcs>

szottyán ige ◇ <puha, különösen túlrett gyümölcs> kemény tárgyhoz ütődésekor tompán loccsanó hangot adva szétmállik

◇ elesik; elbukik

szóváltás fn ◇ párbeszéd; beszélgetés

szóvárvány fn ◇ szivacs

szóvég fn ◇ a származékszó végződése, toldalékja

szóvita, szóvitaly fn ◇ szóváltás; összeszólalkozás; vita; vitatkozás; szócsata

szóvivő fn ◇ olyan személy, aki vmely üzenetet közvetít; hírvivő

szózat fn ◇ szó; beszéd

szózatós mn ◇ hangzatos; zengő

◇ megható; megindító

sző¹ mn ◇ szőke

◇ sárga

◇ fakó; szürke

sző² ige ◇ <lapos kavicsot> a víz színére vízszintesen dob, úgy, hogy az többször felszökken, mielőtt elmerül; csesztet; kacsáz; szűr

szőcs fn *lásd* **szűcs**

szög¹ fn ◇ szöglet; sarok; zug

szög² mn ◇ közelebről meg nem határozott árnyalatú barna <haj, esetleg szem, arcbőr>

◇ olyan <személy>, akinek ilyen színű a haja, olyan <ló>, amelynek ilyen színű a szőre

◇ feketébe játszó v. fekete <haj, esetleg szem>, sötétbarna <arc>

◇ világosbarna <haj>

◇ szőke

szögdécs, szögdéncs fn ◇ szöcske

szöges mn ◇ csúcsban, sarokban végződő; szögletes

szöghaj fn ◇ vastag, egyenes szálú sötétbarna haj

szöglet fn ◇ <sík felületen> az a pont, amelyben két határoló vonal találkozik, ill. a felületnek ezzel szomszédos területe

szögletház fn *lásd* **szegletház**

szögletkő fn ◇ épület sarkába beépített nagyobb, kiszögellő kő; sarokkő

szögoszlop fn ◇ hasáb

szögszínű mn ◇ se szőke, se barna, a köztük lévő színű

szök ige ◇ szökik

szökcse fn ◇ szöcske

szőke¹ fn és mn ◇ az iszaptól kissé szennyezett sárgás víz

◇ fehéres, világos színű

◇ világossárgás, világosszürkés v. világos rózsaszínes szőrű <sertés>

szőke² fn ◇ szarvasmarha; tehén

szökellő, szököllő mn ◇ táncoló

szökés fn ◇ szökkenés; ugrás

◇ táncolás

◇ az a tény, hogy vmely folyadék kilövell vhonnan vhová

◇ pattanás; pörsenés

szökik ige ◇ <ember, állat> könnyed gyorsasággal vхова, vmerre ugrik

◇ táncol; táncot jár

szöktet ige ◇ <lovat> ugró mozgással való haladásra készítet; ugrat

szőlőkert fn ◇ szőlőskert

szőlőpenész fn ◇ a szőlőn élősködő, azt pelyhes, penészes réteggel bevonó moszatgomba (pl. lisztharmat, szürke rothadás stb.), különösen peronoszpóra

szőlőragya fn ◇ a szőlő peronoszporája, betegsége

szőlővíz fn ◇ must; bor

szömély fn ◇ személy

szömörces fn ◇ daganat; dudor; duzzanat

szömörcs fn ◇ szemölcs; bibircsók

szönetlen hsz ◇ szüntelen; mindig; állandóan

szőnyegész fn ◇ bútorok, ajtók párnázásával, bevonásával, ágybetétek készítésével foglalkozó, falaknak, padlónak szőnyeggel v. tapétával való bevonását végző iparos; kárpitos

szőr fn *lásd* **szűr**²

szörbet fn *lásd* **sörbet**

szördisznó fn ◇ sündisznó

szőrén-lában hsz ◇ szőrén-szálán; nyomtalanul; észrevétlenül

szőrféreg fn ◇ rüh

szőrfű fn ◇ lombszőnyeg; levélszőnyeg; avar

szőriszarka fn ◇ kis örgébics

szőrmentibe, szőrmentiben hsz ◇ körültekintő óvatossággal és kíméllettel; csínján; szőrmentében

szőrnyed ige ◇ megcsúnyul; elcsúful

szőrnyekedik ige ◇ csodálkozik; álmélkodik

◇ irtózik; iszonyodik

◇ rémül; retten

szőrnyűdik ige ◇ taszító külsejűvé válik

◇ eltorzul; elformátlanodik

◇ felborzad; égnek áll

◇ elszőrnyed; megretten

szörpöl ige ◇ szürcsöl; hörpöl

szörpöny fn ◇ szirup; szörp; gyümölcszörp

szöszhaj fn ◇ szöszhöz hasonló, nagyon világos, fénytelen, puha, göndörödő szőke haj

szöszöl ige ◇ <tilolt kendert> gerebennel tisztogat, kitépi belőle a szösz

szötyök fn ◇ köcsögduda

szövedék fn ◇ bonyolult összefüggés, kapcsolat

szövet fn ◇ szépirodalmi v. zenei mű fölépítése, szerkezete, alkata, anyaga

szövetnek fn ◇ kezdetleges fáklya, mely rendszerint viasszal, szurokkal v. gyantával bevont kenderkötélből, ill. szövetből áll

◇ gyertyatartó

◇ fény; világosság

szövevény¹ fn ◇ szövet

szövevény² fn ◇ <irodalmi műben> a mese, a cselekmény bonyodalma

◇ titkos terv; cselszövény; ármány; intrika

szplines mn ◇ búskomor; csüggedt; életunt

sztarec fn ◇ köztisztelőben álló idősebb orosz óhitű szerzetes

sztenografál ige ◇ gyorsírással lejegyez vmit

sztentori mn ◇ dörgő; öblös; telt <hang>

sztrák fn ◇ gólya

sztrapacska fn ◇ reszelt nyers burgonyából és lisztből gyúrt, kifőtt galuska, juhtúróval meghintve

szú fn ◇ a kukoricamoly hernyója

szubasa fn ◇ rendőrfőnök; rendőrtiszt

szubjektum fn ◇ egyén; egyéniség

szubordinál ige ◇ alárendel; alávet

szubszidium fn ◇ segély; támogatás; juttatás

szubszkribál ige ◇ aláír; láttamoz; szignál

◇ bérel; bérbe vesz; kivesz

◇ járat; előfizet; megrendel

szubsztantívum fn ◇ főnév

szubtilis mn ◇ igen finom; árnyalatos

◇ gyengéd; szeretetteljes; kedveskedő

szuca fn ◇ lándzsa; dárda

szuffixum fn ◇ végződés; szórag; képző

szufla fn ◇ lélegzet; szusz

◇ indulatosság; rossz természet

szuflál ige ◇ lehel; lélegzik

szugoly fn *lásd* **zugoly**

szulák fn ◇ szántóföldeken gyakori, káros gyomnövény, amelynek gyökértörzse mélyen a talajban húzódik, szára csavarodó v. heverő, levele általában nyíl alakú, virága fehér v. rózsás

szulla fn ◇ primitív, ideiglenes lakóépítmény, amely a favázás kunyhók egyik változata

szunyák mn ◇ tunya; lusta

szunyaszték fn ◇ félérett mákfejből sajtolt tejszerű nedv, amelyből gyógyszert, ópiumot készítenek; mákony

szunyáta mn ◇ álmos; aluszékony; álmatag

◇ lomha; tunya; rest

◇ szótlán; hallgatag

szunyik ige ◇ szunnyad; szundikál

◇ <bújósdi játékban:> huny

szupé fn ◇ késő esti, éjjeli társas vacsora bálban v. színház után

szupécsárdás fn ◇ bálban az éjjeli vacsora után, rendszerint a hangulat tetőfokán táncolt, igen hosszan tartó csárdás

szupellát fn ◇ anyag; készlet; felszerelés

szuperintendens fn ◇ <a magyar református és evangélikus egyházban:> vmely egyházkerület választott lelkesi vezetője; püspök

szuperlát fn ◇ ernyő- v. sátorszerű díszes mennyezet, melyet ágy, trón, szószék stb. fölé a falhoz v. oszlopokra erősítenek; baldachin

szuperplusz fn ◇ felesleg; maradék

szuperveszte fn ◇ felsőkabát

szupojkó mn ◇ karcsú; elvékonyodó

◇ kicsi; apró

◇ száraz testű; sovány

szupplikáns fn ◇ vmelyik református kollégium számára (különösen természetben) adományokat gyűjtő alsóbb osztályos diák

szuppon fn ◇ szappan

szupponál ige ◇ feltételez; valószínűsít

szupportál ige ◇ elvisel; kibír

szura fn ◇ kétélű, rövid szűrő fegyver; tör; gyilok

szurdal, szurdos ige ◇ <hegyes eszköz, tárgy> egymás után többszöri szúrással sért, megsebez vkit, vmit

◇ <személy> hegyes tárggyal ismételten megszúr vkit, vmit

◇ vmi szűrni szokott; az a sajátsága, hogy szúr

◇ vmit keresve, kutatva többször odaszúr vhoval

szurdék, szurdik fn ◇ szűk, keskeny helyiség

◇ <parasztházban> a kemence mögötti szöglet, zug; kuckó; sut

◇ meredek falú, keskeny, mély völgy, amelyet rendszerint víz váj ki; szurdok

◇ titkos zug; rejtkehely

szurk fn ◇ szurok; kátrány

szurkapiszkál ige ◇ <hegyes eszközzel> ingerkedve döfköd vkit

szurkos mn ◇ piszkos; mocskos

◇ tolvajlásra hajlamos, ragadós <kéz>

szűrődás fn ◇ hirtelen, szúrós fájdalom a testben; nyilallás; szúrás

szurok fn ◇ hamuvá nem vált, feketére hült égési termék

◇ kínos, nehéz helyzet; pech

szurt fn ◇ mocskos; piszok

szusz fn ◇ felfuvalkodottság; önteltség; fennhéjázás; góg

szusza mn ◇ ügyetlen; kétkelkező

szuszak fn ◇ összegereblyézett gízgáz; ágtörmelék

szuszák fn ◇ fehér házivászonból varrott, kisméretű zsákocskák, amit pántjánál fogva, vállra akasztva hordoznak; oldaltarisznya

szuszákol ige ◇ gyömöszöl; tömköd; szuszakol

szuszakodik, szuszmog ige ◇ piszmog; bíbelődik

szuszakol ige ◇ keres; kutat

◇ vmibe gyömöszöl, tömköd, dug vmit

◇ szuszogva csinál

szuszál ige ◇ vhoval begyömöszöl, tömköd

szuszék fn ◇ keményfából v. régebben sárral tapasztott vesszőfonadékból készült, gyakran négy lábon álló nagy fedeles láda, amelyben gabonát v. lisztet tartanak

◇ a kamra elzárt zuga, ahol gabonafélét tartanak

szuszimuszi mn ◇ ügyefogyott; tutyimutyi; alamuszi

szuszkó fn ◇ kuckó; zug; sarok

szuszma mn és fn ◇ olyan <személy>, aki lassan, nehézkesen mozog, piszmogva, szuszogva tesz, csinál, végez vmit; szuszimuszi

◇ lusta; tunya

◇ hallgatag; szótlan

◇ szusz; lélegzet

◇ lélek

szuszmálgodik ige ◇ lustálkodik; henyél; lazál

◇ piszmog; bíbelődik

szuszmog ige lásd **szuszakodik**

szuszog ige ◇ magában kissé haragszik, neheztel vkire; fúj vkire

szusztora¹ fn ◇ nádra erősített kanóc v. a kemencébe vetett kenyerek egyikébe dugott kóró, amelyet meggyújtanak, hogy a kemencét megvilágítsák

szusztora² fn ◇ zsugori ember

◇ öreg ember

szutyongat ige ◇ folytonosan noszogat, sürget, nyaggat, zaklat vkit

◇ szid; korhol

◇ bosszant; kellemetlenkedik

◇ sanyargat; nyomorgat

szuvas mn ◇ olyan <fa>, amelyben szű tanyázik, ill. amelyet a szű megrágott; szúette; szúrágta

◇ olyan <csont, különösen vmely csontváz egy része, darabja>, amelynek belső, lazább anyaga lyukacsossá, üregessé válik, porladni kezd

szuvasodik ige ◇ <fa, fából készült tárgy a szű pusztítása következtében> szuvasná, lyukacsossá válik

szuvat fn ◇ lehulló v. levert vakolat, sártapasz, vályog darabja, törmeléke

◇ tűzhelyről levert égett föld

◇ kéményben levő korom

◇ törmelék; szemét

◇ szemétdomb; trágyadomb

◇ göröngy; rög

szuverén mn és fn ◇ uralkodói; fejedelmi; királyi

◇ felsőbbbbséges; fölényes

◇ olyan uralkodó, aki az államhatalmat egymaga gyakorolja; független, korlátlan úr; fejedelem

◇ olyan személy, akinek bizonyos hatáskörben korlátlan rendelkezési joga van

szű fn ◇ szív

szűcs, szőcs, szűlcs fn ◇ ruházkodásra alkalmas bőrök kikészítésével, szabásával és varrásával foglalkozó iparos

szűgy, szűgy fn ◇ állat mellrésze

◇ mellkas; mell

szűgyelő fn ◇ <a hám részeként:> párnázott széles szűj, bőrpánt, amely az állat szűgyére feszül

szűk mn ◇ nincs elegendő mennyiség; kevés van vmiből; vminek szűkös volta

szűkkezű mn ◇ fősvény; fukar

szűkő fn ◇ faháncsból font tarisznya

szűköl, szűkül ige ◇ szűkséget szenved; szűkülködik

szűkös mn ◇ szegényes; nyomorúságos

szűkség fn ◇ az a tárgy, dolog, amelyet vki élete fenntartásához, vmely célja megvalósításához igényel, ill. amellyel hiányt lehet pótolni, szűkségletet lehet kielégíteni; szűkségleti cikk, kellék

szűkségel ige ◇ szűksége van vmire, kíván, követel vmit

◇ természeti, testi szűkségletét végzi; vizez; székel

szűkséghely fn ◇ illemhely; toalett

szűkséglet fn ◇ szűkségleti cikk

szűkül ige ◇ szűkülködik; nyomorog

◇ fogy; csökken; fogyatkozik

szűlcs fn *lásd szűcs*

szűle fn ◇ szűlő

◇ édesanya; szűlőanya

◇ nagyanya

◇ anyóka; öreg nénike

szűleanya fn ◇ az anyának anyja; nagyanya

szűleapa fn ◇ az apának apja; nagyapa

szűlei mn ◇ szűlőkre jellemző, szűlők által adott; szűlői

szűlemény fn ◇ gyerek; gyermek

szűlemér fn ◇ utód; szűlött

szűlemlik ige ◇ létrejön; keletkezik; szűletik

szűleség fn ◇ eleség; eledel

szűletés fn ◇ vmilyen szűletésű, eredetű, származású; vminek a szűlöttje

◇ előkelő származás

szűletet fn ◇ szűletés

szűlike fn ◇ nagyanya <főleg idősebb korban>

◇ öreg nénike

szűlőanya fn ◇ <a gyermek szempontjából> az az asszony, aki világra hozta, megszűlte; édesanya; anya

szűnetlen mn és hsz ◇ szűnet, megszakítás nélkül, folytonosan végzett, történő; szűntelen

◇ nagyon gyakran történő; ismétlődő

◇ folytonosan; állandóan; szűntelenül

◇ sűrűn ismételve; nagyon gyakran; újra és újra

szűr mn ◇ szürke

szűr¹ ige ◇ szüretel; leszed; betakarít

◇ <lapos kavicsot> vmely víz színén ugratva dob; kacsázik

szűr², **szőr** fn ◇ durva posztóból készült köpenyszerű felsőruha; daróruha

szűrcsapó fn ◇ szűrnek való posztót gyártó és feldolgozó iparos

szüret fn ◇ vminek nagy bősége

szűrkankó fn ◇ <szegényebb parasztok viseleteként> ványolt posztóból készült, csípőig, fél combig v. térdig érő, többnyire álló gallérú, ujjas, lefelé bővülő felsőruha

szűrös mn ◇ olyan <személy>, akin szűr van, aki szűrrel visel

szűrszabó fn ◇ szabó, aki szűrrel szokott szabni és varrni

szűr-szapul ige ◇ megszól; leszól; becsmérel

szűrtyő, **szűr**tyőlék fn ◇ vászomból készült kisebb tarisznya, zsák v. zacskó

szűrz fn és mn ◇ nőtlen férfi

◇ tiszta erkölcsű; jámbor

◇ olyan <étel>, amelybe nem teszik bele, v. amelyhez nem adják hozzá azt, ami különösebben táplálóvá, ízletessé teszi

szűrzbeszéd fn ◇ országgyűlési képviselőnek a képviselőházban mondott első beszéde

szűrzdohány fn ◇ hatósági ellenőrzés megkerülésével szerzett dohány

szűrzföld fn ◇ parlag; puszta; ugar

szűrzhava fn ◇ augusztus

T

tabak fn ◇ bőrkészítő iparos; tímár

◇ hulladék, különösen tímársági hulladék

◇ kutyaszar

◇ dohány

tabella fn ◇ táblázat; kimutatás

taberna, **taverna** fn ◇ kiskocsmá; kocsmá; kifőzés

tábit fn ◇ habos selyem

◇ teveszőr posztó

tábla fn ◇ gulyások és csikósok rendszerint vesszőből font kezdetleges hajlékának szétszedhető és hordozható oldala

◇ gyúródeszka; nyújtódeszka

◇ terített asztal

◇ az asztal körül ülők, egy asztaltársaság

◇ <a rendi magyar bírósági szervezetben> felsőbb fokú bírói szerv

◇ <a bírói hatalmat gyakorló magyar jogszolgáltatási szervezetben a rendes bíróságok között> a királyi ítélőtábla

táblabíró fn ◇ <a nemesi vármegyei rendszerben> a megye nemesei közül választott tiszteletbeli bíró, aki a megyei ítélőszéken nemesek és nem nemesek fölött egyaránt ítélkezett

◇ <a nemesi vármegye által> ezzel a címmel megtiszteltetésként kitüntetett, de tényleges munkakör nélküli személy

táblai mn ◇ az ítélőtáblához tartozó, attól származó

táblázat fn ◇ tábla alakú deszkakockákból szerkesztett burkolat belső terek falfelületén

tábor fn ◇ katonai csapat; sereg

◇ egy csoportba verődött, együvé terelt állatok tömege, csoportja

◇ <mész- és téglaegetésben> az égetésre összerakott téglá v. mészke halmaza, tömege

táborállás fn ◇ megerősített, körülsáncolt táborhely

táborítás fn ◇ ostrom; várostrom

táborjárás, **táborozás** fn ◇ hadjárat

táborkar fn ◇ a hadvezér, magasabb katonai parancsnok szűkebb környezetét, tanácsadó testületét alkotó tisztek összessége; törzskar; vezérkar

táboroz, **táborozik** ige ◇ harcba indul; harcban áll vkivel; harcol vki ellen

◇ <harc> dúl, ádázul folyik

◇ vki körül sokat forgolódik, sűrög

táborszem fn ◇ előőrs; előcsapat; előhad

táborszernagy fn ◇ az a vezéreztetésnek megfelelő rangot viselő tábornok, aki korábban vmely műszaki csapatnál teljesített szolgálatot

táca fn ◇ tálca

tácli fn ◇ ingfodor; csipke

◇ kezelő; mandzsetta

taccs fn ◇ partvonal; oldalvonal

tácsi fn ◇ keskeny, hosszú vászonlepedő, amellyel az anya magához köti gyermekét, amikor a háztól távolabb viszi

tafota fn ◇ vászonkötéssel készült selyemszövet; taft

◇ ebből való ruhanemű

tag¹ fn ◇ tanya, majorsági udvar köré eső birtokrész

◇ egy darabban lévő szántó föld

◇ <katonaságnál, sportban:> két v. több sorban fölálló v. vonuló s egy egységet alkotó személyek vmelyike

tag² fn ◇ holttest

tág mn ◇ bő, nagy <ruhadarab>

tágít ige ◇ enyhít, könnyít, segít vkin, vmin

tagjártatás fn ◇ mozdulat; taglejtés

taglal ige ◇ alkotórészeire tagolva szétbont vmit; tagol

◇ <verset> verslábak, esetleg ütemek szerint tagolva mond; skandál

taglalat fn ◇ analízis; elemzés; vizsgálat

taglat fn ◇ felosztás; osztályozás; rendszerezés

tagló fn ◇ nagyobb állatok leütésére, levágására és feldarabolására alkalmazott szerszám

◇ hosszú nyelű csatabárd, dárdaheggyel v. horoggal a foka helyén

tagol ige ◇ <testet> levág, feldarabol

tagos mn ◇ jól fejlett testű, erős, izmos végtagú, tagbaszakadt <személy>

◇ földbirtok tagosításával, a földbirtokok birtokosok közötti felosztásával kapcsolatos, arra vonatkozó

tagosít ige ◇ <közös földbirtokot> a birtokosok között külön-külön részekre arányosan feloszt

tagoz ige ◇ alkotórészeire, tagjaira bont vmit; tagol

◇ <földet> tagosít, arányosan feloszt

tágul ige ◇ távolabbra megy; távozik

◇ hátrál; visszavonul

◇ <főleg felszólításban:> kotródik, takarodik vhonnan; elhordja magát

◇ <fájdalom, gond> csökken, kevesebb lesz, enyhül

tágulás fn ◇ szünet; pihenés

◇ enyhülés; könnyebbülés

◇ az időjárás enyhülése, melegebbé válása

◇ szorítástól, szorongatott helyzetből való megszabadulás, menekülés

◇ tér; lehetőség

tahát ksz ◇ tehát

tájbeszéd fn ◇ tájnyelv; nyelvjárás

tajdok mn ◇ mocskos; koszos; piszkos

◇ hitvány; alávaló

◇ ügyetlen; gyámoltalan; esetlen

◇ boldogtalan; bánatos; szomorú

tájék fn ◇ vmely közelebről meg nem határozott tájnak akkora része, amennyit a szemlélő egyszerre áttekinthet

tájékozás fn ◇ eligazodás; tájékozódás vhol

◇ a világtájak megkeresése, meghatározása; tájékozódás; tájolás

◇ vmely dologban való tájékoztatás, útbaigazítás

tájfestő mn ◇ olyan <írásmű v. részlete>, amely vmely tájat irodalmi eszközökkel ábrázol

tajték fn ◇ forrásban, olvadásban, erjedésben levő folyadék felszínén felgyülemlő s rendszerint egy kissé szennyezett habos anyag

◇ (jelzőként) tajtékhöz hasonlóan fehér, habfehér

tajtékkő fn ◇ selymesen fehér v. szürke, finoman likacsos, üvegszerű vulkáni eredetű kőzet v. ehhez hasonló jellegű készítmény, amelyet csiszolásra használnak; habkő

ták fn és mn ◇ toldás; pótlás
◇ <lábbelin, csizmán> folt
◇ hitvány; haszontalan

takács fn ◇ szövészel foglalkozó iparos; szövőmunkás

takácsmester fn ◇ önálló iparúzésre képesített és jogosított takács

takar ige ◇ <termést> betakarít; arat
◇ <rendekben megszáradt szénát v. egyéb takarmányt> gereblyével, villával összegyűjt, ill. összegyűjtés után kis boglyákba rak
◇ <pénzt, értéket> félretéve gyűjt

takarás fn ◇ a szőlő tőkájének ősszel földdel való befedése
◇ aratás; betakarítás; a termés begyűjtése
◇ széna v. egyéb takarmány gyűjtése

takaratlan mn ◇ olyan <gabonaféle>, amely nincs learatva

takarékos mn ◇ egyszerű; szerény; nem fényűző
◇ tetszetős; csinos

takargat ige ◇ <pénzt, összeget> huzamosabb időn át, kisebb tételekben osszerak, félretesz; kuporgat; takarékoskodik

takarít ige ◇ <mezőgazdasági terményt a termés helyéről> betakarít, behord
◇ <vagyon tárgyat, értéket, pénzt> takarékosággal szerez; megtakarít

takarítás fn ◇ növényi termék összegyűjtése, behordása; betakarítás
◇ vmely szerte levő holmi, dolog elrakása, szem elől eltüntetése

takaró fn ◇ szénagyűjtés

takarodik ige ◇ <a gabonát> hazaszállítja a mezőről

takarodó mn ◇ olyan, aki a betakarítást végzi

takaros mn ◇ olyan <személy, különösen fiatal nő>, aki csinos, rendes, tiszta és rendszerint szemrevaló is

takarós mn ◇ takarékos

takart fn ◇ töltött káposzta

taknyos mn ◇ lucskos, nyirkos <idő>, melyben a nátha fokozottan terjed

tákol ige ◇ tataroz; helyreállít; javít

taksa, taxa fn ◇ olyan állandóra szabott pénz-, ritkábban terményszolgáltatás, melyet bizonyos úrbéri terhek, kötelezettségek megváltása fejében adtak földesuruknak a jobbágyok; taksabér
◇ olyan adónem, amelyet a vagyona és jövedelemre való tekintet nélkül, csupán a személyek száma szerint vetettek ki; fejadó
◇ ár; menetdíj

taksál ige ◇ <díjszabás szerint> megadóztat vkit v. vmit

takt fn ◇ taktus; ütem

talabor¹ fn ◇ ereszkedőn a kerék alá tett kis vályúforma fa v. vas; fékpapucs

talabor² mn ◇ széles; terebélyes, terjedelmes
◇ árnyékos

talál ige ◇ eltalál; kitalál

találkozik ige ◇ akad; kerül; található; van vhol

találmány fn ◇ lelemény; ötlet
◇ verses találós kérdés

találós mn ◇ találékony; leleményes

talám msz ◇ talán

talántán hsz ◇ <a bizonytalanság erősebb érzékeltetésével:> talán

talap fn ◇ talapzat; alap; alapzat; talp
◇ talaj

taláris fn ◇ talár; köpeny; palást

tálas fn ◇ fali polc, amelyen tálakat, tányérokat tartanak

tálcsa fn ◇ tálka

talentum, talentom, tálentom fn ◇ <az ókorban> aranyból v. ezüsből vert, nagy értékű pénz
◇ az átlagon felülemelkedő képesség, tehetség

talentumos mn ◇ találékony; leleményes; ötletes

tálgyú fn ◇ a pajzsmirigy kötőszöveti állományának rendellenes, de károsan fokozott működéssel nem járó megnagyobbodása, amelynek következtében a nyakon daganatszerű látható képződmény fejlődik; golyva

taliga fn ◇ alacsony, kezdetleges, négykerekű, egyfogatú jármű, amelyen nagyon szegény emberek, koldusok, cigányok járnak

◇ az eke elé akasztott könnyű, kétkerekű taliga, amelybe a vontató állatot befogják; eketaliga

taligaszekér fn ◇ szekérhez hasonló kétkerekű taliga, amelybe lovat, öszvért v. szamarat szoktak fogni; taliga

talján, talián fn ◇ olasz

◇ női csecsebecsüket árusító vándorkereskedő

talkedli fn ◇ fánkféle étel

tallér fn ◇ a XVI–XIX. században használatos pénzfajta

◇ pénzérméhez hasonló kitüntetés, jelvény

talló fn ◇ az a szántó föld, amelyről a gabonát levágták; tarló

tallózik, tallóz ige ◇ betakarítás után elmaradt termést (pl. diót, szőlőt, krumplit, kukoricát, kalászt) keresgél, böngész

talmi fn és mn ◇ az aranynak csekély értékű utánzata; nem valódi arany; aranyutánzat

◇ ilyen anyagból készült <tárgy>

◇ értéktelen; csekély értékű

tálnok fn ◇ <fejedelmi, főúri v. főpapi udvarban> a konyha és az étkezés felügyelője; asztalnok

talon fn ◇ vár bástyájának külső fal kiszögellése

talp fn ◇ lábazat; talpazat

◇ hevederekkel és faszögekkel egymáshoz erősített több szálfa v. deszka, amelyet teherrel megrakva v. anélkül folyóvízre bocsátanak, s úgy szállítanak; tutaj

◇ fémlemez

talpaló fn ◇ fából, vasból készült, vályú alakú eszköz, amelyet lejtőn lefelé haladó kocsi kerekének talpa alá láncolnak, hogy a kocsit fékezzék, s a kerék rongálódását megakadályozzák

talpalló fn ◇ a nadrág szárának aljára varrt kengyel, amit a cipő alá húztak, hogy a nadrág fel ne csússzon

talpas mn és fn ◇ olyan <személy>, aki tutajon szállít vmit, v. tutajon dolgozik

◇ gyalogos <katona v. más fegyveres szolgálatot teljesítő személy>

◇ <főleg a kuruc korban> gyalogos katona

◇ lúdtalpú <személy>

◇ széles talpú, lábú

talpfa fn ◇ <tutajban> a talpat alkotó szálfa vmelyike

talpkő fn ◇ alapkö, amelyen vmely épület, építmény nyugszik

táltos, tátos fn ◇ titokzatos erővel felruházott ember, főleg férfi, akit rendszerint úgy képzelnek el, hogy foggal v. hat ujjal jön a világra, és sok csodálatos dolgot tud

◇ nagyon eszes gyermek, ill. mindent tudó ember

talyicska fn ◇ talicska

talyiga fn ◇ taliga

támad ige ◇ keletkezik; létrejön; feltűnik

◇ <égitest> a látóhatár szélén fölemelkedve láthatóvá válik; fölkel; feltűnik

támadás fn ◇ kelés; gyulladás

támadat fn ◇ napkelet; virradat; hajnal

támadó mn ◇ fölkelő <nap>

tamás mn ◇ hitetlenkedő; kételkedő

támasz fn ◇ támla; háttámla

támaszt ige ◇ odahat, hogy vmi, vki feltámadjon

◇ <halottat v. annak látszó személyt> életre kelt; feltámaszt

tambur fn ◇ galydob; dob

◇ az ezred dobosa, dobos

◇ <katonazenekarokban> a karmester altiszti rangban levő helyettese

◇ a kupola henger alakú gyámfala, dobja

tambura fn ◇ házilag készült, hosszúkás alakú, tollal pengethető, citeraszerű népi hangszer

tamburmajör fn ◇ karmester

támlány fn ◇ karosszék

◇ háttámlás szék a templomban az egyházi kar részére

◇ vmit tartó, alátámasztó állvány

◇ berendezés, tárgy támlája

támogat ige ◇ <személy több kisebb tárgyat> egyenként gondosan, vigyázva vmihez, vmi mellé támaszt, odaállít

támpont fn ◇ olyan hely, tárgy, amelyre lehet támaszkodni, amelyen meg lehet állni

◇ katonai támaszpont

támtám fn ◇ tamtam; dob v. gong

tan fn ◇ életelv; meggyőződés

tanácsfő fn ◇ polgármester

tanácsház fn ◇ tanácskozóterem

◇ városháza

tanácskönyv fn ◇ jegyzőkönyv

tanácsnok fn ◇ rangban a polgármester, ill. helyettes polgármester után következő, rendszerint vmely ügyosztályt vezető városi tisztviselő

◇ vmely közigazgatási testület, eljáróság, ill. képviselőtestület tagja

tanácsos fn ◇ <hivatalosan adományozott kitüntető címekben:> magasabb rangú tisztviselő

tanakodik ige ◇ tanácsot tart; tanácskozik

tanál ige ◇ talál

tanálcs fn ◇ tanács; javaslat; kívánság

tanár fn ◇ mester; tudós

◇ <sportban, ügyességben> kiváló személy

tanárok, tanórok fn ◇ kert mögötti szántófield

◇ a falu melletti bekerített kaszáló, rét

◇ füves kert

◇ bekerített erdőrésztlet

◇ sövény kapuja

◇ falu közelében levő árkolás marhák ellen

◇ szőlőhegy mezsgyéje, határa

◇ mély út

tanbetyár fn ◇ hivatali hatalmával durván visszaélő, erőszakoskodó tanító v. tanár

táncdal fn ◇ dal formájában írt tánczene

táncol ige ◇ ugrándozik; ugrál

táncrend fn ◇ <bálban, táncmulatságon> rendszerint selyemzsinóron függő könyvecske, a táncok sorrendjének a jegyzéke, amelynek rovataiba rendszerint a bálzó nő írta oda, hogy melyik táncot kinek ígérte el

táncugrató fn ◇ talpalávaló; zene

táncvigalom fn ◇ nyilvános v. zárt körű táncos mulatság

tanfelügyelő fn ◇ vmely törvényhatóság területén az elemi oktatást ellenőrző és az ezzel kapcsolatos adminisztratív munkát irányító köztisztviselő

tanférfiú fn ◇ iskolai tanítással foglalkozó férfi, tanító v. tanár

tángál¹, tangál ige ◇ ápol; gondoz

◇ táplál; etet

◇ támogat; átkarol; vezet

◇ <anyagilag> támogat; segít

tángál² ige ◇ ver; ütlegel

tangens fn ◇ érintő

tanítómester fn ◇ elemi iskolai tanító

tankasz fn ◇ tompa, köszörületlen kés

tankerület fn ◇ <1950 előtt> hazánk területének iskolai szempontból elhatárolt, egy-egy főigazgató alá rendelt része

tankerületi mn ◇ tankerülethez tartozó; tankerületet vezető

tankó mn ◇ együgyű; ostoba; buta

tanó fn ◇ tanú; szemtanú

tanoda fn ◇ iskola; tanintézet

tanonc fn ◇ ipari, kereskedelmi tanuló; inas

tanonciskola fn ◇ ipariskola

tanonckodik ige ◇ tanoncként vmely ipari v. kereskedelmi szakmát tanul
tanoncotthon fn ◇ iparitanuló-otthon
tanórok fn *lásd tanárok*
tanos fn ◇ jártas; szakképzett; gyakorlott
tanosztály fn ◇ <fegyveres testületnél, főleg csendőrségnél v. rendőrségnél> a legénységi utánpótlás kiképzésére szervezett alakulat
◇ az az épület, amelyben a legénységi utánpótlás kiképzése folyik
tanszék fn ◇ <középiskolában> tanári állás rendszerint két tantárgy tanítására
◇ tanári dobogó v. emelvény; katedra
tanszenv fn ◇ tanulási szenvedély
tantaluszi fn ◇ olyan érzés v. állapot, amelyet az érez, aki vmely könnyen elérhetőnek látszó dologra vágyik, és mégsem tudja elérni; reménytelen sóvárgás
tante fn ◇ nagynéni; nénike
tantétel fn ◇ vmely tudományos rendszerben alapvető fontosságú, bebizonyított v. igazolt rövid tétel
◇ hittétel; dogma
tanti fn ◇ nagynéni; néni; nénike
◇ idősebb nőtestvér; nővér; néne
tantiem fn ◇ színpadi szerző jutalékos tiszteletdíja
tántori mn ◇ tántorgó; imbolygó; dülöngelő
tantusz fn ◇ érme; pénzdarab
tanúbizonyosság fn ◇ <fontos, hivatalos v. bírósági ügyben> vmiről tett vallomás; tanúságtétel; tanúság
◇ bizonyíték; bizonyosság
◇ vmiről tanúságot tevő, vmit bizonyító személy; tanú
tanújel fn ◇ bizonyíték; bűnjel
tanúlevél fn ◇ bizonyítvány; igazoló irat; tanúsítvány
tanulmány fn ◇ tanulmányozás; elemzés
◇ tanultság; műveltség
tanulság fn ◇ tudás; tudomány
◇ tanulás; iskolázás; tanulmány
◇ tanúság; tanú; bizonyíték
tanult mn ◇ illemtudó; jól nevelt
tanúság¹ fn ◇ bizonyágtétel; bizonyítás; tanúskodás
tanúság² fn ◇ tanulság; lecke; okulás
◇ tudás; tudomány
◇ tanulás; iskolázás
tanúságos mn ◇ tanulságos; példázatos; oktató; nevelő
tanúz, tanúzik ige ◇ esküvőn házassági tanúként szerepel
tanúzás fn ◇ házassági, esküvői tanúként való szereplés
tanya fn ◇ szőlőben, szőlőhegyen levő kisebb épület, ahol a szőlőt préselik, és a szőlőműveléshez, borászathoz szükséges eszközöket tartják; présház
◇ szomszédokból, ismerősökből beszélgetésre összeverődött, összegyűlt társaság, összejövetel
◇ halas víznek akkora része, amely húzóhálóval egy vetésre befogható
◇ folyóvíznek széles, mély, csendes folyású része, ill. állóvíz, pocsolya, tócsa
tanyás fn ◇ vmely tanya tulajdonosának fogadott alkalmazottja, mindenese, aki állandóan a tanyán lakik
tanyázik, tanyáz ige ◇ <személy> vhol, rendszerint társaságban beszélgetve tölti az időt
tányérbél fn ◇ napraforgómag
tányérbélvirág, tányérrózsa, tányérvirág fn ◇ napraforgó
tányérka, tányérka fn ◇ napraforgó
tányéroz ige ◇ <zenész, mutatványos> tányérral körüljárva abba gyűjti a hallgatók v. a nézők adományait a szórakoztatásért
tányértartó fn ◇ falra erősített, rendszerint díszítéssel ellátott polc, amelyen tányérokat és másféle cserépedényeket tartanak
◇ polcokkal ellátott állvány v. szekrény, amelyen v. amelyben tányérokat tartanak; tálás
tap fn ◇ lépés
tapacíros, tapecírer fn ◇ bútorok, ajtók párnázásával, bevonásával, ágybetétek készítésével foglalkozó, falaknak, padlónak szőnyeggel v. tapétával való bevonását végző iparos; kárpitos

tapasz fn ◇ sárból készült vakolat a fal felületén

◇ olyan szobahőmérsékleten szilárd, de melegítéskor meglágyuló, rendszerint gyógyító hatású szert is tartalmazó anyag, amelyet meglágyítva vászonra stb. kenve a bőrre v. a sebre helyeznek

tapaszol ige ◇ tapasszal borít vmit; <falat, padlózatot> sárral vakol, ken

tapasztal ige ◇ megtapogat; megérint

tapasztaló fn ◇ csillagvizsgáló

tapat ige ◇ megérint; hozzányúl; tapogat

tápcső fn ◇ emésztőcsatorna

tápdíj fn ◇ <nevelőintézetekben> a bentlakó gyermekek, tanulók ellátásért fizetett összeg

tapicskol, tapicskál ige ◇ <főleg gyermek> topog, különösen vízben, sárban

◇ apró lépésekkel ide-oda mozog; tipeg-topog

◇ tenyerével vereget, lapogat vmit

tapintat fn ◇ érzék, főleg művészi érzék

tapintyú fn ◇ rovarok, bogarak csápja

tápinézet fn ◇ diákok étkeztetésével foglalkozó intézmény

◇ az az épület, ahol ez az intézmény működik, a benne dolgozókkal együtt

tapintyú fn ◇ csáp; tapogató

tápla fn ◇ élelem; eledel

tapod ige ◇ tapos; tipor; rálép

tapog ige ◇ topog; toporog; dobog

tapogat ige ◇ <ló> poroszkál

◇ vesszőből font, kosár formájú halászó eszközzel, a tapogatóval halászik

tapogató fn ◇ alul és felül nyitott, rendszerint vesszőből font, kosár formájú halászó eszköz, amellyel a hal útját a vízben elzárják, és belőle a halat a felső nyíláson át kézzel kiveszik

◇ vesszőből font, alul széles, felül szűk nyílású tágas kosár, amely alá a baromfikat rekesztik; kas; borító; borítókosár

taposókerék fn ◇ olyan, csaknem függőleges tengelyű nagy kerék v. korong, amelynek lejtős v. lépcsős lapját a rajta látszólag felfelé menni akaró állat v. ember lábnyomásával az ellenkező irányban hozza forgásba úgy, hogy maga a menő helyben marad, a kerék pedig hátrafelé forog

tapot ige ◇ dobog; kopog

◇ járkál; jön-megy; mászkál

◇ tipeg-topog; toporog; topog

◇ toporzékol

tapp fn ◇ <rendszerint állandósult szókapcsolatokban:> topp; lépés

tapper fn ◇ itató; papírnymó

tapsikol, tapsikál ige ◇ <gyermek játékból> hóba, pocsolyába, sárba bele-beletoppant a lábával

tar¹ mn ◇ kopsz

◇ csonka

tar² mn ◇ többszínű; foltos; tarka

tár¹ ige ◇ <kart> ölelésre terjeszt

tár² fn ◇ olyan hely, különösen épület, terem, ahol vmit nagyobb mennyiségben tárolnak v. őriznek

◇ olyan dolog, amelyben vmiből sok van, amiből sok hasznot lehet meríteni; tárház

◇ áru; mindenféle holmi

tarack¹ fn ◇ vad inda

tarack² fn ◇ vas olvasztásakor keletkező salak; vassalak

tarack³ fn ◇ rövid csövű, rendszerint nagy űrméretű, meredek röppályájú löveg, tüzérségi lőfegyver; mozsár; mozsárgyű

tarackfű fn ◇ szálkátlan toklászú, sok és nehezen irtható gyökeret hajtó, élénkzöld, utakon, szántókon, száraz, füves helyeken közönséges gyomnövény; tarack

tarafara fn ◇ szükségtelen díszítés, cifrázat

taraj, taréj fn ◇ a sarkantyú hátsó részébe beillesztett, kis tengelyen forgó, fogazott szélű fém kerekecske, amely a sarkantyú összeütésekor peng

tarajka fn ◇ kokárda; szalagrózsa; szalagcsokor

tárál ige ◇ összevissza beszél; fecseg; pletykál

tarándszarvas fn ◇ rénszarvas

taráta mn ◇ elhagyott; elpusztult

◇ rendetlen öltözetű; lompos; ronda
tarattyú fn ◇ limlom; kacat; ócskaság
tarattyús fn ◇ zsibáros; kereskedő
tarbonca fn ◇ taliga; talicska
tárca fn ◇ jegyzetfüzet; notesz
tarcsa mn ◇ tarka; tarka-barka; foltos
taréj fn *lásd taraj*
targonca fn ◇ talicska
◇ hajlított farúd, amelyre a bográcsot és a korsót akasztják, hogy vállon vihessék
tárgy¹ fn ◇ pajzs; hordozható ostromszerkezet
◇ deszkázott fa állvány, amelyről a várat ostromolják
tárgy² fn ◇ cél; löcél; céltábla
tárgyal ige ◇ céloz; célra irányoz
tárgyaz ige ◇ <írásmű> vmely tárgyról szól, feldolgoz, tárgyal vmit
◇ vmire törekszik; célként maga elé tűz vmit
◇ céloz
tárgyszerű mn ◇ tárgyilagos; objektív
tárház fn ◇ raktár céljára alkalmas, főleg élelmiszer tárolására használt épület
◇ kincstár; kincseskamra; kincsesvár
tarhó fn ◇ édes aludttej
◇ összement tej
tárinca fn ◇ nyereg
tarisznyáz ige ◇ <élelmet, ennivalót> tarisznyába csomagol
tarisznyázik ige ◇ tarisznyából eszik, falatozik
tarisztra fn ◇ tarisznya
táritoppos mn ◇ kipúposodó tetejű és széles karimájú <kalap>
◇ olyan <ruhavisélet>, amelyhez a nők sok szoknyát vesznek magukra
◇ kipárnázott; párna alakú
◇ cifra; díszített
◇ széles lábú
◇ púpos hátú
tarjag fn ◇ <főleg a bőrön, nyálkahártyákon> a szövetek meggyulladását, elhalását, fertőző gyulladást követő szétesésből keletkezett, rendszerint gennyes kelés, tályog; fekély
tarjagos mn ◇ olyan <személy v. állat>, akin v. amelyen kelések, tályogok vannak; tályogos
◇ szederjes, kék-vörös foltos; vörhenyes
◇ apró, darabos felhőkkel borított, esőre mutató
tarkaság fn ◇ különös, rendkívüli dolog, változatos esemény, élmény, hír
tarló fn ◇ aludttej
tarlott mn ◇ letarolt, lombtalan <növény>
tarlóz ige ◇ szedeget; gyűjtöget
tárnok fn ◇ <a középkori Magyarországon> a királyi kincstár öre, a királyi jövedelmek, a begyűjtött termények gondozója és a pénzverés felügyelője, pénzügyek kezelője, a zászlósurak egyike, később hatáskör nélküli méltóság címe; tárnokmester
tárogató fn ◇ az oboa keleti (arab, török stb.) változata
◇ klarinéthoz hasonló, de nagyobb, öblösebb hangú régi magyar fűvóhangszer
taroglya fn ◇ rács-, ill. létraszerű szállítóeszköz
◇ létra
◇ egy fajta halászháló
◇ talicska
taroh fn ◇ aludttej
tarol ige ◇ <vmely szálás növényfajtát> éles szerszámmal tömegesen levág
◇ <termőtálat> csupaszra tesz úgy, hogy a rajta termő szálás növényfajtákat éles szerszámmal kivágja
◇ <emberi fejet> kopaszra nyír
társalda fn ◇ társalkodó terem; kaszinó
társadalmi mn ◇ társas; közösségi; szociális
társalgó fn ◇ illemre v. választékos társalgásra és ilyen levelezésre oktató könyv

◇ idegen nyelven való társalgásra tanító könyv

társalkodik ige ◇ társalog; beszélget

◇ társadalmilag érintkezik, barátkozik, szíves viszonyban áll vkivel

◇ társul; szövetkezik

társalkodóné fn ◇ család nőtagjainak szórakoztatására felfogadott művelt, női alkalmazott; társalkodónő

társas mn ◇ szövetséget alkotó; szövetséges

társaság fn ◇ társadalom

társasebéd, társasvacsora fn ◇ örvendetes, nevezetes esemény megünneplésére meghívott vendégek részvételével nyilvános helyen rendezett, rendszerint szónoklattal egybekötött ünnepi ebéd v. vacsora; bankett

társaskocsi fn ◇ megszabott fuvardíjért bárki által bérelhető, igénybe vehető, kényelmes lovas kocsi; bérkocsi

társaskör fn ◇ olyan személyek csoportja, akik szórakozás, társalgás céljával össze szoktak jönni

◇ kaszinó; klub

tarsóka fn ◇ kis tarsoly

tarsoly fn ◇ rendszerint bőrből készült, kivarrással díszített, szíjánál fogva vállra vetve viselt lapos táska

◇ a huszárok derékszíján függő díszes táskaféle

◇ női kézitáska

◇ pénz tartására, hordására való tárgy; pénztárca

tarsolyfű fn ◇ alacsony, fehér virágú, szántóföldeken közönséges gyomnövény; tarsóka

társzekér fn ◇ nagy rakodófelületű, magas oldalfalú táborig székér, amelyen a hadsereg számára szükséges poggyászt és hadiszert szállították

tartalék fn ◇ fenntartás; tartózkodás

◇ erkölcsi kötelék

◇ hátsó szándék, gondolat

◇ gond; aggodalom; félelem

tartány fn ◇ tartály; tároló

tartás fn ◇ tartási költség; tartásdíj

tartáspénz fn ◇ tartásdíj

tartomány fn ◇ vidék; tájék

◇ meghódított országrész, amelynek saját történelme és önkormányzata van

◇ vmely szerzetesrendnek egy országra kiterjedő kormányzati egysége

tartományzó fn ◇ tájsozó; nyelvjárásban használatos szó

tartótlan mn ◇ tarthatatlan; elviselhetetlen

tartózik ige ◇ fogódzik; tartja magát; támaszkodik

◇ tartóztatja magát

◇ megállapodik, megpihen, megmarad vhol

◇ tartózkodik vhol

tárva-nyitva hsz ◇ <ruha, különösen gombolható> olyan helyzetben van, hogy az alatta levő ruha v. a test szélesebb sávban látható; kigombolt

táska fn ◇ burok

tászli fn ◇ kezelő

◇ fodor v. csipke az ing nyakán

tat msz ◇ igen; bizony

tatar fn ◇ kanócként használt rongydarab

tatárka¹ fn ◇ zöldes virágú, széles levelű, a pohánkával rokon, egykor takarmánynak hazánkban is termesztett növény

tatárka² fn ◇ katicabogár; katica

tatáros mn ◇ vérengző; öldöklő; kegyetlen; gyilkoló

tata fn ◇ koma

tátat fn ◇ szótag

táti fn ◇ bácsi; öregember

tató fn ◇ keresztapa

◇ keresztanya

tátó fn ◇ magánhangzó

tátogat, tátong ige ◇ <száját tátva> báméskodik, csodálkozik

tátogató fn ◇ virágos kerti növény, amelynek fehér és sárga és kármin színű ajakos virágja, kerekded levele van; tátika; oroszlánszáj

tátorján fn ◇ szélvész; orkán

tátos fn *lásd* **táltos**

taval hsz ◇ tavaly

tavas fn ◇ <idő, különösen életkor számításában:> év

tavaszbúza fn ◇ a búzának az a fajtája, amelyet tavasszal vetnek el
◇ ezzel a búzával bevetett földterület

tavaszelő fn ◇ március

tavaszhó fn ◇ április

tavaszhozófű fn ◇ százszorszép

tavasutó fn ◇ május

távész, távészik ige ◇ vadászik; madarászik

távészó fn ◇ vadász

távirda fn ◇ táviró berendezéssel felszerelt hivatal, amely távirókészülékeken táviratokat vesz föl és továbbít; táviróhivatal

távirdász, távirász fn ◇ a távirókészülék szakképzett kezelője; az a postai, vasúti alkalmazott v. katona, aki táviratokat lead, továbbít és felvesz; távirász

távol hsz és mn ◇ a térnek vmely viszonylag messzebb eső pontjára; távolra
◇ térben vkitől, vmitől messze levő; távoli
◇ nem közeli <rokon, ismerős>
◇ rég elmúlt v. majd csak sokára bekövetkező <idő>

távolbalátó fn ◇ jós; látnok; vátesz

távoldad hsz ◇ kissé távol, messze

távolvaló mn ◇ távollévő <személy>

távoztat ige ◇ vkit, vmit távozni késztet; elküld; eltávolít
◇ <vmely nemkívánatos állapotot> megszüntet

taxa fn *lásd* **taksa**

té fn ◇ tea

teakatlan fn ◇ fémből készült, hengeres v. gömbölyded, gyakran díszes lábakon álló edény, amelyben régebben faszénnel v. borszeszlánggal teavizet forraltak; orosz teafőző; szamovár

teátrista fn ◇ színész; színművész

teátrum fn ◇ színház
◇ színpad
◇ színelőadás

teátrumcédula fn ◇ plakát; műsor; program

tebe fn ◇ a magyar népszokásokban életet, termékenységet jelképező feldíszített faág, főként lakodalmak alkalmával szerepel

tébláb¹, tibláb¹ ige ◇ kis helyen céltalanul ide-oda jár; tipeg-topog
◇ vkit munkájában akadályozva, szűk helyen ide-oda jár; lábatlankodik
◇ habozva tesz vmit; lassan dolgozik; tétovázik

tébláb², tibláb² mn és hsz ◇ munkáját nehézkesen végző és munkájukban másokat is akadályozó <személy>
◇ lassacskán; nehézkesen; ügyetlenül

téblábal, téblábol, tiblábol ige ◇ kis helyen céltalanul ide-oda jár; tipeg-topog
◇ vkit munkájában akadályozva, szűk helyen ide-oda jár; lábatlankodik
◇ habozva tesz vmit; lassan dolgozik; tétováz

tébolyda fn ◇ elmeegógyintézet; örültekháza; bolondokháza

tébolyog ige ◇ zavart bizonytalansággal ide-oda bolyong; ténfereg; kóborol

technika fn ◇ műszaki egyetem

technológia fn ◇ felső ipariskola

technológus fn ◇ ipari középiskolába v. régebben felső ipariskolába járó tanuló

teddegél ige ◇ rak; tesz; helyez

tefter fn ◇ számadáskönyv; török adókönyv

tege hsz ◇ tegnap
◇ nemrég; minap

tégely fn ◇ fémolvasztás, vegyi műveletek céljára szolgáló tűzálló edény
tegeten, tegetlen; tegett hsz ◇ nemrég; a minap; tegnap
tegez fn ◇ nyíltok; nyíltartó; puzdra
téglány fn ◇ téglalap; paralelogramma
téglás fn ◇ téglakészítéssel, téglavetéssel foglalkozó személy
tégláz ige ◇ <fehérenmút v. más ruhafélét> olyan vasalóval vasal, amelybe tüzesített téglát tettek
tégli fn ◇ tégely; tálcaska
tehát ksz ◇ akkor; abban az időben
tehátlan ksz ◇ <rendszerint körülményeskedő beszédben:> tehát; következésképpen; ennél fogva
téhel ige ◇ <malterral> beken; vakol
téhely¹ fn ◇ borotvatok; tok; dobozka
◇ borbélyműhely
téhely² fn ◇ vakolókanál
◇ vakolat
tehenes fn ◇ tehenet tartó jobbágy
◇ tehenőrző; tehénpásztor
tehenész fn ◇ tehénpásztor
tehénhús fn ◇ marhahús
tehéntartás fn ◇ a konvenció, vagyis természetben meghatározott fizettségű cselédnek szegődményben biztosított joga egy v. több tehen tartására
teher fn (*jelzőként*) ◇ <vmiből, rendszerint terményből, takarmányból> annyi, amennyit fejen, háton, vállon, zsákban, ponyvában stb. egyszerűen lehet vinni
◇ <járművön> egy rakomány
tehetlen mn ◇ olyan <személy>, aki nem tud tenni, cselekedni; tehetetlen
◇ közöszlésre képtelen; impotens
tehetős mn ◇ tetterős; cselekvésre képes
◇ tehetséges
tehetség fn ◇ anyagi képesség, lehetőség, mód
tehetséges mn ◇ tehetős, jómódú <személy>
teins mn *lásd téns*
teinsasszony fn *lásd ténsasszony*
teinsúr fn *lásd ténsúr*
téj fn ◇ egyes növények szárában v. termésében levő, fehéres színű nedv; tejnedv; tej
tejcsarnok fn ◇ helyiség, melyben a tejet a termelőktől átveszik, összegyűjtik és árusítják
tejedény fn ◇ fejős állatok emlője; tőgy
tejes mn ◇ olyan <helyiség>, ahol tejet árulnak
tejfőlős, tejeles mn ◇ olyan <személy>, aki tejfölt árusít
tejgyomor fn ◇ a kérődzők összetett gyomrának a tulajdonképpeni emésztést végző negyedik, utolsó része, amelybe a kérődzéskor alaposan összerágott és nyállal elkeveredett táplálék a leveles gyomor vályúján át jut el; oltógyomor
tejláz fn ◇ gyermekági láz
tejoltó, tejojtó fn ◇ főleg szopós borjú v. bányai gyomrából készült, a teje erjesztőleg ható anyag, amelyet különösen a sajt készítésekor használnak
téka fn ◇ kb. egy méter magas, falba illesztett v. falra akasztható, ajtóval ellátott, zárható, rendszerint népi díszítésű szekrény üvegek, poharak, néha könyvek elhelyezésére
◇ ajtó nélküli polcos szekrény v. állvány; könyvespolc; könyvállvány
◇ írómappa
◇ iskolatáska
◇ könyvtár
teke fn ◇ biliárdgolyó
◇ ágyúgolyó
◇ bolygó <égitest>
tekejáték fn ◇ biliárd
tekenő, teknyő fn ◇ fából kivájt, dagasztásra, mosásra használt házi eszköz; teknő
teként ige ◇ tekint
tekéntet fn *lásd tekintet*

teker ige ◇ <hajlítható v. szálás anyagból> csavarással előállít vmit

tekercs fn ◇ összegöngyölgetett ruha, ill. posztóból való, koszorú alakú kerek fonadék, amelyet némely vidéken a fejen vitt kosár v. egyéb teher alá tesznek a nők, hogy ne nyomja nagyon a fejüket, s biztosabban álljon meg rajta a teher

tekeres mn ◇ görbe; kanyargós

tekerő fn ◇ nyikorgó hangot adó, fából készült magyar népi hangszer, amelynek négy húrját vonó helyett a hangszer testébe illesztett fakorong forgatásával szólaltatják meg, hangmagasságát pedig a húrhoz szorított fabillentyűkkel szabályozzák; nyenyere

◇ függőleges tengelyen forgó szerkezet, amelyre a legombolyítandó fonalat kifeszítik

tekerőgép fn ◇ zárt, gyakran kerekre szerelt szekrényben elhelyezett zeneszerszám, amelynek sípjait lyukakkal fémlapra rögzített dallam alapján egy forgatható karral működésbe hozható fűjtató szerkezet szólaltatja meg; verkli; kintorna

tekervény fn ◇ hajfűrt; lokni; tincs

tekervényes mn ◇ olyan <ügy, eljárás>, amelyben nehéz eligazodni; hosszúra nyúlóan bonyolult; szövevényes

◇ körülményes; furfangos

teketória fn ◇ külső formáság; ceremónia

tekéz ige ◇ biliárdozik

tekintet, tekintet fn ◇ szempont; vonatkozás

◇ tisztelet; tekintély

tekintetes mn ◇ köznemeseket és értelmiségieket megillető címet viselő

teknőnc fn ◇ teknősbéka

teknő fn *lásd* **tekenő**

tékozik ige ◇ elszóródik; elszéled

tel ige ◇ telik

◇ növekszik; szaporodik

telázi fn *lásd* **stelázi**

telefonhírdő fn ◇ a rádióhoz hasonlóan műsort szolgáltató intézmény, amelynek adását vezeték továbbította

telegráf fn ◇ táviró

telegrafál ige ◇ sürgönyöz; táviratoz; táviratot küld

telegrafia fn ◇ távközlés; távirás; távirászat

telegram fn ◇ távirat; sürgöny

telek¹ fn ◇ elnéptelenedett, üresen álló, templom nélküli falu

◇ szántásra alkalmas, trágyázott, megművelhető föld

telek² fn ◇ kis szíjdarab v. madzag, amely vmely szerszám, különösen ostor, cséphadaró két részét mozgathatóan összekapcsolja; nyakló; ostorszíj; ostorszínór

télelő fn ◇ december

telepítvény fn ◇ telepítéssel létrehozott község, telep

teles-teli hsz ◇ telis-tele; színültig; csordultig

teletszaka hsz ◇ télen; telente; téli időben

televény fn ◇ gazdag termőtalaj; jó termőföld

télhó fn ◇ január

teli mn ◇ kövér, telt <arc, kép>

telibeszél ige ◇ telebeszél; elhíresztel; szétkürtöl

teliden-tele, telides-tele hsz ◇ telis-tele; színültig; csordultig tele

télidő fn ◇ a tél időszaka; tél

telisded-tele, telisded-teli hsz ◇ telis-tele; tömve

telje fn ◇ vmely személy, tárgy egész térbeli nagysága

teljes mn ◇ telt idomú; gömbölyű; gömbölyded; kerek

◇ tele

teljesedik ige ◇ <élő szervezet> mi voltát fokozatosan kifejti, fejlődése folyamán közeledik végső megjelenési formájához

◇ betelik vmivel

telkes mn ◇ olyan <személy>, akinek egy jobbágytelke s ennek megműveléséhez szükséges fogata, szekere, állata van

tél-túl, til-túl hsz ◇ néhány helyen; imitt-amott; itt-ott

◇ csak úgy nagyjából; nem gondosan; felületesen

◇ összevissza; szanaszét

◇ innen-onnan

téma fn ◇ <indoeurópai nyelvekben> névszók és igék főalakjai, amelyekből mint tövekből a többi alak megszerkeszthető

teméntelen, teménytelen mn ◇ töménytelen; rengeteg; temérdek

temérdek, temerzsek mn ◇ vastag; vaskos, zömök, tömzsi <testalkat>

temérdeken mn ◇ gorombán; durván; nyersen

temet ige ◇ <töltést, dombot> csinál

temetés fn ◇ sír; síremlék

temetési mn ◇ halotti

temetkezik ige ◇ vkinek a temetéséről gondoskodik; vkinek a temetését végzi

temhe mn ◇ lomha; renyhe; tunya

◇ esetlen; otromba

temonda, témonda fn és mn ◇ mendemonda; pletyka, üres fecsegés

◇ költött híreket, pletykákat terjesztő; pletykás

temondád fn ◇ pletyka; szóbeszéd; híresztelés

tempel fn ◇ szentély

temperamentum fn ◇ levegő mint természeti elem

temperál ige ◇ mérsékel; enyhít; a különbségeket csökkenti

tempíroz ige ◇ <leginkább lövedéket, robbanó készüléket> időzít

◇ <óraszerkezetes gépet, főszerelést> úgy állít be, hogy előre meghatározott időben működni kezdjen

templomozás fn ◇ templomba járás

◇ istentisztelet; mise

tempó¹ fn ◇ szokásos eljárás, mód

tempó² msz ◇ <sportversenyen biztatásként, lelkesítésként:> hajrá!; rajta!

tempora fn ◇ halánték; vakszem

ten nm ◇ a te saját tulajdonodban levő, saját magadhoz tartozó, a veled magaddal kapcsolatban levő; saját; tulajdon

teneripup, tendenevér fn ◇ denevér

ténfereg ige ◇ <személy, ritkán állat> láb alatt van, lábatlankodik

◇ <személy, közösség vmilyen erkölcsi rosszban> tartósan benne él; fetreng

tengelycsap fn ◇ a szekér tengelyének két vége

tengerár fn ◇ <tengerben> dagály, ill. a dagály alkalmával mozgó, emelkedő, áradó víztömeg

tengeri fn ◇ kukorica

tengeribarack fn ◇ sárgabarack; kajszibarack

tengeriborjú fn ◇ bálna

tengericső fn ◇ kukoricacső

tengerifosztás fn ◇ a kukoricacsövet borító levelek lefejtése, ill. ennek a munkának közös végzése mint népszokás

tengerikutya fn ◇ foka

tengeriló, tengerioroslán fn ◇ rozmár

tengeriszőlő fn ◇ ribizli

tengerityúk, tengeritik fn ◇ pulyka

tenmagad nm ◇ önmagad; saját magad; te magad

tennap hsz ◇ tegnap

tennen nm ◇ a te...; saját

tennenmagad nm ◇ tenmagad; önmagad

tenor fn ◇ modor; stílus

téns, tés, teins mn ◇ tekintetes

ténsasszony, tésasszony, teinsasszony fn ◇ <kiskereskedők, kisiparosok feleségének megszólításaként hasonló v. alacsonyabb társadalmi helyzetű személyek és parasztok részéről>

◇ tekintetes asszony

ténsúr, tésúr, teinsúr fn ◇ <kiskereskedők, kisiparosok megszólításaként hasonló v. alacsonyabb társadalmi helyzetű személyek és parasztok részéről>

◇ <alacsonyabb rangban levő értelmiségiek, főleg falusi tanítók megszólításaként>

◇ tekintetes úr

tenta, ténta fn ◇ tinta

tentanyaló, téntanyaló fn *lásd tintanyaló*

tényálladék fn ◇ tényállás; tény; helyzet; szituáció

tenyeres fn ◇ <enyhébb fenyítésként:> pálcával a tenyérre mért ütés

tenyerez ige ◇ paskol; ütöget

tenyésző¹, tenyésztő fn ◇ nöstény

tenyésző² mn ◇ termékeny; bő termést hozó

teoretice hsz ◇ elméletileg; elvileg; elméletben

tépdél ige ◇ tépdés; széttép

tepeckel ige ◇ sántikál; sántít

tepelák¹ mn és fn ◇ ügyetlen; élheterlen

◇ neveltséges külsejű ember

tepelák² fn ◇ bocskor; idomtalan csizma

◇ könnyű posztópapucs

tépelődik ige ◇ veszekedés közben egymást tépi

tepertő fn ◇ kis termetű személy

tepertyű fn *lásd töpörtyű*

tépés fn ◇ tiszta vászonból, gyolcsból tépett szálak v. lehasított keskeny szalagok, csíkok seb kötözésére

tepség ige ◇ szétnyomódik; szétterül

◇ tapos; gázol; tapod

tepsel ige ◇ szétnyom; elnyújt

tepsen ige ◇ hirtelen elnyúlik; elterül

tepsia fn ◇ tepsi; sütőtál

tér¹ ige ◇ fér; belefér vmibe

◇ összefér; összhangban van; összeegyeztethető

◇ térbeli akadályon keresztül közelébe férkőzik vkinek; eljut v. hová

tér² fn ◇ kisebb vízszintes földterület, tágas tér

◇ vásártér; piac

◇ tágas tér

tér³ mn ◇ tágas; szellős

térdbók fn ◇ a bal térd meghajtása a jobb lábnak rendszerint félkörívben való hátracsúztatásával tisztelet v. hódolat jeléül

térdeplőszék fn ◇ térdeplőszámoly; pad; imaszámoly

térdes mn ◇ bütykös lábú

térdkötő, térdszalag fn ◇ harisnyakötő

térdrvánkos fn ◇ <térdeplőn v. némely régi népi táncban> térdeléskor a térd alá tett párna; térdpárna

tere, terhe fn ◇ teher

terebély mn ◇ terebélyes; nagy kiterjedésű

téreget ige ◇ terel; hajt

◇ forgat; megfordít

◇ vmely hitre, elvre térít; megtérít

tereh¹, terh, terü¹ fn ◇ teher

◇ kötelezettség; tartozás

◇ másállapot; terhesség

◇ szolgaság

tereh², terü² fn ◇ vödör; korsó

téhang fn ◇ visszhang; echó

terék fn *lásd terjék*

terem¹ ige ◇ <vmilyen állat, anyag> keletkezik, előfordul vhol

terem² fn ◇ anyaméh

teremítő fn ◇ teremő

teremt ige ◇ eszközli, eléri, hogy vki, vmi gyorsan ott legyen, ott teremjen vhol

teremtet fn ◇ teremés

teremtette isz, mn és fn ◇ <bosszúságot, haragot kifejező enyhébb káromkodásként v. tréfás szitokszóként>

◇ <tréfás csodálkozás, elismerés, dévajság kifejezéseként>
◇ <korholás, feddés, intés kifejezésében>
◇ <elbeszélésben, érdeklődést keltő, hangulatkeltő közbevetésként>
◇ <fölháborodást, bosszúságot kifejező szitokszerű jelzőként:> haszontalan, semmirekellő <személy>;
mihaszna; pernahajder

◇ <kedveskedő jelzőként>

◇ haszontalan, semmirekellő személy

teremtettét isz ◇ <nagy testi fájdalom, bosszúság, harag kifejezésére használt szó>

◇ <színlelt harag kifejezésében használt szó>

◇ <korholás, rosszallás kifejezésében használt szó>

teremtettéz ige ◇ <a „teremtette” szóval> szitkozódik, káromkodik

◇ <a „teremtette” szóval> szid, káromol vkit

teremtő mn ◇ termő <növény>

teremtuccse, teremtuigyse, teremtuigysegéljen msz ◇ <az állítás hitelének fokozására, erős fogadkozásként, esküdözésként:> bizony isten; isten bizony; bizisten

terengette isz *lásd teringette*

terepélyes mn ◇ terebélyes; zömök; testes

terepes mn ◇ kiterjedt; szétterült

◇ kövér; testes

téres mn ◇ nagy kiterjedésű, bő, tágas <hely, terület>

teretura fn ◇ fecsegés; csevegés; beszélgetés

térföld fn ◇ róna; síkság

tergenye fn ◇ csomag; poggyász

◇ teher

◇ számárnyereg, amelyre a terhet rakják

◇ ágas teherhordó bot

tergiverzáció fn ◇ csűrés-csavarás; mellébeszélés; köntörfalazás

térgy fn ◇ térd

terhe fn *lásd tere*

terhel ige ◇ <vmely dolog> teherként nyom vmit, vkit

◇ súlyos díszként ékesít

terhelő mn és fn ◇ széles szíj, mellyel lovon, számaron, öszvéren a nyeret v. a pokrócot megszorítják; heveder

◇ az a heveder, melyet a talicskát toló ember a vállán átvét, és a talicska két nyeléhez erősít

terhelt mn ◇ vétkes; bűnös

◇ rossz tulajdonságot öröklő személy

terhes¹ mn ◇ nehéz; súlyos

terhes² fn ◇ tehervonat

terhes³ fn ◇ zsákocska; batyu

teringette, terringette, terengette isz és mn ◇ <bosszankodást, türelmetlenséget kifejező enyhébb káromkodásként v. szitokként>

◇ <meglepődés, megütközés kifejezéseként>

◇ <csodálkozást is tartalmazó elismerés kifejezésében>

◇ <enyhe, tréfás korholásban>

◇ <állítás, főleg méltatlankodásból fakadó v. meglepetéssel kapcsolatos bizonygatás nyomósításaként:> a teremtésit!; a mindenit!; a nemjóját!

◇ <bosszúságot, megütközést kifejező jelzőként:> haszontalan

◇ <tréfás csodálkozást v. enyhe megütközést is tartalmazó elismerő jelzőként>

teringettét, terringettét isz ◇ <bosszúság, bosszankodás, megütközés kifejezésére használt szó>

◇ <kellemetlen érzés kifejezésére használt szó>

◇ <megelégedés, elismerés, öröm kifejezésében használt szó>

◇ <csodálkozás, meglepetés kifejezésére használt szó>

térít ige ◇ <mozgásban levő állatok csapatát> eredeti irányától eltérő irányba tereli, hajtja

terítés fn ◇ olyan anyag, amellyel vmit befödnek, betakarnak

terítő fn ◇ olyan, amire vkit, vmit kiterítenek

◇ ravatal

terítőfa fn ◇ nyújtófa; sodrófa

terjed ige ◇ növekedik; gyarapodik; egyre nagyobb lesz

terjede ige ◇ lassan, fokozatosan terjed, terjedni kezd
◇ szétterül, elárad, ill. szétterült, szétáradt állapotban van

terjeget ige ◇ kiterget, szétbont vmit

◇ gesztikulál

terjék, terék, törjék fn ◇ állati méreg ellen használt szer; ellenméreg

◇ mákonyt, ópiumot is tartalmazó gyógyszer

terjény fn ◇ síkság; róna

terjmegutca fn ◇ zsákutca

terjesznyeg fn ◇ ernyő; napernyő

termelvény fn ◇ termék; árucikk

termésvas fn ◇ vasat hasznosítható mennyiségben tartalmazó érc; vasérc

természet fn ◇ élőlénynek v. vmely dolognak életmódját, hatását, létét, működését alapvetően meghatározó eredeti hajlam, sajátosság, tulajdonság

◇ ondó; sperma

természethistória, természetráajz fn ◇ az állattan, ásványtan, növénytan – némelykor a vegytan is – együtt mint iskolai tantárgy

természet fn ◇ a férfi ondója

természettan fn ◇ fizika

térmező fn ◇ lapály; síkság

termina fn ◇ határidő

terminus fn ◇ határidő; határnap

termométer fn ◇ hőmérő

termometrum fn ◇ lázmérő

ternó¹ fn ◇ <a régi lottón> hármastalálat

◇ a régi lottó főnyereménye

◇ váratlan nagy szerencse

ternó² fn ◇ különleges technikával, háromfonalas kötéssel készített, fésült gyapjúszövet

terő fn ◇ teher

terpe mn ◇ igen alacsony; törpe

terped ige ◇ kelleténél nagyobb helyet foglal el; kiterjed; kinyúlik

◇ dologtalanul tölti az időt; lustán heverészik

terringette isz és mn *lásd teringette*

terringettét isz *lásd teringettét*

térség fn ◇ területi nagyság; kiterjedés

tertetik ige ◇ terjed; megnyilvánul

terü fn *lásd tereh*

terül fn ◇ kinyílik, teljessé feslik <virág, főleg rózsza>

térül-fordul ige ◇ gyorsan, könnyedén, különösen vmi apróbb ügyet, munkát intézve egyszer v. többször vmely közelebbi helyre megy és visszatér; kerül-fordul

tés mn *lásd téns*

tésasszony fn *lásd ténsasszony*

tesped ige ◇ <növényi termés> idején túl ágán, szárán maradványként felhasználatlanul hever, romlik

tessen msz ◇ tessék

test fn ◇ testület; kar

testál ige ◇ <vagyon tárgyat> végrendeletileg vkire, vkinek v. vmely intézményre, intézménynek hagy, írat; örökül hagy; hagyományoz

◇ távozáskor ajándékként vkinek átad v. hagyományoz vmit

◇ végrendelezik; hagyakozik

testamentum fn ◇ végrendelet; hagyatkozás

téstárs fn ◇ cimbor; pajtás

testegyenészet fn ◇ az orvostudománynak az az ága, amely a csont-, izom- és ízületrendszer kóros elváltozásával és azok gyógyításával foglalkozik; ortopédia

testesül ige ◇ <eszme, gondolat, elképzelés, vágy> valóra válva testet ölt; megtestesül

testhalom fn ◇ tömegsír; hullarakás

testületi mn ◇ foglalkozás, osztály, ill. réteg szerint elkülönülő, csoportos; szűkebb értelemben vett közösségi

tésúr fn *lásd* **ténsúr**

tesz ige ◇ vmi vmit okoz, eredményez, előidéz

◇ vmely magasabb tisztséget a megfelelő személy megválasztásával betöltet, v. vkinek a megválasztását kijárja

◇ <szót, szöveget vmely nyelvre> fordít, áttesz

◇ becsül, értékkel vmit, vkit vmennyire

tésztaleves fn ◇ lebbencset, esetleg laskát v. tarhonyát – olykor burgonyát is – tartalmazó leves, amely úgy készül, hogy a zsírban megpirított és sóval, paprikával fűszerezett hagymára bő levet öntenek, és ebben főzik meg a tésztát

tesztemény fn ◇ kendő

tét fn ◇ munkálkodás

◇ cselekedet; tett

◇ állítás; tétel

teta fn ◇ nagyanya

◇ nagynéni

tetécske fn ◇ csúcs; a hegye vminek

tetejez ige *lásd* **tetéz**

tétel fn ◇ cselekedet; cselekvés

tetem fn ◇ csont

◇ test

tétemény fn ◇ tett; cselekedet

◇ <szerencsejátékban> az a kockáztatott pénzösszeg v. az azt képviselő játékpénz, zseton, amelyet a játékos a játéknak egy fordulatra az asztalon elhelyez, ritkán csak bemondd; tét

◇ rontás; átok

tetemes mn ◇ fontos; lényeges

◇ jókora, jó nagy <tárgy>

◇ nagy csontú; izmos; tagbaszakadt

◇ nagy erővel megnyilvánuló; igen nagy

tetemház fn ◇ kriptá; sírkamra

tetemrehívás fn ◇ <a hiedelem szerint> a gyilkosság vádjának egyik bizonyítási formája, mely azon a feltételezésen, hiten alapult, hogy a gyilkos jelenlétében v. érintésére a halott sebei ismét vérezni kezdenek

tetemváz fn ◇ csontváz; múmia

tetet ige ◇ tettet; színlel

tételes; tettetes mn ◇ tetszetős; mutatós; szemrevaló

tetéz, tetőz, tetejez ige ◇ vmit teljesen beföd, beborít

◇ vminek a tetejét rakja

◇ <felül nyitott edénybe rakott anyagot, ételt> megtoldva, a kellő, szokásos v. az edényt betöltő mennyiségénél nagyobbra méretez v. rak

◇ vkit v. vmit vmivel elhalmoz, bőségesen megajándékoz

tetézve hsz ◇ csordultig; színültig; teli

tetik ige ◇ nyilvánvalóvá, érthetővé válik

◇ megjelenik; láthatóvá válik

◇ megvirrad

◇ vmilyennek látszik

◇ vhogyan gondolja, véli, sejti

◇ szépnek, jónak, helyesnek látszik vki előtt; kedvező benyomást tesz vkire

◇ kedve tartja; úgy határoz

tétova fn ◇ tétovázás; habozás; határozatlanság

tető¹ fn ◇ tetű

tető² fn ◇ lapos felső rész

◇ a hegy legfelső része

◇ az emberi v. állati fej teteje, felső része; fejtető

tetős mn ◇ magas; nagy

tetőz ige *lásd* **tetéz**

tetszés fn ◇ előkelő, magas rangú személy elhatározása, döntése
tetszeskedik ige ◇ fitogtat; dicsekszik; hivalkodik
tetszik ige ◇ <dolog, jelenség> csak nagyjában, bizonytalanul, mintegy körvonalaiban láthatóvá lesz; látszik; előtűnik; feltűnik
tetsző mn ◇ felkelő, feltetsző <égitest>
◇ látszólagos; színlelt
tetszőleges mn ◇ látszólagos; vélt; képzelt
tetszhalott fn és mn ◇ minden külső jel szerint halott ember, akiben azonban még megmaradt az élet szikrája, feléleszthető
tetszvágy fn ◇ tetszésvágy; tetszeni vágyás
tett¹ mn ◇ elrendelt; kitűzött; megszabott
tett² fn ◇ tettlegesség; erőszakos cselekedet; bűntény
tettet fn ◇ alak; külső formája vminek
tettetős mn ◇ tehetős; gazdag; vagyonos
tettleges mn ◇ valóságos; tényleges
te-tu mn ◇ tegező viszonyban levő; pertu
tetűfű fn ◇ szarkalábfélék közé tartozó lilaszín virágú évelő növény, amelynek magvából tetű és más élősködők elpusztítására használt kenőcsöt és port szoktak készíteni
tettye fn ◇ derviskolostor
teuton fn és mn ◇ német
◇ ókori germán törzs, ennek tagja
tév fn ◇ tévedés; hibázás
tévedez ige ◇ ide-oda, erre-arra téved; bolyong; tévelyeg
◇ <szem, tekintet> vmely lelkiállapotban (ábrándozás, búsulás, félelem, ijedtség stb.) cél nélkül ide-oda irányul; cikázik
téveg fn ◇ labirintus; útvesztő
tévehedik ige ◇ eltávozik; eltávolodik
◇ eltéved; elkeveredik
◇ téved; melléfog
tevekecske fn ◇ láma
tévely fn ◇ labirintus; útvesztő
◇ eltévedés; eltévelyedés
◇ elmebaj; elmezavar; téboly
tévelyít ige ◇ tévútra vezet; tévedésbe visz
tévelykert, tévkert fn ◇ útvesztő; labirintus
tevepárduc fn ◇ zsiráf
téveteg mn és fn ◇ bizonytalanzkodó; habozó
◇ imbolygó; billegő
◇ könnyen tévedő; félrevezethető
◇ téves irányba vezető
◇ tévút
tevő¹ fn ◇ kemencének vályogból való, odatámasztható ajtaja, borítója
tevő², **tévő** fn ◇ az a személy, aki a kártyajátékban v. egyéb szerencsejátékban bizonyos mennyiségű pénzt tesz vmelyik kártyára, tételre
text fn ◇ textus; szöveg
textus fn ◇ előszóban elmondott v. leírt szöveg
◇ beszéd gondolatmenete
téz ige ◇ vkit bizalmasan „te”-nek szólít; tegez
tézis fn ◇ <iskolában:> vmely megoldandó, kidolgozásra váró feladat, tétel
◇ versmérték ütemének gyenge, vagyis hangsúlytalan része
tézsza, tézsola fn ◇ az eketaliga v. a borona elé akasztott rúd, amely mellé az ígás állatot fogják
◇ pótrúd a négyes, hatos ökörfogatnál
tiara fn ◇ fejdísz; pápai morona
tibet fn ◇ finom gyapjúszövetfajta
tibláb ige, mn és hsz *lásd tébláb*
tiblából ige *lásd téblábal*

tidó¹ fn ◇ egyetlen rugalmas levélből, nyírfahéjból v. cseresznyefahéjból álló hangszer, amelyet zajkeltésre v. akár dallamjátszásra is használnak

tidó² fn ◇ mécs; mécses

tigany fn ◇ zsírolvasztó lábas

tigrisló fn ◇ zebra

tik¹ fn ◇ tyúk
◇ kakas

tik² nm ◇ ti

tikácsol ige ◇ fuldokolva köhög; fulladozik

tikász fn *lásd tyúkász*

tikászik ige *lásd tyúkászik*

tikborító fn *lásd tyúkborító*

tikfagatya fn ◇ magasötte durva vászonból készült, megkeményített, hamuval, zsírral kikészített nadrág

tikfi fn ◇ csibe; kiscsirke

tikkad ige ◇ <köhögő ember> fullad

tikmony, tikmon fn ◇ tyúktojás

tikog ige ◇ fuldokolva köhög; fulladozik
◇ vihog; vihorászik
◇ zokog; sír

tikol ige ◇ fuldokol; fulladozik

tikól fn ◇ tyúkól

tikszem¹ fn ◇ tyúkszem

tikszem² fn ◇ napos, füves, köves lejtőkön, homokbuckákon gyakori évelő mérges növény, amelynek levelei keskeny szálúak, és amelynek nagy, sárga virága van, hajtásait a gyógyszeripar felhasználja; hérics

tikszó fn ◇ kakasszó

tikültetés fn *lásd tyúkültetés*

tilalmas mn és fn ◇ olyan, ami tilalom alá esik; tilos; tiltott
◇ tiltott v. védett hely, főleg az erdő v. legelő vmely része; tilos

tilalmaz ige ◇ vmit tiltottnak v. tilosnak nyilvánít

tilalom fn ◇ tiltott terület; tilos

tilalomfa fn ◇ <rendszerint útszélen, be- és átjárónál> vmely tilalmat jelző oszlop, cövek v. kereszt alakban összerótt fa

tilángli fn ◇ tüll; hálósövet; fátyolsövet
◇ olcsó ruhasövet

tilinkó fn ◇ kisebb furulya
◇ arasnyi hosszú, zsenge faág héjából készített füttyülő, síp

tilinkómadár fn ◇ galamb nagyságú, horgas csőrű, erős karmú, hátán agyagvörös, hasán sötét foltokkal tarkított világos színű ragadozó madár; vércse

tiló, tiloló fn ◇ a kender és len törésére és tisztítására általánosan használt, egykarú emelő módjára működő eszköz

tilol ige ◇ <kendert, lent> erre használatos eszközzel, a tilóval megtör, és a pozdorjától, hulladéktól megtisztít

tiloszik ige ◇ tilt; megtilt
◇ tartózkodik vmitől

til-túl hsz *lásd tél-túl*

timár fn ◇ hűbértartok; adománybirtok

tímár fn ◇ nyersbőrnek ásványi sókkal (timsóval, csersavval, konyhasóval stb.) való kikészítését foglalkozásszerűen végző szakképzett iparos; cseresvarga

tímárcser fn ◇ <a tímár-, ill. a szőrmeiparban> a bőr kikészítésére, puhítására való, különféle anyagok oldatából álló lé; csáva

timon fn ◇ hajókormány

timporál ige ◇ összekever; összevegyít

timsó fn ◇ borotválkozáskor az esetleges vérzés elállítására, a vágás összehúzására használt anyag

tinktúra fn ◇ felaprított gyógynövényekből v. ritkán állati alapanyagokból készített gyógyszer
◇ tinta

tinmagatok nm ◇ önmagatok

tinó fn ◇ idősebb, de még munkára nem fogott borjú, nemére való tekintet nélkül
◇ ivartalanított bikaborjú

tinta fn ◇ könyvek, szótárak kiadásával foglalkozó firma

tintanyaló, tentanyaló, téntanyaló fn ◇ <gúnyos v. tréfás megnevezésként:> tisztviselői munkakörben dolgozó, írásbeli munkát végző személy
◇ tehetségtelen újságíró; firkász

tintász fn ◇ írnok; aktakukac

tintaüveg fn ◇ tintásüveg; tintatartó

tintok, tintuk fn ◇ vékony, hálószerű pamutszövet; finom szövésű kelme; fátýolszövet

tiny fn ◇ magas karókerítés

tipereg ige ◇ toporog; topog; tipeg; tipeg-topog

tipográfia fn ◇ könyvkészítő műhely; nyomda

tipográfus fn ◇ nyomdász

tippad, tippan ige ◇ ragacsossá válik
◇ tapad; ragad

tipródik ige ◇ topog; dobog
◇ <élőlény> vhol, vmiben, vkin hosszan, többször szándékosan tipor

típusebéd fn ◇ <az üzemi étkezés megszervezése előtt> a vendéglőkben és étkezőkben hatóságilag kiutalt nyersanyagból készített, s a dolgozók számára heti előfizetés alapján olcsó egységáron kiszolgált ebéd

tiráda fn ◇ monológ

tirannizál ige ◇ önkényeskedik; zsarnokoskodik

tirannizmus fn ◇ elnyomás; tekintélyuralom; zsarnokság

tirannus, tiran fn ◇ diktátor; önkényúr; uralkodó; zsarnok

tirpák¹ fn ◇ szlovák, különösen Nyíregyháza környéki szlovák népcsoport

tirpák² mn ◇ tökéletlen

tiszt fn ◇ hivatali hatáskör, munkakör; hivatali rang, tisztség
◇ hivattal, ranggal, szereppel, általában milyen minőséggel együtt járó kötelesség, feladat
◇ hivattal, rangot, tisztséget viselő személy

tiszta fn és mn ◇ <rendszerint birtokos jelzős kapcsolatban:> vminek a tiszta, szennyezetlen része
◇ <lápban, nádasban> sík víz, róna
◇ olyan <birtok>, amely nincs megterhelve adóssággal

tisztaszoba fn ◇ <főleg falusi házban> az az általában utcára néző szoba, amelyben nem szoktak tartózkodni, hanem állandóan tisztán áll, és olyan vendég fogadására használják, akit különösképpen meg akarnak tisztelni

tisztátlan mn ◇ nemkívánatos elemeket tartalmazó, szennyezett <anyag>, szabályos v. szokásos formájától eltérő <jelenség>; nem tiszta
◇ romlott; erkölcstelen

tisztáz ige ◇ <vagyont> a ráírt terhektől megszabadít

tisztel ige ◇ foglalkozásának, rangjának, társadalmi állásának megfelelő címén és neven szólít vkit

tisztelendőség fn ◇ <katolikus pap ünnepélyesebb megszólításaként v. megnevezéseként>

tiszteletes mn ◇ tiszteletet érdemlő; tiszteletet keltő

tiszteleti mn ◇ tiszteletbeli; címzetes; névleges

tisztelkedik ige ◇ üdvözöl; fogad; köszönt
◇ dicsekszik, nagyoz

tisztes mn ◇ olyan <személy>, aki jellemével, magatartásával, megjelenésével, korával tiszteletet érdemel
◇ olyan <dolog>, amely kora v. egyéb tulajdonságai miatt tiszteletet, megbecsülést érdemel
◇ megszokott; szabályszerű; tiszteletben tartott
◇ a körülményekhez képest megfelelő; kellő; illő

tisztosít ige ◇ tisztel; tiszteletben tart

tisztesség fn ◇ tiszteletet keltő, parancsoló állapot, tisztség, hivatal, rang

tisztiszolga fn ◇ vmely katonatiszt mellé személyes szolgálattételre beosztott legénységi állományú, rendfokozat nélküli katona; legény; csicskás

tisztító fn ◇ orvosság; orvosság; hashajtószer

tisztügyész fn ◇ <a városi, ill. a megyei igazgatásban> jogtanácsosi hatáskört betöltő tisztviselő

tisztolat fn ◇ tisztulás
◇ tisztálkodási mód

◇ ürülék; széklet

tisztartó fn ◇ a fejedelem helyettese; helytartó

tisztul ige ◇ elmegy, eltakarodik vhonnan

titán fn és mn ◇ rendkívül nagy; óriás

◇ rendkívüli képességű személy

titk fn ◇ titok; rejtély

titkoskodás fn ◇ titkolózás

titoknok fn ◇ titkár

titula fn ◇ ranggal, állással járó cím, megszólítás; titulus

◇ külső v. belső jellemvonásokkal szerzett elnevezés, szokásos megjelölés v. vkit megillető név

◇ jogcím; jogalap; ürügy

titulál, tituláz ige ◇ vminek címez, rangjához méltóan, állásának megfelelően szólít vkit

◇ vminek nevez vkit, vmit

titulálás fn ◇ megszólítás; üdvözlés

tituláris mn ◇ olyan <személy>, aki vmely hivatalnak, méltóságnak v. állásnak csak a címét viseli a megfelelő hatáskör és javadalom nélkül; címzetes

tized¹ fn ◇ <a learatott gabonából, a begyűjtött terményből> munkadíj gyanánt járó tizedrész

tized² fn ◇ évtized; tíz év

tizedes fn ◇ magasabb rangú városi és megyei tisztviselők mellett szolgálatot teljesítő egyenruhás altiszt, gyakran a városi v. megyei rendelkezések végrehajtó közege; urasági inas; hajdú

tizedhó fn ◇ október

toalett fn ◇ estélyi ruha; báli ruha

tobak fn ◇ nyersbőrnek ásványi sókkal (timsóval, csersavval, konyhasóval stb.) való kikészítését foglalkozásszerűen végző szakképzett kisiparos, ill. szakmunkás; tímár

tobák fn *lásd tubák*

tobákol ige *lásd tubákol*

tobosz fn ◇ skatulya; doboz

toboz fn ◇ fenyőszurok; fenyőgyanta

tobzódó mn ◇ pazarló; tékozló

tócsap fn ◇ zsilip; gát

tocskol ige ◇ szétfröcsköl; fröcsköl

tocsogó fn ◇ az úttesten levő kisebb-nagyobb tócsa, amelybe lépve loccsanó, csobbanásszerű hang keletkezik; pocsolya

◇ legelő, rét, folyópart vízzel átitatott süppedékes, mocsaras része

tódulat fn ◇ tolongó tömeg; sokaság

tóga fn ◇ <a XIX. század közepéig> a református kollégiumok felső évfolyamos, bennlakó diákjainak palástszerű, bő felsőruhája, melyet testhez álló fekete ruhára öltöttek fel

tohonya mn ◇ rest, tunya, lusta <személy>, aki csak lassan, húzódozva, ímmel-ámmal tesz vmit, fog vmihez

◇ nagy testű, esetlen, nehézkes mozgású, elhízott <személy>

tohuvabohu fn ◇ rendetlenség; zűrzavar; felfordulás

tojás fn ◇ némely rovarnak, főleg a hangyának és a selyemhernyónak a petéje

tojásgomba fn ◇ erdei talajon termő, tölcser alakú ehető gomba, amelynek fehér húsa és fűszeres íze van; csirkegomba

◇ jóízű ehető gomba, amelynek termőteste gumó alakú, és a talajban, fák gyökereivel együttélésben fejlődik; fiatal szarvasgomba

tojásszéke, tojásszike fn ◇ tojássárgája

◇ a tojássárgájában levő csíra, azaz a szaporodásra képes sejt

tojomány fn ◇ tojás

tojóz, tojózik ige ◇ <kakas a tyúkkal> párosodik

◇ <házi szárnyast, főleg tyúkot> az állat végbelébe dugott ujjával megvizsgál, kitapogat, hogy tojós-e, fog-e tojni

tok¹ fn ◇ 13–24 hónapos juh; toklyó

tok² fn ◇ töltényhüvely

tóka¹ fn ◇ vadkacsa; vadréce

tóka² fn ◇ harangnak használt deszka; faharang

tóka³ fn ◇ ásott vízgyűjtő gödör állatok itatására

tokásodik ige ◇ <sertés> tokára hízik

toklász fn ◇ gabonafélék között növény gyomnövény, amelynek termése hasonlít a gabonáéhoz

◇ üres kalász

◇ a kalászos növények maghéja és a rajta levő serteszálak

toklyó fn ◇ 13–24 hónapos hónapos juh; tok

◇ <rendszerint megszólitásként v. enyhe korholó szóként:> ostoba, buta személy, főleg gyerek

tokmány fn ◇ hosszúkás fa-, bádóg-, szaru- v. bőrtok, amelyet többnyire a derékra kötnek, s kaszafenőt, ritkábban kést tartanak benne

tokos mn ◇ olyan <fiatal madár>, amelynek még csak sarjadzó tollai vannak; tollasodni kezdő

◇ olyan <megkopasztott v. megtépett baromfi>, amelynek tollából csak a tok maradt meg

tokosodik ige ◇ <hüvelyes vetemény> úgy fejlődik, hogy tokféle hüvelye nő

◇ <madár> tokossá kezd válni, tollai sarjadzanak

tolattyú fn ◇ olyan szerkezet, amelyet szelep helyett csővezetékek elzárására használnak

toldal ige ◇ megtold; toldozgat

toldalék¹ fn ◇ <írásműben> függelék, utóirat

toldalék² fn ◇ vhonnan lecsüngő apró dísz tárgy, csecsebecse; fityegő

◇ járulék; tartozék

toldalékadomány fn ◇ ráadás; többlet

toldás fn ◇ ráfizetés

toldal fn ◇ az, amit vmihez, rendszerint okirathoz hozzátoldanak, amivel vmit megtoldanak; toldalék

◇ a váltó megtoldása a váltó űrlapjához hasonló papírszelettel, amelyen folytatni lehet a váltó forgatását

◇ a cégbe felvett névhez csatolt jelző (pl. ifjabb, idősb) v. utójelző (pl. udvari szállító)

told-fold ige ◇ újabb meg újabb formába önt; alakítgat

toll fn ◇ stílus; írásmód

tollál ige ◇ töröl; eltöröl; megsemmisít

tollas mn ◇ választáskor a pártállást a kalap mellé helyezett bizonyos színű tollakkal kifejező <személy, csoport, képviselő>

◇ tollszerűen kiszélesedő, egy v. több kiágazással ellátott <tárgy, dolog>

◇ rugós

tollászkodik ige ◇ dologtalanul, haszontalansággal tölti az időt; henyél

tollforgó fn ◇ díszes madártollból készült, rendszerint egyenruhához v. díszruhához viselt fejfedőn levő forgó, azaz tollakból álló v. tollakat utánzó dísz

tollhajó fn ◇ íróttollak tartója; tolltartó

tollkés fn ◇ könnyű, finomabb pengéjű rugós zsebkés

tollkönnyű mn ◇ nagyon könnyű; pehelykönnyű

tollnok fn ◇ olyan személy, aki íráshoz, másoláshoz, tollforgatáshoz ért, kenyerét ezzel keresi; firkász; skribler

◇ a régi hivatalnoki ranglétrán a legalacsonyabb fizetésű, kezdő hivatalnok; írnök; fogalmazó; jegyző

tollrágó mn ◇ tollat rágó, nehezen fogalmazó <személy>

tollsöprő fn ◇ baromfi, főleg liba lemetszett szárnya, tűzhely körüli tisztogatásra, koromnak, elszóródott lisztnek leseprésére; tollseprű

◇ finomabb, puha tollakból vékony bot végére kötött seprű, főleg bútorok, képek, falak leporolására, tisztogatására; tollseprű

tollu fn ◇ toll; madártoll

◇ kenőtoll

tollvivő fn ◇ jegyző; írnök

toló fn ◇ gabona v. más vékony szárú növény, különösen fű vágására v. felszedésére használt, mezőgazdasági eszköz: rövid, egyenes nyélre erősített félkör alakú, belső hajlata mentén élesre fent penge; sarló

tolóka fn ◇ tolózár; rekesz

tolóágy fn ◇ kerekeken mozgó, ládaforma, alacsony fekvőhely, amely nappalra fiók módjára az ágy alá tolható

tolódik ige ◇ tódul, torlódik, nyomul v. hová

tolóka fn ◇ eszköz a már önállóan, de még bizonytalanul járó kisdednek a járás megtanulásához

toloncház fn ◇ börtön; fegyház; fogház

tolvajkodik ige ◇ gonoszkodik; heccelődik; mókázik
tolvajkulcs fn ◇ nem túl biztonságos zárat nyitó eszköz; álkulcs
tolvajol ige ◇ <tolvaj módjára> ellop vmit; eltulajdonít
tolyakas fn ◇ teknősbéka
tom¹ fn ◇ lakoma; vendégség
tom² ige ◇ töm; kitölt
◇ tol; taszít; nyom
tomb¹ ige ◇ ugrál; szökdel
tomb² mn ◇ gyengeelméjű; együgyű; buta
◇ meggondolatlan
◇ fiatal; tapasztalatlan; járatlan <az udvari műveltségben>; tanulatlan
tombác fn ◇ csónakszerűen kivájt fatörzs, amelyen a vízimalom áll
◇ kapufélfa; faoszlop
tombás fn ◇ énekmondó; mulattató
◇ énekes asszony <halottvirrasztásnál>; siratóasszony
tombol ige ◇ vigad; mulat; dorbézol; táncol
◇ ugrál; szökdel
◇ <állat, különösen ló> dobog, toporzékol
tomp fn ◇ állat hátsó combjának felső, domború része
◇ csípő; far
tompa mn ◇ nehéz felfogású; ostoba
◇ közönyös; fásult
tompora fn ◇ erős kiemelkedés a combcsont felső végén a csípő és a farcsont között; tompor
◇ csípő; derék; tompor
tompos mn ◇ széles csípőjű
tomus fn ◇ kötet
tón fn ◇ tónus; hanghordozás; modor
tong fn ◇ hordó <olaj, puskapor, hering, mész stb. tárolására>
tonka¹ fn ◇ fából készült, lyukacsos ládaszerű csónak, amelyben a halászok a kifogott halat elevenen tárolják
tonka² fn ◇ életlen; tompa, hegyetlen
tonna, tonnácska fn ◇ hordó v. nagy, hordószerű edény
tonzúra fn ◇ egyes katolikus szerzetesrendekben a papok jellegzetes hajviselete a fejtető hátsó felén nyírt kerek, kopasz folttal
tonya, tonyhó mn ◇ lusta; lomha; esetlen; tunya
◇ gyáva; félénk; ijedős
top¹ fn ◇ lépés
◇ lábnyom
◇ a lábfej alsó része
◇ láb
◇ a disznó hátsó sonkája, ill. a comb vastag húsa
top², topp¹ ige ◇ <nehézkés lépéssel> egyet lép
top³, topp² msz ◇ <járó gyermekhez intézett felszólításként:> állj meg!, guggolj le!
◇ <személyhez, különösen nehézkesen mozgó személyhez, felszólításként, hogy lassabban járjon v. álljon meg>
topa mn ◇ tompa; életlen
◇ hibás, beteg, torz <lábú> (pl. lúdtalpú, nagy, széles lábú, csámpás, bokában görbe, pókos stb.)
◇ olyan <személy>, akinek lábfeje, kézfeje v. ujjai hiányoznak
◇ sánta, bicegő v. nehéz, esetlen járású <személy>
◇ ügyetlen, gyámoltalan, esetlen v. fejletlen <ember>
topán¹, topánka fn ◇ bokáig érő rövid szárú cipő
◇ kicsi, finom, könnyű, főleg gyermek- és női cipő; cipőcske
topán² fn ◇ katonai és némely más egyensapka bal oldalán hármásával viselt sujtásszerű dísz
toplakodik ige ◇ pletykál; trécsel; tereferél
toplica fn ◇ sáros pocsolya; locspocs
topoly, topolya fn ◇ nyárfa, főleg fehér nyárfa

topor fn ◇ kis kézi balta

toporján, toportyán, toportyánféreg fn ◇ farkas

◇ medve

tor fn ◇ több-kevesebb résztvevővel folyó, bőséges v. ünnepélyes evés-ivás; lakoma

torbágy fn ◇ domb; halom

torf fn ◇ tőzeg; turfa

torha¹ mn ◇ puha; lágy; petyhüdt

◇ korhadt; málló; törékeny

torha² fn ◇ iszap

torkolat fn ◇ <üveg, cső> szája; torka

torl, torlik ige ◇ kihány; kiokád

torlad ige ◇ összetorlódik; tornyosul

torlat¹ fn ◇ törmelékeknek felgyűlt halmaza, melyet szél v. víz hordott össze; torlasz

◇ összetorlódott anyag

◇ vmely ércnek folyó v. tengervíz által összehordott telepe, lelőhelye

torlat² fn ◇ megtorlás; bosszúállás

torlatlan hsz ◇ anélkül, hogy megtorolta volna vki; bosszulatlanul

torlik ige ◇ torlódik; összetorlódik

torló fn és mn ◇ felszabadított szolga; dusnok

torn fn ◇ torony

tornác fn ◇ verandaszerű előtér; előcsarnok

◇ falusi házak folyosóhoz hasonló, fedett külső része

◇ erkély

tornácórző fn ◇ ajtónálló; portás

tornaing fn ◇ tornatrikó; mez

tornaklub fn ◇ sportegyesület; sportklub

tornászat fn ◇ testgyakorlás; torna

tornir fn ◇ lovagi játék; harci játék

tornír fn ◇ lovagjáték; vetélkedés

torniszter fn ◇ borjúbőrből készült katonai hátibőrönd; borjú

tornyos mn és fn ◇ hosszú; egyenes; magas

◇ alakjával toronyra emlékeztető, toronyhoz hasonló

◇ négy oszlopon nyugvó, lapos v. csúcsban végződő mennyezettel ellátott ágy; párnával, dunyhával

magasan felrakott, feltornyozott ágy

tornyoz ige ◇ <hajlat> toronyra emlékeztető alakúra fésül

torok fn ◇ a boglyakemencének a búbja és a fal közé eső, a kemence nyílásához vezető része

torokbaj fn ◇ <emberen, állaton> a légző utak nyálkahártyáján sárgásszürke, hártyszerű izzadmányt okozó, súlyos tünetekkel járó, heveny, fertőző betegség; diftéria; torokgyík

torokbúb fn ◇ gége

torokhang fn ◇ gégehang

◇ a szájpaddlás hátsó részén, a garatüreg táján képzett mássalhangzók és a h-féle hangok közül vmelyik

(pl. a magyar „g”, „k”, „h”)

torol ige ◇ halmoz; felhalmoz

◇ tőm; tölt

◇ hangot kibocsát magából

toromba fn ◇ egy marok nád, amelynek fényénél éjszaka halásznak v. rákásznak

◇ a háztető csúcsa nádból, szalmából

◇ házfedéshez használt zsúp, azaz összekötött szalmacsomó

torongy¹ fn ◇ egyfajta fekély, különösen a végbélben, a külső nemi szerveken

◇ belső részek, belek

torongy² fn ◇ gyermek; fickó

toronkász mn ◇ ingadozó; ide-oda mozgó, billegő

torony fn ◇ <sakkjátékban:> bástya

toroz ige ◇ vmilyen alkalomból rendezett lakomán, toron, mulatságon részt vesz; tort ül

◇ halotti tort ül, azon részt vesz

◇ disznótorban vesz részt

◇ <kezdetleges műveltségű népeknél> a szokásos áldozat alkalmával a megölt állat húsából rendezett lakomán, ünnepi szertartáson részt vesz, vigad

torpad ige ◇ horpad; belapul; benyomódik

tortáta fn ◇ torta

tortúra fn ◇ kínvallatás; kínzás; kínpad

◇ gyötrellem; kínszenvedés

torz mn ◇ torzonborz; borzas; kuszált

torzkép fn ◇ álarc; maszk

torzonkodás fn ◇ ellenállás; szembeszegülés

torzonkodik ige ◇ zsörtölődik; mérgelődik; torzsalkodik

torzrajz fn ◇ karikatúra

tosz, toszik ige ◇ vhová tesz, rak

◇ tol; taszít; lök

◇ <durva szóhasználatban:> férfi közöszül vkivel, baszik vkit

tósz mn ◇ pohárköszöntő

tót fn és mn ◇ szlovák

totojgat ige *lásd tutujgat*

tótrépa fn ◇ a napraforgóval rokon, ritkán takarmánynak termelt, de vadon is tenyésző évelő növény, amelynek körte alakúan megvastagodott gyökérgumói vannak; csicsóka

tott hsz ◇ valóban; bizony; úgy van

◇ akkor; azután

tótugrás fn ◇ könnyen megvalósítható; kis dolog

tótumfaktum, tótumfak fn ◇ olyan személy, akire vmely kisebb közösségben mindenféle elintéznivalót rá lehet bízni, aki a legkülönbözőbb munkákra felhasználható; faktótum

◇ vkinek a bizalmi embere, jobbkeze, mindenese

◇ olyan személy, akitől vmely szervezett közösségben a legtöbb függ, aki kezében tartja az ügyek irányítását

toty mn ◇ nagy, széles fenekű, nagy öblű <fazék, edény>

◇ nagy ülepű <személy>

◇ lassú, nehézkes, öreges mozgású, járású, totyakos <személy>

◇ ügyetlen; ügyefogyott; együgyű

tottyán ige ◇ vmi lomhán, nehézkesen, lustán v. fáradtan a földnek ütődik, csapódik

tova hsz ◇ egy kissé távolabbi helyen; ott

◇ <távolságot, időtartamot, időpontot, számot, mennyiséget jelentő szó, kifejezés előtt:> körülbelül

továbbad, továbbat hsz ◇ távolabbi helyen v. hely felé

◇ egy idő múlva; később

◇ még egy darab ideig; tovább

◇ továbbá; azonkívül

tovacső fn ◇ távcső; látcső; messzelátó

tózni fn *lásd dózni*

tő¹ fn ◇ alsó vég

◇ szőlőtőke

◇ torkolat

tő² fn ◇ tű

többes fn ◇ az a mennyiség, amely az illető másik mennyiséggel maradék nélkül osztható; többszörös

többet hsz ◇ többé

◇ <állító alakú kérdésben, közlésben:> a kérdés, közlés, a beszéd időpontja után még máskor is

többít ige ◇ kiegészít; szaporít, többszöröz

többszöröz ige ◇ többször megismétel

többül ige ◇ növekedik; növekszik; szaporodik

tőc fn ◇ agyagból, földből, vályogból a ház előtt rakott ülőke

◇ <karzaton, folyosón, erkélyen, ablakon> párkányféle szerkezet, amelyre könyökölni lehet; könyöklő

◇ kemencepadka

◇ polc; deszkaparkány

tőcik fn ◇ alacsonyra fűrészelt fatönk

◇ agyagból, földből, vályogból a ház előtt rakott ülőke

◇ tűzhelynek v. kemencének sárból tapasztott padkája

tőcike, tőcke fn ◇ ház előtti pad

tőfög ige ◇ <jármű, főként autó> pőfög

tőcsik fn ◇ tűzhely

tődes ige ◇ megszúrdos; megszurkál

tődesik ige ◇ szúródik; fúródik

tőgy fn ◇ tölgy

tőgyel ige ◇ <bőre szabott ruha> tőgyszerűen buggyot vet, lelóg, lecsüng vkiről

◇ <tehén> tőgyet növel, ill. ellés előtt tőgye megduzzad, megtelik tejjel

tökcitura fn ◇ a lantfélék családjába tartozó, kis testű, hosszú nyakú, pengetős hangszer; tambura

tökdinnye fn ◇ görögdinnye

tőke fn ◇ kidöntött, kivágott fának a talajban maradó része a gyökerek nélkül, amely egészben v. széthasogatva tüzelőnek való

◇ a kivágott fa földből kiálló darabja; tönk

◇ vastagabb fa törzséből levágott, rendszerint henger alakú, tömör rész, amelyen különféle munkafolyamatokat végeznek; tönk

◇ méhkas

◇ henger alakúra fűrészelt fatörzs mint kivégzőeszköz

◇ ostoba, durva, érzéketlen, nehézkes ember; tuskó

töked¹ ige ◇ akad; ütközik vkibe

◇ fúródik vmibe

◇ beleköt vkibe

töked² ige ◇ <nap> süt, tűz, világít

tökéll ige ◇ szúr; döf

tökéll fn ◇ tökély; tökéletesség

tökeszt ige ◇ fúr, szúr, akaszt vmibe

tökfilkó, tökcalap, tökcolop fn ◇ <vmilyen oktalan v. csacsi dologért> tréfásan megrótt v. általában megbocsátóan butácska gyermek

tökgyolyó fn ◇ here

tökít ige ◇ megkínoz; meggyötör

◇ fegyverrel támad, pusztít, tönkretesz

tökkáposzta fn ◇ tökfőzelék

tökkent ige ◇ elrejt; eldug

tökkobak fn ◇ felébe vágott, belétől megtisztított és megszáradt tök kemény héja, amelyet vminek a tartójaként használnak

◇ nehéz felfogású, ostoba ember feje; tökfej

tökkolop mn ◇ fajankó; ostoba ember

tökmagzacskó fn ◇ kisfiú; fiúcska

tökös¹ mn ◇ nagy szemű <gyümölcs>

tökös² mn ◇ olyan <madár>, amelynek még csak sarjadzó tollai vannak, tollasodni kezdő; tokos

tökös³ fn ◇ heresérves

tökösödés fn ◇ az a kóros állapot, hogy a test vmely üregében levő szerv (pl. here) az üreg falán kisebb-nagyobb mértékben kitüremkedik; sérv

tökösség fn ◇ heregyulladás; heresérv

töksi mn ◇ ostoba; tudatlan; buta

töl fn ◇ tölgy; tölgyfa

tölt¹ ige ◇ <teret, helyiséget> telivé tesz azzal, hogy nagy számban megy oda v. vmit nagy számban hagy ott; fokozatosan megtölt

tölt² mn ◇ telt

töltekezik ige ◇ táplálkozik; eszik

töltelék fn ◇ bomba belsejébe helyezett apró, éles v. hegyes vasdarabok, amelyek robbanásakor szétrepülnek

töltény fn ◇ előltöltő tűzifegyverek töltése

tölténytartó fn ◇ tölténytáska

töltés fn ◇ előltöltő tűzifegyver csövébe töltővesszővel belevert robbanóanyag, fojtás és lövedék együttvéve

töltike¹, töltike¹ fn ◇ kisebb, kádhoz hasonló faedény, amelynek fenekén lyuk és ehhez csatlakozó, kiálló cső van, s a hordó felső nyílására helyezve a must v. bor betöltésére használják; léhó

töltike², tőtike² fn ◇ szőlőlevélbe, esetleg más növény erre alkalmas nagyobb levelébe töltött, rizsből és darált húsból álló, savanykás lével tálalt, némileg a töltött káposztához hasonló étel

töltött mn ◇ tömással hizlalt <állat>

töltővessző fn ◇ elöltöltő tűzifegyverek töltéséhez használt s fából v. fémből készült vessző

töltöz, töltözik ige ◇ fal; nyel; teletömi magát

töm ige ◇ <vmely kötött v. szövött anyagon, különösen ruhadarabon a lyukas részt> beszövi, szövással eltünteti; stoppol

tömecs¹ fn ◇ molekula; részecske

tömecs² fn ◇ az az anyag, amellyel tömítenek vmit; tömítés; fojtás

tömény¹ fn ◇ egy fajta, főleg Arábiában és Kelet-Afrikában tenyésző fa kérgéből nyert sárgásvörös színű gyanta, amely hevítéskor sűrű füstöt és kellemes illatot áraszt; tömjén

tömény² fn ◇ tízezer katonából álló sereg

tömény³ mn ◇ nagyon sok; rengeteg

töményezer fn ◇ egymillió

tömérdek mn ◇ roppant nagy; hatalmas

◇ vaskos; tömzsi személy

tömkeleg fn ◇ fával, bokrokkal, bozóttal sűrűn benőtt v. beültetett, zezugos, tekervényes utakkal behálózott terület, hely, kert, ahol könnyű eltévedni, ill. ahonnan nehéz kitalálni, kijutni; útvesztő; labirintus

tömlő fn ◇ <dudában> rendszerint kecskebőrből készült fújtató zsák, <orgonában> fújtató szerkezet

◇ felfuvalkodott ember

◇ iszákos, részeges ember

tömlőc fn ◇ börtön; fogda; zárka

◇ szűk hely, amelybe vki be van szorítva

◇ a varsának mint népi halászáeszköznek az a része, amelyben a hal fogva van

tömlőctartó fn ◇ tömlőcben a rabok öre; börtönőr

tömlősíp fn ◇ duda

tömőfa fn ◇ nyeles, súlyos, zömök bunkó, amellyel a földet, a murvát döngölik, tömítik

◇ rúd, amellyel vmely tárgyat vmilyen üregbe tömnek

tömőpamuk, tömőpamut fn ◇ stoppolásra használt pamutfonal

tömör mn ◇ alacsony és széles, vastag <épület>; zömök

tömőrúd fn ◇ fából készült, egyik végén szélesebb v. elszélesedő rúd, melyet a régi gyártmányú puskák, ágyúk golyóval való töltésére használtak

tömörzsök, tömörzsi mn ◇ zömök; tömzsi

tömött mn ◇ köpcös termetű, zömök <személy, test>

◇ tömören fogalmazott, kevés szóval sokat kifejező <stílus>

tömpe mn ◇ igen alacsony; törpe

◇ kissé pisze, vastag <orrú>

tömzs fn ◇ szőr v. gyapjú tömörítését végző szerkezet

tönkő fn ◇ karó; tőke; fatuskó; fatönk

◇ növény szár

tönköly, tönköl fn ◇ sovány földben is megtermő búzafajta

tönkrejut ige ◇ <intézmény, vállalkozás, birtok> a pusztulás, megsemmisülés állapotába jut; tönkre megy

töpik ige ◇ összefonnyad; megaszalódik

◇ összezsugorodik; ráncossá válik

◇ fogyatkozik

töpörtyű, tepertyű, töpörtő fn ◇ zsír olvasztása során az apró darabokra vagdalt szalonnának v. hájnak összezsugorodott, összetöpörödött maradványa

◇ <száj szélén> sömör, azaz a bőrön csoportosan jelentkező apró hólyagok

◇ <megszólításképpen v. kedveskedve> fejlődésében rendellenesen visszamaradt v. feltűnően kis termetű gyerekek

töpörtyűs, töpörtős mn ◇ olyan <ajak, száj>, amin kiütés támadt

töprenkedik ige ◇ hosszasan gondolkodik; töpreng

tör ige ◇ <várfalat> ágyúval v. más eszközzel (pl. faltörő kossal) rombol

tőr fn ◇ lyukasztó eszköz; ár

◇ hurok; kelepce; csapda

◇ egérfogó

tördel ige ◇ <a szavakat nehezen, szaggatottan kiejtve> mond vmit
tördélék fn ◇ letört, leszaggatott darabok
töredék fn ◇ hiányos; hibás
töredékeny mn ◇ olyan, ami könnyen, hamar eltörik; törékeny
◇ karcsú v. vékony csontozatú, gyenge, testi fáradalmakat, megerőltetést nehezen elviselő v. ezt a látszatot keltő; törékeny
◇ mulandó; gyorsan pusztuló; rövid ideig tartó; gyarló
töredékes mn ◇ apróbb részekben levő; töredékekből álló; darabokra oszlott, tört; töredezett
töredelem fn ◇ testi törődés; fáradtság
◇ bűnbánat; lelkiismeret-furdalás; megbánás
törek fn ◇ gabonaszár és kalász törmeléke, amely csépléskor keletkezik; töredék
◇ trágya
töremora fn ◇ törmelék; hulladék
törés fn ◇ <bőrön> dörzsölés, horzsolás folytán keletkezett hólyag v. seb; feltörés
◇ nyom <az úton v. a hóban>
töret ige ◇ ostromol; ágyúz <várat, várfalat>
törhetetlen, törhetlen mn ◇ minden ostromot, támadást kiálló; bevehetetlen
törjék fn *lásd* **terjék**
törköly fn ◇ gyümölcsök, magvak v. méz sajtolása alkalmával visszamaradt szilárd anyag, mag, gyümölcshéj
◇ pálinka
törlejt ige ◇ alkot; készít
◇ irodalmi művet, verset fogalmaz; írást szerez
◇ csiszolással alakít, farag
◇ küzdelmet folytat
törleszkedik ige ◇ <macska> mosakodik, mosakszik
törleszt ige ◇ eltöröl; megszüntet
törnyő fn ◇ hitvány, semmirekellő ember
◇ haszontalan állat
◇ fejletlen, idomtalan testalkat
törő fn ◇ kender törésére használt eszköz; tiló
törődés fn ◇ bánat; gyötrellem; kínszenvedés
törődik ige ◇ vmi miatt bánkódik, tépelődik, emésztli magát
török fn ◇ vaskosabb, hegyes eszköz szúrásra, lyukasztásra, kukoricamorzsolásra, kötés kioldására stb.
törökbors fn ◇ paprika
törökbúza fn ◇ kukorica; tengeri
törökfarkas fn ◇ hiéna
törökkobak fn ◇ padlizsán; tojásgyümölcs
törökkonty fn ◇ kendőből csavart fejfedő; turbán
törökköles fn ◇ rizs
törökparadicsom fn ◇ padlizsán; tojásgyümölcs
törökróka fn ◇ sakál
töröksíp fn ◇ klarinéthoz hasonló, de nagyobb, öblösebb hangú régi magyar fúvóhangszer; tárogató
törökszilva fn ◇ datolya
törölmetszett, törülmetszett mn ◇ olyan <személy v. dolog>, aki v. amely eredetét, népe tulajdonságait, jellegét világosan, nagyon érzékelhetően mutatja; eredeti; tősgyökeres; ősi
törölő fn ◇ konyharuha
törött mn ◇ olyan <hang, szín>, amely eredeti tisztaságát elvesztette; erőtlen; színtelen
◇ kimerült, törődött <ember, emberi szervezet>
töröz ige ◇ <állatot> csapdával, kelepccével v. hurokkal megfog
törpebirtok fn ◇ olyan, rendszerint 5 holdnál nem nagyobb birtok, amely tulajdonosának (és családjának) a megélhetését nem biztosítja
törpít ige ◇ testileg v. szellemileg, ill. erkölcsileg törpévé tesz vkit
történész fn ◇ történetíró
történet fn ◇ vaksors; véletlen
történetből hsz?? ◇ véletlenül

történetes mn ◇ előre nem sejtett v. nem tervezett; véletlenül adódó, történő
◇ történeteket tartalmazó, azokkal foglalkozó
◇ történetekben gazdag; változatos

történik ige ◇ megesik; végbemegy

törvény fn ◇ jogtudomány; jog
◇ jogi tanulmányok v. olyan iskola, ahol jogot tanítottak

törvénybíró fn ◇ büntető bíróság tagja; bíró
◇ a községi elöljáró (bíró, öregbíró) helyettese, akit a községi képviselőtestület meghatározott időre választott meg

törvényfa fn ◇ akasztófa; bitófa; bitó

törvényház fn ◇ bírósági épület

törvénykezik ige ◇ pert folytat vki ellen; pereskedik
◇ <jogi hatóság> bírói jogot gyakorol, törvényes eljárást folytat; bíraskodik; ítélkezik

törvénylátás fn ◇ igazságszolgáltatás; ítélkezés; bíraskodás

törvénylátó mn és fn ◇ bírósági tárgyalással, ítélkezéssel kapcsolatos, erre kijelölt
◇ a bíraskodásban, ítélkezésben részt vevő személy; bíró

törvénynap fn ◇ panasznap; bírói tárgyalásra kitűzött nap

törvénytárs fn ◇ bírósági tárgyalás, ülés, ítélkezés

törvénytárs mn ◇ a törvények szellemével egyező, nekik megfelelő; törvény, jog szerinti; törvényes

törvénytábla fn ◇ fa- v. kőtábla, amelyre vmikor a törvényeket vésték

törvénytevés fn ◇ törvényhozás; törvényalkotás

törvénytevő mn és fn ◇ igazságszolgáltatással kapcsolatos, ehhez tartozó
◇ bíróság tagja; bíró

törvénytudó fn ◇ jogász; jogtudós; ügyvéd

törvetés fn ◇ tör, kelepce, hurok elhelyezése állat, főleg madár megfogására
◇ olyan eszköz, eljárás alkalmazása, amellyel félrevezetnek, vmibe beugratnak vkit

törzs fn ◇ vmely családnak, nemzetségnek az ősapja; apa

törzshangsor fn ◇ előjegyzés nélküli hétfokú hangsor

törzskar fn ◇ <a XIX. század közepéig> vezérkar v. vmely ezred törzstisztjeinek összessége

törzsök fn és mn ◇ fatörzs; törzs
◇ <bizonyos magasságban való átvágás, elfűrészelés után> a talajban hagyott fatörzs
◇ nép; törzs
◇ család; nemzetség
◇ fő része, törzse vminek
◇ zömök; vaskos

törzsökös mn ◇ vmely nép törzsét, magvát alkotó réteghez tartozó, belőle származó <személy, csoport>; tősgyökeres
◇ régóta megszokott; állandó

törzsökös fn ◇ alapszó v. szótő

tőszomszéd fn ◇ közvetlen szomszédság; tőszomszédság

tőteszt ige ◇ ráerősít; hozzárögzít

tőtike fn *lásd* **töltike**

tővel-heggyel hsz ◇ szörnyű rendetlenségben; összevissza

tőveszt ige ◇ átszúr; átver

tővik ige ◇ szúr; dőf
◇ belefűródik; beleszűródik; behatol
◇ belesüpped; beletapad; belerögződik
◇ rögzít

tővisk fn ◇ olyan kórós szárú v. cserjeszerű növény, különösen kiszáradt állapotban, amelyen tőviszék vannak; tővis
◇ szaruból való szűrés képződmény némely állat bőrén; tüske

tőviskesdisznó fn ◇ sündisznó

tőzeg fn ◇ nagyobb téglalap formába taposott, szárított, érett trágya, mellyel egyes vidékeken, főként az Alföldön fűteni szoktak

tőzög ige ◇ mozgolódik; nyugtalankodik

tőzs, tőzslet fn ◇ kereskedés; kereskedelem

tőzsdér fn ◇ hivatásos kereskedelmi közvetítő; alkusz
tőzsér fn ◇ kereskedő; marhakereskedő
tőzsérkedik ige ◇ tőzsérként, kereskedőként működik; kupeckedik; kereskedik
tracs, traccs fn ◇ női terefere; fecsegés; pletykázás
tracska fn ◇ négy sarkán szalagpánt kötővel ellátott, kisméretű, négyszögletes vászondarab ételhordó fazekak szállításához
trádor fn ◇ arannyal átszótt szövet
trafik fn ◇ dohányáru
trafikál ige ◇ beszélget; fecseg; trécsel
trág fn ◇ két párhuzamos rúd, középen létraszerűen elhelyezett fogakkal, vesszőfonásos v. deszkázott rakfelülettel, amellyel követ, téglát, vályogot v. trágyát hordanak
tragacs fn ◇ rendszerint egykerekű, lécekből összeállított, két fogóval és két lábbal ellátott, lapos rakfelületű teherszállító eszköz
trágár fn és mn ◇ házaló kereskedő
◇ szemfényvesztő; komédiás; vándorénekes
◇ csavargó; kóborló
tragika fn és mn ◇ tragikus szerepeket alakító színésznő
trágya fn ◇ fűszeres édesség; nyalánkság; csemege
◇ fűszer
trágyáz, trágyál ige ◇ <ételt> zsíroz, fűszerez; <zsírt, szalonnát, húst> rak főzelékre
◇ ékesít; csinosít
◇ meghint; megszór
trakta¹ fn ◇ vendégnek étellel, itallal való bőséges ellátása, bőkezű vendéglátás; lakoma
trakta² fn ◇ tanácskozás állami ügyekben
◇ tanulmány; értekezés
traktál ige ◇ szól vmiről, elmond; megtárgyal; megbeszél
traktár fn ◇ tölcsér
traktátum fn ◇ szerződés; egyezmény
traktátus fn ◇ értekezés; tanulmány
◇ szerződés; egyezés
traktus¹ fn ◇ egyházkerület
traktus² fn ◇ vmely épületnek több helyiséget magában foglaló, egységet alkotó része, szárnya; épületszárny
trambucka fn ◇ bukfenc
trancsérol ige ◇ vagdal; szeletel
transzlátor fn ◇ fordító; műfordító
◇ a beérkező információt célszerűen átalakított formában továbbító berendezés
transzport fn ◇ vhová vitt, szállított, kísért embercsoport, csapat
trapezium fn ◇ trapéz
trapper fn ◇ ügetésre nevelt, idomított ló; ügető; hintósló
traszíroz ige ◇ kijelöl; kimér; körülhatárol
travesztia fn ◇ ismert irodalmi mű utánzata
traverz fn ◇ fából v. fémből készült erősítésre, alátámasztásra használt gerenda
trébel ige ◇ <fémet> domborúvá formál, kalapál
trébely fn ◇ fém formálásához használt eszköz
tréfabeszéd fn ◇ csak tréfából és megnevettetés szándékával mondott beszéd, amelyet nem kell komolyan venni
tréfadolog fn ◇ tréfának tekinthető, komolytalan dolog, csekélység, semmiség
tréfaság fn ◇ tréfának tekinthető, nem komoly dolog, cselekedet, viselkedés, beszéd; tréfadolog
tréfaszó fn ◇ tréfás, tréfálgató beszéd
tréfli mn ◇ a zsidó vallási étkezési előírásainak nem megfelelő; tisztátalan
tréma fn ◇ remegés; lámpaláz; félelem
trémázik, trémáz ige ◇ észrevehetően elfogódott; zavarban van; fél; lámpaláza van; szurkol
trén fn ◇ vonat
◇ katonai vonatcsapat
◇ a csapat egyik része, alakulata

◇ a vonatsapat fegyvernemhez tartozó katona
trétina fn ◇ egyfajta adó, román jobbágyoktól beszolgáltatott állat
 ◇ a dézsma váltságdíja
tribunál fn ◇ törvényszék; bíróság
tributárius mn ◇ adózó; adófizető; adóköteles
trigesima fn ◇ <1848-ig> a behozott v. kivitt áruk után szedett királyi vám, amely régebbi korszakokban az áru értékének egy harmincadrésze volt; harmincad
trigónum fn ◇ háromszög
trillázs fn ◇ kerítés formájú alakfák
trinkelt fn ◇ borraivaló; jatt
triposz fn ◇ a delphoi jósnők háromlábú széke
triumfál ige ◇ győzelmeskedik; diadalmaskodik
 ◇ diadalt ül; győzelmében, diadalában ujjong; győzelmével hivalkodik
triumfus fn ◇ diadalmenet; győzelem
triumvirátus fn ◇ az az uralmi forma, amelyben három férfi együttesen, egyenlő joggal gyakorolja a hatalmat, különösen a római köztársaság utolsó évszázadában
 ◇ vmely közérdekű cél érdekében együttműködő, közös tevékenységre egyesült v. választott három férfi együttese
triviális mn ◇ közönséges, útszéli, otromba, durva <megnyilatkozás>
troglodita fn ◇ kezdetleges életkörülmények között élő barlanglakó v. ilyen módon élő észak-afrikai nép
 ◇ a fejlődésnek, haladásnak hátat fordító, maradi szemléletű személy
trokár fn ◇ speciális kés, amellyel a marha felfűvódásakor megszurják az állatot, hogy kijöjjenek belőle a gázok
trombita fn ◇ <a fogatos postakocsik idejében> a postakocsinak kör alakúra hajlított kisebbfajta kürtje; postakürt
tromf, tronf fn ◇ megtorlás; bosszú; visszavágás
 ◇ előny; haszon
 ◇ döntő érv
 ◇ <kártyajátékban:> licitálás során v. más módon meghatározott szín, amely a többenél erősebb, minden más színt üt; adu
tromfol ige ◇ <kártyajátékban:> tromfot, adut hív v. tromffal, aduval üt; aduttoz
 ◇ visszavág; visszaválaszol
trónrabló fn ◇ jogtalanul, törvénytelenül jogot, hatalmat gyakorló személy; bitorló
trónvillongás fn ◇ politikai harc v. fegyveres küzdelem az uralkodói hatalom megtartásáért, ill. elnyeréséért, megszerzéséért
troszka fn ◇ kőszén égetése után visszamaradt, rögökké összeolvadt vöröses anyag, salak
trotty fn ◇ bő, bugyogós, lötyögős nadrág, ill. ennek lecsüngő feneke
 ◇ <főleg kisgyerek esetében:> szellet v. kaka
trottyos mn ◇ a gyengeségtől járnai is alig tudó, rogyant térdű, totyakos <férfi>
trottyosbanda fn ◇ zömében rézfűvő hangszereket, kisebb részben fáfűvőkat és dobos-cintányért használó hangszeres együttes; rezesbanda
trőnye fn ◇ durva vászonból készült, teherhordásra használt batyu
trúba fn ◇ a takaréktűzhely sütője
trubadúr fn ◇ dalnok; dalos; költő
trucc fn ◇ dac; makacsság
truccos mn ◇ duzzogó; durcáskodó
trufa fn ◇ tréfa; csíny
trufás fn ◇ középkori mulattató
trupp, truppe fn ◇ színészek együttese, különösen vmely régi vándor színtársulat
 ◇ vándorcirkusz személyzete
 ◇ kisebb csapat; együttes; csoport
trücsök fn ◇ tücsök
trüsszent ige *lásd* **tüsszent**
tuba fn és isz ◇ galamb
 ◇ <kétszer v. többször ismételve, gyakran kicsinyített alakjával együtt galambot hívó szó>
 ◇ <szerelmes férfi részéről a kedves megszólításaként használt szó>

◇ kedves fiatal nő

tubák, tobák fn ◇ szárított és finom porrá őrölt dohány, amelyet a XVIII–XIX. században az orrba felszíva élveztek, s nagyokat tüszentettek tőle; burnót

tubákol, tobákol ige ◇ orrába időnként tubákot, dohányt szív fel, ill. szokott felszívni, hogy tüszentsen

tubarózsa fn ◇ illatos fehér virágú, magas szárú, hagymás növény

◇ <a szeretett nő kedveskedő megszólítása:> rózsám!; galambom!

tubi msz ◇ <galambhívogató szó>

tubica fn ◇ kis galamb; galambocska

◇ <fiatal nő szerelmes v. nagyon bizalmas megszólításaként>

tubus fn ◇ hengeres, cső alakú eszköz a hang felerősítésre; hallócső; szócső

◇ távcső; láteső; messzelátó

tud ige ◇ képes ellene felhozni vmit

◇ <cselekedetet> vkinek a terhére számít, felró

tudákos mn ◇ tudálékos <személy>

◇ olyan <személy>, aki kuruzslással foglalkozik

◇ tanult; iskolázott

◇ tudományos

tudalom fn ◇ tudás; tudomány

tudnimint ?ksz ◇ tudniillik

tudnivágy fn ◇ kíváncsiság

tudomány fn ◇ hozzáértés; szaktudás; szakismeret; szakértelem

tudó mn ◇ ismert; tudott; köztudott

tudomány fn ◇ vallomás; tanúbizonyság

tudor fn és mn ◇ okos; eszes

◇ tudós; egyetemi végzettségű ember

tudós mn és fn ◇ olyan <személy>, aki tud vmiről, be van avatva vmibe, tájékozott, esetleg részes vmiben

◇ tudományos

◇ szakértő

◇ a népi hitvilág természetfeletti erejű személye, aki rendkívüli képességekkel rendelkezik

tudósasszony fn ◇ kuruzslással, gyógyítással foglalkozó nő; javasasszony

◇ rendszerint képesítés nélkül bábáskodó asszony

tudósítvány fn ◇ üzenet; értesítés; hír

tudvalevő, tudvalévő mn ◇ olyan <személy>, akiről mindenki tudja, hogy milyen v. mi

◇ már v. előbb említett <dolog, tény>

tuhad ige ◇ eltömődik; elzáródik

◇ feltöltődik; felhalmozódik

◇ <étellel> tömi magát; túlságosan sokat eszik

tuhaszt ige ◇ felhalmoz; feltölt

◇ bedugaszol; eltöm

tuhul ige ◇ feltöltődik; felhalmozódik

◇ betömődik; elzáródik

◇ összetorlódik

tukacs mn ◇ rövid, rendszerint kissé felfelé hajló hegyű, pisze <orr>

tukma fn ◇ szerződés; alku; egyezés

tukmál ige ◇ vmit ráfog vkire; vkit gyanúsít vmivel

túl fn ◇ a túlsó part; a túlsó terület

túlاد, túlád ige ◇ <vmely ürmértéket> szemes, darabos anyaggal tetőzötten tölt v. rak tele

tulajdon¹ hsz ◇ <hasonlításban az azonos mozzanatok, részletek kiemelésére, az állítmányi részben:> egészen; valósággal; szakasztott

◇ egyedül; egymagában

tulajdon² mn és fn ◇ vkire, vmire különösen jellemző, természetéből eredő; sajátos; sajátosságos; egyéni

◇ tulajdonság; sajátosság

tulajdonol ige ◇ tulajdonában tart vmit; birtokol

tulajdonul hsz ◇ tulajdonképpen; igazából

túlállítás fn ◇ túlzás; nagyotmondás

tulec fn ◇ tarisznya

túlhaladott, túlhaladt mn ◇ olyan, ami vmely területen, ponton, vonalon túljutott, túlment
tulipán fn ◇ <a szeretett nő, a kedves megszólításaként>
tulipánt fn ◇ tulipán
túlkelő mn ◇ átmenő; áthaladó
túlkodik ige ◇ túloz; nagyít; felnagyít
tulkos fn ◇ igavonó ökör
túlnan hsz és nu ◇ a túlsó oldalon vkivel v. vmivel szemben, többé-kevésbé távol; túl
◇ vmely tárgy túlsó oldalán
◇ a túlsó oldalról; túlról
◇ vmin kívül; vmin túl
tulok fn ◇ igavonó ökör
◇ fiatal ökör
túlság fn ◇ vmiben, különösen magatartásban, cselekvésben, nézetekben, megnyilvánuló túlzott mérték;
véglet
◇ túlzó állítás; túlzás
túlságos mn ◇ túlzó, szertelen, szélsőséges <személy>
túlságoskodik ige ◇ túloz; felnagyít
túlteher fn ◇ túlterhelés; túleröltetés
túltesz ige ◇ vmi térbeli dolgon keresztül azon túl levő területre juttat vkit
tulu fn ◇ libatoll; toll
túlvitt mn ◇ túlzott
tumultus fn ◇ háborgás; forrongás; zavargás
tunel fn ◇ alagút
tupora mn ◇ kicsiny; törpe
túr¹, tur fn ◇ <emberen> lovaglástól, <állaton> hám, iga, nyereg dörzsölésétől keletkezett gennyesedő, varas
seb; feltörés; fekély; sebhely; var
túr² fn ◇ körfordulat; forduló
◇ <táncban> a táncterem egyszeri körültáncolása; egy forduló
◇ társas tánc
túra fn ◇ forduló; fordulat
túradék fn ◇ szántás; feltörés
turáni fn ◇ a magyar őshazából származó, annak dicső emlékét képviselő személy
turba fn ◇ bőrtársoly; táska; útizsák; utazótáska; tarisznya
turbál ige ◇ háborgat; alkalmatlankodik
◇ felháborít; fellázít
turbok fn ◇ halászhorog
turbuk fn ◇ tükrös kerítőháló, amelybe a halat beleriasztják
turcsi¹ mn ◇ a disznó orrához hasonló <orr>; olyan, aminek a hegye kissé fölfelé áll; pisze
turcsi² fn ◇ kicsiny, igénytelen külsejű lófajta
turján fn ◇ róna; puszta
◇ bozótos, nádas, ingoványos hely
turka fn ◇ feldíszített botra szerelt állatfejes álarc
◇ farsangi álarcos
turkás fn ◇ állatfejes maszkot viselő személy
turma fn ◇ juhnyáj
turneroz ige ◇ lovagi viadalt vív
turnír fn ◇ lovagi tornajáték
turnus fn ◇ az az időszak, ameddig vmely választás útján betöltött megbízatás tart; ciklus
turnyán fn ◇ lép; mocsár
túró, túrú fn ◇ sajt
túros mn ◇ túrral, azaz gennyesedő, varas sebbel borított; kisebesedett; feltört; fekélyes; sebes
túrós mn ◇ megromlott, virágos <bor>, amelynek felszínén fehéres, túrószerű anyag úszik
túrosodik ige ◇ fokozatosan túrossá, sebéssé válik; kisebesedik; feltörik; fekélyesedik; gennyed
turzás fn ◇ hasznos ásványok, ércek felkutatása próbaásással
tus¹ fn ◇ tő; csutka
◇ a kéve, aza a csomóba kötött, learatott gabona alsó része, töve

◇ a bot vastagabbik vége
tus² fn ◇ ivás vkinek az egészségére
tusa fn ◇ puska, bot, rúd vastagabbik része, vége; tus
◇ viadal; harc
tusakodik ige ◇ harcol, küzd, vív vkivel, vmivel <rendszerint fegyverrel>
◇ ellenfelét átnyalábolva, ide-oda rángatva, huzakodva küzd; birkózik
◇ <több állat> szarvával öklelődik
tusáz ige ◇ harcol, küzd <rendszerint fegyverrel>
◇ szóharcot vív, veszekedve vitatkozik
tuska fn ◇ kukoricacsutka; szalmacsutka
túsz fn ◇ kezes; jótálló
◇ zálog; biztosíték; garancia
tuszkulánium fn ◇ vidéki lak
tuszli fn ◇ rendszerint szőrméből készült, melegen bélelt, két végén nyitott, hengeres, a kéz melegen tartására használt ruhadarab, amelyet régebben kesztyű helyett főleg nők, gyermekek, ritkábban férfiak is használtak; muff; karmantyú
tusszikál ige ◇ köhög; köhécsel
tutor fn ◇ gyám; gondviselő
◇ pártfogó; gyámolító; védelmező
tutujgat, totojgat ige ◇ minden jóval ellát; kényeztet; állandóan babusgat
tutul ige ◇ <farkas, kutya, róka> tompán, vastagon, mély hangon elnyújtva vonít, üvölt
◇ <személy> kürtbe, tülökbe fújva hosszan hangzó, erős, mély hangot kelt
◇ <szél> zúgva, süvítve fúj
tutyi fn ◇ hátrafelé hegyesedő kemény fejkötő
◇ posztóból, nemezből v. szövetből készült kényelmes, meleg, sarkatlan papucs; házi cipő; mamusz
tücskérez ige ◇ henyél; lustálkodik
tücsök fn ◇ rögeszme; kényszerképzet; szeszély; aggodalom
tüdős mn ◇ kövér; zömök
tüdősorv fn ◇ tüdőbaj; tuberkulózis
tügy fn ◇ áll; pofa; arc
tükör fn ◇ a páva farkán levő fényes folt
tükörszö fn ◇ idegen mintára alkotott szóösszetétel
tükrös mn ◇ külső megjelenésével hivalkodó, hiú <személy, csoport>
tükrözik, tükrödzik ige ◇ tükröződik
tüle hsz ◇ tőle
tüled, tülled fn, msz és hsz ◇ <területenként eltérően> a jobb, ill. a bal oldal v. irány
◇ <az igába fogott ló mozgásának irányítására> jobbra v. balra kanyarodj, fordulj!
◇ <területenként eltérően> jobbra; jobb felé v. balra; bal felé
tüllanglé fn ◇ hálószerűen szőtt, vékony, teljesen átlátszó, pamut-, selyem- v. műselyem szövet; tüll; fátyolszövet
tülök fn ◇ szarvasmarha szarvából készített ivóedény v. sótartó
◇ kaszák tartására szarvasmarha szarvából készült tok
tünde fn és mn ◇ tündér
◇ gyorsan elmúló, változékony; tünékeny
◇ tündéri; varázslatosan bájos
tündelevény, tündevény fn ◇ bőregér; denevér
◇ szellem; kísértet; lidérc
tündér¹ mn ◇ tündéri; bűvös; varázslatos
◇ tünékeny; csalóka; mulandó
tündér² fn ◇ erkölcstelen életet élő, züllött, különösen prostituált nő
tündérkedik ige ◇ színlel; színészkedik; alakoskodik
tündérlet fn ◇ kísértés; látomás; képzelet
tündérország fn ◇ <a mesékben> csodás szépségű, mesebeli boldog ország, amelyben tündérek élnek
◇ természeti kincsekben, szépségekben gazdag táj
◇ vmely személy életének boldog korszaka
tündérpalota fn ◇ <mesékben, költői elképzelésben> tündérek palotája, ill. tündérektől épített palota

tündevény fn lásd **tündelevény**

tündökletes mn ◇ olyan, aki, ami tündöklök; tündöklő; ragyogó; csillogó

tünelgő mn ◇ tünékeny; mulandó

tünemény fn ◇ <felfokozódott izgalmi állapotban, beteges elragadtatásban v. álomban> vízióként v. álomképként, ill. képzelődésként megjelenő csodálatos látvány; látomás

◇ ugyanilyen lelkiállapotban felbukkanó rendkívüli, különös, megdöbbentő alak, földöntúlnak gondolt lény, kísértet

◇ <a történelemben, a társadalmi, a kulturális életben> vmely figyelemre méltó esemény, jelenség

◇ vmely kor, idő sajátos jelensége, jellegzetessége

◇ <az irodalmi, a művészeti életben> vmely időszerű esemény, jelenség, irodalmi, művészeti alkotás

◇ a maga nemében ritkaságszámba menő, kivételesen nagy képességű, értékű, szépségű személy;

fenomén

◇ alakjával, megjelenésével, jellegével vmire emlékeztető tárgy

◇ vmely nagyszerű, kiváló, ritkaságszámba menő irodalmi jelenség, dolog

tünet fn ◇ fantom; tünemény; rémalak

tüntetés fn ◇ feltűnést, figyelmet keltő szándékú cselekedet, magatartás, megnyilvánulás

◇ feltűnést keltő hivalkodás vmivel; büszkélkedés; kérkedés

tüntüllú fn ◇ rézgombocska

tűpénz fn ◇ az a kisebb összeg, amelyet a férj a feleségének v. az apa a leányának ruházkodásra, piperére, kisebb kiadásaira rendszeresen ad

türedék fn ◇ köteg; csomag; göngyöleg

türedelem fn ◇ béketúrés; türelem

türemedik ige ◇ lábadozik; javul; gyógyul

túrés fn ◇ türelem; béketúrás

tűrhetetlen mn ◇ türelmetlen; nyugtalan

türköl ige ◇ szarvasmarha szarvával dőf

◇ harcol; küzd; viaskodik

tűrő fn ◇ türelmes; békés; jámbor

tűrődzik ige ◇ gyürkőzik; nekilát

tűrömfű, tűrömolaj fn ◇ béketúrás; türelem

türtet ige ◇ féken tart; visszatart; türtőztet

türtszirom fn ◇ a kankalinnal rokon, gumós, sötétzöld, tarkán foltos levelű növényfajta, amelynek nálunk erdőben vadon termő, igen illatos, lilás rózsaszín virágú faja; ciklámen

tűrül ige ◇ töröl

tüs fn ◇ tövis; tüske

tüsék fn ◇ gyík

tüske fn ◇ olyan kórós v. cserjeszerű növény különösen kiszáradt állapotban, amelyen tüskék, ill. tövissek vannak

tüskésdisznó, tüskönc fn ◇ sündisznó

tüskeszőlő fn ◇ zöldesfehér v. pirosas színű, savanykás ízű, bogyó alakú gyümölcs, amelyet főleg leves és mártás készítésére és a konzerviparban is használnak; piszke; pöszméte; egres

tüsök fn ◇ tüske

tüsténkedik ige ◇ türelmetlenkedik; türelmetlenül vár

◇ tünődik; töpreng; töri a fejét

tüszköl ige ◇ trüszköl; tüszög

tüsző fn ◇ ló- v. marhabőrből készített, csatokkal, erszénnyel ellátott, tenyérszerű szélű férfiöv

◇ az ezen levő, zseb formájú erszény ércpénz s más apróság tartására

◇ öv; nadrágszíj

tüszős mn ◇ tüszőt, azaz csatokkal, erszénnyel ellátott férfiövet viselő <személy>

tüsszent, trüsszent ige ◇ <babonás vélekedés szerint> véletlen tüsszentésével mintegy megerősíti vkinek a kijelentését, állítását

tütü fn ◇ szeszes ital; itóka

tűz¹ fn ◇ égető fájdalom <a test felszínén, pl. gyulladásban>; láz

tűz² ige ◇ tűvel varr, díszít

tűzék fn ◇ tőzeg; turfa

tüzeleg ige ◇ füstölög; füstöl

tűzélesztő fn ◇ erezés nélküli, tömött, nagyon kemény kvarc rendszerint kisebb darabja, amely acélhoz v. egy másik kovakőhöz ütve szikrát vet; tűzkő; kovakő

tűzellenző fn ◇ fából v. fakeretre feszített vászonból készült összecukható és hordozható fal, a szoba tetszés szerinti részének ideiglenes elválasztására, ill. elfedésére, eltakarására; spanyolfal

tűzelme fn ◇ lángelme; zseni

tűzelő fn ◇ kályha; kemence; tűzhely

tűzelőfa fn ◇ tűzifa

tűzér fn ◇ <1941 előtt> a tűzértség kötelékében szolgálatot teljesítő, rendfokozat nélküli katona

tűzesmadzag fn ◇ kanóc

tűzesgép fn ◇ gőzgéppel hajtott cséplőgép
◇ mozdony

tűzeskedik ige ◇ hirtelen elfogja az indulat; felhevül; heveskedik; indulatoskodik, s ez magatartásában, tetteiben is megnyilvánul
◇ hevesen síkraszáll, kardoskodik vmi mellett
◇ tűzzel játszik

tűzesség fn ◇ vmely szervnek gyulladási megbetegedése

tűzfal fn ◇ a pitvarnak, annak a helyiségnek, amelybe közvetlenül az udvarról lehet bejutni, s ahonnan a többi helyiség nyílik, és a konyhának a választófala

tűzfogó fn ◇ vasfogó, mellyel parazsat raknak át egyik helyről a másikra; csípővas

tűzgolyó fn ◇ gyúlékony v. égő anyagot tartalmazó robbanó golyó, gömb, amelyet rendszerint ágyúból lőttek ki az ellenséges tábornak v. az ostromlott épületnek felgyújtására, ill. jeladásul

tűzgyík fn ◇ gőte; szalamandra

tűzhalál fn ◇ máglyahalál

tűzhatlan mn ◇ tűzálló

tűzhely fn ◇ a kemence szája előtt levő térség, ahol főzéshez szabad tüzet szoktak rakni

tűzikutya fn ◇ kovácsoltvas állvány, melyet szabad tűz rakásához használtak, és amelyhez a tűzifát támasztották, hogy a láng jobban belekapjon

tűzilárma fn ◇ a tűzvészről megijedt lakosság kiabálása, zajongása
◇ <kis helyeken, ahol nincs tűzoltóság:> riadóval, a harangok félreverésével, kolompolással adott figyelmeztető tűzjelzés
◇ a tűzvészhez kivonuló tűzoltóság szirénázása, csengetése, kürtjele, lármája

tűzkigyó fn ◇ petárda; rakéta

tűzkő, tűzkova fn ◇ erezés nélküli, tömött, nagyon kemény kvarc rendszerint kisebb darabja, amely acélhoz v. egy másik kovakőhöz ütve szikrát vet; kovakő

tűzmentes mn ◇ tűzbiztos

tűzmester fn ◇ a legalacsonyabb altiszti rendfokozatot viselő katona a tűzértségnél; őrmester
◇ robbanószer alkalmazásában, tűzgyegek kezelésében kiképzett katonai személy

tűzokádó mn és fn ◇ belsejéből nagy mennyiségű tüzes, izzó anyagot kilövellő <hegy>
◇ tűzhányó; vulkán

tűzpaly fn ◇ tűzhely

tűzpont fn ◇ az a pont, amelyben a lencsére v. gömbtükkörre ezek főtengelyével párhuzamosan eső fénysugarak törésük, ill. visszaverődésük után találkoznak; gyújtópont

tűzrőlpattant mn ◇ tüzes; elszánt; tette kész
◇ életvidám

tűzser fn ◇ lőszer

tűzszer szám fn ◇ acélból, kovából és taplóból álló, tűz gyújtására alkalmas eszköz
◇ <tréfás megnevezésként:> gyufa

tűzszertő fn ◇ gyújtogató

tűzveszély fn ◇ tűzvész

tűzvető fn ◇ tűzhányó; vulkán

Ty

tyató fn ◇ török írdeák

tyuhaj, tyuhajj isz ◇ <jelentés nélküli, ritmikus, gyakran rím- v. refrénszerű felkiáltásként, kurjantásként>

tyúk fn ◇ <pattogatott kukoricában> ki nem pattant kukoricaszem

tyúkász, tikász fn ◇ tyúkok tenyésztésével foglalkozó személy

◇ az a személy, aki nagyobb gazdaságokban a tyúkokat s a többi baromfifélet gondozza, őrzi

◇ faluzó baromfi-, ill. tojáskereskedő

◇ tyúktolvaj

◇ nők után futkosó férfi; nőcsábász; szoknyabolond

tyúkászik, tikászik ige ◇ <tyúkot> lop

tyúkborító, tikborító fn ◇ vesszőből font, csonkakúp alakú, alul-felül nyílt borító kas, amely alatt a kis csirkéket etetik, a tyúkokat fogva tartják; borító

tyúkhaszna fn ◇ tojás

tyúkkaparás fn ◇ ákombákom; macskakaparás; irkafirka

tyúkmony fn ◇ tyúktojás; tojás

tyúksegg fn ◇ bőrön jelentkező rendellenesség, betegség; tyúkszem

◇ kiütések, hólyagok formájában megnyilvánuló bőrbetegség; ekcéma

tyúkülő fn ◇ a föld fölött bizonyos magasságban elhelyezett több léc, rúd, amelyen a tyúkok az ólban éjjel ülni és aludni szoktak; kakasülő

tyúkültetés, tikültetés fn ◇ a kotló számára megfelelő költési hely készítése és a kiköltendő tojásoknak a kotló alá rakása

tyúkverő fn ◇ a lakodalom napjaiban, különösen másnap reggel a násznép egy részének a falun való vidám végigvonulása, a hazatért lakodalmi vendégek házánál tett látogatása különféle mulatságos szokásokkal, tréfákkal egybekötve

tyutyu msz és fn ◇ <tyúkok hívogatására használt szó>

◇ <gyermeknyelvben:> tyúk

U, Ú

ú isz ◇ <csodálkozás, meglepetés kifejezésére:> hú!, hú!

uccse, ugyse, uccsegen msz ◇ <állítás, ill. tagadás nyomósítására, annak sugalmazására, hogy a beszélő igazat mondott, helyesen beszélt:> szavamra mondom; istenemre mondom

◇ <ígéret, fogadkozás nyomósítására használt szó>

◇ <fenyegetés nyomósítására használt szó>

uccsegéljen msz ◇ ügysegéljen

udri-budri msz ◇ uccu; rajta; nosza

udvar fn ◇ vkinek otthona, háza, telke, portája

◇ nemesi kúria; udvarház

◇ az uralkodó székhelye

◇ fogadás, fogadónap, ünnepség a fejedelmi palotában

◇ vitézi harcjáték

udvarbíró fn ◇ a király udvarmestere

udvarház fn ◇ falusi, nemesi lakóház; kúria

udvarhazugja fn ◇ senkiházi; hazudozó

udvarhely fn ◇ birtokközponton létesített királyi szálláshely

udvari mn ◇ művelt, finom modorú, udvarias <személy, dolog>

udvarképes mn ◇ jól nevelt; szalonképes

udvarlás fn ◇ vkinek az az igyekvése, hogy egy előkelő v. hatalmas személynek jóindulatát finom társasági modorával, udvarias szolgálataival v. kedveskedésével, tiszteletének v. hódolatának kifejezésével, nyilvánításával elnyerje

◇ tisztelgő látogatás

udvarmester fn ◇ udvartartás vezető tisztviselője

udvarnok fn ◇ királyi udvarban v. várban rendszerint kisebb tisztséget viselő, szolgarendű,

kézművességgel, földműveléssel szolgáló személy

udvarol ige ◇ <alárendelt személy, alattvaló> feljebbvalójának, uralkodónak bizonyos szertartások kíséretében hódolatát, tiszteletét fejezi ki, hogy kedvét, tetszését megnyerje

◇ vmely magas rangú személynél v. pártfogónál tiszteleg, tisztelgő látogatást tesz

udvaronc fn ◇ királyi udvarban rendszerint kisebb tisztséget viselő, sima modorú, de gyenge jellemű, hízelgésre hajlamos személy

udvaros¹ fn ◇ a ház körül dolgozó mindenes férficseléd, udvari legény

udvaros² mn ◇ udvarias; előzékeny
ugar fn ◇ harmadévenként pihentetett föld
◇ először felszántott föld
◇ pihentetés végett felszántott állapotban, bevetetlenül hagyott területen, azaz ugaron termő
gyomnövényzet; gaz
ugorgyán fn ◇ szivárvány
ugarol ige ◇ <ugarnak hagyott földterületet> megművel, felszánt
◇ a nyári szántás, a tarlóhántás munkálatait végzi
ugordó fn ◇ nóta, dal azon része, amelyre ugrálva táncolnak
ugorka fn ◇ uborka
ugrabugra mn ◇ szeles, szeleburdi, komolytalan <személy, csoport>
◇ <természeténél fogva> élénken mozgó, fürgén és pajkosan ide-oda ugrándozó, ugribugri <személy,
főleg gyermek v. kisebb állat>
ugró fn ◇ <sakkjátékban> ló
ugrógy fn ◇ folyam; víztömeg; árvíz
ugrókút fn ◇ szökőkút
ugrós¹ mn ◇ olyan gyors, friss <tánc>, amelyben a táncosok ugráló mozdulatokat v. hirtelen ugrásokat
végeznek
◇ élénk ütemű, hirtelen megszakításokkal frissített <nóta>
ugros, ugrosik ige ◇ ugrál; szökdécsel
úgy hsz és msz ◇ olyan áron
◇ <felszólítást, akarati mozzanatot tartalmazó mondat után ellenvetésként, ilyen értelmű kérdés
bevezetéseként>
ugyan hsz ◇ <fokozó, nyomósító szóként, főleg igei állítmány előtt:> a szokottól, a várttól nagymértékben
és meglepően v. feltűnően eltérő módon; nagyon is; erősen; jól; alaposan; ugyancsak
◇ valóban; igazán
◇ csúfosan
ugyanegy nm ◇ ugyanaz
ugyanitten hsz ◇ ugyanitt
ugyanottan hsz ◇ ugyanott
úgyde ksz ◇ <lezárt mondat után; nyomatékos ellentét, kifogás, ellenvetés, kételkedés bevezetésére:> igen
ám, de!; de mégis; mindazonáltal
úgymond ige ◇ így szól; így szólnak; így szóltak
ugyse msz lásd **uccse**
uhug fn ◇ rabszolga
◇ felszabadított rab
új fn ◇ az új termés
újan hsz ◇ újon; nemrég
◇ újon; újra
újdón mn ◇ új; egészen új
újdónan hsz ◇ újabban; nemrégiben
újdonatúj mn ◇ teljesen új; vadonatúj
újdondász fn ◇ <tréfás megnevezésként:> újságíró; hírlapíró; riporter
újdonság fn ◇ új hír; legújabb esemény; újság
◇ <újságban:> érdekes, friss, apró hír
újezüst fn ◇ vörösréz, nikkell és cink ötvözetéből álló ezüstfehér, kemény fém, amelyből finomabb
eszközöket, dísz tárgyakat készítenek; alpakka
újít ige ◇ ismételve tesz vmit; megismétel; megújít
◇ <beszélgetés közben:> vmi újságot, érdekes dolgot mond
◇ érdekes hírként elmond, elpletykál vmit; újságot
újítás fn ◇ újjáalakítás; átalakítás; javítás
ujj fn ◇ <mértékként:> a lábna a tizenketted része, amely kb. 2,6 centiméternek felel meg; hüvelyk
ujjas fn ◇ rövid férfi v. női kiskabát
◇ csípőt, combot v. lábszárat is takaró, elöl záródó férfikabát
ujjhúzás fn ◇ népi vetélkedő játék, erőpróba, amelyben két legény összeakasztja begömbített mutatóujját, s
mindegyik igyekszik a másikat kiegyenesíteni

ujjmutatás fn ◇ tájékoztatás; tanácsadás; útbaigazítás
◇ emlékeztetés; figyelmeztetés; intés
◇ intő jel; intés; intelem

újjobbágy fn ◇ vmely birtokon újonnan letelepített jobbágy

újmagyar fn ◇ idegen származású, de magyarrá lett, elmagyarosodott személy
◇ már nem vándorló, véglegesen letelepedett cigány

újmódi mn ◇ olyan <eljárás, megnyilatkozás>, amely nemrég jött divatba, és ezért még szokatlan; új divatú

újolog, újolag hsz ◇ ismét; megint; újólag

újon hsz ◇ <régibb állapot visszatérésére vonatkozólag:> újra, ismét, megint
◇ újonnan; újan

újoncoz ige ◇ <vmely foglalkozás v. testület létszámát> új erővel frissíti fel
◇ híveket szerez, munkatársakat toboroz

újoncszedés fn ◇ újoncok összeszedése, katonának vitele; újoncozás; sorozás

újra hsz ◇ <hasonló személyek, tárgyak, esetek felsorolásában, számbavételében:> megint csak; is; szintén; ugyancsak

újrafelvétel fn ◇ jogerős ítélettel lezárt pernek újra való lefolytatása végett indított perorvoslat új tények és bizonyítékok alapján

újság fn ◇ újhold
◇ első termésű gyümölcs v. zöldség

újságíró fn ◇ (*jelzőként*) újságírással kapcsolatos; újságírói

újudvar fn ◇ a fejedelmi udvarban rendezett ünnepélyes lovagi torna

ukáz fn ◇ előírás; parancs; rendelet; rendelkezés; utasítás

ukonpohás fn ◇ szerződés kötés után elfogyasztott ital

ulánus fn és mn ◇ lándzsával felfegyverzett lovas katona

ultimó fn ◇ a hónap utolsó napja mint teljesítési határnap

ultramantán fn és mn ◇ pápapárti; az egyház politikáját támogató

umbra fn ◇ barna porfesték mangán- és vasvegyületek örleményéből

umbrella, unbrella fn ◇ ernyő; esernyő
◇ napernyő

umslág fn ◇ borogatás; pakolás

unadalom fn ◇ unatkozás, hosszas várakozás, semmittevés

uncia fn ◇ súlymérték, amely 28,3 grammnak felel meg
◇ hossz mérték: egy hüvelyk, ill. col

ungon-berken hsz ◇ semmiféle akadállyal nem törődve; mindenek keresztlül; messzire

ungorkodik ige ◇ kötekedik, kikezd vkivel
◇ dévajkodik, ingerkedik, évődik vkivel
◇ bajlódik, vesződik vkivel

ungot-berket fn ◇ mindenféle helyet, a vidéknek minden zegét-zugát

univerzitás fn ◇ egyetem

unikornis fn ◇ egyszarvú, mesebeli állat

unikum mn ◇ egyedülálló; páratlan dolog v. jelenség

unoka fn ◇ unokatestvér

unokanéne fn ◇ vkinek magánál idősebb női unokatestvére

unszolat fn ◇ könyörgés; kérés

untercikk fn ◇ férfi v. női kabát, kabátka

unza fn lásd **uzsa**

upre, upré msz ◇ <gyors felugrásra, élénkebb mozdulatokkal való felkelésre való felszólításként:> nosza!; rajta!; föl!
◇ <futásra, menekülésre biztatásként:> uzsgyi!
◇ <futást, menekülést festő szóként:> uzsgyi!

úr fn ◇ vminek tulajdonosa; vkinek dolgoztatója; gazda
◇ trónörökös herceg
◇ törzsfő
◇ <enyhe káromkodásként v. káromkodásszerű kifejezésben használt szó>

uracs fn ◇ kiöltözött, piperkőc fiatalember, fiatal úr; ficsúr

ural ige ◇ urának, parancsolójának tekint, maga felett állónak ismer el vkit, és ezt magatartásában is kifejezi,

kinyilvánítja

◇ urának szólít vkit

uralg ige ◇ uralkodik

urambátyám fn ◇ <főleg a hajdani nemesség, különösen a dzsentrik körében bizalmas, udvarias megszólításként, ill. megtisztelő megnevezésként:> általában a beszélőnél idősebb férfi

◇ <megtisztelő megszólításként, ill. megnevezésként:> nagybátya

uramfia isz ◇ <csodálkozás, meglepetés kifejezésére használt szó>

◇ <enyhébb megbotránkozás kifejezésére használt szó>

◇ <tanácstalanság, bizonytalanság kifejezésére használt szó>

uramöcsém fn ◇ <főleg a hajdani nemesség, különösen a dzsentrik körében fiatalabb férfi rokon, gyakran testvér kedveskedő megszólítása, megnevezése>

◇ <hasonló körök társas érintkezésében a fiatalabb s rangban nem magasabb férfinak bizalmas, udvarias megszólításaként>

uraság fn ◇ úri állapot, mód; vkinek úri mivolta

◇ uralkodás; uralom; hatalom

◇ uraskodás

◇ földbirtok; uradalom

uraskodik ige ◇ származásával v. szokásos magatartásával ellentétben urasan próbál viselkedni, urat játszik

úrasszony fn ◇ úri család női feje; a ház asszonya

uratlan mn ◇ gazdátlan <dolog>

◇ kellő irányítás, uralkodó nélkül való, fejetlen <ország>

◇ lakatlan, elhagyatott <terület>

urbanizál ige ◇ kiművel; csiszol

urbánus mn ◇ a művelt városi emberhez illően kulturált viselkedésű, modorú <személy>

◇ olyan <író, költő>, akinek a szemlélete, ízlése a nagyvárosi élet jelenségeit, a nagyváros szellemét tükrözi

urbárium fn ◇ jobbágyi kötelező szolgáltatás a földesúrnak

urbura fn ◇ bevétel; jövedelem

◇ bányabér; vám

úrdolga fn ◇ a földesúrnak végzett ingyenmunka; robot

◇ szaporátlan, fáradtságos munka

úrféle mn ◇ olyan <személy>, aki az urak közé tartozik, ill. akit külső megjelenése ahhoz tartozónak mutat; úrforma

úrfi fn ◇ úri, különösen földbirtokos v. nemesi családba tartozó fiatalember, fiatalúr

◇ <ilyen személy udvarias megszólításaként önállóan v. keresztnévvel együtt>

◇ <megnevezésszerűen fogalmazott megszólításként>

◇ úrhatnám, uraskodó v. léha, mulató, úri életet élő fiatalember

◇ <főleg népmesében v. a népmese stílusához alkalmazkodó előadásban:> tetszetős külsejű fiatal, hím vadállat

úrforma mn ◇ olyan <személy>, aki öltözete, megjelenése alapján úrnak gondolható, aki úrnak látszik; úrféle

◇ félig-meddig az urak közé tartozó, úrnak számító <személy>

úrhatnám mn és fn ◇ olyan <személy>, aki úri életre vágyik, az úri modort, magatartást utánozza, majmolja, akiben megvan az uraskodásra való hajlam, törekvés; uraskodó

◇ uraskodó hajlam, kedv, törekvés

úrháza fn ◇ templom; istenháza

úriház fn ◇ olyan igényesebb külsejű családi ház, kúria v. kisebb kastély, amelyet rendszerint földbirtokos v. vmely a dzsentrit utánozó személy építtetett magának és családjának

úrilak fn ◇ a kastélynál kisebb méretű, polgáris, úri kényelemmel berendezett, rendszerint kerttel körülvett díszes lakóház

úriszék fn ◇ a földesúr bíráskodása a jobbágy fölött

úriszoba fn ◇ íróasztallal, könyvszekrényvel s kényelmes ülőbútorokkal berendezett férfi dolgozó- és fogadószoba

úritök fn ◇ sütőtök

urizál ige ◇ uraskodik; úri módra, gondtalanul él

úrlak fn ◇ kastély; palota

úrleány fn ◇ előkelőbb, vagyonosabb rétegbe tartozó lány; úrilány
úrlovás fn ◇ az a sportember, aki lovasmérkőzéseken, lóversenyeken nem hivatásszerűen, hanem sportszeretettel lovagol
urna fn ◇ agyagból v. fémből készült, nagyobb méretű, öblös, rendszerint összeszűkülő, vázához v. korsóhoz hasonló, többnyire füles edény folyadék tartására
úrnapja, úrnapi fn ◇ vasárnap
urodalom fn ◇ nagy kiterjedésű, több részből álló urasági földbirtok, amelyet rendszerint egy központból szoktak igazgatni; uradalom
◇ tartomány; ország
uroz ige ◇ lop; oroz; szerez
urr fn ◇ orv; tolvaj
urság fn ◇ lopás; tolvajlás
úrvezető fn ◇ autóvezető; gépjárművezető; gépkocsivezető
urvos fn ◇ orvos; gyógyító
ustor fn ◇ ostor
usturuc fn ◇ srtucc
úsz ige ◇ úszik
úszószárny fn ◇ a hálnak a vízben való helyváltoztatásra alkalmas végtagja; úszó
uszovány fn ◇ hordalék; uszadék
utal ige ◇ utazik; megy; útra kel
utalás fn ◇ vkinek v. hova történő, rendszerint hivatali irányítása, igazítása, küldése
utánalát ige ◇ vmely munkának nekilát, nekifog, elvégzéséhez hozzáfog v. hozzákészülődik
◇ kereséssel, tudakozódással igyekszik vminek nyomára jutni; utánajár, utánanézi vminek
utánnyomat fn ◇ vminek irodalmi ábrázolása
utasít ige ◇ vkit útjában eligazít, irányít, utat mutat
◇ vkihez, v. hová küld, juttat, irányít vkit, vmit
utász fn ◇ nagyobb, különleges szakismereteket kívánó feladatokat (pl. hídverést, utak helyreállítását, erődítések készítését, robbantásokat stb.) végző műszaki alakulatban szolgáló katona
utcabüti fn ◇ az utca vége; utcavég
utcaszöglet fn ◇ utcasarok
útcika fn ◇ sikátor; mellékutca; köz
útféli mn ◇ út menti; útszéli
útkaparó fn ◇ utak, országutak gondozását, tisztítását foglalkozásként végző munkás
útlevél fn ◇ <hajdan bizonyos országokban> hivatalos okmány, amelyet belföldi utazáshoz kellett kiállíttatni
utó fn ◇ az utoljára életben maradt személy, ill. csoport
◇ utód; sarj; leszármazott
◇ a lemaradt, a hátramaradott
utóbb hsz ◇ <felsorolásban:> két v. több dolog közül az utolsó helyen
◇ <vmely mehökkentő, bosszantó v. súlyos esemény bekövetkezésére utalva:> az lesz a vége, hogy...; még megérvük, hogy...; végül is; utoljára
utógondolat fn ◇ hátsó gondolat
utóhad fn ◇ <a seregben:> a derékhad, vagyis a főhad után menetelő rész
utóhang fn ◇ az a rövid ideig hangzó és fokozatosan elnémuló hang, mely akkor keletkezik, ha a hangforrás hangját távolabb eső visszaverő felület adja vissza, s így utolsó foszlányai megkésve érik a fület
utójára hsz ◇ utoljára
utoljáró fn ◇ hátvéd; lemaradt katona
utonjáró fn ◇ utazó; vándor
◇ varázserővel bíró ember; táltos
utópista fn és mn ◇ ábrándos; kivesztett; megvalósíthatatlan
utószél fn ◇ hátszél
utószor, utóvégre hsz ◇ utoljára; utolsó alkalommal
utu fn ◇ út
úttal nm ◇ valahányszor; pl. három úttal: háromszor
uvít ige ◇ <állat> vonít
uzováli ige ◇ felhasznál; használ; túlzottan kihasznál vmit

uzurpál ige ◇ bitorol; jogtalanul használ

úzus fn ◇ szokás

◇ íratlan szabály; gyakorlat

◇ jogszokás

uzsa, unzsa fn ◇ csat

uzsak fn ◇ déli szél

uzsgye, uzsgyé msz ◇ uzsgyi; nosza; rajta

uzsora fn ◇ kamat, nyereség

Ü, Ú

ü nm ◇ ő

überrokk fn ◇ felsőkabát

übtre hsz ◇ nyakra-főre; elhamarkodva

üditő mn ◇ boldogító; éltető; enyhítő

üdlak fn ◇ az üdvösség, a szerelmi boldogság otthona

üdnep fn ◇ ünnep

üdő fn ◇ idő

◇ óra

◇ pillanat

üdős mn ◇ öreg; koros

üdü ige ◇ erőre, életre kap; magához tér, felfrissül; felgyógyul; felépül

üdülés fn ◇ testi v. lelki erősödés, gyógyulás, ill. enyhülés, megnyugvás

üdv fn ◇ üdvösség

◇ vmely szenvedés értelme, kívánt eredménye, jutalma

◇ menekvés vmely veszélyből v. a pusztulásból; menekülés

üdvilövés fn ◇ díszlövés

üdvöz mn és fn ◇ boldog; áldott

◇ józan; megfontolt

◇ áldó szóval üdvözölt, köszöntött

◇ üdvözlés

üdvözöl ige ◇ megmenekül

◇ megőrül

◇ meggyógyul

◇ gyógyít; üdvözít

üdvözül, üdvezül, idvezül ige ◇ minden képzeletet felülmúló, rendszerint szerelmi boldogságban van része

üdvözült, üdvezült, idvezült mn ◇ minden képzeletet felülmúlóan boldog <személy>

üdvriadal fn ◇ üdvrialgás; éljenzés

ügy¹ fn ◇ jog

ügy², igy fn ◇ folyó; patak; forrás

◇ halastó

◇ mocsár; ingovány

ügybaj fn ◇ nagy jelentőségű, nehéz ügy

ügyefogyott mn ◇ olyan, akivel, amivel nem törődnek, akit, amit elhanyagoltak, magára hagytak; árva

ügyehöl ige ◇ figyel; vigyáz; hallgat

ügyekezet fn ◇ igyekezet

ügyelet fn ◇ felügyelet; ellenőrzés

◇ vkire, vmire fordított figyelem, tekintet, gondoskodás

ügyes¹ mn ◇ jogos; igazságos

ügyes² mn ◇ csinosága, formás volta miatt tetszetős <fiatal nő v. testrész>

ügyetlen mn ◇ tapintatlan; udvariatlan; bárdolatlan

ügyfolytató fn ◇ ügyész; prókátor

ügygondnok fn ◇ megbízott; biztos; küldött

ügyibevaló mn ◇ ügyes; csinos; takaros

ügyit ige ◇ figyel; kémlel; fürkészk

ügyszeretet fn ◇ lelkesedés; buzgóság
ügyvivő fn ◇ megbízott ügyvéd
◇ vmely párt, eszme híve; kortes
ük fn ◇ ükanya <ükunokájához való viszonyában>
üklely, üklü fn ◇ a fának az a része, ahol a törzse elágazik
◇ a kocsirúd kettéágazása a tengely alatt
üklő fn ◇ kétágú nyeregkápa, vagyis a nyereg elől és hátul felálló csúcsos része
ül ige ◇ ülést tart; tanácskozik; értekezik
ülcsik, ülcsi fn ◇ a már ülni tudó csecsemő nappali elhelyezését szolgáló, háttámlás gyermekbútor, amellyel együtt tették fel padra, székre v. le a földre
◇ a ház elé ülőhelyül kitett fatörzs, ill. pad
ülepedik, üllepedik ige ◇ ülepével, fenekével helyet foglalva elhelyezkedik vhol, különösen ló hátán
ülés fn ◇ a paraszti gazdaságnak az a része, mely zárt falu belsejében, a rétektől és szántóktól elkülönítve fekszik
ülésdeszka fn ◇ a szekér v. a kocsi elején az oldalakra keresztbe tett deszka
ület¹ fn ◇ ülep; fenék
◇ <nadrágon> az a rész, amelyen ülni szoktak
◇ <széken> ülőke
ület² fn ◇ magas tarló a sarlóval való aratás után maradt hosszú gabonaszárral
üllep fn ◇ ülep; fenék
üllőcsont fn ◇ a három hallócsontocska közül az üllőhöz hasonló alakú középső csont, amely a dobhártya rezgését a kalapáccstól átveszi, és a kengyelnek továbbítja; üllő
ülőke fn ◇ félig nyitott ládaféle, amelybe a csecsemőt ültették; ülcsik
ümget ige lásd **hümget**
ümmögés fn ◇ hümmögés; dünyögés
ümögbáttya fn ◇ posztóból készült lajbi, azaz gombos férfimellény
◇ béleletlen, testhezálló, szűk ujjú, többnyire bársony, plüss v. selyem kabátféle, melyet az ing felett és a kiskabát alatt viseltek
üng fn ◇ ing; vászonból készült felsőruha
ünnepély fn ◇ ünnepélyes mód v. modor; ünnepélyesség
ünnepies mn ◇ ünnepélyes; ünnepi
ünneplakoma fn ◇ örvendetes, nevezetes esemény megünneplésére meghívott vendégek részvételével nyilvános helyen rendezett, rendszerint szónoklattal egybekötött ünnepi ebéd v. vacsora; bankett
ünő fn ◇ fiatal tehén; üsző; üszőborjú
úr fn ◇ <vmely szilárd anyagban, testben, főként a földben> kisebb-nagyobb üres tér; üreg
ürdüng fn ◇ ördög; sátán
üreg fn ◇ barlang
ürepít ige ◇ ás; kotor; feltúr
üres hsz ◇ semmi egyéb, mint...; puszta; merő; csupa
üreslevél fn ◇ úrlap; nyomtatvány
üríték fn ◇ bélsár; széklet
ürü fn ◇ herélt kos; ürü
üscsint hsz ◇ tüstént; azonnal
üstfoltozó fn ◇ üstöket, rézedényeket javító mesterember
üst fn ◇ ezüst <fém>
üsti mn ◇ tarka
üstláb fn ◇ három kifelé hajló lábra erősített, nagy vaskarika, amelyre nyitott tűzhelyen az üstöt teszik
üstök fn ◇ a fej elülső részén, a homlok közepe fölött nőtt hosszú haj
◇ férfinak rendszerint dús, hosszú v. bozontos haja, hajzata
◇ <férfi hajviselésben> fürtökbe rendezett, feltűzött v. befont haj
üstökös mn ◇ üstökkel ellátott, díszített
◇ olyan <személy, csoport>, akinek üstöke van, ill. olyan <fej>, amelyen üstök van
◇ szőrből, tollból álló, üstökszerű fejdísz viselő <állat>
üstöllést hsz ◇ azonnal; rögtön; tüstént
◇ egyenest; közvetlenül
üsző fn ◇ *(jelzőként)* fiatal, még nem borjazott nőstény <vadon élő, páros ujjú kérődző állat>

üszőborjú, üszőbornyú fn ◇ nőstény borjú; üsző

üszög¹ fn ◇ <főleg a gabonaneműeken, kukoricán> növénybetegség, amelyet a növény testében v. termésében élősködő gomba okoz, és amelynek hatalmas mennyiségű, sötét színű spórájától a növény megdagad, megfeketedik

üszög², üszök fn ◇ hamvadó tűzben a tüzelőanyagnak még parázsló darabja
◇ tűzvédben elpusztult tárgyak, építmények parázsló, romos maradványa

üszűrő fn ◇ eketisztító vas

üteg fn ◇ rendszerint mindkét végén lapított bunkóban végződő fém-, porcelán- v. farúd, amellyel a mozsárban vmely anyagot törni szoktak; mozsártörő

üteny fn ◇ ütem

ütér fn ◇ ütőér; verőér

ütközés fn ◇ ütközet; összecsapás

ütődött mn ◇ törődött, betegségtől, csapásoktól megviselt, megtört, nehéz mozgású <személy>

ütöget ige ◇ <bajusz, szakáll> lassacskán ütközik, serked

üvecs fn ◇ fiatal nőstény bárány

üvegcsé fn ◇ kis üvegedény; fiola

üvegcsűr fn ◇ üveghuta; üveggyár; üveghuta

üveghuta fn ◇ kisebb üveggyártó üzem, üveggyár
◇ az a helyiség, csarnok, amelyben az üveg olvasztására való kemencék működnek

üvegszem fn ◇ szemüveg; pápaszem
◇ nagyító

űz ige ◇ <lassan mozgó személyt, állatot> menésre, sietésre, futásra v. gyorsabb cselekvésre, munkára késztet; siettet; hajt; hajszol

üzbég fn ◇ szökött rabszolga

üzekedik ige ◇ <hím állat> pázásra gerjed
◇ <főleg háziállat> párosodik
◇ <kérődzök nősténye> viselkedésével és jellegzetes külső jelekkel pázásra való készségét mutatja

üzenbus fn ◇ szellem; lidérc

üzér fn ◇ nyerészkedő; csempész; feketéző
◇ üzletember; kereskedő

űz-fűz ige ◇ <beszédet, gondolatsort, történetet> bővítgetve újra meg újra tovább folytat

üzlet fn ◇ tevékenység; ténykedés; munkálkodás

V

vackol ige ◇ <személy> kezdetleges, szegényes, nyomorúságos v. ideiglenes háló-, ill. fekvőhelyet, vackot készít magának rendszerint a földön, ruhadarabokból, rongyokból v. rongyokon, szalmában
◇ ilyen helyen fekszik, alszik
◇ ágyat vet, ágyaz és lefekszik
◇ holmiját, ruháját lerakja v. hová, különösen a földre; lerakodik
◇ vacakol; bajlódik; pizmog

vackor fn ◇ vadon tenyésző, apró, gömbölyded, érett korában is fanyar ízű körte, ill. ezt termő fa; vadkörte
◇ vadon tenyésző, nemesítetlen alma, ill. ezt termő fa; vadalma

vacok fn ◇ állatnak, különösen szabadban élő emlősállatnak levélből, fűből stb. készített alvóhelye, ill. búvóhelye, tanyája
◇ szegényes, nyomorúságos emberi fekvőhely
◇ vmely tárgy alkatrészén levő bemélyedés, v. vájat, amely egy hozzá- v. beléilleszkedő másik alkatrészt tart v. magába foglal

vacsoracsillag fn ◇ a kora esti órákban, a még világos égen már fényesen látható Vénusz bolygó; esthajnalcsillag; alkonycsillag

vacsorál ige ◇ vacsorázik
◇ vacsorára eszik, fogyaszt vmit; vacsorázik

vadas¹ mn ◇ balga; bolondos

vadas² fn ◇ vadász
◇ vadhús árusításával foglalkozó személy

vadás fn ◇ <polgári perben> az a fél, aki vki ellen keresetet indít, aki vmely bíróságtól követelésének megítélését kéri; felperes

vadász fn ◇ urasági inas

vadászezred fn ◇ <az Osztrák–Magyar Monarchia közös hadseregében> a lövészetben különlegesen kiképzett vadászokból álló gyalogos ezred, amelynek legénységét az alpesi tartományok lakosai közül sorozták

vadcseresnye fn ◇ vadcseresznye

vadcsonbor fn ◇ napos, bokros lejtőkön tenyésző v. kertben termesztett, erős és kellemes illatú, alacsony növény, amelynek többnyire apró levele, igénytelen, halványlila virága van; kakukkfű

vademecum fn ◇ zsebkönyv; útikönyv

◇ zsebben hordható könyvecske feljegyzések számára; „velemjáró könyvecske”

vadhajtó fn ◇ olyan személy, aki többedmagával nagy vadászat, különösen hajtóvadászat alkalmával a vadat felveri, és a vadászok felé hajtja; hajtó

vadkő fn ◇ ércet nem tartalmazó kő; meddő kőzet

vadkutya fn ◇ vizek partján élő, kávébarna szőrű, a macskánál nagyobb, hengeres farkú, halevő ragadozó állat; vidra

vádlás fn ◇ bepanaszolás, feljelentés

vadóc fn ◇ vadon nőtt, ill. nem nemes fa v. bokor magjáról kelt és még be nem oltott facsemete; vad csemete

vádol¹ ige ◇ gyalog megy; bandukol; vándorol; gázol

vádol² ige ◇ vállal; elvállal

vádoló fn ◇ tárgyeset <a grammatikában>

vadréce, vadruca fn ◇ vadkacsa; tőkés réce

vadrepce fn ◇ <népies gyűjtőnévként:> a gabonavetésekben, kapás növények között, kertekben gyakran tömegesen termő, többféle sárga v. sárgásfehér virágú gyomnövény (pl. vadrepce, karórépa stb.)

vádtanács fn ◇ <a vád alá helyezést is ismerő büntető eljárási rendszerekben> külön bírói szerv, amely a vádirat ellen a terhelt részéről beadott kifogásokat első fokon mérlegeli, és amely a vizsgálóbírói intézkedések fellebbezési szerve

vádtevő fn ◇ az a személy, aki vmely hatóság, rendszerint a bíróság előtt vádat emel vki, vmi ellen; vádló

vadvíz fn ◇ nagy esőzés v. hóolvadás után a hegyről lezúduló víz

vág ige ◇ <rendszerint ellenséget> gyilkolva pusztít, kaszabol

◇ kardjával sújtva öldököl

◇ egymás után többször erősen üt vkit, vmit

◇ hirtelen vmely, rendszerint más cselekvésbe kezd, és ezzel addigi nyugalmát, cselekvését v. annak irányát megszakítja

◇ v. hirtelen, rendszerint seregestül, támadás céljával behatol

◇ <táncot> rop, jár

◇ <verset v. vmely rövidebb írásművet> hevenyében készít

vagabund, vagabundus mn ◇ csavargó; kóborló

vagál ige ◇ csavarog; kóborol; vándorol

vagáns fn és mn ◇ középkori ének- és versszerző vándordíák

vagány mn ◇ kóborló; bolyongó

vágány fn ◇ mély völgy; hegyszoros

vágányzáró fn ◇ sorompó

vágás¹ fn ◇ kivágott erdőrészt; irtvány; irtás

◇ fakitermelés

◇ kaszálás; aratás

◇ szakadék; vízmosás; mélyút

◇ irány; menet; vágány

vágás² fn ◇ egy v. több korsó sör elfogyasztása után a vendég kívánságára korsóban felszolgált pohár sör

vágat¹ ige ◇ elrendeli, hogy vkire bizonyos számú botütést mérjenek

vágat² fn ◇ vmiből annyi, amennyit egyszerre meg- v. felvágunk

◇ kivágott erdőrészt

◇ vágás okozta seb; vágás

◇ <bányában:> vízszintesen vájt folyosó

vágat³ fn ◇ kötet, könyv

vágaték fn ◇ hegyszörös; völgy; nyílás

vagdalt fn ◇ főleg állatok etetésére szánt, apróra vágott eleség

vágító fn ◇ szakadék; vízmosás; mélyút; vágó

vágó¹ fn ◇ rendszerint azonos fajtájú szőlővel betelepített, két mezsgye v. út között elterülő földdarab

◇ kerékvágás; nyom; mélyedés

◇ szakadék; vízmosás; mélyút

vágó² fn ◇ vágóhíd

◇ az a személy, aki a vágást iparszerűen, hivatásszerűen végzi; mészáros

vágólegény fn ◇ az a vágóhídon alkalmazott, rendszerint fiatalabb férfi, mészároslegény, aki az állatokat levágja, felbontja és feldarabolja

vagon fn ◇ keskeny vágányú sínen futó, kisebb úrtartalmú szállítókocsi bányászati termékek, építkezési anyagok stb. szállítására; csille

vagonrakomány fn ◇ egy vasúti teherkocsi férőhelyét betöltő árumennyiség; kocsirakomány

vágószék fn ◇ <mészárszékben:> vastag fatöng, amelyen a levágott állat húsát szétdarabolják; vágótöke

◇ mészárszék; vágóhíd

vágószín fn ◇ vágóhíd

vagy¹, vaj hsz ◇ <tagadó alakú eldöntendő kérdésre adott s az állítmányt megisméltő nyomatékos igenlő felelet bevezetésére:> de bizony

vagy² fn ◇ vagyon; birtok; kincs

vágy ige ◇ vágyik; sóvárog; kíván

vagyon ige ◇ van; létezik

vagyonbukott mn ◇ fizetéseképtelen; koldus

vagyonhiány fn ◇ költségvetési hiány; deficit

vagyonka fn ◇ szüzesség

vagyos, vagyas mn ◇ vagyonos; gazdag

vagyság fn ◇ vagyon; birtok; tulajdon

vagyatlan mn ◇ vagyontalan; szegény

vágytárs fn ◇ partner; szerető

◇ szerelmi vetélytárs

vahákol ige ◇ kiabál; kiált

vahorász ige ◇ kiabál; kiált

vaj¹ hsz ◇ vajon

vaj² ksz ◇ vagy

vajákos mn ◇ kuruzslással, babonás gyógyítással, jóslással, kártyavetéssel foglalkozó <személy, különösen nő>

◇ ilyen személy által használt, ilyen célokra alkalmazott <szer, eljárás>

vajda fn ◇ Erdélyben az erdélyi fejedelemség megalakulásáig a katonai, közigazgatási és politikai ügyek legfőbb intézője

◇ román, ill. román pásztorjoggal élő parasztek falvainak, falucsoportjainak vezetője

◇ nagyobb munkacsoportok vezetője; bandagazda

vájdling fn ◇ két füllel ellátott zománcos konyhai edény

vajh, vaj hsz ◇ vajon

vajha hsz ◇ <aligha teljesülő v. teljesíthetetlen vágy, óhajlás kifejezésére, ill. nyomósítására:> de jó lenne, ha ...!; bárha ...!; bárcsak ...!

◇ <felszólító módú igealakokkal, felszólító mondatban:> de jó lenne, ha ...

◇ <vmitől való távolmaradás, vmit elhárítás kívánásának kifejezésében:> bárcsak...!; ó bár...!

◇ <felszólító módú igealakokkal, tiltó mondatban:> de jó lenne, ha nem ...

vajlódik ige ◇ a szülést megelőző hosszas kínlódáson megy át; vajódik

◇ szenved; kínlódik

◇ tengődve, nyomorogva él

vájol ige ◇ <kenyeret> kiszakít

vajontén hsz ◇ vajon

vajtó fn ◇ kisebb kosár

◇ véka mint űrmérték v. mérőedény, kb. 25–30 liternek felel meg

◇ vesszőből font hosszúkás v. kerek, nyitott, fületlen tartóeszköz, amelyben a kiszakasztott kenyértésztát kelesztik; szakajtó; kenyérkosár

vajúdik, vajúszik ige ◇ kínlódik; gyötrődik; nehezen, küszködve él

vajul ige ◇ fárad; gyengül

◇ a szülést megelőző hosszas kínlódáson megy át; vajúdik

◇ nagy nehezen készülődik vmire

vájulat fn ◇ rés; nyílás

vájúz ige ◇ rovátkol; vés

vak fn és mn ◇ <kockajátékban:> a kocka legkevesebbet érő lapja, melyen csak egy szem van

◇ mit sem érő; csekély értékű; haszontalan

vakablak, vaklik, vaklyuk fn ◇ a ház falába vágott tárolótér, amely különféle tárgyak, elsősorban öblösedény, üvegféle elhelyezésére szolgál

vakancia fn ◇ szabad állás; üresedés

vákáncsos fn ◇ olyan ninctelen erdőgazdasági munkás, aki erdő telepítése fejében a betelepített területen a facsemetek között saját szükségletére kapás növényeket termesztett

vakandok fn ◇ vakond; vakondok

vákáns mn *lásd* **vákát**

vákány fn ◇ hegyszoros; völgy; hasadék

vakapád msz ◇ <ingerült, bosszús tagadás kifejezésére:> nem igaz!; nem úgy van!

◇ <eldöntendő kérdésre adott ingerült, bosszús feleletként, tagadás és visszautasítás kifejezésére:> dehogyan...; a fenét!; a csudát!

◇ <bosszús visszautasítás kifejezésére használt szó>

◇ <szitkozódásként:> a fene egyen meg <téged v. benneteket>!

◇ <bosszús felszólítás nyomósítására használt szó>

vakar ige ◇ gyűjt; szerez

vakarcs¹, vakarék¹ fn és mn ◇ sokgyermekes családban, rendszerint már idős szülők utolsó gyermeke

◇ vézna kisgyerek

◇ kis termetű, gyakran idétlen külsejű <ember, különösen gyerek>

◇ csipkerózsa bogyója; csipkebogyó

vakarcs², vakarék² fn ◇ téglalap alakú, többsoros fésűszerű fogazattal ellátott, fémből készült eszköz, amellyel a ló, a tehén v. egyéb hasonló háziállat szőrét tisztítják; lóvakaró

◇ a sütőteknő belső oldaláról levakart tészta, ill. az ebből készült cipó; vakaró

◇ köröm

vakarkodik ige ◇ igyekszik; törekszik; iparkodik

vakaró fn ◇ a sütőteknő belső oldaláról levakart tészta, ill. az ebből készült cipó

◇ az az eszköz, amellyel a dagasztóteknőre tapadt tésztát, vakarcsot levakarják

vakaródik ige ◇ eltávozik; elmegy

vakarózik, vakarózik ige ◇ magasabb társadalmi rétegbe törekszik, és jómódját fitogtatja

vákát, vákáns mn ◇ megüresedett; üres; szabad; betöltetlen

vakhír fn ◇ jelentősebb, rendszerint szomorú v. megrendítő hír, amelyről később kiderül, ill. amelyről már eleve nyilvánvaló volt, hogy alaptalan; álhír; kacsa

vakhit fn ◇ vminek babonás hívése

vakant ige ◇ <ember> rövid hangot hallat, éppen csak hogy szól

◇ ilyen módon röviden mond vmit

vaklál, vakol ige ◇ <homályban> szemét erőlteti; vakoskodik

vaklik, vaklyuk fn *lásd* **vakablak**

vakotás mn ◇ rozsdafoltos, ütődött, hibás, foltos külsejű <termés>

◇ <piszoktól, régiségtől> foltos

vakparádé fn ◇ ünnepélyes katonai őrsváltás

vakseb fn ◇ sebhely

vaksi mn ◇ félszemű

◇ gyengén világító, halvány <fényforrás>

◇ rosszul megvilágított, homályos <tárgy>

vakors fn ◇ véletlen eset v. véletlenek sorozata

◇ sorshúzás, ill. ennek eredménye

vakszem fn ◇ halánték

vakszik, vakszék fn ◇ növényzet nélküli v. nagyon gyér növényzetű szikes talaj; kopasz szik

vaktok fn ◇ ablak v. ajtó tokjául használt, gyalulatlan fából készült szerkezet, amelyet a fal építésekor az

ablak- v. ajtónyílásban helyeznek el, s amelynek látható felületeit később gyalult és festett deszkával borítják

vaktöltés fn ◇ vaktöltény

vakudvar fn ◇ vmely magasabb épületnek igen szűk udvara, amely csupán arra való, hogy a belső terekbe levegőt és némi világosságot vigyen; világítóudvar

vál fn ◇ füzvesszőből font egyszerű háló

vala segédige ◇ <múltban befejezett cselekvés, történés kifejezésére használt szó>

◇ <múlt idejű igealak után, a múltban folyamatos cselekvés, történés kifejezésében>

◇ <vmely múltbeli cselekvést, történést megelőző cselekvés, történés kifejezésében>

◇ <feltételes mellékmondatban v. ilyen mellékmondatnál megszorított főmondatban; jelen idejű igealak után, a feltételes mód múlt idejének értékével:> -t volna

◇ <jelen idejű igealak után, szándékolt cselekvés kifejezésére használt szó>

valag fn ◇ nő v. kanca szeméremteste, külső nemi szerve

valagmegnyitó fn ◇ elsőszülött

valahá nm ◇ valahova

valahon, valahun nm ◇ valahol

valál, valal fn ◇ tény; való helyzet

◇ birtok; anyagi javak; jószág

◇ helység; falu

◇ faluközösség

◇ közösség törvénye

◇ előjáró; hivatalos személy

valamék, valamelyk nm ◇ valamelyik

valami nm ◇ ami csak

◇ <fokozó, túlzó értelemben használt kerek szám neve előtt:> talán még

valamíg hsz ◇ amely időtartamon át; ameddig csak; amíg csak

valamiként hsz ◇ <hasonlító mondat bevezető szavaként:> valamint; ahogyan; amiként

valamily nm ◇ <a szóban forgó dologból> vmilyen minőségű, fajtájú

valaminő nm ◇ valamilyen

◇ amilyen; aminő

◇ amennyire; amilyen

valaska fn ◇ kis balta

válasz fn ◇ választás; döntés; elhatározás

◇ elválasztó; akadály; választófal

választék fn ◇ különbség két v. több dolog között

választmány fn ◇ szemelvények gyűjteménye, választéka

választó fn ◇ a német birodalomnak az az eredetileg hét, végül tizenegy fejedelme, akik a XIII. századtól a régi német birodalom megszűntéig, 1806-ig a német császárt választották; választófejedelem

választott mn és fn ◇ válogatott; legjobb; legkiválóbb

◇ jeles, kiváló személy

◇ anyatejtől elválasztott <állat>

válaszút fn ◇ két- v. többfelé elágazó út

◇ keresztút; útkereszteződés

valcer fn ◇ keringő

valcol ige ◇ <mesterlegény szakmai tapasztalatszerzés céljából> külföldön vándorol

valencia fn ◇ vonzerő

valeriáncsepp fn ◇ a macskagyökér gyógynövénynek folyékony kivonata, amelynek nyugtató hatása van

válik, vál ige ◇ alakul; lesz; változik

◇ a többi között akad, kerül, található, közülük lesz

valjon hsz ◇ vajon

vall ige ◇ van; lakozik; benne van

◇ birtokol; tulajdonol

◇ kell neki

◇ fogan benne

◇ nemileg közöszül vkivel

◇ mond; nyilatkozik; megvall; elárul

◇ parancsol

◇ megbocsát; bocsánatot nyer

váll fn ◇ <a magyar női viseletben> a fehér ingvállhoz viselt ruhaderék, mellény; pruszlik

vállalat fn ◇ vállalkozás; próbálkozás

vallás fn ◇ vallomás, tanúskodás, tanúságtétel <bíróság előtt>

vállcsont fn ◇ kulcscsont

vállkendő fn ◇ olyan nagyobb kendő, amelyet párhuzamosan v. átlóirányban összehajtva a vállon viselnek, s olykor a mellen keresztbe vetve két csücskét hátul a derékon össze is kötik

vállperec fn ◇ parancsörtisztek, hadsegédek és szárnysegédek által az egyik vállra és a másik csipőre vetve viselt színes öv, amely alul bojtban végződött

vállrojt fn ◇ katonai díszegyenruha vállán tiszti rang jelzéséül szolgáló rojt

vállszij fn ◇ a háms két oldalát a ló marján, azaz hátának a nyak és a gerinc találkozásánál kidomborodó részén keresztül összekötő szij

vállvéd fn ◇ vmely vár homlokzatát védő bástya

váló fn ◇ vályú

valódiság fn ◇ valóság; realitás

válogatás fn ◇ választási lehetőség; választék

valósággal hsz ◇ a szó tulajdonképpeni értelmében; a tényeknek, a valóságnak megfelelően; valóban; valójában; igazán; igazában

válpont fn ◇ <életben, sorsban, döntésben> fordulópont

valpót fn ◇ királyi vármegye élén álló főtisztviselő; ispán; tiszttartó

váltig hsz ◇ mindvégig; végig

◇ <melléknév előtt, fokozószóként:> egészen; nagyon; egyre inkább v. jobban

váltigen hsz ◇ nagyon; huzamosan

◇ alkalmasint; körülbelül

váltó¹ fn ◇ megváltó; üdvözítő

váltó² fn ◇ egy váltó fehérmemű; váltás

váltó³, **váltócédula**, **váltólevél** fn ◇ törvény által megszabott formában kiállított, forgatható értékpapír, amelyben az elfogadó kötelezettséget vállal, hogy meghatározott időben és helyen megszabott összeget fog fizetni v. fizettetni hitelezőjének v. egy harmadik személynek

◇ <a XIX. század első felében> pénznem, amelyből két és fél forint tett ki egy ezüst pengő forintot

váltótörvénytörvény fn ◇ váltóval kapcsolatos perek első fokon való elintézésére felállított törvénytörvény

váltott mn ◇ <vmely elismerésre méltó cselekedet, szolgálat árán> szerzett

változandó mn ◇ olyan, ami könnyen v. gyorsan megváltozhat; változékony

◇ ingatag; bizonytalan; forgandó

változás fn ◇ gyengélkedés; rosszullet

változó fn ◇ egy váltás férfi fehérmemű

váltás fn ◇ fogva tartott személynek v. zsákmányolt jószágoknak bizonyos díj v. érték fejében való kiszabadítása, kiváltása, ill. kiszabadulása

◇ vmely büntetés, kötelezettség, teher elengedéséért, megváltásáért fizetett v. fizetendő összeg v. más érték

◇ kiszabadítás; megmentés

◇ szabadulás; megmenekülés

◇ megváltás; üdvözítés

vályu fn ◇ hosszában kivájt fatörzs, ill. deszkából v. cementből hasonló alakúra formált gazdasági felszerelési tárgy háziállatok, főleg nagyobb házi emlősök itatására és etetésére; vályú

vályus, **vállus** fn ◇ csónak alakú, állatok etetésére, itatására szolgáló faedény

vályút fn ◇ útkereszteződés; válaszút

vallyon hsz ◇ vajon

vályog fn ◇ sodrófa; nyújtófa

váma fn ◇ vám

vámfa fn ◇ sorompó

vámhíd fn ◇ az a híd, amelyen csak vámdíj fizetésével lehet árut szállítani

vámjövődék fn ◇ az állam azon jogának gyakorlása, amelynek alapján a területére behozott v. onnan kivitt áruk után vámot szed

vámol ige ◇ apránként elcsenve, ellopva belőle dézsmálgat vmit

vámos fn ◇ <malomban> az a személy, aki az őrlésért járó illetéket a gabonából kiméri

vámörülés fn ◇ a gabona őrlésének az a módja, hogy az őrlés díját pénz helyett gabonában kérik, számítják, ill. fizetik

vamp fn ◇ bestia; vadállat

vámszedő fn ◇ az a rómaiak szolgálatában álló személy, aki Palesztinában a vámok, adók stb. beszedésével foglalkozott

vámszemlélsz fn ◇ pénzügyőr; vámőr; finánc

van¹ ige ◇ <főleg állandósult szókapcsolatokban, „aki” névmással és birtokos személyjeles főnévvel, harag, bosszúság kifejezésére használt szó>

van² fn ◇ vagyon; javak

vanál, vanal ige ◇ gyógyít; meggyógyít
◇ meggyógyul

vandal mn ◇ eredetileg az Odera mellett lakó, a népvándorlás idején Európán pusztítva végigvonuló keleti germán <népcsoport, ill. ennek tagja>; vandál
◇ kíméletlenül, esztelenül pusztító, romboló; vandál; barbár

vándli fn ◇ olyan dobás, amelynél a golyó a falhoz ütődik

vándlizik ige ◇ úgy dob, hogy a golyó a falhoz ütődve halad tovább
◇ megy; ballag
◇ képmutató módon igyekszik érvényesülni

vándordiák, vándordeák fn ◇ rendszerint szegény diák, aki leginkább tanulás, tapasztalatszerzés végett különböző városok, sőt gyakran idegen országok iskoláit vándorolva látogatta

vándorénekes fn ◇ <főleg városokban> házról házra járó, népszerű dalokat rendszerint hangszerrel előadó énekes

vándorlás fn ◇ <a céhek korában> iparos, kézműves legénynek vándorló utazása gyakorlatszerzés végett

vándorol ige ◇ <a céhek korában a mesterlegény rendszerint gyalog> gyakorlatszerzés végett hazai v. külföldi mesterekhez utazik, s ott dolgozik

vándortanító fn ◇ rendszerint nem szakképzett, de a legszükségesebb ismeretekkel bíró s rájuk a népet ide-oda vándorolva tanítgató személy
◇ a magasabb szellemi műveltséget helyről helyre vándorolva terjesztő személy

venérek fn ◇ ital; innivaló

vánkos¹ fn ◇ láb alá helyezett, kárpitozott, zsámolyszerű bútor

vánkos² fn ◇ lószerszám részeként a ló hátán átvett széles, vastag szíj
◇ az, amin v. amiben vmi mozog, forog; alátét
◇ lószőrrel kitömött szabókellék

vánkoshaj fn ◇ párnahuzat; vánkoshéj

vanna fn ◇ kád; faedény, amiben túrót; vajat; zsírt; lisztet stb. tartanak
◇ <élelmiszer tárolására használt> fa- v. fémedény, bödön

ványadt mn ◇ fonnyadt, hervadt, kókadt <növény>

ványol ige ◇ laza szövésű gyapjúszövetet nedvesen, erőteljes ütögetéssel posztóvá tömörít; kallóz

ványolás fn ◇ az az eljárás, amelynek segítségével a bőrcsizma szárát a csizmadiák a láb formájára nyújtják, ill. hajlítják
◇ gyapjúszövetet sűrítő, tömörítő kisipari eljárás

ványoló fn ◇ malomhoz hasonló műhely, gép, amelyben v. amellyel vmit kallóznak, tömörítenek, tipornak; kalló

vápa, váp fn ◇ völgy, ill. két hegy közti nyereg
◇ mocsaras hely; láp
◇ tócsa; pocsolya
◇ árok; gödör
◇ bemélyedés; mélyedés

vapőr¹ fn ◇ gőzhajó

vapőr² fn ◇ szeszély; rosszkedv; idegesség

var fn ◇ <csecsemők, kisgyermek, ritkán felnőttek arcán és fejbőrén> rendszerint kisebb gennyedéssel járó ekcéma, amely később beszáradva vastag összefüggő vart alkot; ótvar
◇ erős bőrvizketegséget és kiütésszerű bőrelváltozást okozó parazitás bántalom; rüh

váracs fn ◇ erőd; erődítmény
◇ kastély; palota

váracs fn ◇ kisméretű vár; váracska

varacsk fn ◇ kisebesedett bőrfelület; sebhely

◇ felületi egyenetlenség

◇ bibircsók; kinövés; dudor

varacskos mn ◇ egyenetlen, bibircsókös külsejű, héjú

◇ érdes felületű, varhoz hasonló dudorokkal teli

varangyok fn ◇ bibircsók; dudor

◇ varangyos béka

varas mn ◇ olyan <személy>, akinek arcán, fején sok var, seb van; ótvaras

◇ penészes

varasbék fn ◇ varangyosbéka

váras fn ◇ város

varasodik ige ◇ <növény levele, gyümölcse> fokozatosan varhoz hasonló sötét foltokat kap

váratlan hsz ◇ váratlanul; meglepetésszerűen; hirtelen

varázskör fn ◇ az a valósággal megrajzolt v. a levegőben húzott kör, amelyet a varázsló von maga körül
vmely varázsló tevékenység végzésének határául v. védelmül más varázsló ellen; bűvkör

◇ vkit fogva tartó, rabul ejtő, bűvös hatás, amely alól nehéz szabadulni

varcog ige ◇ <vmely apró, kemény test a fogak közt rágáskor> kellemetlen, csikorgó hangot ad; roszog

◇ <szemcsés, kavicsos anyag, törmelék dörzsölés v. taposás közben> érdes hangot ad

várda fn ◇ kisebb vár

várdás fn ◇ őrszem; az őrség tagja

várfenék fn ◇ a vár föld alatti része, amely azonban nem pincészerűen van kiképezve, hanem olyan, mint egy föld feletti terem

varga fn ◇ lábbeli, cipő, saru készítésével és javításával foglalkozó szakképzett iparos; cipész

◇ bőrkészítő iparos; tímár

vargabetű fn ◇ kerülőút; mellékút

◇ <elbeszélésben v. a munka folyamatában:> kitérés; eltérés; elkalandozás

vargafolt fn ◇ lábbelire varrt folt

◇ ruhára durván rávarrt, többnyire oda nem illő folt

vargál ige ◇ varr

varieté fn ◇ olyan szórakozóhely, ahol énekes, táncos színészek és artisták szerepelnek, és könnyű fajsúlyú vidám jeleneteket, számokat mutatnak be

varjúköröm fn ◇ főként a rozs kalászában gyakori, barnásfekete, kemény, karom alakú élőszkódó gomba, melyet gyógyszer gyártására használnak; anyarozs

várkatona fn ◇ vmely vár őrségéhez tartozó, a várban szolgálatot teljesítő katona

varkocs fn ◇ hajfonat

varla fn ◇ a szilícium egyik vegyülete, amely kőzet, kavics, homok alakjában a természetben gyakran előfordul; kvarc

várlak fn ◇ kastély; palota

vármegye fn ◇ saját önkormányzattal rendelkező, nagyobb közigazgatási terület

◇ ezt vezető testület; nemesi testület

várnagy fn ◇ vmely várnak katonai parancsnoka; várkapitány; várparancsnok

◇ <a királyi vármegyében> a várnak és közvetlen környékének katonai parancsnoka

várnép fn ◇ vmely vár lakóinak összessége a vár urát és családját rendszerint nem számítva bele

váromladék fn ◇ várrom

városnagy fn ◇ polgármester; városbíró

varr ige ◇ <csónak, hajó deszkái közötti rést> mohával, vékony léccel tömít

varró fn ◇ varrni való; varrás

varróné fn ◇ varrónő

varrottas mn ◇ hímzéssel díszített

varsa fn ◇ vesszőből font, tölcser alakú népi halászó eszköz, amelynek széles nyílásán a hal betéved, s szűk nyílásán át nem tud kiszabadulni

várszög fn ◇ erődítmény falából kiugró, rendszerint a fal fölé emelkedő félkör v. sokszög alapú, kőből, földből, fából készült építmény, amelyről az erőd előtti terepet puska- v. ágyútűz alá lehet venni; bástya; védőbástya

várta fn ◇ őrhely; őrbástya

◇ őrség; őrszolgálatot teljesítő katona; őrszem

vartapiszli¹ fn ◇ finánc; pénzügyőr

vartapiszli² msz ◇ várj egy kicsit!

vártatva hsz ◇ kis idő múlva; később

vártüzér fn ◇ erődített helyek megtámadására és védelmére hivatott tüzérségi csapatnemhez tartozó katona

vartyog, vertyog ige ◇ <tyúk, kotlós> kotkodácsol, kurrog

◇ <nedves anyag és levegő egymással érintkezve nyomás esetén> meg-megszakadó cuppogó, bugyborékoló, pöfögő hangot ad

◇ <béka> brekeg, kuruttyol

◇ <ember> sokat összebeszél, fecseg, kotyog

◇ zsörtölődik; elégedetlenkedik

◇ <gyerek> nyafogva, rikácsolva sír, kiabál

várvívás fn ◇ várostrom; támadás; ostrom

vásál ige ◇ vásárol; vesz

vasaló fn ◇ nádból körte alakban, tető nélkül készült építmény, melyet az alföldi pásztorok a tűz védelmére, konyha gyanánt használnak

vasalóné fn ◇ vasalónő

vásárfia fn ◇ vásárokból származó, onnan hozott ajándék, amelyet ha legény ad leánynak, akkor az szerelmi ajándék

vásárhely fn ◇ olyan település, ahol meghatározott időközönként vásárokat szoktak tartani

vasárnapló mn ◇ vásárra, ünnepnapra, ünnepélyes alkalmakra való <ruha>; ünneplő

vásároz ige ◇ áruja eladása végett rendszeresen v. foglalkozásszerűen vásárokra jár

◇ vásárra viszi áruját

vásárpénz fn ◇ vásári árusoktól fizetendő helypénz

vásárút fn ◇ vásárra járóktól használt út; országút

vasas mn ◇ páncélos; vértés

vasderék fn ◇ páncél; vért

vasderes mn ◇ fekete alapszínű <ló>

vasfejű mn ◇ csökönyös; makacs

vasfonal fn ◇ drót; huzal

vasfüttő fn ◇ vaskályha

vasgyúró mn ◇ erős <ember>

vasgyűrű fn ◇ <az első világháború alatt rendezett gyűjtés során> a háború céljaira felajánlott arany ékszerekért cserébe adott, vasból készült gyűrű

vashuta fn ◇ ércokó; vasgyár; vashámoz

vásít ige ◇ dörzsölve koptat, vékonyít vmit; kicsorbít

váska fn ◇ kisebb vizes edények szállítására szolgáló, egyenes, lelógó kampókkal felszerelt rúd, amelynek két végére akasztják az edényeket, és egy személy viszi

vaskalap fn ◇ a sisaknak kifelé hajló peremmel ellátott középkori változata

◇ erősen enyvezett anyagból készült, kemény és merev, háromszögletű kalap, amelyet a XVIII. század végén a református teológiai tanárok viseltek

◇ maradi elvekhez való kicsinyes ragaszkodás; vaskalaposság

◇ vaslemezből készült kalap, amelyet a kalapos céh használt cégérül

◇ hasznos ásványokat rejtő ércből gazdag vastartalma miatt feketén kibúvó, kidomborodó ér

vaskalapos fn ◇ <régi kollégiumokban:> tanár <vaskalapjára célzó csúfnéven>

vaskar fn ◇ <rendkívül erős, izmos férfikar mint a hatalom, az erőszak jelképe>

vaskarika fn ◇ bilincsnek a kézre v. lábra erősíthető karikája

vaskó fn ◇ rossz, életlen, esetleg nyeletlen kés, éles vas- v. késdarab, amelyet falun rendszerint lábbelinek sártól való letisztítására használnak

◇ kard

◇ kard vas markolata

vaskor fn ◇ <a római irodalom történetében> a hanyatló, utolsó korszak

◇ <vmely nemzet irodalmában, művészeti életében> ehhez hasonló korszak

vaskosár fn ◇ <régi épületek, különösen kastélyok ablakain> rendszerint kovácsolt vasból készült, öblösen kifelé görbülő ablakrács

vaskő fn ◇ világosbarna v. szürkés színű, jól hasadó kristályos vasérc; vaspát

vaskutya fn ◇ <régi konyhai eszközként> nyáron sütéshez használt, három- v. négy lábú egyszerű

vasállvány; vasmacska

vasláb fn ◇ vasból készült háromlábú konyhai állvány, amelyre nyílt tűzön való főzéskor az edényt teszik; háromláb

vaslapocska fn ◇ kályha, tűzhely tüzének piszkálására való rövidebb, rendszerint kampóban végződő vékony vasrúd; piszkavas

váslat ige ◇ súrol; dörzsöl

vasmacska fn ◇ <régi konyhai eszközként> nyáron sütéshez használt, három- v. négy lábú egyszerű vasállvány; vaskutya

◇ kötélre v. rúdra erősített, többágú vashorog, amellyel a kútbaesett vödröt kihúzzák

vasmarok mn ◇ vasgyűrű; keménykötésű; erős

vasmat mn ◇ vaskos; köpcös; erős; izmos

vasorrú mn ◇ erős és vastag csőrű <madár>, amely a kemény magokat is feltöri

vásott mn ◇ csintalan; pajkos

◇ kopott; viseltes

vaspálya fn ◇ vasút; vasútvonal

◇ vonat; vasút

vasparipa fn ◇ kerékpár; bicikli

◇ mozdony

◇ vonat

vastag mn és fn ◇ terhes, várandós <nő>

◇ vmely beszéd durvább része

vastagbőrű mn ◇ azoknak az emlősöknek rendjébe tartozó <állat>, amelyeknek testét különösen vastag, többnyire csupasz bőr borítja

vastagétel fn ◇ főleg hüvelyesekből készített sűrű főzelék

vastaghús fn ◇ az alsó lábszárnak hátul kidomborodó, izmos, húsos része; lábikra

◇ a far izmai együtt

vastagít ige ◇ <híg anyagot> sűrítő hozzáadásával egyre sűrűbbé, vastagabbá tesz; sűrít

vastagnyakú fn ◇ kálvinista; református

vastagodik, vastagszik ige ◇ <nő> állapotossága egyre inkább láthatóvá válik

vasteke fn ◇ ágyúgolyó

vasúti fn ◇ vasutas, ill. a vasútnál ideiglenesen alkalmazott, ott dolgozó, de nem a vasút állományaiba tartozó személy

vasvella fn ◇ vasvilla

vasverő fn ◇ kovács

◇ kovácsoknak kalapáczhoz hasonló kétkezes, nagy, súlyos szerszáma, amellyel a rendszerint üllőre helyezett vasat a kívánt alakúra formálják; pöröly

vaszara fn ◇ nemi szerv <tehénnek; kancának>

vaszari mn ◇ erőlködő; küszködő

vaszarkodik, vaszarodik ige ◇ erőlködik; küszködik

◇ emelkedik

vaszkálódik ige ◇ cihelődik; tollászkodik

vasznas fn ◇ vászon készítésével v. árusításával foglalkozó személy

vászónáru, vászonnemű fn ◇ fehérnemű

vászoncseléd fn ◇ nő, leány v. asszony; fehérneléd; nőszemély

vászonkorsó fn ◇ mázatlan cserépből készített füles korsó, amelynek a színe a nyersvászonnéhoz hasonló halványsárga

vászonkorsó fn ◇ mázatlan cserépedény, korsó

vászonzlak fn ◇ sátor

vászonzváros fn ◇ sátortábor

vatalé fn ◇ lapos, füles hordócska, amelyben a mezei munkások vizet visznek magukkal

◇ korsó; üveg; palack

vatarász ige ◇ kotorász; kutat; keres

◇ tapogat; meg-megérint; fogdos

vatat ige ◇ keresve turkál vmiben; kotorász; kutat; matat

vátesz fn ◇ jós; próféta; látnoki erejű

vátra, vatra fn ◇ tűzhely; tábortűz

vatyog ige ◇ makog; dadog

◇ kotkodácsol; kotyog

váz fn ◇ madárijesztő

vazall fn ◇ hűbéres; vazallus

◇ alattvaló; hódoló

vázsu fn ◇ bab; paszuly

vecsernye fn ◇ katolikus papok és szerzetesek esti imája; litánia

◇ este; esti idő

véd fn ◇ az a személy, aki vkit, vmit megvéd; védő

◇ vmit, vkit védelmező eszköz, tárgy, dolog; védelem

◇ védő hatás; védelem; oltalom

védangyal fn ◇ őrangyal; védőangyal

védanya, védőanya fn ◇ az a nő, aki a Gyermekvédő Liga által gondozás, nevelés végett vidékre kiadott gyermekek nevelésére felügyelt

◇ női védőszent, különösen Szűz Mária mint védőszent; védasszony

◇ az a rendszerint főrangú nő, asszony, aki támogatásra szoruló embereket v. vmely intézményt pártfogol, segít; védasszony

védasszony fn ◇ az a rendszerint főrangú nő, asszony, aki támogatásra szoruló embereket v. vmely intézményt pártfogol, segít

védbástya fn ◇ bástya

védbeszéd fn ◇ védőbeszéd

veder, vödör fn ◇ folyadék mérésére űrmértékül használt, kb. 11,3 liter űrtartalmú edény

védtelen mn ◇ védtelen; kiszolgáltatott

védfal fn ◇ olyan fal, amely bizonyos veszély (pl. tűz, árvíz, katonai támadás) ellen véd; védőfal

◇ védő hatás; védelem; oltalom

védgát fn ◇ kőfallal v. rőzsével szilárdra tett, és vízmosás ellen biztosított földtöltés, amely megszakítatlanul vonul a folyó- v. állóvíz partja mentén, hogy a környéket magasabb vízállás esetén árvíztől védje; védőgát

védköteles mn ◇ hadköteles; katonaköteles

védnök fn ◇ védőszent

védőanya fn *lásd védanya*

védőasszony fn ◇ női védőszent; védasszony

védőbástya fn ◇ bástya

védőfal fn ◇ fából v. fakeretre feszített vászonból készült összecukható és hordozható fal, a szoba tetszés szerinti részének ideiglenes elválasztására, ill. elfedésére, eltakarására; spanyolfal

védőgát fn ◇ az ellenség támadása ellen emelt gát, rendszerint mint az erődítmény külső fala

védőmű, védmű fn ◇ erődítés; erődítmény

védőpajzs, védpaizs fn ◇ olyan hordozható páncéllemez, amely mögül a gyalogos katona védett helyzetből tüzelhetett

◇ veszélyt, támadást elhárító erő, hatalom

vedres, vödrös fn ◇ az a tűzoltó, aki tűzoltáskor a kézifecskendő tartályába vederrel hordja a vizet

védserég fn ◇ helyőrség; védősereg

◇ a hadsereg más részeinek mozdulatait fedező fegyveres erő; védősereg

védőszent fn ◇ védőszent

védőszerszám fn ◇ óvszer; gumi; kondom

védőszövetség fn ◇ olyan szövetség <rendszerint államok közt>, amelynek tagjai kötelezik magukat, hogy egymást a támadók ellen kölcsönösen segíteni, védeni fogják; védelmi szövetség

védv fn ◇ érv

védvám fn ◇ vmely ország termelésének támogatása, főként iparának védelme, fejlesztése végett bizonyos külföldi árukra a külföldi áruk versenye elleni védekezésül az államtól kivetett nagy behozatali vám; védővám

vég fn és mn ◇ faluvég; faluszél

◇ vmi széle, határa

◇ a határon lévő

◇ utolsó; végső

◇ cél

végbeli mn ◇ vmely végvárban szolgálatot teljesítő, ott harcoló <katona>
◇ az ország határán levő, a határszél védelmére rendelt <katonaság>

végbevisz ige ◇ <cselekvést> úgy végez, hogy vele feltűnést kelt, v. véghezvisz, helytelenítést von maga után; végrehajt; elkövet
◇ <elismerést érdemlő cselekvést> végrehajt

végbúcsú fn ◇ utolsó búcsú; elbúcsúzás
◇ búcsú a halottól a sírnál

végeladás fn ◇ <üzlet megszűnésekor> a benne levő árukészletnek s az üzlet felszerelésének alkalmi, leszállított áron való kiárusítása; végkiárusítás

végelemzésben hsz ◇ lényegében; tulajdonképpen

végenyészet fn ◇ annak megtörténte, hogy vmely élő szervezet v. közösség teljesen megsemmisül

végérintő fn ◇ olyan egyenes, amelyhez egy görbe egyre inkább közeledik, de sehol el nem éri; aszimptota

vegetárius fn ◇ vegetáriánus; növényevő

végtelen mn ◇ végtelen; határtalan; örökké tartó

végett nu ◇ miatt

végez ige ◇ <hivatalt, tisztet> ellát
◇ vmely irányban lezár olyasmit, amiért harc, amiről vita folyik; dönt

végezet fn ◇ vminek befejezése, vége
◇ döntés; határozat; végzés
◇ végzet; sors
◇ <nyelvtani> végződés
◇ rím

végezetlen, végzetlen mn és hsz ◇ olyan, ami nincs bevégezve; be nem végzett; befejezetlen
◇ végezetlenül; befejezetlenül

végfal fn ◇ tűzfal; oromfal

véggel hsz ◇ teljesen; alaposan, teljes egészében

vég hagyomány fn ◇ végakarát; végrendelet

vég hang fn ◇ a szó v. a szótó, esetleg a szótag végső, befejező hangja

vég határozat fn ◇ végső elhatározás

vég határozó fn és mn ◇ eredményhatározó

vég ház fn ◇ végvár

vég hó fn ◇ december

végig kezel ige ◇ <több ember mindegyikével> sorra kezel, kezét fog

végig mustrál ige ◇ <rendszerint személyt v. csoportot> egész hosszában v. sorra egymás után figyelmesen végignéz

végig olvas ige ◇ nagyobb számú, számlálható dolgot teljesen, végig megszámlál

végig robog ige ◇ <hang> nagy erővel, visszhangot keltve, gyorsan végighalad vhol

végig ver ige ◇ <egy embert v. állatot> többször végigvágva rajta, alaposan megver

véginség fn ◇ a pusztaság létet sem biztosító, pusztulással fenyegető szegénység, nyomorúság

vég ítélet fn ◇ vmely pert az illető fokon véglegesen eldöntő s az eljárást ezen a fokon befejező ítélet
◇ utolsó ítélet

vég lény fn ◇ egysejtű állat

vég nap fn ◇ utolsó nap
◇ a világ végének és az utolsó ítéletnek a napja

vég óra fn ◇ az utolsó óra; a halál órája

vég ór fn ◇ határór

vég perc fn ◇ közvetlenül a halál előtti perc, az életnek a halál bekövetkezése előtti legutolsó rövid szakasza

vég pont¹ fn ◇ legvégső fok, mérték
◇ vmely terület legszélső része, különösen az ország határai körüli terület

vég pont fn ◇ a kijelentő mondatot lezáró írásjel; pont

vég re hsz ◇ <előadásról, beszédéről, írásműről szólva:> elejétől v. bizonyos helyétől, pontjától kezdve egészen a befejezéséig; végig

vég remény fn ◇ az a remény, amelyet vki mint végső lehetőséget táplál, s amelynek megghiúsulása után remény nélkül marad; utolsó remény

vég sereg fn ◇ menetelő, különösen visszavonuló csapat, sereg végét ellenséges támadás ellen biztosító, rendszerint tüzérséggel, műszaki stb. alakulatokkal is megerősített egység; hátvéd

végző fn ◇ vkinek a halál előtti utolsó szava
végzőcska fn ◇ képző; szóképző toldalék
végtag fn ◇ <családnak, közösségnek> utolsó meglevő tagja
végtárgyalás fn ◇ büntetőperekben, bírói eljárásban az utolsó, döntő tárgyalás
végtelenmiriád mn ◇ tömérdek; rengeteg
végtére hsz ◇ <hosszúnak tartott cselekvés, folyamat, állapot befejező mozzanatára való utalásként:> utoljára; végül
végveszedelem fn ◇ teljes pusztulással fenyegető veszedelem; végveszély
◇ teljes pusztulás; végveszély
végvidék fn ◇ az országhatár mentén elterülő vidék; határvidék; határszél
◇ <a török hódoltság idején> az országnak a török uralom alatt álló területtel határos, védelmi célokra berendezett része; végek
vegza fn ◇ kellemetlenség; bosszúság
vegzál, vekszál ige ◇ huzamosan háborgat, zaklat, nyaggat vkit
végzés fn ◇ istenség elhatározása, döntése
végzet¹ fn ◇ a szótőhöz járuló képző, rag, jel; toldalék; végződés
◇ a szó utolsó hangjai; végződés
végzet² fn ◇ határozat; döntés
végzethirdető fn ◇ jós; próféta
végzetlen mn és hsz *lásd végezetlen*
végzett mn ◇ befejezett <igealak, igeidő>
végződés fn ◇ vmely műnek, cselekvésnek, eseménynek a befejeződése
vegyest hsz ◇ egyesesen, keverten
vegyíték fn ◇ különféle anyagok vegyítéséből keletkezett keverék
◇ <szellemi alkotásokban, megnyilvánulásokban, érzésekben> egymástól eltérő, ellentétes elemek vegyülése, ill. aránya
◇ vminek hozzáadása vmihez, vmivel való vegyítés
vegykonyha fn ◇ vegyészeti laboratórium
vegyődik ige ◇ keveredik; vegyül
vegytan fn ◇ kémia
vegyül ige ◇ vmilyen ügybe belekeveredik, vmilyen dologba beleavatkozik
vegyülék fn ◇ kémiai vegyület
vegyület fn ◇ vminek keveréke, elegye, egybeolvadása
vehem fn ◇ szamárcsikó; fital csikó
◇ őzgida; szarvasborjú
◇ magzat
vejsze, vejc fn ◇ a víz fenekére érő nádfalából álló halfogó eszköz
véka fn ◇ apró szemcséjű, száraz anyagok mérésére való, vidékenként változó nagyságú régi űrmérték, kb. 25–30 liternek felel meg
◇ ekkora űrtartalmú faedény
◇ kétfülű, kerek v. hosszúkás nagyobb kosár
vékás mn és fn ◇ egy magyar hold negyedrésszével egyenlő nagyságú <földterület>
◇ olyan <edény, kosár>, amelynek űrtartalma kb. egy véka, azaz 25–30 liter
◇ kosárkötő
vekeng ige ◇ kételkedik; habozik
◇ vitázik; vitatkozik
◇ ugat
véknya, vékonya fn ◇ vki testének az utolsó oldalborda és a csípőcsont közötti része, a lágyék tája
vékony mn ◇ keskeny, sekély vizű <folyóvíz>
◇ híg
◇ mennyiségben, minőségben nem kielégítő
◇ kevés; szűkös; gyenge; gyarló
vékonyít ige ◇ <folyadékot, pépszerű anyagot> víz hozzáadásával hígít, ritkít
vékonypénzű mn ◇ nagyon sovány; vézna; ösztövé; vékony húsú; vékonydongájú
vekszál ige *lásd vegzál*
vekszel fn ◇ váltócédula; értékpapír; megszabott összeg fizetésére írásban ígért kötelezvény

vél ige ◇ <beszélgetés leírása közben> szól, mond, vélekedik
velál fn ◇ falu; település
vélekszik ige ◇ vélekedik
vélelem fn ◇ valószínűsége, hihetőségen alapuló feltevés, állítás
velence fn ◇ széljelző zászló; szélkakas
veléznek fn ◇ <szövőmesterségben> a szövet elején és végén a hosszanti fonalak beszöhetetlen része, amelyet utólag levágnak
velin fn ◇ a legfinomabb borjúbőrből készült pergamen
◇ finom, nem áttetsző, fényesre simított papír
vella fn ◇ villa
vellál fn ◇ jószág; birtok
vellejt ige ◇ magához vesz; gyűjt; összeszed
velocipéd fn ◇ kerékpár; bicikli
vélom fn ◇ apácafátyol
◇ halotti lepel
velőtlen mn ◇ tehetségtelen, értéktelen <személy>
vélta, véltán, vélte hsz ◇ ritkán; alig
vemhe fn ◇ emlős állatnak, különösen lónak, szamárnak az anyaméhben levő magzata
◇ csikó
vemhedzik, vemhezik ige ◇ <állat nőténye, főleg kanca> vemhét, anyaméhben lévő magzatát a világra hozza; ellik
véna fn ◇ az anyaközet hasadékát kitöltő, hosszan elnyúló keskeny ércötömeg; telér; ércközet
venális mn ◇ megvesztegethető; lefizethető; korrupt
vendég mn és fn ◇ máshonnan való; idegen
vendégarc fn ◇ álarc; maszok
vendégfogadó fn ◇ szállásadásra berendezett egyszerű, kisebb vidéki vendéglátó üzem; kisebb, egyszerűbb szálló és vendéglő; fogadó
vendéghaj fn ◇ paróka; álhaj
vendéglátó mn ◇ olyan <helyiség>, ahol vendéget szoktak elhelyezni
vendégmarasztaló, vendégmarasztó mn és fn ◇ olyan, ami gyors távozásra bírja a nem kívánt vendéget, látogatót, tolakodót
◇ alkalmatlan személyek elkergetésére való furkósbot, füttykös
vendégoldal fn ◇ a szekér két oldalára erősített, nála hosszabb, erős, vastag rúd v. gerenda a kévével, szalmával, szálas takarmánnyal megterhelt szekér rakodó területének növelésére
◇ fából v. fakeretre feszített vászomból készült összecusukható és hordozható fal, a szoba tetszés szerinti részének ideiglenes elválasztására, ill. elfedésére, eltakarására; spanyolfal
vendégország fn ◇ külföld; idegen ország
vendégség fn ◇ a vendéglátáshoz való, ill. a vendégségben v. másképp elfogyasztott étel, ital
vendégszem fn ◇ üvegszem; műszem
vendégszoba fn ◇ <vmely vendéglőben, fogadóban> közös étkezés, mulatás céljára berendezett helyiség, terem
vendély, vendely, vindely fn ◇ régen dongákból, ma zománcozott fémből készített fedeles edény zsír v. más pépszerű élelmiszer tartására; bödön
◇ boroshordó
vendetta fn ◇ vérbosszú
venerál ige ◇ megbecsül; tisztel
venerék fn ◇ ital; szeszes ital
◇ folyadék
vengerka fn ◇ a cári Oroszországban, a Balkánon v. a Közel-Keleten vmely táncos, zenés mulatóhelyen hosszabb-rövidebb ideig szereplő fiatalabb magyar nő, aki később többnyire teljesen elzüllött
vénhedik ige ◇ vénül; öregszik
vénhedt, vénhedett mn ◇ megvénült, nagyon öreg <személy, ritkán dolog>
vénszakállas fn ◇ öregember; vénember
ventil fn ◇ szelep
venyige fn ◇ fáról lehullott, levagdalt v. letördelt, apróbb darabokból álló vékony, száraz gally; rözse
vép, vepik fn ◇ lép; lépked

ver¹ ige ◇ ütéssel v. más gyors mozgással kiformal, létrehoz vmit

◇ <némely fizikai, élettani jelenséget> kicsapódással, lerakódással létrehoz

ver² ige ◇ <fülemüle> dalol, csattog

◇ <fürj> pitypalattyol

vér¹ ige ◇ ver

vér², vír fn ◇ ivadék, leszármazott, ill. ős

◇ testvér

◇ származás révén rokon

véráldozat fn ◇ az áldozat olyan formája, melynek során vért ontanak; véres áldozat

◇ vmely ügy érdekében életét feláldozó személy

véralkat fn ◇ vki vérenek összetétele, élettani tulajdonsága

veranda fn ◇ falusi ház udvarra néző oldalán épített, fedett, oldalt nyitott v. korláttal elzárt, védett, rendszerint oszlopos tornác, széles folyosó

verasztó fn *lásd virasztó*

vérbabona fn ◇ olyan hit, amely szerint a vérnek különös, természetfölötti ereje van

vérbeli mn ◇ <a feudalizmus korára jellemző szóhasználatban:> olyan <nemesi, főnemesi családból való személy>, aki származásánál fogva az, aminek a jelzett szó mondja

verbéna, verbena fn ◇ illatos, csipkézett levelű, bokros, kék v. piros színű, apró virágzatú kerti növény; kerti vasfű

vérbíróság fn *lásd véstörvényszék*

vérbosszú fn ◇ véres megtorlás

vérbő mn ◇ vérmes, bővérű <személy>

verbung, verbunk fn ◇ toborzás

◇ toborzó v. toborzott katonák csoportja

◇ verbunkos körtánc

verbungos, verbunkos fn ◇ lassú lépésekkel kezdődő, majd egyre tüzeesebb ritmusú, felszökellésekkel, sarkantyúk pengetésével, kardok csörömpölésével élénkített régi, magyar katonai körtánc, amelyet eredetileg toborzások alkalmával jártak

◇ a XVIII. század végén kialakult 2/4, ill. 4/8 ütemű magyar tánczenei stílus, melynek fő jellegzetességei: sajátos hangszeres színezés, a lassú és gyors váltakozása, pontozott ritmus, tipikus dallamfordulatok és kádenciák

◇ toborzó katona

verbuvál ige ◇ <katonát> toboroz

vérbűn fn ◇ vér kiontásával elkövetett bűn; gyilkosság

◇ vérrokon meggyilkolása

verd ige ◇ vedlik; szőrét, tollát hullajtja

verdes ige ◇ igen rövid időközökben ismételve támad, ver, zúz vmit, rendszerint sikerrel

vérdíj fn ◇ a büntető hatóság elől rejtőzködő személyek kézrekerítője v. nyomravezetője részére kitűzött jutalomdíj

◇ <a rendi és feudális magyar jogban> az a bírság, amelyet jogtalan erőszak, hatalmaskodás körébe eső bűncselekmény elkövetőjére vetettek ki

◇ véres megtorlás; vérbosszú

verdikt fn ◇ az esküdtszék döntése, határozata arról, hogy a vádlott bűnös-e v. sem

◇ bírósági döntés, végzés, ítélet

verdung fn ◇ az icce negyedrésze, amely kb. 2 deciliternek felel meg; fél messzely

◇ ekkora úrtartalmú mérőedény

◇ súlymérték, amely egy ötöd latnak, azaz 0,35 dekagrammnak felel meg

véré, vére fn ◇ atyafi; rokon

◇ unokatestvér

◇ barát; koma

veréce fn *lásd verőce*

vérehagyott mn ◇ olyan, akinek, aminek vmely seben át elfolyt a vére; elvérzett

◇ olyan <arc, ajak>, amely vmely erős indulat, ájulás v. a halál hatására nagyon sápadt lett; vértelen

verekedik, verekszik ige ◇ párbajt vív, párbajozik vkivel

verekedő fn ◇ párbajozó személy

verem fn ◇ sírgödör; sírverem

◇ fogva tartott nagy vadállat számára készített, földbe vájt üreg

vérengző fn ◇ olyan hely, amelyen vérengzés folyik v. folyt

verés fn ◇ gyűjtés

vereség fn ◇ verés; megverés; dorgálás

vereshimlő fn ◇ <lappangási időszak után> lázzal, hányással, torokfájással kezdődő fertőző betegség, amely előbb kicsiny, kerek, utóbb sűrűn pontozott, bíborvörös foltos kiütéseket okoz, és súlyos szövődeményekkel is járhat; skarlát

véresítés fn ◇ vérengzés; kegyetlen harc; öldöklés

véreső fn ◇ az a természeti jelenség, amely abban áll, hogy bizonyos vöröses színű kőzetek szélől hordott pora, ill. bizonyos fajta moszatok a levegőből hullva a világos földfelületet, főleg a frissen esett havat vörösrre festik, s amely jelenséget az egykori elmaradottabb vidékek néphite eső módjára hulló vérnek tartott

véresszájú mn ◇ hangoskodó, nagyszájú, harciaskodó <személy, közösség>

veret ige ◇ szórét hullatja; vedlik

vérezik ige *lásd* **vérzik**

vérforgás fn ◇ vérkeringés

verfelye; verfölye fn ◇ játékkocka

vérhely fn ◇ a kivégzés helye; vesztőhely; vérpad

verhenyeges, vörhenyeges, vörnyeges mn ◇ vöröses, vörösbe hajló színű v. vöröses foltokkal tarkított; vörhenyes

verhenyes, vörhenyes mn ◇ lázzal, hányással, torokfájással kezdődő fertőző gyermekbetegségben, vörhenyben megbetegedett <személy>

◇ élénken vöröses színű, vörös foltos; vörhenyeges

verhenyő mn ◇ vörös; vöröses; veres

verítkez ige ◇ verítékez; izzad

vérkép fn ◇ véres kép; rémkép

verkli fn ◇ zárt, gyakran kerekre szerelt szekrényben elhelyezett zeneszerszám, amelynek sípjait lyukakkal fémlapra rögzített dallam alapján egy forgatható karral működésbe hozható fűjtató szerkezet szólaltatja meg; kintorna

vérkór fn ◇ a végbélnyílás körüli visszerek megbetegedése, táguulás, gyulladás, majd vérzés formájában; aranyér

vérkönny fn ◇ mély szív fájdalomtól, az egész lelket megrendítő bánatból fakadt könny

vérengl, véreng ige ◇ kegyetlenkedik; gyilkol; vért ont

vermel ige ◇ <tavasszal elvetendő magot> homok között ládában v. veremben átteleltet

vérmező fn ◇ olyan terület, térség, ahol harcban, csatában, háborúban vért ontottak; csatatér; harcmező

vernyákol, bernyákol ige ◇ <párhozó macska> dühösen, ingerülten, éles hangon nyávog

◇ <gyermek> nyafogva, kényeskedve sír, bőg

vernyog ige ◇ <ember> sivalkodik; visong

◇ <gyerek> durcásan nyöszörögve kér, rimánkodik

vérféreg fn ◇ szúrás, vágás nyomán keletkező vérző seb

verő¹ fn ◇ kalapács, különösen nagy kalapács

◇ kis kalapács, amellyel a kasza élét verik ki

verő² fn ◇ ragyogó napfény; erős napsütés; verőfény

◇ az az időpont, amikor a legfényesebben, a legerősebben süt a nap, amikor verőfény szokott lenni

verőce, veréce fn ◇ pitvarnak v. konyhának udvari ajtónyílására szerelt rácsos kis ajtó, mely megakadályozza, hogy a háziállatok a házba bemenjenek

◇ lécekből összeállított rácsos ajtó

◇ kerítés, főleg léckerítés; rácsos kerítés

◇ sorompó

◇ bekerített hely állatok, főleg házörző v. vadászkutyák számára

◇ küzdőhely

verődik ige ◇ erőlködve jut vhova; vergődik

◇ hajtva, verve jut vhova

◇ vmitől szenved, vmivel tusakodik, viaskodik; vmivel vergődik

verőmalac fn ◇ sütni való fiatal, szopós malac

verőte fn ◇ kovácsműhely; hámor

verrasztó fn *lásd* **virrasztó**

vers¹ fn ◇ versenytárs

◇ perlekedés; civakodás

◇ verseny; versengés

vers² fn ◇ dalszöveg

◇ a harangozásnak egy-egy rövidebb, megszakítás nélküli, kb. egy imádságnyi időtartamú szakasza

vérség fn ◇ rokonság; pereputty

◇ származás; eredet

versel¹ ige ◇ verseng; versenyez, vetélkedik

versel² ige ◇ <főleg gyermek> verset mond, szaval

verselés fn ◇ vers elmondása; szavalat

versemény fn ◇ költemény

versenkedik ige ◇ verseng; vetélkedik

versenyos mn ◇ versengő; vetélkedő

◇ makacs; nyakas

versez ige ◇ költ

versezet fn ◇ vers; költemény

◇ költői tehetség nélkül, rendszerint vmilyen alkalomra írt vers

◇ <a Biblia v. a Korán egyes részein, fejezetein belül> egy kisebb értelmi egységet magába foglaló rövid szakasz; vers

versgyártó mn ◇ tehetség, hozzáértés nélkül verseket író <személy>

versidom fn ◇ versforma

◇ azonos ritmikai elvre épülő versformák összessége; versforma

versíró, verstakács fn ◇ költő

vérszem fn ◇ bátorság; merészség

vérszemes mn ◇ felbátorodott; merész; bátor

vérszipó, vérszopó, vérszívó fn ◇ pióca; nadály

vérszomj fn ◇ mások életére törő kegyetlenség; gyilkolási szenvedély; öldöklési düh

verszta fn ◇ régi orosz hosszúsági mértékegység, kb. egy kilométer

vert mn ◇ nemesfémből készült díszekkel kirakott, ilyenekkel ékesített használati tárgy, ruhadarab

vért fn ◇ <hadihajón> a hajót oldalról és alulról védő, acéllemezből készült borítás; páncél

vértelék fn ◇ a parasztház tetőzetének az a téglából és vályogból rakott v. deszkából, régebben sövényből készült, a padlástér mindkét végét lezáró háromszögletű része, amelyet felül a tető, alul pedig a ház fala határol

verteng ige ◇ forgolódik; egy helyben topog

vértett fn ◇ gyilkosság; emberölés; vérontás

vértisztító mn és fn ◇ olyan (szer), amely a vérnek kóros összetételét megjavítja

vértörvényszék fn *lásd* **véstörvényszék**

vertyog ige *lásd* **vartyog**

vérszín mn ◇ vérvörös

vérvágy fn ◇ kegyetlenség; embertelenség; barbárság

verzátus mn ◇ vmihez jól értő, vmiben jártas, gyakorlott, tapasztalt <személy>

◇ sokfelé utazott, sok helyen megfordult <személy>

vérzik, vérezik ige ◇ lelke legmélyéig szenved, gyötrődik

veselkedik ige ◇ minden erejét összeszedi, teljes erejéből törekszik vmire; erőlködik

veseporond fn ◇ vesekő

vestibulum fn ◇ előcsarnok; előszoba

vesz¹ ige ◇ megfogva maga felé húz és bizonyos ideig magánál tart

◇ <vmely írást a maga számára okmányul, igazolványul> kiállítat vkivel vmiről

◇ összefüggéséből kiszakít; elvesz

◇ vmely tevékenység eredményeként használ, kap v. fogad

◇ <mástól eredő dolgot> kap, megkap

vesz², **veszik, vész** ige ◇ használhatatlanná, semmivé válik; pusztul

◇ <személy, dolog> túl sokáig v. végleg ott marad vhol, úgyhogy nem lehet onnan eltávolítani; vhol ragad, ottvesz

◇ <állat> veszett lesz, megvész

vés¹ fn ◇ vihar; szélvész; égiháború

◇ az emberben dúló belső, érzelmi vihar

vész² fn ◇ nád- v. vesszőfalakból készült, a víz színétől fenekéig érő és ott levert, labirintusszerű, ősi halfogó eszköz, amelybe a halak beletévednek, s nem tudnak többé kikerülni belőle; vejsze

veszedelem fn ◇ a nemzetet ért baj; országos csapás

veszejt ige ◇ pusztít; tönkretesz

◇ veszít

veszék fn ◇ jajgatás; siráncokzás, panaszkodás

veszekedett mn ◇ haszontalan, semmirekellő <személy>

◇ dühös; vad

◇ veszett

◇ igen nehéz, fáradságos, sok vesződséggel járó <tennivaló, körülmény>

◇ nagy; rendkívüli; szörnyű

◇ hibás; romlott; nagyon rossz

◇ <szitokszó erősítéseként, néha a szitokszó elhallgatásával>

veszekedik, veszekszik ige ◇ mohón vágyakozik, kívánczik, bomlik vki, vmi után, vkiért, vmiért; veszkődik

veszékel ige ◇ jajveszékel; jajgat; siráncokzik

veszett mn ◇ féktelenül heves, eszeveszett, bomlott, szertelen <érzés, indulat v. ennek megnyilvánulása>

veszés fn ◇ pusztulás; tönkrementel

◇ rendkívül nagyfokú, főleg gyors és nagy erejű; eszeveszett

◇ <szitokszavak erősítéseként>

veszít ige ◇ vkit vkire bőszt azzal, hogy ellene ingerli

veszkődik ige ◇ aprólékosan és hosszasan foglalkozik; fáradságosan bajlódik; bosszankodva bíbelődik; vesződik

◇ a közelben levőket bosszantva lábatlankodik vhol; háborgat, hátráltat vkit

◇ nyugtalanul fészkelődik

◇ lármázik; handabandázik; makacsul akadékoskodik

◇ másokat bosszantó módon foglalkozik, játszik, babrál vmivel

◇ pajzánkodik; dévajkodik; pajkoskodik

vésznapi fn ◇ olyan nap, amikor vmely nagy tömegeket sújtó katasztrófa történt

vesződik¹ ige ◇ fáradságosan, tengődve él

◇ hosszabb időn át újra meg újra vmely testrészét illető bajai, fájdalmai, bánatalmai vannak

vesződik² ige ◇ veszekedik; vitatkozik

veszpilló fn ◇ sírásó

vesszőfutás fn ◇ régi katonai büntetés, az elítélt két sor katona közt fut, akik vesszővel ráhúznak

vesszőparipa fn ◇ gyermekek játékszere

vesszőz ige ◇ <büntetésből> vesszővel ver, fenyít vkit

veszt ige ◇ <élőlényt> elpusztít; <embert> kivégez

◇ rombol; pusztít; tönkretesz

veszteg¹ mn ◇ hallgatag; csendes; nyugodt

◇ tétlen, rest

veszteg² ige ◇ hallgat; nem beszél

◇ tétlenül marad; fékezi magát

◇ lecsillapodik; lenyugszik

vesztegel ige ◇ vesztegárban van, időzik, tartózkodik vhol

◇ <vmely elfoglaltság miatt> vhol késik, marad

veszteget ige ◇ gyötör, ront vkit, vmit

◇ vkinek fokozatosan, lassanként vesztét okozza

vesztegetlen mn ◇ ép; sértetlen

vesztegetes mn ◇ csendes; hallgatag; szótlan

vesztés fn ◇ rontás; rombolás; pusztítás

◇ kivégzés

veszteség fn ◇ tétlenkedés; nyugalom; helyben maradás

vesztő fn ◇ hóhér; bakó

vesztőhely, vesztőpiac fn ◇ a kivégzés helye

◇ a kivégzés végrehajtására használt akasztófa v. emelvény

vésztörvényszék, vértörvényszék, vérbíróság fn ◇ <kivételes állapot, háború, forradalom stb. idején> főként felkelés, lázadás elfojtására létesített rendkívüli törvényszék, rögtönítelő bíróság, amely szigorú, gyorsított eljárással élet-halál fölött ítélkezik, s a vádlottakat rendszerint halállal sújtja

vet ige ◇ <állatnak, állat elé> ennivalót dob, lök oda

◇ <tűzre> egy v. több darab fát dob

◇ <állat ivadékát> világra hozza, <növény új sarjat> hajt

◇ <személyre vonatkozóan, rendszerint rosszálló értelmű szókapcsolatokban:> <gyermeket> szül, világra hoz

◇ vkit, vmit okol, hibáztat vmiért

◇ némi valószínűséggel vmire következtet; vmire magyarázza a dolgot; figyelemmel, érdeklődéssel fordul vmi felé

vét¹ ige ◇ vet

vét² fn ◇ bevétel; elfoglalás

vétek fn ◇ helytelen cselekedetből v. mulasztásból eredő hiba

◇ vmely isteni törvény megsértése; bűn

◇ vmely tételes törvénynek v. törvénybe nem foglalt erkölcsi szabálynak a megsértése; bűn

◇ olyan földszalag, amely az ekét húzó marhák ide-oda kanyargó járása miatt szántatlan maradt

vetekedik, vetekszik ige ◇ <személy> vetelkedik vkivel

◇ vitatkozik; vitázik

vétél fn ◇ az a tény, hogy vki vmit kézhez vett, átvett

◇ hírnek meghallása és emlékezetbe vésése

vetelkedik ige ◇ vitatkozik, vitázik vkivel

vetélő, vetéllő fn ◇ fából készült, csónak alakú eszköz, amellyel a szövőgépen a vetülékfonalakat a láncfonalak közé beröpítik

vetély fn ◇ vetelkedés; versengés; verseny

vetemik ige ◇ eltér vmitől; felhagy vmivel

◇ elfajzik; megromlik

◇ elhajlik; meggömbül; vetemedik

◇ nem sikerül

véter fn ◇ hordó alakú kosár, amelyet vízbe süllyesztve csíkok, halak tartására használnak

veterinárius fn ◇ állatorvos

veternye fn ◇ reggeli szentmise; hajnali ájtatosság

◇ a reggel; a reggeli idő

vétet fn ◇ vétkezés; bűn

vétetlen mn ◇ ártatlan; büntelen

vétkell, vétkel ige ◇ véteknek tart, vétkül ró fel, hibáztat, rosszáll vmit

vetkezik ige ◇ vetkőzik

◇ <állat> bőrét, szőrét, tollát hullatja, leveti; vedlik; hámlik

vétlen fn ◇ büntelen, ártatlan személy

vétlevél fn ◇ tértivevény

vető fn ◇ vetés

vetrece fn ◇ egy fajta gulyás, illetőleg pörköltféle étel

◇ sült szalonnaszelet

vexillum fn ◇ zászló

vezekel, vezeklik ige ◇ <katolikus személy> vmely bűnéért önként vállalt szenvedésen megy keresztül, hogy bűnbocsánatot nyerjen

◇ bűnbánatot érez, bűnhődik vmi miatt

vezeklés fn ◇ katolikus személy vmely bűnéért önként vállalt v. paptól kiszabott szenvedésen, megaláztatáson megy keresztül, hogy bűnbocsánatot nyerjen; penitencia

vezeklő mn ◇ olyan <katolikus személy>, aki vmely bűnéért önként vállalt szenvedésen megy keresztül, hogy bűnbocsánatot nyerjen

vezér fn ◇ az eketaliga rúdja

◇ a szán orrának az a része, amelyhez a rudat erősítik

◇ <a jég alatti halászatban:> az a rúd, amelyet lékről lékre tologatnak, s amelyhez a kihúzó kötél van erősítve

vezérel ige ◇ <hadsereget, csapatot, felkelő hadat> parancsnoki, vezéri minőségben irányít, vezet

vezérezredes fn ◇ <az Osztrák–Magyar Monarchia hadseregében> a gyalogsági, lovassági tábornoknál, ill. a tábornoknál magasabb rangú tábornok

vezérférfiú fn ◇ <vmely közösségben, testületben, mozgalomban> vezérszerepet betöltő, tekintélyes férfiú

vezérige fn ◇ irányelvet kifejező, jelszól használt mondat

vezérlő mn és fn ◇ a parancsnoki, vezéri hatalmat gyakorló; vezénylő
◇ vmely hadat, csapatot harcban vezető, harcmozdulatait irányító személy; vezér

vezérség fn ◇ a vezérek összessége, testülete

vezérszó fn ◇ vezényszó; parancs; parancsszó
◇ jelszó; jelmondat
◇ előszó; bevezetés; előhang

vezeték, vezeték fn ◇ a lovashoz, a hátszlóhoz v. a kocsi hátuljához szíjazott, kötözött tartalék ló

vezír fn ◇ miniszter

vezzsegetés fn ◇ hessegetés; riogatás

viadal fn ◇ lovagi tornajáték; harcjáték
◇ szóharc; vita
◇ haláltusa; haldoklás

viadalom fn ◇ viadal; harc

viador fn ◇ olyan személy, aki arénában, cirkuszban harcot vív emberrel, állattal; gladiátor
◇ olyan személy, aki teljes erejével, képességeinek latba vetésével küzd vmiért; vmely eszme bajnoka

viaszbábbódé, viasz kabinet fn ◇ olyan helyiség, amelyben tanulságos, különlegesen ritka v. hátborzongatóan furcsa tárgyakat, ill. másolatukat, valamint híres személyeknek viaszból készült alakját kiállítják és mutogatják; panoptikum

viaszbódé fn ◇ panoptikum

viaszk fn ◇ viasz

viaszkol ige ◇ viasszal bevon, beken vmit, hogy erős, összeálló v. csúszós legyen; viaszol

viaszkos, viaszos mn ◇ viaszt és viaszból készült tárgyakat áruló <személy>

viasztekercs fn ◇ viaszból öntött, hosszú, vékony szátra nyújtott és összetekert gyertya

více, vici fn ◇ segéd-házfelügyelő
◇ házmester; házfelügyelő
◇ vkinek a helyettese

vicéné, viciné fn ◇ a segéd-házfelügyelő felesége

vicinális fn ◇ személyvonal
◇ mellékvonal; mellékút; szárnyvonal

vicispán, viceispán fn ◇ a régi vármegye közigazgatásának feje, első választott tisztviselője; alispán

vickándozik ige ◇ izeg-mozog; fickándozik

viccsan ige ◇ vihog; vigyorog
◇ kivillan; kilátszik
◇ kifeslik; kihasad
◇ kifecamodik

vicsov ige ◇ kuncog; vihog; nevetgél
◇ vigyorog
◇ acsarkodik; acsarog
◇ szétnyílik

vicsoni mn ◇ ostobán v. gúnyosan nevetgélő, vigyorgó; vigyori

vicsonorog ige ◇ száját széthúzva, fogait mutogatva, illetlenül v. gúnyosan nevetgél
◇ haragszik; dühösködik; mérgelődik

vid mn ◇ vidám; jókedvű; víg

vidámít ige ◇ fokozatosan v. szokásszerűen vidámmá tesz, jókedvre hangol, jó hangulatba hoz, örömmre gerjeszt vkit, vmit
◇ vidámságra hajlamossá, kedves benyomások befogadására fogékonyra, képessé tesz

vidámság fn ◇ imádság

vidék fn ◇ tartomány; provincia

vidéki mn ◇ idegen; jövevény; átutazó

vidimál ige ◇ aláír; láttamoz

vidor mn ◇ vidám; jókedvű; derűs
◇ eleven; fürge; élénk; erőteljes

vidra fn ◇ kotrógép

vigad ige ◇ víg, emelkedett érzelmektől van áthatva; örvendezik

vigadozik, vigadoz ige ◇ örvendezik; mulatozik

vigalmi mn ◇ vigalomból eredő; vigalomhoz tartozó

vigalom, vigadalom fn ◇ vígság; örvendezés

◇ zenés, rendszerint zajos szórakozás, főleg olyan társas összejövetel, amelyen táncolnak is; táncvigalom

vigály mn ◇ ritkás, gyér, ritkított <növényzet, vetés, erdő, termés>; vigályos

◇ ritkás szövésű; vékony; silány; vigályos

vigályos mn és fn ◇ ritkás, gyér, ritkított <növényzet, vetés, erdő, termés>

◇ ritkás szövésű; vékony; silány

◇ ritkás erdő, ill. nádas ritkább része

viganó, vigánó fn ◇ a XIX. század elején divatos, élénk színű selyemből készült, egybeszabott, hosszú felsőruha

◇ a XIX. század elején divatos rövid szoknya

◇ fiúk és leányok által 4–5 éves korukig viselt, alul szoknyához hasonló bő felsőruha

◇ női kabátka; rékli

vigasság fn ◇ vigasztalás; vigasz

vigasságos mn ◇ vidám, jókedvű

vigasságtevő fn ◇ zenész; muzsikus

vigaszik ige ◇ gyógyul; meggyógyul; felépül

vigaszt ige ◇ gyógyít; meggyógyít; kikúrál

◇ vidít; vidámít

vigasztás fn ◇ gyógyítás; kúrálás

vígbeli mn ◇ vmely falu határában v. egy végvárban lakó személy

vígéc fn ◇ kereskedelmi utazó; ügynök; üzletszerző

vigéckedik ige ◇ kereskedelmi utazóként működik, ez a foglalkozása; ügynökösködik

vigilál ige ◇ virraszt; őrködik; vigyáz; ügyel

vigiláns mn ◇ álmatlan; éber; figyelmes

vigilia fn ◇ nagyobb egyházi ünnep előestéje

◇ virrasztás; éjszakai istentisztelet

◇ álmatlanság

vígságos mn ◇ vígsággal járó; jókedvvel töltött; vidám

◇ jókedvű; mulatozó; vígságra hajlamos

vígső mn ◇ végső; szélső

vigyáz ige ◇ ébren van; nem alszik; virraszt; figyel

◇ <tanteremben> felügyel osztálytársaira, a rosszakat feljegyzi

vigyázatos mn ◇ kellő vigyázatot tanúsító; elővigyázatos; óvatos

vigyázó mn és fn ◇ éber; figyelmes; óvatos

◇ ör; megfigyelő; felügyelő; csósz; pásztor

◇ az az ember, aki éber szemmel és aggódó lélekkel figyelmi vmely emberi közösség életét

vigyor fn ◇ hasadás, nyílás, rés; üreg vmiben, vhol

vigyorg ige ◇ vigyorog

viharagyú fn ◇ olyan ágyú, amelynek lövéseivel régebben a gyülekező viharfelhőket próbálták szétzavarni

viharsengő fn ◇ igen erős hangú villanycsengő, amelyet a képviselőház elnöke viharos, azaz közbekiáltásoktól hangos parlamenti üléseken a rend helyreállítása végett szokott megszólaltatni

viharsarok fn ◇ a látóhatárnak az a része, ahonnan vihar, zivatar szokott jönni

viheder fn ◇ hirtelen támadt vihar; nagy zivatar

◇ nagyfokú zavar; felfordulás

◇ metángáznak és levegőnek robbanó keveréke főleg szénbányákban v. ennek robbanása; sújtólég;

bányalég

vihely fn ◇ vívás, párviadal színhelye

vihonc mn ◇ könnyelmű; meggondolatlan; felelőtlen

vihong ige ◇ torzsalkodik; civakodik; marakodik

vihorog ige ◇ vihog; vihorászik; kacarászik

vijel fn ◇ apácafátyol

vikárius fn ◇ püspök, érsek helyettese

vikszel, vikszol ige ◇ <cipőt, ritkán bőrt> cipőkrémmel, fénymázzal bekenve fényesre dörzsöl; fényesít
vikszes, vikszos mn ◇ viaszos kenőccsel kezelt
◇ fénymázzal, viasszal bekent, fényesített

világ¹ fn ◇ világosság; fény
◇ lámpa, mécses, gyertya v. a fénye

világ² fn ◇ belterület

világbíró mn és fn ◇ olyan (személy, lény), aki, amely a világ nagy részén v. az egész ismert világon uralkodik
◇ <vallási eredetű szóhasználatban:> Isten

világcsaló fn ◇ kalandor; szélhámos; szerencsevadász

világégés fn ◇ <némely ókori görög filozófus felfogása szerint:> a világmindenségnek tűz által bekövetkező elpusztulása
◇ a földkerekség nagy részének háború által való elpusztulása; világháború

világhíres fn és mn ◇ világhírű; széles körben ismert <személy>

világítás fn ◇ az a mód, ahogy vkit, vmit szemlélünk, megítélünk; megvilágítás; megítélés

világító fn ◇ világításra alkalmas anyag, eszköz (pl. gyertya, petróleum, olaj)

világkerülő fn ◇ olyan személy, aki kerüli a társaságot, aki mindig csak a magányt keresi; emberkerülő

világlakó fn ◇ kozmopolita; világpolgár

világlik ige ◇ <égitest, világító eszköz, fényforrás> világosságot áraszt, fénylik
◇ <vmely tárgy> a rávetített világosságtól fénylik, fényt visszaver
◇ <arc, szem, tekintet derűtől, átszellemültségtől, belső tűztől> fénylik

világló fn ◇ világító eszköz, fa állványon vascsiptetőbe helyezett laposra hasított forgács, amelyet meggyújtottak

világnézet fn ◇ világnézet

világol ige ◇ <égitest> sugarakat szór, fényt, világosságot ad, terjeszt, v. fényt visszaverve világít
◇ <vmely anyag, alkalmas világító eszköz> égve, ill. működés közben fényt ad, terjeszt, áraszt; világít
◇ <vmely tárgy> fénylik, ragyog, csillog
◇ <arc, szem, tekintet> vmely érzelemtől sugárzik, villog, ragyog
◇ <személy> lámpát éget, lámpafénynél fenn van
◇ <emberi magatartás, tehetség, eszme, gondolat> utat, irányt jelöl

világos mn ◇ nyílt, szabad, téres <vidék, tájék>

világosít ige ◇ felvilágosít; tájékoztat; megvilágosít
◇ érthetővé, világossá, nyilvánvalóvá tesz; megvilágít

világosság fn ◇ a XVIII. század nagy szellemi mozgalma, mely az ész követelményei szerint akarta berendezni a társadalmat; felvilágosodás

világpolgár fn ◇ olyan ember, aki a hazafiságot, a haza és a nép iránti kötelességet tagadja, azzal a jelszóval, hogy a nagyvilág mindenkinek közös hazája; kozmopolita

világszép mn ◇ <főleg népmesékben:> csodálatosan szép; gyönyörű; csodaszép

világtalan mn ◇ sötét; homályos; megvilágítatlan
◇ áttekinthetetlenül homályos <helyzet, állapot>

világtörténet fn ◇ világtörténelem

világvevő fn ◇ rádió

vilár fn ◇ csillár; több karú gyertyatartó

villam fn ◇ villany; elektromosság

villám fn ◇ <szitkozódásban, szelídebb káromkodásban megbotránkozás v. meglepetés kifejezésére használt szó>

villámfogó fn ◇ villámhárító

villamik ige ◇ villog; ragyog
◇ kivilágosodik; megvirrad
◇ villámlik
◇ villámsebesen megy; cikázik

villámfogó fn ◇ villámhárító

villámlat fn ◇ viharban villám

villamodik ige ◇ hajnalodik; virrad
◇ ragyog; fénylik
◇ villámlik

villamos mn ◇ villamossággal, elektromossággal telített
villámos mn ◇ sűrűn villámló; villámokat szóró; villámlásokkal teli
◇ haragtól villámló; fenyegető
villamosvasút fn ◇ villamos; villamoskocsi
villamoz ige ◇ elektromos árammal telít vmit
◇ <gyógyító céllal> villamos árammal kezel vkit
villanat fn ◇ másodperc; pillanat; szempillantás
◇ villámlás
villantó fn ◇ gyufa; gyújtó
villany fn ◇ villám
villanyos fn és mn ◇ villamos; villamoskocsi
◇ elektromos
◇ olyan <testi jelenség, különösen mozdulat>, amely hirtelen, mintegy villamosság hatására támad, ill. terjed
◇ lenyűgöző, mintegy hipnotizáló erővel ható; titokzatosnak érzett; vonzó; delejes
villanyosít ige ◇ villamosít
villanytelep fn ◇ összekapcsolt villanyelemek összessége; telep
villanyzongora fn ◇ villanyerővel működtetett zenegép, amely forgatható hengerre rögzített zenedarabokat zongorajátékra emlékeztető hangokkal ad vissza
villi fn ◇ tündér, tündérlány
villó fn és mn ◇ levegő
◇ foszfor
◇ villogó; villódzó
villong ige ◇ huzamosabb ideig, de esetleg hosszabb-rövidebb megszakításokkal fegyveres v. politikai harcban áll, viszálykodik vkivel, vmivel
◇ küzd; viaskodik; vív
◇ veszekedik; zsörtölődik
villongó fn ◇ pereskedést kiváltó, vitás tulajdonjogú földterület
villő fn ◇ feldíszített, a tavaszt jelképező fűzfaág
◇ női ruhába öltöztetett, a böjtöt jelképező szalmabábu, amelyet virágvasárnap a lányok énekszóval végigvisznek a falun, majd elégetnek v. vízbe dobnak
vilos mn ◇ erős; izmos; szívós
vilosság fn ◇ erő; teherbírás
vimedli fn ◇ pattanás; pörsenés
vincellér, vincúr fn ◇ a szőlő gondozásával megbízott szakképzett mezőgazdasági alkalmazott
◇ bérlő
vincos mn ◇ pajkos; csintalan
vindely fn *lásd vendély*
vindikál ige ◇ igényel; követel
vinkli fn ◇ sarok; szöglet
◇ a derékszöget kijelölő eszköz
vinkó fn ◇ rossz, savanyú bor
vinkulum fn ◇ rendszerint adásvételi szerződésben megjelölt olyan összeg, amelynek kifizetése fejében az egyik fél az ügylettől, szerződéstől minden további kártérítés nélkül visszaléphet; bánatpénz
vinnye fn ◇ kovácsműhely
◇ kohó; olvasztókemence
vinnyog ige ◇ <ló> nyihog, élesen nyerít
◇ elfojtva nevetgél, vihog
◇ pityereg; siránkozik
viola fn ◇ azok közül a régi típusú európai vonós hangszerek közül vmelyik, amelyekből a manapság is használatosak kifejlődtek
◇ brácsa; mélyhegedű
violál ige ◇ áthág; megszeg
◇ erőszakoskodik; kényszerít
vír fn *lásd vér*²
virágedény fn ◇ virágváza

virághímes mn ◇ sokféle virággal gazdagon borított <terület>

◇ virággal hímzett, ékesített, díszített <szövet, textilanyag>

virágkáposzta fn ◇ karfiol

virágos mn ◇ költői képekkel ékes <kifejezés>

virágpád fn ◇ virágágy; virágágyás

virágpör fn ◇ <rendszerint erkölcsi tisztasággal kapcsolatban fiatalos tüdeség jelképeként>

◇ <művészetben:> mesterkéletlen, természetes, friss szépség

virágszál fn ◇ felnőtt, szép, fiatal lány

virágzik, virágoz ige ◇ <személy, közösség> kedvező anyagi helyzetben v. emelkedett, ünnepi hangulatban van

virány fn ◇ viruló növényzet

◇ üde növényzetű, virágokkal benőtt, kies tájék

◇ frissesség; virulás

◇ a fejlődés legmagasabb foka; virágkor

virít ige ◇ sír; ordít

◇ kornyikál

◇ rikácsol; kiabál; ordibál

virga fn ◇ fegyelem; szigorúság

virginál ige ◇ muzsikál; zenél

virgó fn ◇ szűz

virgyina fn ◇ cimbalom

viribel ige ◇ vízben lubickol

virics fn ◇ sörcefre; maláta

◇ a meglékelt, meghasított fából, főleg nyírfából kifolyó nedv

virilista fn ◇ <vmely közigazgatási egységben> a legtöbb adót fizető polgárok egyike, aki ezen a jogcímen a községi képviselőtestületek, ill. a megyei és városi törvényhatósági bizottságok tagja

virít ige ◇ vki v. vmi vmely tekintetben fejlődése legszebb fokára jutva, kibontakozva él, hat, működik, virágzik

virradó, virradta fn ◇ virradat; hajnal; hajnalhasadás

virasztó, verrasztó, verasztó fn ◇ éjjeliőr

◇ a halott mellett virasztó kántor

◇ az a személy, aki kiterített halott mellett énekelgetve, a halott emlékét idézve, az éjszakát ébren tölti

◇ énekléssel és beszélgetéssel töltött virasztás a halott mellett

virrogat ige ◇ virraszt; éjjelez; éjszakázik

virrongó fn ◇ veszekedő; vitatkozó

virstli fn ◇ virsli

virtigli mn ◇ igazi; valóságos; tényleges; valódi

virtus fn ◇ a következményeket, a veszélyt legénykedve, makacs v. rátarti könnyelműséggel semmibe vevő v. éppen kötekedve kihívó s feltűnést kelteni akaró bátorság, hősködésre, legénykedésre való hajlam, a bátorság és erő férfias fitogtatása

◇ dicséretre, követésre méltó erény, érdem, jellembeli kiválóság

◇ vminek kiváló tulajdonsága, jó hatása

virtuskodik ige ◇ fitogtatásból v. legénykedésből olyasmit csinál, ami virtusnak számít

◇ fölösleges v. értelmetlen feladatok megoldásával fitogtatja vmely képességét, tulajdonságát

virtusos mn ◇ olyan <személy>, akiben virtus van; aki a következményeket, a veszélyt legénykedve, makacs v. rátarti könnyelműséggel semmibe veszi; virtuskodó

◇ erényes; érdemes

virzsínia fn ◇ hosszú, vékony, keményen sodrott szivarfajta, amelyet a szivarba benyúló, szalmaszálból való szopókán szívnek

◇ viszonylag keskeny és hosszú levelű dohányfajta, amelyből jó minőségű cigarettadohányt gyártanak

visel ige ◇ vezet; irányít; utat mutat vkinek

viselet fn ◇ <iskolában:> magatartás; magaviselet

◇ irányítás

viselő mn ◇ várandós; terhes

viselt mn ◇ elnyűtt; megviselt; kopott

◇ olyan <érzés>, amellyel vki viseltetik v. viseltetett vki iránt, vkihez

visnye fn ◇ meggy

visz ige ◇ <vmely foglalkozást> rendszeresen folytat, üz, hivatásszerűen foglalkozik vele

◇ <szólamot> vmely együttesben énekel v. hangszeren játszik

◇ <bizonyos események menetét rögzítő írásbeli munkát, feljegyzést> folyamatosan v. rendszeresen ír; vezet

viszál ige ◇ válaszol; felel; viszonz

viszás mn *lásd* **viasszás**

viszett nu ◇ vmi helyett; gyanánt

viszketeg fn ◇ erős vakarózásra ingerlő, állandó v. tartós viszketés

◇ erős viszketéssel járó bőrbetegség

◇ erős bőrvizketegséget és kiütésszerű bőrelváltozást okozó parazitás bántalom; rüh

viszkol, viszkotol ige ◇ fészkelődik; izeg-mozog

viszkota mn ◇ fészkelődő; izgó-mozgó

viszonellen ksz ◇ ellenben, de

viszonos, viszonyos mn ◇ olyan <megállapodás, kapcsolat>, amely két v. több személynek, csoportnak hasonló v. azonos előnyöket, jogokat biztosít; kölcsönös

◇ viszonylagos; függő

viszontag hsz és ksz ◇ hasonlóképpen

◇ vissza

◇ ismét; megint

◇ kölcsönösen; viszonzva

◇ viszonzásul; válaszul

◇ pedig; ellenben

viszontság fn ◇ viszontagság; megpróbáltatás; hányattatás

viszony fn ◇ vonatkozás; tekintet; szempont

viszonyol ige ◇ <cselekvést> viszonz

◇ válaszol

◇ vonatkozik

viszonyos mn *lásd* **viszonos**

viszonyrag fn ◇ rag

viszá, viszha hsz ◇ hátrafelé; ellenkező irányba

viszsa fn ◇ visszatetsző dolog

◇ vizsaly; ellenségeskedés

viszacsap ige ◇ <állatot> ostorcsapással előbbi helyére visszaterel

viszacsavar ige ◇ <lovat> visszafelé irányít, visszafordít abba az irányba, amelyből jött

viszadobban ige ◇ <vmely hirtelen, váratlan, szokatlan látványtól, hangtól> meglepődve v.

megdőbbenve, szándékáról lemondva v. cselekvését, mozdulatát félbeszakítva, abbahagyva, rövid időre mozdulatlanul megáll; visszahőköl; visszadöbben

◇ szándékától eláll; elriad; visszariad; visszadöbben

viszsaesik ige ◇ <vagyon tárgy v. vmely jog> visszaszáll vkire

viszsaeszmél ige ◇ emlékezik; emlékszik

viszsafele, visszafelé hsz ◇ ellenkező értelemben

viszafordul ige ◇ <fáradozás, munka, befektetés> megtérül, visszatérül

◇ ellenkezőre válik, ellentétbe csap át vmi

viszahatás fn ◇ ellenállás; szembeszegülés; dac

viszahúz ige ◇ <katonaságot, csapatot, sereget> hátrairányít; visszarendel; visszavon

◇ <adott szót, rendeletet> visszavon

viszahúzás fn ◇ vizsaly; széthúzás; vizsalykodás

◇ visszavonás; érvénytelenítés

viszairtózik ige ◇ elszörnyed; elborzad; visszahőköl

viszakerít ige ◇ <állatot> kerítve visszaterel

viszakerül ige ◇ <értékét tekintve> megtérül vmi

viszakíván ige ◇ viszont kíván vkinek vmit

viszál ige ◇ ellenkezőjére fordít; megváltoztat

◇ összesodor; közbeszó; fodorít; sodor

viszamaradott mn ◇ olyan, rendszerint gyámolításra szoruló <családtag>, aki a családfő halála után

életben maradt; hátrahagyott

visszamond ige ◇ vkinek hasonló módon válaszolva, viszonzásképp ismétél, mond vmit; viszonz

visszanevet ige ◇ <a kinevetést, bosszantást viszonzva> szintén kinevet vkit

visszaolvas ige ◇ <visszajáró pénzt> megszámlálva vkinek a kezébe tesz; visszaad

visszaperel, visszapöröl ige ◇ vkinek perlő szavaira hasonlóképpen felel, válaszol; visszafelesel

visszapótol ige ◇ <lekötelező szolgálatot, szívességet, erkölcsi tartozást> későbbi időpontban viszonz

visszariad ige ◇ <személy> izgatottan válaszol; rémülten visszakiált

◇ <fűvös hangszeren> vmire választ adva, éles hangon megszólal

visszariaszt ige ◇ <személy> megijesztve visszakerget vkit

visszás, vizás mn ◇ egymással ellenkezve vetélkedő; hadakozó

◇ veszekedő; civakodó, békétlenkedő

visszaszáll ige ◇ < pohárköszöntőben> az őt üdvözlő előző felszólalót köszönti, v. válaszol neki, a „szállók az úrnak” kifejezéssel kezdett köszöntést viszonzza

visszaszolgál ige ◇ hálából, kölcsönösségből viszonz vmit

◇ vkinek érdeme szerint visszafizet vmit

visszatérül ige ◇ visszatér; visszafordul

visszatilt ige ◇ eltilt, visszatart vmitől vkit

visszatoló mn ◇ visszatetsző; visszataszító

visszatorol ige ◇ <rosszat, sérelmet> hasonlóval viszonz; visszafizet; megbosszul

◇ visszautasít, magától elhárít vmit

visszautal ige ◇ visszautasít vmit, vkit

visszavet ige ◇ visszaver; visszatükröz

visszavétel fn ◇ vmely ígélet, megbízás, nyilatkozat, kijelentés visszavonása, érvénytelennek nyilvánítása, megmásítása

visszavon ige ◇ szelíd erőszakkal rávesz vkit, hogy visszatérjen v. hova; visszatérít; visszaterel

◇ < meghatározott céllal vkinek átengedett v. v. hova beadott szellemi tulajdont> visszavesz

visszavonás fn ◇ vizálykodás; egyenetlenség; pártoskodás; széthúzás

vita fn ◇ testi erővel folytatott küzdelem, összecsapás, viadal

vitairás fn ◇ <az egységes magyar gyorsírás előtt használt korábbi rendszerekben> a gyorsírásnak erősebb rövidítéseket alkalmazó, a levelező gyorsírásnál magasabb, kb. a mai beszédírásnak megfelelő foka

vitális mn ◇ életrevaló; talpraesett; élelmes

◇ létfontosságú; jelentős

vitályos mn ◇ éltető; életadó

vitapont fn ◇ vitatott részlet, vitatható mozzanat <vmely kérdésben, ügyben, megbeszélésben>

vitat, vitat ige ◇ harcban a maga javára követel vmit, harccal való döntéssel sajátjának igyekszik megszerezni v. biztosítani

◇ várat, erődítményt ostromol

vitatott mn ◇ olyan, amiért v. ahol harcolnak v. harcoltak; ostromlott

vitázik, vitáz ige ◇ harcol; küzd; viaskodik

vitelet fn ◇ fogság; rabság

vitéz mn és fn ◇ <közkatonák jelzője megszólításban, címben>

◇ olyan <személy>, aki feladatát, hivatását bátran, következetesen, állhatatosan teljesíti

◇ <a feljebbvalók állandó jelzője a katonaságnál>

◇ katona; lovag; bajnok; dalia

vitézel ige ◇ harcol; küzd; viaskodik

vitézkedés fn ◇ katonáskodás; hadakozás; vitézi élet

vitézkedik ige ◇ katonai szolgálatot teljesít; vitézi életet él; katonáskodik

◇ vitéz módjára, vitézül, bátran viselkedik; harcol; küzd

vitézkötés fn ◇ <felsőruhán> zsinórozással készült, különféle zárt motívumot alkotó v. abban végződő díszítés, főként a magyar szabású férfiviseletben és egyenruhán alkalmazták

◇ zsinórból vitézkötés módjára font öv, pánt, kötelék

vitézlő mn ◇ vitézkedő, vitézi állapotban élő; vitézi

◇ nemes

◇ <nemesi rendhez tartozó férfi megszólításában, megnevezésében>

vitészarkantyú fn ◇ laza fűrtű, azúrkék v. ibolyáskék virágú, vetések közt, tarlókon közönséges növény; szarkaláb; királyvirág; sarkasfű

vitézség fn ◇ vitézkedés; bátor küzdelem; küzdés
vitla fn ◇ kosárfonáshoz használt vessző, ill. az ebből font használati tárgy, főleg kosár, sövény
vitláz ige ◇ vesszőből font sövényel, vitlával bekerít
vitolla fn ◇ lakáson kívül használt, mezei bölcső állványa
vitrola fn ◇ lepedő, amelyet az alvó kisgyermek fölé azért feszítenek ki, hogy pihenőjét, nyugalalmát biztosítsák
◇ leánygyermek hajfonatában széles, rendszerint színes hajszalag
◇ széljelző zászló
◇ függőleges tengelyre szerelt és a háztetőre erősített fémlemez, amely elfordulásával a szél irányát jelzi; szélkakas
vítór fn ◇ vívótőr
vitriol fn ◇ tömény kénsav
◇ maró gúny
vittig hsz ◇ azért; persze; valóban
vitustánc fn ◇ az arc és a test izmainak heves rángatózása; idegbetegség
vityilló fn ◇ fűzfavesszőből font kunyhó
vív, ví ige ◇ verekszik; birkózik
◇ <hadi, harcászati építményt, tárgyat> harcban, küzdelemben bevenni igyekeznek; ostromol
vívás fn ◇ bajvívás; küzdelem; harc
◇ vminek az ostroma; vmiért támadva vívott harc, csata
vívát isz és fn ◇ <vki, vmi iránti lelkesedés, ünneplés, elismerés kifejezéseként, főleg gyűléseken, felvonulásokon:> éljen!
◇ <választás idején:> az a személy, főleg jelölt, akit éltetni kell
vivátoz ige ◇ vivátot, éljent kiáltoz; éljenez
vivárium ige ◇ állatkert; vadspark
vívhatatlan mn ◇ győzhetetlen; verhetetlen
vívódik ige ◇ szívós és elkeseredett küzdelmet vív vkivel, vmivel; hosszasan küzd, viaskodik
víz fn ◇ ember, állat testének nedvessége
vízállás fn ◇ az a mélyebben fekvő terület, amelyet vmely folyó- v. esővíz tömege elöntött, elárasztott, ahol a víz megáll
vízár fn ◇ nagy erővel folyó, áramló víztömeg, ill. ennek mozgása, folyó, tenger, tó vizének áramlása; ár
◇ áradás; árvíz; ár
vízaví hsz és fn ◇ átellenben; szemközt
◇ az a személy, aki a megnevezett, a személyjellel megjelölt, a szóban forgó személlyel szemben ül v. áll
vízcsöbör fn ◇ nagyobb, füles víztartó edény
vízenballagó fn ◇ galuska
vizesnyolcas fn ◇ inas v. apróbb kiegészítő munkákra alkalmazott kereskedősegéd
vizespad fn ◇ olyan padka, állvány a konyhában, amelyen a vizeskannát tartják
vizeszsemle, vizeszsemlye, vizeszsömle fn ◇ zsiradék felhasználása nélkül készített, sima felületű, a közönséges zsemlénél nagyobb, domború zsemle
vízeszű mn ◇ meggondolatlan; könnyelmű
vízfej, vízfő fn ◇ az a hely, ahol vmely víz, főleg folyóvíz ered, v. ahonnan kifolyik; forrás
◇ az a hely, ahol vmely mesterséges csatorna természetes vízfolyásból kiszakad
vízfolyás fn ◇ <szűrőn, subán, gatyá alján> hullámvonal alakú díszítés
vízgyógyintézet fn ◇ vízgyógymódot alkalmazó egészségügyi intézmény
◇ elmeógyógyintézet
vízhajtotta fn és mn ◇ sehonnai; földönfutó; jöttment
vízhegy fn ◇ hullámhegy
vízhollyag fn ◇ állatnak középső magzatburka
vízholdás fn ◇ föld, iszap v. homok, amelyet vmely folyóvíz v. árvíz v. hová hordott és lerakott; hordalék
vízholdó fn ◇ az ugyanabba a korosztályba, nemzedékbe tartozó, azaz egyívású malacok v. más apró háziállatok között a legszatnyább, növényében a többtől elmaradott
vízibetegség, vízkórság fn ◇ az az egész testre kiterjedő kóros állapot, amelyben a bőr alatti kötőszövetben vizenyő, folyadék mutatkozik, és a test üregeiben is folyadék gyűlik össze
vízibika fn ◇ varjú nagyságú, de elálló tollazata, hosszú nyaka és lába miatt sokkal nagyobbak látszó, jellegzetesen bömbölő hangú madár, amely sűrű nádasokban él; bölömbika

víziborjú fn ◇ tarajos göte v. szalamandra

◇ ebihal; békaporonty

◇ pióca; nadály

◇ a víz tetején gyorsan futó vízi bogár

◇ 15–80 centiméter hosszú, tagolatlan testű féreg, a húrférgek egyik fajtája

vízikutya fn ◇ vidra

vízpuska fn ◇ nyomószivattyúval felszerelt kézi locsoló, öntöző v. permetező

◇ tűzoltáshoz használt szerkezet, amely a vizet dugattyúnyomással lövelli a tűzre; tűzi fecskendő

◇ rendszerint bodzaágból készített gyerekjáték a víz spriccelésére

vízirány fn ◇ vízszintes irány

vízirányoz mn ◇ vízszintes

víziszony fn ◇ veszettség

◇ a vízivástól való nagyfokú irtózás, amely általában a veszettség bevezető tünete

vízissza fn és mn ◇ olyan (személy), aki nem szokott bort inni; bornemissza

vízita fn ◇ látogatás; vizit

◇ sorozás; toborzás

vízitáció fn ◇ orvosi vizsgálat sorozáskor

◇ vizsgálat; megvizsgálás; ellenőrzés

◇ <beteg> látogatása

vízitál ige ◇ <magasabb rangú katonai személy> ellenőrző szemle során megszemlél, szemlét tartva megvizsgál vmely katonai egységet

◇ sor alá állít vkit; soroz

vízitel ige ◇ <társadalmi szokásként> ismerkedés, bemutatkozás, tiszteletadás végett látogatást tesz vhol, vkinél

vízitkártya fn ◇ névjegy; névjegykártya

vízitke fn ◇ női ruhadarab; blúz; kabátka

vízitszoba fn ◇ fogadószoba; társalgó; szalon

vízkórság fn *lásd* **vízibetegség**

vízmű fn ◇ víz által hajtott, mozgatott szerkezet

vízomlás fn ◇ zuhatag; vízesés

◇ vízmosta kisebb szakadék

vizsga fn és mn ◇ vizsgálat; kivizsgálás

◇ vizsgálódó; fürkésző; figyelő; kutató; vizsla

vizslál ige ◇ vizsgál; fürkész

vlach fn ◇ román

vóc fn ◇ szűrűhálnál és lábbeliknél a varrás erősítésére közbevarrott keskeny, többnyire piros posztó-, ill. bőrcsík

vodér fn ◇ derékon viselt tok, amelyben a kasza élesítésére való fenőkövet, azaz kaszakövet tartanak

vokabulárium fn ◇ szótár, szókönyv

vokális fn ◇ magánhangzó

voks fn ◇ nézet; vélemény

voksol ige ◇ <vitás kérdésben> véleményt mond

volkán fn ◇ vulkán

volkános mn *lásd* **vulkános**

volontér fn ◇ önkéntes katona

◇ törvénytelen gyerek

volontőr fn ◇ rendszerint fizetéstelen, kezdő hírlapíró; újságíró-gyakornok

◇ önkéntes jelentkező

voltizsőr fn ◇ akrobata; légtornász

volumen fn ◇ kötet

◇ térfogat; terjedelem

von ige ◇ <fegyvert, kardot> ránt, kihúz

◇ <indulat, vágy> vmire késztet, ragad vkit

◇ magához húz; vonz

vona fn ◇ kerekekre fektetett hosszú, lapos hordó, melyben vizet hordanak, de halat is szállítanak; lajt

vonakodik ige ◇ vonaglik; rángatózik

◇ veszekedik; vitatkozik; zsörtölődik

vonat¹ fn ◇ régi hossz mérték, a hüvelyk tizenketted része, amely 0,2 centiméternek felel meg

vonat² fn ◇ vonat

vonás fn ◇ ékezet; vessző

vonatszertár fn ◇ az a nagy központi raktár, amelyben a hadsereg alakulatai között szétosztásra kerülő közúti szállítási eszközöket, lószerszámokat, mozgókonyhákat és a hozzájuk szükséges felszerelést, tartalékanyagokat tárolták

vonít ige ◇ <ember, állat a testén vmely részt> hirtelen megránt, megvon, félrehúz, félrevon

◇ lop; eltulajdonít

vonítás fn ◇ ékezet; vonás; vessző

vonogó, vonyogó fn ◇ fanyelű vaskampó, amellyel a kazalból v. a boglyából a szalmát, a szénát kihúzogatták

vonós mn ◇ igás, igavonó <állat>

vonószék fn ◇ padhoz hasonló faállvány a megmunkálendő fa befogására; faragószék

vont mn ◇ vmivel bevont <bútor, ruha, használati tárgy>

◇ kivont, kihúzott <fegyver>

◇ feszült <figyelem>

vontató fn ◇ mezőgazdaságban használt egyszerű, többnyire egy hosszú farúdból és láncból, kötelekből szerkesztett alkotmány, főként a szálás takarmánynak boglyába, halomba való vontatására

◇ kisebb boglya, rakás gabonából v. takarmányból

◇ hajók vontatásával foglalkozó, ezt végző személy

vontatva hsz ◇ nem szívesen; kelleetlenül; húzódozva; vonakodva

vonyó fn ◇ tavaknak, folyóknak az a szakasza, mely a kerítőháló kivetésére és partra húzására alkalmas

vonyogó fn *lásd vonogó*

vótér fn ◇ gabonafajta, a tönke, azaz kétszemű búza távoli leszármazottja; tönköly

vótum fn ◇ szavazással hozott határozat

◇ szavazat

◇ véleménynyilvánítási, szavazati jog, lehetőség

◇ fogadalom; ígéret

vox fn ◇ szavazat; voks

vő fn ◇ vevő; vásárló

vödör fn *lásd veder*

vödrös fn *lásd vedres*

vőfény fn ◇ az a rendszerint fiatalabb férfi, aki a vőlegény, ill. a menyasszony megbízottjaként a vendégeket a lakodalomra hívogatja, és a lakodalommal kapcsolatos teendők irányítója, különösen a népi szokások, tréfák rendezője; vőfél; vőfély

völgy fn ◇ <emberi testen> kiemelkedő részek közti árok, bemélyedés

◇ alma, gyümölcs magháza

völgyel ige ◇ <asztagot v. szekeret a kévékkel, szénával, szalmával történő megrakáskor> középre rakott kévékkel, ill. széna-, szalmacsomókkal lefogat, hogy az asztag, ill. a rakott szekér széle le ne dőljön

völgyeleg fn ◇ <szobában> bemélyedés, fülke

völgyelés, völgyesség fn ◇ völgy; mélyedés

völgyes mn ◇ völgyben, mélyebben fekvő <terület>

vörheny fn ◇ <lappangási időszak után> lázzal, hányással, torokfájással kezdődő fertőző (gyermek)betegség, amely előbb kicsiny, kerek, utóbb sűrűn pontozott, bíborvörös foltos kiütéseket okoz, és súlyos szövődeményekkel is járhat; skarlát

vörhenyeges, vörnyeges mn *lásd verhenyeges*

vörhenyes mn *lásd verhenyes*

vöröny fn ◇ vörheny; pattanásos kiütés a testen

vörösbarát fn ◇ templomos egyházi lovagrend tagja

vukli fn ◇ göndörített hajfűrt; hajtekercs; hajpótlék

vulgariter fn ◇ köznyelven; a nép nyelvén

vulgo hsz ◇ általánosabban v. a népnyelvben is ismert szót használva; közönségesebben szólva; azaz; vagyis

◇ <a költői kép v. szóhasználat magyarázatára való rámutatásként> a megelőző szó, kifejezés úgy értendő, hogy ...; azaz; vagyis; tudniillik

vulkános, volkános mn ◇ vulkáni; vulkanikus

vurcni fn és mn ◇ könnyen rászedhető, pénzétől hamar megfosztható ember

Z

zabadi fn és mn ◇ házasságon kívül született (gyermek); fattyú

zabálócsütörtök fn ◇ a húshagyó kedd, azaz a böjti időszak megkezdése előtti csütörtök, mikor bőségesen esznek

zábé fn ◇ kapufélfa

zabigyerek fn ◇ házasságon kívül született gyermek; fattyú

zabkenyér fn ◇ zablisztból süített, szegényes kenyér

zabliszt fn ◇ enyhén pörkölt, gőzölt, ill. beáztatott, majd aszalt, hántolt zabból őrölt liszt, amelyet tápszerek készítésére használnak

zabol ige ◇ <állatot> zabbal etet, abrakol

◇ zabot eszik

zabola fn ◇ egyetlen ívben meghajló v. két, középen csuklóval összekapcsolt rövid vaspálcikából álló eszköz, amelyet a kantárhoz kapcsolva a ló szájába tesznek, és amelynek két végén levő karikába a gyeplőt fűzik; zablá; fék

◇ a hám sérült, lerakódó elhalt szövetei a száj szélén, szögletében; pállás; pállottság

zabolátlan mn ◇ zabola, gyeplő nélküli <ló>; zablátlan

zabrál ige ◇ dézsmál; harácsol

zabridál ige ◇ akadékoskodik; kötözködik; gáncsoskodik

◇ alkalmatlankodik; lábatlankodik; zavar

◇ akadályoz; gátol; hátráltat

zacskó fn ◇ rendszerint zsinórral összehúzható szájú, bőrből v. szövetszerűből készült, kis zsákocskára alakú erszény ércpénz tartására

zaft fn ◇ szaft

zaga fn ◇ gyomorégés

zagyalít ige ◇ elegyít; vegyít

zagyva¹ mn ◇ zavaros v. éretlen beszédű; fecsegő

zagyva² fn ◇ sás, káka ill. velük benőtt hely, mocsár; bozótos hely

zagyvál ige ◇ <többféle folyadékot, különösen italt, híg ételt> össze nem illő módon kever, vegyít, elegyít

zagyvás mn ◇ zavaros v. éretlen beszédű; fecsegő

zaha fn ◇ gyomorégés

zaharin fn ◇ cukor pótlására használt, színtelen, vízben oldódó, rendkívül édes ízű, kristályos szerves anyag; mesterséges édesítőszer; ezerédes; szacharin

zaj¹ ige ◇ zajong

zaj² fn ◇ a víz színén képződő vékony jégréteg

◇ a jég megindulása olvadáskor a folyón

zaj³ fn ◇ zendülés; zúrzavar

◇ veszélyes helyzet; veszedelem

zajatlan mn ◇ zajtalan; hangtalan; nesztelen

zajda fn ◇ batyu; málna; cókók

zajdul ige ◇ <tömeg> zajogni kezd, lármában tör ki

zajgás fn ◇ kiabálás; lárma; zaj

zajgat ige ◇ ingerel, hajszol, zaklat vkit, vmit; zargat

zajgó mn ◇ hullámzó; háborgó; morajló

◇ ellentétes érzelmekkel, gondolatokkal telt; nyugtalankodó; békétlen; zajongó

◇ eseményekben gazdag; mozgalmas; zajos

zajog, zajg ige ◇ zúgolódik; zsörtölődik; morog; zajong

◇ <rendszerint több személy, tömeg izgalmasában, felháborodásában, türelmetlenségében, megdöbbenésében> nyugtalankodva, hangosan elégedetlenkedik, zúgolódik, lázong

zajos mn ◇ viharos; háborgó

◇ hangos kitörésekre hajlamos; szertelenségekben megnyilvánuló

zákány fn ◇ folyadékban, főleg borban leülepedett v. úszó szemcsés, nyálkás anyag, szenny

zákányos mn ◇ latyakos, lucskos <idő>

◇ olyan <folyadék, főleg bor>, amelyben zákány van; üledékes; zavaros

◇ mámoros, ittas, kaptos, de még nem részeg <személy>

◇ másnapos

◇ gondolkodásában különc; zavaros eszű; hóbortos

zakatol ige ◇ <kapun> zörget, dörömböl

záklás, záklyás mn ◇ keletlen, sületlen, ragadós belű <kenyér>

◇ tapadós, ragacsos <föld>

zaklatott mn ◇ üldözött, hajszolt, kergetett <állat>

zakota fn és mn ◇ limlom; kacat

◇ zörej; láрма

◇ sürgés-forgás; felfordulás

◇ viharos; zivataros

◇ izgága; nyugtalan

zakurál ige ◇ zaklat; sürget

◇ kérdésekkel zaklat

◇ űz; hajt

◇ kér; rimánkodik

zalagalamb fn ◇ fecske

zalámbol ige ◇ kószál; kóborol

zálogbirtok fn ◇ az adós által kamat fejében és zálogul a hitelező birtokába és használatába az adósság visszafizetéséig átengedett földbirtok

zálogos mn és fn ◇ olyan, amit vki zálogban birtokol, ami vkinél zálogban van

◇ zálogkölcsönök nyújtásával üzletszerűen foglalkozó személy; zálogház tulajdonosa v. vezetője

zám fn ◇ előkelő török lovas

zamat fn ◇ virágokban található, virágból származó illatos anyag, illat

zánk fn ◇ faretesz; rigli

zanót fn ◇ hármass levelű, sárga, pillangós virágú cserje, amelynek hüvelyes termése van

◇ a határ gizgazos része

záp¹ fn ◇ <szekéroidalon v. saroglyán> egy-egy fok

◇ létrafok

◇ <keréken> küllő

◇ fejes vasszög, amely a szekérrúdnak és a nyújtónak (szekér két tengelyét összekötő rúd) egymásra fekvő végeit az első tengely közepéhez erősíti

◇ a kerítés megtámasztására való erős rúd, támaszfa

záp² mn ◇ rothadt; romlott <tojás>

zápona fn ◇ kárpit

zarándokjárás fn ◇ zarándoklás; vmely kegyhely meglátogatása

zárbeszéd, záróbeszéd fn ◇ utószó; zárszó; végszó

zárdaszűz fn ◇ apáca

zarbuzán fn ◇ nagyméretű ostromágyú

zárfa fn ◇ sorompó; határ

◇ tolózár; retesz; rigli

zárhely fn ◇ börtön; fogda

zárjel fn ◇ zárójel

záros mn ◇ zárral ellátott; zárható

zárótek fn ◇ melléklet; függelék; csatolmány

zártszék fn ◇ <színházban, hangversenyteremben> drágább fajta ülőhely, amely régebben néha kulccsal volt lezárható

◇ <színházban v. hangversenyek, rendezvények tartására való termekben> olcsóbb fajta földszinti ülőhely, ill. az ilyen ülőhelyre szóló jegy

zászlóanya fn ◇ vmely ünnepélyes zászlóavatás tisztségére felkért hölgy, többnyire állami, városi, esetleg katonai vezető személy női hozzátartozója

zászlós fn ◇ <a magyar hadseregben 1945-ig> az a tartalékos tiszti kiképzésben részesült v. hadapródiskolát végzett tisztjelölt, akinek rendfokozata az altisztekénél, tiszthelyettesekénél magasabb, a tisztekénél pedig alacsonyabb volt, s akit a jogok és kötelességek szempontjából gyakorlatilag a tisztekhez számítottak

◇ zászlót hordó, tartó, vivő személy

zászlósúr fn ◇ olyan főnemes, aki vmilyen országos v. udvari méltóságot viselt, ill. az 1848 előtti rendi országgyűléseken a főrendi tábla tagja volt; országnagy

zásztó fn ◇ zászló

zatony fn ◇ sziget
◇ sekély víz; gázló

zavadzál ige ◇ háborgat; alkalmatlankodik; zavar vkit

zavar, zává fn ◇ egyszerűbb, kezdetlegesebb zár <ajtón, ablakon, bútoron>; tolózár; retesz

zavara fn ◇ kerítésnek való hosszabb fadarab; ebből készült kerítés

zavaratlan mn ◇ zavartalan; háborítatlan; békés; nyugodt

zavarék fn ◇ káosz; zavar; zűrzavar

zavarodás fn ◇ lelki zavar

zavárol ige ◇ zár, bezár; beretesz

zavor, zává fn ◇ zár, lakat

zefír fn ◇ könnyű, vászonkötésű pamutszövet
◇ lazán sodrott gyapjúfonal
◇ enyhe, frissítő nyugati szellő

zegernye, zehernye fn és mn ◇ zűrzavar; káosz
◇ zivatar; förgeteg
◇ viharos; zivataros
◇ kötekedő; veszekedő
◇ beteges; köhögős; gyenge

zegernyés, zehernyés mn ◇ förgeteges, rendszerint zimankós, hózivataros <időjárás>
◇ kötekedő <ember>

zegzug fn ◇ cikcakk

zeke fn ◇ házilag szőtt durva gyapjúsövetből, darócból készült egyszerű szabású férfi-, ritkán női kabát, amelynek hosszúsága deréktól bokáig különféle lehet
◇ <némely vidéken, kivált a Dunántúlon> rövid, zsinóros férfi posztókabát
◇ ujjas, mellényszerű ruhadarab férfiak részére

zelnice fn ◇ tavasszal nyíló, illatos fehér virágú cserje, ill. fa, amelynek levelei hosszúkásak, fűrészszélűek, termése fekete, s amelyet díszfának is ültetnek

zelota fn és mn ◇ buzgolkodó; túlbuzgó; indulatos
◇ vallási fanatikus; vakbuzgó

zemes mn ◇ finoman kikészített <bőr>

zenebonáskodik ige ◇ civakodik; civódik; torzsalkodik
◇ háborog; lázad; pártoskodik

zenede fn ◇ zeneiskola

zeneegylet fn ◇ <vmely helységben> a zenével foglalkozók, a zenét pártolók és népszerűsítők, a zenebarátok egylete

zeneg ige ◇ zeng

zeneköltő fn ◇ zeneszerző

zenenagy fn ◇ karmester

zeneszerszám fn ◇ hangszer

zenetanító fn ◇ zenetanár

zengedezés, zöngedezés fn ◇ az a tény, hogy vki, vmi zeng, ill. az a cselekvés, hogy vmit zengenek; hosszas, folytonos v. lassú, nem nagyon hangos zengés, éneklés
◇ hosszas, hangos, lelkes magasztalás

zengemény fn lásd **zöngemény**

zengés fn ◇ szó; elhangzó beszéd

zengő, zöngő fn ◇ dalnok; énekes; költő

zengzet fn ◇ zengés; szép hangzás
◇ zene; dallam; dal; ének
◇ költemény; szózat

zerete fn ◇ zenebona; lárma

zergeszín mn ◇ halvány sárgásbarna; drapp

zimankó fn ◇ hóval v. hideg, havas esővel járó, fergeteges, rút idő

zíteredik ige ◇ <bor> színét, erejét veszti, megsavanyodik

zivar fn ◇ zivatar; nyári zápor

zok mn ◇ sűrű, tömött, ragacsos bélű <tészta, kenyér>

◇ kemény; tömör

zománc fn ◇ levegő hatására keletkező zöldeskék, ill. barnás színeződés; fém patinája; nemes rozsdá

zomak fn ◇ kígyó; sikló

zomok mn ◇ erős, vastagtestű; széles vállú; zömök

zónareggeli fn ◇ <vendéglőben, vendéglátó üzemben> a legolcsóbb komplett reggeli

zónázik, zónáz ige ◇ <régebben vasúti utazásnál> a zónadíjszabásnak azt az előnyét, hogy egészen kis távolságra aránylag is olcsóbb a viteldíj, a menetrend nyújtotta lehetőségektől függően úgy használja ki, hogy nagyobb utat kisebb részletekben, külön-külön menetjegyet váltva tesz meg

◇ vmely rendelkezés, szabály rejtett lehetőségeit, fogyatékoságát kihasználva csal, potyázik

zongorál ige ◇ zongorázik

zordonság fn ◇ zordság; szigorúság

zöcsköl ige ◇ <lágy, leves gyümölcsöt> rázással megtör, összezúz úgy, hogy leve csorog

◇ <folyadékot vmely edényben, ill. vmely folyadékot tartalmazó, vele félig tele levő edényt> huzamosabban ráz, rázogat, zötyköl, rendszerint úgy, hogy kilötyög belőle

◇ <apró szilárd részekből álló anyagot, tömeget> zötyköl, rázogat

zököd ige ◇ taszigál; lökdös

zökög ige ◇ gyakori zökkenésekkel rázódik; zötyög; rázkódik

zöld, ződ mn ◇ nagyon sápadt

zölddinnye fn ◇ görögdinnye

zöldfarsang fn ◇ húsvét utáni időszak

zöldhite fn ◇ a még lábon álló mezőgazdasági termés eladása v. lekötése fejében nyújtott előleg v. kölcsön

zöltség fn ◇ zöldhajtás; levél; lomb

zömít ige ◇ tömörít; vastagít

zömöcsköl ige ◇ rázással összetör

zöng ige ◇ zeng

zöng fn és mn ◇ zenei hang

◇ értéktelen, költői ihlet nélkül keletkezett, dilettáns v. kezdő költőtől származó, rendszerint rövidebb lírai vers, költemény; zöngemény

◇ dallamos; szépen hangzó; zengő

zöngedez ige ◇ szépen szól; zengedez

zöngedezés fn *lásd zengedezés*

zöngemény, zengemény fn ◇ értéktelen, költői ihlet nélkül keletkezett, dilettáns v. kezdő költőtől származó, rendszerint rövidebb lírai vers, költemény

◇ <főleg énekelt> dal, dallam

zöngés fn ◇ zengés; zene; dal

zöngicsél ige ◇ muzsikál; zenél

zöngmenet fn ◇ zenei skála; hangsor

zöngő fn *lásd zengő*

zörge, zörgő mn ◇ morgó; mérgelődő

zörgölődik ige ◇ hosszasan zörög

◇ zsörtölődik; zsémbel; pörlekedik

zörög ige ◇ morog; mérgelődik; zsörtölődik

zörömböl ige ◇ <vki főként fém- v. üvegtárgyak egymáshoz ütésével, ill. több ilyen tárgy egymáshoz ütődve> hosszasan kellemetlen, hangos zajt kelt; csörömpölve zörög

◇ dörömböl; zörög; zörget

◇ <személy> morgolódik, zsörtölődik

zörrent ige ◇ vkire feddőleg, zsörtölődve rászól

zöttyen ige ◇ <jármű> puhán zökken egyet

zrínyi fn ◇ hasított ujjú, széles, kifelé táguló nyakú, rendszerint zsinóros, díszes férfi felsőkabát

zu, zuh msz ◇ <vkinek megtámadására biztatás szavaként>

zubbony fn ◇ köntösforma, hátulgombolós gyermekruha

◇ csípőig érő kabát; dolmány

zubogó fn ◇ kisebb vízesés; zuhatag

◇ gátról, zsilipről lehulló víz

zuboly fn ◇ <szövőszéken> keresztben fekvő két erős rúd v. henger a fonál felvetésére, ill. a kész vászon felcsavarására
 ◇ szövéssel foglalkozó iparos; takács

zuborog ige ◇ <folyó, forrás, állóvíz> kavargás v. mozgás közben ismételten, tompán zúgó hangot ad
 ◇ <forrásban levő folyadék> huzamosan zubog
 ◇ <gyomor, bél> a benne fejlődött gázok hatására, az erjedésben levő anyag mozgása közben ismételten tompán morgó hangot ad

zúg ige ◇ <egyres ember> erős, mély hangon, méltósággal, ünnepélyesen kiált vmit
 ◇ <emberi hang> komoran, gyászosan hangzik

zúgattyú fn ◇ búgócsiga; búgattyú

zúgó¹ mn ◇ fulladozó; ziháló

zúgó² fn ◇ vízesés; sellő; zuhatag
 ◇ hegyi patak; ér
 ◇ vízimalmom alkalmazott csatorna a víz összegyűjtésére és leeresztésére

zúgódik ige ◇ zúgolódik; elégedetlenkedik; békétlenkedik

zugoly¹, szugoly fn ◇ zug; kuckó; sut

zugoly² fn ◇ nehezen megközelíthető, elhagyott városrész v. utca

zugutca fn ◇ mellékutca; sikátor

zuhogó fn ◇ zuhatag; vízesés

zuhatar fn ◇ zivatar; nyári zápor; szélvihar

zupa fn ◇ katonai étkezésben rendszerint reggelire adott rántott leves

zupál ige ◇ nagy zajjal ütöget; ütlegel; csapkod

zupás mn és fn ◇ olyan továbbsholgáló (altiszt), aki köteles katonai szolgálata után további szolgálatra önként a hadseregben marad

zupog ige ◇ pufog; durrog

zupp msz ◇ <esés, zuhanás tompa hangjának utánzására:> zsupsz!
 ◇ <annak kifejezésére használt szó, hogy a szóban forgó személy az iskolában megbukott a vizsgán>

zuppan ige ◇ nagy zajjal leesik; zuhan; huppan
 ◇ betoppan; beront; berobban

zuppon fn ◇ leves; híg étel

zúr ige ◇ összekever; elegyít
 ◇ összezavar; megzavar

zurbol ige ◇ <vizet, főleg halászatkor> rúddal v. evezővel szándékosan felkavar
 ◇ örvénylik; kavargó
 ◇ keveréssel, rázással tejfölből v. tejszínből vaját készít az erre szolgáló edényben, a köpülőben; köpül

zuvat fn ◇ tolvajnyomának követése; rabló keresése

zúz fn ◇ fagyos harmat; dér; zúzmara

zúzmaráz fn ◇ zúzmara

zúzos mn ◇ zúzmarás
 ◇ fagyos; hideg

Zs

zsabó fn ◇ mellfodor; fodros, csipkés melldísz blúzon v. ingen

zsabrák fn ◇ nyeregtakaró; lótarakó

zsajtár fn *lásd* **sajtár²**

zsák fn ◇ durva vászon
 ◇ durva anyagból készült ruhadarab; vezeklőruha
 ◇ tarisznya; zacskó
 ◇ halászháló kiöblösödő része
 ◇ víztároló

zsákbamacska fn ◇ vásárokon, búcsúkon szokásos népi v. gyermeki szerencsejáték, amelynek az a lényege, hogy az azonos áron vásárolható, egyforma külsejű, de különböző tartalmú és értékű v. üres kis csomagokról nem lehet előre tudni, mi rejlik bennük

zsakett fn ◇ hosszú, kétoldalt lekerekített elejű, középosztály által viselt, fekete kabátból, mellényből és csíkos fekete nadrágból álló öltöny

zsákmány fn ◇ erőszakos eltulajdonítás; zsákmányolás; rablás; fosztogatás

zsákmányos fn és mn ◇ teherhordó

zsákol ige ◇ megver; elpáhol

zsákos mn ◇ olyan <személy>, aki zsákkal dolgozik, zsákot hord, tölt; zsákoló

zsalugáter fn ◇ vízszintes helyzetű keskeny lapokból, lécekből álló, ablakra, ajtóra, szellőzőnyílásra kívül rászzerelt berendezés a világosság és a levegő behatolásának szabályozására; zsalu

zsámba fn ◇ láb; lábszár

zsámfuter mn ◇ hitvány; semmirekellő

zsana fn ◇ zsémbes asszony

zsandár fn ◇ csendőr; rendőr

zsanér, zsanír, sarnír fn ◇ sarokvas <ajtón, ablakon>

◇ tengelyszerű csapszeggel egymáshoz illesztett fémlemezről álló, csuklómódra működő pánt, amely egyrészt a mozgatható (pl. ajtó, ablak szárnya, láda fedele stb.), másrészt a szilárd felület széléhez, sarkára erősítve a mozgó rész nyitását, csukását lehetővé teszi; csuklopánt

zsáner fn ◇ műfaj

zсарát, zсарátnok fn és mn ◇ kialvóban levő, felületén már elhamvadt és csak belül izzó parázs

◇ parázzló; tüzes

zsardinetto fn ◇ gyümölcsből, édességből álló csemegetál, az étkezés utolsó fogása

zsávoly fn ◇ sávolykötésű leszövet v. pamutszövet, amelyből általában nyári ruhákat készítenek

zsaszak fn ◇ mutatóujj

zsebbevaló fn ◇ zsebkendő

zsebkönyv fn ◇ időszakonként, rendszerint évenként megjelentetett, kisebb alakú könyv, amely a naptári részen kívül szépirodalmi műveket is tartalmazott; almanach

zsebrák, zsobrák fn és mn ◇ dúló, fosztogató zsoldos katona

◇ harácsolásból élő, nincstelen <személy>

◇ fukar, zsugori, fősvény ember

zsebvágó fn ◇ zsebes; zsebtolvaj

zsecfelszék fn ◇ karosszék

zsellér, zsellýér, zsöllér fn ◇ telketlen jobbágy

◇ egynyolcad teleknél kisebb földön gazdálkodó jobbágy

◇ föld nélküli mezőgazdasági munkás

zsellérkedik ige ◇ mint nincstelen v. igen csekély birtokú paraszt tengeti életét

zsellérsor fn ◇ zsellérek v. nincstelen parasztek osztálya, élete, életkörülményeinek összessége

◇ némely falunak az a része, utcája, ahol zsellérek laknak

zsellýe fn ◇ karosszék; karszék

zsémb fn ◇ szidalom; korholás

◇ zsémbeskedés; zsörtölődés; civakodás

zsémbel ige ◇ civakodik; perlekedik; zsörtölődik

zsémbes mn ◇ civakodó; veszekedő; zsörtölődő

zsemlyés fn ◇ pék

zsendice fn ◇ az oltott tej, rendszerint juhtej frissen felforralt édes savója túrójával együtt

zsendít ige ◇ <disznót> hizlal

◇ <növényt, gyümölcsöt> fejlődésében elősegít, serkent, érlel

◇ fejleszt; sarjaszt

zsendül ige ◇ <növény> fejlődni kezd

◇ <gyümölcs> érni kezd, színesedik

◇ vidulni kezd

zseng ige ◇ kihajt; sarjadzik

zseuge, zseuge fn ◇ egészen fiatal, idej születesű, azaz süldő állat

zseníroz, zsenál ige ◇ kellemetlen érzést kelt; feszélyez; zavarba ejt

◇ zavar; akadályoz

zsennyeg ige ◇ zajong; hangoskodik

◇ mormog; dünnyög; motyog

◇ nyafog; nyüszít

zsetár, zseter fn ◇ régen dongákból, ma rendszerint zománcozott fémből készült egyfűlű edény, amelybe a tejet fejik; rocska; sajtár

◇ kisebb kétfülű dézsa, felül elzárható edény; sajtár

zsib¹ fn ◇ zshivaj; zajongás; lárma

zsib² fn ◇ csavargó; kóborló; tolvaj

zsiba fn ◇ kisliba; fital liba

zsibaj fn ◇ zshivaj; zaj; lárma

zsibárus, zsibáros fn ◇ ócska v. használt holmikat adó-vevő, ilyenekkel kereskedő személy; ócskás; ószeres

zsibog ige ◇ <rendszerint több madár, kisliba v. csibe> ismételten v. folytonosan éles, vékony hangot ad
 ◇ <tömeg, sokaság> nyüzsögve zajong, zsi bong
 ◇ <nagyobb tömeg ember, állat> nyüzsög
 ◇ <testrészt> sajog; bizserog; zsi bbad

zsibogás fn ◇ madarak, különösen fiatal liba, csibe éles, vékony hangja
 ◇ nagyobb tömeg nyüzsögése, zajongása, zsi bongása
 ◇ sajgás; zsi bbadás; bizsergés

zsibogó mn és fn ◇ sajgó; bizsergő; zsi bbadó
 ◇ zsi bvásár; ócskapiac

zsibol ige ◇ csiripel; csivitel

zsibong ige ◇ <vér> bizserog

zsidó fn ◇ boltos; eladó; árus

zsidócseresnye, zsidócseresznye fn ◇ a burgonyafélékhez tartozó, fehér virágú, erdős, ligetes helyeken előforduló növény, amelynek nagy skarlátpiros boggyótermését élénkpiros, lampionszerű burok veszi körül

zsidónémet fn és mn ◇ jiddis

zsidóskodik ige ◇ üzérkedik; nyereszkedik; üzletel

zsidószalonna fn ◇ vöröshagyma

zsigora fn ◇ köszvény

zsigorás mn ◇ köszvényes; beteges

zsilip fn ◇ a malom csatornája, favályúja, amelyen keresztül a víz a malomkerékre ömlik
 ◇ lapályos, vizenyős helyeken levő feneketlen sár
 ◇ mélység

zsimbes mn ◇ zsémbes; zsörtölődő

zsinár mn ◇ fősvény; fukar
 ◇ alávaló; csaló

zsinat fn ◇ lárma; fecsegés; zsi bongás

zsinatol ige ◇ <emberek, állatok összegyűlt csoportja> zajong, lármazik, zsi bong

zsidely fn ◇ tetőfedésre használt hosszú, keskeny falemez

zsingás mn ◇ érzékeny; gyenge
 ◇ kényes; finnyás
 ◇ beteges

zsinór, sinór fn ◇ arany-, ezüst-, selyem- stb. fonalából sodort, ruha díszítésére használt zsinag; paszomány
 ◇ kifeszített zsinag, amellyel vminek az irányát meghatározzák; zsinórmérték
 ◇ <szerecszejátékban> betett tétek sorozata, összege

zsinórmérték, sinórmérték fn ◇ kifeszített zsinór, amellyel vminek az irányát meghatározzák

zsinóroz ige ◇ zsinórral megfojt, így végez ki vkit

zship-zsupp, zship-zsup msz ◇ <verés hangjának utánzására használt szó>

zsir fn ◇ kenőcs v. sűrű olaj
 ◇ nedv; nedvesség
 ◇ vminek a gyümölcse
 ◇ trágya; tápanyag

zsrál ige lásd girál

zsrámkodik ige ◇ könyörög; rimámkodik

zsró fn ◇ <váltón> forgatmány, hátirat, azaz a papírok hátára írt nyilatkozat, mellyel a birtokos az ilyen papírt v. az abból eredő jogokat másra átruházza

zsrós mn ◇ erős
 ◇ vagyonos; gazdag

◇ szabadszájú; trágár

zsírosparaszt fn ◇ <gúnyos megnevezésként:> vagyonos, jómódú paraszt

zsírozó fn ◇ főzéshez használt zsiradék (zsír, szalonna, olaj stb.)

◇ zsíros hús v. szalonna, amit ízesítés v. zsírozás végett levesbe, főzelékbe belefőznek

zsírszóda fn ◇ maró, mérgező anyag

zsírtalan mn ◇ terméketlen, rosszul termő föld

zsitár fn ◇ csösz; erdőőr; vadőr; mezőőr

zshivány fn ◇ erdőkben, pusztákon tanyázó, kalandozó rabló, rendszerint betyár, szegénylegény

zshiványbanda fn ◇ erdei v. pusztai rablók, betyárok társasága, bandája

zshiványtanya fn ◇ zshiványok, rablók rejtékhelye; olyan ház, tanya, barlang, amelyben zshiványok laknak; zshiványfészek

zsisik, zsuzsok fn ◇ kis zömök, fekete v. barna bogár, amelynek lárvája borsóban v. lencsében fejlődik, s ott nagy kárt okoz

◇ magtárban élő, a növényevő ormányos bogarak közé tartozó apró bogár, amely a búzában, rozsban, kukoricában fejlődik, a szem lisztes belsejében él, s nagy károkat okoz

zsobrák fn és mn *lásd zsebrák*

zsoldoz ige ◇ díjaz; jutalmaz

zsolna fn ◇ zöld harkály

zsolozsma¹ fn ◇ a bánnak járó szolgáltatások

zsolozsma² fn ◇ a breviárium, azaz az év minden egyes napjára más-más imádságokat, zsolnákat, himnuszokat tartalmazó latin nyelvű könyv olvasása; istentisztelet

zsombék, zsombik fn ◇ sűrű csomókban növekvő lápi növényeknek a lából gyakran egy méter magasságig is kiemelkedő, oszlop- v. kéveszerű, erős, vastag fonadéka, amely az Alföldön valaha nagy területeket borított

◇ ingoványos, vizenyős lapályból imitt-amott kiálló gyepes hant, domb

◇ <réteken, legelőkön> füvel benőtt vakondtúrás

zsombó, zsombok fn ◇ mocsárból, lából kiemelkedő halmocska; lápföld

zsomboly fn ◇ lefelé táguló, aknaszerű barlang

zsombolyázás fn ◇ takarmány elraktározása és füllesztése sírgödörszerű veremben; silózás

zsombor¹ fn és mn ◇ kiváló, nagyszerű, szeretetreméltó <főleg fiatalember>

zsombor², **zsompor** fn ◇ fületlen, kerek kosár, amelyben a kiszakasztott kenyértésztát kelesztik, v. lisztet, gabonát, tojást stb. tartanak benne; szakajtó

zsomp fn ◇ bányászatban az akna legmélyebb, rendszerint vízgyűjtőül használt része

zsompor fn ◇ szakajtó; kosár

zsomporos mn ◇ gizgazos; gyomos

zsongító mn ◇ élénkítő; erősítő

zsöllér fn *lásd zsellér*

zsöllye fn ◇ párnázott, ruganyos, kényelmes karosszék

zsöngé mn és fn ◇ zsenge

zsörtöl ige ◇ zsörtölődik; mérgeződik

zsubrikál ige *lásd subrikál*

zsufa¹ mn ◇ zömök; tömzsi; testes

zsufa² mn ◇ olyan színű, mint a szalma; világossárga; halványsárga

zsufa³ fn ◇ disznóhússal v. báránnyal főzött savanyú leves

zsufofakó mn ◇ olyan <ló>, amelynek fakó szőre halványsárgába megy át; sárgás fakó

zsufofán fn ◇ vízmerítő vaskanal

zsugorog ige ◇ kuporog; kucorog

◇ <ház, kunyhó> szegényesen meglapul, meghúzódik

◇ szűkséget szenved; nyomorog

◇ fősvényen, szegény módon él, tengődik, csak azért, hogy pénzét, vagyonát szaporítsa

zsúp, zsupp fn és mn ◇ kézi erővel kicsépelte gabonának, főképpen rozsnek a kéve eredeti alakját megtartó, csomóba kötött, töretlen szalmája, amelyet főleg tetőfedésre használnak

zsúpfedél, zsuppfedél fn ◇ zsúpból, csomóba kötött töretlen szalmából készített fedél

zsúpol, zsuppol ige ◇ a gabonának, különösen a rozsnek csak a kalászát csépeleli, s a szalmáját kévébe kötözi

◇ <épületet> szalmával, zsúppal befed

zsúpolás fn ◇ vminek, különösen háztetőnek befedése szalmával, zsúppal

◇ zsúpból készült tető; zsúpfedél

◇ zsúpszalmának való gabona, különösen rozs cséplése

zsúpos, zsuppos mn ◇ zsúppal, csomóba kötött töretlen szalmával fedett

◇ zsúpból készített

zsupp msz ◇ <esés, zuhanás tompa hangjának utánzására:> zsupsz!

◇ <törés hangjának utánzására, törés festésére használt szó>

◇ <hirtelen v. gyorsan végbemenő, váratlanul bekövetkező, többnyire hangjelenséggel járó mozgás, történés érzékeltetésére használt szó>

zsuppol ige ◇ toloncol vkit vhova

zsúrfiú fn ◇ nagyvilági, társaságot kedvelő, felületes életfelfogású, léha fiatalember, aki élete nagy részét üres szórakozásokkal, pl. zsúrokba való gyakori járással tölti

zsurma fn ◇ morzsa; kenyérmorzsa

zsurmalék fn ◇ hordalék; törmelék

zsurmóka fn ◇ reszelt, morzsolt tészta

zsurmol ige ◇ <kukoricát> morzsol

◇ hallhatóan mormog, dünnyög

zsurnál fn ◇ hírlap

zsurnálfirkanc fn ◇ felületes, rossz újságíró; firkász; zugíró

zsúrol ige ◇ súrol; sikál

zsuzsok fn *lásd zszizsik*

zsuzsu fn ◇ apró dísz tárgy; csecsebecse; karpercre akasztható apró dísz tárgy

◇ játékszer

zsüri fn ◇ esküdtbírótság; esküdtszék